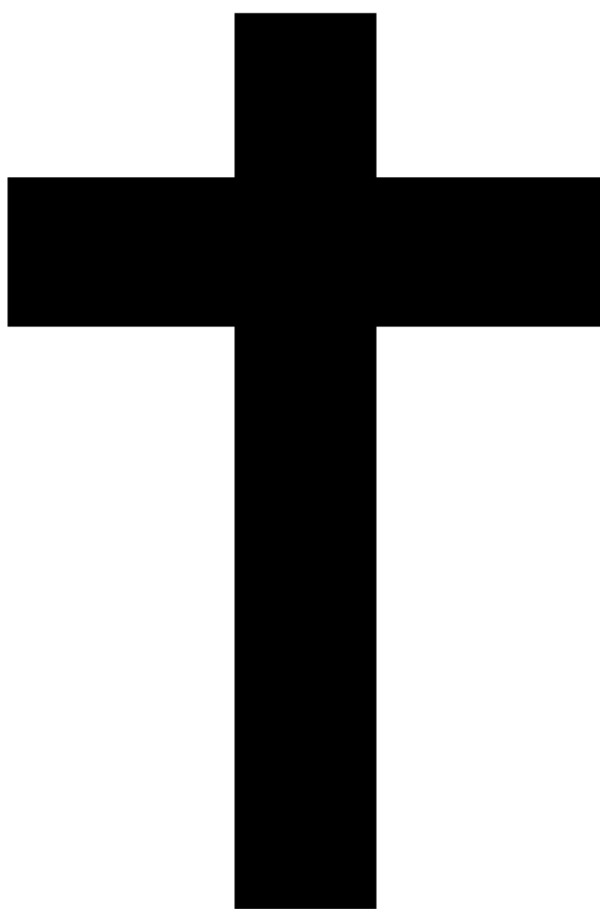

Him Yaaim Me God

The New Testament in the Au language of Papua New Guinea

Him Yaaim Me God
The New Testament in the Au language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Au long Niugini

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Au

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-12-03

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 20 Jul 2017
4e85f348-3df4-5add-b32a-49bcafe3752a

Contents

MATYU	1
MAK	59
LUK	91
JON	148
APOSEL	187
ROM	238
1 KORIN	265
2 KORIN	293
GALASIA	311
EFESAS	321
FILIPAI	330
KOLOSI	336
1 TESALONAIKA	343
2 TESALONAIKA	348
1 TIMOTI	351
2 TIMOTI	359
TAITAS	364
FAILIMON	368
HIBRU	370
JEMS	392
1 PITA	399
2 PITA	406
1 JON	410
2 JON	416
3 JON	417
JUT	418
REVELESEN	421
XXA	451
.	454
List	466

Him Yaaim Me Krai Matyu Kewisim Mau Tiwei

Menmen mekre tiwei ik

Hir mit ne weiwik miutip ne Jisas 1:1-17
 Him me Maria wine Jisas 1:18-2:23
 Him me Jon Baptais 3:1-12
 Jon Baptais kikir Jisas 3:13-17
 Seten kakri han ke Jisas 4:1-11
 Jisas katip him yaaim keit Galili 4:12-18:35
 Jisas ken Jerusalem katip him yaaim 19:1-25:46
 Mit nenep Jisas kaa 26:1-27:66
 Jisas pike kekrit maain mit nirek 28:1-20

*Niuk me maamrer ne weiwik me Jisas
 (Lu 3:23-38)*

¹ *Menmen im hi hewisim hiram niuk me maamrer yapirwe ne weiwik miutip me Jisas Krai, kerek hirak nepenyek ke mitik iuwe Devit, hirak nepenyek hak ke maam nipu kiau Ebrahim.

² Ebrahim kine Aisak.
 Aisak kine Jekop.

Jekop kine Juda ketike heiyuwerer narak, kikrek tirak.

³ *Juda kiwaai ketike Tema hire wine Peres ketike Sara.
 Peres kine Hesron.

Hesron kine Ram.

⁴ Ram kine Aminadap.
 Aminadap kine Nason.

Nason kine Salmon.

⁵ *Salmon keit Rehap hire wine nikan kire Boas.
 Boas hirak keit Rut hire wine nikan kire Obet.
 Obet kine Jesi.

⁶ *Jesi kine Devit hirak mitik iuwe king.

Devit kine Solomon. Nipaa Solomon miye pirak hire mite pe mitik Yuraia. Yuraia epei kaa, Devit ketiwe hire mite pirak.

⁷ *Solomon kine Riaboam.

Riaboam kine Abaisa.
 Abaisa kine Esa.

⁸ Esa kine Jihosafat.

Jihosafat kine Joram.

Joram kine Usaia.

⁹ Usaia kine Jotam.

Jotam kine Ehas.

Ehas kine Hesekaia.

¹⁰ Hesekaia kine Manasa.

Manasa kine Emos.

Emos kine Josaia.

¹¹ *Josaia kine Jekonaia ketike kikrek narak. Me wi im, mit ne Babilon netike mit ne Isrel nenepan, hir neriyei mit ne Isrel neri nen wit kir.

¹² *Hir nari mit ne Isrel nen wit kir eik, Jekonaia kine Sialtiel.

Sialtiel kine Serababel.

¹³ Serababel kine Abaiat.

* 1:1 Jen 22:18; 1Kro 17:11 * 1:3 Jen 38:29-30; Rut 4:18-22 * 1:5 Rut 4:13-17 * 1:6 2Sml 12:24 * 1:7 1Kro 3:10-16 * 1:11 2Kin 24:12-16; 2Kro 36:10; Jer 27:20 * 1:12 Esr 3:2

Abaiat kine Elaiakim.
Elaiakim kine Eso.

¹⁴ Eso kine Sedok.

Sedok kine Ekim.

Ekim kine Elaiat.

¹⁵ Elaiat kine Eliesa.

Eliesa kine Matan.

Matan kine Jekop.

¹⁶ Jekop kine Josep, mītik kerek keit mīte Maria kerek wine mītik Jisas, kerek mīt nenewek Mītik Iuwe ek Krai.

¹⁷ Nīpaa wī Ebrahim kepu ere mīte wine Devit, haiu mewenhis maamrer hīr nar hiswiyen tekyaaait (14). Me wī Devit kepu ere mīte wine Jekonaia, wī kerek mīt ne Babilon neriyei mīt ne Isrel neri nen wit kīr, haiu mewenhis maamrer hīr nar hiswiyen tekyaaait (14). Me wī im ere Maria wine Jisas kerek God kehimitanek hīrak kīkaap haiu mīt kaktaihis, haiu mewenhis maamrer hīr nar hiswiyen tekyaaait (14).

Hīm me Maria hīre wine Jisas

(Lu 2:1-7)

¹⁸ *Menmen im hīram hīm me Jisas Krai miye pīrak winaak ek. Jisas miye pīrak Maria ap wetike Josep neitan wen au. Hīr nehimiteni weinīm te hīre wertei hīre nepei wepītu wentar God Hīmīn Yaaik kau kekrerep kewis nīkan kekere tu kīre te hīre wawinaak.

¹⁹ Hīre wawine nīkan te mītik kīre Josep han kitet hīrak ap kīwaai ketikerep te hīre wepītu. Hīrak mītik yaaik ap hanhan kakwepyapīr hīrak han kitet hīre wīrīak enum kaknīpiye yīnk enuk te hīrak kare kakīpakīnep kaksuwerep wauno. ²⁰ Josep han kitet mīte pīrak Maria kerek epei wetu, te hīrak kīwaai kītyak te mītik ensel ke Mītik Iuwe God kan ketpīwek, “Ti nepenyek hak ke maam nīpu kit Devit ti ap enaain ti etikerep eiyītan eiyīntar nīkan kekere tu ke mīte pit God Hīmīn Yaaik kewisīk kekrerep hīre wepītu. ²¹ *Hīre sip newenep wawine nīkan te ti ewis niuk mīrak Jisas entar hīrak kakīkaap mīt nīrak ne Isrel, hīrak kakīsak menmen mīr enum.”

²² Menmen im mamnen mamises hīm kerek nīpaa Mītik Iuwe God katīp mīt profet em. Hīram matīp mar im: ²³ * “Yi mīt miyapīr eiyīmtau im em. Maain mīte nīhan wawītu wawine nīkan te mīt nanīnewek niuk mīrak Emanyuel.” Haiu meweikīn niuk mīrak men hīm maiu haiu matīp, ‘God kau ketikewai.’

²⁴ Wanewik epei au, Josep kekrit hīrak kises menmen kerek mītik ensel nepei ketpīwek hīrak kīwaai kītyak kīrem, te hīrak keit Maria hīr neitan. ²⁵ *Hīr neitan te hīrak ketikerep nīran au ere hīre sip newenep hīre wine nīkan. Hīre winaak epei au, Josep hīrak kewis niuk mīrak Jisas.

2

Mītikīt wikak te wit hak tertei iuwe hīrakīt tan tatīr Jisas

¹ Jisas miye pīrak winaak keit wit Betlehem keit provins Judia. Maain kike mītikīt hakīt tīr saur metike hīr, wit kīrakīt keit yanīmīn kerek wepni kokai kan, hīrakīt tīnaaiwīr wit kīrakīt ten tiun wit Jerusalem, hīrakīt titehi mīt tar ik: ² * “Nīkan kike kerek miye winaak maain hīrak kakere Mītik Iuwe King kakīnīn naanmampre mīt ne Isrel, hīrak keik? Haiu mīr saur kīrak kerek keteiknai miye wine mītik maain hīrak kakere Iuwe. Hīram mīr meke wepni kokai kan, te haiu man mamwenīpi niuk mīrak.”

³ Mītik iuwe King Herot hīrak kemtau hīm kerek mīte wine nīkan, hīrak han enuk kentar hīrak han kitet maain hīrak kakīkrehīr kīrak. Mīt yapīrwe ne wit Jerusalem hīr nepīrpīr nīnapen nentar Herot hīrak han enuk. ⁴ Mītik Herot kenīne mīt iuwe ne pris netike mīt ne Skraip kerek nertei hīm me Moses natīp mīt em, hīrak kitorhi, “Mīt profet natīp mīte wawine Mītik Krai kerek God kehimitanek kaknen hīre wawinaak wawīt

* 1:18 Lu 1:27, 35 * 1:21 Lu 1:31, 2:21; Ap 4:12 * 1:23 Ais 7:14 * 1:25 Lu 2:21 * 2:2 Nam 24:17

nein?”⁵ Hír mīt newenhi netpíwek, “Híre wawinaak kakít wit Betlehem ke provins Judia kentar im em nípaa mītík profet Maika kewis hím me God mau tíwei mar im:

⁶*“Yi mīt ne wit Betlehem yeit provins Judia. Yi iuwe yar ke mīt ninín naanmípre mīt ne Isrel. Yi yíre iuwe yentar maain mītík hak kekere nímín ke yi mīt, hírak kakre mītík iuwe kakínín naanmampre mīt nai ne Isrel.’ ”

⁷ Hír netpíwek epei au, te mītík Herot keníne mītíkít kerek tír saur hírak kísawín kitíwekíthi me wí marmenum te hírakít tír saur kerekek kír keteikín míte wine níkan kerek maain hírak mītík iuwe. ⁸ Epei au, hírak keriuwetet ten Betlehem hírak ketpíwekít kar ik, “Yi eino eiyín eiyíneitníwek ere ye eínápínek, te ye píce eínen eiyítpo te hi anen awen niníp ewenípi níuk mírak.”

⁹ Hírakít temtau hím me Herot epei werek, te hírakít ten. Te saur kerek nípaa hírakít tírek hírak kír kepu kentar wit kerek Jisas miye winaak kíwaairi en. ¹⁰ Hírakít tír saur (o hír) kau kentar wit te hírakít han yaaik iuwe. ¹¹* Hírakít tínik ten wínak nímín ein tír níkan Jisas ketike miye pírak Maria. Epei au, hírakít tewen niníp tine han kírakít yaaik teriuwerek tatíp hírak níkan yaaik. Epei au, hírakít tewep taník mírakít tewetíwek menmen weíním. Hírakít tewetíwek menmen yaaim gol, metike frankinsens (híram menmen míre smok smel), híram metike mir (híram menmen mínín yaaim míre yeirep, semi o kípná). ¹² Maain hírakít títyak tír God Haai hírak ketpíwekít, “Yi ap píce eino eítíp Herot menmen ye epei yírem.” Te maain hírakít tínaaiwír wit Betlehem hírakít píce titet yayiwe hak hírakít píce ten wit kírakít eik.

Josep ketike míte níkan nírír nen Isip

¹³ Mítíkít wíak epei ten, Josep kítyak kír ensel hak ke God ke wítaan kan ketpíwek, “Ti ekrit ehít níkan ketike miye pírak eri erír enaaiwír in ek ti eno Isip. Yi eiyu en ek ere hi etpi te ye eínaaiwír wit ik e. Herot kíkatín níkan kakíkíp kaki.” ¹⁴ Josep kíwaai kír ensel epei au, hírak kekrit ke wítaan ketike miye níkan hír nínaaiwír wit ik nen Isip. ¹⁵* Hír nepu Isip ere maain Herot kaa. Menmen im epei man mar ke Mítík Iuwe God ketpím te mītík profet Hosia kewisím mau tíwei. Híram matíp, “Hi epei eníne Níkan kai kan kínaaiwír Isip.”

Herot katíp mīt nírak hír nanínep níkerék hírakít teit wit Betlehem

¹⁶ Maain Herot kertei mītíkít wíak te wit wepni kokai kan en hírakít epei temitíwekpín, hírakít ap píce tan au, hírak han enuk wísenuk. Hírak nípaa ketpíwekít te hírakít píce tatnen tatpíwek, te hírakít ap píce tan au. Te hírak kesiuwe mīt nanínó wit Betlehem nanínep níkerék hírakít wen kike tar tito mar wíketerem mar ke nípaa mítíkít kerek tises saur tan tetpíwekem me wí saur hírak kinín kír keteiknor míte wine níkan ik. ¹⁷ Mar im hím nípaa profet Jeremaia kewisím mau tíwei híram epei man. Híram matíp mar im:

¹⁸*“Hír mīt nemtau hím me miyapír níkit neit wit Rama. Hír nemtau hír níkit hím iuwe hím iuwe. Nepenyerer ne Resel níkit níkerék ní. Hír mīt miyapír nanrekyi nanweni han yaaik taau nentar níkerék ní ap nau en au. Hír naa.”

Josep ketike míte níkan nínaaiwír Isip nan Isrel

¹⁹ Herot epei kaa, Josep keit Isip. Wítaan ham Josep kíwaai kítyak kí mītík ensel hak kiutíp ke God kan kírek kewepyapír hírekes. ²⁰* Hírak kewepyapír hírekes ketpíwek kar ik: “Ti ekrit píce ehít níkan ketike miye píce eri eno wit ke Isrel. Mítík Herot nepi kaa te mīt nírak ap te nanínep níkan ik au.” ²¹ Ensel ketpíwek epei au, hírak kekrit keit níkan ketike miye pírak kerí ken Isrel. ²² Hírak kerí ken Isrel, hírak kemtau Herot níkan kírak Akeleas kekrehír ke haai kírak kíriak menmen mírak naanmípre mīt ne Judia, te hírak kínapen píce kaknen kaku wit Betlehem. Hírak kíwaai kítyak ke wítaan kí ensel ke God ketpíwek hírak kakno wit hak kaku en. Te Josep kínaaiwír Judia ken provins

* 2:6 Mai 5:2; Jo 7:42 * 2:11 Sam 72:10-15; Ais 60:6 * 2:15 Hos 11:1 * 2:18 Jen 35:19; Jer 31:15 * 2:20 Eks 4:19

Galili. ²³ *Hirak ken provins Galili ken kau wit hak kike mit nenewek Nasaret. Mar im him nipaa mit profet newisim mau tiwei me Mitik Krai hiram epei man. Him matip, "Hir mit naninewek mitik ke wit Nasaret."

3

Jon Baptais kerek kikir mit nekre tipar hirak katip mit him me God
(Mk 1:2-8; Lu 3:1-18; Jo 1:19-28)

¹⁻⁴ *** Tito yapirwe epei men, hir wen nepu wit Nasaret. Me wi im mitik John kerek kikir mit nekre tipar hirak kan kau wit weinik ke Isrel kerek mit ap newi en. Hirak keruwet kamel tepnek mirak mau yink kirak, hirak keit yink miram kamir mire waai keiyim ketepenem mau mamn kirak. Hirak kaam wise metike manu nikim miram me yaank weinim. Menmen meiyam au. Hirak kire mitik enuk kerp weinim. Hirak katip mit him me God. Hirak ketpor kar ik: "Yi eiweikin sip eiwet menmen enum, hi akiri eikre tipar yi eiyises him yaaim me God eiyintar menep te haiu mamir God kakirkeik hirak kakininai naanmamrai." John hirak mitik ik kerek nipaa profet Aisaia katip maain hirak kaknen. Hirak katip kar ik:

"Ti ik ek ap mit nei newik, mitik hak kinap katip kar ik: 'Yi einetit yayiwe me Mitik Iuwe, yi eiriakem yaaik akirek te hirak kakisesim werek.'"

⁵ Me wi im hir mit ne Jerusalem netike mit han nau nerer wit wit me provins Judia netike mit wit kir menep mani Jordan, hir nan nanir Jon. ⁶ Hir newepyapir menmen enum nipaa hir nriakem epei au, te Jon ken kikiiri nekre mani Jordan.

⁷ * John kir mit iuwe yapirwe nises him me Farisi netike him me Sadyusi. Mit in hir mit iuwe natip mit han hir enises him me Moses markeik. Hir nan te John kakikiri te hirak kinin ketpor, "Yi enun yire nikerek ne manpen o yenmik. Yenmak te yi han kitet yi yaain hi akiri te yi yairir yainopin yaikopin menmen enum God maain kakriakem skelim mit enun kakawaanki kakriuwere a? ⁸ Yi eiyinin eiweikin sip eiwet menmen enum yi eirik menmen yaaim eiteiknaiyem, haiu mamirtei yi yaain te maain hi akiri eiyiriuwe tipar. ⁹ * Yi ap han ekitet yi ap eiweikin sip eiwet menmen enum eiyintar yi nepenyerer ne Ebrahim, te God kaktip yi nikerek narak au! Hi hetpi God yaaik te kakweikinhis nan im mamre mit hiram mamikrehir ke yi nepenyerer ne Ebrahim.

¹⁰ * In ek God kewis hine me yerepi miwaai nu nun miram, te nu ap mamine nikim yaaim hirak kakman kakwirem mamikre si. ¹¹ * Hi hikir mit neriuwe tipar hentar hir neweikin sip newet menmen enum. Mitik hak kiutip kakikaru kaknen hirak kire Mitik Iuwe kinina hi au weinik. Maain hirak kaknen hirak kakweti yi mit menmen wik. Hirak kakweti God Himin Yaaik kaktike si. Hirak kewet mit menmen im hiram mar ke ¹² * hirak keses rais mekre sar. Hirak kesesim epei au, hirak kaktewewim hiram haas miram mamno pin, hirak kaktit rais kakwisim mamikre winak. Te hirak kakriep haas weinim kakwirem kakisiyem."

Jon kikir Jisas kekre mani
(Mk 1:9-11; Lu 3:21-22)

¹³ Maain wi ham, Jisas kinaiwir provins Galili ken mani Jordan kewepyapir hirekes kitehi Jon te hirak kakikirek. ¹⁴ Te Jon hanhan kewenek hirak ketpiwek kar ik: "Ti henmak te ti han hitauhi te hi akirit? Ti iuwe hi au weinik. Hiram yaaim te ti ekira."

¹⁵ Jisas keremiriwkem ketpiwek, "Me in ek ti hriakem emir ke hi hituthiyem hentar hawir ewises menmen him me God mau tiwei hiram matip menmen." Hirak katip epei au, Jon kewenhi kikirek. ¹⁶ * Hirak kikirek epei au, Jisas kinaiwir tipar kehin kiniu ken pin eik, te nepni hiremes mewep mire weipir hirak kir God Himin Yaaik kekiuwe

* 2:23 Ais 11:1, 53:2; Lu 2:39; Jo 1:45-46 * 3:1-4 Mt 4:17; Mk 1:15 * 3:1-4 Ais 40:3 * 3:1-4 2Kin 1:8 * 3:7
Mt 12:34, 23:33; Ro 2:5; Rev 6:16-17 * 3:9 Jo 8:33, 39; Ro 2:28-29, 4:12 * 3:10 Mt 7:19; Lu 13:6-9; Jo 15:6 * 3:11
Jo 1:26-27, 33; Ap 1:5, 13:24-25 * 3:12 Mt 13:30 * 3:16 Jo 1:32

kan main main kire hore tapɪ hɪrak kenterik. ¹⁷ *Epei au, God katɪp hɪm hɪram meke nepni man matɪp mar im: “Ik ek hɪrak Nɪkan kai hi hanhan heriuwerek. Hɪrak kenipa hi han yaaik.”

4

Seten kari han ke Jisas te hɪrak kises hɪm mɪrak au
(Mk 1:12-13; Lu 4:1-13)

¹ *Jon kɪkɪr Jisas epei au, God Hɪmɪn Yaaik keriyaak ken yaank weinɪk mɪt ap newi, te Seten kari han kɪrak. ² *Hɪrak kau en 40 wɪtaan ere 40 wanewik, hɪrak ap kaam menmen au. Hɪrak ap kaam menmen au, te nɪnpɪ maak. ³ *Hɪrak nɪnpɪ maak te Seten enuk kewisesik kan kakri han kɪrak. Hɪrak kan ketpɪwek kar ik: “Ti Nɪkan ke God ti etɪp nan im emweikɪn emre bret te ti ehɪm.” ⁴ *Jisas ap kises hɪm mɪrak au, hɪrak ketpɪwek kar ik: “Hi ap arɪakem antar hɪm me God mau tɪwei hɪram matɪp, ‘Mɪt miyapɪr ap te nankaap hɪras nanu nanriuwe menmen weinɪm hɪr nanɪm au. Hɪr enises hɪm me God te hɪr nanu werek.’”

⁵ Hɪrak katɪp epei au, Seten keriyaak keiyɪk ken wit Jerusalem kerek mɪt nehimitaneke wit ke God. Hɪrak keiyɪk ken kewisɪk kerp kentɪr wɪnak siup ke wɪnak ke God. ⁶ *Hɪrak kerp kentɪr wɪnak siup ke wɪnak ke God, Seten ketpɪwek kar ik: “Ti Nɪkan ke God ti ehɪtɪkɪr ehiun tɪ. Ti ap te hahi au ehɪntar hɪm me God nɪpaa mɪt newisɪm mau tɪwei matɪp, ‘God kaktɪp mɪt nɪrak ensel me ti. Hɪr hismamrut te ti ap enamu hɪt mit ewenem mamni nan taau.’” ⁷ *Jisas ketpɪwek, “Hi ap arɪakem antar hɪm me God mau tɪwei matɪp mar im: ‘Yi mɪt miyapɪr ap eiri han ke Mɪtɪk Iuwe God ki te hɪrak kakɪkepi au emɪt!’”

⁸ Hɪrak katɪp epei au, Seten keriyaak keiyɪk ken mɪniu (o neiyɪp) kau niu keteiknɪwek wit yapɪrwe me mɪt newi metike menmen mɪram yaaim. ⁹ Hɪrak keteiknɪwekem, hɪrak ketpɪwek, “Ti ewen ninɪp ewenɪpi niuk mai hi iuwe te hi ewetit menmen yapɪrwe im te ti ehinɪn naanmamprewem.” ¹⁰ *Jisas pɪke ketpɪwek, “Ti enopɪn ekeipno. Hi ap arɪakem au antar hɪm me God au tɪwei matɪp mar im: ‘Yi mɪt miyapɪr eiwenɪpi niuk me Mɪtɪk Iuwe ki God kerekek, eirɪak menmen mɪrak. Menmen ham em au emɪt.’” ¹¹ *Jisas katɪp epei au, Seten kɪrɪr kɪnawɪrek. Te Ensel hɪr nan nekepik.

Jisas kinɪn kɪrɪak menmen keit provins Galili
(Mk 1:14-15; Lu 4:14-15)

¹² *Maain Jisas kemtau mɪt natɪp mɪt han nari Jon neiyɪk nen newisɪk kekere wɪnak enuk kentar hɪrak kene mɪtɪk iuwe King Herot. Hɪrak kemtewek nepi au, hɪrak kɪnawɪr wit ik pɪke ken provins Galili. ¹³ *Hɪrak ap kau wit Nasaret au. Hɪrak kɪnawɪrek ken kau wit Kapaneam kerek kɪrapɪt menep wan ke Galili, nɪpaa mɪt ne weiwɪk me Sebyulan ketike Naftalai hɪr newi. ¹⁴ Hɪrak kau in te hɪm me God nɪpaa profet Aisaia kewisɪm mau tɪwei hɪram mamnen. Nɪpaa hɪrak kewis hɪm im:

¹⁵ * “Wit ke Sebyulan ketike wit ke Naftalai menep wan iuwe keit pɪnak ke mani Jodan, tɪ mau provins Galili mɪt ap ne weiwɪk me Isrel newi.

¹⁶ Mɪt miyapɪr kerek newi en hɪr nɪre mɪt kerek nau ne wɪtaan toto, te in ek hɪr nɪr si iuwe merhɪhe. Mɪt kerek nau enum nɪnaain hɪr nani hɪr nar ke mɪt kerek nau wit toto enum im. Te in ek wanewik epei kan.”

¹⁷ *Me wi im Jisas katɪp mɪt hɪm mɪrak, hɪrak katɪp, “Yi mɪt miyapɪr eiweikɪn sip eiwet menmen enum eiyɪntar menep haiu mamɪr mamɪrkeik te God kakinɪn naanmamprai haiu mɪt.”

* 3:17 Sam 2:7; Ais 42:1; Mt 12:18, 17:5; Lu 9:35
 * 4:1 Hi 2:18, 4:15
 * 4:2 Eks 34:28
 * 4:3 Jen 3:1-7
 * 4:4 Diu 8:3
 * 4:6 Sam 91:11-12
 * 4:7 Diu 6:16
 * 4:10 Diu 6:13
 * 4:11 Hi 1:6, 14
 * 4:12 Mt 14:3; Mk 6:17;
 Lu 3:19-20
 * 4:13 Jo 2:12
 * 4:15 Ais 9:1-2
 * 4:17 Mt 3:2

Jisas kenine mitikik tekyaait (4) tatisesik
(Mk 1:16-20; Lu 5:1-11)

¹⁸ Jisas kitet tenhaan menep wan eik ke Galili, hirak kir mitikik wik tariyakik ten tewir hepin iuwe tekin saauk. Niuk mirakik Saimon (niuk ham Pita) ketike nikik kirak Endru. ¹⁹ *Jisas kiret te hirak ketpiwekik, “Yi wiketeret yi eiyisisa. Nipaa yi yari saauk. Te in ek hi ateikni yi yarkeik te yi eiri han ke mit hir nanises God.” ²⁰ *Hirak ketpiwekik epei au, in ek hirakik tinaaiwir menmen mirakik te hirakik tisesik. ²¹ Hirak kepno kike kir mitikik wiketeret hakik Jems ketike nikik kirak Jon, hirakik nikerek hirakik te mitik niuk mirak Sebedi. Hirakik tetike haai tau bot kirakik tekerwo hepin. Jisas keninewekik, ²² te hirakik wasenum tinaaiwir haai kirakik ketike menmen mirakik hirakik tisesik.

Jisas kepno kewepyapir him mirak kikaap mit miyapir yapirwe ninap te hir nire yaain

(Lu 6:17-19)

²³ *Hirak keninewekik epei au, hirak ken kerer wit wit me provins Galili kewepyapir him mirak kekere winak mit nererik nekine him me Moses hirak katip him yaaim me God kinin naanmipre mit, hirak kikaap mit miyapir kerek ninap o yink kir enuk, hir nire yaain. ²⁴ *Hirak kikaap mit miyapir hir nire yaain te him me menmen Jisas kiriakem men merer wit wit me provins Siria. Te hir yapirwe newi nari mit miyapir ninap o yink kir enuk hir neriyei neri nen Jisas. Mit miyapir han hir ninap his hit enum, han en hir neperper nani, han en herwe mersisi te Jisas kekepi hir nire yaain. ²⁵ *Hir mit yapirwe nisesik. Mit in hir ne wit Jerusalem provins Judia, Galili, wit Dikapolis ketike ti me mani Jodan pinak ein.

5

Jisas kerp miniu (o neiyip) katip mit miyapir him mirak

¹ Jisas kir mit miyapir nisesik, hirak kinu miniu (o neiyip) ken kau ke ninin. Mit narak disaipel hir nan nau netikerek. ² Hir nau netikerek, hirak kewep him ketpor him im:

Jisas katip nenmak te mit hir han yaaik nanu
(Lu 6:20-23)

³ **“Eiyimtau. Mit miyapir kerek hir nertei hir ap nises God werek werek hir han yaaik nanu nanintar God kaknen kakinni naanmampror. ⁴ *God kenip mit miyapir kerek in ek hir nikik hir nanu werek nentar God kakikepi. ⁵ *Mit miyapir kerek hir newenin han kir ke menmen, hir han yaaik nanu nanintar hir nanit menmen God nipaa ketpor hirak kakwetirem.*

⁶ **“Mit miyapir kerek hir hanhan iuwe nises menmen God han yaaik hir nanisesim, hir han yaaik nanu. God kakikepi hir nanu werek nanisesik.*

⁷ **“Mit miyapir kerek hir hanhan neriuwe mit nekepi hir han yaaik nanu nanintar maain God hanhan kakriuweri kakikepi.*

⁸ **“Mit miyapir kerek hir han kir yaaik ap nirikak menmen enum, hir han yaaik nanu nanintar maain hir nantike God nanu nanit.*

⁹ **“Mit miyapir kerek hir newen mit han kir te hir nankiyan nanu nanit hir han yaaik nanu nanintar God kaktip hir nikerek narak.*

¹⁰ **“Mit miyapir kerek mit han nanip nentar hir nises menmen God ketpor hir enisesim, hir han yaaik nanu. Maain hir nantike God naanmampre menmen yapirwe.*

* 4:19 Mt 13:47 * 4:20 Mt 19:27 * 4:23 Mt 9:35; Mk 1:39; Ap 10:38 * 4:24 Mk 6:55 * 4:25 Mk 3:7-8
* 5:3 Ais 57:15 * 5:4 Ais 61:2-3; Rev 7:17 * 5:5 Sam 37:11 * 5:6 Ais 55:1-2 * 5:7 Je 2:13 * 5:8 Sam
24:3-4, 51:10, 73:1; Jo 3:2-3 * 5:9 Hi 12:14; Je 3:18 * 5:10 1Pi 3:14

11 **“Mít hír netpi enum nerekyi enum naniwep newenini hím menmen nanintar yi yises hím mai, yi han yaaik yayu. 12 *Yi han yaaik yayu yayintar maain God kakweti menmen yaaim iuwe kakit wit kirak. Yi yayit menmen im yayintar nípaa mít nírak enum nenep mít profet nípaa newepyapir hím me God, te hírak kakwetir menmen yaaim iuwe mamit wit kirak.*

*Mít nises God hír nire sol metike si
(Mk 9:50; Lu 14:34-35)*

13 **“Yi mít yi yikaap mít ne ti ap nises menmen enum mire sol mikaap sak naan hírak ap mamnin waswas. Te sol meweikin mire tipar ap mamtin hím yi eirak mekam te hiram pike tokim? Taauye! Yi eiwirem mamno witeik te mít miyapir nanintiram, hiram enum.*

14 **“Yi yikaap mít ne ti nises God yire si mekepi me witaan yitet yayiwe. Yi yire wit kerek mít nau niu. Hírak ap te kisawin taau, kau yaain mít miyapir nirek yanimin. 15 *Mít miyapir ap nekisiu si nisawinek kinik tikenup o newisik kinik yeno au. Hír newisik kentar yeno te hírak kiriyor kekere winak te hír kerek nau nekrerek nír menmen. 16 *Mar im menmen yi yirakem hiram mire si. Mít nirem hiram yaaim te hír nanwenipi niuk me Haai kiau God kerek kau keit wit kirak.*

Jisas katip me hím lo me God

17 **“Yi ap han ekitet hi han ehawaank hím me God Moses ketike mít profet nípaa newisim mau tiwei. Hi ap han ehawaankem au. Hi han arak menmen nípaa hír netpim hiram mamnen. 18 *Hi etpi werek. Hím mei kike me Moses o me mít profet hiram ap te mamiwaank mamit ere ti mantike nepni hiram mamwep mamiwaank mamit. Me wi im menmen yapirwe hiram epei au mamisi mamit. 19 *Mít kerek neweikin sip newet hím mei kike me hím me Moses metike hím me mít profet, hír nanri han ke mít te hír nanisesi, mít in niuk mir meit wit ke God hiram weinim. Te mít kerek hír nises hím me God werek werek neteikin mít han hír enisesim, maain niuk mir meit wit ke God hiram iuwe. 20 Hi hetpi werek. God katip menmen yaaim yi yisesim yirakem ap te maminin menmen mít ne Farisi netike mít iuwe ne Skraip kerek ninin nertei hím me Moses natip mít em hír nírakem, yi ap eitike God eiyu hírak naanmamri. Hi hetpi menmen im hentar mít ne Farisi netike mít ne Skraip hír ap te nanu nantike God taau!*

*Jisas katip menmen me mít hír han enuk
(Lu 12:57-59)*

21 **“Nípaa ere in yi yemtau hím me God Moses kewisim mau tiwei hiram matip, ‘Yi mít ap einep mít han te hír nani au emit! Mítik kerek kenep mítik hak kaki, mít neiyik nanino mítik iuwe gavman.’ 22 *Te hi hetpi. Mítik kerek han enuk keriuwe kirak yinak, mít neiyik nanino nanir mít iuwe. Mítik kerek katip kirak yinak enum ketawinek, hír neiyik nanino nanir mítik iuwe gavman. Keimin katip kirak yinak enum katip hírak mítik enuk keweikin sip kewet God, te hírak naanempre hirekes te God ap kakwerek kakno si.*

23-24 **“Wi ham ti eno winak iuwe ke God ewenipi niuk mirak ewetiwek menmen mít enwisim emintar kinaan me nan (alta), te ti eket han menmen enum ti hírak kit yinak em, ti ewis menmen mit emwaai en, ti ehinin eno etike kit yinak yi yewepnak yatip ere yi yekiyakit yau. Epei au, ti pike enen ehít menmen mit ewepwarem ewet God em ewenipi niuk mirak heriuwerem.*

25 **“Mítik hak han enuk keriuwit hanhan keryit kakno mítik iuwe gavman kakitpawek kakiswut hím, ti etikerek eitipakit menmen ere yi han yaaik eiyu, o au en,*

* 5:11 1Pi 4:14; Je 1:2 * 5:12 2Kro 36:16; Ap 7:52; Hi 11:32-38; Je 5:10 * 5:14 Jo 8:12, 9:5; Fl 2:15 * 5:15 Mk 4:21; Lu 8:16, 11:33 * 5:16 Ef 5:8-9; 1Pi 2:12 * 5:17 Mt 3:15; Ro 3:31, 10:4 * 5:18 Lu 16:17, 21:33 * 5:19 Je 2:10 * 5:21 Eks 20:13, 21:12; Lev 24:17; Diu 5:17 * 5:22 1Jo 3:15 * 5:23-24 Mk 11:25 * 5:25 Mt 6:14-15, 18:34-35

yi yinapin mitik iuwe, hirak kakiswut him te mitik iuwe gavman kakriuwetit ti eno his me mit hir naanmipre winak enuk, te hir nanwisit ekikrerek. ²⁶ Ti ehu en ere ti pike ewetiwek pewek emrer mirak ere werek, o au en, ti ehu ehit.

Jisas katip menmen me mit miyapir nariyan his neweninem

²⁷ * "Nipaa ere in yi yemtau him me God Moses kewisim mau tiwei hiram matip, 'Yi ap eiriyan his eiweninem au emit!' ²⁸ * Te hi hetpi. Mitik kerek kir mite naanmirewe hirak hemkre menepam hanhanep, hirak epei kiwaai ketikerep kekre han kirak. ²⁹ * Menmen ti hirem heriuwe nanamir kit ke his yaaim mari han kit ti hiriak menmen enum, ti eketim ewirem. Ti eket nanamir kit te ti ehu werek eno wit ke God hiram yaaim. Hiram enum te ti nanamir kit hirak kepu werek te kakri han kit te God kakwirit ti eno si. ³⁰ His mit yaaim em hiram mises han kit miriak menmen enum, ti ehit hine eremir ewirem. Ti eremir his ewirem te ti ehu werek eno wit ke God hiram yaaim. His mit yaaim mepu werek te ti hiriak menmen enum ti eno si hiram enum.

Jisas katip menmen me mitik kesiuwe mite piutip wauno hirak kakit peiyap
(Mt 19:9; Mk 10:11-12; Lu 16:18)

³¹ * "Nipaa ere in yi nepei yemtau him me God Moses kewisim mau tiwei matip, 'Mitik kerek kesiuwe mite pirak wauno waunaiwirek, hirak kakwetiwe tiwei hiram matip nipaa hire mite pirak te in ek au hirak kepirep wen.' ³² * Te in ek hi etpi. Mitik kerek kepir mite pirak winaiwirek, te hire ap wiriak menmen enum wetike mitik hak au, hirak kenipep weweikin sip wewet him me God, me wi hire pike wawit mitik keiyak. Mitik kerek ketikerep hir nanitan, hirak keweikin sip kewet him me God ketikerep.

Jisas katip menmen me mit hir natip God hir nanises menmen

³³ * "Nipaa ere in yi yemtau him me God Moses kewisim mau tiwei matip, 'Yi ap eiweikin sip eiwet him nipaa yi yatip God. Au, yi eiyisesim.' ³⁴⁻³⁵ ** Te hi hetpi. Yi ap eitip him ham me menmen me God mamkaap him mi yi yatip mit em te yi eiyisesim au emit! Yi ap eitip 'Tru antap' au emit eiyintar hirak wit ke God. Yi ap eitip menmen me ti mamkaap him mi yi yatip mit em au emit eiyintar ti hiram mire yeno me God hirak kewis hit mentiram. Yi ap eitip menmen me wit Jerusalem mamkaap him mi yi yatip mit em au emit eiyintar hirak wit kerek Mitik Iuwe God kau ketike mit. Yi yatip mar im yi yatip niuk me God. Hiram enum emit! ³⁶ Yi ap eitip menmen me paan ki mamkaap him yi yatip mit em au emit eiyintar yi ap te eiriak paan kei kiutip o yapirwe mau hesnu ki mamre hike o nriak taau. God kerekek kakriakem te hiram mire ti atip niuk me God. ³⁷ * Yi yatip mit yi eiriak menmen yi eitip, 'O, hi ariakem,' o 'Au, hi hinapen.' Yi eitip him meiyam mamkaap him mi te hir nertei yi eiyisesim, hiram menmen enum meke Seten man. Menmen im enum emit!

Jisas katip menmen me mit hir nanip nerer mir
(Lu 6:29-30)

³⁸ * "Nipaa ere in yi yemtau him me God Moses kewisim mau tiwei hiram matip, 'Mitik keketut nanamir kit ti eketiwek kirak. Mitik kenektinut yehes kit, ti enektinivek kirak.' ³⁹ * Te in ek hi hetpi yi ap te einep mit mamrer me menmen mi enum nipaa hir nerekiyem au emit! Mitik kitep ken tekep pinam, ti eteiknivek pinam hirak ekitep ekwim. ⁴⁰ * Mitik kerek keryit kakno mitik iuwe gavman kakmitetpin kaktipiwek enum me menmen yaaim ti hiriakem, te hirak kakit pewek mei mit ti ewetiwekem emriuwe tanik. ⁴¹ Mit iuwe ne gavman nan nanitih i yi einenor menmen mir eiyim eino menep in, yi ap han enuk eikepi eiyim eino menep in au emit. Yi eiyim eino

* 5:27 Eks 20:14; Diu 5:18 * 5:28 2Pi 2:14 * 5:29 Mt 18:8-9; Mk 9:43-47; Kl 3:5 * 5:31 Diu 24:1-4; Mt 19:7; Mk 10:4 * 5:32 1Ko 7:10-11 * 5:33 Eks 20:7; Lev 19:12; Nam 30:2; Diu 23:21 * 5:34-35 Ais 66:1; Mt 23:22; Ap 7:49; Je 5:12 * 5:34-35 Sam 48:2 * 5:37 Je 5:12 * 5:38 Eks 21:24; Lev 24:20; Diu 19:21 * 5:39 Lev 19:18; Jo 18:22-23 * 5:40 1Ko 6:7

yanim+n. ⁴² Mitik kerek kituthi me menmen mit, ti ewetiwekem. Mitik kerek hanhan kakri menmen mit me wi im te maain hirak pike kakwetut mei mirak mamrerim, ti ewen+wekhi ewetiwekem.

Jisas katip me mit hir hanhan neriuwe mit enun nepan nir

(Lu 6:27-28, 32-36)

⁴³ **“Nipaa ere in yi yemtau him me God Moses kewisim mau tiwei hiram matip, ‘Yi hanhan yeriuwe ni yinan, te yi han enuk yeriuwe mit enun nepan ni.’* ⁴⁴ **Te hi hetpi yi hanhan yeriuwe mit enun nepan ni, yi eiyitehi God hirak ap skelim mit kerek nerekyi enum, hirak ekrekyor menmen yaaim.* ⁴⁵ **Yi yirak menmen mar im te yi eirak menmen eiyir ke haai ki God keit wit kirak hirak kirakem. Hirak kenip wepni kir kikaap mit yaain netike mit enun nirak enum. Hirak kirak hawi kan kikaap mit yaain, mit au enun.* ⁴⁶ **Yi mit hanhan yeriuwe mit kerek hanhan neriuwi te mit han au, yi han kitet God kakweti menmen yaaim a? Taauye! Mit enun nari pewek me takis hir nirak menmen mar im. Hiram menmen weinim.* ⁴⁷ **Yi mit yenine mit han ni yinan hir yaain te mit han au yi han kitet God kakweti menmen yaaim a? Taauye! Mit ap ne weiwik me Isrel ap nises God hir nirak menmen im. Hiram menmen weinim.* ⁴⁸ **Yi yirak mit ni enun nepan yaain, te yi yaain eiyir ke Haai ki God keit wit kirak hirak yaaik.*

6

Jisas katip menmen me mit nikaap mit han ap netenen menmen au

¹ **“Yi naanempre hiras te yi ap eirak menmen yaaim te mit nanri nanwenipi niuk mi nantip yi yaain au emit. Yi yirak menmen mar im te Haai ki God keit wit kirak kau niu hirak ap kakweti menmen yaaim menterim taau.* ² **Wi yi eiwet mit kerek hir netenen menmen auri eiwetir menmen, yi ap eiwepyapir menmen yi yirakem au emit! Mit enun newisesik hir newet mit menmen, hir newepyapirem neit yayiwe o nekre winak kerek mit nekine him me Moses nekrerek, te mit nanir menmen hir nirakem nanwenipi niuk mir nanriuwere. Hi hetpi werek, maain God ap kakwetir menmen mamrerim kakit wit kirak kakintar mit nepei netpiwek him yaaim me menmen hirak kirakem.* ³ **Yi eiyises menmen mir au emit! Yi eirak menmen eikaap mit, te yi eirakem eisawinem te mit ni yinan o mit han ap te nanirem taau.* ⁴ **Yi eirakem eisawinem te Haai ki God kerek kir menmen yi yisawin yirakem, hirak kakweti menmen yaaim mamrerim.*

Jisas katip menmen me mit nitehi God

(Lu 11:2-4)

⁵ **“Wi kerek yi yitehi God menmen yi ap eirakem eiyir ke mit enun newisesik hir nirakem. Hir hanhan nerp nekre winak kerek mit nekine him me Moses nekrerek, o hir nerp yayiwe nitehi God menmen te mit naniri han kitet hir yaain nanwenipi niuk mir. Hi hetpi werek, maain God kakwetir menmen mamrerim kakit wit kirak taau.* ⁶ **Wi kerek yi yitehi God menmen, yi eino haau ke winak iyepet weipir eiyitehi God kerek mit ap nirek, yi eit+wekhi menmen. Te maain Haai ki God kerek kir menmen yi yisawin yirakem hirak kakweti menmen yaaim mamrerim.*

⁷ **“Yi yitehi God menmen, yi ap eitip him weinim yapirwe eiyir ke mit ap nertei God nerer wit wit ap ne Isrel hir nirakem au emit. Hir han kitet God kakimtau menmen mir kakintar hir netpiwek neriuwe him yapirwe nokim nokim.* ⁸ **Yi ap eiyises menmen hir nirakem eiyintar Haai ki God nepei kertei menmen yi yait+wem te maain yi yayu werek.*

⁹ **“Yi eit+wekhi menmen yi eitip yayir ik:*

‘Haai kaiu God, ti kerek heit wit kit heven, ti niuk mit

* 5:43 Lev 19:18 * 5:44 Eks 23:4-5; Lu 23:34; Ap 7:60; Ro 12:14, 20; 1Ko 4:12 * 5:45 Ef 5:1 * 5:48 Lev 19:2;
Diu 18:13 * 6:1 Mt 23:5 * 6:3 Mt 25:37-40 * 6:5 Mt 23:5; Lu 18:10-14 * 6:6 2Kin 4:33 * 6:7 1Kin
18:26-29; Ais 1:15 * 6:8 Mt 6:32 * 6:9 Jo 17:6

iuwe te ti enip mīt hīr nanwenīpi niuk mit.

¹⁰ *Haiu mituthi te ti enen ehinīn naanmamprai haiu mīt, te haiu mīt yapīrwe emises han kit mamīr ke mīt ensel neit wit kit heven hīr nises han kit.

¹¹ Petepin ti ewetai menmen mei te haiu mamīm.

¹² *Ti esak menmen enum haiu mīrīakem mamīr ke haiu mesak menmen enum me mīt nerekyeyem haiu matīp, Hīram menmen weinīm.

¹³ *Ti ap ewis menmen enum mamri han kaiu haiu mamīak enum au emīt! Ti naanemprai me menmen enum.'

¹⁴ *"Eiyīmtau. Yi eiyīsak menmen enum mīt nerekyeyem yi ap han ekitetim, yi eitīp hīram menmen weinīm, te Haai ki God hīrak kakīsak menmen enum mi. ¹⁵ Yi ap eisak menmen enum me mīt nerekyeyem au, te Haai ki God ap kakīsak menmen enum mi.

Jisas katīp menmen me mīt hīr nīnpī maan nanu

¹⁶ *"Wī kerek yi yīnaain menmen nīnpī mamiwei te yi eiyitehi God menmen, yi ap eiwen toni emu ninaan mi eiyīr ke mīt enun newisesik nīrīakem au emīt! Hīr newen toni mau ninaan mīr te mīt yapīrwe nanīri hīr han kitet hīr yaain hīr newenīpi niuk mīr menterim. Hi hetpi werek, maain God ap te kakwenīpi niuk mīr taau. ¹⁷⁻¹⁸ Wī kerek yi yīnaain menmen yi nīnpī miwei te yi eiyitehi God menmen, yi ap eiwen toni waniu (o wein) au emīt! Yi eikīr eiwepep paan te mīt han ap nertei yi nīnpī miwei yitehi God. Te God Haai ki kerek mīt ap nīrek au, hīrak kertei menmen yi yīsawīn yīrīakem, te maain hīrak kakweti menmen yaaim menterim.

Jisas katīp menmen me mīt nanīt pewek yapīrwe

(Lu 12:33-34)

¹⁹ *"Yi ap eiri menmen mei yapīrwe me tī im naanemrewem meit wīnak ki au emīt! Mesik, metike wesiun merermirīr laplap, nī o heiniut mamwim te menmen mamwepep, o mīt enun nanīnen nanwep wīnak nankintīp menmen im. ²⁰ *Au, yi yīrīak menmen yaaim te God kakweti menmen mīrak yaaim meit wit kīrak. Menmen hīrak kakwetayem, mesik, wesiun o heiniut mamīnterim ap te mamīwaank menmen im au, mīt enun ap te nanīnen nantīwem taau. ²¹ Menmen mīt han kitet hīram mamkepi nanu werek, han kīr kakisesim. Te yi han ekitet menmen me tī au emīt! Menmen me God keremem.

Jisas katīp menmen me nanamīr hīrak kīre si

(Lu 11:34-36)

²² "Nanamīr ki hīrak kīre si kakīkaap yīnk ki. Nanamīr ki yaaik te yi yayīr menmen werek werek. Han ki hīrak kīre nanamīr. Yi han kitet menmen yaaim, yi eiyises God werek werek. ²³ Te nanamīr ki hīrak enuk toto te yi ap eiyīr menmen werek werek au. Han ki kekre yīnk ki hīrak kises menmen enum, hīram mīre toto, te menmen im mekrerek hīram mamriwaank.

Jisas katīp menmen me mīt han ekitet God-menmen me tī au emīt

(Lu 16:13)

²⁴ "Mītīk ap kakises menmen wik werek werek au. Hīrak hanhan mītīk kiutīp, hīrak kaknapan keiyak. Hīrak kakīkaap mītīk kiutīp, hīrak kakweikīn sip kakwet keiyak. Yi han ki kakīnke kakīntar pewek ap te yi eiyises God werek werek au.

Jisas katīp menmen me mīt han kitet menmen mamkepi nanu werek

(Lu 12:22-31)

²⁵ *"Te hi hetpi. Yi ap han kakitet yapīrwe me menmen yi yayīm te yi yayu werek, o menmen yi eimīr emu yīnk ki au emīt! Han ki kinīn menmen yi yayīm, yīnk ki kinīn klos

* 6:10 Mt 7:21; 26:39; Lu 22:42 * 6:12 Mt 18:21-35 * 6:13 1Kro 29:11-13; Mt 26:41; Lu 22:40; Jo 17:15; 2Te 3:3; 2Ti 4:18; Je 1:13 * 6:14 Mk 11:25-26 * 6:16 Ais 58:5-9 * 6:19 Je 5:1-3 * 6:20 Mt 19:21; Lu 18:22; Kl 3:1-2 * 6:25 Fl 4:6; 1Ti 6:6-8; Hi 13:5; 1Pi 5:7

yi yaimir. God keweti yink ki ketike han ki kekrerek te yi eiyisesik. Hirak naanmampri me menmen te yi eiyu werek werek. ^{26*}Yi eiyir hore hiram meniuwe men in men ein. Hiram ap mamir ni mei o meket teket mei men mewisim mekre weisaak au. Te Haai ki God hirak naanmiprewem. Yi yinin hore yapirwe te God naanmampri. ²⁷Mitik kei kiutip kekre nimin ke yi mit han kitet yapirwe te kakriak menmen mamkepik hirak kaku wi meiyam o tito yapirwe a? Taauye!

²⁸“Yi ap hanhan yeriuwe menmen yi eimir au emit. Yi yayir timen hiram mewe meit yayiwe. Hiram ap mekerwo laplap o mesikek yawaap au. ^{29*}Te hi hetpi. Nipaa mitik iuwe King Solomon hirak kamir klos mirak yaaim, te klos mirak ap yaaim mar ke timen im au. ³⁰God kerekek hirak kenip yenkis timen weinim hiram mire yaaim. Te hiram mepu petepin, teipmen hiram mami te mit nanisiyem. Yi yinin timen te God naanmiprewem werek werek hirak naanmampri. Yi ap yises him me God werek werek au. ³¹Te yi ap han ekitet emir im: ‘Maain hi ehit menmen mamtike tipar mamit nein te hi hahim o hi ehit klos mamit nein te hi emir? Menmen mar im au emit.’ ^{32*}Yi ap han kitet menmen im au eiyintar mit ap ne weiwik mi Isrel kerek ap nises God hir hanhan neriuwe menmen im wisenum. Yi ap han ekitet menmen eiyir ke hir han kitetim eiyintar God hirak Haai ki nepei kertei menmen yapirwe yi eitwem te yi eiyu werek werek. ^{33*}Te yi mit miyapir yinin hanhan eiyises God hirak kinin naanmampri te hirak kakrekyi yi yaain. Yi yirak menmen im te God naanmampri me menmen meiyam te yi eiyu werek. ^{34*}God naanmampri me menmen meiyam yi eiyu werek, te yi ap hanhan eiriuwe menmen teip hekrit hiram mamnen. Menmen teyip hekrit hiram mamnen, yi ap yaiwenem taau. Hiram mamnen. Te yi han ekitet me menmen enum petepin epei man naanempre hiras me menmen im.

7

Jisas katip menmen me mit skelim mit han
(Lu 6:37-38, 41-42)

^{1*}“Yi ap skelim mit me menmen hir nirakem te God ap skelim yi mit me menmen me yi yirakem taau. ^{2*}Yi ap skelim mit eiyintar God skelim yi mit kakriuwe menmen yi yirak mit han em. Menmen yi yirak mit han em, God kakrekyiyem kakinterim. ³Ti henmak te ti hir kit yinak menmen kike mire yenkis yehes mekre nanamir kirak te ti hanhan ekiniwekem mamnopin mamkeipniwek nanamir kirak, te ti ap hanhan ekin menmen wisenum mire nu heneik mekre nanamir kit a? ⁴Hiram enum te ti atip kit yinak, ‘Ti ewisa hi ekinut menmen mekre nanamir kit emnopin emkeipin nanamir kit,’ te ti menmen wisenum mamsonut nanamir kit te ti ap ehir ein ein werek werek taau. ⁵Ti mitik enuk ewenin him. Ti ehinin naanempre nanamir kit te maain ti ekaap kit yinak eriuwe nanamir kirak. Hiram mar im: Ti ehinin eweikin sip ewet menmen enum mekre han kit te ti ehu werek. Maain ti ehu werek te ti ekaap kit yinak ekweikin sip ekwet menmen enum mirak kike.

^{6*}“Yi ap eitip mit enun han kir enuk kire samiyak him yaaim me God au emit! Yi eirakem hiram mamir ke mitik kewir hore haam metike pitau (o yin) o menmen yaaim miwaai ti, sak mamnen mamntirerim mamwaankem. Hiram mamntirerim mamwaankem nepei au, hiram mamweikin mamwir nikin mamiwep.

Jisas katip menmen me mit hir nanitehi God menmen werek werek
(Lu 11:9-13)

^{7*}“Yi eiyitehi God menmen te hirak kakwetiye. Yi eiyineitin menmen me God te yi eiyirem. Yi eiyirp weipir eiket teruk te God kakikeiswiyek. ^{8*}Hi hetpi werek. Mit

* 6:26 Mt 10:29-31; Lu 12:6-7 * 6:29 1Kin 10:4-7; 2Kro 9:3-6 * 6:32 Mt 6:8 * 6:33 1Kin 3:10-14; Sam 37:4, 25; Ro 14:17 * 6:34 Eks 16:4, 19; Mt 6:11 * 7:1 Ro 2:1; 1Ko 4:5; Je 4:11-12 * 7:2 Mk 4:24 * 7:6 Mt 10:11 * 7:7 Jer 29:13-14; Mk 11:24; Jo 14:13-14, 15:7, 16:23-24 * 7:8 Je 1:5; 1Jo 3:22, 5:14-15

kerek nitehi God menmen h̄irak kakwet̄irem. M̄it kerek nan̄inant̄in menmen me God h̄ir nan̄irem. M̄it kerek nerp weip̄ir neket teruk, te God kak̄ikeisworek.

⁹ “M̄it̄ik hak kekre n̄im̄in ke yi m̄it, n̄ikan k̄irak kakit̄iwekhi me niu o bret, h̄irak ap kakwet̄iwek nan te h̄irak kak̄im au. ¹⁰ O n̄ikan k̄irak kakitehi haai me saauk, h̄irak ap kakwet̄iwek m̄iniu han enuk (o neiȳip han) o manpen siurp (o yenmik siurp) enuk te kak̄im taau. ¹¹ *Yi m̄it kerek yi enun yi yertei yewet n̄ikerek ni menmen yaaim. Te Haai ki God kerek keit wit k̄irak Heven h̄irak yaaik w̄isenuk kak̄ikaap m̄it kerek nanit̄iwekhi me menmen yaaim h̄irak kakwet̄irem h̄iram mamkepi.

¹² * “Te hi hetpi. Yi eiyin̄in eir̄iak m̄it miyap̄ir menmen yaaim yi hanhan te h̄ir p̄ike nanrekyiyem. Menmen im hi hetpi yi eir̄iakem h̄iram mises menmen yap̄irwe m̄it̄ik Moses ketike m̄it profet h̄ir newis̄im mau t̄iwei h̄iram mat̄ip yi eiyisesim.

Jisas kat̄ip h̄im me weip̄ir kike m̄it nanitetik te h̄ir nanu werek werek
(Lu 13:24)

¹³ “Yi eiyitet weip̄ir kike eiȳintar ya weip̄ir ke wit si enum h̄irak k̄ihi iuwe, yayiwe kip̄irak, m̄it miyap̄ir yap̄irwe nitetik. ¹⁴ *Te weip̄ir kerek m̄it miyap̄ir nanitetik te h̄ir h̄im̄in k̄ir kaku werek, h̄irak au k̄ihi kike, ya enuk kike, m̄it miyap̄ir niut̄ip niut̄ip keriyen nanitetik.

Jisas kat̄ip h̄im me m̄it profet enun nemip̄in
(Lu 6:43-44, 13:25-27)

¹⁵ * “Yi m̄it miyap̄ir yi naanempre h̄iras me m̄it profet enun nemip̄in. H̄ir nan̄inen nanmitip̄in nanriuwe h̄im m̄ir te yi han kitet h̄ir m̄it yaain God keriuweti nan netpi menmen. Te han k̄ir enuk h̄ir nemip̄in nanriwaank me menmen me God yi yisesim. ¹⁶ *Yi eiȳirtei h̄ir yaain o enun nanriuwe menmen h̄ir nanriakem. Nu teketuk ap te mamri mam̄ir ke h̄inaan n̄ikim au. Waai wak̄in ap te mamri mam̄ir ke tuwaan au. ¹⁷ Nu yaaim h̄iram mamri n̄ikim yaaim. Nu enum ap m̄ire yaaim te mamri n̄ikim yaaim au. Enum keremem. ¹⁸ Nu yaaim ap te mamri n̄ikim enum au. Nu enum ap te mamri n̄ikim yaaim taau. ¹⁹ *Nu mei enum ap mine n̄ikim yaaim, m̄it nanman nanw̄irem mamno si. ²⁰ *Te hi hetpi werek. Yi eiȳirtei m̄it kerek profet enun nemip̄in neriuwe menmen h̄ir n̄ir̄iakem.

²¹ * “Yi ap han kitet m̄it yap̄irwe kerek nenewa hi M̄it̄ik luwe yaaik, h̄ir nanre n̄ikerek ne God. Au, h̄ir m̄it miyap̄ir kerek nises menmen Haai kai God h̄irak hanhan h̄ir nanisesim, h̄ir keriyen h̄ir n̄ikerek n̄irak. ²² *W̄i maain God kak̄inke m̄it, h̄ir yap̄irwe nan̄inen nan̄it̄po, ‘M̄it̄ik luwe Yaaik. Haiu epei mekreh̄ir kit haiu mat̄ip m̄it h̄im me God, haiu mep̄ir herwe enum men mekeip̄in m̄it, haiu m̄ir̄iak menmen yaaim yap̄irwe n̄ipaa m̄it ap n̄irem, haiu m̄ikaap m̄it n̄inap o his h̄it enum ere h̄ir n̄ire yaain.’ ²³ *H̄ir nan̄it̄po menmen im te hi tewen eh̄it̄por, ‘Hi hep̄itari yi neim̄in. Yi ap ne God au. Yi m̄it enun ȳir̄iak enum yi einop̄in eikeipno!’

Jisas kat̄ip h̄im me m̄it̄ik̄it wik time w̄inak wik.
(Lu 6:47-49)

²⁴ * “M̄it miyap̄ir kerek nemtau h̄im mai h̄ir nanisesim h̄ir nan̄ir ke m̄it̄ik yaaik kime w̄inak k̄irak kau kent̄ir nan. ²⁵ Maain haw̄i kan mani k̄iniu n̄ime yuwerep m̄iniu w̄isenum te w̄inak kewen au. H̄irak m̄it̄ik kimaak kent̄ir nan. ²⁶ M̄it kerek nemtau h̄im hi hetpim h̄ir ap nanisesim h̄ir nan̄ir ke m̄it̄ik kime w̄inak k̄iwaai t̄i k̄ire tenhaan. ²⁷ Maain haw̄i kaknen, mani k̄iniu, n̄ime yuwerep m̄iniu, te w̄inak kewen. W̄inak kewen mani kak̄ip keiȳik ken.”

* 7:11 Je 1:17 * 7:12 Mt 22:39-40; Lu 6:31; Ro 13:8-10 * 7:14 Jo 10:7, 9; Ap 14:22 * 7:15 Mt 24:4, 24; Ap 20:29; 2Pi 2:1 * 7:16 Ga 5:19-22; Je 3:12 * 7:19 Mt 3:10; Lu 3:9; Jo 15:6 * 7:20 Mt 12:33 * 7:21 Mt 21:31; Lu 6:46; Ro 2:13; Je 1:22, 25 * 7:22 Jer 14:14 * 7:23 Sam 6:8; Mt 10:33, 13:41-42; 2Ti 2:19 * 7:24 Je 1:22

Mit han kir kekrit keriuwe menmen Jisas ketporem

²⁸ *Jisas katip him mirak epei au, mit miyapir yapirwe kerek nemtau menmen hirak ketpim, hir han kekrit neriuwerem. ²⁹ Hir han kekrit neriuwerem nentar hirak ap ketpor kar ke mit iuwe ne skraip kerek ninin nertei him me Moses natip mit em. Au, hir nises him me mit iuwe ne nipaa ein netporem. Te Jisas ketpor kar ik au. Hirak ketpor kar ke Mitik Iuwe God keriuwetek kan ketpor him mirak.

8

Jisas kikaap mitik enuk lepro mau yink kirak hirak kire yaaik

(Mk 1:40-44; Lu 5:12-14)

¹ Jisas kinaaiwir miniu (o neiyip) kekiuwe kan kesiyen, te mit yapirwe nisesik. ² Hirak kekiuwe ken kesiyen, mitik kerek enuk lepro mau yink kirak ek kan kirek kewen ninip kau menep hit mirak, hirak han kitet hirak iuwe, hirak ketpiwek kar ik: “Kai Iuwe, ti han kit ti ekepa hi are yaaik.” ³ Hirak katip epei au, Jisas kesiuwe his metenenik hirak katip, “Hi han kai ekepit ti ere yaaik.” Hirak katip epei au, wasenum mitik enuk lepro mewik hirak kire yaaik. ⁴ *Hirak kire yaaik, Jisas ketpiwek, “Ti ap eno etip mit han menmen hi herekyutem au emit! Ti eno winak ke God eteikin mit pris yink kit ewepwar menmen mar ke him me Moses mau twei metput ti hirakem. Ti hirak menmen im te hir nanirtei God kekepit ti hire yaaik.”

Jisas kikaap wok mitik ke mitik iuwe ke ami

(Lu 7:1-10)

⁵ *Maain Jisas ken kiun wit Kapaneam, mitik iuwe ke ami ke wit Rom kewenyiprek kitwekhi him iuwe kar ik: ⁶ “Kai Iuwe, mitik kirak menmen mai hirak kinap kiwaai winak eik. His hit mirak epei au maa meit, yink kirak kekek wisenum.” ⁷ Jisas kewenhi ketpiwek, “Hi tewen anen akepik te hirak kakre yaaik.”

⁸ Te mitik iuwe ke ami ketpiwek, “Mitik Iuwe, hi ap yaaik te ti enen enik winak kai. Ti atip him weinik kerekek te menmen enum mamnopin mamkeipin mitik kerek kirak menmen mai hirak ekre yaaik. ⁹ Hi hises him me mitik hak hirak kinina hirak iuwe naanmiprau. Te hi hirekes naanmipre mit nai hi hinini. Te hi hatip mitik keyak kiutip: ‘Ti eno,’ hirak kakno. Hi hatip keyak: ‘Ti enen,’ hirak kaknen. Te hi atip mitik kerek kirak menmen mai em: ‘Ti erak menmen eim,’ te hirak kirakem. Hi hertei ti atip him mit ehirp in, hirak kakre yaaik.” ¹⁰ *Jisas kemmau him kerek mitik ik ek ketpim, hirak han kekrit kekrit keriuwerem. Te hirak katip mit miyapir kerek nisesik, “Hi ap nipaa hir mitik kei ke Isrel katip him mar im kises God werek werek kar hirak kisesik au. Hirak kiutip kerekek.”

¹¹ *Jisas wen katip: “Hi hetpi werek. Mit miyapir yapirwe naninen nanrer wit wit nanises him mai werek te hir nanu yeno nanim menmen nantike Ebrahim, Aisak, tetike Jekop nanu nanit wit kerek God kewiyen. ¹² *Te mit miyapir kerek nipaa miyerer nir ninen hir ne Isrel hir ap nanisisa au, te maain God kakipiri nanino wit enuk toto te hir nankit nanine han enuk nanineknem yehes mir nanu en.”

¹³ Jisas ketpor epei au, hirak katip mitik iuwe ke ami ke Rom kerek kinin naanmipre mit han en, “Ti eno. Menmen mamnen mamir ke ti han kitet hiram mamnen.” Hirak katip epei au, waswas wok mitik kirak hirak kire yaaik.

Jisas kikaap Pita mite pirak miye pire

(Mk 1:29-31; Lu 4:38-39)

¹⁴ *Maain Jisas kan winak ke Pita eik, hirak kir Pita maam pirak kerek wine mite pirak hire wiwaai yeno winap yink sisi. ¹⁵ Jisas ken ketenen his mire, te hire winap yink sisi epei au, hire wire yaaip. Te hire wekrit wirak menmen me Jisas kakim.

* 7:28 Mk 1:22; Lu 4:32; Jo 7:46 * 8:4 Lev 14:1-32; Mt 9:30; Mk 7:36; Lu 17:14 * 8:5 Jo 4:46-47 * 8:10 Mt 15:28 * 8:11 Sam 107:3; Lu 13:28-29 * 8:12 Mt 22:13, 25:30; Lu 13:28 * 8:14 1Ko 9:5

*Jisas kikaap mit miyapir yapirwe
(Mk 1:32-34; Lu 4:40-41)*

¹⁶ Maain hinkewi, hir mit han neithis mit miyapir yapirwe kerek herwe enum mau mekre han kir, hir neriyei nan nir Jisas. Hirak kepir herwe enum im kriuwe him hirak ketpim, hirak kikaap mit miyapir kerek ninap te hir nire yaain hir nanu werek. ¹⁷ *Hirak kirak menmen im te him nipaa God katip Aisaia kewisim mau twei hiram nepei man. Him im matip mar im: “Hirak kepir menmen enum merekyei haiu minap en te haiu mire yaain.”

*Him me mitik hanhan kakises Jisas
(Lu 9:57-60)*

¹⁸ In ek Jisas kir mit miyapir yapirwe nisesik neweiknivek te hirak katip mit narak, “Haiu mit han emno wan pinak ein emnaaiwir mit in.” ¹⁹ Hirak ketpor epei au, mitik hak ke skraip kerek ninin nertei him me Moses natip mit em, hirak katip Jisas, “Hi apino wit kerek ti epnoriyen.” ²⁰ *Jisas ketpivek, “Miyak ke niu hiram miwaai mekre nu herkip. Hore hiram mime yaank mau niu. Te hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe ap winak kei kepu te hi eno ewaai ekrerek. Hi ap ewetut menmen au. Ti henmak te ti hanhan ehisa?” ²¹ *Mitik disaipel hak katip Jisas, “Mitik Iuwe, ti ewisa hi ehinin ano ewis haai kai kerek kaki kakikre hei, te hi pike anen eisesit.” ²² *Te Jisas ketpivek, “Au ti ehisa. Mit kerek ap nises him mai hir enwisik kakikre hei.”

*Jisas katip te nime iuwe kerek miniu hiram maa (o matin) meit
(Mk 4:36-41; Lu 8:22-25)*

²³ Hirak katip epei au, Jisas kehin kiniu ken kekere bot. Mit disaipel narak hir nisesik. ²⁴ *Hir nau nekre bot epei au, hir nerekir wan. Te yuwerep miniu mirak wan sir miniu misawin bot, te Jisas hirak kiwaai. ²⁵ Hirak kiwaai hir nan nekotitek netpivek, “Mitik Iuwe ekepei! Bot epei kaknatin kakikre tipar kakno ti eik te haiu mami.” ²⁶ *Jisas ketpor, “Yenmak te yi yinapen? Yi mit ap han kitet menmen yaaim mai iuwe au a?” Hirak ketpor epei au te hirak kekrit katip kewen yuwerep te wasenum nime metike wan tipar mehthe miwaai meit. ²⁷ Te mit neperper natipan, “Hirak mitik ik ek hirak kire keimin te nime metike wan memtau him mirak te hirak katip yuwerep metike nime te hiram mewire miwaai meit?”

*Jisas kikaap mitikit wik kepir herwe enum mekre han kirakit
(Mk 5:1-17; Lu 8:26-37)*

²⁸ Jisas ken kiun wan pinak ein, hirak ti ke mit ne wit Gadara. Hirak kiun ein, mitikit wik herwe enum mau mekreret kenipet hirakit tau tekre herwe hei te hirakit tan tewenyipir Jisas. Hirakit enukit tetaritari han ken sip tirak enum te mit miyapir ninaain hirakit tatnip te hir ap nanitet yayiwe kerek hirakit tewi en taau. Hirakit tewenyipirek hirakit ²⁹ *tinap tenine tar ik: “Nikan ke God, kenmak te ti han heraiwaank. Wi ap epei man wen au te ti han arekyei menmen enum hepirei mamno wit enuk kerek menmen mamwep!” ³⁰ Sak ham yapirwe maam menmen meit yanimin kike eik, ³¹ te herwe enum mitehi Jisas, “Ti ehirei, te eriuwetei emno emikre sak yapirwe eim e.” ³² Jisas ketpor, “Yi eino.” Te hiram menke mirir men mekre sak, te sak yapirwe keremem metaritari mirir men menke matin miniu (o neiyip) kerekere ere men mekre wan iuwe eik, tipar mekiuwe him yipir miram hiram maam tipar maa meit.

³³ Epei au, mit kerek naanmipre sak em nirir nen wit iuwe nen natip mit han netpor menmen epei man metike menmen me mitikit wiketeret nipaa herwe mersiset. ³⁴ Hir netpor epei au, mit miyapir ne wit iuwe nan nanwen yipir Jisas. Hir nirek hir nineinik te hir nitivekhi him iuwe eknaaiwir wit kir, te hirak ekno wit hak.

* 8:17 Ais 53:4 * 8:20 2Ko 8:9 * 8:21 1Kin 19:20 * 8:22 Jo 5:25 * 8:24 Sam 4:8 * 8:26 Sam 89:9; Mt 14:31, 16:8 * 8:29 Mk 1:24; Lu 4:34, 41

9

Jisas kikaap mitik hak his hit enum
(Mk 2:1-12; Lu 5:17-26)

¹ *Mit natip epei au, Jisas kehin kiniu ken kekrek bot kerekir wan ken wit kirak eik.
² Hir mit han neit mitik hak his hit mirak epei maa meit, hir neiyik nan hirak kiwaai yeno. Jisas kiri hir han kitet hirak iuwe kakikaap mitik ik kakre yaaik, te hirak katip mitik kerek his hit maa meit em, "Kai yinak, ti enakin tokim. In ek hi esak menmen enum mit ti hirakem." ³ Jisas katip menmen im epei au, mit han ne Skraip, kerek ninin nertei him me Moses natip mit em, hir natipan nar ik: "Mitik ik e hirak katip enum kekrehir ke God katip hi esak menmen mit enum." ⁴ *Jisas kertei menmen hir han kitetim netpim te hirak ketpor, "Kenmak te yi han kitet yekre han ki hi nepei hatip enum a? ⁵ Hi hatip mitik kiwaai kentar kinaan, 'Hi esak menmen enum nipaa ti hirakem, hiram mamno,' yi yepitari hi hatip werek auye. Te hi hatip mitik, 'Ti hekrit etenen yeno eiyim eno,' hirak kakikrit yeno, yi eiyirtei hi hatip werek te hi esak menmen enum me yi mit. Hi hetpi mekam te yi han ekiteta? ⁶ *Hi atip mitik ik har ik, 'Ti ekrit eno,' te yi eiyirtei hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe han ti ik e God kewisa hi ahisak menmen enum mit nirakem?" Hirak ketpor epei au, hirak katip mitik kerek his hit mirak maa meit em, "Ti ekrit ekin yeno mit eiyim eno winak kit eik." ⁷ Hirak katip epei au, mitik ik hirak kekrit ken winak kirak eik. ⁸ Mit miyapir yapirwe hir nir menmen im hir neperper han kekrit neriuwerem. Hir nertei God kewis Jisas kikaap mit neriuwe menmen mirak iuwe, te hir newenipi niuk me God.

Jisas kenine Matyu
(Mk 2:13-17; Lu 5:27-32)

⁹ Jisas kinaaiwir wit ik kerekek, hirak kakno, hirak kir mitik hak niuk mirak Matyu kau winak kerek mit nari pewek me takis neitai en. Te Jisas ketpiwek, "Ti ehisisa eriak menmen mai." Hirak katip epei au, Matyu kekrit kinaaiwir menmen mirak kisesik.

¹⁰ Maain Jisas kau yeno me winak kirak eik ek kakim menmen, te mit enun kerek nari pewek me takis em hir netike mit han enun nises menmen enum nau winak nanim menmen netike Jisas ketike mit nirak disaipel. ¹¹ *Hir mit han ne Farisi, kerek han kitet hir ninin mit han nises him me Moses, hir nir menmen im hir nitehi disaipel nar ik: "Kenmak te Mitik Iuwe ki kaam menmen ketike mit enun kerek nari pewek me takis netike mit enun nises menmen enum em?"

¹² Jisas kemtau him im te hirak katip him tok piksa mar im: "Mitik kinap hirak dokta kaku kaktikerek. Mitik hak han kitet hirak yaaik auye! ¹³ *Yi eino han ekitet him hi ehitpiyem hiram mau tuiwei me God. Hiram matip, 'Hi ap hanhan yi yaiwepwar samiyak menmen yaiwetewem au. Hi hanhan yi eirak mit miyapir yaaim.' Hi ap han henine mit kerek han kitet hir mit yaain te hir enweikin sip enwet menmen enum enisisa au. Hi han hari han ke mit kerek hir nertei hir enun. Te hir enisisa."

Jisas katip him ham yaaim mamikrehir ke him me nipaa ein
(Mk 2:18-22; Lu 5:33-39)

¹⁴ *Maain mitik Jon disaipel nirak nan nirek nitiwekhi, "Haiu metike mit ne Farisi me wi ham haiu mnaain menmen te haiu ninpi mewe haiu mitehi God. Te mit disaipel nit au. Hir nenmak?" ¹⁵ *Jisas ketpor him tok piksa mar im: "Mitik hak kerek kakit mite ep hirak eku ektike nirak yinan te hir han yaaik. Maain wi mamnen te mitik kerek keit mite ep hirak kaknaaiwir mit nirak, te hir han enuk ninpi mamnin nanit.

¹⁶ "Ap mitik keyak keremir laplap kerek yaaim nimnam em kekerwewim mamu enum tokim kerek mewep em. Hirak kakrakem mamir em te maain hirak kakikemyetit, yaaim nimnam em mamuwep enum tokim em te mamuwep wisenum. ¹⁷ Ap mitik keyak

* 9:1 Mt 4:13 * 9:4 Mt 12:25; Lu 9:47; Jo 2:25 * 9:6 Jo 17:2, 5:8 * 9:11 Lu 15:2, 19:7 * 9:13 Hos 6:6; Mt 12:7 * 9:14 Lu 18:12 * 9:15 Jo 3:29

keit tīpar wain yaaim mīrīram keiyīm kewenem mekre meme yīnk mīram kerek epei enum tokim em au. Hīrak kakriakem mamīr keremem te nap mamniu mamnan yīnk mīram te meme yīnk mamwep mamriuwe nap mīrak o tīwerpek mīrak te tīpar mamno tī. Au, mīt nanwenem mamīkre yaaim wen petep hīram mamu werek werek.”

*Jisas kīkaap nīki pe mītīk iuwe; hīrak kīkaap mīte wetenen laplap mīrak
(Mk 5:22-43; Lu 8:41-56)*

¹⁸ Jisas wen ketpor hīm im keremem, mītīk hak iuwe kerek kinīn naanmīpre mīt han ne Isrel, hīrak kan kewen ninīp menep hīt me Jisas kitīwekhi kar ik: “Hi nīki pai in ek epei waa wīwaai weit, te ti enen ewis his mit emu yīnk kīre te hīre wawīkrit wawu.”
¹⁹ Hīrak katīp epei au, Jisas ketike mīt disaipel nīrak nekrit nisesik nen.

²⁰⁻²¹ *Mīte hap piutīp winen hemkre hekrit hekrit ere tito hiswiyen wik (12) hīre wisewik. Mekre han kīre hīre watīp, “Hi hewis his emīntar laplap mīrak, te hi are yaaip.” Mīte kerepew weke sip ke Jisas wan wewis his wetenen laplap hīr mīram kerek Jisas kamīr em. ²² *Jisas keweikīn kīwaai nan kīrep. Te hīrak ketpīwe, “Pai yina yaaip ti enakīn tokim. Ti han kitet hi iuwe te hi akepit ti hīre yaaip.” Jisas katīp epei au, waswas hīre wīre yaaip. ²³ Jisas kan ere kiun wīnak ke mītīk iuwe kerek kinīn naanmīpre mīt. Hīrak kīpiun ein, hīrak kīr mīt neremīm heurek em netike hīr mīt miyapīr yapīrwe nesikeyaanmi nīkīt nīki pīrak nepei waa. ²⁴ *Jisas kīri hīrak ketpor kar ik: “Yi einepīn eikeipnīwe ap eikītep au emīt! Hīre ap waa au. Hīre wīwaai kerepew.” Hīrak ketpor kar ek, te hīr yapīrwe nenwesīsek enum wīsenum. ²⁵ Hīr nan nepīr mīt miyapīr netpaan nen epei au, te Jisas kinīk ken haau nīki wīwaairiyen ketenen his mīre te hīre wekrit. ²⁶ Hīm me menmen im em kerek Jisas kīkaap nīki ip e men merer wit wit.

Jisas kīkaap mītīkīt wiketeret nanamīr toto tetike mītīk han aurek katīp hīm werek au

²⁷ *Jisas kīnaaiwīr wit kerek ek ken. Hīrak kitet yayiwe te mītīkīt wiketeret kerek nanamīr toto tisesik tenīnewek tatīp, “Ti nepenyek ke Devit, ti hanhan heriuwawīr.”
²⁸ Jisas ken kinīk ken wīnak, te mītīkīt wiketeret nanamīr toto ten tīrek. Jisas ketpīwekīt, “Yi wiketeret yekre han ki yatīp hi te werek arekyi yi eire yaaikīt?” Hīrakīt tatīp, “Ti Mītīk Iuwe te ti werek.” ²⁹ *Te Jisas kewis his menterwekīt nanamīr kīrakīt hīrak katīp: “Hi erekyi yi yaaikīt hentar yi han kiteta.” ³⁰ *Te nanamīr kīrakīt kīr. Jisas ketpīwekīt hīm manp kar ik: “Yi wiketeret naanmīpre hīrekses te mītīk keiyak kakīrtei menmen im em au.” ³¹ Hīrakīt ten wit eik tises menmen hīrak ketpīwekītem au. Hīrakīt ten terer wit wit tatīp mīt menmen Jisas kerekyīwekītem.

³² *Hīrakīt tepno te mīt han neit mītīk enuk han aurek, herwe kau kekrerek neiyīk nan Jisas. ³³ *Kewaai meruri Jisas kepīr herwe enum, mītīk enuk han aurek kewepnak katīp, te mīt nerp en hīr han kekrit neriuwerek, hīr natīp, “Ap nīpaa mītīk ap kīriak menmen kar ik keit wit kiau Isrel.” ³⁴ *Te mīt han ne Farisi natīp, “Mītīk iuwe Seten kerek kinīn naanmīpre herwe yapīrwe, hīrak kīkaap Jisas kepīr herwe im e.”

Jisas hanhan keriuwe mīt miyapīr yapīrwe ne Isrel

³⁵ *Epei au, Jisas ken kerer wit iuwe wit kike ken kekere wīnak kerek mīt hīr nererik nekine hīm me Moses mau tīwei. Hīrak ken en katīp hīm yaaim me God kaknen naanmīpre mīt. Hīrak kīkaap mīt miyapīr yapīrwe hīr nīnap his hīt enum, nanamīr toto, menmen ham te hīr nīre yaain. ³⁶ *Hīrak kīr mīt miyapīr nererik nau en, te hīrak han tewenīni kentar hīr nepu enum han kekrit nīnapen menmen ham nīre sipsip mītīk ap naanmīpewem. ³⁷ *Hīrak kīri epei au, hīrak katīp mīt disaipel nīrak kar ik: “Mīt in hīr nīre menmen mau ni epei yaaim te ap mīt nei nepu te hīr nanīno nantīwem. ³⁸ Yi

* 9:20-21 Mt 14:36 * 9:22 Mk 10:52; Lu 17:19 * 9:24 Jo 11:11 * 9:27 Mt 20:29-34 * 9:29 Mt 8:13 * 9:30 Mt 8:4 * 9:32 Mt 12:22 * 9:33 Mk 2:12 * 9:34 Mt 12:24; Mk 3:22; Lu 11:15 * 9:35 Mt 4:23; Mk 1:39 * 9:36 Nam 27:17; 1Kin 22:17; Esi 34:5; Sek 10:2; Mt 14:14; Mk 6:34 * 9:37 Lu 10:2

eyitehi haai ke ni im te h̄rak kakriuwet m̄t nan̄krerem te h̄r nan̄this m̄t miyap̄r nanri han k̄r te h̄r enisesik.”

10

Niuk me m̄t aposel nar hiswiyen wik (12)

(Mk 3:13-19; Lu 6:12-16)

¹* Jisas ken̄ne m̄t n̄rak disaipel nar hiswiyen wik (12), h̄r nan nererik. H̄r nan nererik, h̄rak kewet̄r menmen m̄rak iuwe h̄r nekreh̄r k̄rak nan̄no nan̄p̄r herwe enum nankaap m̄t miyap̄r h̄r n̄nap his h̄t enum nanam̄r toto, menmen ham te h̄r nan̄re yaain.

²⁻⁴ Im em h̄ram niuk me aposel nar hiswiyen wik (12) n̄rak. Saimon kerek niuk m̄rak ham Pita, h̄rak kin̄n ketike n̄kik k̄rak Endru. H̄rak̄t tetike Jems ketike n̄kik k̄rak Jon h̄rak̄t n̄kerek h̄rak̄t te Sebedi. H̄rak̄t tetike Filip, Batolomyu, Tomas, Matyu kerek keit̄t pewek me takis. H̄r netike Jems itai k̄rak, h̄rak n̄kan ke Alfias, Tadius, Saimon kerek kises h̄m me m̄t Selot. H̄r netike Judas ke wit Keriot, m̄tik kerek kewepyap̄r Jisas te h̄r m̄t enun neiȳk nen nak̄p. M̄t in keriyen h̄r m̄t n̄rak aposel.

Jisas keriuwet m̄t n̄rak aposel nar hiswiyen wik (12), h̄r n̄riak menmen

(Mk 6:7-13; Lu 9:1-6)

⁵* Jisas keriuwet m̄t in nar hiswiyen wik (12) nen, h̄rak kin̄n ketpor h̄m im: “Yi ap eino eiyu eitike m̄t ap ne weiw̄k me Isrel o m̄t nau nerer wit wit ke Sameria. ⁶* Au, yi eino m̄t ne Isrel keriyen. H̄r m̄t miyap̄r han h̄r n̄re sipsip m̄tik ap naanm̄pror te h̄ram m̄r̄r m̄saw̄n meit yaank. ⁷* Yi wen eino ein yi eiwepyap̄r h̄m im: ‘God menep h̄rak kakteiknai kak̄rkeik te h̄rak kakin̄n naanmamrai haiu m̄t.’ ⁸* Yi eikaap m̄t miyap̄r n̄nap h̄r en̄re yaain, yi eik̄an m̄t miyap̄r naa te h̄r p̄ke nan̄krit. Yi eikaap m̄t miyap̄r lepro mewi h̄r en̄re yaain. Hi eweti menmen mai iuwe im h̄ram wein̄m te yi eiȳm eikaap m̄t han eiriuerem, yi ap te eiȳt pewek mamrerim au em̄t.

⁹⁻¹⁰** Yi ap eitenen pewek mei mam̄kre tan̄k mi au em̄t! Yi ap eitenen tan̄k iuwe yi eiwis menmen mekrerem au. Yi ap eiȳt teipe o samiyak o h̄ne yipo henmik au. Yi eiȳthis eino eiȳntar yi m̄t kerek ȳriak menmen me m̄t han, h̄r enkepi naanempri me menmen.

¹¹ “Ewaai meruri yi eino wit iuwe o kike, yi eino eiȳneit̄n m̄tik hak yaaik hanhan naanempri me menmen. Yi eiyu eitikerek ere yi p̄ke einaaiw̄r wit. ¹²* Ewaai meruri yi eino w̄nak ke m̄tik hak, yi eit̄p m̄t en eiȳr ik: ‘God kaku kaktikewi naanmam̄pri.’ ¹³ M̄t miyap̄r in h̄r yaain te h̄m mi mamu mamtikeri God kak̄kepi, o au en, h̄m n̄paa yi yetporem h̄ram p̄ke mamu mamtikewi te God ap kak̄kepi. ¹⁴* Yi eino te m̄t han ap naanmam̄pri me menmen o n̄napen nan̄mtau h̄m mi yaaim yi yetpim, te yi einop̄n eikep̄n w̄nak o wit k̄r, yi einepep toni waniu (o win) mau h̄t mi eiteiknor God han enuk keriuweri. ¹⁵* Hi hetpi werek. Maain w̄ God skelim m̄t, h̄rak God kaknep m̄t miyap̄r enun n̄paa nau Sodom ketike wit Gomora kakn̄p kike. Te m̄t miyap̄r kerek nanweik̄n sip nanwet h̄m mi, maain God kakn̄p iuwe kaknepi.

Menmen enum yap̄rwe maain mamnen

¹⁶* “Yi eiȳmtau. Hi ariuweti yi eino eiȳkre n̄m̄n ke m̄t enun eiȳr ke m̄tik hak kaksuwe sipsip hak kakno kak̄r̄p n̄m̄n ke nepere enum me yaank. H̄ram hanhan mam̄k̄p mam̄k. Yi naanemp̄re h̄ras me menmen yi eiriakem eiȳr w̄n̄ni naanm̄p̄re h̄remes me w̄ m̄t nanm̄p̄ h̄ram m̄r̄r. Yi eiriak menmen yaaim eikaap m̄t eiȳr ke t̄ipar nemnok mamkaap m̄t. ¹⁷* Te yi naanemp̄re h̄ras me m̄t enun. H̄r nantihis

* 10:1 Mk 6:7; Lu 9:1 * 10:5 Ap 13:46 * 10:6 Jer 50:6; Mt 15:24 * 10:7 Mt 3:2, 4:17; Lu 10:9, 11 * 10:8 Ap 20:33 * 10:9-10 Lu 10:4 * 10:9-10 Nam 18:31; Lu 10:7; 1Ko 9:14; 1Ti 5:18 * 10:12 Lu 10:5-6 * 10:14 Lu 10:10-12; Ap 13:51, 18:6 * 10:15 Jen 18:20-19:28; Mt 11:24; 2Pi 2:6; Ju 7 * 10:16 Lu 10:3; Jo 10:12; Ap 20:29; Ro 16:19 * 10:17 Mt 24:9

naniswi yi eino eiyir kaunsil kir, te hir nanit nipin neiyik naniwep nanit winak kerek mit nekine him me Moses nekrerek. ¹⁸*Hir nantihis nanri nanino ninaan me mit iuwe o mit ne gavman nanintar yi yisisa. Te yi eiwepyapir him mai yaaim eitip mit iuwe nantike mit ap ne weiwik me Isrel eitpor him mai. ¹⁹*Maain hir nantihis nanri yi eino eiyirp ninaan me mit, yi p einapen han ekitet menmen yi eiyitpim maamkaap yink ki au emit! Wi im mamnen God kakweti him mirak yaaim. ²⁰*Te God Himin Yaaik kakweti him mirak yaaim te hirak kakikepi yi eitip him mirak. Him mi au.

²¹*“Heiyuwerer nanwepyapir kikrek hir nansiuweri te mit naninip nani. Haai kakwepyapir nikan kirak kaksuwerek te mit nankip kaki. Nikerek nanwepyapir miye haai nir, te mit naninip nani. ²²*Mit yapirwe hir nanineini nanintar yi yisisa, te neimin hir nanisisa ere hir mit naninip hir nani, maain hi etorhis hir nanu nantikewa. ²³*Maain hir mit nerekyi enum neit wit hak, yi eirir eino wit hak yaaik eiwi. Hir mit en nanrekyi enum neit wit hak yaaik yi yewi, te yi pike eirir eino wit hak. Hi hetpi werek yi ap eino eirer wit wit mit ne Isrel newi en ere hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi pike enen.

²⁴*“Sumatin hak ap te kakirtei menmen kakinin tisa kirak au. Wok mitik ap te kakinin mitik kerek hirak kerekyiwerek menmen mirak. ²⁵*Au, mit sumatin o wok mitik hir han yaaik menmen enum nanawaanki nanir ke menmen enum nanawaank tisa kir o mitik iuwe kir. Mit epei nenewa hi Bielsebul hiram niuk mei enum me Seten, te hi hire Haai. Maain yi mit kerek yisisa yi yire nikerek nai, hir nanewi him enum enum.

Mit hir ap ninapen mit han au- hir naninapen God

(Lu 12:2-7)

²⁶⁻²⁷*“Te yi ap einapen mit au. Menmen yapirwe in ek hiram misawin meit, maain mit nanirteiyem hiram mamnen mamu yaain. Menmen hi hisawin hetpiyem yi maain eiyirp wit iuwe eiwepyapirem eitip mit em. ²⁸*Yi ap einapen mit kerek naniwep yi yayi eiyintar hir ap te naninipi himin ki au. Yi einapen hirak God kerek kakiwep epei au, hirak kakwir himin ki kakno si tatikneni.

²⁹*“Yi mit han ki yi eiwir pewek kiutip yi eiyit hore wiketeri. Hire hore peiyap ap te wawi waunatin wawaai ti, te Haai kaiu ap kerteiyek au. Hirak kertei ye! ³⁰God epei kertei paan marmenum miwapin paan hesnu ki. ³¹*Te yi ap einapen menmen au. Yi yinin hore yapirwe, te God Haai kaiu hirak naanempri werek werek.

Him me mit newepyapir hir nises him me Jisas

(Lu 12:8-9)

³²*“Mit miyapir kerek nerp ninaan me mit han nanwepyapir hir nises him mai, te maain hir nanirp ninaan me Haai kaiu, hi etpor hir yaain nises him mai, hir mit nai. ³³*Neimin au, te hi au.

Jisas kan kakinke mit

(Lu 12:51-53, 14:26-27)

³⁴*“Yi ap han kitet hi han enip mit te hir enkiyan enu enit. Au, hi han ehinkeri. ³⁵*Hi han enip nikan ketike haai hirakit enukit tepan, o niki wetike miye pire, o yani wetike miye pire hir enun nepan. ³⁶Mit miyapir ne weiwik me mitik hak hir netikerek nanir ke mit enun nepan.

³⁷*“Mit miyapir kerek hir ninin hanhan miye haai o nikerek nir te hir ap hanhan werek neriuwa au, hir ap yaain te nanisisa nanimtau him mai au. ³⁸*Mit miyapir kerek hir ninapen menmen enum mamnen mamnip nanintar hir nises him mai, hir ap yaain

* 10:18 Ap 25:23, 27:24 * 10:19 Lu 12:11-12 * 10:20 Jo 14:26; 1Ko 2:4 * 10:21 Mai 7:6; Mt 10:35 * 10:22 Mt 24:9, 13; Jo 15:18-21 * 10:23 Mt 16:28 * 10:24 Lu 6:40; Jo 13:16, 15:20 * 10:25 Mt 9:34, 12:24; Mk 3:22; Lu 11:15 * 10:26-27 Mk 4:22; Lu 8:17 * 10:28 Je 4:12 * 10:31 Mt 6:26, 12:12 * 10:32 Rev 3:5 * 10:33 Mk 8:38; Lu 9:26; 2Ti 2:12 * 10:35 Mai 7:6 * 10:37 Diu 33:9 * 10:38 Mt 16:24-25; Mk 8:34-35; Lu 9:23-24, 17:33; Jo 12:25

te h̄r nanis̄sa au. ³⁹ M̄t miyap̄r kerek neweik̄n sip newet h̄m mai nan̄ntar m̄t nan̄n̄p, maain h̄r ap te nanu nantike God au. Neim̄n m̄t h̄r nan̄n̄p nan̄ntar h̄r nis̄sa, maain h̄r nantike God nanu nan̄t.

M̄tik kakriak menmen yaaim, maain God kakwet̄wek menmen yaaim

(Mk 9:41)

⁴⁰ *⁴⁰ “M̄t miyap̄r kerek h̄r nantihis naanmampri h̄ram mam̄r ke h̄r nantauhis naanmamprau. H̄r kerek nantauhis naanmamprau, h̄ram mam̄r ke h̄r naanmampre h̄rak God kerek keruweta hi han in. ⁴¹ M̄t miyap̄r kerek naanm̄pre m̄tik profet nan̄ntar h̄rak profet kerekek, maain God kakwet̄r menmen yaaim miut̄p nantike m̄tik profet. Neim̄n naanmampre m̄tik yaaik kises h̄m me God nan̄ntar h̄rak m̄tik yaaik kerekek, maain God kakwet̄r menmen yaaim miut̄p nantike m̄tik yaaik. ⁴² *M̄t miyap̄r kerek h̄r nankaap m̄t miyap̄r wein̄n kerek nis̄sa nanrekyor menmen kike yaaim miut̄p, maain God kakwet̄r menmen yaaim.”

11

Jon Baptais keruwet m̄t disaipel han nen n̄r Jisas

(Lu 7:18-35)

¹ Jisas kat̄p m̄t n̄rak disaipel nar hiswiyen wik (12) epei au, h̄r n̄n̄aiw̄rek nen nerer wit wit. H̄r n̄n̄aiw̄rek te Jisas k̄naaiw̄r wit kerek h̄rak kewi, h̄rak ken kat̄p m̄t kerek nau n̄rap̄t wit k̄rak ik h̄rak ketpor h̄m m̄rak. ² *Me w̄ im Jon Baptais kepu kekere w̄nak enuk. H̄rak kau kekrek, h̄rak kemtau menmen Jisas k̄rakem, te h̄rak keruwet m̄t disaipel n̄rak nen n̄r Jisas. ³ *H̄r nen nep̄t̄r niun Jisas h̄r nit̄wekhi nar ik: “Ti h̄rekes m̄tik kerek Jon kat̄p ti enen o haiu mam̄mer̄r m̄tik keiyak?” ⁴ Jisas kewenhi ketpor, “Menmen yi epei yan ȳrem, o yi yemtewem, yi ein̄o eit̄p Jon em. ⁵ *M̄t miyap̄r nanam̄r enum toto, hi enipi h̄r p̄ke n̄r ein̄ ein. M̄t miyap̄r his h̄t̄ enum, h̄r n̄re yaain nen ein nen ein. M̄t miyap̄r h̄r lepro mewi, h̄r ȳnk k̄r yaaik. M̄t miyap̄r h̄r n̄k̄p toto, h̄r n̄re yaain nemtau menmen werek werek. M̄t miyap̄r epei naa, hi h̄k̄ian h̄r p̄ke nekrit nau. Hi at̄p m̄t miyap̄r kerek netenen menmen au, hi hetpor menmen im h̄ram menmen God kat̄p m̄tik h̄rak kaknen kakriakem. ⁶ *M̄t han kerek h̄r han kiteta hi m̄tik kerek God keruweta hi han, maain h̄r han yaaik nanu.”

⁷ *H̄rak ketpor epei au, m̄t ne Jon p̄ke nen. H̄r epei nan̄no, Jisas kat̄p m̄t menmen me Jon. H̄rak ketpor, “N̄paa yi yen ȳr Jon yi han kitet yi yaȳr m̄tik k̄re mekak? H̄rak m̄tik keweik̄n han yap̄rwe k̄re niyen (o tupne) n̄me met̄t̄wem h̄ram m̄rir̄r a? Taauye! ⁸ Te yi yen yaȳr mekam? Yi ȳr m̄tik keruwet klos yaaim a? Au, m̄t kerek neruwet klos yaaim h̄r nau w̄nak ke m̄t iuwe gavman. ⁹ Im em au, te yi yen yaȳr mekam? Yi yen ȳr m̄tik profet a! H̄ram werek, te hi hetpi, yi ȳr m̄tik h̄rak kin̄n profet. ¹⁰ *H̄rak m̄tik kerek n̄paa t̄wei me God m̄tik kewis̄m mat̄p h̄rak kaknen. H̄m mat̄p mar im:

‘Hi ariuwet m̄tik kai kakin̄n kaknen kakt̄p h̄m mai. H̄rak kak̄mani han ke m̄t yap̄rwe te h̄r nan̄mtau h̄m mit.’ ¹¹ Hi hetpi werek. Jon Baptais h̄rak kin̄n m̄t miyap̄r yap̄rwe kerek n̄paa ere in miyerer n̄r ninen. Te neim̄n h̄r m̄t wein̄n h̄r nanises h̄m me God maain h̄r nanu nantike God nan̄t en te h̄r nanin̄n Jon kerek w̄ h̄rak kau t̄ ik e.

¹² *N̄paa w̄ Jon kin̄n kewepyap̄r h̄rekes kat̄p m̄t menmen, n̄paa ein ere in God kewepyap̄r h̄rak kakin̄n naanmampre m̄t miyap̄r. Te m̄t kerek nenehan nenapan n̄r̄akan enum h̄r neweik̄n sip newet menmen enum h̄r nises h̄m im. ¹³ Menmen im epei man mentar h̄m n̄paa Moses kewis̄m mau t̄wei metike h̄m m̄t profet newis̄m

* 10:40 Mk 9:37; Lu 10:16; Jo 13:20; Ga 4:14 * 10:42 Mt 25:40 * 11:2 Mt 14:3 * 11:3 Mal 3:1; Mt 3:11; Jo 1:15

* 11:5 Ais 35:5-6, 61:1 * 11:6 Mt 13:57, 26:31 * 11:7 Mt 3:5 * 11:10 Mal 3:1; Mk 1:2; Jo 3:28 * 11:12 Lu 16:16

mau tiwei hiram matip me Jon kaknen kaktip mit him im. ¹⁴*Te yi han kitet hi hatip werek, hi etpi Jon hirak mitik ik Ilaija nipaa yi yekinaak kau tiwei hirak epei kaknen. ¹⁵Neimin hir nemtau him mai hir han ekitetim werek werek. ¹⁶Hi ewis mit miyapir nau ti in ek hir nire mekam? Hir nire nikerek neninehan neit maket nemitetpin hir natip,

¹⁷'Haiu miriak tukin menep wekinp, te yi ap yirire au.

Haiu menep tukin mitik hirak kaa te yi ap yan yikitek au.' ¹⁸*Hi hatip menmen im hentar Jon kewepyapir hirekes wi ham hirak ninpi maak, hirak ap kaam tipar si enum au. Mit iuwe nirek te hir natip, 'Herwe kersisek hirak han enuk.' Hir ap han yaaik neriuwerek nisesik au. ¹⁹*Hi Mitik ke wit ke God hi han hewepyapir hirekes hi etike mit haiu maam menmen maam tipar. Mit iuwe nira hir natip, 'Eiyirek! Hirak kaam menmen iuwe yeunim, hirak kaam tipar si enum ere ketaritari. Hirak ketike mit enun nari pewek me takis netike mit han enun hir neryeyan nen.' Menmen God ketpawir hi etike Jon hawir wisesim te yi ap han yaaik yeriuwawir yisesawir au. Menmen hawir wriakem hiram meteikin mit God kertei menmen werek werek."

Jisas han tewenin mit ne wit ham hir ap nises him mirak

(Lu 10:13-15)

²⁰Hirak ketpor epei au, te Jisas kene mit nau nerer wit wit kerek hirak nipaa kiriak menmen yapirwe kikaap mit keriuwerem. Hirak keneri kentar hir ap neweikin sip newet menmen enum hir nises him mirak au. ²¹*Hirak katip kar ik: "Yi mit miyapir yau wit Korasin yetike mit miyapir ne wit Betsaida! Maain God kakriwaank! Menmen yi yira hi hiriakem heit wit ki, nipaa mit profet nriakem neit wit Taia ketike wit Saidon, te hir waswas nanweikin sip nanwet menmen enum nanwen toni mamintar yink kir nanteikin God hir yink enuk. Te yi mit yi ap yriakem au. ²²*Hi hetpi werek. Maain wi kerek God skelim mit, hirak kaknep mit ne Taia netike mit ne Saidon kaknip kike, te yi mit au hirak kakiwep iuwe. ²³*Yi mit ne wit Kapaneam. Yi han kitet God kaktip yi yaain a? Au, God kaktip yi mit enun kakwiri yi eino si. Hi hiriak menmen yaaim heit wit Sodom kerek nipaa hirak kepu kar ke hi epei hiriakem heit wit ki, te hir neweikin sip newet menmen enum te God ap kanip kaknepi wit weinik au. Hir wen nepu. ²⁴*Hi hetpi werek. Maain wi kerek God skelim mit, hirak kaknep mit ne Sodom kaknip kike, te yi mit miyapir au, hirak kakiwep iuwe."

Mit kerek nises him me Jisas hir nanu werek

(Lu 10:21-22)

²⁵*Me wi im Jisas katip kar ik: "Haai ti kerek Mitik iuwe ke nepni metike ti, hi han yaaik heriuwit hentar ti hisawin menmen mit yaaim te mit iuwe nepitariyem. Ti epei ewepyapirem heteikin mit weinin em. ²⁶Hi han yaaik heriuwit hentar ti hanhan hises han kit te ti hiriakem mar im. ²⁷*Haai kai ti epei eweto menmen mit yapirwe te hi naanmiprewem. Mit ap nertei han ke hi Nikan kit. Ti Haai kai kerekek. Mit ap nertei han kit au. Hi Nikan kit hetike mit kerek hi ewepyapir han kit eteiknorek.

²⁸*"Yi mit miyapir kerek yi yriak menmen iuwe yises God, te yi han ki enuk yentar yi yisesik werek werek au. Yi einen eiyises him mai te hi akepi yi eiyisesik werek werek. ²⁹*Yi einen eiyises him mai te hi eteikni menmen. Yi eiyisisa eiyintar hi ap hire mitik atip him tokik au. Hi ewenin han kai atip mit him yaaim. Yi eiyisisa te yi han yaaik, yi yayu werek werek. ³⁰*Menmen hi ahitih i yi eiyisesim eiriakem, hiram yaaim. Te yi ap han enuk yayisesim au. Yi han yaaik eiyu."

* 11:14 Mal 4:5; Mt 17:10-13; Mk 9:11-13 * 11:18 Mt 3:4 * 11:19 Mt 9:14; Lu 15:1-2 * 11:21 Jna 3:6 * 11:22 Ais 23; Esi 26:1-28:26; Joe 3:4-8; Emo 1:9-10; Sek 9:2-4 * 11:23 Jen 19:24-28; Ais 14:13-15; Ju 7 * 11:24 Mt 10:15; Lu 10:12 * 11:25 1Ko 1:26-29 * 11:27 Mt 28:18; Jo 1:18, 3:35, 10:15, 17:2; Fl 2:9 * 11:28 Jer 31:25 * 11:29 Jer 6:16 * 11:30 IJo 5:3

12

Mit ne Farisi nitehi Jisas me menmen mit narak nriakem me wi Sabat
(Mk 2:23-28; Lu 6:1-5)

¹*Maain wi ham Sabat Jisas ketike mit narak disaipel neremir (o nitet nimin ke) ni kerek wit yehes miram mewim. Mit narak hir ninpi maan te hir nerpesis yehes miram newenwohisem naam. ²*Mit han ne Farisi nri nriak menmen im te hir natip Jisas, “Ei ti emtewem! Mit nit disaipel hir nriak menmen me wi Sabat kerek him me Moses meriuwessem.” ³*Jisas ketpor kar ik: “Yenmak te yi ap yertei menmen werek werek nipaa Devit kiriakem me wi hirak ketike mit narak hir ninpi maan. ⁴*Hirak ken kekere winak kerek mit newepwar God menmen, hirak keit bret mitik hetpris kewetiwekem. Mit epei newet God em te hirak ketike mit narak hir naam. Him me God Moses kewisim mau twei matip mit pris keriyen hir nanim. Mit han au. ⁵*Te yi yenmak te yi ap yertei menmen werek werek mekre him me Moses yi yekinaam a? Wi Sabat yapirwe miutip miutip mit pris hir nriak wok nenep samiyak nesiyem newet God em. Hir ap nau yain yain nar ke him me Moses matip mit enisesim te God katip mit pris hir yaain. Menmen im me God minin him me Moses me wi Sabat. ⁶*Hi hetpi werek. Menmen kau in hirak kinin winak iuwe ke God. ⁷*Yi yertei him werek werek God kewisim mau twei, te yi ap yatip enum yene mit kerek nriak menmen enum au. Him me God matip mar im: ‘Hi hanhan te yi hanhan yeriuwe mit. Menmen im minin samiyak yi yamip yesiyem yewetewem.’ ⁸Hi hetpi hi Mitik ke wit ke God hi Iuwe naanmipre menmen mit ne wi Sabat hir nriakem.”

Me wi Sabat Jisas kkaap mitik his enum hirak kire yaaik
(Mk 3:1-6; Lu 6:6-11)

⁹Jisas ketpor epei au, hirak kinaaiwir wit ik, hirak ken winak hak kir kerek hir nererik nekine him me Moses metike him me mit profet newiyen. Hirak ken en, ¹⁰*mitik kiutip kau winak ek hirak his mirak miutip enum maa. Mit han en hir hanhan nesiuwe Jisas me menmen him me Moses metpim, te hir nitiwekhi nar ik: “Him me Moses haiu misesim me wi Sabat meriuwesis mitik kakikaap mitik kinap o au?” ¹¹*Te Jisas ketpor, “Me wi Sabat mitik keiyak ke yi mit hirak sipsip kirak kiutipen kerekek kakinke kakikre hei, hirak kakno kakikinik kakwisik kakit wit eik a? ¹²*Haiu mit minin sipsip hiram au menmen weinim. Te haiu me wi Sabat mamkaap mit te hir nanire yaain.” ¹³Hirak katip epei au, hirak katip mitik his enum, “Ti esiuwe his mit.” Hirak kesiuwe his miutip mirak te his mire yaaim mar ke his mirak pinam. ¹⁴*Hirak kiriakem, te mit en ne Farisi hir nen witeik hir nisawin natipan nimenipinek narkeik te hir naninep Jisas kaki.

Jisas kiriak menmen me God kises menmen mau twei kerek nipaa mit profet netpim

¹⁵*Jisas kertei menmen hir hanhan nanrekyiwekem te hirak kinaaiwir wit eik e. Mit yapirwe hir ninap hir nisesik te hirak kekepi hir nire yaain. ¹⁶*Te hirak ketpor him iuwe hir ap entip mit han menmen hirak kerekyorem au emit. ¹⁷Hirak ketporem te menmen nipaa mitik profet Aisaia ketpim kewisim mau twei mamnen. Him im hiram matip,

¹⁸**“Mitik ik hi hehimitanek hirak kiriak menmen mai. Hi hanhan heriuwerek, hirak kenipa hi han yaaik. Hi tewen ariuwet Himin kai Yaaik kaku kakikre han kirak te hirak kakikepek kakno kaktip mit nerer wit wit menmen yaaim hi arekyorem ahisak menmen enum mir.

¹⁹Hirak kaktike mit han ap nanitpepan, hirak ap te kaknip him iuwe o kakirp yayiwe kaktip mit him mirak au.

* 12:1 Diu 23:25 * 12:2 Eks 20:10 * 12:3 1Sml 21:1-6 * 12:4 Lev 24:5-9 * 12:5 Nam 28:9-10 * 12:6 Mt 12:41-42; Lu 11:31-32 * 12:7 Hos 6:6; Mt 9:13 * 12:10 Lu 14:3 * 12:11 Lu 14:5 * 12:12 Mt 10:31 * 12:14 Jo 5:16 * 12:15 Mk 3:7-10 * 12:16 Mt 8:4; Mk 3:12 * 12:18 Mt 3:17 * 12:18 Ais 42:1-4

²⁰ H̄irak ap kak̄iwaank m̄it miyap̄ir h̄ir nises God yaaik kike n̄ire niyen me mani h̄iram maa n̄ime m̄iniu mamwen̄nem. M̄it miyap̄ir h̄ir n̄ire si metnen kike maain h̄iram mami, h̄irak kak̄ikepi h̄ir nanu werek. H̄irak kak̄ikepi ere w̄i h̄irak kak̄in̄in menmen enum te h̄im h̄irak kakt̄ip m̄it em, h̄iram mamnen.

²¹ Te m̄it miyap̄ir nerer wit wit ap ne weiw̄ik me Isrel, h̄ir enises h̄im m̄irak nanu nan̄ink̄ikwek ere maain h̄irak kakne kaktorhis.”

M̄it nat̄ip Bielsebul k̄ikaap Jisas kep̄ir herwe enum
(Mk 3:20-30; Lu 11:14-23; 12:10)

²² *Maain h̄ir m̄it han neit m̄itik enuk herwe kenipek nanam̄ir toto, h̄irak kemes̄is̄iw̄ek h̄im ap kat̄ip au. H̄ir neiȳik nan Jisas te h̄irak kep̄ir herwe enuk ken, h̄irak k̄ire yaaik k̄ir ein ein, kat̄ip werek werek. ²³ M̄it miyap̄ir yap̄irwe h̄ir n̄irek, h̄ir han kekrit nat̄ip nar ik: “Yi han kitet m̄itik ik h̄irak Kraais ik Nepenyek ke Devit kerek n̄ipaa God kat̄ip h̄irak kakriuwetek kaknen?” ²⁴ *Te m̄it han ne Farisi h̄ir nemtau m̄it nat̄ip menmen mar im h̄ir nemnorem nat̄ip nar ik: “H̄irak ap Nepenyek ke Devit au. H̄irak kep̄ir herwe enum kentar m̄itik iuwe ke herwe h̄irak Bielsebul h̄irak kekepik kep̄irem.”

²⁵ Jisas kertei menmen h̄ir han kitetim te h̄irak ketpor kar ik: “M̄it nau wit iuwe h̄ir newep nau ke n̄im̄in nentar menmen, te m̄it in ap nepu werek werek au. M̄it ne weiw̄ik miut̄ip o n̄ikerek ne m̄itik kiut̄ip h̄ir newep nau ke n̄im̄in nentar menmen te h̄ir ap nepu werek werek naanm̄ipre wit k̄ir au. H̄ir nan̄inke hasini nan̄iwaank h̄iras.

²⁶ Seten h̄irak kekepa hi ep̄ir herwe m̄irak te h̄irak kewep kau n̄im̄in. Karkeik te h̄irak kaku werek werek a? Taau! ²⁷ Yi yat̄ip hi hep̄ir herwe hentar Bielsebul kekepa. H̄irak kekepa hi hep̄ir herwe te m̄it han ne yi m̄it, neim̄in nekepi te h̄ir nep̄ir herwe mekre han ke m̄it? Seten a? Au! H̄ir ap nep̄ir herwe nentar Seten kekepi au. God kerekek. Te menmen h̄ir n̄ir̄iakem meteik̄in yi yetpo enum me Seten kekepa. Au, God kerekek kekepa. ²⁸ *God H̄im̄in Yaaik kerekek kekepa hi hep̄ir herwe mamnop̄in mamkeip̄in. Menmen im meteikni God epei kan kau menep kakin̄ini naanmampri.

²⁹ * “Hi wen etpi h̄im ham. M̄itik hak kakno kak̄ikint̄ip menmen me m̄itik iuwe h̄irak kakin̄in kakriak mekam? H̄irak kakin̄in kaksenkek his h̄it me m̄itik iuwe. H̄irak kaksenk̄ikwek his h̄it m̄irak, h̄irak kak̄ikint̄ip menmen m̄irak keiȳim kakno. ³⁰ *Neim̄in h̄ir ap nis̄isa h̄ir nar ke m̄it enun nepan nai. Neim̄in h̄ir ap nekepa haiu mamri han ke m̄it nanises God h̄ir nar ke m̄it enun nep̄ir m̄it nanises menmen enum heriyai heriyai.

³¹ * “Te hi hetpi, menmen yap̄irwe m̄it n̄ir̄iakem o menmen enum h̄ir netpim h̄ir newepyap̄irem neweik̄in sip newetiwem maain God kak̄isakem. Te m̄it miyap̄ir kerek h̄ir nat̄ip enum me God H̄im̄in Yaaik, God ap te kak̄isak menmen im au. ³² M̄it miyap̄ir kerek h̄ir nat̄ip enum me hi kerek M̄itik iuwe keriuweta hi han, maain God kak̄isak menmen enum h̄ir netpim. Te neim̄in h̄ir nat̄ip enum me God H̄im̄in Yaaik, God ap kak̄isak menmen enum h̄ir nat̄ip in o maain. H̄ir nan̄it wit k̄irak yaaik au.

H̄im me nu enum mari mine n̄ikim m̄iram enum
(Lu 6:43-45)

³³ * “Nu mei h̄iram yaaim te h̄iram mamri mamine n̄ikim m̄iram yaaim. Nu mei enum te h̄iram mamri mamine n̄ikim m̄iram enum. M̄it n̄ir nu n̄ikim m̄iram h̄ir nat̄ip, ‘Nu im h̄iram yaaim’, o au en, h̄ir nat̄ip, ‘Nu im h̄iram enum mesine’. ³⁴ *Yi m̄it enun n̄ikerek ne manpen Seten. Yi ap eit̄ip h̄im ham yaaim eiȳintar yi m̄it enun. M̄it nat̄ip h̄im nises menmen mekre han k̄ir. ³⁵ M̄itik yaaik kat̄ip menmen yaaim kentar han k̄irak yaaik. M̄itik enuk kat̄ip menmen enum kentar han k̄irak enuk. ³⁶ Hi hetpi menmen im hentar maain w̄i kerek God skelim yi m̄it, h̄irak kakit̄ihi me menmen enum miut̄ip miut̄ip n̄ipaa yi yetpim. ³⁷ Maain God kakit̄ihi me menmen miut̄ip miut̄ip yi n̄ipaa yetpim. Te h̄im mi h̄iremes maain mamteik̄in God yi ȳire m̄it yaain o au enun.”

* 12:22 Mt 9:32-33 * 12:24 Mt 9:34, 10:25 * 12:28 Ap 10:38; 1Jo 3:8 * 12:29 Ais 49:24; 1Jo 4:4 * 12:30 Mk 9:40; Lu 9:50 * 12:31 1Ti 1:13; Hi 6:4-6, 10:26 * 12:33 Mt 7:16-20 * 12:34 Mt 3:7, 15:18, 23:33; Lu 3:7

Mit han nitiwekhi hirak kiriak menmen kakteiknor God keriuwetek kan kekepi kiriak menmen yaaim nipaa mit nirem au

(Mk 8:11-12; Lu 11:29-32)

³⁸ *Hirak katip epei au, mit han ne Skraip, kerek ninin nertei him me Moses natip mit em, hir netike mit ne Farisi, kerek han kitet hir ninin mit han nises him me Moses, hir natip nar ik: "Mitik Iuwe, haiu hanhan ti hirekes eriak menmen yaaim nipaa mit ap nriakem au."

³⁹ *Te Jisas ketpor kar ik: "Yi mit miyapir kerek yitauhi hi ariak menmen yaaim nipaa mit ap nriakem, yi mit miyapir enun ap yises God au. Hi ap ateikni menmen yi yitauhiyem au. Hi ateikni menmen hiram mei me mitik profet Jona nipaa kau ti keremem. ⁴⁰ *Nipaa saauk wisenuk ke wan eik kekes Jona hirak kekere tu kirak ere wi wikak. Te hi Mitik kerek Mitik Iuwe keriuweta hi han in, hi hahu akre hei ehiti nimin ere wi wikak. ⁴¹ *Maain wi God skelim yi mit, mit nipaa nau neit Nineva nanirp nantike mit nau ti in. Hir nanirp nantike mit in hir nantip, 'Yi mit enun.' Hir nantip nanir ik nanintar nipaa Jona katip mit en him me God te hir neweikin sip newet menmen enum nises him me God. Mitik Iuwe kinin Jona hirak kau in te yi ap yeweikin sip yewet menmen enum au. ⁴² *Maain wi God skelim yi mit, mite iuwe kwini hire nipaa naanmipre mit nau wit Siba, hire wawirp wautike mit miyapir nau ti in. Hire wawirp wautike mit miyapir nau ti in ek hire wautip, 'Yi mit miyapir enun.' Hire wautip menmen im wawintar nipaa hire winaaiwir wit kire wen hit nokim (o yanimin) te wemtau him yaaim mitik iuwe King Solomon ketpim. Mitik Iuwe kinin King Solomon hirak kau in te yi ap yeweikin sip yewet menmen enum yemtau him mirak au.

Him me herwe enuk nipaa kinaaiwir mitik hirak pike kan

(Lu 11:24-26)

⁴³ "Wi kerek herwe enuk kenke kinaaiwir mitik, hirak kepno ein ein kerekir wit tipar aurek, hirak kinkatin wit hak te hirak kakwi. Hirak kinketnivek kinketnivek hirak ap kinapinek au. ⁴⁴ Te hirak han kitet kar ik: 'Hi ap hinapin wit yaaik au, te hi pike eno wit kai kerek nipaa hi hewik.' Hirak pike kepno wit kirak, hirak kir winak herwe keyak kewik au. Hirak yaaik kire mitik keripep waniu yaaim. ⁴⁵ *Hirak kirek epei au, hirak ken kinkatin herwe enum mar hispinak wik (7) mininek. Epei au, hirak ketikeri nanino winak eik e nanu nanit. Nipaa mitik hirak herwe kewik han enuk kike, te in ek hiram herwe mamawaank han kirak enuk. Menmen mamir im mamnen mamnep mit nau ti im."

Jisas miye pirak wetike kikrek narak nanino nanirek

(Mk 3:31-35; Lu 2:19-21)

⁴⁶ *Jisas wen katip mit menmen mirak, te miye pirak wetike kikrek narak nan nanirek. Hir nerp witeik hanhan netpivek menmen. ⁴⁷ Hir nerp en, mit han nerp en netpivek nar ik: "Ementewek. Miye wetike kikrek nit nan nanrit nanitput menmen." ⁴⁸ Jisas kewenivekhi katip, "Peimin hire miye pai. Neimin hir nire kikrek nai?" ⁴⁹ Hirak kesiuwe mit narak disaipel his hirak katip, "Eiyiri. Mit miyapir in hir nire miyerer nai netike kikrek nai. ⁵⁰ *Neimin hir nises menmen Haai kai keit wit kirak hirak hanhan hir nanisesim, hir nire kikrek nai, yenterer nai o miye pai."

13

Him me mitik kamir nikim mekre ni

(Mk 4:1-9; Lu 8:4-8)

¹ Me wi im keremem, Jisas kinaaiwir winak ketpaan ken wit eik ken kau menep wan eik. ² *Hirak kau en, mit miyapir yapirwe nererik menep menep nersis Jisas. Te hirak

* 12:38 Mt 16:1; Lu 11:16; Jo 6:30; 1Ko 1:22 * 12:39 Mt 16:4 * 12:40 Jna 1:17 * 12:41 Jna 3:5 * 12:42 1Kin 10:1-10; Mt 12:6 * 12:45 2Pi 2:20 * 12:46 Mt 13:55 * 12:50 Jo 15:14; Ro 8:29 * 13:2 Lu 5:1-3

kiniu ken kekre bot kau en, h̄ir m̄it miyap̄ir nerp tenhaan nau p̄in eik. ³ Jisas ketpor menmen yap̄irwe me tok piksa mar im. H̄irak kat̄ip: “M̄it̄ik hak ken kam̄ir nu n̄ikim mekre ni m̄irak. ⁴ Te m̄it̄ik kew̄irem mau ni, n̄ikim ham menke m̄iwaai yayiwe kerek wit yaain te hore man maam. ⁵ Yehes ham menke mentar nan kerek ap t̄i mei iuwe menterim em, te h̄iram mewo wasenum mentar t̄i kike kentar nan. ⁶ Wepni kan k̄ir kenterim te h̄iram ap mew̄ir nekenik men t̄i eik au. H̄iram me weiwei te maa meit. ⁷ N̄ikim ham menke m̄iwaai waai kerek t̄ikt̄ik mewim em, te waai keremem t̄ikt̄ik mewim em m̄iniu m̄iwap̄in em. Te h̄iram mewo werek werek ap mari au. ⁸ N̄ikim ham menke m̄iwaai t̄i yaaik n̄ipaa m̄it̄ik kewenek te h̄iram mewo mari yaaim. Ham mari 100, ham mari 60, ham mari 30. ⁹ M̄it̄ miyap̄ir kerek nemtau h̄im mai h̄ir han ekitetim werek werek!”

Jisas kewepyap̄ir kenmak te h̄irak kat̄ip m̄it̄ miyap̄ir menmen keriuwe tok piksa (Mk 4:10-12; Lu 8:9-10)

¹⁰ H̄irak ketpor epei au, m̄it̄ disaipel nan nitehi Jisas, “Ti henmak ti hetpor h̄im tok piksa?” ¹¹ *Jisas ketpor, “God epei keteikni menmen h̄irak kakriakem te kakin̄in naanm̄ipre yi m̄it̄. H̄irak keteikni yärkeik te yi eire n̄ikerek n̄irak yi eiyisesik. Te m̄it̄ in en au. ¹² *M̄it̄ han kerek netenen menmen ham me God, h̄irak kakwet̄ir meiyam yap̄irwe te h̄ir nant̄iwem yap̄irwe. Te m̄it̄ han kerek ap netenen menmen iuwe n̄inapen h̄im m̄irak, menmen kike h̄ir epei netenenim mam̄iwaank mam̄it̄. ¹³ *Hi hetpor menmen meriuwe tok piksa hentar h̄ir n̄ir menmen te h̄ir ap nertei menmen. H̄ir n̄ik̄ip memtau, te h̄ir ap nertei menmen hi hetpim werek werek au. ¹⁴ *H̄im ham n̄ipaa m̄it̄ik profet Aisaia ketpim h̄irak kewis̄im mau t̄iwei h̄iram epei man mentar menmen m̄it̄ miyap̄ir in h̄ir n̄ir̄iakem. H̄iram mat̄ip:

‘Yi yaȳimtau h̄im yeteipim yeteipim te yi yaȳirtei menmen werek werek au. Yi yaȳir menmen yaiteipim yaiteipim te yi yaȳir menmen werek werek au.

¹⁵ H̄ir nan̄irem werek werek au nentar han ke m̄it̄ miyap̄ir in en epei au ketaritari, h̄ir nemes̄is n̄ik̄ip m̄ir epei au n̄inapen nan̄imtau h̄im. Te h̄ir n̄inap̄ip̄i nanam̄ir k̄ir ap n̄ir menmen hi h̄ir̄iakem. H̄ir ap n̄ir̄iak menmen im te h̄ir nan̄ir menmen hi h̄ir̄iakem nemtau menmen mai werek werek, han k̄ir enis̄isa te hi akepi h̄ir en̄ire yaain.’

¹⁶ * “Te yi han yaaik eiyu. Nanam̄ir ki epei k̄ir menmen werek werek. N̄ik̄ip mi epei memtau menmen werek werek. ¹⁷ Hi hetpi menmen werek werek. M̄it̄ profet yap̄irwe netike m̄it̄ yaain n̄ipaa hanhan nan̄ir menmen yi epei ȳira hi h̄ir̄iakem, te h̄ir ap n̄irem au. H̄ir hanhan nan̄imtau menmen yi epei yemtau hi hetpim te h̄ir ap nemtewem. Au, h̄ir epei naa.

Jisas kewepyap̄ir h̄im m̄irak me m̄it̄ik kam̄ir rais n̄ikim (Mk 4:13-20; Lu 8:11-15)

¹⁸ “Yi eiȳimtau h̄ir o as me tok piksa me m̄it̄ik kew̄ir rais n̄ikim m̄iram mau ni. ¹⁹ M̄it̄ yap̄irwe nemtau h̄im me God kakin̄in naanm̄ipre m̄it̄ te h̄ir ap nerteiyem werek werek au, h̄ir n̄ire n̄ikim m̄iwaai yayiwe. Maain Seten kaknen kak̄ikre han k̄ir kakp̄ir h̄im kerek epei God kewis̄im mekre. ²⁰ N̄ikim ham m̄inat̄in m̄iwaai t̄i kike mentar nan, im em h̄iram m̄ire m̄it̄ han wasenum nemtewem han yaaik neriuwerem. ²¹ Te h̄ir n̄ire n̄ikim keremem ap mine nekenik men t̄i eik au te mamu kike. Maain h̄iram p̄ike mami. Mar im em te m̄it̄ neiyān nemtau h̄im me God nisesim. Maain kike m̄it̄ han neneri nerekyor enum nentar h̄ir nisesim, te h̄ir wasenum neweik̄in sip newet̄iwem. ²² *N̄ikim ham menke mekre waai kerek enum t̄ikt̄ik mewim em, h̄iram m̄ire m̄it̄ nemtau h̄im im te menmen enum me t̄i ik ek metike pewek h̄ir hanhanem h̄iram min̄in h̄im me God. M̄it̄ nar ik ek ap te nan̄riak menmen yaaim nanises God werek werek au. ²³ N̄ikim menke mekre t̄i yaaik h̄iram mar ke m̄it̄ nertei h̄im me God nemi mekre han k̄ir. Te h̄iram mine

* 13:11 1Ko 4:1 * 13:12 Mt 25:29; Mk 4:25; Lu 8:18, 19:29 * 13:13 Diu 29:4 * 13:14 Ais 6:9-10; Jo 12:40; Ap 28:26-27 * 13:16 Lu 10:23-24 * 13:22 Mt 6:19-34; Lu 12:16-21; 1Ti 6:9-10, 17

wit mari yehes yapirwe, ham mar 100, ham mar 60, ham mar 30, te hir niriak menmen yaaim yapirwe.”

Jisas katip him tok piksa me yenkis enum mente mau ni

²⁴ Jisas ketpor him tok piksa ham. Hirak katip: “Menmen God kiriakem hiram mire mitik hak kewir wit nikim mitet ni mirak. ²⁵ Maain witaan mit miyapir niwaai, mitik enuk kirak kepan kan kewir yenkis yehes miram enum mitet ni kerek hirak epei kewir wit nikim mewi en, te hirak ken. ²⁶ Maain wit kerek hir epei newirem em mau ni eim mire iuwe mamine nikim, te hir nir yenkis enum keremem metikerem. ²⁷ Mit niriak menmen me mitik iuwe hir nen netpivek nar ik: ‘Mitik iuwe ti nepei hamir wit yehes mekre ni mit im e. Ti hamir menmen yaaim te menmen im enum meke nein man te hiram mewo in?’

²⁸ Hirak kewenhi ketpor, ‘Mitik hak enuk kepan kan kamir menmen enum mekre nimin me menmen yaaim.’ Hir nitivekhi, ‘Ti hanhan haiu emno emketetim?’ ²⁹ Te hirak keweni ketpor, ‘Hi hinaain yi eiketetim emnopin. Yi yaiket menmen yaaim mamtikerem. Au emit! ³⁰ *Yi eiwisim emu ere maain hiram emi. Te hi etip mit kerek nanremir nanir ik: ‘Yi eiysin eiremir menmen enum eisenkekim emriuwe waai. Maain haiu mamsiyem. Yi eiremir menmen enum epei au, te yi eino eiremir nikim yaaim eiwisim emikre winak kai.’”

Jisas katip him me nu mastet nikim miram metike yis

(Mk 4:30-32; Lu 13:18-21)

³¹ Jisas ketpor him tok piksa hirak katip, “Menmen God kiriakem hiram mire nu mastet nikim miram. Mitik hak ketiwem kamir mau ni mirak. ³² Nu mastet nikim hiram ap iuwe mar ke nikim me menmen ham em. Au, hiram kike enum. Te maain hiram mau ni mamniu mamre iuwe maminin menmen kerek mau ni em, hiram mamre nu te hore mamnen mamwis yaank mamu heneik miram. Mar im mit in kerek nises him mai hir nire niutip niutip. Te maain hir nanire yapirwe.”

³³ Jisas pike ketpor him ham. Hirak katip, “Menmen God kiriakem hiram mire yis mite weyisim wen wenipem metike flaua weweiknenim mekre sar mau him ere hiram nap minanem miniu wisenum.”

Jisas katip mit keriuwe him tok piksa keremem

(Mk 4:33-34)

³⁴ Jisas katip mit miyapir menmen yapirwe keriuwe him mire tok piksa. Hirak ap ketpor him meiyam au. Hirak ketpor tok piksa keremem. ³⁵ *Hirak katip kar ik te menmen nipaa mitik profet ketpim kewisim mau tiwei, hiram mamnen mamir ke nipaa hirak ketpim. Him im hiram matip, “Hi awep him atip mit tok piksa. Hi atip menmen nipaa hi God hiriak ti ere in mit ap nerteyem au.”

Jisas kewepyapir tok piksa me yenkis enum katip mit disaipel narak em

³⁶ Jisas katip mit miyapir menmen epei au, hirak kinaaiwir mit miyapir hirak kinik ken winak. Hirak kinik ken winak, mit narak disaipel nan nitivekhi, “Ti etpei werek menmen me yehes enum mekre ni.”

³⁷ Jisas kewenhi ketpor, “Mitik kerek kamir yehes yaaim mekre ni hirak hi kerekek. Mitik iuwe God keriuweta hi han ti ik. ³⁸ *Ni eim hiram ti ik ek. Yehes yaaim hiram mire mit miyapir nises him me God. Yehes enum hiram mire mit miyapir nises him me Seten. ³⁹ Mitik enuk kepan kerek kamir yehes enum hirak Seten. Wi mit hir nan newen yehes hiram mire wi God skelim mit. Mit kerek nen newen yehes hir ensel. ⁴⁰ *Mamir ke mit neit yehes enum nesenkekim neyisim nan newirem mekre si, te maain wi menmen mamnen mamir im God skelim yi mit. ⁴¹ *Te hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe

* 13:30 Mt 3:12 * 13:35 Sam 78:2 * 13:38 1Ko 3:9; IJo 3:10 * 13:40 Mt 7:19; Jo 15:6 * 13:41 Mt 24:31, 25:31-46; Mk 13:27

hi asiuwe mit ensel nai nanino nanrer wit wit me ti kerek hi naanmampre mit miyapir hir naninke menmen enum mari han ke mit en. Hir naninke menmen enum metike mit han kerek nriak menmen enum. Te hi enkerem emnopin emkeipin wit kerek Mitik luwe naanmiprewem. ⁴²*Te hir nanwir mit miyapir enun nanino nanikre si kerek hir naninepip nanineknen yehes mir. ⁴³*Me wi im mit miyapir kerek yaain en nanu wit yaaik God kakwetir menmen mirak iuwe kakikepi te hir nanir nanre wepni nanit wit kirak. Mit neimin nemtau him mai hir han ekitetim!

Him tok piksa me mitik kinkatin bokis pewek mekrerem misawin mekre ti

⁴⁴*“Menmen me God hiram yaaim mire okis pewek mekrerem mit nipaa hir mit nisawinem mekre ni ham. Maain mitik hak kiutip kinapinem, hirak pike kisawinem mekre hei, hirak han yaaik, te hirak ken keit menmen mirak yapirwe keiyim ken kesiuwerem men mit, hirak keit nan mererim, hirak keiyim ken kewirem keiyim katin ni keremem.

Him tok piksa me mitik kir pewek winak yaaik

⁴⁵“Menmen me God hiram yaaim mire mitik hak kerek kinkatin pewek winak hirak kinkatin kerek yaaim yaaim em, keiyim ken kesiuwerem men mit te kakit moni mamrerim. ⁴⁶Hirak kir pewek winak kerek yaaik ek, te hirak ken kesiuwe menmen mirak keiyim ken kesiuwerem men mit, hirak keit moni mererim, hirak keiyim ken kewirem keit winak yaaik kerekek.

Him tok piksa me hepin

⁴⁷*“Menmen God kiriakem hiram mire hepin mit hir newirem mekre wan neiyim nanri saauk metike menmen ham yapirwe. ⁴⁸Hepin kenempet keriuwerem, te hir neriyaam man miwaai pin eik. Te hir nau nekorirem newis saauk yaaim em mekre tikenup ham, enum em hir newirem men. ⁴⁹Me wi kerek maain God skelim mit ne ti ik ek, hiram mampar ik. Mit ensel ne God naninen naninke mit enun kerek nises menmen enum me nimin me mit yaain nises menmen yaaim. ⁵⁰*Te hir nanwiri nanino nanikre si iuwe. Me si im em hir naninepip nankit nanineknen yehes mir naneitaiyen.”

Him me mitik keit menmen yaaim wen petep, metike menmen enum tokim.

⁵¹Te Jisas kitorhi, “Yi yertei him yapirwe hi epei hetpiyem?” Hir newenhi natip Jisas, “Kai luwe, haiu merteyem.” ⁵²Te Jisas ketpor, “Mar keremem te mit skraip kerek nertei him me Moses natip mit em, hir epei nertei him hi hewepyapirem, hir nire mitik haai ke winak iuwe. Hirak ken kinik winak kirak kekin menmen yaaim petep metike menmen enum tokim keiyim kan kikaap mit kewetirem. Hir newepyapir him me God nipaa hirak katip mit profet em metike him mai yaaim.”

Hir mit ne Nasaret neweikin sip newet Jisas

(Mk 6:1-6; Lu 4:16-30)

⁵³*Jisas katip him tok piksa im epei au, hirak kinaaiwir wit ik ken. ⁵⁴*Hirak pike ken wit kirak eik ken katip mit him me God kekere winak kerek hir nererik nekine him me Moses neitai en. Hirak ketpor werek te hir nekrit nehinhin natip, “Keimin ketpiwek him yaaim hirak ketpeiyem? Keimin kekepi te hirak kiriak menmen yaaim kikaap mit keriuwerem kepir herwe kiriak mit kerek ninap hir nire yaain? Hirak mitik weinik kar ke haiu mit in. ⁵⁵*Mitik ik ek nikan ke mitik kerek kime winak kerekek. Maria hire miye pirak kerepew. Jems ketike Josep, Saimon Judas hir kikrek narak keriyen. ⁵⁶Yenterer narak hir nau netikewai. Menmen yapirwe im em hirak ketiwem meke nein man?” ⁵⁷*Hir natip narik te han kir enuk neriuwerek hir neweikin sip newetiwew nentar hir ap nertei karkeik te hirak kiriak menmen im yaaim. (Hir han kitet hirak mitik kerekek.

* 13:42 Mt 8:12 * 13:43 Dan 12:3 * 13:44 Mt 19:29; Lu 14:33; Fl 3:7 * 13:47 Mt 22:9-10 * 13:50 Mt 13:42; Lu 13:28 * 13:53 Mt 7:28 * 13:54 Jo 7:15 * 13:55 Lu 3:23; Jo 6:42 * 13:57 Jo 4:44

Mit̄ik iuwe au.) Te Jisas ketpor, “Mit̄ profet niuk m̄ir iuwe mau merer wit wit, te mit̄ neit wit k̄irak netike mit̄ ne weiw̄ik m̄irak, h̄ir ap han kitet h̄irak iuwe au.” ⁵⁸ H̄irak ap k̄ir̄ak menmen yap̄rwe k̄ikaap mit̄ his h̄it enum metike menmen ham keit wit eik ek kentar h̄ir ap han kitet h̄irak mit̄ik kerek God keriuwetek kan au.

14

Jon kerek k̄ik̄ir mit̄ neriuwe t̄ipar epei kaa

(Mk 6:14-29; Lu 3:19-20, 9:7-9)

¹ Me w̄i im, mit̄ik iuwe gavman Herot ke provins Galili kemtau menmen Jisas k̄ir̄iakem. ² Te mit̄ik Herot kat̄ip mit̄ kerek n̄ir̄iak menmen m̄irak, “Hi han kitet ik h̄irak mit̄ik Jon kerek k̄ik̄ir mit̄ neriuwe t̄ipar em. H̄irak kaa te in ek h̄irak p̄ike kekrit te menmen w̄isenum manpenum mau his m̄irak, te h̄irak k̄ir̄iak menmen yaaim im. ³⁻⁴ **N̄ipaa Jon kat̄ip Herot, “Ti heit m̄ite ip ep. Menmen im e h̄iram ap yaaim au.” Te Herot han enuk ketenen Jon kesenkekik keriuwe sen ain kewis̄ik kekre w̄inak enuk kentar Herot epei keit Herodias, m̄ite pe Filip, Herot n̄ikik k̄irak. ⁵ *Herot hanhan kaknep Jon kaki, te h̄irak k̄inaain mit̄ miyap̄r. H̄ir han kitet Jon h̄irak mit̄ik profet ke God.

⁶ Maain w̄i ham miut̄ip, mit̄ han nen nau netike Herot han kitet w̄i kerek n̄ipaa miye winaak ek. Me w̄i im n̄iki pe Herodias wir̄ire wen werp n̄im̄in ke h̄ir mit̄. Te herot hanhanep w̄isenum. ⁷ H̄irak hanhanep w̄isenum te h̄irak kat̄ip m̄ite kerepew kar ik: “Hi hetput werek. Menmen ti hanhan ehitauiyem, hi ewetitem.” ⁸ Miye pe n̄iki ip ep wat̄ip n̄iki p̄ire weriuwe h̄im, te h̄ire wat̄ip, “Ti erekir teruk ke Jon kerek k̄ik̄ir mit̄ en ewis̄ik ek̄ikre t̄ikenup eiȳik enen ewetewek in ek, te hi hertei h̄irak kaa.”

⁹ H̄ire wat̄ip war ik, te mit̄ik iuwe eik ek h̄irak han enuk. H̄irak k̄inapen kakrek̄iȳiwekem te h̄irak ȳink enuk kentar mit̄ nau naam menmen netikerek nemtau menmen h̄irak ketp̄iwewem. Te h̄irak kat̄ip mit̄ n̄irak enwet̄iwe menmen im emnen. ¹⁰ *Herot keriuwet mit̄ik ken w̄inak enuk te h̄ir mit̄ en nerekir teruk ke Jon neit ein te t̄im̄ir kewen keket. ¹¹ Epei au, h̄ir neit paan k̄irak kekre t̄ikenup neiȳik nan newet n̄iki ep ek. H̄ire wet̄iwek epei au, h̄ire weiȳik wen wewet miye p̄ire rek. ¹² Mit̄ disaipel ne Jon nerteiyek, h̄ir nan neit herwe ȳink k̄irak neiȳik nen newis̄ik kekre hei. H̄ir newis̄ik epei au, h̄ir nen nat̄ip Jisas menmen enum mit̄ n̄ir̄iak Jon em.

Jisas kewet mit̄ nar 5,000 menmen h̄ir naam

(Mk 6:30-44; Lu 9:10-17; Jo 6:1-13)

¹³ Jisas kemtau h̄im me m̄ir h̄ir nenep Jon keremem, h̄irak keh̄in k̄iniu ken kekre bot kerekir wan ken wit wein̄ik kerek mit̄ ap newi au. Te mit̄ yap̄rwe nemtau Jisas ken, h̄ir neke t̄i n̄inaaiw̄ir wit k̄ir nisesik nen. ¹⁴ *Jisas epei kau bot keiȳik ken ere epei kiun wit kerek h̄irak hanhan kakno. H̄irak k̄inaaiw̄ir bot kenke ken t̄i, h̄irak k̄ir mit̄ miyap̄r yap̄rwe nisesik nan. Te h̄irak han tewen̄ini k̄ikaap mit̄ han kerek n̄inap, his h̄it enum em.

¹⁵ H̄inkew̄i epei man, te mit̄ disaipel n̄irak nan nat̄ip Jisas, “Wit ik ek enuk wein̄ik ap mit̄ newik. Te w̄i epei men w̄itaan kaknen. Ti eriuwet mit̄ miyap̄r yap̄rwe nan̄ino enrer wit wit kerek menep ek te h̄ir h̄iras enw̄ir pewek en̄it menmen m̄ir nan̄im.”

¹⁶ Jisas ketpor, “H̄iau ap te mamriuweti en̄ino au em̄it. Yi eiwet̄ir menmen en̄im me yi h̄iras.” ¹⁷ H̄ir newen̄iwekhi netp̄iwek, “H̄iau ap metenen menmen mei yap̄rwe au. H̄iau meit bret hisp̄inak (5), saauk wiketerem im em keremem.” ¹⁸ Jisas kat̄ip, “Eikin̄im eiȳim einen in.”

¹⁹ *H̄irak kat̄ip mit̄ miyap̄r yap̄rwe nau yenkis nau t̄i. Epei au, h̄irak kekin bret hisp̄inak (5) keremem metike saauk wiketerem h̄irak k̄ik̄iam naan men niu nepni eim, h̄irak kitehi God kat̄ip h̄irak han yaaik keriuwe menmen im. Epei au, h̄irak

* 14:3-4 Mt 11:2 * 14:3-4 Lev 18:16, 20:21 * 14:5 Mt 21:26 * 14:10 Mt 17:12 * 14:14 Mt 9:36 * 14:19 Mt 15:35-39; Mk 8:6-10

kewep bret keremem h̄irak kewet m̄it disaipel n̄irak em, te h̄ir neweikn̄im newet m̄it miyap̄ir yap̄irwe rem. ²⁰*H̄ir naam nen nen ere tu iuwe. Te h̄ir disaipel neit yinam kerek epei naam em nemi mekre wapnake ere wapnake hiswiyen wik (12) menempet̄it meriuwerem. ²¹H̄ir m̄it kerek naam menmen h̄ir yap̄irwe nar 5,000 m̄it. H̄ir ap newenhis miyap̄ir netike n̄ikerek nau netikeri au.

Jisas kitet wan keke niu ken
(Mk 6:45-52; Jo 6:15-21)

²²Jisas kewt̄ir menmen epei au, h̄irak kat̄ip m̄it n̄irak disaipel neh̄in n̄iniu nen nekre bot nanin̄in nan̄ino wan p̄inak ein te h̄irak kaku kakriuwet m̄it miyap̄ir yap̄irwe nan̄ino. Epei au, h̄irak kakisesi. ²³*Jisas keriuweti nen te h̄irak h̄irekes k̄iniu m̄iniu (o neiȳip) ken kakitehi God menmen. Nepei h̄inkew̄i kakre w̄itaan h̄irak kiut̄ip kerekek kepu. ²⁴Bot h̄irak epei ken wan n̄im̄iniuwe eik, te n̄ime m̄iniu meke bot paan k̄irak te wan s̄ir m̄iniu mamuwer bot. ²⁵Epei menep wanewik h̄iram wen toto, Jisas keriuwe h̄it m̄irak keke niu kitet wan ken kak̄ir m̄it n̄irak disaipel. ²⁶*H̄ir n̄irek keriuwe h̄it m̄irak keke niu kitet wan te h̄ir neperper, h̄ir nat̄ip, “H̄irak herwe.” Te h̄ir nenep̄ip nen̄ine h̄im iuwe. ²⁷Wasenum Jisas ken̄ine ketpor, “Yi ap einapen. Yi einak̄in tokim. Hi kerekek han. Hi ap herwe auye!”

²⁸Pita kewenhi ketp̄iwek kar ik: “Kaiu Iuwe, ti h̄irekes te ti etpo hi eriuwe h̄it mai eitet wan anen arit.” ²⁹*Jisas kat̄ip, “Ti enen.” Te Pita k̄inaaiw̄ir bot keriuwe h̄it m̄irak kitet wan ken kak̄ir Jisas. ³⁰Pita k̄ir n̄ime m̄iniu te h̄irak k̄inapen, h̄irak kaknat̄in kakno kak̄im t̄ipar kak̄kre wan. Te h̄irak ken̄ine, “Kaiu Iuwe ekepa!” ³¹*Wasenum Jisas kewis his ketenen Pita, h̄irak ketp̄iwek, “Ti ap han kiteta hi Iuwe au? Ti henmak te ti heit han wik wik?” ³²*Nepei au, h̄irakit wiketeret t̄iniu tau bot te n̄ime maa meit. ³³*H̄ir m̄it kerek nau bot en n̄ir menmen im, h̄ir newen̄ipi Jisas nat̄ip, “Haiu mertei werek ti N̄ikan ke God.”

Jisas k̄ikaap m̄it miyap̄ir n̄inap neit Genesaret
(Mk 6:53-56)

³⁴H̄ir epei nerekir wan nen p̄inak ein niun t̄i ke Genesaret. ³⁵H̄ir m̄it ne wit ik ek h̄ir nertei h̄irak Jisas te h̄ir nesiuwe h̄im men merer wit wit kerek menep menep ek, h̄ir neithis m̄it kerek n̄inap ek neri nan. ³⁶*H̄ir neri nen epei au, h̄ir n̄inap nat̄ip h̄im iuwe nit̄iwekhi h̄irak ekwisi h̄ir h̄iras enwis his entenen ȳink k̄irak o laplap h̄ir m̄irak. H̄ir m̄it miyap̄ir kerek newis his netenen laplap h̄ir m̄iram netike m̄it netenen ȳink k̄irak, h̄ir yap̄irwe n̄ire yaain.

15

H̄im lo me God h̄iram min̄in h̄im me maamrer
(Mk 7:1-13)

¹H̄irak Jisas wen kepu wit Genesaret, m̄it han ne farisi netike m̄it skraip kerek nin̄in nertei h̄im me Moses nat̄ip m̄it em, h̄ir n̄inaaiw̄ir Jerusalem nan n̄ir Jisas nit̄iwekhi menmen. ²*H̄ir nat̄ip, “Nenmak te h̄ir m̄it disaipel nit n̄ir̄iak menmen ap nises menmen kerek n̄ipaa maamrer n̄iau n̄ir̄iakem? H̄ir nan̄im menmen h̄ir nin̄in nekemyet his. Te m̄it disaipel nit au.”

³Jisas kewenhi ketpor, “Yenmak te yi ap yises menmen me God te yi yises h̄im n̄ipaa m̄it kerek yi yisesi h̄ir newetiyem netpiyem a? ⁴*N̄ipaa God kat̄ip, ‘Yi eiȳimtau h̄im me miye haai ni te maain yi naanmampri. M̄it̄ik kerek kat̄ip enum ke menmen miye haai n̄irak, yi m̄it eik̄ip kaki.’ ⁵Te yi yises h̄im im au. Yi yat̄ip, ‘M̄it̄ik keiyak ketenen pewek o menmen kak̄ikaap miye haai n̄irak, te h̄irak kat̄ip miye haai, ‘Hi epei hehim̄itan im

* 14:20 2Kin 4:44 * 14:23 Lu 6:12, 9:28 * 14:26 Lu 24:37 * 14:29 Jo 21:7 * 14:31 Mt 8:26 * 14:32 Mk 4:39 * 14:33 Mt 27:54; Jo 1:49 * 14:36 Mt 9:20-21; Mk 5:27-28; Lu 8:44 * 15:2 Lu 11:38 * 15:4 Eks 20:12, 21:17; Diu 5:16

em te hi ewet God em. Hi ap naanempri eriuwerem au.”⁶ Yi yatip hiram werek hirak ap ekikaap miye haai narak neriuwerem au.’ Me menmen mar im yi yerekir him me God yeriuwe him ham me maamrer ni yi yisesim.⁷ Yi mit enun yemipin. Mitik profet Aisaia nipaa kehimiteni werek me wi hirak katip him me God kar ik. Hirak katip,

⁸*M^{it} in en h^{ir} hanhan newenⁱpi niuk mai neriuwe h^{im} m^{ir}, te han k^{ir} au nis^{isa} werek werek au.

⁹Menmen h^{ir} netpim newenⁱpi niuk mai neriuwerem h^{iram} au enum menmen wein^m. Menmen h^{ir} natip mit h^{ir} enisesim h^{iram} ap h^{im} mai au. H^{im} m^{ir} wein^m.’”

Menmen enum miriak han ke mitik enuk
(Mk 7:14-23)

¹⁰ Jisas ketpor epei au, hirak kenine mit miyapir nan nirek, hirak ketpor, “Yi eiyirteiyem han ekitetim werek werek! ¹¹*Menmen kerek mit h^{ir} nanim menip God katip h^{ir} mit enun au. Menmen mit netpim h^{iram} menip God katip h^{ir} mit enun.”

¹² Hirak ketpor nepei au, mit narak disaipel nan natip Jisas, “Ti hertei mit ne Farisi nemtau him ti hetpim em te h^{ir} han enuk neperper?”

¹³*Jisas kewenhi katip, “Haai kai kau wit kirak Heven hirak menmen mirak mau ni. Menmen kerek hirak ap kamir au, hiram mewo weinim, maain hirak kakiketim mamriuwe nekenik miram mamno. ¹⁴*Yi eiwisi enu en. H^{ir} nire mit nanamir enuk toto, te h^{ir} nanteikin mit han kerek nanamir toto en yayiwe h^{ir} enisesim te h^{ir} nanir God. Te nanamir toto kakteikin mitik hak nanamir toto yayiwe, hirakit wiketeret tatinkewin tatikre wi.”

¹⁵ Pita kewenhi katip Jisas, “Ti ewepyapir him me tok piksa, te haiu emimtwem.”
¹⁶⁻¹⁷ Jisas katip, “Yi ap han kewi au a? Yi yire mit han en a? Yi ap yertei menmen kerek mitik hirak kewisim mekre him hiram men mekre nipi tiwaak te maain hirak kakno kaknerem mamikre hei? ¹⁸*Te menmen mekre han ke mit, maain h^{ir} netpim, im hiram menip God katip mit h^{ir} enun. ¹⁹*Menmen kerek metpaan meke han ke mitik hiram mar im: han kitet menmen enum, kenep mit naa, kari miyapir his kewenem, kekintip menmen, kewenin him, katip kenip mitik hak yink enuk. ²⁰ Menmen im em hiram menip God katip mitik ik hirak enuk. Mitik ap kekemyet his wen au, te hirak kakim menmen, hiram ap te mamnip God kaktip mitik kar ik hirak enuk au.”

Mite pe Kenan hire wises him me Jisas werek werek
(Mk 7:24-30)

²¹ Jisas kinaaiwir wit Genesaret te hirak ken ti ke wit Taia ketike Saidon. ²² Mite hap pe Kenan kerek wau wit eik kerekek, hire wan weninⁱwek him iuwe wetpⁱwek, “Mitik luwe ti Nepenyek ke Devit, ti han etwenina. Herwe enum mewaank niki pai.” ²³ Te Jisas ap kewenhi ketpⁱwe menmei au. H^{ir} mit disaipel nan nirek netpⁱwek, “Mite ip ep hire wenine wenine wisesai wan. Ti ekepiye te hire wauno.”

²⁴*Jisas ketpor, “Au, God keriuweta te hi han hikaap mit kerek ne weiwik miutip me Isrel, h^{ir} nire sipsip nisawin neit yaank. Mit han au.” ²⁵ Hirak katip epei au, mite kerepep wan wewen ninip werp hit me Jisas watip, “Kai luwe, ti ekepa.” ²⁶ Jisas ketpⁱwe tok piksa kar ik: “Hiram enum te haiu mamkin menmen me nikerek mamwⁱrem mamno mamwet nepere rem, hiram mamim.” ²⁷ Mite watip, “Kai luwe, ti hatip werek. Haiu enun mire nepere. Te nepere hiram mekorir menmen kerek miye haai n^{ir} naam hiram minatin miwaai yeno kerek h^{ir} naam menmen menterim.” ²⁸*Hire watip war ik te Jisas ketpⁱwe, “Mite ti eises him me God werek werek. Menmen ti hanhan em hiram mamnen.” Hirak katip epei au, waswas mite niki pire hire wire yaaip.

Jisas kikaap mit yapirwe nire yaain

²⁹*In ek Jisas kinaaiwir Taia ketike Saidon te hirak ken kitet menep wan ke Galili.

* 15:8 Ais 29:13 * 15:11 Mt 12:34 * 15:13 Jo 15:2 * 15:14 Mt 23:16, 24; Lu 6:39; Ro 2:19 * 15:18 Mt 12:34
* 15:19 Jen 8:21; Ga 5:19-21 * 15:24 Mt 10:6 * 15:28 Mt 8:10, 13 * 15:29 Mk 7:31

Hirak ken kiniu miniu (o neiyip) ken kau nu ein. ³⁰ Mit miyapir yapirwe nan nererik nirek, hir neithis mit kerek hit enum o han kir enuk, hemik meweikin, han auri netike menmen ham yapirwe hir neri nan nirek. Hir newisi niwaai menep hit me Jisas te hirak kerekoyorem hir nire yaain. ³¹ *Hir mit miyapir nir menmen im te hir han kekrit hir han kitetim nentar hir nir mit kerek han auri en natip, hemik min em mire yaaim. Mit nanamir toto en hir nir ein ein werek werek. Mit kerek hit enum hir nitet ein ein. Hir nir menmen im te hir newenipi God ke mit ne Isrel neriuwerem.

Jisas kewet mit 4,000 menmen hir naam
(Mk 8:1-10)

³² *Jisas kekepi epei au, hirak kenine mit disaipel narak nan, hirak katip, "Hi hanhan heriuwe hir mit miyapir ein en. Wi wikak epei men hir nau netikewa te hir menmen me nanim em au. Hi hinapen esiuweri nipi mamn nanino te hir nani nanitin yayiwe."

³³ Te hir mit disaipel natip Jisas, "In en ap mit nei newi. Te haiu mamit menmen mamoke nein te mamwet mit yapirwe rem te hir nanim?" ³⁴ Jisas kitorhi, "Yi yetenen bret marmenum?" Hir natip, "Haiu metenen bret hispinak wik (7), saauk kike kiutip kiutip." ³⁵ Hir netpiwek epei au, Jisas katip mit miyapir hir nanu ti.

³⁶ Jisas kekin saauk metike bret hispinak wik (7), hirak kitehi God em kewepim kewet mit narak disaipel em, hir newet mit yapirwe rem. ³⁷ Hir yapirwe naam ere tu iuwe, te hir neit yinam kerek mit ap naam te hir nemi mekre wapnake mar hispinak wik (7). ³⁸ Hir mit naam menmen hir nar 4,000, te hir ap newenhis nikerek miyapir nau netikeri au. ³⁹ Jisas keriuwet mit miyapir nen. Hirak keriuweti nen, hirak kehni kiniu kekrek bot ketike mit narak disaipel, hir nerekir wan nen ti ke mit nau neit Magadan.

16

Mit nitehi Jisas kiriak menmen keteiknor God keriuwetek kan
(Mk 8:11-13; Lu 12:54-56)

¹ *Hir mit ne Farisi netike mit ne Sadyusi kerek han kitet mit epei naa ap pike nanikrit nanu au, hir nan nir Jisas. Hir nanmitiwekpin nanri han kirak me ekriak menmen yaaim ekikaap mit ekriuwerem te hir nertei God keriuwetek kan. ² Te Jisas ketpor, "Hinkewi epei man yi yatip nepni mire ninim te teipmen hiram wepni yaaik. ³ Yi yekrit yatip, 'Napi mire nipiak wepni kire ninik, hauwi kaknen.' Yi yir menmen mau nepni te yi yertei werek werek mekam mamnen. Te yi ap yertei werek werek han kitet menmen God kiriakem me wi im a? ⁴ *Yi mit miyapir yapirwe enun, yi ap yises God werek werek au! Yi yitauhi hi hirak menmen yaaim te yi eiyirtei God keriuweta hi han te hi ap arak menmen te yi yayirem au. Hi eteikni menmen me Jona kerek nipaa kaa kekrek saauk tu mirak. Wi wikak epei au, hirak pike kekrit kau." Hirak keptor epei au, hirak knaiwiri ken.

Him tok piksa me yis me Farisi netike Sadyusi
(Mk 8:14-21)

⁵ Hir mit disaipel nau bot nerekir wan nanino, te hir han kaa ap neit niu metikeri neiyim nen. ⁶ *Jisas ketpor tok piksa kar ik: "Yi naanempre hiras yi einopin yis me Sadyusi netike mit ne Farisi." ⁷ Te hir hiras han kitet natipan nar ik: "Hirak ketpim kentari haiu ap meit bret mei meiyim man metikewai." ⁸ Jisas kertei menmen hir netpim te hirak katip, "Yi mit in en ap han kiteta hi luwe naanempri au. Yenmak te yi yatip haiu ap meit bret mei au? ⁹ *Yi ap yertei menmen werek wen au a? Te yi ap han ekitet bret mar hispinak (5) mit nar 5,000 hir naam, te wapnake mar hiswiyen wik (12) yi yemi mekrerem? ¹⁰ *Te yi ap han ekitet bret hispinak wik (7) kerek mit nar 4,000 hir naam, te wapnake mar hispinak wik (7) yi yemi mekrerem a? ¹¹ Yenmak te yi ap yertei hi ap

* 15:31 Mk 7:37 * 15:32 Mt 14:14-15 * 16:1 Mt 12:38; Lu 11:16; Jo 6:30 * 16:4 Mt 12:39; Lu 11:29 * 16:6 Lu 12:1 * 16:9 Mt 14:17-21 * 16:10 Mt 15:34-38

hetpi menmen me bret. Yi naanmamre hiras me him me mit ne Farisi netike mit ne Sadyusi.”¹² Hirak ketpor epei au, hir nertei hirak ap ketpor naanmipre hiras me yis me bret au. Hirak ketpor hir naanmipre hiras hir ap nises him me Farisi netike him me mit ne Sadyusi, kerek hir natip mit enisesim.

Pita kewepyapir Jisas hirak Mitik God keruwetek hirak Krai
(Mk 8:27-30; Lu 9:18-21)

¹³ Maain me wi Jisas ken ti menep wit Sisaria Filipai hirak kitehi mit disaipel narak, “Hir mit miyapir hir natip hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe, hi keimin?”¹⁴ *Hir natip, “Mit han natip ti Jon kerek kikir mit neriuwe tipar. Mit han natip ti profet Iaija kerek nipaa kau ti. Mit han natip ti Jeremaia o mitik profet hak nipaa nepu ti.”¹⁵ Te Jisas ketpor, “Yi han kitet hi keimin?”

¹⁶ *Saimon niuk mirak ham Pita hirak kewenhi ketpiwek, “Ti Nikan ke God kerek kaku kakit tipmain tipmain enum eik. Ti Mitik Krai kerek hirak keruwetit ti anen ti ekaap haiu mit etaihis.”

¹⁷ *Jisas ketpiwek, “Saimon nikan ke Jona, God han yaaik keruwit. Ap mitik kei ke ti ik ek keteiknut him im em au. Haai kai God kau wit kirak hirak keteiknut menmen im.¹⁸ *Hi hetput, ti Pita ti hire teinik. Ti ekaap mit miyapir yapirwe nanises him mai. Te menmen ham meke Seten mamnen hiram ap te maminini au.¹⁹ *Te maain hi ewisit ti ekrehir kai. Ti atip menmen mit miyapir kerek nanises him mai hir nanriakem. Menmen ti hetpor hiram werek hir nisesim. God keit wit kirak kaktip hiram yaaik. Menmen ti hetpor hiram enum hir ap te nanisesim nanu ti im, God kakit wit kirak kaktip, ti hetpor werek werek.”²⁰ *Jisas katip mit disaipel kewirnak kekteni ap te enwepyapirek entip mit han hirak Krai, Mitik kerek God keruwetek kan kikaap mit ne ti.

Jisas katip hirekes kaki te pike kakikrit
(Mk 8:31-9:1; Lu 9:22-27)

²¹ Me wi im ere maain Jisas katip mit disaipel narak hirak kakno wit Jerusalem, te mit iuwe ninin naanmipre mit netike mit iuwe ne pris, mit nertei him me Moses nanrekyiwek enum yink kirak kakikek hir nankip kaki. Hirak kaki kakwaai ere wi wikak, te hirak pike kakikrit.

²² Hirak ketpor epei au, Pita keithis Jisas keiyik ken pin eik te hirak kenerek kentar hirak katip hirak kaki. Hirak ketpiwek, “Ti kiau Iuwe kerekek taau. Menmen ti hetpim hi hanhan God ap te kakwisim mamnen taau.”²³ Jisas keweikin katip Pita, “Seten ti eno sip kai enopin. Ti hanhan hari han kai enuk. Ti ap han kitet menmen mar ke God han kitetim au. Ti han kitet menmen mar kerek mit keriyen han kitetim.”

²⁴ *Hirak ketpiwek epei au, Jisas katip mit disaipel narak, “Mit kerek hanhan nisisa, hir enwenin han kir me menmen hir hanhanem, te hir ap ninapen te nani nanir maain hi hahi entar nu tentarakit.²⁵ *Mit kerek hanhan nani au, nanu werek, maain mit in himin kir kakawaank. Te mit kerek nisisa ap ninaain mit naninip nani naninterik, te maain himin kir kaku werek.²⁶ *Mitik hak ketenen menmen yapirwe kerek aku ti ik ek te hirak ap kises God au, maain hirak kaki te himin kirak kakawaank. Te menmen yapirwe kerek nipaa hirak ketenenim mau ti ik mamkepik te God kaktip hirak yaaik mamirkeik a? Taau! Te hirak kakit mekam keiyim kakikaap himin kirak kaku werek kakit wit ke God a? Taauye!²⁷ *Maain hi Mitik Iuwe ke wit ke Mitik Iuwe, hi pike anen ariuwe menmen iuwe me Haai kai merhihe mire si. Te mit ensel narak naninen nantikewa me wi hi pike anen. Me wi im hi ariak mit miyapir ne ti ik ek menmen yaaik o menmen enum mampar kerek nipaa nau ti ik ek hir nriakem.²⁸ Hi hetpi werek. Mit

* 16:14 Mt 14:1-2; Mk 6:14-15; Lu 9:7-8 * 16:16 Jo 6:69 * 16:17 Mt 17:5; Ga 1:15-16 * 16:18 Jo 1:42; Ef 2:20
* 16:19 Mt 18:18; Jo 20:23 * 16:20 Mt 17:9; Mk 9:9 * 16:24 Mt 10:38; Lu 14:27 * 16:25 Mt 10:39; Lu 17:33;
Jo 12:25 * 16:26 Mt 4:8-9 * 16:27 Sam 62:12; Pro 24:12; Mt 25:31; Ro 2:6; Rev 22:12

han kerek neperp in en ap epei naa te h̄ir nin̄in nan̄ir hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik Iuwe, hi anen ariuwe menmen mai Iuwe te hi ehin̄in naanmamre m̄it̄.”

17

Ȳink ke Jisas keweik̄inhis k̄ire menmen keit wit ke God

(Mk 9:2-13; Lu 9:28-36)

¹ W̄i hisp̄inak kiut̄ip (6) epei men, Jisas keithis Pita ketike m̄it̄ik̄it wik Jems ketike n̄ikik k̄irak Jon. H̄irak keryei ker̄i ken m̄iniu (o neiȳip) hak enuk kau niu ein. H̄irak̄it keriyen tepu. ² *H̄irak̄it tepu en, ȳink ke Jisas keweik̄inhis k̄ire hak, h̄irak̄it t̄irek teriuwe nanam̄ir. Te ninaan m̄irak m̄ir m̄ire wepni k̄ir, laplap m̄irak mir m̄ire si merh̄ihe. ³ Moses ketike Ilaija wiketeret t̄inaaiw̄ir wit ke God tan te h̄irak̄it disaipel wikak t̄ir m̄it̄ik̄it wiketeret tat̄ip tetike Jisas. ⁴ Pita k̄ir menmen im te h̄irak kat̄ip Jisas, “H̄aiu mau in h̄iram yaaim. Te ti hanhana, hi aime weisaak mei mamr̄iri mamwaai in. Ham h̄iram mit, ham me Moses, ham me Ilaija.”

⁵ *H̄irak wen ketpim, nap̄i k̄ire h̄ike kewen kan k̄iwap̄ini. Te m̄it̄ik hak kat̄ip kekere nap̄i kewen kan kat̄ip kar ik: “M̄it̄ik ik h̄irak N̄ikan kai yaaik. Hi hanhan heriuwerek. Yi eiȳimtau h̄im m̄irak eiyisesim!”

⁶ Te h̄irak̄it m̄it̄ik̄it disaipel temtau h̄im im keremem, h̄irak̄it tewen nin̄ip tewis ninaan m̄iwaai t̄i, te h̄irak̄it tep̄irp̄ir wisenum. ⁷ Jisas kan menep k̄iret ketenenik̄it ketp̄iw̄ek̄it, “Yi eiȳikrit. Yi ap einapen!” ⁸ Te h̄irak̄it tekrit terenaan ap t̄ir m̄it̄ik keiyak. Au, h̄irak̄it t̄ir Jisas kerekek. ⁹ *H̄ir n̄inaaiw̄ir m̄iniu (o neiȳip) te h̄ir wen nekiuwe nepno, Jisas ketp̄iw̄ek̄it h̄im manp, “Menmen im yi epei ȳirem ap te yi p̄ike eit̄ip m̄it han em. H̄iram mam̄ikre (o mamr̄iau) han ki ere maain hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik Iuwe hi hahi, hi p̄ike ekrit ahu.” ¹⁰ *H̄irak ketp̄iw̄ek̄it epei au, h̄irak̄it m̄it̄ik̄it disaipel t̄irak tit̄iw̄ek̄hi, “Nenmak te m̄it̄ nertei h̄im me Moses nat̄ip Ilaija kakin̄in kaknen, te maain m̄it̄ik kerek God keriuwetek kak̄ikaap h̄aiu m̄it̄ kaktaihis h̄irak kakisesik?” ¹¹ Jisas ketp̄iw̄ek̄it, “O, h̄iram werek. Ilaija h̄irak kakin̄in kaknen kakriak menmen yap̄irwe mamre yaaim. ¹² *Te hi hetpi, Ilaija epei kan, te h̄ir m̄it̄ ap nerteiyek au. H̄ir nises han k̄ir te h̄ir nerekȳiw̄ek̄it enum. Mar im te h̄ir nanrekya hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik Iuwe, h̄ir nanrekya menmen enum nanrewaank.” ¹³ *Jisas kat̄ip kar ik, te h̄irak̄it m̄it̄ik̄it disaipel tertei h̄irak kat̄ip ke Jon kerek k̄ik̄ir m̄it̄ nekere t̄ipar keremem.

Jisas k̄ikaap n̄ikan hak herwe enum mekreker h̄irak k̄ire yaaik

(Mk 9:14-29; Lu 9:37-42)

¹⁴ H̄ir nen ere niun m̄it̄ miyap̄ir yap̄irwe en, m̄it̄ik hak ken k̄ir Jisas kewen nin̄ip kerp h̄it̄ m̄irak. ¹⁵ H̄irak kat̄ip, “M̄it̄ik Iuwe, ti hanhan heriuwe n̄ikan kai. H̄irak enuk ketaritari te ȳink k̄irak au enuk. W̄i yap̄irwe h̄irak kaa kenke kekere si, kekere t̄ipar. ¹⁶ Hi epei et̄iw̄ek̄his heiȳik han m̄it̄ disaipel nit, te h̄ir ap n̄ir̄iakek k̄ire yaaik.”

¹⁷ *Jisas katpor, “Yi m̄it̄ miyap̄ir yau t̄i in en ap yises h̄im me God werek werek au. Te han ki ap yaaik. W̄i marmenum te hi ehu ektikewi te yi yises God werek werek? Yi eit̄iw̄ek̄ his eiȳik einen in.” H̄ir neiȳik nan newis̄ik keit Jisas. ¹⁸ Epei au, Jisas kene herwe enum keremem, te h̄iram m̄inaaiw̄ir n̄ikan kerekek men, te wasenum h̄irak k̄ire yaaik.

¹⁹ *Maain m̄it̄ disaipel n̄irak neit w̄inak h̄ir nit̄ehi Jisas netp̄iw̄ek̄, “H̄aiu menmak te h̄aiu ap mamkaap n̄ikan kike kerekek mam̄ip̄ir herwe enum mamno?”

²⁰ *Jisas ketpor, “Yi ap yises God werek werek au, te yi ap yep̄ir herwe ik au. Hi hetpi werek, yi yises h̄im me God werek im e m̄ire nu mastet n̄ikim m̄irak, te yi eit̄ip m̄iniu (o neiȳip) ik ek, ‘Ekrit eno p̄inak ein en,’ te h̄irak kak̄ikrit kakno. Yi yises God werek te menmen yi ȳir̄iakem h̄iram mampar keremem mamnen.” ²¹ [Te ap menmeiyam

* 17:2 2Pi 1:16-18 * 17:5 Diu 18:15; Sam 2:7; Ais 42:1; Mt 3:17; Mk 1:11; Lu 3:22 * 17:9 Mt 16:20 * 17:10 Mal 4:5 * 17:12 Mt 11:14, 14:10 * 17:13 Lu 1:17 * 17:17 Diu 32:5, 20; Jo 14:9 * 17:19 Mt 10:1 * 17:20 Mt 21:21; Mk 11:23; Lu 17:6; 1Ko 13:2

me yeiyim yaiyipir herwe im em taau. Yi ninpi miwei eiyu eiyit me yi eiyitehi God menmen, te yi eiyipir herwe im keremem.”]

*Jisas pike katip keteipim me hirak kaki te maain kakikrit
(Mk 9:30-32; Lu 9:43-45)*

²² Maain Hir nariyan nitet Galili te Jisas katip mit disaipel narak: “Maain hir mit nanriuweta hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi ano his me mit enun. ²³ *Te hir naniyep hahi. Me wi wikak hirak God pike kakikoya hi pike ahikrit ahu are mitik.” Hir nemtau menmen hirak kepikitem, te hir han enuk.

Mit nitehi Pita pewek me takis

²⁴ *Jisas ketike mit narak disaipel epei nen niun wit Kapaneam. Mit kerek neit pewek me takis me winak ke God hir nan nitehi Pita, “Mitik Iuwe kit hirak kewir pewek me takis me winak ke God a?” ²⁵ Pita hirak ketpor, “O hirak Mitik Iuwe kiau kepwirem.” Hirak katip epei au, hir nen nink winak eik ek te Jisas kitehi Pita, “Pita ti han kitet mekam? Mit iuwe naanmpre mit ne ti hir nari pewek me takis me nikerek nir o me mit han? ²⁶ Pita ketpikew, “Mit narak au. Mit han keriyen.” Jisas ketpikew, “Te mit ne mitik Iuwe ap nanwir pewek a? Te hi ap te hewir pewek a! Haiu nikerek ne God te haiu ap mamwir pewek naanmampre winak kirak au. ²⁷ Hiram yaaim te hi ap hewir pewek hirak mit han enuk neriuwerem. Te ti eno wan ewir strin huk mewik ere ti eri saauk eknen tenhaan ik. Te saauk hak kerek epei ti heriyaak kinin kan tenhaan ik ek, te ti etenenik ewep him kirak te ti ehir pewek mau mekrerek. Ti eiyim eno ewirem ewet mit pewek me takis mawir.”

18

*Mit miyapir kerek God katip hir iuwe nimin ke mit miyapir han kerek hir nisesik
(Mk 9:33-37; Lu 9:46-48)*

¹ *Me wi im mit disaipel nan nir Jisas netpikew, “Keimin hirak kinin mit han te hirak kire iuwe ke mit miyapir kerek nises him me God?”

² Hir netpikew, te Jisas kenine nikan hak kan te hirak kewisik kerp nimin ke mit yapirwe. ³ *Epei au, hirak katip, “Hi hetpi him werek. Yi ap eiweikin sip eiwet menmen yi yisesim yi eiyises God eiyir ke nikerek kike hanhan nises him me miye haai nir, te yi ap eiyu eiyir ke mit ne weiwik me God. Taau! ⁴ *Mitik kerek kewenin han kirak ke menmen yapirwe hirak hanhanem, te hirak kises menmen miutip kar nikan ik ek kisesim, hirak kinin mit han ne weiwik miutip me God, hirak kakises God werek werek. ⁵ *Te mit kerek naanmpre mitik kiutip kire nikan ik nentar hir nises him mai, hiram mar ke hir nekepa.

*Menmen enum mit nriakem nari han ke mit neriuwerem
(Mk 9:42-48; Lu 17:1-2)*

⁶ “Te mitik hak kiutip kakri han ke mit weinin hir nire nikerek kike in te hir nises menmen enum ap nises him mai au, hiram yaaim te hir mit han enwenkek nan iuwe kiutip eku timir kirak te hir enwerek ekno ekikre wan nimin iuwe ein kaki te maain God ap kakikip kakimaankek wisenuk ke menmen im. ⁷ Menmen enum mamwawaank mit miyapir nau ti nanri han kir te hir nanises menmen enum. Hekrit hekrit menmen enum mari han ke mit miyapir yapirwe, te maain God kakwaaank mit o miyapir kerek nriakem nari han ke mit miyapir han neriuwerem.

⁸ * “Yi yirik menmen enum eiriuwe his o hit mi, yi eiremir eiwirem emno. Hiram yaaim yi his hit miutip te yi eitike God eiyu werek. Hiram enum te his hit wik mamu te hir nanri yi eino eikre si enum kerek mamu mamit tipmain tipmain enum eik ap te

* 17:23 Mt 16:21 * 17:24 Eks 30:13, 38:26 * 18:1 Lu 22:24 * 18:3 Mt 19:14; Mk 10:15; Lu 18:17 * 18:4
Mk 10:43-44 * 18:5 Mt 10:40; Lu 10:16; Jo 13:20 * 18:8 Mt 5:29-30

mami au. ⁹ Nanamir ki kir menmen kakri han ki me menmen enum, te yi eiketik eiwierek ekno. Hiram yaaim yi nanamir kiutip kaku te yi eiyu werek eitike God. Hiram enum yi nanamir wik te hir nanwiri yi eino eikre si enum me hel, wit kerek God kakawaank mit keriuwerem.

Him tok piksa me sipsip kirir kisawin keit yaank
(Lu 15:3-7)

¹⁰ * “Yi naanempre hiras werek werek te yi ap han ekitet mitik kei weinik kerek kises him mai. Hi hetpi werek. Mit ensel kerek naanmpre mit miyapir nisisa hir nanino nanir Haai kai God kakit wit kirak, hir naniswi him me menmen enum yi yirakem. ¹¹ * [Yi ap yerekyor enum yentar hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi han hinhatin akepi ahithis mit miyapir nises menmen enum te hir nanises him mai.]

¹² * “Yi han kitet mekam? Mitik hak kewis 100 sipsip te sipsip hak kiutip kirir kisawin keit yaank, te hirak ap te kakinkakitnawek pike kaknanek o au? Hirak kakwis 99 sipsip mamirp miniu eik hirak kakno kakinkaktin hak kiutip epei keit nein eik. ¹³ Hi hetpi werek. Maain hirak kinapinek epei au, hirak han yaaik wisenuk kenterik, te hirak han yaaik kike keriuwe 99 sipsip ap meit nein ek kentar hiram mepu werek. ¹⁴ Mar im Haai ki God kau wit kirak Heven kinapen mitik keiyak kiutip ke yi nikerek kike narak kakweikin sip kakwetiwek kakawaank hirekes.

Yi mit eikaap mitik hak kerek keweikin sip kewet him yaaim kises menmen enum.

¹⁵ * “Te mitik kit hirekes kerekuyut menmen enum ti eno ehrek te ti eteikniwek menmen enum hirak kirakem. Hirak kemtau him mit kisesim keweikin sip kewetiwem, te ti epei hetiwek his kinaaipis menmen enum. ¹⁶ * Te hirak ap kemtau him mit, ti ehit his mitik keiyak kiutip o wiketeret, te yi eiriyakit eino. Mar im te yi wikak eiwepyapir menmen hirak kirakem kesiuwek him. ¹⁷ * Te hirak ap kemtau him mi, te yi eitip mit han ne weiwik me God. Te hirak ap kemtau him mir te yi einerek mitik enuk hanhan kises menmen enum. Yi eiyipirek ap eitikerek yirak menmen ham au.”

¹⁸ * Jisas katip, “Hi hetpi werek menmen yapirwe enum yi ap yesakem meit ti ik ek, keremem te God ap kakisakem kakit wit kirak. Menmen yi yesakem yayit ti ik ek, te God kakisakem kakit wit kirak.

¹⁹ * “Te hi hetpi werek. Mitikit wiketeret te ti ik yi han kipirakit me menmen miutip te yi yitehi God em, Haai kai God kau wit kirak kakrekuyem. ²⁰ * Hirak kakrekuyem yi eitiwem eiyintar yi mitikit wik o wikak yi yererik yentar yi yisisa yi eiyirtei God te hi ahu atikewi ekre nimin hi akepi.”

Him tok piksa me mitik hirak ap hanhan keriuwe mitik hak nipaa kari menmen mirak

²¹ Jisas katip epei au, Pita kan kir Jisas ketpiwek, “Mitik Iuwe, kai yinak hirak kakrekuyem menmen enum te hi akepik anke menmen enum mirak emno emkeipniwek mamirmenum? Ti arekyewem mar ke hispinak wik (7) hiram werek?” ²² * Jisas ketpiwek, “Hi ap hetput are mamir hispinak wik (7) au. Hi hatip ti ekepik enke menmen enum kerek hirak kirakemem ere yapirwe mar ke 490. ²³ Menmen haiu mit kerek mises God haiu miriakem hiram mire menmen mitik iuwe ke gavman hirak kirakem. Hirak katip hirak kakit pewek yapirwe nipaa mit kerek narak menmen mirak hir netiwem weinim te hir ap pike newetiwekem mererim wen au. ²⁴ Hirak kirak menmen me mit netiwem weinim ap epei newetiwek pewek mererim wen au, hir neithis mitik hak neiyik nan. Nipaa hirak ketenen pewek me mitik ik mar 10 milion kina te hirak ap kewetiwekem mererim wen au. ²⁵ Te hirak ap ketenen pewek iuwe mar im te kakwetiwekem mererim au. Te mitik iuwe katip hir anithis mitik ketike mit nikerek

* 18:10 Hi 1:14 * 18:11 Lu 19:10 * 18:15 Lev 19:17; Lu 17:3; Ga 6:1 * 18:16 Diu 19:15; Jo 8:17 * 18:17 1Ko 5:13 * 18:18 Mt 16:19; Jo 20:23 * 18:19 Mk 11:24; Jo 15:7; Je 1:5 * 18:20 Mt 28:20; Jo 14:23 * 18:22 Lu 17:4

netike menmen mīr ham yapīrwe hīr nesiuwerem nanīt nan mamrerim me menmen nīpaa hīrak ketīwem weinīm me mītīk iuwe ik. ²⁶ Hīrak katīp epei au, te mītīk kerek kīriak menmen me mītīk iuwe kewen ninīp kitehi katīp mītīk iuwe kar ik: “Ti hanhan heriuwa, wen ewisa pewek hi hewetut menmen yapīrwe mit nīpaa hi heriyaam.” ²⁷ Te mītīk iuwe hanhan keriuwerek kerek nīpaa hīrak ketīwem weinīm em meit, hīrak ketpīwek hīram menmen weinīm te hīrak kīnāiwīrek ken.

²⁸ “Maain mītīk kerek kīriak menmen me mītīk iuwe ketpaan ken wit eik, te hīrak kīr mītīk wariyakīt kīrak kerek nīpaa hīrak kewetīwek pewek mar 100 kina, te hīrak kewetīwekem mererim au. Te hīrak ketenenik kīr enum kau teruk kīrak ketpīwek, ‘Ti eweto pewek emrer mai kerek nīpaa ti hetīwem.’ ²⁹ Hīrak ketpim nepei au, te wariyakīt kīrak kewen ninīp kau kitīwekhi ketpīwek hīm iuwe kar ik: ‘Ti hanhan heriuwa te ti hewisa ere maain te hi pīke ewetitem.’ ³⁰ Te hīrak kīnapen. Hīrak ken kewīrek kekre wīnak enuk kaku kakīt ere maain hīrak kakrer pewek nīpaa hīrak ketīwem.

³¹ “Te hīr mīt wariyan nīrak nīr menmen hīrak kerekyīwekem hīr han enuk neriuwerek. Te hīr nen newepyapīr menmen enum hīrak kīriakem natīp mītīk iuwe kīr em. ³² Hīr netpīwek epei au, te mītīk iuwe kenīne mītīk kerek nīpaa kīriak menmen en ketpīwek kar ik: ‘Ti mītīk hīriak menmen mai, ti enuk! Nīpaa ti hīkīt hetpo te hi han tewenīnit me menmen nīpaa ti hetīwem em. ³³ Hi nīpaa han tewenīnit. Henmak te ti ap han tewenīn wariyakīt kit a?’ ³⁴ *Te mītīk iuwe kīrak han enuk keriuwerek te hīrak kesiuwerek ken mīt kerek nīriakek menmen enum nanīwaankek te hīrak kaku kakīt ere mamrer menmen kerek nīpaa hīrak ketīwem. ³⁵ *Te han ki, yi eikaap ni yinan me menmen enum hīr nepei nīriakem. Te Haai kai kau wit kīrak Heven kakriakem mampar keremem me yi. Haai kai kau wit kīrak Heven kakrekyi menmen mamīr im. Te yi eikaap ni yinan me menmen enum hīr nerekyiyem yi eiyītpor hīram menmen weinīm. Yi han kitet menmen werek werek!”

19

Jisas katīp hīm me mītīk mīte epei neitan hīr nīnaaiwīran

(Mk 10:1-12; Lu 16:18)

¹ Jisas katīp hīm me menmen epei au, hīrak kīnaaiwīr Galili ken tī ke provins Judia keit pīnak ke mani Jodan ein. ² Hīrak ken en, mīt miyapīr yapīrwe nisesik. Te hīrak kīkaap mīt miyapīr kerek nīnap hīr nīre yaain.

³ *Hīrak keit ein, hīr mīt ne Farisi nan nanmitīwekpīn nanri han kīrak natīp, “Hīm me Moses haiu misesim matīp hīram yaaim te mītīk akīpīr mīte pīrak hīre wauno waunaiwīrek me menmen miutīp o yapīrwe hīre wīriakem hīrak kīneinīm o au?”

⁴ *Te hīrak kewenhi ketpor, “Yi yenmak te nīpaa yi ap yertei werek hīm im em mau tīwei yi yīrem a? Hīram matīp God nīpaa kīriak menmen yapīrwe, nīpaa enum eik hīrak kime mītīk ketike mīte. ⁵ *God kīriak mīte keriuwe hīre pit ke mītīk te hīrak katīp, ‘Mītīk kaknaaiwīr miye hai nīrak hīrak kaku kaktike mīte pīrak, te hīr wik nankiyan nanu nanīt.’ ⁶ Te hīr ap pīke nīre hīre o hīrak wik wik au. Hīr nīre yīnk kiutīp kerekek. Menmen kerek God epei kehimitanem miutīp, yi mīt ap te yayīnkerem.”

⁷ *Te hīr mīt ne Farisi netpīwek, “Te kenmak Moses kewis hīm hīram matīp, “Mītīk kakwis tīwei kaktīp kakīnmak te hīrak kakīnke mīte hīrak kakwetīwerek te kakīnkerep wauno?”

⁸ Jisas ketpor, “Moses kewisi yi yayīpīr miyapīr ni kentar yi han ki enuk ap yises hīm me God werek werek au. Nīpaa enum eik God ap hanhan keriuwe mīt hīr nises miyapīr nīr nīnaaiwīri nanīno au. ⁹ *Hi hetpi hīm mar im em. Mīte pe mītīk hak ap nīpaa wīriak menmen enum wīwaai wetike mīt han, te hīrak kakīpīrep wauno kakīt mīte hap, mītīk kar ik hīrak kewaank hīrekes kīre mītīk enuk kari miyapīr his kewenem.”

* 18:34 Mt 5:25-26 * 18:35 Mt 6:15; Mk 11:25; Ef 4:32; Kl 3:13 * 19:3 Mt 16:1 * 19:4 Jen 1:27, 5:2 * 19:5 Jen 2:24; Ef 5:31 * 19:7 Diu 24:1-4; Mt 5:31 * 19:9 Mt 5:32; 1Ko 7:10-11

¹⁰ *Te h̄r m̄t disaipel n̄rak h̄r netp̄iw̄ek, “Menmen n̄m̄n ke m̄t̄ik ketike m̄te p̄irak h̄ram mar im, te m̄t̄ik kak̄it m̄te au em̄t. H̄rak eku wein̄ik kerekek.”

¹¹ Te Jisas ketpor kar ik: “Ap te m̄t miyap̄r yap̄rwe nantenen h̄m im em taau. H̄r keriyen kerek God kak̄ikepi h̄r nantenenim hanhan nanisesim. ¹² M̄t han ap te nan̄t miyap̄r nentar miyerer n̄r n̄paa ninen te h̄r ap yaain te h̄r nanwaai nantike miyap̄r. Nep̄r kerekek m̄t han n̄paa nekin menmen me m̄t han te h̄r ap te nan̄t miyap̄r nanwaai nantikeri au. Te han en han kitet nanises menmen me h̄m me God nan̄rak menmen m̄rak keremem te h̄r n̄napen nan̄t miyap̄r. M̄t kerek h̄r han kitet h̄m im h̄ram yaaim h̄r nanisesim.”

Jisas han yaaik kewis his mentar n̄kerek kike

(Mk 10:13-16; Lu 18:15-17)

¹³ H̄rak kat̄ip epei au, h̄r m̄t han neit his n̄kerek han kike neri nan, h̄r hanhan nat̄ip Jisas te h̄rak ekwis his em̄nteri te ekitehi God kakrekyor menmen yaaim. Te h̄r m̄t disaipel neneri. ¹⁴ *H̄r neneri, Jisas kat̄ip, “Yi eiwis n̄kerek kike en h̄r nan̄nan in. Yi ap eiweni au em̄t! M̄t miyap̄r kerek nises God h̄r han yaaik nanu nan̄r n̄kerek in e.” ¹⁵ H̄rak kewis his menter. H̄rak k̄r̄rak menmen im epei au, h̄rak k̄naaiw̄r wit ik ken wit hak.

H̄m me m̄t̄ik pip̄rak ketenen menmen yap̄rwe

(Mk 10:17-31; Lu 18:18-30)

¹⁶ W̄i ham m̄t̄ik hak yaaik kan k̄r Jisas ketp̄iw̄ek kar ik: “M̄t̄ik Iuwe Yaaik hi ar̄rak mekam yaaim eiysesim te hi hah̄t h̄m̄n yaaik te hi hahu hah̄t tipmain tipmain enum eik?”

¹⁷ *Jisas ketp̄iw̄ek, “Kenmak te ti hitauhi me menmen mekam yaaim? God kiut̄ip kerekek h̄rak Yaaik. Te ti hanhan hah̄t h̄m̄n yaaik eh̄u etike God, te ti ehises h̄m kerek God kewet Moses em m̄t enisesim.”

¹⁸ *Te m̄t̄ik kit̄iw̄ekhi, “Hi ehises h̄m lo me Moses mekam?”

Jisas ketp̄iw̄ek, “Ti ehises h̄m mar im: ‘Ti ap enep m̄t h̄r nani. Ti ap hetike m̄te pe m̄t̄ik hak yi eir̄ran au em̄t! Ti ap ekint̄ip menmen me m̄t han. Ti ap ewen h̄m et̄ip m̄t han. ¹⁹ Ti emtau h̄m me miye haai nit eisesim naanmamror me menmen, ti hanhan eriuwe m̄t miyap̄r han eh̄r ke ti hanhan h̄rekes.’ ”

²⁰ Te m̄t̄ik pip̄rak ketp̄iw̄ek, “H̄m im em hi epei hisesim. Te hi ehises mekam ham?”

²¹ *Jisas ketp̄iw̄ek, “Ti hanhan are yaaik te ti eno esiuwe menmen mit yap̄rwe eh̄t pewek emrerim te ti ewet m̄t enun ap netenen menmen mei em. Ti er̄rak menmen im, ti hetenen menmen yap̄rwe hahu wit ke God. Ti h̄r̄rak menmen im epei au, ti enen ehis̄sa.”

²² M̄t̄ik pip̄rak kemtau h̄m im, h̄rak k̄naaiw̄r Jisas han enuk ken kentar Jisas ketp̄iw̄ek h̄rak kesiuwe menmen m̄rak mamno. H̄rak ketenen menmen yap̄rwe.

²³ H̄rak epei ken, Jisas kat̄ip m̄t disaipel n̄rak, “Hi hetpi werek. Menmen yap̄rwe m̄t netenenim h̄ram mewen (o mesenkek) han k̄r te h̄r ap nises h̄m me God waswas au. ²⁴ Hi p̄ike hetpi heteipim. Kamel h̄ram ap te mamn̄ik hei ke nil ke nekerwo laplap neruwerek ek taau. H̄ram hei kike. M̄t̄ik ketenen pewek yap̄rwe h̄rak ap te kakises God taau k̄re kamel ap te kakises hei. H̄rak k̄r̄rak menmen au kentar pewek h̄rak ketenenim h̄rak han k̄rak kenke kenterim te kakisesik werek werek taau.”

²⁵ M̄t disaipel n̄rak nemtau h̄m im em h̄r neh̄nh̄n te h̄r han kekrit nit̄iw̄ekhi, “God ap kak̄ithis m̄t̄ik kar ik au, te neim̄n ne haiu m̄t mamu mamtikerek? Taauye!”

²⁶ *H̄r nat̄ip epei au, Jisas k̄rapror ketpor, “M̄t ap nankaap h̄ras nanu nantike God au. Menmen m̄t netenenim mamkepi au. God kerekek kak̄ikepi.”

²⁷ H̄rak kat̄ip epei au, Pita ketp̄iw̄ek, “Haiu epei m̄naaiw̄r menmen mai yap̄rwe te haiu misesit. Maain haiu mam̄t mekam?”

* 19:10 1Ko 7:1-2, 7-9 * 19:14 Mt 18:2-3 * 19:17 Lev 18:5; Lu 10:28 * 19:18 Eks 20:12-16; Lev 19:18; Diu 5:16-20; Ro 13:9 * 19:21 Mt 6:20; Lu 12:33; Ap 2:45, 4:34-37 * 19:26 Jen 18:14; Jop 42:2

²⁸* Jisas kewenhi ketpor, “Hi hetpi menmen im! Hi Mítik ke wit ke Mítik Iuwe maain hi hahu yeno mai iuwe naanmampre mít me wí yaaim maain mamnen, te yi mít kerek yisása yi yayu yeno yaipar ke hi ik ek. Yi skelim mít ne weiwík yapírwe me Isrel. ²⁹* Hír mít miyapír niutip niutip kerek ninaaiwir wínak o menmen mír, kikrek nír, yenterer, miye haai o níkerek nír o tí kír, hír ninaaiwírem nentar hír nises menmen nípaa hír netenenim, maain hír nanít yapírwe mamír ke 100. Te hír nantike God nanu nanít tipmain tipmain enum eik. ³⁰* Mít miyapír kerek in ek hír niuk mír iuwe, hír maain naníre mít weinín. Mít miyapír yapírwe in ek hír níre mít weinín, maain hír naníre mít iuwe.

20

Hím me mít níriak menmen naanmípre ni me típar wain.

¹* “Menmen God kíríakem me haiu mít híram mar ke mítik ketenen tí iuwe. Hekrit enum eik hírak ken kakíthis mít nanríak menmen naanmípre ni me waai wain mírak. ² Hírak katíp ketike mít han nanríak menmen naanmípre ni me típar wain mírak. Te hírak han yaaik keriuwéri te hír nanít pewek iuwe miutip me wí im em. Epei au, hírak keriuweti nen ni me waai wain mírak eim. ³ Maain wepni epei kehín kíníu kan, hírak ken kír mít han nerp weinín neit wit maket. ⁴ Hírak katíp mít han in en, ‘Yi eino eiríak menmen eipeit ni wain eim, te hi eweti pewek iuwe miutip mampíreri keriyen.’ ⁵ Te hír nen. Wepni kau nímín iuwe kewen ken, hírak ken kari mít han keprer kerekek nípaa hírak kíríakem.

⁶ “Hínkewí hírak ken kír mít han au nerp neit ap níriak menmen. Te hírak ketpor, ‘Yenmak te yi yerp weiním petepin in ere hínkewí ik ek?’

⁷ Hír netpíwek, ‘Ap mítik kei kewetei menmen haiu mamríakem.’ Hírak ketpor, ‘Yi eino ni me típar wain mai em eiríak menmen.’

⁸* “Epei hínkewí, te haai ke ni wain katíp mítik iuwe naanmírpe mít níriak menmen hírak ketpíwek, ‘Ti eníne mít níriak menmen nanínen te ti ewetír pewek. Ti ewet mít kerek nan ne hínkewí pewek eninín. Maain ti ewet mít kerek nepei ninín nekriteik nan ek níkaru. Te ti ewetír pewek mípíram.’

⁹ “Hír mít kerek nan níriak menmen neit ni wain em ne hínkewí hír neit pewek kiutip. ¹⁰ Epei au, mít kerek ninín níriak menmen meit ni wain em, hír nan te hír han kitet hír nanít pewek yapírwe maminín, te au, hír netíwem mípíram keremem. Pewek kiutip. ¹¹ Hír netíwem, te hír nene mítik kerek ke ni keremem. ¹² Hír natíp nar ik: ‘Mít in en hír nan níkaru. Hír níriak menmen kike keremem, te ti ewetír pewek mípíram mepír ke haiu metíwem. Haiu epei míríak menmen iuwe me hekrit eik ere wepni kíman si kewai meriuwerem.’

¹³ “Hír natíp nar ik te hírak katíp mítik hak kiutip ke hír mít en. Hírak katíp, ‘Kai yinak hi ap herekyut enum. Nípaa ti ewenhi híram werek te ti híriak menmen ehít pewek kiutip a? ¹⁴ Ti ehít pewek kit kiutip te ti eno. Pewek kiutip hi epei ewetitem, mar keremem te hi hanhan ewet mít pewek kerek níkaru en em. ¹⁵ Mekam! Yi han kitet hi híriak menmen hises han kai mamriuwe pewek mai im em o au a? Hi ehisesim ye! Hi híriak menmen yaaim me menmen im em yi au han enuk yeriuwa a?’ Haai ke ni ik hírak katíp kar ik. ¹⁶* Te hi Jisas hetpi. Hír mít kerek in ek hír mít weinín, maain hír iuwe. Mít kerek in ek hír iuwe, maain hír naníre mít weinín.”

Jisas katíp keteipim ere wikak me hírak kaki te píke kakíkrit

(Mk 10:32-34; Lu 18:31-33)

¹⁷ Jisas kakniú kakno Jerusalem, te hírak keit his mít disaipel nar hiswiyen wik (12) hír netikerek nen. Hír nitet yayiwe nen, te Jisas ketpor kar ik: ¹⁸* “Eiyímtau. In ek haiu mamno Jerusalem. Te hírak mítik kerek kakriuweta hi Mítik ke wit ke Mítik Iuwe hi

* 19:28 Dan 7:9-10; Mt 25:31; Lu 22:30; Rev 3:21 * 19:29 Hi 10:34 * 19:30 Mt 20:16; Lu 13:30 * 20:1 Mt 21:33
* 20:8 Lev 19:13; Diu 24:15 * 20:16 Mt 19:30; Mk 10:31; Lu 13:30 * 20:18 Mt 16:21, 17:22-23

eno his me mīt iuwe pris netike mīt ninin nertei hīm me Moses. Te hīr nanmitetpīn nantip hi enuk te hi ahi. ¹⁹*Te hīr nansiuwa hi ano his me mīt ap ne weiwik me Isrel, hīr nanītpo enum me nanrekyau yīnk enuk, hīr nanwaai nīpīn menmen naniyep te nanwenkeka ehu nu tentarakīt. Me wī wikak, hi pīke ekrit hahu.”

*Jems ketike Jon miye pīrakīt witehi Jisas te hīrakīt tatre iuwe
(Mk 10:35-45)*

²⁰ Me wī im Sebedi mīte pīrak weithis nīkerek tīre Jems ketike Jon hīre weri wan Jisas. Hīre wewen ninip witīwekhi hīrak kakrekyīwe menmen yaaim. ²¹*Jisas ketpīwe, “Ti hanhan mekam?” Hīre watīp, “Maain ti are Mītīk Iuwe King naanmamprai haiu mīt. Me wī im hi hanhan ti atīp nīkerek tawīr wiketeret it tatu menep tatītikewit naanmampre mīt tatkitewit. Hak kakno his henkik, hak kakno his yaaim tatīt wit kerek mīt iuwe newi. Hīram werek o au?” ²²*Hīre watīp warik, te Jisas ketpīwe, “Auyel! Yi ap yertei menmen werek werek yi yitauhiyem. Hīram werek te yi yayises menmen enum yayīr ke hi ehisesim eiwis menmen enum mamnen mamiwep a?” Hīrakīt tatīp, “Hawīr te wawisesim.”

²³ Te Jisas ketpīwekīt, “Hīram werek te yi wiketeret yayises menmen hi ehisesim te mamrewaank. Te keimīn hīrak kaku kakīnke kakno his henkik mai, keimīn kakno his yaaim mai, hīm im em hīrak ap hīm mai te hi etpiyem au. Yeno keremem hīram me mīt han kerek Haai kai God kīriakem te mīt han nanwim.”

²⁴ Hīr mīt disaipel han nar hiswiyen (10) nemtau menmen hīrakīt titehi Jisas em keremem, hīr han enuk neneret. ²⁵*Te Jisas kenīnor hīr nan nanīrek, te hīrak katīp, “Yi yertei hīr mīt iuwe ne weiwik ham hīr natīp mīt hīr weinīn te hīr iuwe ninīni. Te hīr mīt iuwe keriyen natīp hīm manp enuk te hīr mīt miyapīr nises hīm kīr me menmen hīr netpim. ²⁶*Te menmen enum mar im ap emīrp nīmīn me yi mīt au. Mītīk keimīn kakre iuwe nīmīn ke yi mīt, te hīrak ekpar mītīk kīriak menmen yaaim me kakīkepi. ²⁷Mītīk kerek hanhan kakre iuwe ke yi mīt, te hīrak ekpar mītīk weinīk kīriak menmen mi. ²⁸*Hīrak kīriak menmen ekpar hi Mītīk ke wit ke Mītīk Iuwe kerekek hi arīakem. Hi ap han te mīt nanrekyo menmen mai nankepa au. Hi han arīak menmen me mamkaap mīt, te hi enaaiwīr yīnk kai hahi akaap mīt miyapīr yapīrwe ahīsak menmen enum hīr nīriakem.”

*Jisas kīkaap mītīkīt wiketeret kerek nanamīr toto
(Mk 10:46-52; Lu 18:35-43)*

²⁹ Hīr natīp epei au, hīr nīnaaiwīr wit Jeriko nen, te mīt miyapīr yapīrwe nises Jisas. ³⁰*Hīr nepno te mītīkīt wiketeret kerek nanamīr toto tau yayiwe. Hīrakīt temtau hīm mīt natīp me Jisas kitet yayiwe kakno, te hīrakīt tīnap tatīp tenīne hīm iuwe, “Mītīk Iuwe ti Nepenyek ke Devit kerek God kewetit menmen mīrak iuwe. Ti han etwenīnawīr.” ³¹Mīt miyapīr hīr natīp hīm iuwe te hīrakīt tekintīp wīre wīre. Au, hīrakīt tīnap tatīp iuwe tar ik: “Mītīk Iuwe ti Nepenyek ke Devit, ti han etwenīnawīr.”

³² Jisas kerp kenīnewekīt katīp, “Yi wiketeret yi hanhan hi arekyi mekam?”

³³ Te hīrakīt tatīp Jisas, “Mītīk kai Iuwe hawīr hanhan ti erekyawīr nanamīr mawīr mamre yaaim te hawīr wawīr ein ein.”

³⁴ Te Jisas han tewenīnet kewis his mau nanamīr mīrakīt, te wasenum hīrakīt tīr ein ein werek werek. Te hīrakīt tisesik ten.

21

*Jisas ken Jerusalem kīre mītīk iuwe king kinīn naanmīpre mīt
(Mk 11:1-11; Lu 19:28-40; Jo 12:12-19)*

* 20:19 1Ko 15:4 * 20:21 Mt 19:28; Lu 22:30 * 20:22 Mt 26:39; Jo 18:11 * 20:25 Lu 22:25-26 * 20:26 Mt 23:11; Mk 9:35; Lu 9:48 * 20:28 Lu 22:27; Fl 2:7; 1Ti 2:6 * 20:30 Mt 9:27, 15:22

¹ H̄ir epei nen menep wit Jerusalem, h̄ir niun wit Betfasi kerek menep m̄iniu (o neiȳip) niuk m̄irak wit Oliv. H̄ir neit ein te Jisas kakriuwet m̄it̄ik̄it disaipel wiketeret. ² Te h̄irak ketp̄iwek̄it kin̄in: “Yi eino wit kike eik ek te yi yaȳir menep in en. Te wasenum yi yaȳir donki (h̄ire w̄ire hos) h̄ir m̄it nesenkekiye weriuwe waai werp nu, n̄ikan k̄ire ketikerep. Yi eisiupani eiȳiriyei eiȳin einen eiwetori. ³ *Te m̄it̄ik̄ hak kak̄it̄pi menmen me yi wiketeret, te yi eit̄ip eiȳir ik: ‘M̄it̄ik̄ kaw̄ir iuwe kak̄riak menmen ham kak̄riuwerep.’ Maain h̄irak kak̄riak menmen kak̄riuwerep epei au, h̄irak kaksiuwep p̄ike mamnen.”

⁴ Menmen im man te h̄iram mises menmen kerek n̄ipaa profet netpim em. H̄iram mat̄ip mar im:

⁵ * “Yi eit̄ip m̄it̄ miyap̄ir nau wit Saion em̄ir ik:

‘Eiȳir m̄it̄ik̄ luwe ki kaknen kakri. H̄irak ap m̄it̄ik̄ kat̄ip h̄im tokim au.

H̄irak kau donki keteik̄in m̄it̄ h̄irak naanm̄ipri werek werek. H̄irak keiȳik̄ kan.

H̄irak kau donki kike, n̄ikan kerek miye p̄irak h̄ire winaak.’ ”

⁶ Te m̄it̄ik̄it̄ disaipel wiketeret ten tises menmen kerek Jisas epei ketp̄iwek̄it̄ em.

⁷ H̄irak̄it̄ teithis donki miye wetike n̄ikan k̄ire, te h̄irak̄it̄ tewis laplap saket m̄irak̄it̄ menterik, te Jisas kau sip k̄irak. ⁸ *Te h̄ir m̄it̄ miyap̄ir yap̄irwe newis laplap saket menmen m̄iwaai yayiwe. M̄it̄ han neremir nu heneik newis̄im m̄iwaai yayiwe nes̄is̄iwek neriuwep. ⁹ *Te h̄ir m̄it̄ miyap̄ir nin̄inek, h̄irak ketike han nisesik h̄ir n̄ikaru nan n̄inap nen̄ine,

“Kai yaaik ik h̄irak Nepenyek ke Devit. Haiu hanhan God kak̄riak menmen yaaim ke m̄it̄ik̄ ik kan kak̄ikreh̄ir k̄irak. H̄irak yaaik te haiu emwen̄ipi niuk me God.”

¹⁰ Jisas ken Jerusalem, te m̄it̄ miyap̄ir neit wit iuwe eik, h̄ir neh̄inh̄in neriuwep te h̄ir nat̄ip, “M̄it̄ik̄ ik ek h̄irak keim̄in?”

¹¹ *Te m̄it̄ miyap̄ir kerek nen ek nat̄ip, “H̄irak profet Jisas, m̄it̄ik̄ ke Nasaret keit provins Galili.”

Jisas kep̄ir m̄it̄ kerek nesiuwe menmen neiȳim nan̄it̄ pewek neit w̄inak iuwe ke God nat̄ip h̄im m̄irak newiyen

(Mk 11:15-19; Lu 19:45-48; Jo 2:13-22)

¹² Te Jisas k̄in̄ik̄ ken w̄inak iuwe ke God tempel kerek m̄it̄ nat̄ip m̄it̄ han h̄im me God nekrerek ek. Te h̄irak kep̄ir m̄it̄ kerek nesiuwe menmen nan̄it̄ pewek mamriuwep em. H̄irak kew̄ir yeno m̄ir kerek h̄ir newis pewek menterim metike yeno me m̄it̄ kerek h̄ir nesiuwe hore newet m̄it̄ em h̄ir newi. ¹³ *H̄irak k̄ir̄iakem epei au, h̄irak kat̄ip, “T̄iwei me God mat̄ip mar ik: ‘M̄it̄ nanrer wit wit nankine w̄inak kai nenewek w̄inak kerek m̄it̄ nanitehi God menmen nan̄ikrerek.’ Te yi ȳir̄iakek k̄ire w̄inak ke m̄it̄ enun nekint̄ip menmen newik.”

¹⁴ Jisas kepeit w̄inak tempel kerek m̄it̄ nat̄ip m̄it̄ han h̄im me God nekrerek, te m̄it̄ han nanam̄ir toto netike m̄it̄ n̄inap enun nan n̄irek, te h̄irak kerek̄iyi ȳire yaain. ¹⁵ Te h̄ir m̄it̄ iuwe ne pris netike m̄it̄ iuwe nertei h̄im me Moses nat̄ip m̄it̄ em, h̄ir n̄ir menmen yaaim Jisas k̄ir̄iakem k̄ikaap m̄it̄, te h̄ir nemtau n̄ikerek nen̄ine neit ein nat̄ip nar ik: “Haiu emwen̄ipi niuk me nepenyek ke Devit,” te h̄ir han enuk. ¹⁶ *H̄ir han enuknetp̄iwep, “Ti hemtau h̄im kerek h̄ir netpim em a?”

Te Jisas ketpor, “O, hi hemtewem. Yenmak te yi ap han kitet menmen yi epei yekinaam me menmen im a? H̄irak kat̄ip, ‘Ti God hewep han ke n̄ikerek kike netike han kerek nau s̄inipau naam n̄im te h̄ir nat̄ip newen̄ipi niuk mit h̄iram iuwe.’ ” ¹⁷ H̄irak kat̄ip nepei au, h̄irak k̄inaiw̄iri keit wit iuwe ik, h̄irak ken kau Betani me w̄itaan ik ek.

Jisas kat̄ip nu fik keweawei kaki

(Mk 11:12-14, 20-24)

* 21:3 Mt 26:18 * 21:5 Ais 62:11; Sek 9:9 * 21:8 2Kin 9:13 * 21:9 Sam 118:25-26 * 21:11 Mt 21:46
* 21:13 Ais 56:7; Jer 7:11 * 21:16 Sam 8:2

¹⁸ Hekrit enum eik, Jisas pike ken wit iuwe eik te hirak ninpi maak. ¹⁹ *Te hirak kir nu fik hak kiutip keit yayiwe, te hirak ken kerek. Te hirak ap kir nikim mei mewik au. Hirak keperp weinim. Te hirak katip nu fik, "Ti ap hari eine nikim meiyam au." Te wasenum nu fik keweivei kaa.

²⁰ Hir disaipel nirek te hir nehinhin. Hir natip, "Kenmak te nu fik keweivei kaa waswas?"

²¹ *Jisas ketpor, "Hi hetpi werek. Yi yises him me God werek werek, yi ap han kitet God kakikepi o au, te maain yi yairiak menmen mamir ke epei yi yira hi hirakem me nu fik ik ek. Te menmen im keremem au. Yi yaitip miniu (o neiyip) ik, 'Ti eket eno ekre wan', te hirak kakises him kerek yi epei yetpiwek ek hirak kakno kakikre wan. ²² *Yi yises God werek werek yi eyitipwekhi me menmen, maain hirak kakrekuyem."

Mit iuwe nitehi Jisas keimin ketpiwek hirak katip mit him me God

(Mk 11:27-33; Lu 20:1-8)

²³ *Jisas pike kan winak iuwe ke God katip mit him mirak. Hirak wen ketpim, mit iuwe pris netike mit iuwe kerek ninin naanmipre mit ne Isrel nan nitipwekhi narik: "Keimin kehimitanut te ti hatip mit him im?"

²⁴ Jisas ketpor, "Hi hitihi menmen miutip. Yi eyitipewem werek, te hi hetpi keimin kehimitena hi hatip mit him im. ²⁵ Keimin kehimitan Jon hirak kikir mit neriuwe tipar? God kehimitanek o hirak kises han kirak?"

Hir hirras natipan nar ik: "Haiu emitipwek mekam werek? Haiu mamitipwek God kehimitanek hirak kirakem, te hirak kakitpei, 'Yenmak te yi ap yises him me Jon a?' ²⁶ *Haiu matip Jon kises han kirak kirakem, haiu minapen mit nanrekyei enum nanintar hir han kitet John hirak mitik iuwe profet. ²⁷ Hir ninaain mit te hir ap natip Jon hirak mitik weinik. Te hir natip Jisas, "Haiu au mepitari keimin kehimitanek kirakem."

Hir natip epei au, Jisas ketpor, "Yi ap yetpo werek menmen me Jon, te hi ap etpi keimin kehimitena hi hirak menmen im."

Him tok piksa me nikerek wiketeret te mitik hak

²⁸ *Jisas katip, "Yi han kitet mekam? Nipaa mitik hak kine nikerek hirakit wik. Hirakit epei tire iuwe, wi ham haai ken nikan iuwe mitik ketpiwek kar ik, 'Petepin hi hanhan ti eno eriak menmen naanmipre ni me waai wain mai.' ²⁹ Hirak katip haai kirak kar ik: 'Hi au hinapen.' Maain hirak keweikin han kirak ken ni me haai kirak kirak menmen. ³⁰ Haai ken kitehi nikan kike ek, 'Ti tewen eno ni mai eriak menmen naanemprewem.' Nikan nikik ek kewenhi katip, 'Hi eno', te hirak ap ken ni eim au. ³¹ Yi han kitet keimin ke nikerek wiketeret kises him me haai?"

Hir netpiwek, "Nikan iuwe mitik kerekek."

Jisas ketpor, "Hi hetpi werek. Mit enun newenin his mit hir ninin neweikin sip newet menmen enum nises him me God. Te yi mit iuwe au! ³² *Hir nenmak? Yi yises him me God werek werek au yentar Jon kan keteikni menmen yi yayisesim te yi ap yises him mirak au. Te mit enun neitip pewek me takis netike miyapir kewenek nari mit his newenem, hir keriyen nises him mirak. Yi epei yiri hir nises him mirak te yi ap yeweikin han yisesik. Au, yi yeweikin sip yewetipwek yau weinin."

Him tok piksa me mit kerek naanmire ni me waai wain me mitik hak

(Mk 12:1-12; Lu 20:9-19)

³³ *Jisas wen ketpor kar ik: "Yi eyimtau him tok piksa ham im. Mitik iuwe ketenen ti mei kamir waai wain nikim mirak epei au. Hirak kime niwa keweikniwem kekin hei kewis yemti wisenuk kekrerem te ketepen waai wain nikim tipar miram mekrerek. Epei au, hirak kime kinaan kau niu naanmipre ni mirak. Epei au, hirak kehimitan mit

* 21:19 Lu 13:6 * 21:21 Mt 17:20; Lu 17:6; 1Ko 13:2; Jo 14:12 * 21:22 Mt 7:7-11; 18:19; Jo 14:13-14 * 21:23 Jo 2:18 * 21:26 Mt 14:5, 21:46 * 21:28 Lu 15:11 * 21:32 Lu 3:12, 7:29-30 * 21:33 Ais 5:1-2; Mt 25:14

h̄ir naanm̄irewem. Te h̄irak k̄inaaiw̄ir wit ik ken wit hak keit yan̄im̄in. ³⁴ Maain waai wain n̄ikim epei maa, h̄irak keriuwet m̄it n̄irak kerek n̄iriak menmen m̄irak em h̄ir nen neit n̄ikim p̄inam m̄irak neiȳim nan̄inen. ³⁵ *M̄it naanm̄ipre ni em nerekyor enum. Hak ek h̄ir nak̄ip, hak ek h̄ir nak̄ip kaa, hak ek h̄ir new̄ir nan nak̄ip hemkre maain mekiuwe ȳink k̄irak. ³⁶ Maain kike, m̄itik iuwe kesiuwe m̄it han n̄irak yap̄irwe nan nin̄in kerek n̄ipaa h̄irak keriuweti nan. H̄irak keriuweti nan te m̄it kerek naanm̄ipre ni nerekyor enum mar ke n̄ipaa h̄ir n̄iriak m̄it han em. ³⁷ Epei au, m̄itik iuwe kesiuwe n̄ikan k̄irak k̄ikaru kan h̄irak han kitet kar ik: ‘H̄ir nan̄im̄tau h̄im me n̄ikan kai.’ ³⁸ *M̄it kerek naanm̄ipre ni me m̄itik iuwe, h̄ir n̄ir n̄ikan k̄irak kan h̄ir h̄iras netpepan nat̄ip nar ik: ‘Ik ek h̄irak n̄ikan ke m̄itik iuwe. Haiu emk̄ip te haiu em̄it t̄i k̄irak ik ek.’ ³⁹ *Te h̄ir nat̄ip epei werek, h̄ir net̄iwekhis neiȳik nen n̄inaaiw̄ir ni nak̄ip kaa. ⁴⁰ Maain m̄itik iuwe ke ni im h̄irak kaknen kakrekyor mekam?”

⁴¹ H̄ir newenhi netp̄iwek, “H̄irak kaknen kaknep m̄it enun en epei au, h̄irak kakwis m̄it han nan̄inen naanmamre ni m̄irak m̄it in h̄ir yaain nanwet̄iwek menmen yinam m̄irak kerek h̄iram epei mekiute.”

⁴² *Jisas ketpor, “Yi yenmak te yi ap yertei werek werek h̄im me God mau t̄iwei n̄ipaa profet newis̄im? H̄iram mat̄ip, ‘Tein̄ik yaaik kerek m̄it nime winak h̄ir n̄inapen newis̄im m̄iwaai, God kehimit̄anek h̄irak kin̄in tein̄ik ham m̄it epei nam̄ir.

M̄itik iuwe God kerekek k̄iriak menmen im haiu han kitet h̄iram yaaim.’ ⁴³ Te hi hetpi menmen yaaim me God n̄ipaa h̄irak kewetiyem yi ap yisesim werek werek, te h̄irak keriyaam mamnop̄in h̄irak kakwet m̄it han em h̄ir yaain nanises menmen God hanhan h̄ir n̄iriakem neriuwerem. ⁴⁴ *Neim̄in h̄ir neweik̄in sip neweto h̄ir nan̄iwaank nan̄ir ke m̄in kaknat̄in kak̄intar tein̄ik h̄iram merep̄ir. Maain hi arekyor enum h̄ir nan̄iwaank nan̄it nan̄ir ke tein̄ik kaknat̄in kak̄intar menmen h̄irak kaksesi t̄ikip t̄ikip mamre niut̄ip.”

⁴⁵ H̄irak kat̄ip epei au, m̄it iuwe ne pris netike m̄it han ne Farisi nemtau h̄im me Jisas h̄ir nertei h̄irak kat̄ip h̄im tok piksa im keneri keriuwerem. ⁴⁶ *H̄ir nerteiyem epei au, h̄ir hanhan net̄iwek his nan̄iriyaak neiȳik nan̄ino nanwis̄ik kak̄ikre winak enuk, te h̄ir n̄iriakem au. H̄ir n̄inaain m̄it yap̄irwe kerek nererik nemtau h̄im me Jisas h̄ir nan̄in̄ip nan̄intar h̄ir han kitet Jisas h̄irak m̄itik iuwe profet.

22

Jisas kat̄ip m̄it tok piksa me m̄itik ketike m̄ite nan̄itan haai kemani menmen kakwet m̄it nanrerik em

(Lu 14:16-24)

¹ Jisas p̄ike kat̄ip m̄it miyap̄ir h̄im keriuwe tok piksa.

² H̄irak ketpor, “Menmen God k̄iriakem ken̄ine m̄it ne t̄i h̄ir nanises h̄im m̄irak h̄iram mar ke m̄itik iuwe kin̄in naanm̄ipre m̄it h̄irak kemani menmen keiȳim k̄ink̄ik m̄it kak̄intar n̄ikan k̄irak ketike m̄ite nan̄itan. ³ N̄ipaa h̄irak kehimit̄an m̄it han nan̄inen nan̄im menmen nantikerek. In ek h̄irak keriuwet m̄it n̄irak han h̄ir nan̄ino nan̄in̄inor nant̄ip m̄it h̄ir nan̄inen nan̄im menmen nantikeri. Te h̄ir ap n̄inapen. ⁴ *H̄ir au n̄inapen, te h̄irak ken̄ine m̄it n̄irak han ketpor, ‘Yi eit̄ip m̄it kerek n̄ipaa hi etpor nan̄inen nan̄im menmen eiȳitpor hi epei hemani menmen nepei au, te h̄ir en̄inen en̄im. Hi epei enep bulmakau neniun yap̄irwe metike samiyak ham yaaim.’ ⁵ M̄it en nen netpor menmen epei au, te h̄ir neweik̄in sip newet̄irem nises menmen m̄ir. M̄itik hak ken ni m̄irak, m̄itik hak ken stua k̄irak. ⁶ *M̄it han en nepu h̄ir netenen m̄it kerek m̄itik keriuweti nan, h̄ir nerekyor enum nan̄ip naa. ⁷ H̄ir nerekyor enum nan̄ip naa, m̄itik iuwe han enuk w̄isenuk keriuweti te h̄irak keriuwet m̄it n̄irak ne ami h̄ir nen nenep

* 21:35 Mt 22:6 * 21:38 Mt 27:18 * 21:39 Hi 13:12 * 21:42 Sam 118:22-23; Ap 4:11; Ro 9:33; 1Pi 2:6-8
* 21:44 Dan 2:44-45 * 21:46 Mt 21:26 * 22:4 Mt 21:36 * 22:6 Mt 21:35

mít in enun kerek nenep mít nírak, hír naníp nenepi nesi wit kír. ⁸ Hír naníp nenepi epei au, mítík iuwe keníne mít nírak menmen mírak, hírak ketpor, ‘Hi epei hemani menmen epei au, te mít kerek hi nípaah ehímíténor hír nanínen hír au enun. ⁹ Te yi eino eirer yayiwe yi eiyír mít yapírwe nan nitet yayiwe yi eiyítpor hír enínen ením menmen hi emaniyem.’ ¹⁰ Hírak ketpor epei au, mít nírak hír nen nerer yayiwe nari mít kerek hír níri nitet yayiwe en. Mít han yaain, mít han au enun, te hír neri nen wínak kerek mítík ketike míte hír nanítan neítai en, ere hír nau neneises wínak nenepik.

¹¹ “Hír nau neneises wínak nenepik, mítík iuwe kan kakír mít kerek nau nererik nípaam menmen mírak. Hírak kan kíri, hírak kír mítík kiutíp ap hanhan keriuwe mítík iuwe hírak keriuwet klos yaaim me mít hír nanítan au. Hírak kan ketpíwek, ¹² ‘Kai yinak. Harkeik te ti hítít naan mít nai naanmírau weipír te ti hínik han nímin in a?’ Mítík hírak ap ketpíwek menmen au. Hírak yínk enuk kau en kenesnín paan. ¹³ *Te mítík iuwe naanmípre mít hírak keníne mít nírak menmen mírak ketpor: ‘Yi eiyít mítík ik eisenkíkíwek his hít eiwírek ekno wit eik toto enuk. Hírak kakíkít kaknakín yehes mírak kakine han enuk kaku kakít.’” ¹⁴ Jisas ketpor hím im epei au, hírak ketpor: “Hírak kíkít kínakín yehes kentar God keníne mít yapírwe nanisesik, te hírak kehímítan mít niutíp niutíp keriyen hír nanínen nanu nantikerek.”

Mít hanhan nari han ke Jisas newisísik nitíwekhi me pewek me takis
(Mk 12:13-17; Lu 20:20-26)

¹⁵ *Jisas ketpor hím epei au, wí im mít ne Farisi nínaiwírek hír nimenípínek newisíwekek neriuwe hím ham. ¹⁶ Hír nimenípínek newisíwekek epei au, hír neriuwet mít hír han nises hím mír, hír netike mít kerek nises hím me Herot hír nan nanri han kírak nitíwekhi, “Mítík iuwe tisa, haiu mertei ti mítík yaaik hatíp menmen yaaim me God werék werék. Ti han kitet mít yapírwe hír nípiran te ti ap ewis kiutíp kakri han kit me menmen. ¹⁷ Te haiu hanhan ti etpai han kit. Híram yaaim te haiu mamwír pewek me takis mamwet mítík iuwe ke Rom naanmíprai mamwetíwekem o au?”

¹⁸ Te Jisas kertei han kír enuk te hírak ketpor, “Yi mít enun yewisísik. Yi yenmak te yi hanhan yewisísewek a? ¹⁹ Yi eiyít pewek yi yewírem yewet mít ne gavman em me takis eiyím einen.” Hírak ketpor, te hír nen neit pewek miutíp neiyím nan neteikníwekem. ²⁰ Hír neiyím nan neteikníwekem, te hírak kitorhi ketpor, “Ninaan me keimín metike niuk mírak mewik?”

²¹ *Hír natíp, “Me mítík iuwe Sisa keremem.”

Te hírak ketpor, “Te yi eiwet mítík iuwe Sisa menmen mírak, yi eiwet God menmen mírak.”

²² Hírak ketpor epei au, hír han kekrit neriuwe menmen hírak epei ketpor nentar hír ap te nanwisesik au. Te hír nínaiwírek hír nen.

Mít nithehi Jisas me mít hír naa hír píke naníkrit
(Mk 12:18-27; Lu 20:27-40)

²³ *Me wí im keremem, mít han ne Sadyusi hír nan níri Jisas. Mít in hír ap han kitet mít epei naa hír píke naníkrit taau. ²⁴ *Hír nan nitíwekhi nar ik: “Mítík iuwe Tisa, hím nípaah Moses kewisím mau tíwei matíp, ‘Mítík kaki kaknaipís míte pírak, te híre ap wine níkerek nei au, maain níkik kírak kaktíwe te híre wawine níkerek nei naníkrehír ke haai kír.’” ²⁵ Nípaah mít ne haai kiutíp hír nar hispínak wik (7), hír nepu in. Níkan iuwe mítík keit míte te hírak kaa ap kine níkerek wen au. Hírak níkik kírak níminék hírak ketíwe. ²⁶ Hírak ketíwe hírak kaa, te hírak ap kine níkerek au. Hír nepír kerekere ere hírakít típaah ap tine níkerek nei au. ²⁷ Hírakít típaah ere tepnepik, míte pírakít wípaa wípkaru. ²⁸ Maain wí kerek mít píke naníkrit nanu, híre waure míte pe keimín? Híre nípaah wau wetike míkan tíre tar hispínak wik (7).”

* 22:13 Mt 8:12, 25:30; Lu 13:28 * 22:15 Mk 3:6 * 22:21 Ro 13:7 * 22:23 Ap 23:8 * 22:24 Diu 25:5

²⁹ Hír natíp epei au, Jisas ketpor kar ik: “Yi mít yatíp enum yentar yi yepítari hím me God, yi ap yertei God hírak manp enuk wísenuk te hírak kakises han kírak kírak menmen yapírwe. ³⁰ Me wí God kakíkian mít hír nanu, hír ap nanít miyapír au. Hír nanu weinín nanír ke mít ensel neit wit ke God.

³¹ “Te menmen yi nepei yetpim me mít píke naníkrit yentar yi ap han kitet hír píke naníkrit. Hi hetpi menmen im. Yi yenmak te yi ap yertei menmen yi yekinaam mau tíwei me Moses God ketpiyem a? ³² *Hírak katíp, ‘Hi God ke Ebrahim, Aisak ketike Jekop.’ Hírak God ke mít hír hímín kír kepu keriyen.” ³³ Mít yapírwe nerp menep nemtau menmen hírak ketporem, hír han kekrit hír han yaaik neriuwe hím mírak.

Jisas katíp mít ne Farisi hím lo me God híram iuwe minín

(Mk 12:28-31; Lu 10:25-28)

³⁴ Maain kike, mít ne Farisi nemtau Jisas katíp werek kinín hím kerek mít ne Sadyusi nitíwekhiyem, teír yínk enuk, hír nekintíp nínaiwírek. Te hír nan nekiyan nau niutip nimenípínan natíp. ³⁵ Epei au, mítík kiutip kekre nímín ke hír mít, hírak ke mít ne Skraip, hírak kan katíp Jisas kínínek ketpíwek, ³⁶ “Mítík Iuwe Tisa, hím mekam híram minín hím ham nípa Moses ketike profet newisaiyem mau tíwei matíp?”

³⁷ *Jisas keweníwekhi ketpíwek, “Yi hanhan Mítík Iuwe ki God yeriuwe han ki ketike me menmen yapírwe mekre yínk ki. ³⁸ Hím im híram iuwe minín hím ham mau tíwei nípa Moses ketike Profet newisaiyem. ³⁹ *Hím ham iuwe misesim híram mepír ke hím minín em, híram mípíram. Híram matíp, ‘Yi hanhan mít han o ni yinan yar ke yi hanhan yeriuwe híras.’ ⁴⁰ Mít nanises menmen wik im te híram mamkepi hír nanises hím yapírwe werek werek nípa Moses ketike mít profet hír newisím mau tíwei.”

Jisas kitehi mít ne Farisi hím me Mítík Krai kerek God kakriuwetek kaknen

(Mk 12:35-37; Lu 20:41-44)

⁴¹ Mít ne Farisi wen nekiyan nau niutip, Jisas kitorhi kar ik. ⁴² *Hírak katíp, “Yi han kitet mekam me Mítík Krai kerek God kakriuwetek kaknen kakíkaap mít ne tí? Hírak Nepenyek ke keimín?”

Hír netpíwek, “Hírak kakre Nepenyek ke Devit.”

⁴³ Jisas kitorhi keteipim, “Hírak kakre nepenyek ke Devit kerekek, kenmak te God Hímín Yaaik kíkíak han ke Devit kene Krai hírak Mítík Iuwe kírak? Devit ketpim kewisím mau tíwei mar im:

⁴⁴ *Mítík Iuwe God katíp Mítík Iuwe kai Krai kar ik: “Ti ehú yeno im menep his yaaim kerek mít iuwe newi. Ti ehú in ere hi anep mít enun nepan ni aníp anepi.”

⁴⁵ Devit kene Krai hírak Mítík Iuwe kírak, karkeik te hírak kenewek nepenyek kírak kerekek? Taau. Hírak Nepenyek ke Devit te hírak kenewek hírak Níkan ke God!”

⁴⁶ Hírak katíp epei au, mítík hak kekre nímín ke hír mít yapírwe ap te newenhi au. Me wí im ere maain hírak mítík hak kekre nímín ke hír mít hírak kaknen kakitíwekhi hím meiyam kike au. Hír yínk enuk nínapan.

23

Jisas katíp mít hír ap enises menmen mít ne Skraip netike mít ne Farisi hír nírákem

(Mk 12:38-39; Lu 11:43, 46, 20:45-46)

¹ Maain Jisas katíp mít miyapír kerek nererik nau netike mít nírak disaipel hírak ketpor kar ik: ² Mít ne Skraip kerek ninín nertei hím me Moses natíp mít em, hír netike mít ne Farisi, mít iuwe hír nehímíteni hír natíp mít hím me Moses ír enisesim. ³ *Te yi eimtau menmen hír netpiyem yi eiyisesim. Te yi ap eiyises menmen hír nírákem au emít! Hír natíp hím ham te hír ap nisesim au. Hír nises hím ham. ⁴ Hír neriuwe hím mír kerek hír netpiyem yi eiyisesim híram mar ke hír neit menmen nímenum

* 22:32 Eks 3:6; Mt 8:11 * 22:37 Diu 6:5 * 22:39 Lev 19:18; Mt 7:12; Ro 13:9-10; Ga 5:14 * 22:42 Jo 7:42

* 22:44 Sam 110:1; Mt 26:64; Ap 2:34-35 * 23:3 Mal 2:7-8

neneipeti^tem newisim mau yapir ki yi yeremi^tme. Te hir ap nankepi nanit menmen nimenum yi yeremi^tme au. Hir ap te nanises him enum nipaa hir netpiyem yi eisesim taau. ⁵*Hir niriak menmen yapirwe te mit kerek nirem hir nantip hir mit yaain. Hir nime ni newis him me prea mekre tanik miram mau maat metike his mir, te mit nirem hir natip hir yaain. Hir nime ni nokim newisim neses laplap kerek hir newisim mau yink mir me wi hir nitehi God menmen, te mit nirem hir natip hir yaain. ⁶*Hir hanhan nanu yeno mit nehimitanem me mit iuwe nanwim neit winak kerek mit nererik nekine him me Moses neitai en nekre winak ke mit me wi hir nererik naam menmen. ⁷Hir hanhan mit miyapir hir niri neit maket, hir nanwenipi niuk mir natip hir mit iuwe, hir nenewor, 'Mit niau iuwe tisa.'

⁸Yi ap eiwis mit hir nenewi yi mit iuwe Tisa au emit! Yi yapirwe yire ni yinan keriyen, mitik kiutip hirak Mitik Iuwe God hirak Tisa ki. ⁹Yi ap eine mitik hak kiutip kau ti ik enewek 'Mitik Haai Iuwe' au ekit! Yi ap enewek Mitik Haai Iuwe ki eiyintar Mitik Haai Iuwe kiutip kerekek kepu. Hirak God kekrek kerek kepu wit kirak Heven. ¹⁰Yi ap eiwis mit hir nenewi yi Mit Iuwe au emit eiyintar Mitik Iuwe kiutip ki hi Mitik kerek God kehimitena hi han akepi yi mit atihis. ¹¹*Keimin hanhan niuk mirak iuwe kekere nimen ke yi mit hirak kakwenin han kirak kakisesi kakikepi kakriak menmen. ¹²*Mit kerek han kitet hir yaain ninin mit han, maain God kakawaank niuk mir hiram menmen weinim. Mit kerek hir newenin han kir han kitet hir weinin, maain God kaknip niuk mir hiram iuwe.

Jisas kene mit Farisi netike mit ne Skraip hir newisesik

(Mk 12:40; Lu 11:39-42, 44, 52, 20:47)

¹³“Yi mit ne Farisi yetike yi mit kerek yinin yertei him lo me Moses yatip mit em. Maain God kakiwep kakriwaank kakintar yi enun yewisesik. Yi yar ke mit enun neiyepet weipir ke mit hir nanino nimenin. Yi ap hanhan yises him me God werék werék au, te yi yewen mit miyapir kerek hanhan nanises God werék werék. ¹⁴[Yi mit ne Farisi yetike yi mit kerek yatip mit him me Moses. Maain God kakiwep kakriwaank kakintar yi enun yewisesik. Yi yemitetpin miyapir kerek mit epei naa, yi yemitorpin yeit menmen mir mekre winak kir te maain yi yitehi God yerp ninaan me mit, yi yisawin menmen enum yi yirakem yeriuwe prea im te yi yenip mit hir han kitet yi yaain.]

¹⁵“Yi mit ne Farisi yetike yi mit kerek yi yinin yertei him lo me Moses yatip mit em. Maain God kakiwep kakriwaank kakintar yi mit enun yewisesik. Yi yirak menmen ham yapirwe te yi yari han ke mitik kiutip kakises him mi. Maain hirak kises him mi, yi yenipek hirak kakre nikan ke Seten kakno si tatiknenik, kinin yi mit enun hirak ap kises God kakir ke yi mit.

¹⁶*“Maain God kakiwep kakriwaank yi mit enun yar ke mit nanamir toto eiyintar yi ap yeteikin mit han yayiwe kirak werék werék au. Yi yemitorpin. Yi yatip, 'Mitik hak kerek katip, "Hi tewen ariak menmen. Hi ap te ewisiyek au hi atip werék. Hi ekine winak iuwe ke God kakihimitenau him mai.'" Yi yatip, 'Hirak kaktip kakir ik, hirak ap te kakises him mirak au menmen weinin.'" Yi yatip, 'Mitik hak katip, "Hi tewen ariak menmen. Hi ap te ewisesik au. Hi atip werék. Hi ekine gol mekre winak iuwe ke God te hi hatip werék.'" Yi yatip, 'Hirak katip him im, hirak ekises menmen hirak ketpim em.' ¹⁷Yi mit enun han auri. Mekam hiram iuwe minin? Mekam au hiram kike mkaru? Gol miwaai mekre winak ke God o winak ke God kerek kirak gol hiram yaaim me God. Winak ke God kerekek kinin! ¹⁸Yi wen yatip, 'Mitik kerek kekine kinaan keit winak ke God hiram mehimitan him mirak hirak katip hirak kakisesim. Maain hirak ap kakisesim te hiram menmen weinin. Te mitik kerek kekine menmen mit hir newisim mentar kinaan, hir natip 'Tru antap', hiram mamihimitan menmen hirak ketpim hirak kakisesim, te hirak kakisesim, o au en, hirak mitik enuk.' ¹⁹Yi mit

* 23:5 Eks 13:9; Nam 15:38-39; Diu 6:8; Mt 6:1

* 23:6 Mt 6:5; Lu 14:7

* 23:11 Mt 20:26; Mk 9:35; Lu 22:26

* 23:12 Jop 22:29; Pro 29:23; Esi 21:26; Lu 14:11, 18:14

* 23:16 Mt 15:14

nanamir toto! Mekam hiram iuwe minin a? Menmen mit newisim miwaai mentar kinaan newepwarem newet God, o kinaan hirekes kerek kirak menmen im mit newet God em hiram yaaim? Kinaan keremem hiram minin. ²⁰ Mitik kerek kekine kinaan hiram mehimitan menmen hirak ketpim, hirak kekine kinaan metike menmen mewim hiram mehimitan him mirak. ²¹ Mitik kerek kekine winak iuwe ke God kakihimitan menmen hirak ketpim hirak kakisesim, hirak kekine winak ketike God kerek Himin kirak kewik hirakit tehimitan him hirak ketpim. ²² *Mitik kerek kekine wit ke God kakihimitan menmen hirak ketpim, hirak kekine wit ke God kerekek au. Hirak kekine God kerek kau wit kirak hirak kakihimitan menmen hirak katip hirak kakisesim.

²³ *"Yi mit ne Farisi yetike yi mit kerek yinin yertei him lo me Moses yatip mit em. Maain God kakriwaank kakintar yi mit enun yewisik. Yi yewep menmen mi yapirwe mar hiswiyen (10) te maain yi yewet God menmen mi miutip me menmen hiswiyen (10). Yi yises menmen kike im te yi yeweikin sip yewet him iuwe me God ham im. Yi ap yises menmen yaaim, yi ap hanhan mit miyapir han au, yi ap yises menmen yi yetpim au. Yi yirak menmen iuwe im metike menmen kike me yewet God menmen te yi yaain. Te au, yi yinapen! ²⁴ Yi mit enun yire mit nanamir toto yeteikin mit han yayiwe ke God. Yi hanhan yayises menmen kike me him me God te yi han kaa yayises menmen mirak iuwe.

²⁵ *"Yi mit ne Farisi yetike yi mit kerek yinin yertei him lo me Moses yatip mit em. Maain God kakriwaank kakintar yi mit enun yewisesik. Han ki hirak kire wenkepwe metike kap kerek mit nekemyetit neke wit te hiram menmen enum mewim meke ninin hir ap nekemyetit au. Han ki enuk keit ninin kentar menmen yi yisesim yi yetiwem yeriuwe menmen enum yi yirakem yeriyaam yises han ki. ²⁶ Yi mit ne Farisi yi han auri. Yi yar ke mit enun nanamir toto. Yi eyinin eyises menmen yaaim mekre han ki te maain menmen yi yirakem hiram mamre yaaim. Menmen im hiram mamre mit nekemyet wenkepwe metike kap neke ninin, neke wit.

²⁷ *"Yi mit ne Farisi yetike yi mit yatip mit han him me Moses. Maain God kakriwaank kakintar yi mit enun yewisesik. Yi han ki yar ke hei herwe maa mit newisim mekrekek. Hir namir timen meweiknawek te mit naninen nanirem hir han kitet hei hirak yaaik. Te menmen enum mire herwe hemik paan ninin mekrekek. ²⁸ *Mar im mit miyapir niri hir han kitet yi mit yaain yises him yaaim. Te yi mit enun. Menmen enum misawin mekre han ki. Menmen me yi yewisesik ek, metike menmen ham enum enum.

Jisas katip God kakriwaank mit ne Farisi netike mit natip mit han him me Moses
(Lu 11:47-51)

²⁹ "Yi mit ne Farisi yetike yi mit kerek yi yinin yertei him lo me Moses yatip mit em. Maain God kakriwaank kakintar yi mit enun yewisesik. Yi yeses hei kerek mit profet nipaa nau ti hir naa hemik mir miwaai mekrerem. Hiram metike hei mei me mit yaain nipaa naa hemik mir miwaai mekrerem. ³⁰ Yi yatip yar ik: 'Nipaa haiu mepu ti wi mit profet hir nepu netike maamrer nau, haiu ap te manip mar ke maamrer nau niriakem taau.' ³¹ *Te yi yeriuwe him im yi yetpim yewepyapir yi nepenyerer ne mit kerek nipaa nenep mit profet hir naa. ³² Hi hetpi. Yi yayises menmen enum nipaa maamrer ni hir niriakem ere yi enun yayir ke hir enun. ³³ *Yi mit enun yar ke manpen (o yenmik). Yi mit enun nepenyerer ne mit enun nire manpen. Yi yirakeik yi han kitet yi ap eino si tatikneni a? Taauye!

³⁴ *"Te hi hetpi. Maain hi ariuwet mit profet nantike mit nertei him me God werek werek netike mit nanwepyapir him mai yaaim. Mit han ne mit in yi yainip yeiwenkeki nanu nu tentarakit. Mit han yi yainip yairiuwe nipin yayit winak kerek yi yekine him me Moses yekrerem. Yi yaipiri naninaaiwir wit ik yi yayinyei hir nanrir nanino nanrer

* 23:22 Ais 66:1; Mt 5:34; Ap 7:49 * 23:23 Lev 27:30; Mai 6:8 * 23:25 Mk 7:4 * 23:27 Ap 23:3 * 23:28 Lu 16:15 * 23:31 Ap 7:52 * 23:33 Mt 3:7, 12:34; Lu 3:7 * 23:34 Ap 7:52; 1Te 2:15; Mt 10:23

wit wit. ³⁵* Yi eiriak menmen im te God kakrekyi enum kakiwep kakrer paan ki. Hirak kakiwep kakintar kakrer paan ki me mit yapirwe yaain naa, me wi hemkre me mitik yaaik Ebel mewen ere me mitik profet Sekaraia, nikan ke Berekaia, kerek maamrer ni hir nakip kaa kekere niman ke kinaan metike winak iuwe ke God. ³⁶ Hi hetpi werek. Menmen im enum yapirwe mamnen yi mit miyapir kerek yi en ek yau ti yayintar menmen hi nepei hetpiyem yi yairiakem.

Jisas kikit mit miyapir ne wit Jerusalem
(Lu 13:34-35)

³⁷* “Yi mit miyapir ne Jerusalem, wit kerek mit newi hir nenep mit profet. Hir nenep mit kerek God keriuweti nan niri. Wi yapirwe hi hanhan naanmpri me menmen enum har ke suware naanmpre nikim mire minik yapir mire. Te yi au yinapen. ³⁸* Yi eiyimtwem. Maain wit ki hirak kaku weinik mit miyapir ap nanwi au. ³⁹* In ere maain yi mit miyapir ne Jerusalem ap pike nanira meiyam au ere yi eitip, ‘God naanmamre kakikaap Mitik ik Krai kerek kekrehir kirak hirak keriuwetek kan in.’”

24

Jisas katip mit nanwep winak iuwe ke God nanwerek
(Mk 13:1-2; Lu 21:5-6)

¹ Jisas kinaaiwir winak iuwe ke God ken witeik, mit narak disaipel newenyipirek te hir nanteiknivek winak yaaim yapirwe me winak iuwe ke God. ²* Hir neteiknivekem, te hirak ketpor, “Hi hetpi werek. Yi yir menmen yapirwe im a? Maain wi mamnen te nan kerek mit nime winak meriuwerem, hirak ap te mamwaai mamintereram au. Mit naninen nanwepim te hiram yapirwe maminke mamwaai ti.”

Jisas katip menmen enum mamnen
(Mk 13:3-13; Lu 21:7-19)

³ Jisas wen kau miniu (o neyip) mit nenewek wit Oliv, mit narak disaipel keriyen nan nitwekhi natip, “Ti etpai wi kerek menmen im enum mamnen, metike mekam mamnen mamteiknei wi im epei man te ti enen ewepyapir hirekes te menmen God kakriakem hiram epei au.” ⁴ Jisas kewenhi ketpor, “Yi naanmamre hiras ap eiwis mit han hir nanwisesiyek. ⁵* Ap eiwis mit han hir nanwisesiyek nanintar hir yapirwe naninen nanmitipin nanikrehir kai nantip, ‘Hi kerek hi Krai kerek God kehimitena hi anen akaap mit.’ Hir nanwis mit miyapir yapirwe nanriuwe him mir. ⁶ Maain yi eiyimtau mit neit menep hir nenepan, yi eiyimtau him me mit hir neit yanimin hir nenepan, te yi ap einapen au emit! Menmen im hiram emnen te wi hi anen awepyapir hirekes nepei man wen au. ⁷* Mit ne weiwik miutip hir netike mit ne weiwik ham hir naninepan. Mit kerek nau ti menep in nantike mit neit yanimin hir naninepan. Mit nerer wit wit nipi mamn nanintar hir menmen mau ni au. Ti mamrer wit wit mamtanik. ⁸ Menmen im kerek mamnen hiram mamre mite hire tu himir ketniniwe iuwe te hire wawine nikan. Mit miyapir nau ti menmen im mamnen mamkrit mamriwaank.

⁹* “Me wi im mit nantihis yi yaino winak enuk te mit naniwep yayi o yink ki hir naniwaankem. Mit nanrer wit wit han enuk nanriuwi nanineini nanintar yi yises him mai. ¹⁰ Wi im mamnen, mit yapirwe nanweikin sip nanwet him mai. Hir nanwepyapiran, han enuk nanriuwahan. ¹¹* Me wi im, mit profet enun newisesik hir yapirwe naninen nanri han ke mit miyapir yapirwe nanwisisorek nanriuwe him mai. ¹² Me wi im mit miyapir nanises han kir nanriak menmen enum yapirwe te mit miyapir yapirwe hir ap hanhan nanriuwahan wisenum au, kike keremem. ¹³* Te mit miyapir

* 23:35 Jen 4:8; 2Kro 24:20-21; Hi 11:4
Sam 118:26; Mt 21:9 * 24:2 Lu 19:44
19:2 * 24:9 Mt 10:22; Jo 15:18, 16:2

* 23:37 Ap 7:59; 1Te 2:15
* 24:5 Mt 24:23-24; Jo 5:43; Ap 5:36-37; 1Jo 2:18
* 24:11 Mt 24:5, 24; 1Jo 4:1

* 23:38 1Kin 9:7-8; Jer 12:7, 22:5
* 24:7 2Kro 15:6; Ais
* 24:13 Mt 10:22

* 23:39

kerek nanisisa werek werek ere h̄r nani, maain hi atorhis h̄r nanu nantikewa. ¹⁴ *M̄t miyap̄r h̄r nanwepyap̄r h̄m yaaim me God kakin̄n naanmamre m̄t, h̄r nan̄tpim nanrer wit wit te m̄t nan̄rtei menmen yaaim God k̄r̄akem. H̄r nanwepyap̄rem epei au, maain w̄i mamnen te hi anen awepyap̄r h̄rekes te menmen God kak̄r̄akem h̄ram epei au.

Maain menmen enum mamnen t̄i ik
(Mk 13:14-23; Lu 21:20-24)

¹⁵ **“Maain yi yaȳr menmen enum mam̄iwaank w̄inak iuwe ke God mam̄r̄p mam̄kre n̄im̄n kerek h̄ram ap te mamno n̄im̄n au kerek n̄ipaa profet Daniel kat̄p h̄ram mamnen (yi m̄t kerek yekine menmen im, yi han kitetim werek werek). ¹⁶ Te yi m̄t yap̄rwe kerek yi yepu provins Judia, yi yair̄r yaino m̄niu o neiȳp̄ eisaw̄n eiȳt ein. ¹⁷ *M̄t miyap̄r kerek nau wepni neit witeik, h̄r ap p̄ike nan̄no n̄im̄n w̄inak nan̄t menmen m̄r̄ mekrerek au em̄t! H̄r nan̄r̄r waswas nan̄no. ¹⁸ M̄t miyap̄r kerek neit ni m̄r̄, h̄r ap p̄ike nan̄no witeik nan̄t menmen klos au em̄t! H̄r nan̄r̄r waswas nan̄no. ¹⁹ Maain w̄i menmen im mamnen, miyap̄r nan̄nan n̄ikerek kike wen nau s̄nipau h̄r nan̄iwaank nan̄ntar h̄r ap te nan̄r̄r waswas au. ²⁰ Yi eiȳtehi God te yi ap eir̄r me haw̄i h̄tan o w̄i Sabat au em̄t eiȳntar yi ap te eir̄r waswas au. ²¹ *Me w̄i im menmen enum mamnen mam̄iwaank m̄t miyap̄r nau t̄i. Menmen mar im ap man n̄ipaa God kin̄n kewis t̄i ere in. Maain menmen enum mar im ap p̄ike mamnen taau. ²² God ap te kakremir w̄i menmen enum im mamu t̄i te m̄t miyap̄r yap̄rwe nani. Au, God han kitet m̄t miyap̄r kerek h̄rak kehimīteni h̄r nises h̄m m̄r̄ak te h̄rak kakremir w̄i menmen im mamu t̄i.*

²³ **“Maain me w̄i im m̄t̄ik hak kak̄t̄pi, ‘Yi eiȳrek. M̄t̄ik Iuwe Krais h̄rak kepu in!’ O ‘H̄rak kau keit p̄inak ein!’ H̄rak kak̄t̄pi h̄m mam̄r̄ im yi ap yayisesim au em̄t! ²⁴ *Hi hetpi. Maain m̄t̄i enun newisesik nan̄no nant̄p̄ h̄r Krais o h̄r m̄t̄i profet h̄r nanwepyap̄r h̄ras. H̄r nan̄r̄ak menmen iuwe n̄ipaa m̄t̄i n̄r̄akem au, te h̄r nanri han ke m̄t̄i miyap̄r kerek nises h̄m me God. Te h̄r ap nanisesim taau. ²⁵ Yi eiȳmtau. Hi hin̄n etpi menmen im. Maain menmen im mamnen yi eiȳrteiyem.*

²⁶ **“Maain m̄t̄i h̄r nan̄t̄pi nan̄r̄ ik: ‘Yi einen eiȳrek! H̄rak kau wit wein̄k m̄t̄i ap newi au!’ Te yi ap eino au em̄t! ²⁷ *Yi ȳr nepni mewen̄n meke wepni kokai kan ere kewen ken. Kak̄r̄ eik te maain yi eiȳr hi m̄t̄ik ke wit ke M̄t̄ik Iuwe hi p̄ike anen. M̄t̄i miyap̄r yap̄rwe nanra.*

²⁸ **“Wit kerek m̄t̄ik herwe k̄iwaairi, hore tepre mamnen mam̄k̄p̄ mamkinenik mam̄k̄. [Marim im maain m̄t̄i yap̄rwe nau t̄i h̄r enun enun, hi p̄ike anen etike m̄t̄i ensel hi skelim h̄r m̄t̄i hi ah̄iwaanki.]*

Maain M̄t̄ik Iuwe Krais kaknen
(Mk 13:24-27; Lu 21:25-28)

²⁹ **“Maain w̄i menmen enum epei man mau t̄i, wepni kakweik̄n kakre w̄itaan, wenke ap te kak̄r̄ au, h̄r mau nepni mam̄nk̄ke, menmen iuwe mau nepni h̄ram mamtan̄k̄. ³⁰ *Menmen im epei au, te menmen mamu nepni mamteik̄n m̄t̄i hi m̄t̄ik ke wit ke M̄t̄ik Iuwe hi awepyap̄r h̄rekes, te m̄t̄i miyap̄r ne weiw̄ik̄ yap̄rwe nerer wit wit nank̄t̄ nanra hi hau hent̄r̄ nap̄i heriuwe menmen mai iuwe metike menmen mai yaaim merh̄he hi anen. ³¹ *Hi anen, te God kaktenwo taur. Kaktenwo taur, hi heriuwet m̄t̄i ensel nai h̄r nan̄no nanrer wit wit kerek m̄t̄i miyap̄r hi hehim̄teni h̄r nises h̄m mai h̄r nanwiyen, h̄r nanri nan̄nen nantikewa mamu niut̄p̄.*

* 24:14 Mt 10:18, 28:19 * 24:15 Dan 9:27, 11:31, 12:11 * 24:17 Lu 17:31 * 24:21 Dan 12:1; Joe 2:2; Rev 7:14
* 24:23 Mt 24:5, 11 * 24:24 Diu 13:1-3; 2Te 2:9; Rev 13:13-14 * 24:26 Lu 17:23-24 * 24:27 Mt 24:37-39
* 24:28 Lu 17:37 * 24:29 Ais 13:10, 34:4; Esi 32:7; Joe 2:10, 31; 2Pi 3:10; Rev 6:12-13 * 24:30 Dan 7:13; Sek 12:10;
Mt 26:64; Rev 1:7 * 24:31 Ais 27:13; 1Ko 15:52; 1Te 4:16

*Nu hinaan kikaap mit nanhimitan wi Krai pike kaknen
(Mk 13:28-31; Lu 21:29-33)*

³² “Hi eteikni menmen heriuwe nu fik. Maain wi kerek heneik mirak hiram maminsiunen, te yi eiyirtei menep te wepni yaaik. ³³ Mar im, maain yi eiyir menmen hi etpiyem hiram epei man, te yi eiyirtei hi menep te hi pike anen. ³⁴ *Hi hetpi werek. Mit miyapir kerek nepu ti in ek, hir ap te nani ere menmen yapirwe im mamnen. ³⁵ *Nepni mantike ti mamawaank mamit te him mai ap te mamawaank au emit! Hiram mamu mamit tipmain tipmain enum eik, te menmen hi nepei hetpim hiram mamnen.

*Mit ap nertei wi kerek Krai pike kaknen ti ik au
(Mk 13:32-37; Lu 17:26-30, 34-36)*

³⁶ * “Mit miyapir nau ti o ensel neit wit ke God o hi mitik iuwe ke wit ke mitik iuwe, haiu yapirwe ap mertei wi kerek God kakriuweta hi pike anen ti. God kiutip kerek kertei. ³⁷ * Wi kerek hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi pike anen ti, hiram menmen mamnen mamir ke nipaa wi mitik Noa kau ti ik. ³⁸ Me wi hawi ap epei man mwapin ti wen au, mit miyapir nises menmen mar ke nipaa hir nriakem. Hir naam menmen, neitan, nesiuwe yenterer nantike mit han hir nanitan ere wi Noa ken kau kekere sip. ³⁹ * Hir mit miyapir hir ap nertei menmen enum mamnen ere tipar miniu manip meri men hir naa. Mar im maain hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi pike anen, te mit miyapir ap nanmeriyau hi anen au. ⁴⁰ Maain wi hi pike enen, mitikit wiketeret tatu ni mirakit. Hi ehiti his mitik kiutip kaknen, kiutip au hi ewisik kaku kakit ni eim. ⁴¹ Maain miyapir wik hir nenepip tiu, hi ehiti his piutip, peiyap hi au ewisiye wawu wawit yaank eik. ⁴² * Yi naanmipre hiras te yi yises God werek werek yayintar yi yepitari wi kerek hi Mitik Iuwe ki hi pike anen. ⁴³ * Yi han kitet menmen im. Mitik kerek kau winak kertei witaan kerek mitik enuk kekintip menmen kaknen, te hirak naanmamre winak kirak ap kakwis mitik enuk kaknen kekintip menmen mirak. Te hirak au kepitari. Mar im wi kerek mit nepitariyem, hi pike anen ti ik. ⁴⁴ Te yi mit eiyises God werek werek eiyintar hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi pike anen me wi yi ap yerteiyem.

*Jisas katip him tok piksa ke mitik yaaik ketike mitik enuk
(Lu 12:42-46)*

⁴⁵ “Yi mit keriyen yi yire mitik yaaik kertei menmen werek werek te mitik iuwe kirak kewisik hirak kire mitik iuwe naanmamre mit miyapir kerek nriak menmen me mitik iuwe, hirak kakwetir menmen me wi hirak kehimitanem hir nantiwem. ⁴⁶ Maain mitik iuwe kirak nipaa kinaaiwir wit, hirak pike kaknen kakir ke mitik kirak menmen nipaa hirak kehimiteniwekem, hirak han yaaik kakriuwerek te hirak wok mitik kirak kaku werek werek. ⁴⁷ * Hi hetpi werek werek. Maain hirak kaknen kakirek kises menmen yaaim, hirak kakihimitanek hirak naanmamre menmen mirak yapirwe. ⁴⁸ Mitik ik au, hirak enuk kinapen kises menmen me mitik iuwe, hirak kaktip hirekes, ‘Mitik iuwe kai ken yanimin ap pike kaknen waswas au.’ ⁴⁹ Hirak kaktip kakir ik, te hirak kaknenp mit miyapir kerek nriak menmen me mitik iuwe kirak, hirak kakno kaktike mit enun netaritari naam tipar si enum, hirak kaktikeri nanim. ⁵⁰ Maain mitik iuwe kirak kaknen me wi hirak ap han kitet hirak kaknen, te hirak kemeriyiwek au. ⁵¹ * Mitik iuwe kaknen hirak kaknep mitik ik wisenuk kakiwaankek kaksuwerek kakno wit kerek mit enun newisesik newi en. Mit neit in hir nine han enuk nikit nriak in yehes.

25

Jisas katip him tok piksa me miyapar nihan nar hiswiyen

* 24:34 Mt 16:28 * 24:35 Mt 5:18 * 24:36 Ap 1:7; 1Te 5:1-2 * 24:37 Jen 6:5-8 * 24:39 Jen 6:13-7:24; 2Pi 3:6 * 24:42 Mt 25:13 * 24:43 Lu 12:39-40; Rev 3:3, 16:15 * 24:47 Mt 25:21, 23 * 24:51 Mt 8:12

¹*“Maain wɪ kerek hi mɪtɪk ke wit ke Mɪtɪk Iuwe pɪke anen, God kakwis mɪt miyapɪr nanino wit kɪrak kakɪr ke miyapɪr nɪhan nar hiswiyen (10) kerek neit lam mɪr nen nemerɪr mɪtɪk pɪpɪak kaknen kakɪt his mɪte pɪrak. ² Miyapɪr hispɪnak (5) hɪr nertei menmen werek werek miyapɪr hispɪnak (5) au hɪr netari netari menmen. ³ Miyapɪr netaritari hɪr neit lam neiyɪm nan te hɪr ap neit tɪpar mei te nanwenem mamɪkre lam au. ⁴ Miyapɪr hɪr nertei menmen werek werek te hɪr neit lam metike tɪpar mei te nanwenem mamɪkre lam mɪr. ⁵ Hɪr epei nan nemerɪr mɪtɪk ik kaknen te hɪrak ap kan waswas au. Hɪrak ap kan waswas au te hɪr nanamɪr menen hɪr nɪwaai.

⁶“Hɪr nɪwaai nɪnatɪn, wɪ nɪmɪn hɪr nemtau mɪtɪk hak kenɪne katɪp, ‘Mɪtɪk pɪpɪak kaknen kakɪthis mɪte pɪrak, yi eino eiwenyipɪrek eiwisɪk yayiwe yi eitɪwekhis eiyɪk einen.’ ⁷ Miyapɪr nemtau menmen im, te hɪr nekrit newen tɪpar mekre lam hɪr neweiknɪm merhɪhe mɪr te hɪr neiyɪm nen. ⁸ Te miyapɪr enun netaritari natɪp miyapɪr han yaain en nar ik: ‘Yi eiwetei tɪpar mei mi te haiu emwenem emɪkre lam maiu, te haiu emtikewi emno. Lam maiu tɪpar epei au mesi te hɪram mami.’ ⁹ Te miyapɪr han en netpor, ‘Haiu ap metenen tɪpar yapɪrwe te haiu mamweti mei au emɪt! Au kike. Haiu mamweti tɪpar mei kike, te maain haiu lam maiu yapɪrwe mami. Yi eino eiyɪt mei eiyɪt wɪnak kerek mɪt nansiuwerem nanwet mɪt em hɪr enweti mei.’ ¹⁰ Hɪr netpor epei au, miyapɪr netaritari nen nanɪt tɪpar mei. Hɪr neit ein, mɪtɪk pɪpɪak kan kiun wɪnak eik kan kiun wɪnak eik, hɪr miyapɪr kerek nemeriyɪwek hɪr netikerek nen nɪmɪn en, hɪr neiyepet weipɪr.

¹¹*“Maain miyapɪr han en pɪke nan nenɪne natɪp, ‘Mɪtɪk iuwe, mɪtɪk iuwe, ti ekeisiuwai weipɪr.’ ¹²*Hɪr nenɪnewek te hɪrak ketpor, ‘Hi hetpi werek. Hi ap hertei yi neimɪn. Yi ap nai yinan au.’ ¹³*Te Jisas ketpor kar ik: “Yi naanempre hɪras te yi eiyises God werek werek eiyɪntar yi yepɪtari wɪ hi Mɪtɪk ke wit ke Mɪtɪk Iuwe hi anen.

Hɪm tok piksa me mɪtɪkɪt wikak teit pewek me mɪtɪk iuwe kɪrakɪt

(Lu 19:11-27)

¹⁴*“Maain menmen God kakɪrak mɪt miyapɪr em te hɪr nantikerek nanu nanɪt wit kɪrak hɪram mamɪr ke mɪtɪk iuwe kakno yanɪmɪn. Hɪrak kakno yanɪmɪn te hɪrak kenɪne mɪtɪkɪt tɪrak wikak hɪrak kehimitanet hɪrakɪt naanmamre menmen mɪrak. ¹⁵*Hɪrak han kitet tarkeik te hɪrakɪt tɪrak menmen te hɪrak kewetɪwekɪt menmen mar im. Mɪtɪk kiutɪp kertei werek, hɪrak kewetɪwek 5,000 pewek. Mɪtɪk hak hɪrak kewetɪwek 2,000 pewek. Mɪtɪk hak au kertei kike, hɪrak kewetɪwek 1.000 pewek. Hɪrak kɪrak menmen mar im epei au, hɪrak ken. ¹⁶ Hɪrak ken yanɪmɪn, mɪtɪk kerek ketenen 5,000 pewek ken waswas kewɪr pewek mɪrak te hɪrak keiyɪm kari pewek 5,000 meiyam man metikerem (mɪre kas mani). ¹⁷ Hɪrak mɪtɪk hak kerek ketenen 2,000 pewek, hɪrak ken kewɪrem keiyɪm kari pewek 2,000 ham man metikerem kar ke mɪtɪk hak epei kɪrakem. ¹⁸ Mɪtɪk hak au. Hɪrak ken witeik kekin hei keit 1,000 pewek nɪpaa mɪtɪk iuwe kewetɪwekem, hɪrak kɪsawɪnem mekrerek kɪwapɪnem mɪwaai meit.

¹⁹ “Maain wenke yapɪrwe epei men, mɪtɪk iuwe pɪke kan kitɪwekɪthi me pewek kerek hɪrak nɪpaa kewetɪwekɪtem. ²⁰ Mɪtɪk kerek nɪpaa keit 5,000 pewek, hɪrak kan kewetɪwek pewek ham metikerem ketpɪwek kar ik: ‘Mɪtɪk iuwe, ti nɪpaa eweto 5,000 pewek im, te hi hɪrak menmen heriuwerem hi hari 5,000 pewek ham man metikerem.’

²¹*Mɪtɪk iuwe kewenhi ketpɪwek, ‘Ti hɪrak menmen yaaim, ti kai yaaik. Ti naanempre werek werek menmen kike im te hi ewetit menmen yapɪrwe te ti naanmamprewem. Ti enen ehu etikewa han yaaik.’ ²² Hɪrak ketpɪwek epei au, mɪtɪk hak kerek ketenen 2,000 pewek hɪrak kises mɪtɪk kerek ketenen 5,000 pewek kinɪn kan kɪr mɪtɪk iuwe, hɪrak kisesik kan katɪp, ‘Mɪtɪk iuwe, nɪpaa ti eweto 2,000 pewek, te hi hɪrak menmen heriuwerem, hi hari 2,000 pewek ham man metikerem.’ ²³ Mɪtɪk iuwe kewenhi katɪp, ‘Ti hɪrak menmen yaaim ti kai yaaik. Ti naanmɪpre werek werek menmen kike im

* 25:1 Lu 12:35; Rev 19:7 * 25:11 Lu 13:25, 27 * 25:12 Mt 7:23 * 25:13 Mt 24:42; Lu 12:40 * 25:14 Mk 13:34
* 25:15 Ro 12:6 * 25:21 Mt 24:45-47; Lu 16:10

te hi ewetit menmen yapirwe te ti naanmamprewem. Ti enen ehu etikewa han yaaik.²⁴ Hirak katip epei au, mitik kerek ketenen 1,000 pewek hirak kikaru kan katip kar ik: 'Mitik iuwe, hi hertei ti mitik enuk hatip him tokim tokim. Ti atip mit hir namir ni mit, te maain ti ehit menmen yeunim. Ti atip mit hir newen rais hir newis haas miram miwaai han, hir newis nikim miwaai han. Ti au hetiwem yeunim ewisim meit winak kit. Hir au.²⁵ Hi hertei ti mitik enuk har ke hi hetpim te hi hinapen hewir pewek mit ewaankem. Hi hetiwem heiyim hen hewisim mekre hei. Ehirem. Hi epei heit menmen mit ewetitem im em.'²⁶ Mitik iuwe ketpivek kar ik: 'Ti mitik enuk hau yain yain. Ti epei hertei hi hatip mit hir namir ni mai te hi ahit menmen yeunim. Ti hertei hi hatip mit nanwen rais hir nanit nikim miram mamwaai, te hi atiwem yeunim ewisim emikre winak kai a?²⁷ Te henmak te ti ap hewis pewek mai mekre his me mit hir naanmipre benk te maain hi han hi pike ahit pewek mai mamtike pewek meiyam kike mamtikerem?²⁸ Yi mit nai yerp menep, yi eiyit pewek me mitik ik, yi eiwet mitik kerek ketenen 5,000 pewek em.²⁹ *Yi eiwetiwewek pewek eiyintar mitik kerek kiriak menmen keriuwe menmen hirak ketenenim hirak kakit meiyam mamtikerem. Te hirak ketenen menmen yapirwe. Mitik kerek ap kiriak menmen keriuwe menmen kike hirak ketenenim, maain hi ariyaam etiwem hirak kaku weinim.³⁰ *Yi eiyithis mitik enuk ik eiyik eiwirek ekno wit enuk toto kerek mit nau en hir han enuk nikit ninakin yehes.'

Maain hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe skelim mit miyapir ne ti

³¹ *'Maain wi hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi pike anen ariuwe menmen mai iuwe merhihe mamtike mit ensel, hi ehu yeno mai yaaim me Mitik Iuwe.³² *Mit ensel ne God hir nanithis mit miyapir nanrer wit wit ne ti hir nanrerik nanu nantikewa menep ninaan mai. Hir nanu, te hi ahinkeru han nanino in, han nanino ein nanire mit hir nenke sipsip metike meme.³³ *Hi awis mit miyapir yaain nire sipsip hir nanino his yaaim mai, hi awis mit miyapir enun nire meme hir nanino his henkik mai.³⁴ Epei au, hi Mitik Iuwe atip mit miyapir kerek nerp his yaaim mai etpor har ik: 'Yi mit miyapir kerek Haai kai God hirak kerekyi yaaim, yi einen eiyit menmen yaaim mi kerek God nipaa kime ti metike nepni wen au, hirak kehimiteni yi eitwem.³⁵ *Hi ninpi meiyu te yi yeweto menmen mi hi haam. Hi him niu enuk (o mar kewen kikau him) te yi yeweto tipar hi haam. Hi hire mitik ke wit hak yi yeratayi yi epei yetauhis yerya yen winak ki.³⁶ Hi klos au te yi epei yewetewem. Hi hinap te yi naanmirau ere hi hire yaaik. Hi hen hekre winak enuk te yi yan yira yekepa yeriuwe menmen.'

³⁷ "Hi atip menmen im epei au, hir mit miyapir yaain hir nanitauhi, 'Mitik Iuwe, nipaa haiu ap mirit ti ninpi mito, te haiu mewetiti menmen mei au. Nipaa haiu ap mirit ti him niu enuk (o mar kewen kikau him) te haiu mewetit tipar mei au.³⁸ Nipaa haiu ap mirit ti hire mitik ke wit hak au te haiu metuthis merit men nimin winak kaiu au, o haiu ap mewetit klos mei au.³⁹ Nipaa haiu ap mirit ti hinap te haiu ap mekepit ere ti yaaik au, o ti hekre winak enuk haiu men mirit au.'

⁴⁰ *'Te hi Mitik Iuwe ewenhi etpor, 'Hi hetpi werek. Wi kerek yi epei yikaap mit nai yinan in kerek nises him mai, hiram mar ke yi yerekyewem.'

⁴¹ *'Hi etpor epei au, hi ewekin atip mit miyapir nau his henkik mai etpor, 'Yi mit miyapir enun kerek God kerekyi enum yi einopin eikeipno, yi eino si kerek ap te mami au. Hiram mamu mamit tipmain tipmain enum eik. God epei kemani si im me Seten ketike mit ensel narak.⁴² Yi eino si enum eiyintar nipaa hi ninpi meiyu yi ap yeweto menmen mei au. Hi him niu enuk (o mar kewen kikau him) te yi ap yeweto tipar mei hi hahim au.⁴³ Nipaa hi hire mitik ke wit hak te yi ap yekepa yerya yan winak ki au, o hi

* 25:29 Mt 13:12; Mk 4:25; Lu 8:18 * 25:30 Mt 8:12 * 25:31 Mt 16:27, 19:28; Rev 20:11-13 * 25:32 Esi 34:17; Ro 14:10 * 25:33 Lu 12:32 * 25:35 Ais 58:7 * 25:40 Pro 19:17; Mt 10:42, 18:5; Mk 9:41 * 25:41 Mt 7:23; Ju 7; Rev 20:10

klos au te yi ap yeweto mei au. Hi h̄nap te yi ap yekepa hi h̄re yaaik au. Hi hen hekre w̄nak enuk te yi ap yan ȳira yekepa yeriuwe menmen mi au.’

⁴⁴ “Hi etpor epei au, te h̄r nanitauhi nan̄t̄po, ‘N̄ipaa haiu ap m̄irit ti n̄np̄i mito o ti h̄m niu enuk (o mar kewen k̄kut h̄m), o ti h̄re m̄it̄k ke wit hak, o ti klos au, o ti h̄nap, o ti hen hekre w̄nak enuk te haiu ap mekepit au.’

⁴⁵ “Te hi M̄it̄k Iuwe etpor, ‘Hi hetpi werek. N̄ipaa yi ap ȳikaap m̄it̄ nai yinan wein̄n kerek nises h̄m mai, yi yar ke yi ap yekepa au.’ ⁴⁶ *Hi etpor epei au, m̄it̄ miyap̄r enun hi ariuweti h̄r nan̄no wit enuk kerek h̄r nan̄waank nan̄t̄ tipmain tipmain enum eik.”

26

M̄it̄ iuwe nin̄n naanm̄ipre m̄it̄ nimen̄p̄inan nan̄nep Jisas kaki
(Mk 14:1-2; Lu 22:1-2; Jo 11:45-53)

¹ Jisas kat̄p ketike m̄it̄ keriyen epei au, h̄rak kat̄p m̄it̄ disaipel n̄rak. ² *H̄rak kat̄p, “Yi yertei w̄i wiketerem mepeit te w̄i me haiu mam̄m menmen me Pasova h̄ram mamnen. Te m̄it̄k hak kakwepayap̄r te m̄it̄ enun nantauhis hi M̄it̄k ke wit ke M̄it̄k Iuwe nanwenk̄ike ehu nu tentarak̄it̄.”

³ Me w̄i im h̄r m̄it̄ iuwe ne pris netike m̄it̄ iuwe ne kausil nen nererik nau w̄nak ke m̄it̄k iuwe Pris niuk m̄irak Kaiafas. ⁴ Te h̄r nimen̄p̄inan menmen newen h̄m Jisas te h̄r nisaw̄n nantenenik nan̄riak (nan̄riyaak neiȳk) nan̄no nansiuwe h̄m enum te h̄r nank̄p kaki. ⁵ Te h̄r nat̄p, “Haiu ap emriak im em w̄i kerek m̄it̄ miyap̄r nererik naam menmen em, te h̄r han kekrit nan̄nep̄p nansikeyaanmi nan̄ntar h̄r han kitet Jisas h̄rak M̄it̄k Iuwe profet, h̄r ninapen h̄rak kaki.”

M̄ite niuk m̄ire Maria wewen t̄par sanda m̄in̄n yaaim m̄ire semi yeirep mentar paan ke Jisas

(Mk 14:3-9; Jo 12:1-8)

⁶ Jisas kau keit wit Betani keit w̄nak ke m̄it̄k kerek n̄ipaa his h̄t̄ m̄inwo niuk m̄irak Saimon. ⁷ *H̄rak kau w̄nak ek, m̄ite hap piut̄p wan w̄rek. H̄re wetenen m̄in t̄par me nu nad nekenp̄i m̄irak m̄in̄n yaaaim mekrerek. H̄re wew̄r pewek iuwe mererim. Te h̄re wan wewen t̄par im m̄in̄n yaaim mentar paan ke Jisas kerek h̄rak wen kaam menmen kau yeno kerek m̄it̄ naam menmen menterim. ⁸ H̄r m̄it̄ disaipel n̄r menmen im, te h̄r han enuk. H̄r nat̄pan, “Wenmak te m̄ite ip wewen t̄par m̄in̄n yaaim em mentar Jisas men wein̄m? ⁹ Te haiu emsiuwe t̄par m̄in̄n yaaim im emno m̄it̄ han enw̄r pewek emrim emt̄wem te haiu em̄it̄ pewek yap̄rwe emwet m̄it̄ enun ap netenen menmen em.”

¹⁰ Jisas kertei h̄m h̄r netpim, te h̄rak ketpor, “Yi yenmak te yi yene m̄ite ip einip̄ye ȳink enuk. H̄re epei werekyo menmen yaaaim. ¹¹ *W̄i yap̄rwe m̄it̄ enun netenen menmen au h̄r nanu nantikewi te yi eikepi. Te hi au, hi ap ehu atikewi w̄i yap̄rwe. ¹² M̄ite ip h̄re wewen t̄par m̄in̄n yaaim em mentar ȳink kai, h̄re w̄riak menmen im weses ȳink mai me hi eno ekre herwe hei. ¹³ Hi hetpi h̄m werek. Nerer wit wit kerek m̄it̄ nanwep̄yap̄r h̄m mai nant̄p m̄item, h̄r nant̄p menmen m̄ite ip werekyewem te h̄r han kitetim han tewen̄nep.”

Judas kewenhi kat̄p kaksiuwe Jisas kakno his me m̄it̄ iuwe ne pris
(Mk 14:10-11; Lu 22:3-6)

¹⁴ *Me w̄i im keremem, m̄it̄k hak ke h̄r m̄it̄ 12 disaipel niuk m̄irak Judas ke wit Iskeriot, h̄rak ken k̄r m̄it̄ iuwe ne pris. ¹⁵ *Te h̄rak kat̄p, “Yi eiweto mekam te hi awep̄yap̄r Jisas asiuwerek aknen his mi?” H̄rak ketpor epei au, h̄r newet̄wek 30 kina. ¹⁶ Me w̄i im, h̄rak han kitet w̄i meiyam te h̄rak kakwep̄yap̄r Jisas kakno his m̄r.

* 25:46 Dan 12:2; Jo 5:29 * 26:2 Eks 12:1-27; Mt 20:18; Lu 24:7 * 26:7 Lu 7:37-38 * 26:11 Diu 15:11 * 26:14 Jo 11:57 * 26:15 Sek 11:12

Jisas kaam menmen me wɨ Pasova ketike mɨt disaipel nɨrak
(Mk 14:12-21; Lu 22:7-14, 21-23; Jo 13:21-30)

¹⁷ *Me wɨ im mekrit minɨn te mɨt nererik nanɨm bret me wɨ Pasova me yis ap mekrerem au (mentar hɨr han tewenɨn nɨpaa God kenep mɨt ne Isip), hɨr mɨt disaipel nan nɨr Jisas netpɨwek, “Ti hanhan neinan te haiu mamɨmani menmen te haiu mamɨm me Pasova?” ¹⁸ *Jisas katɨp, “Yi einu wit iuwe Jerusalem te yi einu mɨtɨk hak kiutɨp te yi eiyɨtpɨwek, ‘Mɨtɨk Iuwe kaiu katɨp: Wɨ mai hi hahi epei man menep. Hi hahɨm menmen me pasova atike mɨt disaipel nai mamu wɨnak kit.’ ” ¹⁹ Hɨrak katɨp epei au, mɨt disaipel nɨrɨakem nar ke Jisas epei ketpɨwekɨtem, te hɨrakɨt temani menmen me Pasova.

²⁰ Hɨnkewɨ Jisas kan kau yeno ketike mɨt disaipel nɨrak nar hiswiyen wik (12). ²¹ Hɨr naam menmen nau, hɨrak katɨp, “Hi hetpi hɨm werek, mɨtɨk hak kiutɨp ke yi mɨt in en, hɨrak kakwepayapɨr kakriuweta hi ano his me mɨt enun.” ²² Hɨrak katɨp epei au, hɨr han enuk te mɨtɨk kiutɨp mɨtɨk kiutɨp hɨr nitɨwekhi, “Kai Iuwe hi a?” ²³ *Jisas katɨp, “Mɨtɨk ik ek kerek ketikewa waam menmen mekre tɨkenup im hɨrak kakwepayapɨr. ²⁴ Hi mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe, hi ano hahi apar ke nɨpaa tɨwei me God epei matɨp ek. Te mɨtɨk ik kerek kakwepayapɨr hi mɨtɨk ke wit ke Mɨtɨk Iuwe hɨrak kakine han enuk kakɨwaank. Te miye pɨrak ap winaak au, hɨrak yaaik. Te hɨrak ap kakɨwaank hɨrekes kakriuwe menmen im.” ²⁵ Hɨrak katɨp epei au, Judas mɨtɨk kerek kakwepayapɨrek, hɨrak kitehi Jisas, “Mɨtɨk Iuwe kai, hi a?” Jisas ketpɨwek, “Ti hɨrekes kerek ek.”

Jisas kewet mɨt disaipel nɨrak niu bret metike wain hɨr naam me han etwenɨnek
(Mk 14:22-26; Lu 22:15-20; 1Ko 11:23-25)

²⁶ *Hɨr wen naam menmen nanu en, Jisas kekin bret kitehi God katɨp hɨrak yaaik. Epei au, hɨrak kewepik kewet mɨt disaipel nɨrak em hɨr nanɨm, te hɨrak katɨp, “Yi yetɨwem yayɨm hɨram mamɨr ke yɨnk kai.” ²⁷ Hɨrak katɨp epei au, hɨrak kekin tɨpar wain mekre hesnu hak, te hɨrak kitehi God keriuwerem, te hɨrak kewetɨrem katɨp, “Yi yapɨrwe eiyɨm im em. ²⁸ *Im em hɨram hemkre mai mamwen te God kakises hɨm mɨrak te kakɨsak menmen enun me mɨt miyapɨr yapɨrwe. ²⁹ Hi hetpi werek. In ek ere maain hi ap te hahɨm tɨpar wain taau ere maain hi ektikewi mamɨm wain petep mamɨt wit ke Haai kai God.”

³⁰ *Hɨr naam menmen epei au, hɨr nine henyek ham. Epei au, hɨr nen witeik nen ere niu niun mɨniun (o neiyɨp) niuk mɨrak wit Oliv.

Jisas katɨp Pita hɨrak kakweikɨn sip kakwetɨwek
(Mk 14:27-31; Lu 22:31-34, Jo 13:36-38)

³¹ *Hɨr nɨpiun mɨniun (o neiyɨp niuk mɨrak) wit Oliv, Jisas ketpor, “Yi kerek yises hɨm mai yi yainaiwɨra me wɨtaan im em. Tɨwei me God matɨp, ‘Hi anep mɨtɨk kerek naanmɨpre sipsip em te hɨram emrɨr emɨnke asin asin o heriyai heriyai. ³² *Hi hahi, te maain hi pɨke akrit hi ahinɨni ano provins Galili.” ³³ Pita ketpɨwek, “Hɨr yapɨrwe nanɨnaiwɨrit nanrɨr nanɨntar mɨt han nantuthis nanitep, te hi taauye! Hi ahu atikewit!” ³⁴ *Jisas ketpɨwek, “Hi hetput hɨm im werek. Me wɨtaan im em Suware ap matɨp wen au, ti eraupakɨn wikak etɨp mɨt ti epratari hises hɨm mai au.” ³⁵ *Pita ketpɨwek, “Hi hahi atikewit, te hi ap aritpakɨn taau!” Hɨrak katɨp te mɨt disaipel yapɨrwe natɨp nepɨr kerekek.

Jisas kitehi God menmen keit Getsemani
(Mk 14:32-42; Lu 22:39-46)

³⁶ *Hɨr natɨp epei au, Jisas ken ketikeri nen tɨ hak mɨt nenewek wit Getsemani. Hɨr niun en, hɨrak ketpor, “Yi eiyu in en, hi ano pɨnak ein ehitehi God menmen.” ³⁷ Hɨrak

* 26:17 Eks 12:14-20 * 26:18 Mt 21:3 * 26:23 Sam 41:9 * 26:26 Mt 14:19 * 26:28 Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Ko 10:16; Hi 9:20 * 26:30 Lu 22:39; Jo 18:1 * 26:31 Sek 13:7; Jo 16:32 * 26:32 Mt 28:7, 16 * 26:34 Mt 26:69-75 * 26:35 Mt 26:56; Jo 11:16 * 26:36 Jo 18:1

keithis Pita ketike n̄kerek wiketeret te Sebedi, Jems ketike Jon tariyak̄t ten. In ek, h̄rak han k̄rak enuk kekrit kekrit. ³⁸*Jisas ketpor, “Han kai enuk ere hi hahi. Yi eitikewa eiyu in han tewen̄na.” ³⁹*Te h̄rak ken kike kenke k̄waai t̄ kitehi God, “Haai kai, h̄ram werek ti eh̄t menmen enum mamnen h̄ram emnop̄n emkeipno. Hi ap ehises han kai au, em̄t! Hi ehises han kit.”

⁴⁰ H̄rak kitehi God epei au, Jisas kan k̄r m̄t̄k̄t disaipel. H̄rak k̄ret t̄waai. H̄rak kekot̄tit kat̄p Pita, “Yenmak te yi ap yayu yeitikewa mei kike han tewen̄na a? ⁴¹*Yi naanmamre h̄ras eiyitehi God kak̄kepi te menmen enum me mamri han ki mamnen mamriwaank. Yi han ki hanhan kises menmen me God te ȳnk ki au k̄napen menmen enum.”

⁴² H̄rak ketp̄wek̄t epei au, Jisas p̄ke ken keteipim kitehi God menmen kat̄p, “Haai kai, te menmen enum im ap te mamnop̄n mamkeipno te hi ehises menmen im. Te ti ehises han kit kerek.” ⁴³ Jisas p̄ke kan k̄ret t̄waai teit. H̄rak̄t nanam̄r mekses te h̄rak̄t t̄waai. ⁴⁴*Jisas p̄ke k̄naw̄ret, h̄rak ken kitehi God wikak. H̄rak kitehi God me menmen h̄rak epei kit̄wek̄hiyem.

⁴⁵ Maain h̄rak p̄ke kan k̄r m̄t̄k̄t disaipel t̄rak h̄rak kekot̄tet kit̄wek̄t̄hi, “Yi wen ȳwaai a? Eiȳmtau! W̄ epei man te m̄t̄k̄ kakwepyap̄r hi M̄t̄k̄ ke wit ke M̄t̄k̄ luwe hi ano his me m̄t̄ enun nises menmen enum. ⁴⁶*Yi eiȳk̄rit. Haiu emno. Yi eiȳr m̄t̄k̄ kerek kewepyap̄r epei kan.”

Judas kewis Jisas ken his me m̄t̄ enun nepan n̄rak

(Mk 14:43-50; Lu 22:47-53; Jo 18:3-12)

⁴⁷ Jisas wen kat̄p kerp, Judas m̄t̄k̄ hak ke m̄t̄ 12 disaipel n̄rak, h̄rak kan. M̄t̄ yap̄rwe netikerek nan netenen nu m̄r paap yoki metike h̄ne me his. H̄r m̄t̄ iuwe ne pris netike m̄t̄ iuwe ne kaunsil ne Isrel h̄r neriuweti nan. ⁴⁸ M̄t̄k̄ Judas kerek kakwepyap̄r ek nepei kat̄p m̄t̄ enun h̄m im: “Yi yaira hi heiyewewik em̄wek̄ tekep m̄rak em, h̄rak kerek m̄t̄k̄ yi hanhan eitenenik. Yi eit̄wek̄his.” ⁴⁹ H̄rak kiun en, h̄rak kan Jisas wasenum kat̄p, “Hi epei han M̄t̄k̄ luwe.” Te h̄rak kem̄wek̄ tekep. ⁵⁰ Jisas ketp̄wek̄, “Kai yinak, menmen ti erekyewem em, ti erekyewem wasenum.” Te h̄r nan menep h̄r newis his netenenik.

⁵¹*H̄r neten̄nek, te m̄t̄k̄ hak kiut̄p kerp ketike Jisas h̄rak keiȳm kari h̄ne ke his k̄rak, keiȳk̄ kenep m̄t̄k̄ k̄riak menmen me m̄t̄k̄ iuwe ke pris kerem̄r̄wek̄ n̄k̄p m̄rak m̄nat̄n. ⁵²*Te Jisas ketp̄wek̄, “Ti p̄ke ewis h̄ne ke his ek̄kre n̄rak keriyen ek̄t! M̄t̄ yap̄rwe nenepan neriuwe h̄ne me his te m̄t̄ han nan̄n̄p nanriuwe h̄ne me his m̄r h̄r nani. ⁵³ Ti ap hertei hi te en̄ne haai kai God, Te wasenum h̄rak kakweto m̄t̄ ensel yap̄rwe nanin̄n 70,000 m̄t̄ ne ami a? ⁵⁴ Te hi er̄takem mam̄r im keremem, te h̄m me God mamnen mam̄rkeim a? Taauye! T̄wei ke God kat̄p menmen mamnen te h̄ram mamnen mampar keremem.”

⁵⁵*H̄rak kat̄p Pita epei au, Jisas kat̄p m̄t̄ yap̄rwe keriyen, “Yi yan yaitauhis, yi yetenen h̄ne metike nu mar ke yi yaitenen m̄t̄k̄ enuk kekint̄p menmen enum yaisenkekik a? W̄ yap̄rwe hi hau hekre w̄nak iuwe ke God hi hat̄p m̄t̄ miyap̄r h̄m me God te yi ap yeten̄na au. ⁵⁶*Menmen im epei man te h̄m me n̄paa m̄t̄ profet newis̄m mau t̄wei, h̄ram mamnen.” H̄rak kat̄p epei au, te m̄t̄ disaipel n̄rak n̄naaiw̄r Jisas n̄r̄r nen.

H̄r nenke Jisas kerp ninaan me m̄t̄ ne kaunsil

(Mk 14:53-65; Lu 22:54-55, 63-71; Jo 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ H̄r m̄t̄ netenen Jisas, te h̄r net̄wek̄ his neiȳk̄ nen w̄nak ke m̄t̄k̄ hak hetpris Kaiafas. M̄t̄ han nin̄n nertei h̄m lo me Moses h̄r netike m̄t̄ iuwe ne kausil h̄r nererik nau neit en. ⁵⁸ Pita kisesik ken, te h̄rak au keit yan̄m̄n. H̄rak epei ken kekre n̄wa

* 26:38 Jo 12:27 * 26:39 Mt 6:10; Hi 5:7-8 * 26:41 Mt 6:13; Hi 2:14, 4:15 * 26:44 2Ko 12:8 * 26:46 Jo 14:31 * 26:51 Jo 18:26 * 26:52 Jen 9:6; Rev 13:10 * 26:55 Lu 19:47, 21:37 * 26:56 Mt 26:31; Jo 16:32

keweikɪn tɪ ke mɪtɪk hetpris wɪnak kɪrak kɪwaairiyen. Hɪrak kɪnɪk ken kau ketike mɪt naanmɪpre wit. Hɪrak hanhan kakɪr menmen mei mamnen.

⁵⁹ Hɪr mɪt iuwe ne pris netike mɪt iuwe ne kaunsil nɪnatɪn mɪtɪk keiyak te kakmitɛpɪn Jisas me menmen enum hɪrak kɪrɪakem te hɪr nankɪp kaki. ⁶⁰ Mɪt yapɪrwe nan newenɪwek hɪm netpɪwek enum. Te hɪr ap epei nɪnapɪn mekam enum hɪrak kɪrɪakem te hɪr nankɪp kaki. Maain mɪtɪkɪt wiketeret tan, ⁶¹ *te hɪrakɪt tatɪp, “Mɪtɪk ik nɪpaa katɪp hɪrak kakwep wɪnak iuwe ke God te pɪke kakimaak me wɪ wikak keremem.”

⁶² Mɪtɪk iuwe ke pris kerp katɪp Jisas, “Ti ap ewenhi hatɪp hɪm mei au a? Tenmak te hɪrakɪt tewenut hɪm me menmen enum a?” ⁶³ *Te Jisas ap katɪp hɪm mei au. Te mɪtɪk iuwe hetpris ketpɪwek, “Hi hituthi hekrehɪr ke Mɪtɪk Iuwe God kerek kaku kakɪt tipmain tipmain enum eik, ti etpeiyem. Ti Mɪtɪk Iuwe Krai Nɪkan ke God o au?”

⁶⁴ *Jisas ketpɪwek, “Ti hɪrekes kerek epei hetpɪm. Te hi hetpi. In ek ere maain yi eiyɪr hi Mɪtɪk ke wit ke Mɪtɪk Iuwe hi ahu his yaaim me God Iuwe kerek mɪt iuwe newiyen. Maain hi ahu nepni pɪke anen in.”

⁶⁵ *Jisas katɪp kar ik te mɪtɪk iuwe hetpris kewep laplap mɪrak keteikɪn mɪt God han enuk te hɪrak katɪp, “Hɪrak katɪp enum ketawɪn God kerekɪwek yɪnk enuk. Haiu ap te emnɪne mɪt neiyen nanɪnen nanwepyapɪr hɪm ham nɪpaa hɪrak ketpɪm au emit! Hɪrak epei katɪp enum ketawɪn God. Yi epei yemtewem. ⁶⁶ *Te yi han kitet mekam?” Hɪr newenhi netpɪwek, “Hɪrak kɪrɪak menmen enum te hɪrak eki.”

⁶⁷ *Hɪr natɪp epei au hɪr nenikɪn tɪmank men ninaan me Jisas hɪr nakɪp. Mɪt han newis laplap nɪsawɪn nanamɪr kɪrak nakɪp nesiuwek tekep, ⁶⁸ hɪr nitɪwekhi natɪp, “Ti Mɪtɪk Iuwe, ti atɪp hɪm me profet in ek. Ti ewepyapɪr keimɪn kitep.”

Pita kepakɪn Jisas kiune katɪp hi au hepɪtariyek

(Mk 14:66-72; Lu 22:56-62; Jo 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Pita kau wit eik kekɪr nɪwa ke wɪnak. Te mɪte hap kerek wɪrɪak menmen em wan wɪrek watɪp, “Ti ik ek nɪpaa hau hetike Jisas ke provins Galili.” ⁷⁰ Te Pita kiune katɪp kerp menep ninaan me mɪt yapɪrwe en, “Ti henmak te ti etpo menmen im? Hi hepɪtariyek.” ⁷¹ Hɪrak ketpaan ken witeik kau wɪnak hɪnp ek. Te mɪte hap wɪrek hɪre watɪp mɪt miyapɪr yapɪrwe en kerek nerp menep en war ik: “Mɪtɪk ik ek nɪpaa kau ketike Jisas ke Nasaret.” ⁷² Te Pita kiune katɪp hɪm manp, “Hi hetpi hitehi God kehimitan hɪm mai mɪtɪk ik ek hi au hepɪtariyek.” ⁷³ Maain kike, mɪt han nerp en nan natɪp Pita, “Hɪre watɪp werek. Ti mɪtɪk kiutɪp ke mɪt kerek nises Jisas. Teruk kit kewepuyapɪr mɪp yaain ti mɪtɪk ke Galili.” ⁷⁴ Te in ek Pita katɪp hɪm iuwe, “God kaknen kakiyep te hi ap hetpi werek. Hɪram werek te hi ap hertei mɪtɪk ek ek au.” Hɪrak katɪp epei au, suware katɪp. ⁷⁵ *Suware katɪp epei au, Pita han kitet hɪm kerek nɪpaa Jisas ketpɪm em kar ik: “Suware ap katɪp wen au, te ti hatɪp wikak ti ap herteiya.” Te Pita ken witeik hɪrak kɪkɪt wɪsenum kentar hɪrak yɪnk enuk hɪrak katɪp hɪrak kepɪtari Jisas.

27

Hɪr neithis Jisas neiyɪk nen mɪtɪk iuwe ke gavman Pailat

(Mk 15:1; Lu 23:1-2; Jo 18:28-32)

¹ Epei wanewik, mɪt iuwe ne pris netike mɪt iuwe ne kaunsil ne mɪt miyapɪr ne Isrel hɪr nimenɪpɪn natɪp te nanɪnep Jisas kaki. ² Te hɪr nesenekik keriuwe waai neiyɪk nan nanwet mɪtɪk iuwe gavman ke Rom Pailat ek.

Mɪtɪk Judas kɪkɪap hɪrekes kaa

(Ap 1:18-19)

* 26:61 Jo 2:19-21 * 26:63 Ais 53:7; Mt 27:12 * 26:64 Sam 110:1; Dan 7:13; Mt 24:30 * 26:65 Mt 9:3; Jo 10:33; Ap 14:14 * 26:66 Lev 24:16; Jo 19:7 * 26:67 Ais 50:6, 53:5 * 26:75 Mt 26:34

³ *Maain Judas kerek kewepyapirek, hirak kertei mit iuwe neiyik nen newet Gavman ek, hirak yink enuk keriuwe menmen hirak kiriakem te hirak pike ken kewet mit iuwe pris netike mit iuwe ne kaunsil 30 pewek me silva im. ⁴ Hirak kewetirem, hirak katip, "Hi epei hises menmen enum hi hewepyapir mitik ap kiriak enum au yaaik, te hirak kaki." Te hir natip, "Hiram ap menmen maiu au. Hiram menmen mit ti hiriakem." ⁵ Te mitik Judas kewir 30 pewek silva im men miwaai winak iuwe ke God eik, te hirak kinaiwiri ken keit waai keiyik kikiaip hirekes kau teruk hirak kaa.

⁶ Hir mit iuwe ne pris nekin pewek im keremem, hir natip, "Im em hiram pewek me mamnep mitik kaki. Haiu ap emwisim emtike pewek me winak iuwe ke God au emit!" ⁷ Te hir natip nitet han kiutip me pewek keremem. Hir neiyim natin ti ke mitik kerek kime min kewiyen. Hir neit ti keremem nehimitanek me hir nanwis herwe miwaairi en me mit ne yanimin kerek nan nanir Jerusalem. ⁸ Mar keremem te in hir newep niuk me ti kerek nenewek 'Ti hemkre kerekek.' ⁹ *Mar im him ham nipaa God ketpim mitik profet Jeremaia kewisim mau tiwei epei man. Hiram matip, "Hir neit 30 pewek me silva, hir Isrel nipaa nehimitanem natip pewek me nanithis mitik ik ek. ¹⁰ Mit pris nesiuwe pewek me silva im hir neiyim natin ti ke mit newi nime min mar ke nipaa kai iuwe God ketpowem."

Hir newis Jisas kerp ninaan me mitik iuwe gavman ke Rom niuk mirak Pailat (Mk 15:2-5; Lu 23:3-5; Jo 18:33-38)

¹¹ Hir newis Jisas kerp ninaan me mitik iuwe gavman ke Rom. Te mitik iuwe gavman kitiwekhi, "Ti Mitik Iuwe King kir ke Isrel?" Te Jisas katip, "Ti hirekes hatip har kerekek." ¹² *Hir mit iuwe ne pris netike mit iuwe ne kaunsil ne Isrel neweniwek him natip hirak kiriak menmen enum. Hirak ap kiriak menmen im enum au te hirak ap pike katip him mei kike au. Hirak kekintip wire wire kau keit. ¹³ Mar keremem te Pailat ketpiwek, "Ti ap hertei him yapirwe kerek hir netputem em a?" ¹⁴ *Te Jisas ap kewenhi katip him mei miutip men pailat au. Mar keremem te mitik iuwe gavman ke Rom han kitetim.

Pailat kewenhi katip mit mirak enwenkek Jisas eku nu tentarakit (Mk 15:6-15; Lu 23:13-25; Jo 18:39-19:16)

¹⁵ Wi yapirwe me tito miutip miutip mitik iuwe gavman kesiupan mitik kekere winak enuk ken. Mitik kerekek kaksiuwerek kakno witeik. ¹⁶ Me wi im mitik hak enuk kau en keit winak enuk niuk mirak Barabas. ¹⁷ Hir mit miyapir nererik nau in ek, te Pailat kitorhi ketpor, "Yi hanhan hi asiupan keimin ekno his mi? Hi eswi Barabas o Jisas hir nenewek Kraisa?" ¹⁸ *Hirak Pailat kertei hir mit iuwe ne pris netike mit iuwe ne kaunsil hir hemkre menepam han enuk neriuwe Jisas nentar mit miyapir hanhanek, te hir newepyapirek nar kerekek kerp ninaan mirak kakikip kaki.

¹⁹ Pailat kau yeno me mitik masistret kerek hirak skelim mit nerp ninaan mirak em, te mite pirak wesiuwek him mau tiwei watip, "Ti ap eriak menmeyam me mitik eik kerekek. Hirak ap kiriak menmei enum au. Witaan hi hityak hirek te hi hiwaai enum henterik."

²⁰ Hir mit iuwe ne pris netike mit iuwe ne Isrel nari han ke mit miyapir te hir eninap entip Pailat kaksiuupan Barabas, te hir eninap Jisas kaki. ²¹ *Te mitik iuwe gavman pike kitorhi ketpor keteipim, "Mitikit it et yi hanhan hi enaairwir keimin ekno yi mit?" Hir natip, "Barabas." ²² Pailat kitorhi kar ik: "Te hi hirak Jisas mekam, kerek mit nenewek Kraisa?" Te hir yapirwe natip, "Yi eiwenkekik eku nu tentarakit." ²³ Pailat kitorhi katip, "Hirak kenmak? Hirak kiriak mekam enum a?" Te hir au ninap nenine him iuwe, "Eiwenkekik eku nu tentarakit."

²⁴ *Mitik Pailat kertei in ek hirak kakitipim au, te mit en nesikyaanmi naninapan naniriuwerek. Te hirak kekin tipar keiyim kekemeyet his mirak keit ninaan me mit

* 27:3 Mt 26:14-15 * 27:9 Sek 11:12-13; Jer 32:6-9 * 27:12 Ais 53:7; Mt 26:63 * 27:14 Jo 19:9 * 27:18 Jo 11:47-48, 12:19 * 27:21 Ap 3:14 * 27:24 Diu 21:6-9; Mt 27:4

miyapir yapirwe keteiknor hirak kinapen kakikip. Te hirak katip, “Hi ap hertei mekam enum hirak kiriakem, te hi anep mitik ik kaki. Hiram menmen mi keremem.” ²⁵ *Te mit miyapir newenhi netpiwek, “Ti akip kaki. Hiram ap menmen mit te God han enuk kakriuwit. Maain hirak han enuk kakriuwai haiu mite metike nikerek naiu.” ²⁶ Hir natip menmen im nepei au, te Pailat kesiupan Barabas ken his mir. Te hirak katip mit narak niwaai nipin nenep Jisas te hirak kesiuwerek ken his me mit ne ami te hir enwenkekik eku nu tentarakit.

Mit ne ami hir natip enum nitetnaan Jisas

(Mk 15:16-20; Jo 19:2-3)

²⁷ Pailat kesiuwe Jisas ken his me mit ne ami ne gavman, hir neithis Jisas neiyik nen winak ke gavman, te hir mit soldia keriyen nan nererik hir yapirwe neweikniwek en. ²⁸ *Te hir nenemtin laplap mirak, te hir nemriwek laplap ham mire ninim. ²⁹ Hir nime waai wiwir tiktik mewik ek kire teperiye, te hir nankiuniwek kaku paan. Te hir newetiwek niyen nun kirak ketenenik ken his yaaim mirak nemitetpin natip hirak mitik iuwe. Te hir newen ninip menep hit mirak netpiwek enum nititiweknaan natip, “Ti yaaik Mitik Iuwe King ke mit ne Isrel.” ³⁰ *Te hir nenikin timank menterik, hir nekin niyin kerekek neiyik nenep paan kirak yapirwe. ³¹ Hir netpiwek nitetiweknaan enum epei werek, te hir nenke laplap mekeipniwek. Te hir pike nemiriwek laplap mirak hirekes, te hir netiwek his neiyik nen nanwenkekik kaku nu tentarakit.

Hir newenkek Jisas kau nu tentarakit

(Mk 15:21-32; Lu 23:26-43; Jo 19:17-27)

³² Hir nitet yayiwe nen, te hir nir mitik ke Sairini niuk mirak Saimon. Te hir natip him iuwe hirak nenipek kaknan nu tentarakit ke Jisas kakikepik.

³³ Hir nan niun wit hak niuk mirak Golgota kerek haiu meweikin him haiu menewek ‘Wit Paan Hesnu.’ ³⁴ *Hir nipiun ein hir newet Jisas tipar wain epei neweiknim metike marasin enum me wekwai te hirak kakim. Hirak kininem, te ap kaam au kinapen. ³⁵ *Hir epei newenkekik kau nu tentarakit, hir neretit satu me nein nanit saket mirak me hir hiras. ³⁶ Hir neretit satu epei au, hir nau ti naanmiprewek. ³⁷ Mau niu merp paan kirak hir newis him im em kerek nipa hir nenkerek kerp ninaan me mitik iuwe em. Hir newisim mar im: IK EK HIRAK JISAS MITIK IUWE KING KE MIT MIYAPIR NE ISREL.

³⁸ *Menep Jisas hir newenkek mitikit wiketeret enukit raskel tekintip menmen. Hir newenkek hak kau his yaaim, hak kau ken his henkik. ³⁹ *Hir nepu en, hir mit miyapir nan nen hir netpiwek enum neweikniwek nenwesisek, hir netpiwek nar ik: ⁴⁰ * “Ti mitik kerek ewep winak tempel iuwe ke God ek te ti pike eimaak me wi wikak keremem, ti ekaap hirekes! Ti atip ti Nikan ke God te ti enaaiwir nu tentarakit te ti enatin enen ti.” ⁴¹ Mar im hir mit iuwe ne pris netike mit ninin nertei him lo me Moses netike mit iuwe ne Isrel hir netpiwek enum nitetiweknaan. Hir natip, ⁴² * “Hirak nipa kikaap mit han, te hirak ap kikaap hirekes. Hirak mitik iuwe ke Isrel a? Hirak eknaaiwir nu tentarakit te haiu emises him mirak. ⁴³ *Hirak katip, ‘Hi hises him me God hi Nikan ke God.’ Te God hanhan keriuwerek te ekikepik in ek.” ⁴⁴ Mar im mitikit wiketeret kerek enukit raskel kerek tekintip menmen em newenkekikit tau nu tentarakit tetike Jisas tau menep hirakit tatip Jisas enum.

Jisas epei kaa keit

(Mk 15:33-41; Lu 23:44-49; Jo 19:28-30)

⁴⁵ *Wepni kau nimin, witaan toto man miwapin ti eik ek ere hinkewi. ⁴⁶ *Menep hinkewi, Jisas kinap kenine him iuwe kar ik: “Eli, Eli, lema Sabaktani?” Hiram him

* 27:25 Mt 23:35; Ap 5:28 * 27:28 Lu 23:11 * 27:30 Ais 50:6 * 27:34 Sam 69:21 * 27:35 Sam 22:18
 * 27:38 Ais 53:12 * 27:39 Sam 22:7, 109:25 * 27:40 Mt 26:61; Jo 2:19 * 27:42 Jo 11:50 * 27:43 Sam 22:8;
 Jo 5:18 * 27:45 Emo 8:9 * 27:46 Sam 22:1

Hibru mar im em: “Haai kai, Haai kai God, henmak te ti nepei heweikⁿ sip eweto hⁿairwira?” ⁴⁷ Te m^{it} han nerp menep h^r nemtewek te h^r ap nerteiyek werek au, te h^r nat^{ip}, “M^{it}ik ik ek h^rak ken^{ine} Ilaija.” ⁴⁸ *Wasenum m^{it}ik hak kesiukⁿ ken keit mosong o n^{ik} me wan eik, te h^rak kewis^m mekre wain epei mesine, h^rak kewis^m mau niyen nun kesiuwe Jisas em ek^m. ⁴⁹ Te m^{it} han nat^{ip}, “Ti ewet^{iw}ekem wen au em^{it}! Haiu mam^r te h^rak Ilaija kaknen kakⁱkepik o au!” ⁵⁰ Jisas p^{ike} kⁿap ken^{ine} hisiuwe te h^rak keriuwet h^min k^rak ken kekeipⁿwek, h^rak kaa.

⁵¹ *H^rak kaa, te laplap iuwe mau wⁿak iuwe ke God (tempel) ek mewep pⁿam pⁿam mau niu ein en ere miun tⁱ eik, m^{ire} wiketerem. Te God keteikⁿ m^{it} Jisas kewep yayiwe keriuwe y^{ink} k^rak te m^{it} nanit^{iw}ekhi menmen. Tⁱ k^{it}an^{ik} nan iuwe mewep, ⁵² te herwe hei m^{ik}aisiu te m^{it} miyap^r yap^rwe kerek nises God n^{ip}aa epei naa, in ek h^r p^{ike} nekrit. ⁵³ H^r n^{inaaiw}r herwe hei maain, Jisas p^{ike} kekrit epei au, te h^r nen wit yaaik iuwe Jerusalem. Te m^{it} yap^rwe h^r n^{iri}. ⁵⁴ M^{it}ik iuwe ke ami ketike m^{it} n^rak nau netikerek nau naanm^{ip}re Jisas h^r n^r tⁱ k^{it}an^{ik}, te h^r n^r menmen yap^rwe man, h^r nⁿapen w^{is}enum h^r nat^{ip}, “H^ram werek. M^{it}ik ik ek h^rak N^{ikan} ke God.”

⁵⁵ *Miyap^r yap^rwe nepu, h^r n^{ip}aa nises Jisas n^{inaaiw}r provins Galili nan nankepik neriuwe menmen. H^r miyap^r keriyen nerp yan^min kike h^r n^{irek}. ⁵⁶ *M^{ite} hap pe h^r miyap^r en h^{ire} Maria pe Magdala. Hap ep h^{ire} Maria, miye pe Jems wetike Josep. H^{ire} wetike Miye pe n^{ik}erek wiketeret te Sebedi, Jems ketike Jon.

M^{it} newis Jisas herwe y^{ink} k^rak kekre hei ke nan

(Mk 15:42-47; Lu 23:50-55; Jo 19:38-42)

⁵⁷ Maain h^{inkew}i, m^{it}ik hak kiut^{ip} ketenen nan yap^rwe ke wit Arimatia, kerek niuk m^rak Josep, h^rak kan wit kerek Jisas kaa. H^rak n^{ip}aa k^{ire} m^{it}ik disaipel ke Jisas kises h^m m^rak. ⁵⁸ *H^rak ken k^r pailat te h^rak kit^{iw}ekhi h^rak kak^{it} herwe y^{ink} ke Jisas. Te Pailat kat^{ip} m^{it} n^rak h^r newet^{iw}ek Jisas y^{ink} k^rak. ⁵⁹ Josep h^rak keit Jisas y^{ink} k^rak kesenekik keriuwe laplap yaaim me hike. ⁶⁰ *H^rak kesenekik keriuwe laplap me hike, h^rak kewis^{ik} kekre han kerek m^{it} epei nekupⁿ hei mⁿik nan me Josep. H^rak kewis^{ik} kekre han nepei au, h^rak kat^{ip} m^{it} h^r neweiknen nan w^{is}enuk k^{iw}apⁿ h^m k^rak. H^r newis^{ik} k^{iw}apⁿ h^m ke hei epei au, h^r nen. ⁶¹ M^{it} n^rak menmen im, Maria pe Magdala wetike Maria hap, h^r nau tⁱ neit en menep hei.

M^{it} ne ami nan naanm^{ip}re hei kerek Jisas y^{ink} k^rak k^{iw}aa kekrek.

⁶² Teipmen, wⁱ kerek mises wⁱ m^{it} nemani menmen me Pasova, m^{it} iuwe ne pris netike m^{it} ne Farisi h^r nen nan^r Pailat. ⁶³ *H^r nen nan^r Pailat h^r nit^{iw}ekhi netp^{iw}ek nar ik: “M^{it}ik iuwe, haiu m^{it} han kitet h^m ham im n^{ip}aa m^{it}ik enuk kewenⁿ h^m h^rak ketpim. H^rak kat^{ip}, ‘Wⁱ wikak epei au, hi p^{ike} ekrit ehu.’ ⁶⁴ Te haiu hanhan ti at^{ip} m^{it} han nit h^r naanmamre h^m ke hei kerek Jisas y^{ink} m^rak m^{iw}aa mekrekek, me wⁱ wikak. Te m^{it} n^rak disaipel h^r ap nanⁿen nanri y^{ink} k^rak nant^{ip} m^{it} h^rak epei kekrit. H^r nan^rak menmen im, te h^ram minⁿ h^m enum n^{ip}aa h^rak ketpim me h^rak M^{it}ik kerek God kehimitanek kaknen kakⁱkaap m^{it}.” ⁶⁵ Pailat kewenhi ketpor kar ik, “Yi eiy^{it} his m^{it} han ne ami eino naanmamre hei ik werek werek kerek yi yerteiyem.”

⁶⁶ *H^rak kat^{ip} epei au, h^r nen newis waai neriuwes^{is} hei. Nepei au, h^r newis m^{it} han ne ami h^r nerp en naanm^{ire} herwe hei im.

28

Jisas kekrit kⁿaa^{iw}r herwe hei

(Mk 16:1-10; Lu 24:1-10; Jo 20:1-18)

* 27:48 Sam 69:21 * 27:51 Eks 26:31-33; Hi 10:19-20 * 27:55 Lu 8:2-3 * 27:56 Mt 20:20 * 27:58 Diu 21:22-23 * 27:60 Ais 53:9 * 27:63 Mt 12:40, 16:21; Jo 2:19-20 * 27:66 Dan 6:17

¹ Maain wɨ Sabat epei au, menep kakre wanewik me wɨ Sande, Maria pe wit Magdala wetike Maria hap hɨr nen nanɨr hei kerek mɨt newis Jisas kekrerek. ² Hɨr nen nanɨr hei waswas tɨ kɨtanɨk kentar ensel ke Mɨtɨk Iuwe God kɨnaaiwɨr wit kɨrak kekiuwe kan tɨ keweikɨn nan kenkerek kerek kɨwapɨn hɨm ke hei. Hɨrak keweikɨn nan kenkerek epei au, hɨrak kau kenterik. ³ *Ninaan mɨrak merhɨhe mɨre nepni mewenɨn, klos mɨrak hɨram mɨre hɨke mar ke surp wepni yaaik hɨrak kewep. ⁴ Ensel hɨrak kau kenterik, mɨt han ne ami kerek naanmɨpre hei ke herwe kekrerek, hɨr nɨrek hɨr nepɨrɨr wɨsenum nenkewɨn nɨwaai tɨ nar ke herwe epei maa.

⁵ Te ensel katɨp miyapɨr wik kar ik: “Yi ap einapen au emɨt! Hi hertei yi yɨnyatɨn Jisas kerek mɨt newenkekik kau nu tentarakɨt hɨrak kaa. ⁶ *Hɨrak ap kaa kɨwaai in au. Hɨrak epei kekrit kar ke nɨpaa hɨrak ketpim. Yi einen in eiyɨr wit kerek nɨpaa hɨr newisɨk hɨrak kɨwaairi. ⁷ *In ek yi einowaswas eitɨp mɨt nɨrak disaipel hɨrak nepi kekrit kinɨni kakno provins Galili. Yi einowaswas te yi eiyɨrek ekɨt en. In ek hi nepi hetpi hɨm mai,”

⁸ Hɨrak ketpor epei au, miyapɨr in nɨnaaiwɨr hei ik nepɨrɨr hɨr han yaaik nesiuknen nen nantɨp mɨt nɨrak disaipel. ⁹ Hɨr wen nesiuknen nitet yayiwe, Jisas kewenyipɨri kewisɨk yayiwe hɨrak ketpor, “Yi nepi yan?” Hɨrak ketpor nepi au, hɨr nan menep neiyewo hit mɨrak newenɨpiyek. ¹⁰ *Hɨr neiyewewik epei au, hɨrak ketpor kar ik: “Yi ap einapen au emɨt! Yi einowaswas eitɨp nai yinan hɨr enɨno provins Galili, te hɨr nanɨra nanɨt en.”

Mɨt ne ami nen natɨp menmen hɨr nɨrem

¹¹ Miyapɨr wen nitet yayiwe nepno, mɨt han ne ami kerek naanmɨpre herwe hei, hɨr nen wit Jerusalem natɨp mɨt iuwe ne pris menmen epei man. ¹²⁻¹³ *Hɨr netpor epei au, mɨt iuwe ne pris netike mɨt iuwe ne kaunsil hɨr nimenɨpɨn natɨp. Epei au, hɨr newet mɨt ne ami pewek nari han kɨr neriuwerem netpor nar ik: “Mɨt han nanɨnen nanitɨhi me Jisas herwe yɨnk kɨrak yi eimitorpɨn eiyɨtɨpor wɨ nɨmɨn yi yɨwaai, mɨt disaipel nan nekin yɨnk kɨrak neiyɨk nen. ¹⁴ Maain hɨm im mamno mɨtɨk iuwe gavman te hɨrak kerteiyem, haiu mamno mamɨtɨpɨwek te hɨrak ap han enuk au, te hɨrak ap kakrekyi enum kakɨnterim.” ¹⁵ Hɨr netpor epei au, mɨt ne ami nen nises hɨm mɨr natɨp mɨt yapɨrwe hɨm im. Te nɨpaa ein ere in mɨt yapɨrwe ne Isrel hɨr han kitet hɨm im.

Jisas katɨp mɨt disaipel nɨrak menmen hɨrak hanhan hɨr enisesim

(Mk 16:14-18; Lu 24:36-49; Jo 20:19-23)

¹⁶ *Miyapɨr wik nen natɨp disaipel nar hiswiyen kiutɨp (11) menmen Jisas ketpor epei au, hɨr nitet yayiwe ke Galili kerek Jisas ketpor hɨr enɨno enɨrek. ¹⁷ Hɨr nen ein nɨr Jisas, hɨr newenɨpiyek. Te mɨt han ap han kitet hɨrak Jisas hɨrekes au. Hɨr han kitet hɨrak herwe kerekek. ¹⁸ *Hɨr newenɨpiyek, hɨrak kan menep ketpor menmen. Hɨrak katɨp kar ik: “God epei keweto menmen mɨrak iuwe te hi hinɨn naanmamre menmen yapɨrwe meit wit kɨrak ketike menmen yapɨrwe me tɨ metike nepni. ¹⁹ *Te yi einowaswas eirer wit wit eiri han ke mɨt miyapɨr yapɨrwe hɨr enises hɨm mai. Yi eikɨri enriuwe tɨpar me niuk me God Haai, hi God Nɨkan wetike God Hɨmɨn Yaaik. ²⁰ *Yi eiteiknor hɨr enises hɨm yapɨrwe hi nepi hetpiyem. Yi eiyɨmtau. Wɨ im ere wɨ maain God kakɨwaank tɨ im mamɨt, hekrit hekrit hi ahu atikewi.”

Mepɨr keremem

* 28:3 Mt 17:2; Ap 1:10 * 28:6 Mt 12:40, 16:21 * 28:7 Mt 26:32 * 28:10 Hi 2:11 * 28:12-13 Mt 27:64
 * 28:16 Mt 26:32, 28:7, 10 * 28:18 Dan 7:14; Mt 11:27; Jo 13:3; Ef 1:20-22 * 28:19 Ap 1:8 * 28:20 Jo 14:23; Ap 18:10

Him Yaaim Me Jisas Kraiss Mak Kewisim Mau Tiwei Menmen mekre tiwei ik

Him me Jon Baptais 1:1-8
Jon kikir Jisas keriuwe tipar 1:9-11
Seten kakri han ke Jisas 1:12-13
Jisas katip him yaaim keit Galili 1:14-9:50
Jisas ken Jerusalem katip him yaaim 10:1-13:37
Mit newenkek Jisas kaa 14:1-15:47
Jisas pike kekrit mit nirek 16:1-18
Jisas pike ken wit Heven 16:19-20

*Jon kerek kikir mit neriuwe tipar hirak katip mit him me God
(Mt 3:1-12; Lu 3:1-18; Jo 1:19-28)*

¹ Him im hiram him yaaim me Jisas Kraiss God Nikan kirak. ² *Nipaa Aisaia kewepyapir him me God hirak kewisim mau tiwei hiram matip mar im:

“God katip mitik hirak kehimitanek kar ik:

‘Hi ariuwet mitik kai kaktip him mai kakininit kakno kaknetit yayiwe.’

³ *Mitik hak keit wit weinik mit ap newik hirak kinap katip hisiuwe kar ik: ‘Yi eirik yayiwe yaaim me Mitik Iuwe te hirak kakisesim werak.’

⁴ *Hirak mitik niuk mirak Jon. Hirak kikir mit neriuwe tipar. Hirak kan kepu yaank weinik kewepyapir him me God katip kar ik: “Yi kerek yi eiweikin sip eiwet menmen enum, yi einen in hi akiri te God kakisak menmen enum yi yirakem.” ⁵ Hir mit nerer wit wit ne provins Judia, hir netike mit yapirwe ne wit Jerusalem hir nan nirek. Hir newepyapir menmen enum hir nirakem, te Jon kikiro nekre mani Jodan.

⁶ *Jon kamir tepnek me kamel mit nirakem mar ke laplap, hirak kamir yink ke kamel kire henpen kau tu. Hirak kaam weise metike manu nikim meit yaank. ⁷ *Hirak katip mit miyapir him kar ik: “Maain mitik hak kakikrehir kai. Hirak Mitik Iuwe kinina. Hi ap Mitik Iuwe har ke hirak au. ⁸ Hi epei hikiri yekre tipar, te maain hirak kakwis God Himin Yaaik kakikre han ki.”

*Jon kikir Jisas
(Mt 3:13-17; Lu 3:21-22)*

⁹ Me wi im Jisas kinaiwir wit Nasaret keit provins Galili hirak kan kiun mani Jodan. Hirak kan kiun mani Jodan, Jon kikierek keriuwe tipar. ¹⁰ Hirak kinaiwir tipar kehini kinu ken tenhaan eik, Jon kir nepni hiremewewep mire weipir, God Himin Yaaik kire hore tapi kekiuwe kan kewik. ¹¹ *Te Mitik Iuwe keit God katip him hiram meke nepni man matip mar im: “Ti Nikan kai hi hanhanit. Hi han yaaik heriuwit.”

*Seten kari han ke Jisas
(Mt 4:1-11; Lu 4:1-13)*

¹² *Wasenum, God Himin Yaaik keriuwet Jisas hirak ken yaank weinik. ¹³ *Hirak kepu ein me wi 40, te Seten kari han kirak. Jisas ketike miyak me yaank nepu ein. Mit ensel ne wit ke God hir nan nekepek.

*Jisas katip mit miyapir him me God keit Galili
(Mt 4:12-17; Lu 4:14-15)*

¹⁴ **Maain mit han newis Jon kekere winak enuk ke gavman. Me wi im Jisas kan provins Galili katip mit miyapir him me God. ¹⁵ *Hirak katip kar ik: “Wi epei man

* 1:2 Mal 3:1; Mt 11:10 * 1:3 Ais 40:3 * 1:4 Ap 13:24, 19:4 * 1:6 2Kin 1:8; Mt 11:8 * 1:7 Ap 13:25 * 1:11 Sam 2:7; Ais 42:1; Mt 12:18; Mk 9:7 * 1:12 Mt 9:13 * 1:13 Sam 91:11-13 * 1:14 Mk 6:17 * 1:14 Jo 1:43 * 1:15 Mt 3:2; Ga 4:4

menep te God kakin'in naanmampri yi mit miyapir ne ti. Yi eiweik'in sip eiwet menmen enum yi eiyimtau him me God eiyisesim."

Jisas kenine mitikik tekyaat (4) hirakit tatisesik
(Mt 4:18-22)

¹⁶ Jisas keke ti kesiurir wan ken pin, hirak kir Saimon ketike nikik kirak Andru. Hirakit tewir hepin iuwe men mekre wan. Hekrit hekrit hirakit tari saauk. ¹⁷ *Jisas ketpiwekit kar ik: "Yi eitikewa haiu mamno, hi eteikni menmen te yi eiri han ke mit hir nanises him mai." ¹⁸ Wasenum hirakit tinaaiwir hepin mirakit, hirakit tisesik.

¹⁹ Jisas ken kike, hirak kir Jems ketike nikik kirak Jon, hirakit nikerek hirakit wik te mitik niuk mirak Sebedi. Hirakit tau bot kirakit tekerwo hepin mirakit. ²⁰ Hirak keninewekit, te hirakit tinaaiwir haai kirakit hirak kau kekere bot ketike mit han kerek hir nekepik nekerwo hepin, hirakit ten tises Jisas.

Jisas kepir herwe enuk kenepin kekepin mitik hak
(Lu 4:31-37)

²¹ *Hirakit tisesik, te hir nen niun wit Kapaneam. Hir nepu wit Kapaneam, maain wi Sabat epei man, hirak Jisas ken winak kerek mit nererik nekine him me Moses neitai, hirak katip mit miyapir him mirak. ²² *Hir nemtau him mirak, te hir han kekrit neriuwe menmen hirak ketpim. Hirak ap ketpor kar ke mit kerek ninin nertei him me Moses netpim. Au, hirak katip kar ke Mitik Iuwe Krai kerek God keriuwetek kan kekepi kerekek.

²³ Me wi im, mitik enuk herwe kau kekrerek hirak kepu winak ik. ²⁴ *Hirak kinap katip kar ik: "Jisas ke wit Nasaret, ti han herekyei mekam a? Ti han te hewep a? Hi herteiyit. Ti Mitik Yaaik Iuwe ke God." ²⁵ Te Jisas kenerek ketpiwek kar ik: "Herwe enuk ti ekintip wire wire ti enepin ekepin mitik ik etpaan eno." ²⁶ *Jisas katip kar ik, herwe enuk ketenenik te hirak keperper kenepip him iuwe, herwe ketpaan kenpin kekepinwek. ²⁷ Mit miyapir nir menmen im hir nepirpir nitehiyan nar ik: "Mekak ik. Hirak ketpai him ham yaaim. Hirak kire Mitik Iuwe hirak katip herwe enun hir nemtau him mirak hir nisesim." ²⁸ *Te waswas hir mit miyapir natipan menmen Jisas kirakem te mit nerer wit wit neit provins Galili hir nertei Jisas.

Jisas kikaap pita maam pirak hire yaaip
(Mt 8:14-15; Lu 4:38-39)

²⁹ Jisas kinaaiwir winak eik e, hirak ketike mit nirak nen winak ke Saimon ketike Andru. Jems ketike Jon hirakit ten tetikeri. ³⁰ Saimon maam pirak (miye pe mite pirak) hire winap wawaai yeno hire yink sisi. Hir natip Jisas hire winap. ³¹ Te Jisas ken kirep ketenen his mire kika hire wekrit werp, hirak ketpiwe kar ik: "Ti hinap epei au." Te yink sisi epei au, hire yaaip. Hire yaaip te hire wemani menmen hir nanim.

Jisas kikaap mit miyapir yapirwe hir nire yaain
(Mt 8:16-17; Lu 4:40-41)

³² *Maain wepni kewen ken, hir mit nerer wit wit neriyei mit miyapir hir ninap, hir netike mit miyapir han kerek herwe mekreri, hir neriyei nen nir Jisas. ³³ Mit miyapir yapirwe ne wit iuwe ik nen nererik nau menep wepir ke winak. ³⁴ *Jisas kikaap mit miyapir kerek hir ninap te hir pike yaain. Mit han hirak kepir herwe enum menpin mekepinor. Hirak katip herwe hir ap enwepyapirek hirak keimin au emit! Hir nerteiyek hirak Nikan ke God.

Jisas kirak menmen kerer wit wit ke provins Galili
(Lu 4:42-44)

³⁵ *Hekrit enum eik hirak kekrit ketpaan ken yaank weinik kitehi God, te hirak

* 1:17 Mt 13:47 * 1:21 Mt 4:13 * 1:22 Mt 7:28-29 * 1:24 Mk 5:7 * 1:26 Mk 9:26 * 1:28 Mt 4:24
* 1:32 Mt 4:24 * 1:34 Mk 3:11-12 * 1:35 Mt 14:23; Mk 6:46

ketikerek tewepnak. ³⁶ Maain, Saimon ketike mit han nepu netikerek, hir nen nisesik. ³⁷ Hir nen ninapinek hir netpwek nar ik: "Mit miyapir yapirwe hir nan ninetnut." ³⁸ Hirak ketpor kar ik: "Emit! Haiu wen emno wit ham menep te hi hatip mit miyapir him mai heitai en." ³⁹ *Te hirak ken heriyai heriyai me provins Galili, hirak katip mit miyapir him mirak keit winak kerek mit nererik nekine him me Moses neitei. Hirak kepir herwe enum mau mekre mit miyapir hiram menpin mekeipnor.

Jisas kikaap mitik enuk lepro mewik hirak kire yaaik
(Mt 8:1-4; Lu 5:12-16)

⁴⁰ Mitik enuk lepro mewik hirak kan kewen ninip kitehi Jisas kar ik: "Mitik Iuwe, ti hanhan eriuwa te ti ekepa hi are yaaik." ⁴¹ Jisas hirak hanhanek te hirak kewis his menterik ketpwek kar ik: "Hi hanhan ti are yaaik." ⁴² Hirak katip epei au, in ek lepro menke menpin mekeipnwek hirak kire yaaik. ⁴³ Jisas ketpwek him manp te hirak keruwetek ken wasenum. ⁴⁴ *Jisas ketpwek kar ik: "Ti emtewem. Ti ap etip mitik hak menmen im. Au, ti eno eteikin mitik pris yink kit. Te ti ewetwek menmen nipa Moses ketpai haiu mamwet God em, te mit hir nanirtei ti pike ere yaaik." ⁴⁵ Te mitik ik kemtau him me Jisas au. Hirak kewepyapirem heriyai heriyai, te maain Jisas ap kakno kakitet witeik au. Hirak kirakem te mit nanirek hir han yaaik nanirp nanweiknwek. Te hirak kerp pin eik, mit nerer wit wit hir nan nanirek.

2

Jisas kikaap mitik his hit enum hirak kire yaaik
(Mt 9:1-8; Lu 5:17-26)

¹ Maain wi ham, hirak pike kan wit Kapaneam. Mit en nertei hirak pike kan kepu winak kirak. ² Hir nertei hirak kepu, te hir yapirwe nen nererik ere winak kenempet keruweri. Mit han nerp ya wepir menep hir nemtau Jisas ketpor him me God. ³ Hirak wen ketpor him, mitikit tekyait ten tekerir mitik kiwaai kentar kinaan. Hirak his hit maa tupe tupe meit. Hirakit tan tatir Jisas tewep mit yapirwe nerp neiyepet wepir, te hirakit ap tatno nimin taau. Te hirakit tehin tiniu leta me winak pinak ein. ⁴ Hirakit tehin tiniu winak ten niu ein, hirakit tenke toni kiwapin winak siup kerek Jisas hirak kerp ketin ni en. (Mit ne Juda hir newis toni kiwapin winak siup. Nipin au. Wit hirak tenhaan weinik, hir niu auri.) Hirakit tenke toni ere khi wisenuk kepeit, hirakit tinaaiwir kinaan kerek mitik kiwaai kekrerem men ti. ⁵ *Jisas kertei hirakit tetike mitik kiwaai kinaan han kitet hirak kakikepik, hirak ketpwek kar ik: "Mitik, hi esak menmen enum mit hiram mamno."

⁶ Hirak katip kar ik, te mit han kerek ninin nertei him me Moses natip mit miyapir em, hir nau neit en hir han kitet nar ik: ⁷ *"Ko! Kenmak hirak katip kar ik? Hirak katip enum kekrehir ke God. Hirak kire God te hirak ketpim a? God kerekek kakisak menmen enum mamno. Mit taauye!" ⁸ Jisas kertei kekre han kirak hir han kitet nar ik, te hirak ketpor kar ik: "Yi ap han ekitet menmen mekre han ki mar im au emit! ⁹ Hi atip mitik kiwaai kentar kinaan, 'Hi esak menmen enum nipa ti hirakem hiram mamno,' yi yepitari hi atip werek auye. Te hi atip mitik, 'Ti ekrit etenen yeno eiyim eno, hirak kakikrit kakno, yi eiyirtei hi atip werek te hi esak menmen enum me yi mit. Hi etpi mekam te yi han ekiteta?' ¹⁰ Hi tewen etpwek har ik: 'Ekrit eno,' te yi eiyirtei hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi esak menmen enum yi mit ne ti yi yirakem." ¹¹ Hirak ketpor epei au, hirak katip mitik kiwaai kekre kinaan kar ik: "Ti ekrit etenen kinaan mit eiyim eno witeik." ¹² Hirak katip epei au, te mitik kehin kekrit ketenen kinaan mirak kewepi ken witeik. Mit nirek, te hir nepirpir newenipi God Hirak Iuwe, hir natip nar ik: "Haiu mir menmen yaaim mar im nipa ein auye."

* 1:39 Mt 4:23, 9:35 * 1:44 Mk 3:12, 7:36; Lev 14:1-32 * 2:5 Lu 7:48 * 2:7 Ais 43:25; 1Jo 1:9

Jisas kenine Livai hirak kisesik
(Mt 9:9-13; Lu 5:27-32)

¹³ Maain Jisas pike kitet tenhaan ken wan ke Galili, mit nen nererik te hirak ketpor him me God. ¹⁴ *Hirak wen kitet tenhaan hirak kir Livai, hirak nikan ke mitik Alfias, hirak naanmipre winak ke mit hir newir pewek me takis. Jisas kirek ketpwek kar ik: "Ti etikewa hawir wariyakit wauno te ti ehises him mai." Livai kekrit kisesik ketikerek ten.

¹⁵ Maain Jisas kau winak ke Livai. Mit yapirwe enun kerek hir neit takis nekintip pewek ham nisawinem, hir nen netike mit kerek niriak menmen enum hir naam menmen netike Jisas ketike mit narak disaipel kerek nises him mirak. ¹⁶ *In ek mit han nepu, niuk mir Farisi, hir ninin nises him me Moses. Mit han nepu niuk mir Skraip. Hir ninin nertei him me Moses natip mit em. Hir niri Jisas ketike mit naanmipre pewek me takis netike mit kerek hir niriak enum, hir yapirwe newepnak nekiyan naam menmen. Hir mit Skraip natip Jisas disaipel narak nar ik: "Kenmak hirak kipaam menmen ketike mit nari pewek me takis netike mit niriak menmen enum a?" ¹⁷ Jisas kentaui him mir, te hirak ketpor kar ik: "Mit ninap nanino nani mitik dokta. Mit hir manpenun neit taau. Hi epei han ti hari han ke mit hir niriak enum. Mit kerek hir han kitet hir yaain au."

Jisas katip me him ham yaaim
(Mt 9:14-17; Lu 5:33-39)

¹⁸ Maain wi ham mit nises him me Jon netike mit ne Farisi hir han tewenin menmen me God yaaim, te hir nanit ninpi nanu. Mit han niri te hir nan niri Jisas nitiwexhi nar ik: "Mit ne Jon netike mit ne Farisi hir nanit ninpi nanu. Nenmak te mit nises him mit niriakem au?" ¹⁹ Jisas ketpor tok piksa kar ik: "Mit nanit ninpi nanu nantike mitik epei keit mite a? Taauye! Hir han yaaik nanim menmen nantikerek. ²⁰ Maain wi ham hir mit han hir nantiwexhis neiyik nanino, te hir mit narak nanit ninpi rek nanu."

²¹ Hirak wen ketpor tok piksa kar ik: "Mit hir ap nekerwo laplap ham kike yaaim mentir ham enum tokim au. Hir nekerwewim, maain hir nankemyet laplap hiram mamno mamre kike mamri laplap tokik mamwepim. ²² Mit hir ap newen tipar wain wen petep mekre meme hiyei tokim auye! Hir nanwenem te wain tiwerpek mamniu, hiyei tokim mamwep te wain mamwen mamno ti, hiyei enum mamwep mamit. Au, mit newen wain wen petep mekre meme hiyei wen yaaim nimmam."

Him me wi Sabat
(Mt 12:1-8; Lu 6:1-5)

²³ *Maain wi sabbat ham, Jisas hirak ketike mit disaipel narak hir nen nitet ni ham. Mit narak newen wit yehes miram nehish newenem hir naam. ²⁴ Mit ne Farisi kerek ninin nises him me Moses hir natip Jisas nar ik: "Ko! Nenmak te mit nit niriak menmen im enum a? Nipaa God kewet Moses him lo me wi Sabat, te haiu metput me mit nit hir newen wit yehes au emit."

²⁵ *Jisas hirak ketpor kar ik: "Yi ap han kitet werek menmen yi yekinaam me him me maam kaiu Dedit a? Nipaa hirak ketike mit narak ninpi maan te hir naam menmen nar ke haiu mit in ek epei maam. Te yi wen yepitari hir niriak enum au, yaaim ye!

²⁶ *Abaiata hirak wen mitik hetpris naanmipre winak ke God, hirak Dedit ketike mit narak nen winak eik nimin ein naam bret tokim mit newisim me God miwaai mensiu kinaan menep. Mit naanmipre menmen me God, hir keriyen naam bret tokim mirak. Mit han au. Him me Moses matip emit, te hirak Abaiata kewet Dedit ketike mit narak em hir naam. ²⁷ *God kinin kiriak mit. Hirak hanhani, hirak kehimitan wi sabbat hiram mamkaap mit keriyen. ²⁸ Hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi Mitik Iuwe, hi hinin menmen me wi sabbat."

* 2:14 Jo 1:43 * 2:16 Mt 11:19; Lu 15:1-2 * 2:23 Diu 23:25 * 2:25 1Sml 21:1-6 * 2:26 Lev 24:5-9 * 2:27 Diu 5:14

3

*Me wi Sabat Jisas kikaap mit his enum
(Mt 12:9-14; Lu 6:6-11)*

¹ Maain Jisas pike ken winak kerek mit nererik nekine him me Moses neitai en. Mitik enuk his miutip meweikin hirak kau ein. ²* Mit han hir nipirek hirak kakikepek me wi Sabat te hir nenerek nansiuwek him nanriyaak kakno winak enuk. ³ Jisas katip mitik his enuk kar ik: “Ti enen in.” ⁴* Hirak epei kan, Jisas katip mit kar ik: “Me wi Sabat him me God kerek Moses kewisim mau tiwei hiram mewisai haiu miriak menmen yaaim o enum? Haiu emkaap mit o haiu emnip?” Hir au nekintip neit. ⁵* Hirak kiwaainaan kiri kentaantwo han enuk kentar hir mit han toenuk. Hirak katip mitik his enum kar ik: “Ti esiuwe his emnen.” Hirak kesiuwehis mirak te his pike mire yaaim. ⁶* His mire yaaim te mit ne Farisi hir nen witeik nen nererik netike mit kerek nises him me mitik iuwe King Herot, hir nimenipin Jisas nankip.

Mit yapirwe nises Jisas

⁷ Jisas ketike mit disaipel narak hir nen wan eik. Mit yapirwe ne provins Galili hir nisesik nen nererik netike mit ne Provins Judia, ⁸* Idumia, wit yapirwe ke mani Jordan pinak ein, wit Taia, wit Jerusalem ketike wit Saidon. Hir yapirwe nemtau menmen Jisas epei kiriakem, te hir nan nantirek. ⁹* Hir epei nan, Jisas katip mit narak kar ik: “Yi yayit bot eiyik einen eiteninek te mit ap nanipira hi ankewin hir nanintirira.” ¹⁰* Nipaa Jisas kikaap mit miyapir yapirwe ninap hir nire yaain, te in ek mit yapirwe ninap newep mit hir nan nerp menep newis his mentar Jisas, te hir nire yaain. ¹¹* Hirak ken kitet ein ein, herwe enun nirek nitehir nau ti nenepip nar ik: “Ti Nikan ke God.” ¹²* Te Jisas ketpor him manp hir ap nanwepyapirek au emit!

*Jisas hirak kehis mit disaipel nar hiswiyen wik
(Mt 10:1-4; Lu 6:12-16)*

¹³ Maain Jisas kehis mit kerek hirak hanhani keninor hir nan nisesik netikerek nen nau miniu (o neyip) kentir ein. ¹⁴ Hir nau ein, hirak kehis mit hiswiyen wik (12) hirak kewep niuk kenewor niuk mir “Aposel.” Hekrit hekrit hir netikerek nanriyan nanisesik nanimtau him mirak. Maain hirak kakriuweti nanino nantip mit miyapir him mirak. ¹⁵ Maain hirak kakriuweti kakwisi hir nepir herwe enun nanino nankeipin mit. ¹⁶* Im em hiram niuk me mit hirak ketorhis keriyei netikerek: Saimon (hirak kewis niuk mirak ham Pita), ¹⁷* Jems, ketike nikik kirak Jon, hirakit nikerek te Sebedi (Hirak kewis niuk mirakit wik Boanesis kentar hirakit tatip him iuwe mire nepni mewenin). ¹⁸ Hirak wen kehimitan Andru, Filip, Batolomyu, Matyu, Tomas, Jems hirak nikan ke mitik Alfias, Tadius, Saimon Selot, ¹⁹ hir netike Judas ke wit Iskeriot kerek kewepyapir Jisas te mit enun nepan narak neiyik nen nakip.

*Mit natip Bielsebul kikaap Jisas kepir herwe enun nekeipin mit
(Mt 12:24-32; Lu 11:14-23, 12:10)*

²⁰* Jisas kehis mit hiswiyen wik (12) epei au, hirak ken winak kirak eik. Hirak ken winak, mit yapirwe nererik winak kirak te hirak ketike mit disaipel narak ap te nanim menmen taau. ²¹* Maain miye pirak wetike kikrek tirak hir nerteiyek, hir nen nare nantiwekhis nanriyaak neiyik nanino nir ein nentar hir han kitet hirak han ken sip hirak ketaritari. ²²* Mit kerek ninin nertei him lo me Moses natip mit miyapir em, hir ninaiwir wit Jerusalem nekiuwe nan natip nar ik: “Herwe enuk niuk mirak Bielsebul hirak kersis Jisas te hirak Seten kewis Jisas hirak kinin herwe enun kepiri nanino

* 3:2 Lu 13:14 * 3:4 Lu 14:3 * 3:5 Jo 11:33, 12:40 * 3:6 Mt 22:15-16 * 3:8 Mt 4:25 * 3:9 Mk 4:1; Lu 5:1-3 * 3:10 Mt 14:36 * 3:11 Lu 4:41 * 3:12 Mk 1:34 * 3:16 Jo 1:42 * 3:17 Lu 9:54 * 3:20 Mk 6:31 * 3:21 Jo 10:20 * 3:22 Mt 9:34, 10:25

nankeipin mit.”²³ Jisas kertei menmen hir netpim te hirak kenine mit ein hir nan nerp menep in, hirak ketpor tok piksa kar ik: “Seten kenmak te hirak kepir herwe narak nekeipin mit a? Taauye!²⁴ Mit ne wit hak hiras naninepan, te hir nankiyan nantike mit han ne wit hak naninepan taauye!²⁵ Mit ne weiwik miutip hiras naninepan te hir nanirkeik te hir nankiyan nanu nanit? Au, hir nanawaank hiras.²⁶ Seten hirekes kepir herwe narak nankeipin mit, hir naninke hasini nanawaank hiras.²⁷ Hi hinin Seten hi epir herwe narak nekeipin mit, hiram mar ke mitik hak kinin kakno kakwep wepir kaksenek mitik enuk yehes enum o mitik iuwe, te hirak kakit menmen mirak meit winak eik keiyim kakno.

²⁸ “Hi etpi werek. Menmen enum mit nriakem metike him enum hir netpim hirak God kakisakem han ekitetim au.²⁹ Te mit natip enum me menmen God Himin Yaaik kiriakem, hirak ap te kakisakem taau! Hiram mamu mamit tipmain tipmain enum eik.”³⁰ *(Jisas katip him im kentar mit han ne Jerusalem hir natip nar ik: “Herwe enuk kersisek kekepik te hirak kepir herwe enun nekeipin mit.”)

Neimin hir ne weiwik me Jisas
(Mt 12:46-50; Lu 8:19-21)

³¹ *Hirak katip epei au, Jisas miye pirak wetike kikrek tirak nan nerp witeik neninewek.³² Mit nau neit ninin nemtau hir neninewek, hir netpiwek nar ik: “Miye pit wetike kikrek nit hir nerp witeik neninut.”³³ Jisas ketpor kar ik: “Neiyin hir nire miye wetike kikrek nai?”³⁴ Hirak kiwaainan kir mit nau menep te hirak katip: “Mit in hir nire miye wetike kikrek nai.³⁵ Mit kerek nemtau him me God nisesim, hir keriyen nire miye wetike kikrek o yenterer nai.”

4

Jisas katip tok piksa me mitik kamir wit yehes mau ni
(Mt 13:1-9; Lu 8:4-8)

¹ *Jisas pike ken wan ke Galili kerp تنهاان eik katip mit him me God. Hirak kepu ein, mit yapirwe nan nererik nanimtau him mirak. Hir nerp menep menep nersis Jisas, te hirak ken kau bot kiwaai kentar wan menep تنهاان. Mit yapirwe nau تنهاان nemtau him mirak.² *Hirak ketpor tok piksa kar ik:

³ “Yi eiyimtewem! Hirak mitik hak ken kewir yehes meit ni mirak.⁴ Hirak wen kewirem, ham menke miwaai yayiwe, hore meniuwe man maam.⁵ Yehes ham hiram menke miwaai ti kentar nan mewo waswas mekre ti kike.⁶ Maain, wepni iuwe kan kamip, hiram meweiwei maa keremem.⁷ Yehes ham menke miwaai ti kerek nipaa waai enum tik tik mewiyen. Maain, waai enum tik tik pike mewo miwapinem, te hiram ap mari au.⁸ Yehes ham menke miwaai ti yaaik nipaa mitik kewenek. Hiram mewo iuwe mari yapirwe. Ham mari 30, ham mari 60, ham mari 100.”⁹ Jisas katip him mirak mikaru mar ik: “Neimin yi yertei him mai werek werek yi han ekitetim werek werek.”

Kenmak Jisas katip tok piksa
(Mt 13:10-17; Lu 8:9-10)

¹⁰ Maain, mit yapirwe epei nen, Jisas hirak kepu weinim ketike mit hiswiyen wik narak (12) netike mit han disaipel kerek nemtau him mirak keriyen. Hir nepu nitiwekhi him me nipaa hirak ketpim.¹¹ Te hirak ketpor kar ik: “God kewisi yi yertei menmen me hirak kinin naanmipre menmen karkeik. Nipaa God ap kewepyapirem, te mit hir nerteyem au. Hi etpim hisawinem te yi mit keriyen yertei menmen me God.¹² *Mit han toenuk au. Hi etpim hisawinem hetpor te

* 3:30 Jo 10:20 * 3:31 Mk 6:3; Jo 2:12; Ap 1:14 * 4:1 Mk 3:7-9; Lu 5:1-3 * 4:2 Mt 13:34; Mk 4:33-34 * 4:12 Ais 6:9-10; Jo 12:40; Ap 2:26-27

'h̄r en̄r menmen te h̄r ap nerteiyem, h̄r nemtewem te h̄r nerteiyem au. H̄r nertei te h̄r neweik̄n han newet God em, God kak̄s̄ak menmen enum h̄r n̄r̄iakem. H̄r nep̄tari menmen te h̄rak kak̄s̄ak menmen enum m̄r au.'

Jisas kewepyap̄r h̄m me tok piksa

(Mt 13:18-23; Lu 8:11-15)

¹³ "In ek yi yep̄tari menmen im hi etpiyem h̄saw̄nem, te maain yi eiȳrtei menmen ham hi etpiyem h̄saw̄nem mam̄rkeik? Taauye! Hi are ewepyap̄r im em, te maain yi eiȳrtei h̄m me God werek werek. ¹⁴⁻¹⁵ Yehes m̄waai yayiwe h̄ram mar ke m̄t h̄r nemtau h̄m me God, te Seten kan keweiknor han k̄r h̄r han kaa h̄m m̄rak. ¹⁶ Yehes menke m̄waai t̄ kike kent̄ar nan h̄ram mar ke m̄t nemtau h̄m me God h̄r han yaaik. ¹⁷ *Yehes nekenik kike mewo mepu, maain wepni kam̄p h̄ram meweiwei maa h̄ram m̄re m̄t. Mar im h̄r nepu han yaaik, te maain m̄t h̄r han neneri newepnaki, h̄r han enuk nan̄naaiw̄r h̄m me God mam̄t. ¹⁸ Yehes m̄waai t̄ n̄paa waai t̄kt̄ik mewi m̄wap̄n yehes h̄ram mar ke m̄t h̄r nemtau h̄m me God. ¹⁹ *Te h̄r han kitet menmen yap̄rwe. H̄r han yaaik nan̄t pewek yap̄rwe, h̄r hemkre menepam neriuwe menmen heriyai heriyai ere han k̄r kenke kenterim. H̄m me God mepu mekre han k̄r au, h̄r han kaa rem meit. ²⁰ Yehes m̄waai t̄ yaaim mari yap̄rwe, h̄ram mar ke m̄t nemtau h̄m me God h̄r nisesim n̄r̄iak menmen yaaim. M̄t han kike, m̄t han iuwe, m̄t han w̄senum."

H̄m me si m̄t n̄saw̄nek kek̄re sar

(Lu 8:16-18)

²¹ *Jisas h̄rak p̄ike ketpor kar ik: "Yi yaȳt si te yi eisaw̄nek ek̄kre sar o ekn̄k yeno a? Taauye! Yi eiwis̄ik ek̄ntar yeno eku niu ek̄r. ²² *Menmen yap̄rwe m̄saw̄n meit, maain h̄ram p̄ike mamu yaain m̄t nan̄rteiyem. Menmen ham yap̄rwe m̄t h̄r nehanem, maain h̄ram mamu yaain m̄t nan̄rteiyem. ²³ Keiȳn kak̄rtei, h̄rak kak̄mtewem."

²⁴ *H̄rak wen ketpor kar ik: "Menmen yi eiȳmtewem yi han ekitetim werek werek. Mar ke yi han kitet m̄t netike menmen h̄r n̄r̄iakem, maain mar im God han kakiteti yi m̄t kakrekyiyem, te h̄rak kakriyaam w̄senum. ²⁵ *M̄t̄ik hak ketenen menmen, te God kakwet̄wek menmen ham mantikerem h̄ram yap̄rwe. M̄t̄ik hak au ketenen menmen kike, menmen m̄rak kike God kakriyaam mamno mamkeip̄n̄wek mam̄waank mam̄t."

Tok piksa me yehes mewo

²⁶ Jisas wen kat̄p: "Menmen God k̄r̄iakem kakri han ke m̄t te h̄r nanisesik, h̄ram mar ke m̄t̄ik kam̄r yehes mau ni. ²⁷ *W̄itaan o wanewik h̄rak k̄iwaai o k̄r̄iak menmen, yehes mewo. H̄rak k̄rem mewo, te h̄rak kep̄tari karkeik te h̄ram mewo. ²⁸ T̄ h̄rekes kenip yehes mewo men mine t̄wei, maain heneik mewim h̄ram mamri mamine n̄k̄im m̄ram. M̄t̄ik au, t̄ erekek kenip menmen mewo. ²⁹ *Maain yehes me nenhep maa, m̄t̄ik kaknen kakwenem."

Tok piksa me nu mastet

(Mt 13:31-32; Lu 13:18-19)

³⁰ Jisas wen ketpor kar ik: "Hi etpi menmen God k̄r̄iakem kakri han ke m̄t kakriwerem h̄ram m̄re mekam? Hi etpi h̄m im. ³¹ Yehes me nu mastet men t̄ mewo h̄ram kike kike. (H̄ram mar ke God kin̄n naanm̄pre m̄t, te maain h̄r yap̄rwe nan̄rtei menmen m̄rak.) ³² Maain, h̄rak mastet n̄k̄ik kakwo kakre iuwe, h̄rak kin̄n menmen m̄t nam̄r mau ni eim, h̄rak ken niu kakw̄r̄r heneik mewik, te hore mamnen mamwik mamwis yaank mentar heneik m̄rak."

Jisas kat̄p m̄t h̄m tok piksa keremem

(Mt 13:34-35)

* 4:17 Mt 26:31 * 4:19 Mt 19:23-24 * 4:21 Mt 5:15 * 4:22 Mt 10:26; Lu 12:2 * 4:24 Mt 7:2 * 4:25 Mt 13:12 * 4:27 Je 5:7 * 4:29 Joe 3:13; Rev 14:15

³³ Jisas katip mit yapirwe tok piksa mar im ere hirak keremir yinam au meit mentar hir ap nerteiyem wen au. ³⁴ Hirak katip tok piksa mar im katip mit yapirwe rem keriyen. Te hirak ketike mit narak nepu weinim, hirak kewepyapir menmen nipaa hirak ketpim kisawinem.

Jisas katip te yuwerep katin kike kike keit

(Mt 8:23-27; Lu 8:22-25)

³⁵ Maain hinkewi menep kakre witaan, Jisas katip mit narak kar ik: "Haiu emno emrekir wan emno pinak ein." ³⁶ Hirak ketpor, te hir netikerek wen nau bot ninaaiwir mit yapirwe nerp tenhaan. Mit nau bot ham netikeri nen. ³⁷ Hir wen nepno ein, yuwerep kiniu kan keriuwet wan te tipar kehinhin kekre bot. ³⁸ Jisas kiwaai kinatin kekre bot sip karak kewis paan kentar yeno tap mirak. Mit narak nan nekotitek netpiwek nar ik: "Haai, ti ap han kitetai au a? Haiu wan kiniu kakwep te haiu mami." ³⁹ Te Jisas kekrit katip wan yuwerep kewenek kar ik: "Hihe enuk ewaai ehit!" Hirak katip epei au, yuwerep katin kike kike, wan hihe enuk kiwaai keit. ⁴⁰ Te Jisas katip mit narak kar ik: "Yi yenmak te yi yinaain a? Yi ap han kiteta wen au a?" ⁴¹ Hir nemtau him mirak, hir ninaain natipan main main nar ik: "Mitik ik hirak keimin? Hirak mitik kerekek? Hirak kertei kewen yuwerep wan hihe enuk kiwaai keit."

5

Jisas kepir herwe enuk kenpin kekeipin mitik

(Mt 8:28-34; Lu 8:26-29)

¹ Hir nau bot nerekir wan nen pinak ein, hir niun ti ke wit ke mit ne Gerasa. ² *Jisas hirak kenke kinaaiwir bot kiun tenhaan ken pin eik, mitik hak kerek herwe enuk kersisek hirak kinaaiwir herwe hei kinik miniu (o neiyip), hirak kan Jisas. ³ Mitik ik hekrit hekrit kepu kekre herwe hei kinik miniu (o neiyip). Mit han hir ap nenke sen nesenkekik neriuwerem in ek au. ⁴ Hir nipaa nesenkekik neriuwe sen mau his hit mirak, te hirak au kari me his ketnim, hirak kewir nan kenemtin me hit. Mit han hir nepitari narak menmen te hirak kire yaaik kau keit, taau. ⁵ Hekrit hekrit witaan wepni, hirak kepu kepeit kepikre herwe hei kinik miniu (o neiyip), hirak kenepip kenep hirekes keriuwe nan kerekir yink karak.

⁶ Hirak kir Jisas keperp ein, hirak kesiukin ken kewen ninip kitehir kewenpiyek kerp menep, ⁷ *hirak kenepip katip kar ik: "Ti Nikan ke Mitik Iuwe ti henmak te ti!" ⁸ Herwe kinapen kentar Jisas nipaa ketpiwek kar ik: "Ti herwe enuk enke enepin ekeipniwek." ⁹ Jisas kitiwekhi kar ik: "Ti ekine hirekes." Herwe katip, "Hi niuk mai mit yapirwe hentar haiu herwe yapirwe mersisek." ¹⁰ Hirak kitehi Jisas him iuwe te hirak ap kakriuweti naninaaiwir wit ik au ekit!

¹¹ Sak yapirwe meit miniu (o neiyip) eik maam menmen.

¹² Herwe nitiwekhi nar ik: "Ti eriuwetai haiu mamno mamikre sak." ¹³ Jisas hirak kewenhi te hir netpaan narin nekeipin mitik ik, hir nen nekre sak. Sak yapirwe mar 2,000 hiram mirar mekiuwe miniu (o neiyip) men mamtin wan tipar mekiuwe him yipir hiram maa meit.

¹⁴ Mit kerek naanmipre sak hir narin nen natip mit ne wit iuwe, mit ne wit kike me menmen im epei man. Hir nemtau menmen im, hir nan nanir menmen mit hir epei netporem. ¹⁵ Hir nan nar Jisas ketike mitik nipaa herwe nersisek. Mitik ik hirak kau ti han yaaik, hirak epei keriuwet klos, te hir mit nnapen. ¹⁶ Mit naanmipre sak wen netpor menmen hir epei nirem me mitik enuk ketaritari ketike sak. ¹⁷ Hir nemtau menmen im, hir nitehi Jisas him iuwe hirak kaknaaiwir wit kir.

¹⁸ Hir nitiwekhi nar ek, te hirak ken kau bot. Hirak mitik nipaa herwe nersisek kitehi Jisas, te hirak ketikerek tatno. ¹⁹ Te Jisas ketpiwek kar ik: "Au, ti ehu in eno wit me mit nit eteiknor etpor menmen Mitik Iuwe hirak kerekjutem han tewenin nit kekepit." ²⁰ *Te

* 5:2 Mk 1:23 * 5:7 Mk 1:24 * 5:20 Mt 4:25; Mk 7:31

h̄irak ken wit mar hiswiyen (10) niuk m̄iram Dikapolis, h̄irak kat̄ip kewepyap̄ir menmen Jisas kerekȳiwekem. M̄it en nemtewem h̄ir nep̄irp̄ir han yaaik han kitet̄im.

*Jisas k̄ikaap m̄it̄ik iuwe n̄iki p̄irak wetike m̄ite h̄ire winen hemkre
(Mt 9:18-26; Lu 8:40-56)*

²¹ Jisas p̄ike ken kau bot ketike m̄it n̄irak, h̄ir nerekir wan nen p̄inak ein. Jisas kenke k̄inaaiw̄ir bot p̄ike ken kiun tenhaan eik, m̄it yap̄irwe nerp nererik neweikn̄iwek kerp en. ²² H̄ir nerp nererik neweikn̄iwek kerp en, m̄it̄ik hak kerek naanm̄ipre w̄inak kerek m̄it nererik nekine h̄im me Moses neitai, niuk m̄irak Jairas, h̄irak kan kenke kiteh̄ir k̄iwaai h̄it me Jisas, ²³ *h̄irak kat̄ip h̄im iuwe kar ik: “N̄iki pai nepei menep wawi waunatin wauno. Ti enen etikewa euno ti ewis his menteriye te h̄ire aure yaaip h̄ire p̄ike waw̄ikrit wawu.” ²⁴ H̄irak ketp̄iwek, te Jisas ketikerek ten ein.

H̄irak tetike m̄it disaipel n̄irak nen en, m̄it yap̄irwe nisesi nen nerp neweik̄in Jisas. ²⁵ M̄ite piut̄ip wises Jisas wetikeri, h̄ire w̄inap hekrit hekrit winen hemkre me tito mar hiswiyen wik (12). ²⁶ H̄ire n̄ipaa wen w̄ir m̄it dokta yap̄irwe, h̄ire wew̄ir pewek wewetorem weiȳim wat̄in h̄irehes ere h̄iram epei au mesi. Te h̄ir nertei nekepye au. H̄ire wen w̄inap winen hemkre. ²⁷ *H̄ire wemtau m̄it nat̄ip menmen Jisas h̄irak k̄ir̄iakem, te h̄ire wisesik. ²⁸ H̄ire han kitet war ik: “Hi awis his mentar laplap m̄irak kerekek, te hi p̄ike are yaaip.” ²⁹ H̄ire wesiuwe his wewis̄im mentar laplap m̄irak, hemkre k̄ire kat̄in keit, h̄ire w̄ire yaaip. Te h̄ire wertei h̄ire winen hemkre epei au keit. ³⁰ *Jisas h̄irak kertei menmen m̄irak yaaim iuwe m̄inaiw̄irek men m̄ikaap neim̄in, te h̄irak keweik̄in k̄iwaainaan kitehi m̄it kar ik: “Keim̄in keten̄ino laplap mai?” ³¹ M̄it n̄irak disaipel netp̄iwek: “Ko! M̄it yap̄irwe neweikn̄init. Kenmak te ti hitorhi me laplap mit a?” ³² Au, Jisas wen k̄iwaainaan kak̄ir keim̄in keten̄in̄iwek laplap. ³³ M̄ite ip wertei h̄ire epei w̄ire yaaip, te h̄ire wep̄irp̄ir wan wenke witeh̄ir w̄iwaai h̄it me Jisas kewepyap̄ir menmen h̄ire w̄ir̄iakem. ³⁴ *Te Jisas ketp̄iwe kar ik, “M̄ite, ti han kiteta hi ekepit, te ti ere yaaip. N̄ipaa ti h̄inap te in ek ti epei ere yaaip.”

³⁵ H̄irak wen ketp̄iwe, m̄it̄ik Jairas m̄it n̄irak nan netp̄iwek nar ik: “N̄iki pit epei waa, henmak te ti eriyaam ektan Jisas? Ti ewis̄ik kakno?” ³⁶ Te Jisas kemtewem h̄irak kat̄ip m̄it̄ik Jairas kar ik: “Ti ap enaain au. Ti han ekiteta kerekek.” ³⁷ H̄irak kewis Pita, Jems ketike n̄ik̄ik k̄irak Jon tetike m̄it̄ik ik keretet, h̄irak̄it ten ein. H̄irak kewen m̄it han au, h̄ir nerp in. ³⁸ H̄irak̄it ten t̄ipiun w̄inak ke m̄it̄ik ek, h̄irak Jisas k̄ir m̄it h̄ir n̄ik̄it̄ep nesikyaanmi. ³⁹ *H̄irak ken w̄inak ke n̄im̄in ein, h̄irak ketpor kar ik: “Yenmak te yi ȳik̄it̄ep? H̄ire ap waa au, h̄ire w̄iwaai kerep̄ep.” ⁴⁰ H̄ir nemtewek kat̄ip kar ik te h̄ir nenwes̄isek enum enum nen. Te h̄irak keriuweti nen wit eik. H̄irak ketike miye haai n̄ire nen netike Pita, Jems, Jon neit haau me n̄iki w̄iwaai weitai en. ⁴¹ *H̄irak ketenen̄iwe his kiut̄ip ketp̄iwe h̄im me m̄it ne Isrel kar ik: “Talita kumi.” Haiu meweik̄in h̄im haiu mat̄ip mar ik: “N̄iki kike hi hetput ti ekrit.” ⁴² H̄ire wekrit wasenum witet ein ein. (N̄ipaa ein h̄ire wepu tito mar hiswiyen wik (12).) H̄ir m̄it n̄irep h̄ire witet ein ein h̄ir nenemȳiwe naan nat̄ip: “Ko!” ⁴³ *Jisas ketpor h̄im iuwe te h̄ir ap nanwepyap̄irek au em̄it. Epei au, h̄irak ketpor h̄ir nanwet̄iwe menmen te h̄ire waw̄im.

6

*M̄it ne wit Nasaret neweik̄in sip newet Jisas
(Mt 13:53-58; Lu 4:16-30)*

¹ Jisas k̄inaaiw̄ir wit ik ek ken kiun wit k̄irak eik. M̄it n̄irak h̄ir nisesik. ² *H̄irak ken kiun witeik, maain w̄i sabbat ham, h̄irak ken kekere w̄inak kerek m̄it nekine h̄im me Moses neitai en, h̄irak kat̄ip m̄it miyap̄ir h̄im me God. H̄ir nemtewek, h̄ir neh̄inh̄in nat̄ip nar ik: “Keim̄in ketp̄iwek h̄im im te h̄irak ketpaiyem? Karkeik te h̄irak kertei

* 5:23 Mt 8:3; Mk 7:32 * 5:27 Mk 6:56; Mt 14:36 * 5:30 Lu 6:19 * 5:34 Mk 10:52; Lu 7:50, 17:19 * 5:39
Jo 11:11 * 5:41 Lu 7:14 * 5:43 Mk 1:44, 7:36 * 6:2 Jo 7:15

menmen im? H̄rak k̄r̄īak menmen yaaim n̄paa haiu ap m̄rem au. ³* M̄t̄ik ik ek h̄rak kime w̄nak kerekek. H̄rak n̄kan ke Maria. H̄rak heiyiwe ke Jems, Josep, Judas tetike Saimon. Yenterer n̄rak nau in netikewai. H̄rak M̄t̄ik Iuwe au. H̄rak m̄t̄ik wein̄k kep̄r ke haiu m̄t̄ keriyen.” Te h̄r han toenuk neriuwerek n̄nein̄k. ⁴* Jisas ketpor kar ik: “M̄t̄ik hak kat̄ip m̄t̄ menmen God keteikn̄wekem, niuk m̄rak iuwe men heriyai heriyai merer wit wit. Te niuk m̄rak ap iuwe keit wit k̄rak, o weiw̄k miut̄ip m̄rak o miye haai kikrek o yenterer n̄rak au.” ⁵* H̄rak ap k̄r̄īak menmen yaaim yap̄rwe n̄paa m̄t̄ ap n̄rem au, te h̄rak kewis his mentar m̄t̄ n̄nap kekekpi h̄r n̄re yaain manpenuk neit. ⁶ H̄rak kenke kekreri kentar m̄t̄ in ap han kitetik.

Jisas keriuwet m̄t̄ aposel n̄rak nar hiswiyen wik (12)

(Mt 10:5-15; Lu 9:1-6)

⁷* H̄rak kari m̄t̄ hiswiyen wik n̄rak (12) nau h̄rak ketpor menmen. H̄rak ketpor menmen, h̄rak kenkeri keriuweti n̄re wik wik nen nerer wit wit. H̄rak kewisi h̄r nekreh̄r k̄rak nep̄r herwe enun nan̄no nankeip̄n m̄t̄. ⁸* H̄rak ketpor h̄m iuwe te h̄r ap nan̄t menmen yap̄rwe neiȳm nan̄no au em̄t! Pewek o wapnake o menmen au. Paap kerekek te h̄r neke t̄ neriuwerek. ⁹ H̄r neriuwet su, te saket wik au em̄t, miut̄ip keremem. H̄rak ketpor kar ik: ¹⁰ “Me w̄ yi yaino yayu yaȳkre w̄nak hak, yi ap yaȳm menmen eirer w̄nak ham au em̄t. W̄nak kiut̄ip kerekek ere yi yainaiw̄r wit yaino wit hak. ¹¹* M̄t̄ ne wit hak ap neriyi m̄t̄ naanmampri yaȳt w̄nak k̄r nan̄mtau h̄m mi au, yi einaaiw̄r m̄t̄ in einep̄p toni waniu (o win) mau h̄t̄ m̄t̄, te yi yeteiknor h̄r n̄r̄īak enum.” ¹² H̄rak ketpor epei au, h̄r m̄t̄ n̄rak nen nat̄ip m̄t̄ miyap̄r han h̄m me God me h̄rak kat̄ip m̄t̄ h̄r nanweik̄n sip nanwet menmen enum. ¹³* H̄r nep̄r herwe enun yap̄rwe nekeip̄n m̄t̄, h̄r newen wel mentar m̄t̄ n̄nap, te h̄r n̄re yaain.

M̄t̄ nenep Jon kerek k̄rk̄r m̄t̄, h̄rak kaa

(Mt 14:1-12; Lu 3:19-20, 9:7-9)

¹⁴* M̄t̄ik iuwe King Herot kin̄n naanm̄pre m̄t̄ ne Isrel, h̄rak kertei menmen Jisas k̄r̄īakem kentar Jisas niuk m̄rak iuwe te m̄t̄ h̄r nertei menmen h̄rak k̄r̄īakem h̄r netpim nerer wit wit. Te Herot kemtewek. M̄t̄ han nat̄ip nar ik: “Jon kerek k̄k̄r m̄t̄ neriuwe t̄par h̄rak nep̄i kaa, te h̄rak p̄ike kekrit kepu. Mar im te h̄rak k̄r̄īak menmen yaaim n̄paa haiu m̄t̄ ap m̄rem au.” ¹⁵ Te m̄t̄ han nat̄ip nar ik: “H̄rak Jisas ik h̄rak Ilaisa kerekek.” M̄t̄ han nat̄ip: “Au, h̄rak k̄re m̄t̄ profet n̄paa nat̄ip h̄m me God newepyap̄rem nat̄ip m̄t̄ em̄.” ¹⁶ Herot kemtewem, h̄rak han kitet kar ik: “H̄rak Jon n̄paa hi eriuwet m̄t̄ik hak ken kerekir teruk k̄rak paan kewen keket, h̄rak p̄ike kekrit kau keit.”

¹⁷⁻¹⁸** N̄paa Jon h̄rak epei kat̄ip Herot kar ik: “Ti hewaank Herodias m̄te pe n̄kik kit ti het̄we. Menmen im h̄ram ap yaaim au, h̄ram enum!” Herot han enuk keriuwet m̄t̄ n̄rak h̄r netenen Jon nesenkekik newis̄k kekre w̄nak enuk kentar m̄te pe Herot n̄kik k̄rak niuk m̄rak Filip, h̄rak herot ket̄we. ¹⁹ Herodias h̄re han enuk ware waunep Jon, te h̄re taau. ²⁰ Herot k̄naain Jon. H̄rak kertei Jon m̄t̄ik yaaik kises h̄m me God. Te Herot naanm̄prewek. W̄ kerek herot kemtau h̄m m̄rak h̄rak k̄naain. Te h̄rak wen p̄ike hanhan kak̄mtau h̄m m̄rak kakteipim kerekek.

²¹ Maain w̄ ham Herodias hanhan wemir̄r Herot m̄t̄ik k̄re h̄rak kaknep Jon. W̄ im Herot han kitet w̄ n̄paa miye p̄rak winaak, te h̄rak kemani menmen kakwet m̄t̄ n̄rak ne gavman netike m̄t̄ kerek naanm̄pre m̄t̄ ne ami netike m̄t̄ niuk m̄r iuwe neit provins Galili h̄rak kakwet̄r menmen h̄r nan̄m. ²² H̄r naam epei au, Herodias n̄ki p̄ire wan w̄r̄re winor henye. H̄r m̄t̄ han yaaik iuwe neriuwep̄, te Herot ketp̄we kar ik: “Ti itauhi me menmen ti hanhanem, te hi tewen ewetitem. ²³* Menmen mekam

* 6:3 Jo 6:42 * 6:4 Jo 4:44 * 6:5 Lu 4:40 * 6:7 Lu 10:1 * 6:8 Lu 10:4-11 * 6:11 Ap 13:51 * 6:13 Je 5:14 * 6:14 Mt 16:14; Mk 8:28 * 6:17-18 Lev 18:16 * 6:17-18 Lev 18:16 * 6:23 Est 5:3, 6, 7:2

ti itauhiyem hi ewetitem. Ti itauhi me menmen hi naanmiprewem te hi enke pinam ewetitem hi wen hetenen pinam.”

²⁴ Hirak katip epei au, hire wen witeik witehi miye pire war ik: “Hi ehitiwekhi mekam?” Hire miye wetpawe war ik: “Ti ehitiwekhi me mitik kakno kaknep mitik Jon Baptais kerek kikir mit neriuwe tpar hirak kakweto paan kirak.” ²⁵ Hire pike wan waswas wetpawek him iuwe war ik: “In ek ti eweto paan ke Jon ekikre tikenup.” ²⁶ Herot kemtau him im, hirak han enuk. Te nipa hirak ketpawe him iuwe, mit yapirwe nemtewek. Te hirak kinapen kaknep Jon, te hirak yink enuk katip mite auye. ²⁷ Te hirak kesiuwe mitik ken kerekir Jon teruk kirak kekrekre winak enuk. ²⁸ Hirak kewis paan kirak kekrekre tikenup hirak pike keiyik kan kewet mite rek. Hire wen witeik wewet miye pire paan ke Jon.

²⁹ Maain mit ne Jon nertei hirak epei kaa, hir nen winak enuk neit yink kirak neiyik nan newisik kekrekre hei.

Jisas kewet mit nar 5,000 menmen hir naam

(Mt 14:13-21; Lu 9:10-17; Jo 6:1-13)

³⁰ *Mit aposel ne Jisas pike nan netpawek menmen hir nriakem natip mit miyapir em. ³¹ *Hirak ketpor kar ik: “Yi eitikewa haiu mamno wit weinik mamu mamit ein.” Hirak katip kar ik kentar mit yapirwe nan netpor wanewik ere witaan, te hir ap nau naam menmen taau. ³² Hir hirras nau bot nepno wit weinik.

³³ Te mit yapirwe ne wit yapirwe niri hir nen, hir nerteiri hir neimin, te hir mit miyapir nesiuknen ninin nen wit weinik eik ek nemeriyor hir nanin. ³⁴ *Jisas kenke kinaiwir bot ken kiun tenhaan kerp ti eik, hirak kir mit yapirwe nererik in, hirak hanhani kentar hir nire sipsip mit naanmiprewem au, hiram mamno heriyai heriyai menmen mamimip mamawaankem. Hirak katip keteiknor menmen me God yapirwe. ³⁵ *Maain menep kakre witaan hirak wen ketpor him, mit disaipel narak nan netpawek nar ik: “Wit weinik ik ek, nepei au kakre witaan. ³⁶ Ti eriuweti enino enrer wit wit enit menmen enim.” ³⁷ Hirak Jisas ketpor, “Yi hirras eiwetir menmen hir nanim.” Te hir pike netpawek, “Haiu emno emwir pewek mar 200 kina mamit menmen a? Taauye! Haiu ap meit pewek mei yapirwe au!” ³⁸ Jisas kitorhi kar ik: “Menmen marmenum mepeit in? Yi eino eiwenhisem.” Hir epei nen newenhisem, hir pike nan netpawek nar ik: “Bret hispinak (5) metike saauk wik me wan mepeit in keremem.”

³⁹ Hirak epei kertei, hirak katip mit disaipel narak: “Yi eitip mit hir eninke hasini enu yenkis eim.” ⁴⁰ Hirak ketpor kar ek, te hir nenkeri hasini hasini nau nitet yenkis, mit han nar 100, mit han nar 50. ⁴¹ Te hirak ketenen bret metike saauk mau his mirak, hirak kikitamaan men nepni eim kitehi God katip hirak yaaik. Epei au, hirak kewep bret kewet mit disaipel narak em. Te hir netiwem neiyim nen newet mit miyapir em. Epei au, hirak pike keit saauk kewetirem hir neiyim nen newet mit miyapir em hir naam. ⁴²⁻⁴³ Mit miyapir yapirw naam ere tu iuwe, ham au mepeit. Te mit disaipel neit menmen yinam miwaai em kerek mit hir naam au, hir nemi mekre wapnake mar hiswiyen wik (12) ere mau him. ⁴⁴ Hir mit yapirwe nar 5,000 mit keriyen hir nererik naam menmen.

Jisas ken kitet tpar keke niu

(Mt 14:22-23; Jo 6:15-21)

⁴⁵ In ek Jisas katip mit disaipel narak him manp te hir eninin enu bot enino enrekir wan eniun pinak ein enmeriyiwek enit wit Betsaida. Hirak kakriuwet mit hir nanino heriyai heriyai nanrer wit mir eim. ⁴⁶ *Hirak Jisas keriuweti hir nen, te hirak ken miniu (o neiyip) kitehi God, hirakit tewepnak. ⁴⁷ Maain witaan man, bot ke mit wen kerekir wan ke ninin, hirak Jisas kerp ti kepu weinik. Hirak kir mit narak hir neiyik newen tpar iuwe neriuwet bot ken, te nime miniu meriuwet bot ap ken kiun pinak ein au. ⁴⁸ Menep wanewik, Jisas hirak kitet wan keke niu ken. Hirak kakno kaksipaap mit nau

* 6:30 Lu 10:17 * 6:31 Mk 3:20 * 6:34 Mt 9:36 * 6:35 Mk 8:1-9 * 6:46 Mk 1:35; Lu 5:16, 6:12, 9:28

bot, ⁴⁹* te h̄r n̄rek kitet wan keke niu ken, h̄r han kitet h̄rak herwe. ⁵⁰ Te h̄r n̄naain nenep̄p. H̄r nenep̄p te h̄rak ketpor kar ik: “Yi han tokik eiyu. Hi Jisas kerekek hi han. Te yi ap eineina au.” ⁵¹* H̄rak ketpor epei au, h̄rak keh̄n k̄niu ketikeri nau bot. Te n̄ime mat̄n meit. H̄r n̄rek, te h̄r nep̄rp̄r iuwe. ⁵²* H̄r ap han kitet menmen me bret kerek h̄rak k̄riakem kewet m̄t em h̄ram meteiknor h̄rak M̄t̄ik iuwe. Au, han k̄r wen toenuk. Mar im te h̄r nep̄rp̄r.

Jisas k̄kaap m̄t miyap̄r h̄r n̄nap neit Genesaret
(Mt 14:34-36)

⁵³⁻⁵⁴ H̄r nerekir wan ere h̄r niun tenhaan ken p̄n eik. H̄r n̄naaiw̄r bot nerp tenhaan m̄t yap̄rwe h̄r n̄r ninaan me Jisas h̄r nerteiyek h̄rak keimin. Te h̄r nen heriyai heriyai ⁵⁵ nerer wit wit h̄r nener̄r m̄t n̄nap neri nen newisi n̄waai nentar yeno, h̄r n̄nani neri nen wit kerek h̄r nemtau Jisas kewiyen. ⁵⁶ Jisas ken kerer wit kike o wit iuwe, h̄r m̄t newis m̄t n̄nap h̄r nau yaain menep yayiwe, h̄r nit̄wekhi te h̄r new̄r his netenen klos m̄rak. M̄t kerek new̄r his netenen klos m̄rak, h̄r p̄ke n̄re yaaik.

7

Jisas kene m̄t kerek h̄r nises h̄m me maamrer, ap nises h̄m me God au
(Mt 15:1-9)

¹ M̄t han ne Farisi kerek nin̄n nises h̄m me Moses, h̄r netike m̄t han kerek nin̄n nertei h̄m me Moses nat̄p m̄t miyap̄r em, h̄r n̄naaiw̄r wit Jerusalem nen nererik neit wit eik nan̄r Jisas. ²* H̄r n̄r m̄t disaipel han kerek nises h̄m me Jisas h̄r n̄paam menmen te h̄r nin̄n nekemyet his m̄r au. ³ (M̄t miyap̄r ne Isrel h̄r niut̄p niut̄p nises h̄m me maamrer te m̄t ne Farisi h̄r nisesim iuwe. H̄r nekemyet his au, te h̄r nan̄m menmen au. ⁴* H̄r nan̄no wit nan̄t menmen m̄t nesiwerem meit maket, h̄r nant̄wem p̄ke nan̄nen wit eik h̄r nin̄n nan̄m̄r au, te h̄r nan̄m menmen au. H̄r nises h̄m meiyam me maamrer mar im. H̄r nekemyet wa hesnu, m̄n me toni, wenkep̄ye, sar metike m̄n me ain. Au, h̄r ap te nan̄m menmen taau!)

⁵ H̄r m̄t ne Farisi netike m̄t kerek nin̄n nertei h̄m me Moses nat̄p m̄t miyap̄r em, h̄r nitehi Jisas nar ik: “Nenmak m̄t h̄r nises h̄m mit, te h̄r ap nises h̄m me maamrer? H̄r naam menmen neriuwe his enum hap̄k mewim.” ⁶* Jisas ketpor kar ik: “N̄paa Aisaia h̄rak kat̄p h̄m me yi m̄t kerek yewen̄n h̄m. H̄rak kewis h̄m mau t̄wei mar im:

‘M̄t in newenan̄pi neriuwe h̄m m̄r, te han k̄r kis̄sa au.

⁷ H̄r niteh̄r newen nin̄p nine henye newen̄pi niuk mai wein̄m. H̄r nat̄p m̄t miyap̄r h̄m m̄r h̄ram mar ke h̄m me God.’ ⁸ “Yi yeweik̄n sip yewet h̄m me God, te yi yises h̄m wein̄m m̄t keriyen h̄r netpiyem.”

⁹ H̄rak wen ketpor, “Yi yertei werek werek eiweik̄n sip eiwet h̄m me God te yi eiyises h̄m mi. ¹⁰* N̄paa Moses kewis h̄m mau t̄wei kat̄p kar ik: ‘Yi naanmampre miye haai ni eiwen̄pi niuk m̄r eikepi, maain yi naanmampri. Neimin̄ h̄r nene miye haai n̄r nanre new̄rpaan newepik, h̄r m̄t han nan̄n̄p nani nan̄t.’ ¹¹ Te yi m̄t yat̄p m̄t̄ik hak kakt̄p miye haai n̄rak menmen h̄rak maain kakwet̄rem kak̄kepi, te h̄rak keh̄mitanem kakwet God em, ¹² te maain yi yeriuwes̄sek h̄rak ap kakwet miye haai em kak̄kepi kakriwerem au. ¹³ Mar im yi yewen̄n h̄m me God yeriuwe menmen maamrer netpiyem yi yisesim yat̄p m̄t em. Yi m̄t ȳriak menmen yap̄rwe enum mar im.”

Menmen m̄t n̄riakem menip God h̄rak kat̄p h̄r enun
(Mt 15:10-20)

¹⁴ Jisas p̄ke ken̄ne m̄t miyap̄r yap̄rwe h̄rak ketpor kar ik: “Yi m̄t miyap̄r yap̄rwe, yi n̄k̄p emnep eiȳmtau h̄m mai, yi han ekitetim! ¹⁵* Menmen m̄t nan̄m

* 6:49 Lu 24:37 * 6:51 Mk 4:39 * 6:52 Mk 8:17 * 7:2 Lu 11:38 * 7:4 Mt 23:25 * 7:6 Ais 29:13 * 7:10
Eks 20:12, 21:17; Diu 5:16 * 7:15 Ap 10:14-15

mamno tu kir hiram ap menip God kaktip mit hir enun au. Menmen mekre han ke mit hiram meweikin han kir hiram menip God hirak kaktip mit hir enun. ¹⁶ Neimin hir enirtei hir nanimtwem.”

¹⁷ Maain hirak epei kinaaiwir mit hirak ken winak ken nimen ein, mit hirak nises him mirak hir nitiwekhi me him nipaa hirak ketpim. ¹⁸ Hirak kenemyor naan ketpor kar ik: “Yi wen yepitariyem yar ke mit ein a? Yi yepitari menmen hiram mamno him ke mit hiram menip God hirak kaktip mit hir enun taauye! ¹⁹ Menmen hiram mamno mamike tu kerekek maain mit hir nanino naninerem mamno mune ne heim.” (Me him im Jisas katip hirak keteiknai menmen yapirwe me ti hiram yaaim te haiu mamim.) ²⁰ Hirak wen katip, “Menmen enum mekre han ke mit hiram menip God kaktip hir enun. ²¹ *Menmen mekre han ke mit meit nimen hiram menipi hir han kitet enum, hir nisesan niran, hir nekintip menmen o hir nenep mit nani. ²² Hir nari miyapir ne mit han his newenem niwaai netikeri, hir hemkre menepam enum nanit menmen, hir nirak menmen enum meit wit wit heriyai heriyai, hir newenin him, hir nenke perke enum o paan tokik nekitet naan, hir han enuk neriuwe mit hir ninini neit menmen yapirwe, hir netpi nisesi, hir han kitet hir iuwe ninin mit han. Menmen im metike menmen ham enum. ²³ Menmen im yapirwe meit nimen mekre han man hiram menip God hirak kaktip mit hir enun.”

Mite pe Finisia witehi Jisas hirak kakepiye

(Mt 15:21-28)

²⁴ Maain Jisas hirak kekrit kinaaiwir wit ik, hirak kepno ken hin me wit Taia. Hirak ken kiun ein, hirak ken kepu winak hak kinapen hir mit en nertei hirak kepu winak eik, te hir nemtewek. ²⁵ In ek, mite hap niki pire herwe enuk kersisep, hire wemtau mit natipan me Jisas. Te hire wen wenke niwaai ti menep hit me Jisas. ²⁶ Mite ip hire pe Isrel au. Hire miye pire wina (o winiye) weit provins Sairo Finisia. Hire witehi Jisas hirak kakipir herwe kaknopin kakikepin niki pire.

²⁷ Te Jisas katip hirak kakinin kakikaap mit ne Isrel, te hirak ketpiwe tok piksa kar ik: “Nikerek hir eninin enim menmen. Hiram enum te haiu mit mamkin menmen me nikerek mamwirem mamno mamwet nepere rem.”

²⁸ Te hire wetpiwek, “Ti atip werek Mitik Iuwe, te nepere mekorir menmen me nikerek minatin niwaai ti.”

²⁹ Hirak ketpiwe, “Ti atip werek ik, te ti pike eno witeik. Hirak herwe epei kenke kenpin kinaaiwir niki pit.” ³⁰ Hire pike wen witeik, hire wir niki pire niwaai yeno, hire wertei herwe epei kenke kenpin kekeipniwe.

Jisas kikaap mitik enuk ap katip au, nikip toto

³¹ *Maain Jisas kinaaiwir wit ke Taia keit ein, hirak ken kewep nimen ke wit Saidon hirak ken menep hin me wit hiswiyen (10) hirak ken ere kiun wan ke provins Galili.

³² *Mit han neit mitik hak neiyik nen neteikin Jisas ek. Mitik ik hirak nikip toenum katip werek au. Teruk enuk kemerhin (o kemarkik). Hir natip Jisas him iuwe, te hirak kakwis his maminterik kakikepik. ³³ *Hirak Jisas ketiwekhis keriyaak keiyik ken ketikerek tekiyakit tinaaiwir mit yapirwe nererik neit ein. Te hirak kewis histuwak mirak mekre nikip mirak, hirak kenikin timank men nin kirak. ³⁴ *Te hirak kikiam naan men niu kekin han ketpiwek kar ik: “Efata.” Haiu meweikin him haiu matip, “Ti nikip mit emnep emtau menmen.”

³⁵ Hirak nikip mirak menep, teruk kerek kemerhin (o kemarkik) epei au, hirak katip werek werek. ³⁶ *Hirak Jisas ketpor him iuwe te hir enwepyapir menmen im emit! Hirak kehimitenorem katip hir ap enitpim au emit! Te hir newepyapirem iuwe nerer wit wit heriyai heryiyai. ³⁷ *Mit in han kekrit wisenum hir natip nar ik: “Hirak epei

* 7:21 Ga 5:19-21 * 7:31 Mt 15:29-31 * 7:32 Mk 5:23; Lu 4:40, 13:13 * 7:33 Mk 8:33 * 7:34 Mk 6:41; Jo 11:41 * 7:36 Mk 1:43-45 * 7:37 Ais 35:5

kiriak menmen yapirwe yaaim. Hirak wen kiriak mitik ik nipaa nikip to enum, hirak nikip menep kemtau him.”

8

Jisas kewet mit nar 4,000 menmen hir naam
(Mt 15:32-39)

¹ In ek mit yapirwe nererik nan, hir ap neit menmen mei te nanim au. Te Jisas hirak kenine mit disaipel narak ketpor kar ik: ²*“Hi hanhan heriuwe mit in. Hir nau netikewa me wi wikak, te in ek menmen hiram epei au mesi hir ninpri maan. ³ Hi eriuweti nanit ninpri nanino nir ein te hir ninpri mamin naninkewin nanwaai yayiwe. Mit han hir neke yanimin nan.” ⁴ Mit narak netpwek nar ik: “Haiu mamwetir menmen hir nanim mamirkeik? Wit ik ek hirak weinik.” ⁵ Jisas hirak kitorhi kar ik: “Menmen marmenum mepeit?” Hir natip, “Menmen hispinak wik(7).”

⁶ Hirak katip him iuwe te mit miyapir yapirwe hir nanu ti. Te hirak ketenen bret hispinak wik (7), hirak kitehi God em katip hirak yaaik. Te hirak kewenin bret kewet mit disaipel narak em hir nenkerem newet mit yapirwe rem. ⁷ Hir mit disaipel narak wen netenen saauk ham kike. Te Jisas kitehi God em, hirak kewet mit narak em ketpor hir enwet mit han em. Hir newetirem. ⁸ Hir mit yapirwe naam menmen ere tu iuwe. Mit disaipel narak nen neit menmen yinam wen mepeit, hir neiyim nen nemi mekre wapnake hispinak wik (7) mau him. ⁹ Mit miyapir nar 4,000 hir epei naam menmen im. Hir epei naam, hirak keriuweti nen. ¹⁰ Hirak keriuweti nen, hirak ketike mit disaipel narak hir nehin ninu nau bot, hirak kerekir wan ken kiun hin me distrik Dalmanuta.

Mit Farisi nitehi Jisas hirak kakriak menmen hir nanirem
(Mt 16:1-4; Lu 12:54-56)

¹¹ * In ek mit han ne Farisi kerek hir ninin nises him me Moses hir nan netike Jisas newepnak. Hir nenerek nitwekhi hirak kakriak menmen kakteiknor hirak God keriuwetek kan ti ik. Hir hanhan nanri han kirak. ¹² * Jisas kekin han ketpor kar ik: “Yenmak yi mit yitauhi te hi ariak menmen hi eteikni God keriuweta hi han a? Hi hetpi werek. Hi ap te eteikni yi mit ne ti menmen mar im taau.” ¹³ Hirak katip epei au, hirak kinaiwiri kehin kinu kau bot ketike mit narak, hirak kerekir wan kakno pinak ein.

Tok piksa me him me mit ne Farisi netike him me mitik iuwe King Herot
(Mt 16:5-12)

¹⁴ Hir mit disaipel narak neit bret au, hir han kaa rem. Kiutip kiwaai kekre bot kepeit kerekek. ¹⁵ * Bot hirak wen kerekir wan, hirak Jisas katip him iuwe ke him enum mit newepyapirem natip hiram yaaim metike menmen mit ne mitik iuwe King Herot niriakem. Hirak ketpor, “Naanempre hiras. Yi einopin eikeipin yis me mit ne Farisi metike yis me mit ne Herot.” ¹⁶ Te hir natipan nar ik: “Haiu han kaa bret te hirak kenai ketpaiyem.” ¹⁷ * Jisas kemtau hir natipan, te hirak ketpor kar ik: “Yenmak te yi yatip yi han kaa bret a? Yi ap han kitet menmen werek werek wen au a? Han ki au to enuk a?”

¹⁸ * “Yi nanamir kewi te yi yir menmen au. Yi nikip mewi, te yi yemtau menmen au. Yi han kaa menmen im a? ¹⁹ * Nipaa ein hi eweprep bret mar hispinak (5) me mit nar 5,000, yi yeit yinam mekre wapnake mau him marmenum a?” Hir netpwek, “Haiu memi mar hiswiyen wik (12).” ²⁰ * Hirak ketpor kar ik: “Me bret hispinak wik (7) me mit nar 4,000 yi yeit yinam yemi mekre wapnake mau him marmenum a?” Hir netpwek, “Haiu meit hispinak wik (7).” ²¹ Hirak ketpor, “Yi wen yepitari a? Hi ap heni me bret au. Hi hetpi yi einopin ap eiyises him enum mit ne Farisi natip mit hir enisesim.”

Jisas kikaap mitik ke Betsaida hirak nanamir toto

* 8:2 Mk 6:34-44 * 8:11 Mt 12:38 * 8:12 Lu 11:29 * 8:15 Lu 12:1 * 8:17 Mk 6:52 * 8:18 Jer 5:21; Esi 12:2; Mk 4:12; Ap 28:26 * 8:19 Mk 6:41-44 * 8:20 Mk 8:6-9

²² Maain h̄ir nen niun wit Betsaida. H̄ir m̄it han nari m̄it̄ik nanam̄ir toto h̄ir neiȳik nan n̄ir Jisas, h̄ir nit̄iwekhi h̄im iuwe te h̄irak kakwis his mam̄interik. ²³*Jisas keten̄inwek his kariyaak ken k̄inaaiw̄ir wit ken kerp p̄in eik. H̄irak kenik̄in t̄imank men nanam̄ir k̄irak, h̄irak kewis his menterik. Te h̄irak kit̄iwekhi kar ik: “Ti h̄ir menmen o au?” ²⁴ H̄irak m̄it̄ik k̄iwaainaan k̄ir ein ein kat̄ip, “Hi h̄ir m̄it̄ neke t̄i o hi h̄ir nu waai?” ²⁵ H̄irak Jisas p̄ike kewis his mentar nanam̄ir k̄irak. In ek h̄irak m̄it̄ik k̄ir h̄im̄in naan menmen h̄irak k̄irem werek werek yaaim. ²⁶*H̄irak nanam̄ir yaaik te Jisas kare kaksuwerek kakno, h̄irak ketp̄iwek kar ik: “Ti ap eno wit Betsaida eik, au em̄it! Ti eno nit en kerekek.”

Pita kewepyap̄ir Jisas h̄irak m̄it̄ik Kraiss God kesiuwerek kan t̄i
(Mt 16:13-20; Lu 9:18-21)

²⁷ Maain Jisas ketike m̄it̄ disaipel n̄irak nen nerer wit wit me Sisaria Filipai. H̄ir wen nepno h̄irak kitehi m̄it̄ n̄irak kar ik: “M̄it̄ h̄ir nenewa hi keim̄in?” ²⁸*M̄it̄ n̄irak h̄ir netp̄iwek nar ik: “M̄it̄ han nat̄ip ti Jon kerek k̄ik̄ir m̄it̄ nekre t̄ipar ti p̄ike hekrit heke herwe hei han. M̄it̄ han nat̄ip ti profet Ilaija ti h̄inaaiw̄ir wit ke God hekiuwe han t̄i ik e. M̄it̄ han nat̄ip ti m̄it̄ik profet hak n̄ipaa nat̄ip h̄im̄ me God newepyap̄irem nat̄ip m̄it̄ em, ti p̄ike hekrit heke herwe hei han.” ²⁹*H̄irak Jisas kitorhi, “Te yi han kitet hi keim̄in?” H̄irak Pita ketp̄iwek, “Ti M̄it̄ik Kraiss kerek God kehimit̄anit kerek ti ekepai haiu m̄it̄ keriyen.” ³⁰*Jisas ketpor h̄im̄ iuwe, “Yi ap eiwepyap̄ir hi keim̄in au em̄it!”

Jisas kat̄ip maain h̄irak kaki h̄irak p̄ike kak̄ikrit
(Mt 16:21-28; Lu 9:22-27)

³¹ In ek, h̄irak kin̄in ketpor kar ik: “Maain hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik Iuwe hi ȳink kai kakiyewo iuwe. Haairer netike m̄it̄ iuwe pris kerek newet God menmen me m̄it̄, h̄ir netike m̄it̄ nin̄in nertei h̄im̄ lo me Moses, h̄ir nan̄ineina te h̄ir naniyep hi hahi. Te maain w̄i wikak, hi p̄ike ekrit ehu.” ³² Jisas kat̄ip h̄im̄ kepak̄in menmen au, h̄irak kewepyap̄irem. Te Pita ketp̄iwek keriyaak keiȳink ken p̄in eik h̄irak kenerek ketp̄iwek kar ik: “Ti han kitet menmen mar im au em̄it.” ³³ Jisas keweik̄in k̄ir m̄it̄ disaipel n̄irak han te h̄irak kene Pita ketp̄iwek kar ik: “Seten ti enop̄in ekeipno. Ti ap han kitet menmen har ke God han kitetim au. Ti han kitet menmen har ke m̄it̄ keriyen.”

³⁴*Maain Jisas ken̄ine m̄it̄ yap̄irwe netike m̄it̄ disaipel n̄irak. H̄ir nan nererik nau, te h̄irak ketpor kar ik: “Neim̄in h̄ir hanhan nanis̄isa nan̄im̄tau h̄im̄ mai, h̄ir hanhan h̄iras au. H̄ir ap neh̄inh̄in en̄inaain menmen enum mamnen mamriwaank nentar h̄ir nises h̄im̄ mai. ³⁵*Neim̄in n̄ir̄iak ek au, te h̄ir nare nanu nan̄it̄ menmen yap̄irwe, maain h̄ir maain nani. Te neim̄in nani nan̄intar h̄im̄ mai h̄ir nisesim, h̄ir nantikewa nanu nan̄it̄. ³⁶M̄it̄ik hak keit menmen yap̄irwe me t̄i te h̄im̄in k̄irak h̄irak kak̄iwaank, mam̄irkeik te h̄iram mamkepik h̄irak kaktike God tatu werek a? Taauye! ³⁷M̄it̄ik kakwet God mekam te h̄irak kakwet̄iwek h̄im̄in hak yaaik k̄irak a? Taauye! ³⁸*Neim̄in ne yi m̄it̄ yi ȳink enuk ap eit̄ip m̄it̄ enun ne t̄i ik yi yises h̄im̄ mai, maain me w̄i hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik Iuwe hi heit menmen me Haai merhihe mewepna, hi anen eh̄irp̄ t̄i hetike m̄it̄ ensel nai, hi eweik̄in sip ewet yi m̄it̄.”

9

¹*Jisas ketpor kar ik: “Hi etpi werek. M̄it̄ han nepu nepeit in h̄ir nani wen au, te h̄ir nan̄ir menmen iuwe God k̄ir̄iakem mamnen h̄irak keiȳim naanmampre m̄it̄ kakriuwere.”

M̄it̄ disaipel n̄ir ȳink ke Jisas h̄irak keweik̄in k̄ire menmen ham
(Mt 17:1-13; Lu 9:28-36)

* 8:23 Jo 9:6 * 8:26 Mk 7:36 * 8:28 Mk 6:15 * 8:29 Jo 6:68-69 * 8:30 Mk 9:9 * 8:34 Mt 10:38-39
* 8:35 Lu 17:33; Jo 12:25 * 8:38 Mt 10:33 * 9:1 Mk 13:30

² Maain wi hispɪnak kiutɪp (6) epei men, hɪrak Jisas keithis Pita, Jems, Jon tetikerek ten mɪniu (o neiyɪp) kau niu ein. Hɪrakɪt tepu weinɪm. Mɪt han au. Hɪrakɪt tɪrek keweikɪn his keit in. ³ Laplap mɪrak merhɪhe mɪre hike, te hɪr mɪt ne tɪ hɪr ap te nɪrɪakem mar im taauye. ⁴ Hɪrakɪt tɪr Ilaija ketike Moses, hɪrakɪt maam nɪpu te nɪpaa ein, hɪrakɪt wik tetike Jisas tewepnak. ⁵ Hɪrak Pita kɪr menmen im te hɪrak katɪp Jisas kar ik: “Haai, haiu mau in hɪram yaaim. Haiu mamwep weisak wikak. Kiutɪp kit, kiutɪp ke Moses, kiutɪp ke Ilaija.” ⁶ Hɪrak Pita katɪp hɪm im kentar hɪrakɪt tɪnaain te Pita kepɪtari hɪm mekak hɪrak ketpiyem, te hɪrak ketpi hɪm im o hɪm eim. ⁷ *Hɪrak katɪp epei au, napɪ kɪwapɪni, hɪrakɪt temtau hɪm me God meke napɪ man matɪp mar im: “Hɪrak Nɪkan kai ik hi hanhanek. Nɪkɪp emnep yi eiyɪmtau hɪm mɪrak.” ⁸ Hɪram matɪp epei au, napɪ kewep ken hɪrakɪt terenaan waswas tɪr mɪtɪkɪt wik au. Hɪrakɪt tenep teit pɪke ten wit ke God. Jisas kerekek hɪrak kepu.

⁹ *Hɪrakɪt tekiuwe mɪniu (o neiyɪp) Jisas kewenet ketpɪwekɪt hɪrakɪt ap tewepyapɪr menmen hɪrakɪt epei tɪrem au emɪt ere maain hɪrak Mɪtɪk ke wit ke Mɪtɪk Iuwe hɪrak kaki pɪke kakɪkrit kaku. ¹⁰ Hɪrakɪt temtau hɪm mɪrak hɪrakɪt tepakɪnek. Te hɪrakɪt titehiyakɪt menmen Jisas ketpɪwekɪtem me maain hɪrak kaki pɪke kakɪkrit kaku. ¹¹ Te hɪrakɪt titɪwekhi tatɪp tar ik: “Nenmak mɪt ninɪn nertei hɪm lo me Moses hɪr natɪp Ilaija kakinɪn kaknen, te maain Mɪtɪk Krai kɪkaru kaknen?” ¹² *Jisas ketpɪwekɪt, “Hɪrak Ilaija kakinɪn kaknen pɪke kakɪrak menmen ere werek. Te nenmak hɪr mɪt ne nɪpaa ein newis hɪm mau tɪwei me hi Mɪtɪk ke wit ke Mɪtɪk Iuwe hi yɪnk kakiyewo iuwe, mɪt hɪr nanitetaunaan a? ¹³ *Te hi hetpi werek. Hɪrak Ilaija epei kan, te mɪt hɪr nerekyɪwek nises han kɪr mar ke nɪpaa mɪt newisɪm mau tɪwei. Hɪrak Jon kerekek.”

*Jisas kɪkaap nɪkan hɪrak kepɪr herwe enuk kenpɪn kekeipnɪwek
(Mt 17:14-21; Lu 9:37-43)*

¹⁴ Hɪrak ketpɪwekɪt epei au, hɪrakɪt tan tɪr mɪt disaipel nɪrak han. Hɪrakɪt tɪr mɪt yapɪrwe nan nererik neweiknor. Mɪt disaipel hɪr netike mɪt hɪr ninɪn nertei hɪm lo me Moses hɪr nenehan me menmen. ¹⁵ In ek hɪr mɪt nɪr Jisas kan te hɪr han kekrit han yaaik nen natɪp nar ik: “Ti epei han.” ¹⁶ Hɪrak ketpor, “O hi epei han.” Te hɪrak kitorhi, “Yi yenehan yektaan mekam?” ¹⁷ Mɪtɪk kiutɪp ke hɪr yapɪrwe hɪrak ketpɪwek kar ik: “Haai, hi epei hari nɪkan kai heiyɪk han. Hɪrak herwe enuk kersɪsek kewek teruk. ¹⁸ Me wɪ hɪrak kersɪsek, hɪrak kewɪrek kɪwaai tɪ, hɪrak nɪkan kenikɪn mar tɪwerpek, hɪrak kenip yehes mɪrak kɪkir kɪkir, yɪnk kererwo. Hi hitehi mɪt disaipel nit hɪr nanɪpɪr herwe kakno, te hɪr taauye!”

¹⁹ Jisas hɪrak kemtau hɪm im te hɪrak keneri kar ik: “Yi mɪt miyapɪr kerek yi ap han ekitɪta? Wɪ marmenum hi ehu emeryi te yi han ekitɪta? Ehɪt nɪkan eiyɪk enen.” ²⁰ Hɪr neiyɪk nan hɪrak herwe enuk kɪr Jisas. Herwe enuk kɪr Jisas, hɪrak han enuk kersɪs nɪkan kenipek kenke kɪwaai tɪ. Nɪkan keweikɪn heriyai heriyai, hɪrak kenikɪn mar tɪwerpek.

²¹ Jisas kitehi haai kɪrak kar ik: “Wɪ marmenum hɪrak kɪrɪak kar ik e?” Haai kɪrak ketpɪwek, “Nɪpaa hɪrak nɪkan kike ere in. ²² Hekrit hekrit hɪrak herwe kersɪsek te hɪrak kewɪrek kekre si o kekre wan tɪpar te hɪrak kaknep hɪrekes kaki. Ti iuwe ti hertei epɪr herwe eik, te ti hanhanai ekepik.” ²³ *Jisas hɪrak kenerek kar ik: “Ti henmak ti atɪp te hi hertei a? Keiyɪn han kitɪta hɪrak kakɪrak menmen yapɪrwe.” ²⁴ *Waswas haai kitehi Jisas hɪm iuwe, “Hi han kitetit iuwe au, kike keremem. Ti ekepa te hi han ekitetit iuwe.” ²⁵ Jisas kɪr mɪt yapɪrwe nesiuknen nan nererik neweiknɪwek nanɪrek, hɪrak kene herwe enuk ketpɪwek kar ik: “Ti herwe enuk hersɪsek hewek teruk hemesɪsɪwek nɪkɪp paan toto, hi hetput hɪm iuwe ti etpaan eno ekeipnɪwek ap pɪke eno ekrerek au ekɪt. Ti enopɪn.”

²⁶ *Hɪrak herwe kekre nɪkan hɪrak kenepɪp pɪke kenep nɪkan, hɪrak kaa keperper, hɪrak

* 9:7 Mt 3:17; 2Pi 1:17-18; Diu 18:15; Ap 3:22

* 9:13 Mt 11:14

* 9:23 Mt 21:21; Mk 11:23

* 9:9 Mt 12:16; Mk 8:30

* 9:24 Lu 17:5

* 9:12 Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3

* 9:26 Mk 1:26

herwe kenpin kekeipniwek ken. Hirak nikan kiwaai kire mitik epei kaa, te mit yapirwe natip, "Hirak epei au kaa." ²⁷ Te Jisas keriyiwek his men niu kari nikan hirak kekrit.

²⁸ Maain hirak ken winak nimin ein, hir mit disaipel narak nitiwekhi nar ik: "Menmak te haiu ap mepirek ken au a?" ²⁹ Jisas hirak ketpor, "Yi yepir herwe enuk kar ik yeriuwe menmen ham au. Prea keremem."

Jisas katip keteipim hirak kaki, maain hirak pike kakikrit

(Mt 17:22-23; Lu 9:43-45)

³⁰ *Maain hir ninaaiwir wit ik, hir nen nitet yayiwe neke nimin ke provins Galili, te hirak kinapen mit yapirwe hir nanirteiyek. ³¹ *Hirak kinapen kentar hirak hanhan katip mit disaipel narak him mirak. Hirak ketpor kar ik: "Hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe mit han hir nanriuweta hi eno his me mit enun hir naniyep hi hahi. Maain, wi wikak, hi pike ahikrit hahu." ³² *Hir han kitet him mirak hir nepitariyem. Te hir ninaain nanitiwekhi me menmen hirak ketporem.

Keimin hirak kire mitik iuwe

(Mt 18:1-5; Lu 9:46-48)

³³ Hir newepnak epei au, hir nen niun wit Kapaneam. Hir epei nen winak nimin ein, hirak kitorhi kar ik: "Nipaa haiu wen mipitet yayiwe, yi yatipan mekam?" ³⁴ *Hir au nekintip nentar nipaa hir natipan me hir hiras keimin ke hir hirak kinini iuwe. ³⁵ *Jisas kau yeno kari mit hiswiyen wik narak (12), hirak ketpor kar ik: "Mitik hak kakinin mit han, hirak ekikaru ekikriak menmen mir weinim." ³⁶ Hirak kari nikan kewisik kerp keit nimin. Hirak keiyewewik ketpor, ³⁷ *"Mit neimin kerek hir nikaap mitik kiutip kar ke nikan ik nentar hir nises him mai, hirak kar ke hir nikaap mitik kerekek au. Hir nekepik ketikewa. Mit kerek nekepa, hir nekepa kerekek au. Hirak kar ke hir nekepa hetike Mitik Iuwe kerek keriuweta hi han ti ik."

Neimin hir nriak menmen mar ke haiu miriakem, hir naiu yinan

(Lu 9:49-50)

³⁸ *Hirak Jon ketpiwek kar ik: "Mitik Iuwe, haiu mir mitik hak kepir herwe enum kekine niuk mit, te haiu meriuwesisek kentar hirak kises him mit ketikewai au. Haiu mit keriyen." ³⁹ *Jisas ketpor kar ik: "Yi yeriuwesisek au ekit! Mitik kerek kiriak menmen yaaim iuwe kekine niuk mai, hirak ap te kaktip enum me hi waswas taau. ⁴⁰ *Neimin hir nriak menmen mar ke haiu miriakem, hir naiu yinan. ⁴¹ *Hi hetpi werek. Mit han nekepi, hir neweti tpar mei yi yayim yentar yi yises him me hi Kraiss, God hirak ap han kaa menmen im au. Maain hirak kakwetir menmen yaaim.

Menmen enum mitik hak kiriakem mamawaank him mitik hak kisesim

(Mt 18:6-9; Lu 17:1-2)

⁴² "Mitik hak kakriak nikan hak ke nikerek yapirwe in hir han kitita kar ik, te hirak keweikin han kirak te hirak kakriak enum, hirak yaaik te mit han hir nankaaip nan kariyiwek teruk hir nanwirek kakno kakikre wan kaki te maain hirak ap kakriak menmen ham enum te God han enuk wisenuk kakiwaankek kakikre si. ⁴³ *Ti hiriak menmen enum heriuwe his mit te ti eremir meiyam pinam ewirem. Ti eremir meiyam pinam ewirem hiram enum kike mentar ti ap eriak menmen enum ti etike God yi eiyu eiyit tipmain tipmain enum eik. Te ti his mit wik mepwit ti eriak menmen enum ere ti eno si tatiknenit te ti ehu en tipmain tipmain enum eik, hiram menmen enum iuwe. ⁴⁴ [Ti eno wit enuk ik, henek hiram mamik yink ki hirak kaki au, si mami au mamu tipmain tipmain enum eik.] ⁴⁵ Ti hiriak menmen enum heriuwe hit mit, te ti eremir meiyam pinam ewirem. Ti hit miutip keremem mepwit hirak enum kike. Ti etike God

* 9:30 Jo 7:1 * 9:31 Mk 8:31, 10:32-34 * 9:32 Lu 18:34 * 9:34 Lu 22:24 * 9:35 Mt 20:25-27; Mk 10:43-44
* 9:37 Mt 10:40 * 9:38 Nam 11:27-29 * 9:39 1Ko 12:3 * 9:40 Mt 12:30; Lu 11:23 * 9:41 Mt 10:42 * 9:43
Mt 5:30

yi eiyu eiyit tipmain tipmain enum eik. Te ti hit mit wik mepwit ti eriak menmen enum ere ti eno si tatiknenit ti ehu tipmain tipmain enum eik, hiram enum wisenum. ⁴⁶ [Ti eno wit enuk ik, henek hiram mamik yink ki hirak kaki au, si mami au mamu tipmain tipmain enum eik.] ⁴⁷ *Ti hiriak menmen enum heriuwe nanamir kit, te ti eket keyyak ewirek. Ti nanamir keyyak kiutip kepwit hirak enuk kike. Ti hetike God yi eiyu eiyit tipmain tipmain enum eik. Te ti nanamir wik kepwit te ti hiriak menmen enum ere ti eno si tatiknenit ti ehu tipmain tipmain enum eik, hiram enum iuwe. ⁴⁸ *Ti eno wit enuk ik, 'henek hiram mamik yink ki hirak kaki au kaku, si mami au mamu tipmain tipmain enum eik.' ⁴⁹ Sol (o siyak) mamno mamikre menmen mamnipem hiram yaa'im mamtin him. Mar im menmen enum kerek mewaank mit, hiram mamkepi yi yayir ke mit yaain. ⁵⁰ *Sol hiram menmen yaa'im. Hiram merikir nin au, hiram enum mire tpar harik, te yi yarkeik eiridakem te hiram pike mamrekir nin a? Taauye! Yi yire sol (o siyak) yi han kitet menmen yaa'im te yi eitike mit han yi eikiyan eiyu eiyit."

10

Jisas katip him me mit hir nepir miyapir nir

(Mt 19:1-12; Lu 16:18)

¹ Maain Jisas kinaaiwir wit Kapaneam hirak ken kiun hin me provins Judia. Te hirak ken kerekir mani Jodan ken pinak kerek wepni kekai kan. Hir mit yapirwe ne wit yapirwe pike nan nererik nanirek. Hirak pike ketpor kar kerek nipaa ein hirak kiriakem. ² Hir mit han ne Farisi kerek ninin nises him me Moses, hir nan niun Jisas newisesik, hir nitiwekhi nar ik: "Him lo me maamrer hiram mewis mitik hak kepir mite pirak hire wauno waunaiwirek o au?" ³ Jisas hirak kinin kitorhi him ham kar ik: "Him me Moses hiram matip mekam?" ⁴ *Hir natip, "Him me Moses mewis mitik hirak kewis tiwei kakwet mite pirak ek, te hirak kakpirep wauno." ⁵ *Jisas ketpor kar ik: "Hirak Moses kewis him im mentar yi mit enun han to enuk. ⁶ Nipaa enum eik God kiriak ti ketike menmen yapirwe, hirak kewis mitik ketike mite pirak. ⁷ *Mar ik te mitik hak kaknaiwir miye haai nirak, hirak kaktike mite nanu nanit, ⁸ hir nankiyan nanu nanir ke yink kiutip. Hir wik au, hir nire niutip. ⁹ Te mitik mite God kerekyor hir neitan, hir mit han ap te nanriuwetep wauno waunaiwirek taau."

¹⁰ Maain hir mit nirak netikerek nau winak neit nimin ein, hir nitiwekhi me menmen im. ¹¹ *Te Jisas ketpor kar ik: "Mitik hak kepir mite pirak kakit mite hap, hirak kiriak enum me mite winin nipaa hirak ketiwe. ¹² Mar keremem, mite piutip waunaaiwir mitik kire wawit mitik hak, hire wiriak enum me mitik kinin nipaa hire wetiwek."

Mit neit nikerek kike neri nan nir Jisas

(Mt 19:13-15; Lu 18:15-17)

¹³ Mit han neriuwet nikerek nir nanir Jisas te hirak kakwis his maminteri kaktpor him yaim. Te mit disaipel nirak hir neneri. ¹⁴ Jisas kir menmen im, hirak han enuk katip mit disaipel nirak kar ik: "Yi eiwis nikerek hir naninen in. Yi ap eiweni au emit! Hir mit kerek God hirak naanmipror hir nar ke nikerek in. Hir hanhana. ¹⁵ *Hi hetpi werek. Mit kerek hir hanhan God hirak naanmampri, hir nanises him mirak nanir ke nikerek in hir nises him me miye haai nir, o au en, hir ap te nanu nantike God taau!" ¹⁶ Hirak katip epei au, hirak kewis his mirak menteri hirak ketpor him mirak yaa'im.

Him me mitik kerek keit menmen yapirwe

(Mt 19:16-30; Lu 18:18-30)

¹⁷ Menep te Jisas kaknaaiwir wit ik kakno, mitik hak kesiuknen kan kir Jisas kewen ninip kitiwekhi kar ik: "Mitik iuwe Yaaik. Hi ariak mekam te hi ehit himin yaaik hi

* 9:47 Mt 5:29 * 9:48 Ais 66:24 * 9:50 Mt 5:13; Lu 14:34; Kl 4:6; Ro 12:18; 1Te 5:13 * 10:4 Diu 24:1-4; Mt 5:31
* 10:5 Jen 1:27, 5:2 * 10:7 Jen 2:24; Ef 5:31 * 10:11 Mt 5:32; 1Ko 7:10-11 * 10:15 Mt 18:3

etike God hawir ewu tipmain tipmain enum eik?" ¹⁸ Jisas ketiwekhi kar ik: "Ti henmak te ti atip hi Mitik Iuwe yaaik a? Hirak God kiutip kerekek hirak Mitik Iuwe Yaaik. ¹⁹ *Ti hertei him God ketpaiyem. "Ti ap enep mit nani au, ti ewaai etike miyapir ne mit han au. Ti ap ekintip menmen me mitik hak au. Ti ap ewises mit han ek au. Ti naanempre miye haai nit ekepi." ²⁰ Hirak katip Jisas kar ik: "Mitik Iuwe, hi hisesim, hi kike ere in." ²¹ *Jisas kipirek hirak hanhanek ketpiwek kar ik: "Menmen miutip wen meweninit ti hises him me God werek werek. Ti eno esiuwe menmen yapirwe mit ti ewet mit em weinim, te maain menmen mit yaaim mamu wit ke God. Ti esiuwerem epei au, ti enen ehisa." ²² Mitik hirak kemtau him im, hirak han kekrit pike ken hirak kine han enuk kentar hirak ketenen menmen yapirwe kinapen kakwet mit em weinim.

²³ *Jisas kiwaainaan katip mit disaipel narak kar ik: "Hiram hat tru te mit kerek netenen menmen yapirwe te hir nanwis God naanmpri." ²⁴ Hir mit disaipel narak nemtau him mirak, hir nehinhin neriuwerem, te hirak wen ketpor, "Pipep nai, hi hetpi. Hiram hat tru te mit hir nanino wit ke God nanu nantikerek. ²⁵ Hirak miyak kamel (hirak iuwe kire hos) kakno kakitet hei me tik mit nekerwo menmen neriuwerem hirak ap hat wok iuwe mar ke mit netenen menmen yapirwe hir hanhan nanises him me God te hirak naanmpri." ²⁶ Mit disaipel narak nemtau him im, te hir han kekrit nitehiyan nar ik: "Hiram him mar im, te neimin hir nantike God nanu nanit hirak naanmpri a? Taauye!" ²⁷ *Jisas kipiri ketpor, "Hir mit ne ti ap te nanriak menmen miutip hir nankaap hiras, te hir nanit himin yaaik hir nantike God nanu. God kerekek. Hirak God kertei menmen yapirwe hirak kakriakem kakikaap mit kakriuwerem."

²⁸ Pita hirak ketpiwek kar ik: "Haiu minaiwir menmen yapirwe misesit." ²⁹ Jisas hirak katip, "Hi hetpi werek. Mit miyapir kerek minaiwir witeik, o heiyuwe o kikrek o yenten o miye haai o nikerek hir nentar hir nisisa hetike him mai yaaim, hir nanu ti nanit 100 witeik, ³⁰ heiyuwerer, kikrek, yenterer miyerer haairer, nikerek hir netike ti meiyam. Te hir mit nanrekyor enum enum nanintar hir nises him mai. Maain, hir nanit himin yaaik hir nantike God nanu nanit tipmain tipmain enum eik. ³¹ *In ek mit kerek hir ninin, maain hir nankaru. In ek hir mit kerek hir nikaru o hir mit weinin, maain hir iuwe naninin mit han."

Jisas katip wikak hirak kaki, te maain hirak pike kakikrit

(Mt 20:17-19; Lu 18:31-34)

³² Hir wen nitet yayiwe nepno wit Jerusalem, Jisas kinini ken. Mit disaipel narak hir nertei mit iuwe neit Jerusalem hir hanhan nankip kaki, te hir han kekrit. Mit miyapir han kerek nisesik, hir minain. Jisas hirak pike kerp kemerir mit disaipel narak nar hiswiyen wik (12), hirak ketpor menmen maain mit neit Jerusalem hir nanrekyiwekem.

³³ *Hirak ketpor kar ik: "Nikip emnep yi eiyimtau! Haiu mamno Jerusalem. Hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe, mit iuwe pris kerek newet God menmen me mit, hir nantike mit ninin nertei him lo me Moses, hir nantauhis hir nehimitena hi hahi, hir nanriuweta hi eno his me mit han hir ap ne Isrel, te hir naniyep hi hahi. ³⁴ Hir nanititaunaan hir naninikin timank mamintera, hir nanwaai nipin naniyep. Hir naniyep hi hahi, te maain wi wikak epei men, hi pike hahikrit hahu."

Jems ketike Jon hirakit hanhan tatre mitikit iuwe

(Mt 20:20-28)

³⁵ Jems ketike Jon hirakit nikerek hirakit te mitik niuk mirak Sebedi hirakit ten tirapit Jisas tetpiwek tar ik: "Mitik Iuwe, hawir hanhan (o weikikit) menmen hawir wituhiyem." ³⁶ Hirak ketpiwekit, "Hi herekyi mekam?"

³⁷ Hirakit tetpiwek tar ik: "Ti ewisawir maain ti naanmampre mit, hawir wautikewit hawir waukepit naanmampre mit hawir wawu menep his yaaim metike his henkik

* 10:19 Eks 20:12-17; Diu 5:16-20, 24:14; Je 5:4 * 10:21 Mt 10:38, 6:20; Mk 8:34 * 10:23 Mk 4:19; 1Ti 6:17
* 10:27 Jop 42:2; Mk 14:36 * 10:31 Mt 20:16; Lu 13:30 * 10:33 Mk 8:31, 9:31

mit.” ³⁸ *Hirak ketp⁺wek⁺it kar ik: “Yi yep⁺tari yi yitauhi menmen wisenum. Yi te eiwis menmen enum mamnen mamiwep mam⁺r ke menmen enum h⁺iram mamnen mamiyep o au?” ³⁹ *Hirak⁺it tewenhi tar ik: “O, haw⁺r werteyem.” Jisas ketp⁺wek⁺it, “Maain menmen enum mamiwep mam⁺r ke h⁺iram mamiyep. ⁴⁰ Te hi ewisi yi eitikewa naanmampre m⁺it te yi yau menep his yaaim o his henkik mai au. Hi taau. M⁺it han kerek God Haai kehimiteni, maain h⁺r keriyen nanu ein nantikewa naanmampre m⁺it.”

⁴¹ H⁺r m⁺it disaipel han nar hiswiyen (10) nemtewem, h⁺r han enuk neriuwe Jems ketike Jon. ⁴² *Te Jisas h⁺irak kari m⁺it disaipel n⁺irak ketpor kar ik: “Yi yertei m⁺it kerek nin⁺n m⁺it naanm⁺ipror h⁺r nenipi h⁺r enises han k⁺r. ⁴³ *Te yi ap eir⁺ak menmen em⁺r im au em⁺it. Keim⁺n ke yi h⁺iras kakre iuwe kakin⁺ni, te h⁺irak kakr⁺ak menmen mi. ⁴⁴ Keim⁺n ke yi h⁺iras hanhan kakin⁺ni kakre m⁺it⁺ik iuwe, te h⁺irak ekr⁺ak menmen mi wein⁺m. ⁴⁵ *Hi M⁺it⁺ik ke wit ke M⁺it⁺ik Iuwe hi ap han te h⁺r m⁺it nanr⁺ak menmen mai au, taauye! Hi han te hi ar⁺ak menmen me m⁺it hi akepi. Hi hahi te hi akepi yi m⁺it ne t⁺i yap⁺rwe. Hi akepi atihis te God kakiwep au. Hirak kakt⁺p yi yaain.”

Jisas k⁺ikaap m⁺it⁺ik hak nanam⁺r toto

(Mt 20:29-34; Lu 18:35-43)

⁴⁶ H⁺r nen niun wit Jeriko. Maain Jisas epei kaknaaiw⁺r wit ik kaktike m⁺it n⁺irak, h⁺r nitet yayiwe netike m⁺it yap⁺rwe. Hirak m⁺it⁺ik Batimias nanam⁺r toto h⁺irak n⁺ikan ke Timias, h⁺irak kau yayiwe kitehi m⁺it nanwet⁺iwep pewek me menmen h⁺irak kak⁺m. ⁴⁷ *H⁺r m⁺it netp⁺wep Jisas ke wit Nasaret epei kan, te h⁺irak k⁺inap ken⁺newek kar ik: “Jisas ti Nepenyek ke maam n⁺ipu iuwe Devit, ti han etwen⁺na ekepa.” ⁴⁸ H⁺r m⁺it yap⁺rwe nenerek netp⁺wep h⁺irak kekint⁺p, te h⁺irak au. Hirak k⁺inap ken⁺newek h⁺m iuwe ham kar ik: “Nepenyek ke Devit, ti han etwen⁺na ekepa.” ⁴⁹ Jisas h⁺irak kerp ketpor kar ik: “En⁺newek eiy⁺ik einen.” Te h⁺r nen⁺ne m⁺it⁺ik ik nanam⁺r toto h⁺r netp⁺wep nar ik: “Ti han yaaik ehu. Ekrit. Hirak epei ken⁺nut.” ⁵⁰ H⁺r netp⁺wep te h⁺irak kenke saket kew⁺rem m⁺iwaai t⁺i, h⁺irak k⁺n kekrit kerp ken kiun Jisas. ⁵¹ Jisas kit⁺wekhi kar ik: “Ti hanhan hi erekyut mekam?” M⁺it⁺ik enuk nanam⁺r toto ketp⁺wep kar ik: “M⁺it⁺ik Iuwe, ti ekepa hi ah⁺r ein ein.” ⁵² *Jisas ketp⁺wep, “Ti eno we. Ti epei han kiteta hi ekepit, te ti ehu werek.” In ek kerekek h⁺irak k⁺r ein ein kisesik ken yayiwe eik.

11

Jisas ken wit Jerusalem k⁺ire m⁺it⁺ik iuwe king

(Mt 21:1-11; Lu 19:28-40; Jo 12:12-19)

¹ Maain h⁺r epei nen menep wit Jerusalem, h⁺r nerp wit Betfasi menep m⁺iniu (o neiy⁺p) m⁺it nenewek neiy⁺p ke nu Oliv. Te Jisas h⁺irak keriuwet m⁺it⁺ik⁺it disaipel t⁺irak wik, ² h⁺irak ketp⁺wek⁺it kar ik: “Yi eino wit kike p⁺nak eik e. Yi eirekir wit kau n⁺m⁺n kike, te yi eiy⁺r donki n⁺ikik (h⁺irak k⁺ire hos) m⁺it h⁺r nekaaip waai kau teruk k⁺irak kiyau nu. M⁺it h⁺r nau sip k⁺irak wen au. Yi eisiupanek eiy⁺ik einen. ³ M⁺it han h⁺r nanitili, ‘Yi y⁺ir⁺ak menmen im yenmak?’ te yi eiy⁺tpor eiy⁺r ik: ‘H⁺irak M⁺it⁺ik Iuwe kiau kare hanhanek kakt⁺wep.’ Yi eiy⁺tpor eiy⁺r ek, te h⁺r nan⁺siuwerek kaknen waswas.” ⁴ Te h⁺irak⁺it ten t⁺r hos n⁺ikik keit weip⁺r ke w⁺inak, te h⁺irak⁺it tesiupanek. ⁵ M⁺it han nerp menep nit⁺wek⁺ithi nar ik: “Yi yenmak te yi yesiupan donki ik ek?” ⁶ H⁺irak⁺it tetpor menmen n⁺paa Jisas ketp⁺wek⁺it, te h⁺r newis⁺ik⁺it h⁺irak⁺it teiy⁺ik ten. ⁷ H⁺irak⁺it teit donki teriyaak teiy⁺ik ten Jisas. H⁺r m⁺it disaipel n⁺irak newis saket m⁺r (h⁺iram m⁺ire laplap) m⁺iwaai menterik. Te Jisas kewik. ⁸ H⁺r m⁺it yap⁺rwe newis saket m⁺iwaai t⁺i nesey yayiwe neriuwerem. M⁺it han h⁺r neremir nu heneik neiy⁺m nen newis⁺m m⁺iwaai yayiwe kerek h⁺r net⁺wem me ni me yayiwe p⁺nak p⁺nak. ⁹ *H⁺r m⁺it han nin⁺n nen netike m⁺it han nisesik h⁺r n⁺inap nat⁺p nar ik:

* 10:38 Mk 14:6; Lu 12:50 * 10:39 Ap 12:2; Rev 1:9 * 10:42 Lu 22:25-26 * 10:43 Mt 23:11; Mk 9:35 * 10:45
1Ti 2:5-6 * 10:47 Mt 9:27, 15:22 * 10:52 Mk 5:34 * 11:9 Sam 118:25-26

“Haiu emwenipi God. Mitik ik hirak kekrehir ke God te haiu hanhan God hirak kakrekyiwewek yaa'im naanmamprewek.

¹⁰ God kakikaap mitik ik hirak menep kakinin naanmamprai haiu mit kar ke nipaa maam nipu kaiu Devit kinin naanmire maamer naiu. God hirak yaaik iuwe!”

¹¹ Jisas hirak ken kiun wit Jerusalem hirak ken kinik winak iuwe ke God ein. Epei hinkewi, te Jisas kerenaan kir menmen, hirak pike ken wit eik, hirak ketike mit disaipel narak nar hiswiyen wik (12) hir pike nen wit Betani.

Jisas katip nu fik hirak ap kakine nu nikim meiyam au
(Mt 21:18-19)

¹² Teip hekrit, hirak kinaaiwir wit Betani, Jisas ninpi maak kepno. ¹³ *Hirak kir nu fik kerp yanimin ein, te hirak ken kakir nu nikim mari mewik o au. Twei weinim keremem. Hirak ap wepni yaaik wen au. ¹⁴ *Te hirak ketpiwewek kar ik: “Maain ti ap ari eine nu nikim meiyam au.” Mit disaipel narak nemtewek hirak katip.

Jisas ken winak iuwe ke God kepir mit kerek nesiuwe menmen
(Mt 21:12-17; Lu 19:45-48; Jo 2:13-22)

¹⁵ Hir nen niun wit Jerusalem, Jisas hirak ken kekre winak iuwe ke God. Te hirak kepir mit kerek nesiuwe menmen neit pewek mererim. Epei au, hirak kepir mit kerek neit menmen newet God em nekre winak iuwe ke God. Hirak keweikin kinaan me mit enun hir nekrehir pewek me mit ne wit ham. Hirak keweikin yeno me mit enun hir nesiuwe hore tapi men mit pris kerek newet God em. ¹⁶ Hirak ap kewis mit hir ninan menmen meit winak iuwe ke God ninin ein, au! ¹⁷ *Epei au, hirak ketpor him kar ik: “Yi ap yertei him mau twei me God matip mar ik: ‘Yi yertei winak kai hirak kire winak ke mit ne wit yapirwe hir naninen nanwenanipi nanitauhi menmen nanit ninin a?’ Te yi mit yirakek kar ke winak ke mit enun nekintip menmen.”

¹⁸ *Hir mit iuwe Pris kerek ninin naanmipre pris han, hir netike mit hir ninin nertei him me Moses, hir nemtewek te hir nimenpin Jisas nankip nanirkeik. Hir nneinik nentar mit yapirwe hir han yaaik nanitau him me Jisas. ¹⁹ Maain menep witaan, Jisas hirak ketike mit disaipel narak hir ninaaiwir wit nen.

Mit kerek hir han kitet God nitiwekhi menmen, hir nantiwem
(Mt 21:20-22)

²⁰ *Wanewik hir pike nanino wit Jerusalem, hir nesipaat nu Fik. Hirak keweikei kaa. ²¹ Hirak kerek te Pita han kitet menmen Jisas nepip ketpim. Te hirak ketpiwewek kar ik: “Mitik iuwe, nepip ti hatip nu fik ik enum, te hirak epei kaa.” ²² Hirak Jisas katip mit disaipel narak kar ik: “Yi han kitet God. ²³ *Hi etpi werek. Mit han nantip miniu (o neiyip) ik, ‘Ekrit eno emin wan eik,’ hir ap han kitet wik au, hir han kitet menmen hiram mamnen mamir ke nipaa hir natip, menmen mamnen mamir im e. ²⁴ *Te hi hetpi werek. Menmen yi yitehi God em, yi han kitet yi eitwem, maain yi eiyit menmen mamir im. ²⁵ *Me wi yi eiyirp winak ke God, yi eiyitehi God me menmen, yi eiyirtei mitik hak yi han enuk eiruwerek, yi ap han ekitetim emit, te Haai kit God keit wit kirak hirak kakisak menmen enum yi yirakem hirak ap han ekitetim au. ²⁶ Yi wen han ekitetim, te God ap kakisak menmen enum yi yirakem, au emit!”

Mit iuwe nitehi Jisas keimin keriuwetek hirak kirak menmen im
(Mt 21:23-27; Lu 20:1-8)

²⁷ Hirak katip epei au, hir pike nan Jerusalem. Hirak keke ti kitet winak ke God keit ninin ein, mit iuwe kerek ninin mit pris kerek newet God menmen, hir netike mit ninin nertei him lo me Moses, hir netike mit kerek hir niuk mir iuwe, hir nen nir Jisas. ²⁸ Hir nitiwekhi nar ik: “Keimin keriuwetit ti hirak menmen heit in?”

* 11:13 Lu 13:6 * 11:14 Mk 11:20 * 11:17 Ais 56:7; Jer 7:11 * 11:18 Mk 14:1; Lu 22:2 * 11:20 Mk 11:14
* 11:23 Mt 17:20; Lu 17:6 * 11:24 Mt 7:7 * 11:25 Mt 5:23, 6:14-15

²⁹ Jisas h̄rak ketpor kar ik: “Hi itihi menmen ham. Yi yayit̄po te hi etpi keim̄in keriuweta hi han h̄riak menmen im. ³⁰ H̄rak keim̄in keriuwet Jon h̄rak k̄ik̄ir m̄it neriuwe t̄ipar? H̄rak God o Jon h̄rekes han kitetim?”

³¹ H̄r nat̄ipan nar ik: “Haiu mamt̄ip God h̄rak keriuwetek kan in, te h̄rak kak̄it̄pai, ‘Yenmak te yi yemtau h̄m m̄irak au?’ ³² Haiu mamt̄ip h̄rekes han kitetim keremem, te h̄r m̄it in nanweik̄in sip nanwetai.” (H̄r m̄it iuwe n̄inaain m̄it nererik nan nentar h̄r m̄it yap̄rwe han kitet God keriuwet Jon te h̄rak kat̄ip m̄it h̄m m̄irak.) ³³ H̄r nat̄ipan epei au, h̄r nat̄ip Jisas nar ik: “Haiu ap merteiyek au.” Te Jisas h̄rak ketpor, “Yi eiyit̄po keim̄inek au, te hi ap te etpi keim̄in keriuweta hi han h̄riak menmen im. Taauye!”

12

H̄m me m̄it enun naanm̄ipre ni me waai wain n̄ikim

(Mt 21:33-46; Lu 20:9-19)

¹ *Jisas wen kepu w̄nak iuwe ke God, h̄rak kat̄ip m̄it miyap̄r en h̄m m̄ire tok piksa kar ik: “N̄ipaa m̄it̄ik hak kam̄ir ni me waai wain n̄ikim. H̄rak kime n̄wa me nan keseniuwem, h̄rak kekin hei kewis yemtī iuwe, te h̄rak kak̄int̄irer wain t̄ipar, h̄ram mam̄ikiuwe hei m̄iram. Epei au, h̄rak kime k̄naaan iuwe nokim, te m̄it h̄r nanwim nan̄ir m̄it enun nan̄nen nankint̄ip menmen. H̄rak kewis m̄it han h̄r naanm̄iprewem. H̄r naanm̄iprewem, h̄rak ken wit hak yan̄im̄in. ² Maain wain n̄ikim m̄iram mew̄nki, h̄rak haai ke ni im e h̄rak keriuwet m̄it̄ik k̄irak ken kak̄ir m̄it n̄ipaa naanm̄ipre ni m̄irak, h̄rak kak̄it̄ n̄ikim me waai im. ³ Te h̄r m̄it netenenik nak̄ip p̄ike nesiuwerek keh̄s ken. ⁴ Maain haai ke ni im h̄rak p̄ike keriuwet m̄it̄ik hak, te h̄r nenep paan k̄irak nerekȳiw̄ek enum. ⁵ Maain h̄rak keriuwet m̄it̄ik hak, te h̄r nak̄ip kaa. Te h̄rak keriuwet han, h̄r n̄riakem narek narek. M̄it han h̄r naa, m̄it han au. ⁶ *H̄rak wen ketenen kiut̄ip, h̄rak n̄ikan k̄irak. Maain h̄rak kesiuwerek k̄ikaru ken. H̄rak han kitet kar ik: “H̄r nan̄imtau h̄m m̄irak.” ⁷ H̄r m̄it n̄irek te h̄r nat̄ipan nar ik: “Ik ek kak̄it̄ menmen me haai k̄irak. Haiu emk̄ip kaki te haiu mam̄it menmen me haai k̄irak. ⁸ *H̄r nat̄ip nar ek, h̄r netenenik nak̄ip kaa, h̄r new̄ir ȳink k̄irak keit witeik.

⁹ “H̄rak m̄it̄ik kerek kam̄ir ni h̄rak kak̄iak mekam? H̄rak kaknen kaknep m̄it enun in nani, h̄rak kakwis m̄it han naanm̄ipre ni m̄irak. ¹⁰ *Yi ap yertei werek werek h̄m me God m̄it nises̄im mau t̄iwei h̄ram mat̄ip mar im:

‘Nu tein̄ik kerek m̄it nime w̄nak h̄r n̄inein̄ik, h̄rak kerekek kaku kakre tein̄ik m̄it̄ik.

¹¹ God h̄rekes k̄riakem, te haiu m̄it han kitet h̄ram yaaim.’”

¹² H̄r m̄it iuwe ne Isrel neit w̄nak iuwe ke God nansiuwe m̄it nantenen Jisas te h̄r n̄inaain m̄it yap̄rwe nererik neit ein. H̄r nertei h̄rak kesiuwor h̄m keriuwe h̄m tok piksa im em. Te h̄r n̄inaiw̄rek nen.

M̄it nitehi Jisas me m̄it h̄r nanw̄ir pewek me takis

(Mt 22:15-22; Lu 20:20-26)

¹³ *Maain m̄it iuwe neriuwet m̄it han ne Farisi kekek nin̄in nises h̄m me Moses netike m̄it kerek nises h̄m me Herot te h̄r nan nanri han ke Jisas. ¹⁴ H̄r nan niun Jisas h̄r nit̄iw̄ekhi nar ik: “M̄it̄ik iuwe, haiu mertei ti m̄it̄ik yaaik. Ti at̄ip werek, ti han kitet haiu m̄it yap̄rwe m̄ip̄ran. Ti ewep̄yap̄r h̄m me God hat̄ip haiu m̄it miyap̄r em keremem. Te ti etpai. H̄m me Moses kewisai haiu mamw̄ir pewek me takis mamno m̄it̄ik iuwe ke Rom niuk m̄irak Sisa o au? Haiu emw̄rem o au?”

¹⁵ Jisas h̄rak kertei h̄r newen̄in h̄m nanri han k̄irak neriuwerem, te h̄rak ketpor kar ik: “Yi yenmak te yi yaiwis̄isewek yairi han kai a? Yi yayit̄ pewek kei kiut̄ip eiȳik einen hi eh̄rek.” ¹⁶ H̄r newet̄iw̄ek neiȳik nan newet̄iw̄ekem, h̄rak k̄irem. Te h̄rak ketpor kar ik: “Ninaan me keim̄in im e? Keim̄in niuk m̄irak mewik?” H̄r nat̄ip nar ik: “M̄it̄ik

Iuwe Sisa kerekek.” ¹⁷ *Te Jisas h̄irak ketpor, “Yi eiwet Sisa pewek me takis m̄irak, te eiwet God menmen m̄irak.” H̄ir nemtewek, h̄ir han kekrit neriuwerek.

M̄it nitehi Jisas me m̄it̄ik kaa maain kak̄ikrit
(Mt 22:23-33; Lu 20:27-40)

¹⁸ *Maain kike m̄it han nises h̄im me Sadyusi h̄ir nan. H̄ir han kitet m̄it h̄ir naa maain h̄ir p̄ike nan̄ikrit au. H̄ir nen niun Jisas nit̄iwekhi nar ik: ¹⁹ * “M̄it̄ik Iuwe, Moses h̄irak kewis h̄im mar im: ‘M̄it̄ik hak kaki, te m̄ite p̄irak wepu, h̄ire wine n̄ikerek wen au, m̄it̄ik heiyuwe o n̄ikik kakt̄iwe, h̄ir naniyewan h̄ire wawine n̄ikerek ne m̄it̄ik epei kaa.’ ²⁰ N̄ipaa m̄it hisp̄inak wik (7) ne haai kiut̄ip h̄ir nepu. H̄irak iuwe m̄it̄ik keit m̄ite, te h̄irak kaa ap kine n̄ikerek nei au. ²¹ Maain n̄im̄inek ket̄iwe h̄irak kaa ap kine n̄ikerek nei au. ²² H̄ir narek narek kike yiu ket̄iwe kaa. Maain m̄ite ip h̄ire waa. ²³ Maain h̄ir m̄it yap̄irwe p̄ike nan̄ikrit nanu, h̄ire waure m̄ite pe keim̄in? H̄ir m̄it hisp̄inak wik (7) n̄ipaa epei net̄iwe ye!”

²⁴ Jisas ketpor kar ik: “Yi yetari menmen yentar yi yep̄itari h̄im me God metike menmen m̄irak iuwe. ²⁵ Maain, h̄ir m̄it p̄ike nan̄ikrit, h̄ir nan̄it miyap̄ir au. Miyap̄ir nan̄it m̄it au. H̄ir nanu nanre m̄it ensel ne wit ke God.

²⁶ * “Ne m̄it h̄ir p̄ike nan̄ikrit, yi ap yekine h̄im Moses kewis̄im me nu t̄iwei h̄irak si taak ap kaa a? H̄irak God kat̄ip Moses kar ik: ‘Hi God ke Ebrahim, Aisak tetike Jekop.’ ²⁷ H̄irak God ke m̄it epei naa neit au. H̄irak God ke m̄it h̄ir nepu. H̄ir naa neit au, h̄ir nepu. Yi yep̄itari a?”

H̄im me God m̄it nanin̄in nanisesim
(Mt 22:34-40; Lu 10:25-28)

²⁸ M̄it̄ik kiut̄ip ke m̄it kerek h̄ir nin̄in nertei h̄im me Moses nat̄ip m̄it em, h̄irak kan kemtau m̄it h̄ir nat̄ipan nenehan, h̄irak kertei Jisas ketpor werek werek. Te h̄irak kit̄iwekhi kar ik: “H̄im mekam h̄iram iuwe min̄in h̄im yap̄irwe n̄ipaa God kewet Moses em h̄irak kewis̄im te haiu emisesim?” ²⁹ * Jisas ketp̄iwek kar ik: “H̄im h̄iram iuwe min̄in h̄im ham h̄iram im: ‘Yi m̄it ne Isrel n̄ik̄ip emnep eiȳimtau! M̄it̄ik Iuwe God h̄irak kiut̄ip kerekek. ³⁰ Yi hanhan M̄it̄ik Iuwe God eiriuwe han ki ketike h̄im̄in ki.’ ³¹ * H̄im mises h̄im ham min̄in h̄iram im: ‘Yi hanhan eiriuwe m̄it han nar ke yi hanhan h̄iras.’ H̄im wik im min̄in, h̄im ham yap̄irwe h̄iram m̄ikaru.”

³² * M̄it̄ik ik kerek kertei h̄im lo me Moses, h̄irak kat̄ip kar ik: “M̄it̄ik Iuwe ti at̄ip werek. Ti at̄ip h̄irak God h̄irak kiut̄ip. H̄irak kerekek kepu. Han au. ³³ * Haiu hanhan M̄it̄ik Iuwe God keriuwe han kai mam̄ir ke haiu hanhan h̄iras, te im min̄in menmen haiu si tat̄im mamwet God em o menmen haiu mewepwarem mewet God em.”

³⁴ H̄irak kat̄ip epei au, Jisas h̄irak kertei h̄irak m̄it̄ik kat̄ip werek, te h̄irak ketp̄iwek kar ik: “Ti han kit yaaik te ti hises h̄im me God werek werek.”

H̄irak kat̄ip epei au, m̄it han h̄ir n̄inaain nanit̄iwekhi menmen ham.

Jisas kitehi m̄it h̄ir han kitet Krai h̄irak keim̄in
(Mt 22:41-46; Lu 20:41-44)

³⁵ Jisas wen kat̄ip keit w̄inak iuwe ke God, h̄irak kitehi m̄it kar ik: “Nenmak m̄it kerek h̄ir nin̄in nertei h̄im lo me Moses h̄ir nat̄ip M̄it̄ik Krai kerek God kehimit̄anek h̄irak Nepenyek ke Devit kerekek? ³⁶ * N̄ipaa God H̄im̄in Yaaik k̄ik̄iak han ke Devit te h̄irak kewis h̄im mau t̄iwei kar ik: ‘M̄it̄ik Iuwe God kat̄ip M̄it̄ik Iuwe kai Krai kar ik: “Ti hau menep his yaaim mai ere hi enep m̄it enun nepan nit hi ehin̄ini.”’ ³⁷ * Devit h̄irak h̄irekes kenewek M̄it̄ik Iuwe k̄irak. Te h̄irak karkeik h̄irak k̄ire Nepenyek ke maam n̄ipu k̄irak Devit kerekek a?” Te m̄it miyap̄ir yap̄irwe h̄ir han yaaik nemtau h̄im m̄irak.

* 12:17 Ro 13:7 * 12:18 Ap 23:8 * 12:19 Diu 25:5 * 12:26 Eks 3:2, 6 * 12:29 Diu 6:4-5 * 12:31 Lev 19:18; Ga 5:14; Ro 13:9; Je 2:8 * 12:32 Diu 4:35; Ais 45:21 * 12:33 Diu 6:5; 1Sml 15:22; Hos 6:6 * 12:36 Sam 110:1 * 12:37 Lu 19:48

Jisas kene mīt kerek ninin nertei hīm lo me Moses
(Mt 23:1-36; Lu 11:37-54, 20:45-47)

³⁸ Jisas hīrak wen katīp mīt miyapīr hīm mīrak hīrak ketpor kar ik: “Yi naanmampre hīras me mīt kerek hīr ninin nertei hīm me God. Hīr nare nanino ein ein, hīr neriuwet saket yaaīm nokim me mīt kerek hīr netenen pewek yapīrwe netike mīt hīr nertei menmen iuwe. Hīr han yaaik te mīt miyapīr nanītpor, ‘Haai, ti epei han?’ neit wit maket kerek mīt nesiuwe menmen. ³⁹ Hīr nanu yeno ne mīt niuk mīr iuwe neit wīnak ke God, hīr nanu yeno ne mīt niuk mīr iuwe neit wīnak ke mīt hīr nanīm menmen. ⁴⁰ Hīr newises miyapīr kerek mīt nīr epei naa. Hīr nari wīnak mīr metike menmen mīr yapīrwe. Hīr prea yapīrwe hīr newises mīt ek te mīt yapīrwe natīp hīr yaain. Maain God hīrak kaknīp wīsenum!”

Mīte enu menmen aurep hīre wewet God menmen
(Lu 21:1-4)

⁴¹ *Jisas katīp epei au, hīrak ken kīr tīkenup mīre bokis me mīt hīr newīr pewek mekrerem newet God em. Tīkenup mīre bokis mīwaai ein, hīrak Jisas kau kereptim keit in. Hīrak kīr mīt yapīrwe newīr pewek mekrerem. Mīt han netenen pewek yapīrwe newīr pewek yapīrwe. ⁴² Mīte piutīp menmen aurep hīre wetenen pewek kike, te hīre wewīr pewek wik mīre toea miutīp. ⁴³ *Jisas hīrak kenīne mīt disaipel nīrak hīrak ketpor kar ik: “Hi etpi werek. Mīte ip hīre wewīr pewek hīram minin pewek me mīt kerek hīr newīr pewek yapīrwe mekrerem. ⁴⁴ Hīr newīr pewek ham mekre tīkenup mīre bokis, te meiyam wen mepeit wīnak mīr. Hīr newīrem nanīt menmen. Te hīre au. Hīre wetenen pewek wik wewīrem epei au, hīre wawu weinīm. Hīre wawīt menmen wawīm taauye! Meiyam meit wīnak kīre au.”

13

Jisas katīp mīt nanīwaank wīnak iuwe ke God
(Mt 24:1-2; Lu 21:5-6)

¹ Jisas hīrak kīnaaiwīr wīnak iuwe ke God kakno witeik, hīrak mītīk hak disaipel kīrak ketpīwek kar ik: “Mītīk Iuwe ehīrem. Nan im yaaīm. Wīnak im yaaīm.” ² *Jisas ketpīwek kar ik: “Ti ehīr wīnak yapīrwe im e? Maain nan im mīt han nanīnen hīr nanwenem mamwaai tī weinīm.”

Jisas katīp maain menmen enum mamnen
(Mt 24:3-14; Lu 21:7-19)

³ Hīr nen nau mīniū (o neiyīp) mīt nenewem neiyīp me nu Oliv hīram menep wīnak iuwe ke God pīnak ein. Te Pita, Jems, Jon, tetike Andru hīrakīt tan menep titīwekhi hīm tar ik: ⁴ “Ti etpai me wī God kehīmītan menmen im hīram mamnen. Mekam maminin mamnen te haiu mamīrtei God kakriakem?” ⁵ Jisas ketpor hīm mīrak mar im: “Yi naanmampre hīras te hīr mīt nanwisiyek au. ⁶ *Mīt yapīrwe hīr nanīnen nanīkrehīr kai nantīp mīt miyapīr ne tī nanīr ik: ‘Hi Mītīk Iuwe Kraīs kerek God kehīmītena hi han kerekek.’ Hīr nanwisorek hīr nanisesi. ⁷ Maain yi eiyīmtau hīm me mīt hīr nantīp mīt hīr nanīnepan menep o mīt nanīnepan yanīmīn, yi ap han ekīkrit ein ein au emīt. Menmen im maminin mamnen te wī epei mamnen wen au. ⁸ *Mīt ne weiwīk ham hīr netike mīt ne weiwīk ham hīr nanīnepan. Mīt ne wit hak nantike mīt ne wit hak hīr nanīnepan. Tī kaktanīk heriyai heryiyai. Hawī au te ni meiyam mami mamiit menmen au. Menmen enum im maminin mamnen te maain God skelim mīt me menmen enum hīr nīriakem. Hīram mar ke mīte weteiknen. Maain hīre wawine nīkan.

⁹ * “Yi naanmampre hīras me menmen im e. Maain hīr mīt nantīhis nanīryi yi yaino wīnak ke kaunsil. Hīr nanīt nīpīn naniwep yayīt wīnak ke God. Yi yayīrp yayīt wīnak ke kaunsil me gavman nantike mīt han ninin naanmīpre wit heriyai heriyai yayīntar

* 12:41 1Kin 12:9 * 12:43 2Ko 8:12 * 13:2 Lu 19:44 * 13:6 Jo 5:43 * 13:8 Ais 19:2; 2Kro 15:6 * 13:9 Mt 10:17-20

yi yises h̄im mai. Te yi eiȳt̄por menmen mai. ¹⁰ Yi eiȳt̄por h̄im mai mamin̄n, te m̄it nerer wit wit h̄ir nan̄mtewem. Te maain w̄i enum mamnen. ¹¹ **Maain yi eiȳr̄p w̄inak ke kaunsil yi han ekitet yap̄rwe h̄im mekam yi eiȳt̄por au em̄it! Menmen God H̄im̄n Yaaik kak̄t̄piyem kakwetiyem, yi eiȳt̄pim. Menmen me han ki au. Taauye! ¹² Heiyiuwerer nanwet m̄it enun kikrek n̄r h̄ir nan̄n̄p nani. Haairer nanwet m̄it enun n̄kerek n̄r, n̄kerek han nanwet m̄it enun haairer o miyerer h̄ir m̄it nan̄n̄p nani. ¹³ *Maain m̄it yap̄rwe h̄ir han enuk n̄neini nan̄ntar yi yises h̄im mai. Te neim̄n nanu nan̄t̄ nanis̄sa ere h̄ir nani, maain hi etorhis h̄ir nanu nantikewa haiu mamu mam̄it wit ke God.

Maain menmen enum enum mamnen
(Mt 24:15-28; Lu 21:20-24)

¹⁴ *Maain yi yaȳr̄ menmen enum mam̄iwaank wit mamtike m̄it̄k h̄irak kak̄r̄p wit kerek God keriuwes̄sek. (M̄it kerek nekine t̄wei ik n̄k̄ip emnep yi han ekitet menmen im werek werek.) Yi m̄it miyap̄r yayu provins Judia me w̄i im yi eir̄r eino einiu m̄iniu o neiȳp. ¹⁵ *M̄it̄k kerek kau kentar w̄inak siup, h̄irak ek̄īuwe eknen ek̄r̄p t̄i, h̄irak ap kakno w̄inak n̄im̄n ein kak̄t̄ menmen au em̄it! H̄irak ek̄r̄r ekno waswas kerekek. ¹⁶ M̄it̄k hak keit ni h̄irak p̄ike kakweik̄n kak̄t̄ saket m̄irak au, em̄it! H̄irak kak̄r̄r waswas kerekek. ¹⁷ *Miyap̄r kerek h̄ir nep̄tu o miyap̄r h̄ir newet n̄kerek n̄im h̄ir naam, menmen im enum mamnen mam̄iwaanki. ¹⁸ Yi eiȳtehi God te menmen im mamnen w̄i me haw̄i h̄itan au em̄it! ¹⁹ *Maain me w̄i eim, h̄ir m̄it menmen mam̄iwaanki iuwe. N̄paa w̄i God kewis t̄i ketike nepni ere in, menmen ap mewaank m̄it nan̄r ke menmen im mam̄iwaanki au. W̄i eim epei man, maain menmen mam̄iwaank m̄it nan̄r im taauye! ²⁰ God h̄irak keremir w̄i im au, te m̄it yap̄rwe h̄ir nani nan̄nekt̄n te wit wein̄ik. Te h̄irak keremir w̄i yinam me m̄it n̄paa h̄irak kehimiteni h̄ir n̄rak, h̄ir nises h̄im m̄irak h̄irak kak̄kepi.

²¹ “Maain w̄i eim e, te m̄it̄k hak kak̄t̄pi kak̄r̄ ik: ‘Eiȳrek, h̄irak M̄it̄k Kraiss h̄irak keit in.’ O m̄it̄k hak kak̄t̄pi, ‘H̄irak kerp ein.’ Yi ap eiȳmt̄au h̄im im au em̄it! ²² *M̄it enun tawewai (o newen̄n h̄im) nan̄nen nan̄t̄pi, ‘Hi M̄it̄k Kraiss’ o h̄ir nan̄t̄p, ‘Hi m̄it̄k profet hi ewep̄yap̄r menmen me God.’ H̄ir nan̄riak m̄it menmen yaaim n̄paa h̄ir n̄rem au mam̄it nepni o nan̄t̄ t̄i. H̄ir nan̄riakem te h̄ir nare nanri han ke m̄it God kehimiteni h̄ir n̄rak, h̄ir nanwisorek nanises h̄im m̄ir, te h̄ir au taau. ²³ Yi naanmamre h̄iras. Maain menmen mamnen mam̄r ke hi epei etpiyem.

Maain hi M̄it̄k ke wit ke M̄it̄k Iuwe hi p̄ike anen
(Mt 24:29-31; Lu 21:25-28)

²⁴ *Maain w̄i im, menmen enum mam̄iwaank m̄it epei au, wepni kak̄r̄p iuwe au, h̄irak kakweik̄n kakre w̄itaan, wenke ap te kak̄r̄ taau. ²⁵ H̄ir h̄iram mau nepni h̄iram mam̄inke, menmen eim meit nepni h̄iram mamtan̄ik. ²⁶ *Menmen im epei man, te h̄ir m̄it nan̄ra hi M̄it̄k ke wit ke M̄it̄k Iuwe hi anen ewep̄yap̄r h̄irekes akre nap̄i ke nepni. Menmen me haai merh̄ihe mewepna, hi anen ehin̄n naanmampre m̄it. ²⁷ *Hi esiuwe m̄it ensel ne wit ke God h̄ir nan̄no nanrer wit wit nan̄this m̄it miyap̄r hi ehimiteni h̄ir nises h̄im mai.

Nu fik meteiknai menmen me w̄i maain menmen mamnen
(Mt 24:32-35; Lu 21:29-33)

²⁸ “Nu fik h̄iram meteikni menmen me w̄i maain menmen mamnen. Maain w̄i kerek heneik m̄iram h̄iram mamsiunen, yi eiȳr̄tei menep te wepni yaaik. ²⁹ Mar nu im, maain yi yaȳr̄ menmen im hi hetpiyem h̄iram mamnen, yi eiȳr̄tei hi M̄it̄k ke wit ke M̄it̄k Iuwe menep te hi p̄ike anen. ³⁰ Hi hat̄ip werek. M̄it miyap̄r in ek nepu nepeit, h̄ir

* 13:11 Lu 12:11-12 * 13:11 Mt 10:19-22 * 13:13 Jo 15:18-21 * 13:14 Dan 9:27, 11:31, 12:11 * 13:15 Lu 17:31 * 13:17 Lu 23:29 * 13:19 Dan 12:1; Joe 2:2; Rev 7:14 * 13:22 Diu 13:1-3; Rev 13:13 * 13:24 Ais 13:10; Rev 6:12-14, 8:12 * 13:26 Rev 1:7 * 13:27 Mt 13:41

ap te nani ere menmen im hi hetpiyem hiram mamnen. ³¹ Nepni metike ti mamwep mamweikin mamre nime mamawaank mamit te him mai au mamu mamnen mamir ke hi hetpim.

Mit hir ap nertei me wi menmen im mamnen au

(Mt 24:36-44; Lu 17:26-30, 34-36)

³² * “Me wi menmen im mamnen, mit hir nepitariyem, mit ensel ne wit ke God hir nepitariyem, hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi epitariyem. God Haai kerekek hirak kerteiyem. ³³ * Yi naanmampre hiras. Yi yepitari wi menmen im mamnen. ³⁴ Menmen mamnen mamir ke mitik iuwe hak kakno yanmin. Te mit narak nepitari wi mekam hirak pike kaknen. Hirak kehimitan mit hir naanmpre winak kirak, hirak katip mitik hirak naanmpre wepir ke niwa ke wit kirak. Hirak ketpiwek him iuwe hirak naanmprewek werek werek. ³⁵ * Te yi mit naanmamre hiras werek werek. Yi yepitari wi me Haai ke winak hirak pike kaknen. Hirak kaknen witaan o wi nimin o wanewik toto o wepni o hinkewi, yi yepitariyek. ³⁶ Yi naanmpre hiras te hirak kaknen wasenum kakri yi yaiwaai yi ap yayises him mirak au. ³⁷ Menmen hi hetpiyem, hi hetpiyem mamno mit miyapir yapirwe. Yi yapirwe naanempre hiras! Yi yepitari wi mekam hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi pike anen.”

14

Mit nime nipin natip hir naninep Jisas

(Mt 26:1-5; Lu 22:1-2; Jo 11:45-53)

¹ * Wi wik mepeit ere wi mit hir han tewenin wi Pasova kerek nipaa God kenep mit ne Isip hir naa te mit ne Isrel au. Mit hir newis yis mekre bret mir me wi im au. In ek hir mit pris iuwe kerek ninin mit pris han kerek newet God menmen me mit, hir netike mit hir ninin nertei him lo me Moses hir nererik nime nipin Jisas nisawin nemitwekpin nantiwekhis nankip kaki. ² Hir natip nar ik: “Wi haiu wen han tewenin menmen me wi Pasova, haiu ap te mamtiwekhis mamki au. Haiu mamriakem te mit yapirwe hir nantikewai haiu mamnepan.”

Maria wewen sanda mekiuwe paan ke Jisas

(Mt 26:6-13; Jo 12:1-8)

³ * Me wi im Jisas hirak keit wit Betani hirak kepu winak ke Saimon nipaa lepro mewik. Hirak wen kepu yeno kaam menmen, mite piutip hire wan wetenen min tipar me nu nad nekenpi mirak minin yaaim mekrerek. Mit hir newir pewek yapirwe me menmen im. Hire weket him mirak wewen tipar mentar paan kirak. ⁴ Hir mit han nepu en hir natipan main main han enuk nar ik: “Wenmak te hire wewen tipar im wewenem weinim? ⁵ Hire wewen tipar im au, te mitik hak kaksuwerem kakit 300 kina kakwet mit enum menmen auri, hir nantiwem.” Hir han enuk te hir nenerep. ⁶ Te Jisas keneri katip kar ik: “Yi eiwisiye ewit! Yi yenmak te yi yerekyiwe enum. Hire werekyo menmen yaaim. ⁷ * Hir mit enun netenen menmen auri, hekrit hekrit hir nau netikewi. Wi ham yi han ki yi eikepi. Te hi ap ehu etikewi me wi yapirwe, te yi yairekyo menmen yaaim au. ⁸ * Mite ip hire hanhan wriakem hire epei werekyewem. Hire weremani maain mit hir nanwisa hi awaai ehikre hei. ⁹ Hi hetpi werek. Wit heriyai heriyai kerek mit hir nanimtau him yaaim mai, mit hir nanirtei menmen mite ip hire werekyewem, hir han kitetim hir han teweninep.”

Judas katip mit iuwe ne Isrel hirak kakikepi hir nanithis Jisas

(Mt 26:14-16; Lu 22:3-6)

¹⁰ Jisas katip epei au, Judas ke wit Iskeriot hirak mitik kiutip ke mit disaipel hiswiyen wik (12) kerek nises him me Jisas, hirak ken witeik. Hirak ken kiun mit iuwe ne pris

* 13:32 Ap 1:7 * 13:33 Mt 25:13-14 * 13:35 Lu 12:36-38 * 14:1 Mk 11:18; Hi 11:28 * 14:3 Lu 7:37-38

* 14:7 Diu 15:11 * 14:8 Jo 19:40

kerek newet God menmen me mīt, hīrak kewepypār Jisas kakwetīrek. ¹¹ Hīr mīt en nerteiyek, hīr han yaaik, hīr natīp Judas hīr nanwetīwek pewek mamrerim. Hīrak kīnaiwīri ken han kitet hīrak kakwetīrek kakīrkeik.

Jisas ketike mīt disaipel nīrak naam menmen me Pasova

(Mt 26:17-25; Lu 22:7-14, 21-23; Jo 13:21-30)

¹² *Maain wī miutīp me wī mīt hīr ap newis yis mekre bret au, wī me Pasova kerek hīr nenep sipsip mar ke nīpaa mīt hīr nenep sipsip te God kenep maamrer au, Jisas mīt nīrak nitīwekhi nar ik: “Ti are eriuwetai haiu mamno nein te haiu emrutmani menmen me wī Pasova?” (Wī Pasova hīram wī mīt hīr han tewenīn God hīrak kenep mīt ne Isip te maamrer ne Isrel au.) ¹³ Te Jisas hīrak keriuwet mītīkīt wik te mīt disaipel nīrak hīrak ketpīwekīt kar ik: “Yi yaino wit Jerusalem yi eiyīr mītīk hak keremīme mīn tīpar mekrerem, hīrak kaksipeti. Te yi eiyisesik. ¹⁴ Yi eiyisesik einō wīnak kerek hīrak kakno kakīkrerek, yi eiyitehi mītīk ke wīnak ik eiyīr ik: ‘Mītīk Iuwe kawīr hīrak kituthi haau meiyam miutīp meit nīmīn weinīm te haiu mīt disaipel nīrak mamtikerek emu mamīm menmen kerek me wī Pasova mamwi?’ ¹⁵ Te hīrak kakteikni haau miutīp weinīm kau niu kerek yeno metike kīnaan mekrerek. Ein e yi eiraimani menmen te haiu mamīm.” ¹⁶ Hīrak ketpīwekīt menmen te hīrakīt ten wit Jerusalem, hīrakīt tīr menmen mar ke nīpaa Jisas ketpīwekītem. Te hīrakīt temani menmen me Pasova wī hīr han tewenīn nīpaa God kenep maamrer nīr au.

¹⁷ Maain hīnkewī, hīrak Jisas ketike mīt disaipel nar hiswiyen wik (12) hīr nen wīnak.

¹⁸ *Hīr wen naam menmen nau yeno em, Jisas hīrak ketpor kar ik: “Hi hetpi werek. Mītīk hak kiutīp (o mītīk keiyak) ke yi mīt yi yaam menmen yetikewa hīrak kakwepayapār hi eno his me mīt enun.” ¹⁹ Hīr nemtewek, hīr han kekrit nine han enuk, hīr niutīp niutīp nenepepan nitīwekhi ere hīr nepnepik hīr nitīwekhi nar ik: “Hi ewepityapār o au?” ²⁰ Hīrak ketpor kar ik: “Hīrak mītīk kiutīp ke yi mīt hiswiyen wik (12), hīrak kiutīp kaam menmen mekre sak kerepta. ²¹ Hi Mītīk ke wit ke God hi ano hahi ahīr ke hīm me God mau tīwei hīram metpim. Te hīrak mītīk kerek kakwepayapār hīrak kakīwaank hīrekes. Nīpaa miye pīrak ap winaak te hīram yaaim. Te hīre epei winaak te in ek hīrak kakīwaank hīrekes.”

Jisas kewet mīt disaipel nīrak komunion hīr naam

(Mt 26:26-30; Lu 22:15-20; 1Ko 11:23-25)

²² Hīr wen naam menmen, Jisas keit bret kitehi God katīp hīrak yaaik. Te hīrak kewepik kewet mīt ek ketpor kar ik: “Yi eitīwek eiyīk. Ik hīrak yīnk kai.” ²³ Hīr naak, mar keremem te hīrak keit wa hesnu tīpar wain mekrerek, hīrak kitehi God katīp hīrak yaaik. Te hīrak kewetīrek hīr naam tīpar wain mekre wa hesnu. ²⁴ *Te hīrak ketpor kar ik: “Im em hīram hemkre mai. Hi enip hīm ham yaaim kontrak mamīke wit ke God mamnen. Hemkre mai mamwen te hi akaap mīt miyapār ariuwere. ²⁵ Hi hetpi werek. Hi ap pīke ehīm tīpar wain ere wī maain hi ehīm tīpar wain yaaim nīmnam mamīt wit ke God.” ²⁶ Hīrak katīp epei au, hīr nine henye. Hīr nine henye, te hīr nen witeik nīnaaiwīr wit Jerusalem, hīr nīniu nen mīniu (o neiyīp) ke nu Oliv.

Jisas katīp Pita maain hīrak kakweikīn sip kakwetīwek

(Mt 26:31-35; Lu 22:31-34; Jo 13:36-38)

²⁷ *In ek Jisas ketpor kar ik: “Maain kike yi yainaipīsa. Hīm me God hīram matīp mar im: ‘Hi God hi enep mītīk naanmīpre sipsip, hīram mamrīr mamno heriyai heriyai.’ ²⁸ *Maain, God hīrak kakīkoya hi pīke ekrit, hi ehinīni hi ano provins Galili.” ²⁹ Pita ketpīwek hīm iuwe kar ik: “Hīr mīt in nanīnapīsit nanrīr te hi au. Taauye!” ³⁰ Jisas ketpīwek kar ik: “Hi hetput werek. Wītaan ik ek, suware kaktīp wik wen au, ti eraupakīn

* 14:12 Eks 12:6, 14-20 * 14:18 Sam 41:9 * 14:24 Eks 24:8; Sek 9:11; Jer 31:31-34; 1Ko 10:16; Hi 9:20 * 14:27
Mk 14:50; Sek 13:7 * 14:28 Mt 28:16; Mk 16:7

wikak atip mit hi epitari hirak keimin.” ³¹* Te Pita katip him iuwe, “Hi hahi etikewit hi hahi, te hi aritpakin au. Taauye!” Hir mit nirak yapirwe natip narek.

Jisas kitehi God menmen keit ni Getsemani
(Mt 26:36-46; Lu 22:39-46)

³²* Hir natip epei au, hir nen wit ni meitai niuk mirak Getsemani. Jisas hirak katip mit nirak kar ik: “Yi eiyu in hi eno ehitehi God.” ³³ Hirak keit Pita, Jems tetike Jon, hirakit tetikerek ten wit hak. In ek Jisas hirak menmen menepiwek hemkre, hirak kine han enuk. ³⁴* Te hirak ketpiwekit kar ik: “Hi hine han enuk ere hi hahi. Hi hanhan hirekes wisenum.” ³⁵ Hirak ken kike kiwaai ti kitehi God te menmen enum im mamsiurirek mamno. ³⁶* Hirak kitehi God kar ik: “Haai kai ti hertei hirak menmen yapirwe. Ti esiuwe menmen enum im mamno emnopin emkeipo. Te hi hises han kai au, han kit.”

³⁷ Hirak katip epei au, hirak ken kir mitikit tirak tipwaai. Te hirak kene Pita kar ik: “Saimon ti hiwaai a? Ti ap epu naanmipre mit naninen me wi kike au a? ³⁸* Yi naanmipre mit naninen. Yi eiyitehi God te hirak Seten ap te kakinini yi eiweikin sip eiweto. Yi han ki yaaik, te yink ki au kinapen kaki kaktikewa.” ³⁹ Hirak katip epei au, Jisas pike ken ein kitehi God menmen kerek nipaa hirak kitiwekhiyem. ⁴⁰ Hirak pike ken kiun mitikit tirak, te hirakit au pike tiwaai nanamir mekses. Hirakit tekrit tepitari tetpiwek mekam taauye. ⁴¹ Hirakit yink enuk hirak pike ken kan hirak ketpiwekit kar ik: “Yi wen yawaai yinatn a? Epei werek emit! Eiyirek! Wi epei man te hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hirak mitik hak kakwepayapir hi eno his me mit han nanrekyo enum hir nantenina. ⁴² Eiyikrit haiu emno. Yi eiyirek! Mitik kewepayapir epei kan keit in.”

Mit enun nan neithis Jisas
(Mt 26:47-56; Lu 22:47-53; Jo 18:3-12)

⁴³ In ek hirak wen katip, Judas hirak kan. Hirak mitik kiutip ke mit disaipel nar hiswiyen wik (12). Hirak ketike mit yapirwe hir netenen hine metike paap yoki. Hir mit iuwe ne Pris kerek newet God menmen me mit, hir netike mit ninin nertei him lo me Moses, hir netike mit iuwe ne Isrel, hir nesiuwe mit in nan. ⁴⁴ Nipaa hirak mitik Judas kerek kewepyapirek hirak ketpor kar ik: “Hirak mitik kerek hi eiyewewik emiwek tekep mirak, yi eitiwekhis eitenenik eiriyaak eiyik eino.”

⁴⁵ Judas kan kiun Jisas hirak katip kar ik: “Mitik Iuwe.” Te hirak keiyewewik. ⁴⁶ Te hir mit han nan neithis Jisas netenenik.

⁴⁷ Te mitik kiutip kirak kerek kerp menep hirak ketenen hine ke his nokik, te hirak kiwaai hine kesipe nikip me mitik hak enuk eik. Mitik iuwe ke mit pris kerek newet God menmen me mit, mitik kirak kirak wok mirak weinim, hirak mitik ik ke Jisas hirak kesipe nikip mirak. ⁴⁸ Hirak Jisas kene mit han enun ein ketpor kar ik: “Yi epei yan yetauhis eiriuwe hine metike paap yoki yar ke yi yeithis mitik enuk kekintip menmen a? ⁴⁹* Hekrit hekrit hi etikewi haiu mepu winak iuwe ke God hi ewepyapir him mai. Te yi yetauhis auye! Yi yirak menmen im te him me God mit newisim mau tiwei hiram mamnen mamir em.” ⁵⁰* Hirak katip epei au, hir mit disaipel nirak hir ninaiwerek nirir nen.

Mitik pipiak hak kiutip hirak kirir ken

⁵¹ Mitik pipiak hak kiutip kerek kises Jisas, hirak kamir laplap mire hike misanu traup mirak. Hir mit han nantiwekhis, ⁵² te hirak kehiresiuri kenemtin laplap mirak hirak ke puk weinik kirir ken.

Jisas kewepyapir hirekes keit kaunsil
(Mt 26:57-68; Lu 22:54-55, 63-71; Jo 18:13-14, 19-24)

* 14:31 Jo 11:16 * 14:32 Jo 18:1 * 14:34 Jo 12:27 * 14:36 Ro 8:15; Ga 4:6; Mk 10:38; Jo 6:38 * 14:38 Lu 11:4; Mt 6:13 * 14:49 Lu 19:47, 21:37; Jo 18:20 * 14:50 Mt 26:31

⁵³ H̄ir m̄it nari Jisas nen niun m̄it̄ik iuwe hetpris kin̄in naanm̄ipre m̄it pris kerek newet God menmen me m̄it. M̄it iuwe pris yap̄rwe newet God menmen me m̄it, h̄ir netike m̄it niuk m̄ir iuwe, h̄ir netike m̄it h̄ir nin̄in nertei h̄im lo me Moses, h̄ir nererik nau ein nemeriȳwek. ⁵⁴ H̄irak Pita ketepik yan̄m̄in, h̄irak ken kekre niwa ke w̄inak ke m̄it̄ik iuwe kin̄in m̄it pris han. H̄irak ketike m̄it kerek naanm̄ipre w̄inak enuk h̄ir nau si nemin̄in his h̄it men si.

⁵⁵ H̄ir m̄it pris iuwe kerek newet God menmen me m̄it, h̄ir netike m̄it han ne kaunsil h̄ir nin̄atin m̄it nesiuwe h̄im Jisas, te h̄ir nank̄ip kaki, te h̄ir nin̄ap̄in menmen enum h̄irak ketpim au. ⁵⁶ M̄it yap̄rwe nesiuwe h̄im Jisas newen̄iw̄ek h̄im te h̄im m̄ir ap m̄ip̄ram au. ⁵⁷ M̄it han nerp newen̄in h̄im nat̄ip nar ik: ⁵⁸ **“Haiu memtewek h̄irak kat̄ip, ‘Hi ewep w̄inak iuwe ke God m̄it nimaak, te maain w̄i wikak hi p̄ike eimaak m̄it ap te nanimaak taau.’”* ⁵⁹ H̄im me m̄it in h̄iram ap m̄ip̄ram au.

⁶⁰ H̄irak m̄it̄ik iuwe hetpris kerek kin̄in naanm̄ipre m̄it kerek newet God menmen me m̄it, h̄irak kerp kekleri kitehi Jisas kar ik: *“Ti p̄ike etpai au a? Nenmak te h̄ir m̄it in neswut h̄im a?”* ⁶¹ **Jisas h̄irak kekint̄ip ketpor au. M̄it̄ik iuwe hetpris h̄irak p̄ike kit̄iw̄ekhi kar ik: “Ti m̄it̄ik Krai kerek God kehimit̄enit, ti N̄ikan ke M̄it̄ik Iuwe kerek haiu mewen̄ipiyek o au a? Ti etpai!”* ⁶² **Jisas h̄irak ketp̄iw̄ek kar ik: “Hi h̄irekes kerekek. Maain yi eȳr hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik Iuwe hahu menep his yaaim me God kerek h̄irak Iuwe tokik keit, hi anen ekre nap̄i me nepni.”* ⁶³ M̄it̄ik iuwe hetpris h̄irak kep̄r̄p̄r kari saket m̄irak kewepim kat̄ip hisiuwe kar ik: *“Menmak te haiu mamri m̄it han nansiuwek h̄im a? ⁶⁴ *yi epei yemtau h̄irak kat̄ip enum kekreh̄ir ke God. Yi han kitet mekam a?”* H̄ir yap̄rwe nat̄ipan nar ik: *“H̄irak k̄ir̄iak enum h̄irak eki.”*

⁶⁵ In ek m̄it han nenik̄in t̄imank menterik, h̄ir newep̄niw̄ek ninaan meriuwe laplap, te h̄ir nak̄ip neriuwe his m̄ir nit̄it̄iw̄eknaan nat̄ip nar ik: *“Keim̄in kitep a? Ti profet te ti etpai.”* M̄it han h̄ir naanm̄ipre weip̄r nen niwaaihis nenep̄iw̄ek tekep.

Pita kepak̄in Jisas kat̄ip hi hep̄itariyek

(Mt 26:69-75; Lu 22:56-62; Jo 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ H̄irak Pita wen kepu witeik keit niwa ke w̄inak, m̄ite piut̄ip w̄ir̄iak menmen me m̄it̄ik iuwe hetpris, ⁶⁷ h̄ire wan w̄ir pita kau si kemin̄in his h̄it men si. H̄ire werp menep wetp̄iw̄ek war ik: *“Ti h̄irekes hetike Jisas ke wit Nasaret yi epei yariyak̄it.”* ⁶⁸ Te Pita kiune h̄im kat̄ip, *“Henmak te ti hitauhi menmen im? Hi hep̄itariyek.”* H̄irak kat̄ip epei au, h̄irak ken kerp ya weip̄r. Te suware kat̄ip. ⁶⁹ M̄ite wen w̄ip̄rek p̄ike wat̄ip m̄it han nerp menep war ik: *“H̄irak m̄it̄ik kises h̄im me Jisas kerekek.”* ⁷⁰ Pita p̄ike kiune h̄im kat̄ip, *“Hi hep̄itariyek.”* Maain kike, m̄it h̄ir nerp menep nat̄ip nar ik: *“Ti hises h̄im m̄irak kerekek. Ti h̄irekes m̄it̄ik ke provins Galili.”* ⁷¹ Pita kat̄ip h̄im iuwe ketpor kar ik: *“Hi ep̄itari m̄it̄ik hak yi yitauhiyek au. Hi at̄ip werek au, te God h̄irak kaknen kakiyep.”* ⁷² **H̄irak kat̄ip epei au, h̄irak suware p̄ike kat̄ip. Te Pita h̄irak han kitet menmen Jisas n̄ipaa ketp̄iw̄ek kar ik: “Maain suware kat̄ip wik wen au, ti tewen eraupak̄in wikak.”* H̄irak han kitetim te h̄irak kine han enuk k̄ik̄it.

15

H̄ir nesiuwe h̄im Jisas kerp ninaan me m̄it̄ik iuwe gavman Pailat

(Mt 27:1-2, 11-14; Lu 23:1-5; Jo 18:28-38)

¹ **Wanewik toto, m̄it iuwe pris kerek newet God menmen me m̄it, h̄ir netike m̄it iuwe h̄ir netike m̄it nin̄in nertei h̄im lo me Moses, h̄ir netike m̄it han yap̄rwe ne kaunsil h̄ir han kitetim nat̄ipan. Epei au, h̄ir nesenkek Jisas his m̄irak neriyaak neiȳk nen newet m̄it̄ik iuwe gavman Pailat ek.* ² Pailat h̄irak kit̄iw̄ekhi kar ik: *“Ti M̄it̄ik Iuwe King ke m̄it ne Isrel o au?”* Jisas ketp̄iw̄ek kar ik: *“H̄irak h̄im mit.”* ³ M̄it iuwe pris kerek newet God

* 14:58 Jo 2:19-21 * 14:61 Mk 15:5; Lu 23:9 * 14:62 Sam 110:1; Rev 1:7 * 14:64 Jo 19:7 * 14:72 Mk 14:30
* 15:1 Lu 22:66

menmen me mīt, hīr nesiuwe hīm Jisas yapīrwe. ⁴ Te Pailat kitehi Jisas kar ik: “Ti pīke etpor au a? Hīr neswut hīm yapīrwe.” ⁵ *Jisas kekintīp, te Pailat han kekrit keriuwerek.

Mītīk Pailat katīp mīt hīr nanwis nil emu his me Jisas

(Mt 27:15-26; Lu 23:13-25; Jo 18:39-19:16)

⁶ Tito yapīrwe nīpaa ein me wī im mīt hīr nehīs nempēp menmen me Pasova hīr nitehi Pailat hīrak kakīkaišiu weipīr ke mītīk hak nīpaa hīrak ken kekre wīnak enuk. ⁷ Mītīk hak niuk mīrak Barabas hīrak kepu wīnak enuk ketike mīt enun yapīrwe nīpaa hīr netike mīt ne gavman hīr nenepan, hīr nenep mītīk kiutīp kaa. ⁸ Hīr mīt yapīrwe nen niun Pailat nitīwekhi hīrak kakīrak menmen nīpaa ein hīrak kīpriakem. ⁹ Hīrak ketpor kar ik: “Yi han yaaik te hi eweti Jisas Mītīk Iuwe ke Isrel hīrak kaknen?” ¹⁰ Hīrak kertei mīt iuwe pris kerek newet God menmen me mīt hīr epei newetīwek Jisas nentar hīr hemkre menepam han enuk neriuwerek. ¹¹ *Hīr mīt pris nīkīak han ke mīt yapīrwe te hīr nitehi Pailat ke Barabas. Jisas au. ¹² Pailat pīke kitorhi kar ik: “Hi eweti Barabas, te hi arīak mekam heriuwe mītīk yi eiwis niuk mīrak Mītīk Iuwe King ke Isrel a?” ¹³ Hīr pīke natīp nar ik: “Ti ewenkek Jisas ekīntar nu tentarakīt.” ¹⁴ Pailat ketpor kar ik: “Hi henmak? Hīrak kīriak mekam enum?” Te hīr wen nīnap nenīne his iuwe natīp nar ik: “Ti ewenkekīk ekīntar nu tentarakīt.” ¹⁵ Pailat hanhan kakīrak mīt hīr han yaaik. Te hīrak kewetīr mītīk Barabas. Hīrak katīp mīt nīrak hīr nanīnep Jisas nanriuwe nīpīn. Hīr nakīp neriuwe nīpīn, Pailat hīrak keriuwetek ken mīt soldia nīrak te hīr nanīno nanwenkek Jisas kakīntar nu tentarakīt.

Mīt soldia hīr nitetnaan Jisas

(Mt 27:27-31; Jo 19:2-3)

¹⁶ Mīt soldia ne ami hīr neit nīmīn wīnak ke mītīk iuwe, hīr nari Jisas neiyīk nen haau hak. Hīr nenīne mīt han, ¹⁷ *te hīr neriuwet Jisas saket mīre yīwir, hīr nime wiwīr tīktīk enuk newisīk keweikīn paan kīrak. ¹⁸ Hīr nerp netpīwek nar ik: “Haai, Mītīk Iuwe King ke Isrel, ti epei han.” ¹⁹ Epei au, hīr nenep paan kīrak neriuwe niuk, hīr nenikīn tīmank menterik, nitehīr nemipīn newenīpiyek. ²⁰ Hīr nitītīweknaan nenwesīsek ere werek, hīr neriuwetek (o neresīwek) saket mīre yīwir, hīr pīke newis saket mīrak menterik, hīr neiyīk nanīno nanwenkekīk kakīntar nu tentarakīt.

Mīt newenkek Jisas kau nu tentarakīt

(Mt 27:32-44; Lu 23:26-43; Jo 19:17-27)

²¹ *Mītīk hak niuk mīrak Saimon hīrak haai ke Rufas ketike Aleksanda, hīrak ke wit Sairini, hīrak kepnen ni menep. Hīr mīt soldia hīr neit nu tentarakīt neiyīk nimaasik hīrak ekīkerīr nu ik ke Jisas.

²² Hīr nari Jisas neiyīk nen niun wit niuk mīrak Golgota. Haiu meweikīn hīm haiu matīp “Wit Paan Hesnu”. ²³ Hīr newet Jisas tīpar wain marasin mekrerem, te hīrak yīnk kīrak kekek au. Hīrak kīnapen te hīrak kaam au. ²⁴ *Hīr mīt newenkekīk kentar nu tentarakīt, hīr neit menmen mīrak neretīt satu neiyīk nīr menmen hīr nantīwem.

²⁵ Wen hekrit iuwe wepni kehīn kīniū kan, hīr newenkekīk. ²⁶ Hīr newis hīm mentar nu nenmak hīr newenkekīk nesiuwerek. Hīr neiyīm nen newisīm mau men paan kīrak. Hīm im matīp mar ik: “IK EK HIRAK MITIK IUWE KING KE ISREL.” ²⁷ Hīr newenkek mītīkīt enukīt raskel wik tīriak enum tetikerek. Hīrak mītīk kau ken ke his yaaim, mītīk hak kau ken ke his henkik. ²⁸ *(Mar im hīm me God nīpaa mīt newisīm mau tīwei hīram epei man. Hīram matīp mar im: “Hīr han kitet hīrak kīre mītīk enuk raskel kīriak menmen enum.”)

²⁹ *Mīt kerek hīr nan nen ein hīr nitītīweknaan netpīwek nar ik: “Ko! Ti mītīk kerek ti ewep wīnak iuwe ke God ti pīke eimaak me wī wikak? ³⁰ Ti ekaap hīrekes ekiuwe nu tentarakīt ehīrp tī.” ³¹ Mar im mīt iuwe pris kerek newet God menmen me mīt, hīr

* 15:5 Ais 53:7; Mk 14:61 * 15:11 Ap 3:13-14, 13:38 * 15:17 Lu 23:11 * 15:21 Ro 16:13 * 15:24 Sam 22:18

* 15:28 Ais 53:12 * 15:29 Sam 22:7, 109:25; Mk 14:58; Jo 2:19

netike mit ninin nertei him lo me Moses, hir nititiweknaan natipan nar ik: "Hirak kikaap mit han, te hirak kikaap hirekes taauye! ³² Ti Mitik God kehimitenit ti Mitik Iuwe ke Isrel, ti ekiuwe ehirp ti, te haiu mamrit han kitetit." Mitikit hir newenkekikit tau niu tetikerek, hirakit tetpwek enuk tetikeri.

Jisas nepei kaa

(Mt 27:45-56; Lu 23:44-49; Jo 19:28-30)

³³ *Wepni kan kau nimin iuwe ere hinkewi, witaan toto miwapin wit yapirwe. ³⁴ *Nepei hinkewi Jisas kenepip him iuwe katip kar ik: "Eloi Eloi Lama Sabaktani?" Haiu meweikin him haiu matip mar im: "God kai God kai. Kenmak te ti hinaiwira eweikin sip eweto?" ³⁵ Mit han nerp menep hir nemtewek hir natip nar ik: "Eiyimtewek. Hirak kenine Ilaija." ³⁶ *Mitik kiutip kesiuknen ken ein keit mosong o nik me wan eik (hiram mire wum nikik), hirak kewis tipar wain mesine mekrerek, hirak kewisik kentar niyen pike kan kewitwekek kakimisek katip kar ik: "Haiu mamir te Ilaija kaknen kaknektin Jisas kakwisik kakirp ti o au."

³⁷⁻³⁸ *Jisas kenepip miutip him iuwe, hirak kaa. Hirak kaa, laplap iuwe miwapin ya weipir me mit nehimitan em me God meit winak iuwe ke God meit nimin ein hiram mewep pinam pinam mau nimin mau niu ein ere men miun ti eim. ³⁹ Hirak mitik iuwe kerek naanmipre mit soldia han, hirak kerp menep kir Jisas hirak kaa, hirak katip kar ik: "Mitik ik hirak Nikan ke God."

⁴⁰ *Miyapir han netikerek nerp ein, te hir nerp yanimin. Maria pe wit Magdala wetike Salomi, hir netike Maria miye pe Joses ketike nikik kirak Jems hir nerp ein. ⁴¹ Hir miyapir in nises Jisas me wi hirak kau keit provins Galili, hir newetiwek menmen hirak kaam. Miyapir han yapirwe nipaa netikerek nan nen wit Jerusalem nerp ein.

Mit newis Jisas kekre hei iuwe kewen kinik keit miniu (o neiyip)

(Mt 27:57-61; Lu 23:50-55; Jo 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Maain petko matip, Josep ke wit Arimatia kan kir Pailat kentar hirak mitik iuwe hak ke kaunsil. Hirak kemerir God kaknen naanmipre mit. Hirak ap kinaain au, te hirak ken kir Pailat kitiwekhi ke herwe yink ke Jisas. ⁴⁴ Pailat han kitet kar ik: "Jisas epei kaa? Ko!" Te hirak kenine mitik iuwe soldia kerek naanmipre mit soldia han, hirak kitiwekhi me Jisas epei kaa o au. ⁴⁵ Mitik eik ketpwek Jisas epei kaa, te Pailat kewis Josep kakithis herwe yink kirak. ⁴⁶ Josep hirak kewir pewek keit laplap yaaim mire hike, hirak kenke Jisas yink kirak kewir laplap keweiknenik kewapinek kewisik kekre hei ke nan iuwe. Epei au, hirak keruwet nan iuwe keiyepet hei him kirak. ⁴⁷ Maria pe wit Magdala wetike Maria miye pe Joses, hir nir wit Josep kewis Jisas kawaari.

16

Jisas pike kekrit

(Mt 28:1-8; Lu 24:1-12; Jo 20:1-10)

¹ Maain wi Sabat hiram epei men, Maria pe wit Magdala wetike Salomi, hir netike Maria miye pe Jems, hir neit menmen yaaim minin neiyim nen nanir Jisas nanwen yink kirak. ² Wepni kewep kan hekrit iuwe me wi Sande te hir nen hei kirak. ³ Hir nepnen hir natipan nar ik: "Keimin kakinkawir nan kiwapin weipir khi kentar nan hirak nimenuk?" ⁴ Hir nen menep ein hir nikaamaan nir nan keit pinak ein. Nipaa mitik hak keweiknik keruwetek ken pin ein. ⁵ Hir nen nipiun hei eik, hir nen nitetik nen nimin ein. Te hir nir mitik pipiak kau yeno me pinak me his yaaim. Hirak kamir laplap nokim yaaim hiram mire hike. Te hir nehinhin han kekrit neruwerek.

⁶ Hirak ketpor kar ik: "Yi ap einaain au. Yi yinyatn Jisas ke wit Nasaret kerek hir mit newenekik kau nu tentarakit. Hirak epei kekrit kau. Hirak kepu in au. Yi eiyir yeno

* 15:33 Emo 8:9 * 15:34 Sam 22:1 * 15:36 Sam 69:21 * 15:37-38 Hi 10:19-20 * 15:40 Lu 8:2-3

nĭpaa hĭr newisĭk kĭwaaari. ^{7*}In ek yi eino eitĭp Pita ketike mĭt disaipel han Jisas ketpor kar ik: ‘Hi ehiniĭni ano provins Galili.’ Maain yi eiyĭrek eiyĭt ein eiyĭr ke nĭpaa hĭrak epei ketpi.”

⁸Hĭr miyapĭr nen witeik nĭrĭr nen ein, hĭr nepĭrpĭr iuwe han kekrit neriuwerek. Hĭr natĭp mĭt hĭm au. Hĭr nĭnaain nekintĭp nen.

Maria pe wit Magdala hĭre wĭr Jisas

(Mt 28:9-10; Jo 20:11-18)

^{9*}[Me wĭ Sande hekrit enum eik, Jisas kekrit kĭnaaiwĭr hei. Hĭrak kekrit kau wanewik, hĭrak kinĭn kewepyapĭr hĭrekes me ninaan me Maria pe wit Magdala. Nĭpaa hĭrak kepĭr herwe enum mar hispĭnak wik (7) mekrerep hĭram metpaan men mĭnainwĭrep. ¹⁰Hĭre epei wĭr Jisas, te hĭre wen watĭp mĭt nĭpaa netikerek hĭr nariyan. Hĭr wen han tewenĭnek nĭkĭtek. ¹¹Hĭre wen wetpor hĭre wĭrek hĭrak kepu, te hĭr nemtau hĭm mĭre au.

Mĭtikĭt disaipel wik tĭr Jisas keit yayiwe

(Lu 24:13-35)

¹²Maain mĭtikĭt wik tĭrak ten wit hak tĭrek, te hĭrak keweikĭnhis hĭrekes kĭre mĭtikĭt hak. ¹³Hĭrakĭt nepei terteyek, hĭrakĭt pĭke ten tatĭp mĭt disaipel han nĭrak, te hĭr nemtau hĭm mĭrakĭt au.

Jisas katĭp mĭt disaipel nĭrak menmen hĭr enisesim

(Mt 28:16-20; Lu 24:36-49; Jo 20:19-23)

^{14*}Maain, hĭr mĭt disaipel nĭrak hiswiyen kiutĭp (11) nau naam menmen, Jisas kan keneri kentar hĭr han to enuk nepu, hĭr ap nemtau hĭm me mĭt nĭpaa nepei nĭr Jisas. ^{15*}Hĭrak ketpor kar ik: “Yi eino heriyai heriyai eirer wit wit kerek mĭt miyapĭr newi, yi eiwepyapĭr hĭm yaaim mai, mĭt yapĭrwe nanĭmtewem. ^{16*}Neimĭn nanĭmtau hĭm mai nanisesim, yi eikĭri. Maain God kaktorhis, hĭr mĭt miyapĭr nĭrak. Neimĭn nemtau hĭm nanisesim au, God han kitet menmen enum hĭr nĭrĭakem skelim mĭt kakĭnterim. ^{17*}Mĭt kerek hĭr nises hĭm mai, hĭr nanrĭak menmen im nankinau niuk mai. Hĭr nanpĭr herwe enum hĭram mamno, hĭr natĭp hĭm ham nĭpaa hĭr nerteiyem au. ^{18*}Hĭr nantenen manpen o yenmik o hĭr nanĭm menmen enum menep mĭt, hĭr ap te nani au, hĭr nanu werek. Hĭr nanwis his mamĭntar mĭt hĭr nĭnap, te maain hĭr nanre yaain.”

God keithis Jisas ken wit kĭrak Heven

(Lu 24:50-53; Ap 1:9-11)

^{19*}Mĭtikĭt Iuwe Jisas ketpor epei au, God ketĭwekhis ken wit kĭrak. Hĭrak ken kau menep his yaaim me God. ^{20*}Maain mĭt disaipel nĭrak hĭr nen heriyai heriyai nerer wit wit mĭt miyapĭr newi, hĭr newepyapĭr hĭm me Jisas. Mĭtikĭt Iuwe Jisas hĭrak kekepi hĭr nĭrĭak menmen yaaim kerek nĭpaa kerek mĭt nĭrem au. Te mĭt hĭr nertei hĭm im mĭt netporem hĭram yaaim.]

Mepĭr keremem

* 16:7 Mt 26:32; Mk 14:28 * 16:9 Lu 8:2 * 16:14 1Ko 15:5 * 16:15 Ap 1:8 * 16:16 Ap 2:38, 16:31, 33
* 16:17 Ap 2:4, 10:46, 8:7 * 16:18 Lu 10:19; Ap 28:3-6, 4:30, 5:16 * 16:19 Ap 2:33-34, 7:55-56; Ef 1:20; 1Pi 3:22
* 16:20 Ap 14:3; Hi 2:3-4

Him Yaaim Me Kraim Luk Kewisim Mau Tiwei
Menmen mekre tiwei ik

Him me nikerek Jon ketike Jisas 1:5-2:52
 Jon Baptais katip mit him me God 3:1-20
 Jon kikir Jisas keriuwe tepar 3:21-38
 Seten kakri han ke Jisas 4:1-13
 Jisas katip him yaaim keit Galili 4:14-9:50
 Jisas ken Jerusalem katip him yaaim 9:51-21:38
 Mit newenkek Jisas kaa 22:1-23:56
 Jisas pike kekrit mit nirek 24:1-49
 Jisas pike ken wit Heven 24:50-53

Luk kewis him im men mitik Tiofilas

¹* Kai yinak Tiofilas. Mit yapirwe hir nepi newis menmen kerek epei man metin ke nimin ke haiu mit, kerek haiu misesim. ²* Hir newis menmen kerek mit nipaa ninin epei nir menmen im newepyapirem hir netpaiyem. ³ Mitik iuwe, hi Luk hi hertei werek menmen yapirwe epei mekrit man ere in. Te hi han kitet hiram yaaim hi hewisut tiwei ik ek hetput menmen werek werek epei man. ⁴ Hi hiriakem te ti ertei menmen werek werek kerek nipaa hir mit epei netpiyem.

Ensel ke God katip Sekaraia hirak kakine nikan niuk mirak Jon

⁵* Nipaa me wi mitik King Herot hirak kire mitik iuwe naanmipre mit ne provins Judia, mitik pris niuk mirak Sekaraia kepu. Hirak ke weiwik me pris niuk mir Abaisa. Hirak mite pirak niuk mire Ilisabet, hire pe weiwik ham me pris han. Hir nepenyerer ne maam nipu kiutip Eron. ⁶ Hirak ketikerep nau werek werek nises God. Hir nises him me Mitik Iuwe God werek werek nipaa hirak kewet Moses em. ⁷ Hir ap nine nikerek nei au nentar Ilisabet hire enu tenmin (o rumaa). Hire wetike Sekaraia epei enun ne mit. ⁸ Wi ham Sekaraia wen kirak menmen kire mitik pris keit winak ke God. Hirak weiwik mirak hiram wi mir te hir nanwensi kuri nanwet God em. ⁹* Hirak kiriakem kentar hir nises menmen nipaa mit pris netpim hir neretit satu God kehimitanek hirak kakno kakikre winak iuwe ke God hirak kaktene si keiyim kakisi kuri tiwei mamintar kinaan newenipi God neriuwerem. Hirak ken en kesi kuri tiwei. ¹⁰ Hirak kesi kuri tiwei, mit yapirwe ne Isrel nererik nau wit eik nitehi God menmen. ¹¹ Hirak keit nimin en, mitik ensel keke wit ke Mitik Iuwe God kan kerp kenke ken his yaaim me kinaan kerek Sekaraia kewis menmen minin mire kuri tiwei hiram miwaai menterim. Hirak kewepyapir hirekes te Sekaraia kirek. ¹² Mitik Sekaraia kirek, hirak han kepripir hirak kinaan, ¹³ te mitik ensel ketpwek kar ik: "Sekaraia, ti ap hinapen au emit! God kemtau menmen ti epei hitiwekhiyem, te mite pit Ilisabet tewen wawine nikan hirak kei. Yi yaiwisiwek niuk mirak Jon. ¹⁴ Ti etike mite pit han yaaik eiyu. Mit yapirwe nanirek hir han yaaik nanintar miye hire winaak. ¹⁵* Hirak maain God han kitet hirak kakre mitik iuwe kakinin mit han nisesik. Hirak ap te kakim tepar wain o tepar si enum au emit! Me wi miye winaak wen au, God Himin Yaaik kaku kakikre han kirak kakneisesik. ¹⁶ Hirak te kakikaap mit yapirwe ne Isrel nanweikin sip nanwet menmen enum hir pike nanises him me God kir. ¹⁷* Hirak kakinin mitik iuwe kakno kakrer wit wit kaktip him me God kakriuwe menmen iuwe kakri han ke mit kakir nipaa mitik Ilaija ketpim. Hirak kakikaap haairer nantike nikerek nir nanu han kiutip. Hirak kakweikin mit enun nises menmen enum te hir pike nanises menmen mit yaain nisesim. Hirak kakikaap mit nanises mitik iuwe, hir nanu naanmeriyiwek hirak kaknen kaktorhis."

* 1:1 Ap 1:1 * 1:2 Jo 15:27 * 1:5 1Kro 24:10 * 1:9 Eks 30:7 * 1:15 Nam 6:3 * 1:17 Mt 17:11-13; Mal 3:1, 4:5-6

¹⁸ *Mītik ensel katip epei au, mītik Sekaraia kitīwekhi kar ik: “Harkeik te hi ertei menmen im ti hetpewem hīram werek? Hi epei enuk he mītik te mīte pai hīre epei enu we mīte.” ¹⁹ *Hīrak ensel kewenhi ketpīwek, “Hi ensel Gebriel hi herp ninaan me God hīriak menmen mīrak. Hīrak keriuweta hi han hetput hīm yaaim im e. ²⁰ *In ek ti ap atip hīm mei taau ere wī menmen mamnen hi epei hetputem hentar ti ap han kitet hīm mai. Ti ap atip hīm mei ere wī me menmen im God kehimitanem hīram mamnen.”

²¹ Ensel ketpīwek menmen, mīt wen nemerir Sekaraia keit nīmīn en hīr nanīrtei kenmak te hīrak kepeit wīnak iuwe ke God. ²² Sekaraia ketpaan kan, hīrak ap ketpor, te hīr nertei hīrak epei kepu kītyak kīr menmen keit wīnak nīmīn en. Hīrak ap kaktip hīm mei miutip te hīrak kewir his ketpor keriuwerem. ²³ Wī hīrak kīriak menmen kekere wīnak ke God epei au, mītik Sekaraia pīke ken wīnak kīrak.

²⁴ Maain wī ham mīte pīrak Ilisabet wetu, te hīre ap wīnaaiwīr wīnak wenke hispīnak (5) ere hīre tu iuwe miyapīr nertei hīre wetu. Hīre watip, ²⁵ * “In ek Mītik Iuwe God kekepa mar im. Hīrak epei kepīr menmen kenipa yīnk enuk me ninaan me mīt miyapīr hentar nīpaa hi hine nīkerek au.”

Ensel ke God katip mīte Maria maain hīre wawine Jisas

²⁶ Me wenke kar hispīnak kiutip (6) mīte Ilisabet wepītu, God keriuwet ensel Gebriel ken wit niuk mīrak Nasaret keit provins Galili. ²⁷ *Hīrak kaktip mīte nīhan niuk mīre Maria. Haai kīre kehimitenep wautike mītik niuk mīrak Josep, hīrak nepenyek ke maam nīpu kīr Devit. ²⁸ Ensel ke God kan kīrep ketpīwe kar ik: “Ti han yaaik ehu. Han yaaik ke God kau ketikewit. Hīrak God ketikewit kakrekuyut yaaim.” ²⁹ Mīte Maria wemtau hīm im kerek ensel ketpim te hīre han kekrit han kitet war ik: “Kenmak hīrak ketpo kar ik?” ³⁰ Te ensel ketpīwe, “Ti ap enapen Maria. God han yaaik keriuwit kakrekuyut yaaim im e.

³¹ *Maain ti ehītu te ti eine nīkan, ti ewis niuk mīrak Jisas.

³² * “Hīrak kakre Mītik Iuwe mīt nanīnewek Nīkan ke God hīrak Mītik Iuwe. God kakriakek kakre Mītik Iuwe naanmamre mīt kakre nīpaa maam kīrak Devit.

³³ Hīrak naanmamre mīt ne Isrel kerek hīr nepenyerer ne mītik Jekop kerek nīpaa enum eik hīrak kepu. Hīrak naanmamre mīt hīrak kaku kakit tipmain tipmain enum eik. Menmen mīrak ap te mamesi taau.”

³⁴ Mīte Maria watip ensel ke God war ik: “Hi ap hīwaai hetike mītik hak au. Mamīrkeik te hi ahītu?”

³⁵ *Ensel ke God kewenep ketpīwe, “God Hīmīn Yaaik kaknen kaku kakīnterit kakriuwe menmen iuwe me God. Mīt nankinaak hīrak Nīkan yaaik ke God nanīntar God Hīmīn Yaaik kewis nīkan yaaik ik kekere tu kit maain ti einaak.

³⁶ “Ti han kitet menmen God kīriak wekeni pit Ilisabet em. Mīt nīpaa natip hīre enu tenmīn (o rumaa) ap te wawine nīkerek au. Te hīre hīrehes weriuwet wenke hispīnak kiutip (6) hīre nīkan kewiye. Te hīre epei we mīte. ³⁷ *Ap te menmen mei miutip te God ap kakriakem taau.”

³⁸ Maria watip, “Hi hīre mīte hanhan hises menmen God hanhan kakriakem, te menmen mamnen mamīr ke ti epei hetpim.” Hīre watip epei au, Ensel ke God kīnaiwīrep ken.

Maria wen wīr Ilisabet wetikerep nau en

³⁹ Ensel ke God kīnaiwīrep, wī ham kike Maria wemani menmen wekrit waswas wen wit menep mīniū (o neiyip) yapīrwe me provins Judia. ⁴⁰ Hīre wen wīnak ke mītik Sekaraia, hīre watip Ilisabet, “Ti yaaip.” ⁴¹ *Ilisabet wemtau Maria watip hīre yaaip te nīkan kekere tu kehīn kekerep. God Hīmīn Yaaik kau kekere han ke Ilisabet keneisesye,

* 1:18 Jen 18:11 * 1:19 Dan 8:16, 9:21; Hi 1:14 * 1:20 Lu 1:45 * 1:25 Jen 30:23 * 1:27 Mt 1:16, 18; Lu 2:5
* 1:31 Ais 7:14; Mt 1:21-23 * 1:32 Ais 9:7; 2Sml 7:12, 13, 16; Dan 7:14; Mai 4:7 * 1:35 Mt 1:20 * 1:37 Jen 18:14 * 1:41 Lu 1:15

⁴² * te hire watip weriuwe him iuwe, “God kakrekjut ti han yaaik ehin miyapir han. God kakriak yaaim ke nikan ti ehinaak. ⁴³ Hi mite weiniye te hi han yaaik menmen iuwe im man hi, te Mitik Iuwe God miye pirak wan wira. ⁴⁴ Hi hemtau him mit epei au, te nikan kekre tu kai han yaaik kehin. ⁴⁵ *Ti han yaaik iuwe hentar ti hises him kerek God ketpim. Maain God kakriak menmen hirak nipaa ketputem.”

Maria wine henye wentar hire han yaaik weriuwe God

⁴⁶ *Maria watip,
 “Hi han kai yaaik ewenipi niuk me Mitik Iuwe God. ⁴⁷ Hi han yaaik hentar maain God kakikepa kaktauhish. Hi mite hirak menmen mirak hi enu weiniye, ⁴⁸ *te hirak hanhan keriuwa. Te in ek ere maain mit yapirwe nantip God kerekya hi han yaaik iuwe, ⁴⁹ hentar menmen iuwe hirak kerekewem. Niuk mirak yaaim iuwe. ⁵⁰ *Hirak hanhan keriuwe mit kerek hir nisesik newenipiyek, me mit nipaa ein nepu ere in. ⁵¹ *Hirak kirak menmen keriuwe menmen mirak iuwe, hirak keyim kepir mit kerek enun hanhan hiras nriak menmen mir enum hir nen. ⁵² *Hirak kepir mit iuwe naanmipre mit, hirak kewisi hir nau weinim, te hirak kewis mit weinin hir nire iuwe. ⁵³ *Hirak epei kewet mit enun nau weinim nipi maan kewetir menmen wisenum ere tu iuwe, te hirak keriuwet mit netenen menmen yapirwe ne his nen. ⁵⁴ *Hirak kises him kerek nipaa katip maamrer nau yem. Hirak kan kakikaap mit narak ne wit Isrel. ⁵⁵ *Hirak han kitet keriuwe Ebrahim nipaa kau ti ketike nepenyerer in ek nepu ti. Hirak kerekyor yaaim tipmain tipmain enum eik, kar ke nipaa hirak ketpim.”

⁵⁶ Hire watip menmen im epei au, mite Maria wau wetike Ilisabet ere wenke wikak. Maain wenke wikak epei man men, hire pike wen wit kire eik.

Ilisabet wine nikan Jon

⁵⁷ Wi epei man te mite Ilisabet weteiknen, hire wine nikan. ⁵⁸ Mit nire nau menep netikerep hir netike paaprer nire nemtau God kerekawe yaaim hire wine nikan te hir nan nirep han yaaik netikerep. ⁵⁹ *Maain nikan kire kepu wi hispinak wikak (8), hir nerekir yink kirak, hir nanwis niuk mirak Sekaraia kakrerir haai kirak. ⁶⁰ *Te miye pirak watip, “Au, hi ewis niuk mirak Jon.” ⁶¹ Te hir netpwe, “Ap te paap o tete o keimin niuk mirak mar em te ti ewisik kakrerim taau!” ⁶² Te hir natip nitehi haai kirak neriuwe his main main, “Ti ewis niuk me nikan ik ek kakrar keimin?” ⁶³ Hirak Sekaraia kitorhi nanwetiwek twei te kakwis niuk mamwik. Hir newetiwekem te hirak kewis menmen im mewim: “Niuk mirak Jon.” ⁶⁴ Hir wen han kekrit natip me menmen im, Sekaraia han kewep katip kewenipi niuk me God. ⁶⁵ Te mit netikerek nau menep hir nepirpir te him me menmen im men merer wit wit meit miniu (o neyip) me Judia. ⁶⁶ Te neimin kerek nemtewem hir han kitetim nitehiyan, “Te nikan ik e maain kakriak mekam?” Mit nertei God kau ketikerek kewetiwek menmen mirak iuwe.

Him Sekaraia katip ke menmen maain mamnen

⁶⁷ Jon haai kirak Sekaraia God kewis Himin kirak yaaik kekre han kirak te hirak katip menmen maain mamnen. ⁶⁸ *Hirak katip kar ik:

“Haiu emriak menmen emwenipi niuk me Mitik Iuwe God ke Isrel. Hirak epei kan kakikepai haiu mit narak haiu mamnaaiwir menmen enum hirak kaktaihish. ⁶⁹ *Hirak God kewetei Mitik Iuwe manpenuk kakikepai te kaktaihish, hirak ke weiwik me Devit hirak mitik kirak menmen me God. ⁷⁰ Hirak kewetiyek kar ke nipaa enum eik hirak katip mit narak profet menmen hir newisim mau

* 1:42 Diu 28:4 * 1:45 Lu 1:20 * 1:46 1Sml 2:1-10 * 1:48 Lu 1:25, 11:27 * 1:50 Sam 103:13, 17 * 1:51 2Sml 22:28 * 1:52 Jop 12:19, 5:11; Sam 147:6 * 1:53 1Sml 2:5; Sam 34:10, 107:9 * 1:54 Ais 41:8; Sam 98:3 * 1:55 Mai 7:20; Jen 17:7, 18:18, 22:17 * 1:59 Jen 17:12; Lev 12:3; Lu 2:21 * 1:60 Lu 1:13 * 1:68 Sam 41:13, 72:18, 106:48; Lu 7:16 * 1:69 Sam 18:2

t̄iwei newepyap̄ir maamrer nai yem. H̄iram mat̄ip menmen im. ⁷¹*God kat̄ip h̄irak kak̄ikepai kaktaihis mamkeip̄in m̄it enun nepan h̄ir han enuk n̄inaain haiu m̄it. ⁷²*N̄ipaa h̄irak kat̄ip maamrer nai h̄irak maain kakrekyei yaaim kakises h̄im n̄ipaa h̄irak ket̄ipim. ⁷³⁻⁷⁴*N̄ipaa h̄irak ket̄ike maam kaiu Ebrahim h̄irak̄it tekiyak̄it tau teit, God ket̄ip̄iwek h̄irak kak̄ikaap nepenyerer n̄irak. In ek h̄irak kakises menmen n̄ipaa h̄irak ket̄ipim, h̄irak kenipai haiu m̄it in e mamkeip̄in m̄it nepan naiu te haiu ap m̄inaain au. Haiu emisesik mamr̄iak menmen m̄irak. ⁷⁵*Me w̄i yap̄irwe haiu mau t̄i ik, h̄irak kehimitenei haiu yaain prar prar.”

⁷⁶*Sekaraia epei ket̄por, h̄irak kemunaan kat̄ip n̄ikan k̄irak kar ik:

“Maain m̄it nant̄ip ti m̄it̄ik profet kerek ewepyap̄ir h̄im me God iuwe kin̄in menmen yap̄irwe. Ti kerek ek ehin̄in eno et̄ip m̄it en̄inaaiw̄ir menmen enum em̄it enmer̄ir M̄it̄ik Iuwe kaknen. ⁷⁷*Ti tewen at̄ip haiu m̄it n̄irak ne Isrel h̄irak kak̄isak menmen enum haiu m̄ir̄iakem h̄irak kaktaihis. ⁷⁸*God k̄ir̄iak menmen im kentar h̄irak yaaik hanhan keriuwai haiu m̄it. ⁷⁹*M̄it̄ik Iuwe k̄irak h̄irak k̄ire wep̄ni kewep kan k̄ir krusai haiu m̄it ne t̄i ik te h̄irak kaknaaiw̄ir wit ke God kaknen kakt̄ip haiu m̄it han kaiu enuk toto metari h̄im me God kak̄it̄pai h̄im m̄irak yaaim. Haiu mau enum m̄inaain mami te h̄irak kaknen kakteiknai yayiwe k̄irak yaaik te haiu mamu werek werek.”

⁸⁰*Maain n̄ikan Jon k̄iniu k̄ire iuwe, han k̄irak tokik ap te k̄inapen m̄it au. H̄irak kepu wit wein̄ik m̄it newi au ere maain w̄i h̄irak kewepyap̄ir h̄irekes kat̄ip m̄it ne wit Isrel h̄im me God.

2

Maria wine Jisas (Mt 1:18-25)

¹ Me w̄i keremem Ilisabet wine Jon, m̄it̄ik iuwe Sisa Ogastas kesiuwe h̄im men kat̄ip m̄it miyap̄ir nerer wit wit gavman ne Rom naanm̄ip̄ror h̄ir en̄inen enwis niuk m̄ir emu t̄iwei. ² Me w̄i im m̄it newisor niuk m̄ir mau t̄iwei, m̄it̄ik iuwe Sairinias h̄irak k̄ire m̄it̄ik iuwe gavman naanm̄ip̄re m̄it ne provins Siria. ³ H̄ir m̄it yap̄irwe niut̄ip niut̄ip p̄ike nen wit k̄ir kerek n̄ipaa maamrer n̄ir nin̄in newiyen te h̄ir enwis niuk m̄ir mau t̄iwei em̄it. ⁴ M̄it̄ik Josep k̄inaaiw̄ir wit Nasaret keit provins Galili h̄irak ken provins Judia keit wit niuk m̄irak Betlehem kerek n̄ipaa m̄it̄ik iuwe Devit miye p̄irak winaak keitai en. Josep ken en kentar h̄irak h̄irekes nepenyek kei ke Devit. ⁵*H̄irak ken kakwis niuk m̄irak mamtike niuk me m̄ite p̄irak Maria kerek n̄ipaa h̄ir epei nehimitan te h̄ir nan̄itan. H̄ire epei n̄ikan kekrerep. ⁶⁻⁷ H̄ir neit wit Betlehem, w̄i epei man te h̄ire weteiknen wawine n̄ikan. H̄ire wine n̄ikan k̄ire iuwe m̄it̄ik, h̄ire weit laplap weiȳim weweiknenik wewis̄ik kek̄re t̄ikenup iuwe kerek h̄ir newet bulmakau menmen mekrerek. H̄ir newis̄ik kekrerek nentar winak pasenda kerek m̄it nererik n̄iwaairi en n̄ipaa m̄it yap̄irwe n̄ipwaairi nererim te yeno meiyam ap wein̄im meit au. M̄it n̄iwaai rem nererim nenemt̄in te h̄ir nen n̄iwaai weisaak ke bulmakau, h̄ire wine n̄ikan weitai.

Ensel h̄ir nat̄ip m̄it naanm̄ip̄re sipsip me m̄ite wine n̄ikan

⁸ Menep wit ik kerek m̄ite Maria wine n̄ikan, m̄it han neit ni naanm̄ip̄re sipsip ne w̄itaan. ⁹ H̄ir naanm̄ip̄re sipsip ne w̄itaan, ensel kiut̄ip ke M̄it̄ik Iuwe kewepyap̄ir h̄irekes menmen iuwe me God merh̄ihe m̄iriusor te h̄ir n̄inaain nep̄irp̄ir iuwe. ¹⁰ H̄ir nep̄irp̄ir iuwe, ensel ket̄por kar ik: “Yi ap einaain au em̄it! Hi epei han et̄pi h̄im yaaim mamnip m̄it nerer wit wit han yaaik nanu. ¹¹ Me w̄itaan ik ek m̄ite wine n̄ikan weit wit ke Devit niuk m̄irak Betlehem. H̄irak m̄it̄ik God kehimitanek h̄irak M̄it̄ik Iuwe kak̄ikaap m̄it kaktorhis. ¹² Menmen im hi het̄piyem mamteikni hi hemitip̄in au. Yi

* 1:71 Sam 106:10 * 1:72 Jen 17:7; Lev 26:42; Sam 105:8-9, 106:45 * 1:73-74 Jen 22:16-17; Mai 7:20 * 1:75 Ta 2:12-14 * 1:76 Ais 40:3; Mal 3:1; Mt 3:3 * 1:77 Jer 31:34 * 1:78 Ais 60:1-2 * 1:79 Ais 9:2, 58:8; Mt 4:16
* 1:80 Lu 2:40; Mt 3:1 * 2:5 Lu 1:27

yayir nikan miye wenke laplap weweiknenik keriuwerem kiwaai wewisik kekre tikenup ke bulmakau naam menmen mekrerek, hirak kiwaairi.”¹³ Wasenum ensel nire yapirwe ne wit ke God hir newepyapir hiras nerp netike ensel, hir nine henye newenipi niuk me God natip him im:

¹⁴ * “Haiu hanhan yi mit eiwenipi niuk me God. Yi mit miyapir yau ti yi eikiyan eiyu eiyit eiyintar God han yaaik keriuwi.”

Mit naanmipre sipsip nen nir Jisas

¹⁵ Ensel nine henye epei au, hir nen nekeipnor pike nen wit ke God, te mit kerek naanmipre sipsip en natipan, “Sis, haiu emno wit Betlehem emir menmen epei man, kerek Mitik Iuwe God ketpaiyem.”¹⁶ Te hir nesiukin nen ninapin Maria wetike Josep, hir nir nikan kiwaai kekre tikenup. ¹⁷ * Mit kerek naanmipre sipsip hir nirek epei au, hir netpor menmen ensel epei nan netporem me nikan ik e. ¹⁸ Mit yapirwe kerek nemtau him mit naanmipre sipsip netporem, hir han kitet menmen im epei man. ¹⁹ * Maria han kaa menmen au. Hire wewisim mekre han kire, hekrit hekrit hire han kitetim. ²⁰ Mit naanmipre sipsip pike nen nir ein newenipi God natip hirak yaaik iuwe nentar menmen ensel netporem metike menmen hir nirem hiram mar ke ensel epei netporem.

Hir newis niuk me Jisas

²¹ * Wi hispinak wikak (8) epei man te Maria wine nikan, te hir neiyik nen nerekir yink kirak. Hir newis niuk mirak Jisas. Niuk im Ensel katip Maria em nipaa hire ap weptu wen au.

Simion ketike Ana nir Jisas keit winak iuwe ke God

²² * Maain wi epei man te him me Moses Mau tiwei matip mite waukir te God kaktip hire yaaip. Me wi im Maria wetike Josep ninan Jisas neiyik nen wit Jerusalem newet God ek. ²³ * Hir nen Jerusalem newet God ek nentar him nipaa God kewet Moses hirak kewisim mau tiwei matip mar im: “Nikerek hirakit iuwe mitikit miyapir ninakit hir mit nehimitanet hirakit te God.” ²⁴ * Hir nen newet mitik pris menmen kakwet God em nises him God kewet Moses em kewisim mau tiwei matip mit enwet God hore nimanp wik o tapi wik wen tipniu. ²⁵ * Mitik kiutip kau Jerusalem niuk mirak Simion. Hirak mitik yaaik kises God werek werek. Hirak kemerir Mitik God kehimitanek kaknen kakikaap mit ne Isrel. God Himin Yaaik kau ketikerek. ²⁶ Hirak keteikniwek ap te kaki ere hirak kakir Mitik Iuwe Kraiss kerek God kehimitanek kaknen kakikaap mit. ²⁷ God Himin Yaaik kikiak han kirak te hirak ken winak iuwe kerek mit nererik newenipi niuk me God. Maain miye haai ne nikan Jisas neiyik nen winak iuwe ke God eik e nanwet God menmen him me Moses mau tiwei metpim. ²⁸ Simion kir nikan kir hirak kinanek kewenipi God katip kar ik:

²⁹ “In ek Mitik Iuwe God ti epei hises him nipaa ti epei hetpewem, te ti ewisa hi mitik hi hirak menmen mit, hi han yaaik hahi. ³⁰ * Hi han yaaik hahi ehintar hi epei hir Mitik ti hehimitanek hirak kakikaap haiu mit ne Isrel. ³¹ Ti epei hirak menmen im merp niman me mit miyapir yapirwe nerer wit wit. ³² * Hirak kakre wepni (o yanm) kir kakteikin mit yayiwe, hirakkakteikin mit miyapir ap ne weiwik me Isrel amirkeim te hir enises him me God. Hirak Mitik Iuwe kakinin naanmampre haiu mit ne Isrel, te mit miyapir nerer wit wit hir nantip nanir ik: ‘God epei kirak menmen yaaim.’ ”

* 2:14 Lu 19:38 * 2:17 Lu 2:10-12 * 2:19 Lu 2:51 * 2:21 Lu 1:31, 59 * 2:22 Lev 12:1-8 * 2:23 Eks 13:2, 12, 15 * 2:24 Lev 12:8 * 2:25 Ais 40:1, 49:13 * 2:30 Ais 52:10; Lu 3:6; Ta 2:11 * 2:32 Ais 42:6, 49:6

³³ Josep ketike Jisas miye p̄rak h̄r nemtau menmen Simion kat̄p me n̄kan te h̄r nep̄rp̄r han kitetim. ³⁴*H̄r nep̄rp̄r, Simion kitehi God kakrek̄yor yaaim kat̄p Maria miye pe Jisas kar ik:

“God kehimitan N̄kan ik e kaknip m̄t han yap̄rwe ne Isrel nan̄waank nan̄t. M̄t han yap̄rwe au, God kaktorhis nanu werek. H̄rak k̄re M̄tik God kakteik̄n m̄t han k̄rak keriuwerek te m̄t yap̄rwe h̄r nantikerek nan̄nehan nanweik̄n sip nanwet̄wek. ³⁵Te h̄rak kakwepyap̄r menmen m̄t han kitetim. Maain menmen enum mam̄r ke m̄t new̄r yipo nenep m̄tik, m̄t nanrekȳwek enum mamrek̄r han kit te mamwetit han enuk.”

³⁶ M̄te piut̄p̄ niuk m̄re Ana h̄re wepu en. H̄re m̄te profet h̄re wewepyap̄r h̄m me God. H̄re n̄ki pe m̄tik Fanyuel, h̄rak ke weiw̄k me maam n̄pu k̄rak Asa. H̄re we m̄te enu, h̄re wepu wetike m̄tik k̄re tito mar hisp̄nak wik (7). ³⁷*Maain tito mar hisp̄nak wik (7) epei au, h̄rak kaa te n̄paa ere in 84 tito epei men, h̄re wepu weiniye. W̄taan wanewik h̄re wewen̄pi niuk me God, h̄re wepu menep w̄nak iuwe ke God w̄naw̄rek au. Me w̄ ham h̄re n̄n̄p̄ maau wepu, h̄re wat̄p God menmen. ³⁸*Josep ketike Jisas miye Maria h̄r wen nepu w̄nak iuwe ke God newet God menmen, m̄te ip e wan wewen̄pi niuk me God wep̄r ke Simion kewen̄piyek. H̄re wat̄p m̄t neit Jerusalem kerek h̄r nemeriȳwek kaknen kak̄kaap m̄t ne Isrel h̄re wetpor me n̄kan ik e.

Josep ketike Maria neithis Jisas p̄ike nen wit Nasaret

³⁹*H̄r n̄riak menmen h̄m me Moses mat̄p h̄r nanisesim epei au, h̄r p̄ike nen provins Galili h̄r nau wit k̄r Nasaret. ⁴⁰*N̄kan k̄niu k̄re iuwe h̄rak manpenuk kepu h̄rak kertei menmen werek werek w̄senum God kerek̄ȳwek yaaim.

N̄kan Jisas kepu w̄nak iuwe ke God keit wit Jerusalem kitehi m̄t iuwe menmen.

⁴¹*Tito miut̄p̄ miut̄p̄ miye haai ne Jisas nen wit Jerusalem me w̄ Pasova kerek m̄t ne Isrel nererik naam menmen han tewen̄n w̄ God kenep m̄t ne Isip te h̄r au, h̄rak keriyei n̄naaiw̄r Isip. ⁴²Maain Jisas h̄rak 12 tito epei au, h̄rak ketike miye haai nen Jerusalem nises menmen me w̄ Pasova mar ke n̄paa h̄r n̄riakem. ⁴³*W̄ me Pasova epei au, h̄r p̄ike nan̄no, te Jisas wen kepeit wit Jerusalem. Te Josep ketike Jisas miye p̄rak au netariyek. ⁴⁴H̄r han kitet h̄rak epei kin̄n ken ketike m̄t n̄r han te h̄r nen ere w̄taan. W̄taan, h̄r n̄netn̄wek nitet m̄t n̄r ne wit eik o paaprer n̄rak te h̄r ap n̄nap̄nek au. ⁴⁵Te h̄r p̄ike nen Jerusalem nen n̄netn̄wek neit en. ⁴⁶Jisas h̄rak kepeit wit Jerusalem ere w̄ wikak, h̄r n̄nap̄nek keit w̄nak iuwe ke God kau ketike m̄t iuwe nertei h̄m me Moses nat̄p m̄t miyap̄r em. H̄rak kemtau h̄m m̄r h̄rak kitorhi menmen. ⁴⁷H̄r m̄t kerek nemtau menmen h̄rak kewenhiyem kerteiyem h̄r han kekrit nat̄p h̄rak n̄kan kertei iuwe. ⁴⁸Miye haai n̄rak n̄rek, h̄r han kekrit. Te miye p̄rak witiwekhi war ik: “N̄kan kai, ti henmak te ti herekyaw̄r menmen mar im: Haai kit ketikewa haw̄r w̄nwetnut w̄k̄it. Haw̄r w̄k̄it ere haw̄r w̄nepnit.” ⁴⁹*H̄rak kewenhi ketpor kar ik: “Yi yenmak te yi ȳnyetno? Yi yep̄tari hi ehises menmen me Haai kai heit w̄nak k̄rak au a?” ⁵⁰H̄r ap nertei mekam h̄rak kat̄p h̄ram me Haai k̄rak God. ⁵¹*H̄rak ketpor epei au, h̄rak ketikeri nen wit Nasaret, h̄rak kises h̄m m̄r. Te miye p̄rak wemi han h̄m m̄rak mekre han k̄re. ⁵²*Maain Jisas k̄re iuwe h̄rak manpenuk enuk keit h̄rak kertei w̄senum. God ketike m̄t nau t̄i h̄r han yaaik neriuwerek.

3

*M̄tik Jon Baptais kerek k̄k̄r m̄t h̄rak kat̄p m̄t miyap̄r h̄m me God
(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Jo 1:19-28)*

* 2:34 Ais 8:14; Mt 21:42-44; 1Ko 1:23; 1Pi 2:8 * 2:37 1Ti 5:5 * 2:38 Ais 52:9 * 2:39 Mt 2:23 * 2:40 Lu 1:80, 2:52 * 2:41 Eks 12:24-27, 23:14-17; Diu 16:1-8 * 2:43 Eks 12:18 * 2:49 Jo 2:16 * 2:51 Lu 2:19 * 2:52 1Sml 2:26; Pro 3:4; Lu 1:80

¹ Tito hiswiyen hispⁱnak (15) epei men me Taibirias Sisa hⁱrak kerekek naanmⁱpre mⁱt nau tⁱ ik. Me wⁱ im mⁱtⁱk iuwe Pontias Pailat naanmⁱpre mⁱt ne provins Judia, mⁱtⁱk iuwe King Herot naanmⁱpre mⁱt nau provins Galili. Nⁱkik kⁱrak Filip naanmⁱpre mⁱt nau provins wik niuk mⁱrakⁱt Ituria ketike Trakonaitas. Mⁱtⁱk iuwe Laisenias naanmⁱpre Abilini. ²*Mⁱtⁱk Anas ketike Kaiapas hⁱrakⁱt wik naanmⁱpre mⁱt pris han neit wⁱnak iuwe ke God keit Jerusalem. Me wⁱ im em Sekaraia nⁱkan kⁱrak Jon keit wit weinⁱk mⁱt ap newi. Me wⁱ im God ketpⁱwek kewetⁱwek hⁱm mⁱrak. ³*Epei au Jon ken kerer wit wit menep mani Jodan. Hⁱrak kewepyapⁱr hⁱm katⁱp mⁱt enweikⁱn sip enwet menmen enum te hⁱrak kakⁱkⁱri nanriuwe tⁱpar te God kakⁱsak menmen enum mⁱr mamno. ⁴*Menmen im epei man mar nⁱpaa mⁱtⁱk Aisaia hⁱrak kewepyapⁱr hⁱm me God hⁱrak kewisⁱm mau tⁱwei hⁱram matⁱp mⁱt neweikⁱn sip newet menmen enum hⁱram mⁱre mⁱt newep yayiwe. Hⁱram matⁱp mar ik:

“Mⁱtⁱk keit wit weinⁱk mⁱt ap newik hⁱrak kⁱnap katⁱp, ‘Yi einetⁱt yayiwe ke Mⁱtⁱk Iuwe yi eirⁱakek yaaik akⁱrak te hⁱrak kakisesim werek.

⁵ Yi eiwep tⁱ mⁱtⁱt eiwⁱr meri emwapⁱn kerek kⁱnatⁱn keit ek ere ekⁱrak. Yayiwe kerek keweikⁱn yi eirⁱakem ere ekⁱrak te yayiwe kerek keweikⁱn o hei mekrerek, yi eirⁱakem ere emⁱram.

⁶*Mⁱt miyapⁱr nerer wit wit nanⁱr mⁱtⁱk kerek God kehimitanek hⁱrak kakⁱkaap haiu mⁱt kaktaihis.’”

⁷*Hⁱr mⁱt miyapⁱr yapⁱrwe nan nⁱr Jon te hⁱrak kakⁱkⁱri. Hⁱrak keneri ketpor, “Yi mⁱt enun yⁱre manpen o yenmik yi yewisesik. Keimⁱn ketpi yi einen hi akⁱri te yi eirⁱr einopⁱn eikeipⁱn menmen enum God kakⁱakem maain mamnen a? ⁸*Yi eiysinⁱn eirⁱak menmen te hⁱram mamteikⁱn mⁱt yi epei yeweikⁱn sip yewet menmen enum nⁱpaa yi yⁱrⁱakem. Te yi ap yaitⁱpan yayⁱr ik: ‘Haiu mⁱt in hⁱrak Ebrahim hⁱrak maam nⁱpu kaiu, te haiu ap mamweikⁱn sip mamwet menmen enum au. Haiu mⁱre mⁱt nⁱrak, te maain God kaktaihis.’ Menmen im taau! Hi hetpi. God hⁱrak kakweikⁱn nan im kakⁱakem mamⁱr ke nepenyerer ne Ebrahim mamⁱkrehⁱri yi mⁱt enun. ⁹*In ek hⁱne ke yerepⁱ epei kⁱwaai menep nu nekenpⁱ te God kakremir nu ham kerek ap mine nⁱkim yaaim, nⁱman mamwen te mⁱt nⁱrak hⁱr nanwⁱrem mamⁱkre si. Yi mⁱt in yi yⁱre nu ap mine nⁱkim au!” ¹⁰ Hⁱrak ketpor kar ik, mⁱt yapⁱrwe nitⁱwekhi, “Te haiu mamⁱriak mekam te mamteikⁱn haiu meweikⁱn sip mewet menmen enum?” ¹¹ Jon hⁱrak ketpor, “Keimⁱn kerek naanmⁱpre sak wik, hⁱrak ektike keimⁱn kerekek au, hⁱrakⁱt etwepim etwetakⁱt. O keimⁱn hⁱrak ketenen menmen yapⁱrwe ekwet keimⁱn hⁱrak menmen au rek.” ¹²*Mⁱt han kerek nari pewek me mⁱt nanwet gavman em hⁱr nan nⁱr Jon te hⁱrak kakⁱri te hⁱr nitⁱwekhi, “Mⁱtⁱk tisa, haiu mamⁱriak mekam?” ¹³ Hⁱrak ketpor, “Yi ei^yt pewek empar kerek mⁱt ne gavman epei netpim. Yi ap eiysinⁱnem eiri meiyam au emⁱt!” ¹⁴ Mⁱt ne Ami nitⁱwekhi, “Haiu mamⁱriak mekam?” Hⁱrak ketpor, “Yi ap einep mⁱt eiri menmen mⁱr au emⁱt! Yi ap eisiuwe hⁱm weinⁱm au emⁱt! Yi han yaaik eiyu eiriuwe menmen mⁱt iuwe newetiyem.”

¹⁵ Mⁱt miyapⁱr yapⁱrwe han kekrit, te hⁱr mⁱt nitehi nekre han kⁱr nar ik: “Jon hⁱrak Mⁱtⁱk Iuwe krais kerek God kehimitanek kaknen kakⁱkaap mⁱt o au?” ¹⁶*Te mⁱtⁱk Jon ketpor yapⁱrwe, “Hi hⁱkri heriuwe tⁱpar kerem em. Te hⁱrak mⁱtⁱk kerek wisenuk kinⁱna maain kakⁱkaru kaknen hⁱrak yaaik kⁱre Mⁱtⁱk Iuwe, hi au hⁱre mⁱtⁱk weinⁱk. Hi ap werek hⁱrⁱak menmen mⁱrak kiutⁱp taau. Maain hⁱrak kaknen hⁱrak kakwis God Hⁱmⁱn Yaaik kaku han ki kakre si hⁱrak si tatⁱm menmen enum mi ere yi yaain. ¹⁷ Hⁱrak kⁱre mⁱtⁱk keses rais mekre sar. Hⁱrak kesesim epei au, hⁱrak kaktewewim hⁱram haas mⁱram mamnopⁱn hⁱrak kakⁱt rais kakwisⁱm mamⁱkre wⁱnak. Hⁱrak kakwisⁱm mamⁱkre wⁱnak, hⁱrak kakriep haas kakwⁱrem mamⁱkre si hⁱram mamⁱrⁱhe ap te mami au.”

* 3:2 Lu 1:80 * 3:3 Ap 13:24; 19:4 * 3:4 Ais 40:3-5 * 3:6 Lu 2:30-31; Ta 2:11 * 3:7 Mt 12:34, 23:33 * 3:8 Jo 8:33, 39 * 3:9 Mt 7:19; Jo 15:6 * 3:12 Lu 7:29 * 3:16 Ap 13:25

¹⁸ Jon katip him ham me kakikakyor han kir me wi hirak kewepyapir him yaaim me God.

Mitik iuwe King Herot kewis Jon kekre winak enuk

¹⁹*Maain Jon katip kene mitik ke gavman King Herot kentar hirak keit Herodia, mite pe nikik kirak. Hirak kenerek kenterik ketike menmen ham enum hirak kirakem. ²⁰Te Herot pike kirak menmen enum. Hirak kewis Jon kekre winak enuk.

Jon kikir Jisas keriuwe tpar

(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)

²¹ Herot kewis Jon kekre winak enuk wen au, Jon kikir mit miyapir yapirwe. Hirak kikir mit miyapir yapirwe epei au, Jisas kan te Jon kikir ketikeri. Hirak Jisas wen kitehi God menmen, te nepni hiremes mewep mire weipir. ²²*Nepni hiremes mewep mire weipir, God Himin Yaaik keke nepni kan keweikinhis kire hore tapi hirak kenterik. God katip him iuwe mekiuwe man matip mar im: "Ti Nikan kai yaaik. Hi han yaaik wisenuk heriuwit."

Niuk me maamrer ne weiwik me Jisas

(Mt 1:1-17)

²³*Me wi Jisas kekrit kirak menmen mirak, hirak kepu tito mar 30. Mit miyapir han kitet Josep kine Jisas, te hirak au. God kerekek. Im em hiram niuk me maamrer ne weiwik mirak:

Hilai nipa kine Josep.

²⁴ Matat kine Hilai.

Livai kine Matat.

Melkai kine Livai.

Janai kine Melkai.

Josep kine Janai.

²⁵ Matataias kine Josep.

Emos kine Matataias.

Neam kine Emos.

Eslai kine Neam.

Nagai kine Eslai.

Meat kine Nagai.

²⁶ Matataias kine Meat.

Semen kine Matataias.

Josek kine Semen.

Joda kine Josek.

²⁷*Joanan kine Joda.

Resa kine Joanan.

Serababel kine Resa.

Sialtiel kine Serababel.

Nerai kine Sialtiel.

²⁸ Melkai kine Nerai.

Edai kine Melkai.

Kosam kine Edai.

Elmadam kine Kosam.

Ea kine Elmadam.

²⁹ Josua kine Ea.

Jorim kine Josua.

Eliesa kine Josua.

Jorim kine Eliesa.

Matat kine Jorim.

Livai kine Matat.

³⁰ Simion kine Livai.

* 3:19 Mt 14:3-4; Mk 6:17-18

* 3:22 Mt 17:5; Lu 9:35; Jo 1:32; 2Pi 1:17

* 3:23 Lu 4:22; Jo 6:42

* 3:27 1Kro

3:17, 19; Esr 3:2

Juda kine Simion.
 Josep kine Juda.
 Jonam kine Josep.
 Elaiakim kine Jonam.
³¹ *Melia kine Elaiakim.
 Mena kine Melia.
 Matata kine Mena.
 Netan kine Matata.
 Devit kine Netan.
³² *Jesi kine Devit.
 Obet kine Jesi.
 Boas kine Obet.
 Salmon kine Boas.
 Nason kine Salmon.
³³ *Aminadap kine Nason.
 Admin kine Aminadap.
 Anai kine Admin.
 Hesron kine Anai.
 Peres kine Hesron.
 Juda kine Peres.
³⁴ *Jekop kine Juda.
 Aisak kine Jekop.
 Ebrahim kine Aisak.
 Tera kine Ebrahim.
 Neho kine Tera.
³⁵ Serak kine Neho.
 Riyu kine Serak.
 Pelek kine Riyu.
 Iba kine Pelek.
 Sila kine Iba.
³⁶ *Kenan kine Sila.
 Afaksat kine Kenan.
 Sem kine Afaksat.
 Noa kine Sem.
 Lemek kine Noa.
 Metusala kine Lemek.
³⁷ Inok kine Metusala.
 Jeret kine Inok.
 Mahalalil kine Jerot.
 Kenan kine Mahalalil.
³⁸ *Inos kine Kenan.
 Set kine Inos.
 Adam kine Set.
 God kerekek kime Adam.

4

Seten kari han ke Jisas
 (Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

¹ God Hîmîñ Yaaik hîrak kîkîak Jisas han kîrak te keneisesik hîrak kînaaiwîr mani Jordan. Hîrak keriyaak ken yaank weinîk mît ap newi. ² *Hîrak kepu en wî mar 40, Seten kari han kîrak. Hîrak ap kaam menmen mei kises wî kerek hîrak kepu wit weinîk ek au. Me wî yapîrwe em, hîrak nînpî maak. ³ Hîrak nînpî maak kepu en wî mar 40, te Seten ketpîwek kar ik: “Ti Nîkan ke God te ti etîp nan ik ekweikîñ ekre bret.”

* 3:31 2Sml 5:14 * 3:32 1Sml 16:1, 13; Rut 4:17-22 * 3:33 Jen 29:35 * 3:34 Jen 21:3, 25:26 * 3:36 Jen 11:10-26 * 3:38 Jen 4:25-5:32 * 4:2 Hi 4:15

⁴*Jisas ketp⁺wek, “H⁺im me God mau t⁺wei mat⁺p, ‘M⁺it⁺k kaku werek te h⁺irak ap kak⁺im menmen metike t⁺par wein⁺im keremem au.’”

⁵Epei au Seten keriyaak keiy⁺k ken m⁺iniu (o neiy⁺p) iuwe kau niu ein, waswas h⁺irak keteikn⁺wek t⁺i kerer wit wit m⁺it newiyen. ⁶*H⁺irak ketp⁺wek kar ik: “Hi awetut wit im yap⁺rwe metike menmen m⁺ir iuwe ti naanmamrewem te ti eh⁺t niuk mit iuwe. N⁺ipaa God kewetewem te hi han kai hi ewet m⁺it⁺k kerek hi hanhanek ewet⁺wekem. ⁷Ti ewen nin⁺p hiteh⁺r ewenaun⁺ipi hi iuwe te hi ewetutem.” ⁸*Jisas p⁺ike ketp⁺wek kar ik: “H⁺im me God mau t⁺wei mat⁺p haiu m⁺it emwen⁺ipi God kiau, h⁺irak iuwe kerek ek, haiu emises menmen m⁺irak. Han en au.”

⁹H⁺irak ketp⁺wek kar ek, Seten keriyaak keiy⁺k ken wit Jerusalem kewis⁺k kent⁺r w⁺inak siup ke w⁺inak iuwe ke God ketp⁺wek kar ik: “Ti N⁺ikan ke God te ti eh⁺t⁺k⁺ir eh⁺n eno t⁺i eik. ¹⁰*Ti ap hahi au antar h⁺im me God mau t⁺wei mat⁺p, ‘God kat⁺p m⁺it ensel n⁺irak h⁺r maain his mamprut.

¹¹H⁺r nan⁺inanit nanriuwe his m⁺ir te ti ap enkew⁺n antar nan enamu h⁺t mit ewenem mamniu nan taau.’”

¹²*Jisas ketp⁺wek kar ik: “H⁺im me God mau t⁺wei mat⁺p: ‘Yi m⁺it ap eiri han ke M⁺it⁺k Iuwe ki God te kak⁺ikepi au ek⁺it!’”

¹³*Seten kari han ke Jisas keriuwe menmen ham ham epei au, h⁺irak kisesim au, h⁺irak k⁺naiw⁺irek ere maain w⁺i ham.

Jisas kin⁺n k⁺ir⁺ak menmen m⁺irak keit provins Galili

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

¹⁴God H⁺im⁺n Yaaik kekre han k⁺irak keneisesik kekepik te h⁺irak p⁺ike ken provins Galili. H⁺im me menmen Jisas k⁺ir⁺akem men merer wit wit in. ¹⁵H⁺irak kat⁺p m⁺it miyap⁺r h⁺im kekre w⁺inak kerek m⁺it nau nererik nekine h⁺im me Moses, te h⁺r newen⁺ipi niuk m⁺irak nat⁺p h⁺irak yaaik.

M⁺it neit wit Nasaret neweik⁺n sip newet Jisas

(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)

¹⁶Maain Jisas k⁺ipiun wit Nasaret kerek n⁺ipaa h⁺irak kewik ere iuwe. Me w⁺i Sabat h⁺irak ken kekre w⁺inak k⁺r kerek h⁺r nekine h⁺im me Moses en, h⁺irak ken kar n⁺ipaa h⁺irak k⁺ir⁺akem, h⁺irak kekrit kekine h⁺im me God. ¹⁷M⁺it⁺k kewet⁺wek t⁺wei n⁺ipaa m⁺it⁺k Aisaia h⁺irak profet kewis⁺m, h⁺irak kenke t⁺wei k⁺nap⁺n h⁺im h⁺iram mat⁺p mar im:

¹⁸*“H⁺im⁺n Yaaik ke M⁺it⁺k Iuwe God kekre han kai kent⁺r h⁺irak keh⁺im⁺itena hi ewepyap⁺r h⁺im yaaim mamno m⁺it enun nau wein⁺im. H⁺irak keriuweta hi at⁺p m⁺it har ik: ‘Menmen meteneni te hi asiupeni.’ Hi akaap m⁺it kerek nanam⁺r toto te h⁺r en⁺r ein ein. M⁺it h⁺r han enuk neriuwe menmen enum te hi arekyor han k⁺r yaaik kakrihis me menmen im.

¹⁹H⁺irak keriuweta te hi awepyap⁺r h⁺im me tito im God kak⁺ir⁺ak m⁺it menmen yaaim kak⁺ikepi.”

²⁰H⁺irak kekinaam epei au, h⁺irak keiyepet t⁺wei, h⁺irak p⁺ike kewet m⁺it⁺k kerek naanm⁺iprewem h⁺irak p⁺ike kau yeno. Epei au, m⁺it yap⁺rwe nekre w⁺inak eik e h⁺r n⁺ip⁺irek.

²¹H⁺r n⁺ip⁺irek, h⁺irak ketpor kar ik: “Petepin h⁺im mau t⁺wei yi yemtau hi ekinaam h⁺iram epei mamnen.” ²²*H⁺r yap⁺rwe netp⁺wek nar ik: “H⁺im im yaaim?” Te h⁺r han kitet h⁺im yaaim h⁺irak ketpim h⁺r nat⁺pan nar ik: “H⁺irak n⁺ikan ke Josep kerek ek.”

²³*H⁺irak ketpor kar ik: “Hi hertei maain yi hanhan eiy⁺t⁺po h⁺im im kerek n⁺ipaa m⁺it netpim nar ik: ‘M⁺it⁺k ti ah⁺ikaap m⁺it h⁺r n⁺inap te ti i⁺kaap h⁺irekes. Menmen haiu memtau ti epei h⁺ir⁺akem meit wit Kapaneam ti eri⁺akem in meit wit kit haiu mam⁺irem.’”

²⁴*H⁺irak wen ketpor, “Hi hetpi werek. M⁺it ne wit ke m⁺it⁺k profet h⁺r ap nemtau h⁺im

* 4:4 Diu 8:3 * 4:6 Mt 28:18 * 4:8 Diu 6:13-14 * 4:10 Sam 91:11-12 * 4:12 Diu 6:16; 1Ko 10:9 * 4:13 Hi 2:18, 4:15 * 4:18 Ais 61:1-2, 58:6 * 4:22 Lu 3:23; Jo 6:42 * 4:23 Mt 4:13; Jo 2:12 * 4:24 Jo 4:44

mīrak nanisesim au. ²⁵ *Hi hetp werek. Nīpaa enum eik miyapīr yapīrwe neit Isrel mīkan nīr naa hīr nepu weinīm. Me wī im Ilaija kitehi God keiyepet hawī keit menep ere tito wikak wenke hispīnak kiutīp (6) te menmen ap mewo mau ni au. ²⁶ *God ap keriuwet Ilaija ken kīkaap miyapīr ne Isrel kerek mīkan nīr naa ek au. Hīrak keriuwetek ken kīkaap mīte kerepēp kerek mītik kīre kaa ek, hīre weit wit Sarefat ke wit iuwe Saidon. Hīre ap pe weiwīk me Isrel au. ²⁷ *Nīpaa enum eik me wī mītik profet hak niuk mīrak Ilaisa kau tī, mīt yapīrwe ne Isrel lepro mewi, te hīrak ap kekepi hīr nīre yaain au. Hīrak kīkaap mītik Neman ke wit Siria kerekek, ap ke weiwīk me Isrel. Yi yīre mīt nīpaa nepu en, neweikīn sip newet mītik kīr Ilaija. In ek yi yeweikīn sip yeweto, te hi anaiwīri.”

²⁸ Mīt yapīrwe hīr neit wīnak eik e nemtau hīm im hīr han enuk neriuwerek wīsenum nentar hīr nertei hīrak keneri keriuwe hīm im. ²⁹ Hīr nekrit neiyīk nen nepīrek kenpīn me wit. Hīr neriyaak neiyīk nen mīniu kerek wit kīr kīwaairi, te hīr nanwīrek kakīnkewīn kaki. ³⁰ Au, God kenipi han kīr toenuk te hīrak keke tī kewepi nīmīn ken kīnaiwīri ken.

*Jisas kepīr herwe enuk kekere han ke mītik
(Mk 1:21-28)*

³¹ *Jisas kīnaaiwīr wit Nasaret ken, hīrak kekiuwe ken kiun Kepeneam, wit hak ke provins Galili. Me wī Sabat hīrak katīp mīt miyapīr hīm me God, ³² *Te hīr han kekrit han yaaik neriuwe hīm hīrak ketporem nentar hīrak ketpor kar ke Mītik Iuwe God keriuwetek kan ketpor hīm mīrak iuwe. ³³ *Mītik hak kau wīnak kerek mīt nererik nemtau hīm me Moses mīt nekinaam, herwe enuk ke Seten kekerek. Te hīrak kīnap katīp hīm iuwe kar ik: ³⁴ * “Ti henmak te ti han herekyei enum Jisas ke Nasaret? Ti han awēp eraiwaank mamīt. Haiu mertei ti keimīn. Ti Mītik Iuwe God kehimitenit enen akaap mīt.”

³⁵ Jisas kenerek katīp, “Ti ekintīp enke enopīn ekeipnīwek.” Herwe enuk kewīr mītik kerekek kan kīwaai tī kekere nīmīn ne mīt yapīrwe. Hīrak ketpīwek kar ik, te hīrak herwe enuk kīnaiwīrek, te hīrak ap kewankek au. ³⁶ Mīt yapīrwe nīrek hīr han kekrit natīpan nar ik: “Hīm im mekam? Hīrak ketpor keriuwe hīm mīrak hīram iuwe te herwe mekrerek hīram mīnapen mīrīr mekeipnīwek.” ³⁷ Te hīm me menmen Jisas kīrīakem men mīt nerer wit wit nīrapīt Kapaneam.

*Jisas kīkaap Pita maam pīrak
(Mt 8:14-15; Mk 1:29-31)*

³⁸ Jisas kīkaap mītik enuk tīpir kekerek, hīrak kekrit kīnaaiwīr wīnak kerek mīt nau nererik nekine hīm me Moses mekrerem, hīrak kīnik ken wīnak ke Saimon. Saimon maam pīrak (miye pe mīte pīrak) hīre wīnap wīsenum yīnk sisi te hīr nen netpīwek netīwekhis kan kakīrep. ³⁹ Hīrak ken kerp menep yeno mīre kerek mīte hīre wīnap wīwaaiyem em, hīrak katīp menmen enum, te hīram menke mekeipnīwe. Wasenum hīre wekrit te hīre wewetīr menmen wekepi.

*Jisas kīkaap mīt miyapīr yapīrwe hīr nīre yaain
(Mt 8:16-17; Mk 1:32-34)*

⁴⁰ In ek wepni kewen ken te mīt pīke nepno ein ein nentar wī Sabat hīram epei au, te hīr neimīn nīr yinan nīnap neriuwe menmen enum enum hīr netorhis neri nan, hīrak Jisas kewis his mentar hīr mīt miyapīr yapīrwe kekepi hīr nīre yaain. ⁴¹ *Herwe enum hīram menke mekeipīn mīt han menepīp mar ik: “Ti Nīkan ke God kerekek.” Au, hīrak keneri ketpor te hīr ap pīke nekrit natīp nentar hīr nertei hīrak Mītik Krai kerek God kehimitanek kaknen kakīkaap mīt.

* 4:25 1Kin 17:1, 7, 18:1; Je 5:17 * 4:26 1Kin 17:8-16 * 4:27 2Kin 5:1-14 * 4:31 Mt 4:13; Lu 4:23 * 4:32 Mt 7:28-29; Jo 7:46 * 4:33 Mt 8:29; Mk 5:7; Lu 8:28 * 4:34 Jo 6:69 * 4:41 Mt 8:29; Mk 3:11-12

Jisas ken k̄ir̄iak menmen keit wit yap̄irwe
(Mk 1:35-39)

⁴² Maain teip hekrit, Jisas k̄inaaiw̄ir wit ik ken wit wein̄ik kat̄ip God menmen. H̄irak ken wit wein̄ik kitehi God menmen, m̄it n̄inetn̄iw̄ek ere h̄ir n̄inap̄inek, h̄ir newenek nat̄ip te h̄irak ektikeri enu en̄it. ⁴³* Au, h̄irak ketpor, “Hi are ano herer wit wit awepyap̄ir h̄im mei yaaim me m̄it enwis God naanmamror. God keriuweta te hi awepyap̄irem.” ⁴⁴* Te h̄irak ken k̄inaiw̄iri kewepyap̄ir h̄im me God kekre w̄inak kerek m̄it nau nererik nekine h̄im me Moses nerer wit wit neit provins Judia.

5

Pita kises h̄im Jisas ketpim te h̄irak keit saauk yap̄irwe
(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

¹* W̄i ham m̄it miyap̄ir yap̄irwe nises Jisas neriuwetan nerp menep nan̄imtau h̄im me God h̄irak kak̄tporem kerp wan ke Genesaret. ² H̄irak wen kat̄ip h̄im, h̄irak k̄ir sip wiketerem m̄iwaai tenhaan. M̄it kerek new̄ir hepin nankin saauk, h̄ir n̄inaaiw̄ir sip nen nekemyet hepin m̄ir. ³ H̄irak ken kau kekre sip me Saimon. H̄irak ken̄ine Saimon kit̄iw̄ekhi h̄irak kakriuwet sip mamno t̄ipar kike. Te h̄irak kau kekre sip wen ketpor menmen m̄irak.

⁴* H̄irak kat̄ip epei au, h̄irak kat̄ip Saimon kar ik: “Ti ehu sip eno wan kerek kesikekre, ti etike m̄it nekepi yi eiw̄ir hepin em̄ikiuwe wan kerekek te yi eiȳit saauk.” ⁵ Saimon ketp̄iw̄ek kar ik: “M̄it̄ik Iuwe, haiu mew̄ir hepin me w̄itaan ere wanewik te haiu ap mari saauk mei au. Ti hetpo te hi ew̄irem emno n̄im̄in ein.” ⁶ H̄irak ketpor, h̄ir new̄irem men n̄im̄in ein epei au, h̄ir nari saauk yap̄irwe ere hepin mamwep, ⁷ te h̄ir nen̄ine n̄ir yinan neit sip ham nan̄inen nankepi. H̄ir nan nekepi neriyaam newis̄im mekre sip ere mau h̄im te sip wik menep te mamnat̄in mam̄ikre wan. ⁸ Saimon Pita k̄ir menmen im epei au, h̄irak kewen nin̄ip kerp ninaan me Jisas ketp̄iw̄ek kar ik: “Ti M̄it̄ik Iuwe enaiw̄ira. Hi m̄it̄ik enuk ap hises h̄im me God werek au.” ⁹ H̄irak ketike m̄it kerek netikerek h̄ir han kekrit nentar saauk yap̄irwe h̄ir netiwem. ¹⁰* Saimon Pita ketike wariyak̄it t̄irak Jems ketike Jon n̄ikerek te m̄it̄ik Sebedi h̄irak̄it tetikerek han kekrit. Jisas kat̄ip Saimon, “Ti ap enaain au. In ere maain ti eri m̄it en̄inen enis̄isa.” ¹¹* Jisas ketp̄iw̄ek̄it epei au, h̄ir m̄it han nekepik̄it nari sip neiȳim nen tenhaan, h̄irak̄it t̄inaiw̄irem tisesik.

Jisas k̄ikaap m̄it̄ik enuk lepro mewik
(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)

¹² W̄i ham Jisas keit wit hak kerek m̄it̄ik enuk lepro mewik h̄irak keitai en. H̄irak k̄ir Jisas h̄irak kan kenke k̄iwaai t̄i kitehi Jisas kar ik: “Ti han kit ti erekyo te hi yaaik.” ¹³ Jisas kewis his menterik kat̄ip kar ik: “Hi hanhan ti are yaaik.” Wasenum lepro epei menke mekeip̄niw̄ek h̄irak k̄ire yaaik. ¹⁴* Jisas ketp̄iw̄ek h̄im manp kar ik: “Ti ap at̄ip m̄it menmen im au em̄it. Ti eno eteik̄in pris ȳink kit, ti ewet̄iw̄ek menmen h̄irak kakwet God em mam̄ir ke h̄im me Moses mekre t̄iwei metpim. Menmen im mamteik̄in m̄it ti yaaik.” ¹⁵ H̄irak kat̄ip m̄it h̄ir ap nanwepyap̄ir menmen h̄irak kerekoyorem, te menmen h̄irak k̄ir̄iakem, m̄it nerer wit wit nemtewem te h̄ir yap̄irwe nan nan̄imtau h̄im m̄irak o h̄ir nan te h̄irak kak̄ikepi te h̄ir yaain manpenun enu. ¹⁶* W̄i yap̄irwe h̄irak k̄ipnaaiw̄ir m̄it h̄irak ken wit wein̄im m̄it ap newi, h̄irak prea kitehi God menmen.

Jisas k̄ikaap m̄it̄ik hak his h̄it enum
(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)

¹⁷ W̄i ham, h̄irak kewepyap̄ir m̄it menmen, m̄it han ne Farisi kerek nin̄in nises h̄im me Moses, h̄ir netike m̄it han ne Skraip kerek newis menmen me h̄im me Moses mau t̄iwei nat̄ip m̄it em, h̄ir nau en. H̄ir n̄inaaiw̄ir wit Jerusalem, han n̄inaaiw̄ir wit yap̄irwe

* 4:43 Lu 8:1 * 4:44 Mt 4:23 * 5:1 Mt 13:1-2; Mk 3:9-10, 4:1 * 5:4 Jo 21:3-8 * 5:10 Mt 13:47 * 5:11 Mt 19:27 * 5:14 Mk 7:36; Lu 8:56; Lev 14:1-32 * 5:16 Mk 1:35

me provins Galili ketike provins Judia, h̄ir nan nan̄imtau h̄im m̄irak. Menmen iuwe me M̄it̄ik Iuwe God metikerek mekepik te h̄irak kak̄ikaap m̄it n̄inap o his h̄it enum te h̄ir nanre yaain. ¹⁸ M̄it han nan n̄inan m̄it̄ik hak his h̄it tupe mekiuwerem epei maa meit, h̄ir n̄inanek kekre k̄inaan k̄iwaai yeno neiȳik nan. H̄ir neiȳik nanoke nein te h̄ir nan̄ino n̄im̄in nanwis̄ik k̄iwaai h̄it me Jisas. ¹⁹ H̄ir n̄inat̄in au nentar m̄it yap̄irwe nerp neiyepet ya weip̄ir ke w̄inak te h̄ir n̄iniu w̄inak siup nen niu ein, h̄ir nenke toni k̄iwap̄in w̄inak siup, h̄ir nesiuwe m̄it̄ik neriuwe waai kau yeno ken k̄iwaai t̄i kekreri n̄im̄in ke m̄it netike Jisas. ²⁰ *Jisas h̄irak kertei h̄ir han kitet h̄irak kak̄ikaap m̄it̄ik ik, h̄irak ketp̄iwek kar ik: “Hi esak menmen enum ti h̄ir̄iakem h̄iram mamno.”

²¹ *M̄it ne Skraip netike m̄it ne Farisi h̄ir nitehiyan nat̄ipan nar ik: “M̄it̄ik ik h̄irak keim̄in te h̄irak kat̄ip enum, h̄irak kekreh̄ir ke God? Keim̄in kak̄isak menmen enum haiu m̄it m̄ir̄iakem? M̄it au, God kerekek.” ²² Jisas kertei h̄ir nat̄ipan menmen te h̄irak ketpor, “Yi yenmak yi han kitet menmen mekre han ki mar em? ²³ Hi at̄ip m̄it̄ik k̄iwaai yeno kar ik: ‘Hi esak menmen enum ti h̄ir̄iakem mamno,’ te yi yep̄itari hi at̄ip werek o au. Te hi etp̄iwek: ‘Ti hekrit etenen yeno eiȳim eno,’ te yi eiȳirtei hi at̄ip werek te h̄irak kak̄ikrit kakno. Au en, h̄irak wen kakwaai yeno. ²⁴ *Hi hemip̄in ap hesak menmen enum m̄irak au, hi ap te akaap m̄it̄ik ik kakre yaaik taau. Hi tewen at̄ip m̄it̄ik ik har ik: ‘Ti ekrit eno,’ te yi yaȳirtei hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik Iuwe hi yaaik te hi herp t̄i, hi esak menmen enum m̄it n̄ir̄iakem mamno.” H̄irak ketpor epei au, h̄irak kat̄ip m̄it̄ik enuk his h̄it tupe mekiuwerem epei maa meit, h̄irak ketp̄iwek kar ik: “Ti ekrit etenen yeno mit eiȳim eno nit ein.” ²⁵ H̄irak kat̄ip epei au, m̄it̄ik enuk kekrit waswas te h̄ir m̄it yap̄irwe n̄ip̄irek h̄irak keit yeno kerek n̄ipaa k̄iwaaiyem, h̄irak keiȳim ken n̄irak ein kewen̄ipi niuk me God. ²⁶ H̄ir m̄it miyap̄ir yap̄irwe han kekrit newen̄ipi niuk me God nenterik, h̄ir nat̄ip nar ik: “Petepin haiu m̄ir menmen n̄ipaa m̄it ap n̄irem mar im au.”

Jisas ken̄ine Livai h̄irak kakisesik
(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)

²⁷ H̄irak k̄ikaap m̄it̄ik epei au, maain h̄irak ketpaan ken witeik ken k̄ir m̄it̄ik kerek keit pewek me takis me m̄it h̄irak kewet gavman em. Niuk me m̄it̄ik ik h̄irak Livai. H̄irak kau w̄inak kerek kari pewek me m̄it keitaak. Jisas ketp̄iwek, “Ti eh̄is̄isa enen.” ²⁸ M̄it̄ik Livai kerek kari pewek me m̄it h̄irak k̄inaaiw̄ir menmen m̄irak yap̄irwe kekrit kises Jisas.

²⁹ Maain Livai k̄iam Jisas menmen iuwe keit w̄inak k̄irak. H̄irak kari m̄it han enun ne m̄it kerek nari pewek me m̄it newet gavman em, h̄ir netike m̄it han h̄ir nererik nau nekre w̄inak k̄irak naam menmen netikeret. ³⁰ *M̄it ne Farisi netike m̄it Skraip kerek nertei h̄im me Moses nat̄ip m̄it miyap̄ir em, h̄ir nises menmen me Farisi, h̄ir nan nat̄ip nene m̄it disaipel kerek nises Jisas. H̄ir nat̄ip nar ik: “Yenmak te yi yetike m̄it enun nari pewek me m̄it, h̄ir netike m̄it han n̄ir̄iak enum, yi yetikeri yaam menmen metike t̄ipar? Menmen im au enum em̄it!” ³¹ Jisas kewenhi ketpor kar ik: “Neim̄in kerek yaain h̄ir ap nari m̄it̄ik dokta kak̄ikepi au. Neim̄in kerek n̄inap h̄ir keriyen nari m̄it̄ik dokta kak̄ikepi. ³² Hi ap han en̄ine m̄it kerek han kitet h̄ir n̄ire yaain te h̄ir enweik̄in sip enwet menmen enum au. Hi han en̄ine m̄it kerek nertei h̄ir enun n̄ir̄iak enum keriyen.”

Jisas kat̄ip m̄it h̄im yaaim mam̄ikreh̄ir me h̄im n̄ipaa m̄it nisesim
(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

³³ H̄ir wen nit̄iwekhi nar ik: “M̄it disaipel ne m̄it̄ik Jon ap naam menmen me wi yap̄irwe te h̄ir nitehi God menmen. M̄it nises h̄im me Farisi h̄ir netikeri ap naam menmen au. Te m̄it nit hekrit hekrit h̄ir naam menmen. H̄ir nenmak?” ³⁴ *Jisas kewenhi ketpor, “M̄it nau netike m̄it̄ik ketike m̄ite epei neitan te h̄ir ap naam menmen a? Taauye! H̄ir nan̄im ye! ³⁵ Te maain w̄i mamnen m̄it han nant̄iwek his kaknaaiw̄ir

* 5:20 Lu 7:48 * 5:21 Lu 7:49; Ais 43:25 * 5:24 Jo 5:8 * 5:30 Lu 15:1-2 * 5:34 Jo 3:29

mit n̄rak yinan. Me w̄ im mit n̄rak n̄neiniw̄ek menmen ap te nan̄m au. H̄r han tewenīnek.”

³⁶ Jisas ketpor h̄m tok piska mar im. H̄rak kat̄p, “M̄tik hak ap kakwep laplap m̄rak yaaim kekerwewim mamu enum tokim au. Keim̄n kakrīak menmen im, h̄rak kak̄waank m̄rak yaaim em. Te laplap yaaim kerek epei kewepim kekerwewim mau tokim em ap te mam̄ram au mentar ti ekemyet, h̄ram mamweik̄nhis mamre kike. ³⁷ M̄tik keiyak ap te kakwen t̄par wain wen petep mam̄kre ȳnk me meme epei enum tokim au. H̄rak kakrīakem te maain t̄werpek me wain mamniu mamwep ȳnk me meme enum tokim te h̄ram mamwen, t̄par mamno t̄. ³⁸ Au, wain t̄par wen yaaim emwenem em̄kre ȳnk me meme wen yaaim weiwei. Tokim au emit! ³⁹ M̄tik keiyak kaam wain enum tokim h̄rak kat̄p h̄ram yaaim. H̄rak k̄napen t̄par wain wen petep. H̄rak kakt̄p enum tokim em h̄ram min̄n.”

6

M̄t ne Farisi nene Jisas nentar mit n̄rak ap nises menmen me w̄ Sabat

(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

¹* Me w̄ Sabat, Jisas ken keremir ni ham wit n̄kim mewim ketike mit n̄rak hiswiyen wik (12). Me w̄ Sabat, mit n̄rīak menmen au, h̄r nau weinīm. M̄t disaipel n̄rak neit n̄kim me wit (h̄ram m̄re rais), h̄r neh̄s newenem nekinenim naam. ²* Te mit han ne Farisi h̄r nat̄p neneri nar ik: “Yenmak te yi ȳrīak menmen kerek h̄m me Moses meriuwes̄sem te yi ap eirīakem me w̄ Sabat a?” ³* Jisas keweni ketpor, “Yi epei yekine menmen n̄paa maam n̄pu kiau Devit ketike mit n̄rak h̄r n̄rīakem me w̄ kerek h̄r n̄n̄p̄i maan. Te yi ap han kitetim yerteiyem werek werek au a? ⁴* H̄rak ken k̄nik winak ke God kerek mit newen̄pi God neit n̄m̄n en. M̄tik iuwe pris kewetīw̄ekem kekin bret kerek newis̄im neh̄m̄tanem me God, h̄rak kaam kewet mit kerek netikerek kewt̄r meiyam h̄r naam. H̄m me Moses mat̄p mit pris keriyen nan̄m bret im e. M̄t han au. M̄tik hetpris kewis maam n̄pu kiau Devit k̄rīak menmen im ap kenerek au, te yi yenmak yena yat̄p hi h̄rīak enum a?” ⁵ Hi M̄tik ke wit ke M̄tik iuwe hi yaaik te hi at̄p mit menmen h̄r enrīakem me w̄ Sabat. Hi hin̄n menmen maamrer netpim te yi eiyisesim me w̄ Sabat.

Me w̄ Sabat Jisas k̄kaap mit̄ik his enuk h̄rak k̄re yaaik

(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

⁶ Me w̄ Sabat ham, Jisas ken kekre winak kerek mit nererik nekine h̄m me Moses, h̄rak kewepyap̄r h̄m me God. M̄tik hak kau en, h̄rak his yaaim m̄rak enum meweīk̄n, hemik weinīk. ⁷* M̄t han ne Skraip newepyap̄r h̄m me Moses netike mit han ne Farisi naanm̄pre Jisas te h̄r nan̄rek kakrīak menmen kak̄kaap mit̄ik ik his enum kaki w̄ Sabat kerek h̄r neriuwes̄sem, te h̄r nant̄p nansiuw̄ek h̄m nank̄p kaki. ⁸* H̄rak kertei han k̄r, h̄rak kat̄p mit̄ik kerek his m̄rak meweīk̄n ketp̄iw̄ek kar ik: “Ene eh̄r̄p in.” H̄rak kekrit kan kerp in. ⁹ Jisas ketpor kitorhi, “H̄m me Moses mat̄p haiu mamrīak yaaim o enum mam̄i w̄ Sabat? Haiu mamrīak mit̄ik k̄nap kaku o kaki me w̄ Sabat a?” ¹⁰ H̄rak naanmenteri mit yap̄rwe. H̄rak naanmenteri, h̄rak kat̄p mit̄ik ik kar ik: “Ti esiuwe his mit.” H̄rak k̄rīakem te his m̄rak m̄re yaaim m̄p̄ram. ¹¹ Jisas kekepik, te mit h̄r neperper nine han enuk wis̄enum nat̄pan nime n̄p̄inek menmen h̄r nanrīak Jisas em enum.

Jisas keh̄m̄tan mit aposel nar hiswiyen wik (12)

(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

¹² Me w̄ im, Jisas k̄niu ken m̄niu (o neiȳp) kitehi God menmen. W̄taan ere wanewik h̄rak kit̄iw̄ekhi menmen. ¹³* Wanewik, h̄rak ken ken̄ne mit yap̄rwe kerek nises h̄m

* 6:1 Diu 23:25 * 6:2 Jo 5:10 * 6:3 1Sml 21:1-6 * 6:4 Lev 24:5-9 * 6:7 Lu 13:14, 14:1 * 6:8 Lu 5:22, 9:47 * 6:13 Jo 6:70

mīrak, hīrak kehimitan mīt hiswiyen wik (12) hīrak kewepor niuk mīr kenewor kare “Aposel” nīrak, maain hīr enriak menmen mīrak. ¹⁴ Hīrak kehimitan Saimon kerek hīrak kewis niuk mīrak ham Pita. Hīrak ketike nīkik kīrak Endru. Hīrak kehimitan Jems, Jon, Filip, Batolomyu, ¹⁵ Matyu, Tomas, Jems hīrak nīkan ke mītīk Alfias, Saimon kerek niuk mīrak ham Selot, hīr netike ¹⁶ Judas, nīkan ke mītīk hak Jems, hīrak ketike Judas Iskeriot kerek maain kakwepyapīr Jisas te mīt enun nepan nīrak neiyīk nen nakīp.

Jisas kewepyapīr hīm me God hīrak kīkaap mīt nīnap
(Mt 4:23-25)

¹⁷ Epei au, Jisas ketike mīt nīrak nekiuwe mīniu (o neiyīp), hīr nen wit kīpīrak netike mīt yapīrwe nises hīm mīrak. Hīr netike mīt yapīrwe nerer wit wit me provins Judia netike mīt ne Jerusalem netike mīt ne wan menep wit iuwe Taia ketike Saidon, ¹⁸ hīr nan nanīmtau hīm me Jisas, hīr nan te hīrak kakīkepi. Mīt han kerek hīram herwe mekreri hīr nan, te Jisas hīrak kekepi kepirem. ¹⁹ Mīt yapīrwe hanhan nanwis his mamwik nanīntar menmen mīrak iuwe meit nīmīn mamno mamkaap mīt te hīr nanīre yaain.

Jisas katīp hīm me mīt hīr han yaaik, hīm me mīt hīr han enuk
(Mt 5:1-12)

²⁰ Jisas kerenaan kīr mīt nīrak nisesik hīrak ketpor kar ik:

“Yi mīt enun menmen auri. Yi han yaaik eiyu eiyīntar God naanmamri.

²¹ * “Yi mīt miyapīr kerek hanhan eiyises hīm me God Iuwe, yi han yaaik eiyu eiyīntar maain yi eiyisesik werek eiyu werek eiyīr ke mīt kerek hīr nīnpi maan hīr naam menmen ere tu iuwe.

²² * “Yi han yaaik eiyu te hīr mīt han enuk neriuweri hīr nanīmtaantīwo hīr neweikīn sip newetiyem hīr netpi nisesi nentar yi yīsīsa hi Mītīk ke wit ke Mītīk Iuwe. ²³ Nīpaa enum eik maamrer nīr nīrīak mīt profet enum te God kakwetīr menmen yaaim iuwe kakīt wit kīrak. Maain mīt nanrekyi enum nanīr ke nīpaa maamrer nīr nīrīak profet em. Maain wī menmen enum im mamnen, yi einakīn tokim han yaaik eiyu eiyīntar maain God kakweti menmen yaaim mīrak kakīt wit kīrak.

²⁴ * “Yi mīt in ek yi yetenen menmen yapīrwe te maain yi han enuk eiyu eiyīntar yi ap yayīt menmen yaaim meit wit ke God au.

²⁵ “Yi mīt in ek yi tu iuwe han enuk eiyu eiyīntar maain yi nīnpi mamiwei. Yi mīt in ek yenwesīs, maain yi han enuk eiyu eiyīntar maain yi yaikīt.

²⁶ “Newaai meruri mīt netpi yi yaain yi naanmamre hīras eiyīntar menmen im ap meteikīn yi yatīp yaaim au. Nīpaa maamrer ne mīt in enun hīr natīp mīt profet enun nemipīn hīr yaain. Te hīr yaain au. Hīr enun ye!

Yi hanhan mīt enun nepan
(Mt 5:38-48)

²⁷ * “Yi mīt kerek yemtau hīm mai hi hetpi har ik: ‘Yi hanhan mīt nepan, yi yairīak yaaim me mīt hīr han enuk neriuwi. ²⁸ * Mīt kerek newen henye netpi enum te yi yetpor hīm yaaim. Hīr mīt kerek nerekyi enum, yi eiyitehi God ekrekyor yaaim. ²⁹ Mītīk kerek kakitep kaknemtīnut nīkīp, ti ewisīk pīke ekitep ekno nīkīp pīnam. Mītīk hak kaknen kakri saket kit, ti ap etenen siot au. Ti ewisīk hīrak ektīwek ektikerek. ³⁰ Neimīn nitihī menmen yi eiwetīrem, te yi ap pīke yetpor hīr enwetiyem au emīt! ³¹ * Yi eiyinīn eirīak mīt menmen yi hanhan maain te mīt nanrekyiyem.

³² “Yi hanhan mīt keriyen kerek hīr hanhani, yi han kitet God kaktīp yi yaain? Taau. Hīram menmen weinīm. Mīt enun nises God au, hīr nīrīak menmen mar im. ³³ Yi eirīak yaaim mīt keriyen kerek nerekyi yaaim, yi han kitet menmen im hīram iuwe te God kaktīp yi yaain? Taau. Hīram menmen weinīm. Mīt enun nises God au hīr nīrīak menmen mar im. ³⁴ Yi eiwet mīt menmen kerek yi han kitet maain hīr pīke enwetiyem,

* 6:21 Rev 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3 * 6:22 Jo 15:19, 16:2; 1Pi 4:14 * 6:24 Je 5:1 * 6:27 Pro 25:21; Ro 12:20 * 6:28 Ro 12:14 * 6:31 Mt 7:12

yi han kitet menmen im hīram iuwe te God kaktip yi yaain a? Taau! Hīram menmen weinim. Mīt enun newet mīt han menmen te hīr pīke nantiwem. ³⁵*Yi hanhan mīt nepan eirekyor yaaim, eiwetir menmen te ti ap han kitet pīke eiyit menmen au emīt! Yi eiriak menmen im te God kakweti menmen yaaim. Yi yeteikīn mīt yi yaire nīkerek ne God yentar God kīriak yaaim kīkaap mīt enun nises han kīr hanhan hīras, hīr netike mīt yaain. ³⁶Yi eikaap mīt eirekyor yaaim eire Haai ki God kīriakem.

Yi ap skelim mīt han eitip yi yaain te hīr mīt enun au emīt
(Mt 7:1-5)

³⁷*“Yi ap skelim mīt me menmen hīr nīriakem te God ap skelim yi mīt me menmen yi yīriakem taau. Menmen enum mīt nerekyiyem, yi eitip hīram menmen weinim. Te God han yaaik keriuwi kakīsak menmen enum mi mamno. ³⁸*Yi eiwet mīt menmen te God kakweti menmen ere mau hīm te mamīhīnhīn. Mamīrkeim yi eiwet mīt menmen, hīram mamīr ke God maain kakwetiye.”

³⁹*Jisas ketpor hīm tok piksa im e. Hīrak katip, “Mītīk nanamīr toto ap te kakteikīn mītīk hak kerek nanamīr toto tatriyakīt tatitet yayiwe. Hīrak kakriak menmen mar im te hīrakīt tatīnkewīn tatīkre wi. ⁴⁰*Nīkan sumatin kau skul ap kakīrtei menmen kakīn mītīk tisa kīrak. Te maain hīrak kakīrtei menmen epei werek te hīrak kakre tisa kīrak kerek ek. ⁴¹⁻⁴²Ti henmak te ti hīpīr menmen mīre yenkis yehes mekre nanamīr ke kit yinak te ti ap hertei nu mīre heneik mau mekre nanamīr kit a? Ti ehīnīn eweikīn sip ewet menmen enum te maain ti yaaik te ti atip kit yinak menmen enum hīrak kīriakem.

Nu enum ap mine nīkim yaaim au
(Mt 7:17-20, 12:33-35)

⁴³“Nu yaaim ap mine nīkim enum au, nu enum ap te mine nīkim yaaim au. ⁴⁴Mīt nīr nīkim me nu ham, hīr nertei hīram tuwaan o hīnaan. Mīt ap nenep tapīr mau nu miyak herpe au. Hīr ap newen hīnaan nīkim mari mau sīrpīt au. ⁴⁵Mīt hīr nar nu im. Mītīk yaaik kīriak menmen yaaim kentar menmen yaaim mau han kīrak. Hīm me mīt mewepyapīr menmen mekre han kīr.

Hīm me mīt nime wīnak
(Mt 7:24-27)

⁴⁶*“Yi yenmak yi yatip hi Mītīk iuwe te yi ap yises hīm mai au a? ⁴⁷⁻⁴⁸Mītīk kerek kaknen kakīmtau hīm mai kakisesim, hīrak kakre mītīk kime wīnak. Mītīk ik kekin hei kime wīnak kentar nan keit mīniu (o neiyip). Maain mani kakniu kaknep wīnak te ap keket wīnak au kentar mītīk kimaak yaaik kime wīnak kentar nan keit mīniu (o neiyip). ⁴⁹Mītīk kerek kaknen kakīmtau hīm mai kakisesim au, hīrak kakre mītīk kime wīnak kekin hei kau tenhaan menep mani. Hīrak kimaak kau tenhaan, maain mani kakniu kaknep wīnak kakwenek, hīrak keiyīk kakno kakīwaankek.”

7

Jisas kīkaap mītīk hīrak kīriak menmen me mītīk iuwe ke ami
(Mt 8:5-13)

¹Jisas katip menmen im epei au, hīrak ken wit Kapaneam. ²Hīrak ken wit Kapaneam, mītīk iuwe ke ami ke wit Rom kepu Kapaneam, hīrak han tewenīn mītīk kerek kīriak menmen mīrak, hīrak kīnap menep te kaki. ³Me wī im hīrak kemtau Jisas kīkaap mīt, hīrak keriuwet mīt iuwe ne Juda nau wit eik te hīr nanitīwekhi kaknen kakīkaap mītīk ik. ⁴Hīr nan nīr Jisas nitīwekhi hīm iuwe netpīwek, “Mītīk ik hīrak yaaik te ti enen ekepik. ⁵Hīrak han tewenīn haiu mīt ne Isrel hīrak kime wīnak kiau kerek haiu mau mererik mekine hīm me Moses.”

* 6:35 Lev 25:35-36 * 6:37 Mt 6:14 * 6:38 Mk 4:24 * 6:39 Mt 15:14 * 6:40 Mt 10:24-25 * 6:46 Mal 1:6; Mt 7:21

⁶ Hír natíp epei au, Jisas ketikeri nen. Hír menep te hír nípiun wínak kírak eik, mítík iuwe ke ami keriuwet nírak yinan newenyipiri netpiwek, “Mítík Iuwe ti ap enen au emit! Hi ap yaaik te ti enen eník wínak kai au. Ti Mítík Iuwe hi au weiník. ⁷ Hi han kitet hi ap yaaik te hi enen erit au. Hi hertei ti atíp hír keremem te mítík kai píke kaku werek kentar ⁸ hi har ke ti. Hi ehises hír me mít naitu ne ami ninina. Hi hinin naanmipre mít ne ami han. Hi atíp mítík ik, ‘Ti eno,’ te hírak kakno. Hi atíp mítík eik, ‘Ti enen,’ te hírak kaknen. Hi hatíp mítík kerek kíriak menmen mai, ‘Ti eriak menmen im,’ te hírak kakriakem. Ti atíp enen menmen enum mekre yínk ke mítík kai te híram emínke emrír emkepniwek.”

⁹ Jisas kemtewek katíp karik, hírak han kekrit han yaaik, hírak keweikín katíp kar ik: “Hi etpi hi ap hertei mítík kiutíp ke mít ne weiwík me Isrel hírak han kitet hír me God kar ke mítík ik kisesim au.” ¹⁰ Jisas katíp epei au, hírak keriuwet mít kerek mítík iuwe ke ami keriuweti nan nírek, te hír píke nen wínak kírak, hír nír mítík kíriak menmen nírak hírak píke kire yaaik.

Jisas kíkíak mítík pipiak kaa keit wit Nen

¹¹ Maain wí ham Jisas ken wit niuk nírak Nen. Mít nírak nises hír mírak netike mít han yapírwe nen netikerek. ¹² Hírak ken kiun ya weipír ke níwa ke wit eik epei au, hírak kír mít nínan herwe kentar kínaan nanwisík kakikre hei. Herwe kaa, hírak níkan ke míte kerek nípaá mítík kire kaa. Mít yapírwe ne wit níkitek nen. ¹³ *Mítík Iuwe Jisas kír miye pírak wíkítek, hírak han tewenínep ketpiwe kar ik: “Ti ap ekítek au emit! Ekintíp!” ¹⁴ *Hírak kan kewis his mentar yeno te hír mít nínanek neiyík nerp neit. Te hírak katíp mítík pipiak kar ik: “Hi hetput ti ekrit.” ¹⁵ *Hírak katíp epei au, herwe kerek kaa hírak kekrit kau, hírak katíp. Te Jisas keriuwetek píke ketike miye pírak nen. ¹⁶ *Hír nepírpir newenipi niuk me God natíp nar ik: “Mítík profet iuwe epei kan kau nímín ke haiu mít. God epei kan kakíkaap haiu mít miyapír nírak.” ¹⁷ Mít newepyapír menmen Jisas kíriakem men merer wit wit me provins Judia ketike wit menep.

*Jon keriuwet mítíkít disaipel wiketeret ten tír Jisas
(Mt 11:2-19)*

¹⁸ Mít disaipel ne Jon netpiwek menmen yapírwe Jisas kíriakem. Te hírak kari mítíkít wik tírak, ¹⁹ *keriuwetet ten Mítík Iuwe Jisas te titíwekhi, “Ti Mítík Iuwe kerek God katíp kaknen ek o haiu mamímerír mítík keiyak?” ²⁰ Mítíkít te Jon epei ten tír Jisas hírakít titíwekhi tarik: “Jon kerek kíkír mít keriuwetawír te hawír wituthi, ‘Ti Mítík Iuwe Kraís kerek God keriuwetit o haiu mamímerír keiyak maain kaknen?’ ”

²¹ Me wí im Jisas kíkíkaap mít hír nínaap hír níre yaain. Hírak kíkíkaap mít han kepír herwe mekre han kír hír níre yaain. Hírak kíkíkaap mít nanamír toto te hír nír ein ein. ²² *Hírak kewen Jon mítíkít tírak ketpiwekít, “Yi píke eino eitíp Jon menmen yi yírem, menmen yi yemtewem. Mít nanamír toto hi ekepi te hír nír ein ein. Mít kerek perku enum hír neke tí nen werek werek. Mít lepro mewi, yínk kír kire yaaik. Mít níkip toto enum hír nemtau. Mít epei naa hi híkian nekrit nepu. Hi atíp mít enun menmen au, hi eweporyapír hír yaaim me God. ²³ Mít kerek hír han yaaik neriuwe menmen hi híriakem han kiteta, hi Mítík God keriuweta híkaap mít, hír han yaaik enu.”

²⁴ Hírak ketpiwekítem, mítíkít Jon keriuwetet epei ten, Jisas katíp mít yapírwe in me Jon. Hírak ketpor kar ik: “Yi yen yayír mekam yayít wit weiním a? Yi yír menmen weiním míre niyen (o keneiken) níme metítíwem, ²⁵ o au en, yi yen yayír mekam a? Mítík keriuwet klos yaaim? Au, mít narik hír nau werek werek hír nepu wínak ke mít iuwe gavman keriyen. ²⁶ *Im au, te yi yen yayír mekam a? Mítík profet? Yi epei yír mítík profet, te hi etpi werek. Hírak Jon kinín mít profet. ²⁷ *Jon hírak mítík kerek hír me God mau tíwei matíp mar im:

* 7:13 Lu 8:52 * 7:14 Lu 8:54 * 7:15 1Kin 17:23; 2Kin 4:36 * 7:16 Lu 1:68, 19:44 * 7:19 Sam 40:7; Mal 3:1; Rev 1:8 * 7:22 Ais 35:5-6, 61:1; Lu 4:18 * 7:26 Lu 1:76 * 7:27 Mal 3:1

'Eiyimtewem! Hi ariuwet mitik kai kaktip him kakininit kakno kaktip mit, ti Mitik hi God hehimitenut ti enen, te hir enweikin sip enwet menmen enum nanmeriyut.'

²⁸ Hi hetpi me wi Jon kiriak menmen, hirak mitik iuwe epei kinin mit yapirwe kerek miyapir nipaa ninen. Te in ek hir mit kerek niuk mir kike hir nises God hirak naanmipror, maain hir nanu nantike God nanit en hir naninin Jon kerek wi hirak kau ti ik e."

²⁹ *Hir mit weinin netike mit kerek hir nari pewek me takis newet mit iuwe ne gavman em, hir yapirwe nemtau him Jisas ketpim me Jon, hir natip, "Him me God hiram yaaim." (Hir keriyen nises him me God kehimitanorem, hir newis Jon kikiri neriuwe tipar. ³⁰ *Hir mit ne Farisi kerek naanmipre him me Moses netike mit ne Skraip kerek newepyapir him me Moses, hir au. Hir neweikin sip newet menmen God hanhan hir nanisesim mamkepi te hir ap newis Jon kikiri neriuwe tipar au.)

³¹ Jisas wen ketpor kar ik: "Hi atip mekam te hi eteikni mit nau ti ik ek hir neweikin sip newet God hir nire mekam? Hi hetpi. ³² Hir nire nikerek netike miye haai nen maket nesiuwe menmen mir, nikerek han nenine nikerek han netpor,

'Haiu miriam tukin mine henye te yi yiprire au. Haiu memipin menep tukin han tewenin herwe kaa, te yi yikitek au. (Haiu miriak menmen ham ham te yi ap han yaaik yeriuwerem au.) Yi mit han yi yire nikerek in.' ³³ Hirak Jon kerek kikir mit neriuwe tipar kan ninpi maak kepu, hirak ap kaam wain tipar si enum, te yi yatip herwe kekrerek. ³⁴ *Hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe epei han haam menmen metike wain tipar si enum te yi yatip, 'Eiyirek! Hirak kaam menmen yapirwe kaam tipar yapirwe. Hirak ketike mit nari pewek me takis netike mit niriak enum, hirak ketikeri nariyan niriak menmen.' ³⁵ Menmen God kiriakem mit kerek nisesim nertei hiram yaaim."

Jisas keit winak ke Saimon ke Farisi

³⁶ *Mitik kiutip ke mit Farisi kitehi Jisas kaktikerek tatim menmen tatit winak kirak, te hirak ketikerek ten taam menmen teit winak kirak eik. ³⁷ *Mite hap weit wit ik ek, hire enu wiriak enum. Hire wertei Jisas kaam menmen keit winak ke mitik ke Farisi, te hire weit min tipar minin yaaim mekrerem weiyim wan. ³⁸ Hire wen werp sip ke Jisas menep hit mirak, witehir wikit wan ketnen kentar hit mirak te hire weit paan kire nokik weiyik wesiunen hit mirak. Hire weiyewiwek hit te hire wewen tipar sanda kerek yaaim minin em menterim.

³⁹ Mitik hak ke Farisi ik ek nipaa kenine Jisas ken kaam menmen ketikerek hirak kir menmen im, hirak katip kekere han kirak, "Mitik ik hirak kire profet, te hirak epei kertei mite ip ep hire peimin hire wire mekap te hire wetenenik, hire wire mite enu wiriak menmen enum."

⁴⁰ Jisas kertei han kirak te hirak ketpiwek kar ik: "Saimon, hi ami hetput menmen." Saimon kewenhi kar ik: "Mitik iuwe, ti etpo." ⁴¹ Jisas katip, "Nipaa mitikit wik tari pewek me mitik hirak kewetiwekitem, te pike tatwetiwekitem kiutip hirak kari 500 kina. Hak au 50 kina kerem em. ⁴² Maain hirakit ap tetenen pewek te hirakit pike tatwetiwekem, hirak katip hiram menmen weinim. Te ti han kitet keimin ke mitikit wik hirak han teweninek wisenuk a?"

⁴³ Saimon katip, "Mitik nipaa kari pewek iuwe, hirak han teweninek wisenuk." Jisas ketpiwek, "Ti atip werek."

⁴⁴ *Jisas kiwaai naan kir mite ip e, hirak katip Saimon, "Ti epei hir mite ip a? Ti heninau te hi han winak kit. Ti ap eweto tipar te hi ekemyet hit mai ehises menmen me maamrer niau au. Te hire wekemyet hit mai weriuwe wan ke nanamir kire, hire wesiunenim weriuwe paan kire. ⁴⁵ Nipaa hi han winak kit ti ap heiyewowa au, te hire weiyewo hit mai kerek nipaa hi hiwaai yeno ere in. ⁴⁶ *Ti ap hewis tipar minin yaaim kike mau paan kai au. Te hire wewen tipar minin yaaim wisenum mau hit mai. ⁴⁷ Hi

* 7:29 Lu 3:12 * 7:30 Mt 21:32 * 7:34 Lu 15:2 * 7:36 Lu 11:37 * 7:37 Mt 26:7; Mk 14:3; Jo 12:3 * 7:44 Jen 18:4 * 7:46 Sam 23:5

hetput, h̄ire han tewen̄na. Menmen im meteik̄n m̄it h̄ire han yaaik wentar hi epei hesak menmen enum m̄ire yap̄rwe, h̄iram epei men. M̄it̄ik kerek ap kertei werek God kesak menmen m̄irak h̄iram iuwe, maain h̄irak han tewen̄n God kike.”⁴⁸ *Jisas kat̄ip m̄ite ip kar ik: “Menmen enum mit, ti n̄ipaa h̄ir̄akem, hi epei esakem.”⁴⁹ M̄it̄ han nau yeno eim naam menmen netikerek h̄ir han kitetim mekre han k̄ir, “H̄irak han kitet h̄irak keim̄in te h̄irak kesak menmen enum m̄it̄ n̄ir̄akem a? H̄irak God a?”⁵⁰ *Au, Jisas wen ket̄p̄we kar ik: “God kekepit kentar ti han kiteta. Ti han yaaik eno.”

8

Miyap̄r han nises h̄im me Jisas

¹ *Maain w̄i ham Jisas ken wit iuwe, wit kike kewepyap̄r h̄im yaaim me God naamamre m̄it. M̄it̄ n̄irak nar hiswiyen wik (12) netikerek nen. ² *Miyap̄r han kerek n̄ipaa Jisas kekepi n̄inap o kep̄r herwe mew̄i menp̄in, niuk m̄ir im: Maria kerek niuk ham Magdala kerek n̄ipaa Jisas kep̄r herwe hisp̄inak wik (7). ³ H̄ire wetike Joana kerek m̄ite pe m̄it̄ik Susa, m̄it̄ik iuwe naanm̄ipre menmen meit w̄inak ke m̄it̄ik iuwe gavman King Herot. H̄ire wetike Susana, miyap̄r han yap̄rwe naanm̄ipre Jisas ketike m̄it̄ n̄irak nisesik h̄ir naanm̄iprewek neriuwe menmen m̄ir.

Jisas kat̄ip h̄im tok piska ke m̄it̄ik kam̄ir menmen

(Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)

⁴ M̄it̄ nerer wit wit nan n̄ir Jisas. Jisas k̄ir m̄it yap̄rwe nererik nerp menep, h̄irak ket̄por h̄im tok piska mar im: ⁵ “M̄it̄ik hak ken kew̄ir rais yehes meit ni m̄irak. H̄irak wen kew̄rem, ham menke m̄iwaai yayiwe, m̄it̄ nan nent̄iraam, hore meniuwe man maam. ⁶ Yehes ham menke m̄iwaai t̄i kike kentar nan. H̄iram mewo te h̄iram maa mentar t̄ipar au. ⁷ Yehes ham menke m̄iwaai t̄i waai enum t̄ikt̄ik enum mewiyen. Yehes metike waai enum mewo m̄ip̄ram te waai enum m̄iwap̄in̄em te h̄iram ap mari au. ⁸ Yehes ham menke mekre t̄i yaaik n̄ipaa m̄it̄ik kewenek h̄iram mewo yap̄rwe mine n̄ikim mar 100.” H̄irak Jisas wen kat̄ip k̄inap h̄im iuwe, “Keim̄in ek̄mtau h̄im mai n̄ik̄ip emnep h̄irak han ekitet menmen hi epei het̄pim.”

Jisas kewepyap̄r kenmak te h̄irak kat̄ip m̄it̄ h̄im tok piska

(Mt 13:10-17; Mk 4:10-12)

⁹ H̄irak kat̄ip epei au, m̄it̄ n̄irak kerek nises h̄im m̄irak nit̄iwekhi nar ik: “Ti ewepyap̄r h̄im n̄ipaa ti het̄pim.”¹⁰ *Jisas ket̄por kar ik: “God kewisi yi yertei han k̄irak te h̄irak naanamre m̄it. Te m̄it̄ han en hi het̄por heriuwe tok piska te h̄ir n̄ir menmen h̄ir nep̄itariyem, h̄ir nemtau h̄im te h̄ir ap nisesim werek au.

Jisas kewepyap̄r menmen me tok piska

(Mt 13:18-23; Mk 4:13-20)

¹¹ * “H̄im me tok piksa h̄iram im: Rais yehes h̄iram h̄im me God keremem. ¹² Yehes m̄iwaai yayiwe h̄iram m̄ire m̄it̄ nemtau h̄im me God te Seten kan kari h̄im yaaim mau han k̄ir mamno te h̄ir ap nises h̄im m̄irak, te h̄irak God ap kak̄ikepi kaktorhis au. ¹³ Yehes m̄iwaai t̄i kike kentar nan h̄iram m̄ire m̄it̄ nemtau h̄im me God h̄ir han yaaik h̄ir n̄ire nekenik kike mau p̄in. H̄ir han kitet h̄im me God kike keremem, te h̄im mamno han k̄ir au m̄ire yehes nekenik kike mau p̄in. Maain wepni kak̄m̄ip h̄iram mam̄iweiwei. Maain Seten kak̄nen kak̄ri han k̄ir te h̄ir nanweik̄in sip nanwet h̄im me God. H̄im m̄irak mekre han k̄ir mami. ¹⁴ Yehes menke m̄iwaai t̄i enuk kerek waai t̄ikt̄ik mewiyen, h̄iram m̄ire m̄it̄ nemtau h̄im me God te h̄ir hemkre menepam neriuwe pewek o menmen m̄ir, h̄ir hanhan nises menmen han k̄ir kat̄ip h̄iram yaaim, te h̄iram meiyepet han k̄ir te h̄ir ap nises God werek werek au. ¹⁵ Yehes menke m̄iwaai t̄i yaaim ham m̄ire m̄it̄ nemtau

* 7:48 Lu 5:20-21 * 7:50 Lu 8:48, 17:19, 18:42 * 8:1 Lu 4:43 * 8:2 Mt 27:55-56; Mk 15:40-41; Lu 23:49 * 8:10 Ais 6:9-10 * 8:11 1Pi 1:23

h̄im yaa'im me God. H̄ir nemi mekre han k̄ir yaa'ik, h̄ir nisesim ere h̄ir nises God werek werek n̄ir̄iak menmen yaa'im m̄ire rais mari yap̄irwe.

M̄it h̄ir ap n̄isaw̄in si k̄in̄ik sar au
(Mk 4:21-25)

¹⁶ **“M̄it̄ik ap keksiu si k̄isaw̄inek kekre sar o kewis̄ik k̄in̄ik yeno au. H̄irak kewis̄ik kau yaain te m̄it nan̄inen n̄im̄in in nan̄irek. ¹⁷ *Menmen yap̄irwe m̄isaw̄in meit te maain h̄iram mamu yaain m̄it nan̄irem. Menmen yap̄irwe m̄isaw̄in meit te maain God kakwep̄yap̄irem kakteik̄in m̄it em. ¹⁸ *Menmen yi yemtewem yi naanempre h̄iras te yi yemtewem werek, yi han ekitetim werek werek. Keim̄in ketenen h̄im yaa'im kisesim, maain God kakwet̄iw̄ek h̄im ham yaa'im. Keim̄in han kitet kerek h̄irak ketenen h̄im ham h̄irak kisesim, menmen h̄irak han kitet h̄irak kerteiyem, God kakriyaam mamno mamkeip̄n̄iw̄ek mam̄iwaank mam̄it.”*

Jisas miye p̄irak wetike kikrek n̄irak nan̄inen nan̄irek
(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

¹⁹ Miye pe Jisas wetike kikrek n̄irak nan̄inen nan̄irek te h̄ir ap nanwep̄ m̄it yap̄irwe nan̄irek. ²⁰ M̄it han netp̄iw̄ek, “Miye pit wetike kikrek nit nerp̄ wit eik nan̄rit.” ²¹ Te Jisas kewenhi ketpor, “O, hi hemtau. Te hi hetpi, m̄it kerek nemtau h̄im me God nisesim, h̄ir n̄ire miye wetike kikrek nai.”

Jisas kat̄ip kewen yuwerep̄ p̄ike mat̄in meit
(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

²² W̄i ham Jisas ketike m̄it nises h̄im m̄irak h̄ir nen nau nekre sip. Te h̄irak ketpor, “Haiu mamno wan p̄in̄ak ein.” H̄irak ketpor, te h̄ir nepno. ²³ H̄ir nepno, Jisas k̄iwaai k̄inat̄in keit, yuwerep̄ k̄iniu kekiuwe m̄iniu (o neiȳip̄) kan. Yuwerep̄ kekiuwe m̄iniu (o neiȳip̄) kan te wan t̄ipar keh̄in kekre sip, sip menep̄ mam̄iwer mam̄riuw̄eri nan̄ikre wan te h̄ir nani. ²⁴ M̄it n̄irak nen nekot̄itek netp̄iw̄ek nar ek: “M̄it̄ik Iuwe, M̄it̄ik Iuwe, haiu menep̄ te mami.” Jisas kekrit kat̄ip kewen yuwerep̄ ketike wan, h̄iram mew̄ire meit. ²⁵ Te h̄irak ketpor, “Yenmak yi ȳinaain te yi ap han kiteta werek werek au a?” Te h̄ir han kekrit h̄ir n̄inaain nat̄ipan nar ik: “M̄it̄ik ik h̄irak iuwe, menmen iuwe mew̄ik te h̄irak kat̄ip yuwerep̄ wan h̄iram mew̄ire m̄iwaai meit.”

Jisas k̄ikaap m̄it̄ik herwe enum mekrerek
(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

²⁶ Sip merekir wan ere m̄ipiun t̄i ke wit Gegesa. Gegesa k̄iwaai wan keit p̄in̄ak ein te Galili k̄iwaai keit p̄in̄ak in. ²⁷ Jisas kenke ken kiun تنهاان eik, m̄it̄ik ke wit iuwe kewenyip̄irek. M̄it̄ik ik herwe mekrerek me w̄i yap̄irwe h̄irak ap kam̄ir laplap au. H̄irak kau w̄in̄ak au, h̄irak kepu han k̄in̄ik m̄iniu (o neiȳip̄) han kerek m̄it newis herwe maa mekrerem. ²⁸⁻²⁹ W̄i yap̄irwe herwe merekȳiw̄ek han ken sip, m̄it naanm̄ip̄rew̄ek h̄ir newenkekik neriuwe sen ain mau his h̄it̄ m̄irak te h̄irak keremir te herwe meriyaak meiȳik men wit wein̄im m̄it ap newi. Jisas kat̄ip herwe enum h̄im manp̄ te h̄irak kep̄irem mamno. Jisas wen ketp̄iw̄ek h̄irak kenep̄ip̄ kenkew̄in k̄iwaai ninaan m̄irak h̄irak kat̄ip h̄im iuwe mar im: “Jisas ti N̄ikan ke God W̄isenuk. Ti henmak herekyo menmen im? Hi hituthi ti ap herekyo menmen im au em̄it!”

³⁰ Jisas kitehi herwe kar ik: “Ti ekine niuk mit.” H̄iram mat̄ip̄ mar im: “Niuk maiu m̄it yap̄irwe mentar haiu yap̄irwe mekrerek.” ³¹ Herwe mit̄iw̄ekhi te h̄irak ap kakriuw̄etem mamno hei enuk.

³² Sak yap̄irwe merp̄ m̄iniu (o neiȳip̄) menep̄ maam menmen te herwe nit̄iw̄ekhi h̄irak ekwis̄im mamno mam̄ikre sak im. Jisas kewenhi herwe h̄iram mamno. ³³ Jisas kewenhi herwe te h̄iram metpaan mekeip̄in̄ m̄it̄ik, h̄iram men mekre sak. Te sak

* 8:16 Mt 5:15; Lu 11:33 * 8:17 Mt 10:26; Lu 12:2 * 8:18 Mt 25:29; Lu 19:26

mesiukin mekiuwe tinpi (o neiyi) me miniu (o neiyip) men mamın wan te tipar mekiuwe him yipir, hıram maa meit.

³⁴ Hır mit naanmıpre sak nır menmen im, hır nırır nen natıp mit ne wit iuwe, mit ne wit kike netporem. ³⁵ Hır netporem, hır mit ne wit nesiukin nen nanır menmen hır nepei netporem me sak. Te hır nan nır Jisas ketike mitik kerek Jisas kepır herwe mekeipniwek hırak kau menep hit me Jisas. Hırak han yaaik epei kamır laplap te hır nınaain. ³⁶ Mit kerek epei nır Jisas kekepik hır natıp mit ne wit karkeik Jisas kikaap mitik nıpa herwe mekrerek. ³⁷ Te mit nerer wit wit me Gegesa hır nan nitahi Jisas kaknawiri kakıntar hır nıneinik wisenum, te Jisas ken kau sip kakno pinak ein. ³⁸ Hırak kau sip kakno, mitik kerek Jisas kepır herwe menke menpin mekeipniwek kitehi Jisas him iuwe kaktikerek tatno, te Jisas keruwetek ketpiwek, ³⁹ “Ti pıke eno nit en ewepyapır atıp mit menmen yaaim iuwe God kerekyutem.” Hırak ketpiwek, te hırak pıke ken nırak en kewepyapır katıp mit yapırwe neit nırak en menmen Jisas kerekyıwekem.

Jisas kikaap Jaires niki pirak wetike mite kerek wetenen klos mirak

(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

⁴⁰ Jisas pıke ken kerekir wan ken pinak ein, te mit yapırwe hır han yaaik neruwerek nentar hır nemeriyıwek pıke kerekir wan kaknen en. ⁴¹ Hırak kiun ein, mitik niuk mirak Jaires ken menep. Hırak mitik iuwe ke winak kerek mit nau nererik nekine him me Moses ein. Hırak kan kenke kiwaai hit me Jisas kitıwekhi him iuwe kar ik: “Ti enen winak kai.” ⁴² Hırak kitıwekhi kentar hırak kine niki piutıpen, hire tito hiswiyen wik (12). Hire winap menep te wawi. Jisas kepno ketikerek, mit yapırwe nisesik neweikniwek.

⁴³ Mite hap kerek winen hemkre tito hiswiyen wik (12) hire wisetik. Hire wewır pewek mire epei mesi, te mit nekepye werek werek au. ⁴⁴ Hırak kepno, hire wisetik weke sip kırak wan wetenen hır me saket mirak, te wasenum hire hemkre katın keit. ⁴⁵ Jisas kitehi katıp, “Peimın wetenına?” Te hır yapırwe niune natıp nar ik: “Hi au. Hi au.” Pita katıp, “Haiu mit yapırwe meweiknut merp menep menep. Ti henmak te ti hatıp him mar im?” ⁴⁶ Au, Jisas katıp, “Mite hap hire wetenına. Hi hertei menmen mai iuwe epei minawira mikaap mite peiyap.” ⁴⁷ Mite wertei Jisas kertei menmen hire wırıtakem, te hire weperper wan wewen ninıp wıwaai menep hit me Jisas, hire wewepyapır hirehes me ninaan me mit yapırwe markeim te wasenum hırak kekepiye hire wepu werek werek. ⁴⁸ *Hire wepu werek werek, te Jisas ketpiwe kar ik: “Mite ti han kiteta te God kekepit ti hire yaaip. Ti han yaaik eno.”

⁴⁹ Jisas wen katıp him im, mitik hak ke winak ke mitik iuwe Jaires kan ketpiwek kar ik: “Niki pit epei waa. Ti henmak ti eriyaam ektan Jisas? Ti ewisik kakno.” ⁵⁰ Jisas kemtewek hırak katıp Jaires kar ik: “Ti ap enaain au. Ti han ekiteta te hire wawu werek.” ⁵¹ Hırak kipiun winak, te hırak kewis mit han netikerek nanıno nımın winak au. Pita, Jems, Jon netike miye haai hır keriyen nen nımın. ⁵² *Mit yapırwe ein nıkıtep hır han tewenınep, te Jisas ketpor, “Yi ap eikıtep au emıt! Hire ap waa, hire wıwaai kerep ep.” (Hırak ketpim kentar hırak hanhan kakıkıa.) ⁵³ Hır nemtewek hır nenwesısek nentar hır nertei hire epei waa weit. ⁵⁴ *Hır nenwesısek te Jisas ketenınıwe his mire kenınewe him iuwe kar ik: “Niki ti ekrit.” ⁵⁵ Hımın kire pıke kan kekrerep te wasenum hire wekrit. Jisas katıp miye haai hır enwetıwe menmen hire wawım. ⁵⁶ *Miye haai nıre, hır han kekrit, te hırak ketpor him manp te hır ap nantıp mit menmen hırak kırıtakem au emıt!

9

Jisas keruwet mit nırak hiswiyen wik (12) nırıtak menmen mirak

(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

* 8:48 Lu 7:50 * 8:52 Lu 7:13 * 8:54 Lu 7:14 * 8:56 Mk 7:36; Lu 5:14

¹ Jisas kenine mit narak disaipel hiswiyen wik narak (12) kewisi hir nekrehir kirak ninin herwe hir nankaap mit ninap te hir nire yaain. ² Hirak keriuweti hir nen nanwepyapir God kinin naanmamre mit. Hirak keriuweti nankaap mit miyapir ninap. ³ Hirak kinin ketpor, "Yi ap eiyit menmen kerek yi yeiyim yaino au. Menmen au, pewek au, laplap meiyam au, tanik metike paap au. Yi yewi yirak menmen mi, ⁴* maain yi yaino wit mit hir newisi yewi, yi yau winak kiutip kerekek ere yi einaaiwir wit. ⁵* Yi eipiun wit mit ap nanmtau him mi, yi einaaiwir wit eik, yi einepep toni waniu mamu hit mi te eiteiknor God han enuk kakriuweri." ⁶ Hirak ketpor epei au, mit narak ninaiwirik nen nerer wit wit newepyapir natip him yaaim me God, hir nikaap mit ein hir ninap.

Herot kemtau him mit hir netpim me Jisas

(Mt 14:1-12; Mk 6:14-29)

⁷* In ek mitik iuwe gavman King Herot hirak naanmipre mit ne provins Galili, hirak kemtau menmen epei man, hirak han kitetim kentar mit han natip Jon kerek kikir mit neriuwe tipar nipaa kaa te in ek hirak pike kekrit kepu. ⁸ Mit han natip, "Ilaija profet ke nipaa hirak pike kan." Mit han natip, "Mitik profet hak ke profet yapirwe nipaa ein te God kikiak hirak epei kan." ⁹* Herot kekre han kirak han kitet, "Nipaa hi herekir teruk ke Jon hirak kaa. Hirak keimin hi hemtau hirak kirak menmen im e?" Hirak hanhan kakirek.

Jisas kewet mit nar 5,000 menmen hir naam

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Jo 6:1-13)

¹⁰ Maain mit narak aposel nipaa keriuweti nen, hir epei nan netpiwek menmen hir niriakem. Te hirak kinaaiwir mit yapirwe hirak keithis mit narak hiswiyen wik (12) ketikeri keriyen hir nen wit Betsaida. ¹¹ Hir nen en, mit yapirwe nerteiyek, hir nisesik nen ein te hirak han yaaik keriuweri ketpor God kakinin naanmamre mit, hirak kikaap mit ninap te hir nire yaain. ¹² Hinkewi, mit narak nar hiswiyen wik (12) nan netpiwek, "Ti esiuwe mit enino te hir nanino wit metike ni mit newi hir enit menmen hir enwaa en. Wit ik ek hirak wit weinik ap menmen mewi au." ¹³ Te Jisas ketpor kar ik: "Yi hiras eiwetir menmen hir nanim." Hir newenek netpiwek, "Hiau metenen bret hispinak (5), saauk wiketeret mit epei nam kerem em. Ti hanhan te hiau mamno mamit menmen mamwet mit em? Taauye! Hir mit enun yapirwe!" ¹⁴ Hir natip menmen im nentar mit keriyen yapirwe hir 5,000 mit neit ein keriyen. Hir ap newenhis miyapir nikerek au.

Jisas katip mit narak, "Yi eirak mit nererik nau nire 50 in 50 ein niran ere hir enu ti werek." ¹⁵ Mit narak niriakem nar hirak ketpim, hir newen mit nau ti. ¹⁶ Te Jisas keit bret hispinak (5), saauk wiketeret kikiamaan katip God hirak yaaik, te hirak kewepim kewet mit narak em te hir nanwetirem. ¹⁷ Mit yapirwe naam ere tu iuwe. Mit narak neit menmen mit naam au, hir neit hause (o wanpnake) mar hiswiyen wik (12) neiyik nemi yinam kerek miwaai em.

Pita kewepyapir Jisas hirak Mitik God kehimitanek

(Mt 16:13-19; Mk 8:27-29)

¹⁸ Wi ham Jisas hirak kitehi God menmen, mit narak nau netikerek neit wit weinik. Hir nau en, hirak kitorhi kar ik: "Mit natip hi keimin?" ¹⁹* Hir newenhi natip, "Mit han natip ti Jon Baptais kerek nipaa kikiiri neriuwe tipar, pike kekrit kepu. Mit han natip ti profet ilaija ke nipaa. Mit han natip ti mitik profet hak ke nipaa ein mit profet yapirwe nepu te God kikiak katip hirak kaknen." ²⁰* Te Jisas hirak kitorhi kar ik: "Yi han kitet hi keimin?" Pita ketpiwek, "Ti Mitik Krais nipaa God kehimitenit ti enen ekepai hiau mit."

Jisas katip maain hirak kaki te pike kakikrit

(Mt 16:20-28; Mk 8:30-9:1)

* 9:4 Lu 10:4-11 * 9:5 Lu 10:11; Ap 13:51 * 9:7 Mt 16:14; Mk 8:28; Lu 9:19 * 9:9 Lu 23:8 * 9:19 Lu 9:7-8

* 9:20 Jo 6:68-69

²¹ Jisas katip him manp te hir ap newepyapir hirak Mitik God kehimitanek kerekek au emit! ²² *Hirak wen katip, "Hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe, mit iuwe ne Isrel nantike mit ne Skraip nantike mit iuwe naanmipre winak iuwe ke God hir nanweikin sip nanweto, hir naniyep hi hahi. Maain wi wikak God kakikoya hi pike akrit hahu."

²³ *Hirak katip epei au, Jisas katip mit narak yapirwe kar ik: "Mitik kerek kakisisa hirak ekwenin han kirak me menmen hirak hanhan kakriakem, hirak hekrit hekrit han kitet, 'Hi hahi entar hi hisesik hiram menmen weinim te hi ehisesik.' ²⁴ *Keimin ap kisisa kentar hirak wen hanhan kises han kirak, maain hirak kaki hirak ap kaku werek kaktike God au. Te keimin katip kar ik: 'Hi ap hepu hises han kai hiram menmen weinim, te hi hises him me God,' mitik ik kaku werek kakit tipmain tipmain enum eik. ²⁵ Mitik hak kakit menmen yapirwe me ti im te hirak kewaank menmen me kaku werek. Menmen me ti ik mamkepik kaku kaktike God mamirkeik a? Taauye! ²⁶ *Keimin hirak yink enuk kinapen kakisisa hetike him mai yaaim, hi anapen hirak kaku kaktikewa. Maain me wi hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi pike anen ariuwe menmen yaaim God Haai kakwetewem, hi etike mit yaain narak ensel, hi hinapen mitik kar ik kaku kaktikewa au. ²⁷ Hi hetpi werek. Mit han neit in hir nani au ere hir epei nir menmen iuwe God kakriakem naanmamre mit kakriuwere."

*Jisas keweikin*his kar ke Mitik ke wit ke Go
(Mt 17:1-13; Mk 9:2-8)

²⁸ Maain wi hispinak wikak (7) epei au, Jisas ken kinu minu (o neiyip) ken kaktip kaktike God. Hirak keithis Pita, Jems, Jon tetikerek ten. ²⁹ Hirak wen kitehi God menmen, ninaan mirak meweikinhis merhihe, klos mirak merhihe mire nepni mewenin. ³⁰ Waswas mitikit wiketeret tan tetikerek tewepnak. Hirakit Moses ketike Ilaija. ³¹ *Hirakit tetike menmen iuwe me God merhihe yaaim man, hirakit tetike Jisas tatip me menmen Jisas kakriakem, kises han ke God Haai, kaki kakit wit Jerusalem. ³² *In ek Pita ketike mitikit tau tetikerek hirakit tiwaai tinatin te hirakit tekrit tir Jisas kerhihe yaaim, hirak ketike mitikit wik terp en. ³³ Hirakit mitikit wiketeret tatnaaiwir Jisas tatno, Pita katip Jisas, "Kai Iuwe, hiram yaaim te haiu mau in ek. Haiu emime weisaak emir wikak: Hak kit, hak ke Moses, hak ke Ilaija." ³⁴ Hirak wen katip him im e, napi kiwapini te hirakit wikak tinapen napi kiwapinet. ³⁵ *Hirakit temtau God katip keke napi kar ik: "Ik ek hirak nikan kai, npaa hi hehimitanek. Yi eiyimtau him mirak!" ³⁶ Hirakit temtau him matip epei au, hirakit tir Jisas kiutipen kerek kepu. Hirakit tekintip wire wire. Hirakit ap tatip mit neiyen me wi im Jisas ken ketikeri menmen hirakit epei tirem au.

Jisas kepir herwe mekeipin nikan kike
(Mt 17:14-21; Mk 9:14-29)

³⁷ Maain teipmen hir nepei nekiuwe minu (o neiyip) nan, hir mit yapirwe nan nir Jisas. ³⁸ Mitik hak kenine kekere mit yapirwe hirak katip kar ik: "Mitik Iuwe, hi hituthi iuwe te ti enen ehir nikan kai. Hirak nikan kai kiutip kerek ek. ³⁹ Herwe keweikin han kirak te waswas hirak kenepip hirak keperper kaa, hirak teknek mar tiwerpek kekesis him, herwe merekyiwewek enum ere hemkre meneises yink kirak, hirak kinapen kinaiwirek au. ⁴⁰ Hi hitehi mit nit te hir nepirek taau."

⁴¹ Jisas kewenhi katip, "Yi mit han ki enuk yi han kitet menmen iuwe me God werek werek au. Hi hinapen hepu hetikewi wi yapirwe." Hirak katip mitik eik kar ik: "Ti ehit nikan kit eiyik enen." Hirak katip, te mitik ik keiyik kepnen. ⁴² Nikan kepnen, herwe kewerek ken ti, hirak keperper. Jisas kene herwe enuk keperek kekeipniwewek, nikan kire yaaik, te hirak keruwet nikan ken haai kirak. ⁴³ Mit yapirwe han kekrit nentar menmen iuwe yaaim me God hir epei nirem.

* 9:22 Lu 9:44, 18:32-33 * 9:23 Mt 10:38; Lu 14:27 * 9:24 Mt 10:39; Lu 17:33; Jo 12:25 * 9:26 Mt 10:33; Lu 12:9; 2Ti 2:12 * 9:31 Lu 9:22, 13:33 * 9:32 Jo 1:14; 2Pi 1:16-18 * 9:35 Lu 3:22

*Jisas katip keteipim maain hirak kaki
(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)*

Hir wen han kekrit neriuwe menmen im, hirak Jisas katip mit narak kar ik: ⁴⁴*“Yi han ekitet menmen werek werek hi in ek etpiyem. Hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe God, maain mitik hak kakwisa hi eno his me mit enun hir nantenina.” ⁴⁵*Te hir ap nertei werek menmen hirak ketporem nentar hirak ap kekepi werek te hir nerteiyem. Hir ninaain pike nanitiwekhiyem.

*Mit ne Jisas natipan mitik keimin ke hir mit hirak kinin mit han
(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)*

⁴⁶*Jisas mit narak hir natipan nenehan keimin ke hir mit hirak kinin. ⁴⁷Jisas kertei menmen hir han kitetim, te hirak keit nikan kewisik kerp menep hirekes hirak ketpor kar ik: ⁴⁸*“Keimin kikaap mitik kiutip kar ke nikan kike ik e kentar hirak kisisa, hirak kekepa. Keimin kekepa hirak kar ke hirak kikaap hirak Mitik Iuwe kerek keriuweta hi han. Keimin hirak han kitet hirak weinik ke yi mit, hirak kire iuwe kinini.”

*Keimin hirak kire mitik kepan ke yi mit, hirak ki yinak yaaik
(Mk 9:38-40)*

⁴⁹Mitik Jon katip Jisas kar ik: “Mitik Iuwe, haiu mir mitik hak kepir herwe kekrehir kit te haiu metpawek hirak kakriakem au kentar hirak ke haiu mit au.” ⁵⁰*Jisas ketpawek, “Yi ap yeremirawek menmen mirak hirak kirakem au emit! Keimin hirak ap mitik kepan ke yi mit, hirak ki yinak yaaik yirak menmen miutip.”

Mit ne wit kike ne Sameria ninapen nankaap Jisas

⁵¹*Maain wi menep mamnen te Jisas kakno wit ke God, hirak han ekitet hirak kakno wit Jerusalem. ⁵²Hirak keriuwet mit han ninin nen niun wit kike ke provins Sameria hir nen ninatin winak newis menmen neiyim nemeriyawek. ⁵³*Au, mit in ap nekepik nentar hir nertei hirak kakno Jerusalem kakwenipi God, te hir naineinik. ⁵⁴*Jems ketike Jon terteyek, hirakit tatip tar ik: “Mitik Iuwe, ti hanhan hawir wari si emoke wit ke God emnen si etin mit o au?” ⁵⁵Te Jisas hirak keweikin keneret. ⁵⁶Hirak keneret, te hir epei nen wit hak.

*Mit han nanises Jisas
(Mt 8:19-22)*

⁵⁷Hir wen nitet yayiwe nanino Jerusalem, mitik hak katip Jisas kar ik: “Hi tewen aisesit epno nein kerek me ti eponi en.” ⁵⁸Jisas ketpawek, “Miyak miwaai mekre nu herkip, hore miwaai mekre yaank mir, te hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi wit aure te hi ewaairi au. Ti ehisisa te ti ewaai nein?” ⁵⁹Jisas katip mitik hak, “Ti ehisisa.” Te hirak ketpawek, “Mitik Iuwe, ti ewisa hi ehinin eno ewis haai kai kerek menep kaki kakikre hei, te maain hi ehisesit.” ⁶⁰Jisas ketpawek, “Ti ewis mit kerek nisisa au hir enwis mit kerek naa, te ti eno ewepyapir him me God naanmamre mit.”

⁶¹*Mitik hak katip, “Mitik Iuwe, hi tewen ehisesit te hi ehinin eno atip miye haai kikrek nai hi enaiwiri.” ⁶²Jisas ketpawek, “Mitik kerek hirak kises him me God te hirak hanhan menmen enum nipaa hirak kisesim, hirak ap te kakises menmen me God werek werek au. Mitik ik kire mitik kamir rais keriuwe paap hihe, hirak kiwaainaan mentar sip kirak hirak kamir kewaankem.”

10

Jisas keriuwet 70 mit han nen nirak menmen mirak

* 9:44 Lu 9:22 * 9:45 Lu 18:34 * 9:46 Lu 22:24 * 9:48 Mt 10:40; Lu 10:16; Jo 13:20 * 9:50 Mt 12:30; Lu 11:23 * 9:51 Mk 10:32 * 9:53 Jo 4:9 * 9:54 2Kin 1:9-16 * 9:61 1Kin 19:20

¹ *Jisas katip mit epei au, hirak kehimitan 70 mit han, hirak keriuweti nininek nen hirak kenkeri wik wik nerer wit wit kerek hirak menep te kaknen. ² *Hirak ketpor kar ik: “Han ke mit hirak kire menmen mau ni epei mewinki te mit ap yapirwe nantiwem mamisi. Yi eiyitehi Haai ke ni te hirak kakriuwet mit yapirwe te hir nanino nanri han ke mit hir nanisesik. Menmen im hiram mire mit nanino ni nanit menmen mewinki ere mamisi. ³ *Yi eino hi eriuweti yire sak nikim mamno yaank nepere kimaam kakmip. Te hi heriuweti yi yaino eitip mit him mai te God naanmamri. ⁴ *Yi ap eiyit tanik yinak o tanik me nemi niu mekrerem, hiram metike su mei au emit! Yi eisipat mit yayit yayiwe eitikeri eiwepnak au emit. Yi yayitpor him kike te yi yaino keriyen. ⁵ Winak kerek yi yinik ek, yi eitip mit neimin nau winak ik ek, ‘Hawir hanhan God kakrekyi yaain eiyu werek werek.’ ⁶ Mitik yaaik kepu in te him yaaim mi mamri han ke God kakikepik, o au en, God kakikepik kaku werek werek au. ⁷ *Yi eipau winak kiutip kerekek, eipaam menmen eipaam tpar kerek hir newisiyem. Yi ap eiwir nan eiwetrem eiyintar yi yirak menmen mamkepi te hir naanmamri menmen. Yi ap eiyu eirer winak winak au.

⁸ * “Yi eino wit hak te hir nantihis, yi yayno yayim menmen yaitikeri yaipaam menmen hir naninkiyem. ⁹ Yi eikaap mit ninap neitai en, te yi eiyitpor, ‘God kerek wisenuk menep naanmamre haiu mit ne ti.’ ¹⁰ Te neimin yi yaino wit kir hir ap nantihis au, yi yaino eiyirp yayiwe kir eiyitpor, ¹¹ * “Waniu me ti me wit ki ik mau hit maiu te haiu pike mesiunenim men yi hiras meteikni God han enuk keriuwi. Te hawir wetpi te yi yertei menmen im. Wi epei man menep te God naanmamre haiu mit.’ ¹² * Hi hetpi wi maain mamnen God skelim mit ne menmen enum, mit ne Sodom God kakawaanki kike, te God kakawaank mit in au wisenum.

Mit ne wit hir ap nises him yaaim au, hir nanawaank hiras
(Mt 11:20-24)

¹³ * “Yi mit ne Korasin God kakriwaank. Yi mit ne wit Betsaida God kakriwaank eiyintar menmen yaaim God kerekuyiem, te yi ap yeweikin sip yewet menmen enum. Yi epei yipirem yisasa au. Te nipa God kirak menmen mar im meit wit ke Taia ketike Saidon mit nirem, te hir waswas namir laplap enum newen toni te hir neteikin God hir neweikin sip newet menmen enum. Te yi au. ¹⁴ Maain God skelim mit, hirak kakriak mit ne wit Taia ketike Saidon kakrekyor menmen enum kike, te yi mit yeit Korasin ketike Betsaida au iuwe. ¹⁵ Yi mit ne Kapaneam, yi han kitet God katip yi yaain a? Au, maain God kaktip yi enun yire menmen weinin.”

¹⁶ * Hirak katip mit narak, “Keimin kemtau him mi, kemtau him mai. Keimin keweikin sip kewetiyem, hirak kar ke hirak keweikin sip kewetewem. Keimin keweikin sip keweto, hirak kar ke hirak keweikin sip kewet God kerek keriuweta hi han ti ik.”

Hir mit 70 hir han yaaik pike nan

¹⁷ Maain mit 70 han yaaik pike nan natip Mitik Iuwe, “Nipaa haiu matip mekrehir ke ti herwe metike menmen ham yapirwe hir nemtau him maiu, haiu minini.” ¹⁸ * Jisas kewenhi ketpor, “Hi epei hir Seten hirak kire nepni mewenin hirak keke nepni ken ti kentar menmen yi yirakem. ¹⁹ * Hi epei heweti menmen mai iuwe te yi yinin Seten. Yi yayintirer manpen siurp (o yenmik) yehes enum mamtike mispenepnam (o nikinpinepnam) te hiram mamiwep, yi ap yayi au. ²⁰ * Yi ap han yaaik wisenuk eiyintar herwe nemtau him mi au. Yi han yaaik wisenuk eiyu eiyintar niuk mi God kewisim mau wewik miutip mirak te yi yire mit narak.”

* 10:1 Mk 6:7 * 10:2 Mt 9:37-38; Jo 4:35 * 10:3 Mt 10:16 * 10:4 Mt 10:7-14; Mk 6:8-11; Lu 9:3-5 * 10:7 1Ko 9:6-14; 1Ti 5:18 * 10:8 1Ko 10:27 * 10:11 Ap 13:51, 18:6 * 10:12 Mt 10:15, 11:24; Jen 19:24-25 * 10:13 Mt 11:21-23 * 10:16 Mt 10:40; Lu 9:48; Jo 5:23 * 10:18 Jo 12:31; Rev 12:8-9 * 10:19 Jen 3:15; Sam 91:13; Mk 16:18 * 10:20 Mt 7:22; Eks 32:32; Fl 4:3; Rev 3:5

Jisas han yaaik katip God hirak yaaik
(Mt 11:25-27, 13:16-17)

²¹* Me wi miutip keremem God Himin Yaaik kirak Jisas han yaaik. Jisas katip kar ik: “Haai kai ti Mitik Iuwe ke wit kit ketike ti ik. Hi hetput ti yaaik hentar ti epei hisawin menmen mit me hir mit iuwe kerek han kitet hir nertei menmen werek werek, ti epei heteikin mit weinin em. Ti epei hirak menmen im hises han kit kerekek. ²²*Ti Haai kai Iuwe God epei heweto menmen mit yapirwe. Mitik keiyak ap kertei hi Nikan kit hi han kai hirak kar ke kit au. Ti God Haai kerekek herteiyek. Mitik keiyak ap kertei ti Haai kai hirak kire han kai han kit au. Hi Nikan kit kiutip kerekek, hetike mit in en hi eweputyapiri.” ²³* Hirak katip epei au, hirak keweikin kir mit narak disaipel ketpor main main kar ik: “Yi han yaaik eiyu eiyantar menmen hi hirakem yi yirem. ²⁴*Hi etpi nipaa enum eik mit profet yapirwe kerek newepyapir him me God, hir netike mit kerek naanmpre mit ne wit Isrel, hir hanhan nanir menmen yi epei yir hi hirakem, te hir au. Hir hanhan nanimtau menmen yi epei yemtewem hi hetpim te hir au. Hir epei naa.”

Jisas katip him me mitik ke Sameria han tewenin kakikaap mitik kerek mit nepan nakip

²⁵* Wi ham mitik kerek kinin kertei him me Moses kewepyapirem hirak kekrit kan katip kewises Jisas keriuwe him me Moses. Hirak kan katip Jisas kar ik: “Mitik Iuwe. Hi eriak mekam te hi ehu etike God tipmain tipmain enum eik?” ²⁶ Jisas ketpiwek, “Him me God Moses kewisim mau twei matip mekam? Ti etpo mekam ti han kitetim.” ²⁷* Hirak kewenhi ketpiwek, “Ti hanhan Mitik Iuwe God kit wisenuk heriuwe han kit, han ekitetik herkit hekrit. Ti hanhan mit han o nit yinan har ke ti hanhan hirekes.” ²⁸* Jisas ketpiwek, “Hiram werek. Ti eriak menmen im te ti etike God yaikiyakit yayu tipmain tipmain enum eik.”

²⁹ Mitik yink enuk kentar Jisas kenerek te hirak kewen tapin te hirak kitehi Jisas kar ik: “Keimin ti hatip hi han kitet hirak kai yinak?” ³⁰ Jisas kewenhi ketpiwek, “Nipaa mitik kiutip kinaiwir wit Jerusalem kekiuwe ken wit Jeriko. Mit enun nisawin nakip nari menmen mirak, ninaiwirek kiwaai yayiwe maain hirak kaki, hir nirir. ³¹ Me wi im mitik pris kerek kewet God menmen me mit, hirak kekiuwe yayiwe eik, hirak kirek te kesipatek ken yayiwe pinak ein kepno. ³² Maain kike, mitik ke weiwik me Livai kerek naanmpre winak iuwe ke God, hirak kan kir mitik kiwaai keriyen, te hirak kesipatek ken yayiwe pinak ein kepno.

³³ “Maain mitik kiutip ke mit yapirwe ne Sameria kerek ninapen mit ne Isrel, hirak kerekek kekiuwe yayiwe ken. Hirak kir mitik kiwaai, hirak hanhan keriuwerek. ³⁴ Hirak ken kirek kewen tipar me nu oliv metike wain hiram mpre marasin menterik. Te hirak kemsiwek his hit. Epei au, hirak kinanek ere kewisik kentar hos pirak, hirak keiyik ken winak kerek mit nererik niwaai ek, hirak naanmprewek. ³⁵ Teipmen, hirak keit pewek wik kewet mitik ke winak em, hirak ketpiwek, ‘Ti naanmprewek ere hirak pike yaaik. Maain hi pike enen hi ewetit nan emrer mit kerek ti ewirem eiyim ekepik heriuwerem.’

³⁶ “Keimin ke mitikit wikak hirak kire kirak yinak ke mitik ik kerek mit enun nakip?” ³⁷ Mitik Skraip kerek kewepyapir him me Moses hirak katip, “Hirak mitik kerek kekepik kerekek.” Jisas ketpiwek, “Ti eno eriak menmen yaaim mamir im.”

Jisas ketike mit narak disaipel nen nir Mata wetike Maria

³⁸ Jisas ketike mit narak disaipel nepno, hir nipiun wit hak mite piutip niuk mire Mata wau en, te hire weriyei nen winak kire, nanit menmen nanim. ³⁹* Mata kikir pire Maria, hire wau menep hit me Jisas wawimtau menmen hirak ketpim. Hire ap wikaap

* 10:21 1Ko 1:26-28 * 10:22 Jo 3:35, 10:15 * 10:23 Mt 13:16-17 * 10:24 1Pi 1:10 * 10:25 Mt 22:35-40; Mk 10:17; Lu 18:18 * 10:27 Diu 6:5; Lev 19:18 * 10:28 Lev 18:5; Ro 10:5; Ga 3:12 * 10:39 Jo 11:1, 12:2-3

Mata wemani menmen. ⁴⁰ Mata han enuk wentar menmen yapirwe hire wauriakem me naanmamre mit te hire wan watip Jisas war ik: “Mitik Iuwe ti han kitet hiram menmen weinim kikir pai winaiwira wemtau him mit te hi hirehes hiriak menmen iuwe im e? Ti etpiwe hire eunen eukepa.” ⁴¹ Jisas ketpiwe, “Mata, tewisiye ewit! Ti hanhan menmen yapirwe ti hiriakem. ⁴² *Menmen miutip te ti ap etiwem, Maria epei weit menmen im yaaim, te ti ap eriyete hire waunaiwirem au. Hire ewu ewimtau him hi hetpim.”

11

Jisas keteikin mit nises menmen mirak hir enitehi God menmen emirkeik
(Mt 6:9-15, 7:7-11)

¹ *Wi ham Jisas kitehi God menmen keit wit hak. Hirak kitehi God menmen epei au, mitik hak ke mit disaipel kerek nises him mirak nitiwekhi, “Mitik Iuwe, eteiknai menmen me prea te haiu mamitehi God menmen mamir ke Jon epei keteikin mit kerek nises him mirak.” ² Jisas ketpor kar ik: “Yi eiyitehi God menmen emir im. Yi eitip, ‘Haai, haiu hanhan niuk mit mire iuwe te ti enip mit hir nanwenipi nuik mit. Wi mamnen te ti naanmamre haiu mit.

³ Ti petepin ewetei menmen emim har ke nipaa ti eweteiyem hekrit hekrit.

⁴ Ti esak menmen enum haiu miriakem ap han ekitetim emir ke haiu hiras matip menmen mit nerekyeyem hiram menmen weinim, haiu han ekitetim au emit! Ti ap ewis menmen enum mamri han kiau.’ ”

⁵ Jisas katip mit mirak, “Mitik kiutip ke yi mit ke nimin hirak kakno winak ke kirak yinak, hirak kakitpiwek, ‘Ti eweto niu mei wikak. ⁶ Kai yinak hak keke yanimin kan kira, te hi ap etenen menmen mei au, te hi ewetiwekem.’ ⁷ Hirak keit nimin kakwenuthi kakitput, ‘Hi epei heiyepet weipir, nikerek nai niwaai netikewa, hi ap te akrit awetut menmen taau.’ ⁸ *Hi etpi hirak ap kakikrit kakwetut menmen kentar mitik hirak kit yinak au, te hirak kakikrit kakwetit menmen kentar ti hitiwekhi yapirwe me menmen. ⁹ Hi hetpi, yi eiyitehi God menmen te hirak kakwetiyem. Yi yinyatin menmen te yi yainapinem. Yi yeretit weipir te hirak kikeiswi weipir kirak. ¹⁰ Hi hetpi menmen im hentar keimin kitehi God menmen, hirak kakwetiwekem. Keimin kinkatin menmen kaknapinem. Keimin keretit God kekeisiwek weipir.

¹¹ “Keimin ke yi mit hirak kire haai te nikan kit kitiwekhi saauk te ti ewetiwek manpen siurp o miniuhan (neiyip han) te hirak kakim a? Taau! ¹² O hirak kituthi suware yinu, te ti ewetiwek mispenepnam (o nikinpenepnam) a? Taau! ¹³ Te yi mit enun yi yertei yewet nikerek ni menmen yaaim, te God Haai ki keit wit kirak kakinin menmen yi yewet nikerek em. Hirak kakwet Himin kirak Yaaik kakno mit kerek hir nitiwekhi me hirak.”

Mit natip Seten Bielsebul kikaap Jisas kepir herwe
(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

¹⁴ Maain Jisas kepir herwe kekere mitik kerek han enuk him kitapu. Te hirak kenip mitik hirak kau kekrerek hirak him kitapu. Herwe kinaiwerek, mitik enuk hirak katip, te mit yapirwe han kekrit neriuwe menmen im. ¹⁵ *Au, mit han natip, “Hirak kepir herwe kentar Bielsebul hirak wisenuk kinin herwe hirak kekepik kepirek.” ¹⁶ *Mit han hanhan Jisas kakriak menmen nipaa hir niriakem taau, kakteiknor hirak mitik kerek God kehimitanek kaknen kakikaap mit. ¹⁷ Au, Jisas kertei menmen hir han kitetim, te hirak ketpor kar ik: “Wit kiutipen mit newi hir hiras nenepan te mit ne wit hak naninip nani naninipi. Iuwe mitik ketike kike tenepakit te hirakit tatawaank weiwik mirakit. ¹⁸ Yi yatip Seten Bielsebul kekepa hi hepир herwe mirak te yi yatip hirak ketike herwe mirak nenepan. Seten kiriak menmen im, karkeik te hirak kaku werek naanmipre menmen mirak werek werek a? Taauye! ¹⁹ Hi hepир herwe hentar Bielsebul kekepa, te keimin kikaap mit kerek nises him mi hir nepir herwe a? Mit nises him mi nanteikin

* 10:42 Mt 6:33 * 11:1 Lu 5:33 * 11:8 Lu 18:5 * 11:15 Mt 9:34, 10:25 * 11:16 Mt 12:38

yi ap yatip werek werek nentar hi hep̄ir herwe neriuwe niuk me God. ²⁰*Te hi hep̄ir herwe heriuwe menmen iuwe me God. Menmen im hi h̄ir̄iakem meteikni God epei kan menep kakin̄n naanmamri yi mit. ²¹Mit̄ik iuwe keit yipo henmik naanm̄ipre wit k̄irak, menmen m̄irak mepu werek. ²²*Te mit̄ik hak h̄irak manpenuk kin̄n mit̄ik ik, h̄irak ketikerek tenepak̄it, h̄irak k̄inaiw̄irek h̄irak kakri yipo henmik m̄irak kerek mit̄ik n̄ipaa han kitet h̄iram mamkepik, h̄irak kakriyaam mamtike menmen m̄irak yaaim mamno, h̄irak kak̄inkerem kakwet n̄irak yinan em. ²³*Keim̄in h̄irak ap kekepa kari mit̄ nanis̄isa, h̄irak kar ke mit̄ik kepan kak̄iwaank mit̄ nai nis̄isa, h̄ir nanwep nanr̄ir ein ein.

Herwe enuk p̄ike kaknen kaku mit̄ik han k̄irak
(Mt 12:43-45)

²⁴“W̄i kerek herwe enuk kaknaaiw̄ir mit̄ik, h̄irak kakno wit tenhaan wein̄k kak̄inkat̄in nein te h̄irak kakwi, o au en, h̄irak kakt̄ip, ‘Hi p̄ike enen nai kerek n̄ipaa hi hewiyen.’ ²⁵H̄irak kaknen, h̄irak kak̄ir han ke mit̄ik k̄ipre w̄inak miyap̄ir n̄iripep menmen n̄ik̄in nak̄irke mekre w̄inak. ²⁶*H̄irak k̄ip̄irek, te h̄irak kakno kak̄ithis herwe ham hisp̄inak wik (7) h̄iram enum min̄inek, te h̄iram mamtikerek mamnen mamu mit̄ik kerek ek. N̄ipaa h̄irak mit̄ik k̄ire enuk te in ek au mam̄iwaankek.”

Menmen mit̄ enisesim te h̄ir han yaaik enu

²⁷*Jisas kat̄ip menmen im epei au, m̄ite piut̄ip pe mit̄ yap̄irwe h̄ire wat̄ip h̄im iuwe war ik: “Peim̄in h̄ire winit wewetut n̄im h̄ire han yaaik wepu.” ²⁸*Te Jisas kewenhi kat̄ip, “O, h̄ire han yaaik. Te neim̄in nemtau h̄im me God nisesik, h̄ir han yaaik k̄ir kakin̄n miye pai.”

Mit̄ han hanhan nan̄ir menmen yaaim Jisas kak̄iakem
(Mt 12:38-42; Mk 8:11-12)

²⁹*Mit̄ yap̄irwe nan neweik̄in Jisas, h̄irak wen kat̄ip kar ik: “Mit̄ miyap̄ir nau t̄i in e, h̄ir enun h̄ir nitauhi hi ariak menmen yaaim eteiknor God han yaaik keriuwa. Te hi eteiknor menmen yaaim yap̄irwe au. Menmen miut̄ip me mit̄ik Jona kerek n̄ipaa God kekepik kepu kekere tu ke saauk me w̄i wikak. ³⁰N̄ipaa Jona h̄irak k̄iwaai kekere saauk tu k̄irak me w̄i wikak, te God keteik̄in mit̄ ne Nineva menmen m̄irak iuwe keriuwerem. Mar im hi Mit̄ik ke wit ke Mit̄ik iuwe hi eteik̄in mit̄ in menmen mar im eteiknor menmen iuwe me God. ³¹*Me w̄i God skelim mit̄, m̄ite iuwe naanm̄ipre mit̄ ne wit Siba, h̄ire waut̄ip yi enun wentar n̄ipaa h̄ire weke yan̄im̄in wan wentau h̄im yaaim mit̄ik iuwe King Solomon ketpim. Hi hin̄in mit̄ik iuwe Solomon te yi ap yemtau h̄im mai au. ³²*Maain w̄i God skelim mit̄, mit̄ enun ne Nineva nant̄ip yi enun yin̄ini nentar n̄ipaa h̄ir nemtau Jona kewepyap̄ir h̄im me God, h̄ir neweik̄in sip newet menmen enum. Hi hin̄in profet Jona, te yi ap yeweik̄in sip yewet menmen enum, te yi yises h̄im mai au.

Nanam̄ir h̄irak k̄ire si keteikni menmen
(Mt 5:15; 6:22-23)

³³*“Mit̄ik hak ap keksiu si te kakwis̄ik kaksaw̄inek kakn̄ik w̄inak, o kakn̄ik t̄ikenup. Au, h̄irak ek̄irp yaain te mit̄ neim̄in nan̄inen n̄im̄in h̄ir en̄ir si mam̄ir. ³⁴Nanam̄ir kit h̄irak k̄ire weip̄ir. Nanam̄ir kit naanm̄ipre menmen yaaim te ti han kitet menmen yaaim, o au en, ti nanam̄ir kit naanm̄ipre menmen enum ti han ekitet menmen enum hemkre menepam heriuwerem. ³⁵Te yi naanem̄ipre h̄iras te nanam̄ir ki h̄irak k̄ire weip̄ir h̄irak ap ekwis menmen enum mamu mam̄ikre han ki. ³⁶Mit̄ik han k̄irak werek, h̄irak han kitet menmen werek werek. Te h̄irak kertei werek werek menmen God k̄ir̄iakem keteikn̄iwekem. H̄irak k̄ire mit̄ik han k̄irak k̄ire si k̄ir keteikn̄iwek menmen.”

Jisas kene mit̄ Farisi netike mit̄ ne Skraip
(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lu 20:45-47)

* 11:20 Eks 8:19 * 11:22 Kl 2:15 * 11:23 Lu 9:50 * 11:26 Jo 5:14 * 11:27 Lu 1:28, 42, 48 * 11:28 Lu 8:15, 21 * 11:29 Mt 16:4 * 11:31 1Kin 10:1-10 * 11:32 Jna 3:5-10 * 11:33 Mk 4:21; Lu 8:16

³⁷ *Jisas katip him mirak epei au, te mitik hak ke Farisi kitiwekhi, “Ti enen winak etikewa ewim menmen.” Hirak ketpwek, hirak ketikerek tariyakit ten. ³⁸ *Hirakit tariyakit ten, mitik ke Farisi kehinhin kentar Jisas hirak ap kises him me maamrer nir, hirak ap kekemyet his mirak te kakim menmen taau. ³⁹ Mitik Iuwe Jisas ketpwek, “Yi mit ne Farisi yekemyet sar wenkepye mi au werek, te yi ap yirak han ki keit nimin yaaik au. Hirak enuk kises menmen enum mire hemkre menepam me menmen o yi yetike miyapir yiriran. ⁴⁰ Yi yetaritari mit! Hirak God kerek kerekyi yink ki hirak kirak han ki ketikerek. ⁴¹ Yi eiwet mit menmen mi yapirwe mekre sar o wenkepye hiram mamkepi te menmen mekre han ki hiram yaaim. ⁴² *Yi mit ne Farisi menmen enum mamnen mamiwep mamintar yi yewet God menmen meiyam kike me menmen yapirwe yi yetiwem yaaim te yi ap yirak mit yapirwe menmen mipiram au. Yi ap han tewenin God werek werek au. Yi eyinin eirak mit yaaim mipiram, yi hanhan God, menmen im metike menmen me yi eiwet God menmen kike me menmen yapirwe, hiram yaaim iuwe. Te yi au yinapen.

⁴³ “Yi mit ne Farisi menmen enum mamiwep mamintar yi hanhan yayu yeno yaaim me mit iuwe yayit winak kerek mit nererik nekine him me Moses. Yi hanhan mit nanitpi nanwenipi niuk mi nanit maket, wit kerek mit nererik nesiuwe menmen mir.

⁴⁴ “Yi mit ne Farisi menmen enum mamiwep mamintar yi enun yire hei ke herwe kekrerek mit ap neriuwesisek au. Menmen yaaim mit hir niri yi yirakem, hiram misawin menmen enum mekre han ki mire meri mwapin hei enuk keriuwe herwe enuk kinin kekrerek. Maain mit han nises menmen yi yetporem hir enriakem te hir nepitari hir nises menmen enum mar ke yi mit yirakem.”

⁴⁵ Mitik ke mit Skraip katip Jisas kitiwekhi, “Mitik Iuwe, ti atip menmen im ti enai metikeri.” ⁴⁶ Jisas kewenhi ketpwek, “Yi mit ne Skraip menmen enum mamiwep mamintar yi yewis him ham weinim mantike him yaaim me God, te mit ap nanisesim werek werek taau. Yi yenip mit hir nanisesim te yi ap eyisesim au.”

⁴⁷ “Menmen enum mamiwep mamintar yi yeses herwe hei mikaap mit han tewenin mit profet kerek nipaa maamrer keriyen hir nanip. ⁴⁸ Yi hiras yeteikin yi yertei menmen enum maamrer ni nipaa nirakem, yi han yaaik yeriuwerem yentar yi naanmipre herwe hei im e.

⁴⁹ “God kertei menmen im te nipaa hirak katip him mar im: ‘Hi tewen ariuwet mit profet nantike mit aposel nanino mit ne Isrel. Han hir nanrekyor enum, mit han hir naninip.’ ⁵⁰ Te God kaknep yi mit ne Isrel yau ti ik kar ke hirak kaknenp maamrer ni kerek nipaa hir nenep profet yapirwe naa me nipaa enum eik ere in. ⁵¹ *Nipaa Ebel hirak profet kinin kaa hemkre mirak mewen ere mitik profet kkaru Sekaraia kaa kerp nimin kinaan kerek mit newis menmen me God mewik metike winak iuwe ke God. God kakriak mit ne Isrel nau in enum enum kakinterim.

⁵² “Yi mit ne Skraip menmen enum mamiwep. Yi yertei him me God te yi yeweikin him mirak mire menmen ham. Yi yinapen yises him mirak werek werek eyintar yi hanhan mit naninen nanitih markeik te hir enises God werek werek. Yi enun yar ke mit yeiyepet wepir menmen mau meit nimin. Maain mit naninen nanim menmen yi ap eiwisi nanino nimin nanim menmen au. Hir nanu nanit.”

⁵³ Maain Jisas kinaaiwir winak ik ken witeik, mit ne Farisi hir han enuk nitiwekhi menmen yapirwe ⁵⁴ *nemeriyiwek hirak kaktip menmen enum te hir nansiuwek him nankip.

12

*Yi naanempre hiras me him mit enun nemipin hir netpim
(Mt 10:26-27)*

¹ *Mit miyapir yapirwe nerp menep menep te hir nentireran, Jisas katip mit disaipel

* 11:37 Lu 7:36, 14:1 * 11:38 Mt 15:2 * 11:42 Lev 27:30 * 11:51 Jen 4:8; 2Kro 24:20-21 * 11:54 Lu 20:20
* 12:1 Mt 16:6

nirak kinin kar ik: “Yi naanempre hiras te yi ap eiyises him me mit ne Farisi. Hiram enum mire sak haak. Hi atip hir mit enun nemipin, hir newirnak nekteni te hir nises han kir. ²*Menmen yapirwe kerek misawin, maain God kakwepyapirem te mit nanirem nanirteiyem. ³Maain him kerek yi epei yetpim me witaan te God ke wepni kakwepyapirem mit nanimtwewem. Menmen kerek yi yatip mit han em yi yisawin yekre winak, maain God kakwepyapirem kakit wit eik te mit neit wit nanimtwewem.

Jisas katip keimin kerek mit nanineinik

(Mt 10:28-31)

⁴ “Hi hetpi nai yinan, yi ap einapen mit au emit! Hir nenep mitik yink kerekek, te maain hir ap te nanriak menmen meiyam taau. ⁵Hi hetpi eteikni keimin kerek yi eineinik. Yi einapen God. Hirak kakiwep epei au, hirak enuk manpenuk te kakwiri yaino si enum. Hi hetpi, yi eineinik.

⁶Hore kike hispinak (5) mit newir pewek wik nantiwem. Hore kike mit namip hiram menmen weinim te God epei kertei hiram maa. ⁷*God epei kertei menmen iuwe, hirak kewenhis kertei paan marmenum mwapin paan hesnu ki. Te yi ap einaain menmen au. God katip yi himin ki hirak menmen iuwe kinin hore. Hore hiram menmen weinim ap himin kewim au. God hanhan hore, te hirak hanhani mit wisenum naanmamri.”

Him me mit hir natip hir nises Jisas

(Mt 10:19-20, 32-33, 12:32)

⁸Jisas wen katip, “Hi etpi nai yinan, mit niutip niutip neimin newepyapir hiras nisisa nerp ninaan me mit miyapir yapirwe, te hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe maain hi ewepyapir mit in me ninaan me mit ensel ne God, hi atpor hir nikerek ne God keriyen. ⁹*Te neimin hir nepakin hir nisisa me ninaan me mit, maain hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe apakini hir ne God nerp ninaan me mit ensel ne God.

¹⁰*“Mit neimin niutip niutip natip netawin hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe, hi asak menmen enum mir. Neimin kerek natip neratawin God Himin Yaaik, God Haai ap te kakisak menmen mir taau. Hiram mamu mamit.

¹¹*“Mit maain nansiuwe him nanintar yi yises him mai, hir nantorhis nanri nanino winak kerek mit nererik nekine him me Moses neitai, o yi yayirp ninaan me mit iuwe gavman netike kaunsil, te yi ap hanhan menmen te yi yayitpim te yi eikaap hiras au. ¹²Yi hanhan em au eiyintar me wi eim God Himin Yaaik kakwis menmen mamikre han ki te yi eiyitporem.”

Jisas katip tok piksa me mitik iuwe ap kises God au

¹³Mitik kiutip ke mit yapirwe nerp en katip Jisas kar ik: “Mitik Iuwe ti atip heiyiuwe kai te hirak ekweto menmen mei me menmen haai kawir kaa kewisim miwaairi, maain hawir ewinkerem ewetakit.” ¹⁴Jisas ketpiwek, “Mitik keimin kehimitena te hi ehinke menmen mi a?” ¹⁵*Hirak keweikin katip mit yapirwe, “Naanempre hiras te yi ap hemkre menepepam me menmen yapirwe. Menmen yapirwe mitik kentenenim ap te mamkepik kaku au.”

¹⁶Jisas ketpor him tok piksa mar im: “Mitik hak iuwe kamir ni hiram matin yapirwe. ¹⁷Te hirak han kitet kar ik: ‘Hi ariak mekam? Hi menmen yapirwe te hi ewisim emwaai nein? Winak au.’ ¹⁸Hirak katip, ‘Hi are ariak menmen im. Hi ewep winak ketike weisaak me teket te hi ehime ham wisenum minin im te hi ewis menmen mamwaai weisaak mantike menmen mewo meit ni eim, hiram mamno mamwaai mamikre weisaak kerem em. Hi ariak menmen im, te ¹⁹hi atip hirekes, Ti epu werek werek menmen meiyam yapirwe mepeit me tito yapirwe. Ti ehu ehim menmen ehim tipar si enum ehu han yaaik.’ ²⁰Au, God ketpiwek kar ik: ‘Ti etaritari mitik! Witaan ik ek ti hahi, himin kit kakno, te menmen mi yapirwe ti epei hetiwem hewisim miwaai meit, maain keimin

* 12:2 Mt 10:26; Lu 8:17 * 12:7 Lu 12:24, 21:8; Ap 27:34 * 12:9 Lu 9:26 * 12:10 Mk 3:28-29 * 12:11 Mk 13:11; Lu 21:12-15 * 12:15 1Ti 6:9-10

kaktiwem a? Ti au!’ ²¹ *Keimin keit menmen yapirwe kakikaap hirekes, te hirak ap kises menmen God hanhan hirak kakisesim, hirak enuk kar ke mitik eik e.”

*Yi han kitet God kakikepi kerekek
(Mt 6:25-34)*

²² Jisas katip mit narak disaipel kar ik: “Yi eiyises menmen God hanhan yi eiyisesim, te hi hetpi menmen im: yi ap han ekitet karkeik eiyit pewek eiwirem eiyit menmen yi yayim o menmen yi eimir emu yink ki au emit! ²³ Himin ki kepu werek, hirak kinin menmen yi eiyim. Yink ki kaku werek werek kakinin menmen yi yamir. ²⁴ *Yi yayir hore tepre. Hiram ap mamir ni meket tekete au. Hiram mime winak te mewis menmen mekrerem au, te God kewetir menmen. God han kitet yi iuwe yinin hore, hiram au menmen weinim. ²⁵ Mitik keiyak hirak han kitet kakriak menmen te hirak kaku wi meiyam o tito yapirwe au. ²⁶ Yi ap eirak menmen kike mar im au, te yi yenmak han kitet menmen ham te yi yayu werek werek a? Au emit!

²⁷ “Yi yayir timen miwaai yayiwe. Hiram mewe, hiram ap mesikek yawaap mekerwo menmen au. Te hiram yaaim mir minin mitik iuwe King Solomon hirak ketenen menmen yapirwe. Hirak nipaa ap kamir menmen mau yink kirak yaaim minin timen im au. Te timen hiram menmen weinim. ²⁸ God kerekek kriak menmen im hiram yaaim te hiram petepin mepu teipmen mami, te mit nantiwem neiyim nanwirem mamikre si. Timen im hiram menmen weinim, te God kakweti menmen yi yaimir mamu yink. Yi ap han kitet God werek werek au. ²⁹ Yi ap han kitet yapirwe yi yayit menmen o tipar te yi yayim ere tu iuwe au emit! ³⁰ Mit nerer wit wit ap nises God hir han kitet menmen mar im. God hirak Haai ki kertei yi yayit menmen im te yi eiyu. ³¹ Te yi yinin eiyises menmen God hanhan yi eiyisesim, te hirak kakweti menmen mamkepi yi yayu werek werek.”

*Yi hanhan yaiwis menmen yaaim mamu wit ke God
(Mt 6:19-21)*

³² * “Yi mit nai yire sipsip, yi ap einaain menmen au eiyintar God Haai ki kakwisi yi eiyinin naanmamre mit me menmen mirak. ³³ *Yi yesiwe menmen yapirwe kerek yi yetenenim yayit pewek mererim eiwet mit weinin m. Mar im yi yaiwis menmen yaaim mamkepi mamwaai wit ke God. Hiram mamu mamit te mit enun nekintip menmen o wesiuk mamnen mamwaank menmen mi mamit en au emit! ³⁴ Menmen ti hanhanem, han kit ekitetim.

Mit naanempre menmen me mitik iuwe hir enmeriyiwek

³⁵ * “Yi eimir laplap tokim keremem, yi eiyit waai eiyik eitepenem eiyiksiu si, yi eiyu eimerir menmen mamnen. ³⁶ *Yi yayre mit nemerir mitik iuwe kir kaknen kakike wit kerek mite wetike mitik neitan neitai ein ek, hirak kaknen wit kirak te hir naninkiwek weipir wasenum kerek hirak kan keretitek. ³⁷ *Te mitik iuwe kaknen kakri mit nriak menmen mirak ap niwaai au, te mit keriyen hir han yaaik. Hi etpi te hirak kakmir laplap tokim mirak hirak kakitpor nanu yeno kerek naam menmen menterim, te hirak kaknen kakwetir menmen hir nanim kakir ke wok mitik kir. ³⁸ Te hirak kaknen kaki wi ninin suware kenep enum, hirak kir mit nriak menmen mirak hir nepu, hir han yaaik nanu.

³⁹ * “Yi eiyirtei menmen im e. Mitik ke winak epei kertei wi kerek mitik enuk kekintip menmen kaknen, te hirak ap kakwisik kakwep weipir kakno ninin kekin menmen mirak au. ⁴⁰ Yi yire mitik eik e. Yi eimeriyo hi Mitik ke wit ke Mitik iuwe hi pike anen me wi yi yepitari hi anen.”

* 12:21 Mt 6:19-20 * 12:24 Sam 147:9; Lu 12:7 * 12:32 Lu 22:29; Rev 1:6 * 12:33 Lu 18:22 * 12:35 Eks 12:11; Mt 25:1-13; 1Pi 1:13 * 12:36 Mk 13:33-36 * 12:37 Jo 13:4 * 12:39 Mt 24:43-44; 1Te 5:2

*Jisas katip him tok piska me mitik yaaik mitik enuk
(Mt 24:45-51)*

⁴¹ Jisas katip epei au, Pita kitehi Jisas, “Ti hetpei keriyen him im o hiau mit yapirwe?”
⁴² Te Jisas kewenhi katip, “Hi hetpi yi yapirwe. Yi han kitet keimin kirak menmen me mitik iuwe, hirak yaaik kemtau him kisesim? Hirak mitik kerek mitik iuwe kirak kakwisik kakinin naanmamre mit han kerek nirak menmen me mitik kiutip kerek ek, hirak kakinin kakwetir menmen yaaim nanim me wi hirak kewetirem. ⁴³ Maain mitik iuwe kaknen kakir mitik kirak menmen mirak hirak wen kirakem, te hirak han yaaik keriuwerek, te mitik kerekek han yaaik. ⁴⁴ *Hi hetpi werek. Hirak kakwisik naanmamre menmen mirak yapirwe. ⁴⁵ Mitik hak kirak menmen me mitik iuwe kirak kaktip, ‘Mitik iuwe kai ap te kaknen waswas,’ te hirak kaknep mit han kerek nirak menmen me mitik iuwe kerek ek, kaknep miyapir kerek nirak menmen me mitik iuwe kerekek, neiyewewan, kaam menmen metike tipar si enum. ⁴⁶ Te mitik iuwe kerekek maain hirak kaknen me wi hirak ap kermeriyiwek au. Hirak han kaa pike kaknen keremem. Hirak au ketari, te hirak kakrektywewek enum kakwaankek kaksuwerek kakno kaktike mit han kerek nirak menmen mirak ap nises him mirak werek werek au.

⁴⁷ * “Mitik kerekek kemtau him me mitik iuwe kirak, te hirak ap kises him mirak, hirak mitik iuwe kirak kakikip wisenum kakriuwe nipin. ⁴⁸ Te hirak keimin ap kertei werek werek menmen mitik iuwe kirak hanhan hirak kakrakem, hirak kirak menmen enum, te mitik kirak kakip kakriuwe nipin au kike. Mit kerek God kewetir menmen yapirwe, maain hir pike enwet God em. Mit neimin kerek neit menmen yapirwe me mit, maain hir pike enwetirem yapirwe.”

*Jisas kan kakinke mit miyapir nanwep pinan nanino in, nanwep pinan nanino ein
(Mt 10:34-36)*

⁴⁹ Jisas wen katip, “Hi han hewir si meit ti ik, te hi hanhan si emirhhe waswas, ⁵⁰ *te hi ahinin ahawaank wisenum hahi. Han kai enuk heriuwe menmen mamrewaank ere hiram epei au. ⁵¹ Yi han kitet hi epei han te hirak mit nankiyan nanu nanit a? Au, hi epei han te hi ewep mit miyapir han naninepan nanintar him mai. ⁵² In ek ere maain mit ne winak kiutip nar mit hispinak (5) hir naninke. Mitikit wikak tat kite mitikit wiketeret naninehan naninepan nanintar him mai. ⁵³ *Mit naninkehan. Haai kaktike nikan kirak tatnehakit tatnepakit. Miye wautike niki pire naninehan naninepan. Mite wautike yani pire naninehan naninepan nanintar him mai.”

*Mit nertei menmen me ti o nepni te hir nepitari menmen me God
(Mt 6:2-3; Mk 8:11-13)*

⁵⁴ Hirak katip disaipel nirak epei au, hirak katip mit miyapir yapirwe kar ik: “Yi epei yir napi meke wit kerek wepni kewen ken keremem, waswas yi yatip, ‘Hawi kaknen.’ Maain hirak kaknen. ⁵⁵ Yi yemtau nime wenituk meke wepni kokai kan te yi yatip, ‘Wepni sisi iuwe kaknen.’ Maain hirak kaknen. ⁵⁶ Yi mit enun yemipin. Yi yertei menmen me ti o nepni. Yi yenmak te yi yetari menmen God in ek kirakem a?

*Yi eitike mit kerek nansiuwi him yi eikiyan eiyu
(Mt 5:25-26)*

⁵⁷ “Yi yenmak te yi ap han kitet menmen yaaim te yi yirakem a? ⁵⁸ Mitik hak kesiuwe him kerwit (o kerwetit) te ti eno ehir mitik iuwe ke gavman. Ti eno kot hitet yayiwe, ti etpwek te yi eikiyakit eiyu, o au en, hirak kakirit eno kot, maain mit nanwirit eno winak enuk. ⁵⁹ Hi etput, ti ehu ere ti ewir pewek eiyim etnik.”

13

Mitik ap keweikin sip kewet menmen enum hirak kaki

* 12:44 Mt 25:21, 23 * 12:47 Je 4:17 * 12:50 Mk 10:38-39; Mt 26:38; Jo 12:27 * 12:53 Mai 7:6

¹ Me wɨ im, mɨt han nepu en hɨr natɨp Jisas nar ik: “Mɨt han ne Galili nen wɨnak ke God nenep samiyak mɨr newepwarem nanwet God em, te mɨtɨk iuwe gavman Pailat kesiuwe mɨt nɨrak ne ami nen nanɨp, hemkre mɨr meweiknenim metike miyak mɨwaai kɨnaan.” ²*Jisas kewenhi ketpor kar ik: “Yi han kitet mɨt hɨr naa nar ik, menmen im meteiknai mɨt in ne Galili hɨr nɨrɨrak menmen enum minɨn mɨt han ne provins Galili a? Taauye! ³*Hi etpi werek. Yi ap eiweikɨn sip eiwet menmen enum yi yayi yayɨr ke mɨt ein ne provins Galili epei naa. ⁴Yi yertei mɨt hiswiyen hispɨnak (15) naa neit tɨpar me wit Siloam nentar wɨnak nokik kewen kanɨp? Yi han kitet menmen enum hɨr nɨrɨrakem hɨram minɨn menmen enum mɨt han ne wit Jerusalem nɨrɨrakem a? Taauye! ⁵Hi etpi werek. Yi ap eiweikɨn sip eiwet menmen enum yi yayi yayɨr ke mɨt in.”

Jisas katɨp hɨm tok piksa me nu ap kine nɨkim au

⁶*Hɨrak wen ketpor hɨm tok piksa hɨrak katɨp kar ik: “Nu hɨnaan kewe keit ni me mɨtɨk hak. Hɨrak ketpaan ken kakɨr nɨkim au, hɨrak kuwaau (o kiwaau). ⁷*Hɨrak kuwaau (o kiwaau) au, hɨrak katɨp mɨtɨk kerek naanmɨpɨrɨwek ni mɨrak kar ik: ‘Ahɨrem! Tito wikak hi han hen hɨr nu hɨrak ap kine nɨkim au. Ti ekan nu eik ek eknepɨn. Hi hɨnapen hɨrak kaku tɨ ik e kari nan tɨ.’ ⁸*Te mɨtɨk naanmɨpre tɨ kerekek katɨp mɨtɨk iuwe, ‘Ewisɨk akɨrek me tito im e, hi awep wi aweiknɨwek awɨr waniu (o win) mamwetɨwek. ⁹Maain hɨram mamine nɨkim hɨram yaaim, o au en, ti ekan eketik eknepɨn ekɨkeipɨn.’ ”

Me wɨ Sabat Jisas kɨkaap mɨte wɨnap hɨre sip kɨre kɨn

¹⁰ Me wɨ Sabat, Jisas keit wɨnak kerek mɨt nererik nekine hɨm me Moses, hɨrak kewepyapɨr hɨm me God. ¹¹ Me wɨ im, mɨte hap wepu. Tɨpir kaaup te hɨre wɨnap tito hiswiyen hispɨnak wikak (18). Hɨre sip kɨre kɨn te hɨre ap wekrit wen werek werek au. ¹² Jisas kɨrep, te hɨrak kenɨnwe ketpɨwe kar ik: “Mɨte hi hepɨr menmen enum mewit mamno mamnopɨn mamkeipnut, te ti ere yaaip.” ¹³ Hɨrak kewis his mɨrak menteriye, hɨre wekrit wenhɨ hɨrehes wekrit werp, hɨre wewenɨpi niuk me God. ¹⁴*Mɨtɨk kinɨn naanmɨpre wɨnak ik e, hɨrak han enuk kentar Jisas kɨkaap mɨte me wɨ Sabat, te hɨrak katɨp kar ik: “Wɨ hispɨnak kiutɨp (6) haiu mamrɨrak menmen. Yi einen in me wɨ eim te God kakɨkepi te yi yayu werek. Me wɨ Sabat emit!” ¹⁵*Jisas pɨke ketpɨwek, “Yi mɨt enun yewisesik. Yi mɨt niutɨp niutɨp me wɨ Sabat yaino yaisiupan bulmakau o hos yairiyaam mamno mamɨm tɨpar. ¹⁶*Mɨte ip e kerek hɨre nepenye pe Ebrahim kerek Seten kerekɨwe enum te hɨre wɨnap tito hiswiyen hispɨnak wikak (18). Hɨre winɨn sak mi te hi ekepye herekɨwe yaaim me wɨ Sabat.” ¹⁷ Mɨt han kerek nɨpaa natɨp menmen enum, hɨr yɨnk enuk nekintɨp nentar hɨrak katɨp hɨm im. Te mɨt yapɨrwe han yaaik neriuwe menmen iuwe yaim hɨrak kɨrɨrakem.

Hɨm me nu mastet nɨkim mɨram

(Mt 13:31-33; Mk 4:30-32)

¹⁸ Jisas pɨke katɨp, “Menmen God kɨrɨrakem hɨram mɨre mekam? Te hi enɨnem mamtike mekam mamɨram? ¹⁹ Hɨram mɨre nu mastet nɨkim mɨrak kike enum. Mɨtɨk hak ketɨwem kamɨr mau ni mɨrak. Maain hɨrak ken niu kɨre nu iuwe, hore hɨram menuwe meke niu mewis yaank mewik.” ²⁰ Jisas pɨke katɨp, “Hi enɨn menmen God kɨrɨrakem mekre han kiau hɨram mamtike mekam mamɨram? ²¹ Hɨram mɨre yis mɨte hap wewisɨm metike plaua, hɨre weweiknenim ere werek. Maain plaua mɨniu wɨsenum.”

Jisas katɨp ke weipɨr kike

(Mt 7:13-14, 21-23)

²² Jisas katɨp epei au, hɨrak ken wit iuwe wit kike kewepyapɨr hɨm me God te hɨrak kakpɨno Jerusalem. ²³ Mɨtɨk hak ketpɨwek, “Mɨtɨk Iuwe, maain God kakɨthis mɨt niutɨp

* 13:2 Jo 9:2 * 13:3 Sam 7:12 * 13:6 Mt 21:19 * 13:7 Lu 3:9 * 13:8 2Pi 3:9, 15 * 13:14 Lu 6:7; Jo 5:16; Eks 20:9-10; Diu 5:13-14 * 13:15 Lu 14:5 * 13:16 Lu 19:9

niutip keriyen nanu nantikerek o au?" Jisas katip mitik ik ketike mit yapirwe kar ik: ²⁴*"Yi naanmamre hiras te yi eino eitet weipir kike ek. Hi hire weipir. Mit yapirwe hir hanhan nanino nantikerek nanino nimin ein te hir au. ²⁵*Maain mitik ke winak kerek kakikrit kakiyepet weipir, te yi yayirp wit eik yairetit weipir yaitip, 'Mitik Iuwe, ekaisiu weipir.' Hirak kakitpi, 'Hi ap ertei yi neimin.' ²⁶ Te yi yayitpiwek, 'Haiu nipaa maam menmen maam tipar metikewit, te ti herp yayiwe kiau eik ek ewepeu him.' ²⁷*Te hirak kaktip, 'Hi hetpi, hi ap hertei yi neimin. Yi eiyinka eikeipno yi mit enun yirak menmen enum.' ²⁸*Te maain yi eiyir Ebrahim, Aisak, Jekop netike mit profet nanu nantike God te yi au eiyit wit eik yaykit yainakin yehes. ²⁹*Mit naninen nanke wepni kokai kan, han naninen nanke wepni kewen ken o nanoke pinak nanoke pinak naninen nanu yeno nanit wit ke God nanim menmen iuwe. ³⁰*Mit han kerek in ek hir mit weinin ek maain hir naninin mit iuwe han. In ek hir mit iuwe te maain hir nanre mit weinin."

Jisas kikit Jerusalem kentar mit nises him mirak au
(Mt 23:37-39)

³¹ Hirak wen ketpim, mit han ne Farisi hir nan netpiwek, "Yi eino eikeipin! In ek mitik Herot hanhan kakitep!" ³² Jisas ketpor, "Yi eino eitip manpen mawenekin Herot petepin, teipmen, tepin hi epir herwe enum, hikaap mit ninaap hir pike nire yaain. Me wi wikak menmen mai epei au. Menmen mai epei au, hi ehu ehit. Herot kakiyep au ere hi hirak menmen epei au. ³³ Te hi wen ano ehitet yayiwe petepin, teipmen, tepin. Hi profet ke God ap ahi ehit wit hak au. Wit Jerusalem kerekek.

³⁴ "O mit miyapir ne Jerusalem! Nipaa God keriuwet mit profet hir newepyapir him mirak te yi yanip naa. Wi yapirwe hi hanhan hari yi mit yererik hi naanmipri har ke suware wari nikim minik yapir mire, te yi au yinapen. ³⁵ In ek God keweikin sip kewet wit ki, yi hiras naanmiprewem. Hi etpi werek, yi eira au ere yi yaitip, 'God kirak yaaim kakikaap mitik hirak keriuwetek kaknen kakikrehir ke God.' "

14

Jisas kikaap mitik kinap yink kinwo hirak kire yaaik

¹* Me wi Sabat, Jisas ken kaam menmen keit winak ke mitik iuwe ke Farisi. Hir mit nau en naanmiprewek te hirak kirak menmen. ² Mitik hak his hit mirak minwo hirak kerp menep kirapit Jisas. ³* Jisas katip mit ninin nertei him me Moses natip mit em hir netike mit ne Farisi kerek ninin nises him me Moses, hirak kitorhi kar ik: "Him me Moses mamwisai haiu mit mamkaap mit ninap me wi Sabat o au?" ⁴ Hir ap newenhi au, wire wire neit, te Jisas keit mitik kekepik ere werek, hirak kesiuwerek ken. ⁵* Hirak kesiuwerek ken, hirak keweikin kitorhi kar ik: "Hos mi o bulmakau mi maminke mamikre hei me wi Sabat, yi eiriyaak eiketik me wi Sabat o au?" ⁶* Hir ap newenwekhi netpiwek menmen au. Hir yink enuk.

Mitik ap han ekitet hirekes mitik iuwe au emit

⁷* Jisas epei kir mit yapirwe kerek naninen nanim menmen, hir nau yeno yaaim me mit iuwe te hirak ketpor tok piksa mar im. ⁸* Hirak katip, "Wi kerek mitik hak hirak kenini einen eiyim menmen me nikan kirak kakit mite, yi ap eiyu yeno yaaim me mit iuwe, te mitik iuwe akininit eknen. ⁹ Hirak eknen te mitik kerek nikan kirak kakit mite, hirak kaknen kakitpi, 'Yi eiyinke eino ein, eiwis mitik iuwe ik hirak ekwim.' Hirak kirak menmen im te yi yink enuk eiyintar yi eiyu yeno weinim. ¹⁰ Im em emit! Mitik ketpi yi einen eiyim menmen yi eiyu yeno weinim me mit, te maain mitik nipaa ketput yi einen eiyim, hirak kaktihis kakitpi kakir ik: 'Nai yinan, yi einen eiyu yeno me

* 13:24 Fl 3:12 * 13:25 Mt 25:10-12 * 13:27 Sam 6:8 * 13:28 Mt 8:11-12 * 13:29 Sam 107:3; Lu 14:15
* 13:30 Mt 19:30 * 14:1 Lu 11:37 * 14:3 Lu 6:9 * 14:5 Mt 12:11; Lu 13:15 * 14:6 Mt 22:46 * 14:7 Mt 23:6 * 14:8 Pro 25:6-7

mit iuwe newim,' te mit en nīpaa hīrak netikewi yayim menmen hīr han kitet yi iuwe.
 11 *Mītik kerek han kitet hīrekes mītik iuwe, God kakriakek hīrak mītik weinik."

Jisas katip mit nanine neimin naninen nanim menmen

12 Nepei au, Jisas katip mītik kerek nīpaa ketpīwek kaknen kakim, hīrak ketpīwek kar ik: "Maain ti enine mit naninen nanim menmen iuwe, ti ap enine paaprer o haairer o nīkerek o kikrek o nit yinan netenen menmen iuwe au emit! Ti ap eriakem ehisesim ehīntar maain hīr pīke nanwetut menmen mit mamrerim. 13 *Maain ti hemani menmen, ti enine mit enun menmen auri o mit his hit nanamir enum. 14 *Ti eriak menmen mar im te God maain kakrekuyut yaaim kakīntar mit in enun te hīr ap pīke nanwetutem mamrerim. Maain God kakwetutem me wī kerek maain hīrak kakikīan mit kerek nīre yaain hīr pīke nanīkrit nanu nantikerek."

*Jisas katip him tok piksa me mit naam menmen iuwe
 (Mt 22:1-10)*

15 *Mītik kiutip kau kīnaan kaam menmen kemtau menmen Jisas katip, hīrak ketpīwek kar ik: "Mit nau kīnaan neit wit ke God nanim menmen hīr han yaaik nanu."

16 Jisas ketpīwek, "Nīpaa ein mītik kemani menmen kenine mit yapirwe naninen. 17 Wī epei man te hīrak kakwet mit menmen. Hīrak keruwet mītik kīrak kaknīnor kakītpor kar ik: 'Hi epei emani menmen te yi einen eiyim eitikewa.' 18 Hīrak kitorhi, te hīr yapirwe natip, 'Haiu ap te mamno au.' Mītik hak katip, 'Hi epei hewir pewek heiyim hatin ti, te hi eno ahirek te hi hanhan ti ap han enuk heriuwe hi ap enen taau.' 19 Mītik hak katip, 'Hi epei hewir pewek etin bulmakau hiswiyen (10) me mamwen ti te hi ano ahirem eninem te hi hanhan ti ewisa hi ehu in ehim menmen mit au.' 20 *Mītik hak katip, 'Hi epei heit mīte te hi ap anen au.'

21 "Te mītik kerek kīriak menmen mirak, hīrak ken ketpīwek. Epei ketpīwek, hīrak han enuk ketpīwek kar ik: 'Ti eno waswas erer yayiwe me wit ehithis mit kerek his hit nanamir mīre enum, kerek nau yayiwe ek e.' 22 Maain mītik hīrak epei kan ketpīwek, 'Mītik iuwe, menmen ti etpewem hi epei hīriakem, te yeno ham wen mepeit weinim.' 23 Mītik iuwe katip mītik kerek kīriak menmen mirak kar ik: 'Ti eno ehitet yayiwe iuwe, ehitet ya ke yaank, ya meke nīmīn te winak kai eknempet ekriuwe mit miyapir. 24 Hi etput werek. Ap nei kerek nīpaa hi henīnor naninen nanim menmen nantikewa au.' "

*Mītik ekinin han ekitet werek werek te hīrak ekises Jisas
 (Mt 10:37-38)*

25 Mit miyapir yapirwe nen nises Jisas te hīrak keweikin ketpor kar ik: 26 *"Mītik kerek kaknen kakisisa hīrak hanhan kinin kemtau him me miye haai nīrak, mīte o nīkerek nīrak, hīrak ap kakises him mai taau. 27 *Mītik kerek kisisa te kīnaain menmen enum mamnen mamkip, hīrak ap te kakises him mai werek werek au.

28 "Keimin ke yi mit hanhan kakime winak iuwe nokik, hīrak wen eku han ekitet hīrak ketenen teket mei o niu mei kakwet mit kerek nankepik nanime winak kīrak ere nanīnepik. 29 Hīrak epei kekin hei kamir teinik kewis tapin, te hīrak ap kime winak kenterim wen au kentar hīrak pewek kike hīram epei au mesi, te mit kerek naninen nanīrek naniteweknaan nanīniuwesisek. 30 Hīr nantip nar ik: 'Mītik ik kakime winak te hīrak ap kakimaak ere werek au.'

31 "Mītik iuwe kerek naanmīpre mit yapirwe en kakno kaktike mit yapirwe nīrak 10,000 nanino nanīnepan nantike mītik iuwe hak ketike mit nīrak yapirwe nar 20,000. Hīrak wen eku han ekitet hīrak manpenuk te kakirp kakinin mītik hak ik kaktike mit nīrak o taau. 32 Au en, mītik hak ek wen kepeit yanīmīn, hīrak kakriuwet mit nīrak nanino nanwenyipirek nanitewekhi me mekam hīr enriakem te hīr enkiyan enu enit.

* 14:11 Mt 23:12; Lu 18:14 * 14:13 Diu 14:29 * 14:14 Jo 5:29 * 14:15 Lu 13:29 * 14:20 1Ko 7:33 * 14:26 Lu 18:29 * 14:27 Lu 9:23

³³ Te keimⁱⁿ h^{ir}ak ap ekinⁱⁿ han kitet werek werek ekweikⁱⁿ sip ekwet menmen m^{ir}ak, h^{ir}ak ap te kakises h^{im} mai taau.

*Sol tokim ap matⁱⁿ h^{im} au, m^{it} nanw^{ir}em
(Mt 5:13; Mk 9:50)*

³⁴ “Sol h^{ir}am menmen yaaim, te h^{ir}am tokim ap matⁱⁿ h^{im} mam^{ir}meim te h^{ir}am p^{ike} emtⁱⁿ h^{im}? Taauye! ³⁵ M^{it} ap new^{ir}em te mamkaap tⁱ au. H^{ir}am mam^{ir}waank tⁱ. H^{ir} nanw^{ir}em mamno mune me bulmakau mamkaap menmen meit ni eim mamwo taau. M^{it} nanw^{ir}em mamitet yayiwe wein^{ik}. N^{ik}i^p emnep eiy^{im}tewem!”

15

*Jisas kat^{ip} h^{im} tok piksa me sipsip k^{ir}r^{ir} keit pⁱⁿ
(Mt 18:12-14)*

¹ Wⁱ ham, m^{it} enun kerek nari pewek me takis, h^{ir} netike m^{it} han enun nises menmen enum, h^{ir} nan menep nan^{im}tau h^{im} me Jisas. ² *M^{it} han ne Farisi netike m^{it} nertei menmen me Moses newepyap^{ir} m^{it} em, nat^{ip}an nene Jisas nar ik: “H^{ir}ak hanhan kari m^{it} enun kaam menmen ketikeri.” ³ Te Jisas kewenhi ketpor tok piksa im e:

⁴ * “M^{it}ik kiut^{ip} ke yi m^{it} kewis sipsip yap^{ir}we, hak k^{ina}aiw^{ir} m^{it}ik ik k^{ir}r^{ir} keit yaank te h^{ir}ak kaknaw^{ir}em mamu wein^{im}, h^{ir}ak kakⁱⁿkak^{it}n^{ir}w^{ek} ere kerek epei k^{ir}r^{ir} ek h^{ir}ak kaknap^{ine}k. ⁵ H^{ir}ak kaknap^{ine}k, h^{ir}ak kektⁱⁿ h^{ipi} han yaaik kakriuwerek. ⁶ H^{ir}ak kektⁱⁿ h^{ipi} kaknan ek kak^{ir} ik kakiun wit, h^{ir}ak kakn^{ine} n^{ir}ak yinan netike m^{it} ne wit k^{ir}ak kak^{it}por, ‘Yi han yaaik eitikewa. Hi epei hⁱⁿapⁱⁿ sipsip kerek n^{ir}paa k^{ir}r^{ir} keit yaank eik.’ ⁷ Hi hetpi m^{it} ensel neit wit ke God h^{ir} han yaaik kike keriyen neriuwe m^{it} yaain h^{ir} nau werek werek. Te h^{ir} han yaaik wisenuk neriuwe m^{it}ik enuk kiut^{ip} keweikⁱⁿ sip kewet menmen enum. H^{ir} han ehitet yayiwe iuwe, ehitet ya keyaaik iuwe nar ke m^{it}ik h^{ir}ak han yaaik kentar sipsip k^{ir}ak h^{ir}ak kⁱⁿap^{ine}k.”

Jisas kat^{ip} tok piksa me pewek mⁱⁿatⁱⁿ

⁸ “M^{ite} peimⁱⁿ wetenen pewek hiswiyen (10), te kiut^{ip} kⁱⁿatⁱⁿ keit, h^{ire} weksiu si w^{ir}ipep wⁱⁿak ere h^{ire} wⁱⁿap^{ine}k. ⁹ H^{ire} epei wⁱⁿap^{ine}k, h^{ire} wen^{ine} n^{ir}e yinan netike miyap^{ir} ne wit k^{ir}e eik, h^{ire} wetpor war ik: ‘Yi han yaaik eiyu eitikewa eiy^{im}tar hi hⁱⁿapⁱⁿ pewek kerek n^{ir}paa kⁱⁿatⁱⁿ.’ ¹⁰ Hi hetpi mar im. M^{it} ensel ne God h^{ir} han yaaik iuwe neriuwe m^{it}ik hak kiut^{ip} keweikⁱⁿ sip kewet menmen enum.”

H^{im} me n^{ikan} pip^{iak} k^{ina}aiw^{ir} haai k^{ir}ak

¹¹ Jisas wen ketpor kar ik: “M^{it}ik hak kine n^{ik}kerek h^{ir}ak^{it} wikereret. ¹² Kike kat^{ip} haai k^{ir}ak, ‘Haai enkaau menmen mei in ek maain ti hahi ti ewetewem.’ Nepei au, haai k^{ir}ak kenke menmen m^{ir}ak kewet n^{ik}kerek t^{ir}ak em. ¹³ *Maain wⁱ ham, kike kesiuwe tⁱ keit pewek mererik keiy^{im} kakno wit iuwe yan^{im}in ein. H^{ir}ak kenke menmen m^{ir}ak kew^{ir}em keiy^{im} katⁱⁿ menmen enum. ¹⁴ H^{ir}ak kew^{ir} pewek keiy^{im} katⁱⁿ menmen enum ere pewek nan epei au mesi h^{ir}ak kau wein^{im}. H^{ir}ak kau wein^{im}, hawⁱ au te ni merer wit wit mewo au, maa meit te m^{it} menmen auri, h^{ir} nⁱⁿpⁱ maan. ¹⁵ H^{ir}ak nⁱⁿpⁱ maak te h^{ir}ak ken k^{ir}ak menmen me m^{it}ik ke wit ik e, h^{ir}ak kesiuwerek kakno naanmamre sak m^{ir}ak. ¹⁶ *H^{ir}ak hanhan kak^{im} nu weki n^{ik}im m^{it} newet sak em kentar h^{ir}ak menmen au ap mei mau te h^{ir}ak kak^{im} au.

¹⁷ “H^{ir}ak epei kertei h^{ir}ak kau enum enum h^{ir}ak han kitet h^{ire}kes kat^{ip} kar ik: ‘M^{it} yap^{ir}we n^{ir}iak menmen me haai kai, h^{ir} neit menmen werek te hi au nⁱⁿpⁱ meiyu, hi hau in hahi hentar hi menmen au. ¹⁸ *Hi p^{ike} eno ah^{ir} haai kai hi etp^{iw}ek, ‘Haai, hi epei eweikⁱⁿ sip ewet God hi herekyut enum. ¹⁹ Hi ap yaaik te hi h^{ire} n^{ikan} kit au. Ti ewisa hi are m^{it} n^{ir}iak menmen mit.’ ²⁰ H^{ir}ak han kitet kar ik, te h^{ir}ak kekrit kakno kak^{ir} haai.

* 15:2 Lu 5:30 * 15:4 Esi 34:11, 16; Lu 19:10 * 15:13 Pro 29:3 * 15:16 Pro 23:21 * 15:18 Sam 51:4; Jer 3:12-13

“Hirak kan kitet yanimin, haai kirak kirek, hirak hanhanek kesiukin ken keiyewewik, kemwek tekep kises menmen me maamrer hirak keteikniwek hirak han yaaik keriuwerek. ²¹ Nikan katip haai kar ik: ‘Haai ye! Hi epei eweikin sip ewet God hi herekyut menmen enum. Hi ap yaaik te ti enewa hi nikan kit au.’ ²² Te haai keremirwek him katip mit niriak menmen mirak ketpor kar ik: ‘Yi eino waswas eiyit laplap yaaim emiriyiwekem eiyit pitau eiyinwikem eiriuwetwek su emu hit. ²³ Eiyit bulmakau kerek wa kewik eikip eiyik te haiu emim han yaaik emu. (Haai kiriak menmen im keteikin nikan kirak hirak wen hanhan hirak kire nikan kirak.) ²⁴ *Haiu mamriakem mamintar nikan kai hirak kar ke mitik kaa. Te in ek haiu minapinek epei kekrit kau.’ Hir niriak menmen han yaaik neriuwerem naam.

²⁵ “In ek heiyiuwe kirak keit ni eim. Hirak pike kaknen winak eik hirak kemtau mit nirire nine henye. ²⁶ Hirak kenine mitik ke mit niriak menmen me haai kirak, hirak kitwekhi kar ik: ‘Yi mit ein yi yirak mekam?’ ²⁷ Hirak kewenhi kar ik: ‘Nikik kit epei kan te haai kit kenep bulmakau wa kewik nak naak neiyik nirire nenar nikik kit pike kan kepu werek, haai hirak han yaaik.’ ²⁸ *Hirak kemtewek epei au, hirak kine han enuk. Haai kirak ketpaan kan, hirak ketpiwek kari han kirak te hirak kinapen kakno winak nimin ein. ²⁹ Hirak katip haai kirak, ‘Hi epei hirak menmen mit tito yapirwe, ap wi miutip te hi eweikin sip ewet him mit au. Te ti ap eweto sak meme kiutipen te hi etike nai yinan mamkip mamik meiyik mamire au. ³⁰ Te nikan kit enuk kerek nipaa kewir pewek kerek nipaa ti ewetwekem, hirak ketike miyapir enun nari mit his neweninem neiyewewan, hirak epei kan in, te ti enep bulmakau yaaik wa kewik ekip ewetwekek.’

³¹ “Haai ketpiwek, ‘Nikan kai, ti hekrit hekrit epu etikewa. Menmen yapirwe mai hiram menmen mit. ³² Te haiu han yaaik emu emim menmen emire emintar nikik kit hirak kar ke mitik epei kaa. Te in ek hirak pike kekrit kepu. Hirak kire sipsip kepir keit yaank, te in ek haiu minapinek.’ ”

16

Mitik enuk naanmipre menmen me mitik hak kertei kiriak menmen mamkaap hirekes

¹ Jisas katip mit disaipel nirak kar ik: “Mitik hak ketenen pewek menmen ham yapirwe, hirak kewis mitik hak naanmipre menmen mirak. Mit han nan netpiwek, ‘Mitik kerek naanmipre menmen mit hirak kewir pewek mit menep epei mamesi.’

² Hirak kemtewek, hirak ketpiwek kar ik: ‘Hi epei hemtau ti hirak enum. Ti ewiso twei eteikno menmen ti epei hirakem entar ti ap wen naanmipre menmen mai au.’

³ Te mitik kemtau menmen me mitik iuwe kerekek hirak han kitet hirekes katip kar ik: ‘Mitik iuwe kai kakinka kakriuweta hi ano entar hi hirak enum heriuwe menmen mirak. Hi arak mekam? Hi ap manpenuk te hi ewep wi au. Hi yink enuk ehu yayiwe ehitehi mit nanweto pewek au. ⁴ Hi epei han kitet arak menmen ham te mit hir antra entauhis ano winak kir hir naanemprau. Te maain hi epei henke ekeipin menmen nipaa ein hi naanmiprewem hi ehu werek.’ ⁵ Te hirak kenine mit yapirwe niutip niutip nan kerek nipaa neit menmen me mitik iuwe kirak weinim. Hir ap newetwek nan mererim wen au, te hirak katip mitik kerek kinin kan kar ik: ‘Ti nipaa heit menmen marmenum me mitik iuwe kai?’ ⁶ Hirak ketpiwek kar ik: ‘Hi nipaa heit dram me tipar mar 100.’ Mitik naanmipre menmen ketpiwek, ‘Ehu in ehit twei ik ti ewis nipaa ti heit 50 dram kerem em.’ ⁷ Mitik hak kan hirak kitwekhi kar ik: ‘Nipaa ti heit mekam?’ Hirak ketpiwek, ‘Nipaa hi heit 100 bek rais kerem em.’ Hirak ketpiwek, ‘Ti ehu in ehit twei ik ewis menmen mire 80 bek rais kerem em.’

⁸ * “Maain mitik iuwe kirak kan katip mitik enuk kirak kerek naanmipre menmen, hirak ketpiwek hirak mitik enuk wise tipar kertei menmen werek werek kari han ke mit te maain mit ein naanmamriwek.” Jisas wen katip, “Mit ne ti ap nises God hir ninin mit nises him me God me naanmipre menmen mir yapirwe.

* 15:24 Ef 2:1, 5, 5:14 * 15:28 Lu 15:2 * 16:8 Ef 5:8; 1Te 5:5

⁹*“Hi wen hetpi werek. Yi han kitet yayit menmen mi eikaap mit eiriuerem te maain yi yayi yaino wit ke God hirak kakitpi yi yayu yaitikerek yayintar yi yirak menmen yaaim a? Taauye!

¹⁰*“Mitik keimin hirak naanmipre menmen kike werek werek, te maain hirak naanmamre menmen wisenum werek werek. Te hirak mitik kerek kempin me menmen kike, maain hirak kakmipin me menmen iuwe. ¹¹Yi ap naanmipre pewek werek werek me ti ik e, te keimin kakwisi yi naanmamre him yaaim me God? Taauye! ¹²Te yi ap naanmipre menmen me mit han werek werek, te God ap te kakweti menmen kerek yi yaitenenim taau!

¹³*“Mitik kirak menmen me mitik hak ap te kakrak menmen me mitikit wiketeres taau. Te hirak han tatwenin hak, hak au kakneinik. O hirak han kekrit keriuwe hak, han ap kekrit keriuwe hak. Yi han ki kakinke kakintar pewek ap te yi eiyises God werek werek taau.”

*Him me Moses metike menmen me God
(Mt 11:12-13)*

¹⁴*Mit ne Farisi hanhan pewek, hir nemtau menmen Jisas ketpim, te hir netpiwek enum nanwesisek. ¹⁵*Te Jisas ketpor, “Yi keriyen yirak menmen yari han ke mit yeriuerem te hir han kitet yi yire yaain yinin mit han. Te God kertei han ki. Menmen mit han kitet hiram yaaim, God han kitet hiram enum weinin.

¹⁶*“Him me Moses metike him me mit profet, hiram mepu naanmipri ere wi Jon kerek kikir mit neriuwe tipar hirak kan kewepyapir him ham yaaim me God. Me wi eim ere in haiu mewepyapir him im yaaim me God naanmamre mit.

¹⁷*“Maain nepni mamtike ti ik mamno mamywaank mamit. Te him ham kike me him yaaim yapirwe Moses nipaa kewisim ap te mamit taau! Mamir keremem mamu mamit.

*Jisas katip him me mitik kinaaiwir mite kakit mite hap
(Mt 5:31-32; 19:9; Mk 10:11-12)*

¹⁸*“Mitik kerek kepir mite pirak kakit hap, hirak kire mitik enuk kari mite his kewenem. Keimin keit mite nipaa winaaiwir mitik kire, hirak kire mitik enuk kari miyapir his kewenem.

Him me mitik ketenen pewek yapirwe ketike Lasaras

¹⁹“Nipaa mitik ketenen pewek yapirwe kepu. Hirak kewir pewek yapirwe keit klos yaaim iuwe. Hekrit hekrit hirak kau werek, keriuwet klos yaaim, kaam menmen yaaim.

²⁰Mitik enuk weinik niuk mirak Lasaras kepu. Hirak mit narak neriyaak neiyik nan newisik kiwaai ya weipir ke niwa ke winak eik. ²¹*Hirak kemerir mit nanit menmen mit newirem nipaa mau kinaan ke mitik iuwe hiram menke. Hirak kau en nepere mepnen meswewek (o mesiuwewik) wikes meriuwe nin miram.

²²“Maain mitik weinik ek kaa, mit newisik kekere hei te ensel ne God ninan himin kirak ken kau ketike mitik Ebrahim teit wit kirak kewik. Mitik ketenen menmen yapirwe kaa, te mit newisik kekere hei. ²³Mitik ketenen menmen yapirwe hirak kekere si enum, menmen merekyiwewek han enuk yink mirak mekek. Te hirak kikiamnaan kir Ebrahim keit yanimin kau niu ein ketike mitik Lasaras tekiyakit tau. ²⁴Te hirak kinap kenine, ‘Maam Ebrahim, ti han ekiteta esiuwe Lasaras ekwis tipar emintirau nin kai te nime wenina. Hi au si teknina heit wit enuk ik e.’

²⁵“Te Ebrahim katip, ‘Nikan, ti han ekitet nipaa ti etenen menmen yapirwe kerek nipaa ti hau ti eik, Lasaras hirak kau enuk te wikes makip, hirak kaam menmen enum. In ek hirak kau werek werek te ti au enuk yink kitewo. ²⁶Hi hanhan akepit te menmen mewenina. Wi iuwe kau ninin nipaa God kewisim kerekirai. Te neimin in nanino ein taau. Mit ein ap te nanrekir wi kerekek naninen nanirei taau.’

* 16:9 Mt 6:20; Lu 14:14 * 16:10 Lu 19:17-26 * 16:13 Mt 6:24 * 16:14 Mt 23:14 * 16:15 Mt 23:28; Lu 18:9-14; Pro 21:2 * 16:16 Mt 11:12-13 * 16:17 Mt 5:18 * 16:18 Mk 10:11-12; 1Ko 7:10-11 * 16:21 Mt 15:27

²⁷ “Mitiik ketenen pewek yapirwe katip, ‘Hi hituthi ti eriuwet Lasaras kakno winak kerek haai kai nipaa kewik. ²⁸ Ti atip Lasaras hirak kakno kaktip kikrek nai hispinak (5) hirak kakwepyapir ekitpor hir enweikin sip enwet menmen enum te hir ap aninen entikewa enu wit ik kerek hi yink keiyewo heitai.’

²⁹ “Te Ebrahim katip, ‘Hir netenen him me Moses mau tiwei metike him mit profet newisim mau tiwei. Ewisi hir enises him mir.’ ³⁰ Mitiik ketenen pewek yapirwe katip, ‘Au, hir ap nanisesim au. Haai Ebrahim mitik hak kerek nipaa kaa ti eriuwetek ekno ekitpor, te hir enweikin sip enwet menmen enum.’ ³¹ *Ebrahim ketpiwek, ‘Hir ap nanimtau him me Moses ketike profet au, te hir ap te nanimtau him me keimin kerek nipaa kaa hirak pike kekrit kakno kakitpor taau.’”

17

Menmen enum mari han ke mitik kises him me God
(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

¹ Jisas katip mit narak disaipel, “Menmen enum me mamri han ke mit hir nisesim mamriwaank, hiram mamnen. Te keimin kakriak menmen enum kakri han ke mit, maain hirak God kakawaanke kakir ke hirak kiriakem. ² Hiram yaaim te mit nankaaip nan keriyiwewek teruk, hir nanwerek hirak kakno kakikre wan kaki kakit, te hirak kakriak mitik kerek kises him mai hirak kakweikin sip kakises menmen enum. Hirak kaku kakriak enum, maain hirak kaknen kakir God hirak enuk wisenuk.

³ * “Yi naanempre hiras hekrit hekrit yi eiyises menmen yaaim keremem. Kit yinak kerekyut enum ti enerek. Hirak yink enuk keriuwe menmen enum hirak kerekyutem, hirak ketput, ‘Ti yaaik hi herekyut enum,’ te ti hetpiwek him yaaim mar im: ‘Hiram menmen weinim.’ ⁴ Hirak ke wi miutip hirak kerekyut enum me hispinak wik (7), te hirak yink enuk keriuwerem, hirak pike kaknen kakitput, ‘Ti yaaik hi herekyut enum,’ te ti etpiwek, ‘Hiram menmen weinim.’ Hirak kiriak kerek kerek ere hispinak wik (7), te ti etpiwek, ‘Hiram menmen weinim,’ ti eriwesak menmen enum.”

Jisas katip menmen me mit enises him me God

⁵ * Mit aposel natip Jisas, “Ti ekepai te haiu emisesit emirp han tokik.” ⁶ * Jisas katip, “Yi eiyises God werek werek kike yi yire nu mastet nikim hiram kike te maain hiram mamwo ere wisenum. Yi eiyisesik eyir ek te yi yaitip niuwaine ik e, hirekes kakiket kakriuwe puk mirak, te hirak kakimtau him mit kakno kakikir hirekes kakikre wan eik kakirp kakit.

Menmen mitik kiriak menmen me mitik hak kakisesim

⁷ “Te keimin ke yi mit hirak ketenen mitik kerek kiriak menmen mirak kire kewen ti me ni o naanipre sipsip mirak. Maain hirak kaknaaiwir ni kaknen winak ti etpiwek, ‘Ti enen ehu yeno wasenum ehim menmen?’ Hirak taau! ⁸ Au, ti etpiwek har ik: ‘Ti emir laplap tokim erekyo menmen mai miwaai eyim emeriyo ere hi ehim menmen, ehim tipar. Te maain ti ehim menmen, ehim tipar mit.’ ⁹ Hirak katip mitik kerekyiwewek menmen mirak, hirak yaaik kentar hirak kemtau him mirak kerek hirak ketpiwek em? Au, hiram menmen weinim. ¹⁰ Yi yar ke mitik eik kiriak menmen keremem. Yi epei yirak menmen God ketpiyem yirakem, yi han ekitetim emir im: ‘Haiu mit weinin keriyen, haiu epei miriak menmen keremem God ketpeiyem.’”

Jisas kikaap mit hiswiyen (10) kerek lepro mawi

¹¹ * Jisas kepno Jerusalem kitet yayiwe kewep provins Galili ketike provins Sameria. ¹² * Hirak kare kakno wit kike, mit hiswiyen (10) lepro mawi hir newenyipirek newistik yayiwe eik, hir nepir nenpin nekeipniwek. ¹³ Hir nepir nenpin nekeipniwek, hir ninap nenine Jisas netpiwek, “Jisas Mitiik Iuwe, ti han etweninei.” ¹⁴ * Jisas kirri ketpor, “Yi eino

* 16:31 Jo 11:44-48 * 17:3 Mt 18:15 * 17:5 Mk 9:24 * 17:6 Mt 17:20, 21:21 * 17:11 Lu 9:51-52, 13:22
* 17:12 Lev 13:45-46 * 17:14 Lev 14:2-3; Lu 5:14

eiteikⁿ mⁱtⁱk pris kerek kewet God menmen keit wⁱnak kⁱrak, yi eiteikⁿw^ek yⁱnk ki.” Hⁱrak ketpor, hⁱr nepno, wasenum lepro epei mekeipnor men te yⁱnk kⁱr kⁱre yaaik. ¹⁵ Hⁱr nertei hⁱr nⁱre yaain, mⁱtⁱk kiutⁱp ke mⁱt en pⁱke kan katⁱp hⁱm iuwe kewenⁱpi niuk me God. ¹⁶ Hⁱrak kan kenke kⁱwaai hⁱt me Jisas ketpⁱw^ek, “Ti yaaik.” Hⁱrak mⁱtⁱk ke wit Sameria. ¹⁷ Epei au, Jisas katⁱp, “Hi epei hⁱkaap mⁱt hiswiyen (10) lepro mewi. Mⁱt hispⁱnak tekyaaⁱt (9) neit nein a? ¹⁸ Kenmak te mⁱtⁱk ik ke wit hak hⁱrak kerek^ek pⁱke kan kewenⁱpi niuk me God? Mⁱt ne Isrel au nⁱnapen a?” ¹⁹ *Jisas ketpⁱw^ek kar ik: “Ti ekrit eno. Ti epei hⁱre yaaik hentar ti han kiteta.”

*Jisas katⁱp ke wⁱ maain hⁱrak pⁱke kaknen
(Mt 24:23-28, 37-41)*

²⁰ *Mⁱt han ne Farisi nitehi Jisas mewaai meruri wⁱ mamnen te God kakinⁿ naanmamre mⁱt. Hⁱrak kewenhi ketpor kar ik: “Mⁱt ap nanⁱr menmen im me God mamnen au. ²¹ *Ap te mⁱtⁱk keiyak kaktⁱp, ‘Eiyⁱr menmen God kⁱrⁱakem keit in ek o meit ein e.’ Au, hⁱram mau ke nⁱmⁱn ke yi mⁱt, te yi ap eiyⁱrem eiyⁱr ke yi eiyⁱr nu o menmen taau.”

²² Hⁱrak katⁱp mⁱt ne Farisi epei au, hⁱrak keweikⁿ katⁱp mⁱt nⁱrak disaipel keriyen kar ik: “Wⁱ mamnen te yi hanhan hi hahu etikewi wⁱ miutⁱp kerek^ek mar ke in ek hi Mⁱtⁱk ke wit ke Mⁱtⁱk Iuwe hau hetikewi, te maain hi ehⁱ etikewi au. ²³ *Mⁱt han maain nanⁱtpi nanⁱr ik: ‘Eiyⁱrek! Kraⁱs pⁱke kan.’ o ‘Eiyⁱrek in.’ Te yi ap eiyⁱtpaan ein^o eiyⁱrek au emⁱt! Hⁱr nemipⁱn. ²⁴ Mⁱpre nepni mewenⁿ iuwe mⁱr merer wit wit mau yaain, mamⁱr im e te hi mⁱtⁱk ke wit ke Mⁱtⁱk Iuwe me wⁱ hi pⁱke enen, mⁱt yapⁱrwe nanⁱra hi hahu yaain. ²⁵ *Te hi ehinⁿ hahi, mⁱt ne tⁱ in ek enweikⁿ sip enweto.

²⁶ *Maain wⁱ hi Mⁱtⁱk ke wit ke Mⁱtⁱk Iuwe pⁱke anen, menmen mamⁱ ke wⁱ nⁱpaa Noa kau tⁱ. ²⁷ *Mⁱt yapⁱrwe nⁱpaam menmen nⁱpaam tⁱpar si enum, haairer nesiuwe nⁱkerek hⁱram (o hⁱran) nⁱr te mⁱt netike miyapⁱr neitan, netenenan his ere wⁱ Noa ken kek^ere sip mⁱrak, wan tⁱpar kⁱniu kenep mⁱt hⁱr naa ere nenepik o nesi. ²⁸ *Wⁱ hi pⁱke enen hⁱram mamⁱ ke wⁱ nⁱpaa Lot kau tⁱ. Mⁱt ein naam menmen metike tⁱpar si enum, hⁱr newⁱr pewek neiyⁱm neit menmen o nesiuwe menmen mⁱr neit nan mererim, hⁱr namⁱr ni me wⁱnak, hⁱr nime menmen. ²⁹ Me wⁱ Lot kⁱnaaiwⁱr wit Sodom, God keriuwet si metike nan sisi mⁱnⁿ enum menep mⁱt menepi neit ein. ³⁰ Me wⁱ hi Mⁱtⁱk ke wit ke Mⁱtⁱk Iuwe maain hi pⁱke enen ewep^yapⁱr hⁱrekes, mⁱt nanⁱrak menmen hi epei hetpiyem.

³¹ *Me wⁱ eim, keimⁿ kentⁱr wⁱnak siup ap te kakⁱkiuwe kaknen kakinⁿ kakⁱt menmen mⁱrak yaaⁱm mekre wⁱnak kⁱrak au. Hⁱrak kakⁱr kerek ek. Mⁱtⁱk kerek keit ni mⁱrak, hⁱrak kⁱrem, hⁱrak ap te kaknen wⁱnak kakⁱt menmen ekⁱt. Hⁱrak kakⁱr kerek ek. ³² *Yi han ekitet Lot mⁱte pⁱrak. Hⁱre weweikⁿ werp wⁱr wit Sodom te God kaaup keweikⁿiye hⁱre weweikⁿ wⁱre nan. ³³ *Mⁱtⁱk keimⁿ hanhan naanmamre hⁱrekes, hⁱrak ap kises hⁱm me God, maain hⁱrak kaku kaktike God au. Keimⁿ kerek ap hanhan naanmⁱpre hⁱrekes te maain hⁱrak kaki kakⁱntar hⁱrak kises hⁱm mai, God kaktⁱw^ekhis kaku kaktikerek.

³⁴ “Hi hetpi. Me wⁱtaan keremem hi pⁱke enen, mⁱtⁱkⁱt wiketeret tatwaai yeno miutⁱp, kiutⁱp hi etⁱw^ekhis kaknen kaktikewa, au kiutⁱp kakwaai yeno kakwaai kakⁱt. ³⁵ Miyapⁱr wiketeri nehⁱs newen niu. Hap piutⁱp hi etⁱw^ehis wawu wautikewa. Hap ep au, wawu wawⁱt en. [³⁶ Mⁱtⁱkⁱt wiketeret tatⁱt ni eim. Mⁱtⁱk hak hi etⁱw^ekhis heiyⁱk kaknen, hak au kaku.]”

* 17:19 Lu 7:50 * 17:20 Jo 3:3, 18:36 * 17:21 Mk 13:21 * 17:23 Lu 21:8 * 17:25 Lu 9:22 * 17:26 Jen 6:5-12 * 17:27 Jen 7:6-23 * 17:28 Jen 18:20, 19:25 * 17:31 Mt 24:17-18 * 17:32 Jen 19:17, 26 * 17:33 Lu 9:24

³⁷ *Mīt nīrak disaipel nemtau menmen im hīrak ketpor, hīr nitīwekhi, “Mītīk Iuwe, menmen im mamīt nein?” Jisas ketpor tok piksa ik: “Herwe kaa kīwaairi te hore tepre mamno mamwik mamkinenik mamīk.”

18

Jisas katīp hīm tok piksa me mīte weiniye wetike mītīk masistret

¹ *Jisas katīp mīt nīrak hīm tok piksa kakīkepi hīr enīrtei te hīr enitehi God hekrit hekrit, hīr ap enīnapen. ² Hīrak katīp kar ik: “Nīpaa mītīk masistret kau wit hak kiutīp, hīrak ap kises God, ap hanhan mīt au. ³ Mīte hap weiniye nīpaa mītīk kīre kaa hīre wau wit kiutīp wetike masistret, hīre wen wan wīr masistret ik wetpīwek war ik: ‘Mītīk hak enuk kan kerekyo enum. Ti ekepa.’ ⁴ Nīpaa enum eik masistret ap kekepye ere maain hīrak han kitet menmen im hīrak katīp, ‘Hi ap hīnapen God au, hi ap hanhan mīt. ⁵ *Hi akaap mīte weiniye hentar hīm hīre wetpewem te hīre ewu werek o au en, hīre waunen hekrit hekrit te waurekya han enuk eriuwep.’”

⁶ Jisas wen katīp, “Yi eiyīmtau hīm me mītīk masistret enuk ketpim, yi han ekitetim. ⁷ In ek yi han ekitet God kakīkaap mīt nīrak kakīmtor hīm mīr kerek hīr nīnap nanitīwekhi ekīkepi wītaan wanewik o au? Te hīrakkakīkepi waswas o au? ⁸ Hi etpi, God kakīkepi kakīmtau hīm mi kakīrakem wasenum. Te maain hi Mītīk ke wit ke Mītīk Iuwe hi pīke enen tī, mīt hīr han ekiteta nanitehi God menmen nanmeriyo o au?”

Hīm tok piksa me mītīk ke Farisi ketike mītīk enuk kari pewek me mīt ne takis

⁹ Jisas hīrak wen katīp hīm tok piksa im e me mīt kerek han kitet hīras hīr nīriak menmen yaaim, te nīnaain han en nīriak menmen enum. ¹⁰ Hīrak katīp kar ik: “Mītīkīt wiketeret tīniu ten wīnak iuwe ke God hīrakīt titehi God menmen. Hak ke mīt ne Farisi, hak ke mīt nari pewek me takis me mīt. ¹¹ *Mītīk ke Farisi kerp hīrekes kitehi God kar ik: ‘God, hi han yaaik heriuwit hentar hi ap enuk har ke mīt han au. Hi ap enuk o sampeine hari pewek me mīt, hises menmen enum o etike mīte wīrīran au. Hi ap har mītīk ik enuk kerek kari pewek me takis me mīt au. ¹² *Me wī wik me wik miutīp miutīp, hi au hīt nīnpi hau te hi hituthi menmen. Hi pewek mei man hi ewepim ewetut pīnam kike, hi ehīt pīnam kerek mepeit en.’ ¹³ *Hīrak katīp kar ik, te mītīk enuk kari pewek me mīt me takis, hīrak keit wīnak ke God kerp yanīmīn, hīrak ap kīkīamnaan men niu wit ke God au. Hīrak yīnk enuk kīwaai his kewen han pank kīrak katīp God, ‘Ti hanhan heriuwa. Hi mītīk enuk hīriak menmen enum.’

¹⁴ *Jisas katīp, “Hi hetpi, mītīk ik ek enuk kari pewek me mīt, hīrak kīnaaiwīr wīnak ke God hīrak God katīp hīrak yaaik. Te mītīk hak eik au. Mītīk kerek han kitet hīrak yaaik kinīn mīt han, God kaktīp hīrak weinīk. Te mītīk kerek hīrak han kitet hīrak weinīk, God kakrekīwek kaktīp hīrak yaaik iuwe.”

Jisas kewis his mentar nīkerek kitehi God naanmamror

(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

¹⁵ Mīt han neit nīkerek kike nīr neri nan Jisas te hīrak ekwis his emīnteri ekitehi God naanmamror. Te mīt disaipel nīr miye haai nīr hīr natīp neneri nar ik: “Jisas epei kīkaap mīt yapīrwe hīr nīnap. Nīkerek kike hīr weinīn. Yi einopīn!” ¹⁶ Te Jisas kenīne nīkerek kike enīnen enīrek, hīrak katīp mīt disaipel nīrak, “Yi eiwisi hīr enīnen. Yi ap eiweni eiyīntar mīt hīr nanises hīm me God hīr han ekitet God nanīr ke nīkerek han kitet hīm me miye haai netpim. ¹⁷ *Hi hetpi werek. Neimīn ap nises hīm me God nanwisīk naanmampri nanīr ke nīkerek hīr nises hīm me miye haai nīr, hīr ap nanīt menmen God kakwetīrem taau.”

Hīm me mītīk iuwe kinīn mīt ketenen menmen yapīrwe

(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

* 17:37 Jop 39:30 * 18:1 Ro 12:12; Kl 4:2; 1Te 5:17 * 18:5 Lu 11:7-8 * 18:11 Lu 16:15 * 18:12 Jen 14:20; Mt 23:23 * 18:13 Sam 51:1 * 18:14 Mt 23:12; Lu 14:11 * 18:17 Mt 18:3

¹⁸* Mítik kiutíp ke mít iuwe ne Isrel kan kitíwekhi kar ik: “Mítik Yaaik kerek ti hertei menmen ewepýapírem, hi eríak mekam te hi ehít hímín yaaik hi ehu etike God tipmain tipmain enum eik?” ¹⁹Jisas ketpíwek kar ik: “Henmak te ti etpo hi yaaik? Ti hertei ti atíp hi híre keimín te ti atíp hi yaaik a? Mítik kiutíp kekere nímín ne yi mít miyapír hírak yaaik au. God kiutíp kerekek. ²⁰*Ti hertei hím lo Moses nípaa kewisím. ‘Yi ap eitike miyapír kerek epei neit mít yi ap eiríran au emít! Yi ap einep mít nani. Yi ap eisawín eiyít menmen me mít han. Yi ap eimipín eiwenín hím mítik hak. Yi eiyises miye haai ni eiyímtau hím mír.’” ²¹Mítik kerek ketenen menmen yapírwe ketpíwek, “Nípaa kerek hi híre níkan kike ere in ek hi epei hises hím me God Moses kewisím mau tíwei.” ²²*Jisas kemtau menmen im, hírak ketpíwek, “Ti wen eríak menmen ham miutíp ti ap hisesim. Ti etenen menmen yapírwe. Ti eno esiuwe menmen mit ehít pewek mamrerim ti ewet mít enun weinín em. Epei au, ti enen eisísa. Ti eríakem te God kakwetut menmen yaaim mírak kakít wit kírak.” ²³Mítik ketenen menmen yapírwe kemtau hím im, hírak han enuk kentar hírak ketenen menmen yapírwe. Hírak kínápen kakwet mít em. ²⁴Jisas kírek, hírak han enuk te hírak katíp, “Amírkeik te mít netenen menmen yapírwe hír enwis God kiníni naanmamri hír nises hím mírak. Taauye! ²⁵Miyak kamel (hírak kíre hos) kakno kakitet pewek kíhi taau. Mítik kerek wen ketenen menmen yapírwe kakno kakises hím me God kakwis God kakínín naanmamríwek taauye!” ²⁶Te mít nemtau hím im, hír nitíwekhi, “Te keimín God kaktíwekhis kaku kaktikerek kaku kakít? Taauye!” ²⁷*Jisas kewenhi ketpor, “Menmen mít ap nanríakem, híram menmen weiním God hírak kakríakem.”

²⁸Te Pita katíp, “Haiu epei mínaaiwír wit kiau, menmen maiu misesit.” ²⁹Jisas ketpor kar ik: “Hi hetpi im e. Neimín nínaaiwír wit kír o nínaaiwír miyapír nír o kikrek nír o miye haairer o níkerék nír nentar hír nises hím me God, ³⁰hír nanít menmen yaaim yapírwe me wí hír nau tí ik e. Maain God skelim mít, hír nanu nanít nantikerek tipmain tipmain enum eik.”

Jisas katíp keteipim hírak kaki maain píke kakíkrit
(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

³¹*Jisas keithis mít disaipel nírak hiswiyen wik (12) kerí ken ketpor, “Eiyímtau! Haiu mamno wit Jerusalem menmen yapírwe mít profet nípaa newisím mau tíwei me hi Mítik ke wit ke Mítik Iuwe híram mamnen. ³²*Te hír nanriuweta hi ano his me mít enun ap ne Isrel hír nanrekýo enum, naníttonaan, nanítpo enum, nanínikín tímank mamnewa. ³³Hír naniyep nanriuwe nípín, hi ano te mít nanwenkeka hahu nu tentarakít hi hahi. Me wí wikak hi píke akrit ehu.” ³⁴*Mít disaipel ap nertei menmen werek werek au. Te menmen kerek hírak ketpim au mísawín ap meke yaain au. Te hír ap nertei menmen werek werek Jisas ketpim au.

Jisas kíkaap mítik nanamír toto
(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

³⁵Jisas kan menep wit Jeriko, mítik kerekek nanamír toto kau menep yayiwe keníne mít miyapír nanwetíwek nan te kakít menmen kakím. ³⁶Mítik nanamír toto kemtau mít yapírwe nan naníno, hírak kitehi mít han kar ik: “Mít níriak mekam?” ³⁷Hír netpíwek, “Jisas ke wit Nasaret kan kesipetit ken.” ³⁸*Hír netpíwek te mítik nanamír toto kíná katíp, “Jisas Nepenyek ke Devit. Ti han etwenína.” ³⁹Te mít kerek ninín ek nenerek netpíwek, “Ekintíp wíre wíre!” Te hírak píke kíná yapírwe keníne hisiuwe, “Nepenyek ke Devit, ti han ekepai naanmíprai, te ti han etwenína.” ⁴⁰Jisas kemtewek hírak kerp ketpor, “Eiyíthis mítik nanamír toto eiyík einen.” Hír neiyík nan, hírak kan menep, Jisas kitíwekhi kar ik: ⁴¹“Ti hanhan hi erekyut mekam?” Mítik nanamír toto katíp, “Mítik Iuwe, hi hanhan nanamír kai píke ekiupan te hi ahír menmen werek

* 18:18 Lu 10:25 * 18:20 Eks 20:12-16; Diu 5:16-20 * 18:22 Mt 6:20 * 18:27 Mk 14:36 * 18:31 Lu 24:44
* 18:32 Lu 9:22, 44 * 18:34 Mk 9:32 * 18:38 Mt 15:22

werek.”⁴² *Hirak katip epei au, Jisas ketpiwek, “Ti esiupan nanamir ehir menmen. Ti han ekiteta te hi hekepit ti hire yaaik.”⁴³ Wasenum hirak kir menmen werek werek kises Jisas kewenipi God. Mit yapirwe nirek, hir newenipi God nentar hir han yaaik neriuwerek.

19

Him me Sakias

¹⁻² Jisas kepno kitet wit Jeriko kesipatek kepno. Mitik iuwe niuk mirak Sakias hirak kepu wit ik. Hirak kinin naanmipre mit kerek hir nari pewek me mit ne takis newet gavman em. Hirak ketenen menmen yapirwe.³ Mitik ik hirak kare kakir Jisas hirak keimin. Hirak mitik kike yinak te ap kakir Jisas kentar mit yapirwe nerp menep menep nesoniwek.⁴ Te hirak kesiuknen kinin mit yapirwe ken kinu nu fik kau niu (hirak kire tapir kup) hirak kakir Jisas kentar hirak kakno kaksipaat nu ik e.

⁵ Jisas kan kerp nu ik e kikiamnaaan kir Sakias ketpiwek kar ik: “Sakias, ekiuwe wasenum enen. Hi etput, hi petepin atikewit wauno winak kit ek.”⁶ Sakias kekiuwe wasenum kan ti, hirak han yaaik keriuwe Jisas kekere han kirak, hirak keriyaak ken winak kirak.⁷ *Hir mit yapirwe nirek, hir natipan ninan yipir newirek hir natip nar ik: “Jisas kakno winak ke mitik enuk kirak menmen enum.”⁸ *Maain keit winak eik, Sakias kekrit kerp katip Jisas, “Mitik luwe emtau! Hi ewet pewek o menmen mai pinam mamno mit enun winen menmen auri. Te hi nipaa emipin mit han ekinortip pewek mir, hi pike ewetirem mamrer mir kerek nipaa hi etiwem miutip, hi ewetirem tekyaaik.”⁹ *Jisas katip te mit nau en nemtewek. Hirak katip kar ik: “Petepin mitik ik epei keweikin sip kewet menmen enum. Hirak hirekes nepenyek ke Ebrahim kentar in ek hirak kises God werek werek. Hirak kises God werek werek kentar¹⁰ *hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe, hi han te hi hinhatin mit hir newaank hiras nar mitik ik, te hi ekepi etorhis.”

Jisas katip him tok piksa ke mit naanmipre pewek me mitik hak
(Mt 25:14-30)

¹¹ Jisas katip him tok piksa men mit kerek nemtewek katip Sakias menmen. Hirak katip him im kentar in ek hirak epei menep kakiun wit Jerusalem kaki. Te hir mit han kitet natip epei menep te God kaknen kakriuwe menmen mirak iuwe yaaim kakinin naanmamre mit.¹² *Te Jisas katip kar ik: “Nipaa mitik hak iuwe kepu. Hirak kakno wit hak keit yanimin te mit han nanwisik kakre iuwe naanmamre mit neit ein. Maain hirak pike kaknen wit kirak ik.¹³ Menep hirak kakno, hirak kenine mit hiswiyen (10) nekepik niriak menmen mirak, hir nan. Hir nan, hirak kewtir pewek mar 20 kina miutip miutip. Epei au, hirak ketpor, ‘Eiyimtau menmen. Yi yayit pewek im em, hiram mamri meiyam mamkiterem mamwaai ere iuwe, te hi pike anen.’

¹⁴ * “In ek, mit han ne wit kirak, hir nineinik te hir nesiuwe mit han nikaru nen natip nar ik: ‘Haiu minapen mitik ik kakre iuwe naanmamrai.’

¹⁵ “Maain mitik iuwe epei naanmipre mit pike kan, wasenum hirak kenine mit kerek niriak menmen mirak em kerek nipaa neit pewek, hirak keriyehi hir nan nerp ninaan mirak, hirak kitorhi me pewek nipaa hirak kewetirem, te hir neit pewek meiyam mantikerem o au.¹⁶ Mitik hak kiutip kinin kan katip, ‘Mitik iuwe, me pewek nipaa ti ewetewem mar 20 kina, hiram mari ham mire 200 kina.’¹⁷ *Mitik iuwe ketpiwek kar ik: ‘Ti yaaik, ti mitik erekyau menmen mai yaaim. Ti yaaik naanmiprau menmen kike mar im werek, te hi ewisit naanmamre wit iuwe mar hiswiyen (10) im e.’

¹⁸ “Hirak epei ken, mitik hak kerek kirak menmen mirak ek kan katip, ‘Mitik iuwe, me pewek nipaa ti ewetewem mar 20 kina, hiram mari ham mire 100 kina.’¹⁹ Hirak

* 18:42 Lu 7:50 * 19:7 Lu 5:30, 15:2 * 19:8 Eks 22:1; Nam 5:6-7 * 19:9 Ap 16:31-34; Lu 13:16 * 19:10 Lu 15:4; Jo 3:17; 1Ti 1:15 * 19:12 Mk 13:34 * 19:14 Jo 1:11 * 19:17 Lu 16:10

katip epei au, mitik iuwe king katip me mitik ik kar ik: 'Ti naanmamre wit mar hispinak (5).'

²⁰ "Hirak epei ken, mitik hak kirak menmen mirak kan katip, 'Mitik iuwe, im em hiram pewek mit nipaa ti ewetewem. Hi hisawinem mekre wa hitin. ²¹ Hi hineinit hentar ti menmen kerek mit han nimaam. Ti ewenkek menmen kerek nipaa ti ap emir em au, mit han namir.'

²² "Mitik iuwe king ketpwek, 'Ti mitik eriak menmen mai, ti enuk! Hi pike ehit him mit ti etpim me hi, hi pike enit eriuwerem. Ti hertei hi mitik enuk atip him tokik tokik ari menmen ap mai ewenkek menmen kerek hi ap epei hamir au mit han. ²³ Henmak te ti ap ewisa pewek mei mekre benk? Te hi ehit meiyam kike weinim mamtikerem wi kerek hi pike han in a?' ²⁴ Te mitik iuwe king katip mit kerek nerp ein en, 'Eiyit pewek emkeipniwek eiwirem te yi eiwet mitik hak kerek ketenen 200 kina eiwetiwekem.'

²⁵ "Hir netpwek, 'Mitik iuwe mitik eik epei ketenen 200 kina, ekit.'

²⁶ * "Mitik iuwe katip kar ik: 'Hi etpi mit kerek netenen menmen hiram yapirwe, te maain hirak mitik iuwe kakwetir meiyaam. Te mit kerek ap netenen menmen yapirwe au, menmen kike kerek hir netenenim, mitik iuwe kaktiwem mamkeipnor. ²⁷ In ek mit nai nepan ninaain hi hire mitik iuwe naanmamror, yi eitorhis einen in yi einip te hi ahiri.'

Jisas ken Jerusalem kakre mitik iuwe naanmamre mit
(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Jo 12:12-19)

²⁸ Jisas katip him im epei au, hirak kinin kinu kakno wit Jerusalem. ²⁹ Hirak kan menep ke wit Betfasi ketike wit Betani keit miniu (o neiyip) niuk mirak oliv. Epei au, Jisas keruwet mitikit disaipel wik tiniu ten. ³⁰ Hirak ketpwekit kar ik: "Yi eino wit eik yi eiyir donki nikik (hirak kire hos) mit nekeipik kerp kerek mit niutip niutip ap nipaa newik wen au. Yi eisiupaneke eiriyaak eiyik einen in e. ³¹ Te mit han nanitihi, 'Yi yentak te yi yesiupan ek,' te yi eiyitpor, 'Mitik iuwe hanhan kaktiwek.'

³² * Hirakit ten ten ere tinapin menmen mar ke Jisas nipaa ketpwekitem. ³³ Tinapinek o, hirakit wen tesiupan hos, mit kerek naanmipre hos netpwekit, "Yi yentak te yi yesiupaneke?" ³⁴ Hirakit tatip, "Mitik iuwe kawir kakwik."

³⁵ Hir newenhi te hirakit tari hos eik teiyik ten Jisas, hir yapirwe newir saket (hiram mire laplap) mentar hos sip kirak, te hir nekin Jisas newisik kewik. ³⁶ * Jisas kewik kepno, hir mit nepno netikerek nenepep saket newisim minin mawaai yayiwe neteikin hir newenpiyek han yaaik neriuwerek. ³⁷ Jisas kan menep wit Jerusalem kerek yayiwe kiun wank kekiuwe ken miniu Oliv ek, mit disaipel narak yapirwe nererik menep menep hir han yaaik newenipi God nine henye newep him iuwe nentar menmen yaaim hir epei nir Jisas kirakem. ³⁸ * Hir natip nar ik:

"God naanmamre Mitik Iuwe kerek naanmamre haiu mit, hirak kakikrehir God. God hanhan keruwai haiu mit. God hirak kakit niuk iuwe."

³⁹ Te mit han ne Farisi kerek naanmipre him me Moses nekre mit yapirwe en natip Jisas, "Mitik Iuwe, ti atip mit disaipel nit wire wire nentar hir natip God keruwetit te ti han ti ik. Hiram enum." ⁴⁰ Jisas kewenhi ketpor, "Hi etpi, hir nekintip wire wire, nan hiremes kerek mawaai yayiwe mamnap mamtip mamwenipi niuk mai."

Jisas kikit Jerusalem kentar mit neweikin sip newetiwek

⁴¹ * Jisas epei kan menep wit Jerusalem, hirak kirek, hirak kikit mit nau wit eik. ⁴² * Hirak katip, "Hi hanhan te yi mit petepin yertei menmen eitwem me yi eiyu werek werek, te in ek yi ap yerteiyem taau. ⁴³ Maain wi mamnen te mit ni enun nepan naninen nanweikni hir naniyepeti mit naninke yinan hesini naninke yinan hasini. ⁴⁴ * Te hir naninen naniwep yi mit miyapir nanawaank wit ki. Ap te nan mei miutip mamu

* 19:26 Mt 13:12; Lu 8:18 * 19:32 Lu 22:13 * 19:36 2Kin 9:13 * 19:38 Sam 118:26; Lu 2:14 * 19:41 Jo 11:35 * 19:42 Ais 6:9-10; Mt 13:14; Ro 11:8 * 19:44 Lu 1:68, 21:6

kerek nīpaa mepu ek taau. Menmen im mamnen mamīntar yi ap yertei wī God kan te kakīkepi.”

Jisas ken wīnak iuwe ke God kepīr mīt nesiuwe menmen neit ein
(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Jo 2:13-22)

⁴⁵ Maain wī ham Jisas ken wīnak iuwe kerek mīt nererik natīp hīm me God neitai en, hīrak kene mīt kerek nesiuwe menmen mīre sipsip o hore menmen ham mīt namīp nanwet God em, hīrak kepīri nen. ⁴⁶ *Hīrak ketpor kar ik: “Hīm nīpaa God ketpim mīt newisīm mau tīwei mar im: ‘Wīnak kai mīt netpim hīrak ke hīr nanīno nanitehi God menmen naneitak.’ Te yi yeweiknīk kīre wīnak ke mīt enun nekintīp menmen newik.”

⁴⁷ *Epei au, hekrit hekrit Jisas katīp mīt miyapīr hīm mīrak keit wīnak iuwe ke God kerek ek. Te mīt iuwe pris newet God menmen me mīt, hīr netike mīt ne Skraip kerek natīp mīt miyapīr hīm me Moses, hīr netike mīt iuwe ninīn mīt, hīr nimenīpīn Jisas hanhan nankīp kaki. ⁴⁸ *Te hīr ap nīriakem au nentar hīr mīt yapīrwe nemtau hīm mīrak ap te nanīnaaiwīr hīm meiyam miutīp au. Hīr hanhan netikerek neit wīnak iuwe ke God eik.

20

Mit iuwe nitehi Jisas: Keimīn kewisit ti ewepyapīr hīm me God?
(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

¹ Wī ham, kerek Jisas kepeit wīnak iuwe ke God keit Jerusalem kerekek, hīrak katīp mīt miyapīr hīm yaaim me God, mīt han pris iuwe kerek newet God menmen me mīt, hīr netike mīt ne Skraip kerek natīp mīt miyapīr hīm me Moses, hīr netike mīt iuwe hīr naanmīpre mīt ne Isrel hīr nan. ² Hīr nan hīr nitīwekhi, “Ti etpai, keimīn kehimītenit te ti han hīriak menmen im? Keimīn ketput hīram yaaim te ti hīriakem?” ³ Jisas kewenhi ketpor, “In ek hi hitihi yi eiyītpewem. ⁴ *Mītīk Jon, God keriuwetek kan hīrak kīkīr mīt neriuwe tīpar ketpor hīr enweikīn sip enwet menmen enum o Jon hīrekes han kitetim kīriakem?” ⁵ *Hīr natīpan han kitetim mar im: “Haiu mamtīp me God, te hīrak kaktīp, ‘Hīram meke God man te yi yenmak ap yises hīm me Jon?’ ⁶ Te haiu mamtīp Jon hīrekes han kitetim kīriakem, mīt yapīrwe in en nanwīr nan nanwep nanīntar hīr han kitet Jon hīrak profet, God keriuwetek kan kewepyapīr hīm mīrak.” ⁷ Te hīr newenhi natīp Jisas nar ik: “Haiu ap mertei menmen Jon ketpim meke nein man?” ⁸ Te Jisas ketpor, “Mar keremem te hi ap hetpi keimīn keriuweta hi hīriak menmen.”

Jisas katīp hīm tok piksa me mīt enun naanmīpre ni me waai nīkim wain
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)

⁹ *Hīrak ketpor epei au, Jisas katīp mīt hīm tok piksa im: “Mītīk kiutīp kamīr wain nīkim mau ni kewis mīt han naanmīprewem. Maain hīr nanīt ham, hīrak kakīt ham. Epei au, hīrak kīnaaiwīr wit kīrak ken kakīt wit hak ere maain tito yapīrwe. ¹⁰ *Me wī kerek hīr nanīt waai nīkim mewīnki kerem em, hīrak keriuwet mītīk kerek kīriak menmen mīrak kakno kakīr mīt kerek naanmīprewem, hīr enwetīwek ham pīnam. Te mīt kerek naanmīpre ni keremem nakīp nenipek yīnk enuk nesiuwerek kan ap ketenen menmen mei au. ¹¹ Maain hīrak pīke keriuwet mītīk hak ken te mīt naanmīpre ni keremem hīr nakīp nenipek yīnk enuk nesiuwerek pīke kan ap ketenen menmen mei au. ¹² Hīrak pīke kan ap ketenen menmen au, hīrak keriuwet wok mītīk hak kepno, te mīt naanmīpre ni hīr nakīp kaa hīr newīrek kenpīn. ¹³ Hīr newīrek kenpīn, mītīk ke ni hīrekes katīp, ‘Hi ariak mekam te hi ehīt menmen mai pīnam? Hi hertei. Hi esiuwe nīkan kai nīpaa hi hinaak kiutīp kerek ek. Hīrak ekno te hīr han ekitetik enwetīwek menmen.’ ¹⁴ Hīrak keriuwetek ken ni eim, te mīt kerek naanmīprewem nīrek hīr natīpan, ‘Ik ek hīrak nīkan kīrak hīrekes kerek ek. Haiu emkīp te haiu mamīt ni me waai

* 19:46 Ais 56:7; Jer 7:11 * 19:47 Lu 21:37, 22:53; Jo 18:20 * 19:48 Mt 21:46; Mk 14:1-2; Lu 20:19 * 20:4 Mk 4:1-5 * 20:5 Mt 21:32 * 20:9 Ais 5:1 * 20:10 2Kro 36:15-16

wain hiram maiu.’¹⁵ Te hir nepirek kaknopin ni me waai nikim kerem em, hir nakip. Mitik hirekes ke ni keremem ekriak mekam me mit naanmipre ni mirak?¹⁶ Hi hetpi hirak eknen eknep mit kerek naanmipre ni eim, hirak pike ekwet han em naanmipre ni me waai keremem.” Mit hir nemtau him im hir natip, “Taau! Emit! Mit kerek naanmipre ni ap te nanriak enum marim auye!”

¹⁷*Jisas kiri ketpor kitorhi kar ik: “Menmen im ap te mamnen taau, kenmak him me God mau twei matip mar im:

‘Teinik kerek nipaa mit kerek nime winak ek nineinik nenkerek newisik kiwaai?’

¹⁸*Mit neimin niutip niutip kerek neweikin sip neweto hir nar ke mit hir nerewo teinik ek hirak kakrenirir kike kike nanriwaank. Teinik kakinke kakintar neimin hirak kaksesi tikip tikip mamre niutip. (Hi kerekek hire teinik ik. Keimin ap kises him mai kakuwaank hirekes.)”¹⁹*Mit hir natip mit miyapir him me Moses netike mit iuwe pris kerek ninin mit han, hir hanhan in ek nanithis Jisas nankip nentar hirak katip mit him weinim tok piksa me hir mit iuwe keriyen. Te hir ninapen mit miyapir yapirwe nererik menep menep, te hir netiwekhis nanip au.

Mit nan nitehi Jisas menmen me nanwet gavman pewek me takis

(Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)

²⁰*Te hir nemerir wi te nantiwekhis. Hir nehimitan mit enun nemipin hir nire yaain te hir naninen nanmipin Jisas nanitiwekhi menmen te hir nanwisik kakno his me mitik iuwe Gavman ke Rom.²¹ Hir nan natip Jisas, “Kaiu Iuwe, haiu mertei menmen ti etpim ewepyapirem hiram yaaim. Haiu mertei ti ap hinaain mit iuwe o mit neimin weinin. Hiram menmen weinim ti etpor him yaaim me God keremem.²²*Ti etpei hiram yaaim werek te haiu emwet mitik iuwe naanmipre mit ne Rom netikewei pewek me takis o au?”²³ Te Jisas kertei kekere han kirak hir nemipin te hirak ketpor, “Yi yenmak te yi yitauhiyem a? ²⁴Yi eiteikno pewek kei kiutip. Himin metike niuk me keimin im em?” Hir newenhi, “Mitik iuwe Sisa kerek naanmipre mit ne Rom ek.”²⁵ Te Jisas katip, “Yi eiwet mitik iuwe naanmipre mit ne Rom menmen lo metpim. Te yi eiwet God menmen him me Moses keremem metpim.”²⁶ Hir ap nemtau him mei enum hirak ketpim te hir nanriyaak me nanamir me mit neiyik nanino au. Te hir nekintip wire wire neit, hir han kekrit neriuwe him mirak.

Mit nitehi Jisas menmen me mit nani pike nanikrit

(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

²⁷Mit han pris hir nises him me Sadyusi, hir nan Jisas. Hir keriyen han kitet mit epei naa ap te pike nanikrit taau. Hir nitiwekhi nar ik:²⁸*“Mitik Iuwe, mitik Moses kewisai him lo im em: ‘Mitik kaa kinaaiwir mite pirak te nikerek au, mitik kerekek nikik o heiyuwe kirak ekite mite pirak weiniye kerep te hire pike ewine nikerek enikrehir ke mitik nipaa kaa ek e.’²⁹ Nipaa mitik ketike kikrek narak hispinak kiutip (6) ne haai kiutip hir nepu. Heiyuwe kir keit mite. Maain hirak kaa, te hirak ap epei kine nikerek nei wen au.³⁰ Te nikik kirak kerek niminek ek ketiwe te hirak kaa ap epei kine nikerek au.³¹ Nimnek ketiwe te menmen mar im me hirakit hispinak wik (7), hir naa te ap hir nine nikerek nei au.³²⁻³³ Hir naa, maain mite hire waa. Maain wi God kakikian mit nanikrit, mite ip e pe mitik keimin ke mit hispinak wik (7)?”

³⁴Hir nitiwekhi epei au, Jisas kewenhi ketpor, “Mit miyapir in ek hir neitan. Haairer ne miyapir nihan hiram, hir nesiuwe nikerek nri nanino nanit pewek nanmereyi.³⁵ Te mit netike miyapir kerek hir yaain en nentar hir newis God naanmipri, hir nani te maain God kakikian hir nanikrit nanu te maain hir ap pike nanitan taau.³⁶*Hir nanire mit ensel nentar hir ap te nani au. Hir nanu nanre nikerek ne God nanintar hir naa

* 20:17 Sam 118:22 * 20:18 Ais 8:14-15 * 20:19 Lu 19:47-48 * 20:20 Lu 11:54 * 20:22 Ro 13:6-7 * 20:28 Diu 25:5 * 20:36 1Jo 3:1-2

h̄ir p̄ike nan̄ikrit. ³⁷ *M̄it̄ik Moses kat̄ip keteiknai werek werek kerek m̄it naa maain nan̄ikrit nanu. H̄im me God mau t̄iwei Moses kewis̄im mat̄ip menmen me w̄i h̄irak k̄ir si taak nu ap kaa au, h̄irak kat̄ip ke M̄it̄ik Iuwe, ‘H̄irak God ke Ebrahim, God ke m̄it̄ik Aisak, m̄it̄ik Jekop kerek n̄ipaa enum eik nepu.’ ³⁸ *Menmen im meteiknai h̄irak God ke m̄it h̄ir naa au. H̄ir nepu. Haiu m̄it in han kitet m̄it epei naa, te God kat̄ip au h̄ir h̄im̄in k̄ir kepu. H̄ir n̄inaaiw̄ir ȳink k̄ir kaa kerekek te nan̄it ȳink hak yaaik.”

³⁹ M̄it han ne Skraip kerek newepyap̄ir h̄im me Moses newenhi nat̄ip, “M̄it̄ik Iuwe, ti epei at̄ip werek.” ⁴⁰ H̄ir ȳink enuk n̄inaain nanitehi Jisas menmen meiyam au.

Jisas kitehi Sadyusi h̄im me m̄it̄ik God kehimitanek kak̄ikaap haiu m̄it

(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

⁴¹ Jisas ketpor, “Nenmak m̄it kerek nat̄ip m̄it miyap̄ir h̄im me Moses nat̄ip M̄it̄ik Kraiskerek God kehimitanek h̄irak nepenyek ke Devit kerekek a? ⁴² *H̄irak nepenyek k̄irak kerekek au kentar Devit h̄irekes kat̄ip mau t̄iwei Sam kar ik:

‘God h̄irak kat̄ip M̄it̄ik Iuwe kai:

Ti ehu etikewa har ke m̄it iuwe, ⁴³ ere maain hi enep m̄it nit enun nepan epei au nesi.’

⁴⁴ Devit kene nepenyek k̄irak “M̄it̄ik Iuwe kai.” Markeik te M̄it̄ik Iuwe God kehimitanek kak̄ikaap m̄it h̄irak kakre nepenyek ke Devit kerekek a?”

Jisas kat̄ip menmen im keteik̄in m̄it h̄irak k̄ire God.

Jisas kat̄ip m̄it naanmamre h̄iras me menmen m̄it kerek newepyap̄ir h̄im me Moses h̄ir nisesim

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lu 11:37-54)

⁴⁵ M̄it yap̄irwe nererik nemtewek, Jisas kat̄ip m̄it n̄irak disaipel menmen im: ⁴⁶ “Yi naanmamre h̄iras me m̄it iuwe newepyap̄ir h̄im me Moses. H̄ir nan̄ino ein ein neweik̄in laplap saket nokik kerek meteik̄in m̄it h̄ir nises God, h̄ir han yaaik nant̄ipan neiyewowan nan̄irp wit maket kerek m̄it nererik nesiuwe menmen. H̄ir hanhan nanu yeno m̄it nehimitanem me m̄it iuwe neit w̄inak kerek m̄it nererik nekine h̄im me Moses, o w̄inak m̄it nererik naam menmen neriuwe m̄it han. ⁴⁷ H̄ir hanhan n̄isaw̄in nanri menmen, w̄inak o t̄i me miyap̄ir m̄it n̄ir epei naa nesiupani. H̄ir epei nari menmen, te h̄ir nan̄ino w̄inak ke God h̄ir nemip̄in nitehi God menmen neteik̄in m̄it yap̄irwe h̄ir yaain. Maain God kak̄iwaanki wisenum nan̄intar h̄ir nemip̄in n̄ir̄ak enum.”

21

M̄ite weiniye n̄ipaa m̄it̄ik k̄ire kaa, h̄ire wewet God menmen

(Mk 12:41-44)

¹ Jisas kerenaan k̄ir m̄it netenen menmen yap̄irwe h̄ir new̄ir pewek yap̄irwe mekre t̄ikenup m̄iwaai w̄inak iuwe ke God. ² H̄ir new̄irem, Jisas kau k̄ir m̄ite weiniye n̄ipaa m̄it̄ik k̄ire kaa h̄ire wew̄ir pewek kike wik mepno mekre t̄ikenup kerekek. ³ *H̄ire wew̄irem epei au, Jisas kat̄ip, “Hi hetpi, m̄ite weiniye ip e n̄ipaa m̄it̄ik k̄ire kaa, h̄ire wew̄ir pewek mekre t̄ikenup h̄iram min̄in m̄it han. ⁴ M̄it han en h̄ir newis ham kerek epei nenkerem men, p̄inam au meit, te h̄ir newet God em. Te h̄ire wetenen pewek mei yap̄irwe au, te h̄ire wewis̄im wenepim kerek h̄ire wetenenim me weiȳim waw̄im menmen.”

Jisas kat̄ip w̄inak iuwe ke God maain m̄it nan̄iwaankek kak̄it

(Mt 24:1-2; Mk 13:1-2)

⁵ M̄it han h̄ir nat̄ip menmen me w̄inak iuwe ke God h̄irak yaaik nan yaaim m̄ire tein̄ik m̄it newen ninaan mewik, menmen ham yaaim m̄it newis̄im neiȳim neses w̄inak neriuwerem. Te Jisas ketpor, ⁶ * “H̄iram menmen im yi ȳirem, maain w̄i mamnen te ap nan kei kiut̄ip kaku taau, te menmen meiyam miut̄ip miut̄ip mamu mam̄intereram taau. M̄it nanw̄irem mamno t̄i heriyai heriyai.”

Jisas katip menmen maain mamnen mamnawaank mit
(Mt 24:3-14; Mk 13:3-13)

⁷ Hír mit en nitíwekhi nar ik: “Mítík Iuwe, me wí mekam te menmen im mamnen? Menmen mekam mamnen mamteiknei wí epei menep te menmen im mamnen?” ⁸ Jisas ketpor, “Yi naanmamre híras te mít ap nanmitipín. Mít yapírwe nanínen naníkrehír kai, hi Mítík God kehimitana hi akaap mít. Hír niutip niutip nanínen nantíp, ‘Hi epei han,’ o ‘Wí epei man menep te tí kakíwaank kakít.’ Yi eiyímtau híim im eiyisesim au emít! ⁹ Maain yi eiyímtau mít nanínepan wísenum yi ap einapen eipírpir au emít! Menmen ham yapírwe maminín mamnen keremem te wí eik enum epei man menep wen au.”

¹⁰ Jisas wen katip, “Mít ne wit hak iuwe kiutip nantike mít han ne wit hak iuwe nanínepan, gavman han nantike gavman han nanínepan. ¹¹ Menmen enum mamnen tí. Tí kaktaník kakrer wit wit, hawí au, te menmen mamwo au. Mít miyapír nínpi mamín. Menmen enum mamíkrit mamnen te yi yainap. Menmen enum mamtike menmen ham iuwe me nepni mamír te yi yayírem.

¹² * “Menmen im maain mamnen te im minín mamnen. Mít hír nanwepiyapír me menmen yi yírakem, nanrekyi enum te naníswi yi yaino mít kerek naanmípre wínak kerek mít nekine híim me Moses, o mít iuwe, o gavman te hír nanriwaank yaino wínak enuk yayíntar yi yises híim mai. ¹³ Im em híram wí yaaim te yi eiwepiyapír híim yaaim me God. ¹⁴ Yi ap eiyinín han ekitet menmen yi eitíp mít iuwe em naanmampre híras au emít! Yi ap eirakem eiyíntar ¹⁵ * hi eweti híim mai yaaim yi yayírtei menmen werek werek te mít kerek hír nepan ni en ap te nanwepiyapír nanweni híim me ninaan me gavman ke menmen yi yetpim.

¹⁶ * “Mít enun nantike miye haai ni, o kikrek ni, yenterer ni, o ni yinan, hír nanriuweti yaino mít enun nepan, hír naniwep yi mít neiyan. ¹⁷ Mít yapírwe naníneini naníntar yi yises híim mai. ¹⁸ * Te God naanmamre híimín ki yi eiyu werek werek. ¹⁹ * Yi han tokik eiyu eiyises híim mai te mít naniwep yi yayi, maain híimín ki kaku werek werek yi yayu yaitikewa.

Jisas katip maain mít naníwaank wit Jerusalem
(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

²⁰ “Maain wí kerek yi eiyír mít ne ami enun nepan nanínen nanweikín wit Jerusalem, te yi eiyírtei wí epei man menep te mít naníwaankek. ²¹ Te neimín nau provins Judia enrír eníno mínu (o neiyíp) enu enít en. Neimín kerek nau wit Jerusalem hír eníno enínopin. Neimín kerek nerer wit wit kírapít menep Jerusalem ap píke enínen wit kíi iuwe ek enu enít en au emít! ²² * Wí im híram wí God kakríak mít enum kakíntar menmen enum hír níríakem mar ke nípaa híim me God mau tíwei metpim mamnen. ²³ * Maain me wí im hír miyapír nanine níkerék hír han enuk, hír nantike miyapír nínan níkerék kike newetír ním naníntar hír ap nanrír waswas au. Menmen im enum mamnen mamnawaanki. Menmen enum mamnen mít nanu tí ik e, God kakríak mít ne Isrel enum enum. ²⁴ * Mít han hír mít enun nanínip nanriuwe híne me his, hír nantorhis nanriyei naníno nanrer wit wit nanríak menmen me mít han. Te mít kerek hír ap ne weiwík me Isrel au, nanu wit Jerusalem naanmamríwek ere wí kerek God kewis mít nanweikín sip nanwet menmen enum híram epei au.

Maain Mítík ke wit ke Mítík Iuwe hírak píke kaknen
(Mt 24:29-31; Mk 13:24-27)

²⁵ * “Maain menmen yapírwe mamu nepni mamír im: Híram wepni, hír, wenke mamweikínhis mamre menmen ham, mít nanrer wit wit han toenuk nanínapen

* 21:12 Mt 10:18-20; Lu 12:11-12 * 21:15 Ap 6:10 * 21:16 Mt 10:21-22 * 21:18 1Sml 14:45; Lu 12:7 * 21:19 Hi 10:36 * 21:22 Diu 32:35; Jer 5:29, 46:10; Hos 9:7 * 21:23 1Ko 7:26 * 21:24 Esr 9:7; Sam 79:1; Ais 63:18; Ro 11:25; Rev 11:2 * 21:25 Sam 46:2-3, 65:7-8; Rev 6:12-13

nanĩmtau wan sĩr mewenĩn wan kakniu. ²⁶ Mĩt yapĩrwe nanĩr menmen im han kakitet menmen meiyam enum mamnen tĩ ik te hĩr han toenuk nanpĩrpĩr nanĩnkewĩn nanwaai nanĩnatĩn. Menmen iuwe mau nepni mamĩnke mamnaaiwĩr wit mĩr mamnen in, mamno ein. ²⁷ *Te in ek yi eiyĩr hi Mĩtik ke wit ke Mĩtik Iuwe hi anen akre napĩ etike menmen mai iuwe mamtike menmen mai yaaĩm mamrehĩhe. ²⁸ *Menmen im enum mamĩkrit mamnen, yi han ekitet hi Mĩtik Iuwe menep hi anen akepi etihis, te yi ap einaain au emĩt! Yi han yaaik eiyu eiyĩt.”

Menmen mamu nepni mamteikĩn Jisas menep te pĩke kaknen mamĩr ke nu fik keteiknai menmen

(Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)

²⁹ Hĩrak ketpor epei au, Jisas ketpor hĩm tok piksa ham im: “Yi han ekitet nu fik kerek hĩrak kĩre nu hamis ketike nu ham. ³⁰ Wĩ yi eiyĩr nu heneik mĩram mamĩnsiunen, yi eitĩp, ‘Wepni yaaik epei te kaknen.’ ³¹ Mar im yi yayĩr menmen im me nepni o wan hĩram mamnen mamĩr ke hi epei hetpiyem, te yi eiyĩrteĩ God menep te kaknen naanmamre mĩt miyapĩr ne tĩ.

³² “Hi hetpi werek. Mĩt nau tĩ in ek ap nani ere wĩ mamnen te menmen yapĩrwe hi hetpim mar im hĩram mamĩkrit mamnen. ³³ *Maain nepni mamtike tĩ ik mamĩwaank mamĩt te hĩm mai taau, mamu mamĩt tipmain tipmain enum eik.

Jisas katĩp mĩt disaipel nĩrak hĩr naanmamre hĩras me wĩ God kaknen naanmamre mĩt

³⁴⁻³⁵ * “Yi naanmamre hĩras ap han ekitet yayĩm menmen yapĩrwe, tĩpar si enum, o menmen me tĩ, ni mi o sak o menmen im au emĩt! Hekrit hekrit yi han ekite eirĩak menmen im keremem te wĩ hi Kraĩs pĩke enen, yi ap yemeriya werek werek au. Wĩ im mamnen mamwepyapĩr mĩt yapĩrwe nau tĩ nerer wit wit hĩr ap nises God nanĩr ke miyak ketari tĩrpe kakĩkĩp. ³⁶ *Naanmamre hĩras eiyitehi God hekrit hekrit te yi eiyĩr han tokik me menmen enum me wĩ enum mamnen te maain yi wen eiyises hĩm mai yi yaain te yi eiyu eitikewa hi Mĩtik ke wit ke Mĩtik Iuwe.”

³⁷ *Me wepni, Jisas ken wĩnak iuwe ke God hĩrak kewepyapĩr hĩm mĩrak katĩp mĩt em. Me wĩtaan, hĩrak kĩniu mĩniu (o neiyĩp) Oliv ken kĩwaai ein. ³⁸ Wanewik hekrit, hĩr mĩt miyapĩr nanpĩno wĩnak iuwe ke God nanĩmtau hĩm mĩrak.

22

Mĩtik Judas katĩp kakwet Mĩtik Iuwe Jisas kakwisĩk kakno his mĩr

(Mt 26:1-5, 14-16; Mk 14:1-2, 10-11; Jo 11:45-53)

¹ *Wĩ epei man menep kerek mĩt ne Isrel han tewenĩn wĩ kerek nĩpaa God kari maamer nĩr nĩnaaiwĩr wit Isip, hĩrak ken kenep mĩt newiyen. Wĩ im hĩr nekinaam Pasova, hĩr ap newis yis mekre bret au. ² *Mĩt iuwe pris netike mĩt ne Skraip kerek natĩp mĩt miyapĩr hĩm me God kerek Moses kewisĩm mau tĩwei, hĩr han kitet mamĩrkeik te hĩr nanĩnep Jisas nanĩntar hĩr nĩnapen nanriyaak kakĩt wit yaain te mĩt kerek nises hĩm mĩrak hĩr nanĩnĩp.

³ *Te Seten kan kari han ke Judas kerek mĩt nenewek “Mĩtik ke wit Keriot,” kerek hak kiutĩp ke mĩt disaipel hiswiyen wik (12). ⁴ Seten kari han kĩrak te Judas ken katĩp mĩt iuwe pris netike mĩt iuwe naanmĩpre polis ne wĩnak iuwe ke God, hĩrak ketpor ekĩrkeik te hĩrak ekwetĩr Jisas kakno his mĩr. ⁵ Hĩr nemtewem, te hĩr han yaaik natĩp nanwetĩwek pewek. ⁶ Judas kewenhi pewek te hĩrak han kitet ekĩrkeik te hĩrak kakwepyapĩr Jisas kakwet mĩt iuwe rek, te mĩt yapĩrwe nepu au hĩr nanĩtariyek.

* 21:27 Dan 7:13; Mt 26:64; Rev 1:7 * 21:28 Ro 13:11 * 21:33 Lu 16:17 * 21:34-35 Mt 24:48-50; Mk 4:19; Lu 17:27; 1Te 5:3 * 21:36 Mk 13:33; Rev 6:17 * 21:37 Lu 19:47 * 22:1 Eks 12:1-27 * 22:2 Lu 20:19 * 22:3 Jo 13:2, 27

Mit̄ik̄it wiketeret te mit̄ disaipel temani menmen tir̄akem me wi Pasova
(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Jo 13:21-30)

⁷ *Wi epei man te mit̄ ne Isrel nan̄im bret yis mekrerem au. Me wi ik hir̄ mit̄ en̄nep sipsip en̄r ke h̄im me Moses mau tiwei metpim, hir̄ nan̄im me wi Pasova han tewen̄n God k̄ikaap maamrer n̄r n̄paa n̄naaiwir̄ Isip. ⁸ Me wi im Jisas keriuwet Pita ketike Jon ten ketpiwek̄it, “Yi eino eiraimani menmen eir̄akem me wi Pasova te haiu mam̄im.” ⁹ Hir̄ak̄it tit̄iwekhi, “Ti hanhan haw̄r waumani menmen waw̄t nein?” ¹⁰ Jisas ketpiwek̄it, “Eiȳmtau. Yi eino wit iuwe ek yi yaȳr mit̄ik̄ kerem̄ime m̄in t̄ipar mekrerem. Yi eisesik ein̄ik eino winak kerek hir̄ak kak̄nik kakno kak̄krerek. ¹¹ Te yi eit̄ip mit̄ik̄ hirekes ke winak kar ik: ‘Mit̄ik̄ iuwe kaw̄r ketput, Ti eweto haau meiyam em te hi etike mit̄ disaipel nai mam̄im menmen me Pasova mamwi.’ ¹² Hir̄ak kakteikni haau yaaim mau niu ein epei newis menmen mekrerem. Yi eiȳt menmen eiwis̄im emwaai haau im e.” ¹³ *Hir̄ak kat̄ip epei au, hir̄ak̄it ten t̄inap̄in menmen kerek epei Jisas ketpiwek̄it em, te hir̄ak̄it tir̄ak menmen miwaai werek werek te hir̄ nan̄im menmen me Pasova.

Jisas kewet mit̄ n̄rak disaipel Komunion hir̄ naam, te hir̄ han tewen̄nek
(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1Ko 11:23-25)

¹⁴ Hir̄ak̄it temani menmen epei werek, Jisas ketike mit̄ aposel n̄rak nar hiswiyen wik (12), hir̄ nan̄ nau neweik̄inan nan̄im menmen. ¹⁵ Hir̄ nau en, Jisas ketpor, “Hi hanhan iuwe me hi hah̄im menmen im me Pasova etikewi mamin̄n te maain hi hahi. ¹⁶ *Hi hanhan eh̄im menmen im entar hi etpi, hi ap te eh̄im menmen meiyam mar im ere maain God kaknen naanmamri yi mit̄ nai.”

¹⁷ Jisas ketpor epei au, hir̄ak̄it kikin wa hesnu keriuwe t̄ipar wain, hir̄ak̄it kitehi God ketpiwek̄it kar ik: “Ti yaaik.” Epei au, hir̄ak̄it kat̄ip, “Yi eiȳt t̄ipar mekre wa hesnu ik ek, eiwenem emrer yi mit̄. ¹⁸ Hi hetpi ap te hi pīke eh̄im t̄ipar wain im me wi im ere maain God kakin̄n kaknen naanmamri yi mit̄.” ¹⁹ *Epei au, hir̄ak̄it kikin bret kerek ek, hir̄ak̄it kitehi God ketpiwek̄it, “Ti yaaik,” te hir̄ak̄it kewepik kewet̄irek kat̄ip, “Ik ek hir̄ak̄it k̄ire ȳink kai. [Hi hahi te akepi. Yi yait̄iwem yaȳim han etwen̄n menmen hi ar̄iakem.” ²⁰ Hir̄ naam epei au, mar keremem hir̄ak̄it kewet̄ir wa hesnu t̄ipar wain mekrerem, hir̄ak̄it ketpor, “Mar im t̄ipar wain hi ewenem mekre wa hesnu ik e, hir̄am hemkre mai mamwen mamkepi yi mit̄ te God kakweti h̄im kontrak ham m̄rak yaaim me yi eit̄ikerek eikiyan eiyu han kiut̄ip.] ²¹ *Yi eiȳmtau! Hir̄ak̄it mit̄ik̄it kerek maain kakwepayap̄ir epei kau ketikewai kaam menmen. ²² Hi Mit̄ik̄it ke wit ke Mit̄ik̄it iuwe hi hahi ah̄ir ke n̄paa God epei kat̄ip, te mit̄ik̄it kerek kakwepayap̄irek, hir̄ak̄it kak̄iwaank hirekes.” ²³ Hir̄ nemtewek epei au, hir̄ nekrit nitehiyan ne hir̄ hir̄as keimin̄ak maain kak̄rak menmen im e.

Hir̄ mit̄ disaipel nat̄ip nenehan nare keimin̄n hir̄ak̄it mit̄ik̄it iuwe kin̄n

²⁴ *Maain mit̄ disaipel nat̄ip nenehan me hir̄ keimin̄n hir̄ak̄it kakin̄ni ne hir̄ hir̄as. ²⁵ *Hir̄ nenehan menmen im te Jisas ketpor, “Mit̄ iuwe ne mit̄ ap ne weiw̄ik me Isrel, hir̄ naanm̄ipre mit̄ en, hanhan mit̄ nenewor n̄r yinan. ²⁶ *Te yi au. Keimin̄n ke yi mit̄ hir̄ak̄it kakin̄n, hir̄ak̄it han ekitet hir̄ak̄it k̄ire mit̄ik̄it wein̄ik, hir̄ak̄it han ekitet hir̄ak̄it k̄ire mit̄ nitet yayiwe hir̄ak̄it k̄ikaru. ²⁷ *Yi han kitet keimin̄n wis̄enuk kin̄n. Mit̄ik̄it kau yeno kaam menmen o mit̄ik̄it kerek kemani menmen kekinem kewet mit̄ik̄it kau yeno em? Mit̄ik̄it kau yeno kerek ek.

²⁸ “Yi keriyen epei yetikewa me menmen enum epei man merewaank. ²⁹ *Te hi eweti menmen yi naanmamrewem yaȳr ke haai kai epei kewetewem hi naanm̄iprewem. ³⁰ *Te yi yaȳim menmen mamtike t̄ipar yayu yeno mai yait̄ikewa. Yi yayu yeno me mit̄ iuwe yi skelim mit̄ ne weiw̄ik hiswiyen wik (12) me Isrel.”

* 22:7 Eks 12:1-27 * 22:13 Lu 19:32 * 22:16 Lu 13:29 * 22:19 Lu 24:30 * 22:21 Sam 41:9; Jo 13:21-22
* 22:24 Lu 9:46 * 22:25 Mt 20:25-27; Mk 10:42-45 * 22:26 Mt 23:11; Mk 9:35 * 22:27 Jo 13:12-15 * 22:29
Lu 12:32 * 22:30 Mt 19:28

Jisas katip Pita maain hirak kakweik'in sip kakwetiwek
(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Jo 13:36-38)

³¹ Jisas ketpor epei au, hirak katip Pita, "Saimon, Saimon, emtewek! Mitik enuk Seten, God epei ketpiwek te hirak kakmitip'in me menmen kakri han ke yi mit. Hirak kakriakem kakir ke mitik kerek keit rais nikim keses haas kewis nikim yaaim mamwaai in, kewir haas men ein. ³² Te hi epei hitehi God kakikepit ti Saimon te ti ehises him yaaim ap te menmen mamwaankem. Maain te ti pike eweik'in ehisisa, ti ekaap nit yinan in."

³³ Pita katip keremiriwek him kar ik: "Mitik Iuwe, hi ap hinaain te hawir wauno winak enuk hi hahi etikewit." ³⁴ Jisas ketpiwek, "Pita, hi hetput. Suware ap te kaknep enum wen au ere ti epei atip wikak te ti ap erteiya au."

Jisas katip disaipel hir naanmamre hiras enintar wi enum epei man

³⁵ *Jisas katip Pita epei au, hirak katip disaipel narak yapirwe kar ik: "Nipaa me wi hi heriuweti yi yen ap yeit tanik kike o tanik iuwe me nikin nakirke metike su, mit neweti menmen mei o au? Yi ninti miwei o au?" Hir newenhi natip, "Hiau meit menmen werek." ³⁶ *Jisas katip, "Te in ek, yi neimin yeit tanik kike o tanik iuwe au, yi eitwem. Yi neimin ap yeit hine me his au en, yi eisiuwe saket te yi eiyit kei ki. ³⁷ *Hi hetpiyem entar yi han tokik eiyu me menmen enum mamnen eiyir ke mitik ketenen hine keyik kaknep mit enun nepan. Him me God mau tiwei nipaa mit newisim hiram matip me hi mar ik: 'Mit iuwe nanwisik kaki kaktike mit enun nriak enum.' Menmen mekre tiwei nipaa mit newisim me hi, hiram mamnen mamrek." ³⁸ Hirak katip epei au, mit disaipel natip, "Mitik Iuwe, ehir im em. Hiau metenen hine me his wik." Hirak kewenhi katip, "Hiram werek. Emi. Yi yepitari him mai."

Jisas prea kitehi God menmen keit miniu o neyip niuk mirak wit Oliv
(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹ *Hir natip epei au, Jisas ken witeik kinaaiwir wit Jerusalem, hirak ken miniu (o neyip) Oliv kepir ke nipaa hirak kiriakem. Mit disaipel narak nisesik nen. ⁴⁰ Hirak kan wit ik epei au, hirak ketpor, "Yi eiyitehi God te menmen enum Seten kakrekoyorem hiram ap te mamnen mamiwep taau." ⁴¹ Hirak ketpor epei au, hirak kinaiwiri ken ere yanimin ein kire mit newir nan, hirak kewen ninip kau ti kitehi God menmen. ⁴² *Hirak katip, "Haai, ti han kit te ti ehit menmen im enum emkeipno. Ap han kai, au. Ti han kit ti eriakem." ⁴³ [Mitik ensel keke wit ke God kan kerek kekepik han tokik kepu.] ⁴⁴ Jisas han toenuk keriuwe menmen te hirak kitehi God hisiuwe, siuwan mirak meweik'inhis mire hemkre metnen men ti.

⁴⁵ Hirak kitehi God epei au, hirak kekrit pike kakno kakir mit disaipel tirak. Au, hirakit tiwaai tentar hirakit han enuk teriuwe menmen enum mamnen. ⁴⁶ Hirak kitorhi ketpor, "Yenmak te yi yiwaai a? Yi eiyikrit eiyitehi God ekikepi te Seten ap kakrekoye enum taau."

Mit nan neithis Jisas

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Jo 18:3-12)

⁴⁷ Jisas wen ketpor menmen im, mitik niuk mirak Judas kerek mitik kiutip ke mit disaipel hiswiyen wik (12), hirak kinin mit yapirwe kan kerp ninaan me Jisas te keyewewik kemiwek tekep (kises menmen me maamrer nir.) ⁴⁸ Te Jisas ketpiwek, "Ti eriuwe menmen im me hawir weiyewewakit hiram mire hawir hirekses te ti ewisa hi Mitik ke wit ke Mitik Iuwe hi eno his me mit enun nepan a?"

⁴⁹ *Mit disaipel kerek nerp en netikerek nertei menmen mamnen hir nitwexhi, "Mitik Iuwe, hiau emnep mit mamriuwe hine me his maiu o au?" ⁵⁰ Mitik disaipel kiutip kiwaai hine ke his kenep mitik kiriak menmen me mitik iuwe pris, hirak keremir nikip me his yaaim mewen meket. ⁵¹ Au, Jisas katip keremiror him kar ik: "Epei au

* 22:35 Lu 9:3, 10:4 * 22:36 Lu 22:49 * 22:37 Ais 53:12; Lu 22:52 * 22:39 Lu 21:37; Jo 18:1 * 22:42 Mt 6:10 * 22:49 Lu 22:36

werek. Eiwisik.” H̄rak keit n̄k̄ip p̄ike kemt̄in mau paan k̄rak epei werek te m̄tik̄ k̄ire yaaik.

⁵² *Jisas kerekȳiwekem m̄ire yaaim, h̄rak kitehi m̄it iuwe pris netike m̄it naanm̄ipre polis kerek naanm̄ire w̄nak iuwe ke God, h̄r netike m̄it iuwe ne kaunsil, h̄r nan nant̄iwekhis, h̄rak ketpor, “Yi yenmak te yi yan yetike h̄ne me his o paap yoki te yi yan yetauhis yaire yi yaȳthis m̄tik̄ enuk kerek kekint̄ip menmen a? ⁵³ *Hekrit hekrit hi epeu etikewi hi heit w̄nak ke God eik ek, te yi ap eitauhis eiwisa ekre w̄nak enuk ke gavman au. Te in ek h̄ram w̄ mi te yi yair̄ak menmen enum. Seten in ek kare kakin̄na.”

Pita kepak̄in Jisas kat̄ip kisesik au

(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Jo 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ *H̄rak kat̄ip epei au, h̄r net̄iwekhis neriyaak neiȳik nen nekre w̄nak ke m̄tik̄ iuwe hetpris. Pita kisesi wen keit yan̄im̄in. ⁵⁵ H̄r m̄it ne polis n̄iman si nau menep ke w̄nak iuwe eik ek. Epei au, m̄it nererik nau si, Pita kan kau ketikeri. ⁵⁶ *H̄rak kau ketikeri, m̄ite piut̄ip w̄rek kau si em, h̄re wenemiȳiwek naan wat̄ip, “H̄rak m̄tik̄ ik ek ketike Jisas.” ⁵⁷ H̄rak keremir̄iwe h̄m kepak̄inek kat̄ip, “M̄ite hi ep̄itariyek.” ⁵⁸ Maain kike, m̄tik̄ hak k̄rek te h̄rak ketp̄iwek, “Ti kiut̄ip ke m̄it yi yisesik.” Te Pita keremir̄iwek h̄m kat̄ip, “M̄tik̄ hi ap hisesik taau.” ⁵⁹ Maain kike, m̄tik̄ hak kat̄ip h̄m manp, “Hi at̄ip werek! M̄tik̄ ik n̄ipaa ketikerek kent̄ar h̄rak kat̄ip k̄ire m̄tik̄ ke provins Galili, kar ke Jisas ketpim.” ⁶⁰ Au, Pita keremir̄iwek h̄m kat̄ip, “M̄tik̄, hi ep̄itari mekam ti etpewem.” Pita wen ketpim, suware kenep enum. ⁶¹ *Suware kenep enum, Jisas kerenaan k̄r Pita. Pita h̄rak keket han n̄ipaa Jisas ketp̄iwek me h̄m im, “Suware ap kaknep enum wen au, ti eraupak̄in wikak.” ⁶² H̄rak han kitet menmen im te h̄rak ken wit eik k̄ik̄it w̄senum.

M̄it nitetnaan Jisas nak̄ip

(Mt 26:67-68; Mk 14:65)

⁶³⁻⁶⁴ M̄it kerek naanm̄ire Jisas h̄r nit̄iweknaan nak̄ip. H̄r newenk̄ik̄iwek nanam̄ir neriuwe laplap nit̄iwekhi, “Keim̄in kitep a? Ti profet ti ewepyap̄irek.” ⁶⁵ H̄r netp̄iwek h̄m enum me n̄r̄akek ȳnk̄ enuk.

Jisas kewepyap̄ir h̄irekes keit kaunsil

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Jo 18:19-24)

⁶⁶ Wanewik epei kan, m̄it iuwe naanm̄ipre m̄it ne Isrel, h̄r netike m̄it iuwe naanm̄ipre m̄it pris, h̄r netike m̄it nin̄in nertei h̄m me Moses nat̄ip m̄it miyap̄ir em, h̄r nererik nau w̄nak ke kaunsil te h̄r nari Jisas kan kerp̄ n̄im̄in. ⁶⁷ *H̄rak kan kerp̄ n̄im̄in, h̄r nit̄iwekhi, “Ti hetpei ti M̄tik̄ kerek God kehimit̄enut kak̄irwetit ti enen t̄i ik o au?” H̄rak ketpor, “Hi hetpi te yi ap yis̄isa h̄m mai taau. ⁶⁸ Hi ehitihi menmen te yi ap yaȳtpowem taau. ⁶⁹ *In ek ere maain hi M̄tik̄ ke wit ke M̄tik̄ iuwe ehu etike God iuwe wawin̄in naanmamre m̄it.” ⁷⁰ *H̄r yap̄irwe nit̄iwekhi, “Ti at̄ip ti N̄ikan ke God a?” H̄rak kewenhi kat̄ip, “Hi N̄ikan ke God hep̄ir yi yetpim.” ⁷¹ H̄r nat̄ipan, “H̄aiu ap mamri m̄it han te nanwepyap̄ir h̄m enum n̄ipaa h̄rak ketpim taau. H̄aiu epei memtau menmen enum h̄rak in ek ketpim.”

23

H̄r nesiuwe h̄m Jisas kerp̄ ninaan me m̄tik̄ iuwe Pailat

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Jo 18:28-38)

¹ M̄it ne kaunsil nemtau h̄m me Jisas epei au, m̄it yap̄irwe nekrit nari Jisas neiȳik̄ nen m̄tik̄ iuwe gavman Pailat. ² *In ek h̄r newepyap̄irek nat̄ip, “H̄aiu m̄inapen m̄tik̄

* 22:52 Lu 22:37 * 22:53 Jo 7:30, 8:20; Kl 1:13 * 22:54 Sam 31:11; Lu 22:33 * 22:56 Ap 4:13 * 22:61 Lu 22:34 * 22:67 Jo 10:24, 3:12, 8:45 * 22:69 Ap 7:56 * 22:70 Lu 4:3, 9 * 23:2 Lu 20:25

ik ek h̄rak kariyeinaan m̄t naiu ne Isrel, h̄rak ketpor ap emwet̄r pewek me takis emno m̄t ne gavman ke Rom, h̄rak kat̄p h̄rak h̄rekes Krai, h̄rak M̄t̄ik Iuwe kin̄n m̄t.”
³*Pailat kit̄wekhi, “Ti M̄t̄ik Iuwe king hin̄n naanm̄pre m̄t ne Isrel a?” Jisas kewenhi kat̄p, “Ti h̄rekes hetpim me hi kerekek.”⁴ Epei au, Pailat keweik̄n kat̄p m̄t iuwe pris netike m̄t yap̄rwe, “Hi ap hertei menmen enum h̄rak k̄r̄iakem te hi at̄p h̄rak enuk. Au, h̄rak yaaik.”⁵ Te h̄r newep h̄m nat̄p h̄m iuwe, “H̄rak h̄rekes k̄r̄iak m̄t han kekrit kekrit neriuwe h̄m h̄rak ketporem. H̄rak kin̄n k̄r̄iakem keit provins Galili, ken kerer wit wit ke provins Judia te in ek h̄rak epei kan Jerusalem.”

H̄r newepyap̄r Jisas nerp ninaan me m̄t̄ik iuwe gavman Herot

⁶ M̄t̄ik Pailat kemtau h̄m m̄r im h̄rak kitorhi, “H̄rak m̄t̄ik ik ek ke Galili a?” H̄r netp̄wek, “O, h̄rak h̄rekes ke Galili.”⁷* H̄rak kertei Jisas h̄rak ke m̄t kerek Herot naanm̄pror neit provins Galili, h̄rak keriuwetek ken k̄rek. Me w̄ im, Herot kan kau wit Jerusalem me w̄ kike keremem.

⁸* M̄t̄ik Herot h̄rak han yaaik kak̄r Jisas kent̄r h̄rak epei kemtau menmen me Jisas. Te h̄rak n̄paa kemeriȳwek kakt̄p kak̄rek. H̄rak hanhan kak̄r Jisas kak̄r̄iak menmen m̄t n̄paa n̄rem au kak̄kaap m̄t kak̄riuw̄erem.⁹ Te Herot kitehi Jisas yap̄rwe, te Jisas ap kewenhi kat̄p h̄m mei miut̄p au.¹⁰ Te m̄t iuwe ne pris netike m̄t newepyap̄r h̄m me Moses nekrit nerp nat̄p h̄m manp nesiuwe h̄m Jisas.¹¹ H̄r nerp nesiuwe h̄m Jisas, m̄t̄ik Herot ketike m̄t n̄rak ne ami nat̄p Jisas enum, nitet̄weknaan nerekȳwek enum. H̄r nemr̄wek laplap yaaim kerek m̄t iuwe nam̄r te h̄r p̄ike neriuwetek ken kak̄r m̄t̄ik Pailat.¹² Me w̄ im keremem Herot ketike Pailat tekiyak̄t̄ tau tent̄r Pailat keriuwet Jisas ken k̄rek. H̄rak̄t̄ n̄paa t̄ire m̄t̄ik̄t̄ enuk̄t̄ tepan.

M̄t̄ik Pailat kat̄p m̄t nanwis nil emu his me Jisas

(Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Jo 18:39-19:16)

¹³ M̄t̄ik Pailat ken̄ne m̄t iuwe ne pris, m̄t iuwe ne kaunsil netike m̄t yap̄rwe,¹⁴ te h̄rak ketpor, “Yi epei yari m̄t̄ik ik ek yeiȳk yan, yi yat̄p h̄rak kari han ke m̄t In ek, hi epei hit̄wekhi me ninaan me yi m̄t yap̄rwe, te hi ap h̄nap̄n h̄rak k̄r̄iak menmen enum kerek yi yetpewem em au.¹⁵ Herot k̄nap̄nek te h̄rak k̄r̄iak enum au. Te h̄rak kesiuwerek kan in. M̄t̄ik ik ap k̄r̄iak menmei enum te h̄rak kaki au.¹⁶ Hi at̄p m̄t nai nantenenik nanwaai n̄p̄n nank̄p te hi esiuwerek kakno.”¹⁷ (Me w̄ Pasova m̄t̄ik Pailat k̄naaiw̄r m̄t̄ik kiut̄p kerek n̄paa kau kek̄re w̄nak enuk ek, h̄rak kakno m̄t neitei en.)

¹⁸ M̄t yap̄rwe nererik en nat̄p, “Ein̄ep Jisas. Enaaiw̄r m̄t̄ik Barabas eknen ektike haiu m̄t, har ke n̄paa me w̄ Pasova ti h̄naaiw̄r m̄t han.”¹⁹ (Barabas n̄paa h̄r newis̄k kek̄re w̄nak enuk me menmen enum h̄rak k̄r̄iakem. H̄rak ketike m̄t iuwe ne gavman nenapan te h̄rak kenep m̄t̄ik kaa.)²⁰ M̄t̄ik Pailat hanhan kaknaaiw̄r Jisas kakno, te h̄rak p̄ike ken̄ne m̄t yap̄rwe ketpor kar n̄paa h̄rak ketpim.²¹ Te h̄r n̄nap nat̄p, “Ewis̄k eku nu tentarak̄t! Ewis̄k eku nu tentarak̄t!”²² M̄t̄ik Pailat p̄ike ketpor ere wikak kar ik: “Te h̄rak k̄r̄iak mekam enum te hi ak̄p a? Hi ap h̄nap̄n menmen enum h̄rak k̄r̄iakem te hi ak̄p h̄rak eki! Hi hanhan m̄t nai nantenenik nanwaai n̄p̄n nank̄p te hi esiuwerek kakno!”²³ Te h̄r n̄nap nenke nat̄p h̄m iuwe te h̄rak akwenkek Jisas ek̄nt̄ar nu tentarak̄t. H̄r n̄nap narek ere Pailat kises h̄m m̄r.²⁴ Te Pailat kat̄p Jisas kaki kak̄re m̄t hanhanek.²⁵ H̄rak k̄naaiw̄r m̄t̄ik kerek h̄r hanhanek, kerek n̄paa kek̄re w̄nak enuk kent̄r h̄rak ketike m̄t ne gavman nenapan, h̄rak kenep m̄t̄ik kaa. Te h̄rak kesiuwe Jisas ken kaki kar ke m̄t hanhanek.

M̄t newenkek Jisas kau nu tentarak̄t

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Jo 19:17-27)

²⁶ M̄t ne ami ne Rom h̄r neithis Jisas neiȳk nen. H̄r nepno, h̄r newenyip̄r m̄t̄ik niuk m̄rak Saimon, h̄rak ke wit Sairini, kerek kan keke wit k̄rak yan̄m̄n. H̄r

* 23:3 1Ti 6:13 * 23:7 Lu 3:1 * 23:8 Lu 9:9

netiwekhis newis nu kenterik h̄rak keker̄r nu keiȳk kises Jisas. ²⁷ M̄t yap̄rwe nisesik netike miyap̄r nei kerek n̄k̄tek netikeri nen. ²⁸ H̄r n̄k̄tek te Jisas keweik̄n ketpor, “Miyap̄r ne Jerusalem. Yi ap eiȳkta au emit! Yi eik̄t h̄ras eitike n̄k̄kerek ni eiȳntar m̄t nanriwaank. ²⁹ *Hi hat̄p h̄m im te w̄ maain mamnen te m̄t nant̄p, ‘H̄ram yaaim me miyap̄r tenm̄n, o miyap̄r kerek ap nine n̄k̄kerek en, o miyap̄r ap newet n̄k̄kerek n̄m, h̄r han yaaik enu.’ ³⁰ *Me w̄ eim m̄t nant̄p h̄r hanhan m̄niu (o neiȳp) o wank kakwen kak̄nteri. ³¹ *H̄r m̄t ne Rom neiyep te hi h̄r̄ak menmen enum au, te maain h̄r nanrekyi mekam me menmen enum m̄t in n̄r̄akem? H̄r nanriwaank yaȳt.”

³² H̄r neithis m̄t̄k̄t hak̄t wik, h̄rak̄t enuk̄t t̄r̄ak menmen enum tenep m̄t, nan̄ks̄p tat̄k̄te Jisas. ³³ H̄r epei nan menep wit kerek m̄t nenewek “Paan Hesnu,” h̄r newenkekik kau nu tentarak̄t, te m̄t̄k̄t enuk̄t raskel, hak kau kenke ken his yaaim, hak kau kenke ken his henkik. ³⁴ *Jisas kau kent̄r nu tentarak̄t, h̄rak kat̄p, “Haai, ti han ekitet menmen im au emit! Eh̄sak menmen enum h̄r nerekyewem. H̄r ap nertei hi keim̄n te h̄r nerekyewem.” H̄r m̄t ne ami nenke laplap newetan nentar h̄r neret̄t satu o sak hemik. ³⁵ *M̄t yap̄rwe nerp en n̄p̄rek, te m̄t iuwe ne kaunsil ne Isrel nat̄p Jisas enum h̄r nat̄p, “H̄rak k̄kaap m̄t miyap̄r han te h̄rak M̄t̄k̄ God n̄p̄aa kehimit̄anek kak̄kaap haiu m̄t, emwis̄k h̄rak ek̄kaap h̄rekes kak̄nke kak̄r̄p t̄i te h̄rak kaki au.” ³⁶ *Te m̄t ne ami nan n̄rek netp̄wek enum, te h̄r newen t̄par wain enum m̄n̄n h̄r newet̄wekem. ³⁷ H̄r newet̄wekem h̄r netp̄wek, “Ti m̄t̄k̄ iuwe naanm̄pre m̄t ne Isrel te ti ah̄kaap h̄rekes enke nu ik eh̄r̄p t̄i.” ³⁸ H̄r netp̄im nentar m̄t̄k̄ iuwe ke gavman kewis h̄m im mau nu tentarak̄t mau niu mentar paan ke Jisas. H̄ram mat̄p mar im: “HIRAK M̄T̄K̄ IUWE KING NAANM̄PRE M̄T NE ISREL.”

³⁹ M̄t̄k̄ ke m̄t̄k̄t hak̄t kerek epei newenkekik̄t tau nu tentarak̄t tetike Jisas Tat̄p enum kar ik: “Ti M̄t̄k̄ Iuwe Krai, te ti ekepaw̄r wautikewit.” ⁴⁰ Te m̄t̄k̄ hak ek kemtewek, h̄rak kat̄p kenerek, “Haw̄r menmen enum wetikerek m̄p̄ram, te ti enapen at̄p enum te maain haiu mami God kakwep w̄senum a? ⁴¹ Menmen im enum m̄t nerekyaw̄rem me menmen enum haw̄r w̄r̄akem te haw̄r wawi waw̄nterim, h̄ram werek. M̄t̄k̄ ik ek au, kaki wein̄m kak̄ntar h̄rak ap k̄r̄ak menmen enum au, menmen yaaim.” ⁴² *Te h̄rak kat̄p Jisas, “Ti han etwen̄na Jisas, maain me w̄ ti naanmamre m̄t.” ⁴³ Jisas ketp̄wek, “Hi hetput im e. Petepin ti etikewa ehu wit yaaik kerek m̄t yaain epei naa, h̄m̄n k̄r kewi.”

Jisas epei kaa

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Jo 19:28-30)

⁴⁴ *In ek h̄rak wepni kau n̄m̄n iuwe, te God kenip wepni kaa ap te k̄r au, te w̄taan m̄wap̄n t̄i ik merer wit wit ere wepni kewen ken h̄nkew̄ ik e. ⁴⁵ *Wepni wen ap k̄r te wit toto, laplap kerek n̄p̄aa m̄t n̄m̄n mekre w̄nak iuwe ke God ek m̄wap̄n haau hak holi tru m̄t nehimit̄anek ke God, h̄ram mewep wiketerem. Mar im God keteik̄n m̄t Jisas kaa kak̄nke weip̄r te m̄t hekrit hekrit nanitehi God nan̄t ninaan m̄rak.

⁴⁶ *Menmen im man epei au, Jisas k̄nap ken̄ne h̄m iuwe, “Haai, hi esiuwe h̄m̄n kai kaknaw̄r ȳnk kai te hi hahi.” H̄rak kat̄p epei au, h̄rak kaa.

⁴⁷ Te m̄t̄k̄ iuwe naanm̄pre m̄t han nar 100 ne ami, h̄rak k̄r menmen im Jisas k̄r̄akem, h̄rak kewen̄pi God kat̄p, “Hi hertei h̄rak m̄t̄k̄ yaaik k̄r̄ak menmen enum au.”

* 23:29 Lu 21:23 * 23:30 Hos 10:8; Rev 6:16 * 23:31 1Pi 4:17 * 23:34 Ais 53:12; Mt 5:44; Ap 7:60; Sam 22:18
 * 23:35 Sam 22:7-8 * 23:36 Sam 69:21 * 23:42 Mt 16:28 * 23:44 Emo 8:9 * 23:45 Eks 26:31-33, 36:35
 * 23:46 Sam 31:5; Ap 7:59

⁴⁸ *Mīt yapirwe kerek nererik nerp ein e nīr menmen im, hīr pīke nen nīr ein newen toni nīkitek.

⁴⁹ *Hīr neimīn kerek nertei Jisas werek werek netike miyapir kerek nises Jisas neit Galili, hīr nerp yanīmīn nīr menmen me Jisas kaa.

Mīt newis Jisas kekre hei iuwe kewen kīnīk keit mīniu (o neiyip)

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Jo 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ *Mītīk hak niuk mīrak Josep, hīrak ke wit Arimatia kerek wit kiutip ke Isrel. Hīrak mītīk yaaik katip menmen yaaim werek werek, kemerir God kaknen naanmamre mīt. Hīrak mītīk kiutip ke mīt ne kaunsil te hīrak ap han yaaik keriuweri me menmen enum hīr natip nanriak Jisas em. ⁵² Hīrak ken wīnak ke mītīk iuwe Pailat kitīwekhi ekwetīwek yīnk ke Jisas kerek epei kaa. Hīrak kewenhi epei au, ⁵³ te Josep kesiupan herwe yīnk ke Jisas kau nu tentarakit ken tī. Hīrak kewenkekik keriuwe laplap yaaim meweīwei, te hīrak kīnanek keiyīk ken kewisīk kīnīk han nīpaa mīt nekinīk kekre nan ke mīniu (o neiyip) kerek nīpaa ap mīt newis nei nekrerek wen au. ⁵⁴ Hīram me wī Fraide kerek mīt hīr nemani nekre menmen, te wī Sabat epei mamīkrit. ⁵⁵ *Te miyapir kerek nīpaa nises Jisas neke Galili nan, hīr netike Josep nen nīr hīrak kewis Jisas yīnk kīrak kekre hei ke mīniu (o neiyip) markeik. ⁵⁶ *Epei au, hīr pīke nen wit eik nīriak menmen mīnīn yaaim te neiyim nanīnen nanwisim mamu yīnk kīrak te hīrak ap kaknīn waswas au. Epei au, hīr nau neit nar ke hīm me Moses mau tīwei metpim ere wī Sabat hīram epei au.

24

Jisas pīke kekrit

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Jo 20:1-10)

¹ Wī Sande, wanewik kesiupan toto eik, miyapir nen hei kerek han kewen kīnīk nīpaa mīt newis Jisas kekerek, hīr neit menmen yaaim mīnīn te nanwisim mamu Jisas yīnk kīrak kerek nīpaa hīr nīriakem. ² Hīr nen nīr nan kerek keiyepet hīm ke hei ek mīt nepei nenkerek kenpīn kekeipīn hīm ke weipir ke hei. ³ Hīr nīnīk nen nīmīn, te hīr nīnetnīwek ap nīnapīn yīnk ke Jisas kekre hei kīwaai au. ⁴ *Hīr nerp en han kitet me menmen im, te wasenum mītīkīt wik teriuwet laplap mīre hīke terp menep tetikeri. ⁵ *Hīr miyapir nīnapen wīsenum te hīr nitehīr newen nīnip nau tī te mītīkīt hīrakīt tetpor, “Yenmak te yi yan yīnyatīn mītīk pīke kekrit kepu yeit wit ke mīt hīr epei naa newisi neitai a? ⁶ Hīrak ap keit in au. Hīrak epei kekrit. Yi han ekitet menmen nīpaa hīrak ketpiyem me wī hīrak wen kepu provins Galili. Hīrak katip kar ik: ⁷ *‘Hi Mītīk ke wit ke Mītīk Iuwe, mīt han nanwisa hi eno his me mīt enun nises menmen enum te hīr nanwenkīka hahu nu tentarakit hi hahi. Te maain hi pīke ahīkrit ehu are mītīk me wī wikak.’”

⁸ Hīrakīt tatip epei au, miyapir han kitet menmen me hīm nīpaa hīrak ketpim, ⁹⁻¹⁰ *te hīr nīnaaiwīr herwe hei pīke nen. Mīte kerep ep niuk mīre Maria pe Magdala, Joana wetike Maria miye pe Jems, hīr netike miyapir han natip hīm im men mīt aposel nar hiswiyen kiutip (11) netike mīt han, hīr netpor menmen hīr epei nīrem. ¹¹ Te mīt aposel natip nekre han kīr menmen miyapir netpim hīr nemipīn, te hīr ap nemtewem nisesim au. ¹² Te mītīk Pita kekrit kesiukīn ken hei kerek nīpaa mīt newis Jisas keitai. Hīrak ken en, hīrak kitehīr kīr laplap weinīm. Hīrak ap kīr menmeiyam au, te hīrak pīke ken wit eik han kitet menmen epei man.

Mītīkīt wiketeret tīr Jisas teit yayiwe ken Emeas

(Mk 16:12-13)

* 23:48 Lu 18:13 * 23:49 Sam 38:11, 88:8; Lu 8:2-3 * 23:50-51 Lu 2:25, 38 * 23:55 Lu 23:49 * 23:56 Eks 12:16, 20:10; Diu 5:14 * 24:4 Ap 1:10 * 24:5 Lu 2:9 * 24:7 Lu 9:22, 17:25 * 24:9-10 Lu 8:2-3

¹³ Me wɪ kerek Pita kɪr hei weinɪk keremem, mɪtɪkɪt wiketeret ten wit hak kiutɪp mɪt nenewek Emeas. Hɪrak yanɪmɪn kike kɪre 11 kilomita ke Jerusalem. ¹⁴ Te hɪrakɪt teke tɪ tatɪpakɪt me menmen epei man keremem. ¹⁵ *Hɪrakɪt wen tetpim han kitetim, Jisas hɪrekes kisesikɪt kan kewenyipɪret. ¹⁶ Hɪrakɪt tɪrek te hɪrakɪt ap terteyek hɪrak keimɪn kentar hɪrak kenipɪwekɪt han kɪrakɪt ap terteyek au.

¹⁷ Jisas ketpɪwekɪt, “Yi yewepnak yatɪp mekam yi yeke tɪ yepno?” Te hɪrakɪt terp teit tenep naan mekiuwe. ¹⁸ Mɪtɪk hak niuk mɪrak Kliopas kitɪwekhi, “Mɪt miyapɪr yapɪrwe nerer wit wit han nererik neit Jerusalem me wɪ im. Te ti kiutɪp kerekek ap hertei menmen im nɪpaaseik epei man a?” ¹⁹ Jisas kitɪwekhi, “Mekam epei man?”

Hɪrakɪt tetpɪwek tar ik: “Menmen epei man mewaank Jisas ke wit Nasaret. Mɪtɪk ik hɪrak profet, hɪrak kɪrɪak menmen nɪpaa mɪt ap te nɪrɪakem. Hɪrak mɪtɪk yaaik kewepyapɪr hɪm yaaim, te God ketike mɪt han kitet hɪrak yaaik iuwe. ²⁰ Mɪt nau iuwe ne pris netike mɪt iuwe ne kaunsil newisɪk ken gavman te hɪr newenkekik kentar nu tentarakɪt hɪrak kaa. ²¹ *Te haiu hanhan hɪrak kiutɪp kerekek kakɪkepai haiu mɪt miyapɪr ne Isrel kaktaihis keriyen. In ek hɪram wɪ wikak menmen im nepei man. Menmen im epei man metike menmen ham im. ²² *Miyapɪr han nau nerekyei haiu han kekrit. Wanewik hɪr nen nanɪr hei kerek mɪt newisɪk kɪwaairi en. ²³ Te hɪr ap nɪnapɪn yɪnk kɪrak au. Hɪr pɪke nan natɪp hɪr nau nɪtyak nɪr mɪtɪkɪt ensel tetpor, ‘Hɪrak epei kekrit kɪre mɪtɪk.’ ²⁴ *Hɪr natɪp epei au, mɪt han ne haiu mɪt nen nɪr hei kerek mɪt newisɪk kekrerek mepɪr ke miyapɪr netpim te hɪr ap nɪnapɪnek au.”

²⁵ *Te Jisas keneret ketpɪwekɪt, “Yi han auri. Yenmak te yi ap yises menmen yapɪrwe profet netpim a? ²⁶ *Mekam? Yi ap yertei Kraiskerek God kehimitanek kaknɪn kakɪkaap mɪt, hɪrak ekinɪn eki pɪke kakɪkrit te maain hɪrak kakɪt niuk iuwe me God a?” ²⁷ *Te Jisas ketpɪwekɪtem werek werek menmen tɪwei me God metpim me hɪrekes. Hɪrak kekrit keit tɪwei Moses kewisɪm, hɪrak kewepwekɪtyapɪr hɪm ere hɪrak ketpor hɪm mɪt profet netpim newisɪm mau tɪwei me hɪrekes.

²⁸ Hɪrakɪt tan menep ke wit kerek hɪrakɪt tatnori, te Jisas kempɪn kare kakno yanɪmɪn. ²⁹ Te hɪrakɪt tewenek kerp tetpɪwek, “Ehu etikewawɪr (o etikawɪr). Wepni epei kakwen kakno wɪtaan.” Te hɪrak ken kau ketikeret. ³⁰ *Jisas kau ketikeret tatɪm menmen. Hɪrak kekin bret katɪp God hɪrak yaaik, te hɪrak kewepik kewetɪwekɪtek. ³¹ Hɪrak kɪkɪak han kɪrakɪt hɪrakɪt terteyek, te hɪrak keweikɪn his kɪre nɪme keit, hɪrakɪt ap tɪrek au. ³² Hɪrakɪt tatɪpakɪt, “Han kawɪr kekrit kerek hɪrak ketpawɪr witet yayiwe ketpawɪr werek werek hɪm me God mau tɪwei.”

³³ Hɪrakɪt tatɪpakɪt epei au, hɪrakɪt tekrit wasenum pɪke ten Jerusalem. Hɪrakɪt tɪr mɪt disaipel hiswiyen kiutɪp (11) nererik netike mɪt han. ³⁴ *Te hɪr netpɪwekɪt nar ik: “Haiu metpi werek. Mɪtɪk luwe pɪke kekrit kepu. Saimon epei kɪrek kepu.” ³⁵ Te mɪtɪkɪt wiketeret tetpor menmen werek werek kerek epei man meit yayiwe eik. Hɪrakɪt tetpor markeik hɪrakɪt tertei Jisas kewep bret kewetɪwekɪtek.

Hɪr mɪt disaipel nɪr Jisas

(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Jo 20:19-23; Ap 1:6-8)

³⁶ *Hɪrakɪt wen tetpor hɪm im, wasenum Jisas hɪrekes kerp ketikeri ketpor, “Yi eiyu werek werek.” ³⁷ *Te hɪr nɪnapen nepɪrɪpɪr nentar hɪr han kitet hɪr nɪr herwe. ³⁸ Te hɪrak ketpor, “Yenmak te yi han toenuk a? Yenmak te yi han kiteta hi herwe a? ³⁹ Eiyɪr pap me hei mau his hɪt mai. Hi hɪrekes kerek ek. Eirɪrauhis, te yi eiyɪrtei hi hɪrekes. Herwe ap te naan o hemik kewik kar ke epei yi yɪra auye!” ⁴⁰ Jisas ketpor hɪm im epei au, hɪrak keteiknor his hɪt mɪrak. ⁴¹ *Hɪr ap te nanisesim nentar hɪr han yaaik wisenuk

* 24:15 Mt 18:20, 24:19; Mt 21:11 * 24:21 Lu 1:68, 2:38, 19:11; Ap 1:6 * 24:22 Lu 24:1-11 * 24:24 Jo 20:3-10
 * 24:25 Lu 24:44 * 24:26 Lu 9:22; Ap 3:13, 17:3; Jo 13:31 * 24:27 Diu 18:15; Sam 22:1-21; Ais 53 * 24:30 Lu 22:19 * 24:34 1Ko 15:4-5 * 24:36 1Ko 15:5 * 24:37 Mt 14:26 * 24:41 Jo 21:5

te h̄irak kitorhi, “Yi yeit menmen mei te yi yeweto mei eh̄im o au?” ⁴² H̄ir newet̄iwek saauk hak kiut̄ip kerek epei si taak. ⁴³⁻⁴⁴ *H̄irak kekin̄ik kaak, h̄ir n̄irek. H̄irak kaak epei au, h̄irak ketpor, “Menmen im n̄ipaa hi epei hetpiyem kerek hi wen hepu hetikewi h̄iram im: ‘Menmen yap̄irwe kerek n̄ipaa Moses ketike m̄it profet h̄ir newis̄im mau t̄iwei metike h̄im mau t̄iwei Sam h̄iram mamnen.’” ⁴⁵ Epei au, h̄irak kerekyor han k̄ir kewep te h̄ir nan̄irtei h̄im me God mau t̄iwei werek werek. ⁴⁶ *Te h̄irak ketpor, “Im em h̄iram h̄im n̄ipaa m̄it newis̄im mau t̄iwei: ‘M̄it̄ik God kehimit̄anek M̄it̄ik Iuwe Krai eki te p̄ike kak̄ikrit me w̄i wikak.’” ⁴⁷ *Yi m̄it nai yeit wit Jerusalem yi yaino yairer wit wit yait̄ip m̄it miyap̄ir h̄im yaaim te h̄ir nanweik̄in sip nanwet menmen enum God kak̄isak menmen enum m̄ir kak̄intar menmen hi h̄ir̄iakem. ⁴⁸⁻⁴⁹ **Yi epei ȳir menmen im te yi yaiwepyap̄irem. Hi h̄irekes eriuweti menmen n̄ipaa Haai kai kat̄ip h̄irak kaksuwerek kaknen, te yi wen eiyu wit iuwe ik ek eimer̄ir menmen iuwe me wit ke God mam̄ikiuwe mamnen mamwi.”

God kari Jisas k̄iniu ken wit k̄irak

(Mk 16:19-20; Ap 1:9-12)

⁵⁰ Jisas kat̄ip epei au, h̄irak keriyei nen n̄inaaiw̄ir wit Jerusalem, h̄ir nen wit Betani. In ek h̄irak k̄ik̄iam his m̄irak kitehi God naanmamror. ⁵¹ Jisas wen kitehi God naanmamror, h̄irak ken k̄inaiw̄iri k̄iniu ken wit ke God. ⁵² *Epei au, h̄ir newen̄ipiyek. H̄ir wen newen̄ipiyek h̄ir p̄ike nepno wit Jerusalem han yaaik iuwe. ⁵³ Hekrit hekrit h̄ir nen w̄inak iuwe ke God newen̄ipiyek.

Mep̄ir keremem

* 24:43-44 Lu 18:31, 24:27 * 24:46 Ais 53; Hos 6:2 * 24:47 1Ti 3:16 * 24:48-49 Jo 15:27; Ap 1:8 * 24:48-49
Jo 14:16, 15:26, 16:7; Ap 1:4 * 24:52 Jo 14:28, 16:22

Him Yaaim Me Kraim Jon Kewisim Mau Tiwei
Menmen mekre tiwei ik

Jon Baptais katip mit him me God 1:19-34

Jisas kehimitan mit disaipel narak 1:35-51

Jisas katip mit him me God 2:1-12:50

Jisas katip mit disaipel him mirak 13:1-17:26

Mit newenkek Jisas kaa 18:1-19:42

Jisas pike kekrit mit nirek 20:1-31

Jisas ketike mit disaipel neit Galili 21:1-25

Nipaa enum eik mitik kiutip kepu kakwetai him yaaim

¹*Nipaa enum eik, God kiriak ti wen au, mitik kiutip kepu kerek kakwetai him yaaim. Hirak kau ketike God, hirakit tau niutip tipirakit. ²Menmen mepu wen au, hirak kau ketike God. ³*God katip mitik ik, te hirak kewis menmen yapirwe kerek mepu, hirak kiriakem. Menmen meiyam miutip ap te hiremes mekrit au. Hirak Haai ke himin hak yaaik kikaap mit hir nanu nanit tipmain tipmain enum eik. ⁴*Hirak kikaap mit nertei God, hir nanu werek nanir ke si mir te mit hir nanir yayiwe. ⁵*Him me mitik ik hiram mire si mirius ein ein. Menmen enum mire witaan toto mekre han ke haiu mit ap te maminem mamawaankem taau.

⁶*God keruwet mitik kakwepyapir menmen im, hirak itai kai niuk mirak Jon. ⁷Hirak kan katip mit me mitik ik. Hirak yaaik kire si mir, te mit yapirwe nemtau him me Jon, hir nanises mitik ik. ⁸*Hirak hirekes ap mitik ik au. Hirak kan katip mit him me mitik ik yaaik kire si mir.

⁹*Mitik ik hirak kire si, hirak kan ti. Hirak kikaap mit miyapir kerek nepu te hir nertei God. ¹⁰*Nipaa God kiriak ti keruwerek, te mitik ik kan kau ti. Mit nau ti nepitari mitik ik hirak Mitik Iuwe kiriak menmen im au. ¹¹Hirak kan ti kerek nipaa hirak kiriakek, te mit narak en ne weiwik me Isrel neweikin sip newetiwek. ¹²*Te mit han kerek nemtewek nisesik, hirak katip hiram werek te hir nire nikerek ne God. ¹³*Hir ap nire nikerek ne God nentar miye haai ninen au. Hir nikerek ne God nentar God kehimiteni hir narak.

¹⁴*Mitik ik kan ti keit yink kar ke haiu mit. Haiu mirek hirak Mitik Yaaik kire God, hirak kereyei haiu mit menmen yaaim, hirak katip him kemipin au. Hirak kiriak menmen im yaaim kentar hirak Nikan kiutip kerekek God kiriakek, te hirak mitik kar ek. ¹⁵*Jon kewepyapirek katip mit kar ik: "Mitik ik hirak mitik nipaa hi hetpiyek har ik: 'Hirak kkaru kakwepyapir him te hirak iuwe kinina kentar nipaa miye wina wen au, hirak kepu ketike God.'"

¹⁶*Haiu mit meit menmen yaaim me God mentar mitik ik ketenen menmen mirak yapirwe kewetaiyem keteipim keteipim. ¹⁷*Nipaa God kewet Moses him lo mirak hirak kewetaiyem haiu emisesim o au en, haiu mami. Te Jisas Kraim kerekek kereyei yaaim kewetai him mirak ham yaaim. ¹⁸*Mitik kiutip keiyak ap kir God au. Mitik kiutip kerekek hirak hirekes kire God kau ketikerek menep, hirak epei kewepyapirek keteiknaiyek te haiu mertei God hirak kire mekak.

* 1:1 Jo 17:5; 1Jo 1:1-2; Rev 19:13 * 1:3 1Ko 8:6; Kl 1:16-17; Hi 1:2 * 1:4 Jo 5:26 * 1:5 Jo 3:19 * 1:6 Mt 3:1; Lu 1:13-17, 76, 3:2 * 1:8 Jo 1:20 * 1:9 Jo 8:12; 1Jo 2:8 * 1:10 Jo 1:3, 17:25; Kl 1:16 * 1:12 Ga 3:26 * 1:13 Jo 3:3-6; Je 1:18; 1Pi 1:23 * 1:14 Ga 4:4; Fl 2:7; Hi 2:14; Ais 60:1-2; Lu 9:32; Jo 2:11 * 1:15 Jo 1:27, 30; Mt 3:11 * 1:16 Kl 2:10 * 1:17 Eks 34:28; Ro 6:14, 10:4 * 1:18 Eks 33:20; Jo 6:46; 1Ti 6:16; 1Jo 4:12; Mt 11:27

Jon Baptais

(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Lu 3:2-18)

¹⁹ Wi ham mit iuwe naanmipre mit ne Isrel hir neriuwet mit pris netike mit han ne weiwik miutip me Livai kerek hir nikaap pris niriak menmen, hir nan nitehi Jon nar ik: “Ti hatip ti keimin?” ²⁰ *Hirak kepakin au hirak kewepyapirem ketpor kar ik: “Hi ap Mitik God kehimitena hi akaap mit ne Isrel au.” ²¹ *Hir pike nitiwekhi, “Ti ap Mitik God kehimitenut ti ekepai haiu mit ne Isrel au, te ti keimin? Ti mitik profet ilaija o au?” Hirak ketpor: “Hi ap Ilaija au.” Hir nitiwekhi neteipim: “Ti mitik profet haiu memeriyut ti enen o au?” Hirak katip: “Hi mitik profet ik au.” ²² Hir netp>wek: “Te ti keimin? Mit kerek neriuwetai haiu man in hanhan nanirtei ti atip mit ti keimin. Te ti etpai.” ²³ *Jon ketpor kar ik: “Hi mitik ik ek. Hi mitik herp wit tenhaan weinik mit ap newi hi hnap hatip, ‘Yi mit einetit yayiwe eirikem yaaim te Mitik Iuwe kakitetik kaknen.’” Nipaa profet Aisaia hirak kewis him im mau t>wei.

²⁴ Mit ne Farisi kerek ninin nertei him me Moses hir nisesim, hir keriyen neriuwet mit in nan nitehi Jon menmen im. ²⁵ *Te mit in hir nitehi Jon, “Ti ap Mitik God kehimitenut ti ekaap haiu mit ne Isrel, ti ilaija au, ti mitik haiu memeriyut au, ti henmak te ti hikir mit miyapir neriuwe t>par a?” ²⁶ Itai kai Jon ketpor, “Hi hikir mit neriuwe t>par weinim, te mitik kiutip kerp nimin ke yi mit yi yepitariyek. ²⁷ *Hirak kisisa, te hirak Mitik Iuwe kinina, hi hire mitik enuk weinik.” ²⁸ *Menmen im man meit wit Betani meit menke men pinak ein ke mani Jodan kerek Jon kiki keitai en.

Jisas Nikan kire Sipsip ke God kaki kakisak menmen enum maiu

²⁹ *Maain wi ham itai kai Jon kir Jisas kaknen kakirek hirak katip, “Eiyirek! Mitik ik ek hirak kire Sipsip ke God. Hirak keriuwetek kan in kaki kakikrehir ke haiu mit te hirak kakisak menmen enum haiu miriakem. ³⁰ *Hirak mitik kerekek kerek nipaa hi etpiyek kerek maain kkaru kakisisa kaknen, hirak Mitik Iuwe kinina kentar nipaa hirak kinina kepu ketike God me wi miye ap wina wen au. ³¹ Nipaa hi ap hertei hirak kakre keimin, te hi hikir mit har ik ek te hi eteikin yi mit ne Isrel yi eiyirtei hirak keimin.”

³² *Jon katip him im em me menmen hirak kirem. Hirak katip, “Hi hir God Himin Yaaik kenke keke nepni kan kire hore tapi kan kenterik. ³³ *Hi nipaa hepitari God kehimitanek hirak mitik kerek kakikepai, te God keriuweta hi akiri eiriuwe t>par em, hirak ketpo, ‘Ti ahir God Himin Yaaik kakinke kaknen kakikre mitik, mitik ik kerekek kakwet mit God Himin Yaaik kaku kakreri.’ ³⁴ *Hi epei hirek, te hi etpi hirak Nikan ke God.”

Jisas keithis mitikit disaipel tekyaaait (4)

³⁵ Teipmen, itai kai Jon wen kepeit mani Jodan ketike mitikit disaipel wiketeret. ³⁶ *Hirak kir Jisas kan ken te hirak katip, “Mitik ik hirak Sipsip ke God. Hirak keriuwetek kan kaki kakikaap haiu mit.” ³⁷ Mitikit wik temtau Jon katip kar ik, te hirakit tises Jisas ten tetikerek. ³⁸ Jisas keweikin kiret tisesik, te hirak kit>wekithi, “Yi yayir mekam?” Hirakit tetp>wek, “Rabai, ti hau heit nein?” (Haiu meweikin him Rabai hiram matip Mitik Iuwe tisa.) ³⁹ Hirak katip, “Einen eiyirem.” Te hirakit tetikerek tariyakit ten tir wit kerek hirak kewiyen, te hirakit ten en tetikerek ere witaan (Hiram epei hinkewi te hirakit tetp>wek menmen im.)

⁴⁰ *Mitik hak niuk mirak Endru hirak nikik ke Saimon Pita hirak mitik kiutip ke mitikit wiketeret hirak kemtau him me Jon te hirak kises Jisas. ⁴¹ *Wasenum, mitik Endru kinaaiwir Jisas ken knapin heiyiwe kirak Saimon, hirak ketp>wek, “Hawir epei

* 1:20 Jo 3:28 * 1:21 Mt 11:14; Diu 18:15, 18; Jo 6:14, 7:40; Ap 3:22 * 1:23 Ais 40:3 * 1:25 Mt 21:25; Jo 1:33
 * 1:27 Jo 1:15; Ap 13:25 * 1:28 Mt 3:6; Jo 10:40 * 1:29 Jo 1:36; Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19 * 1:30 Jo 1:15 * 1:32
 Mt 3:16 * 1:33 Lu 3:2-3 * 1:34 Mt 3:17, 17:5, 27:54 * 1:36 Jo 1:29 * 1:40 Mt 4:18-20 * 1:41 1Sml 2:10; Sam 2:2; Jo 4:25

wɪnapɪn Mɪtɪk Iuwe Mesaia.” (Hau meweikɪn hɪm Mesaia hau matɪp Kraiss, Mɪtɪk kerek God kehimitanek kakɪkaap hau mit.) ⁴²*Hɪrak ketpɪwek epei au, Endru keithis Saimon keiyɪk ken kɪr Jisas. Jisas kɪrek, hɪrak ketpɪwek, “Ti Saimon nɪkan ke Jon. In ek hi eweikɪn niuk mit mamre Sifas.” (Hau meweikɪn hɪm hɪram matɪp, “Pita” o “Nan”).

Jisas kenɪne Filip ketike Nataniel hɪrakɪt tisesik

⁴³*Wɪ ham Jisas kekrit kakno provins Galili. Hɪrak han kitet kakno en te hɪrak kɪnapɪn mɪtɪk Filip ketpɪwek kar ik: “Ti enen eisɪsa!” ⁴⁴*Filip hɪrak ke wit Betsaida, wit ke Endru ketike Pita. ⁴⁵*Te Filip kɪnapɪn Nataniel hɪrak ketpɪwek, “Hau epei mɪnapɪn mɪtɪk kerek nɪpaa Moses kewisɪm mau tɪwei mɪrak, hɪrak ketike mɪt profet newisɪm mau tɪwei. Hau epei mɪnapɪnek, hɪrak Jisas, nɪkan ke Josep ke Nasaret.”

⁴⁶*Nataniel ketpɪwek, “Menmen mei miutɪp yaaim ap te mamɪke Nasaret mamnen auye!” Filip kewenhi ketpɪwek kar ik: “Ti eno ehɪrek.”

⁴⁷*Jisas kɪr Nataniel kan kakɪrek, hɪrak katɪp, “Eiyɪrek. Hɪrak mɪtɪk ke Isrel ap kemipɪn au.”

⁴⁸Nataniel ketpɪwek, “Ti harkeik te ti herteiya?” Jisas ketpɪwek, “Filip kenɪnut wen au, hi hɪrit kerek ti hau hɪnɪk nu fik ek.”

⁴⁹*Nataniel ketpɪwek kar ik: “Ti Mɪtɪk Iuwe, ti Nɪkan ke God kerekek. Ti Mɪtɪk Iuwe ehinɪn naanmamrai hau mit ne Isrel.”

⁵⁰Jisas ketpɪwek, “Hi hetput hi hɪrit hau hɪnɪk nu fik te me menmen in ti han kiteta hi Mɪtɪk Iuwe a? Hi hetput maain ti ehɪr menmen iuwe minɪn menmen im em.” ⁵¹*Te Jisas ketpor, “Hi hetpi werek. Yi maain yayɪr wit ke God kakwep te yi eiyɪr mɪt ensel ne God nanɪniu nanɪkiuwe nanɪntar hi Mɪtɪk ke wit ke Mɪtɪk Iuwe.”

2

Mɪtɪk hak keit mɪte te Jisas keweikɪn tɪpar weinɪm hɪram mɪre wain

¹*Wɪ wikak epei men, mɪtɪk ketike mɪte nanɪtan nanɪt wit Kena keit provins Galili. Jisas miye pɪrak hɪre wepeit en. ²Te Jisas ketike mɪt disaipel nɪrak natɪp nanɪno nanɪri nanɪtan. ³*Maain hɪr naam tɪpar wain mɪr epei au, Jisas miye wetpɪwek war ik: “Hɪr naam tɪpar wain epei au mesi.”

⁴*Jisas ketpɪwe, “Ti ap etpo menmen hi ehisesim. Hɪram ap menmen mit. Au, hɪram menmen mai. Wɪ ap man wen au te hi hewepyapɪr hɪrekes hi keimɪn.”

⁵Te Jisas miye pɪrak watɪp mɪt kerek nɪrɪak menmen me mɪt en, “Yi eirɪak menmen eiyɪses hɪm mɪrak kerek hɪrak ketpi ek.”

⁶*Mɪt ne Isrel newis hɪm lo mau tɪwei matɪp hɪr naninɪn nankemyet his te hɪr nanɪm menmen. Me menmen im hɪr newis mɪn iuwe mar hispɪnak kiutɪp (6) (hɪram mɪre heurek nun) hɪram mepu. Hɪram iuwe te mamtenen tɪpar yapɪrwe (Mar ke heurek hiswiyen hiswiyen hiswiyen (30)). ⁷Te Jisas katɪp mɪt en, “Yi eiwen tɪpar emɪkre mɪn.” Te hɪr newen tɪpar mekrerem ere mau hɪm. ⁸Epei au, hɪrak ketpor, “Yi eiwen tɪpar mei eiyɪm eino eiwet mɪtɪk naanmɪpre menmen me neitan em.” Hɪrak katɪp epei au, hɪr neiyɪm nen newet mɪtɪk ek em. ⁹Hɪr neiyɪm nen newetɪwekem, hɪrak kaam tɪpar mei kike kerek Jisas keweikɪnhis em mɪre tɪpar wain, hɪrak kepɪtari mɪt neit tɪpar wain im neit nein. (Te mɪt kerek nɪmɪan (o nɪmin) tɪpar im em hɪr nerteiyem.) Te hɪrak kenɪne mɪtɪk kerek keit mɪte ep hɪrak ketpɪwek kar ik: ¹⁰“Mɪt yapɪrwe newet mɪt tɪpar wain yaaim, hɪr ninɪn nanɪm, te maain hɪr netaritari, hɪr newetɪr tɪpar yaaim kike. Te ti au! Ti etenen tɪpar wain yaaim ti ewet mɪt em emakaru.”

* 1:42 Mt 16:18; Mk 3:16 * 1:43 Mt 8:22; Mk 2:14 * 1:45 Diu 18:18; Ais 7:14, 9:6; Jer 23:5; Esi 34:23 * 1:46 Jo 7:41, 52 * 1:47 Sam 32:2 * 1:49 Mt 14:33, 16:16, 27:42; Mk 3:11; Jo 12:13 * 1:51 Jen 28:12 * 2:1 Jo 1:43 * 2:3 Jo 19:26 * 2:4 Jo 7:30, 8:20 * 2:6 Mk 7:3-4

¹¹* Menmen im hīram menmen iuwe Jisas kinin kirīakem. Hīrak kirīakem keit Kena hīrak wit kike ke provins Galili. Ik ek keteikin haiu mit disaipel nīrak menmen iuwe God kewetiwekem, te haiu han kitet hīrak Mitik God keriuwetek kan kakikepai haiu mit.

¹²* Epei au, Jisas ketike miye pirak kikrek tirak netike mit disaipel nīrak nen wit Kapaneam nau en wi ham.

Jisas kepir mit nesiuwe menmen neit pewek neit winak iuwe ke God keit Jerusalem (Mt 21:12-13; Mk 11:15-19; Lu 19:45-46)

¹³* Wi Pasova menep mamnen te mit ne Isrel han tewenin nipaa God kenep mit ne Isip, te maamrer nīr au. Me wi im Jisas ken wit iuwe Jerusalem. ¹⁴ Hīrak ken kekere winak iuwe ke God, hīrak kir mit kerek nesiuwe bulmakau metike sipsip, hore nīmanp nanit pewek mamrerim. Hīrak kir mit in netike mit han nau yeno hīr neit pewek me mit nerer wit wit newetir pewek ham yaaim me Isrel. ¹⁵ Hīrak kir menmen im, Jisas keit waai kirīakek kire nipin kiwaaiyek kenep sipsip bulmakau. Mit nau yeno netenen pewek hīrak kepiri nen witeik. Hīrak kepiri nen wit eik, hīrak kenke kinaan keit pewek mir kewirem mesikenik miwaai ti. ¹⁶* Hīrak katip mit kerek nesiuwe hore kar ik: “Yi eikinin eiym eino wit eik. Hi hinapen yi yirak winak ke Haai kai enuk kire winak maket mit neiyik neisuwe menmen neitak.” ¹⁷* Haiu mit disaipel nīrak han kitet him nipaa haiu mekinaam mau tiwei me God hīram matip mar im: “Hi hanhan iuwe me naanamprut winak kit kaku werek werek.”

¹⁸* Hīrak kirīak menmen im epei au, hīr mit iuwe ne kaunsil ke Isrel nan netpiwek, “Ti eriak menmen iuwe manmen emtekin God kewisit te ti han hepīr menmen im meit winak iuwe kirak ik ek.”

¹⁹* Jisas ketpor kar ik: “Yi yaiwen winak ke God ik ek, te wi wikak hi pike eimaak.”

²⁰ Hīr pike netpiwek, “Me 46 tito mit nime winak iuwe ke God ik ek. Te ti hatip ti pike eimaak me wi wikak keremem a? Taauye!”

²¹* Jisas ap katip me winak ke God. Au, hīrak katip me yink kirak. ²²* Te maain mit nenep Jisas kaki, God kikiak hīrak kekrit kepu, haiu mit disaipel nīrak meket han him nipaa hīrak ketpim, te haiu mises him nipaa God kewisim mau tiwei. Hīram metike him me Jisas.

Jisas kertei han ke mit yapirwe

²³* Jisas wen kepu Jerusalem me wi Pasova, wi kerek mit han tewenin God kenep mit ne Isrel au, mit ne Isip keriyen. Me wi im mit yapirwe nisesik nentar menmen yaaim iuwe hīr nīrek hīrak kirīakem. ²⁴ Te Jisas ap kemtau him hīr netpiwekem kisesim au. Hīrak ap kewisi hīr nehimitanek mitik iuwe king kir naanmpri au, kentar hīrak kertei menmen mit ne ti hīr hanhanem. ²⁵* Hīrak epei kertei werek werek menmen mekre han ke mit ne ti ap mitik hak te kakinnek kertei han ke mit te hīrak ketpiwekem au.

3

Jisas ketike Nikodimas tewepnak

¹* Mitik niuk mirak Nikodimas kepu. Hīrak mitik hak ke mit ne Farisi kerek hīr ninin nises him me Moses. Hīrak mitik iuwe hak ke mit kerek ninin naanmpre mit ne Isrel. ²* Witaan ham hīrak kan kir Jisas ketpiwek kar ik: “Mitik luwe, haiu mertei God keriuwetit ti han ti heteiknai menmen. God kekepit ti hīriak menmen. Mit neiyen ap te nanriak menmen iuwe mamir ke ti hīriakem taau!” ³* Jisas ketpiwek kar ik: “Hi hetput him im em hīram yaaim. Mitik ap kakweikin yaaik kakir ke nikan miye winaak ek, hīrak ap te kaku kaktike God taau!”

* 2:11 Jo 1:14, 4:54, 11:40; Lu 9:32 * 2:12 Mt 4:13 * 2:13 Eks 12:1-17; Jo 6:4, 11:55 * 2:16 Lu 2:49 * 2:17 Sam 69:9 * 2:18 Mt 21:23 * 2:19 Mt 26:61, 27:40; Ap 6:14 * 2:21 1Ko 6:19 * 2:22 Jo 12:16, 14:26 * 2:23 Jo 7:31 * 2:25 Mk 2:8 * 3:1 Jo 7:50, 19:39 * 3:2 Mt 22:16; Jo 9:16 * 3:3 Mt 18:3; 1Pi 1:23

⁴ Nikodimas kit⁺wekhi kar ik: “Markeik te mit⁺ik nepei enuk ke mit⁺ik h⁺irak p⁺ike kakre mit⁺ik pip⁺iak. H⁺irak p⁺ike kaku kak⁺ikre tu ke miye p⁺irak te h⁺ire p⁺ike wawinaak?”

⁵ *Jisas kewenhi ketp⁺wek kar ik: “God ap te kakin⁺in naanmampre mit⁺ ere mit⁺ han nank⁺iri nanriuwe t⁺ipar, God H⁺im⁺in Yaaik kak⁺riak h⁺im⁺in k⁺ir h⁺irak yaaik. ⁶ *Mit⁺ik kerek miye winaak, h⁺irak k⁺ire mit⁺ik kerekek. Mit⁺ik God H⁺im⁺in Yaaik kak⁺riakek h⁺im⁺in k⁺irak h⁺irak yaaik, h⁺irak k⁺ire God. ⁷ Ti ap han kekrit ep⁺ip⁺ir entar h⁺im im hi hetputem me yi yap⁺irwe God H⁺im⁺in Yaaik ekrekyi h⁺im⁺in ki h⁺irak kakre yaaik. ⁸ *N⁺ime miniu mepno in mepno ein. Yi yemtau h⁺iram mat⁺p, te yi ap yertei h⁺iram meke nein man, te mamno nein. God H⁺im⁺in Yaaik h⁺irak k⁺ire n⁺ime. Haiu mep⁺tari karkeik h⁺irak k⁺ir⁺ak menmen k⁺ikaap mit⁺ au.”

⁹ Nikodimas kit⁺wekhi kar ik: “Mam⁺rkeik te menmen im em manmen?”

¹⁰ Jisas ketp⁺wek, “Ti mit⁺ik iuwe tisa ti hertei menmen yap⁺irwe hin⁺in mit⁺ ne Isrel, te ti ap hertei menmen im au a? Menmen mit⁺! ¹¹ *Hi hetput werek. Haiu mat⁺p menmen haiu epei merteiyem, haiu mat⁺p menmen haiu epei m⁺irem. Te yi yeweik⁺in sip yewet menmen haiu metpiyem. ¹² *Hi nepei hetpi menmen me t⁺i im e te yi ap han kiketim yisesim au. Te hi hetpi me menmen me wit ke God, mam⁺rkeik te yi yay⁺mtau menmen hi etpiyem me wit ke God yi yayisesim a? Taauye! ¹³ *Mit⁺ik keiyak ap n⁺ipaa ken wit ke God heven au. Hi Mit⁺ik ke wit ke Mit⁺ik luwe kerekek, hi h⁺inaaiwir wit k⁺irak hekiuwe han t⁺i ik e. ¹⁴ *N⁺ipaa Moses k⁺ik⁺ak manpen kau niu keit wit wein⁺ik mit⁺ ap newi. Mar im, mit⁺ nanwenk⁺ika hi Mit⁺ik ke wit ke Mit⁺ik luwe nanwisa antar nu tentarak⁺t. ¹⁵ *Te mit⁺ yap⁺irwe kerek nises God, h⁺ir nanu nantikerek tipmain tipmain enum eik.

¹⁶ * “God hanhan mit⁺ ne t⁺i ik iuwe te h⁺irak keriuwet n⁺ikan k⁺irak kiut⁺p kerekek kan t⁺i ik. Te neim⁺in kerek nanisesik, h⁺ir ap nani au. H⁺ir nanu nan⁺t nantike God tipmain tipmain enum eik. ¹⁷ *God ap kesiuwe hi N⁺ikan k⁺irak hi han t⁺i ik skelim mit⁺ au. Hi han hahi akaap mit⁺ ne t⁺i ik. ¹⁸ *Neim⁺in nis⁺isa hi N⁺ikan ke God ap te God skelim h⁺ir nan⁺ino si au. Te neim⁺in kerek ap nis⁺isa hi N⁺ikan ke God ehu, h⁺irak God epei skelim mit⁺ in nentar h⁺ir ap han kitet he N⁺ikan kiut⁺p kerekek k⁺irak ah⁺sak menmen enum h⁺ir niri⁺akem. ¹⁹ *God skelim mit⁺ kak⁺ir ik. H⁺im mai yaaim m⁺ire wepni k⁺ir, hi han t⁺i ik heteik⁺in mit⁺ menmen me God. Te h⁺ir hanhan menmen enum me t⁺i h⁺iram m⁺ire w⁺itaan toto. Menmen yaaim em me God au. Hir hanhan menmen enum me t⁺i nentar h⁺ir niri⁺ak menmen enum enum. ²⁰ *Neim⁺in h⁺ir niri⁺ak menmen enum h⁺ir nire mit⁺ enun nepan ne menmen yaaim me God. Te h⁺ir ap nan⁺inen nanises hi N⁺ikan ke God nan⁺intar h⁺ir niri⁺ak hi ewepyap⁺ir menmen enum h⁺ir niri⁺akem. ²¹ Te neim⁺in h⁺ir hanhan nan⁺irak menmen yaaim, h⁺ir nan⁺inen hi N⁺ikan ke God kerek h⁺im mai yaaim h⁺iram m⁺ire wepni te h⁺ir nanteik⁺in mit⁺ yap⁺irwe h⁺ir niri⁺ak menmen yaaim God kat⁺p h⁺ir enri⁺akem.”

Jon kewepyap⁺ir Jisas h⁺irak keim⁺in

²² *Jisas kat⁺p Nikodimas epei au, Jisas ketike mit⁺ disaipel n⁺irak n⁺inaaiwir Jerusalem nen wit hak kike ke Judia. H⁺irak kau en ketikeri w⁺i ham, h⁺ir n⁺ik⁺ir mit⁺ miyap⁺ir neriuwe t⁺ipar. ²³ Jon h⁺irak k⁺ik⁺ir mit⁺ neriuwe t⁺ipar menep t⁺i niuk m⁺irak Inon, h⁺irak menep wit Selim. H⁺irak k⁺ik⁺ir mit⁺ in kentar t⁺ipar yap⁺irwe meitai. Mit⁺ nen nan⁺rek te h⁺irak k⁺ik⁺iri. ²⁴ *(Mit⁺ik iuwe King Herot ap kewis Jon kekre w⁺inak enuk ke gavman wen au.)

²⁵ Mit⁺ disaipel han ne Jon netike mit⁺ik hak ke Isrel h⁺ir nenehan nentar menmen me n⁺ik⁺ir mit⁺ neriuwe t⁺ipar nises h⁺im mit⁺ ne Isrel n⁺ipaa nisesim. ²⁶ *Te h⁺ir nen Jon nit⁺wekhi nar ik: “Mit⁺ik luwe, ti han kitet mit⁺ik kerek n⁺ipaa ketikewit yeit mani Jordan

* 3:5 Esi 36:25, 27; Ta 3:5 * 3:6 Sam 51:5; Jo 1:13 * 3:8 Ekl 11:5 * 3:11 Jo 3:32, 8:26 * 3:12 Lu 22:67
 * 3:13 Pro 30:4; Ro 10:6 * 3:14 Nam 21:9; Jo 8:28, 12:32 * 3:15 Jo 20:31 * 3:16 Ro 5:8, 8:32; 1Jo 4:9-10; Jo 3:36, 10:28 * 3:17 Lu 19:10; Jo 5:22, 12:47; Ap 17:31 * 3:18 Jo 3:36, 5:24 * 3:19 Jo 1:5, 9, 8:12 * 3:20 Ef 5:11-13 * 3:22 Jo 4:1-2 * 3:24 Mt 4:12 * 3:26 Jo 1:26-34

yeit p̄nak eik, kerek ti hat̄p h̄im m̄rak em? H̄rak epei k̄k̄r in ek, te m̄t yap̄rwe nan̄no nan̄rek.”

²⁷*Jon ketpor, “God keit wit k̄rak Heven ap keruwet m̄tik kiut̄p menmen h̄rak ap kakt̄wem au. ²⁸*Yi h̄ras yertei h̄im mai kerek n̄paa hi hetpim. Hi hat̄p har ik: ‘Hi ap Krai au. God keruweta te hi h̄nin han hewepyap̄rek.’ ²⁹*M̄tik kerek kak̄t m̄te h̄re m̄te p̄rak. Jisas h̄rak k̄re m̄tik ik. M̄t nises h̄im m̄rak h̄r n̄re m̄te p̄rak. M̄tik kerek wariyak̄t k̄rak kemtewek h̄rak kaknen ketp̄wek menmen, h̄rak han yaaik kar ke in ek hi han yaaik iuwe. Te hi ap ȳnk enuk hentar m̄t yap̄rwe nisesik au. In ek hi han yaaik iuwe. ³⁰H̄rak kakre M̄tik luwe keit niuk iuwe, te hi au hi h̄re m̄tik wein̄k.”

³¹*Jisas kerek keke wit ke God kan t̄ ik h̄rak kin̄n m̄t. Keim̄n h̄rak ke t̄ ik h̄rak m̄tik kerekek, h̄rak han kitet menmen me t̄ ik. H̄rak kerek ke wit ke God h̄rak h̄rak kin̄n menmen yap̄rwe. ³²*H̄rak kewepyap̄r h̄im me menmen h̄rak epei k̄rem, menmen h̄rak apei kemtewem. H̄rak kewepyap̄rem kat̄p m̄t em te m̄tik keiyak ap kemtewem kisesim au. ³³M̄tik kerek h̄rak kemtau kises him m̄rak h̄rak keteik̄n m̄t han God h̄rak kat̄p h̄im yaaim. ³⁴*M̄tik kerek God keruwetek h̄rak kakwepyap̄r h̄im me God kentar h̄rak kewet̄wek H̄im̄n k̄rak Yaaik keneises han k̄rak kekepik k̄rakem. ³⁵*God Haai hanhan N̄kan k̄rak, te h̄rak kewet̄wek menmen yap̄rwe meit his m̄rak. ³⁶*Neim̄n nises n̄kan ke God nan̄t h̄im̄n yaaik kaku kak̄t tipmain tipmain enum eik. Neim̄n neweik̄n sip newet h̄im me n̄kan ke God, h̄r ap te nanu nan̄t au. God han enuk kakriuwari.

4

Jisas ketike m̄te pe Sameria h̄r newepnak

¹*Me w̄ im m̄t ne Farisi kerek nin̄n nises h̄im me Moses nemtau h̄im ham mar im: “Jisas keithis m̄t yap̄rwe te h̄rak k̄k̄ri nin̄n Jon.” ²Te Jisas h̄rekes ap k̄k̄r m̄t au. H̄r m̄t disaipel n̄rak keriyen n̄k̄ri. ³Jisas kertei menmen m̄t ne Farisi h̄r nemtewem, te h̄rak k̄naaiw̄r provins Judia h̄rak p̄ke kepno provins Galili. ⁴*Te yayiwe h̄rak kitetik ek ken kerekir provins Sameria.

⁵*Te h̄rak ken wit hak iuwe ke Sameria niuk m̄rak Saika. Wit ik h̄rak menep t̄ me ni kerek n̄paa enum eik Jekop epei kewet n̄kan k̄rak Josep em. ⁶Hei ke m̄t h̄r nanm̄an t̄par keit in kerek n̄paa maam ke Isrel h̄rak kekin̄k. Jisas h̄t mekek te h̄rak kau menep hei kerekek. Wepni nepei kan kau n̄m̄niuwe. ⁷Jisas kau en, m̄te hap pe Sameria wan waum̄an t̄par. Te Jisas kit̄wehi, “Ti eweto t̄par mei eh̄im.” ⁸(H̄r m̄t disaipel ne Jisas epei nen wit eik nanw̄r pewek nan̄t menmen me h̄r nan̄im.) ⁹*M̄te pe Sameria wewenhi wat̄p, “Ti m̄tik ke Isrel, hi m̄te pe Sameria. Kenmak te ti hitauhi t̄par te ti eh̄im a?” (M̄t ne Isrel ap te nan̄t menmen me Sameria m̄re t̄kenup wenkep̄ye kerek naam menmen nekrerem em au. H̄r han kitet God kakt̄p h̄r enun nan̄nterim.)

¹⁰*Jisas ketp̄we, “Ti ertei werek menmen God kakweti yi m̄t em, ti hertei hi keim̄n hi hituthi, ‘Ti eweto t̄par mei eh̄im’, te ti etpo, ‘Ti eweto t̄par mei yaaim mamu mam̄t tipmain tipmain enum eik.’” ¹¹M̄te wat̄p war ik, “M̄tik luwe, ti ap heit menmen me t̄par. Hei ke t̄par ik h̄rak kesikekre. Te ti eh̄t t̄par yaaim mamkaap haiu m̄t mamu werek tipmain tipmain enum eik eh̄t nein?” ¹²*N̄paa maam n̄pu kiau Jekop kewetei hei ik. H̄rak n̄paa ketike n̄kerek, sipsip, bulmakau m̄rak, h̄r naam t̄par im em. Ti are iuwe hin̄n maam kiau Jekop?” ¹³Jisas kewenhi kat̄p, “M̄t yap̄rwe nan̄im t̄par im em maain h̄r p̄ke h̄im niu enuk (o mar kakwenk̄kor h̄im) nan̄im t̄par meiyam. ¹⁴*Te neim̄n nan̄im t̄par kerek hi ewet̄rem, maain h̄r ap te h̄r p̄ke h̄im niu enuk (o mar

* 3:27 Jo 19:11, 1Ko 4:7, Hi 5:4 * 3:28 Jo 1:20, 23; Mt 11:10 * 3:29 Mt 9:15 * 3:31 Jo 8:23; 1Jo 4:5 * 3:32 Jo 3:11 * 3:34 Jo 1:32; Ap 10:38 * 3:35 Mt 11:27; Jo 5:20, 10:17 * 3:36 Jo 3:16-18; 1Jo 5:12; Lu 3:7 * 4:1 Jo 3:22, 26 * 4:4 Lu 9:52 * 4:5 Jen 33:19; Jos 24:32 * 4:9 Esr 4:1-5, 9:1-10:44; Lu 9:52-53 * 4:10 Jo 4:26, 7:37-38; Rev 21:6 * 4:12 Jo 8:53 * 4:14 Jo 6:35

kakwenkikor hım) au. Tıpar kerek hi ewetırem hıram mamre tıpar mamıkre han kır mamu mamıt mamkaap mıt nanu werek werek tipmain tipmain enum eik.”

¹⁵ Hıre pıke wıtıwekhi war ik: “Mıtık luwe, ti eweto tıpar mei im em. Te hi ap pıke hım niu enuk (o mar kakwenkikor hım) au. Te maain hi ap pıke anen in amıan tıpar mei au.”

¹⁶ Jısas ketpıwe, “Ti eno enıne mıtık kit te ti pıke enen in.”

¹⁷ Mıte watıp, “Hi ap heit mıtık au.” Jısas ketpıwe, “Ti hatıp ti mıtık au. Ti atıp werek. ¹⁸ Nıpaa ti heit mıkaan nar hispınak (5). In ek mıtık ti hau hetikerek hırak ap mıtık kit. Ti epei hatıp werek.”

¹⁹ *Hıre wetpıwek, “Mıtık luwe, hi hertei ti hıre mıtık profet. ²⁰ *Maamrer nai ne Sameria nıses God newenıpiyek neit mınıu (o neiyıp) ik ek. Te haiu emwenıpi God emeitak. Te yi mıt ne Isrel yatıp wit iuwe Jerusalem hırak yaaik kerekek. Wit hak au.”

²¹ Jısas ketpıwe, “Mıte, ti ehıses hım mai. Maain wı ham mamnen te yi mıt ne tı yaiwenıpi niuk me Haai kai yayıt mınıu (o neiyıp) ik au, o yayıt wit iuwe Jerusalem au.”

²² *Jısas ketpıwe, “Yi mıt ne Sameria ap yertei werek keimın yi yısesik yewenıpiyek. Haiu mıt ne Isrel mertei werek keimın haiu mısesik mewenıpiyek. Menmen God hırak kırıakem keithis mıt miyapır hır nısesik, hırak kewetayem. ²³ Wı epei mamnen menep te mıt kerek hır yaain nıses God Haai, hır nanwenıpiyek neriuwe han kır. Te mıt nar ik God Haai hanhan hır enısesik enwenıpiyek. ²⁴ *God hırak Hımın Yaaik kerekek. Hır mıt hır newenıpi niuk mırak, hır enıses menmen yaaim enwenıpiyek enriuwe hımın kır yaaik.”

²⁵ *Te mıte wetpıwek, “Hi hertei maain mıtık Mesaia kerek God kehımıtanek kaknen, hır mıt nenewek Kraıs, maain hırak kaknen hırak kakıtpai menmen yapırwe.”

²⁶ *Jısas ketpıwe kar ik: “Hi kerekek hi atıp etikewit hi Kraıs.”

²⁷ Hırak katıp kar ek, hır mıt disaipel nırak hır nırek katıp ketike mıte hap, hır han kitet yapırwe. Te in ek mıtık keiyak ap kitıwehi kar ik: “Ti ehıt mekam?” O hır nitıwekhi, “Kenmak te ti hatıp hetikerep?”

²⁸ Hıre wınaaiwır heurek ke tıpar mıre, hıre pıke wen wit iuwe eik, te hıre wen watıp mıt yapırwe. ²⁹ Hıre wetpor, “Yi einen eiyır mıtık ik. Hırak ketpo menmen yapırwe kerek hi nıpaa hırıakem. Hırak mıtık Mesaia kerek God kehımıtanek kakıkaap haiu mıt?” ³⁰ Hıre wetpor, te hır nınaaiwır wit ek nen nanır Jısas.

³¹ Mıte wen wit kıre eik, mıt disaipel natıp Jısas, “Mıtık luwe, ti ehım menmen.”

³² Te Jısas ketpor, “Hi menmen mai yi ap yerteiyem hi hahım.”

³³ Mıt disaipel nırak hıras natıp nar ik: “Mıtık keiyak ketıwek menmen keiyım kan o?”

³⁴ *Jısas ketpor, “Menmen mai mar im: Hi hises hım me Haai hırak nıpaa kerıuweta te hi han. Hi arıak wok mırak enemtın hıram mar ke menmen hi ahım.” ³⁵ *Yi mıt yatıp yar ik: “Wenke tekyaaıt (4) ere wı mamnen te haiu mamket menmen mau ni. Hi hetpi. Yi eiwaainaan heriyai heriyai eiyır ni werek werek. Teket epei me yaaim te yi eiketım mamnen. ³⁶ Mıtık hırak kerek epei keıt menmen, hırak keıt pewek hıram mamu werek. Hıram mar ke hırak kari han ke mıt hır enıses hım me God te hır enu enıt tipmain tipmain enuk eik. Mıtık kerek kamır ni hırak ketike mıtık kerek keıt menmen me ni hırakıt han yaaik tekiyakıt. Mıt han natıp mıt hım me God netike mıt hır nari han ke mıt hır nıses hım me God hır nıre mıtıkıt wik it. ³⁷ Mar ek te hım im hıram yaaim. ‘Mıtık kiutıp kamır menmen, maain mıtık hak kakıketım.’ ³⁸ Nıpaa hi erıuweti yi yen yari han ke mıt hır nıses hım me God yar ke mıtık kakıt menmen epei me yaaim meıt ni eim. Nıpaa yi ap yen yetpor menmen, te yi yıkıak han kır te hır nanıses hım me God. Mıt han kerıyen nırıak menmen im. Te in ek yi yıkaap mıt hır nanıses hım me God.”

* 4:19 Jo 7:40, 9:17; 1Ko 14:24-25 * 4:20 Diu 12:5-14; Sam 122:1-5 * 4:22 2Kin 17:29-41; Aıs 2:3; Ro 9:4-5 * 4:24 2Ko 3:17; Ro 12:1; Fl 3:3 * 4:25 Jo 1:41 * 4:26 Mk 14:61-62; Jo 9:37 * 4:34 Jo 6:38, 17:4 * 4:35 Lu 10:2

³⁹ Maain mit yapirwe ne wit kike Saika ke provins Sameria nises Jisas nentar hir nemtau him me mite hire epei wetpor, "Hirak ketpo menmen yapirwe nipaa ein hi hiriakem." ⁴⁰ Te mit ne Sameria nan nir Jisas hir netpwek eku ektikeri. Te hirak kau ketikeri neit wit eik wi wik.

⁴¹ Mit han yapirwe hir nemtau him mirak te hir nisesik.

⁴² *Te hir natip mite, "In ek haiu memtau him mirak te haiu misesim. Haiu ap misesim mentar menmen nipaa ti etpaiyem au. Haiu hiras memtewem te haiu han kitet hirak Mitik Kraiskerek God keriuwetek kaknen kakikaap haiu mit miyapir ne ti."

Jisas kikaap nikan ke mitik iuwe ke gavman

⁴³ *Wi wik epei au, Jisas kinaaiwir wit ik hirak ken Galili.

⁴⁴ *Jisas hirekes epei katip, "Mitik profet niuk mirak iuwe meit wit kirak au." ⁴⁵ *Te wi Jisas epei ken kiun provins Galili, mit nau en netpwek, "Ti yaaik ti han." Hir netpwekem nentar hir hiras nipaa nen nir menmen me wi Pasova neit Jerusalem me wi mit nererik han tewenin God nipaa kenep mit ne Isip hir naa. Te hir epei nir menmen yaaim hirak kiriakem keit ein. ⁴⁶ *Epei au, Jisas pike ken wit Kena ke provins Galili, wit kerek nipaa hirak keweikin tipar weinim mire tipar wain. Mitik iuwe ke gavman keit Kapaneam kau in. Nikan kirak hirak kinap. ⁴⁷ *Hirak kemtau Jisas epei kinaaiwir provins Judia kan Galili, te hirak ken kerek kitiwekhi eknen ekikaap nikan kirak kinap. Nikan kirak epei menep kaki. ⁴⁸ *Jisas ketpwek, "Yi ap yir menmen iuwe hi ariakem, te yi ap eiyimtau him mai eiyisesim au."

⁴⁹ Mitik iuwe ke gavman ketpwek, "Mitik Iuwe, ti esiukin, o au en, nikan kai kaki."

⁵⁰ *Jisas ketpwek, "Ti eno! Nikan kit kaku werek." Mitik ik kemtau him me Jisas kisesim te hirak kinaiwerek ken. ⁵¹ Hirak kepno winak kirak, mit kerek nerekyiwek menmen hir nan newenek yayiwe hir netpwek, "Nikan kit epei kire yaaik."

⁵² Hirak kitorhi, "Kewaa meruri nikan kai hirak kire yaaik?" Hir netpwek, "Nepip wepni kau niminiuwe hirak yink sisi epei au meit." ⁵³ *Te haai kertei me nepip wepni kau niminiuwe, Jisas ketpwek nikan kaku werek. Te hirak ketike mite nikerek narak hir nises him me Jisas.

⁵⁴ *Menmen im hiram menmen yaaim wik hirak kiriakem me wi hirak kinaaiwir Provins Judia ken kiun provins Galili.

5

Jisas kikaap mitik hak kinap hirak kire yaaik keit wan werweik ke Betesda

¹ Jisas kikaap nikan ke mitik iuwe epei au, wi ham kerek mit ne Isrel nererik naam menmen epei man. Te Jisas pike ken Jerusalem. ² Meit Jerusalem menep wepir iuwe ke sipsip, wanwerweik iuwe kiwaairi. Mit natip him Hibru hir nenewek Betesda. Menep wan werweik kerekek mit newep weisaak hispinak (5) te mit ninapen wepni o hawi te hir nisawin newim. ³ Mit miyapir yapirwe kerek hir ninap hir niwaairi. Hir mit han nanamir toto, mit han his hit min enum, mit han his hit epei maa. ⁴ Wi ham mitik ensel ke Mitik Iuwe God kenke kan wan kerekek te hiram tipar mitanik. Tipar mitanik nepei au, mitik kinin kakikwe kakno kakikre tipar, hirak kakre yaaik. ⁵ Mitik kiutip kau weisaak nipaa hirak kinap ere 38 tito. ⁶ Jisas kir mitik ik kipwaa en, hirak kertei hirak kinap kiwaa wi yapirwe, te Jisas ketpwek kar ik: "Ti hanhan ti pike are yaaik a?"

⁷ Mitik ik kerek kinap hirak ketpwek, "Mitik Iuwe, kerek tipar miririr, hi ap mit nei nekina newisa hekre tipar au. Hi hirekes eno, mit han hir ninatin nan ninina."

* 4:42 1Jo 4:14 * 4:43 Jo 4:40 * 4:44 Mt 13:57 * 4:45 Jo 2:23 * 4:46 Jo 2:1-11 * 4:47 Mt 8:5-6 * 4:48 Jo 2:18; 1Ko 1:22 * 4:50 Mt 8:13; Mk 7:29 * 4:53 Ap 16:14-15, 31 * 4:54 Jo 2:11, 23

⁸* Jisas ketp*iw*ek, “Ti ekrit eh*irp* eh*it* yeno mit eiy*im* eno.” ⁹* Wasenum h*ir*ak m*it*ik k*in*ap ek h*ir*ak k*ire* yaaik. H*ir*ak keit yeno m*ir*ak keiy*im* ken.

W*i* im h*ir*am w*i* Sabat. ¹⁰* M*it* iuwe ne Isrel n*ir* m*it*ik ik kemer*ir* yeno m*ir*ak te h*ir* nenerek netp*iw*ek, “Petepin h*ir*am w*i* Sabat. W*i* im em ti ap emer*ir* yeno mit em*it*!” ¹¹ H*ir*ak kewenhi ketpor, “H*ir*ak m*it*ik kerekya hi h*ire* yaaik ketpo, ‘Ekin yeno mit eiy*im* ekrit eno.’”

¹² H*ir* nit*iw*ekhi, “Keim*in* h*ir*ak ketput ti ekin yeno mit eiy*im* ekrit eno a?” ¹³ M*it*ik kerek Jisas kekepik ap kertei h*ir*ak keim*in* kentar Jisas k*n*aiw*ir*ek ken ek, m*it* yap*ir*we nererik neit wit eik e.

¹⁴* Maain Jisas k*n*ap*in*ek keit w*in*ak iuwe ke God h*ir*ak ketp*iw*ek, “Ti epei h*ire* yaaik. Ti ap p*ike* hanhan ehises menmen enum te menmen ham iuwe enum mamnen mamwit.”

¹⁵ H*ir*ak ketp*iw*ek epei au, m*it*ik ik ken kat*ip* m*it* iuwe ne Isrel kar ik: “M*it*ik kerek kerekya hi yaaik h*ir*ak Jisas.”

¹⁶* H*ir*ak ketpor Jisas kekepik te m*it* iuwe ne Isrel h*ir* nin*in* n*ir*iak Jisas enum nentar h*ir*ak k*ika*ap m*it*ik enuk k*n*ap iuwe h*ir*ak k*ire* yaaik me w*i* Sabat (kerek m*it* n*ir*iak menmen au. H*ir* nau wein*im*.) ¹⁷* H*ir* nat*ip* Jisas enum nenerek, te h*ir*ak ketpor, “Hekrit hekrit Haai kai k*ir*iak menmen, te hi ariakem har ke h*ir*ak k*ir*iakem.”

¹⁸* H*im* im kerek Jisas ketpim m*ir*iak m*it* iuwe ne Isrel han enuk iuwe te h*ir* hanhan nan*in*ep Jisas kaki. H*ir* hanhan nank*ip* kentar h*ir*ak k*ika*ap m*it*ik ke w*i* Sabat kerek au. H*ir* han enuk nank*ip* nan*in*tar h*ir*ak kat*ip* God h*ire*kes Haai k*ir*ak, te h*ir*ak k*ir*iak h*ire*kes iuwe k*ire* God Haai.

God kehimitan nikan kirak hirak iuwe kirak menmen mirak

¹⁹* M*it* iuwe ne Isrel nenerek, te Jisas ketpor, “Hi etpi h*im* yaaim! Hi N*ikan* ap te hi h*ire*kes ariak menmen mei wein*im* me han kai au. Hi h*ir*iak menmen mam*ir* ke hi h*ir* Haai kai k*ir*iakem. Haai kai k*ir*iak menmen, hi herteiyem te hi h*ir*iakem. ²⁰* Haai h*ir*ak hanhan keriuwa hi N*ikan* k*ir*ak, h*ir*ak keteikno menmen iuwe h*ir*ak k*ir*iakem. Maain h*ir*ak kakteikno menmen iuwe min*in* menmen hi epei h*ir*iakem te yi yap*ir*we han kakikrit kakriuwem. ²¹* H*iram* mar ke Haai k*ik*ian m*it* kerek epei naa ek te h*ir* p*ike* nekrit nau, te hi nikan k*ir*ak ehises han kai awis h*im*in yaaik kaku kakikre han ke m*it* kerek hi hanhan hewisik kakikre han k*ir*. ²²* Haai kai h*ire*kes ap skelim m*it* au. H*ir*ak kewisa hi N*ikan* k*ir*ak hi ekreh*ir* k*ir*ak hi skelim m*it*. ²³* Te m*it* yap*ir*we nanwen*ipi* niuk me hi N*ikan* mam*ir* ke h*ir* newen*ipi* niuk me Haai kai. M*it* kerek ap newen*ipi* niuk me hi N*ikan*, h*ir* ap nanwen*ipi* niuk me Haai kai kerek keriuweta hi han in.

²⁴* “Hi hetpi h*im* yaaim. Neim*in* nemtau h*im* mai h*ir* nisesim, te h*ir* nanises h*im* me h*ir*ak kerek keriuweta hi han in, te h*ir* nanit h*im*in yaaik kaku kakit tipmain tipmain enum eik. Hi ap te skelim m*it* au. H*ir* nepei ninaaiw*ir* menmen enum, h*ir* neit h*im*in yaaik nanu werek. ²⁵* Hi hetpi h*im* yaaim. W*i* kerek n*ip*aa God kehimitanem h*ir*am epei man, te m*it* n*ip*aa naa h*ir* nanimtau h*im* me hi N*ikan* ke M*it*ik Iuwe God. Te neim*in* nanimtwem, h*ir* nanit h*im*in yaaik nanu werek. ²⁶* God Haai h*ir*ak kaki au. H*ir*ak Haai ke menmen mamkaap menmen yap*ir*we mamu mamit. Te h*ir*ak keweto hi N*ikan* k*ir*ak menmen te hi ap hahi au. Hi hetenen menmen im te hi akaap m*it* miyap*ir* te h*ir* nanu nanit tipmain tipmain enum eik. ²⁷* H*ir*ak kewisa hi Iuwe hi skelim m*it* hentar hi M*it*ik ke wit k*ir*ak. ²⁸ Yi ap han kekrit ke menmen im epei au em*it*. W*i* mamnen te m*it* kerek n*ip*aa naa m*it* newisi nekre hei nanimtau h*im* me hi N*ikan* ke M*it*ik Iuwe. ²⁹* Te h*ir* naninaaiw*ir* hei, h*ir* nanitpaan nanin*en* witik. Neim*in* kerek n*ip*aa n*ir*iak menmen

* 5:8 Mt 9:6 * 5:9 Jo 9:14 * 5:10 Nia 13:19; Jer 17:21; Lu 13:14 * 5:14 Jo 8:11 * 5:16 Mt 12:14 * 5:17 Jo 9:4 * 5:18 Mt 26:4; Jo 7:1, 30, 10:30, 33 * 5:19 Jo 5:30, 8:28 * 5:20 Jo 3:35 * 5:21 Ro 4:17; Ef 2:5; Jo 11:25 * 5:22 Jo 3:17; 5:27; 9:39; Ap 10:42 * 5:23 Fl 2:10-11; 1Jo 2:23 * 5:24 Jo 3:15-18, 8:51; 1Jo 3:14 * 5:25 Mt 8:22; Ef 2:5-6 * 5:26 Jo 1:4 * 5:27 Jo 5:22 * 5:29 Dan 12:2; Mt 16:27; Jo 6:40; Ap 24:15

yaaim e, h̄ir nan̄ikrit nanu nan̄it. Te m̄it nipaa n̄ir̄iak enum, h̄ir nan̄ikrit nan̄ino si enum.

Menmen mewepyap̄ir Jisas h̄irak m̄it̄ik God keriuwetek kan

³⁰*“Hi ap h̄ir̄iak menmen hises han kai au. Menmen hi hemtau God ketpewem te hi hisesim skelim m̄it ariuwere. Hi skelim m̄it werek werek hentar hi ap hises han kai. Hi hises han ke God kerek keriuweta te hi han t̄i ik e. ³¹*Te hi kerekek etpi menmen me hi h̄irekes yi han kitet hi hemip̄in. ³²*M̄it̄ik kiut̄ip kepu kewepyap̄ir h̄im mai. Hi hertei h̄im im h̄iram mat̄ip m̄it me hi h̄iram h̄im yaaim. ³³Yi n̄ipaa yesiuwe m̄it h̄ir nen n̄ir Jon nit̄iwekhi menmen, te h̄irak ketpi h̄im im me hi h̄iram yaaim. ³⁴*Hi ap han kitet yap̄irwe me m̄it̄ik h̄irak kewepyap̄ir niuk mai au. Hi hetpiyem te yi eiȳrteiyem eiyises h̄im mai te God kak̄ikepi yi eiyu eitikerek eiyu werek werek. ³⁵Jon h̄irak k̄ire si keteikni yayiwe, h̄irak keteikni menmen me God. Me w̄i h̄irak kepu yi hanhan yisesik. ³⁶*Menmen ham min̄in h̄im n̄ipaa Jon ketpim me hi. H̄iram im. Menmen yaaim haai kai ketpo hi h̄ir̄iakem. Menmen ham n̄ipaa hi h̄ir̄iakem, h̄iram meteik̄in m̄it miyap̄ir te h̄ir nertei Haai kai God keriuweta te hi han in. ³⁷*Haai kerek keriuweta hi han in, h̄irak kewepyap̄ir ketpi hi keim̄in. Te yi ap yemtau h̄im m̄irak au. Yi ap n̄ipaa ȳir ninaan m̄irak au. ³⁸*H̄im m̄irak ap mau mekre han ki. Yi ap yemtau h̄im me h̄irak M̄it̄ik Iuwe kerek keriuweta hi han t̄i ik. ³⁹*Yi han kitet h̄im me God mau t̄iwei, yi yekinaam te yi han kitet h̄iram mamkepi yi eiyu eitike God, God kakweti h̄im̄in yaaik te yi eiyu tipmain tipmain enum eik. Te h̄im im yi yekinaam h̄iram mat̄ip me hi! ⁴⁰Te yi ȳinapen eiȳmtau h̄im mai te hi akepi yi eiȳt̄ h̄im̄in yaaik te yi eiyu eiȳt̄ tipmain tipmain enum eik. ⁴¹Hi ap hanhan m̄it nanwen̄ipi niuk mai nant̄ip hi yaaik. H̄iram menmen wein̄im. ⁴²Te hi hertei yi m̄it yi ȳire mekak. Yi ap hanhan God yekre han ki au. ⁴³*Hi han hekreh̄ir ke Haai kai, te yi ap yises h̄im mai au. M̄it han ne t̄i h̄ir nan̄inen netpi h̄ir m̄it iuwe, yi yemtau h̄im m̄ir yisesim. Te yi ap yemtau h̄im mai au! ⁴⁴*Yi m̄it hanhan yaiwen̄ipiyan niuk mi, te yi ȳinapen M̄it̄ik Iuwe kiut̄ip h̄irak God h̄irak kakwen̄ipi niuk mi kak̄t̄pi yi yaain. Yi han kitet menmen im h̄iram wein̄im. Yi ap hanhan h̄irak kakt̄ip yi yaain, te yaȳrkeik te yi hanhan eiyises h̄im mai? ⁴⁵*Yi ap han ekitet hi esiuwi h̄im hat̄ip Haai kai me menmen yi ȳir̄iakem. Au, h̄im kerek Moses kewis̄im mau t̄iwei kerek yi yekinaam han kitet h̄iram mamkepi te God kakt̄ip yi yaain, h̄iram mamsiuwi h̄im. ⁴⁶*Yi yises h̄im me Moses werek werek, te yi eiyises h̄im mai yentar h̄irak kewis̄im h̄im me hi. ⁴⁷*Te yi ap yises h̄im Moses kewis̄im mau t̄iwei, te yi ap eiyises menmen hi hetpiyem au!”

6

Jisas kewet m̄it yap̄irwe nar 5,000 menmen h̄ir naam

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lu 9:10-17)

¹Jisas ketpor menmen im epei au, h̄irak ken kerekir wan iuwe ke Galili (kerek m̄it nenewek niuk ham Wan ke Taibirias). ²M̄it yap̄irwe nises Jisas nentar h̄ir n̄ipaa n̄ir menmen iuwe h̄irak k̄ir̄iakem k̄ikaap m̄it n̄inaap. Mar ik te h̄ir nisesik. ³Jisas ken k̄iniu m̄iniu wank ken kau ketike m̄it disaipel n̄irak. ⁴*W̄i Pasova man menep. H̄iram w̄i kerek m̄it ne Isrel nererik naam menmen han tewen̄in w̄i n̄ipaa God kenep m̄it ne Isip, k̄ikaap m̄it ne Isrel. ⁵Jisas kerenaan k̄ir m̄it miyap̄ir yap̄irwe nan n̄irek. Te h̄irak kat̄ip Filip, “Haiu mam̄it niu o Bret mam̄it nein te haiu mamwet m̄it miyap̄ir em h̄ir nan̄im?” ⁶(Jisas kat̄ip m̄it̄ik Filip h̄im im em te h̄irak kakri han k̄irak kakises mekam. Jisas epei kertei menmen h̄irekes kakr̄iakem.)

* 5:30 Jo 5:19, 6:38 * 5:31 Jo 8:13-14 * 5:32 Jo 5:36-37; 1Jo 5:9 * 5:34 Jo 1:19-34, 3:27-30 * 5:36 Jo 3:2, 10:25, 38; 14:11 * 5:37 Mt 3:17; Jo 5:32, 8:18 * 5:38 Jo 6:29 * 5:39 Lu 24:27, 44; Ap 13:27; 2Ti 3:15-17; 1Pi 1:10-11 * 5:43 Mt 24:5 * 5:44 Jo 12:43 * 5:45 Diu 31:26-27 * 5:46 Diu 18:15; Ap 3:22 * 5:47 Lu 16:31 * 6:4 Jo 2:13

⁷ Filip kewenhi ketp⁺wek kar ik: “Haiu mew⁺r 200 kina mam⁺t niu o bret meriuwerem h⁺ram ap werek te m⁺it in nan⁺m kike kike au.” ⁸ Disaipel ke Jisas niuk m⁺irak Endru, h⁺irak n⁺ikik ke Saimon Pita h⁺irak kat⁺p Jisas kar ik: ⁹ “M⁺it⁺k pip⁺ak ik e keit bret bali mar hisp⁺nak (5) metike saauk wik. Te h⁺ram ap iuwe me m⁺it yap⁺rwe nar ik.”

¹⁰ Jisas ketpor, “Yi eiwen m⁺it miyap⁺r enu t⁺i. Yenkis yap⁺rwe meit in.” Te m⁺it 5,000 h⁺r yap⁺rwe keriyen nererik nau yenkis keremem nau t⁺i.

¹¹ H⁺r nau t⁺i epei au, te Jisas keit bret keiy⁺m kitehi God, te h⁺irak kewenem keketim kewet m⁺it n⁺irak em h⁺r newet m⁺it miyap⁺r em. Epei au, h⁺irak keit saauk kewepim kewet⁺rem kar ke nepei ein h⁺irak kewet⁺r bret bali, te h⁺irak kewet m⁺it menmen mar ke h⁺r hanhanem. ¹² H⁺r epei naam tu iuwe, Jisas kat⁺p m⁺it disaipel n⁺irak kar ik: “Eikinen yinam yinam m⁺it ap naam. Hi h⁺n⁺apen h⁺r nanw⁺sim mamu t⁺i. Yi ap eiwis mei kike mamu au.” ¹³ H⁺irak kat⁺p epei au, h⁺r nekor⁺rim (o nekurerim) ere epei au mesi, te h⁺r nemi mekre tan⁺k mar hiswiyen wik (12) meke bret hisp⁺nak (5) n⁺paa Jisas ket⁺wem kewet m⁺it em h⁺r naam. ¹⁴ *M⁺it miyap⁺r n⁺r menmen yaaim Jisas k⁺r⁺akem te h⁺r nat⁺p, “H⁺ram h⁺m yaaim. M⁺it⁺k ik h⁺irak profet ik ek kaknen t⁺i.” ¹⁵ *Jisas kertei h⁺r hanhan nantenenik nan⁺h⁺im⁺itanek h⁺irak m⁺it⁺k iuwe king k⁺r h⁺irak kaku kakin⁺n naanm⁺pror. Te h⁺irak k⁺naiw⁺ri h⁺irak kerekek p⁺ike ken m⁺iniu (o neiy⁺p) eik.

Jisas ken kitet wan keke niu

(Mt 14:22-23; Mk 6:45-52)

¹⁶ Me h⁺inkew⁺ disaipel ne Jisas h⁺r nekiuwe nen wan eik.

¹⁷ H⁺r neh⁺n n⁺iniu nekre bot newik nerekir wan nan⁺ino p⁺inak ein. H⁺r nen Kapaneam. Nepei au w⁺itaan, te Jisas ap kan kiunor wen au. ¹⁸ In ek n⁺ime iuwe m⁺iniu te wan kewen⁺n iuwe.

¹⁹ H⁺r neit niu m⁺irak neiy⁺k nari wan ere 5 o 6 kilomita nau n⁺m⁺n, h⁺r n⁺r Jisas kitet wan kitet t⁺ipar keke niu ken menep bot. H⁺r n⁺rek te h⁺r n⁺inaain. ²⁰ Te Jisas ketpor, “Hi kerekek han. Yi ap einaain.” ²¹ H⁺irak ketpor te h⁺r han yaaik net⁺wekhis k⁺iniu ketikeri nekre bot. Te wasenum bot kepno menep wit h⁺r hanhan nan⁺nori.

H⁺r m⁺it miyap⁺r n⁺inat⁺n Jisas

²² Hekrit eik, m⁺it miyap⁺r h⁺r wen nepeit wan p⁺inak eik, h⁺r nertei nep⁺p bot ap keyiak kepu au. Kiut⁺p kerekek kepu, Jisas ap kau ketike disaipel au. H⁺r disaipel keriyen nekre bot ik ek te h⁺r nen. ²³ *Te bot ham me Taibirias man menep wit kerek Jisas kewet⁺r bret h⁺r naam newi. ²⁴ M⁺it yap⁺rwe n⁺r Jisas h⁺irak ap ketike m⁺it disaipel ap nau, te h⁺r neh⁺n nekre bot hak, h⁺r nen Kapaneam n⁺inetn⁺wek.

Jisas h⁺irak k⁺ire bret yaaik k⁺ikaap m⁺it h⁺r nanu werek

²⁵ Maain m⁺it n⁺inap⁺n Jisas keit wan p⁺inak ein epei au, h⁺r netp⁺wek, “M⁺it⁺k Iuwe, hewaai meruri te ti han in a?”

²⁶ *Jisas kewenhi ketpor, “Hi hetpi werek. Yi y⁺nyetno yentar yi epei yaak bret ere tu iuwe. Yi ap han kitet menmen yaaim iuwe hi h⁺r⁺akem au. ²⁷ *Yi ap hanhan yay⁺t menmen me yay⁺m keremem h⁺ram mam⁺waank au ek⁺t! Yi hanhan ey⁺t menmen yaaim h⁺ram m⁺ire menmen me yi ey⁺m, h⁺ram mamkepi te yi yay⁺t h⁺m⁺n yaaik ke kaku kak⁺t tipmain tipmain enum eik. Menmen im hi M⁺it⁺k ke wit ke M⁺it⁺k Iuwe awetiyem hentar God Haai k⁺r⁺ak menmen keteik⁺n m⁺it h⁺irak keriuweta hi h⁺r⁺ak menmen m⁺irak.”

²⁸ H⁺irak ketpor h⁺m im, te h⁺r nit⁺wekhi nat⁺p nar ik: “Haiu emr⁺ak mekam te haiu emr⁺ak menmen God han yaaik keriuwerem?”

²⁹ *Jisas kewenhi ketpor, “Menmen yi y⁺r⁺akem God han yaaik keriuwerem h⁺ram im. Yi ey⁺ises h⁺m me hi M⁺it⁺k kerek God keriuweta hi han t⁺i ik.”

* 6:14 Diu 18:15; Jo 5:46 * 6:15 Jo 18:36; Mt 14:23 * 6:23 Jo 6:11 * 6:26 Jo 6:11-12 * 6:27 Jo 4:14; 6:48-58
* 6:29 1Jo 3:23

³⁰* H̄ir newenhi nat̄ip, “Ti er̄iak mekam iuwe te haiu em̄irem te haiu emises h̄im mit a? ³¹* Maamrer naiu naam menmen niuk m̄iram mana neit wit wein̄ik m̄it ap newi en. H̄im me God mat̄ip Moses kewet̄ir menmen meke wit ke God h̄ir naam.”

³² Jisas ketpor, “Hi hetpi werek. Moses kewet̄ir menmen au. Haai kai kewet̄irem. Menmen me n̄ipaa h̄iram ap bret yaaim mamkaap h̄im̄in ki au. In ek Haai kai kerekek keweti menmen yaaim me wit k̄irak, h̄iram yaaim m̄ire bret mamkaap h̄im̄in ki kaku werek. ³³ Bret God kewetiyek ek, hi Jisas kerek heke wit ke M̄it̄ik Iuwe han hi bret ik. Hi aweti h̄im̄in yaaik kaku kak̄ikri tipmain tipmain enuk eik.” ³⁴* H̄ir nit̄iwekhi nar ik: “M̄it̄ik Iuwe, ti ewetai bret kit eknen in ere tipmain tipmain enum eik.”

³⁵* Jisas ketpor, “Hi h̄irekes h̄ire bret h̄ikaap m̄it nanu nan̄it h̄im̄in yaaik. H̄ir neim̄in nanis̄isa te h̄ir ap n̄in̄p̄i mam̄in. Neim̄in h̄ir nanis̄isa ap te h̄im niu enuk (o mar kakwen̄ikor h̄im) hanhan nan̄im t̄ipar mei au. Neim̄in h̄ir nanis̄isa ap te h̄im niu enuk (o mar kakwen̄ikor h̄im) hanhan nan̄im t̄ipar mei au.

³⁶* “Hi hetpi yi epei ȳira te yi ap yises menmen hi etpiyem.

³⁷* M̄it̄ neim̄in kerek Haai kai God kewetauri, h̄ir nan̄inen nanis̄isa. Hi ap te aweik̄in sip ewet neim̄in kerek nan̄inen nanis̄isa au. ³⁸* Hi h̄inaaiw̄ir wit ke God te hi hises han kai au. Hi hises han ke h̄irak M̄it̄ik Iuwe kerek keriuweta hi han t̄i ik e. ³⁹* H̄irak kerek keriuweta hi han t̄i ik h̄irak hanhan menmen im. H̄irak hanhan hi ap h̄inaaiw̄ir m̄it̄ik kiut̄ip ke m̄it yap̄irwe h̄irak epei keriuweti au. Hi ak̄ian m̄it miyap̄ir yap̄irwe nan̄ikrit nanu me w̄i maain God skelim m̄it. ⁴⁰* Menmen im Haai kai God hanhanem h̄iram im: Neim̄in n̄ira hi N̄ikan k̄irak, h̄ir nis̄isa nan̄imtau h̄im mai, h̄ir nan̄it h̄im̄in yaaik kaku kak̄it tipmain tipmain enum eik, te hi ak̄ian nanu nan̄it me w̄i maain God skelim m̄it.”

⁴¹ H̄irak kat̄ip epei au, m̄it ne Isrel nat̄ipan nen Jisas nentar h̄irak kat̄ip h̄im im: “Hi bret kerek heke wit ke God hi han in.” ⁴²* Te h̄ir nat̄ip, “M̄it̄ik ik h̄irak kerekek n̄ikan ke Josep. Haiu mertei miye haai n̄irak. Kenmak te h̄irak kat̄ip h̄irak keke wit ke God kan a?”

⁴³ Jisas kewenhi ketpor, “Yi ap eit̄ip einahan me yi h̄iras em̄it! ⁴⁴* M̄it̄ik kiut̄ip ap te kakis̄isa ere God Haai kerek keriuweta hi han h̄irak kakri han k̄irak. Hi ak̄iak h̄irak kak̄it h̄im̄in yaaik ke kaku kak̄it me w̄i maain God skelim m̄it. ⁴⁵* M̄it̄ profet newis h̄im im mau t̄iwei h̄iram mat̄ip mar im: ‘M̄it yap̄irwe te God kak̄itpor menmen kak̄ikepi werek werek.’ M̄it̄ neim̄in niut̄ip niut̄ip kerek epei nemtau h̄im me Haai kai God te h̄ir nanis̄isa. ⁴⁶* M̄it̄ik kiut̄ip ke m̄it yap̄irwe ap te k̄ir God Haai ek au. Hi M̄it̄ik kerek God keriuweta hi han t̄i ik ek, hi kerekek epei h̄irek. ⁴⁷* Hi hetpi werek. H̄irak keim̄in kises h̄im mai kak̄it h̄im̄in yaaik ke kaku kak̄it tipmain tipmain enum eik. ⁴⁸* Hi h̄irekes kerekek h̄ire bret, hi akaap m̄it nanu nan̄it tipmain tipmain enum eik. ⁴⁹ Maamrer ni n̄ipaa naam menmen mana God kewet̄irem neit wit wein̄ik m̄it ap newi, te h̄ir ap nepu au. H̄ir epei naa. ⁵⁰ Hi M̄it̄ik kerek h̄inaaiw̄ir wit ke God han t̄i ik ek hi h̄ire bret m̄ikaap m̄it nanu. Neim̄in nis̄isa h̄ir nani au. H̄ir nanu tipmain tipmain enum eik. ⁵¹ Hi h̄ire bret akaap m̄it nanu nan̄it tipmain tipmain enum eik. Hi heke wit ke God han. M̄it̄ kerek nan̄im bret im h̄ir nanu nan̄it tipmain tipmain enum eik. Bret im h̄iram ȳink kai kerek hi hewet m̄it ne t̄i h̄ir nan̄im te hi akepi h̄ir nan̄it h̄im̄in yaaik.”

⁵² Menmen im h̄irak ketpor menip m̄it ne Isrel nenehan nat̄ipan h̄im me h̄ir h̄iras, h̄ir nat̄ip nar ik: “M̄it̄ik ik kak̄irkeik te h̄irak kakwetei naan me ȳink k̄irak haiu mam̄ik a? Taauye!”

⁵³ Jisas ketpor, “Hi hetpi werek. Yi ap yaȳik ȳink kai ke hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik Iuwe, o yi ap yaȳim hemkre mai, te yi ap yaȳit̄ h̄im̄in yaaik kak̄ikri. ⁵⁴ Neim̄in nan̄ik ȳink kai o nan̄im hemkre mai, h̄ir nan̄it h̄im̄in yaaik. Te hi ak̄ian h̄ir m̄it kerek n̄ipaa

* 6:30 Mt 16:1; Jo 2:18 * 6:31 Eks 16:14-15; Nam 11:7-9; Sam 78:24 * 6:34 Jo 4:15 * 6:35 Jo 4:14, 6:48-58
 * 6:36 Jo 20:29 * 6:37 Jo 17:6-8; Mt 11:28 * 6:38 Mt 26:39; Jo 4:34 * 6:39 Jo 10:28-29, 17:12 * 6:40 Jo 11:24 * 6:42 Mt 13:55 * 6:44 Jo 6:65 * 6:45 Ais 54:13 * 6:46 Jo 1:18 * 6:47 Jo 3:15-16 * 6:48 Jo 6:35, 58

naa, h̄ir p̄ike nan̄ikrit nanu nanre m̄it me w̄i maain God skelim m̄it. ⁵⁵ Ȳink kai h̄irak menmen yaaik k̄ire samiyak kak̄ikepi. Hemkre mai h̄iram m̄ire t̄ipar yaaaim mamkepi. ⁵⁶ *Neim̄in naak ȳink kai ketike hemkre mai, h̄ir nau netikewa nises h̄im mai, te hi hau hekre han k̄ir ⁵⁷ God kerek h̄irak Haai ke menmen yap̄rwe mepu, h̄irak keriuweta hi han, h̄irak kenipa hi ahu tipmain tipmain enum eik. Neim̄in nan̄ik ȳink kai h̄ir nanu nan̄it nanriuwerek. ⁵⁸ Hi h̄irekes hi h̄ire bret keke wit ke God kan. Bret ik h̄irak ap k̄ire menmen n̄ipaa maamrer ni n̄ipaa naam au. H̄ir naam ere h̄ir ne m̄it te h̄ir naa. Neim̄in nan̄ik bret ik h̄irak yaaik kak̄ikepi te h̄ir nanu nan̄it tipmain tipmain enum eik.” ⁵⁹ Jisas kat̄ip m̄it menmen im keit w̄inak kerek m̄it nererik nekine h̄im me Moses neitai en neit wit Kapaneam.

Jisas kat̄ip h̄im yaaaim mamkaap m̄it nanu tipmain tipmain enum eik

⁶⁰ M̄it yap̄rwe kerek n̄ipaa nises h̄im m̄irak nemtau menmen im epei au, h̄ir nat̄ip, “H̄im im h̄iram enum merekyei han enuk. Neim̄in nanu nan̄imtau h̄im mam̄ir im a? Taauye!” ⁶¹ Jisas epei kertei kekere han k̄irak h̄ir m̄it disaipel n̄irak nat̄ipan menmen im h̄irak ketpor kar ik: “H̄im mai merekyi te yi han enuk a? ⁶² *Maain yi eiȳir hi M̄it̄ik ke wit ke M̄it̄ik Iuwe hi p̄ike h̄iniu eno wit kerek n̄ipaa hi hewik, te yi han enuk yeriuiwa w̄isenum a! ⁶³ *Yi m̄it h̄iras ap te eikaap h̄iras te yi yayu tipmain tipmain enum eik taaau. God H̄im̄in Yaaik kerekkek kak̄ikepi. H̄im im hi epei hetpim em, h̄iram mamkepi h̄im̄in ki te yi yayu tipmain tipmain enum eik. ⁶⁴ *Te m̄it han ne yi m̄it ap yis̄isa au.” (Jisas epei kertei w̄i kerek h̄irak kehimitan m̄it disaipel n̄irak, keim̄in ap kakisesik kakwepyap̄rek kakwet m̄it enun nepan ek h̄ir neiȳik nan̄ino nank̄ip.) ⁶⁵ *Jisas wen kat̄ip, “N̄ipaa hi hetpi ap m̄it̄ik keim̄in kis̄isa ere God Haai kakri han k̄irak h̄irak kakis̄isa.” ⁶⁶ H̄irak kat̄ip epei au, m̄it yap̄rwe n̄ipaa nisesik neweik̄in sip newet̄iwek. ⁶⁷ H̄ir neweik̄in sip newet̄iwek, h̄irak kat̄ip m̄it disaipel n̄irak nar hiswiyen wik (12) kitorhi kar ik: “Yi eiweik̄in sip eitikeri einaiw̄ira a?”

⁶⁸ Saimon Pita kewen̄iwekhi ketp̄iwek kar ik: “M̄it̄ik Iuwe, haiu mamno keim̄in? Ti kerekkek hetpei h̄im mamkepei te haiu mamu tipmain tipmain enum eik. ⁶⁹ *In ek haiu h̄iras keriyen merteyit ti keim̄in haiu misesit. Ti M̄it̄ik kerek God kehimitenit ti akaap haiu m̄it.”

⁷⁰ Jisas ketpor kar ik: “Hi h̄irekes hehimitan yi m̄it yar hiswiyen wik (12), te m̄it̄ik hak kiut̄ip ke yi m̄it h̄irak enuk k̄ire Seten.” ⁷¹ H̄irak kat̄ip ke Judas n̄ikan ke Saimon ke wit Iskeriot. H̄irak m̄it̄ik kiut̄ip ke m̄it hiswiyen wik (12), maain h̄irak kakwepyap̄ir Jisas kakwet m̄it enun ek.

7

Jisas kikrek n̄irak ap han kitet h̄irak Krai

¹ *Menmen im epei au, Jisas ken kerer wit wit me provins Galili h̄irak k̄inapen kakno kakrer wit wit me provins Judia kentar m̄it iuwe nare nank̄ip. ² *W̄i epei man menep te m̄it ne Isrel nanrerik nan̄im menmen nau nekre weisaak m̄ir, h̄ir newet God menmen mei me ni m̄ir. ³ Jisas kikrek n̄irak nemip̄in netp̄iwek, “Ti enaaiw̄ir wit ik e eno Judia, te m̄it kerek nises h̄im mit en̄inen en̄ir menmen yaaaim ti eriakem. ⁴ M̄it̄ik kerek hanhan m̄it nan̄irteiyek ap te kakriak menmen kaksaw̄inem au. H̄irak kakriakem kakrer wit wit te m̄it yap̄rwe en̄irem. Ti ariak menmen im yaaaim, ti eno wit Jerusalem eteik̄in m̄it iuwe rem.” ⁵ * (Kikrek n̄irak nat̄ip menmen im nentar h̄ir ap han kitet h̄irak Krai kerek God kakriuwtek kaknen kak̄ikaap m̄it au.)

⁶ *Te Jisas ketpor kar ik: “W̄i mai ap epei man te hi awepyap̄ir h̄irekes hi M̄it̄ik Iuwe kerek God keriuweta hi han t̄i ik. W̄i yi han kitetim yi yaino, te yi eino wit Jerusalem

* 6:56 Jo 15:4-5; 1Jo 3:24 * 6:62 Jo 3:13; Ap 1:9-11 * 6:63 2Ko 3:6 * 6:64 Jo 13:11 * 6:65 Jo 6:44 * 6:69 Mt 14:33, 16:16; Mk 1:24; Jo 1:49 * 7:1 Jo 5:18 * 7:2 Lev 23:34 * 7:5 Mt 13:55; Ap 1:14 * 7:6 Jo 2:4, 7:30

eitike mīt eiyim menmen. ⁷* Mīt ne tī ik ek hīr ap han enuk neriuwi au. Te hīr han enuk neriuwa nentar hi hewepyapīr menmen enum hīr nīrīakem. ⁸ Yi eino eitikeri eiyim menmen. Hi au, hi ehū in me wī ham hentar hi ap ewepyapīr hi Mītīk God kehimitena wen au.” ⁹ Hīrak ketpor epei au, hīrak wen kepu provins Galili.

Jisas ken kau ketike mīt kerek nererik naam menmen nekre weisaak

¹⁰ Jisas kikrek nīrak nen netike mīt han nererik naam menmen epei au, Jisas kepno. Hīrak ap ketike mīt yapīrwe nen au. Hīrak kerekek ken kau kīre mītīk kīsawīn. ¹¹* Mīt iuwe ne Isrel nīnatīn Jisas neit wit kerek hīr nererik naam menmen neitai ein. Hīr nitehiyan, “Hīrak keit nein?”

¹² Neit ein ek, mīt yapīrwe newepnak natīpan me Jisas. Mīt han natīp hīrak yaaik, mīt han au natīp hīrak enuk kari han ke mīt yapīrwe hīr nises hīm mīrak. ¹³* Ap mīt nei natīp nerp yaain menmen me Jisas nentar hīr nīnapen mīt iuwe ninīn naanmīpre mīt ne Isrel hīr nanīmtewem te hīr neneri.

¹⁴ Wī wikak epei men kerek mīt nererik naam menmen, te Jisas ken wīnak iuwe ke God keit Jerusalem, hīrak katīp mīt hīm mīrak kerp yaain ketpor menmen. ¹⁵* Mīt iuwe ne Isrel nehīnhīn natīp, “Mītīk ik weinīk kertei menmen mau tīwei karkeik? Nīpaa hīrak ap ken skul te mīt iuwe tisa neteiknīwek menmen au.”

¹⁶* Jisas kewenhi ketpor, “Menmen hi etpiyem hīram ap mai au. Hīram hīm me hīrak kerek keriuweta te hi han tī ik. ¹⁷ Neimīn hīr nises menmen God hanhan hīr nisesim, hīr nanīrtei hīm hi hetpiyem hīram me God o hīm hi hīrekes han kitetim etpiyem. ¹⁸* Keimīn hīrak katīp mīt menmen hīrak han kitetim hīrak hanhan mīt nanwenīpi niuk mīrak keremem. Keimīn hanhan kakwenīpi niuk me mītīk kerek keriuwetek, hīrak kakises menmen yaaim kemipīn au. ¹⁹* Moses nīpaa keweti hīm mīrak mau tīwei te keimīn ke yi mīt hīrak kisesim werek werek? Taauye! Te yi yenmak yi yaiyep hi hahi yentar yi yatīp hi ap hises hīm me Moses werek werek au a?”

²⁰* Mīt en hīr nitīwekhi nar ik: “Neimīn hīr hanhan nanitep te ti hahi a? Herwe enuk kersīsit te ti han ken sip te ti hatīp menmen mar im!”

²¹* Jisas ketpor, “Hi hīrīak menmen miutīp yaaim me wī Sabat te yi han kekrit han enuk yeriua. ²²* Nīpaa Moses ketpi yi yerekir yīnk ke nīkerek hīrakīt ti. (Nīpaa maaamrer ninīn nīrīak menmen im. Moses au.) Yi yerekir yīnk ke nīkerek hīrakīt ti me wī Sabat te yi yises hīm me Moses. ²³* Yi yīrīak menmen im me wī Sabat, te yi yises hīm me Moses werek werek. Te yi yenmak yi han enuk yeriua yentar hi hīkaap mītīk kīnap hīrak kīre yaaik me wī Sabat a? ²⁴* Yi ap han ekitet menmen hi etpiyem eiyīntar yi han kitet hi heremir hīm yi yisesim. Yi han ekitet menmen werek werek te yi eiyīrtei menmen hi hetpiyem hīram yaaim.”

Mīt han natīp Jisas hīrak mītīk Kraiss

²⁵* Mīt han nau Jerusalem natīp, “Mīt iuwe ninīn naanmīprai hīr hanhan nanīnep mītīk ik kaki. ²⁶ Te yi eiyīrek. Hīrak katīp mīt menmen mīrak keit wit yaaik me ninaan mīr, te mītīk hak ap kesiuwek hīm au. Mīt iuwe han kitet mītīk ik hīrak Mītīk Kraiss kerek God keriuwetek kaknen kakiikaap haiu mīt o au a? ²⁷* Karkeik te hīrak Mītīk God kehimitanek kaknen kakiikepai a? Haiu mertei mītīk ik ek wit kīrak. Maain wī Mītīk Kraiss kerek God kehimitanek kaknen in, haiu mīt ap te nanīrtei hīrak keke nein kan au!”

²⁸* Jisas keit wīnak ke God katīp hīm iuwe kar ik: “Yi han kitet yi yertei hi keimīn, yi yertei wit hi hewik. Te yi yepītari hi ap han weinīm au. Mītīk kerek hīrak keriuweta

* 7:7 Jo 15:18 * 7:11 Jo 11:56 * 7:13 Jo 9:22, 12:42, 19:38, 20:19 * 7:15 Mt 13:54; Lu 2:47 * 7:16 Jo 12:49, 14:10 * 7:18 Jo 5:41, 8:50 * 7:19 Ap 7:53; Ro 2:21-24 * 7:20 Jo 8:48, 52, 10:20 * 7:21 Jo 5:16 * 7:22 Lev 12:3, Jen 17:9-13 * 7:23 Jo 5:8-10, 16 * 7:24 Lev 19:15; Ais 11:3-4; Jo 8:15 * 7:25 Jo 5:18 * 7:27 Jo 7:41, 9:29 * 7:28 Mt 11:27; Jo 8:55

hi han ik, h̄irak kerekek kepu, te yi au yep̄itariyek. ²⁹ Hi hertei ek werek werek entar hi n̄ipaa hau hetikerek h̄irak keriuweta hi han t̄i ik e.”

³⁰ *H̄irak kat̄ip menmen im epei au, m̄it iuwe hanhan nant̄iw̄ek his nanwis̄ik kak̄ikre w̄inak enuk ke gavman. H̄ir ap net̄iw̄ek his nentar w̄i kerek maain h̄irak kaki h̄iram ap epei man wen au. ³¹ *M̄it yap̄irwe ne m̄it kerek nemtau h̄im m̄irak h̄ir nisesik. H̄ir nat̄ip nar ik: “Maain M̄it̄ik Krais kerek God kehimit̄anek h̄irak kaknen ap te kakin̄in menmen yaaim iuwe m̄it̄ik ik k̄ir̄akem taauye! M̄it̄ik ik h̄irak Krais!”

M̄it iuwe neriuwet m̄it polis nan nan̄ithis Jisas nanwis̄ik kak̄ikre w̄inak enuk

³² M̄it ne Farisi kerek nin̄in nertei h̄im me Moses h̄ir nisesim, h̄ir nemtau m̄it nat̄ipan nar ik me Jisas, te h̄ir netike m̄it iuwe pris neriuwet m̄it naanm̄ipre w̄inak ke God en h̄ir nan nan̄it his Jisas. ³³ *H̄ir epei nan, Jisas kat̄ip, “Hi wen hahu hatikewi w̄i ham, te maain hi p̄ike ano hahu atike h̄irak kerek n̄ipaa keriuweta hi han t̄i ik e. ³⁴ *Maain yi yaȳinyaȳitno te yi ap yainepya au. Hi ano wit kerek yi ap te yayis̄isa yainen taau.”

³⁵ H̄irak kat̄ip epei au, m̄it iuwe ne Isrel nat̄ipan nar ik: “H̄irak kakno nein te haiu ap mamnap̄inek a? H̄irak kakno kakrer wit wit me m̄it ap ne weiw̄ik me Isrel kerek m̄it han nai ne Isrel newiyen te h̄irak kakt̄ip m̄it ne weiw̄ik me Grik h̄im me God a? ³⁶ Kenmak te h̄irak kat̄ip menmen im: ‘Maain yi yaȳinyaitno te yi ap yainepya au. Hi ano wit kerek yi ap te yais̄isa yainen taau?’ ”

Jisas h̄irak k̄ire t̄ipar yaaim mamkaap m̄it nanu werek

³⁷ *Me w̄i m̄ikaru me m̄it h̄ir nererik naam menmen, h̄iram w̄i iuwe epei man, Jisas kekrit kerp kat̄ip keriuwe h̄im iuwe kar ik: “Keim̄in h̄im niu enuk (o mar kewenk̄ik̄iw̄ek h̄im) kaknen kak̄ira te kak̄im t̄ipar mei.” ³⁸ *Menmen im h̄iram mar ke h̄im me God metpim. H̄iram mat̄ip, “Keim̄in kis̄isa, te menmen yaaim mamu mam̄it maain m̄ire h̄it̄ik meke han k̄irak mamnen witeik.” ³⁹ *Jisas kat̄ip h̄im im me God H̄im̄in Yaaik kerek neim̄in nisesik, te h̄ir nant̄iw̄ek kaku kak̄ikre han k̄ir. Me w̄i im God H̄im̄in Yaaik ap kan wen au kentar Jisas ap kaa p̄ike kekrit ken wit ke God keit menmen iuwe wen au.

M̄it newep hasini p̄inan p̄inan nentar h̄im me Jisas

⁴⁰ *M̄it yap̄irwe nererik menep menep nemtau Jisas, h̄ir nat̄ip h̄im mar im: “M̄it̄ik ik ek h̄irak k̄ire m̄it̄ik profet h̄irekes kin̄in kaknen me w̄i menep M̄it̄ik Krais kaknen.”

⁴¹ *M̄it han nat̄ip h̄irak kerekek M̄it̄ik God kehimit̄anek keriuwetek kaknen ek. Te m̄it han nat̄ip, “M̄it̄ik kerek God keriuwetek kaknen ap te m̄it̄ik kei ke provins Galili taau!”

⁴² *T̄iwei me God mat̄ip, “M̄it̄ik God keriuwetek kaknen h̄irak nepenyek ke m̄it̄ik Devit. Te m̄ite wawinaak kak̄it Betlehem kerek wit n̄ipaa Devit kewi en.” ⁴³ *Te h̄ir m̄it yap̄irwe nererik newep nau n̄im̄in p̄inan en han kitet h̄im ham, p̄inan nat̄ip han kitet h̄im ham me Jisas. ⁴⁴ *H̄irak kat̄ip menmen im epei au, m̄it han hanhan nant̄iw̄ekhis nanwis̄ik kak̄ikre w̄inak enuk ke gavman. Te h̄ir ap net̄iw̄ekhis nentar w̄i kerek maain kaki ap man wen au.

M̄it iuwe nin̄in naanm̄ipre m̄it ne Isrel ap nises Jisas au

⁴⁵ Menmen im epei au, m̄it in naanm̄ipre w̄inak ke God n̄inaaiw̄ir Jisas p̄ike nen nat̄ip m̄it iuwe pris nin̄in naanm̄ipror, netike m̄it ne Farisi. Te h̄ir netpor, “Yenmak te yi ap yet̄iw̄ekhis yeiȳik yan in a?” ⁴⁶ Te m̄it in ne w̄inak iuwe ke God netpor, “M̄it nei ap n̄ipaa nat̄ip nar ke m̄it̄ik ik ek h̄irak kat̄ip.”

⁴⁷ Te m̄it ne Farisi neneri netpor nar ik: “H̄irak kari han ki ketike m̄it miyap̄ir en a? ⁴⁸ Yi ap ȳir m̄it̄ik kei kerek kin̄in naanm̄ipri ek o haiu m̄it ne Farisi mises h̄im m̄irak au! ⁴⁹ M̄it yap̄irwe in en ap nertei h̄im lo me Moses nisesim werek nar ke haiu m̄it au. Te God

* 7:30 Jo 7:44, 8:20, 13:1 * 7:31 Jo 2:23, 8:30, 10:42, 11:45, 12:11, 42 * 7:33 Jo 13:33 * 7:34 Jo 8:21, 13:36, 17:24 * 7:37 Lev 23:36; Ais 55:1; Jo 4:10, 14 * 7:38 Ais 58:11; Sek 14:8 * 7:39 Jo 16:7, 20:22; Ap 2:4 * 7:40 Diu 18:15; Jo 6:14; Ap 3:22 * 7:41 Jo 4:29, 1:46, 7:52 * 7:42 2Sml 7:12; Sam 89:3-4; Mai 5:2; Mt 2:5-6 * 7:43 Jo 9:16 * 7:44 Jo 7:30

kakriwaank kakit ninaan mirak me wi maain hirak skelim haiu mit ne ti.”⁵⁰ Nikodimas kerek nipaa ke witaan ken kir Jisas hirak mitik kiutip ke hir mit ne Farisi hirak ketpor,⁵¹ “Him lo maiu hiram matip haiu mit iuwe eminin mamintau him mitik hirak ketpim, mamir menmen hirak kirakem, te maain haiu matip hirak yaaik o enuk. Haiu emimtau him mirak werek, te haiu emirtei menmen hirak kirakem werek werek.”

⁵²⁻⁵³ Te hir nenerek netpwek, “Ti enuk ke Galili har ke mit en a? Ehir twei me God werek werek te ti ertei mitik profet kei ap te kaknen in hirak ke provins Galili auye!”

8

Him me mite wari mitik his wewenem

¹ [Hir natip epei au, hir mit yapirwe kerek nererik hir nen wit kir, te Jisas ken miniu (o neyip) mit nenewek wit Oliv. ² Teipmen wen hekrit enum eik, Jisas ken winak iuwe ke God. Te mit yapirwe nenerik neweiknwek nau ti te hirak ketpor him. ³ Mit iuwe ninin nertei him lo me Moses natip mit em, hir netike mit ne Farisi neit his mite kerek epei wetike mitik hak hir niriran hir neyip nan. Hir netpwe werp nimin ke ninaan me mit. ⁴ Hir natip Jisas nar ik: “Mitik luwe, mite ip ep epei wari mitik hak his wewenem te mit han niri. ⁵ Him lo Moses keweteyem matip mite wirak menmen enum mar im haiu emwir nan mamip wawi. Te in ek ti atip mekam?”

⁶ Hir natip him mar im me nanri han ke Jisas te hir nesiuwek him nantwek his kakno winak enuk. Te hir ap nanmitwekp in au. Hirak kertei, te hirak kitehir kenke his twak kirak kewis him miwaai ti.

⁷ Te hir au nerp nitwekhi menmen. Jisas kekrit kari hirekes werek te hirak ketpor, “Mitik keimin kiutip ke yi mit kerek ap kises menmen enum kirakem au, hirak ekinin ekwir nan ekip.” ⁸ Hirak katip epei au, hirak kitehir kewis him meriuwe histuwak kirak mau ti. ⁹ Te hir nemtau him Jisas ketpor kar ik, hir nenepep nire ne kiutip kiutip nen witeik. Mit iuwe niutip niutip ninin netpaan, hir mit han weinin nikaru ere hir ninaaiwir Jisas kiutip kepeit nimin ein ketike mite kerepep weperp. ¹⁰ Jisas kekrit kerp kari hirekes te hirak ketpwe, “Hir mit neit nein? Ap kei kiutip kerp in te hirak kaksiwut him me menmen enum ti hirakem?”

¹¹ Mite wewenhi watip, “Mitik luwe hir epei nen. Ap kei kiutip kerp in au.”

Jisas ketpwe, “Hi ap te heswut him me menmen im enum ti hirakem taau. Ti enaaiwir in eno, te ti ap pike eriak menmen enum au emit!”]

Jisas kirak kire wepni kir ke ti ik ek

¹² Jisas pike katip mit nisesik kar ik: “Hi hir hire wepni ke ti ik ek. Keimin kisisa kemtau him mai, hirak ap kakises menmen enum mire witaan toto taau. Hirak kakises menmen mai yaaim mir mire wepni te hirak kakit himin yaaik kaku kakit.”

¹³ Mit ne Farisi natip Jisas, “In ek ti etpim me ti hirekes. Menmen im ti etpim hiram menmen weinin meteiknai ti keimin au.”

¹⁴ Jisas ketpor kar ik: “Au, menmen hi hirekes eriakem hatip me hi hirekes hiram yaaim werek hentar hi hertei hi eke nein han te hi ano nein. Te yi ap yertei hi heke nein han o hi pike ano nein. ¹⁵ Yi skelim hi te yises menmen enum me ti. Yi ap yertei werek menmen me hi hirakem te yi wen yeswo him. Te hi ap skelim mitik kiutip kerekek kar ik au. ¹⁶ Te hi kitet mit nanirp ninaan mai me menmen hir nirakem hiram te yaaim werek mentar hi ap hirekes kiutip skelim hir mit me menmen im. Haai kai God kerek keruweta hi han in hirak kau ketikewa kekepa hawir wirak menmen im. ¹⁷ Hiram him lo mi matip mitikit wiketeret tatip menmen miutip hirap yaaim werek mentar hirakit tatip him miutip mipiram. ¹⁸ Hi hetpi me hi hirekes hi Mitik ke wit ke Mitik luwe. Haai kai kerek keruweta hi han in hirak ketikewa hawir wewepyapir hi keimin.”

¹⁹ Hir mit en nitwekhi, “Haai kit keik?”

Jisas ketpor, “Yi ap yertei hi keimin te yi yepitari Haai kai. Yi yerteiya te yi yayirtei Haai kai.” ²⁰ Jisas ketpor him im keit winak iuwe ke God, keit haau kerek mit newis

pewek mekre bokis newet God em mīwaai en. Te mīt nei ap newīrek kekre wīnak enuk nentar wī mirak hīrak kaki ap epei man wen au.

Yi ap te eitikewa yaino wit kerek hi anori en taau

²¹ Jisas pīke ketpor keteipim, “Hi ano ehīt en ehīt (o ano auwesi ehīt). Te yi maain yayīnyaitno te yi yayi yeriuwe menmen enum yi yīrīakem. Te yi ap eino nein kerek hi ano en taau.”

²² Te mīt iuwe ne Isrel natīp, “Hīrak katīp kar ik, ‘Yi ap yaino wit kerek hi ano taau.’ Hīm im hīrak ketpim mīre hīrak kaknep hīrekes kakīt nein te haiu ap mamno mamtikerek?”

²³ Jisas kewenhi ketpor, “Yi mīt yi ne tī ik ek keriyen. Te hi au hi ke tī ik au. Hi ke wit kau niu. ²⁴ Mar keremem te hi etpi yi yayi yeriuwe menmen enum mau mekre han ki. Yi ap yerteiya hi Mītīk God keriuweta hi han tī ik e. Te yi yaino si yayīntar menmen enum yi yīrīakem.”

²⁵ Hīr nitīwekhi, “Ti keimīn?”

Jisas kewenhi ketpor, “Hi epei hetpi hīm menmen nīpaa ein ek, wī kerek hi hinīn hewepiyapīr hīm God ketpewem. ²⁶ Menmen yapīrwe yi yīrīakem te hi etpiyem skelim yi mīt ariuerem ahīr ke mītīk masistret hīrak kīrīakem. Te hi ap arīakem in ek au. In ek hi etīp yi mīt ne tī hīm me Mītīk luwe kerek hīrak keriuweta hi han in hīrak yaaik hīrak ketpewem te hi epei hemtewem. Hi arīak menmen im keremem. Menmen ham au.”

²⁷ Hīr ap mertei menmen hīrak ketporem me Haai kīrak God ek au. ²⁸ Te hīrak ketpor, “Maain te yi eirīak hi Mītīk ke wit ke Mītīk luwe yewerikīka hahu nu tentarakīt, te yi yayīrteī hi keimīn hi hīrekes. Te maain yi eiyīrteī hi ap hīrīak menmen me hi hīrekes au. Hi hetpi menmen miutīp kerek epei Haai kai ketpewem. ²⁹ Hīrak kerek keriuweta hi han ti ik hīrak kepu ketikewa. Hīrak ap kīnaiwīra hi kiutīpen hepū. Au, hekrit hi hemtau menmen mīrak hisesim te hīrak han yaaik keriuwa.” ³⁰ Mīt yapīrwe nemtau hīm me menmen Jisas ketpim, te hīr nisesik.

Jisas katīp hīm me mīt nau werek, mīt au nau enum

³¹ Jisas katīp mīt ne Isrel kerek nemtau hīm mīrak nisesik kar ik: “Yi yises hīm mai hi epei hetpiyem yi yīre mīt disaipel nai. ³² Yi yayīrteī hīm yaaim werek, te hīm yaaim im mamkepi yainepīm yaikeipīn menmen enum, yar ke mītīk epei ketpaan kīnaaiwīr wīnak enuk.”

³³ Mīt han en natīp, “Haiu nepenyerer ne mītīk Ebrahim. Haiu ap nīpaa mīre mīt nīrīak menmen weinīm me mītīk hak kerek naanmīprai au. Ti henmak te ti atīp hīm im em, ‘Yi yayu yaaim werek yainopīn yaikeipīn menmen enum yar ke mītīk epei ketpaan kīnaaiwīr wīnak enuk a?’”

³⁴ Jisas ketpor, “Hi hetpi werek. Yi mīt yapīrwe kerek yi yīrīak menmen enum yi yar ke mīt nekre wīnak enuk ke menmen enum yi yisesim hīrak mewenkeki mari han ki yi ap te einaiwīrem au. ³⁵ Mīt kerek nepu nekre wīnak enuk ap te nanises han kīr nanrīak menmen au. Te mītīk kerek kepu witeik hīrak kepu kepeit en kises han kīrak kīrīak menmen. ³⁶ Te hi Nīkan ke God hi herekyi yi eire yaain einopīn eikeipīn menmen enum, te yi eiyu werek werek. ³⁷ Hi hertei yi nepenyerer ne Ebrahim. Te yi yayiyep yayīntar yi ap yemtau hīm mai yisesi. ³⁸ Hi hetpi menmen nīpaa Haai kai epei keteiknewem, te yi yīrīak menmen kerek nīpaa haai ki hīrak ketpiyem.”

Jisas katīp mīt haai kīr hīrak Seten

³⁹ Hīr newehi netpīwek, “Haai kiau hīrak Ebrahim.” Jisas ketpor, “Yi nīkerek ne Ebrahim hīras, te yi yairīak menmen yaaim mamīr ke hīrak kīrīakem. ⁴⁰ Te menmen hi epei hetpiyem hīram hīm yaaim werek hi hemtewem meke God man. Te yi wen hanhan yaitīp yayiyep. Ebrahim hīrak kīnapen menmen im. ⁴¹ Yi yīrīak menmen kerek haai ki kīrīakem.”

Hīr nenerek natīp, “Miyerer niau ap nīwaai netike mīt han te hīr niniau nar ke ti au. Haiu Haai kiau kiutīp God hīrekes.”

⁴² Jisas ketpor, “God h̄rak Haai ki h̄rekes, te yi han tewen̄na. H̄rak keriuweta hi heke wit k̄rak han te hi hau in ek. Hi ap hises han kai h̄naaiw̄ir wit te hi han t̄ ik auye! Haai kai keriuweta. ⁴³ Yi yenmak te yi ap yertei menmen hi epei hetpiyem a? Yi yep̄itariyem yentar yi ap yau werek werek yemtau h̄m mai. ⁴⁴ Yi n̄kerek ne haai ki Seten, te yi hanhan yayises menmen enum m̄rak. N̄paa enum eik w̄i kerek h̄rak kin̄n kau ek, h̄rak enuk kenepep m̄t naa. H̄rak ap p̄ike k̄re yaaik mei kike au, kentar h̄rak ap kat̄ip h̄m yaaim mamkaap m̄t au. H̄rak enuk kemip̄in m̄t kari han k̄r mekretek. Hekrit hekrit h̄rak enuk kemitetp̄in, h̄rak haai ke m̄t h̄r nemitetp̄in. ⁴⁵ Hi hetpi h̄m yaaim ap hemip̄in au, te yi ap yis̄isa yentar menmen hi nepei hetpim me Seten. ⁴⁶ Keim̄n kiut̄p ke yi ekt̄ip menmen hi epei h̄riakem h̄ram enum? Hi hetpi h̄m yaaim te yi yenmak yi ap han kiteta? ⁴⁷ M̄t kerek h̄r n̄kerek ne God h̄r en̄mtau h̄m me God. Te yi ap n̄kerek ne God au yentar yi ap yemtau h̄m m̄rak.”

Ebrahim miye p̄irak winaak wen au, hi hin̄nek hepu

⁴⁸ M̄t iuwe nin̄n naanm̄pre m̄t han ne Isrel h̄r netp̄iw̄ek, “N̄paa haiu mat̄ip werek. Ti h̄rekes m̄tik enuk ke wit Sameria herwe kewit te ti han ken sip.”

⁴⁹ Jisas kewenhi ketpor kar ik: “Hi herwe ap mekra au. Hi hewen̄pi niuk me Haai kai keremem, te yi au yetpo enum ap yewen̄pi niuk mai au. ⁵⁰ Hi ap h̄riak menmen te m̄t nant̄ip hi yaaik iuwe au. Maain God kakteik̄n m̄t hi yaaik iuwe, h̄rak han ekitet menmen hi h̄riakem. ⁵¹ Hi hetpi werek. Neim̄n nises h̄m mai, h̄r ap te nani au. H̄r nanu nan̄t tipmain tipmain enum eik.”

⁵² M̄t iuwe ne Isrel netp̄iw̄ek, “In ek haiu mertei herwe enum mers̄s han kit te ti han ken sip. ⁵³ M̄tik Ebrahim ketike m̄t profet kerek newepyap̄ir h̄m me God nat̄ip m̄t em, h̄r epei naa. Te ti hat̄ip neim̄n nises h̄m mit te h̄r nanu nan̄t tipmain tipmain enum eik. Ti iuwe hin̄n Ebrahim ketike m̄t profet a? Ti han kitet ti keim̄n a? Ti han kitet ti h̄re God a?”

⁵⁴ Jisas kat̄ip kar ik: “Hi h̄rekes hewen̄pi niuk mai h̄ram menmen wein̄m. Hi au Haai kai kerek yi yat̄ip yi yisesik yewen̄piyek h̄rak kewen̄pi niuk mai. ⁵⁵ Yi yat̄ip yi yerteiyek, te ti yisesik au. Hi herteiyek hisesik. Hi hat̄ip hi hep̄itariyek, te hi m̄tik enuk hemip̄in har ke yi m̄t. Au, hi herteiyek, hi hises h̄m m̄rak. ⁵⁶ Maam ki Ebrahim hanhan kak̄ir w̄i kerek hi anaaiw̄ir wit ke M̄tik luwe eweik̄n h̄re m̄tik anen hahu t̄ ik atike yi m̄t. H̄rak epei k̄rek te h̄rak han yaaik.”

⁵⁷ M̄t iuwe ne Isrel netp̄iw̄ek, “Ti ap epei enuk he m̄tik wen au, ti epei h̄r Ebrahim a? Taauye!”

⁵⁸ Jisas ketpor, “Hi hetpi werek Ebrahim miye p̄irak winaak wen au, hi kerekek hepu.”

⁵⁹ H̄rak kat̄ip epei au, m̄t neit nan nanw̄irem nank̄ip. Au, Jisas kiune h̄rekes h̄rak k̄naaiw̄ir w̄inak iuwe ke God ketpaan ken witeik.

9

H̄m me m̄tik nanam̄r toto Jisas kekepek k̄re yaaik

¹ Jisas keke t̄i kepno, h̄rak k̄r m̄tik hak kerek miye winaak h̄rak enuk nanam̄r toto. ² M̄t disaipel n̄rak nit̄iw̄ekhi nar ik: “M̄tik luwe, nein̄n n̄riak enum te miye p̄irak winaak te h̄rak nanam̄r toto? H̄rekes o miye haai n̄rak?”

³ Jisas ketpor kar ik: “M̄tik ketike miye haai ap n̄riak enum au. H̄rak nanam̄r toto kentar God k̄riak menmen yaaim kakriuwerek kakteik̄n m̄t em. ⁴ Haiu emriak menmen me God kerek keriuweta hi han. Haiu emriakem me w̄i h̄rak k̄imat haiu mamriakem. Haiu emriakem em̄ntar maain w̄i mamnen te m̄t ap te nanriak menmen mar im au. ⁵ Hi wen hepu t̄i ik ek, hi h̄re si m̄r meteik̄n m̄t yap̄irwe yayiwe, hi heteiknor menmen me God.”

⁶ H̄rak kat̄ip menmen im epei au, h̄rak kenik̄n t̄imank men t̄i keweik̄n̄m m̄re toni, h̄rak kewis̄im mau nanam̄r ke m̄tik eik. ⁷ H̄rak kewis̄im epei au, h̄rak ketp̄iw̄ek, “Ti eno ek̄r ekre wan niuk m̄rak Siloam.” (Haiu meweik̄n h̄m im haiu mat̄ip ‘M̄t

neriuwetem men.) Jisas ketp̄iwēk epei au, h̄irak ken kekemyet ninaan te h̄irak p̄ike kan k̄ir ein ein werek werek.

⁸ H̄irak epei kan, te m̄it nau menep n̄irap̄itek netike m̄it han n̄irek n̄ipaa kau t̄i ek kitehi m̄it me pewek, h̄ir nat̄ipan nar ik: “M̄it̄ik ik n̄ipaa kau t̄i kitehi m̄it nanwet̄iwēk pewek. M̄it̄ik ik o au a?” M̄it han en, h̄ir nat̄ip, “M̄it̄ik ik ninaan m̄irak mar ke m̄it̄ik hak eik kau t̄i.” ⁹ M̄it han nat̄ip, “M̄it̄ik ik kerekek n̄ipaa kau t̄i kitehi m̄it pewek.” Au, m̄it han nat̄ip, “H̄irekes au. H̄irak ninaan m̄irak m̄ire m̄it̄ik kerek n̄ipaa nanam̄ir toto ek.” H̄irak ketpor, “Au, hi m̄it̄ik h̄irekes kerek n̄ipaa nanam̄ir toto.”

¹⁰ H̄irak ketpor, te h̄ir nit̄iwēkhi, “Ti harkeik te nanam̄ir kit yaaik te ti h̄ir ein ein a?”

¹¹ H̄irak ketpor kar ik, “M̄it̄ik ik h̄ir nenewek Jisas kenik̄in t̄imank mau t̄i keweik-nenim ere m̄ire toni, te h̄irak kewis̄im mau nanam̄ir kai te h̄irak ketpo kar ik: “Ti eno ekemyet ninaan em̄ikre wan niuk m̄irak Siloam.” Epei au, hi hen hekemyet ninaan mai te nanam̄ir kai k̄ire yaaik hi h̄ir ein ein werek werek.” ¹² H̄irak kat̄ip epei au, h̄ir nit̄iwēkhi, “H̄irak keit nein?” H̄irak kat̄ip, “Hi hep̄itariyek.”

M̄it ne Farisi nitehi m̄it̄ik me menmen Jisas k̄ir̄iakem

¹³ H̄ir m̄it neithis m̄it̄ik ik kerek n̄ipaa nanam̄ir enuk toto ek h̄ir neriyaak ketikeri nen n̄ir m̄it ne Farisi kerek nin̄in nises h̄im me Moses. ¹⁴ W̄i kerek Jisas kewis̄ toni kau m̄it̄ik nanam̄ir toto te h̄irak nanam̄ir yaaik kesiupan k̄ir ein ein werek werek, h̄irak k̄ir̄iak menmen im me w̄i Sabat kerek m̄it ap n̄ir̄iak menmen au. ¹⁵ H̄irak ketikeri nen n̄ir m̄it ne Farisi, h̄ir nit̄iwēkhi p̄ike kak̄itpor karkeik te h̄irak in ek k̄ir ein ein. H̄irak kewenhi kat̄ip, “M̄it̄ik h̄irak kewen toni kau nanam̄ir kai, hi hekeyet te hi h̄ir ein ein.” ¹⁶ M̄it han ne Farisi nat̄ip, “God keriuwet m̄it̄ik ik au kent̄ar h̄irak k̄ir̄iak menmen me w̄i Sabat ap kises h̄im me Moses au.” M̄it han nat̄ip, “Mam̄irkeik te m̄it̄ik enuk kak̄riak menmen yaaim mam̄ir im?” H̄ir m̄it newep nau n̄im̄in. P̄inan nat̄ip Jisas enuk, han p̄inan nat̄ip h̄irak yaaik.

¹⁷ M̄it ne Farisi nitehi m̄it̄ik neteipim nar ik: “Ti han kitet mekam me m̄it̄ik kerekyut nanam̄ir? H̄irak yaaik?”

H̄irak ketpor, “H̄irak m̄it̄ik profet kerekek.”

¹⁸ M̄it iuwe ne Isrel nertei m̄it̄ik ik au, te h̄ir ap han kitet n̄ipaa h̄irak nanam̄ir enuk toto, te in ek h̄irak k̄ir ein ein. H̄ir nemtau h̄im m̄irak au ere h̄ir n̄itehi miye haai n̄irak. ¹⁹ H̄ir nitorhi nar ik: “Ik ek h̄irak n̄ikan kit kerek n̄ipaa yi yinaak ek, h̄irak nanam̄ir toto? Karkeik te h̄irak k̄ir ein ein?”

²⁰ Miye haai n̄irak netpor, “Haiu mertei ik ek n̄ikan kaw̄ir kerek haw̄ir winaak h̄irak nanam̄ir toto, haw̄ir werteyek. ²¹ Haw̄ir wep̄itari h̄irak karkeik te h̄irak k̄ip̄ir ein ein. Yi eiyit̄iwēkhi. H̄irak epei k̄ire iuwe. H̄irak k̄irekes kak̄itpiyem.” ²² Miye haai n̄irak nat̄ip nar ik nentar h̄ir n̄inaain m̄it iuwe ne Isrel. M̄it iuwe n̄ipaa nat̄ip keim̄in kat̄ip Jisas h̄irak M̄it̄ik Krai kerek kaknen kak̄ikaap haiu m̄it, h̄ir ap nanwen̄iwēkhi kaknen w̄inak kerek m̄it nererik nekine h̄im me Moses neitai au. ²³ Miye haai n̄irak nertei menmen im te h̄ir netpor, “H̄irak epei iuwe, te yi eiyit̄iwēkhi em.”

²⁴ M̄it iuwe p̄ike nari m̄it̄ik kerek n̄ipaa nanam̄ir toto ek h̄irak kan te h̄ir netp̄iwēk nar ik: “Ti ewen̄ipi niuk me God, te ti at̄ip werek. Haiu mertei m̄it̄ik ik ap kises God werek werek o au. Ti ewep̄yap̄irek h̄irak enuk.”

²⁵ H̄irak ketpor kar ik: “Hi hep̄itari m̄it̄ik ik h̄irak yaaik o enuk. Menmen miut̄ip hi hertei. N̄ipaa hi nanam̄ir toto, te in ek hi h̄ir ein ein werek werek.”

²⁶ H̄ir p̄ike nit̄iwēkhi, “H̄irak kerekyut mekam? H̄irak karkeik te h̄irak keniput nanam̄ir kit k̄ire yaaik?”

²⁷ H̄irak ketpor kar ik: “Hi epei hetpiyem, te yi ap yisesim werek werek au. Yi yenmak te yi hanhan yaȳim̄tewem yaiteipim a? Yi hanhan yayisesik yi yaȳir disaipel n̄irak a?”

²⁸ H̄irak kat̄ip epei au, h̄ir han enuk netp̄iwēk enum nar ik: “Ti kerekek hises h̄im m̄irak. Haiu auye! Haiu mises h̄im me Moses! ²⁹ Haiu mertei God kat̄ip Moses h̄im m̄irak, te m̄it̄ik ik wein̄ik haiu mep̄itari keim̄in keriuwetek kan.”

³⁰ Mítik keneri ketpor kar ik: “Menmen im yaa'im menipa hi henuwesís. Yi yepítari keimín keriuwetek hírak kan, te hírak kekepa kíriak nanamír kai kire yaaik. ³¹ Haiu mertei God hírak kemtau hí'm me mít enun hír nitíwekhi menmen au. Hírak kemtau hí'm keremem me mít yaain hír níriak menmen God hanhan hír nisesi. ³² Nípaa God kewis tí ere in haiu ap memtau mítik hak kikaap mít nanamír enum toto, te hír ní ein ein werek werek au. ³³ God ap keriuwet mítik ik te hírak ap kakriak menmen werek werek taauye!”

³⁴ Hír mít nemtaantíwo nenerek nar ik: “Nípaa miye pit winit ti enuk mítik weiník, te ti han kitet ti mítik iuwe hetpai menmen me God a?” Hír netpíwek epei au, hír nepírek ken witeik.

Mít ap nises hí'm me Jisas hír níre mítik nanamír toto

³⁵ Jisas kemtau hír epei nepírek ken witeik, te hírak kínetníwek. Hírak kínapínek epei au, hírak kitíwekhi kar ik: “Ti kerekek hises hí'm me mítik ke wit ke Mítik luwe o au?”

³⁶ Mítik ik kitíwekhi kar ik: “Mítik luwe, ti etpo hírak keimín te hi hises hí'm mírak.”

³⁷ Jisas ketpíwek, “Ti epei hírek hírak kerek in ek hírak ketput menmen.”

³⁸ Hírak píke katíp Jisas kar ik: “Mítik luwe, hi han kitet ti Mítik ke wit ke Mítik luwe.” Te hírak kewen níniþ keweníþ niuk mírak.

³⁹ Te Jisas katíp, “Hi han tí ik te hi hewepyapír neimín nises God, neimín hír au. Hi han akaap mít netari hí'm me God te hírak kakrekyor han kitet hír nanamír toto te hír nanisesik nanírteiyek werek werek. Hi han te neimín hír han kitet hír epei nertei hí'm me Moses werek werek, hi heteiknor hír ap nises God werek werek au. Hír níre mít enun nanamír toto.” ⁴⁰ Mít han ne Farisi nerp netikerek nemtau menmen hírak ketpim, hír netpíwek nar ik: “Ti ap han kitet haiu nanamír toto metike mít yapírwe weinín au a?”

⁴¹ Jisas ketpor, “Yi yepítari hi keimín te God ap han kitet menmen yi yerekyewem híram enum iuwe au. Kike. Te in ek yi yatíp yi yertei menmen me God werek werek, te menmen enum mekre han ki híram emu emít!”

10

Hím me Jisas naanmípre sipsip

¹ “Hi hetpi werek werek. Mítik kerek ap kitet ya weipír kakno níwa ke sipsip au, hírak kíniu níwa keke han kerekir ken nímin ein, hírak mítik enuk kekintíp menmen.

² Te mítik kerek kitet ya weipír hírak mítik ke naanmípre sipsip. ³ Mítik kerek kekiwo níwa kau ya weipír kire mítik ik, hírak kewisík ken nímin hírak kakno nímin te sipsip mamímtau hí'm mírak, hírak kekine niuk me sipsip miutíp miutíp, hírak keriyaam keiyím kakno wit eik. ⁴ Hírak kari sipsip mírak hírak kíniþ kakno. Sipsip híram misesik mentar hírak kenínewem (o kenínorem), híram memtau toník mekre níkiþ te híram misesik. ⁵ Te mítik hak taau. Híram míneiník míriþ mentar híram ap memtau toník mekre níkiþ kire mítik kerek naanmíprewem (o naanmíprorem) au.”

⁶ Jisas katíp mít ne Farisi hí'm im, te hír ap nertei menmen werek werek hírak ketporem me hírekes au.

Jisas katíp hírekes kire mítik naanmípre sipsip

⁷ Mít netari menmen hírak ketpim te Jisas píke katíp kar ik: “Hi hetpi werek werek hi hírekes híre weipír ke sipsip. Hi híkaap mít hír níre sipsip hír nanises hí'm me God.

⁸ Mít yapírwe nípaa níniþ nan naanmípre mít ne Isrel hír mít enun níre mít nekintíp menmen. Mít hír níre sipsip ne God ap nises mít in au. ⁹ Hi híre ya weipír. Neimín nisísa hír níre sipsip nanínen nímin níwa, te hír nanu werek maain naníno witeik nanínantín yenkis yaa'im naním. ¹⁰ Mítik enuk kekintíp menmen kaknen te kakít menmen kaknep sipsip kakíwaank menmen. Hi au hi han te hír nani au. Hír nanu werek werek nanír ke God hanhan hír nanwim.

¹¹ “Hi h̄ire m̄it̄ik yaaik naanm̄ipre sipsip hi hahi akaap sipsip nai te h̄ir nanu werek werek. ¹² M̄it̄ik kerek naanm̄ipre sipsip kak̄it pewek mamrerim, h̄iram ap sipsip m̄irak. H̄irak k̄ir nepere iuwe ke yaank kaknen, h̄irak k̄inaain k̄ir̄ir te nepere iuwe ke yaank kemiyei sipsip ken k̄iyaau kiut̄ip kak̄ip, te h̄iram ham m̄ir̄ir mewep ein mewep ein. ¹³ M̄it̄ik kar ik k̄ir̄ir kentar h̄irak ap hanhan sipsip au. H̄irak naanm̄iprewem kak̄it pewek mamrerim keremem. ¹⁴ Hi h̄ire m̄it̄ik yaaik naanm̄ipre sipsip. Hi hertei werek werek m̄it̄ neim̄in h̄ir n̄ire sipsip nai, h̄ir nerteiya nis̄isa. ¹⁵ Hi hetike Haai kai werteiyak̄it mar im. Hi hertei m̄it̄ n̄ire sipsip nai, h̄ir nerteiya. Hi hetike sipsip nai hanhan meriuwehan te hi hahi akepi. ¹⁶ M̄it̄ han n̄ire sipsip nai, h̄ir nepu, te h̄ir ap ne weiw̄ik me m̄it̄ nai ne Isrel au. Hi tewen haryei nantike m̄it̄ han in te h̄ir nemtau h̄im mai nanis̄isa. Maain h̄ir nanre weiw̄ik miut̄ip te hi kiut̄ip naanmampror.

¹⁷ “Haai h̄irak hanhan keriuwa hentar hi hanhan hahi akaap m̄it̄ te hi p̄ike akrit. ¹⁸ M̄it̄ik hak ap te kakiyep te hi hahi au. Hi han kai kerekek. God ketpo menmen im te hi ariakem. H̄irak kat̄ip werek te hi hahi, maain h̄irak kakwisa hi p̄ike akrit hahu.”

¹⁹ M̄it̄ iuwe ne Isrel en h̄ir newepan nau n̄im̄in p̄inan, han kitet menmen im, p̄inan au han kitet menmen ham nentar h̄im m̄irak. ²⁰ M̄it̄ yap̄irwe nat̄ip, “Herwe kau kekrekek, te h̄irak han ken sip h̄irak ketaritari kat̄ip menmen im em. Yi yenmak te yi yerp in yemtau h̄im m̄irak a?”

²¹ M̄it̄ han nat̄ip h̄im m̄irak ap h̄im me m̄it̄ik kerek herwe kau kekre han k̄irak au. Herwe ap te k̄ir̄iak m̄it̄ik nanam̄ir toto enuk ek te h̄irak k̄ire yaaik k̄ir ein ein werek werek au.

M̄it̄ iuwe ne Isrel neweik̄in sip newet Jisas

²² Jisas kat̄ip menmen im meit wit Jerusalem me w̄i m̄it̄ nererik han tewen̄in n̄ipaa m̄it̄ nep̄ir menmen enum mekre w̄inak ke God, h̄ir p̄ike n̄ikaisiu weip̄ir, te h̄ir p̄ike nan̄ino n̄im̄in newen̄ipi niuk me God. Me w̄i im h̄iram m̄ire haw̄i h̄itan. ²³ Jisas ken kitet w̄inak iuwe ke God keit haau m̄it̄ nenewem ‘H̄in̄p ke m̄it̄ik iuwe King Solomon.’ ²⁴ H̄irak wen kepu en, m̄it̄ iuwe ne Isrel neweik̄n̄iw̄ek nit̄iw̄ekhi, “W̄i marmenum te ti heteiknai haiu mam̄irteiyek. Ti etpai werek werek. Ti M̄it̄ik God kehimit̄anit ti akepai haiu m̄it̄ o au?”

²⁵ Jisas ketpor, “Hi epei hetpi te yi ap han kitet h̄im mai werek werek au. Menmen yaaim hi h̄ir̄iakem heriuwe menmen iuwe me Haai kai h̄iram mewepayap̄ir hi keim̄in. ²⁶ Yi ap yises h̄im mai yentar yi ap ȳire sipsip nai au. N̄ipaa hi hetpiyem! ²⁷ Sipsip nai h̄ir nan̄im̄tau h̄im mai hi herteiri niut̄ip niut̄ip h̄ir nis̄isa. ²⁸ Te hi ekepi te h̄ir nanu nantikewa tipmain tipmain enum eik, h̄ir nani au. M̄it̄ik h̄irak ap te kakri m̄it̄ sipsip nai te h̄ir ap nanises h̄im mai nan̄iwaank taau. ²⁹ Haai kai kerek kewetau m̄it̄ in h̄irak kin̄in menmen yap̄irwe. M̄it̄ik hak ap kakri m̄it̄ nisesik te h̄ir nanweik̄in sip nanwet̄iw̄ek nan̄iwaank taau. ³⁰ Hi etike Haai kai haw̄ir wekiyak̄it wepu niut̄ip.”

³¹ H̄irak kat̄ip menmen in epei au, m̄it̄ iuwe ne Isrel p̄ike neit nan te h̄ir nank̄ip. ³² Jisas kitorhi, “Hi epei h̄ir̄iak menmen yap̄irwe me ninaan mi hises menmen Haai kai kehimit̄ena hi h̄ir̄iakem. Me mekam miut̄ip te yi eiw̄ir nan yayiyep a?”

³³ M̄it̄ iuwe ne Isrel netp̄iw̄ek, “Haiu mamitep me menmen yaaim ti h̄ir̄iakem au. Haiu mamitep mam̄intar ti at̄ip enum, ti h̄ire m̄it̄ik kerekek, te ti hat̄ip ti h̄irekes h̄ire God.”

³⁴ Jisas kat̄ip, “H̄im me God mau t̄iwei h̄iram mat̄ip mar im: ³⁵ ‘Hi at̄ip yi ȳire God.’ Haiu mertei h̄im me God mau t̄iwei h̄iram yaaim ap mamweik̄in mat̄ip h̄im ham taau. God kat̄ip m̄it̄ kerek h̄irak kewet̄ir h̄im m̄irak h̄ir n̄ire God. ³⁶ God Haai kehimit̄ena h̄irak keriuweta te hi han hau t̄i ik ek te yi yenmak yat̄ip hi hat̄ip enum hentar hi etpi hi N̄ikan ke God a?”

³⁷ “Hi ap h̄ir̄iak menmen Haai kai kehimit̄ena, te yi ap eiyises h̄im mai au em̄it̄!

³⁸ Te hi h̄ir̄iak menmen me Haai kai. Yi ȳinapen han ekitet h̄im hi hetpiyem me Haai kai keriuweta hi han t̄i ik yentar hi m̄it̄ik kerekek. Te yi han ekitet menmen hi h̄ir̄iakem te yi yaȳirtei werek werek han ekitet Haai kai God ketikewa haw̄ir wekiyak̄it wepu han kiut̄ip.”

³⁹ H̄rak kat̄ip menmen im epei au, h̄r p̄ike nant̄iwekhis nanwis̄ik kak̄kre winaik enuk, te h̄rak k̄naw̄iri ken.

⁴⁰ H̄rak k̄naw̄iri p̄ike ken kerekir mani Jodan ken kiun wit kerek n̄ipaa Jon k̄k̄r m̄t, h̄rak kewiyen. ⁴¹ M̄t yap̄rwe h̄r nan nat̄ip, “Jon ap k̄r̄ak menmen yaaim k̄kaap m̄t enun h̄r n̄ire yaain kar ke m̄t̄ik ik k̄r̄akem. Te menmen h̄rak ketpei me m̄t̄ik ik ek h̄ram yaaim werek.” ⁴² M̄t yap̄rwe nau en, h̄r han kitet h̄rak M̄t̄ik Krais kerek God kehimit̄anek kaknen kak̄kaap haiu m̄t.

11

M̄t̄ik Lasaras epei kaa

¹ M̄t̄ik hak kiut̄ip niuk m̄rak Lasaras, h̄rak kau wit Betani. Betani h̄rak wit kerek Maria wetike heiyuwe p̄ire Mata newi en. ² (N̄ipaa m̄te Maria ip ep wewen t̄ipar yaaim m̄n̄in yaaim m̄re nat̄in k̄pna em mentar h̄t me M̄t̄ik luwe Jisas. Epei au h̄re p̄ike wenke paan k̄re p̄ike weiȳik wesiun̄niwekem. M̄te ip e h̄re yenten k̄re Lasaras. H̄rak k̄nap.) ³ H̄rak Lasaras k̄nap te Maria wetike Mata h̄r nesiuwe h̄m men Jisas netp̄iwek, “Kit yinak Lasaras nepei k̄nap wisenum. Ti enen ekepik te h̄rak kakre yaaik.” ⁴ Jisas kemtewem, h̄rak kat̄ip, “Lasaras k̄nap keremem ap te kaki herwe enuk kakno kakisine kak̄t̄ au. Menmen im man te m̄t nanwen̄ipi niuk me God, m̄t nanwen̄ipi niuk mai hi N̄ikan ke God.”

⁵ Jisas han tewen̄in Mata wetike k̄k̄re p̄ire, netike yenten k̄r Lasaras. ⁶ Jisas kemtau h̄m me Lasaras k̄nap, te h̄rak wen kepu wit kerek h̄rak kepwi en ere w̄i wiketerem. ⁷ Epei au, h̄rak kat̄ip m̄t disaipel n̄rak, “Haiu p̄ike emno provins Judia.”

⁸ Te m̄t disaipel newenek nat̄ip, “M̄t̄ik luwe, ti hanhan p̄ike eno wit kerek n̄ipaa ein m̄t nau en nanw̄r nan nanitep a? Ek̄t̄ haiu emu in!”

⁹ Jisas kat̄ip kar ik: “Ap 12 aua me hekrit ere h̄nkew̄i a? Te m̄t̄ik kakno kakitet yayiwe ap te kakrewo menmen kak̄nkew̄in kentar h̄rak wepni k̄r kan t̄i ik ek, h̄rak k̄r yayiwe h̄rak kitetik. ¹⁰ Te h̄rak kakno kak̄ w̄itaan, h̄rak kakrewo menmen te kak̄nkew̄in kentar ap wepni k̄r keteikn̄iwek menmen werek werek.”

¹¹ Jisas kat̄ip h̄m im em epei au, h̄rak p̄ike ketpor keteipim kar ik: “In ek Lasaras epei k̄waai keit, te hi p̄ike eno akot̄itek kak̄krit kaku.”

¹² M̄t̄ disaipel netp̄iwek nar ik: “M̄t̄ik luwe, h̄rak k̄waai, te h̄rak maain p̄ike kakre yaaik. Te haiu emu in a?”

¹³ Jisas ketpor me Lasaras h̄rak epei kaa, te h̄r han kitet h̄rak keptor h̄rak k̄waai kerek.

¹⁴ Mar keremem te Jisas ketpor werek werek kar ik: “Lasaras epei kaa. ¹⁵ Te hi han yaaik hi ap hau hetikerek kerek w̄i h̄rak kaa kentar maain hi hekepik yi eȳrtei God keruweta hi han. In ek haiu emno em̄rek.”

¹⁶ M̄t̄ik Tomas h̄r nekine niuk m̄rak ham nenewek Didimas, h̄rak kat̄ip m̄t disaipel han ne Jisas kar ik: “T̄is, haiu emno emtike M̄t̄ik luwe te haiu mami mantikerek.”

Jisas kan k̄r Lasaras yentenrer n̄rak h̄r newepnak

¹⁷ Maain Jisas kan, m̄t̄ netp̄iwek nar ik: “W̄i tekyaaait Lasaras kaa, h̄r newis̄ik k̄waai kekre han kewen k̄n̄ik.” ¹⁸ Wit Betani ap yan̄m̄n ke wit iuwe Jerusalem. Au menep k̄re 3 kilomita. ¹⁹ Te m̄t̄ miyap̄r yap̄rwe ne Isrel epei nan Betani nan̄r Mata wetike Maria, h̄r enwenor han k̄r yaaik nentar yenten k̄r Lasaras epei kaa. ²⁰ Mata wemtau Jisas kaknen, h̄re wen te waw̄iwenyip̄rek waw̄t yayiwe eik. Te Maria au wepu w̄nak eik.

²¹ Mata wan wat̄ip Jisas, “M̄t̄ik luwe, n̄ipaa ti epei enen ehu in te yenten kai ap te kaki taau. ²² Te hi hertei God in ek kakwetit menmen kerek ti hit̄iwekhiyem heriuwerem em.”

²³ Jisas jetp̄iwe, “Yenten kit tewen kak̄krit kaku kakre m̄t̄ik.”

²⁴ Mata wewenhi wat̄ip, “Hi hertei maain h̄rak kak̄krit me w̄i kerek God kehimit̄enem skelim m̄t.”

²⁵ Jisas ketpⁱwe, “Hi Haai ke mⁱt pⁱke nanⁱkrit nanu. Hi Haai ke mⁱt nanⁱt hⁱmⁱn yaaik. Neimⁱn nises hⁱm mai, hⁱr nani, te maain hi pⁱke akⁱan nanu nanⁱt. ²⁶ Neimⁱn kerek nau nisⁱsa hⁱr keriyen nanⁱt hⁱmⁱn yaaik nanu nanⁱt tipmain tipmain enum eik. Ti han kitet hⁱm mai hisesim o au?”

²⁷ Mata wewenhi war ik: “O Mⁱtⁱk luwe, hi hises hⁱm mit. Hi hisesit hentar hi hertei ti Nⁱkan ke God, ti Mⁱtⁱk kerek God kehⁱmⁱtenit ti han tⁱ ik e.”

Jisas kⁱkⁱt kerwe kaa

²⁸ Mata watⁱp hⁱm im epei au, hⁱre pⁱke wen wenⁱne kⁱkⁱr pⁱre Maria. Hⁱr wik hasini hⁱre wetpⁱwe main main war ik: “Mⁱtⁱk luwe epei kan kitauhi hi hetput ti eno ehⁱrek.” Hⁱre wetpⁱwe epei au, hⁱre wen wⁱrⁱak menmen. ²⁹ Maria wemtau hⁱm im em, hⁱre wesiukⁱn wasenum wen wawⁱr Jisas. ³⁰ Jisas ap epei kan kiun wit ik wen au. Hⁱrak wen kepeit wit kerek Mata epei wen wⁱrek kewiyen. ³¹ Mⁱt miyapⁱr ne Isrel neit wⁱnak kⁱr enwenⁱn han kⁱre hⁱr nⁱr Maria hⁱre wesiukⁱnen wasenum wen, te hⁱr nisesiye. Hⁱr natⁱp, “Hⁱre waunⁱne herwe hei te hⁱre waukⁱtek.”

³² Te Maria epei wan wiun wit kerek Jisas kewiyen, hⁱre wⁱrek wenke wⁱwaai hⁱt mⁱrak wewenⁱpiyek. Hⁱre watⁱp, “Mⁱtⁱk luwe, nⁱpaa ti epei enen in ne, te yenten kai ap te kaki au.”

³³ Jisas kⁱrep wⁱkⁱt, te mⁱt miyapⁱr ne Isrel kerek epei netikerep hanhan ek hⁱr nⁱp^kitek, hⁱrak han enuk te hⁱrak han kⁱrak kekrit. ³⁴ Te hⁱrak kitⁱwehi kar ik: ‘Yi yewisⁱk kⁱwaai nein?’

Hⁱr natⁱp, “Mⁱtⁱk luwe enen ehⁱrek.”

³⁵ Jisas han tewenⁱnek kⁱkⁱtek. ³⁶ Mⁱt han en ne Isrel natⁱp, “Eiyⁱrek, hⁱrak hanhanek wⁱsenuk.”

³⁷ Te mⁱt han natⁱp, “Hⁱrak nⁱpaa kⁱrⁱak mⁱtⁱk kerek nanamⁱr toto hⁱrak kⁱr ein ein ek a? Hⁱrak ap te kakⁱkaap Lasaras kaa au a?”

Jisas kⁱkⁱak Lasaras kekrit kepu

³⁸ Jisas han enuk han kekrit, te hⁱrak ken han kerek mⁱt epei newisⁱk kⁱwaairi en. Han ik kerekek nⁱpaa hⁱr nekinⁱk kekre nan hⁱr newis nan keiyepet hⁱm kⁱrak. ³⁹ Jisas katⁱp, “Yi eiyⁱnke nan ik eknepⁱn.”

Mata yenten kⁱre kerek kaa ek, hⁱre watⁱp, “Mⁱtⁱk luwe, hⁱrak epei kaa ere wⁱ tekyaaait epei men, te hⁱrak epei kⁱnⁱn enuk. Ti ap ekeisiuwek ekⁱt!”

⁴⁰ Jisas ketpⁱwe, “Hi hetput ti ehises hⁱm mai te ti tewen hahⁱr menmen iuwe me God mamnen.” ⁴¹ Hⁱrak katⁱp epei au, hⁱr nenkre nan ken pⁱn, Jisas kⁱkⁱamnaan katⁱp, “Haai ti yaaik ti epei emtau menmen hi hituthiyem. ⁴² Hi hertei me wⁱ yapⁱrwe ti hemtau hⁱm mai, te hi hatⁱp hⁱm im em hentar mⁱt in en, te hⁱr nanⁱrtei ti heriuweta hi han tⁱ ik ek.”

⁴³ Hⁱrak kitehi God menmen im epei au, hⁱrak kenⁱne hⁱm iuwe kar ik: “Lasaras, ti etpaan enen witeik.” ⁴⁴ Te mⁱtⁱk kerek kaa ek hⁱrak ketpaan kan witeik. His hⁱt mⁱrak hⁱr newenkekim meriuwe laplap kerek nⁱpaa hⁱr neiyⁱm newisⁱk ek, te laplap ham mewenkⁱkⁱwek ninaan mⁱrak. Jisas ketpor, “Yi eisiupenⁱwek laplap einaiwⁱrek ekno.”

Mⁱt iuwe ne Isrel nimenⁱpⁱnan natⁱpan nanⁱnep Jisas kaki

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lu 22:1-2)

⁴⁵ Mⁱt miyapⁱr yapⁱrwe ne Isrel kerek epei nan nⁱr Maria, hⁱr nⁱr menmen Jisas kⁱrⁱakem, te hⁱr han kitet hⁱrak Mⁱtⁱk kerek God keriuwetek kan tⁱ ik. ⁴⁶ Au, mⁱt han pⁱke nen natⁱp mⁱt ne Farisi me menmen Jisas epei kⁱrⁱakem.

⁴⁷ Te mⁱt ne Farisi netike mⁱt iuwe ne pris netike mⁱt ne kaunsil hⁱr nererik natⁱp nar ik: “Hⁱu emriak mekam? Hⁱrak epei kⁱrⁱak menmen iuwe mar im! ⁴⁸ Te hⁱu mamwisⁱk kakⁱak menmen mampar im, te mⁱt yapⁱrwe nanisesik. Mⁱt nanisesik, te mⁱt iuwe ne wit Rom nansiuwe ami nanⁱnen nanwen wⁱnak iuwe ke God hⁱr nanⁱwaankai hⁱu mⁱt ne Isrel!”

⁴⁹ Mítik hak niuk mîrak Kaiafas, kerek me tito im hîrak hetpris kinin pris yapîrwe, hîrak ketpor, “Yi hîras ap yertei menmen mei kike taau! ⁵⁰ Yi ap yertei werek hîram yaaam te mítik kiutîp ik kaki, haiu mít yapîrwe ne weiwîk me Isrel au.”

⁵¹ Hîrak ap katîp im em me han kîrak. Au, hîrak mítik het pris kerek kinin naanmîpre mít en me tito im em, te hîrak katîp hîm kîre profet kar ik ek: Jisas kaki kakîkaap mít ne Isrel keriyen. ⁵² Hîr keriyen au, hîrak kaki te kakri mít miyapîr nîre nîkerek yapîrwe ne God nau nerer wit wit naninen nanîre mít ne weiwîk miutîp. ⁵³ Me wî in ere maain, mít iuwe ne Isrel nimenîpîn nanînep Jisas. ⁵⁴ Mar keremem te Jisas ap ken kitet yayiwe yaaik ke mít ne Judia. Hîrak kînaiwîri hîrak ken yaank weinîk mít ap newi en, ken wit hak niuk mîrak Efraim. In ek hîrak kau ketike mít disaipel nîrak.

⁵⁵ Wî me mít ne Isrel nererik nanîm menmen han tewenîn nîpaa God kenep mít ne Isip, hîram epei man menep. Wî me mít nererik nanîm menmen wen au, hîr mít miyapîr nînaaiwîr wit kîr nîniu nen wit Jerusalem me nanwet pris menmen te God kaktîp hîr yaain, nanîr ke hîm me Moses ketpim. ⁵⁶ Hîr yapîrwe nîpiun wit Jerusalem, hîr nînatîn Jisas. Hîr neit wînak iuwe ke God nîmîn ein, hîr nitehiyan natîpan, “Yi han kitet mekam? Hawîr han kitet hîrak ap te kaknen in kakîm menmen kaktike mít miyapîr in taau.” ⁵⁷ Mít iuwe pris netike mít ne Farisi epei natîp mít neimîn nertei Jisas keit nein, te hîr enînen nanîtpor te mít iuwe nanîno nantîwek his nankîp.

12

Maria wewen tîpar mînin yaaam mentar hît me Jisas

(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

¹ Maain wî ham Jisas pîke kan wit Betani, wit kerek Lasaras kewiyen. Hîrak mítik kerek Jisas kîkîak te pîke kekrit. Me wî im, wî hispînak kiutîp (6) wen mepu ere mít nererik nanîm menmen me Pasova. Me wî im mít hîr han tewenîn nîpaa God kenep mít ne Isip, te hîr Isrel au. ² Mít en hîr epei nemani menmen me Jisas kakîm neit wit kîr eik. Mata wîkaap mít kerek newetîr menmen. Mítik Lasaras kau ketike Jisas tekiyakît taam menmen. ³ Te mîte niuk mîre Maria, hîre yenten pe Lasaras wekin mîn tîpar me nu nad mînin mekrerem me mít hîr newîr pewek iuwe nantîwem, hîre wewenem mentar Jisas hît mîrak. Epei au, hîre wesiunenim meriuwe paan kîre. Tîpar yaaam mînin mekre wînak au han iuwe kewen. ⁴ Mítik disaipel hak kiutîp ke Jisas niuk mîrak Judas ke Iskeriot, kerek maain kakwepyapîr Jisas kakno his me mít iuwe ne Isrel, hîrak katîp, ⁵ “Nenmak te mít ap neit tîpar yaaam mînin im em nesiwerem nanît pewek mererim mar 300 kina te hîr enwet mít enun ap netenen menmen enwetîrem?” ⁶ Hîrak ap han tewenîn mít enun ap netenen menmen au. Hîrak enuk kekintîp menmen. Hîrak naanmîpre tîkenup kerek Jisas ketike disaipel nîrak newis pewek mekrerek ek te hîrak kekinenim kîsawînem.

⁷ Hîrak katîp kenerep, te Jisas ketpîwek, “Ewisiye ewîrp! Hîre wetenen menmen im wîriakem me maain hi hahi hîr mít nanwisa akre hei. ⁸ Mít enun netenen menmen au hîr nanu nantikewi hekrit, te hi au. Wî ham hi anaiwîri.”

Hîr mít iuwe pris natîp nanînep Lasaras kaki

⁹ Mít yapîrwe ne Isrel nemtau Jisas keit wit Betani, te hîr nen en nanîrek. Hîr ap nanîr Jisas kiutîp kerekek au. Hîr nanîr Lasaras kerek Jisas kîkîak kaa ek pîke kekrit kau. ¹⁰ Te mít iuwe pris nimenîpîn nanînep Lasaras ketike Jisas. ¹¹ Mít yapîrwe neweikîn sip newet hîm me mít iuwe ne Isrel hîr nises Jisas, nentar menmen Jisas kîrîakem.

Jisas ken wit Jerusalem kîre mítik iuwe king

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lu 19:28-40)

¹² Maain wî ham hekrit, mít yapîwe kerek epei nan nererik nanîm menmen me wî Pasova kerek hîr han tewenîn God kenep mít ne Isip, hîr nemtau Jisas kaknen wit Jerusalem. ¹³ Te hîr neit wapnake neiyîm nen newenyipîrek neit yayiwe eik. Te hîr nînap natîp, “God ti yaaik. Haiu emwenîpi niuk me mítik ik kan kakîkrehîr ke ti Mítik luwe God.

Ti akaap mitik ik naanmamre haiu mit ne Isrel.” ¹⁴ Jisas kinapin donki (hirak kire hos), te hirak kewik kar ke him me God mau tiwei metpim mar im:

¹⁵ “Yi mit yau wit Saion, yi ap einapen!

In ek Mitik luwe ki kaknen kakri kau donki wen yaaik kipniu.”

¹⁶ Mit disaipel narak ap nertei nenmak hir narak menmen im ere maain Jisas kaa pike kekrit ken wit ke God kakit niuk iuwe. Maain hir han kitet menmen nipa tiwei me God metpim, hir nertei nenmak hir nerekyiwek im em.

¹⁷ Mit yapirwe kerek nipa nau netike Jisas me wi kerek hirak kenine Lasaras nipa hirak kaa te hirak kekrit kekre herwe hei kan. Mit in nir menmen im, te hir nen newepyapir menmen hirak kirakem. ¹⁸ Mar keremem te hir mit yapirwe nen newenyipir Jisas. Hir nemtau Jisas kirak menmen iuwe mar im. ¹⁹ Te hir mit ne Farisi nesuwehan him natipan nar ik: “Yi eiyiri! Menmen haiu mirakem ap te mamwenek taau! Mit yapirwe ne ti ik nisesik.”

Mit han ne Grik hanhan nanir Jisas

²⁰ Mit han ne weiwik me Grik nan Jerusalem netike mit han ne Isrel, te hir nererik naam menmen han tewenin wi nipa God hirak kenep mit ne Isip. ²¹ Hir nan nir mitik Filip (hirak ke wit Betsaida keit provins Galili), te hir natip, “Mitik iuwe haiu hanhan mamir Jisas mamtipiwek menmen.” ²² Filip ken katip Endru, te hirakit wiketeret ten tatip Jisas.

²³ Jisas ketpiwekit, “Wi apei menep man te hi Mitik ke wit ke Mitik luwe, God kakweto niuk mirak yaaim iuwe hi etiwem. ²⁴ Hi hetpi him werék. Yehes kei kiutip ke rais kinatin kiwaai ti au, te yehes kiutip kerekek karpau. Yi eikr ekikre ti, te kakine nikim yapirwe. Mar im hi hir mit nanwisa akre hei. Maain hi akrit hi akaap mit yapirwe nanises him me God. ²⁵ Neimin hanhan nanises han kir nanawaank hiras. Neimin ap nises han kir nau ti ik ek, hir nises han ke God, te maain han kir kaku werék werék tipmain tipmain enum eik. ²⁶ Mit neimin nanrak menmen mai hi hirakem, te hir enisisa hir nani nanir ke hi hahi. Wit kerek hi hewiyen te mit narak menmen mai hir nanwiyen. Te Haai kai kakwis niuk mir iuwe kentar hir nisisa.

Hir mit enwenipi niuk me hi Mitik ke wit ke God

²⁷ In ek han kai kekrit kehinhin te hi atip mekam? Te hi atip Haai hi anaaiwir menmen im mamnen mamiyep? Au, mar keremem te hi han hau ti ik e. ²⁸ Haai, ti enip niuk me mit emre iuwe!” Jisas katip kar ik te him meke nepni man matip mar ik: “Hi henip niuk mai mire iuwe, te hi pike ariakem mamre iuwe.”

²⁹ Te mit yapirwe nerp menep nemtau him kerekek, te hir natip, “Nepni mewenin.” Mit han au, natip, “Mitip ensel ke God ketpiwek.” ³⁰ Jisas ketpor, “Him em ap man me menmen mai mamkepa au. Hiram man te mamkepi yi eiyirtei God keriuweta hi han ti ik e. ³¹ In ek, wi epei man, te God skelim hir mit nau ti ik ek me menmen enum nipa hir narakem. In ek hirak kakinin Seten kerek naanmipre menmen enum me ti. ³² Te maain mit nanwenkika hi ahu nu tentarakit, te hi ari han ke mit yapirwe nanisisa.” ³³ (Jisas katip him im keteikin mit karkeik te hirak kaki.)

³⁴ Te mit yapirwe pike newenhi natip nar ik: “Hir haiu misesim nipa mit newisim mau tiwei hiram matip mitik kerek God kehimitanek kakikaap mit en te hirak kaku kakit tipmain tipmain enum eik. Ti henmak te ti hatip mitik ke wit ke Mitik luwe mit han hir nanwenkekik hirak kaki? Keimin hirak Mitik ke wit ke Mitik luwe God a?”

³⁵ Jisas kewenhi ketpor him tok piksa kar ik: “Wepni kakir kike kau nimin ke yi mit. Yi eiyitet yayiwe me wi wepni (o yanm) kir, te yi eiyu werék, te witaan ap mamsawin yayiwe. Maain hi anaiwiri ano, yi eiyir mitik kerek ke witaan kakno kepitari yayiwe hirak ken nein. ³⁶ Yi eiyisisa hi hire wepni (o yanm) wi hi hepu in, te maain yi yire mit yi eiyises menmen yaaim.”

Mit yapirwe ne Isrel ap nises him me Jisas

Jisas katip menmen im epei au, hirak ken kisawin hirekes kenpin kekeipnor. ³⁷ Hir mit nipaa nirek kirak menmen iuwe kikaap mit ninap hir nire yaain, te hir ap han kitet hirak Mesaia, mitik kerek God keriuwetek kan ti au. ³⁸ Hir ap nisesik, te him nipaa mitik profet Aisaia ketpim kewisim mau twei mamnen mar im:

“Mitik luwe, neimin nises him mai? Mit auye!

Mitik luwe keteikin menmen mirak iuwe men neimin?
Mit yapirwe!”

³⁹ Te mit ap nisesik nentar him nipaa Aisaia pike kewisim mau twei mar im:

⁴⁰ “God hirak kesor nanamir (o naan) kir te hirak tokik kepu, hirak kenipi te hir han toenuk.

Te hir ap nir menmen werek werek au, hir ap nertei menmen werek werek.

Hir nertei menmen werek werek, te hir nanisesik te hirak kakikepi hir nire yaain, te hir au.”

⁴¹ Mitik profet Aisaia katip menmen im kentar hirak kir Jisas keit niuk mirak iuwe te hirak kewepyarek.

⁴² Me wi im, mit iuwe ne Isrel yapirwe hir nises Jisas. Hir ninapen mit ne Farisi, te hir ap newepyapir hir nises Jisas. Hir natip te mit ne Farisi nanipiri naninepin nankeipin winak kerek mit nererik nekine him me Moses neitai. ⁴³ Hir hanhan iuwe mit nantip hir yaain, te hir hanhan kike God hirak kakitpor hir yaain. Hiram menmen weinim.

Maain Jisas skelim mit nanit wit ke God kakriuwe him nipaa hirak katip mit em

⁴⁴ Jisas katip him iuwe kar ik: “Neimin nisiasap ap nisiasa hi kiutip kerekek au. Hirak kises Mitik luwe kerek keriuweta hi han ti ik e. ⁴⁵ Neimin nira, te hiram mamir ke hir nir Mitik luwe kerek keriuweta hi han ti ik e. ⁴⁶ Hi han ti ik ek, hi hire wepni kir. Mit neimin niutip niutip kerek nisiasa, hir ap nanu enum nanir ke mitik ke witaan kau auye!

⁴⁷ Neimin nemtau him mai te ap nisesim, hi ap skelim hir mit au. Hi ap han ti skelim mit nau ti ik ek au. Hi han te hi akepi. ⁴⁸ Mitik keimin ke yi mit keweikin sip keweto ap kentaui him mai, maain menmen mekam skelim mitik ik a? Me him kerek nipaa hi hetpiyem, hiram skelim mitik ik me wi kerek God skelim mit. ⁴⁹ Menmen im hiram werek mentar hi ap hises han kai hetpim au. Haai kerek keriuweta hi han ketpo him te hi ewepyapirem. ⁵⁰ Hi hertei him hirak ketpim mamrak mit nanu werek tipmain tipmain enum eik. Menmen hi hetpiyem hiram menmen Haai kai ketpewem.”

13

Jisas kekemyetit hit me mit disaipel narak

¹ Wi me mit nererik nanim menmen me Pasova kerek hir han tewenin God kenep mit ne Isip teipmen mamnen. Jisas kertei wi mirak epei man te hirak kaki kaknaaiwir ti ik, te hirak pike kakno kakir God Haai. Hekrit hekrit hirak han tewenin mit narak yaain nau ti ik ek. (Hirak han tewenini ere maain hirak kaki.) Te in ek hirak kakteiknor hirak han tewenini wisenum. ² Jisas ketike mit disaipel narak naam menmen. Seten epei kakri han ke Judas, nikan ke Saimon ke wit Iskeriot, te hirak kakwepyapir Jisas kakwet mit enun ek. ³ Jisas kertei Haai kirak God epei kewetiwek menmen iuwe werek, hirak kertei hirak kan keke wit ke God, te hirak pike kakno kakirek. ⁴ Te Jisas kekrit kekeipin yeno kerek hir naam menmen menterim em, kenemtin laplap saket men, te hirak kakir laplap taul nokik mau mamir mirak. ⁵ Epei au, hirak kewen tipar mekre tikenup kekemyetit mit disaipel narak hit hiyap mir. Hirak kesiunenim keriuwe taul kerek kakir kau mamir mirak em, kire mitik enuk weinik kirak menmen me mit iuwe narak.

⁶ Jisas ken kakir Saimon Pita, te hirak Pita ketpiwek, “Mitik luwe, ti henmak te ti hekemyetit hit mai?”

⁷ Jisas kewenhi ketpiwek kar ik: “In ek ti ap hertei menmen in ek hi hirakem. Te maain ti tewen erteiyem.”

⁸ Pita katip Jisas, “Ti ap te ekemyetau hit mai taauye!”

Te Jisas pike ketp>wek, “Hi ap akemyetut hit, te ti ap har ke mitik disaipel kai taau!”

⁹ Saimon Pita kewenhi katip kar ik: “Mitik luwe, ti ap ekemyet hit mai keremem au. Ti akemyetit his metike paan.”

¹⁰ Jisas katip, “Keimin kisisa hirak kire mitik kerek epei kikir, hirak yaaik prar prar, te hirak ap pike kakikir hirekes. Au, me hit miutip keremem, hirak ekikirem. Yi yapirwe yi yaain yire mit epei nikir prar prar neit. Kiutip kerekek au. Hirak kire mitik hapik mewik.” ¹¹ Jisas epei kertei keimin kerek maain kakwepyapirek kakno his me mit enun, te hirak katip mit narak, “Yi mit han ki kire mit epei nikir prar prar. Te kiutip au han kirak enuk kire mitik ap kikir hapik mewik.”

¹² Jisas epei kekemyetit hit mir epei au, te hirak pike keriuwet saket mirak mire laplap, te hirak pike kau yeno. Hirak kau yeno, hirak kitorhi, “Yi yertei hi henmak te hi epei herekiyiem o au? Hi hetpi. ¹³ Yi yenewa hi Mitik luwe enuk hi ewepiyapir him. Hiram werek te yi yenewa mar im yentar hi hirekes luwe kerekek. ¹⁴ Hi Mitik luwe ki hewepiyapir him, te hi hekemyeti hit. Yi yises menmen hi herekiyiem, yi eikemyetit hit me ni yinan, yar ke mitik enuk weinik kirak menmen me mitik iuwe kirak. ¹⁵ Hi epei ateikniyem te yi eiyisesim empar kerek hi epei herekiyiem. ¹⁶ Hi hetpi werek. Mitik kirak menmen me mitik hak, hirak ap te kakininek me menmen taau! Mitik kerek keriuwet mitik hak katip mit him mirak, hirak iuwe kininek. ¹⁷ In ek yi yertei menmen ti hetpiyem werek yi eiyisesim eirakem. Hiram mamkepi te yi han yaaik eiyu.

¹⁸ “Hi ap hatip me yi yapirwe. Hi hertei neimin kerek hi nipaa hehimteni en. Te him mau tiwei me God em matip menmen mamnen mamir im:

‘Mitik kere hi hewetiwek menmen hirak kaam, hirak kerekyo enun.’

¹⁹ In ek hi hetpi menmen in. Maain menmen im mamnen mamiyep, te yi eiyirtei hi Mitik ik kerek God keriuweta hi han akaap mit ne ti. ²⁰ Hi hetpi him werek! Keimin hirak kakithis mit naanmampror kerek hi heriuweti nanino ek, hirak kakir hirak kaktauhish. Keimin kaktauhish naanmiprau, hirak kakir ke hirak kakithis Mitik luwe kerek keriuweta hi han in.”

Jisas katip Judas maain kakwepyapirek te mit enun nankip

(Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lu 22:21-23)

²¹ Jisas katip him im epei au, hirak han enuk kekere han kirak, te hirak kewepyapir ketpor him im. “Hi hetpi werek, Mitik kiutip ke yi mit hirak maain kakwepyapir kakime yipir mit enun hir naniyep.”

²² Te mit disaipel niutip niutip niwaainan niran. Hir nepitari hirak katip mitik keimin. ²³ Mitik disaipel kiutip hi John hirekes kerekek Jisas hanhana, hi hau hirapit Jisas menep. ²⁴ Saimon Pita kitauhi keriuwe his katip, “Ti hitiwekhi hirak katip ke keimin.”

²⁵ Pita kitauhi epei au, hi mitik disaipel ik ek henke hau hirapit Jisas hitiwekhi, “Mitik luwe, keimin kakirak menmen im?”

²⁶ Jisas ketpo kar ik: “Hi hatip bret ik ek kerek hi awisik ekre min tipar mekrerek, te hi ewet mitik kere kakirak menmen im em.” Hirak katip epei au, hirak kewet Judas nikan ke Saimon ke wit Iskeriot bret ik hirak kaak. ²⁷ Judas keit bret ik kaak epei au, Seten kan kari han kirak, te Jisas ketp>wek kar ik: “Ti eno waswas eriak menmen ti hanhan eriakem.” ²⁸ Haiu mit kerek mekiyan maam menmen em ap mertei mekam Jisas ketp>wekem. ²⁹ Haiu mit disaipel mertei Judas ketenen pewek maiu mekre tanik, te haiu mit han kaiu han kitet Jisas ketp>wek kakno kakwir pewek keiyim kakit menmen me haiu mamim, o hirak ketp>wek hirak kakno kakwet mit kerek ap netenen menmen kakwetir pewek mei. ³⁰ Te Judas keit bret wasenum, hirak ketpaan ken witeik. In ek hirak witaan toto.

Jisas katip mit narak him ham yaaaim hir enisesim

³¹ Judas epei ken witeik, Jisas katip, “In ek hi Mitik ke wit ke Mitik luwe ahit niuk iuwe me menmen hi ariakem akaap mit. Te in ek God kakit niuk iuwe kentar menmen hi ariakem. ³² God kakit niuk iuwe, te hirak kakteikin mit hi Mitik ke wit kirak kakteiknor

hi niuk mai iuwe. H̄irak kakr̄iakem waswas. ³³ N̄ikerek nai hi ap te hahu t̄i ik ek atikewi w̄i yap̄irwe. Maain yi yaȳin yaȳitno te hi hetpi h̄im im em. Hi epei hept̄ip m̄it iuwe ne Isrel em mar im: ‘Yi ap te yaino wit kerek hi anori en.’ ³⁴ Hi etpi h̄im ham yaaim yi eiyisesim. Yi han etwen̄inan eiȳir ke han tewen̄ini, te yi han etwen̄inan em̄it ek keremem. ³⁵ Yi han tewen̄inan, te h̄ir m̄it nerer wit wit nanri nant̄ip yi disaipel ne hi Jisas.

Jisas kat̄ip Pita kakweik̄in sip kakwet̄iwek
(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lu 22:31-34)

³⁶ Saimon Pita kit̄iwekhi kar ik: “M̄it̄ik luwe ti eno nein?”

Jisas ketp̄iwek, “Ti ap eh̄is̄isa eno wit kerek hi anori en. Te maain ti eh̄is̄isa.”

³⁷ Pita kit̄iwekhi, “M̄it̄ik luwe ti henmak te hi ap eh̄isesit in ek a? Hi epei hanhan hahi akepit.”

³⁸ Jisas kewenhi kat̄ip, “Ti werek te ti hanhan hahi akepa a? Hi etput h̄im werek. Suware ap te kaknep enum wen au, te ti ehiune at̄ip wikak ti herteiya au.”

14

Jisas h̄irak k̄ire yayiwe te m̄it nanisesik h̄ir nan̄ino God Haai

¹ Jisas wen kat̄ip kar ik: “Yi ap han enuk te yi han ekitet menmen au em̄it! Yi yises God, te in ek yi eiyis̄isa. ² W̄inak ke Haai kai haau yap̄irwe mekrerek. Hi eh̄in̄in ano etn̄ini wit kakmer̄iri. Hi etpiyem mentar menmen im mepu. Au hi ap te etpiyem. ³ Maain hi epei hetn̄ini wit epei au, te hi p̄ike anen atihis yainen, te yi eiyu wit kerek hi hewiyen. ⁴ Yi yertei eiyises menmen te yi eino wit kerek hi enori en.”

⁵ M̄it̄ik Tomas kat̄ip Jisas, “M̄it̄ik luwe, haiu ap mertei nein ti enori en. Em̄irkeik te haiu em̄irkeik te haiu em̄irtei yayiwe kakno keriyen a?”

⁶ Jisas ketp̄iwek, “Hi h̄ire yayiwe, te m̄it nan̄ir God. Hi Haai ke h̄im yaaim, hi Haai ke menmen mamkaap m̄it nan̄it h̄im̄in yaaik kaku kak̄it tipmain tipmain enum eik. Neim̄in nan̄ino Haai kai God ek, te h̄ir nanis̄isa nanre h̄ir nitet yayiwe. ⁷ In ek yi epei yerteiya. Te yi yaȳirtei Haai kai God. Te in ek ere maain yi yerteiyek, yi nepei ȳrek.”

⁸ M̄it̄ik Filip kat̄ip Jisas, “M̄it̄ik luwe, to eteiknai God Haai, te haiu han yaaik emu.”

⁹ Jisas ketp̄iwek, “N̄ipaa enum eik hi epei hau hetikewi w̄i yap̄irwe, te in ek Filip, yi wen au yep̄itari menmen? Neim̄in epei n̄ira, te h̄ir epei n̄ir Haai kai. Ti henmak te ti hitauhi, ‘Eteiknai God Haai h̄irak k̄ire mekak a?’ ¹⁰ Filip ti ap hertei Haai kai God ketikewa haw̄ir wekiyak̄it wau niut̄ip? Menmen hi hetpiyem h̄irak ap h̄im mai au. Haai kerek kau kekere han kai h̄irak kerek kises han k̄irak k̄ir̄iak menmen m̄irak. ¹¹ Yi eiyises h̄im hi etpiyem kerek hi etpi hi hetike Haai kai God haw̄ir wekiyak̄it wau niut̄ip. Te h̄im im au yi eiȳir menmen kerek hi h̄ir̄iakem h̄ikaap m̄it n̄inap his h̄it enum n̄ire yaain, te yi eiȳirtei hi etike Haai kai haw̄ir wekiyak̄it wau niut̄ip. ¹² Hi hetpi h̄im werek. M̄it neim̄in nanis̄isa, h̄ir nanr̄iak menmen iuwe mam̄ir ke hi h̄ir̄iakem. Menmen h̄ir nanr̄iakem h̄iram mamin̄in menmen mai mam̄antar hi ano ah̄ir Haai kai ehu etikerek esiuwe God H̄im̄in Yaaik kaknen kak̄ikaap yi m̄it. ¹³ Te hi eweti menmen kerek yi eiyitehi God em meriuwe niuk mai iuwe. Hi ewetiyem, te m̄it nanwen̄ipi niuk me God Haai nan̄antar menmen hi arekiyem. ¹⁴ Yi eiyitauhi menmen heriyai heriyai eiriuwe niuk mai iuwe, te hi ar̄iakem ewetiyem.

Jisas kat̄ip h̄irak kaksuwe H̄im̄in Yaaik ke God kaknen

¹⁵ “Yi hanhana, te yi eiyises h̄im hi hetpiyem. ¹⁶ Hi tewen eh̄itehi Haai kai kakweti keiyak kaknen kak̄ikepi kaku kaktikewi tipmain tipmain enum eik. ¹⁷ H̄irak God H̄im̄in Yaaik kakt̄ip m̄it h̄im yaaim kak̄ikre han k̄ir. H̄irak ap kaku han ke m̄it ne t̄i kent̄ar h̄ir ap n̄irek nerteiyek. Te yi eiȳirteiyek eiȳintar h̄irak kaku kaktikewi kaku kak̄ikre han ki. ¹⁸ Maain w̄i hi ano wit ke Haai kai, hi ap enaiw̄iri te yi yayu wein̄im eiȳir ke n̄ikan miye haai aurek. Au, hi p̄ike anen. ¹⁹ W̄i epei menep te m̄it ne t̄i ik ek ap te p̄ike nan̄ira au. Te yi eiȳira. Maain yi yayi yi p̄ike yayīkrit yayu eiȳintar hi hahi hi p̄ike akrit ehu.

²⁰ Maain hi pike ekrit ehu, yi eiyirtei hi etike Haai kai God hawir wekiyakit wau niutip. Yi eiyirtei hi hetikewi haiu mekiyan mau niutip.

²¹ Mit neimin nertei him mai nisesim, hir keriyen hanhana. Te Haai kai hanhani kentar hir hanhana. Te hi hanhani heteiknor hekrekre han kir hi hau hetikeri.”

²² Mitik Judas hak (ap mitik Judas ke wit Iskeriot au) hirak katip, “Mitik luwe, ahirkeik te ti anen eteiknai hirekes, te mit yapirwe ne ti ik ek au a?”

²³ Jisas ketpiwek, “Mit neimin hanhan nanises him mai, te Haai kai hanhani. Te Haai kai ketikewa hawir wawu wawikre han kir. ²⁴ Mit neimin ap hanhana ap nanises him mai au. Him kerek hi epei etpiyem em ap mekre han kai man au. Hiram menmen me Haai kai kerek keriuweta te hi han ti ik ek, hiram man. ²⁵ “Hi hepu hetikewi te hi epei hetpi him im em. ²⁶ God Himin Yaaik kakikepi, God Haai kaksuwerek kakintera kakteikni menmen yapirwe te kakikepi han tewenin him kerek nipaa hi epei hetpiyem.

²⁷ “Hi are aneiwiri te hi han yaaik kai kaku kakikri. Hi han yaaik kai hi ewetiyem, hiram mamre han yaaik ke mit ne ti ik ek netiwem au. Yi ap han kekrit einaain menmen mamnen au emit! ²⁸ Yi epei yemtau hi hetpi hi epei eneiwiri ano. Te hi pike anen ari. Yi hanhana, te yi han yaaik hi pike ano ahir Haai kai kentar hirak iuwe kinina kakikepi iuwe te yi eirik menmen yapirwe. ²⁹ Hi epei hinin hetpi menmen im em in ek me wi menmen ap mamnen wen au. Te maain hiram mamnen, yi eiyirtei hi Mitik kerek nipaa God hirak keriuweta hi han ti ik ek. ³⁰ Hi ap hatip hetikwei yapirwe hentar mitik enuk Seten hirak iuwe kinin naanmipre mit miyapir ne ti ik e kaknen kaktauhish. Hirak ap kinina au. ³¹ Te hi ewisik hirak kaktauhish, te mit yapirwe ne ti ik ek, hir enirtei hi hanhan Haai kai God, hi hirak menmen yapirwe hirak ketpo hi hirakem. Eiyikrit, emnaaiwir wit ik haiu emno.”

15

Hi hire waai yaaim hikaap mit

¹ Jisas katip, “Hi hire waai yaaim. Haai kai God hirak kire mitik naanmipre waai mekre ni. ² Mit nisisa hir nire nu heneik mari. Neimin hir ap nisisa werek werek, hir nire nu heneik ap mari, te Haai kai kakremir. Nu heneik mari mine nikim, Haai kai keremir yinam ere hiram yaaim te tito ham hiram mamri mamu menep menep. ³ Yi epei yaaing yentar him mai hi hetpiyem hiram mau mekre han ki. ⁴ Yi eiyisisa, te hi ehu ekre han ki. Nu heneik ap mau waai, hiram mamri mamine nikim au. Yi mit ap yisisa, te yi ap yirik menmen yaaing au.

⁵ “Hi hire waai, yi yire heneik mai. Neimin hir nisisa, hi hahu akre han kir, hir nanriak menmen yaaing. Yi ap yisisa, te yi yirik menmen yaaing au. ⁶ Neimin ap nisisa, God keriuweti nen nire mit neket heneik enum newirem miwaai ti meweiwei meit. Maain hir nanit heneik mar im nanwirem mamno si, si tatim. ⁷ Yi yisisa, him mai mau mekre han ki merekyi yi yisesim, maain yi eiyitehi God menmen yi hanhanem, te hiram mamnen mamir ke yi yitwekhiyem. ⁸ Yi yirik menmen yaaing, te mit nanwenipi niuk me Haai kai, te yi yeteikin mit yi mit disaipel nai yi yisisa. ⁹ Hi hanhan eriuwi har ke Haai hanhan keriuwa. Yi yewisa hi wen naanempri hanhan heriuwi. ¹⁰ Yi yises him mai, te yi yewisa hi wen naanmpri hanhan heriuwi har ke hi hises him me Haai kai, te hirak naanmprou hanhan keriuwa.

¹¹ “Hi epei etpi menmen im te menmen menipa hi han yaaik mamu maikre han ki, te yi han yaaik iuwe. ¹² Hi hetpi him im yi eiyisesim. Yi hanhan yeriuwehan eiyir ke hi hanhan heriuwi. ¹³ Mitik hak ap kirak menmen han kakinin kakteikin mit hirak hanhan keriuwi wisenum, te hirak kaki te kakikepi. ¹⁴ Yi yises menmen hi epei etpiyem, yi yire nai yinan. ¹⁵ In ek, hi ap atip yi yire mit nriak menmen mai weinim au, hentar mit nriak nar ik hir netari menmen mitik kir kirakem. Au, hi atip yi nai yinan yentar hi epei etpi menmen yapirwe Haai kai ketpewem. ¹⁶ Yi ap yehimteni yi yisisa au. Hi hehimteni yi yisisa, yi eirik menmen yaaing, te menmen im mamu mamit. Yi yirik

menmen im, te Haai kakweti menmen menmeiyam yi yitiwekhiyem kakintar yi yisisa. ¹⁷ Te hi etpi him mai im: Yi hanhan mit han.

Mit ne ti maain nanre mit enun nepan netike mit nises him me Krai

¹⁸ “Mit ne ti hir naineini, te yi han ekitet nipaa hir naineina. ¹⁹ Yi mit yi yises menmen me ti im e te mit ne ti hanhan neriuwi nar ke hir hanhan hiras. Au, hi hehimteni yi yisisa, te yi ap ne ti au, hir mit ne ti naineini. ²⁰ Yi han ekitet menmen hi hetpiyem. Mitik kiriak menmen me mitik iuwe kirak ap kininek au. Nipaa hir mit nerekiyo menmen enum, te hir nanrekyi menmen enum. Nipaa hir mit han nises him mai, te maain hir nanises him mai. ²¹ Hir nanrekyi menmen im enum nanintar yi yisisa. Hir ap nertei God kerek keriuweta hi han, te hir nisesik au. ²² Hi ap han hetpor menmen, hirak menmen yaaim te mit nanweikin sip nanwet God hiram menmen enum kike. Au, hi epei etpor menmen hirak menmen yaaim, te in ek hir neweikin sip newet God te hirak kaktip hir niriak menmen enum iuwe hirak kakiwaanki. ²³ Neimin naineina ap nisisa, hir ninaain Haai kai ap nisesik au. ²⁴ Hi ap hirak menmen menmeiyam kerek nipaa mit niriakem au, te hir neweikin sip newet God, hir niriak menmen enum kike. Te hir epei nir menmen iuwe hi hirakem, hir neweikin sip newet God hir naineina hetike Haai kai. ²⁵ Menmen im hir niriakem epei man, te him mau tiwei hir nisesim hiram mamnen mamir ke him nipaa mit netpim hiram mamnen. Him im matip mar im: ‘Hir naineina nentar menmen au weinim keremem.’

²⁶ “Maain, hirak kerek kakkaap mit, hirak kaknen. Hirak God Himin Yaaik katip him yaaim, hirak keke wit ke God kaknen. Hirak kaknaaiwir Haai, hi eriuwetek kaknen yi mit, hirak kakwepyapir menmen mai kaktpiyem. ²⁷ Yi yetikerek yi yaitip mit me menmen mai yentar nipaa wi kerek hi hinin ewepyapir him mai, yi yetikewa haiu mariyan.”

16

¹ Jisas katip, “Hi epei hetpi him im em te yi ap einaaiwir him mai yayises menmen ham enum. ² Te hir mit nanipiri yi yainepin winak ke God kerek hir nererik nekine him me Moses nekremem. Maain wi mamnen te mit han kitet hir naniwep te hir nankaap God. ³ Hir nanrekyi menmen enum mar im nentar hir ap nertei hi hetike Haai kai God, hir ap nisawir au. ⁴ Hi epei hetpi him im te maain win mamnen me hir nanrekyi menmen mar im, yi han ekitet nipaa hi epei hetpiyem.

Menmen God Himin Yaaik kakriakem

“Nipaa hi ap hetpi menmen in ek hi are etpiyem hentar hi wen hepu hetikewi. ⁵ Te in ek hi han hahir Haai kai kerek keriuweta hi han in. Te ap keimin ke yi mit hanhan yitauhi, ‘Ti eno nein.’ ⁶ Te in ek hi epei hetpi, te yi epei han enuk kekere han ki. ⁷ Te hi hetpi werek. Hirak yaaik kakikepi te hi ano hahintar hi ap ano, te Himin Yaaik kerek kakikepi ek ap te kaknen kaku kaktikewi taau. Hi ano, te hi eriuwetek kaknen kaku kaktikewi. ⁸ Te maain hirak kaknen hirak kakteikin kaktip mit ne ti ik ek ap nanirtei hir nises menmen enum, ap nertei mekam yaaim, te God skelim. ⁹ Hirak kakteikin mit hir niriak enum nentar hir ap nisisa. ¹⁰ Hirak kakteiknor mekam yaaim iuwe kakintar hi ano ahir Haai kai hirak Himin yaaik kakikrehir kai. Te yi ap pike eiyira au. ¹¹ Hirak kakteikin mit God skelim mit ne ti nises menmen enum kakintar God epei skelim mitik Seten kerek kinin naanmipre ti.

¹² “Hi him yapirwe mepu te hi ap etpiyem hentar in ek yi ap yayirteiyem werek au. ¹³ Maain God Himin Yaaik kerek katip him yaaim kaknen, hirak kakteikni menmen yapirwe yaaim. Hirak ap te kaktip menmen me han kirak au. Nipaa hirak kemtewem, te hirak kaktpiyem te maain hiram mamnen. ¹⁴ Hirak kakwenipi niuk mai kentar menmen kerek hi hetpim, hirak kaktiwem kaktpiyem kekere han ki. ¹⁵ Menmen yapirwe me Haai kai God hiram mai. Mar keremem, te hi hatip God Himin Yaaik kakit him mai te hirak kaktpiyem kakikere han ki.

In ek yi han enuk eiyu, te maain yi han yaaik

¹⁶ “Maain kike yi ap yayıra au. Maain wí ham yi píke eiyıra.”

¹⁷ Mít han ne mít disaipel nírak nitehiyan nar ik: “Mekam im hírak ketpaiyem katip, ‘Maain yi ap yayıra au, maain wí ham yi píke eiyıra.’ Hím im metike hím ham im e: ‘Hi hentar hi eno ahír Haai.’ Kenmak te hírak ketpim?” ¹⁸ Hír natípan nar ik: “Mekam hím hírak katíp: ‘Me wí kike?’ Haiu mepítari hím im!”

¹⁹ Jisas kertei hír hanhan nitíwekhi me menmen in te hírak ketpor, “Yi yitehiyan menmen hi etpim me maain kike yi ap yayıra, maain wí ham yi píke eiyıra a? ²⁰ Hi etpi werék. Maain yi yayítkta wísenum han tatwenína, te mít ne tí hír han yaaik iuwe. Yi han enuk eiyu te maain yi han yaaik iuwe. ²¹ Míte sip newenep weteiknen weriuwe níkerék híre han enuk wenterim. Maain híre wine níkerék híre ap han kitet menmen im mewo au. Híre han yaaik wentar híre wine níkerék. ²² In ek yi han enuk yentar hi hahi, te maain hi píke ekrit ari, te yi han yaaik eiyu. Mítík keiyak ap te kakri menmen im yaaim mau mekre han ki au.

²³ “Maain wí eim mamnen, te yi ap eiyitauhi me menmen. Hi etpi werék, yi eiyitehi Haai me menmen in ek, te hírak kakwetiye yeriuwe niuk mai iuwe. ²⁴ Nípaa ere in yi ap yitehi God me menmen yentar yi yeriuwe niuk mai iuwe. Yi yitíwekhi menmen yi yaitíwem, te hírak kakrekyi han yaaik iuwe.

Jisas epei kinín menmen enum me tí

²⁵ “Hi epei hetpi hím mei míre tok piksa, te maain wí mamnen te hi etpi eriuwe menmen im au. Hi etpi eriuwe hím yaaim me God Haai, te yi eiyíteiyem werék werék. ²⁶ Maain wí eim mamnen yi yitehi God yeriuwe niuk mai iuwe. Hi ap hitíwekhi menmen me yi mít au ²⁷ hentar Haai kai God hírekes hanhani kakímtau menmen mi yi yitíwekhiyem. Hírak hanhani kentar yi hanhana, yi yertei hi hínaaiwír Haai hi han tí ik. ²⁸ Nípaa hi hínaaiwír Haai hi han tí ik e. In ek, hi hínaaiwír tí ik píke ano ahír Haai.”

²⁹ Mít disaipel nírak netpíwek nar ik: “In ek ti atíp werék. Ti ap atíp hím tok piksa au. ³⁰ In ek haiu mertei ti hertei menmen yapírwe, te haiu mituthi menmen ti hetpim híram yaaim au. Haiu mertei ti hínaaiwír God ti han tí eik mentar menmen im ti etpaiyem.”

³¹ Jisas ketpor, “In ek yi han kitet yi yertei hi hínaaiwír God han in. ³² Te wí epei man te mít nanripír yi eír eino ein ein, te hi kiutípen kerekek ehu. Hi kerekek ehu au. God kau ketikewa. ³³ Hi epei etpi menmen im te yi yetikewa emkiyan han kiutíp emu, te yi han yaaik eiyu. Mít ne tí nanrekyi menmen enum, te yi han tokik eiyu. Hi epei hinín menmen enum mít ne tí hír nisesim.”

17

Jisas kitehi God kakíkaap mít nírak nisesik

¹ Jisas katíp menmen im epei au, hírak kíkíamnaan katíp kar ik: “Haai, wí epei man. Ti ewenípi niuk mai, hi Níkan kit heriuwe menmen ti herekyewem, te hi ewenípi niuk mit. ² Ti epei heweto hím mit ti atíp híram yaaim werék, te hi ewet mít miyapír ne tí hewetír hímín yaaik te hír nanu werék tipmain tipmain enum eik. ³ Mít nertei ti, ti God kiutíp kerekek, ti etikewa hi Jisas Krai, Mítík kerek ti heriuweta hi han, hír enírteiyawír enisísawír. Neriuwe menmen im hír nisesim, híram mamkepi hír nanu werék tipmain tipmain enum eik. ⁴ Hi heteikín mít miyapír niuk mit iuwe heit tí ik e. Hi epei híríak menmen ti ehimítanem hi híríakem. ⁵ Haai, ti píke eweto niuk mai iuwe kerek nípaa tí kepu wen au, hi hetenenim hau hetikewit.

⁶ “Hi epei hewepyapír hatíp mít kerek ti ewetori ne tí ik e, hetpor ti híre mekam. Hír mít nit te ti ewetori hír epei nises hím mi. ⁷ In ek hír nertei menmen yapírwe hi híríakem, nípaa ti ewetewem hi híríakem. ⁸ Hi epei hetpor hím nípaa ti etpewem, te hír nisesim. Hír nertei ti heriuweta hi heke wit kit hekuwe han in.

⁹ “Hi hituthi ti ekaap mít in. Hi ap hituthi ti ekaap mít nises menmen me tí au. Hi hituthi ti ekaap mít kerek ti ewetori hentar hír mít nit. ¹⁰ Menmen yapírwe hi hetenenim híram mit. Menmen yapírwe ti hetenenim híram mai. Mít nanírteí niuk mai

iuwe nentar menmen mīt nai in nīrīakem. ¹¹ In ek, hi anen arit. Maain hi ap hahu tī ik, te hīr nanu tī ik e. Haai Kai Yaaik, ti naanmampror eriuwe niuk mit iuwe, niuk im kerek nīpaa ti ewetewem, te mīt in nantikewit nankiyan han kiutīp nar ke ti etikewa hawīr wekiyakīt han kiutīp. ¹² Wī kerek hi hau hetikeri hi naanempror heriuwe menmen iuwe mit. Hīr yapīrwe nepu werek te kiutīpen au kerek hīrak kakīwaank hīrekes, te hīm mit kerek mīt hīr newisīm mau tīwei mamnen mamīr ke nīpaa mīt newisīm. ¹³ In ek hi enen arit. In ek hi hatīp hīm im hi hau tī te hīr nemtau hīm hi hetputem hīr nanīt han yaaik kai iuwe kaku kakīkri. ¹⁴ Hi epei hetpor hīm ti etpewem. Mīt miyapīr nau tī hīr nīneini nentar mīt in hīr ap nises menmen me tī nar ke hi ap hisesim. ¹⁵ Hi ap hituthi ti etorhis hīr nīnaaiwīr tī ik ek au. Hi hituthi te ti naanempror, te mītīk enuk Seten ap kakīwaanki. ¹⁶ Hīr ap nises menmen me tī mīt nisesim nar ke hi ap hisesim au. ¹⁷ Ti ehimīteni hīr mīt nit neriuwe hīm yaaim mit hi etporem. Hīm mit hīram yaaim. ¹⁸ Hi heriuweti nen mīt miyapīr ne tī nīrīak menmen mai nīre nīpaa ti heriuweta hi hen mīt miyapīr ne tī hīrīak menmen mit. ¹⁹ Hi hehimītan hīrekes hi ewetut yīnk kai hi hahi, te hīr mīt ti ehimīteni hīr nisesit werek werek neriuwe hīm yaaim mit hi etporem.

²⁰ “Hi hituthi me mīt in keriyen au. Hi hituthi ti akaap mīt miyapīr nanises hīm mit nanīntar hīm hīr mīt in nanītporem te hīr nanīmtewem. ²¹ Haai, hi hanhan hīr yapīrwe nankiyan nanu han kiutīp, nar ke ti etikewa hawīr wekiyakīt wau han kiutīp. Hi hanhan hīr han kiutīp nanīsīawīr te mīt miyapīr nau tī nanīrtei ti heriuweta hi han in. ²² Hi epei ewetīr niuk mai iuwe kerek nīpaa ti ewetewem, te hīr enu han kiutīp nanīr ke ti etikewa hawīr wekiyakīt wau han kiutīp. ²³ Hi hahu ekre han kīr har ke ti hau ekre han kai, te hīr nekīyan nanu han kiutīp te mīt miyapīr ne tī nanīrtei ti heriuweta hi han tī ik. Ti hanhan heriuweta har ke ti hanhan heriuwa.

²⁴ “Haai, ti epei heweto mīt in hīr nai. Hi hanhan hīr nanīnen nanu nantikewa nanu wit kerek maain hi hahu en, te hīr nanīrtei niuk mai iuwe. Niuk mai iuwe im me wī ti hīrīak tī wen au, ti hanhan heriuwa ti ewetewem. ²⁵ Haai Kai Yaaik. Mīt ne tī ap nerteiyit nisesit werek werek au. Hi kerekek. Mīt in hīr nertei ti heriuweta hi han. ²⁶ Hi epei hetpor me ti, hi wen etporem te ti hanhani har ke ti hanhana, hi ehu ekre han kīr.”

18

Mīt nan neithis Jisas neiyīk nen
(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lu 22:47-53)

¹ Jisas kitehi God menmen epei au, hīrak kīnaaiwīr wit ketike mīt disaipel nīrak hīr nerekir hītīk Kidron. Ni miutīpen mepu in te Jisas ketikeri nen nau en. ² Mītīk Judas hīrak enuk kewepyapīr Jisas kertei ni ik ek kentar nīpaa me wī yapīrwe Jisas ketike mīt disaipel nīrak nererik nau en. ³ Judas keit mīt ne ami han netike mīt kerek naanmīpre wīnak iuwe ke God kerek mīt iuwe pris netike mīt han ne Farisi hīr neriuweta nanīno, hīr yapīrwe netike Judas nen ni im em. Hīr netenen yipo henmik, hīr nemsu si nen. ⁴ Jisas kertei menmen yapīrwe mīt nanrekyīwekem, te hīrak kinīn ken katīp, “Yi yīnyatīn keimīn?”

⁵ Hīr netpīwek, “Haiu man mīnmatīn Jisas ke wit Nasaret mamtīwekhis.”

Hīrak ketpor, “Hi hīrekes Jisas.”

⁶ Judas mītīk enuk kewepyapīr Jisas kerp ketikeri. ⁷ Jisas ketpor, “Hi hīrekes Jisas,” te mīt en hīr pīke neriuwet nen nenke nīwaaī tī.

Hīr nen nenke nīwaaī tī, Jisas kitorhi keteipim, “Yi yīnyatīn keimīn?”

Hīr netpīwek neteipim, “Haiu man mīnmatīn Jisas ke wit Nasaret mamtīwekhis.”

⁸ Jisas pīke ketpor, “Hi epei hetpi hi hīrekes Jisas. Yi epei yan yetauhis te yi eiwis mīt nai in nanīno.” ⁹ Hīrak katīp menmen im, te hīm nīpaa hīrak ketpim mamnen mamīr em. Nīpaa hīrak katīp, “Haai, mīt kerek ti ewetauri, hi ap hīnaaiwīr keyyak au.”

¹⁰ Saimon Pita ketenen hīne ke his, hīrak keketik kekre paus kīrak kīwaaīyek keremir nīkīp me mītīk niuk mīrak Malkas, kerek kīrīak menmen me mītīk pris iuwe. ¹¹ Jisas

katip Pita kar ik: “Ti pike ewis hine ke his kakno paus kirak. Hi are ewis mit nanrekiyo menmen Haai kai kehimitan hir nanrekiyewem naniyep nanrewaank.”

Mit nari Jisas nen nir mitik iuwe Anas

¹² Mit ne ami netike mitik iuwe kir, hir netike mit kerek naanmipre winak iuwe ke God, hir neithis Jisas nesenkek his mirak, ¹³ hir neiyik ninin nen nir mitik Anas. Hirak kenine Kaiafas yenik kirak. Kaiafas me tito im hirak kire mitik iuwe kinin pris han yapirwe. ¹⁴ Hirak Kaiafas kerekek nipaa katip mit ne Isrel hiram yaaim te mitik kiutip kaki kakikrehir ke haiu mit yapirwe.

Pita kepakin Jisas katip hi epitariyek

¹⁵ *Hir neit Jisas neiyik nen ein, Saimon Pita ketike hi disaipel hak wises Jisas. Mitik pris iuwe kinin pris han yapirwe hirak kertei mitik disaipel hak, te hirak ken kerp ke nimin ke niwa keweikin winak. ¹⁶ Pita au hirak kerp menep ya weipir ke niwa keit witeik. Hi mitik disaipel kerek mitik iuwe pris kerteiyek, hi pike hen witeik hatip mite werp naanmipre ya weipir te hire weithis Pita weiyik wen nimin. ¹⁷ Mite kerek naanmipre weipir eik watip Pita, “Ti ik e mitik hises him me Jisas o au?” Pita ketpiwe, “Hi au.” ¹⁸ Nime menep mit niriak menmen me mitik iuwe pris, hir netike mit kerek naanmipre winak iuwe ke God te hir niman si nerp neweikniwem nekinin yink kir. Pita ken kerp ketikeri kekinin yink kirak.

Mitik iuwe hetpris kitehi Jisas menmen

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lu 22:66-71)

¹⁹ Mitik nipaa hirak hetpris kitehi Jisas ke mit hir nisesik, kitiwekhi me him hirak katip mit em. ²⁰ *Jisas ketpiwek kar ik: “Hekrit hekrit hi hepu wit mit nererik, hi hatip mit miyapir menmen. Hi heit winak kerek mit nererik nekine him me Moses o hepu winak tempel ke God wit kerek mit ne Isrel nererik, hi hewepyapir him mai. Hi ap hisawin hatip menmen meiyam au. ²¹ Te henmak te ti hitauhi menmen? Ti hitehi mit kerek nemtau him mai. Ti hitorhi hi atip mekam. Hir nertei him mai.”

²² *Jisas katip menmen im epei au, mitik ke polis kerp menep kiwaai his kakip kesinwek kar ik: “Ti ap atip mitik pris iuwe enum mar im au emit.”

²³ Jisas ketpiwek kar ik: “Hi atip enum ti atip mit in hiram mekam, o au en, hi atip werek ti henmak te ti eiyep a?”

²⁴ Hir nitehi Jisas epei au, hir nipaa nesenkikiwek his neriuwe waai hiram wen mepu, mit neriuwetek keriuwerem ken kir mitik hak hirak pris iuwe niuk mirak Kaiafas.

Pita pike kepakin Jisas katip hi hepitariyek

(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lu 22:58-62)

²⁵ Pita wen keperp si kekinin yink kirak, te mit han netpiwek nar ik: “Ti etike mit han yises him me Jisas o au?”

Pita kepakineketpor kar ik, “Hi au.”

²⁶ *Mitik kiutip kiriak menmen me mitik pris iuwe, hirak ke weiwik me mitik kerek Pita keremir nikip mirak, hirak kitiwekhi kar ik: “Nipaa hi herp ni eim, hi hirit ti herp hetikerek yeit ein o au?” ²⁷ *Pita au kiune keteipim katip kar ik: “Ti hira au.” Hirak katip epei au, suware katip.

Mit nesiuwe Jisas ken kir mitik ke gavman Pailat

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Lu 23:1-5)

²⁸ Hir mit neithis Jisas ninaaiwir winak ke Kaiafas, hir nesiuwerek ken winak ke mitik iuwe gavman. Hirak wanewik. Mit iuwe ne Isrel hir ninapen nanino winak ke gavman nentar hir nanino nanikre winak ke mitik ap ke weiwik me Isrel, him me Moses matip hir enun ne ninaan me God nar ke mitik hapik mewik. Te hir ap nanim menmen

* 18:15 Jo 20:3, 21:20; Mt 26:58 * 18:20 Mt 26:55; Jo 7:26 * 18:22 Ap 23:2; Jo 19:3 * 18:26 Jo 18:1, 10 * 18:27 Jo 13:38

me wi Pasova kerek mit nererik han tewenin God kenep mit ne Isip. ²⁹ Hir ninapen nanino ninin, te mitik gavman Pailat ken witeik kitorhi kar ik: “Yi yesiuwe him mitik ik yentar mekam a?”

³⁰ Hir netpawek nar ik: “Mitik ik ap kirak menmen enum au, haiu ap te meriyaak man in au.”

³¹ *Pailat ketpor kar ik: “Yi hiras yetiwekhis yesiuwerek kakno kaunsil ni te yi yesiuwek him yises menmen mi nipa maamer netpim yi yirakem me mitik kirak enum.”

Hir netpawek nar ik: “Mit iuwe ne Rom ap newisai haiu mamnep mit hir nani.”

³² *(Menmen im epei man te hiram mises him kerek nipa Jisas katip kakirkeik te hirak kaki.)

³³ Pailat katip epei au, hirak pike ken ninin winak. Hirak kenine mit nanit Jisas neiyik naninen menep. Epei au, hirak kitawekhi kar ik: “Ti Mitik Iuwe King hinin naanmampre mit ne Isrel o au?”

³⁴ Jisas kitawekhi kar ik: “Ti hirekes han kitetim o ti hemtau mit han netputem?”

³⁵ *Pailat ketpawek kar ik: “Ti han kitet hi mitik ke weiwik me Isrel a? Hi au. Mit ne weiwik me Isrel netike mit iuwe pris nir netuthis neriuwetit ti han in. Ti hirak mekam?”

³⁶ Jisas ketpawek, “Hi ap ehinin naanmpre mit ne ti in ek au. Hi naanmpre mit in, te mit kerek nisisa hir nankepa nantikeri naninapan, te hir ap nantauhis. Au, hi ehu in ehinin naanmpre mit au.”

³⁷ *Hirak katip epei au, Pailat kitawekhi kar ik: “Ti mitik iuwe ehinin mit a?”

Jisas ketpawek, “Ti atip hi Mitik Iuwe. Miye pai wina hi herp ti te hi hirak menmen im miutip. Hi hatip mit him yaaim. Neimin nises him yaaim hir nanimtau him mai.”

³⁸ Pailat kitawekhi, “Him yaaim hiram mekam?”

Pailat katip kewis mit nanwenkek Jisas kau nu tentakakit

(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lu 23:13-25)

Hirakit tatip epei au, Pailat pike ken witeik katip mit ne Isrel kar ik: “Hi ap hertei menmen enum hirak kirakem, te hi akip kaki au. ³⁹ Me tito miutip tito miutip hi hises menmen nipa yi yirakem. Me wi Pasova hi esiupan mitik enuk kiutip kau kekre winak enuk kaknen yi mit. Yi hanhan hi esiupan Mitik Iuwe ke Isrel ik e o au?”

⁴⁰ Hir ninap netpawek nar ik: “Hirak au. Haiu hanhan ti esiupan Barabas.” (Mitik Barabas hirak mitik enuk kenep mit naa hirak kekintip menmen.)

19

¹ Hir mit en ninap natip menmen epei au, mitik Pailat keit Jisas ken ninin katip mit hirak ne ami hir nanwaai nipin nankip. ² *Hir nakip epei au, hir neit waai nekepen nimaak kire teperiye nekiun kau paan kirak. Epei au, hir neit laplap mire yiwir neriuwetiwekem nar ke mit iuwe ne gavman neriuwetem, te hir nan nititaweknaan natip, ³ * “Haiu hanhan mitik iuwe king kinin naanmpre mit ne Isrel kaku tipmain tipmain enum eik.” Epei au, hir niwaai his nakip.

⁴ *Epei au, hirak Pailat pike ken witeik katip mit en kar ik: “Yi eiyimtau. Hi etiwekhis eiyik enen witeik te yi yertei hi epitari menmen miutip hirak kirakem te hirak kaki kakinterim.” ⁵ Hirak katip epei au, Jisas ketpaan kan witeik keriuwe waai nekepen kau paan kirak laplap mire yiwir mau yink kirak. Jisas kan witeik, Pailat katip, “Yi eiyirek. Hirak mitik ik e.”

⁶ *Mit iuwe pris netike mit kerek naanmpre winak iuwe ke God nirek, hir ninap natip nar ik: “Yi eiwenkekik eku nu tentarakit. Yi eiwenkekik eku nu tentarakit.” Hir

* 18:31 Jo 19:6-7; Ap 18:15 * 18:32 Mt 20:19; Jo 3:14, 12:33 * 18:35 Jo 1:11 * 18:37 1Ti 6:13; Jo 3:32-33, 8:47
* 19:2 Lu 23:11 * 19:3 Jo 18:22 * 19:4 Jo 18:38 * 19:6 Jo 18:31

nɪnap natɪp, te Pailat ketpor, “Yi yaitɪwekhis eiwenkekik eku nu tentarakɪt. Hi epɪtari menmen enum hɪrak kɪrɪakem, te hɪrak kaki kakɪnterim.”

⁷ *Mɪt iuwe ne Isrel natɪp nar ik: “Hɪm lo mekre tɪwei haiu misesim hɪram matɪp hɪrak eki ekɪntar hɪrak katɪp hɪrak Nɪkan ke God.”

⁸ Pailat hɪrak kemtau hɪm im, te hɪrak kɪnaain wɪsenum kentar Jisas katɪp hɪrak Nɪkan ke God. ⁹ *Hɪrak kari Jisas keiyɪk kan wɪnak iuwe eik kentar hɪrak han kitet Jisas hɪrak Nɪkan ke God. Te hɪrak kitɪwekhi kar ik: “Ti ekine wit kit keik.” Jisas au, kekintɪp keit. ¹⁰ Pailat ketpɪwek, “Ti henmak te ti etpo au? Ti epɪtari hi iuwe te hi esiupenit o hi ewenkekik ehu nu tentarakɪt a?”

¹¹ *Jisas ketpɪwek, “Ti iuwe hinɪna hentar God kewisit ti hɪrɪakem. Mɪtɪk kerek keriuweta hi han hau his mit hɪrak kɪrɪak menmen enum wɪsenum. Ti au hɪrɪak enum kike.”

¹² *Pailat kemtau hɪm im hɪrak han kitet karkeik te hɪrak kaksiupan Jisas. Au, mɪt ne Isrel netpɪwek nar ik: “Ti esiupanek ti ap ekaap mɪtɪk iuwe Sisa keit Rom. Keimɪn katɪp hɪrak mɪtɪk iuwe kinɪn mɪt, hɪrak mɪtɪk enuk kepan ke Sisa.”

¹³ Pailat kemtau hɪm im, hɪrak keithis Jisas keiyɪk ken witeik kau yeno ke mɪtɪk iuwe masistret keit wit niuk mɪrak “Ya nan” (Mɪt ne Isrel nekine wit ik “Gabata”) ¹⁴ Wɪ im hɪram wɪ mɪt ne Isrel nemani menmen me wɪ Pasova kerek hɪr hantewenɪn nɪpaa God kenep mɪt ne Isip te hɪr mɪt ne Isrel au. Wepni kau nɪmɪn iuwe, te Pailat ketpor kar ik: “Yi eiyr mɪtɪk iuwe king ki ik e.”

¹⁵ Hɪr pɪke nɪnap netpɪwek, “Akɪp! Akɪp! Ti ewenkekik eku nu tentarakɪt.”

Pailat kitorhi, “Mekam? Yi hanhan hi ewenkek mɪtɪk iuwe king ki eku nu tentarakɪt a?”

Mɪt iuwe pris pɪke netpɪwek nar ik: “Sisa kerekek hɪrak mɪtɪk iuwe kiau. Mɪt han au.”

¹⁶ Hɪr natɪp menmen im epei au, Pailat kewet mɪt nɪrak ek te hɪr netɪwekhis neriyaak nen newenkekik kaku nu tentarakɪt.

Mɪt hɪr newenkek Jisas kentar nu tentarakɪt

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lu 23:26-43)

¹⁷ Mɪt ne ami nɪrak hɪr netɪwekhis, hɪrak kekerɪr nu kɪrak hɪrak keiyɪk ken wit niuk mɪrak “Wit Herwe Paan” kerek mɪt ne Isrel nenewek “Wit Golgota.” ¹⁸ Hɪr newenkekik keit ein. Hɪr newenkek mɪtɪkɪt wiketeret tentar nu tentarakɪt tetikerek. Kiutɪp kau ken his yaaɪm kiutɪp kau ken his henkik, Jisas kekre nɪmɪn. ¹⁹ Pailat kewis hɪm mau menmen katɪp mɪt nɪrak hɪr newisɪk kentar nu tentarakɪt. Hɪm mɪrak matɪp mar im: “IK JISAS KE NASARET, MɪTɪK IUWE KE ISREL.” ²⁰ Mɪt yapɪrwe ne Isrel nekine menmen im nentar wit kerek Jisas mɪt newenkekik kau nu tentarakɪt hɪrak menep wit iuwe Jerusalem. Hɪm hɪr newisɪm mekre hɪm me mɪt ne Isrel, hɪm me mɪt Grik metike hɪm me mɪt ne Rom. ²¹ Mɪt iuwe pris ne Isrel nen natɪp pailat nar ik: “Ti ap ewis mɪtɪk iuwe king ke Isrel au. Ti ewis mɪtɪk ik katɪp hɪrekes mɪtɪk iuwe king ke Isrel.”

²² Pailat pɪke ketpor kar ik: “Menmen hi nepei ewisɪm emɪrem emul!”

²³ Mɪtɪkɪt te ami tewenkekik epei au, hɪrakɪt tekyaaɪt teit Jisas klos mɪrak tenkerem tewetakɪtem. Hɪr neit laplap saket nokim mɪrak kerek mɪre miutɪp hɪr mewim au. ²⁴ *Te mɪtɪkɪt te ami tatɪp tar ik: “Haiu ap mamwepim au. Haiu emretɪt satu eiyr emwɪrem te haiu emɪrem emɪrtei keimɪn kaktɪwem, ti o hi.” Hɪrakɪt tɪrɪak menmen im, te hɪm me God mau tɪwei nɪpaa mɪt profet newisɪm hɪrak mamnen. Hɪm im matɪp mar ik: “Hɪr mɪt nenke klos mai newetan. Hɪr neretɪt Satu me laplap nokim mai.” Te mɪtɪkɪt te ami tɪrɪak menmen im.

²⁵ *Jisas miye pɪrak werp wetikewa hi Jon kerek Jisas hanhan keriuwa. ²⁶ *Te hɪrak katɪp miye pɪrak, “Mɪte, nɪkan kit kerp in kereptit.” ²⁷ Nepei au, hɪrak katɪp hi mɪtɪk disaipel kɪrak har ik: “Ip e hɪre miye pit.” Me wɪ ik Jisas ketpim ere maain, hɪre wen wau wetikewa wau weit wɪnak kai.

* 19:7 Lev 24:16; Jo 5:18, 18:31 * 19:9 Mt 26:62-63, 27:12; Lu 23:9 * 19:11 Jo 10:18; Ap 2:23; Ro 13:1 * 19:12 Lu 23:2; Ap 17:7 * 19:24 Sam 22:18 * 19:25 Mt 27:55-56 * 19:26 Jo 13:23

*Jisas kaa**(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lu 23:44-49)*

²⁸* Jisas katip epei au, hirak kertei hirak kiriak menmen yapirwe epei au kerek nipaa mit profet newisim mau tiwei. Menmen miutip keremem mau tiwei. Hirak hanhan hiram mamnen mamir nipaa mit newisim, te hirak katip, "Hi him niu enuk (o mar kewenkika him) ehim tipar mei." ²⁹* Min kiutip kepu tipar si enum mekrerek. Mit en neit mosong nikiam newenem mekre tipar nesenkekim mentar nu heneik ke nu hisop (hiram mire mapik) hir neriuwetem men him mirak. ³⁰ Jisas kaam tipar si enum. Epei au, hirak katip kar ik: "Menmen God katip hi hirakem hiram epei au." Hirak katip epei au, hirak kitehir kaa keriuwet himin kirak ken.

Mitik ke ami kan kewir yipo keneper hirepit me Jisas

³¹* Mit iuwe ne Isrel nen nitehi Pailat hirak kaksiuwe mit narak nanwen hit nian ne mit nau nu tentarakit hir nani waswas nentar ik ek wi kerek mit nemani menmen me wi Sabat. Hir ninapen mit en wen nanu nanit nanintar nu tentarakit ne wi Sabat nentar Sabat im hiram wi Pasova mekrit, hiram wi yaaim holi iuwe. ³² Hir nitehi Pailat epei au, hirak keriuwet mit hir nen newen hit me mitik ke his yaaim, mitik ke his henkik kerek hir newenkekik tau nu tentarakit tetike Jisas. ³³ Hir nan nir Jisas hirak epei kaa, te hir ap newen hit mirak. ³⁴ Mitik kiutip ke mit ne ami hirak kewir yipo kirak kakip keneper hirepit me Jisas te tipar metike hemkre mewen. ³⁵* (Hi mitik kerek hi hir menmen im hi hewisim mau tiwei te yi eiyirtei Jisas hirak Nikan ke God. Menmen hi hewisim hiram yaaim. Hi ap hemipin au. Hi atip werék.) ³⁶* Menmen epei man mire him me God mau tiwei nipaa mit profet newisim hiram matip. Him im matip mar im:

"Mit ap nanwen hemik mei mirak miutip au." ³⁷* Him ham mau tiwei matip mar im: "Mit nanir mitik kerek nipaa hirnewir yipo nankip neneper hirepit."

Mitikit tewis Jisas herwe yink mirak mekre han kewen kinik

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lu 23:50-56)

³⁸* Mit narak menmen im epei au, mitik Josep ke wit Arimatia kitehi Pailat hirak kakinke Jisas herwe yink kirak keit nu tentarakit. Josep hirak kises him me Jisas, te hirak kepakinem kentar hirak kinaain mit iuwe ne Isrel. Pailat kewenhi, te hirak ken keit yink kirak keyik ken. ³⁹* Mitik Nikodimas kerek nipaa ken kir Jisas ke witaan ken ketike Josep, hirak keit 50 kilo me tipar me nu wik minin yaaim. ⁴⁰ Hirakit teit Jisas herwe yink kirak, hir nesenkekik mekre laplap yaaim metike nu tipar. Mar im mit ne Isrel nemani herwe yink ke mit, hir newisik kekre han. ⁴¹ Wit kerek mit newenkek Jisas kau nu tentarakit, ni mepu menep han kewen kinik kepu kerek herwe ap mei miwaai mekrerek ap nipaa ein au. ⁴² Te hirakit tewis Jisas herwe yink kirak kekreker tentar wi im hiram wi kerek mit nemani menmen me wi Sabat. Wi ham mepeit te hirakit tintatin wit hak tewisik kekreker au.

20

*Jisas pike kekrit kepu**(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lu 24:1-12)*

¹ Wi Sande hekrit enum hirkiwo, Maria pe Magdala hire wan han kerek mitikit tewis Jisas kekreker. Hire wan wirek, hire wir nan kerek nipaa keyepet him ke han eik, mit nenkerek kenpin kekepin hei eik. ²* Hire wirek epei au, hire wirir wen wir Saimon Pita ketike hi mitik disaipel hak kerek Jisas hanhana. Hire wetpawir war ik: "Hir mit epei neit yink ke Mitik Kaiu Iuwe kekre han eik, hir neiyik nen newisik kiwaai nein te hawir miyapir ap winapinek au."

* 19:28 Sam 22:15 * 19:29 Sam 69:21 * 19:31 Diu 21:22-23 * 19:35 Jo 21:24 * 19:36 Eks 12:46; Nam 9:12; Sam 34:20 * 19:37 Sek 12:10; Rev 1:7 * 19:38 Jo 7:13, 12:42 * 19:39 Jo 3:1-2 * 20:2 Jo 13:23

³ Hīre watip epei au, Pita ketikewa hawir winaiwiri wen han eik e. ⁴ Hawir wesiuknen te hi mitik hak eik hinin Pita hen hir han eik. ⁵ Hi hitehir herenaan hir laplap miwaai te hi ap hen nimin en au. ⁶ Saimon Pita kkaru kan kewenayipir. Hirak ken kekere han eik kir laplap yaaim miwaai en. ⁷ *Hirak kir laplap nipaa hirakit mitikit wik tewisim teiyim teweikin paan ke Jisas keriuwerem. Hiram ap miwaai metike laplap ham au. Hiram miutipen miwaai ham, hirak Jisas keweiknenim miwaai meit. ⁸ Pita ken nimin en epei au, hi mitik disaipel hak kerek hi hinin han hiun han kewen kinik eik, hi hisesik hir menmen te hi hertei Jisas pike kekrit. ⁹ *Nipaa ere wi im em, mit wen nepitari him me God mekre twei hiram matip mar im: “Hirak pike kakikrit kaku kakit.” ¹⁰ Hawir wirek epei au, hawir pike wen nawir en.

Jisas hirak kewepyapir Maria pe Magdala hirekes
(Mk 16:9-11)

¹¹ Maria wan werp han werp witeik witehir wiwaainaan wikitek. Hire wikitek, hire witehir werenaan. ¹² Te hire wir mitikit ensel wik teriuwet laplap me hike tau yeno kerek nipaa Jisas herwe yink kirak kiwaairi, kiutip kau yeno paan, kiutip kau yeno me hit. ¹³ Hirakit titiwehi tar ik: “Mite, ti henmak te ti hikit?”

Hire wetpikewek, “Mit epei neit herwe yink ke Mitik Iuwe kai neiyik nen wit hak, te hi hepitari hir newisik keit nein.” ¹⁴ *Hire watip epei au, hire weweikin wir Jisas kerp menep te hire wepitari hirak Jisas.

¹⁵ Jisas kitwehi kar ik: “Mite ti henmak te ti hikit? Ti hinhatin keimin?”

Hire han kitet hirak mitik kerek naanmipre ni, te hire wetpikewek, “Mitik, ti heit yink kirak hewisik kiwaai wit hak ti etpau te hi ano etiwek.”

¹⁶ Jisas ketpawe, “Maria.”

Hire weweikin wikiamnaan wirek, te hire wenke him me Isrel wetpikewek war ik: “Rabonai.” Hiram matip tisa.

¹⁷ *Jisas ketpawe kar ik: “Ti ap etenina au emit. Hi ap han hir Haai kai wen au. Ti eno atip nai yinan mit disaipel har ik: ‘Hi ano ahirek kerek hirak Haai kai, Haai ki, God kai, God ki.’”

¹⁸ Hirak katip epei au, Maria pe Magdala pike wen watip mit disaipel me menmen hire watip, “Hi epei hir Mitik Iuwe.” Te hire wetpor him kerek hirak nepei ketpwerem.

Jisas kewepyapir haiu mit disaipel narak hirekes
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Lu 24:36-49)

¹⁹ *Witaan me wi Sande, haiu mit disaipel haiu mererik meiyepet weipir, te mit ap nrai mentar haiu minaan mit iuwe ne Isrel nantaihis naniwep. Haiu wen mepeit en, Jisas kan kokninai kerp nimin ketpai, “Yi han yaaik eiyu.” ²⁰ *Hirak ketpai epei au, hirak keteiknai his mirak nipaa mit nekenpet nil mekre his mirak, keteiknai hirepit kerek mitik ke ami kakip kenepir keriuwe yipo. Haiu mit disaipel mirem, haiu han yaaik iuwe mentar haiu mertei Mitik kai Iuwe pike kekrit. ²¹ *Jisas pike ketpai, “Yi han yaaik eiyu. Hi heriuweti yi yepno yirak menmen mai yar ke Haai kai keriuweta hi han ti ik e.” ²² Hirak ketpai epei au, hirak ketenwawai ketpai kar ik: “Yi eiyit God Himin Yaaik. ²³ *Yi yesiuwe menmen enum mau mekre han ke mit ap han kitetim, hiram mamno, o au en, hiram mamu han kir mamu mamit.”

Jisas kewepyapir Tomas hirekes

²⁴ *Wi kerek Jisas kan kewepyapir haiu mit disaipel narak hirekes, mitik kiutip Tomas kepu ketikewai au. Niuk mirak ham Didimas. ²⁵ Maain, haiu mit disaipel haiu mirek haiu metpikewek mar ik: “Haiu epei mir Mitik Iuwe Jisas.” Au, Tomas ketpai, “Hi ap hir pap

* 20:7 Jo 11:44 * 20:9 Ap 2:24-32; 1Ko 15:4 * 20:14 Lu 24:16; Jo 21:4 * 20:17 Ro 8:29; Hi 2:11-12 * 20:19 Jo 19:38 * 20:20 Jo 19:34, 16:22; 1Jo 1:1 * 20:21 Jo 17:18 * 20:23 Mt 18:18 * 20:24 Jo 11:16, 14:5, 21:2

mekre his o heriuwet his mai mamno mitet pap me h̄irepit m̄irak, hi ap han kitet h̄irak kepu au.”

²⁶*Maain w̄i hisp̄inak wikak (8) epei au, haiu mererik meit n̄im̄in h̄ir neiyepet weip̄ir, Tomas kau ketikewai. Haiu meiyepet weip̄ir te Jisas h̄irak kan kokn̄inai kerp n̄im̄in ke haiu m̄it miyap̄ir ketpai kar ik: “Yi han yaaik eiyu.” ²⁷Epei au, h̄irak kat̄ip Tomas kar ik: “Ti ewis histuwak kit eknen in eh̄ir his mai. Epei au ti eriuwet his mamnen mitet h̄irepit mai. Ti ap eweik̄in sip eweto au. Ti eis̄isa!”

²⁸Tomas ketp̄iwek kar ik: “Ti M̄it̄ik Iuwe kai, ti God kai!”

²⁹*Jisas ketp̄iwek, “Ti han kitet hi p̄ike hekrit hentar ti h̄ira a? Neim̄in ap n̄ira te h̄ir han kitet hi p̄ike hekrit, h̄ir nin̄init.”

Jon kat̄ip kenmak h̄irak kewis t̄iwei ik.

³⁰*Jisas k̄ir̄iak menmen yap̄irwe yaaim ham k̄ikaap m̄it han. Haiu m̄it disaipel epei m̄irem te hi ap hewis̄im mekre t̄iwei ik. ³¹*Menmen hi hewis̄im im hi hewis̄im, te yi m̄it kerek yekine t̄iwei ik, yi yertei Jisas h̄irak m̄it̄ik Krai kerek God keriuwetek kan t̄i ik k̄ikaap haiu m̄it ne t̄i. H̄irak n̄ikan ke God yi eiyisesik yi yaȳit h̄im̄in yaaik eiyu eitikerek eiȳintar h̄irak M̄it̄ik Iuwe ik kerek n̄ipaa God ketpaiyem.

21

Jisas kewepyap̄ir haiu m̄it disaipel mar hisp̄inak wik h̄irekes

¹*Maain w̄i ham Jisas kewepyap̄ir haiu m̄it disaipel n̄irak h̄irekes keit wan Taibirias. H̄irak k̄ir̄iakem kar ik. ²*Saimon Pita, Tomas (kerek niuk m̄irak ham Didimas), Nataniel ke wit Kena ke provins Galili, haw̄ir n̄ikerek h̄irak̄it wik te m̄it̄ik Sebedi, haiu metike disaipel wik hak̄it te Jisas. Haiu mererik mau meit. ³Haiu mererik mau meit, Saimon ketpai kar ik: “Hi are ano hahu bot ew̄ir hepin eh̄it saauk mei.” H̄irak kat̄ip, te haiu metp̄iwek, “Haiu mamno mamtikewit.” Haiu men mau bot men mew̄ir hepin w̄itaan ere wanewik, te haiu meit saauk mei miut̄ip au.

⁴*Wepni kewep kan, Jisas kerp tenhaan menep t̄ipar, te haiu m̄it disaipel ap mertei h̄irak Jisas au. Haiu han kitet h̄irak m̄it̄ik hak. ⁵*H̄irak ketpai kar ik: “Yi pipep, yi yeit menmen o au?” Haiu mat̄ip, “Ap saauk mei au.” ⁶*H̄irak kat̄ip kar ik: “Yi eiw̄ir hepin mi emno his yaaim mekre t̄ipar te yi eiȳit saauk mei.” H̄irak kat̄ip epei au, haiu mew̄ir hepin mekre t̄ipar, te haiu ap p̄ike meriyaam meriuwe saauk yap̄irwe m̄iwaai mekrerem.

⁷*Hi m̄it̄ik disaipel kerek Jisas hanhana hi hat̄ip Pita, “M̄it̄ik Iuwe Jisas eik e.” Pita kemtewek, te h̄irak keriuwet saket iuwe m̄iwap̄in ȳink k̄irak. (H̄irak keriuwet saket kentar h̄irak kenke klos m̄irak te kak̄it saauk.) H̄irak keriuwetem epei au, h̄irak keh̄in kam̄in t̄ipar kari wan ken kiun Jisas. ⁸Haiu m̄it disaipel han nau bot man tenhaan mari hepin saauk mekrerem mau niu. Haiu meit yan̄im̄in au. Haiu menep tenhaan m̄ire 90 mita keriyen.

⁹Haiu man merp tenhaan, haiu m̄ir si m̄iwaai meit ein, saauk mekre si metike bret mei. ¹⁰Haiu epei man merp ein, te Jisas ketpai, “Yi eiȳit saauk mei mekre hepin yi epei yet̄iwem eiȳim einen.” ¹¹*H̄irak kat̄ip, te Saimon Pita ken kerp kekere bot kari hepin keiȳim kan tenhaan. Saauk iuwe mar 153 m̄iwaai mekre hepin, te h̄iram mewep saauk m̄ir̄ir au.

¹²Epei au, Jisas ketpai kar ik: “Yi einen eiȳim.” Keiyak ke haiu m̄it en ap kit̄iwekhi h̄irak keim̄in kentar haiu yap̄irwe mertei h̄irak M̄it̄ik Iuwe Jisas. ¹³*Haiu merp, te Jisas kan keit bret keiȳim kan kewetaiyem.

* 20:26 Jo 20:19-20 * 20:29 1Pi 1:8 * 20:30 Jo 21:25 * 20:31 Jo 3:15; Ro 1:17; 1Jo 5:13 * 21:1 Jo 6:1
* 21:2 Jo 1:45-51, 20:24 * 21:4 Jo 20:14 * 21:5 Lu 24:41 * 21:6 Lu 5:4-7 * 21:7 Jo 13:23; Mt 14:29 * 21:11
Lu 5:6 * 21:13 Jo 6:11

¹⁴ *In ek haiu mīt haiu mīr Jisas meteipim wikak me wī nīpaa Jisas kaa pīke kekrit kepu ere in.

Jisas kitehi Pita menmen

¹⁵ *Haiu mīt maam menmen epei au, Jisas katīp Saimon Pita, “Saimon ti nīkan ke Jon, ti hinīn mīt in hanhana hi o au?” Pita ketpīwek kar ik: “O Mītīk Iuwe, ti hertei hi hanhan ti.” Jisas ketpīwek, “Te ti naanmampre mīt nanisīsa ti har ke mītīk naanmīpre sipsip mai.”

¹⁶ *Jisas kitīwekhi keteipim, “Saimon ti nīkan ke Jon, ti hanhana hi o au?” Pita ketpīwek keteipim, “O Mītīk Iuwe, ti hertei hi hanhan ti.” Jisas ketpīwek, “Ti naanmamre mīt nanisīsa ti har ke mītīk naanmīpre sipsip mai.”

¹⁷ *Jisas pīke kitīwekhi keteipim, “Pita, nīkan ke Jon, ti hanhan hi o au?” Pita yīnk enuk kentar Jisas pīke kitīwekhiyem wikak, te hīrak pīke ketpīwek kar ik: “Mītīk Iuwe ti hertei menmen yapīrwe. Ti hertei hi hanhan ti.” Jisas ketpīwek keteipim kar ik: “Ti naanmamre mīt nanisīsa ti har ke mītīk naanmīpre sipsip mai.”

¹⁸ * “Hi hetput werek. Nīpaa ti pipīak ti heit tanīk kit ti hises han kit hen in hen ein. Maain ti he mītīk, ti eriuwet his mit, mītīk hak kaksenkekim kakriuwe waai keiyīk kakīryit ti eno wit kerek ti hinapen enori.” ¹⁹ (Jisas katīp menmen im kewepyapīr karkeik te maain Pita kaki kakwenīpi niuk me God.) Epei au, Jisas ketpīwek kar ik. “Ti ehisīsa.”

Jisas katīp ke hi mītīk disaipel kerek hīrak hanhana iuwe

²⁰ *Pita keweikīn kerenaan kīra hi mītīk disaipel kiutīp herp sip kīrak kerek Jisas hanhana. Hi mītīk disaipel kerek nīpaa hepu yeno hetike Jisas wīrapītakīt hi hitīwekhi har ik: ‘Mītīk Iuwe, keimīn kewepityapīr ti eno mīt enun?’ ²¹ Pita kīra hīrak kitehi Jisas kar ik: “Mītīk Iuwe, mekam mamnen mītīk ik?”

²² *Jisas ketpīwek, “Hi hanhan hīrak kaku ere hi pīke anen, hīram menmen mit au. Ti ehisīsa.”

²³ Te hīm epei mekrit te mīt nises hīm me Kraiss natīp hi mītīk disaipel ik ek hahi au. Te Jisas ap katīp hi ap hahi au. Hīrak katīp, “Hi hanhan mītīk ik kaku ere hi pīke anen, hīram menmen mit au.”

²⁴ *Hi kerekek hi disaipel hi atīp me menmen im, hi ewisīm mau tīwei. Yi yertei menmen hi hetpim, hīram hīm yaaim, hi ap emipīn au. ²⁵ *Jisas kīrīak menmen yapīrwe ham. Mīt hīr nanwisīm mamu tīwei ham, hi han kitet tī im haiu mīt mewim ap ketenen tīwei yapīrwe mar im taau.

Mepīr keremem

* 21:14 Jo 20:19, 26 * 21:15 Jo 1:42; Mt 26:33 * 21:16 Ap 20:28; 1Pi 5:2 * 21:17 Jo 13:38, 16:30 * 21:18 2Pi 1:14; Mt 16:24-25; Mk 1:17; Jo 13:36 * 21:20 Jo 13:23-25 * 21:22 Mt 16:28 * 21:24 Jo 19:35 * 21:25 Jo 20:30

Menmen Mit Aposel Hir Niriakem

Menmen me tⁱwei ik

Mit hir nau nemerir wi hir nantip mit him me Jisas 1:1-26

1. Jisas katip mit disaipel menmen 1:1-14

2. Mitik kekrehir ke Judas 1:15-26

Mit newepyapir him me Jisas neit Jerusalem 2:1-8:3

Mit newepyapir him me Jisas neit Judea ketike Sameria 8:4-12:25

Mitik Pol katip mit him me Jisas 13:1-28:31

1. Namba wan taim Pol ken kerer wit wit 13:1-14:28

2. Mit nererik natip neit Jerusalem 15:1-35

3. Namba tu taim Pol ken kerer wit wit 15:36-18:22

4. Namba tri taim Pol ken kerer wit wit 18:23-21:16

5. Pol kekre winak enuk keit wit Jerusalem, Sisaria ketike wit 21:17-28:31

Jisas katip kaksuwe God Himin Yaaik kaknen kakikaap mit

¹ *Kai yinak Tiofilas, nipaa hi Luk hewiswut tⁱwei hak me menmen Jisas hirak kiriakem metike him hirak ketpim kewepyapir mit em, ² *ere wi God ketiwekhis keyik ken wit kirak. God ketiwekhis wen au, Jisas hirak wen kepu ti, hirak katip mit narak kerek nipaa hirak kehimiteni hir aposel hir nanwep yapir him mirak. Hirak ketpor him nipaa God Himin kirak Yaaik ketpiwekem. ³ *Jisas hirak kaa pike kekrit nepi au, me wi 40 hirak keteiknor hirak hirekes kepu keriuwe menmen yapirwe hirak kiriakem. Hirak kewepyapir hirekes ketpor menmen me God kakinin mit naanempror. ⁴ *Hirak wen kepu ketikeri, hirak ketpor him manp te hir ap naninaaiwir wit Jerusalem au. Hirak katip kar ik: “Yi eiyit in ere God Himin kirak Yaaik kerek nipaa God Haai kai katip kakriuwetek hirak kaknen. Nipaa hi hetpiyem. ⁵ *Nipaa Jon kikir mit neriuwe tipar keremem. Te maain wi ham God kakweti yi mit Himin kirak Yaaik kaknen kaku kakikre han ki, hirak kakikepi yi einaiwir wit Jerusalem eiwepyapir him me God.”

⁶ *Mit aposel wen nererik nepu, hir nitiwekhi nar ik: “Mitik Iuwe me wi im te ti ehu wit Isrel ehinin naanmamprai haiu mit ne Isrel a?” ⁷ *Hirak kewenhi ketpor kar ik: “Hiram ap menmen mi te yi eiyirtei wi te menmen im mamnen au. God Haai hirekes kimat wi im kises han kirak. Te menmen im hi hetpiyem te yi eiyirteiyem. ⁸ *Maain God Himin Yaaik kaknen kakwi yi yayit menmen mirak iuwe mamkepi, yi yaino wit Jerusalem eiwepyapir him mai. Im em epei au, yi yaino provins Judia. Im em epei au, yi yaino wit iuwe Sameria metike wit yapirwe, yi eiwepyapir him mai.”

Jisas kinaaiwir ti ken wit ke God

(Mk 16:19-20; Lu 24:50-53)

⁹ *Hirak ketpor him im epei au, hir wen nirek, hirak God keriyaak kinaaiwir ti ken niu, napi kiwapinek hir nirek nepi au. ¹⁰ *Hir wen nereweknaan keit nepni, mitikit wik terp tekiteri klos mirakit hiram mire hike. ¹¹ *Hirakit tetpor tar ik: “Yi mit ne Galili yi yenmak yi yereweknaan keit nepni? Mitik eik Jisas hirekes yi yirek hirak kinaaiwir ken wit ke God, maain hirak pike kaknen kakir ke in ek yi yirek hirak ken nepni.”

Mit aposel nehimitan mitik hak kekrehir ke mitik Judas nipaa kaa

¹² *Hirakit tatip epei au, hir aposel ninaaiwir miniu (o neiyip) niuk mirak wit Oliv, hir nen wit Jerusalem. Hirak ap yanimin au. Hirak menep kar ke mit ne Juda me wi

* 1:1 Lu 1:1-4 * 1:2 Mk 16:19; Lu 24:49-51 * 1:3 Lu 24:36-49; Ap 10:41 * 1:4 Lu 24:49; Jo 14:16-17; Ap 2:33
 * 1:5 Mt 3:11 * 1:6 Lu 24:21 * 1:7 Mk 13:32 * 1:8 Mt 28:19; Lu 24:48; Ap 2:32, 3:15, 5:32; Ef 3:16 * 1:9
 Jo 6:62 * 1:10 Lu 24:4 * 1:11 Mt 26:64; Lu 21:27; Rev 1:7 * 1:12 Lu 24:50-53

Sabat h̄ir neke t̄i nan̄ino. H̄irak k̄ire 1 kilomita. ¹³⁻¹⁴ **H̄ir n̄ipiun Jerusalem, h̄ir nan w̄inak kerek n̄ipaa h̄ir newik. H̄ir n̄in̄ik nen haau n̄im̄in ein mekre w̄inak kau niu. H̄ir m̄it in: Pita, Jon, Jems, Andru, Filip, Tomas, Batolomyu, Matyu, Jems h̄irak m̄it̄ik hak n̄ikan ke m̄it̄ik Alfias, Saimon kerek kises h̄im me m̄it̄ Selot, h̄ir netike Judas n̄ikan ke Jems, Maria, miye pe Jisas wetike kikrek n̄irak, h̄ir netike miyap̄ir han. H̄ir yap̄irwe nau haau ik e. W̄i yap̄irwe h̄ir nererik neit in, h̄ir nitehi God menmen. ¹⁵ Maain w̄i ham m̄it 120 h̄ir nises h̄im me Krais, h̄ir nererik nau haau iuwe, Pita kekrit ketpor kar ik: ¹⁶ **Nai yinan, n̄ipaa God H̄im̄in Yaaik kenip m̄it̄ik iuwe King Devit h̄irak kewis h̄im mau t̄iwei me m̄it̄ik Judas kerek n̄ipaa kewepyap̄ir Jisas kerp nein te h̄ir m̄it̄ enun net̄iwekhis. H̄im im nepei man mar ke n̄ipaa Devit kewis̄im h̄iram mamnen. ¹⁷ N̄ipaa Judas h̄irak ketikewai. Jisas kehimit̄anek k̄ir̄iak menmen ketikewai. ¹⁸ *(M̄it̄ik ik keit t̄i mei keriuwe pewek h̄irak n̄ipaa ket̄iwem me menmen enum h̄irak k̄ir̄iak Jisas em. H̄irak keit t̄i, h̄irak kerp kau niu kenkew̄in ken t̄i tu kewep n̄in̄pi meket men witeik h̄irak kaa.” ¹⁹ M̄it yap̄irwe neit Jerusalem nemtau Judas kaa karkeik te h̄ir nekine t̄i ik mekre h̄im m̄ir h̄ir nat̄ip Akeldama. H̄im im h̄iram mat̄ip mar im: “Hemkre mekiuwe t̄i.”)

²⁰ **H̄im mau t̄iwei n̄ipaa Devit kewis̄im h̄iram Sam. H̄im im mat̄ip mar im, ‘W̄inak k̄irak kaku wein̄ik, m̄it̄ik hak ap kakwik ek̄it. M̄it̄ik hak kak̄ikreh̄ir k̄irak kak̄irak menmen n̄ipaa h̄irak k̄ir̄iakem.’

²¹⁻²² **S̄is, haiu mam̄ihimit̄an m̄it̄ik hak kaktikewai mamwepyap̄ir M̄it̄ik Iuwe Jisas h̄irak p̄ike kekrit. Haiu mam̄ihimit̄an m̄it̄ik kerek kekitewai men ein n̄ipaa M̄it̄ik Iuwe Jisas kekitewai haiu men me w̄i Jon kewepyap̄ir h̄im me God h̄irak k̄ik̄ir m̄it̄ ere God keithis Jisas keyik̄ ken wit k̄irak.” ²³ Pita kat̄ip epei au, h̄ir nehimit̄an m̄it̄ik̄it wik. Josep kerek m̄it̄ h̄ir nekinaak Banabas o Jastas, h̄irak kekite Mataias. H̄irak̄it wik keret̄et. ²⁴ *H̄ir nehimit̄an wik et, h̄ir nitehi M̄it̄ik Iuwe God nar ik: “M̄it̄ik Iuwe ti epei hertei han ke m̄it̄ yap̄irwe te ti eteiknai keim̄in ke m̄it̄ik̄it wik it ti ehimit̄anek ²⁵ h̄irak kak̄ikreh̄ir ke Judas. Judas h̄irak keweik̄in sip kewet menmen im me God h̄irak kaa epei ken wit kerek n̄ipaa ti God ehimit̄anek h̄irak kaknori. H̄irak kak̄ikreh̄ir k̄irak te h̄irak kak̄irak menmen kak̄ir ke haiu m̄it̄ aposel.” ²⁶ H̄ir nitehi M̄it̄ik Iuwe God menmen nepei au, h̄ir nen vot keim̄in kak̄ikreh̄ir ke Judas. H̄ir nen vot nepei au, h̄ir nehimit̄an Mataias h̄irak kak̄ikreh̄ir ke Judas, h̄irak kaku kaktike m̄it̄ aposel nar ke hiswiyen kiut̄ip (11).

2

God H̄im̄in Yaaik kekiuwe kan kau kekre m̄it̄

¹ *Mewaāi meruri w̄i Pentikos epei man, kerek m̄it̄ nererik newet God menmen ham me ni m̄ir, m̄it̄ kerek nises h̄im me Krais h̄ir nererik nau w̄inak kiut̄ip. ² H̄ir nererik nau w̄inak, wasenum menmen mesikeyaanmi meke nepni man m̄ire yuwerep m̄iniu ma mekre w̄inak, h̄iram mesikeyaanmi (o mesikewari) w̄isenum meit w̄inak m̄it̄ newik. ³ *H̄iram mesikeyaanmi w̄isenum meit w̄inak eik, h̄ir m̄it̄ en n̄ir menmen m̄ire si mekinen nin kike kike mau merer m̄it̄ h̄iras yap̄irwe nau w̄inak. ⁴ *H̄ir yap̄irwe God H̄im̄in Yaaik kewi kin̄ini naanm̄ipror, h̄ir nat̄ip h̄im ham h̄im ham h̄ir netariyem, kerek God H̄im̄in Yaaik kenipi niut̄ip niut̄ip h̄ir netpim.

⁵ Me w̄i im m̄it̄ ne weiw̄ik miut̄ip ne Isrel h̄ir nises h̄im me God nit̄iwekhi menmen, h̄ir nau nerer wit wit, h̄ir nan nau wit Jerusalem nanises menmen me w̄i Pentikos. ⁶ M̄it̄ yap̄irwe in h̄ir nemtau menmen mesikeyaanmi (o mesikewari) meit w̄inak ke aposel newik, te h̄ir nesiuknen nan nererik, h̄ir han k̄ir kekrit kekrit kent̄ar h̄ir nemtau m̄it̄ nises h̄im me Krais nat̄ip h̄im m̄ir. ⁷ *H̄ir neh̄inh̄in nemtau menmen im te h̄ir nat̄ipan nar ik: “M̄it̄ in h̄ir nat̄ip h̄im maiu te h̄ir ne Galili keriyen, ⁸ te haiu markeik haiu niut̄ip niut̄ip memtau h̄im maiu me n̄ipaa ein miye haai nau netpim neit wit kaiu eik? ⁹ *Haiu

* 1:13-14 Mt 10:2-4 * 1:13-14 Jo 7:5 * 1:16 Sam 41:9 * 1:18 Mt 27:3-10 * 1:20 Sam 69:25, 109:8
 * 1:21-22 Jo 15:27 * 1:24 Jo 2:25 * 2:1 Lev 23:15-21; Diu 16:9-11 * 2:3 Mt 3:11 * 2:4 Ap 4:31, 10:44-46, 19:6; Mk 16:17 * 2:7 Ap 1:11 * 2:9 2Ti 1:15

mīt yapīrwe merer provins mar im em. Haiu ne wit Patia, Midia, Ilam, Mesopotemia, Judia, Kapadosia, Pontas, Esia, ¹⁰ Frisia, Pamfilia, wit iuwe Isip, wit me Libia menep Sairini. Haiu mīt han ne wit iuwe Rom haiu mau in, ¹¹ haiu mīt han ne weiwīk miutīp me Isrel, haiu mīt han au weiwīk miutīp ham. Haiu mīt han ne wit Krit o Arebia, te haiu mīt yapīrwe memtau menmen iuwe God kīrīakem kerek mīt in hīr netpaiyem neriuwe hīm maiu.” ¹² Han kīr katīp te hīr nitehiyan natip nar ik: “Mekam im hīram epei man?” ¹³ Au, mīt han hīr nitetnaan natip, “Mīt in naam tīpar si enum wain keremem, te hīr netaritari.”

Pita kewepyapīr hīm me God

¹⁴ Te Pita kekrit ketike mīt aposel hiswiyen kiutīp (11) hīrak katīp hīm iuwe katīp kar ik: “Yi mīt ne Judia yetike mīt yi yau wit Jerusalem, yi nīkīp emnep eiyīmtau menmen im hi etpiyem me menmen im epei man. ¹⁵ Yi han kitet mīt in hīr naam tīpar si enum hīr netaritari. Hīr au, hīrak weni hekrit wepni kewep kan kerekek. Wītaan te mīt hīr naam tīpar si enum netaritari. ¹⁶ Menmen im yi yemtewem hīram menmen nīpaa profet Joel hīrak ketpim kar ik:

¹⁷ *Hi God me wī kerek Mītīk Iuwe Krai epei kaknen kaku tī, hi hīrekes ariuwet Hīmīn kai Yaaik kaknen mīt yapīrwe. Nīkerek hīrakīt tetike nīkerek hīram (o hīran) ni hīr nanwepyapīr hīm mai, yi mīt pipep yi wen yepu yītyaak, yi enun ye mīt yi eiwaai eiyītyak eiyīr menmen mai. ¹⁸ Me wī ham im mīt han nai o miyapīr han nai hīr nīrīak menmen mai hi eriuwet Hīmīn kai Yaaik kaknen te hīr nanwepyapīr hīm mai.

¹⁹ Me wī eim, hi ariāk menmen nīpaa yi yīrem mau nepni o mau tī mar im au. Hi ariāk si metike si tīwekre hemkre hīram mamnen.

²⁰ Wepni kakīr au, wenke hīrak kakweikīn his kakre yīwir menep wī yaaim Mītīk Iuwe Krai pīke kaknen tī ik.

²¹ *Te mīt miyapīr niutīp niutīp kerek nenīne Mītīk Iuwe nanitehi Krai kakīkepi, hīrak kakīkepi kaktorhis.’ Profet Joel katip hīm im.

²² *‘‘Yi mīt ne Isrel yi eiyīmtau hīm im me Jisas ke Nasaret. Yi yertei Jisas kīrīak menmen yaaim yapīrwe, hīrak kīkaap mīt his hīt enum keriuwe menmen iuwe God kewetīwekem. God keteikni hīrak keriuwet Jisas kan keriuwe menmen hīrak kewis Jisas kīrīakem, yi mīt epei yīrem. ²³ *Nīpaa God kertei mekam mamnen te hīrak han kitet te kaksuwe Jisas kakno his me yi mīt. Yi yeriyaak yeiyīk yen yewis mīt enun newenkekik kau nu tentarakīt hīrak kaa. ²⁴ *Hīrak kaa, te God kīkīak hīrak kepu kesipupane kīnaaiwīr wit mīt epei naa hīmīn kīr kewi. Hīrak God kinīn menmen menip mīt nani hīr han enuk nentar Jisas kaki kaku kakīt taau. Au, God nīpaa katīp kakīkīak Jisas kekere hei yīnk kīrak ap te kakīsine au. ²⁵ *Hīm me God nīpaa Devit kewisīm mau tīwei matīp menmen im:

‘Hekrit hekrit hi hīpīr Mītīk Iuwe menep. Hīrak kau ketikewa te hi ap han kīrīra keriuwe menmen au.

²⁶ Hi han yaaik hentar menmen im. Menmen hi hetpim meteikīn mīt hi han yaaik. Hi hīre mītīk kerekek te hi han tokik ehu ehīntar

²⁷ *ti God ap ewis hīmīn kai kaku wit ke mīt naa hīmīn kīr kewi au. Ti ap ewisa hi Mītīk kerek nīpaa ti ehimītena hi hīrīak menmen mit, ti ap ewisa hi hahi awaai akre herwe hei te yīnk kai kaknīn taau.

²⁸ Ti epei heteikno menmen hi tewen ariākem te hi ehu ehīt. Ti ehu etikewa te hi han yaaik wīsenuk.’ Devit epei katīp hīm im:

²⁹ *‘‘Nai yinan hi hetpi menmen te yi eiyīrteiyem me maam nīpu kaiu Devit. Hīrak kaa mīt newisīk kekere hei kīwaai keit. Haiu mertei hei kīrak wen kīwaai ketike haiu mīt, te hīm nīpaa Devit kewisīm hīrak katīp ke hīrekes au, mītīk hak. ³⁰ *Nīpaa

* 2:17 Joe 2:28-32 * 2:21 Ro 10:13 * 2:22 Jo 3:2 * 2:23 Ap 4:28; 1Pi 1:20 * 2:24 Ap 3:15 * 2:25 Sam 16:8-11 * 2:27 Ap 13:35 * 2:29 1Kin 2:10; Ap 13:36 * 2:30 2Sml 7:12; Sam 89:3-4, 132:11

Devit wen kepu, h̄irak k̄ire profet h̄irak kertei menmen maain God kakriakem kentar God ketp̄iwekem. God katip h̄irak kaknip nepenyek k̄irak hak h̄irak m̄itik iuwe king k̄ire Devit, h̄irak kakin̄in haiu m̄it naanmamprai. ³¹ *Devit h̄irak kertei menmen God kakriakem te h̄irak kewis h̄im mau t̄iwei me M̄itik God kehimitanek h̄irak Krai maain h̄irak kaki p̄ike kakikrit. H̄irak kewis h̄im h̄iram matip:

‘H̄irak God ap k̄inaiw̄irek keit wit ke m̄it h̄ir naa h̄im̄in k̄ir kewi, h̄irak ȳink k̄irak kakisine au.’ ³² *God epei k̄ikiak M̄itik ik Jisas p̄ike kekrit kepu. Haiu m̄it in epei m̄irek. ³³ *God k̄ikiak Jisas p̄ike kekrit kau, h̄irak kau ketike God kin̄in naanm̄ipre menmen yap̄irwe. God kewet̄iwek H̄im̄in Yaaik kar ke n̄ipaa h̄irak ketpim, te in ek menmen yi ȳirem yemtewem h̄iram God H̄im̄in Yaaik h̄irak keruwetek kan haiu m̄it, h̄irak k̄iriakem. ³⁴⁻³⁵ *Devit h̄irekes ap ken wit ke God au, m̄itik hak. Devit kewis h̄im mau t̄iwei h̄iram matip:

‘M̄itik Iuwe God katip M̄itik Iuwe kai Krai “Ti ehu menep etikewa ehin̄in naanm̄ipre menmen ere hi enip m̄it enun nepan nanises h̄im mit.” ’ ³⁶ *Pita wen katip kar ik: “Yi m̄it ne Isrel, yi eiȳirtei menmen im werek werek. M̄itik ik Jisas kerek yi yewenekik kau nu tentarakit, God h̄irak kenipek h̄irak M̄itik Iuwe h̄irak kehimitanek h̄irak Krai.”

M̄it miyap̄ir h̄ir neweik̄in han nises h̄im me Krai, h̄ir Aposel n̄ik̄iri

³⁷ *M̄it epei nemtau menmen Pita ketpim, h̄im merekir han k̄ir han enuk natip Pita kekite m̄it aposel han netpor nar ik: “Naiu yinan, te in ek haiu emriak mekam?”

³⁸ *Pita kewenhi katip kar ik: “Yi yap̄irwe niut̄ip niut̄ip eiweik̄in sip eiwet menmen enum haiu mam̄kri yaȳikre t̄ipar mam̄kine niuk me Jisas Krai te h̄irak kakisak menmen enum yi ȳiriakem te h̄irak kakweti God H̄im̄in Yaaik. ³⁹ *N̄ipaa God katip kaksuwe God H̄im̄in Yaaik kaknen yi m̄it yaitike n̄ikerek ni, m̄it yap̄irwe h̄ir nau neit nerer wit wit kerek God kakn̄inor h̄ir nanisesik.”

⁴⁰ *Pita ketpor h̄im ham yap̄irwe kari han k̄ir keruwerem, h̄irak katip kar ik: “Yi eikaap h̄iras einep̄in eikeip̄in menmen enum mam̄nen mam̄nep m̄it enun in n̄ipaa nenep Jisas.” ⁴¹ *M̄it yap̄irwe h̄ir nemtau h̄im Pita ketporem te h̄ir newisi n̄ik̄iri. Me w̄i im e God kari 3,000 m̄it h̄ir netike m̄it aposel h̄ir nises h̄im me Krai.

Menmen yaaim m̄it ne weiw̄ik miut̄ip me God n̄iriakem

⁴² *M̄it in han k̄ir kekrit h̄ir hanhan nemtau h̄im me m̄it aposel, h̄ir netike m̄it nau han kiut̄ip n̄ikaapan, h̄ir nekiyan naam menmen han tewen̄in menmen Jisas k̄iriakem, h̄ir nekiyan nitehi God me menmen. ⁴³ *M̄it aposel h̄ir n̄iriak menmen yaaim yap̄irwe n̄ikaap m̄it n̄inap h̄ir n̄ire yaain te m̄it yap̄irwe h̄ir han kekrit neriuwe menmen. ⁴⁴ *M̄it kerek h̄ir nises h̄im me Krai h̄ir nekiyan nau neit, h̄ir han kitet menmen yap̄irwe h̄ir netenenim, h̄iram me m̄it, h̄iras au. ⁴⁵ H̄ir nesuwe t̄i m̄ir o menmen m̄ir nanit nan mererim. H̄ir neit pewek im h̄ir nenkerem newet m̄it neim̄in netenen pewek au, h̄ir neiȳim nen nanit menmen. ⁴⁶ *Hekrit hekrit h̄ir nen nekiyan nau niut̄ip neit w̄inak iuwe ke God keit Jerusalem, h̄ir nekiyan nau naam menmen nerer w̄inak m̄ir han tewen̄in menmen Jisas k̄iriakem. H̄ir han yaaik naam menmen m̄ir. ⁴⁷ *H̄ir newen̄ipi niuk me God, h̄ir m̄it han yaaik neriuweri. Hekrit hekrit M̄itik Iuwe God kari han ke m̄it h̄ir nisesik, te h̄ir nererik nekiyan nau neit neriuwe m̄it kerek h̄ir nin̄in nises God.

3

M̄itik hak h̄it enum Pita kekite Jon tekepik h̄irak k̄ire yaaik

* 2:31 Sam 16:10 * 2:32 Ap 13:36 * 2:33 Mk 16:19; Ap 1:4, 7:55-56; 1Pi 3:22 * 2:34-35 Sam 110:1 * 2:36 Ap 5:30-31 * 2:37 Lu 3:10, 12; Ap 16:30 * 2:38 Lu 24:47; Ap 3:19 * 2:39 Ais 57:19 * 2:40 Diu 32:5; Fl 2:15 * 2:41 Ap 2:47, 4:4, 5:14 * 2:42 Ap 20:7 * 2:43 Ap 5:11-12, 6:8 * 2:44 Ap 4:32-35 * 2:46 Lu 24:53 * 2:47 Ap 2:41, 6:7, 11:21, 24

¹ *Wi ham hinkewi Pita ketike Jon tariyakit ten winak iuwe ke God. Hinkewi in ek mit nererik nitehi God menmen. ² *Mitik hak kerek hit enum nipaa miye winaak ere in, hekrit hekrit mit ninanek newisik kau menep ya weipir niuk mirak "Yaaim" hiram ya weipir ham me winak iuwe ke God, hirak kau en kitehi mit miyapir kerek nanino nimin hirak ketpor hir nanwetiwek pewek mei me menmen. ³ Hirak kir Pita ketike Jon epei tatno winak nimin ein, hirak kitiwekithi ke pewek mei ke menmen. ⁴ *Hirakit tirapiriwek, Pita ketpiwek kar ik: "Ti erawir." ⁵ Hirak mitik kikitamna kiret hirak han kitet kar ik: "Hirakit tatweto menmen." ⁶ *Pita ketpiwek kar ik: "Hi hetenen pewek mei au, te menmen hi hetenem hi ewetutem. Hi hetput ekrehir ke Jisas Kraiss nipaa ke wit Nasaret, ti ekrit eke ti eno." ⁷ Hirak katip epei au, hirak ketenen his yaaim mirak keriyak kekrit kerp. Wasenum hit metike hitpar mirak mire yaaim. ⁸ *Hirak kehin kekrit kerp hirak keke ti ketikeret ten winak ke God. Hirak keke ti, kehin kinu ketikir kewenipi niuk me God. ⁹ Mit yapirwe en nirek keke ti kewenipi niuk me God. ¹⁰ Hir nertei hirak mitik hit enum kerek nipaa kau ya weipir niuk mirak "Yaaim" ke winak iuwe ke God, hirak hekrit hekrit kitehi mit me menmen. Hir nerteiyek te hir nehinhin han kitetim nar ik: "Mekam epei man mekepik te hirak kire yaaik?"

Pita keit winak iuwe ke God kewepyapir menmen God kiriakem

¹¹ Mitik ik nipaa hit enum kewen Pita ketike Jon, mit yapirwe nitehiyan menmen im nehinhin nepirpir nesiukin nen winak hinp niuk mirak "Hinp ke Solomon." ¹² Pita kir menmen ik hirak kewenhi mit ketpor kar ik: "Yi mit ne Isrel. Yenmak yi yehihin yentar menmen im? Yi yenmak te yi yirapirawir han kitet hawir yaaikit wirik menmen im meriuwe menmen iuwe mawir te mitik ik nipaa hit enum hirak kire yaaik?" ¹³ *Hirak God ke maam nipu kiau Ebrahim, Aisak, Jekop, hir netike maamrer niau nipaa hir nikaru nepu, hirak kenip Mitik Jisas kerek kiriak menmen mirak, kenipek hirak Mitik Iuwe. Yi epei yeriuwetek ken mitik iuwe gavman Pailat, hirak kinin naanmiprai haiu mit mau wit Isrel, hirak hanhan kare kaksipuan Jisas te yi yeweikin sip yewetiwek yatip Jisas hirak mitik enuk. ¹⁴ *Yi epei yeweikin sip yewet Mitik Yaaik kerek God kehimitanek hirak kises him mirak. Yi au hanhan mitik iuwe Pailat kaksipuan mitik enuk nipaa kenep mitik kaa, hirak ken yi mit, ¹⁵ *te yi yenep mitik hirak keteikin mit menmen mamkepi te hir nanu nantike God. Au, yi yakip kaa te God kikiak Jisas pike kekrit kepu. Hawir epei wirek. ¹⁶ Hawir wises him me Jisas te menmen iuwe me Jisas kenip mitik ik, kerek yi yerteiyek, hirak yaaik. Jisas hirak kenip mitik ik yaaik kentar hirak kekepai haiu misesik te menmen iuwe mirak man mikaap mitik ik te yi epei yipirek, hit mirak tokim meit.

¹⁷ *"In ek nawir yinan, hi hertei yi yetike mit iuwe ninini naanmipri yirik menmen im enum yenep Jisas yentar yi yetari hirak keimin. Yi han kitet hirak mitik kerek. ¹⁸ *God nipaa enum eik kenip mit profet hir newis him mau tiwei, hir newepyapir Mitik God kehimitanek hir mit han mit naniwaankek. God kiriak menmen im epei man meriuwe menmen enum yi nepei yirik Jisas em.

¹⁹ *"Yi eiweikin sip eiwet menmen enum, yi eiyses God hirak kakisak menmen enum yi yirikem. ²⁰ Te Mitik Iuwe kakweti menmen kaknip han ki kaku werek werek, hirak kakriuwet Mitik hirak kehimitanek hirak kaku kaktikewi. Mitik ik hirak Jisas. ²¹ Hirak eku ekit wit ke God ere wi mamnen God kaknip menmen pike mamre yaaim. Nipaa God katip mit profet me menmen im te hir newisim mau tiwei newepyapirem.

²² *"Nipaa Moses hirak katip kar ik: 'God hirak Mitik Iuwe kakit mitik kiutip ke wewik mi, hirak kakwisik kakre mitik profet kaksiuwerek kakwepyapir menmen me

* 3:1 Ap 10:3, 9, 30 * 3:2 Jo 9:1; Ap 14:8 * 3:4 Ap 14:9 * 3:6 Ap 3:16, 4:10, 16:18 * 3:8 Ap 14:10; Jo 5:14
 * 3:13 Eks 3:6, 15; Mt 22:32; Ap 2:23, 7:32; Lu 23:13-25 * 3:14 Mk 15:6-15 * 3:15 Ap 1:8, 2:32, 4:10, 5:30 * 3:17 Lu 23:34; 1Ti 1:13 * 3:18 Lu 24:27, 44, 46 * 3:19 Ap 2:38 * 3:22 Diu 18:15, 18-19; Ap 7:37

God kakir ke hirak keriuweta hi han. Yi nikip emnep eiyimtau him hirak ketpiyem. ²³Mit kerek nemtau him mirak nisesim au, hirak God kakpuri ne weiwik me Isrel kaknip nani.’ ²⁴Nipaa mit profet yapirwe hir newepyapir him me God. Samyuel kekite profet hir nikaru nekrehir ke Moses, hir natip me wi im e. ²⁵*Him God ketpim kewet mit profet em, hir newepyapirem hiram me yi mit in. Yi eiyit menmen nipaa God katip kakwet maamrer ni em. Nipaa hirak katip Ebrahim kar ik: ‘Hi eriak yaaim me mit yapirwe nau ti heriuwe nepenyek kit.’ ²⁶*Te God kehimitan mitik kiriak menmen mirak hirak kinin ken yi mit ne weiwik me Isrel kerekyi yaaim kenip yi mit niutip niutip yeweikin sip yewet menmen enum.”

4

Mit iuwe newis Pita kekite Jon tekre winak enuk

¹*Pita kekite Jon wen terp en hirak Pita wen katip mit menmen, te mit pris kerek newet God menmen me mit, hir netike mitik iuwe kepten ke polis kerek naanmpre winak ke God, hir netike mit ne Sadyusi kerek han kitet mit naa hir pike nankrit nanu au, hir nan nanithis Pita ketike Jon. ²*Hir nine han enuk neriuweret nentar hirakit tewepyapir him tatip mit em, hirakit tatip Jisas kaa hirak pike kekrit kepu te mit hir nisesik hir nani, maain hir pike nankrit nanu. ³*Hir netiwekithis ne hinkewi newisikit tekre winak enuk teit in ere wanewik. ⁴*Te mit yapirwe nemtau him me God Pita ketpim, hir nisesim. In ek, mit neit Jerusalem hir nises him me God, hir nar ke 5,000.

Mit iuwe kotim Pita kekite Jon teit winak ke kaunsil

⁵Wanewik, mit iuwe pris netike mit iuwe ne kaunsil netike mit ninin nertei him lo me Moses, hir nererik neit Jerusalem. ⁶Hir netike Anas, kerek kinin naanmpre mit pris, hirak ketike Kaiafas, Jon, Aleksanda tekite mit yapirwe ne weiwik me mitik iuwe Anas, hir nan nererik nau winak iuwe eik. ⁷*Hir nari Pita ketike Jon neiyit nan newisikit terp nimin, hir nitiwekithi nar ik: “Keimin kekepi te yi epei yenip mitik hit enum hirak kire yaaik? Yi yekine niuk me keimin te yi yekepi?”

⁸*God Himin Yaaik kan kau kekere han ke Pita te hirak ketpor kar ik: “Yi mit iuwe yinin naanmpre haiu mit ne Isrel yetike yi mit iuwe ne Kaunsil, ⁹yi yare yitawirhi me menmen yaaim hawir wenip mitik ik hit mirak enum. Yi hanhan yayirtei markeik te hawir wenipmitik ik kire yaaik. ¹⁰*Hi hatip te yi mit in yetike mit yapirwe ne wit kiau Isrel yi eiyirtei te mitik ik kerp ninaan mi hirak kire yaaik keriuwe menmen iuwe me Jisas Krai nipaa ke wit Nasaret kerek yi yewenekik kau nu tentarakit hirak kaa, te God kikiak pike kekrit kepu. ¹¹*Him me God mau tiwei matip tok piksa me Jisas mar im. ‘Hirak kire teinik yaaik, te yi mit yime winak yi yineinik yi han kitet hirak enuk yi yepirek. Yi yepirek te God hanhanek kenipek hirak kire teinik mitik hirak ketenen winak siup.’ ¹²*Hirak kerekek kakikaap mit ne ti. Neiyan taau. Haiu mit ne ti merer wit wit God ap kewetai niuk ham te haiu emisesik te hirak kaktaihis taau. Jisas Krai kerekek.”

¹³Hir epei nemtau Pita ketike Jon hirakit tatip him iuwe hirakit tinaain au, hir nertei hirakit ten skul au, hir han kekrit kekrit me menmen im. Hir nertei nipaa hirakit tau tekite Jisas. ¹⁴Hir hanhan netpiwekit menmen enum neneret te hir nir mitik kerp ketikeret hirak kire yaaik te hir nekintip nerp neit. ¹⁵Hir nekintip nerp neit o, hir netpiwekit tatno witeik tinaaiwir haau hir newim. Hirakit tatno. Nepei au, hir mit ne kaunsil hir natipan natip nar ik: ¹⁶*“Haiu mamrik mitikit it mekam? Mit yapirwe nau wit Jerusalem epei nertei mitikit wik hirakit tirak menmen ik yaaik te haiu ap

* 3:25 Jen 22:18; Ga 3:8 * 3:26 Ap 13:46 * 4:1 Lu 22:4, 52 * 4:2 Ap 23:8 * 4:3 Ap 5:18 * 4:4 Ap 2:41, 5:14 * 4:7 Mt 21:23 * 4:8 Mt 10:19-20; Ap 7:55 * 4:10 Ap 3:6, 13-16 * 4:11 Sam 118:22; Mt 21:42; 1Pi 2:4, 7 * 4:12 Mt 1:21 * 4:16 Jo 11:47

mepakinet taau. ¹⁷ *Haiu emitp*iw*ekit emneret h*ir*akit ap tatwepyap*ir* h*im* me Jisas tatip mit em te menmen im me Jisas mamno mit han au emit!" ¹⁸ H*ir* natipan epei au, h*ir* neniniw*ek*it neriyaakit tan, h*ir* netp*iw*ekit h*im* manp te h*ir*akit ap tatwepyap*ir* tatip mit h*im* me Jisas.

¹⁹ Au, Pita ketike Jon tewenhi tetpor tar ik: "Yi han ekitet God h*ir*ak han kitet mekam yaaim haw*ir* ewisesim. H*im* mi o h*im* m*ir*ak. ²⁰ Te haw*ir* ewepyap*ir* menmen haw*ir* w*ir*em, menmen haw*ir* wemtau h*ir*ak ketpim. Haw*ir* wekintip au."

²¹ Mit ne kaunsil wen netp*iw*ekit h*im* manp neneret. Nepei au, h*ir* neriuwetet ten wit eik. H*ir* ap ninap*in* menmen enum te h*ir* naksip nentar mit yap*ir*we newenipi niuk me God me menmen h*ir*akit t*ir*iakem. ²² Mitik kerek h*ir*akit tekepik h*ir*ak k*ir*e yaaik, h*ir*ak kinin 40 tito kau ti.

Mit nises h*im* me Krai nitehi God kakikepi ap ninaain newepyap*ir* h*im* m*ir*ak

²³ H*ir* neriuwetet ten epei au, Pita ketike Jon p*ike* ten n*ir*akit yinan tetpor menmen mit iuwe pris netike mit iuwe ne kaunsil netpim. ²⁴ *H*ir* nemtewek epei au, mit h*ir* nitehi God natip nar ik: "Mitik iuwe God ti epei hewis nepni mekite ti, wan eik, menmen yap*ir*we mewim. ²⁵ *Nipaa H*im*in kit Yaaik h*ir*ak kenip maam kiau Devit kewis h*im* mau tiwei h*ir*am matip mar im:

'Nenmak mit ap ne weiwik me Isrel h*ir* han enuk wisenuk? Nenmak h*ir* nimenipin natip weinim me naninap Mitik Iuwe God.

²⁶ Mitik Iuwe kinin naanmipre mit nerer wit wit h*ir* neit yipo henmik nopen menmen m*ir* h*ir* nan nererik naninap Mitik Iuwe God ketike Mitik h*ir*ak kehimitanek h*ir*ak Krai.'

²⁷ *"Menmen epei man. Mitik iuwe gavman King Herot ketike mitik iuwe gavman Pailat h*ir*akit tetike mit ne weiwik me Isrel mit han au, ne weiwik ham, h*ir* yap*ir*we nimoryip*ir* neit wit Jerusalem nenep mitik yaaik k*ir*iak menmen mit kerek nipaa ti ehimitanek h*ir*ak Krai. ²⁸ *H*ir* nererik n*ir*iak menmen mar ke nipaa ti hanhan heriuwe menmen mit iuwe enipem h*ir*am mamnen. ²⁹ *Te in ek Mitik Iuwe God ti emtau menmen enum h*ir* netpayem me h*ir* nanwep. Ti ekepai haiu ap m*ir*naain te haiu mamtip mit miyap*ir* h*im* yaaim me Jisas. ³⁰ Ti eteikin mit iuwe enun ti enip mit h*ir* ninap o his hit enun ti enipi h*ir* enire yaain, ti ekepai haiu emnip menmen yaaim emikreh*ir* ke mitik Jisas h*ir*ak k*ir*iak menmen mit."

³¹ *H*ir* nitehi God menmen epei au, haau ke winak h*ir* nererik nau neit nimin ein, h*ir*ak kitantik, God H*im*in Yaaik kan kau kekere han k*ir* kekepi te h*ir* newepyap*ir* h*im* yaaim me God h*ir* ap ninaain au.

Mit nises h*im* me God h*ir* nekiyan nau han kiutip

³² *Mit yap*ir*we h*ir* nises h*im* me God nekiyan nau han kiutip. Mitik kiutip kari pewek menmen au. H*ir* mit yap*ir*we han kitet nare menmen me mit niutip niutip h*ir*am menmen me haiu mit yap*ir*we. ³³ *God kikaap mit aposel keriuwe menmen m*ir*ak iuwe te h*ir* natip werek werek newepyap*ir* h*im* me Jisas h*ir*ak kaa God kikiak p*ike* kekrit kepu. Mit yap*ir*we han kitet h*ir* yaain iuwe. ³⁴ *Mitik kiutip ke mit in yap*ir*we h*ir*ak ap mitik ketenen menmen auri me menmen yap*ir*we au. Neimin h*ir* netenen ti o winak h*ir* nesiuwerem nanit pewek mererim te h*ir* neit pewek neiyim nan ³⁵ newet mit aposel em te h*ir* nenkerem newet mit miyap*ir* netenen menmen au h*ir* newetir em te h*ir* nau werek werek. ³⁶ *Me wi im, mitik kiutip niuk m*ir*ak Josep h*ir*ak ke weiwik me Livai, h*ir*ak nipaa miye pirak winaak keit wit Saipras kerek wan kimaak keketik, h*ir*ak kepu ketike mit en. Aposel nekine niuk m*ir*ak ham me h*im* Grik

* 4:17 Ap 5:28-29, 40 * 4:24 Eks 20:11; Nia 9:6; Sam 146:6 * 4:25 Sam 2:1-2 * 4:27 Mt 27:1-2; Lu 23:7-11; Ap 3:13 * 4:28 Ap 2:23 * 4:29 Ef 6:19 * 4:31 Ap 2:4 * 4:32 Ap 2:44 * 4:33 Ap 2:47 * 4:34 Ap 2:45 * 4:36 Ap 11:22-26, 13:2-3

Banabas. Niuk im hiram matip mar im: “Mitik kikaap mit nises him me God.” ³⁷ Hirak kerekek kesiuwe ti mirak ham keit pewek mererim keiyim kan kewet mit aposel em.

5

Him me Ananias ketike mite pirak Sapaira

¹ Banabas hirak kewet mit aposel kewetir pewek kenemtin me ti mirak te mitik hak au. Niuk mirak Ananias. Hirak mite pirak Sapaira. Hirak kesiuwe ti mirak ham keit pewek mererim. ²* Te hirak kenke meiyaam pinam kisawinem, hirak kewet mit aposel pinam hirak ketpor kar ik: “Pewek im hi ewetiyem hiram keremem. Hi ap etenen meiyam au.” Mite pirak epei wertei han kirak hire watip: “Hiram werék.” ³* Pita kitiwexhi kar ik: “Ti henmak te ti hewis Seten kari han kit te ti hewis God Himin Yaaik ti epei henke ham pinam hisawinem? ⁴ Nipaa ti etenen ti hiram mit. Ti epei hesiuwerem heit pewek mererim, hiram mit. Ti henmak te ti han kitet hiriak menmen enum mar im hisawin pewek pinam. Ti ap hewisai haiu mit keriyen meriuwerem au. Ti hewis God ek.” ⁵* Ananias kemtau him im epei au, hirak kenkewin kaa. Hirak kenkewin kaa, mit kerek nemtau menmen im hir nepirpir iuwe. ⁶ Hir nepirpir iuwe, hir mit pipep neit laplap neiyim nan nesenkekik keriuwerem hir neiyik nen newisik kekre hei.

⁷ Maain, mite pirak wetari menmen im epei man, te hire wan in. ⁸ Pita kitiwexhi kar ik: “Ti hetike mitik kit yi epei yeit nan im keremem me ti yi yesiuwerem o?” Hire wewenhi watip war ik: “Keremem.” ⁹* Pita ketpiwe kar ik: “Ti hetike mitik kit yi yenmak te yi han kitetan yi yewenin him God Himin Yaaik te hirak kakyiwep au? Mit kerek epei newis mitik kit kekre hei, hir pike naninen nantuthis nanrit nanino.” ¹⁰ Hirak katip epei au, mite ip e hire wenkewin waa. Wenkewin waa, pipep nan ninin in nirep hire waa, te hir ninanep neiyip nen newisiye wiwaai menep hei ke mitik kire. ¹¹ Mit ne weiwik miutip me God kerek nises him me Krai neit Jerusalem netike mit han kerek nemtau menmen im, hir nepirpir wisenum.

Mit aposel niriak menmei menmei yaaim mirakel nikaap mit enun ninap o his hit enum

¹²* Mit aposel niriak menmen yaaim mirakel mekre ninin ke mit neiyim nikaap mit neriuwerem. Mit yapirwe kerek nises him yaaim me Krai hir nererik nau han kiutip neit winak iuwe ke God neit pinak niuk mirak “Hinp ke mitik Solomon.” ¹³ Mit kerek ap nises him me Krai hir ninapen netikeri nau nererik, te hir han kiteti hir mit yaain. ¹⁴* Mit miyapir yapirwe neweikin sip newet menmen enum nises God, hir nererik netike mit miyapir nipaa nises God. ¹⁵ Mit neit ein nir menmen yaaim aposel niriakem, te hir neit mit ninap neri nen newisi niwaai wit eik nentar yeno te Pita keke ti kakno in o ein kakwis his mamintar mit ninap o au en wepni kir kenep himin kirak kentar mit ninap te hir nanre yaain. ¹⁶* Mit yapirwe nerer wit wit menep Jerusalem hir ninan mit ninap netike mit herwe enum manip mekreri han kir ken sip te hir neri nan te Pita kekepi hir yapirwe niutip niutip nire yaain.

Ensel kikaap mit aposel ninaaiwir winak enuk

¹⁷* Mitik iuwe hetpris ketike mit han kerek niriak menmen netikerek, hir netike mit ne Sadyusi kerek han kitet mit nani pike nanikrit au. Hir yapirwe han mekpep neriuwe mit aposel nentar menmen hir niriakem ¹⁸ te hir nen netorhis newisi nekre winak enuk me nanamir ke mit yapirwe. ¹⁹* Hir newisi nekre winak enuk nepu nepeit, te Ensel ke God ke witaan kan kikaisiu wepir ke winak enuk keriyei nen wit eik ketpor kar ik: ²⁰ “Yi eino eiyirp winak iuwe ke God eitip mit miyapir him me hir enises menmen ham yaaim hir nanu werék.” ²¹ Hir nemtau him mirak epei au, wanewik mit aposel nen

* 5:2 Ap 4:34-35 * 5:3 Jo 13:2 * 5:5 Ap 2:43 * 5:9 1Ko 10:9 * 5:12 Ap 2:43, 14:3 * 5:14 Ap 2:41, 21:20
* 5:16 Ap 19:11-12 * 5:17 Ap 4:1-3, 6 * 5:19 Ap 12:7-10

nekre wɪnak iuwe ke God natɪp mɪt miyapɪr hɪm yaaim. Me wɪ im, mɪtɪk iuwe hetpris ketike mɪt kerek nɪrɪak menmen netikerek hɪr nenɪne mɪt iuwe ne Isrel netike mɪt han ne Kaunsil hɪr nererik nau wɪnak nemtau hɪm. Hɪr nau en, hɪr nesiuwe mɪt nanɪno wɪnak enuk te nantihis nanɪnen. ²² Hɪr nen ein te hɪr ap nɪri nekre wɪnak enuk au, te hɪr pɪke nan natɪp nar ik: ²³ “Haiu men miun wɪnak enuk epei au, haiu mɪr weipɪr nepei au nekepetek kɪk (o pes enum keit), mɪt nerp weipɪr naanmɪprewek te haiu mɪkaiuiu weipɪr mɪnmatɪn mɪt hɪr nepu au.”

²⁴ Kerek mɪtɪk kinɪn naanmɪpre mɪt plisman ke wɪnak iuwe ke God hɪrak ketike mɪt iuwe pris nemtau menmen im, hɪr han kitet karkeik te hɪr netpaan nen wit eik. ²⁵ Hɪr wen han kitet menmen im mɪtɪk hak kan katɪp kar ik: “Nɪkɪp emnep eyɪmtau menmen im. Mɪt kerek nɪpaa yi yewisi nekre wɪnak enuk hɪr nau neit wɪnak iuwe ke God newepyapɪr menmen natɪp mɪt miyapɪr em.” ²⁶ *Hɪrak katɪp epei au, mɪtɪk kinɪn naanmɪpre plisman ketike mɪt plisman nɪrak epei nen ein netorhis neri nan. Hɪr nanɪp au nentar hɪr nɪnaain mɪt yapɪrwe en nanwɪr nan nanɪnɪp.

Mɪt aposel hɪr ap nɪnaain newepyapɪr hɪm me God neit wɪnak ke kaunsil

²⁷ Hɪr netorhis neri nan newisi nerp nekre nɪmɪn, mɪt ne kaunsil neweiknor, mɪtɪk iuwe pris kinɪn pris han, hɪrak kitorhi kar ik: ²⁸ * “Nɪpaa haiu metpi hɪm manp yi ap yewepyapɪr hɪm me Jisas nepei ketpim te yi epei yatɪp hɪm im merer wit wit ere mɪt yapɪrwe ne Jerusalem epei nemtewem nenepim. Yi hanhan yaitɪp haiu mɪt in menep Jisas hɪrak kaa.”

²⁹ *Pita ketike aposel han newenhi natɪp, “Haiu emises hɪm mi au, hɪm me God keremem. ³⁰ *Yi epei yenep Jisas hɪrak kaa kentar nu tentarakɪt te God ke maamrer niau nɪpaa ein naa, hɪrak kɪkɪak Jisas hɪrak pɪke kekrit kepu. ³¹ *God kɪkɪak keriyaak kan ketikerek tau. Hɪrak kau menep his yaaim kerek mɪt iuwe newiyen. Hɪrak kɪre mɪtɪk iuwe kinɪn mɪt hɪrak kakɪkaap mɪt ne Isrel te hɪr enweikɪn sip enwet menmen enum te hɪrak kakɪsak menmen enum hɪr nɪrɪakem. ³² *Haiu mewepyapɪr menmen im. Hɪmɪn Yaaik kerek God kewet mɪt ek te hɪr nisesik, hɪrak kewepyapɪr menmen im.”

Mɪtɪk Gameliel katɪp kaunsil te hɪr ap nanɪnep mɪt aposel nani au emɪt

³³ *Mɪt ne kaunsil nemtau hɪm im nepei au, hɪr nine han enuk wɪsenuk hɪr han kitet nanɪnep aposel nanɪnɪp nanɪnepi. ³⁴ *Au, mɪtɪk kiutɪp ke kaunsil niuk mɪrak Gameliel hɪrak mɪtɪk ke Farisi kerek hɪr ninɪn nises hɪm lo me Moses, hɪr mɪt han kitet hɪrak iuwe, hɪrak kerp ninaan me kaunsil katɪp mɪt hɪr nansiuwe aposel nanɪno wit eik nanɪno nanɪkre haau ham. ³⁵ Hɪr epei nen wit eik, hɪrak katɪp mɪt ne kaunsil kar ik: “Yi mɪt ne weiwɪk me Isrel. Yi han ekitet werek werek menmen yi hanhan yairɪak mɪt in em. ³⁶ *Nɪpaa mɪtɪk Tiudas kekrit katɪp hɪrak mɪtɪk iuwe, te mɪt 400 nererik nisesik. Au, mɪt nakɪp kaa te mɪt nɪpaa nisesik noknɪn nanɪno. ³⁷ *Me wɪ nɪpaa mɪt newis niuk me mɪt yapɪrwe mekre tɪwei me gavman, mɪtɪk Judas ke wit iuwe Galili kari han ke mɪt hɪr nisesik te hɪr mɪt han nakɪp kaa, mɪt kerek nisesik hɪr noknɪn nanɪno. ³⁸ Te in ek hi hetpi me menmen me mɪt in. Yi ap eirɪak enum me mɪt in au, eiwisi enɪt. Menmen im hɪr nisesim hɪram han ke mɪt keremem te hɪram mami mamɪt. ³⁹ Au en, menmen im God hɪrekes kɪrɪakem, te yi ap eyinɪn mɪt in me menmen au, eyɪntar yi eyɪrtei yi yetike God yenepan hɪrak kakɪkepi.” Hɪrak katɪp epei au, mɪt ne kaunsil nises hɪm mɪrak.

Mɪt aposel hɪr han yaaik mɪt nerekyor enum nentar hɪr ne Kraiss

⁴⁰ *Hɪr nesiuwe mɪt nen neithis aposel neri nan, hɪr natɪp plisman nanɪp neriuwe nɪpɪn. Hɪr nanɪp neriuwe nɪpɪn, hɪr neriuweti nen netpor hɪm manp te hɪr ap pɪke nantɪp mɪt hɪm kerek nɪpaa Jisas epei ketpim, au meit. ⁴¹ *Aposel nɪnaaiwɪr wɪnak ke

* 5:26 Mt 14:5 * 5:28 Ap 4:18; Mt 27:25 * 5:29 Ap 4:19 * 5:30 Ap 3:15 * 5:31 Ap 2:33-34; Ef 1:20; Hi 2:10, 12:2 * 5:32 Ap 1:8 * 5:33 Ap 7:54 * 5:34 Ap 22:3 * 5:36 Ap 21:38 * 5:37 Lu 2:1-2 * 5:40 Ap 4:18 * 5:41 Mt 5:10-12; 1Pi 4:13

kaunsil han yaaik nentar h̄ir nertei God han kitet h̄ir yaain te h̄ir m̄it han nan̄ip nentar h̄ir nises h̄im me Jisas. ⁴²* Hekrit hekrit neit w̄inak iuwe ke God kekite w̄inak ke m̄it h̄ir wen nat̄ip m̄it miyap̄ir h̄im yaaim me Jisas kerek h̄irak M̄it̄ik God kehimit̄anek kak̄ikaap m̄it nantike God nanu.

6

H̄ir nehimit̄an m̄it hisp̄inak wik (7) n̄ikaap m̄it aposel

¹* Maain w̄i ham, m̄it nises h̄im me Krai h̄ir n̄ire yap̄irwe. M̄it nises h̄im me Krai kerek nat̄ip h̄im Grik, h̄ir nemtaantiwo neriuwe m̄it nises h̄im me Krai h̄ir nat̄ip h̄im Hibru. M̄it nat̄ip h̄im Grik h̄ir nat̄ip nar ik: “M̄it ap newet miyap̄ir han kerek m̄ikaan n̄ir naa epei n̄inaiw̄iri, m̄it han ap nekepi newet̄ir menmen n̄in̄p̄in werek au.”

² Te m̄it aposel hiswiyen wik (12) nen̄ine m̄it yap̄irwe nises h̄im me Krai netpor nar ik: “H̄iau m̄it aposel emwet m̄it miyap̄ir pewek me n̄in̄p̄in menmen meiyam te h̄iau ap mewepyap̄ir h̄im me God au em̄it. ³* Te nau yinan yi ȳinyat̄in m̄it hisp̄inak wik (7) h̄ir m̄it yaain God H̄im̄in Yaaik kau han k̄ir h̄ir nertei menmen werek werek h̄iau mehimit̄eni h̄ir naanm̄ipre menmen im. ⁴ H̄ir enriak menmen im te h̄iau mehimit̄an h̄iras h̄iau hekrit hekrit mitehi God menmen, h̄iau mat̄ip mewepyap̄ir h̄im me Krai.”

⁵* M̄it miyap̄ir yap̄irwe h̄ir han yaaik neriuwe h̄im me m̄it aposel te h̄ir nehimit̄an m̄it hisp̄inak wik (7). H̄ir nehimit̄an Stiven, h̄irak m̄it̄ik kises h̄im me God iuwe, God H̄im̄in Yaaik kau kekere han k̄irak iuwe. H̄ir nehimit̄anek kekite Filip, Prokoras, Naikena, Taimon, Pamenas, h̄ir netike Nikolas, kerek n̄ipaa ke wit Antiok. H̄irak ap ke weiw̄ik me Isrel te h̄irak n̄ipaa keweik̄in sip kewet menmen enum kises h̄im me Moses. ⁶* H̄ir neit m̄it in neriyei neri nen m̄it aposel. H̄ir nitehi God ke m̄it in, h̄ir ner neit m̄it in neriyei neri nen m̄it aposel. H̄ir nitehi God ke m̄it in, h̄ir newis his mau paan k̄ir niut̄ip niut̄ip nehimit̄eni n̄ir̄iak menmen h̄ir n̄ipaa netpim. ⁷* M̄it miyap̄ir neiyap̄irwe neit Jerusalem nemtau h̄im me Krai, h̄ir nisesim. M̄it pris h̄ir newet God menmen me m̄it, h̄ir yap̄irwe nises h̄im yaaim me Krai.

M̄it han ne Isrel neithis Stiven neriyaak neiȳik nen kaunsil

⁸* H̄irak Stiven kerek kises h̄im me Krai, God kerek̄iw̄ek yaaim, kewet̄iw̄ek menmen iuwe m̄irak te h̄irak k̄ir̄iak menmen yaaim mirakel k̄ikaap m̄it kerek h̄ir n̄inap o menmen yap̄irwe man̄ip te h̄ir n̄ire yaain. ⁹ Te m̄it han netikerek nenehan. M̄it in h̄ir ne w̄inak kerek m̄it nererik nekine h̄im me Moses nekrerek. Niuk me w̄inak ik h̄iram Friman kentar m̄it n̄ipaa nepu enum n̄ir̄iak menmen nan̄it pewek mererim au, te in ek h̄ir n̄inaaiw̄ir menmen im. M̄it in h̄ir ne wit Sairini, wit Aleksandria, Silisia ketike provins Esia, h̄ir netike Stiven nenehan. ¹⁰* H̄ir nenehan te God H̄im̄in Yaaik k̄ikaap Stiven h̄irak kertei menmen wisenum te m̄it en ap nat̄ip menmen nin̄nek taau. ¹¹* H̄ir han enuk newet m̄it han pewek te h̄ir nan newepyap̄ir Stiven nat̄ip nar ik: “H̄iau memtewek h̄irak kat̄ip enum me Moses ketike God.” ¹² Mar im h̄ir nari han ke m̄it yap̄irwe h̄ir han enuk h̄ir netike m̄it iuwe ne kaunsil netike m̄it nin̄in nertei h̄im lo me Moses h̄ir nan net̄iw̄ekhis neriyaak neiȳik nen w̄inak ke kaunsil. ¹³* H̄ir neithis m̄it han nan nemit̄iw̄ekp̄in nat̄ip nar ik: “Hekrit hekrit m̄it̄ik ik h̄irak kat̄ip enum me w̄inak iuwe ke God ik ketike h̄im lo me Moses. ¹⁴ H̄iau memtau h̄irak kat̄ip M̄it̄ik Jisas ke Nasaret kakwen w̄inak iuwe ke God ik e kaknip h̄iau m̄it emises h̄im ham me h̄im n̄ipaa Moses kewis̄im kewetaiyem.” ¹⁵ M̄it yap̄irwe neit w̄inak ke kaunsil n̄irap̄ire Stiven n̄ir ninaan m̄irak h̄iram m̄ire ninaan ke m̄it̄ik ensel ke wit ke God, h̄iram merh̄ihe.

7

Stiven kat̄ip m̄it ne kaunsil h̄im m̄irak

* 5:42 Ap 9:22, 17:3 * 6:1 Ap 4:35 * 6:3 1Ti 3:7 * 6:5 Ap 8:5 * 6:6 Ap 13:3, 14:23 * 6:7 Ap 2:41, 16:5
* 6:8 Ap 2:43 * 6:10 Lu 21:15 * 6:11 Mt 26:59-61 * 6:13 Jer 26:11

¹ Mītik iuwe hetpris kinin mīt pris han, hīrak kitehi Stiven kar ik: “Menmen mīt in netpaiyem nīpaa ti hetpim o au?”

²* Stiven kewenhi ketpor kar ik: “Nai yinan yetike haairer, yi eiyīmtau hīm mai. Nīpaa enum eik Ebrahim hīrak maam nīpu kiau ken wit Heran wen au, hīrak kepu wit Kaldia, God hīrak yaaik kerhīhe kewepyapīr hīrekes ³ katīp Ebrahim kar ik: ‘Ti enaaiwīr wit kit ik e, haairer, paaprer nit, ti eno tī hak hi tewen ateiknutek.’ ⁴ Hīrak katīp epei au, Ebrahim kīnaaiwīr wit ke mīt ne Kaldia ken kau wit Heran. Hīrak kau en ere haai kīrak epei kaa te maain God kesiuwerek ken wit kerek yi mīt in yewi. ⁵* Hīrak kau en me wī eim, te God ap kewetīwek tī kei kike kiutīp au. God katīp Ebrahim hīrak kakwetīwek tī kaktike nepenyerer nīrak hīr nantīwek. Wī God katīp Ebrahim hīm im, Ebrahim ap kine nīkerek wen au. ⁶* God katīp Ebrahim hīm im, hīrak katīp kar ik: ‘Nīkerek ni nanu tī hak ere 400 tito. Hīr nanu enum mīt nanrekyor enum, hīr nanre mīt enun nekre wīnak enuk hīr nanriak menmen nanit pewek mererim au. ⁷* Maain hi anep mīt kerek nanriak nepenyerer ni enum, hi anīp erekyor enum te hi eriyei nepenyerer ni naninaaiwīr wit enuk ek naninen tī ik nanises hīm mai nanwenanīpi.’ ⁸* Hīrak katīp epei au, God kewet Ebrahim hīm hīrak kakisesim me hīrak kerekir yīnk kīrak keteikīn mīt hīrak kises God hīrakit tekiyakit tau teit. Maain hīrak kine nīkan kīrak Aisak. Hīrak kepu me wī hispīnak wikak (8), haai kīrak kerekir yīnk kīrak. Maain hīrak Aisak kīre iuwe, hīrak kine Jekop, te hīrak kerekir yīnk kīrak. Maain Jekop kīre iuwe hīrak kerekir yīnk ke nīkerek hiswiyen wik nīrak (12). Hīr maamrer nīpu nauu.

⁹* “Maain hīr nīre iuwe hīr han menepew nīkik kīr Josep te hīr nesiuwerek ken his me mīt nanino Isip hīr neit pewek mererik. Josep kīriak menmen keit pewek mererim au, te God kau ketikerek naanmīprewek. ¹⁰* God kekepik keriuwe menmen enum yapīrwe epei man mīt nerekyīwekem. Wī kerek Fero mītīk iuwe ke wit iuwe Isip kari Josep kan kīrek, God kekepik hīrak katīp hīm yaaim kertei menmen werek werek. Fero epei kīrek hīrak kehīmītanek hīrak kinin naanmīpre wit iuwe Isip ketike wīnak yapīrwe me mītīk iuwe Fero.

¹¹* “Maain wī man tī hawī au te ni mīr mewo au maa meit wit Isip kekite wit Kenan. Menmen im mewaank mīt yapīrwe, maamrer nīpu nauu nīnatīn menmen au. ¹²* Maain Jekop kemtau menmen meit wit Isip, hīrak keriuwet nīkerek, hīr maamrer nīpu nauu, hīr ninin nen Isip nanit menmen. ¹³* Maain hīr pīke nen neteipim te Josep kewepyapīr hīrekes ke heiyiuwerer nīrak kerek hīr han kitet nīpaa ein hīrak kaa. Marik Fero kertei Josep heiyiuwerer nīrak, haai kīrak hīr nepu. ¹⁴* Josep katīp heiyiuwerer nīrak kar ik: ‘Yi eitīp haai kai hīrak ketikewi, miyapīr ni nīkerek ni yi einen eiyu wit Isip.’ Mīt miyapīr hīr yapīrwe nar ke 75 mīt. ¹⁵* Epei au, Jekop ketike nīkerek nīrak nepenyerer nīrak nekiuwe nen Isip nauu en ere hīrak ketike nīkerek nīrak, kerek maamrer nīpu nauu, hīr ne mīt hīr naa. ¹⁶* Nepenyerer neit herwe yīnk neiyīk nen wit Sikem hīr newisīm mekre han kerek nīpaa Ebrahim kewīr pewek ketnik ke mīt ne weiwīk miutīp me mītīk Hemo.

¹⁷* “Wī epei man menepew kerek God kakises hīm nīpaa hīrak katīp Ebrahim em me kakwetīwek tī me wit Kenan, mīt haairer ne weiwīk maiu hīr nīre yapīrwe neit wit Isip. ¹⁸ Hīr nīre yapīrwe ere mītīk Fero hak kinin naanmīpre Isip. Hīrak ap kises menmen nīpaa Josep kīriakem au kīneinīm kentar nīpaa enum eik Josep kaa. ¹⁹* Hīrak kewises maamrer nauu, hīrak kewaanki. Hīrak kenipor hīr newīr nīkerek hemkre tu nen wit eik te hīr au nani. ²⁰* Me wit im e, Moses miye pīrak hīre winaak hīrak yaaik wetpen. Miye haai naanmīprewek neit wīnak ere wenke wikak. ²¹* Wenke wikak o, miye haai nīrak

* 7:2 Jen 11:31-12:7 * 7:5 Jen 15:18 * 7:6 Jen 15:13-14; Eks 12:40 * 7:7 Eks 3:12 * 7:8 Jen 17:9-14 * 7:9 Jen 37:11, 28, 39:1-3, 21-23 * 7:10 Jen 41:37-44; Sam 105:21 * 7:11 Jen 41:54 * 7:12 Jen 42:1-5 * 7:13 Jen 45:1-4, 16 * 7:14 Jen 45:9-11 * 7:15 Jen 46:1-7, 49:33 * 7:16 Jen 23:2-20, 33:19; Jos 24:32 * 7:17 Eks 1:7-8 * 7:19 Eks 1:10-22 * 7:20 Hi 11:23; Eks 2:2 * 7:21 Eks 2:3-10

newisik keit wit eik nises him me mit iuwe ninin naanmipre Isip. Hirak kaa au. Niki pe mitik iuwe Fero hire wirek weriyaak wetiwekhis naanmiprewek hirak kire nikan kire. ²² Mit ne Isip neteikniwek menmen yapirwe hir nerteiyem te hirak kire mitik iuwe katip him yaaim kiriak menmen yaaim kertei menmen yapirwe.

²³ “Maain Moses kepu 40 tito epei au, hirak kare kakno kakir narak yinan ne weiwik miutip mirak me Isrel. ²⁴ *Hirak ken en kir mitik ke Isip kiriak mitik ke Isrel menmen enum te hirak Moses kekepik kenep ke Isip kakip kaa. ²⁵ Hirak han kitet mit ne weiwik miutip mirak nanirtei God kehimitanek te hirak kakikepi hir naninaaiwir Isip te hir au netari. ²⁶ Wi ham hirak kir mitikit wik te weiwik miutip mirak tenepakit te hirak kereksir ketpiwekit kar ik: ‘Emit! Yi mitikit yi te maam kiutip. Yi ap te yi yirakakit enum emit!’ ²⁷ Au, hirak kerek kiriak keiyak enum keriuwet Moses ken ketpiwek kar ik: ‘Ti enopin. Keimin kehimitenut ti mitik iuwe naanmamprai erehirawir hawir wenepakit me menmen? ²⁸ Ti han kitet ti eiyep har ke nepip ti enep kei ke Isip a?’ ²⁹ *Moses kemmau menmen mitik ketpiwekem, hirak han kitet mitik iuwe kakimtau hirak kenep mitik ke Isip kaa te hirak kinaain kinaaiwir Isip kirir ken yanimin kipium wit Midian kau en. Hirak kau en o, hirak kine nikerek hirakit wik.

³⁰ *Hirak kepu wit Midian kau en ere 40 tito. Wi ham, ensel ke God kisawin kekere nu, hirak kenip si metnen mau nu keit wit tenhaan weinik menep miniu (o neiyip) Sainai. Hirak kewepyapir hirekes kekere nu kerek Moses kerek si metnen mewik. ³¹ Moses kerek si metnen mewik, te hirak kehinhin ken menep kakirek. Hirak ken menep kakirek, hirak kemmau God ketpiwek. ³² Hirak ketpiwek kar ik: ‘Hi God ke maamrer nipu nit. Hi God ke Ebrahim, Aisak, Jekop.’ Moses hirak kepipir kinapen kikiamna kerek au. ³³ Mitik iuwe God ketpiwek kar ik: ‘Ti eket su mit. Ti ik ti herp en, hirak ti holi hi hehimitanek hirak kai hentar hi hewik. Hi hanhan ti han ekitita. ³⁴ Hi epei hir menmen enum mit niriak mit ne weiwik miutip mai neit Isip. Hi hemtau him mir hir natip nenepip te hi han akepi. Ti enen in ewisa hi heriuwetit ti eno Isip.’

³⁵ “Moses hirak mitik kerek mit ne Isrel nipaa netpiwek nar ik: ‘Keimin kehimitenut ti naanmamprai erehirai haiu mit menahan menapan me menmen? Taau!’ Hirak kerekek God keriuwetek ken naanmipri, ensel ke God kekere nu sitaak hirak kekepik. ³⁶ *Hirak kekepik, hirak Moses keriyai mit ninaaiwir Isip, hirak kiriak menmen yaaim iuwe mirakel nipaa mit nirem au keit wit Isip ketike Wan kire Yiwir, ketike wit tenhaan weinim ere 40 tito. ³⁷ *Moses kerekek hirak katip mit ne Isrel kar ik: ‘God hirak kakweti mitik hirak profet kakir ke hi hirak keriuweta, hirak ke yi mit te yi yayimtau him mirak.’ ³⁸ *Moses nipaa kepu ketike mit ne Isrel nererik nau wit tenhaan weinim, kerek mit newi au. Hirak kepu ketike maamrer nau netike ensel kerek ketpiwek keit miniu (o neiyip) niuk mirak Sainai. Hirak keit him me God hiram mamkaap mit nanu nanit tipmain tipmain enum eik hirak kewetaiyem.

³⁹ * “Au, maamrer nai nineinik nises him mirak au. Hir neweikin sip newetiwek, nekere han kir hir hanhan pike nanino Isip, ⁴⁰ *te hir natip Eron nar ik: ‘Ti eime menmen mire bulmakau hiram mamir ke God kiau hiram maminin mamno naanmamprai. Haiu mepitari Moses hirak kerek keriyai meit Isip kerai kan, hirak kepeit miniu (o neiyip) o hirak keit neiyin o mekam makip. Ekit en ekit!’ ⁴¹ Me wi im hir nime nu mire bulmakau, hir nenep samiyak neit hemkre neiyim nehinek, nemanijek naam teipe menmei menmei miunewek neiyim nire. ⁴² *Hir nemanijek nire o, God keweikin sip kewetir kewisi hir newenipi hir mau nepni. Him God hirak kewet mit profet em hir newisim mau twei matip mar im:

‘Yi mit ne Isrel. Me 40 tito yi ap yenep samiyak yeit hemkre yeiyim yehinem au. Yi yewet tipir ham em.

* 7:24 Eks 2:11-15, 21-22 * 7:29 Eks 18:3-4 * 7:30 Eks 3:10 * 7:36 Eks 7:3, 14:21; Nam 14:33 * 7:37 Ap 3:22 * 7:38 Eks 19:3; Diu 5:5, 9:10; Ap 7:53 * 7:39 Nam 14:3 * 7:40 Eks 32:1-6, 23 * 7:42 Jer 19:13; Emo 5:25-27

⁴³ Yi yinan weisaak me yink me meme me tpir Molok kerekek. Hi au. Yi yinan menmen mire me tpir Refan yi yriakem. Im em hiram mire ninaan mau teinik mi yi yimaam yewenipi niuk mir. Hi au. Te maain hi tewen eriuwet mit nepan ne wit Babilon hir naninen nantihis nanri nanino yi eisipat wit kir yi ein.

⁴⁴ *Maamrer niau neremime weisaak kir neit wit tenhaan weinim mit ap newi. Weisaak ik keteiknor hirak God kau ketikeri. Hir epei nimaak kar ke nipaa God katip Moses keteikniwek han kirak hirak kimaak. ⁴⁵ *Maain nikerek nir neit weisaak kir ke haairer te hir netike Josua neiyik nen, hir nari ti ke mit ap ne weiwik me mit ne Isrel. God kepri mit in nen naa te mit ne Isrel nekrehir kir. Weisaak kir kepu keit wit Isrel ere wi Devit naanmipre mit en. ⁴⁶ *God hanhan Devit te Devit kitikwekhi kakime winak ke God kerek maam nipu kiau Jekop kewenipiyek. ⁴⁷ *Au, Solomon, Devit nikan kirak hirak kime winak eik e.

⁴⁸ *God hirak mitik iuwe ap kepu winak mit nimaak. Au, mitik profet Aisaia kewis menmen im:

⁴⁹ *Mitik Iuwe God hirak katip kar ik: “Nepni hiram mire yeno kai hi hau en, hi hinin naanmipre menmen, ti hiram mire tapin hi hewis hit menterim. Te yi yayime winak karkeik te hi ehu en? ⁵⁰ Hi ehu wit karkeik? Hi hirekes epei hewis menmen yapirwe.”

⁵¹ *Yi mit enun nikip paan tokini. Yi yire mit enun ap yises him God ketpiyem. Yi yar ke maamrer ni. Yi yetikeri ap yises him me God Himin Yaaik au. ⁵² *Yi eikine niuk me mitik profet kiutipen ke mit profet yapirwe kerek nipaa ein nepu te maamrer ni ap nerekyor enum. Taauye! Hir nenep mit en kerek nipaa newepyapir him natip Mitik Yaaik Krai God kehimitanek hirak kaknen kakikepai. Yi hiras epei yenep mitik ik. ⁵³ *Yi keriyen yeit him me God ensel kewetiyem te yi ap yisesim au.”

Mit newir nan nenep Stiven hirak kaa

⁵⁴ *Mit ne kaunsil nemtau him Stiven epei ketpor, hiram merekiror han hir han enuk neriuwerek yehes matin mekeipepam. ⁵⁵ *Stiven kerek God Himin Yaaik kau kekere han kirak iuwe hirak kikiamnaan kir menmen iuwe me God, hirak kir Jisas kerp God his yaaim mirak kerek mit iuwe nerpai. ⁵⁶ *Stiven kerek, hirak katip kar ik: “Yi eiyimtau. Hi hir nepni mewep hi hir wit ke God kau yaain. Mitik Jisas, hirak Mitik ke wit ke God hirak kerp his yaaim mirak.”

⁵⁷ Hirak katip menmen im epei au, hir mit yapirwe ninap nenepip nemesis nikip ninapen nemtau him im, hir nesiuknen nererik neweikniwek netenenik ⁵⁸ *neriyaak ken wit eik ere ninaaiwir niwa ke wit Jerusalem, hir newir nan nakip. Mit nipaa newepyapirek nenke saket mir nokim newisim miwaai hit me mitik pipiak hak niuk mirak Sol, hirak naanmipre saket mir te hir nenep Stiven. ⁵⁹ *Hir wen newir nan nakip, hirak Stiven kitehi God katip kar ik: “Mitik Iuwe Jisas ti ehit himin kai.” ⁶⁰ *Hirak kitehir kewen ninip kinaap him iuwe, “Mitik Iuwe ti ap han ekitet menmen enum hir nerekyewem.” Hirak katip menmen im epei au, hirak kaa. Mitik Sol hirak han yaaik hir nakip kaa.

8

Sol kare kakawaank mit miyapir nises him me Krai

¹ *Me wi im mit neit Jerusalem newaank mit miyapir kerek nises him me Krai. Mit yapirwe hir nises him me Krai ninaaiwir Jerusalem nirir nen nau nerer wit wit neit provins Judia kekite provins Sameria. Hir mit aposel au, hir wen nau neit Jerusalem.

* 7:44 Eks 25:40 * 7:45 Jos 3:14-17, 18:1, 23:9 * 7:46 2Sml 7:1-16; Sam 132:1-5 * 7:47 1Kin 6:1, 14 * 7:49 Ais 66:1-2 * 7:51 Eks 32:9; Jer 9:26; Ais 63:10 * 7:52 2Kro 36:16; Mt 23:31 * 7:53 Ap 7:38; Ga 3:19; Hi 2:2 * 7:54 Ap 5:33 * 7:55 Mt 22:44; Ap 2:33-34, 5:31 * 7:56 Kl 3:1 * 7:58 Ap 22:20 * 7:59 Sam 31:5; Lu 23:46 * 7:60 Lu 23:34 * 8:1 Ap 7:58, 8:4, 11:19

² Mît han nises hîm me God werék, hîr neit Stiven herwe yînk kîrak nen newep hei newisîk, hîr nîkîtek hîm iuwe. ³ *Hîr nîkîtek te Sol kare kakîwaank mît miyapîr nises hîm me Kraï. Hîrak ken kerer wînak wînak kari mît miyapîr ken kewisi nen nekre wînak enuk.

Mît newepyapîr natîp hîm yaaim me Kraï neit provins Sameria

⁴ Mît nises hîm me Kraï kerek nîpaa nîrîr nînaaiwîr Jerusalem nen ein ein natîp mît miyapîr hîm me Kraï. ⁵ *Mîtîk niuk mîrak Filip ken wit Sameria katîp mît ne mîtîk Kraï kerek God kehîmitanek kan kîkaap mît. ⁶ Mît miyapîr yapîrwe hîr han kiutîp newis nîkîp nises menmen hîrak ketpim nentar hîr nîr menmen yaaim hîrak kîrîakem keiyîm kîkaap mît. ⁷ *Hîrak kepîr herwe enum hîram menepîp menpîn mekeipîn mît, hîrak kîkaap mît hît maa o mît hît enum hîr nîre yaain, ⁸ te mît neit ein han yaaik nepu.

⁹ Mîtîk hak niuk mîrak Saimon hîrak kau wit Sameria. Nîpaa ere wî Filip kan hîrak ketenwo henpîn, kewen hawî menmei menmei marim te mît miyapîr neit Sameria hîr han kîr kekrit. Hîrak kewenîpi hîrekes hîrak iuwe. ¹⁰ Mît yapîrwe neit Sameria, mît iuwe, mît weinîn, hîr nemtau hîm mîrak nisesik. Hîr natîp nar ik: “Mîtîk ik hîrak ketenen menmen me God iuwe hîrak kîre God.” ¹¹ Mît en hîr nisesik iuwe nentar me wî yapîrwe hîrak kenipi hîr han kîr kekrit keriuwe menmen hîrak kîrîakem. ¹² Te maain Filip kan katîp mît miyapîr hîm me God kakînin naanmampre mît, ketpor hîm me Jisas Kraï, mît miyapîr yapîrwe hîr neweikîn sip newet Saimon, hîr nises hîm im te Filip kîkîri. ¹³ Saimon hîrkes kises hîm me Kraï, Filip kîkîrek. Epei au, hîrak kises Filip menep menep kîre wariyakît kîrak, hîrak kîr menmen yaaim iuwe hîrak kîrîakem kîkaap mît keriuwerem te hîrak han kîrak kekrit.

¹⁴ Mît aposel neit Jerusalem nemtau mît ne Sameria nises hîm me God, hîr neriuwet Pita kekite Jon hîrakît ten Sameria. ¹⁵ Hîrakît ten tiun Sameria, hîrakît titehi God te God Hîmîn Yaaik kaku han ke mît in, ¹⁶ tentar God Hîmîn Yaaik ap kan kewi wen au. Filip kîkîri kekine niuk me Jisas kerekek. ¹⁷ *Pita ketike Jon tewis his mîrakît mewi te God Hîmîn Yaaik kan kau han kîr.

¹⁸ Saimon kîr aposel tewis his mîrakît mau mît God Hîmîn Yaaik kan kewi, te hîrak katîp kakwet Pita kekite Jon pewek ¹⁹ ketpîwekît kar ik: “Yi yenipa hi hertei menmen im te hi ewis his mamu mît, God Hîmîn Yaaik kakwi.”

²⁰ Pita kewenhi kar ik: “Hi hanhan ti hetike pewek mit yaino si tatîkneni yentar ti han kitet ewîr pewek ehît menmen yaaim me God hîrak kewet mît en em weinîm.

²¹ *Menmen im hîram menmen mit au, mentar God kîr han kit hîrak yaaik au. ²² Ti eweikîn sip ewet menmen im me ti han kitetim, ehitehi God kakîsak menmen enum ti han kitetim. ²³ *Hi hertei ti han enuk hemkre menepam heriuwe menmen haiu mîrîakem. Menmen im enum mau mekre han kit metenînit mar ke waai mesenkek mîtîk hak his mîrak keit wînak enuk.”

²⁴ Saimon katîp Pita kekite Jon: “Yi eiyitehi God ke hi te menmen ti hetpim ap mamnen mamrewaank.”

²⁵ Pita ketike Jon tatîp menmen hîrakît terteyem me Jisas Kraï, hîrakît tetpor hîm me God. Epei au, hîrakît pîke tepno Jerusalem, hîrakît ten tatîp mît miyapîr hîm me God terer wit wit me provins Sameria ere hîrakît tîpiun wit Jerusalem.

Filip katîp mîtîk ke Itiopia hîm yaaim me Kraï

²⁶ Pita ketike Jon epei ten, ensel ke Mîtîk Iuwe God kan katîp Filip kar ik: “Ti hekrit ekiuwe eno ere ti epiun yayiwe kepno Jerusalem ere wit Gesa.” Nîpaa mît nises yayiwe ik te in ek au. ²⁷⁻²⁸ ** Filip kemtewek epei au, hîrak kekrit ken. Me wî im mîtîk hak hîrak mîtîk iuwe ke wit Itiopia pîke kakno wit kîrak kitet yayiwe ik kepno. Mîtîk ik mîtîk iuwe naanmîpre pewek me mîte iuwe mît nekine niuk mîre nenewe Kwin Kandesî, hîre pe kantri Itiopia. Hîrak ken wit Jerusalem kewenîpi God te hîrak pîke kau karis kîrak

* 8:3 Ap 9:1, 13, 22:4, 26:9-11 * 8:5 Ap 6:5 * 8:7 Mt 10:1 * 8:17 Ap 19:6 * 8:21 Sam 78:37 * 8:23 Hi 12:15 * 8:27-28 Ais 56:3-7 * 8:27-28 Ap 9:22, 17:3

kepnen. H̄irak kepnen h̄irak kekine t̄wei n̄ipaa profet Aisaia kewis̄im. ²⁹ God H̄im̄in Yaaik kat̄ip Filip kar ik: “Ti eno menep karis im ti etikerek eino.” ³⁰ H̄irak kat̄ip epei au, Filip kesiuknen ken menep kemtau m̄it̄ik ek kekine h̄im mau t̄wei n̄ipaa profet Aisaia kewis̄im. Filip kit̄iwekhi kar ik: “Ti hertei h̄ir o as me menmen ti ekinaam o au?”

³¹ *M̄it̄ik iuwe eik kewenhi kar ik: “Markeik te hi erteiyem? M̄it̄ik ketpo menmen te hi erteiyem. Ti enen etikewa ewu in ti ewepyap̄ir menmen te hi erteiyem.”

³² *H̄im m̄it̄ik h̄irak kekinaam h̄iram mar im: “H̄irak k̄ire sipsip m̄it̄ neriyaak nak̄ip h̄irak ketikeri nenepan au. H̄irak k̄ire sipsip m̄it̄ nime tepnek m̄irak h̄irak kat̄ip h̄im enum au, h̄irak kekint̄ip.

³³ H̄ir nenipek ȳink enuk, h̄ir nanriyaak kakno kot m̄it̄ nankepik au. Keim̄in kakwis̄ niuk me n̄ikerek n̄irak mamu t̄wei? H̄irak m̄it̄ik hak ap kakwis̄im kak̄intar h̄ir nank̄ip kaki, h̄irak ap kaku t̄i kakine n̄ikerek au.”

³⁴ M̄it̄ik iuwe kitehi Filip kar ik: “Ti etpo profet kat̄ip keim̄in? H̄irak h̄irekes o m̄it̄ik hak?”

³⁵ Filip ketp̄iwek menmen, h̄irak kat̄ip me h̄im ek h̄irak kekinam te h̄irak ketp̄iwek h̄im yaaime me Jisas. ³⁶ *H̄irak̄it tepno yayiwe t̄ipiun wit heipun m̄iwaairi te m̄it̄ik iuwe kat̄ip, “Ah̄irek! T̄ipar mei m̄iwaai in. Ap menmen mei meiyepeta te ti ek̄ira au.”

³⁷ [Filip kewenhi, “Hi ekrit te ti hises Jisas Kraiss heriuwe han kit.” H̄irak kar ik: “Hi han kitet Jisas h̄irak N̄ikan ke God kerekek.”]

³⁸ H̄irak̄it tat̄ip epei au, m̄it̄ik iuwe kat̄ip m̄it̄ik naanm̄ipre karis h̄iram merp, te h̄irak ketike Filip tenke ten t̄ipar, Filip k̄ik̄irek. ³⁹ *H̄irak̄it t̄inaaiw̄ir t̄ipar t̄iniu ten, God H̄im̄in Yaaik keithis Filip keriyaak ken te m̄it̄ik iuwe kerenaan k̄inketn̄iwek k̄irek au. H̄irak p̄ike kau karis kitet yayiwe han yaaik ken n̄irak en. ⁴⁰ *Te God H̄im̄in Yaaik h̄irak kari Filip ken. H̄irak keriyaak ken, te h̄irak kerenaan k̄ir h̄irekes h̄irak keit wit Asdot. H̄irak keke t̄i ken kerer wit wit kewepyap̄ir h̄im yaaime me God ere h̄irak k̄ipiun wit Sisaria.

9

Sol keweik̄in sip kewet menmen enum kises h̄im me Jisas

¹ *Filip wen k̄ir̄iak menmen, m̄it̄ik Sol wen kat̄ip enum kaknep m̄it̄ miyap̄ir nises h̄im me God. H̄irak ken k̄ir m̄it̄ik iuwe pris kerek kin̄in naanm̄ipre pris yap̄irwe, ² h̄irak kit̄iwekhi kak̄it t̄iwei keyīim kakno w̄inak me m̄it̄ ne weiw̄ik me Isrel h̄ir nau nererik nekine h̄im me Moses neit wit Damaskas. T̄iwei ik kat̄ip h̄iram yaaime te Sol k̄ir m̄it̄ miyap̄ir kerek nises h̄im n̄ipaa Jisas ketpim, h̄irak kaktorhis kakriyei kakri kaknen wit Jerusalem. ³ H̄irak keit t̄iwei epei au, h̄irak ken wit Damaskas. H̄irak kepno menep, si mewen̄in waswas moke nepni man m̄ir meweiwn̄iwek. ⁴ H̄irak kenkew̄in k̄iwaai t̄i kemtau m̄it̄ik keit ein kat̄ip kar ik: “Sol Sol ti henmak te ti erekyo enum?” ⁵ *Sol kit̄iwekhi kar ik: “M̄it̄ik Iuwe ti keim̄in?” H̄irak ketp̄iwek kar ik: “Hi Jisas kerek ti herkyo enum. ⁶ Ti ekrit eno wit Damaskas. Maain ti heit en, m̄it̄ik hak kaknen kak̄it̄put menmen ti ehisesim.”

⁷ H̄ir m̄it̄ kerek netike Sol nitet yayiwe nen, h̄ir nerp neit. H̄ir nemtau h̄im te h̄ir ap n̄ir m̄it̄ik keim̄in kat̄ip. ⁸ Jisas ketp̄iwek nepei au, Sol kekrit kesiupan nanam̄ir te h̄irak ap k̄ir menmen au. h̄irak nanam̄ir toto, te m̄it̄ netikerek net̄iwekhis neriyaak neiȳik nen Damaskas. ⁹ H̄ir n̄ipiun Damaskas, me w̄i wikak Sol epei k̄ir menmen au, h̄irak ap kaam t̄ipar o menmen au.

¹⁰ M̄it̄ik kiut̄ip kises h̄im me Jisas kau wit Damaskas niuk m̄irak Ananaias. H̄irak kepu k̄ityak k̄ir M̄it̄ik Iuwe Jisas kan ketp̄iwek menmen kar ik: “Ananaias.” H̄irak kek̄ike kar ik: “M̄it̄ik Iuwe hi hepu.” ¹¹ *M̄it̄ik Iuwe ketp̄iwek, “Ti ekrit eno wit niuk m̄irak “Ya wit k̄ip̄irak,” ti eno w̄inak ke Judas ti eit̄iwekhi ke m̄it̄ik ke wit Tasas niuk m̄irak Sol. H̄irak

* 8:31 Jo 16:13 * 8:32 Ais 53:7-8 * 8:36 Ap 10:47 * 8:39 1Kin 18:12 * 8:40 Ap 21:8 * 9:1 Ap 8:3
* 9:5 Ap 5:39 * 9:11 Ap 21:39

prea kitauhi menmen kepu ek. ¹² H̄irak epei k̄ityak k̄ir m̄it̄ik niuk m̄irak Ananias kan kewis his menterik te h̄irak p̄ike kak̄ir ein ein.”

¹³ *Ananias p̄ike ketpim, “M̄it̄ik Iuwe, m̄it yap̄irwe netpo me m̄it̄ik ik e menmen enum yap̄irwe h̄irak k̄ir̄iakem me m̄it nises h̄im mi neit Jerusalem. ¹⁴ *H̄irak epei kan in ketenen t̄iwei ke m̄it iuwe pris, h̄ir nat̄ip h̄iram yaaim te h̄irak kak̄ithis m̄it miyap̄ir neim̄in newen̄ipi niuk mit.”

¹⁵ *H̄irak M̄it̄ik Iuwe Kraiss ketp̄iwek kar ik: “Ti eno kerekek hentar hi epei ehim̄itanek kakwepyap̄ir h̄im mai kakt̄ip m̄it ap ne weiw̄ik me Isrel em, h̄ir netike m̄it iuwe n̄ir netike m̄it han ne weiw̄ik me Isrel. ¹⁶ *Hi h̄irekes tewen eteikn̄iwek mekam mamnen mamk̄ip kak̄intar h̄irak kakt̄ip m̄it miyap̄ir h̄im mai.”

¹⁷ M̄it̄ik Iuwe kat̄ip epei au, Ananias ken w̄inak ke Sol kewik, h̄irak kewis his menterik ketp̄iwek kar ik: “Kai yinak Sol, M̄it̄ik Iuwe Jisas kerek keweputyap̄ir h̄irekes keit yayiwe te ti h̄irek, h̄irak h̄irekes keriuweta hi han. H̄irak keriuweta te hi ekepit ti p̄ike eh̄ir ein ein, God H̄im̄in Yaaik kaku kak̄ikre han kit.” ¹⁸ H̄irak kat̄ip epei au, menmen m̄ire saauk h̄ir mekre nanam̄ir k̄irak m̄inat̄in, te Sol p̄ike k̄ir ein ein. H̄irak kekrit ken, Ananias k̄ik̄irek. ¹⁹ Epei au, h̄irak kaam menmen h̄irak p̄ike manpenuk keit.

Sol kat̄ip m̄it h̄im yaaim me Kraiss keit Damaskas

²⁰ Sol h̄irak kepu ketike m̄it han nises h̄im me God neit Damaskas me w̄i ham. Waswas h̄irak ken w̄inak ke m̄it ne weiw̄ik me Isrel h̄ir nau nererik nekine h̄im me Moses, h̄irak kewepyap̄ir h̄im me Jisas kat̄ip m̄it h̄irak N̄ikan ke God. ²¹ *M̄it nemtau h̄im m̄irak h̄ir han kekrit nat̄ipan nar ik: “M̄it̄ik ik kerekek h̄irak keit Jerusalem kenep m̄it kerek nises h̄im me Jisas a? H̄irak kan in te kak̄ithis m̄it kerek newen̄ipi niuk m̄irak kakriyei kakri kakno kakwet m̄it iuwe pris en?” ²² *Sol keriuwe h̄im iuwe h̄irak ketpim kari han ke m̄it yap̄irwe keteiknor Jisas h̄irak M̄it̄ik Iuwe Kraiss kerek God n̄ipaa kehim̄itanek te h̄ir m̄it ne weiw̄ik me Isrel nau Damaskas h̄ir ap nem̄inp h̄im m̄irak.

²³ *W̄i yap̄irwe epei men, m̄it han ne weiw̄ik me Isrel nau en nererik nat̄ipan nimen̄ip̄in Sol nank̄ip te ²⁴ m̄it han netp̄iwek menmen h̄ir nanr̄iakem. W̄itaan wanewik hekrit hekrit h̄ir nerp ya weip̄ir ke wit Damaskas nekiw̄iwek h̄ir nank̄ip. ²⁵ *Au, w̄itaan hak m̄it kerek nises h̄im m̄irak me Jisas h̄ir net̄iwekhis newis̄ik kekre w̄ipo w̄isenuk h̄ir n̄ikaaip waai n̄inaiw̄irek ken kekre hei ke han iuwe keit wit eik keweik̄in wit Damaskas kekiuwe kerp t̄i h̄irak k̄ir̄ir.

Sol keit wit Jerusalem

²⁶ *Sol k̄inaaiw̄ir Damaskas epei ken wit Jerusalem, h̄irak kare kaku kaktike m̄it en nises h̄im me Kraiss. Au, h̄ir ap nemtau h̄im m̄irak. H̄ir n̄inein̄ik nentar h̄ir han kitet h̄irak ap kises h̄im me Kraiss. H̄ir han kitet h̄irak kan kemip̄in kakwenaani kak̄ir neim̄in h̄ir nises Kraiss h̄irak kakwisi nan̄ino w̄inak enuk. ²⁷ *H̄ir n̄inein̄ik te m̄it̄ik Banabas ket̄iwekhis keriyaak keiȳik ken m̄it aposel ketpor Sol kitet yayiwe h̄irak k̄ir M̄it̄ik Iuwe Jisas, h̄irak ketp̄iwek menmen. H̄irak wen ketpor Sol kat̄ip m̄it h̄im me Kraiss ketpor h̄im manp keit wit Damaskas. ²⁸ H̄irak ketpor epei au, h̄ir newis Sol kau ketikeri te h̄irak ken k̄ir ein ein keit Jerusalem kat̄ip h̄im iuwe ketpor h̄im me Jisas. H̄irak ap k̄inapen au. ²⁹ H̄irak ketike m̄it ne weiw̄ik me Isrel kerek h̄ir nertei h̄im Grik, h̄ir nat̄ipan nenehan me Jisas te h̄ir nererik nimen̄ip̄inek nank̄ip. ³⁰ *W̄i kerek m̄it nises h̄im me Jisas ein nemtewek, h̄ir neithis Sol neriuwetek kekiuwe ken wit Sisaria newis̄ik kau sip neriuwetek ken n̄irak en wit Tasas. ³¹ Me w̄i im m̄it ap nenep m̄it nises h̄im yaaim me Jisas te h̄ir m̄it yap̄irwe nau neit provins Judia, Galili ketike Sameria h̄ir nau werek werek. God H̄im̄in Yaaik kekepi h̄ir n̄inak̄in tokim h̄ir nari m̄it han nises h̄im me Jisas Kraiss h̄ir han kitet h̄irak yaaik.

* 9:13 Ap 8:3 * 9:14 Ap 9:1-2, 21; 1Ko 1:2 * 9:15 Ap 25:13, 23, 27:24; Ro 1:5 * 9:16 2Ko 11:23-28 * 9:21 Ap 8:3, 26:10 * 9:22 Ap 17:3, 18:5, 28 * 9:23 Ap 23:12 * 9:25 2Ko 11:32-33 * 9:26 Ga 1:17-19 * 9:27 Ap 9:4, 20; 1Ko 9:1, 15:8 * 9:30 Ap 11:25; Ga 1:21

Pita kikaap Inias hirak kire yaaik

³² Pita keke ti ken kerer wit wit. Wi ham hirak ken kir mit nises him me God neit wit Lida. ³³ Hirak ken kir mit neit wit Lida, hirak kir mitik niuk mirak Inias. Mitik ik kiwaai yeno me tito hispinak wikak (8) kentar his hit maa te hirak ap kekrit au. ³⁴ Pita ketpiwek kar ik: "Inias, Jisas kenipit ti hire yaaik. Ekrit ewen laplap ewisim emintar yeno." Hirak katip epei au, mitik kekrit waswas. ³⁵ Mit yapirwe nau wit Lida kekite wit iuwe Seron nirek hirak kire yaaik te hir neweikin sip newet menmen enum nises Mitik Iuwe Jisas.

Mite Dokas waa Pita pike kikia (o kekip) wekrit wepu

³⁶ Mite piutip niuk mire Tabita wepu wit Jopa. Me him Grik hir mit nenewe Dokas. Hekrit hekrit hire wriak menmen yaaim hire wikaap mit enun menmen auri, hire wises him me God. ³⁷ Me wi Pita kepu wit Lida, mite ip winap hire waa. Mit miyapir han en nises menmen me maamrer nir hir nikir yink kire newisiye wiwaai wekre haau mau winak kau niu. ³⁸ Wit Lida hirak menep kirapit wit Jopa te mit nises him me God neit ein nemtau mit natip Pita kepu Lida, te hir nesiuwe mitikit wik ten tetpiwek tar ik: "Ti etikawir euno wit kawir waswas." ³⁹ Hirakit tatip epei au, Pita kekrit ketikeret ten. Hirakit ten tiun winak eik, hir neriyaak ken haau kau niu ein. Miyapir yapirwe kerek mikaan nir epei naa, hir nerp en nikitep. Hir nir Pita epei kan, te hir nan neweikniwek neteikniwek menmen nipaa me wi hire wepu Dokas wekerwo laplap wewet mit miyapir em neriuwetem. ⁴⁰ *Pita keriuweti nen witeik, hirak kitehir kewen ninip kitehi God me hire. Epei au, hirak kerenaan katip herwe yink kire kar ik: "Tabita ti ekrit." Hirak katip epei au, hire wesiupan naan. Hire wesiupan naan wir Pita, te hire wekrit wau yeno. ⁴¹ Hire wekrit wau yeno, Pita kikia hire wekrit werp, hirak kenine miyapir mit nir epei naa nipaa ein, hir netike mit han en nises him me God kewetir mite ip pike wan. ⁴² Mit yapirwe neit Jopa nemtau him im te hir nises him yaaim me Mitik Iuwe Krai. ⁴³ *Pita kepu wi yapirwe kau winak ke Mitik itai kirak Saimon kerek kenip yink me samiyak yaaim me yerkesi.

10

Ensel ke God ken kir mitik Konilias ketpiwek menmen

¹ *Mitik hak niuk mirak Konilias kepu wit Sisaria. Hirak mitik iuwe ke Ami, hirak kinin naanmipre 100 mit soldia ne ami ne wit iuwe Itali keit yanimin. ² Hirak mitik ik ketike mit nau winak kirak hir han kitet God hirak iuwe te hir newenpiyek. Hekrit hekrit hirak kitehi God menmen, hirak keit pewek kewet mit ne Isrel kerek enun menmen auri kewetirem. ³ *Wi ham menep hinkewi hirak kepu kityak kir ensel kerekek ke God kan ketpiwek kar ik: "Konilias."

⁴ Hirak Konilias kirapirwek kepirpir kitikewehi, "Mekam mitik iuwe?"

Ensel ketpiwek kar ik: "God han kitetit ti hitikewehi hekrit hekrit ti ewet mit enun si enuni pewek herekyor yaaim. ⁵ Te in ek ti esiuwe mit han nanino wit Jopa hir naninantin mitik kerekek niuk mirak Saimon. Niuk mirak ham hirak Pita. ⁶ *Hirak kau winak ke itai kirak Saimon, kerek kenip yink me samiyak, hirak winak kirak kiwaai تنهاan menep wan eik. Hirak kakitput menmen te yi eiyisesim."

⁷ Ensel ketpiwek epei au, hirak ken. Hirak ken, Konilias kenine mitikit wik tirak menmen mirak tekite mitik ke ami kiutipen. Mitik ke ami kewenpi niuk me God, hirak hekrit hekrit kau ketike Konilias naanmipre menmen mirak me ami. ⁸ Hirak ketpiwekit menmen hirak epei kirem. Hirak ketpiwekitem epei au, hirak kesiuweret ten wit Jopa.

Pita kepu kityak kir menmen

⁹ Hirak kesiuweret ten, witaan hirakit tiwaai ya ke ninin. Wanewik hirakit tekrit tepno menep wit Jopa. Menep me wepni ninin iuwe Pita kinu ken kau winak siup

* 9:40 Mk 5:40-41 * 9:43 Ap 10:6 * 10:1 Mt 8:5; Ap 27:1, 3 * 10:3 Ap 3:1 * 10:6 Ap 9:43

kerek kⁱpⁱr^ak ken kitehi God menmen. ¹⁰ Hⁱr^ak Pita kitehi God menmen, hⁱr^ak nⁱn^pi maak hⁱr^ak han kitet kakⁱm menmen, hⁱr^ak wen kemeriyor hⁱr wen nⁱam mⁱwaai si. Hⁱr^ak kepu en hⁱr^ak kepu kⁱtyak, ¹¹* kⁱr nepni mewep menmen mⁱre laplap mⁱt nⁱk^aaip waai mewim men pⁱnak men pⁱnak, men yinak, men yinak, hⁱram mekiuwe man menep tⁱ. ¹² Menmen yapⁱrwe mau mekrerem. Samiyak, manpen, pewen, kⁱrin metike hore yapⁱrwe. ¹³ Hⁱr^ak kⁱrem, hⁱr^ak kemtau mⁱtⁱk ketpⁱwek kar ik: “Pita ekrit emⁱp ehⁱm.” ¹⁴* Au, Pita ketpⁱwek kar ik: “Auye! Hi nⁱpaa ere in ap haam menmen im hⁱm me Moses mau tⁱwei meriuwesⁱsem mar ik: ‘Yi mⁱt ne Isrel ap eiyⁱm samiyak im au emⁱt.’” ¹⁵* Hⁱr^ak mⁱtⁱk ketpⁱwek kar ik: “Menmen God katⁱp hⁱram yaaim ti ap etⁱp hⁱram enum au emⁱt.” ¹⁶ Menmen im man mar wikak. Epei au, menmen mⁱre laplap pⁱke mⁱniu men nepni eim.

¹⁷ Hⁱram mⁱniu men nepni eim, Pita han kitet kar ik: “Menmen im meteikno mekam?” Pita han kitetim, mⁱtⁱkⁱt kerek Konilias nⁱpaa keriuwetet tⁱpiun Jopa titehi mⁱt ere tⁱnapⁱn wⁱnak ke mⁱtⁱk Saimon, hⁱr^akⁱt terp ya weipⁱr ke nⁱwa meweikⁱn wⁱnak eik e. ¹⁸ Hⁱr^akⁱt tenⁱne titehi tar ik: “Mⁱtⁱk kiutⁱp niuk mⁱr^ak Saimon Pita kau in o au?” ¹⁹* Pita han kitet menmen hⁱr^ak epei kⁱrem, God Hⁱmⁱn Yaaik ketpⁱwek kar ik: “Nⁱkⁱp emnep emtewek! Mⁱtⁱkⁱt wikak epei tan tⁱntetnut, ²⁰ te ti ekrit ekiuwe eno etikeret eino. Ti ap enapen han ekitet menmen au emⁱt. Hi epei heriuwetet tan.”

²¹ Hⁱr^ak katⁱp epei au, Pita kekiuwe ken kⁱr mⁱtⁱkⁱt kerek Konilias keriuwetet tan in, hⁱr^ak ketpⁱwekⁱt kar ik: “Hi mⁱtⁱk yi yⁱnyetno. Yenmak te yi yan?” ²²* Hⁱr^akⁱt tetpⁱwek tar ik: “Mⁱtⁱk iuwe kinⁱn naanmⁱpre 100 mⁱt ne ami keriuwetei haiu man in. Hⁱr^ak mⁱtⁱk yaaik han kitet God iuwe hⁱr^ak kisesik, mⁱt ne weiwⁱk me Isrel hⁱr natⁱp: ‘Hⁱr^ak yaaik,’ mⁱtⁱk ik God kesiuwe ensel kⁱr^ak ketpⁱwek hⁱr^ak kakriuwet mⁱt han nanⁱno nantuthis ti enen wⁱnak kⁱr^ak ti etpⁱwek menmen.” ²³* Hⁱr^akⁱt tatⁱp epei au, Pita keriyei kerⁱ kan wⁱnak nⁱmⁱn en, hⁱr^akⁱt tⁱwaai en me wⁱtaan. Wanewik hⁱr^ak kekrit ketike mⁱt han ne wit Jopa hⁱr nises hⁱm me God, hⁱr netikeret nen.

Pita ken wⁱnak ke Konilias

²⁴ Hⁱr netikeret nen ere wⁱtaan, hⁱr nⁱwaai. Wanewik hⁱr nekrit nen. Me wⁱ im hⁱr nⁱpiun Sisaria kerek Konilias kemerⁱr Pita. Hⁱr^ak epei kari nei ne weiwⁱk miutⁱp mⁱr^ak, netike nⁱr^ak yinan han hⁱr nau wⁱnak. ²⁵ Pita ketikeri nare nanⁱno nⁱmⁱn en, Konilias kwenyipⁱrek keit ya weipⁱr ke wⁱnak kenke kewen ninⁱp kitehⁱr menep hⁱt mⁱr^ak. ²⁶* Au, Pita kenipek hⁱr^ak kekrit, ketpⁱwek kar ik: “Ti ekrit hentar hi ap God au. Hi mⁱtⁱk har ke ti kerekek.” ²⁷ Pita ketike Konilias tewepnak ten nⁱmⁱn en, Pita kⁱr mⁱt yapⁱrwe nererik nau en.

²⁸ Hⁱr^ak kⁱr mⁱt nau en, hⁱr^ak ketpor kar ik: “Yi mⁱt hⁱras yi yertei werek hⁱm haiu mⁱt ne Isrel misesim hⁱram meriuwesⁱsai mamu wⁱnak ke mⁱt ap ne weiwⁱk me Isrel mamⁱm menmen mantikeri au emⁱt. Te God epei keteikno hi ap han ekitet mⁱtⁱk hak enuk kent^ar hⁱr^ak ap ke weiwⁱk me Isrel au. ²⁹ Wⁱ kerek yi yeriuwet mⁱtⁱkⁱt tan tetauhis, hi ap hatⁱp au. Hi han kerekek. In ek hi hitihi te yi yenmak yi yeriuwet mⁱtⁱkⁱt tan tetauhis te hi han in?”

³⁰* Konilias katⁱp kar ik: “Mar ke petepin ti han in, nⁱpaseik wⁱ tekyaaⁱt (4) hi heit wⁱnak kai hi hitihi God menmen ere menep hⁱnkewⁱ. Hi wen hepu in, hi hⁱr mⁱtⁱk kiutⁱp keriuwet klos merhⁱhe kerp ninaan mai. ³¹ Hⁱr^ak ketpo kar ik: ‘Konilias, God kemtau hⁱm mit ti hitⁱwekhi menmen. Hⁱr^ak han kitet menmen yaaim ti hⁱr^ak mⁱt enun si enuni em. ³² Ti eriuwet mⁱt han nanⁱno wit Jopa nanⁱnantⁱn mⁱtⁱk niuk mⁱr^ak Saimon Pita. Hⁱr^ak kau wⁱnak ke mⁱtⁱk Saimon kerek kenip yⁱnk me samiyak yaaim meyerkesi, hⁱr^ak wⁱnak kⁱr^ak kⁱwaai tenhaan menep wan eik.’ ³³ Hi epei hemtewek, waswas hi heriuwet mⁱtⁱkⁱt wik ten tⁱntetnut tetuthis terit tan. Ti mⁱtⁱk yaaik te ti etikeret epei yan in. Tⁱs,

* 10:11 Ap 11:5-17 * 10:14 Lev 11:1-47; Esi 4:14 * 10:15 Mk 7:15, 19 * 10:19 Ap 11:12, 13:2 * 10:22 Ap 10:1-2 * 10:23 Ap 10:45, 11:12 * 10:26 Ap 14:13-15; Rev 19:10 * 10:30 Ap 1:10, 3:1

God kau ketikewai haiu mererik te haiu mamimtau menmen God ketput ti ewepyapirem etpaiyem.”

Pita katip him me Krai keit winak ke Konilias

³⁴*Konilias katip Pita epei au, Pita ketpor kar ik: “Hi hetpi werek. In ek hi hertei God hirak han kitet mit miyapir yapirwe nipiran kerekyor menmen miutip. ³⁵*Weiwik miutip keremem au. God han yaaik keriuwe mit nerer wit wit kerek newenipiyek niriak menmen yaaim nisesik. ³⁶*Yi yertei him God kewet haiu mit haiu nepenyerer ne Isrel kewetaiyem. God kewepyapir him yaaim katip haiu mantikerek emu han kiutip mamintar Jisas Krai. Hirak Mitik Iuwe kinin naanmpre mit yapirwe. ³⁷*Yi yertei nipaa Jon katip mit menmen ketpor hir enweikin sip enwet menmen enum, hirak kikiiri. Hirak kikiiri epei au, Jisas kewepyapir him me God mekrit minin meit Galili men merer wit wit meit Isrel. ³⁸*Yi yertei Jisas ke wit Nasaret. God kehimitanek kewetiwek Himin Yaaik kirak ken kewik kewetiwek menmen iuwe mirak kakikepik. Hirak ken kerer wit wit kiriak menmen yaaim me mit, kikaap mit kerek Seten kewir menmen mirak enum menteri, kekepi hir nire yaain kentar God kau ketikerek kekepik. ³⁹Haiu mit aposel mewepyapir menmen yapirwe hirak kiriakem kerer wit wit ke Isrel, mekite wit iuwe Jerusalem. Mit iuwe ninin naanmpre wit Isrel hir netiwekhis neiyik nen nakip newenkekik kau nu tentarakit hirak kaa. ⁴⁰*Au, me wi wikak hekrit enum eik, God kikiak hirak kekrit kepu hirak kewepyapir hirekes. ⁴¹*Mit yapirwe au. Haiu mit aposel kerek nipaa God kehimitenai haiu mewepyapir menmen mirak. Hirak kekrit kepu haiu maam tipar menmen metikerek. ⁴²*Hirak ketpai him manp te haiu mamno mamwepyapir hirak mitik God kehimitanek hirak skelim mit nipaa naa, mit wen nepu. ⁴³*Mit profet yapirwe nipaa newis him mekre twei mewepyapir him me mitik ik. Hir natip mit miyapir kerek nisesik, God kakisak menmen enum hir niriakem kakintar menmen yaaim Jisas kerekyaiyem.”

Mit ap ne weiwik me Isrel God Himin Yaaik kan kewi

⁴⁴*Pita wen ketpor him mirak, God Himin Yaaik kan kau han ke mit miyapir kerek nemtau him Pita ketporem. ⁴⁵Mit ne weiwik me Isrel, kerek nises him me God nan netike Pita, hir nehinhin natip nar ik: “God epei kesiuwe Himin kirak Yaaik kan kau haiu mit ketike mit in kerek ap ne weiwik me Isrel.” ⁴⁶*Hir natip menmen ik nentar hir epei nemtau mit in natip him ham hir hiras nepitariyem newenipi niuk me God hirak iuwe neriuwe him im. Pita katip him iuwe kar ik: ⁴⁷*“God Himin Yaaik kan kau han ke mit in kar ke nipaa hirak kan kau haiu mit. Keimin kaktip te mit in ap haiu mamkiri mamriuwe tipar au a? Auye!” ⁴⁸*Hirak katip epei au, hirak ketpor hir nikiri neriuwe tipar nekine niuk me Jisas. Hir nikiri epei au, hir mit en nitiwekhi hirak kau ketikeri me wi ham.

11

Pita katip mit nises him me God neit Jerusalem me menmen hirak kiriakem

¹Mit aposel netike mit kerek nises him me God neit provins Judia nemtau mit ap ne weiwik me Isrel epei nises him yaaim me God. ²Ewaai meruri Pita pike kan wit Jerusalem, mit kerek natip mit nises him me God nerekir yink kir hir nitiwekhi nenerek ³*natip nar ik: “Ti henmak te ti hau hetike mit ap ne weiwik me Isrel, yi yekiyen yaam menmen? Hiram au emit.”

* 10:34 1Sml 16:7; Ro 2:11; Ga 2:6 * 10:35 Jo 9:31 * 10:36 Sam 107:20; Ais 52:7; Rev 17:4 * 10:37 Mt 4:12-17
 * 10:38 Mt 3:16; Lu 4:17-20 * 10:40 1Ko 15:4-7 * 10:41 Jo 14:19, 22-24, 15:27; Ap 1:8; Lu 24:42-43 * 10:42 Ap 17:31; 2Ti 4:1; 1Pi 4:5 * 10:43 Ais 33:24, 53:5-6; Jer 31:34; Dan 9:24 * 10:44 Ap 11:15, 15:8 * 10:46 Ap 2:4, 19:6
 * 10:47 Ap 8:36 * 10:48 Ap 2:38 * 11:3 Ap 10:28; Ga 2:12

⁴ Au, Pita kewepyapir ketpor menmen yapirwe epei man kerek God kirak Konilias em. ⁵ *Hirak katip kar ik: “Hi hepu wit Jopa, hi hepu ein hi hitehi God menmen, au hi hityak hir menmen mire laplap mekiuwe man, hir newir waai neriyaam nen yinak nen yinak, nen pinak nen pinak mekiuwe man merp menep hi herpai. ⁶ Te hi hir samiyak, manpen, pewen, kirin metike hore mei me yaank mekrerem. ⁷ Hi hir samiyak mekrerem, hi hemtau mitik ketpo kar ik: ‘Pita ti ekrit enep mei ehim.’ ⁸ Hi hewenhi har ik: ‘Mitik iuwe auye. Nipaa ere in hi ap haam menmen im kerek him me Moses meriuwesim mar im: Yi mit ne Isrel ap eiyim samiyak im.’ ⁹ Mitik keit nepni pike ketpo kar ik: ‘Menmen God katip hiram mire yaaim, ti ap etip hiram enum au emit.’ ¹⁰ Menmen man marim ere mar wikak, te hiram pike miniu men nepni. ¹¹ Hiram pike men nepni, mitikit wikak kerek mitik ke Sisaria keriuwetet, hirakit ten terp winak hi hewik. ¹² God Himin Yaaik ketpo hi ap han ekitet menmen au. Hi eno etikeret kerekek. Mitikit hispinak kiutip (6) terp in tetikewa hirakit tetikewa mariyan men wit Sisaria haiu men mekre winak ke mitik Konilias. Haiu men winak ke mitik Konilias, ¹³ hirak ketpai hirak kir ensel kerp winak kirak ketpikewek kar ik: ‘Ti esiuwe mitik kakno wit Jopa kakinkatin mitik niuk mirak Saimon Pita. ¹⁴ *Hirak kaknen kaktip him mamkaap ti etike mit miyapir nau winak ki yi eiyises him me God te maain God kaktihis.’ ¹⁵ *Hi han kekrit hare etpor menmen, au God Himin Yaaik kan kau kekre han kir kar nipaa kan kau haiu mit in. ¹⁶ *Hirak kan kewi, hi han kitet him nipaa Mitik Iuwe Krais katip. Hirak katip kar ik: ‘Jon kikir mit keriuwe tipar te hi tewen esiuwe God Himin Yaaik kaknen kaku yi mit.’ ¹⁷ Haiu mertei nipaa haiu mises him me Mitik Iuwe Jisas Krais, hirak kesiuwe Himin kirak yaaik. In ek God epei kewet mit ap ne weiwik me Isrel menmen yaaik ik nipaa hirak kewetaiyem. Hi keimin te hi hatip God ekit? Taauye!”

¹⁸ *Mit en nemtau him Pita ketpim, hir ap wen nenerek au. Hir newenipi niuk me God natip nar ik: “God epei kewis mit ap ne weiwik me Isrel hir nanweikin sip nanwet menmen enum te hir nanu nanit nantikerek nanir ke haiu mit in.”

Mit kerek nises him me Krais neit Antiok hir nirak menmen

¹⁹ *Me wi mit nenep mitik Stiven hirak kaa, mit naniwaank mit miyapir kerek nises him me God. Au, hir nirir. Han nirir nen menep, han au nen yanimin ere hir niun wit Finisia, wit Saipras, wit Antiok natip mit ne Isrel nau en keriyen him yaaim me Krais. ²⁰ Mit han kerek nises him me God hir ne wit Saipras ketike provins Sairini, hir nen wit Antiok newepyapir him yaaim me Mitik Iuwe Jisas, hir natip mit ne Isrel netike mit ap nei ne Isrel netporem. ²¹ *Mitik Iuwe God kekepi te mit yapirwe nemtau him neweikin sip newet menmen enum hir nises Mitik Iuwe Krais.

²² *Mit ne weiwik me God neit Jerusalem nemtau him me menmen im epei man, te hir nesiuwe Banabas ken wit Antiok kir menmen. ²³ *Hirak ken kiri, hirak kir God kerekyor yaaim, hirak han yaaik keriuweri hirak ketpor him manp te hir wen enises Mitik Iuwe ekikre han kir iuwe. ²⁴ *Banabas hirak mitik yaaik, God Himin Yaaik kau kekre han kirak iuwe, hirak kises God werewek, te mit yapirwe nises him me Mitik Iuwe Krais.

²⁵ *Mit yapirwe nises him me Krais te Banabas ken wit Tasas kinkatin Sol. ²⁶ *Hirak kinkatin Sol ere kinapinek keriyaak pike keiyik ken wit Antiok, hirak pike ken wit Antiok kau en tito kiutip, hirakit tau en tekite mit ne weiwik me God teteikin mit yapirwe menmen, tetpor him me God. Hir neit wit ik e, mit han ninin nekine niuk me mit nises him me Krais, hir mit Kristen.

²⁷ *Me wi im, mit han profet kerek newepyapir him me God, ninaaiwir wit Jerusalem nekiuwe nen wit Antiok. ²⁸ *Mit nan nererik nemtau him me God, mitik kiutip ke mit in niuk mirak Agabas hirak kekrit kerp ninin hir mit nau nererik en, God Himin

* 11:5 Ap 10:9-48 * 11:14 Ap 16:31 * 11:15 Ap 2:4 * 11:16 Ap 1:5 * 11:18 Ap 13:48, 14:27 * 11:19 Ap 8:1-4 * 11:21 Ap 2:41 * 11:22 Ap 4:36 * 11:23 Ap 13:43, 14:22 * 11:24 Ap 2:41, 6:5 * 11:25 Ap 9:30 * 11:26 1Pi 4:16 * 11:27 Ap 13:1, 15:32 * 11:28 Ap 21:10

Yaaik ketpⁱwek te hⁱrak kewepyapⁱr menmen im: Maain wⁱ mamnen te hawⁱ ap kaknen kakrer wit wit au, menmen mamu ni ap mamwo au mami. (Menmen im epei man me wⁱ mitⁱk iuwe gavman ke Rom Klodias hⁱrak kinⁱn naanmⁱpre mit.) ²⁹ Mit nises him me God en han kitet hⁱr niutⁱp niutⁱp nenke pewek mⁱr nanⁱsiuwerem mamno wit Judia kerek hawⁱ ap kan keit ein menmen me ni ap mewo au. Hⁱram maa. ³⁰ *Hⁱr nenkerem nemanⁱyem, hⁱr newet Banabas ketike Sol pewek im hⁱrakit teiyⁱm ten tewet mit iuwe ninⁱn naanmⁱpre mit ne God neit Jerusalem, tewetⁱrem.

12

Mitⁱk iuwe gavman King Herot kenep Jems kaa kewis Pita kekre wⁱnak enuk

¹ Me wⁱ im mitⁱk iuwe gavman King Herot kinⁱn naanmⁱpre mit neit Isrel, hⁱrak kewaank mit han ne weiwⁱk me God. ² Hⁱrak keithis Jems, Jon nⁱkik kⁱrak, katⁱp mit ne ami nⁱrak hⁱr nerekir teruk kⁱrak kewen keket. ³ *Hⁱrak kaa, hⁱrak Herot kertei mit ne Isrel han yaaik neriuwe menmen hⁱrak epei kⁱrⁱakem, hⁱrak wen kⁱrⁱak menmen enum. Hⁱrak keithis Pita kewisⁱk kekre wⁱnak enuk me wⁱ mit nererik han tewenⁱn menmen, hⁱr naam bret yis mekrerem au. ⁴ Hⁱrak kewis Pita kekre wⁱnak enuk, mit ne ami naanmⁱprewek. Hⁱr mit nar 16 hⁱr nenkehan nⁱre tekyaaⁱt tekyaaⁱt (4) naanmⁱpre Pita wⁱtaan wanewik wⁱtaan wanewik. Herot han kitet wⁱ mit nererik han tewenⁱn menmen hⁱr naam menmen epei au, hⁱrak kaksipuanek kakno witeik mit yapⁱrwe nanⁱrek hⁱr nantⁱp nare nankⁱp. ⁵ *Mit ne ami wen naanmⁱpre Pita, te mit miyapⁱr yapⁱrwe ne weiwⁱk me God hⁱr nitehi God iuwe te kakⁱkepik.

Ensel keithis Pita keriyaak ken kⁱnaaiwⁱr wⁱnak enuk

⁶ *Wⁱtaan wⁱ miutⁱp mitⁱk King Herot kaknen kakⁱthis Pita kakno wit mit yapⁱrwe nanⁱrek nankⁱp, me wⁱtaan ik Pita kⁱwaai kekre mitⁱkⁱt wik te ami ketⁱn ke nⁱmⁱn, hⁱr newis sen me ain wik mewik, mari hispⁱnam me ami ek, pⁱnam mari ami ek. Mit ami han naanmⁱpre ya weipⁱr ke wⁱnak enuk eik e. ⁷ Hⁱr naanmⁱpre ya weipⁱr, ensel ke God kerp en kⁱre si merhⁱhe meit haau ek. Hⁱrak mitⁱk ensel kewis his mau yapⁱr ke Pita kekotⁱtek ketpⁱwek kar ik: “Ti ekrit waswas.” Hⁱrak epei ketpim, sen menke mⁱnaaiwⁱr his mⁱrak. ⁸ Hⁱram mⁱnaaiwⁱr his mⁱrak, Ensel pⁱke ketpⁱwek kar ik: “Ti enke klos mit tokim eriuwet su mit.” Pita kⁱrⁱakem epei au, ensel ketpⁱwek kar ik: “Ti eriuwet saket kit ti eisⁱsa enen.” ⁹ Pita kisesik kⁱnaaiwⁱr wⁱnak enuk ken wit eik. Hⁱrak kepⁱtari menmen ensel kⁱrⁱakem hⁱram werak o au. Hⁱrak han kitet hⁱrak kⁱwaai kⁱtyak. ¹⁰ *Hⁱrakit tⁱnaaiwⁱr weipⁱr ke han ke nⁱmⁱn. Epei au, hⁱrakit tⁱnaaiwⁱr weipⁱr ke han ke wit eik ere tiun weipⁱr wⁱsenuk ke ain ke nⁱwa kⁱkaisiu ke wit Jerusalem. Weipⁱr eik au tokik keit te hⁱrekes kⁱkaisiu, hⁱrakit ten wit eik. Hⁱrakit tekiuwe ya, ensel keweikⁱnhis kⁱre nⁱme kⁱnaiwⁱrek,

¹¹ Ensel kⁱnaaiwⁱr Pita, hⁱrak kertei mekam epei man te hⁱrak katⁱp kar ik: “Hi hertei werak. God kesiuwe ensel kⁱrak ketauhis keriya hi hⁱnaaiwⁱr menmen Herot ketike mit ne Isrel han kitet nanrek^ywem.” ¹² *Hⁱrak han kitet menmen im ere werak, hⁱrak ken wⁱnak ke Maria, miye pe mitⁱk Jon Mak, mit yapⁱrwe nererik neit ein hⁱr nitehi God me Pita. ¹³ Pita kan kerp weipⁱr ke wⁱnak keit witeik keretⁱt weipⁱr keket teruk. Mⁱte niuk mⁱre Roda hⁱre wⁱrⁱak menmen weit pewek im au, hⁱre wan wawⁱr keimⁱn keretⁱt weipⁱr keket teruk. ¹⁴ Hⁱre wen menep witehi war ik: “Ti keimⁱn?” Hⁱrak kekⁱke tonⁱk mekre nⁱkⁱp mⁱre hⁱre wertei hⁱrak Pita. Hⁱre wertei hⁱrak Pita, hⁱre han yaaik wesiuknen wen ein wⁱkaisiu weipⁱr au, watⁱp mit en war ik: “Pita kerp witeik.” ¹⁵ *Hⁱr newenuwehi nar ik: “Ti hetaritari.” Au, hⁱre weptⁱp yapⁱrwe war ik: “Hⁱrak kerp witeik.” Hⁱr natⁱp nar ik: “Au, hⁱrak au, hⁱmⁱn kⁱrak kerekek.”

¹⁶ Hⁱr wen natⁱpan, Pita wen keretⁱt weipⁱr te hⁱr nare nanⁱno nanⁱrek. Hⁱr nⁱkaisiu weipⁱr nⁱrek hⁱr nehⁱnhⁱn. ¹⁷ *Hⁱr nehⁱnhⁱn nesike yaanmi, Pita kⁱkⁱam his kesiyor

* 11:30 Ap 12:25 * 12:3 Ap 4:3 * 12:5 Je 5:16 * 12:6 Ap 5:23 * 12:10 Ap 5:19 * 12:12 Ap 12:25, 15:37
* 12:15 Ap 26:24; Mt 18:10 * 12:17 Ap 13:16, 19:33, 21:40

h̄irak kat̄ip kar ik: “Yi eikint̄ip.” Epei au, h̄irak ketpor karkeik M̄it̄ik iuwe God ket̄iwekhis keriyaaak kan k̄inaaip̄is w̄inak enuk ke gavman. H̄irak ketpor menmen im epei au, h̄irak ketpor kar ik: “Yi eino eit̄ip Jems ketike n̄iau yinan han h̄im im hi epei hetpiyem.” H̄irak ketpor epei au, h̄irak k̄inaaiw̄ir wit ik k̄ir̄ir ken wit hak k̄isaw̄in kau en.

¹⁸ *Maain wanewik epei man, m̄it̄ ne ami neit w̄inak enuk h̄ir nekrit han enuk w̄isenuk h̄ir nat̄ip nitehiyan nar ik: “Pita ken neiȳin?” ¹⁹ M̄it̄ik iuwe King Herot kesiuwe m̄it̄ ne ami han h̄ir n̄inetn̄iw̄ek n̄ietn̄iw̄ek au. H̄ir n̄inetn̄iw̄ek au, Herot kitehi m̄it̄ kerek naanm̄ipre Pita h̄ir nep̄itari menmen te h̄irak han enuk kat̄ip m̄it̄ ne ami han nantorhis neriyei neri nan̄ino nan̄in̄ip nani. Epei au, Herot k̄inaaiw̄ir provins Judia kekiuwe ken wit Sisaria.

M̄it̄ik iuwe King Herot kaki

²⁰ *M̄it̄ik iuwe King Herot kepu wit Sisaria, h̄irak han enuk keriuwe m̄it̄ ne wit Taia ketike wit Saidon. H̄ir nerteiyek in ek h̄irak kaknen te h̄ir m̄it̄ han nan nererik nen nan̄ir King Herot. H̄ir n̄ipiun ein, h̄ir nin̄in nat̄ip m̄it̄ik niuk m̄irak Blastas kerek naanm̄ipre menmen me w̄inak ke King Herot, h̄ir netp̄iw̄ek menmen h̄ir hanhan menmen me n̄ipaa h̄ir netike King Herot han enuk neriuwehan h̄iram nepei werek em̄it̄. H̄ir netp̄iw̄ek epei au, h̄ir nen n̄ir King Herot nit̄iw̄ekhi enkiyan enu en̄it̄ nentar h̄ir neit menmen me wit King Herot naanm̄iprewem.

²¹ Me w̄i h̄irak nepei k̄imat, m̄it̄ik iuwe Herot keriuwet laplap me m̄it̄ik iuwe h̄irak keiȳim kak̄ir m̄it̄, h̄irak kan kau yeno m̄irak me gavman kat̄ip m̄it̄ h̄im m̄irak. ²² H̄irak kat̄ip epei au, m̄it̄ h̄ir n̄inap nat̄ip nar ik: “H̄irak kat̄ip k̄ipre God kerekek. K̄ire m̄it̄ik au. ²³ *Wasenum h̄irak m̄it̄ik ensel ke God kenip Herot h̄irak k̄inap kentar h̄irak ap keweni ketpor, “Hi God au, hi m̄it̄ik kerekek.” Henek m̄ire p̄inike maak tu k̄irak te h̄irak kaa.

²⁴ *Te m̄it̄ miyap̄ir yap̄irwe nerer wit wit nemtau h̄im me God h̄ir nisesim.

²⁵ *Banabas ketike Sol h̄irak̄it tewet m̄it̄ neit wit Jerusalem pewek. Me w̄i im haw̄i ap kan te menmen me ni m̄ir ap mewo au. H̄irak̄it tew̄ir pewek epei au, h̄irak̄it teithis Jon Mak ketikeret p̄ike tekiuwe ten wit Antiok.

13

M̄it̄ ne God neit Antiok neriuwet Banabas ketike Sol tatwepyap̄ir h̄im me God

¹ *M̄it̄ han profet kerek newepyap̄ir h̄im me God, h̄ir netike m̄it̄ han tisa kerek neteik̄in m̄it̄ kerek nises h̄im me God neteiknor menmen God hanhan h̄ir enisesim, h̄ir nepu netike m̄it̄ kerek newen̄ipi niuk me God neit wit Antiok. Profet netike tisa niuk m̄ir im: Banabas, Simion, kerek m̄it̄ han nekine niuk m̄irak ham ‘Naisa’ o ‘Ȳink n̄ipiak’, h̄irak̄it tekite Lusias ke provins Sairini, maneyen kerek n̄ipaa h̄irak ketike m̄it̄ik iuwe King Herot kin̄in naanm̄ipre m̄it̄, h̄irak̄it tekiyak̄it tau w̄inak kiut̄ip, h̄irak ketike m̄it̄ik Sol. ² *Me w̄i ham, h̄ir m̄it̄ in ap naam menmen te h̄ir nitehi God, God H̄im̄in Yaaik ketpor, “Yi yehim̄itan Banabas ketike Sol, h̄irak̄it t̄ir̄iak menmen hi epei hehim̄iten̄iw̄ek̄item tatr̄iakem.” ³ *H̄irak ketpor epei au, h̄ir wen n̄inpī maan nepu, h̄ir nitehi God. H̄ir nitehi God, h̄ir newis his menterik̄it h̄ir neriuwetet ten.

H̄irak̄it tat̄ip m̄it̄ miyap̄ir h̄im me Krais teit Saipras

⁴ *God H̄im̄in Yaaik keriuwetet ten wit ke wan eik niuk m̄irak Selusia. H̄irak̄it ten wit Selusia, h̄irak̄it tau sip ten wit Saipras kerek wan kimaak keketik. ⁵ *H̄irak̄it tau sip ten wit iuwe Saipras, h̄irak̄it ten wit Salamis ten w̄inak ke m̄it̄ ne Isrel nau nererik nekine h̄im me Moses en, h̄irak̄it tewepyap̄ir h̄im me God tat̄ip m̄it̄ em. H̄irak̄it n̄ipaa teithis m̄it̄ik Jon Mak h̄irak kan kak̄ik̄epik̄it.

* 12:18 Ap 5:22-24 * 12:20 1Kin 5:11; Esi 27:17 * 12:23 Dan 5:20 * 12:24 Ais 55:11; Ap 6:7, 19:20 * 12:25 Ap 11:29-30, 12:12, 15:37 * 13:1 Ap 11:27 * 13:2 Ap 9:15; Ga 1:15-16 * 13:3 Ap 6:6 * 13:4 Ap 15:39 * 13:5 Ap 12:12, 13:13

⁶ Hīrakit teke ti terekir wit Saipras ke nīmīn ten ere tīpiun wit pīnak ein niuk mīrak Pefos. Hīrakit ten en tīr mītik kertei ketenwo henpīn ketike menmen mar im, niuk mīrak Ba-Jisas. Hīrak ke weiwīk me Isrel, hīrak katīp hīrak kewepyapīr hīm God ketpīwekem, te au, hīrak kemipīn. ⁷ Hīrak wariyakit ke Sesias Polas kerek kinīk naanmīpre mīt nau wit wan kimaak keketik, hīrak mītik kertei menmen werek werek. Mītik Sesias Polas kenīne Banabas ketike Sol tan tīrek tentar hīrak hanhan kemtau hīm me God. ⁸ Hīrak hanhan kemtau hīm me God te mītik Ba-Jisas kerek ketenwo henpīn menmei menmei niuk mīrak me hīm Grik hīram Elimas, hīrak katīp kekniwekit hīm mīrakit. Hīrak han kitet kakri han ke mītik iuwe gavman Sesias Polas te hīrak ap kises hīm me God hīrakit tewepyapīrem. ⁹ Hīrak wen kari han kīrak te Sol kerek mīt nenewek niuk mīrak me hīm Grik hīr nekinaam Pol, God Hīmīn Yaaik kau kekre han kīrak hīrak kepīr mītik ik, ¹⁰ ketpīwek kar ik: “Ti nīkan ke Seten, ti hīre mītik enuk ti hīnapen hīm yaaīm. Han kit kertei werek werek menmen enum me memipīn mekīte menmei menmei enum te hekrit hekrit ti eweikīn hīm yaaim me God mīre hīm enum memipīn. ¹¹ *In ek Mītik luwe God kakitep te wī ham ti ap ehīr menmen au. Ti nanamīr toto ere wī God kehīmītanem epei au mesi.” Hīrak katīp epei au, wasenum menmen mīre napī mesiwek nanamīr, hīrak keke ti kīnkatin mītik hak kaktīwekhis kakteikniwek ya. ¹² Mītik iuwe gavman Sesias Polas kīr menmen im, hīrak kises hīm me God. Hīrak han kekrit kerīuwe hīm hīrakit tetpīwek ke Mītik luwe Kraīs.

Hīrakit tatīp mīt hīm me Kraīs teit wit Antiok ke provīns Pisīdia

¹³ *Pol ketike wariyakit tīrak tīnaaiwīr Pefos tau sip terekir wan ten wit Pega ke provīns Pamfīlia. Me wī im Jon Mak kīnaiwīret pīke ken wit Jerusaleem. ¹⁴ Hīr nīnaaiwīr Pega neke ti nen wit Antiok ke provīns Pisīdia hīrakit tau en. Hīrakit tau en, me wī Sabat kerek mīt nererik nekīne hīm me Moses, hīrakit ten tau tetikeri neit wīnak eik e. ¹⁵ *Hīrakit tau tetikeri neit wīnak eik, hīrakit temtau mīt nekīne hīm Moses kewīsīm mau tīwei metike hīm mīt profet nīpaa newīsīm mau tīwei. Hīr mīt iuwe nekinaam epei au, hīr nerīuwet mītik kan kitīwekīthi kar ik: “Taiu yīnakit, hīm meiyam mepeit yi eiyīpim eikaap mīt eirīuwerem o au?” ¹⁶ *Hīrakit tewenhi te Pol kekrit kīkīam his mīrak katīp kar ik:

“Nai yīnan yetike mīt in ap ne weiwīk me Isrel yi yewenīpi God. Yi yapīrwe nīkīp emnep eiyīmtau hīm! ¹⁷ *Hīrak God kerek haiu mīt ne Isrel mewenīpiyek, nīpaa hīrak kehīmītan maamrer naiu kerekyor hīr nīre yapīrwe me wī hīr nau wit Isip nar ke mīt ne wit hak in ek hīr nau netikewai. Maain God epei kerīyeiri (o kerīyeiyi) nen nīnaaiwīr Isip kerīuwe menmen iuwe hīrak kīriakem. ¹⁸ *Me 40 tito hīrak naanmīpror keit yaank tenhaan weinīm ap mīt newi, te hīrak kīnaain menmen hīr nerekiwekem. ¹⁹ *Epei au, hīrak kenep mīt miyapīr ne weiwīk hispīnak wik (7) neit wit Kenan kanīp kenepi kewet mīt ne Isrel tī im kar ke nīpaa hīrak ketpīm. Hīm newim ere 450 tito. ²⁰ *Me wī God kehīmītan mīt nīre masistret, hīr nīkaap mīt ne Isrel nepīr mīt enun nepan nanīno. God kehīmītan mīt narik ere maain wī mītik Samyuel hīrak profet kīkaru hīrak kinīn naanmīpre mīt.

²¹ * “Me wī im, mīt ne Isrel nitehi Samyuel kehīmītan mītik hīrak kakre king hīrak kakīnīni naanmāpri, te God kehīmītan mītik Sol nīkan ke mītik Kis ke weiwīk miutīp me maam Bensamin. Hīrak kinīn naanmīpre mīt ne 40 tito. ²² *Maain God kepīrek kehīmītan Devit hīrak kekrehīr ke Sol. God katīp ke Devit kar ik: ‘Hi hertei mītik ik Devit hīrak nīkan ke Jesi, hīrak mītik kar ke hi hanhanek kakises menmen hi hanhan hīrak kakisesim.’ ²³ *Nīpaa God katīp hīrak kakriuwet mītik hak hīrak kaknen kakīkaap

* 13:8 2Ti 3:8 * 13:11 Ap 9:8 * 13:13 Ap 12:12, 13:5, 15:38 * 13:15 Ap 15:21 * 13:16 Ap 12:17 * 13:17 Eks 1:7, 6:6, 12:51 * 13:18 Eks 16:35, Nam 14:34, Diu 1:31 * 13:19 Diu 7:1; Jos 14:1 * 13:20 Het 2:16; 1Sml 3:20 * 13:21 1Sml 8:5, 19, 10:20-24 * 13:22 1Sml 13:14, 16:13; Sam 89:20 * 13:23 2Sml 7:12-16; Ais 11:1

mit ne Isrel kaktorhis nanu werek werek. Mitik Jisas ke weiwik me maam kirak Devit, God kehimitanek hirak Krai kikaap haiu mit ne Isrel.

24 **“Jisas kewepyapir menmen iuwe hirak kakriakem wen au, mitik Jon katip mit miyapir yapirwe ne Isrel hir enweikin sip enwet menmen enum te hirak kakri.*

25 **Hirak Jon kiriak menmen mirak kerek God kehimitanek kiriakem. Hirak kiriakem menep epei au, hirak kitehi mit kar ik: ‘Yi han kitet hi keimin?’ Hi ap Mitik Krai te yi yemeriwek kaknen. Au, yi yemtewek. Hirak kakisisa kerekek kaknen hirak Mitik luwe hi au hire mitik enuk weinik.”*

26 Pol wen katip kar ik: *“Nai yinan nepenyerer ne Ebrahim, yi yetike mit han in kerek yewenipi God. God epei keriuwetai mitik te kewepaiyapir him yaaim me hirak kakithis haiu mit. 27 *Mit nepu wit Jerusalem netike mit iuwe ninin naanmiprai hir netariyek hirak Mitik God kehimitanek hirak kan kikaap haiu mit ne Isrel. Hir netari him nipaa mit profet newisim mau tiwei me mitik ik, hiram me wi Sabat yapirwe hir nekinaam. Hir nesiuwerek ken winak ke kaunsil nesiuwe him nises menmen nipaa mit profet netpim mamnen. 28 *Hir ap ninapin menmen enum hirak kiriakem au, te hir wen neriuwetek ken mitik iuwe gavman Pailat nitiwekhi hirak kaknep Jisas hirak kaki. 29 *Hir nerekyiwek menmen yapirwe him me God mau tiwei profet newisim natip hiram mamnen. Hir nerekyiwekem epei au, hirak kaa hir newenkekik kentar nu tentarakit hirak kaa, hir newisik kekere hei ke han. 30 *Au, hirak God kikiak hirak kepu. 31 *Me wi yapirwe hirak kewepyapir hirekes mit nipaa ninaaiwir wit Galili nen wit Jerusalem netikerek, hir nirek. In ek hir newepyapir menmen im natip mit ne Isrel em.*

32-33 **“Im ek haiu man metpi him yaaim me mitik Krai. Menmen nipaa God katip maamrer niau ketporem, hirak in ek kerekyei haiu nepenyerer nir kerekyeyem kentar hirak kikiak Jisas kekrit kepu. Him me menmen im mau tiwei Sam nipaa mit newisim mar im. Hiram matip:*

‘Ti nikan kai. Petepin hi hire Haai kit.’

34 **God katip him im me maain hirak kakikiak Jisas pike kakikrit kaku, kaki kaku kakit au. Him mau tiwei matip mar im:*

‘Maain hi erekyi yaaim entar him nipaa hi atip Devit hi ewetiwekem.’

35 **Devit kewis him ham mar ik:*

‘Hi hertei werek ti God ap ewis ti ehimitanek kakikaap mit ye yink kirak kaknin kakikre hei taau.’

36 **Devit hirak Mitik Krai God kehimitanek au. Hirak kiriak menmen God hanhan hirak kisesim, hirak kepu me wi God kehimitanek, te hirak kaa. Hirak kaa, mit newisik kekere hei menep hei ke maamrer narak, hirak kiwaa en kesine keit. 37 Mitik Krai kerek God kehimitanek kikaap haiu mit ne Isrel hirak kiwaa kesine au. God kikiak hirak pike kekrit kepu. 38 *Niau yinan haiu metpi yi mit in yapirwe him im mentar menmen hirak Jisas kiriakem, hirak kasidak menmen enum yi yirikem. 39 *Nipaa him me Moses yi yisesim hiram ap werek mamidak menmen enum yi yirikem te God katip yi yaain au. In ek mit kerek nises him me Jisas, hirak kasidak menmen enum mir te God katip hir mit yaain. 40 Yi naanempre hiras te menmen nipaa mit profet newisim mau tiwei hiram ap manmen yi mit. 41 *Hiram matip mar im:*

‘Yi mit yi yinan yipir yewirek yentar him me God. Yi han kitet yapirwe yi yayi yayiwaank hiras me menmen hi hiriakem me wi yi yepu ti, hiram menmen mitik hak kewepyapirem ketpiyem te yi ap eiyisesim au.’

42 Pol katip epei au, hirak ketike Banabas tinaaiwir winak kerek mit nekine him me Moses eik, hirakit tepno, mit han netpiwekit me wi Sabat ham hirakit pike tatnen

* 13:24 Mt 3:1-2 * 13:25 Jo 1:20, 27 * 13:27 Jo 16:3; Ap 3:17 * 13:28 Mt 27:22-23 * 13:29 Mt 27:59-60
 * 13:30 Ap 2:24 * 13:31 Ap 1:3, 8 * 13:32-33 Sam 2:7 * 13:34 Ais 55:3 * 13:35 Sam 16:10 * 13:36 Ap
 2:29 * 13:38 Ap 10:43 * 13:39 Ro 10:4 * 13:41 Hab 1:5

tatwepyapir hi mei me menmen hirakit tetpim. ⁴³* Mit neit winak ek nen witeik epei au, mit ne weiwik me Isrel netike han ap ne weiwik me Isrel au, hir nises him me God, hir nises Pol ketike Banabas. Hirakit tetpor tekeyor han te hir enises menmen yaaim God kirak mit em.

⁴⁴ Me wi ham Sabat epei man, mit ne wit nen nereik winak kerek hir nekine him me Moses nekrerek eik nenewo ere menep wit weinik te hir nanimtau him me God. ⁴⁵* Me wi kerek mit ne weiwik me Isrel nir mit yapirwe nererek en, hir yink enuk neriuwerem te hir natip enum me Pol nemniniwek him mirak. ⁴⁶* Hir nemniniwek him mirak, Pol ketike Banabas tatip him iuwe teneri tar ik: “Yi eiyimtwen. Hiram yaaim te yi mit yinin yemtau him me God. Au, yi yeweikin sip yewetwem, yi han kitet yi ap yaain te yi yises him im mamkaap yi yayu yaitlike God, te hawir wauno wewepyapir him me God mamno mit ap ne weiwik mi me Isrel. ⁴⁷* Mitik luwe God ketpawir keriuwe him mirak katip kar ik:

‘Hi ehimiteni yi yire si meteikin mit ya ke witaan te yi eiteikin mit han kerek ap ne weiwik me Isrel nerer wit wit eiteiknor hir nanises him me God te hir nanu werek werek God kaktorhis.’”

⁴⁸* Mit miyepir ap ne weiwik me Isrel epei nemtau menmen im te hir han yaaik wisenum hir natip, “Him me God hiram yaaim wisenum.” Mit miyapir kerek God nipaa kehimiteni hir nanu nanit nantikerek tipmain tipmain enum eik hir nises him mirak.

⁴⁹ Mit natip him me Mitik luwe God hiram men merer wit wit me provins ein. ⁵⁰* Te mit han ne weiwik me Isrel nari han ke mit iuwe ninin naanmimpres mit ne wit, hir netike miyapir iuwe han hir nises him me Moses, hir nirak Pol ketike Banabas enum hir nepiret tinaaiwir provins kir. ⁵¹* Hir nepiret tinaaiwir provins kir te hirakit titanik toni waniu (o win) mau laplap mirakit teteiknor hir mit enun neweikin sip newet God. Epei au, hirakit ten wit Aikoniam. ⁵² Mit kerek nises him me God neit wit Antiok hir han yaaik nepu, God Himin Yaaik kau kekleri keneisesi.

14

Pol ketike Banabas ten wit Aikoniam

¹ Hirakit epei tan wit Aikoniam hirakit tirak menmen mar nipaa hirakit tirakem teit wit Antiok ke provins Pisidia. Hirakit ten winak ke mit ne Isrel nau nererik nekine him me Moses ein eik, tatip mit him yaaim me Kraiss te mit yapirwe ne weiwik me Isrel netike mit yapirwe ap ne weiwik me Isrel nises him mirakit. ²* Mit han ne weiwik me Isrel hir ninapen nises him mirakit hir nari han ke mit ap ne weiwik me Isrel te hir ninapen mit nanises him yaaim me Kraiss. ³* Hirakit aposel tepu en wi yapirwe, hirakit ap ninapen au. Hirakit tatip mit miyapir him me Mitik Iuwe Kraiss. Mitik Iuwe kekepikit te hirakit tirak menmen yaaim tikaap mit miyapir ninap o his hit enum hir nire yaain. Mit en nertei him hirakit tetpim me Jisas Kraiss epei kerekeye haiu mit haiu yaain, him mirakit hiram yaaim mentar menmen yaaim hir nir hirakit tirakem. ⁴ Mit miyapir yapirwe ne wit ik e, hir newep nau ninin. Han pinan netike mit ne weiwik me Isrel, han pinan netike aposel. ⁵* Mit han ne weiwik me Isrel netike mit han au, hir netike mit iuwe nir han kitet naninep hirakit aposel neriuwe nan te hirakit tati. ⁶* Au, hirakit aposel temtewem, hirakit tirir ten wit Listra ketike Debi, hiram wit me provins Likionia, hiram metike wit ham menep. ⁷ Hirakit tepeit en tetpor him yaaim me Kraiss.

Hirakit tepu Listra ketike Debi mit newir nan nenep Pol

⁸* Mitik kiutip keit wit Listra hit mirak enum me wi miye winaak ere in te hirakit kekrit keke ti au. ⁹* Hirak kau ti kentaup Pol katip him me God. Pol kirapirwek kertei

* 13:43 Ap 11:23; 14:22 * 13:45 Ap 14:2 * 13:46 Ap 3:26, 18:6; Lu 7:30 * 13:47 Ais 49:6 * 13:48 Ap 11:18
 * 13:50 Ap 17:4, 12 * 13:51 Mt 10:14; Ap 18:6 * 14:2 Ap 13:45 * 14:3 Mk 16:20; Ap 19:11 * 14:5 Ap 14:19; 2Ti 3:11 * 14:6 Mt 10:23 * 14:8 Jo 9:1; Ap 3:2 * 14:9 Ap 3:4; Mt 9:28

h̄irak kises h̄im me Kraiſ werek te h̄irak kak̄ikepik. ¹⁰ H̄irak kat̄ip mit̄ik ik h̄im iuwe kar ik: “Ti eh̄in ekrit eh̄irp eriuwe h̄it mit̄.” H̄irak ket̄p̄iwēk epei au, mit̄ik keh̄in kekrit kerp keke t̄i.

¹¹ *M̄it miyap̄ir yap̄irwe n̄ir menmen im Pol k̄ir̄iakem, h̄ir n̄inap nat̄ip neriuwe h̄im m̄ir Likionia, “God kenipet h̄irakit̄ teweik̄in his t̄ire haiu mit̄ tekiuwe tan t̄i.” ¹² H̄ir nekine Banabas h̄irak Sus. H̄ir nekine Pol h̄irak Hemes nentar h̄irak kerekek kat̄ip menmen kar ke h̄ir han kitet Hemes ket̄pim. ¹³ W̄inak ke t̄ipir Sus kau keit witeik k̄irap̄it ke wit iuwe eik e. M̄it̄ik pris kerek naanm̄ipre w̄inak ik e keit bulmakau metike timen keiȳim kan kewis̄im meit ya weip̄ir ke n̄iwa. H̄irak ketike m̄it en hanhan nenep bulmakau neit hemkre neiȳim neh̄in tein̄ik newen̄ipi aposel.

¹⁴ Ewaai meruri Pol ketike Banabas tertei menmen m̄it nare nanriakem h̄irakit̄ tewepep klos m̄irakit̄ teteik̄in m̄it h̄ir han enuk h̄irakit̄ tesiuknen tewep m̄it tet̄in ke n̄im̄in ¹⁵ *t̄inap tat̄ip tar ik: “Yi m̄it yenmak te yi ȳir̄iak menmen im e? Haw̄ir mit̄ik̄it keretet w̄ire yi m̄it. Haw̄ir epei wan wetpi h̄im yaaim me Kraiſ, te yi eiweik̄in sip eiwet menmen im wein̄im yi eiyises God h̄irak kepu. H̄irak kerekek k̄ir̄iak nepni, t̄i wan eik metike menmen yap̄irwe mewim. ¹⁶ *N̄ipaa h̄irak kewis̄ m̄it nises han k̄ir h̄ir newen̄ipi God wein̄im memip̄in, ¹⁷ *te h̄irak n̄ipaa ere in keteik̄in m̄it h̄irak kepu keriuwe menmen yaaim h̄irak k̄ir̄iakem. H̄irak kesiuwi haw̄i keke nepni kan, kenip menmen mi yap̄irwe mewo yaaim meriuwe w̄i m̄iram. H̄irak keweti menmen yaaim te yi han yaaik yayu.”

¹⁸ H̄irakit̄ tat̄ip menmen im te menep h̄irakit̄ ap teweni te h̄ir nenep bulmakau neit hemkre neiȳim neh̄inet newen̄ipi niuk m̄irakit̄. ¹⁹ *M̄it han ne weiw̄ik me Isrel nau wit Antiok ke provins Pisidia h̄ir netike han ne wit Aikoniam nan nari han ke m̄it yap̄irwe neriuwe h̄im m̄ir, h̄ir new̄ir nan nenep Pol. H̄ir new̄ir nan nenep Pol, h̄ir han kitet h̄irak nepei kaa, te h̄ir nari ȳink k̄irak neiȳik nan new̄irek ken k̄inaaiw̄ir wit k̄ir k̄iwaai keit. ²⁰ H̄irak k̄iwaai keit o, m̄it nises h̄im me Kraiſ h̄ir nan nererik nerp neweik̄n̄iwēk. H̄ir nerp neweik̄n̄iwēk, h̄irak Pol kekrit ketikeri p̄ike nariyaan nen wit eik. Wanewik, Pol ketike Banabas tariyak̄it ten wit Debi. H̄irakit̄ p̄ike ten wit Antiok ke provins Siria.

²¹ *Pol ketike Banabas tat̄ip m̄it h̄im yaaim me Kraiſ teit wit Debi te h̄ir m̄it yap̄irwe nemtau h̄im nisesim. Epei au, h̄irakit̄ p̄ike ten wit Listra ketike wit Aikoniam. Ten ein epei au, h̄irakit̄ p̄ike ten wit Antiok ke provins Pisidia. ²² *H̄irakit̄ t̄ikaap m̄it kerek nises h̄im me God en te h̄ir han tokik nepu, h̄ir wen nises h̄im yaaim me Kraiſ w̄isenum. H̄irakit̄ tetpor, “Haiu m̄it menmen enum yap̄irwe mamraiwaank in ek te maain haiu mamu han yaaik God kak̄in̄in naanmamprai.” ²³ *Ne m̄it nerer wit wit nises h̄im me God nererik newep̄n̄ipi niuk m̄irak h̄irakit̄ tehimit̄an m̄it iuwe h̄ir nin̄in naanm̄ipre m̄it en. H̄irakit̄ n̄in̄ipi mak̄it h̄irakit̄ titehi M̄it̄ik Iuwe kerek h̄ir nisesik, h̄irak kak̄ikepik̄it.

Pol ketike Banabas p̄ike ten Antiok ke provins Siria

²⁴⁻²⁵ Pol ketike Banabas teke t̄i ere ten t̄inaaiw̄ir provins Pisidia h̄irakit̄ ten t̄ipiun provins Pamfilia. H̄irakit̄ ten wit Pega h̄irakit̄ tat̄ip m̄it ein h̄im yaaim me Kraiſ. Epei au, H̄irakit̄ ten wit Atelia kerek keit wan eik. Epei au, ²⁶ *h̄irakit̄ tau sip p̄ike ten wit Antiok hak wit kerek n̄ipaa m̄it neh̄im̄itenik̄it nitehi God naanmampr̄iwēk̄it me menmen h̄irakit̄ in ek epei t̄ir̄iakem. ²⁷ *H̄irakit̄ t̄ipiun Antiok epei au, h̄irakit̄ tari m̄it ne weiw̄ik me God en h̄ir nererik, h̄irakit̄ tetpor menmen yap̄irwe God kekepik̄it t̄ir̄iakem, h̄irak keteik̄in h̄irak hanhan m̄it ap ne weiw̄ik me Isrel h̄ir nanisesik. ²⁸ H̄irakit̄ tat̄ip epei au, h̄irakit̄ tau tetikeri me w̄i yap̄irwe.

* 14:11 Ap 28:6 * 14:15 Ap 10:26; Sam 146:6 * 14:16 Ap 17:30 * 14:17 Sam 147:8; Jer 5:24 * 14:19 Ap 17:13; 2Ko 11:25; 2Ti 3:11 * 14:21 Mt 28:19 * 14:22 Ap 11:23, 15:32, 18:23; Mt 7:14; 1Te 3:3 * 14:23 Ap 13:3 * 14:26 Ap 13:1-2, 15:40 * 14:27 Ap 11:18, 15:4, 12

15

Mit yapirwe nises God nererik neit Jerusalem newepnak netpep menmen

¹* Mit han ne provins Judia nen wit Antiok natip mit nises him yaaim me Krai nar ik: “Yi ap yerekir yink ki kar ke nipaa Moses ketpim te God ap kaktihis yi eitikerek eiyu au.”

²* Pol ketike Banabas hirakit tetike mit in hir newepnak natip menmen im yapirwe, hir nenehan. Hir nenehan te mit ne weiwik me God en han kitet nanriuwet Pol Banabas tekite mit han en ne Antiok te hir nanino wit Jerusalem nanir mit aposel netike mit iuwe ninin naanmpre mit ne weiwik miutip me God ein nanitorhi me menmen im.

³ Mit ne weiwik me God neit Antiok neriuweti nen. Hir nepno newep provins Finisia ketike Sameria, hir natip mit en, “Yi mit ap ne weiwik me Isrel yi eiweikin sip eiwet menmen enum eiyises God.” Mit en kerek nises him me God nemtewem te hir han yaaik neriuwerem.

⁴* Hir nipiun Jerusalem epei au, mit aposel, mit iuwe ninin naanmpre mit ne weiwik me God en netike mit en nises him me God nererik newenipi God, hir han yaaik neriuwe mit han nan. Pol ketike Banabas hirakit tetpor menmen yapirwe God kekepikit tirakem. ⁵ Hirakit tetpor epei au, mit han ne Farisi kerek in ek nises God hir ninin nises him lo me Moses hir nekrit natip nar ik: “Mit ap ne weiwik me Isrel hir enrekir yink kir hir enises him nipaa Moses ketpim.”

⁶ Hir natip epei au, mit aposel netike mit iuwe ninin naanmpre mit ne weiwik me God en hir nau nererik newepnak natipan menmen im. ⁷* Hir newepnak natipan yapirwe epei au, Pita kekrit katip, “Nai yinan, yi yertei nipaa enum eik God ke haiu mit kehimitena hi hewepyapir him yaaim me Krai hetpim men mit ap ne weiwik me Isrel te hir nemtewem nisesim. ⁸* God hirak kertei han ke mit keteiknai hirak han yaaik te mit ap ne weiwik me Isrel hir nisesik. Haiu merteiyem mentar hirak kesiuwe God Himin Yaai kewetirek kar ke nipaa hirak kewetaiyek. ⁹* God kirak menmen miutip me haiu mit metike hir mit ne weiwik ham. Hirak kesak menmen enum hir nirakem mentar hir nises him mirak. ¹⁰* In ek yi yenmak te yi einip God han enuk keriuwe menmen me him me Moses yi han kitet mit kerek nises God hir enisesim? Menmen im hiram mire menmen miyapir neremtut hiram nimenun, hiram mamnip han kir enum me menmen enum weinim. Nipaa maamrer nai netike haiu mit in ek ap nises menmen me Moses werek werek au. ¹¹* Au, haiu han kitet God kaktaihis kakir ke hirak kakithis mit han en kakintar Mitik Iuwe Jisas Krai hanhanai kerekyai yaaim. Him me Moses au.”

¹²* Pita katip epei au, Mit nekintip nau neit nemtau Banabas ketike Pol hirakit tetpor menmen yaaim me mit his hit enum o menmen meiyam enum hir nire yaain, God kekepikit te hirakit tirakem me mit miyapir ne weiwik ap me Isrel.

¹³ Hirakit tatip epei au, Jems katip him mirak kar ik: “Nai yinan, nikip emnep eiyimtau menmen im! ¹⁴* Saimon epei ketpai me wi God kinin keteiknai hirak hanhan mit ap ne weiwik me Isrel hirak kari mit han ne mit han en hir mit nirak. ¹⁵ Nipaa mit profet natip me menmen im mar ke haiu metpim. Him mau twei hir newisim matip mar im:

¹⁶* “Maain hi Mitik Iuwe God hi pike anen akaap mit ne weiwik me maam kir Devit. Hir enun nire winak epei kewen te hi pike ekepi hir nanu werek nar ke winak hi pike eimaak ekirp.

¹⁷ Hi hirak menmen im te mit ne weiwik ham nerer wit wit nanisisa, mit kerek hi hehimiteni hir mit nai.’

¹⁸ Nipaa Mitik Iuwe God kewepyapir him im ketpim.

¹⁹ “Hi Jems hi han kitet te haiu ap mamwaank mit han ne weiwik ham hir neweikin sip newet menmen enum nises God. ²⁰* Haiu emwis twei emsiuwerem emno emitpor

* 15:1 Ga 5:2 * 15:2 Ap 11:30; Ga 2:1 * 15:4 Ap 14:27 * 15:7 Ap 10:1-43 * 15:8 Ap 10:44, 11:15 * 15:9 Ap 10:34-35 * 15:10 Mt 11:30; Ga 3:10, 5:1 * 15:11 Ga 2:16; Ef 2:5-8 * 15:12 Ap 14:27; Ga 2:9 * 15:14 Ap 15:7-9 * 15:16 Emo 9:11-12 * 15:20 Eks 34:15-17; Jen 9:4; Lev 17:10-16

te h̄r ap nan̄im menmen m̄t han newepwar newet t̄pir wein̄im em mentar God keriuwes̄sem h̄ram enum. Im metike h̄r ap nariyanhis newen̄nem, h̄r ap nan̄im samiyak m̄t newers t̄m̄r nam̄p neriuwe hemkre ap mewen au h̄r ap nan̄im hemkre mei kike au. ²¹*Me w̄ Sabat yap̄rwe m̄t epei nekine h̄m me Moses neit w̄nak kerek m̄t nererik nekine h̄m m̄rak. M̄t nerer wit wit nekine h̄m m̄rak nat̄p m̄t em. H̄ram ap yaaim te m̄t ap ne weiw̄k me Isrel nau netike m̄t ne Isrel nekre w̄nak m̄t nerer ein ein neit nenipi ȳnk enum nentar h̄r ap nises menmen Moses n̄paa keriuwes̄sem.”

M̄t neit Jerusalem nesiuwe t̄wei ken m̄t ap ne Isrel

²² H̄r nat̄p epei au, m̄t aposel netike m̄t iuwe nin̄n naanm̄pre m̄t ne God en, h̄r netike m̄t yap̄rwe nises God en h̄r han kitet nehimitan m̄t han neriuweti nan̄no Antiok nantike Pol, Banabas. H̄r nehimitan Judas, m̄t nekine niuk m̄rak ham Basabas, h̄rak ketike Sailas. M̄t nises God in han kitet m̄tik̄t it h̄rak̄t yaaik̄t. ²³ H̄r newis t̄wei newet m̄t em h̄ram mat̄p mar im:

“H̄r m̄t Aposel metike m̄t iuwe nin̄n naanm̄pre m̄t ne weiw̄k me God in, h̄r metike m̄t wein̄n ne weiw̄k m̄rak, h̄r yap̄rwe metpi yi yaain, yi m̄t yises God yi ap ne weiw̄k me Isrel yau wit Antiok, Siria, Silisia. ²⁴*H̄r memtau m̄t han ne h̄r m̄t nen wit ki nari han ki keriuwe h̄m h̄r netpiyem te yi han enuk. H̄r ap metpor h̄r nan̄no netpiyem au. ²⁵ H̄r memtewem, te h̄r mererik mat̄pan menmen im, h̄r mehimitan m̄tik̄t wik mamriuwet tatno yi m̄t. H̄rak̄t tatno tatkit taiu yinak̄t yaaik̄t Banabas ketike Pol. ²⁶ H̄r m̄t han nat̄p nan̄ks̄p nan̄ntar h̄rak̄t tises h̄m me M̄tik̄t iuwe kiau Jisas Kraiss, h̄rak̄t tat̄p m̄t em. ²⁷ H̄r epei meriuweti Judas ketike Sailas. H̄rak̄t tat̄pi tatriuwe h̄m m̄rak̄t h̄m mep̄r menmen h̄r mewis̄im mau t̄wei ik e.

²⁸*God H̄m̄n Yaik ketike h̄r m̄t in h̄r han kitetim mat̄pan te h̄r ap metpi yi eiyises h̄m me Moses yap̄rwe au. Eiyisesim mei kike keremem. ²⁹*Yi ap eiȳm menmen m̄t newepwarem newet t̄pir wein̄im em. Yi ap eiȳm hemkre au, o samiyak m̄t nam̄p newers t̄m̄r hemkre wen meriuwerem, yi ap eiriyahis eiwen̄nem au em̄t! Yi ap eiriak menmen im h̄r mewisiyem te yi eiyu werek werek mep̄r keremem.”

³⁰ H̄r newis t̄wei epei au, h̄r neriuwet m̄t nen Antiok. H̄r n̄piun Antiok, h̄r nari m̄t kerek nises h̄m me Kraiss h̄r nererik h̄r newet̄r t̄wei ik. ³¹ H̄r neit t̄wei nekinaak. H̄r nekinaak, h̄r han yaik neriuwe h̄m mau t̄wei. ³²*Judas ketike Sailas h̄rak̄t m̄tik̄t profet, te h̄rak̄t tetpor yap̄rwe tekepi h̄r han tokik nepu te h̄r nepu werek. ³³ H̄rak̄t tepu en w̄ ham teit wit Antiok. Epei au, m̄t nises God en neriuwetet p̄ke ten, h̄rak̄t tetpor tar ik: “God naanmampri.” [³⁴ Sailas au, h̄rak̄t hanhan kepu en.]

³⁵ Pol ketike Banabas tepu Antiok me w̄ ham. H̄rak̄t tetikite m̄t han yap̄rwe h̄r nat̄p m̄t h̄m me God newepyap̄rem.

Pol ketike Banabas t̄naaip̄sak̄t

³⁶ Maain w̄ ham Pol kat̄p Banabas kar ik: “H̄r p̄ke euno ew̄r naw̄r yinan nises God nerer wit wit n̄paa h̄r wewepyap̄r h̄m yaaim me Kraiss, te h̄r waw̄rteit h̄r nepu werek nisesim o au.” ³⁷*Banabas hanhan keithis Jon Mak kaktikerek tariyak̄t tatno, ³⁸*te Pol k̄naain ap kakt̄wekhis tariyak̄t tatno kent̄r n̄paa h̄rak̄t ap kepu ketikeret ere h̄rak̄t t̄riak menmen epei au. Au, h̄rak̄t k̄naw̄ret keit provins Pamfilia. ³⁹*H̄rak̄t tenehak̄t tenehak̄t han enuk wis̄enum tentar menmen im te h̄rak̄t t̄naaip̄sak̄t ten. Banabas keithis Jon Mak h̄rak̄t tariyak̄t tau sip ten wit Saipras wan kimaak keketik. ⁴⁰*Pol keithis Sailas tariyak̄t ten. M̄t nises God en h̄r neriuwetet nitehi God naanmamprewek̄t. ⁴¹ H̄rak̄t teke t̄ ten provins Siria ketike provins Silisia,

* 15:21 Ap 13:15 * 15:24 Ap 15:1 * 15:28 Mt 23:4 * 15:29 Ap 15:20 * 15:32 Ap 11:27, 13:1, 14:22
* 15:37 Ap 12:12, 25 * 15:38 Ap 13:13; Kl 4:10 * 15:39 Ap 4:36, 13:4 * 15:40 Ap 14:26

h̄irak̄it t̄ikaap m̄it ne weiw̄ik me God ein tekepi h̄ir han tokik enu enises God werek werek.

16

M̄it̄ik Timoti kepno ketike Pol Sailas

¹* Pol h̄irak ketike Sailas ten tiun wit Debi ketike Listra. M̄it̄ik kises h̄im me God h̄irak kepu en, niuk m̄irak Timoti. Miye p̄irak h̄ire wetikerek nises h̄im me God miye p̄irak h̄ire pe weiw̄ik me Isrel te haai k̄irak au, h̄irak ke weiw̄ik me m̄it Grik. ²* M̄it yap̄irwe nises h̄im me God neit wit Listra, wit Aikoniam h̄ir nat̄ip nar ik: “Timoti h̄irak m̄it̄ik yaaik.” ³* Pol hanhan kakt̄iwekhis te h̄irak kerekir ȳink k̄irak kaknip m̄it ne weiw̄ik me Isrel han yaaik. H̄irak k̄ir̄ak menmen im kentar m̄it nerer wit wit menep ne weiw̄ik me Isrel nertei Timoti haai k̄irak h̄irak m̄it̄ik ke Grik, h̄irak ap kerekir ȳink k̄irak au. ⁴* Epei au, h̄irak̄it ten terer wit wit tat̄ip m̄it kerek nises h̄im me God, menmen m̄it aposel netike m̄it iuwe nin̄in naanm̄ipre m̄it ne God neit Jerusalem h̄ir nat̄ip m̄it ap ne weiw̄ik me Isrel h̄ir enisesim. H̄irak̄it tetpor h̄ir enisesim, ⁵* te m̄it ne weiw̄ik me God neit ein h̄ir han tokik nepu nises God werek werek. M̄it han yap̄irwe hekrit hekrit neweik̄in sip newet menmen enu nises h̄im me God.

*Pol k̄i*waai k̄ityak k̄ir m̄it̄ik ke provins Masedonia

⁶* H̄irak̄it teke t̄i ten provins Frisia ketike Galesia tentar God H̄im̄in Yaaik ap kewis̄ik̄it tatno provins Esia tat̄ip m̄it miyap̄ir h̄im me Krai. ⁷ H̄irak̄it ten ere tiun h̄in ke provins Misia, h̄irak̄it tare tatno provins Bitinia te God H̄im̄in Yaaik kerek Jisas kewet m̄it ek, h̄irak ap kewis̄ik̄it tatno au. ⁸ H̄irak ap kewis̄ik̄it tatno au, te h̄irak̄it t̄inaaiw̄ir Bitinia tekiuwe Misia ere tiun wit Troas. ⁹ H̄irak̄it t̄ipiun wit Troas, w̄itaan Pol kepu k̄ityak k̄ir m̄it̄ik ke Masedonia kerp kit̄iwekhi kar ik: “Ti ehu sip enen wit k̄iau Masedonia ti ekepai.” ¹⁰ Pol k̄ir menmen im epei au, (hi Luk hetikeret) haiu mewen menmen memi mekre tan̄ik k̄iau haiu mare mamno provins Masedonia mentar haiu epei mertei God ken̄inai kehimit̄enai mamno en mamt̄ip m̄it miyap̄ir h̄im yaaim me Krai.

M̄ite Lidia wises h̄im me God

¹¹ Haiu mau sip m̄inaaiw̄ir wit Troas merekir wan mesipat wit yap̄irwe men ere m̄ipiun wit Samotres. Haiu m̄ipiun wit Samotres, haiu m̄ipiun wit Niapolis. ¹² Haiu m̄ipiun Niapolis epei au, haiu m̄inaaiw̄ir sip meke t̄i men wit Filipai kerek n̄ipaa m̄it ne wit iuwe Rom nan newik nenipek k̄ire wit iuwe kin̄in wit ham me provins Masedonia. Haiu mepu wit eik w̄i ham. ¹³ Me w̄i Sabat haiu m̄inaaiw̄ir wit men mani menep wit. Haiu han kitet m̄it nehimit̄an wit menep t̄ipar eik te h̄ir nat̄ip God menmen. Haiu mau en metike miyap̄ir keriyen nererik nau mani eik haiu mewepnak. ¹⁴ M̄ite piut̄ip pe miyap̄ir kerek nererik en nemtau h̄im maiu, h̄ire niuk m̄ire Lidia. H̄ire wises God wewen̄ipiyek. H̄ire pe wit Taiataira, h̄ire wesiuwe laplap m̄ire ȳiwir waw̄it pewek mamrerim. M̄it̄ik Iuwe God h̄irak keweik̄in han k̄ire te h̄ire wemtau h̄im Pol ket̄ipim h̄ire wisesim. ¹⁵* H̄ire wetike m̄it miyap̄ir neit w̄inak k̄ire h̄ir nitehi haiu m̄it m̄ik̄iri neriuwe t̄ipar. Haiu m̄ik̄iri neriuwe t̄ipar, h̄ire witaihi war ik: “Yi han kitet hi hises h̄im yaaim me Krai te yi einen eiyu w̄inak kai.” H̄ire wari han k̄iau te haiu men mau en.

Pol ketike Sailas tekre w̄inak enuk teit wit Filipai

¹⁶* W̄i ham haiu mepu wit menep mani te mat̄ip God menmen, m̄ite piut̄ip kerek w̄ir̄iak menmen me m̄it han, h̄ire herwe enuk kau kekere han k̄ire kekepye wewepyap̄ir menmen maain te mamnen. M̄it kerek naanm̄iprewe neit pewek yap̄irwe nentar menmen im. ¹⁷* H̄ire wises Pol ketikewai w̄inap wat̄ip war ik: “M̄it in h̄ir n̄ir̄iak menmen me M̄it̄ik Iuwe God. H̄ir newepyap̄ir netpai menmen haiu emisesim te God

* 16:1 Ap 14:6; 2Ti 1:5 * 16:2 Fl 2:19-22 * 16:3 Ga 2:3-5 * 16:4 Ap 15:23-29 * 16:5 Ap 2:47 * 16:6 Ap 18:23 * 16:15 Ap 16:33, 18:8 * 16:16 Ap 19:24 * 16:17 Mk 1:24, 34

kakisak menmen enum haiu miriakem te hirak kaktaihis.”¹⁸ Hire wiriakem warek wi yapirwe ere Pol han enuk keriuwep keweikin ketpiwe kar ik: “Hi hetput hekrehir ke Mitik Iuwe Jisas ti enke enopin ekeipniwe.” Hirak katip epei au, herwe kinaiwurep kirir ken waswas.

¹⁹ Maain mit kerek naanmiprewe hir nertei herwe kenke kekeipniwe te hir ap nanit pewek mei au, hir neithis Pol ketike Sailas nerikit nen nir mit iuwe masistret neit wit niminek me wit mit nesiuwe him nererik neitai.²⁰ *hir nerikit nen mit iuwe masistret ne Rom natip nar ik: “Mitikit it hirakit te weiwik me Isrel, hirakit tiriak enum me haiu mit mau wit ik e.”²¹ Hirakit tetpai menmen te hiram ap mises menmen mit nau iuwe ne Rom natip haiu emisesim au.” Haiu ap emises menmen mitikit it tetpaiyem au emit.

²² *Mit miyapir yapirwe netikeri nesiuwe him. Epei au, Mit iuwe masistret neriyiwekit klos mirakit newepim natip mit nir naninen nanwaai nipin naniksip.²³ Hir nenke nipin naksip yapirwe. Te hir newiret tekre winak enuk, hir natip mitik naanmipre winak enuk te hirak naanempre mitikit werek werek.²⁴ Hirak kemmau him mir im epei au, hirak kewisikit tekre haau ke nimin kewis hit mirakit kemenkekim mitet hei me nu nimenum metenen hit me mit.

²⁵ Me wi nimin Pol ketike Sailas hirakit titehi God menmen hirakit tine henye. Mit han nekre winak enuk ek hir nemtau menmen hirakit tinaam tetpim.²⁶ Hirakit tiriak menmen im, ti kitanik wisenum te winak enuk kiririr iuwe, waswas weipir yapirwe menke, sen hiram menke minatin men mekeipin mit yapirwe nekre winak eik.

²⁷ *Mitik naanmipre winak enuk kekrit kerenaan kir weipir yapirwe menke, hirak han kitet mit neit nimin en nepei nirir nen witeik. Hirak keket hane kirak kare kakwerek kaknep hirekes kentar hirak kinaain mit iuwe nanir mit enun epei netpaan nirir nen te hir han enuk neriuwerek nankip.²⁸ Hirak kaknep hirekes, au, Pol kinap him iuwe kesinwek ketpiwek, “Au emit! Ti ap enep hirekes. Haiu mirir au haiu mepu in.”

²⁹ Hirak katip epei au, mitik ik kenine mitik hak kakit si keyik kaknen. Hirak keit si keyik kan, hirak kesiuknen ken nimin hirak kepripir kitehir kewen ninip menep hit me Pol ketike Sailas.³⁰ *Te hirak pike kekrit kerp kerikit ken witeik kitiwekithi kar ik: “Hi ariak mekam te God kakisak menmen enum mai hirak kaktaihis?”

³¹ Hirakit teweniwekhi tetpiwek tar ik: “Ti ehises him me Mitik Iuwe Jisas te ti etike mite nikerek nit, God hirak kakisak menmen enum yi wiriakem.”³² Hirakit tatip epei au, hirak ketiwekithis ten hirakit tewepyapir him me Mitik Iuwe Krai te hirak mitik ketike mit miyapir neit winak kirak nemtau him me God hirakit tetpim.

³³ *Hirakit tatip epei au, hiram wen wi nimin, mitik ik ketiwekhis ken kikir sip kirakit ere werek. Hirak kikir sip kirakit, Pol ketike Sailas tikir mitik ketike mit miyapir narak neriuwe tipar.³⁴ Hirakit tikiri, hirak mitik eik ketiwekithis keyikit ken winak kirak keweniwekit menmen taam. Hirak ketike mit miyapir neit winak kirak hir han yaaik nentar hir in ek nises him me God.

³⁵ Wanewik, mit iuwe masistret ne Rom nau wit, hir nesiuwe mit plisman nen winak enuk natip nar ik: “Yi eisiuwe mitikit wik hirakit tatno.”³⁶ Mit natip epei au, mitik naanmipre winak enuk kan katip Pol kar ik: “Mit iuwe masistret nesiuwe him natip yi yaino witeik, yi yaino God naanmampri me menmen.”

³⁷ *Te Pol katip mit plisman kar ik: “Mit iuwe ap ninaipin menmen enum hawir wiriakem te hir newep neit witeik mit yapirwe nirei. Hawir wire mit nau wit Rom hir ap nerekyawir menmen em mar im au nentar mit iuwe neit wit Rom newis him mau tiwei neriuwessem. In ek hir mit in nare nisawin menmen neriuwetawir a? Taau! Hir hiras naninen in nanriuwetawir euno witeik.”

³⁸ Hirak katip menmen im epei au, mit plisman pike nen natip mit iuwe him mirak. Hir epei nemtau Pol ketike Sailas hirakit tire mit ne wit Rom hir ninaain natip nar ik: “Haiu miriak menmen enum ye.”³⁹ *Te hir nen nir Pol ketike Sailas, hir natip nar

* 16:20 Mk 13:9; Ap 17:6; Mt 5:11 * 16:22 2Ko 11:25; Fl 1:30; 1Te 2:2 * 16:27 Ap 12:18-19 * 16:30 Ap 2:37

* 16:33 Ap 15:16 * 16:37 Ap 22:25 * 16:39 Mt 8:34

ik: “Yi yaaik̄it, haiu mep̄itari yi ȳire m̄it ne Rom.” H̄ir nat̄ip epei au, h̄ir neriyak̄it ten witeik nit̄iwek̄ithi te h̄irak̄it t̄inaaiw̄ir wit k̄ir. ⁴⁰ Pol ketike Sailas h̄irak̄it t̄inaaiw̄ir w̄inak enuk ten w̄inak ke Lidia. Epei au, h̄irak̄it tat̄ip m̄it kerek nises h̄im me God tetpor h̄im mamkepi h̄ir han tokik nanu. H̄irak̄it tetpor h̄im ere werek, h̄irak̄it teit menmen teiȳim tatnaaiw̄ir wit Filipai tatno.

17

M̄it ne wit Tesalonaika nare nan̄nep Pol ketike Sailas

¹ *H̄irak̄it t̄inaaiw̄ir Filipai, h̄irak̄it ten tewep wit Amfipolis. H̄irak̄it ten tewep wit Amfipolis tesipatek, h̄irak̄it ten tewep wit Apolonia ten ere t̄ipiun wit Tesalonaika kerek w̄inak ke m̄it ne Isrel nererik nekine h̄im me Moses neitai. ² Pol keit in k̄ir̄iak menmen kar ke n̄ipaa h̄irak k̄ir̄iakem keit wit hak. Me w̄i Sabat h̄irak ken w̄inak k̄ir. Me w̄i Sabat wikak h̄irak ketikeri newepnak nat̄ipan, h̄irak keit h̄im me God mau t̄iwei ketporem keteiknorem kar ik: ³ **“M̄itik God kehimitanek h̄irak Krai, God h̄irak kat̄ip m̄itik ik kaki p̄ike kak̄ikrit. M̄itik ik Jisas hi ewepyap̄ir etpiyek h̄irak M̄itik God kehimitanek h̄irak Krai kerekek kak̄ikaap haiu m̄it ne t̄i.”* ⁴ *M̄it miyap̄ir han ne weiw̄ik me Isrel h̄ir nemtau h̄im im h̄ir nises Pol ketike Sailas. M̄it han ne Grik kerek newen̄ipi God, h̄ir netike miyap̄ir iuwe yap̄irwe ne Tesalonaika h̄ir nisesik̄it.

⁵ *Te m̄it han ne weiw̄ik me Isrel neit w̄inak en h̄ir ap nises h̄im im h̄ir ȳink enuk nentar m̄it yap̄irwe nises h̄im m̄irak̄it. H̄ir nen ya neithis m̄it enun nau yain yain h̄ir nesikeyaanmi nererik nen nari han ke m̄it yap̄irwe ne wit. H̄ir neweik̄in w̄inak ke m̄itik niuk m̄irak Jeson nenke weip̄ir n̄inat̄in Pol ketike Sailas te h̄ir neriyak̄it nesiueret ten m̄it. ⁶ *H̄ir n̄inetn̄iwek̄it n̄inetn̄iwek̄it au, h̄ir nari m̄itik Jeson ketike m̄it han nises Krai, neriyei nen m̄it iuwe masistret n̄inap netpor nar ik: “M̄it kerek n̄ir̄iak enum nerer wit wit epei nan in n̄ir̄iak enum. ⁷ *M̄itik ik Jeson kewisi nan nau w̄inak k̄irak. H̄ir neweik̄in sip newet h̄im me m̄it iuwe neit Rom. H̄ir nat̄ip nar ik: ‘M̄itik iuwe king hak kin̄in Sisa, h̄irak niuk m̄irak Jisas.’” ⁸ H̄ir nat̄ip h̄im im, h̄ir n̄ik̄iak han ke m̄it yap̄irwe neit wit, h̄ir netike m̄it iuwe masistret. ⁹ M̄it iuwe en nari pewek me m̄itik Jeson ketike m̄it han nises Krai te h̄ir ap p̄ike nanri han ke m̄it han neriuwe h̄im me Krai. H̄ir nari pewek epei au, h̄ir nesiupani neriuweti nen witeik.

Pol ketike Sailas ten wit Beria

¹⁰ Nepei w̄itaan, m̄it in ne Tesalonaika kerek nises h̄im me Krai h̄ir neriuwet Pol ketike Sailas ten wit Beria. H̄irak̄it ten ein epei au, h̄irak̄it ten w̄inak kerek m̄it ne weiw̄ik me Isrel nau nererik nekine h̄im me Moses me w̄i Sabat. ¹¹ *M̄it en h̄ir yaain nin̄in m̄it ne w̄it Tesalonaika nentar h̄ir nemtau h̄im Pol ketpim, h̄ir hanhanem. Hekrit hekrit h̄ir nekine h̄im me God mau t̄iwei te h̄ir hanhan nan̄rtei menmen Pol ketpim h̄iram yaaim m̄ire h̄im n̄ipaa God ketpim o au. ¹² *M̄it miyap̄ir yap̄irwe ne weiw̄ik me Isrel nises h̄im me Krai. Miyap̄ir han ne Grik h̄ir miyap̄ir niuk m̄ir iuwe, h̄ir netike m̄it ne Grik yap̄irwe nises h̄im me God. ¹³ *Maain m̄it ne weiw̄ik me Isrel ne wit Tesalonaika nemtau Pol wen kewepyap̄ir kat̄ip h̄im me God kar ke n̄ipaa h̄irak k̄ir̄iakem keit wit Beria, h̄ir nan n̄ik̄iak han ke m̄it en h̄ir han kekrit enum. ¹⁴ H̄ir han kekrit enum te m̄it nises Krai h̄ir n̄inaain m̄it nan̄nep Pol kaki te h̄ir neriuwetek kakno wit yan̄im̄in ke wan eik. Sailas ketike Timoti au, h̄irak̄it tepu Beria. ¹⁵ M̄it kerek neriuwet Pol nen netikerek ere h̄ir n̄ipiun wit Atens. Epei au, h̄ir epei nan̄ino n̄ir ein, Pol ketpor kar ik: “Yi eit̄ip Sailas ketike Timoti h̄irak̄it tatnen waswas tatwenayip̄ir tat̄it wit Atens.”

Pol kewepyap̄ir h̄im me God keit wit Atens

¹⁶ Pol wen keit wit Atens kemer̄ir Sailas ketike Timoti, h̄irak han kekrit kentar h̄irak k̄ir m̄it nat̄in ninaan mau tein̄ik yap̄irwe h̄iram mepu wit k̄ir eik e. ¹⁷ *H̄iram mepu

* 17:1 1Te 2:1-2 * 17:3 Lu 24:26; Ap 3:18, 9:22 * 17:4 Ap 13:50 * 17:5 1Te 2:14 * 17:6 Ap 16:20 * 17:7 Lu 23:2; Jo 19:12 * 17:11 Jo 5:39 * 17:12 Ap 13:50 * 17:13 Ap 14:19 * 17:17 Ap 18:19

wit k̄ir eik, te h̄irak ken w̄inak kerek m̄it ne weiw̄ik me Isrel h̄ir netike m̄it ne Grik h̄ir newen̄ipi God, h̄irak ketikerei newepnak nat̄ipan me h̄im me Krai. H̄irak kepno en, h̄irak hekrit hekrit ken wit maket kerek m̄it nesiuwe menmen, h̄irak ketike m̄it miyap̄ir nau en newepnak nat̄ipan h̄im me Jisas Krai. ¹⁸ M̄it han nat̄ip m̄it h̄im me m̄it̄ik Seno, h̄ir netike m̄it han Stoik kerek h̄ir nat̄ip m̄it h̄im me m̄it̄ik Epikurian, h̄ir netike Pol newepnak nat̄ipan menmen. H̄ir m̄it han nat̄ip nar ik: “M̄it̄ik enuk weise t̄ipar ik kat̄ip mekam?” M̄it han nat̄ip nar ik: “H̄irak kat̄ip menmen me God ke m̄it ne wit hak.” H̄ir nat̄ip menmen im nentar Pol ketpor h̄im me Jisas Krai ketike h̄im me m̄it epei naa p̄ike nan̄ikrit. ¹⁹ Te h̄ir net̄iwekhis neriyaak neiȳik nen kaunsil ke wit Ariopagas keit Atens. H̄ir net̄ip̄iwek nar ik: “Haiu hanhan mam̄imtau h̄im ham mit ti hat̄ip m̄it em. ²⁰ H̄im mei ti etpaiyem h̄iram haiu mep̄itariyem te ti etpaiyem te haiu mertei werek werek.” ²¹ M̄it nau wit Atens netike m̄it ne wit ham h̄ir nau en hekrit hekrit h̄ir nau yain yain nat̄ip h̄im h̄ir hanhan nemtau h̄im ham m̄it nisesim.

²² H̄ir nepei net̄ip̄iwek, Pol kekrit kerp n̄im̄in ke m̄it ne kaunsil kat̄ip kar ik: “Yi m̄it ne wit Atens. Hi hertei yi yewen̄ipi t̄ipir yap̄irwe. ²³ Hi heke t̄i herekir wit ki hi h̄ir wit wit yi yewen̄ipi t̄ipir, hi h̄ir k̄inaan kiut̄ip yi yekine menmen im mewik: ‘K̄inaan im me t̄ipir hak haiu m̄it mep̄itari niuk m̄irak.’ Menmen yi m̄it in yep̄itari niuk m̄irak yewen̄ipiyek, hi etpi niuk m̄irak. Niuk m̄irak God.

²⁴ * “God h̄irak kewis t̄i ketike menmen yap̄irwe mewik. H̄irak kin̄in naanm̄ipre nepni metike t̄i te h̄irak ap kepu kekere w̄inak m̄it nim̄iwekek. ²⁵ * H̄irak k̄ir̄iak menmen yap̄irwe, te m̄it nankepik nan̄iak menmen taau. H̄irak h̄irekes kewetai haiu m̄it h̄im̄in te haiu mepu, h̄irak kewetai menmen yap̄irwe. ²⁶ * H̄irak kiut̄ip h̄irak kinai haiu m̄it yap̄irwe haiu merer wit wit mau t̄i. N̄ipaa enum eik h̄irak k̄imat w̄i m̄it nau t̄i h̄irak kehimit̄an wit kerek h̄ir nanwik. ²⁷ H̄irak k̄ir̄iak menmen im te haiu m̄it m̄inmetn̄iwek ere m̄inap̄inek misesik. God ap kerp yan̄im̄in ke haiu m̄it niut̄ip niut̄ip au. ²⁸ H̄irak kekepai haiu mepu t̄i haiu mamno in mamno ein. H̄irak k̄ire m̄it han ni nertei iuwe h̄ir nekine h̄im o h̄ir nine henyē h̄ir nat̄ip nar ik: ‘Haiu m̄it haiu n̄ikerek ne God.’ ²⁹ * Haiu n̄ikerek n̄irak te haiu ap han ekitet h̄irak k̄ire gol o silva o nan m̄it n̄ir̄iakem h̄iram mar ke God au. ³⁰ * N̄ipaa m̄it ap nertei God au, te h̄irak ap kat̄ip enum me menmen h̄ir n̄ir̄iakem au. In ek God kat̄ip h̄im manp m̄it yap̄irwe nau nerer wit wit nar ik: ‘Yi eiweik̄in sip eiwet menmen enum.’ ³¹ * God epei k̄imat w̄i h̄irak maain skelim m̄it miyap̄ir yap̄irwe werek werek kakriuwe m̄it̄ik h̄irak kehimit̄anek h̄irak kakr̄iak menmen im. God h̄irak epei keteik̄in haiu m̄it yap̄irwe maain h̄irak kakr̄iak menmen im kentar h̄irak k̄ik̄iak m̄it̄ik ik n̄ipaa kaa h̄irak kekrit kepu.”

³² M̄it en h̄ir nemtau Pol kat̄ip ke m̄it̄ik kaa P̄ike kekrit kepu, m̄it han nat̄ip nitetnaan nenwes̄isek. Au, m̄it han net̄ip̄iwek nar ik: “Maain haiu mam̄imtau ti et̄ip menmen im eteipim.” ³³⁻³⁴ Epei au, Pol k̄inaaiw̄ir m̄it ken. M̄it han nen netikerek nises h̄im me God. M̄it̄ik ke m̄it in nises h̄im me God h̄irak m̄it̄ik ke kaunsil Ariopagas niuk m̄irak Daionisias. M̄ite piut̄ip niuk m̄ire Damaris h̄ire wetike m̄it miyap̄ir han nises h̄im me God.

18

Pol kat̄ip m̄it miyap̄ir ne Korin h̄im yaaim me Krai

¹ Pol kat̄ip h̄im me Krai keit Ariopagas epei au, h̄irak k̄inaaiw̄ir wit Atens ken wit Korin. ² * H̄irak ken wit Korin, h̄irak k̄ir m̄it̄ik hak niuk m̄irak Akwila kerek n̄ipaa miye p̄irak winaak keit wit Pontas. H̄irak ketike m̄ite p̄irak Prisila in ek n̄inaaiw̄ir wit iuwe Itali nan Korin nentar m̄it̄ik iuwe Klodias kerek kin̄in naanm̄ipre m̄it kat̄ip kar ik: “M̄it yap̄irwe ne weiw̄ik me Isrel h̄ir en̄inaaiw̄ir wit Rom.” H̄irak Pol ken ³ * kau w̄inak k̄ir

* 17:24 1Kin 8:27; Ap 7:48 * 17:25 Sam 50:12; Ais 42:5 * 17:26 Diu 32:8 * 17:26 Ais 55:6; Sam 145:18; Jer 23:23 * 17:29 Jen 1:27; Ais 40:18-20, 44:10-17; Ap 19:26 * 17:30 Ap 14:16 * 17:31 Sam 9:8, 96:13; Ap 10:42 * 18:2 Ro 16:3 * 18:3 Ap 20:34; 1Ko 4:12

kekepi nime wɪnak laplap kentar hɪrak nɪpaa (hɪrak ap kises hɪm me krais wen au) hɪrak kime menmen im keit pewek mererim, kar ke in hɪr nimaam. ⁴ Me wɪ Sabat yapɪrwe Pol ken wɪnak ke mɪt ne Isrel ein kerek hɪr nekine hɪm me Moses, hɪrak ketikeri newepnak natɪpan, hɪrak kare kakteiknor hɪm mɪrak yaaim me Krais te hɪr enisesim

⁵ *Me wɪ Sailas ketike Timoti tɪnaaiwɪr provins Masedonia tan wit Korin, Pol ap pɪke kime wɪnak ke laplap au. Hekrit hekrit hɪrak katɪp mɪt ne weiwɪk me Isrel nau en ketpor kar ik: “Jisas hɪrak Mɪtɪk Krais kerek God nɪpaa kehimitanek kan kɪkaap mɪt ne Isrel.” ⁶ *Hɪr au nemnɪnɪwek hɪm mɪrak netpɪwekɪt enum, te Pol kɪtanɪk laplap mɪrak keteiknor God ap kesak menmen enum mɪr au mepu, hɪrak ketpor, “Yi yayi te yi yayi. Hɪram menmen mai au, hɪram menmen mi. Me in ek hi eweikɪn sip eweti, hi eno mɪt ap ne weiwɪk me Isrel etpor hɪm yaaim me Krais.” ⁷ Epei au, hɪrak kɪnaaiwɪr wɪnak ke mɪt en nererik nekine hɪm me Moses, hɪrak ketike Sailas, Timoti ten tau wɪnak ke mɪtɪk hak niuk mɪrak Tisias Jastas. Hɪrak ap ke weiwɪk me Isrel te hɪrak kises hɪm me God. Wɪnak kɪrak kɪwaaɪ kɪrapɪt wɪnak ke mɪt ne Isrel kerek hɪr nau nererik nekine hɪm me Moses en. ⁸ *Mɪtɪk niuk mɪrak Krispas hɪrak kinɪn naanmɪpre mɪt ne wɪnak kerek mɪt ne Isrel nererik nekine hɪm me Moses en, hɪrak ketike mɪte pɪrak nɪkerek nɪrak nises hɪm me mɪtɪk iuwe Krais. Mɪt yapɪrwe nau wit Korin nemtau hɪm me God te hɪr nisesim, Pol ketike Sailas tɪkɪri.

⁹ *Wɪtaan ham Pol kɪwaaɪ kɪtyak, Mɪtɪk Iuwe God ketpɪwek kar ik: “Ti ap hɪnaain au. Ti wen etɪp mɪt hɪm mai. ¹⁰ *Hi hau hetikewit, mɪtɪk kiutɪp ap te kakitep au kakɪntar mɪt yapɪrwe neit wit ik e hɪr nises hɪm mai.” ¹¹ Epei au, Pol kepu wit eik me tito miutɪp wenke mar hispɪnak kiutɪp (6), hɪrak katɪp mɪt miyapɪr hɪm me God.

¹² Me wɪ im mɪtɪk iuwe ke Rom kehimitan mɪtɪk Galio hɪrak ap ke weiwɪk me Isrel, hɪrak kinɪn naanmɪpre provins Akaia. Hɪrak kɪre mɪtɪk iuwe gavman ke mɪt ne Grik, te hɪr mɪt ne weiwɪk me Isrel nau en nekiyan niutɪp neithis Pol neriyaak neiyɪk nen mɪtɪk iuwe Galio hɪr nesiuwe hɪm netpɪwek nar ik: ¹³ “Mɪtɪk ik kari han ke mɪt te hɪr ap nises hɪm me Moses hɪr ap newenɪpi God werək werək au.” ¹⁴ Pol kare kaktɪp hɪm te mɪtɪk iuwe Galio katɪp mɪt en ketpor kar ik: “Yi mɪt ne Isrel. Mɪtɪk ik kɪrɪak menmen enum kekintɪp menmen o kenep mɪtɪk kaa te hi herp hemtau menmen yi yetpewem. ¹⁵ *Au, hɪram menmen me hɪm metike niuk mei me hɪm me Moses yi yisesim. Yi hɪras eiyitpim ere werək. Hi au hɪnapen emtau menmen weinɪm marim.” ¹⁶ Hɪrak katɪp epei au, hɪrak katɪp mɪt plisman nɪrak hɪr neri nen witeik. ¹⁷ Epei au, hɪr mɪt en neithis mɪtɪk iuwe hak kinɪn naanmɪpre mɪt nises hɪm me Moses hɪr neriyaak nen nerp witeik nakɪp. Mɪtɪk Galio ap han kekrit ke menmen im au, hɪrak katɪp kar ik: “Menmen weinɪm.”

Pol pɪke ken wit Antiok ke provins Siria

¹⁸ *Pol kepu wit Korin ketike mɪt nises hɪm me God me wɪ yapɪrwe. Epei au, hɪrak kau sip ketike Prisila wetike mɪtɪk kɪre Akwila, hɪr nerekir wan nen provins Siria. Nɪpaa hɪr nau sip wen au, Pol katɪp God hɪm me kɪmat wɪ keriuwesɪs menmen. Wɪ epei au, hɪrak mɪtɪk kime Pol paan kɪrak keit wit Senkria (keteikɪn mɪt wɪ hɪrak keriuwesɪs menmen me hɪrekes hɪram epei au). ¹⁹ *Hɪr nɪpiun wit Efesas, Prisila wetike mɪtɪk kɪre Akwila hɪr nau en. Pol ken wɪnak kerek mɪt nau nererik nekine hɪm me Moses en, hɪrak ketike mɪt ne weiwɪk me Isrel hɪr newepnak natɪpan me hɪm me Krais. ²⁰ Hɪr nitɪwekhi kaku kaktikeri me wɪ yapɪrwe te hɪrak kewenhi au. ²¹ *Hɪrak ketpor kar ik: “God hanhan hi pɪke enen te hi enen eri.” Hɪrak ketpor epei au, hɪrak kerekek kau sip kɪnaaiwɪr wit Efesas. ²² Hɪrak kɪpiun wit Sisaria epei au, hɪrak kɪnaaiwɪr sip ken wit eik keke tɪ ken wit Jerusalem en kɪr mɪt nises hɪm me God ein. Epei au, hɪrak pɪke ken wit Antiok.

Pol pɪke kepno ein ein kɪkaap mɪt kerek nises hɪm me Krais

* 18:5 Ap 17:14-15, 9:22 * 18:6 Ap 13:46, 51, 20:26; Lu 9:5 * 18:8 1Ko 1:14 * 18:9 1Ko 2:3 * 18:10 Jos 1:9;
Ais 41:10; Jer 1:8; Jo 10:16 * 18:15 Ap 23:29, 25:18-19; Jo 18:31 * 18:18 Ap 21:24 * 18:19 Ap 17:17 * 18:21
Ro 1:10; 1Ko 4:19; Je 4:15

²³ Pol kepu wit Antiok wi ham, hirak kinaaiwir mit en ken provins Galesia ketike provins Frisia kerer wit kike kike em kikaap mit kerek nises him me God han tokik nepu.

Apolos katip mit miyapir ne wit Efesas him me Krai

²⁴ Wi ham, mitik hak niuk mirak Apolos, hirak ke weiwik me Isrel, nipaa miye winaak keit wit Aleksandria, hirak kan kau wit Efesas. Hirak kertei katip him yaaim, hirak kertei him me God mau tiwei werek werek. ²⁵* Mit nipaa neteikniwek menmen me Mitik Iuwe God te hirak han yaaik wisenum keriuwe him me God katip mit menmen yapirwe Jisas epei kiriakem. Te hirak kertei menmen me Jon kerek nipaa kikir mit keriuwe tipar weinim. ²⁶* Hirak kan winak ke mit ne Isrel nau nererik nekine him me Moses en, hirak katip him iuwe ap kinaain mit au. Akwila ketike Prisila nemtau hirak katip epei au, hir neriyaak nen winak kir netpiwek nekepik kertei werek him me Jisas epei kan ti kikaap haiu mit hirak kaa God pike kikiak kekrit kepu. ²⁷* Hir netpiwek menmen im epei au, Apolos han kitet kakno provins Akesia ke Grik te mit en nises him me God nekine tiwei natip mit nises God en hir naanmamrewek. Hirak ken en, hirak kikaap mit en kerek nises him yaaim me Krai nentar God kerekyor yaaim. ²⁸ Hirak ketike mit ne weiwik me Isrel newepnak natipan te hirak keriuwe him iuwe mirak hirak keteikin mit miyapir him me mit en hiram ap yaaim. Hirak keriuwe him me God mau tiwei, hirak katip mit keteiknor Mitik Jisas kerekek hirak Mitik Krai kerek God kehimitanek kikaap mit.

19

Pol katip mit miyapir neit wit Efesas him yaaim me Krai

¹* Mitik Apolos wen kepu wit Korin, Pol kepno ken kiun provins Galesia ketike Frisia ere kipiuu wit Efesas. Kipiuu Efesas, hirak kir mit han nises him me Jisas. ²* Te hirak kitorhi kar ik: "Nipaa yi yises him me Jisas God Himin Yaaik kan kau kekre han ki o au?" Hir neweniwekhi nar ik: "Haiu ap memtau God Himin Yaaik kepu au." ³ Pol pike kitorhi, "Hir nikri nekine niuk me keimin?" Hir natip nar ik: "Hir nikrai nekine niuk me Jon."

⁴* Pol katip kar ik: "Jon kikir mit kerek neweikin sip newet menmen enum, hirak katip mit ne weiwik miutip me Isrel hir enises hirak mitik kerek maain kaknen. Hirak niuk mirak Jisas, hirak Mitik Krai kerek God kehimitanek kikaap haiu mit." ⁵ Hir nemtau menmen im, hir newis Pol kiki keriuwe tipar kekine niuk me Mitik Iuwe Jisas. ⁶* Hirak kiki epei au, Pol kewis his menteri te God Himin Yaaik kan kau kekre han kir keneisesi hir natip him ham nipaa hir nerteiyem au, hir natip him me God. ⁷ Pol kiriak menmen im me mit nar ke hiswiyen wik (12).

⁸ Hirak kiriak menmen im epei au, Pol ken winak kerek mit ne weiwik me Isrel nau nererik nekine him me Moses. Hirak katip mit him me God, hirak ap kinaain mit au. Hirak ketpor ere wenke wikak, hirak ketikeri newepnak natipan. Hirak kare kakri han kir te hir han kitet menmen hirak ketpor me God kinin naanmipre mit. ⁹* Mit han au enun han tokik hir ninapen nanisesim, hir natip enum me menmen me God mit in nisesim me ninaan me hir mit yapirwe. Hir natip enum te Pol ketike mit hir nises him mirak ninaaiwir mit en. Hekrit hekrit Pol ken winak skul ke mitik Tirinas ketike mit hir newepnak natipan him me God. ¹⁰ Hirak kiriak menmen marim me tito wik, te mit yapirwe nau provins Esia, hir mit ne Isrel, hir mit han ne weiwik ham nemtau him yaaim me Mitik Iuwe Krai.

Him me nikerek ne mitik Siva

¹¹* God kiriak menmen yaaim keriuwe Pol kikaap mit keriuwerem. ¹²* Mit han neit laplap hankisip o laplap iuwe miwaai yink ke Pol hir neiyim nen mit ninap te mit han

* 18:25 Ro 12:11; Ap 19:3 * 18:26 Ap 19:8 * 18:27 2Ko 3:1; Kl 4:10 * 19:1 1Ko 3:6 * 19:2 Ap 2:38, 8:16;
Jo 7:39 * 19:4 Mt 3:1-2 * 19:6 Ap 8:17 * 19:9 2Ko 6:14-18; 2Ti 1:15 * 19:11 Ap 14:3 * 19:12 Ap 5:15

nɪnap hɪr nɪre yaain, mɪt han herwe mersɪsi hɪram metpaan menpɪn mekeɪpnor hɪr nɪre yaain.

¹³ *Mɪt han ne weiwɪk me Isrel hɪr nepno neprer wit wit nepɪr herwe enum mekre mɪt. Wɪ ham mɪt han in hɪr nanɪpɪr herwe nanriuwe niuk me Jisas. Hɪr natɪp herwe enuk nar ik: “Haiu metpi mekre hɪr ke Jisas kerek Pol katɪp mɪt en ek. Yi einopɪn ekeɪpɪn mɪtɪk ik.” ¹⁴ Hɪr nɪkerek hispɪnak wik (7) ne mɪtɪk iuwe pris niuk mɪrak Siva ke weiwɪk me Isrel, hɪr keriyen nɪrɪak menmen marim. ¹⁵ *Au, herwe enuk ketpor kar ik: “Hi hertei Jisas, hi hertei Pol, te yi mɪt yi neimɪn a?” ¹⁶ Mɪtɪk kerek herwe enuk kersɪsek kekrit kanɪp wɪsenum kerekir yɪnk kɪr kewep klos mɪr te hɪrak kinɪni. Hɪr nɪrɪr nɪnaaiwɪr wɪnak hemkre merer yɪnk kɪr hɪr ne yɪnk weinɪk nɪrɪr. ¹⁷ *Mɪt han yapɪrwe ne Isrel, mɪt han ne weiwɪk ham, hɪr nau wit Efesas nemtau me menmen im te hɪr nepɪrɪpɪr newenɪpi niuk me Jisas. ¹⁸ Mɪt miyapɪr yapɪrwe kerek nises hɪm me God nan newepyapɪr menmen enum hɪr nepei nɪrɪakem. ¹⁹ Mɪt miyapɪr han, kerek netenwo henpɪn o marila menmei marim, hɪr neit tɪwei mɪr meteɪknor menmen im hɪr neiyɪm nan newɪrem mekre si me ninaan me mɪt yapɪrwe. Mɪt han newenhis pewek me mɪt newɪrem neiyɪm neit tɪwei im hɪram mar 50,000 pewek silva. ²⁰ *Marim hɪm me Mɪtɪk Iuwe Kraiss men merer wit wit te mɪt miyapɪr yapɪrwe nisesim.

Mɪt ne wit Efesas nesikeyaanmi nare nanɪnep Pol

²¹ *Menmen im epei man, God Hɪmɪn Yaai kari han ke Pol te hɪrak han kitet kakno provins Masedonia kaktike Akaia. Te maain, hɪrak kakno wit Jerusalem. Pol katɪp kar ik: “Hi ano wit Jerusalem epei au, te hi eno wit Rom.” ²² *Pol keruwet mɪtɪkɪt wik hɪrakɪt tekepik, hɪrakɪt tinɪn ten Masedonia, hɪrak wen kepu provins Esia.

²³ *Me wɪ im, mɪt han neit wit Efesas han enuk nentar mɪt nises hɪm me Mɪtɪk Iuwe Kraiss. ²⁴ *Mɪtɪk hak niuk mɪrak Demitrias hɪrak kime menmen keruwet silva. Hɪrak kime wɪnak kike kike silva kɪre wɪnak iuwe ke tɪpir niuk mɪre Atemis mɪt nen newepɪpi niuk mɪre nekerek. Menmen hɪrak kimaam hɪrak ketike mɪt han nesiuwerem men mɪt hɪr neit pewek yapɪrwe mererim. ²⁵ Te hɪrak kenɪne mɪt nime menmen me silva netike mɪt han hɪr nɪrɪak menmen mar ke hɪr nɪrɪakem hɪr nererik, hɪrak ketpor kar ik: “Yi mɪt yi yertei haiu meit pewek me menmen metike menmen meiyam meruwet menmen im haiu mɪrɪakem. ²⁶ *Yi epei yɪr menmen, yi yemtau menmen mɪtɪk ik Pol kɪrɪakem keit wit kaiu Efesas kerek au. Ke provins Esia Pol kari han ke mɪt miyapɪr yapɪrwe hɪr neweikɪn sip newet menmen, hɪrak ketpor kar ik: ‘Menmen mɪt nimaam mɪre teinɪk ninaan mewik hɪram ap mɪre God au. Hɪram memɪpɪn.’ ²⁷ Menmen im Pol ketpim maain hɪram mamnip mɪt hɪr han ekitet menmen haiu mɪt in mɪrɪakem hɪram enum. Im keremem au. Wɪnak yaaik ke teinɪk ninaan mewik iuwe me mɪte paiu Atemis maain mamre niuk weinɪm te mɪt nanisesye au. Mɪt yapɪrwe neit Esia netike mɪt nerer wit wit newenɪpi niuk mɪre.”

²⁸ Mɪt yapɪrwe nemtau hɪm mɪrak epei au, hɪr han enuk nenepɪp natɪp nar ik: “Atemis pe Efesas hɪre yaaip iuwe.” ²⁹ *Mɪt nerer wit wit ke wit iuwe Efesas nenepɪp natɪp. Mɪt han nen neithis Gaias ketike Aristakas hɪrakɪt te provins Masedonia kerek tekite Pol tepno ein ein, hɪr neriyakɪt neiyɪt nen wit kerek mɪt nau nererik nemtau menmen. ³⁰ Pol hɪrekes hanhan kakno ein kaktɪp mɪt menmen te mɪt han en nises hɪm me God newenek. ³¹ *Mɪt han hɪr mɪt iuwe gavman ne provins Esia kerek nɪre nɪrak yinan o wariyakɪt nɪrak hɪr nesiuwe hɪm netpɪwek hɪrak ap kakno kaktɪp mɪt menmen au emɪt.

³² Mɪt han neit wit mɪt nererik newik hɪr natɪp hɪm ham, mɪt han natɪp hɪm ham nentar hɪr yapɪrwe nepɪtari nenmak te hɪr nererik nau en. ³³ Mɪt han ne weiwɪk me Isrel neruwet mɪtɪk niuk mɪrak Aleksanda kerp kinɪn kentɪr kɪnaan te mɪt han en han kitet

* 19:13 Mk 9:38 * 19:15 Mk 1:24, 34 * 19:17 Ap 5:5, 11 * 19:20 Ap 12:24 * 19:21 Ap 23:11; Ro 1:13
 * 19:22 Ro 16:23; 2Ti 4:20 * 19:23 2Ko 1:8 * 19:24 Ap 16:16 * 19:26 Ap 17:29 * 19:29 Ap 20:4, 27:2; Kl
 4:10; Fm 24 * 19:31 2Ti 1:15

h̄irak kerekek kin̄in k̄ir̄iak menmen enum im. H̄irak k̄ik̄iam his kesinor h̄ir enkind̄ip en̄imtau menmen h̄irak kak̄it̄pim. ³⁴ Au, m̄it en nertei Aleksanda h̄irak ke Isrel, h̄ir yap̄irwe nat̄ip nerekir̄iw̄ek h̄im nat̄ip nar ik: “Atemis pe Efesas h̄ire yaaip iuwe.” H̄ir nenep̄ip narek ere 2 aua.

³⁵ Maisiu kike, kuskus ke wit Efesas h̄irak kenip m̄it en nekint̄ip nau neit h̄irak ketpor kar ik: “Yi m̄it ne Efesas. M̄it yap̄irwe nertei wit kiau ik e h̄irak wit naanm̄ipre w̄inak iuwe ke tein̄ik ninaan mewik me m̄ite iuwe yaaip Atemis wetike nan m̄it newen̄ipiyek n̄ipaa kau nepni kenke kan. ³⁶ M̄it̄ik kei ap kakt̄ip menmen im h̄iram memip̄in au, te yi m̄it eikint̄ip yi ap ȳir̄iak menmen enum waswas au emit. ³⁷ Yi epei yeithis m̄it̄ik̄it wik it te h̄irak̄it ap tekint̄ip menmen meit w̄inak ke Atemis o netp̄iwe enum au. ³⁸ M̄it̄ik Demitrias ketike m̄it h̄ir n̄ir̄iak menmen m̄irak nare nansiuwe h̄im m̄it̄ik h̄ir en̄ino m̄it iuwe masistret h̄ir nanmer̄ir w̄i h̄ir nan̄imtau h̄im me m̄it. H̄ir nansiuwe h̄im ein, ³⁹ o au en, yi hanhan eit̄ip h̄im meiyam em, yi wen eimer̄ir w̄i me haiu m̄it ne wit Efesas haiu mererik memtau h̄im me m̄it iuwe ne witeik. ⁴⁰ M̄it iuwe ne Rom h̄ir nansiuwe h̄im nant̄ip haiu m̄it m̄ir̄iak enum mesiuwe h̄im mesikeyaanmi. Haiu m̄it iuwe ap te metpor yi yenmak yi ȳir̄iak menmen marim au.” ⁴¹ H̄irak kat̄ip epei au, h̄irak kesiuwe m̄it en h̄ir nen wit k̄ir eik.

20

Pol keke t̄i kepno provins Masedonia ketike Grik

¹ M̄it nererik nesikeyaanmi epei au, Pol ken̄ine m̄it kerek nises h̄im me Jisas keyewewi ketpor h̄im mamkepi nanises h̄im me God werek werek. Te h̄irak k̄inaiw̄iri kakno provins Masedonia. ² H̄irak ken k̄ipiun provins Masedonia, h̄irak kerekir kau n̄im̄in ken kerer wit wit kat̄ip m̄it h̄im m̄irak yap̄irwe mamkepi nanises h̄im me God werek werek. Epei au, h̄irak ken provins Grik. ³ H̄irak kepu en wenke wikak. H̄irak kepu en wenke wikak, h̄irak kare kaku sip kakno Siria, h̄irak kemtau m̄it han h̄ir nimen̄ip̄in nank̄ip, te h̄irak han kitet kakno kakitet provins Masedonia ere h̄irak k̄inaiw̄irek k̄ipiun provins Siria. ⁴ *Sopata n̄ikan ke Piras ke wit Beria, h̄irak ketike Aristakas, Sekandas h̄irak̄it te wit Tesalonaika, h̄irak̄it tekite Pol tariyak̄it ten. M̄it̄ik Gaias ke wit Debi, Timoti, Tikikas ketike Trofimas te Esia, h̄irak̄it tetike Pol nariyan nen. ⁵ H̄ir m̄it nin̄in nen nemeriyei neit wit Troas. ⁶ H̄ir nemeriyei neit ein, haiu mau wit Filipai ere w̄i m̄it nererik ap newis yis mekre bret m̄ir han tewen̄in menmen God kerekoyorem h̄iram epei au. Menmen im epei au, haiu m̄inaaiw̄ir wit Filipai mau sip ere w̄i hisp̄inak (5), haiu m̄ipiun wit Troas. Haiu men m̄ipiun wit Troas, haiu metike m̄it nemeriyei mau en ere w̄i hisp̄inak wik (7).

Pol k̄ik̄iak Yutikas kerek h̄irak kaa keit wit Troas, h̄irak p̄ike kekrit kepu

⁷ *Me w̄i Sabat me w̄itaan haiu m̄it yap̄irwe mererik maam menmen han tewen̄in menmen Jisas k̄ir̄iakem haiu mewen̄ipi God. Pol kat̄ip m̄it en menmen. H̄irak kare teipmen kakno te h̄irak ketpor h̄im ere w̄i n̄im̄in. ⁸ M̄it epei neit si yap̄irwe newis̄im mekre haau mau niu meit w̄inak haiu mau mererik mekrerek. ⁹ M̄it̄ik pip̄iak niuk m̄irak Yutikas kau windo me w̄inak. Pol wen kat̄ip kat̄ip, h̄irak k̄inap̄ip̄i k̄iwaai k̄inat̄in. K̄iwaai k̄inat̄in o, h̄irak kenke kau niu ken kiun t̄i. M̄it nekiuwe nen n̄ik̄iak n̄irek nepei au kaa. ¹⁰ *Pol kekint̄ip kekiuwe ken k̄irek, h̄irak kenke kenterik kesiuwewik. Epei au, h̄irak kat̄ip kar ik: “Yi ap han enuk au emit! H̄irak kaa te in ek p̄ike kekrit kaku.” ¹¹ H̄irak kat̄ip epei au, h̄irak ketikeri p̄ike n̄iniu nen w̄inak h̄irak kewep niu o bret ketikeri nekiyan naam. Epei au, h̄irak ketikeri newepnak ere wanewik. Wanewik, Pol k̄inaiw̄iri. ¹² Pol k̄inaiw̄iri, h̄ir neithis pip̄iak ik kerek n̄ipaa kenkew̄in kaa Pol p̄ike k̄ik̄iak, h̄ir nen w̄inak m̄ir h̄ir han yaaik iuwe.

Pol k̄inaaiw̄ir wit Troas k̄ipiun wit Mailitas

¹³ Haiu min̄in men mau sip merekir wan ere m̄ipiun wit Asos, kerek Pol kat̄ip kakwenyip̄ir sip. N̄ipaa h̄irak ketpai menmen im kentar h̄irak k̄inap̄en sip, h̄irak

* 20:4 Ap 19:29, 21:29; Ef 6:21 * 20:7 Ap 2:42, 46 * 20:10 1Kin 17:21

hanhan keke ti kakno ein. ¹⁴ H̄rak kewenaiyip̄r keit Asos epei au, haiu metiw̄ekhis men mau sip m̄inaaiw̄r wit Asos men ere miun Mitilini. ¹⁵ Haiu m̄ipiun Mitilini epei au, haiu me w̄i ham wanewik men mesipat wit Kaios. Haiu wen men me w̄i ham hekrit haiu men mesipat wit Semos. Wit Semos epei au, w̄i ham haiu m̄ipiun wit Mailitas. Sip m̄iwaai meit ein. ¹⁶ Pol epei han kitet h̄rak kau sip ap kakno wit Efesas kentar h̄rak kinapen kaku provins Esia w̄i yap̄rwe. H̄rak hanhan kakno waswas kakiun Jerusalem me w̄i Pentekos.

Pol kat̄ip h̄m m̄irak men m̄it iuwe nises God neit wit Efesas

¹⁷ *Pol wen kepu sip keit Mailitas h̄rak keriuwet m̄it̄ik hak kat̄ip m̄it iuwe ne weiw̄ik me God neit Efesas te h̄r en̄nen Mailitas en̄rek. ¹⁸ *Ewaai meruri h̄r m̄it ne Efesas epei nan, Pol ketpor kar ik: “Yi epei yertei me w̄i hi hin̄n han Esia hau hetikewi yi yertei menmen hi hisesim. ¹⁹ *Yi yertei me w̄i yap̄rwe m̄it han ne weiw̄ik me Isrel h̄r nimen̄p̄n nat̄pan naniyep te h̄r nenip menmen im menip han kai kekrit h̄r newaank h̄ras. Hi ap ewen̄pi niuk mai au. Hi h̄r̄ak menmen M̄it̄ik Iuwe Krai kehim̄tenewem, w̄i ham hi h̄k̄it henterim. ²⁰ Hi ap hepakin h̄m mamkepi me w̄i hi hewepyap̄r h̄m me God yi yau w̄inak ke m̄it kerek nekine h̄m me Moses yi yererik en o yau w̄inak mi miut̄ip miut̄ip. ²¹ Hi epei hetpi yi m̄it ne weiw̄ik me Isrel netike yi m̄it ne weiw̄ik ham, hi epei hetpi h̄m manp eiweik̄n sip eiwet menmen enum eiyises h̄m me M̄it̄ik Iuwe kiau Jisas. ²² *In ek hi hises h̄m God H̄m̄n Yaaik ketpewem te hi eno wit Jerusalem. Hi hep̄itari menmen m̄it nanrekyewem nan̄it ein. ²³ *Hi hertei kerekek God H̄m̄n Yaaik epei ketpo merer wit wit m̄it nanrekyo enum nanw̄ire akre w̄inak enuk.

²⁴ * “Hi han kitet hi hahi te hi ehises menmen n̄paa M̄it̄ik Iuwe Jisas kehim̄tena hi ehisesim, h̄ram menmen wein̄m. God epei k̄r̄ak m̄it menmen yaaim keriuwe Jisas Krai te h̄rak kehim̄tena hi hetpor h̄m yaaim me menmen im.

²⁵ “Yi eiȳmtewem. N̄paa hi hen yi m̄it yap̄rwe hewepiyap̄r h̄m me God kin̄n naanm̄pre haiu m̄it. In ek hi hertei maain hi ap eri meiyam au. ²⁶ *Te hi petepin hetpi h̄m manp, m̄it̄ik kiut̄ip ke yi m̄it maain kakno si tat̄knenik h̄ram menmen mai au. ²⁷ H̄ram menmen mai au mentar hi ap heripak̄n h̄m mei me menmen me God kakin̄n naanmamre haiu m̄it au. ²⁸ *Yi naanempre h̄ras yetike m̄it kerek God H̄m̄n Yaaik kehim̄teni yi naanm̄pri. Yi yar ke m̄it naanm̄pre sipsip yi naanempre m̄it ne weiw̄ik me God. H̄rak kenip m̄it h̄r ne weiw̄ik m̄irak keriuwe hemkre me N̄kan k̄rak Jisas w̄i h̄rak kaa kentar nu tentarak̄t. ²⁹ *Hi hertei hi anaiw̄ri epei au, maain m̄it nan̄nen n̄m̄n ke yi m̄it nanriwaank han ki nanriuwe menmen enum h̄r nan̄tpiyem. M̄it in h̄r nanre nepere enum men n̄m̄n ke sak nam̄p newaankem, h̄r nan̄nen nanriwaank. ³⁰ *Maain m̄it han ne yi m̄it h̄r nant̄ip h̄m memip̄n nanri han ke m̄it han ne yi m̄it kerek yises h̄m me God te h̄r enisesim. ³¹ *Yi naanmamre h̄ras me menmen im, yi han ekitet me tito wikak hi w̄itaan wanewik hetpi h̄m manp me menmen me God te yi eiyisesim, hi h̄k̄iti hekepi w̄isenum.

³² * “In ek hi hitehi God h̄rak naanmam̄pri te h̄m me God h̄rak kakrekyi yaaim h̄ram mamkepi te yi eiyu werek werek. H̄rak kakweti menmen m̄irak yaaim h̄rak maain kakwet m̄it n̄rak em. ³³ *Hi ap hemkre menepam heit pewek me yi m̄it o laplap mi au. ³⁴ *Yi epei yertei hi h̄r̄ak menmen heriuwe his mai hi ekerwo laplap me w̄inak sel te hi heit pewek mererim. Hi hetike m̄it̄ik̄t wariyak̄t tai naanm̄praw̄r h̄ras me menmen. Yi au. ³⁵ *Marim hi epei heteikni yi eir̄ak menmen iuwe te yi eikaap m̄it miyap̄r h̄r ap manpenun neit n̄r̄ak menmen au. Yi han ekitet menmen n̄paa Jisas ketpim. H̄rak

* 20:17 Ap 18:21 * 20:18 Ap 18:19, 19:10 * 20:19 Ap 20:3 * 20:22 Ap 19:21 * 20:23 Ap 9:16, 21:4, 11
 * 20:24 Ap 21:13; 2Ti 4:7 * 20:26 Ap 18:6 * 20:28 1Ti 4:16; 1Pi 5:2-4 * 20:29 Mt 7:15; Jo 10:12 * 20:30
 1Jo 2:19 * 20:31 Mk 13:37; Ap 19:8, 10; 1Te 2:11 * 20:32 Ap 26:18 * 20:33 1Sml 12:3; 1Ko 9:11-12 * 20:34
 Ap 18:3; 1Te 2:9 * 20:35 Mt 10:8

katip kar ik: ‘Yi eiwet mit menmen hiram minin mit hir nanweti menmen, te yi han yaaik eiyu.’ ”

³⁶* Pol ketpor epei au, hirak ketikeri nitehir newen ninip nitehi God menmen. ³⁷ Hir nitehi God menmen epei au, hir nikitek neiyewewik netpiwek, “Ti yaaik eno e.” ³⁸* Pol ketpor kar ik: “Maain hi ap pike eri meiyam au,” te mit en hir han toenuk neriuwerek. Hir netpiwek epei au, hir neriuwetek kau sip ken.

21

Pol ketike wariyakit tirak tau sip tatno Jerusalem

¹ Haiu metpor “Eiyu en,” te haiu mau sip minaiwiri men. Haiu minaiwiri men, haiu merekir wan metin ke ninin mesipat wit Kos. Wi ham haiu mesipat wit Ros. Haiu mesipat wit Ros, haiu men ere mpiun wit Patara. ² Haiu mpiun wit Patara, haiu menke minaiwir sip im minmatin sip ham mamrei mamno Finisia te haiu man mewim men. ³ Haiu men ere haiu mir Saipras te haiu mesipatek men pinak ke his yaaim wen mepno ere mpiun provins Siria. Haiu menke minaiwir sip meit wit Taia, wit kerek mit nau sip naninke menmen mekre sip. ⁴* Haiu epei men mir mit han nises him me Mitik Iuwe Krai te haiu mau metikeri me wi hispinak wik (7). God Himin Yaaik kikiak han ke mit en te hir natip Pol ap kakno wit Jerusalem. ⁵* Au, wi hispinak wik (7) haiu minaiwiri men. Hir mit netike miyapir nikerek nir neriuwetai ere haiu men تنهاان ek. Haiu men تنهاان ek, haiu mewen ninip mitehir haiu mitehi God menmen. ⁶ Haiu meketanhis haiu metpor “Eiyu en.” Haiu metpor epei au, haiu men mau sip, hir mit en pike nen witeik.

Agabas katip Pol menmen God Himin Yaaik keteikniwekem keit wit Sisaria

⁷ Haiu mau sip pike men minaiwir wit Taia men ere mpiun wit Tolemes. Haiu mpiun Tolemes, haiu men mir mit en nises him me Krai haiu mau metikeri wi miutip. ⁸* Wanewik haiu mit metike Pol minaiwir Tolemes men ere mpiun wit Sisaria. Haiu mpiun Sisaria, ein ek haiu men mau winak ke Filip mitik kerek katip mit miyapir him yaaim me Krai. Hirak kiutip ke mit hispinak wik (7) nipaa mit nehimiteni naanmipre menmen me miyapir mikaan nir epei naa. ⁹* Hirak kine nikerek hiram (o hiram) tekyaa (4), hir neit mikaan wen au, hir newepyapir menmen maain mamnen.

¹⁰* Haiu mepu en wi ham, mitik profet niuk mirak Agabas kinaaiwir provins Judia kan Sisaria. ¹¹* Hirak kan Sisaria, hirak keit waai let ke Pol keiyik kesenkek hirekes his hit mirak keriuwerem. Hirak kesenkek his hit keriuwerem te hirak katip kar ik: “God Himin Yaaik katip kar ik: ‘Mitik ke let ik e maain kakno wit Jerusalem, mit ne weiwik me Isrel nantiwekhis nansenkekik kar ik nanwet mit ne weiwik ham ek.’ ”

¹²* Hirak katip epei au, haiu metike mit han en metpiwek mewenek mar ik: “Ti ap eno wit Jerusalem au ekit.” ¹³* Au Pol kwenhi kar ik: “Yi yenmak yi yikit yari han kai? Hi han kitet hiram yaaim te hi ano winak enuk kerekek au. Hi han kitet hiram yaaim te hi hatip mit miyapir him me Mitik Iuwe Jisas mit han hir naniyep hi hahi, hiram menmen weinim.” ¹⁴ Haiu metpiwek metpiwek au. Hirak ketaihim kewirem, haiu mekintip merp matip mar ik: “Han kit. Haiu hanhan menmen me Mitik Iuwe Krai hiram mamnen.”

Pol katip mit iuwe ne mit ne God neit Jerusalem him mirak

¹⁵ Haiu mepu en wi ham. Epei au, haiu memani menmen maiu, haiu minaiwiri men wit Jerusalem. ¹⁶ Mit han nises him me Krai nau neit wit Sisaria nan netikewai, hir nen newisai neit winak ke mitik kerek haiu mamu mantikerek niuk mirak Neson, hirak

* 20:36 Ap 21:5 * 20:38 Ap 20:25 * 21:4 Ap 20:23 * 21:5 Ap 20:36 * 21:8 Ap 6:5, 8:40 * 21:9 Ap 2:17
* 21:10 Ap 11:28 * 21:11 Jo 21:18; Ap 20:23, 21:33 * 21:12 Mt 16:22 * 21:13 Ap 20:24

nĭpaa ke wit Saipras. Hĭrak kises hĭm me Kraiss nĭpaa enum eik ere in. ¹⁷ Maain haiu mĭpiun wit Jerusalem, mĭt en nises hĭm me Kraiss han yaaik hĭr netaihis.

¹⁸ *Hĭr netaihis haiu mau wĭ ham, hĭrak Pol ketikewai men mĭr Jems. Mĭt iuwe ninĭn naanmĭpre mĭt nises hĭm me Kraiss nererik newenĭpiyek, hĭr nau netikerek. ¹⁹ *Pol ketpor hĭr yaain, ketpor hĭr yaain epei au, hĭrak ketpor menmen God kekepik hĭrak kĭrĭakem ke mĭt ap ne weiwĭk me Isrel.

Pol kemtau hĭm me mĭt iuwe hĭrak ken wĭnak iuwe ke God

²⁰ Pol ketpor epei au, hĭr newenĭpi niuk me God. Epei au, hĭr natĭp Pol nar ik: “Ti epei hertei mĭt ne weiwĭk me Isrel hĭr mĭt yapĭrwe nises hĭm me Kraiss, hĭr wen nises hĭm me Moses. ²¹ *Mĭt han epei nemipĭn netpor ti epei atĭp mĭt han ne weiwĭk me Isrel nau nerer wit wit ke mĭt ne weiwĭk ham, hĭr enweikĭn sip enwet hĭm me Moses, hĭr ap enrekir yĭnk ke nĭkerek nĭr, hĭr ap enises menmen haiu mĭt ne weiwĭk me Isrel in misesim. ²² Maain mĭt in nanĭrtei ti hepu, te ti eriak mekam? ²³ Haiu metpi menmen haiu han kitetim. Mĭtĭkĭt tekyaaait it et hĭrakĭt epei tatĭp God tĭmat wĭ hĭrakĭt teriuwesĭs menmen. ²⁴ *Ti eno etikeret yi eiriak menmen hĭm me Moses matĭp te God kaktĭp menmen im epei au, yi yaain. Ti ewĭr pewek me mĭtĭkĭt it te mĭtĭk pris kakrekĭwekĭtem. Epei au te hĭr mĭt enime paan kĭrakĭt. Ti eriak menmen mamĭr im te mĭt yapĭrwe enĭrtei hĭm hĭr nemtewem hĭram weinĭm, ti wen hises hĭm me Moses. ²⁵ *Me mĭt nises hĭm me God hĭr ap ne weiwĭk me Isrel, nĭpaa haiu epei mewisor tĭwei metpor hĭr ap enises hĭm yapĭrwe nĭpaa Moses kewisĭm. Ham im keremem. Haiu han kitet hĭr ap nanĭm menmen mĭt newepwar menmen newet tĭpir em, hĭr ap nanĭm hemkre o miyak mĭt newers tĭmĭr hemkre ap mewen au, hĭr ap netike mĭt miyapĭr nanriyanhis newenĭnem au emĭt.” ²⁶ *Hĭr natĭp epei au, Pol keithis mĭtĭkĭt it wĭ ham hĭrak keriyakĭt ten tĭrĭak menmen hĭm me Moses katĭp te God katĭp hĭrakĭt tĭre yaaikĭt. Epei au, hĭrakĭt ten wĭnak iuwe ke God tatĭp mĭt pris me wĭ hĭrakĭt tĭmat ere hĭrakĭt tĭre yaaikĭt te hĭrakĭt tatwet God menmen.

Mĭt ne Isrel neithis Pol kekre wĭnak iuwe ke God

²⁷ Maain wĭ hispĭnak wik (7) menep epei au, hĭram wĭ mĭtĭkĭt tĭmat menmen hĭrakĭt tĭrakem hĭram epei au mesi, mĭt han ne Isrel kerek nau provins Esia hĭr nan nĭr Pol kekre wĭnak iuwe ke God. Hĭr nĭkĭak han ke mĭt miyapĭr en neithis Pol nĭnap natĭp nar ik: ²⁸ *“Yi mĭt ne Isrel. Yi eikepai. Mĭtĭk ik hĭrak mĭtĭk kerek kepno keprer wit wit katĭp mĭt yapĭrwe hĭr mĭt ne weiwĭk me Isrel netike hĭm me Moses, wĭnak iuwe ke God hĭram menmen weinĭm. In ek hĭrak epei keithis mĭtĭk ap ke Isrel keiyĭk kan kekre haau mĭt narĭk ap te nanĭno nĭmĭn ek au. Mĭt iuwe neriuwesĭsek, nehimĭtanek ne haiu mĭt ne Isrel keriyen.” ²⁹ *Hĭr natĭp menmen im nentar hĭr epei nĭr mĭtĭk Trofimas kitet wit Jerusalem ketike Pol te hĭr han kitet Pol ketĭwekhis ten wĭnak ke God teit nĭmĭn. Pol kĭrĭak menmen im au.

³⁰ Mĭt yapĭrwe neit Jerusalem en nesikeyaanmi (o nesikewari) nesiuknen nan nererik neithis Pol neriyaak neiyĭk nen witeik. Hĭr neriyaak neiyĭk nen witeik, mĭt neiyepet weipĭr ke wĭnak ke God.

Mĭtĭk iuwe ke ami ke Rom keithis Pol keriyaak keiyĭk ken wĭnak enuk

³¹ Mĭt yapĭrwe nererik hĭr wen nanĭnep Pol kaki, mĭt han nen natĭp mĭtĭk iuwe Ofisa ke ami ke Rom nar ik: “Mĭt yapĭrwe neit Jerusalem hĭr nenepan.” ³² Hĭrak kemtau menmen im epei au, hĭrak keithis mĭt han ne ami ninĭn naanmĭpre mĭt ne ami nar 100, hĭr netike soldia ne ami yapĭrwe nesiuknen nekiuwe nen nĭr mĭt en. Hĭr nekiuwe nen nĭr mĭt en, hĭr nĭrek ketike mĭt ne ami yapĭrwe, hĭr nenep Pol au. Hĭr nerp neit. ³³ *Mĭtĭk iuwe ke ami kan Pol ketĭwekhis katĭp mĭt nĭrak hĭr nesenkekik neriuwe sen

* 21:18 Ap 15:2, 13; Ga 1:19 * 21:19 Ap 15:12 * 21:21 Ap 16:3; Ga 2:3 * 21:24 Nam 6:1-21; Ap 18:18 * 21:25 Ap 15:28-29 * 21:26 1Ko 9:20 * 21:28 Ap 6:13; Esi 44:7 * 21:29 Ap 20:4; 2Ti 4:20 * 21:33 Ap 20:23, 21:11

ain wik. Epei au, h̄rak kitorhi kar ik: “M̄t̄ik ik h̄rak keim̄n? H̄rak k̄riak mekam?”
³⁴ M̄t̄ han nat̄ip h̄m ham, m̄t̄ han nat̄ip h̄m ham te h̄rak ap kertei menmen werek kentar m̄t̄ nesikeyaanmi yap̄rwe te h̄rak kat̄ip m̄t̄ n̄rak h̄r n̄nanek neiȳk nan̄no w̄nak ke ami k̄r. ³⁵ H̄r neiȳk nen ere n̄piun lata me w̄nak, m̄t̄ ne ami n̄nanek nau niu nentar m̄t̄ nesikeyaanmi (o nesikewari) yap̄rwe nanri Pol kaknen te h̄r nank̄ip.
³⁶ *H̄r nisesik n̄nap nat̄ip nar ik: “Yi eik̄ip kaki.”

Pol kat̄ip m̄t̄ kenmak h̄rak k̄riak menmen

³⁷ H̄r neit Pol nanrik nan̄no n̄m̄n ein, Pol kat̄ip m̄t̄ik iuwe ke ami keriuwe h̄m Grik ketp̄wek kar ik: “Hi hanhan hetput menmen h̄ram werek?” M̄t̄ik iuwe eik ketp̄wek kar ik: “Ti harkeik te ti hertei h̄m Grik? ³⁸ *Hi han kitet ti m̄t̄ik ke Isip kerek n̄paa ein kari han ke 4,000 m̄t̄ te h̄r netike gavman ne Rom nare nan̄nepan h̄r neit h̄ne me his, yipo henmik n̄r̄r nen wit tenhaan wein̄m.” ³⁹ Pol kewenhi kar ik: “Hi au. Hi m̄t̄ik ke weiw̄k me Isrel, miye wina weit wit Tasas ke provins Silisia, hi m̄t̄ik ke wit niuk m̄rak iuwe. Ti ewisa hi et̄ip m̄t̄ menmen mai o au?” ⁴⁰ H̄rak kewenhi te Pol kerp kent̄r leta k̄k̄amhis keweni ketpor kar ik: “Eikint̄ip.” H̄r nekint̄ip, te h̄rak ketpor keriuwe h̄m me m̄t̄ ne Isrel.

22

¹ H̄rak ketpor kar ik: “Nai yinan m̄t̄ iuwe, m̄t̄ nai ne watiu, yi eiȳmtau h̄m hi hetpiyem te yi ap ait̄ip hi hahi.” ² H̄r nemtau Pol ketpor keriuwe h̄m m̄r H̄bru, h̄r nekint̄ip w̄re w̄re te Pol wen ketpor kar ik: ³ * “Hi hetpi werek. Hi ke weiw̄k me Isrel, miye pai wina weit wit Tasas ke provins Silisia te hi han hau in ere hi iuwe. M̄t̄ik iuwe niuk m̄rak Gameliel keteikno menmen markeik te hi hises h̄m me Moses kerek n̄paa maamrer nai nisesim. Hi hises menmen im hises God iuwe har ke yi m̄t̄ in yi yisesim. ⁴ *Hi hewaank m̄t̄ enipi h̄r naa nentar h̄r nises h̄m me Krai. Hi esenkek his h̄t̄ me m̄t̄ miyap̄r hat̄ip m̄t̄ plisman h̄r new̄ri nekre w̄nak enuk. ⁵ M̄t̄ik iuwe pris kin̄n naanm̄pre m̄t̄ pris han h̄rak ketike m̄t̄ iuwe ne kaunsil h̄r nanwepyap̄r hi hat̄ip werek. N̄paa h̄r neweto t̄wei h̄r newis̄k ken m̄t̄ han ne weiw̄k maiu neit Damaskas te hi epei hen en eh̄this m̄t̄ miyap̄r kerek nises h̄m me Krai, hi hesenkeki heriyei heri hen Jerusalem te m̄t̄ iuwe en nan̄ip.

Pol kat̄ip m̄t̄ karkeik h̄rak kises h̄m me Krai

⁶ “Hi wen hepno menep Damaskas wepni kau n̄m̄niuwe, wasenum si meke nepni man m̄r mewenk̄ka. ⁷ Hi henkew̄n h̄iwaai t̄i hi hemtau h̄m ke m̄t̄ik ketpo, ‘Sol, Sol ti henmak te ti herewaank?’ ⁸ Hi p̄ike hit̄wekhi, ‘M̄t̄ik Iuwe ti keim̄n?’ H̄rak kar ik: ‘Hi Jisas ke Nasaret kerek ti herewaank.’ ⁹ M̄t̄ nan netikewa n̄r si te ap nemtau h̄m ke m̄t̄ik werek werek au.

¹⁰ “Hi hit̄wekhi har ik: ‘M̄t̄ik Iuwe ti hanhan hi eriak mekam?’ H̄rak kar ik: ‘Ti ekrit eno wit Damaskas. Ti eh̄t̄ ein te m̄t̄ik kaknen kak̄t̄put menmen God kak̄him̄tanem ti eriakem.’ ¹¹ Hi ap h̄r ein ein hentar si epei m̄r iuwe hi nanam̄r toto te m̄t̄ nan netikewa netauhis neriya haiu mariyan men Damaskas.

¹² “M̄t̄ik hak kau en niuk m̄rak Ananaias. H̄rak m̄t̄ik yaaik kises h̄m me Moses te m̄t̄ yap̄rwe ne weiw̄k maiu ein h̄r han kitet nat̄ip h̄rak yaaik. ¹³ M̄t̄ik ik kan kerp kerepta ketpo kar ik: ‘Kai yinak Sol, ti p̄ike eh̄r ein ein.’ H̄rak kat̄ip epei au, wasawas hi h̄r ein ein te hi h̄rek. ¹⁴ H̄rak ketpo kar ik: ‘M̄t̄ik Iuwe God ke maamrer nau h̄rak kehimit̄enut te ti ertei menmen h̄rak hanhan kak̄riakem, kehimit̄enut ti h̄r M̄t̄ik Yaaik kerek k̄riak menmen me God, ti epei hemtau h̄rak ketput keriuwe h̄m m̄rak. ¹⁵ Maain ti eno et̄ip m̄t̄ miyap̄r yap̄rwe ewepyap̄r menmen ti epei hemtewem epei h̄rem. ¹⁶ *In ek ti ap ehu au em̄t̄! Ti ekrit te hi ek̄rit. Ti en̄ne M̄t̄ik Iuwe God eh̄t̄wekhi te h̄rak kak̄s̄ak menmen enum ti h̄riakem.’

* 21:36 Lu 23:18; Ap 22:22 * 21:38 Ap 5:36-37 * 22:3 Ap 5:34; Ro 10:2 * 22:4 Ap 8:3, 22:19 * 22:16 Ap 2:21; Ro 10:13

God kehimitan Pol kaktip mit ap ne Isrel him yaaime me Kraismamno mit ap ne Isrel
¹⁷ “Hirak ketpo epei au, hi pike hen wit Jerusalem. Hi heit winak iuwe ke God in hi hitehi God menmen. Hi hitehi God menmen, hi hepu hi hir menmen mar ke hi hityak,
¹⁸ *Mitik iuwe Kraismamno ketpo kar ik: ‘Ti ekrit waswas enaaiwir wit Jerusalem entar mit miyapir in ap enimtau him ti etporem me hi.’ ¹⁹ *Hi pike hetpivek har ik: ‘Mitik iuwe, hir epei nertei hi epei hen herer wit wit winak mit nererik nekine him me Moses nekrerem, hi hen en heithis mit miyapir hir nises him mit, hi hanip. ²⁰ *Nipaa mit nenep mitik kewepyapir him mit niuk mirak Stiven hi herp menep atip hiram yaaim te hir nakip kaa. Hi hetenen laplap saket me mit hir newir nan nakip. Hi etpor menmen mit hir enimtwem.’ ²¹ *Au, Kraismamno pike ketpo kar ik: ‘Hiram menmen weinim. Hir ap te nanimtau him mit au. Ti eno entar hi eriuwetit ti eno yanimin ewepyapir him mai mamno mit ap ne weiwik me Isrel.’”

Mitik iuwe ke ami naanmipre Pol

²² *Mit yapirwe ein nemtau Pol ere hirak katip menmen me hirak kewepyapir him me mitik iuwe katip mit ap ne weiwik me Isrel ketporem. Hirak ketpor menmen im, hir han enuk ninap him iuwe nar ik: “Yi eikip eki. Yi ap eiwisik kaku ti au ekit!”
²³ Hir ninap newep laplap mir neteikin hir han enuk wisenuk newir toni waniu (o win) men niu. ²⁴ Hir newir toni waniu (o win) men niu, mitik iuwe ofisa ke ami katip mit mirak neithis Pol neriyaak neiyik nanino ninin, hir nankip nanriuwe nipin ere hirak kakewepyapiri nenmak te mit ne Isrel en ninap nesiuwe him marim. ²⁵ *Hir netiwekhis neriyaak neiyik nen nesenkikwek his mirak te hir nankip. Hir nesenek his mirak nankip, Pol katip mitik kerek naanmipre 100 mit ne ami kitiwekhi kar ik: “Him mit iuwe ne Rom hir newisim matip hiram yaaim te mit naninap mitik kerek keit tiwei yaan mewik kar ke mit ne wit Rom, te hir newisik ken winak ke masistret wen au, hirak ap katip hirak enuk au?”

²⁶ Mitik ik kemtau him im Pol ketpivekem epei au, hirak ken kir mitik iuwe kirak hirak ofisa ke ami ketpivek kar ik: “Ti hirak menmen enum. Mitik eik e hirak ketenen tiwei yaan mewik kire mitik ke Rom.” ²⁷ Hirak katip epei au, mitik iuwe ofisa ke ami kan kir Pol kitiwekhi kar ik: “Ti etpo ti hetenen tiwei namba mewik kar ke mit ne Rom o au?” Pol kar ik: “O, hi hetenen tiwei har ke mit ne Rom.” ²⁸ Mitik iuwe ofisa eik ketpivek, “Hi epei hewir pewek yapirwe te hi heit tiwei yaan mewik hiram matip hi hire mitik ke Rom.” Pol kar ik: “Miye wina te hi hire mitik ke Rom hentar miye haai hir netenen tiwei namba mewik hir nire mit ne Rom.” ²⁹ *Wasenum mit kerek nankip nanitiwekhi menmen hir nirir nokninan nenpin nekeipnivek. Mitik iuwe ofisa eik kinaain kentar hirak kertei Pol ketenen tiwei kar ke mitik ke Rom, hirak kesak him lo me Rom hirak epei kesenekik keriuwe sen. Mit iuwe ne Rom neriuwesis mit nanriak menmen im me mit ne Rom.

³⁰ Mitik iuwe ofisa hanhan kertei werek menmen mit ne Isrel hir nesiuwe him Pol, te wi ham hirak katip mit mirak nenke sen me Pol, hirak kesiuwe mitik ken katip mit iuwe pris netike mit han en ne kaunsil nanrerik nanu. Epei au, hirak keithis Pol keiyik ken kewisik kerp ninaan me mit ne kaunsil ketpor menmen.

23

Pol katip him mirak men mit ne kaunsil

¹ *Pol kerp kirapit mit ne kaunsil ketpor kar ik: “Nai yinan. Hi hertei hekre han kai menmen me God hi hirakem hi hisesim nipaa ere in hiram yaaim.” ² *Hirak katip epei au, mitik iuwe pris kinin nanmipre pris han niuk mirak Ananias katip mit nerp menep Pol niwaai his nesiuwek him nentar hirak katip enum. ³ *Pol ketpivek kar ik: “Maain

* 22:18 Ap 9:29-30 * 22:19 Ap 8:3, 26:9-11 * 22:20 Ap 7:58, 8:1 * 22:21 Ap 9:15, 13:2 * 22:22 Ap 21:36
 * 22:25 Ap 16:37 * 22:29 Ap 16:38 * 23:1 Ap 24:16 * 23:2 Jo 18:22-23 * 23:3 Mt 23:27

God kakitep ti hīre nu mīt newis pen kolta mewik te hīram nepei mesine meit nīmīn. Ti hau en skelim hi heriuwe hīm lo me Moses, te ti au heweikīn sip hewet hīm me Moses ti hetīp mīt naniyep.”

⁴ Mīt kerek nerp menep Pol netpīwek nar ik: “Ti atīp enum me mītīk pris iuwe ke God.”

⁵ *Pol katīp kar ik: “Hi hertei hīrak mītīk iuwe pris te hi ap hetpīwek har ek au. Hīm me God matīp mar im: “Yi mīt ap eitīp enum me mīt hīr ninīn naanmīpri.”

⁶ *Pol epei kertei mīt han ne kaunsil hīr nises hīm me mīt Sadyusi, mīt han au hīr nises hīm me Farisi. Hīrak kertei menmen im te hīrak katīp kar ik: “Nai yinan. Hi mītīk ke Farisi, hi nīkan ke mītīk ke Farisi. Petepin mīt neriya hi herp ninaan me kaunsil hentar hi han kitet mīt epei naa maain nanīkrit nanu nanīt.”

⁷ Hīrak katīp epei au, mīt ne Farisi netike mīt ne Sadyusi nenehan nenterim te hīr newep nau nīmīn pīnan hasini pīnan hasini. ⁸ *(Mīt ne Sadyusi han kitet mīt naa hīr nīwaaī hei, maain pīke nanīkrit nanu au, herwe o ensel hīram mepu au nemipīn. Mīt ne Farisi han kitet mīt nanīkrit, ensel netike herwe hīr nepu. Nemipīn au.) ⁹ *Hīr mīt wen natīpan nenehan ere wisenum, mīt ne Farisi han kerek newepyapīr hīm me Moses hīr nerp natīp nesiuwe hīm nar ik: “Hau han kitet mītīk ik hīrak yaaik. Hau han kitet herwe o ensel epei kan ketpīwek menmen.”

¹⁰ Hīr nenehan ere wisenum te mītīk iuwe ofisa ke ami han kitet hīr nanri Pol kaktīn yinak yinak te hīrak keriuwet mīt nīrak newep mīt nen netīwekhis neiyīk nanīno wīnak ke gavman kīrak.

¹¹ *Wītaan, Mītīk Iuwe Kraīs kan kerp menep Pol ketpīwek kar ik: “Ti han tokik ehu. Ti epei hewepyapīr hīm mai heit Jerusalem, te ti eno wit Rom eriakem empar kerekek.”

Mīt nimenīpīn natīpan nanīnep Pol

¹²⁻¹³ Wanewik, mīt han ne weiwīk me Isrel nererik nimeyipīran natīpan nanīnep Pol. Mīt in nererik nīriak menmen im hīr ninīn 40 mīt. Hīr mīt nesiyeahan menmen o tīpar ere hīr nanīnep Pol neiyīk nanwen han te hīr nanīm. ¹⁴ Epei au, hīr nen nīr pris iuwe netike mīt iuwe ne kaunsil netpor nar ik: “Hau epei mesinehan menmen o tīpar ap mamīm ere hau mamnep Pol. ¹⁵ *Te yi eitike mīt ne kaunsil eiriuwet mītīk kaktīp mītīk iuwe ofisa ke ami ke Rom kakīthis Pol keiyīk kaknen in. Yi eimitīwekpīn yi eiyītpīwek yi hanhan yayīmtau hīm meiyam me Pol. Au, hau epei memeriypīwek mamkīp hīrak wen kaknen in.”

¹⁶ Pol nīkan suware kīrak epei kemtau menmen me mīt hīr nimenīpīn nanīnep Pol te hīrak ken wīnak ke mītīk iuwe ofisa ke ami katīp Pol em. ¹⁷ Hīrak ketpīwek epei au, Pol kenīne mītīk iuwe kinīn naanmīpre 100 mīt soldia ne ami, hīrak ketpīwek kar ik: “Ehīt pipīak ik eiyīk eno mītīk iuwe ofisa kit. Hīrak kakītpīwek menmen.” ¹⁸ Hīrak katīp epei au, mītīk keiyīk ken mītīk iuwe kīrak ketpīwek kar ik: “Mītīk kekere wīnak enuk Pol kenīnau kitauhi hi heit pipīak ik e eiyīk enen ekrit ekīntar hīrak kakītpūt menmen.”

¹⁹ Hīrak ketīwekhis keiyīk ken haau weinīm, hīrakīt tekiyakīt tau, hīrak kitīwekhi kar ik: “Ti are etpo mekam?” ²⁰ Hīrak pipīak ketpīwek kewenīwekhi kar ik: “Mīt iuwe ne kaunsil natīp hīrak werek te hīr nanituthi teipmen ti ehīthis Pol eiyīk eno wīnak ke kaunsil, hīr nemipīn natīp hīr hanhan nemtau hīm meiyam me Pol. ²¹ Ti ap emtau hīm mīr entar mīt ninīn 40 mīt nesiyeahan menmen o tīpar ap nanīm ere hīr nankīp kaki. Hīr nemerīr ere ti etpor te ti eiyīk enen.” ²² Hīrak ketpīwek epei au, mītīk iuwe ofisa ke ami ketpīwek kar ik: “Ti ap etīp mītīk hak ti epei han hetpo menmen im.” Hīrak ketpīwek epei au, hīrak keriuwetek ken.

Mītīk iuwe ofisa keriuwet Pol ken mītīk iuwe gavman Filiks

²³ Hīrak keriuwetek ken, hīrak kenīne mītīkīt wik hīrakīt kepten tinīn naanmīpre 100 mīt ne ami, hīrak ketpīwekīt kar ik: “Yi eiyīt 200 mīt soldia neke tī hīr netike 200

* 23:5 Eks 22:28 * 23:6 Ap 4:2, 24:15, 21, 26:5 * 23:8 Mt 22:23 * 23:9 Ap 25:25 * 23:11 Ap 18:9, 19:21, 27:24, 28:16, 23 * 23:15 Ap 25:3

mit nemerir yipo hir netike 70 mit ne ami nau hos, hir nanit menmen nanimaniyem, hir nanino nanithis Pol neiyik nanino. Me witaan hir nanithis pol kaktike menmen neiyim nanino wit Sisaria. ²⁴ Yi eiri hos keyiak te Pol kakwik, yi naanmampruwek eiyik (o eirik) einore eipiun mitik iuwe gavman Filiks.” ²⁵ Hirak ketpwekit epei au, hirak ken kewis tiwei mar im:

²⁶ “Hi Klodias Lisias hi hewis tiwei ik ken ti Filiks ti mitik iuwe ke gavman hinin naanmipre mit. Ti yaaik. ²⁷ *Mit ne weiwik me Isrel neiyewo mitik ik nare nankip. Hi hemtau hirak kire mitik ke Rom te hi hetike mit ne ami nai men mekepik meriyaak meiyik men. ²⁸ *Hi hanhan hertei werek nenmak te hir nesiuwe him te hi heiyik hen winak ke kaunsil kir. ²⁹ *Hi han winak ke kaunsil kir, hi hemtau hirak ap kirak menmen mei te hir nankip kaki o nanwisik kekere winak enuk. Menmen hir nesiuwek him nesiwerem hiram menmen me him lo me Moses hir nisesim. ³⁰ *Mitik hak kan ketpo mit han ne weiwik me Isrel nimenipin natipan te hi han kitet hi esiuwerek aknen ekrit. Hi epei hatip mit kerek nesiuwek him menmen hir nanino nanirp ninaan mit nanriuwe him.”

³¹ Hirak kewis tiwei epei au, mit ne ami nises him mirak. Hir neithis Pol neiyik ne witaan nen ere nipiun wit Antipatris. ³² Wanewik, mit ne ami kerek neke ti hir pike nan winak ke mitik iuwe ofisa ke ami, hir newis mit nau hos neithis Pol neiyik nanino Sisaria. ³³ Hir neiyik nen Sisaria newet mitik iuwe ke gavman tiwei, hir neithis Pol ken his mirak. ³⁴ Mitik iuwe ke gavman kekine tiwei kitehi Pol kar ik: “Ti ke provins ke nein?” Pol ketpwek “Hi provins kai Silisia.” Hirak kemtau hirak ke provins Silisia, hirak ketpwek kar ik: ³⁵ “Maain mit nesiuwe him naninen, te hi emtau him mit entar hi naanmipre mit ne Silisia ere in.” Hirak katip epei au, hirak katip mit hir naanempre Pol newisik kekere winak iuwe nipaa mitik iuwe Herot kewik hirak winak enuk ke gavman.

24

Mit iuwe ne Isrel nesiuwe him Pol

¹ Wi hispinak (5) epei man men, mitik iuwe hetpris ke Isrel Ananias, hirak ketike mit iuwe ne kaunsil en hir netike mitik niuk mirak Tetalas kerek kertei lo me mit ne Rom hirak kikaap mit ne Isrel hir nisesim te hir nesiuwe him mit neit ninaan me mit iuwe masistret hir nan Sisaria. Hir nan Sisaria, hir nen nir mitik iuwe ke gavman Filiks te hir nesiuwe him Pol. ² Mitik iuwe kari Pol hirak kan te mitik iuwe kenine Tetalas. Hirak kenine Tetalas, hirak kesiuwe him Pol kar ik: “Ti mitik iuwe ke gavman. Ti nipaa ere in ti naanmiprai werek te haiu mekiyan mau meit. Ti hekepai ti henip yaaim mekrehir menmen nipaa haiu misesim enum merer wit wit. ³ Haiu mit merer wit wit han yaaik meriuwerem te haiu matip ti yaaik. ⁴ Hi hinapen erwit iuwe, te hi hituthi ti han tewenainai emtau him menmen meiyam yinam haiu mamitputem. ⁵ *Haiu mertei mitik ik hirak mitik enuk kari han ke mit ne weiwik me Isrel nau nerer wit wit te hir nenahan nenapan. Hirak mitik iuwe kei ke mit kerek nises him me Jisas nipaa ke Nasaret. ⁶ *Hirak kari mitik ap ke weiwik me Isrel ketikerek ten winak ke God iuwe keit Jerusalem, te hirak ap kises him me mit neriuwesis menmen im. Haiu metiwekhis han kitet mewepyapirek kakises lo maiu. [⁷ Au, mitik iuwe ofisa ke ami Lisias keit mit ne ami nirak hirak kewep kokninai wisenum keithis mitik ik kerik ken. ⁸ Epei au, Lisias katip neimin hir nansiuwek him hir aninen in enirit.] Ti itehi mitik ik ti hirekes ertei menmen yapirwe haiu mesiuwek him.”

⁹ Hirak katip epei au, mit yapirwe ne weiwik me Isrel neit ein nekepik natip nar ik: “Hirak katip werek, hirak ap kemipin au.”

Pol katip mitik iuwe Filiks him mirak

* 23:27 Ap 21:30-33, 22:25-27 * 23:28 Ap 22:30 * 23:29 Ap 18:14-15 * 23:30 Ap 24:5-8 * 24:5 Ap 17:6
* 24:6 Ap 21:28-30

¹⁰ Hír natip epei au, mitik iuwe kehise kenine Pol kaknen kaktip. Pol kan kerp katip kar ik: “Hi hertei me tito yapirwe ti naanmiprai heriuwe menmen yapirwe te hi han yaaik etput menmen eteiknut hi hirak mekam. ¹¹ *Ti itehi mit in ti hertei menmen hi hetpiyem. Me wi hiswiyen wik (12) hi han wit Jerusalem ewenipi God. ¹² Mit ne Isrel ap nira hi hetike mit han mewepnak matipan meit winak ke God ein, hi ap hari han ke mit te hir han kekrit heit winak ke God o heit witeik. ¹³ Hir ap neit mitik kiutip kira hi hirak menmen marim hir nesiuwau him.

¹⁴ * “Hi etput menmen im. Hi ewenipi niuk me Mitik Iuwe hirak God ke maamrer niau, te hi hises him me menmen me Jisas kerek mit natip hiram enum. Hi wen hises menmen yapirwe mitik Moses ketike mit profet hir newisim mau tiwei. ¹⁵ Hi hises menmen har ke mit in me him me God, maain mit yaain nantike mit enun pike nankrit nanu nanit. ¹⁶ * Hekrit hekrit hi hare hirak menmen te God ketike mit miyapir yapirwe nira natip hi yaaik.

¹⁷ * “Hi heit wit ham me tito meiyam epei au, hi heit wit Jerusalem ewet mit nai ne weiwik me Isrel pewek mei, hi are ano ewet God menmen. ¹⁸ * Hi wen heit winak iuwe ke God ein hi hirak menmen im me him me Moses matip hi hirakem te God kaktip hi pike yaaik, mit han nira. Mit nau netikewa au, haiu ap mewepnak matipan au. ¹⁹ Mit han ne weiwik me Isrel hir ne provins Asia hir nepu winak ke God nira netauhis neriya. Mit en hir hir as eninen in nantip menmen mei meit ninaan mit te hir nansiuwau him, ²⁰ o au en, ti atip mit in hir natip newepyapir menmen hir nir hi hirakem enum me wi hi herp ninaan me kaunsil. Menmen au, ²¹ * o him miutip im. Nipaa hi herp ninaan mir hi hinap hatip har ik: ‘Mit neriya heit winak ke kaunsil ik nentar hi han kitet mit epei naa pike nanikrit nanu.’ ”

²² * Pol katip epei au, mitik Filiks kerek kertei werek menmen me him me Mitik Iuwe Krais, hirak ketpor kar ik: “Yi yemerir mitik iuwe ofisa ke ami kaknen te hi han kakitet menmen hi ehisesim.” ²³ * Hirak ketpor epei au, hirak katip mitik kepten ke ami kinin naanmipre 100 mit, hirak naanmipre Pol te ap keriuwes is nirak yinan naninen nanwetiwek menmen.

Filiks kewis Pol kekre winak enuk me tito wik

²⁴ Maain wi ham Filiks keit mite pirak Drusila kerek pe weiwik me Isrel. Hirak kesiuwe mitik keit Pol keiyik kan, hirak ketikerep nemtau Pol katip me mit enises him me Krais Jisas. ²⁵ * Pol wen ketpor menmen me mekam yaaim, menmen me mitik kewen han kirak ke menmen yapirwe, katip menmen me wi maain God skelim mit te Filiks kepripir kinaain ketpikewek kar ik: “Epei werek. Ti pike eno. Maain han kai hi eninut ti etpo menmen.” ²⁶ Hirak wen han kitet Pol kakwetiwek pewek hirak kaksipanak kakwisik kakno witeik. Hirak han kitet marik te wi ham wi ham hirak keit Pol ketikerek tewepnak.

²⁷ * Pol kepu en ere tito wik epei au. Tito wik epei au, Posias Festas kekrehir ke mitik iuwe gavman Filiks. Hirak Filiks hanhan kenip mit iuwe ne Isrel han yaaik neriuwerek te hirak wen kewis Pol kekre winak enuk kepu kepeit.

25

Pol katip kar ik: “Mitik iuwe Sisa ke Rom kakimtau him mai”

¹ Mitik iuwe Festas epei kan naanmipre provins ke Judia wi wikak keremem, ² * hirak kinaaiwir wit Sisaria ken Jerusalem, mit iuwe pris netike mit iuwe ne kaunsil nesiuwe him Pol. Hir nitehi Festas ³ * hirak kakrekiyor menmen yaaim kakri Pol keiyik kaknen Jerusalem kakintar hir epei nimenipin naninep Pol nanwisik yayiwe yinak.

* 24:11 Ap 21:17 * 24:14 Ap 24:5 * 24:16 Ap 23:1 * 24:17 Ro 15:25-26; Ga 2:10 * 24:18 Ap 21:26-27
 * 24:21 Ap 23:6 * 24:22 Ap 23:26 * 24:23 Ap 27:3, 28:16, 30 * 24:25 Jo 16:8 * 24:27 Ap 25:9 * 25:2
 Ap 24:1, 25:15 * 25:3 Ap 23:15

⁴ Festas ketpor, “Mitiik Pol kepu kekere winak enuk keit Sisaria. Hi hirekes menep te hi pike eno. ⁵ Yi eitip mit ni iuwe nanino nantikewa haiu mamno wit Sisaria. Mitiik ik kiriak menmen enum te hir nansiuwek him.”

⁶ Hirak ketpor epei au, hirak wen kepu ein ere wi hispinak wikak (8) o wi hiswiyen (10) epei au, hirak pike ken Sisaria. Hirak pike ken Sisaria wi ham hirak kau winak ke gavman kerek mit nesiuwe him neitai en, hirak katip Pol eknen. ⁷ *Pol epei kan, te mit ne Isrel kerek neke Jerusalem nan, hir nerp nesiuwe him te hir ap neteikin werek werek Pol kiriak menmen enum im au. Hir nesiuwe him weinim. ⁸ Pol kikaap hirekes katip, “Hi ap hirak menmen enum herekir him me mit ne Isrel o winak iuwe ke God keit Jerusalem o ke mitik iuwe Sisa ke Rom au.”

⁹ *Pol katip epei au, mitik Festas hanhan kiriak mit ne Isrel han yaaik neriuwerek te hirak katip Pol kar ik: “Hirak werek te ti etikewa euno wit Jerusalem te hi emtau mit nesiuwut him ein o au?” ¹⁰ Pol pike ketpikewek, “Hi herp winak ke gavman ke Rom, mit hir nemtau mit nesiuwe him menmen. In ek kerekek ti emtau him te ti etip menmen. Hi ap kiriak mit ne Isrel menmen enum au. Yi yetike mit in ne Isrel yerteiyem. ¹¹ Hi kiriak menmen enum te hi hahi ehinterim, hiram menmen weinim. Hi hahi kerekek, o au en, mit hir nesiuwe him weinim me menmen hi kiriakem, mitik ap kakriyaa kakriuweta te hi eno his mir hir naniyep hi hahi. Hi atip mitik iuwe Sisa ke Rom ekimtau him mai.” ¹² Hirak katip epei au, mitik Festas ketike mit hirak kerek nekepik neriuwe him mit iuwe ne Rom netpim, hir newepnak. Hir newepnak netpim nepei au, hirak katip Pol, “Nipaa ti hitehi mitik iuwe ke Rom kakimtau him mit, te in ek haiu matip ti eno Rom ehirek.”

Festas kitehi mitik iuwe Agripa ke Pol

¹³ Maain wenke ham, mitik iuwe gavman Agripa ketike yenten pirak Benaisi nan wit Sisaria nanir Festas nanitpikewek hir han yaaik hirak kan kau en. ¹⁴ *Hir nepu en wi meiyam, Festas katip Agripa menmen me Pol. Hirak ketpikewek kar ik: “Mitiik kiutip keit in kerek nipaa hirak mitik Filiks kewisik kekere winak enuk. ¹⁵ **Hi hen wit Jerusalem, mit iuwe pris ne Isrel netike mit iuwe ne kaunsil nesiuwek him nitauhi te hi atip hirak kaki. ¹⁶ Te hi hetpor gavman me Rom ap neriuwet mitik kakno his ke mit nankip ere mit ninin nansiuwe him nanit ninaan me mitik hirak kikaap hirekes kaktip him.

¹⁷ “Hir epei nan in hi ap hemerir wi yapirwe au. Wi ham epei au, hi hen winak ke gavman hemtau him mir, hi hatip mit nai neithis Pol hirak kan. ¹⁸ *Mit kerek hanhan nesiuwe him hir nekrit te hir ap nesiuwe him me menmen enum mar ke hi han kitet nansiuwerem au. ¹⁹ Hir netikerek natipan nenehan me menmen me him lo me Moses kerek hir nisesim, hiram metike him me mitik niuk mirak Jisas nipaa kaa. Au, Pol katip hirak kekrit kepu. ²⁰ *Hi ap han kitet werek werek te hi hises menmen im te hi hitehi Pol hirak werek kakno wit Jerusalem haiu mamimtau him mit nesiuwere mamit en. ²¹ Au, Pol katip hirak hanhan mitik iuwe Sisa ke Rom kakimtau him mirak, hirak kaku winak enuk te haiu naanmiprewek. Hirak katip epei au, hi hatip mit niau hir naanemprewek ere hi esiuwerek kakno mitik iuwe keit Rom.” ²² Hirak katip epei au, mitik Agripa katip Festas, “Hi hirekes emtau him mirak.” Festas kewenhi kar ik: “Teipmen, ti emtau him mirak.”

²³ *Hirakit tatip epei au, wanewik mitik Agripa ketike Benasi hir neses nan, mit yapirwe newenipi niuk neriuwe menmen hir nerekiyorem. Hir nan netike mit iuwe ne ami, mit iuwe ne wit, hir nan nau winak kerek mit nererik nemtau him. Epei au, Festas katip mit hirak hir nanino nanithis Pol neiyik naninen. Hir neiyik nan epei au, ²⁴ *Festas katip kar ik: “Mitiik iuwe gavman Agripa ti hetike mit yapirwe yan yayu in yetikewa. Yi yir mitik ik kerek mit yapirwe ne Isrel neit in netike mit ne Judia neit Jerusalem, hir nesiuwek him. Hir ninap natip nar ik: ‘Haiu minapen hirak kaku. Yi

* 25:7 Ap 24:5-6, 13 * 25:9 Ap 24:27 * 25:14 Ap 24:27 * 25:15 Jo 5:28-29 * 25:15 Ap 25:1-2 * 25:18 Ap 18:15 * 25:20 Ap 25:9-12 * 25:23 Mt 10:18; Mk 13:9 * 25:24 Ap 22:22, 25:2, 7

eikip kaki.’ ²⁵ Hi hemtau him mir te hi ap hemtau menmen hirak kiriakem te hirak kaki kakinterim au. Hirak kitehi mitik iuwe Sisa ke Rom kakimtau him mirak hi han kitet hi esiuwerek kakno. ²⁶ In ek hi ap ertei him enum me mitik ik hi ewis twei mamno mitik iuwe ke Rom te hi hetiwekhis kan kerp ninaan me ti mitik Agripa ti hetike yi mit yapirwe te yi eiyimtau him mirak yi eikepaa te hi ewis menmen twei esiuwerem mamno. ²⁷ Menmen im hi han kitet hira enum. Hi esiuwe mitik ke winak enuk kakno mitik iuwe Sisa ke Rom te hi ap ewis menmen enum hirak kiriakem mau twei hi ewisim hiram enum.”

26

Pol katip Agripa him mirak

¹ Mitik Festas katip epei au, mitik Agripa katip Pol kar ik: “Hi hetput ti hatip ekaap hirekes.” Pol kikiam his katip mit kar ik:

² “Mitik iuwe Agripa. Hi han yaaik hentar petepin hi herp ninaan mit hatip him ekaap hirekes me menmen mit ne Isrel nesiuwau him. ³ Hi han yaaik iuwe hentar ti hertei werek werek menmen haiu mit ne Isrel misesim. Ti hertei markeik te haiu mit han kitet him ham, mit han au, han kitet him ham, te hi hituthi ti ap han ekiteta waswas au. Ti emtau him mai.

⁴ “Mit yapirwe ne Isrel nertei menmen yapirwe hi hiriakem nipaa hi kike ere in, me wi hi hepu wit kerek miye wina weitai metike wi hi hepu Jerusalem. ⁵ *Nipaa ein hir nerteiya te hir han kir hir netputem. Hir nertei nipaa hi hises menmen me Farisi, menmen im hiram minin menmen ham haiu mit miriakem haiu misesim mewenipi niuk me God meriuwerem. ⁶ *In ek hi herp in mit nesiuwau him nentar hi han kitet God kakikaap haiu mit kakir nipaa hirak katip maamrer naiu em. ⁷ Mit ne weiwik hiswiyen wik (12) me Isrel hir witaan wanewik newenipi niuk me God nemerir mitik kaknen kakikaap haiu mit kakir nipaa God ketpim. Mitik iuwe Agripa, mit ne Isrel nesiuwau him nentar hi hises him me mitik kerek kakikaap haiu mit ne Isrel. ⁸ Yi mit ne weiwik me Isrel, yi yenmak te yi ap han ekitet God kikian mit nipaa naa?

⁹ * “Nipaa hi han kitet hi hises menmen yaaim hi hiriak menmen yapirwe te hi hewaank menmen me Jisas ke Nasaret kerek mit nisesik. ¹⁰ Hi hiriak menmen im heit Jerusalem. Mit iuwe pris newenhi te hi eno ewis mit yapirwe nekre winak enuk. Maain mit ne kaunsil natip hir nani, hi hewenhi hatip hiram yaaim te hir nani. ¹¹ Wi yapirwe hi hiriak mit enum nanip nekre winak ke mit ne Isrel hir nererik nekine him me Moses neitai. Hi are enipi hir enweikin sip enwet him me Krais. Hi han enuk wisenuk heriuwerei te hi hen wit yanimin enip.

Pol katip Jisas kari han kirak hirak kisesik

¹² “Me menmen im hi hen wit Damaskas. Hi hetenen twei me mit iuwe pris natip hiram yaaim te hi eno ein ari mit nises him me Krais. ¹³ Hi hitet yayiwe hepno hepno ere wepni kan kau nininiuwe hi hir menmen mire si iuwe minin wepni hiram meke nepni man mir meweiknina hetike mit kerek nan netikewa. ¹⁴ Haiu yapirwe menke miwaai ti, hi hemtau him ke mitik ketpo keriuwe him me mit ne Isrel netpim, hirak katip kar ik: ‘Sol, Sol henmak te ti herewaank? Ti hire bulmakau kewir hit kenep paap tiknuk ke mitik kirak ti hewaank hirekes.’ ¹⁵ Hi hitiwekhi, ‘Mitik iuwe ti keimin?’ Hirak Mitik iuwe katip kar ik: ‘Hi Jisas kerek ti herewaank. ¹⁶ Te ti ekrit ehirp. Hi hewepyapir hirekes ti hira hentar hi hehimitenut ti eriak menmen mai. Ti eno etip mit han menmen ti epei hirem hi heteiknutem, im metike menmen maain hi eteiknutem. ¹⁷ Hi naanmamprut te mit ne Isrel nantike mit han ne weiwik ham hir ap te nanitep. Hi eriuwetit ti eno mit ap ne weiwik me Isrel. ¹⁸ *Ti etpor him mai hir nanisesim nar ke mit ninapipi hir nesiupan nanamir. Ti eweikin han kir hir ap nises menmen enum mir toto au. Hir nanises menmen yaaim me God mire wepni kir. Hir naninaaiwir Seten hir nanises God

* 26:5 Fl 3:5-6 * 26:6 Ap 23:6, 28:20 * 26:9 Ap 8:3 * 26:18 Ais 35:5, 42:7, 16; Ef 2:2; Kl 1:13; Ap 20:32

te h̄ir enis̄sa hi ah̄isak menmen enum m̄ir h̄ir n̄ir̄iakem te God kaknipi h̄ir nanu n̄im̄in ke m̄it God kehimiteni h̄ir n̄irak.'

Pol kat̄ip Agripa menmen h̄irak k̄ir̄iakem.

¹⁹ "M̄it̄ik iuwe Agripa, hi epei h̄ir menmen im meke wit ke God man te hi ap eweik̄in sip ewet h̄im im. ²⁰ *Au, hi hin̄in hewepyap̄ir menmen im heit wit Damaskas ketike wit Jerusalem. Epei au, hi hen herer wit wit kerek m̄it ne Isrel newi, wit im metike wit m̄it ap ne weiw̄ik me Isrel newim. Hi hat̄ip m̄it h̄ir enweik̄in sip enwet menmen enum enises God, h̄ir enriak menmen yaaim neteik̄in m̄it h̄ir epei neweik̄in sip newet menmen enum. ²¹ *M̄it ne weiw̄ik me Isrel nitauhi hi heit w̄inak iuwe ke God h̄ir naniyep nentar hi h̄ir̄iak menmen im. ²² *Te God epei kekepa n̄ipaa ere petepin in ek, te hi herp in hat̄ip h̄im yaaim mamno m̄it yap̄irwe, h̄ir niuk m̄ir iuwe, h̄ir m̄it au wein̄in. Menmen hi hetpim h̄iram menmen keremem n̄ipaa m̄it profet netike m̄it̄ik Moses kat̄ip h̄iram mannen. ²³ *H̄ir nat̄ip m̄it̄ik God kehimitanek kaknen kak̄ikaap haiu m̄it, h̄irak kaki maain God kak̄ikaak h̄irak kak̄ikrit kakin̄in m̄it yap̄irwe ne weiw̄ik me Isrel, m̄it au ne weiw̄ik ham, God kaktorhis h̄ir nanu werek werek. H̄im yaaim im h̄iram m̄ire si mamkaap m̄it nan̄ir ein werek werek, h̄iram mamkaap m̄it nertei werek menmen yaaim God k̄ir̄iakem."

Pol kat̄ip kari han ke Agripa te h̄irak kakises h̄im me God

²⁴ Pol wen kat̄ip menmen im, m̄it̄ik Festas k̄inap ketp̄iw̄ek kar ik: "Pol ti hetaritari! Menmen yap̄irwe ti hen skul herteiyem h̄iram menipit ti enuk han ken sip." ²⁵ Pol ketp̄iw̄ek, "M̄it̄ik iuwe, hi ap hetaritari au. Menmen hi hetpim h̄iram h̄im yaaim me m̄it̄ik kertei werek kerekek. ²⁶ *M̄it̄ik iuwe Agripa, hi ap h̄inaain hetput menmen im hentar ti hertei menmen im. Ti hertei menmen im hentar menmen im epei man meit wit kike au, man meit wit iuwe m̄it yap̄irwe n̄irem. ²⁷ M̄it̄ik iuwe Agripa ti hises h̄im me m̄it profet? Hi epei hertei ti hisesim herteiyem mekre han." ²⁸ M̄it̄ik Agripa keremir̄iw̄ek h̄im ketp̄iw̄ek kar ik: "Me w̄i im ti han kitet ti ari han kai te hi ehises h̄im me Jisas Krais?"

²⁹ Pol ketp̄iw̄ek, "Me w̄i in ek o maain, hi hitehi God te ti hetike m̄it yap̄irwe nau in nemtau h̄im mai yi eiyises h̄im yaaim me Krais te yi eiȳir ke hi te hi ap hanhan sen mewi m̄ipre h̄iram m̄iwaai his mai."

³⁰ Pol kat̄ip epei au, m̄it̄ik iuwe Agripa ketike m̄it̄ik gavman Festas, ketike Benasi wetike m̄it yap̄irwe n̄ir nekrit nan̄ino witeik. ³¹ *H̄ir nekrit nan̄ino witeik, h̄irak̄it tat̄ipak̄it tar ik: "M̄it̄ik ik ap k̄ir̄iak menmen enum te h̄irak kaku w̄inak enuk o kaki au." ³² *Agripa kat̄ip Festas kar ik: "M̄it̄ik ik ap kitehi m̄it̄ik iuwe Sisa kak̄imtau h̄im m̄irak te ti esupanek kakno."

27

M̄it̄ neithis Pol neiȳik nan newis̄ik kau sip kakno wit iuwe Rom

¹ *Me w̄i h̄ir m̄it iuwe ne gavman han kitet nat̄ipan haiu mamu sip manno Itali, h̄ir neithis Pol ketike m̄it han nekre w̄inak enuk h̄ir newet m̄it̄ik kepten niuk m̄irak Julias newet̄iw̄ek enun in. Julias h̄irak kepten naanm̄impre 100 m̄it ne ami h̄ir soldia kerek m̄it nenewor "M̄it ne m̄it̄ik iuwe Sisa ke Rom." ² *Haiu m̄it men mau sip me wit Adramitiam, menep te h̄iram m̄inaaiw̄ir Sisaria mamno mamrer wit wit me wan me provins Esia. Haiu mau en epei au, h̄iram merekir wan men. M̄it̄ik niuk m̄irak Aristakas ke wit Tesalonaika ke provins Masedonia h̄irak ketikewai mau sip men. ³ *W̄i ham haiu m̄ip̄iun wit Saidon. Julias h̄irak k̄ir̄iak Pol yaaik kewis̄ik ken kak̄ir n̄irak yinan te h̄ir enwet̄iw̄ek menmen mei te h̄irak kau sip werek werek kakno. ⁴ Haiu m̄inaaiw̄ir Saidon men Saipras. N̄ime m̄in̄iu man mewep te haiu merekir wan men yinak in me Saipras kerek n̄ime ap

* 26:20 Mt 3:8 * 26:21 Ap 21:30-31 * 26:22 Lu 24:44-47 * 26:23 1Ko 15:20 * 26:26 Jo 18:20 * 26:31 Ap 23:29; 25:25 * 26:32 Ap 25:11 * 27:1 Ap 25:12 * 27:2 Ap 19:29 * 27:3 Ap 24:23

m̄niu meitai au. ⁵ Haiu merekir wan meperp provins Silisia ketike Pamfilia ere m̄piun wit Maira keit provins Lisia.

⁶ Haiu meit ein, m̄tik kerek naanm̄pre 100 m̄t ne ami k̄nkatin sip ham ere k̄r miut̄p me wit Aleksandria mamno Itali. H̄rak k̄r sip epei au, h̄rak kewisai haiu mewim. ⁷ Haiu mewim, sip merekir wan men main main me w̄ ham mentar n̄me m̄niu iuwe meiyepetai te haiu m̄rak menmen iuwe mesipat wit Naidas. N̄me meiyepetai te haiu mamno ein au, te haiu meweik̄n mekiuwe wit Krit kerek wan kimaak keketik kau n̄m̄n. Haiu mekiuwe p̄nak n̄me ap m̄niu meitai mesipat Salmoni. ⁸ Haiu men mesur̄r menep tenhaan haiu m̄riak menmen iuwe m̄piun wit niuk m̄rak “Wan yaaik sip mamno pasis” h̄rak menep wit niuk m̄rak Lasia. ⁹ Haiu mepu wit eik w̄ yap̄rwe ere w̄ kerek m̄t ne Isrel n̄napen menmen han tewen̄n God kak̄sak menmen enum h̄r n̄riakem, h̄ram epei man men. H̄ram w̄ me hauw̄ h̄tan te wan s̄r mewen̄n iuwe, te Pol kat̄p m̄t kar ik: ¹⁰ * “Yi m̄t, hi hertei haiu mamnaaiw̄r wit ik mamno mamrekir wan h̄ram ap yaaim. Au, enum. Maain sip metike menmen mekretek, wan kak̄waankem. Eim keremem au. Haiu m̄t han mami.” ¹¹ Pol kat̄p epei au, m̄tik iuwe naanm̄pre 100 m̄t ne ami ap kises h̄m m̄rak au. H̄rak kemtau h̄m me m̄tik kerek naanm̄pre m̄t bos kru n̄riak menmen nau sip, h̄rak ketike m̄tik kerek ketenen stia ke sip keweik̄nenik te sip mamno. ¹² Wit ik h̄rak ap wit yaaik te sip mamu in me haw̄ h̄tan, te m̄t yap̄rwe nau sip hanhan n̄naaiw̄r wit nan̄no nerekir wan ere h̄r n̄piun Finiks. H̄rak wit keit Krit h̄rak yaaik ke sip mamu en m̄saw̄n te ap m̄niu au. H̄r hanhan nanu en ere haw̄ h̄tan epei au.

N̄me m̄niu wan kewen̄n w̄senuk

¹³ Maain n̄me wenituk m̄niu te m̄t han kitet h̄r nanises menmen n̄paa h̄r nat̄panem. H̄r nesiupan waai neriyaak kan sip h̄r n̄naaiw̄r wit h̄r nesiur̄r menep tenhaan, nitet Krit. ¹⁴ Haiu mepno kike, n̄me m̄niu m̄re yuwerep meke wit Krit man. ¹⁵ N̄me m̄niu m̄re yuwerep man kerek m̄t nenewem “No ista” h̄ram menep sip te m̄tik ap keweik̄n stia ke sip werek werek au. H̄ram mewep n̄me ke n̄m̄n mamno au, te haiu mewis̄m meit n̄me m̄niu meriuwetem men. ¹⁶ Haiu men ere mesipat wit Koda kerek wan kimaak keketik kau n̄m̄n. Haiu mesipat Koda ke his enkik, h̄rak keiyepet n̄me kike te haiu mari bot kike kis̄sai meriyaak meriyaak ere haiu meit bot eik mewis̄k k̄waai kent̄r sip, haiu mesenkekik meriuwe waai h̄rak kau keit. ¹⁷ H̄rak kau keit, h̄r neit waai neiȳm nemenkek sip te ap mamwep au. H̄r n̄naain sip mamno mamt̄n tenhaan me wan meperp wit iuwe Afrika mamwep te h̄r nesiupan laplap sel me sip newis̄m m̄waai. Epei au, h̄r newis̄ n̄me yuwerep meriuwetem men. ¹⁸ Yuwerep k̄niu wan wen kewen̄n te wanewik h̄r nenke menmen mekre sip new̄rem mekre wan. ¹⁹ W̄ ham epei man, h̄r h̄ras neit menmen yap̄rwe me sip h̄r nenkerem new̄rem mekre wan. ²⁰ Me w̄ yap̄rwe haiu ap m̄r wepni o h̄r, te n̄me wen m̄niu w̄senum. Haiu han kitet maain haiu mami.

²¹ M̄t nau sip ap naam menmen me w̄ yap̄rwe nentar yuwerep, Pol kerp n̄m̄n ke m̄t ketpor kar ik: “Yi m̄t, n̄paa hi hetpi yi ap einaaiw̄r wit Krit te sip ap mamriwaank au. Te yi ap yemtau h̄m mai. ²² * In ek hi etpi yi han tokik eiyu. Haiu m̄t ap mami au. Sip keremem mam̄nke mam̄kre wan. ²³ Hi hertei menmen im hentar nep̄p w̄itaan God kerek hi hisesik ewen̄pi niuk m̄rak h̄rak keriuwet ensel m̄tik hak kan kerp menep ketikewa ketpo kar ik: ²⁴ * Pol ti ap h̄naain au. Ti eh̄rp ninaan me m̄tik iuwe Sisa. God kent̄r h̄rak yaaik, h̄rak kak̄wis m̄t yap̄rwe nau sip netikewit h̄r ap nani au.” ²⁵ Yi m̄t ap ȳnaain au. Hi hises h̄m me God, hi hertei menmen mamnen mam̄r ke n̄paa h̄rak ketpewem. ²⁶ * N̄me mamriuwetai haiu mamno sip mamt̄n tenhaan em̄t wit kerek wan kimaak keketik kau n̄m̄n.”

²⁷ W̄ hiswiyen tekyaaait (14) epei men, haw̄ yuwerep m̄niu man meit wan eik niuk m̄rak Edria. Me w̄ n̄m̄n h̄ram n̄me meriuwet sip mepno, m̄t naanm̄pre sip han

* 27:10 Ap 27:22 * 27:22 Ap 27:10, 31 * 27:24 Ap 23:11 * 27:26 Ap 28:1

kitet haiu epei man menep ti. ²⁸ H̄r han kitet haiu epei man menep ti, te h̄r new̄r waai nesenkek nan mewik mekre t̄par n̄n̄n mak k̄ram, h̄ram mat̄p 40 mita kesikekre. Maain h̄r p̄ike new̄rem h̄ram mat̄p 30 mita kesikere. ²⁹ H̄r n̄naain sip kerek haiu mewim mamno mamnep nan iuwe me tenhaan te h̄r neiȳk nan iuwe tekyaaait (4), h̄r nesenkek waai mewim, h̄r new̄rem mekre wan m̄kaap sip mamno main main. Epei au, h̄r hanhan wanewik o eksiupan waswas. ³⁰ M̄t naanm̄pre sip hanhan n̄naaiw̄r sip te h̄r neit bot kike nesiuwerek kepno kent̄r t̄par h̄r new̄sesik nat̄p h̄r nanw̄r waai kakri paan me sip metenenim. ³¹ *Au, Pol kat̄p m̄tik kepten naanm̄pre 100 m̄t ne ami, h̄rak ketike m̄t n̄rak kar ik: “M̄t in naanm̄pre sip h̄r n̄r̄r nan̄no, yi yap̄rwe yayi.” ³² H̄rak kat̄p epei au, m̄t ne ami nerekir waai metenen bot kike te h̄rak kenterer t̄par ken.

³³ Menep kaksiupan h̄rkiwo (o h̄r kaa), Pol kitehi m̄t nan̄m menmen ketpor kar ik: “Yi epei yemer̄r haw̄i yuwerep kakt̄n kak̄t me w̄i hiswiyen tekyaaait (14), yi ap yaam menmen au. ³⁴ *Hi hitihi h̄m manp yi eiȳm menmen te h̄ram mamkepi yi manpenun eiyu te yayi au. Yi eiyu werek werek.” ³⁵ *Pol kat̄p menmen im epei au, h̄rak keit bret kitehi God h̄rak kat̄p God h̄rak han yaaik keriuwerem kerp ninaan me m̄t. Epei au, h̄rak kaam. ³⁶ H̄rak k̄paam, h̄r m̄t en han tokik nau h̄r neit menmen meiyam naam. ³⁷⁻³⁸ Haiu m̄t mar 276 haiu mepu sip im e. Haiu m̄t maam ere werek, m̄t new̄r wit (h̄ram m̄re rais), h̄r new̄rem men mekre wan te h̄r n̄kaap sip ap n̄menum au.

Sip mewep meit tenhaan

³⁹ Nepei wanewik, m̄t naanm̄pre sip n̄r ti te h̄r nep̄tari h̄r neit neiȳn. H̄r n̄r wan m̄re tenhaan yaaim mekrerem, te h̄r han kitet nan̄no ein neriuwet sip mamt̄n mam̄t tenhaan. ⁴⁰ H̄r n̄rem epei au, h̄r neremir waai nan mewim, h̄ram menke mekre wan, h̄r nesiupan waai metenen stia. Epei au, h̄r n̄k̄am laplap sel meit paan ke sip te n̄me mam̄npep meiȳm mamno tenhaan. ⁴¹ Au, sip men menep tenhaan, h̄ram m̄nat̄n meit. Sip paan k̄ram m̄nat̄n meit ap mepno au, te wan s̄r mewen̄n menep sip m̄karu mewepim. ⁴² M̄t ne ami nimen̄p̄n nan̄nep m̄t enun ne w̄nak enuk h̄r h̄ras n̄paa neriyei neri nan̄no Rom te h̄r ap nanri wan nan̄no tenhaan meit ti n̄r̄r nan̄no. ⁴³ Au, m̄tik kepten iuwe naanm̄pre 100 soldia ke ami h̄rak hanhan k̄kaap Pol te h̄rak keweni n̄r̄ak menmen im. H̄rak kat̄p m̄t kerek nertei nari t̄par h̄r neh̄n n̄ripe t̄par nerwak nan̄no tenhaan eik. ⁴⁴ *M̄t han au, h̄r netenen nu o menmen ham me sip mewep h̄r nenterim nan̄no tenhaan. Marim haiu yap̄rwe men m̄piun tenhaan ke p̄n eik.

28

Menmen Pol k̄riakem keit wit Molta

¹ Haiu m̄piun tenhaan ke p̄n eik, m̄t han nan netpai ti ik kerek wan kimaak keketik kau n̄m̄n niuk m̄rak Molta. ² *M̄t ne wit in nerekyai yaaim. Haw̄i epei kan, n̄me mewep te h̄r n̄mansi neriyei man menep mau si mewim. ³ Pol keit haak mei kakwis̄m mamwaai si, manpen asp (h̄rak k̄re manpen siurp) kerek k̄saw̄n kin̄k haak h̄rak ketpaan ken kent̄r haak m̄waai si h̄ram sisi. H̄rak ketpaan ken kenep Pol kau his m̄rak kemenkekik kau keit. ⁴ M̄t ne wit in n̄r manpen siurp (o yenmik) kemenkekhis me Pol h̄r nat̄pan nar ik: “N̄paa m̄tik ik kenep m̄tik kaa, te t̄pir kaiu ap kakwis̄k kaku au. H̄rak kin̄n wan te in ek kaki.” ⁵ *Au, Pol kemiyepep his manpen (o yenmik) kenke kekere si h̄rak ap k̄nap au. ⁶ *M̄t netpepik nare te his m̄rak m̄niu o h̄rak kenkew̄n kaki. H̄r netpepik netpepik, h̄r ap n̄r menmen mar ik n̄paa au, h̄r new̄eik̄n han k̄r nat̄p nar ik: “Au, m̄tik ik h̄rak k̄re God.”

* 27:31 Ap 27:22 * 27:34 Mt 10:30 * 27:35 Mt 15:36; 1Ti 4:4-5 * 27:44 Ap 27:22-25 * 28:2 2Ko 11:27
* 28:5 Mk 16:18 * 28:6 Ap 14:11

⁷ Tî menep wit kerek manpen kenep Pol hîram tî me mîtik iuwe naanmîpre wit wan kimaak keketik kau nîmîn ik e niuk mîrak Pablias. Mîtik ik kan ketaihis keriyei ken wînak kîrak, te hîrak naanmîrei werek werek ere wî wikak. ⁸ Haiu mepu en, Pablias haai kîrak kînap yînk sisi kesiuwe mune kîwaai yeno. Pol ken haau kîrak kitehi God ek. Kitehi God ek, hîrak kewis his meterik hîrak kekepik kîre yaaik. ⁹ Hîrak kîriak menmen im, hîr mît yapîrwe ne wit wan kimaak keketik hîr nînap, hîr nan te Pol kîriaki yaain. ¹⁰ Pol kîriaki nîre yaain, hîr newetei menmen yaaim yapîrwe. Maain haiu mau sip mînawîri hîr newis menmen yapîrwe te haiu mamîm me wî haiu mau sip mampîno.

Haiu mepno ere mîpiun Rom

¹¹ Wenke wikak epei au, haiu mînaawîr wit Molta haiu mau sip me Aleksandria niuk mîram “Tîpir wik.” Hîr newis ninaan me tîpir mît nenewem “Tîpir wik” nentar ninaan me nîkerek hîrakîk wik te tîpir niuk mîrak Sus tau sip paan kîram. Sip im nîpaa hawî hîtan, hîram mepu wit Molta. ¹² Haiu mînaawîr Molta epei au, haiu merekir wan men ere mîpiun wit Sairakyus. Haiu mîpiun wit Sairakyus, haiu mepu en wî wikak. ¹³ Haiu mînaawîr sairakyus mepno ere mîpiun wit Risiam. Wî ham miutîp nîme mîniu mar ke wenituk te haiu men me wî wik haiu mîpiun wit Pyutiolai. ¹⁴ Haiu mepu wit Pyutiolai, haiu mîr mît han kerek nises hîm me Krai. Hîr netaihis haiu mamu mamkiteri ere wî hispînak wik (7). Marim haiu mîpiun Rom. ¹⁵ Mît kerek nises hîm me Krai neit wit iuwe Rom hîr nemtau haiu mamnen, te hîr nen ere nîpiun wit ke maket ke Apias ketike wit niuk mîrak “Wînak Pasenda Wikak,” hîr newenayîpîr. Hîr newenayîpîr epei au, Pol han yaaik kitehi God ketpîwek hîrak yaaik.

¹⁶ *Me wî kerek haiu mîpiun wit Rom, mît ne gavman newis Pol hîrekes kau wînak hak kiutîp, mîtik ke ami kiutîp naanmîprewek.

Pol kewepyapîr hîm me Krai keit wit Rom

¹⁷ *Pol kau wînak eik ere wî wikak, hîrak kesiuwe mîtik kitehi mît iuwe ne weiwîk me Isrel nau en, hîr enînen enrerik enîmtau hîm me Pol. Hîr nererik epei au, Pol ketpor kar ik: “Nai yinan, hi ap hîriak menmen enum me mît ne weiwîk maiu o hi eweikîn sip ewet menmen nîpaa maamrer nai nisesim neweteyem au, te mît ne Jerusalem hîr netauhis weinîm newisa hekre wînak enuk neriuweta hen mît iuwe ne Rom. ¹⁸ *Hîr mît ne gavman ne Rom nitauhi me menmen im hîr nare nesiupena nentar hîr nertei hi ap hîriak menmen enum te hi hahi. ¹⁹ *Au, mît iuwe ne Isrel nînapen hîr nansiupena te hi hatîp ‘Mîtik iuwe Sisa ekîmtau hîm mai.’ Hîr neriuweta hi han te hi ap esiuwe hîm mei me menmen enum hîr nîriakem au. ²⁰ *Hi hentar menmen im hi hitihi yi mît yi einen te hi hetpi menmen. Sen im mau his mai mentar hi hises hîm me hîrak Mîtik Iuwe kerek mît ne Isrel yapîrwe nemeriyîwek kaknen kakîkaap haiu mît.”

²¹ Pol katîp epei au, hîr netpîwek nar ik: “Haiu ap meit tîwei meke wit Judia mît nesiwerem me ti au. Naiu yinan han ap neke Judia nan in netpai me menmen im, te hîr natîp ti hîriak enum au. ²² *Haiu hanhan mamîmtau menmen ti han kitetim mentar haiu mertei mît nerer wit wit natîp enum me mît nises hîm im ti hisesim.”

²³ Hîr natîp epei au, hîr nîmat wî nanînen nanîmtau hîm me Pol. Wî hîr nîmat nanîmtau menmen, mît yapîrwe nan wînak ke Pol kepwik. Wepni ere wîtaan Pol ketpor hîm kewepyapîr hîm me God kakînin naanmampre mît. Hîrak kare kakri han kîr keteiknor Jisas hîrak Mîtik Krai kerek God keriuwetek kan kîkaap haiu mît hîrak ketpor hîm nîpaa Moses ketike mît profet hîr newisîm mau tîwei. ²⁴ Mît han nises hîm mîrak, mît han au hîr nînaain. ²⁵ Hîr nînaawîr wînak ke Pol hîr natîp namînanem neriuwe hîm me Pol. Hîr natîp namînanem nentar hîm Pol ketporem mîkaru. Hîrak katîp kar ik: “God Hîmîn Yaaik katîp werek wî nîpaa hîrak katîp profet Aisaia hîm mîrak hîrak katîp maamrer ni em. Nîpaa hîrak katîp:

* 28:16 Ap 24:23 * 28:17 Ap 25:8 * 28:18 Ap 26:31 * 28:19 Ap 25:11 * 28:20 Ap 24:15 * 28:22 Ap 24:14

²⁶ *Ti eno etip mit in ne weiwik me Isrel menmen im: Maain yi yayimtwem yayimtwem te yi ap yayirteiyem au. Yi eiyirem eiyirem te yi ap eiyirem werek au.

²⁷ Han ke mit in epei ken sip, hir nemesis nikip ap nemtau him hir ap nir menmen werek werek au, hir ninapipi. Hir nirrak menmen im au, te hir enir menmen neriuwe nanamir, hir enimtwem enriuwe nikip mir, hir han kir enirtei menmen werek werek te hir enweikin sip enisisa te hi God hi ekepi.’ ”

²⁸ *Pol katip him ham mar ik: “Hi hetpi te yi yertei werek. Him yaaim me God kakikaap haiu mit hiram epei man mit ap ne weiwik me Isrel. Hir keriyen nanimtwem nanisesim.” [²⁹ Pol katip menmen im epei au, hir mit ne weiwik me Isrel ninaaiwir winak kirak hir natipan nenehan wisenum me menmen hirak ketpim.]

³⁰ *Pol kewir pewek katin winak ik hirak kewik ere tito wik, hirak keithis mit kerek nan nirek, ³¹ *hirak ketpor him kewepyapir menmen me God kakinin mit kewepyapir me Mitik luwe Jisas Kraiss. Hirak ap kinain au, hirak katip mit yapirwe, mit ap netpiwek nar ik: “Ti ap atip im au emit.”

Mepir keremem

* 28:26 Ais 6:9-10; Mt 13:14-15 * 28:28 Sam 67:2; Lu 3:6; Ap 13:46, 18:6 * 28:30 Ap 28:16 * 28:31 Ap 28:23

Tiwei Pol Kewisik Ken Mit Ne Rom
Menmen me tiwei ik

Mit yapirwe hir enun nerp ninaan me God 1:1-17

Menmen God kiriakem mamkepai te kaktaihis 1:18-3:20

Haiu meit himin yaaik ke Krai 5:1-8:39

Menmen God kiriak mit ne Isrel em 9:1-11:36

Menmen mit ne weiwik me God hir nanisesim 12:1-15:13

Pol katip menmen maain hirak kakriakem 15:14-33

Pol katip mit ne Rom him gude mikaru 16:1-27

Him me menmen God kehimitan Aposel Pol hirak kiriakem

¹ *Hi Pol hi hewis tiwei ik ken yi mit ne wit Rom. Hi hire wok mitik ke Jisas Krai. Nipaa hirak kehimitena hi hire mitik aposel kirak hirak keriuweta hi hises menmen im keremem. Hi atip mit miyapir him yaaim me God man haiu mit.

² *Nipaa enum eik God katip hirak kaksuwe menmen mirak yaaim im mamnen. Hirak kewepyapirem katip mit profet em te hir newisim mau tiwei. ³ *Him yaaim im hiram matip me God Nikan kirak Jisas Krai Mitik kiau Iuwe. Haiu mertei hirak kire mitik kentar miye pirak hire winaak hirak nepenyek ke mitik iuwe ke weiwik me Juda niuk mirak Devit. ⁴ *God keteiknai Jisas hirak ap kire mitik kerekek au. Himin kirak yaaik kire God. Hirak keteiknai Jisas hirak Nikan kirak keriuwe menmen iuwe hirak kerekyiwekem mar im. Hirak kikak Jisas kekre nimin ke mit nipaa naa hirak pike kekrit kepu. ⁵ *God han tewenina kehimitena hi hire mitik aposel kirak hentar menmen Jisas Krai kiriakem. Te hirak keriuweta hi eno erer wit wit akaap Krai etip mit him mirak hir enimtwem te hir enisesim. ⁶ God kehimiteni yi mit miyapir ne wit Rom yetike mit miyapir ne wit ham yi yapirwe yi ne Jisas Krai.

⁷ *Te hi hewis tiwei ik ken yi mit miyapir yeit wit Rom, kerek God hanhan keriuwi kehimiteni yi mit miyapir narak. Hi hanhan God Haai kiau ketike Mitik Iuwe Jisas Krai hirakit tatrekyi menmen yaaim te yi eiyu werek.

Pol hanhan kakno kakir mit miyapir ne Rom

⁸ *Hi ehinin etpi menmen im. Hi atip God eriuwe niuk me Jisas Krai hirak yaaik kentar mit miyapir nerer wit wit hir nemtau yi yises him me Krai. ⁹⁻¹⁰ **God kerek hi hirak menmen mirak heriuwe han kai iuwe te hi hatip mit him yaaim me Nikan kirak, hirak hirekes kertei hekrit hekrit hi hitiwekhi me yi mit en. Hi hitehi God te hirak in ek kakikepa kakwisa hi anen ari yi mit. ¹¹ Hi hanhan anen ari yi mit hi eweti menmen yaaim God Himin Yaaik kewetaiyem te hiram mamkepi yi mit miyapir han tokik eiyu eiyit. ¹² Menmen hi hetpiyem hiram mar im. Hi akepi ariuwe menmen hi arekyiyem, yi eikepa eiriuwe menmen yi eirekyiyem te haiu emkaapan emriuwere.

¹³ *Nai yinan hi hanhan yi eiyirte me wi yapirwe hi han kitet anen ari. Au, nipaa ere in menmen mewena te hi ap anen ari yi mit au. Hi han kitet hi hari mit miyapir han ne yi mit en yi eiyises him me God. Hi atip mit miyapir him yaaim me Krai te mit han nanisesim hiram mar ke mitik hirak kamir ni, maain menmen mamwo yapirwe. Mar im hi hanhan yi eiyisesim eiyir ke mit han hir ap ne weiwik me Isrel hir nisesim. ¹⁴ God hirak kehimitena hi atip mit miyapir him mirak. Hi eno mit hir nau werek nanir ke Grik. Hi eno mit han au nau wit enuk yaank. Hi eno mit hir nen skul nertei menmen

* 1:1 Ap 9:15, 13:2; Ga 1:15 * 1:2 Ro 15:25-26; Ta 1:2 * 1:3 Mt 22:42; Ro 9:5; 2Ti 2:8 * 1:4 Ap 13:33 * 1:5 Ap 26:16-18; Ro 15:18; Ga 2:7-9 * 1:7 1Ko 1:2; 2Ko 1:1; Nam 6:25-26; Ef 1:2 * 1:8 1Te 1:8 * 1:9-10 Ef 1:16; Fl 1:18; 1Te 2:5, 10 * 1:9-10 Ap 19:21; Ro 15:23, 32 * 1:13 Ap 19:21; Jo 15:16

iuwe, netike mīt han au hīr nau weinīm netaritari menmen im. ¹⁵ Mar keremem te hi hanhan anen yi mīt miyapīr ne Rom etpi hīm yaaim me Kraiss.

Hīm yaaim me Kraiss hīram Iuwe

¹⁶ *Hi ap yīnk enuk heriuwe hīm yaaim me Kraiss au. Hīram menmen iuwe me God mamkaap mīt miyapīr kerek nemtau hīm mīrak nisesim, hīram mamkepi God kaktorhis. Hīram minīn men mīt ne Isrel, maain hīram men mīt hīr ap ne weiwīk mīr au. ¹⁷ *Hīm yaaim me Kraiss meteiknai menmen yaaim God kerekyeyem kekepai haiu mamre yaain te haiu mamtikerek mamu han kiutīp. Hīram menmen im. Mīt nemtau hīm mīrak, hīr nanisesim te hīram mamīkrit menmen me God mamkepi, hīram mamno ere mamīsi. Hīm me God mīt newisīm mau tīwei matīp mar im: “Mīt kerek God katīp hīr yaain nentar hīr nemtau hīm nisesim, hīr nantikerek nanu nanīt.”

Hīm me mīt hīr neweikīn sip newet God.

¹⁸ *God kerek kau wit kīrak hīrak keteiknai hīrak han enuk keriuwe mīt miyapīr yapīrwe kerek neweikīn sip newet menmen mīrak, hīr nīrīak enum, hīr nepakīn hīm yaaim neriuwe menmen enum hīr nīrīakem. ¹⁹ *God epei kakiwaank mīt kakīntar menmen mīt nanīrteiyem me God hīrak nīpaa ein keteiknorem. ²⁰ *Nīpaa wī kerek God kewis nepni metike tī mīt miyapīr hīr nīr menmen hīrak kīrīakem. Mar keremem te hīr nīrem hīr nertei menmen me God. Hīr ap te nanīr God kaku nanamīr kīr au. Hīr nertei God hīrak kīre mekak, hīr nertei hīrak wīsenuk manpenuk kaku kakīt tipmain tipmain enum eik, te hīr ap nantīp God hīr nepītariyek te hīr ap newenīpi niuk mīrak au.

²¹ *Hīr ap te nantīp God hīr nepītariyek nanīntar nīpaa hīr nertei God hīrak keimīn te hīr nīnapen newenīpi niuk mīrak, hīr ap netpīwek hīrak yaaik au. Hīr han kitet menmen enum te han kīr enuk ketari menmen yaaim mīre mīt ne wītaan nen yaank ap nemsiu si au hīr nīnatin yayiwe. ²² *Hīr han kitet hīr nertei menmen yapīrwe te hīr nar ke mīt enun han ken sip. ²³ *Hīr nar ke mīt enun han ken sip nentar hīr epei neweikīn sip newet God kerek kaku kakīt tipmain tipmain enum eik, hīr ap newenīpi niuk mīrak au. Hīr neweikīn newenīpi niuk me tīpir kerek mīt natīn ninaan mau teinīk. Hīr nime nu mīre mīt kerek nani ek, o hore, samiyak o kīrin, manpen, pewen, menmen ham.

Menmen enum mīt hīr nīrīakem

²⁴ *Hīr nīrīak menmen enum mar im, te God kīnawīri te hīr nau enum nīrīak menmen enum mar im: Hīr nīrīakan menmen enum neriuwe yīnk kīr, hīr nises menmen han kīr hanhanem. ²⁵ *Hīr neweikīn sip newet hīm yaaim me God, hīr nises hīm enum memitēpīn. Hīr newenīpi niuk me menmen God kīrīakem. Hīr ap newenīpi niuk me God kerek kīrīak menmen yapīrwe. Hīrak kerekek hīrak yaaik, haiu mamwenīpi niuk mīrak tipmain tipmain enum eik.

²⁶ Hīr neweikīn sip newet God te hīrak kīnawīri hīr nises menmen enum hīr hanhanem. Miyapīr hīr ap nīwaai netike mīt nīr au. Hīr niyawan nīwaai netike miyapīr han. ²⁷ *Mīt hīr nīrīak menmen nar ke miyapīr nīrīakem. Hīr ap netike miyapīr nīr niyawan nīwaai au. Hīr han kīr kekrit kīre si, hīr hanhan netike mīt han hīr niyawan nīwaai. Hīr niyawan nīwaai nīrīakan enum te God kerekyor enum me menmen enum hīr nīrīakem.

²⁸ Mīt miyapīr hīr nīnapen han kakitet God ketike menmen mīrak te hīrak kīnawīri te han kīr kises menmen enum te hīr nīrīak menmen yaaim au. ²⁹ Te hīr nīrīak menmen enum heriyai heriyai. Hīr hemkre menepam me menmen, hīr han kitet menmen enum me mīt han, hīr yīnk enuk neriuwe mīt han ninīni, hīr mīt han nenep mīt han hīr

* 1:16 Sam 119:46; Mk 8:38; 1Ko 1:18, 24; Ap 13:46 * 1:17 Ro 3:21-22; Hab 2:4 * 1:18 Ef 5:6; Kl 3:6; 2Te 2:12
 * 1:19 Ap 14:15-17, 17:24-28 * 1:20 Jop 12:7-9; Sam 19:1; Hi 11:3 * 1:21 Ef 4:17-18 * 1:22 Jer 10:14; 1Ko 1:20
 * 1:23 Diu 4:15-19; Sam 106:20 * 1:24 Ap 14:16 * 1:25 Jer 13:25, 16:19; Ro 9:5 * 1:27 Lev 18:22, 20:13; 1Ko 6:9

naa, h̄ir nari han ke m̄it h̄ir nenke hasini, h̄ir nemitetp̄inan me menmen, h̄ir han kitet menmen enum me m̄it han, h̄ir nat̄ipan nisesan me menmen. ³⁰ H̄ir newisesik newen̄in h̄im me m̄it han h̄ir n̄inapen God, h̄ir nene m̄it miyap̄ir han new̄ir paan newepik, h̄ir nar ke m̄it enun paan tokik nat̄ip h̄ir n̄ire m̄it iuwe nin̄in m̄it han. H̄ir han kitet nan̄riak menmen enum n̄ipaa m̄it ap n̄riakem au. H̄ir ap nises h̄im me miye haai n̄ir au. ³¹ H̄ir n̄ire m̄it enun han ken sip ap han kitet menmen enum maain mamnen, h̄ir m̄it ap nises h̄im m̄ir h̄ir netpim, h̄ir ap hanhan neriuwe m̄it miyap̄ir han o han tewen̄ini au. ³² H̄ir nertei God epei kat̄ip m̄it miyap̄ir kerek n̄riak menmen enum mar im maain h̄ir nani, te h̄ir wen n̄riakem. H̄ir wen n̄riakem keremem au. H̄ir nari han ke m̄it miyap̄ir han te h̄ir n̄riakem mar ke h̄ir n̄riakem, h̄ir netpi h̄ir yaain.

2

God skelim m̄it werek werek kakises menmen yaaim

¹ *Yi m̄it keriyen ne Isrel kerek yi yesiuwe h̄im yene m̄it kerek ap ne Isrel yentar menmen enum h̄ir n̄riakem. Yi ap eit̄ip God yi yaain me menmen yi ȳriakem au. Yi yene m̄it yentar menmen enum h̄ir n̄riakem. ² Haiu m̄it ne Isrel haiu mertei God ap han ekitet m̄it miyap̄ir h̄ir neim̄in au. H̄irak han ekitet skelim m̄it miyap̄ir h̄ir neim̄in n̄ip̄iran me menmen enum h̄ir n̄riakem keremem. ³ Yi yesiuwe h̄im yene m̄it yentar menmen enum h̄ir n̄riakem, te yi yises menmen enum mar ke h̄ir n̄riakem, maain God skelim m̄it en me menmen m̄ir enum. Te yi han kitet h̄irak kak̄t̄pi yi yaain a? Taauye! God skelim yi m̄it eitikeri! ⁴ *Yi ȳinan yip̄ir yew̄irek yentar God h̄irak hanhan keriuwi ap kakiwep waswas au a? Yi yep̄itari God h̄irak ap kakiwep waswas te yi eiweik̄in sip eiwet menmen enum a? ⁵ Yi yewen̄in han ki ap yeweik̄in sip yewet menmen enum au. Te maain w̄i kerek God skelim haiu m̄it me menmen, h̄irak kakises menmen m̄irak yaaim, h̄irak kakrekyi enum yap̄irwe. Menmen enum yi ȳriakem maain h̄iram mam̄ir ke m̄it̄ik kewepep haak kemi ere mau niu, h̄iram mam̄inke mam̄k̄ip mam̄iwaankek. ⁶ *God tewen kak̄riak m̄it menmen yaaim o menmen enum kak̄intar menmen n̄ipaa h̄ir n̄riakem. ⁷ M̄it miyap̄ir kerek hekrit hekrit n̄riak menmen yaaim, h̄ir hanhan God h̄irak kakwet̄ir h̄im̄in yaaik kakt̄ip h̄ir m̄it miyap̄ir yaain niuk m̄ir iuwe kak̄ikepi h̄ir nantikerek nanu nan̄it tipmain tipmain enum eik. Te maain God kakwet̄ir menmen im kak̄ikepi h̄ir nantikerek nanu nan̄it. ⁸ *Te m̄it miyap̄ir han au. H̄ir neweik̄in sip newet menmen yaaim h̄ir nises han k̄ir enuk n̄riak menmen enum, maain God han enuk kak̄riuw̄eri h̄irak kak̄n̄ip kak̄iwaanki. ⁹ *M̄it miyap̄ir kerek h̄ir n̄riak menmen enum maain God kak̄iwaanki h̄ir ȳink k̄ir kak̄nen han k̄ir enuk. God kak̄in̄in kak̄iwaank m̄it miyap̄ir han ne weiw̄ik me Isrel kerek n̄riak enum. Maain h̄irak kak̄iwaank m̄it miyap̄ir han ne weiw̄ik ham nerer wit wit kerek n̄riak enum. ¹⁰ Te m̄it miyap̄ir kerek h̄ir n̄riak menmen yaaim, maain God kakwet̄ir menmen m̄irak yaaim, h̄ir nanre m̄it miyap̄ir iuwe, h̄ir nanu werek. God kak̄in̄in kak̄riak m̄it miyap̄ir han ne weiw̄ik me Isrel em, maain h̄irak kak̄riak yi m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik ham em. ¹¹ *God ap han kitet m̄it h̄ir niuk m̄ir iuwe o h̄ir au enun wein̄in au. H̄irak han kiteti h̄ir n̄ip̄iran.

¹² M̄it miyap̄ir ap ne weiw̄ik me Isrel h̄ir nep̄itari h̄im me God n̄ipaa Moses kewis̄im mau tiwei. H̄ir n̄riak enum te God h̄irak kak̄iwaanki kak̄interim wein̄im. M̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me God au. H̄ir nertei h̄im me God n̄ipaa Moses kewis̄im te h̄ir n̄riak enum, maain God kak̄it h̄im im h̄irak kak̄no m̄it ne Isrel skelim m̄it miyap̄ir kak̄riuw̄erem kak̄iwaanki. ¹³ *M̄it miyap̄ir kerek nemtau h̄im me God keremem, h̄irak ap te kakt̄ip h̄ir yaain au. M̄it miyap̄ir kerek nemtewem h̄ir nisesim, h̄ir keriyen God kakt̄ip h̄ir yaain. ¹⁴ *M̄it miyap̄ir ap ne weiw̄ik me Isrel ap nertei h̄im me God Moses kewis̄im. W̄i kerek h̄ir nises han k̄ir n̄riak menmen yaaim mar ke h̄im me God n̄ipaa Moses kewis̄im

* 2:1 Mt 7:1-2; Jo 8:7 * 2:4 Ef 1:7, 2:7; 2Pi 3:15 * 2:6 Mt 16:27; Jo 5:29; 2Ko 5:10 * 2:8 2Te 1:8 * 2:9 Ro 1:16 * 2:11 Diu 10:17; 2Kro 19:7; Ap 10:34; Ef 6:9; 1Pi 1:17 * 2:13 Mt 7:21; 1Jo 3:7 * 2:14 Ap 10:35

mau tiwei hiram metpim, te menmen im meteiknai hir nertei menmen yaaim metike menmen enum. ¹⁵ Menmen hir niriakem hiram meteiknai him nipa God ketpim hiram mau mekre han kir. Wi ham han kir enuk keriuwe menmen enum hir niriakem. Wi ham han kir au yaaik keriuwe menmen yaaim hir niriakem. ¹⁶ *Maain wi mamnen te God kaktip Jisas Krais hirak kakwepyapir menmen mau mekre han ke haiu mit yapirwe, hirak kakrekyei yaaim o enum kakinterim. Menmen im mamnen mamir ke hi hetpiyem heriuwe him yaaim me God.

Yi mit miyapir ne Isrel han ekitet him me God Moses kewisim mau tiwei hiram mamkepi te yi eiyu werek.

¹⁷ *Mit miyapir yi yatip yar ik: "Haiu mit miyapir ne weiwik me Isrel." Yi han kitet yi yetike God yi yekian yau yentar hirak keweti him mirak a? Yi yatip yewenipi niuk mi yar ik: "Haiu mit miyapir ne God." ¹⁸ Yi yertei menmen hirak hanhan yi eiyisesim. Yi yertei hanhan menmen yaaim te yi yisesim. Menmen enum au. Yi hanhan eiyises menmen yaaim eiyintar nipa yi wen nikerek kike ere in haairer hir nepei netpi him me God. ¹⁹ *Yi han kitet yi yertei him me God werek te yi eiteikin mit nepitari menmen mirak te hir nanisesik werek werek a? Yi yire si merhihe yi eiteikin mit kerek ap nertei God hir nire mit ne witaan nanino, yi eiteiknor yayiwe yaaik te hir enisesik a? ²⁰ *Yi han kitet yi werek te yi eiteikin mit kerek hir han kitet menmen enum, yi eiteiknor menmen me God a? O yi eiteikin mit kerek nepitari menmen me God hir nire nikerek, yi eiteiknor werek menmen me God yentar yi han kitet him me Moses meteikni menmen yapirwe God kerteiyem a? ²¹ *Yi yeteikin mit han menmen me God, yi yenmak te yi ap yeteikin hiras menmen a? Yi yatip mit an yar ik: "Yi ap eikintip menmen me mitik hak." Te yi eikintip menmen me mit han o au a? ²² Yi yatip, "Yi mit ap eiri miyapir ne mit han eitikeri eiriyahis eiweninem au emit." Te yi hiras yi yiriakem o au a? Yi yinapen mit kerek newenipi niuk me tipir, te yi ap eikintip menmen hir newisim mau kinaan newepwar tipir em. ²³ Mit han ninan yipir newirek nene God nentar menmen yi mit yiriakem. Yi yewenipi niuk mi yatip God keweti him mirak, te yi ap yisesim au. Yi yeweikin sip yewetewem. ²⁴ *Menmen hi hetpiyem hiram yaaim mentar him mau tiwei nipa Aisaia kewisim hiram matip mar im: "Mit ap ne weiwik me Isrel natip enum me niuk me God nentar yi mit ne Isrel."

Yi yerekir yink te yi han kitet hirak kakikepi yi ne God-Au, menmen mekre han mamkepi keriyen

²⁵ *Yi yises him me Moses, mit nerekir yink ki, hirak yaaik kakikepi. Te yi eiweikin sip eiwet him mirak, hiram mar ke nipa mit ap nerekir yink ki. ²⁶ *Mit kerek ap nerekir yink kir hir nises him me God werek werek, God han kitet hir yaain nar ke mit hir nepei nerekir yink kir. ²⁷ Te maain him me God kerek mit ap nerekir yink kir hir nisesim, hiram mamteikin yi mit yi enun. Hiram mamteikin yi mit enun yentar yi yerekir yink ki, yi yetenen him me God Moses kewisim mau tiwei, te yi ap yisesim au. Hir netenen him me God Moses kewisim au, te hir nises menmen yaaim. ²⁸ *Yi ap mit ne Isrel keriyen yentar miyerer ni nini yi ne weiwik me Isrel o yentar yi yerekir yink ki au. ²⁹ *Mit miyapir hir ne weiwik me Isrel nentar hir nises God nekre han kir. Menmen im hiram mar ke God Himin Yaaik hirak kehimitenor han kir hirak ke God. Menmen im ap mises menmen Moses nipa kewisim mau tiwei. Mit han ap nanwenipi niuk me mit nar ik, te God hanhan kakriuwari iuwe.

3

Menmen enum ap te maminin menmen yaaim

* 2:16 2Ti 2:8 * 2:17 Je 2:19 * 2:19 Mt 15:14; Lu 18:9 * 2:20 2Ti 3:5, 15 * 2:21 Sam 50:16-21; Mt 23:3-4
 * 2:24 Ais 52:5; Esi 36:20 * 2:25 Jer 4:4, 9:25 * 2:26 Ga 5:6 * 2:28 Jo 7:24, 8:39 * 2:29 Diu 30:6; Kl 2:11; 1Ko 4:5; 2Ko 10:18

¹ Yi han kitet mekam? Mît ne weiwik me Isrel hîr ninîn mît han ne weiwik ham o au? Menmen hîr nisesim nerekir yînk kîr hîram yaaïm mamkepi o au? ² *Hîram yaaïm mamkepi yapîrwe mar im. God kinîn kewet mît ne Isrel hîm mîrak te hîr nanîrtei menmen hîrak hanhan hîr nanisesim. ³ *Mît han ne weiwik me Isrel hîr ap nises hîm mîrak, te yi ap han ekitet God ap kakises hîm mîrak kakîntar mît han neweikîn sip newetiwek, au emî. ⁴ *Mît miyapîr yapîrwe nanweikîn sip nanwet hîm yaaïm, God kerekek au. Hekrit hekrit hîrak kakises hîm yaaïm hîrak ketpim. Hîm me God mau tîwei Sam matîp mar im:

“Hekrit hekrit ti ehinîn mît kerek hîr neswut hîm. Hîr nanîrtei ti atîp hîm yaaïm keremem.”

⁵ Mît han nantîp, “Menmen enum haiu mît mîrîakem hîram yaaïm. Hîram yaaïm mamkaap God kakteikîn menmen hîrak kîrîakem hîram yaaïm keremem.” Hîram yaaïm te haiu matîp God enuk kakîntar hîrak kakwep haiu mît mamîntar menmen enum haiu mîrîakem a? (Hi hises menmen me mît ne tî hîr han kitetim) ⁶ Au, hîram hîm enum. God ap yaaik te hîrak ap te kakriak menmen yaaïm o enum me haiu mît miyapîr mau tî ik au emî! ⁷ Menmen enum hi hîrîakem mamteikîn mît God katîp hîm yaaïm keremem, hîrak kakît niuk iuwe menterim, te kenmak hîrak kaktîp hi mîtîk enuk kerekek, hîrak kakrekoye enum a? ⁸ *Haiu ap te mamtîp haiu mamrîak menmen enum te hîram mamwepyapîr menmen yaaïm au emî! Mît han hîr nesiuwai hîm natîp, “Yi mît Kristen kerek yises hîm me God yi yatîp enum yar ek.” Hîram yaaïm te maain mît hîr natîp enum mar im me haiu mît, God kakîp.

God hîrak katîp haiu mît yapîrwe enun

⁹ *Te haiu han ekitet mekam? Haiu mît ne Isrel haiu minîn mît han ne weiwik ham a? Au, hi nepei hetpi haiu mît miyapîr yapîrwe ne weiwik ne Isrel o mît miyapîr han ne weiwik ham, menmen mekre han kaiu merekyei haiu yapîrwe mamrîak menmen enum.

¹⁰ *Hîm im hîram yaaïm mentar mît newis hîm me God mau tîwei Sam matîp mar im: “Mîtîk kei kiutîp kekre nîmîn ne haiu mît yapîrwe ap te God kaktîp hîrak yaaïk au. Haiu yapîrwe mît enun.

¹¹ Mîtîk kei kiutîp kekre nîmîn ne mît yapîrwe hîrak kertei menmen hîram yaaïm au. Mîtîk kei kiutîp kekre nîmîn ke mît yapîrwe ap te hanhan God kau kekre han kîrak au.

¹² Hîr mît yapîrwe nepei neweikîn sip newet God, hîr mît enun. Ap kei kiutîp kîrîak menmen yaaïm au.

¹³ *Menmen hîr netpim meke hîm kîr hîram enum mar ke herwe hei mît nekeisiuwek. Hîr nemitetpîn neriuwerek. Menmen enum hîr netpim hîram mewaank mît mar ke nap mekre yehes me manpen siurp kenep mît hîr nani.

¹⁴ *Menmen hîr netpim meke hîm kîr man hîram enum mar ke saukei wapîk mau hîm ke mîtîk.

¹⁵ *Hîr waswas nenep mît hîr nani.

¹⁶ Wit kerek hîr nen newi, hîr newaank menmen metike mît te hîr han enuk.

¹⁷ Hîr ap nîkaap mît miyapîr nekiyan nau neit au.

¹⁸ *Hîr ap han kitet newenîpi niuk me God hîrak iuwe au.”

¹⁹ Haiu mertei hîm me God yapîrwe mît newisîm mau tîwei, hîram me mît ne weiwik me Isrel, te mît ne Isrel netike mît nerer wit wit ap te nantîp God hîr yaain au. God han ekitet menmen hîr nîrîakem hîrak skelim hîr mît miyapîr keriuwerem keremem.

²⁰ *God ap kaktîp mîtîk kiutîp kekre nîmîn ke haiu mît yapîrwe hîrak yaaïk kentar hîrak kises hîm nîpaa Moses kewisîm mau tîwei au. Hîm im hîram meteiknai haiu mît enun haiu mîrîak menmen enum keremem.

* 3:2 Sam 147:19-20; Ro 9:4 * 3:3 Ro 9:6, 11:29; 2Ti 2:13 * 3:4 Sam 51:4 * 3:8 Ro 6:1, 15 * 3:9 Ro 1:18-2:24, 3:23 * 3:10 Sam 14:1-3, 53:1-3; Ekl 7:20 * 3:13 Sam 5:9, 140:3 * 3:14 Sam 10:7 * 3:15 Pro 1:16; Ais 59:7-8 * 3:18 Sam 36:1 * 3:20 Sam 143:2; Ga 2:16; Ro 7:7

Mit kerek nises him me Kraiss, God kaktip hir mit yaain

²¹ *In ek God nepei kewepyapir menmen hirak kiriakem te hirak katip mit kerek nisesik, hir nire yaain. Menmen im hiram ap menmen me him me Moses au, te nipaa enum eik him Moses ketike mit profet hir newisim mau tiwei hiram matip menmen im me God mamnen. ²² *Menmen me God mamnen hiram im: God kaktip mit miyapir hir yaain nanintar hir nises him me Jisas Kraiss. God kaktip mit miyapir yapirwe kerek hir nises him me Jisas Kraiss hir yaain. Hirak ap han kitet hir mit miyapir ne weiwik me Isrel o ne weiwik ham au. Hiram menmen weinim. ²³ *Hiram menmen weinim mentar mit miyapir yapirwe nerer wit wit hir epei niriak enum, te God ap kakwenipiri kakitpi hir yaain au. ²⁴ *Te God kewetai haiu mit menmen mirak yaaim weinim mar im: God kerekyei haiu mit menmen yaaim hirak katip haiu yaain mentar menmen Kraiss Jisas kerekyeyem me wi hirak kaa te kakikepei kaktaihis. ²⁵ *God kehimitan Kraiss keriuwetek hirak kan kaa kire sipsip mit nakip nesiyek newet God ek. Hirak kaa hemkre mirak mewen, te hiram mamisak menmen enum maiu me wi haiu mamises him mirak. God kiriak menmen im kakteiknai haiu mit hirak yaaik. Nipaa mit hir niriak enum, te God hanhan keriuweri, hirak ap kanip au, kentar hirak kaksuwe Jisas kaki kakisak menmen enum mir. ²⁶ In ek hirak keriuwet Jisas hirak kan kaa keteiknai hirak yaaik, hirak kesak menmen enum em haiu mit kerek mises him me Jisas, hirak katip haiu yaain.

²⁷ *Te haiu mamwenipi niuk maiu hiras a? Taauye! Haiu ap mamwenipi niuk mai mamintar haiu miriak menmen yaaim him me Moses mau tiwei matip haiu emisesim au. Haiu yaain mentar haiu mises him me Jisas Kraiss. Hirak kesak menmen enum maiu te haiu ap mamwenipi niuk mai au emit. ²⁸ *Te haiu mertei menmen im. God katip mit hir yaain nentar hir niriak menmen him kerek Moses kewisim mau tiwei matip hir enisesim au. God katip hir yaain nentar hir nemtau him mirak hir nisesim.

²⁹⁻³⁰ **Yi han kitet God hirak ke haiu mit ne Isrel keriyen te mit ne weiwik ham au a? Taauye! Hirak God ke haiu mit yapirwe kentar hirak kaktip mit kerek nerekir yink o mit ap nerekir yink kir, hir nire yaain nentar hir nemtau him mirak hir nisesim. ³¹ *Haiu miriak menmen me him kerek Moses kewisim mau tiwei hiram weinim meriuwe menmen in ek haiu misesim me Kraiss a? Taauye! Haiu meteikin mit him me Moses hiram yaaim mekepai haiu emises him me God.

4

God katip Ebrahim hirak yaaik

¹ Ebrahim hirak mitik kar ke haiu mit. Hirak maam nipu ke haiu mit ne weiwik me Isrel. Te haiu mamtip hirak keit mekam keriuwe menmen hirak kiriakem? ²⁻³ *God hirak katip Ebrahim hirak yaaik kentar hirak kiriak menmen yaaim, te Ebrahim kakwenipi hirekes keriuwe niuk mirak. Te God kir Ebrahim hirak ap kewenipi hirekes keriuwe niuk mirak kentar him me God mau tiwei matip, "Ebrahim han kitet God kakises him nipaa hirak ketpiwekem te God katip hirak yaaik. God ap katip Ebrahim hirak yaaik kentar menmen hirak kiriakem au!" ⁴ *Mitik kiriak menmen me mitik hak, maain hirak kakit pewek mamrerim. Mitik ap kakwetiwekem weinim au. Hirak kiriak menmen hirak kaktiwem. ⁵ Mit kerek nemtau him me God kerek kesak menmen enum me haiu mit, hir nisesim weinim te God kaktip mit nar ik hir yaain. Mit kerek hir han kitet menmen hir niriakem te hir nanriak God kaktip hir yaain, mit nar ik God kaktip hir au enun. ⁶ Nipaa Devit kewis him mau tiwei hiram matip me mit in ek hir han yaaik nentar God katip hir yaain. Hirak katip hir yaain nentar hir niriak

* 3:21 Ap 10:43 * 3:22 Ro 1:17; Ga 2:16 * 3:23 Ro 3:9, 5:12 * 3:24 Ef 2:8; Ro 5:1 * 3:25 Ef 1:7 * 3:27 1Ko 1:31 * 3:28 Ga 2:16 * 3:29-30 Ro 10:12 * 3:29-30 Diu 6:4; Ga 3:20; Ro 4:11-12 * 3:31 Mt 5:17; Ro 8:4 * 4:2-3 Jen 15:6; Ga 3:6; Je 2:23 * 4:4 Ro 11:6

menmen te h̄ir nanriak God kaktip h̄ir yaain au. H̄ir han kitet h̄irak kakises menmen h̄irak ketporem keremem. ⁷*H̄im Devit kewisim mau tiwei Sam matip mar im:

“Mit kerek God epei kesak menmen enum mir̄ n̄ipaa h̄ir n̄ir̄akem, h̄ir han yaaik nanu.

⁸ Mit kerek Mitik̄ Iuwe God ap han kitet menmen enum h̄ir n̄ir̄akem, h̄irak kakneri kak̄iwaanki kak̄interim au, h̄ir han yaaik nanu.”

⁹*Menmen yaaim im mir̄iak mit h̄ir han yaaik, h̄iram menmen me haiu mit ne Isrel keriyen o h̄iram me mit yapirwe a? Haiu nepei matip Ebrahim han kitet God kakises h̄im h̄irak n̄ipaa ketp̄iwekem, te God katip Ebrahim h̄irak mitik̄ yaaik. ¹⁰ Kewaa meruri God katip Ebrahim h̄irak yaaik? H̄irak kerekir ȳink k̄irak o wen au a? Wen au ye!

¹¹*Maain h̄irak kerekir ȳink k̄irak h̄irak keteikin̄ mit God nepei katip h̄irak yaaik kentar h̄irak kises h̄im mir̄ak. Te in ek h̄irak maam n̄ipu ke mit yapirwe kerek ap nerekir ȳink k̄ir te God kaktip h̄ir yaain nentar h̄ir nises h̄im mir̄ak. ¹²*H̄irak maam n̄ipu ke mit in netike haiu mit han kerek merekir ȳink k̄iau. H̄irak maam n̄ipu k̄iau kentar haiu merekir ȳink k̄iau au. H̄irak maam n̄ipu ke haiu mit yapirwe kentar haiu mises h̄im me God mar ke n̄ipaa h̄irak kisesim. H̄irak kerekir ȳink k̄irak wen au, h̄irak han kitet God kakises h̄im n̄ipaa h̄irak ketp̄iwekem te God katip h̄irak yaaik.

Mit kerek nises h̄im me God nanit̄ menmen n̄ipaa h̄irak ketpim

¹³*N̄ipaa God katip Ebrahim h̄irak kakrekȳiwek menmen kaktike haiu nepenyerer n̄irak, maain haiu naanmamre mit̄ miyapir nanrer wit wit nanu ti. H̄irak ap katip Ebrahim menmen kentar Ebrahim h̄irak k̄ir̄ak menmen yaaim kari han ke God keriuwerem au. H̄irak ketp̄iwekem kentar h̄irak kemtau h̄im me God h̄irak kisesim.

¹⁴*Mit kerek n̄ir̄iak menmen nanriak God kaktip h̄ir yaain, te h̄ir nanit̄ menmen n̄ipaa God ketpim. Te haiu mit kerek mises h̄im mir̄ak weinim̄ haiu mises menmen enum weinim̄ ap te mamit̄ menmen mir̄ak au. H̄im im h̄iram yaaim te h̄im me God haiu misesim h̄iram weinim̄, te menmen n̄ipaa God katip kakwet Ebrahim em h̄iram menmen enum weinim̄. H̄im im au memitetpin! ¹⁵*Haiu mertei h̄im me Moses kakriak God h̄irak kak̄iwaank mit̄ miyapir kerek neremir h̄im mir̄ak h̄irak kewisim mau tiwei mentar h̄ir nertei menmen h̄irak hanhan h̄ir nanisesim. H̄im me Moses h̄iram nepei au mesi te haiu ap mamt̄ip mit̄ neremir h̄im mir̄ak mau tiwei au. H̄im ap mepu te h̄ir neremir au.

¹⁶*Menmen God ketpim h̄irak kakwet haiu mit̄ em haiu yapirwe mamtiwem mam̄intar haiu han kitet h̄irak kakises menmen n̄ipaa h̄irak ketpim. God kakweteiyem weinim̄ te h̄irak kakrekyei menmen yaaim. H̄irak kakwet̄ai haiu nepenyerer yapirwe ne Ebrahim kakwet̄aiyem. H̄irak kakwet̄ mit̄ miyapir kerek nises h̄im me Moses kakwet̄irem keremem au. H̄irak kakwet̄ai haiu mit̄ miyapir yapirwe rem kerek mises h̄im me God mar ke n̄ipaa maam n̄ipu k̄iau Ebrahim h̄irak kisesim. Maain God kakwet̄ai menmen n̄ipaa h̄irak ketpim. ¹⁷*Ebrahim h̄irak maam ke haiu mit̄ yapirwe kentar h̄im me God mau tiwei matip mar im: “Hi God hi herekyit ti maam ke mit̄ miyapir maain h̄ir nanu nanrer wit wit.” God han kitet Ebrahim h̄irak k̄ire maam ke haiu mit̄ miyapir yapirwe kerek mises h̄im me God. H̄irak kises h̄im me God kerek h̄irak k̄ik̄ian mit̄ kerek epei naa, h̄ir nekrit nau, h̄irak katip h̄im weinim̄ me menmen n̄ipaa mepu au, h̄iram min̄in mekrit mau.

¹⁸*Ebrahim han kitet God kakriak menmen n̄ipaa h̄irak ketpim te h̄irak ap kertei karkeik te h̄irak kakriakem au. H̄irak han kitet kar ik, te God kewisik̄ h̄irak maam n̄ipu ke mit̄ miyapir yapirwe nau nerer wit wit. God katip Ebrahim h̄im mar ik: “Ebrahim nepenyerer nit maain h̄ir nant̄in nanre yapirwe.” ¹⁹*Me wi im Ebrahim h̄irak menep 100 tito, te h̄irak han kitet ȳink k̄irak h̄irak kar ke mit̄ik̄ epei kaa au. Mite pirak h̄ire

* 4:7 Sam 32:1-2 * 4:9 Jen 15:6; Je 2:23 * 4:11 Jen 17:10-11 * 4:12 Mt 3:9 * 4:13 Jen 17:4-6, 22:17-18; Ga 3:29 * 4:14 Ga 3:18 * 4:15 Ro 3:20, 5:13, 7:8 * 4:16 Ga 3:7 * 4:17 Jen 17:5; Ais 48:13 * 4:18 Hi 11:1; Jen 15:5 * 4:19 Jen 17:17

we mite ap te wawine nikerek au, te menmen im ap mari han kirak te hirak katip God hirak ap te kakriak menmen nipaa hirak ketpim au. ²⁰ Hirak ap han kitet God ap kakriak menmen nipaa hirak ketpim au. Hirak kises him me God kekere han kirak iuwe, hirak kewenipi niuk me God te maain hirak kakikepik hirak kakine nikan. ²¹ Ebrahim hirak han kitet God hirak manp enuk kakises him me nikan nipaa hirak ketpim. ²² *Ebrahim han kitet menmen mar im te God katip hirak mitik yaaik.

²³ Him me God kerek matip mar ik: "God katip hirak mitik yaaik," hiram ap matip me Ebrahim kiutip kerekek au. ²⁴ *Hiram matip me Ebrahim ketike haiu mit miyapir kerek maain God hirak kaktip haiu yaain mentar haiu mises God kerek hirak kikiak Mitik Iuwe kiau Jisas kerek nipaa kaa, hirak kekrit kau. ²⁵ *God keriuwetek hirak kan ti kaa te kakisak menmen enum haiu miriak em. God pike kikiak hirak kekrit kau, te God kaktip haiu mit miyapir yaain mamintar haiu misesik.

5

God katip haiu mit miyapir haiu yaain

¹ *Te in ek God katip haiu mit miyapir yaain mentar haiu misesik. Haiu metikerek mekiyan mau mentar menmen Mitik Iuwe Jisas Krai hirak kiriakem. ² *Haiu mises him me Krai te hirak kerekek kekepai haiu metike God haiu mekiyan mau, God kerekyei menmen yaaim. In ek haiu han yaaik memerir menmen yaaim me God haiu mertei maain hirak kakwetayem. ³ *Haiu han yaaik meriuwe menmen im keremem au. Haiu han yaaik me menmen enum mamnen mamraiwaank. Haiu han yaaik meriuwerem mentar haiu mertei hiram mamkepai haiu han tokik emu emises him me God wererek. ⁴ Haiu han tokik emu me menmen enum mamraiwan, te God kaktip haiu minin menmen enum. God kaktip haiu minin menmen enum te haiu emisesik emimerir te maain haiu mamit menmen mirak yaaim hirak kakwetayem. ⁵ *Haiu emisesik emerir ke maain hirak kakwetai menmen mirak, haiu ap yink enuk mamintar haiu han kitet hirak ap kises menmen nipaa hirak ketpaiyem au. Haiu ap yink enuk mamriuwerek mamintar God keteiknai hirak han teweninai hirak keriuwet God Himin Yaaik kan kakre han kiau, te haiu mertei maain hirak kakwetai menmen.

⁶ Krai hirak kan ti hirak kaa me haiu mit miyapir kerek enun neweikin sip newet God. Me wi im haiu enun ap mikaap hiras haiu mire yaain, te God kises han kirak kimat wi kerek hirak keriuwet Jisas hirak kan ti kaa kakikepai. ⁷ Mitik kiutip kekere nimin ke mit yapirwe ap te hanhan kakikaap mitik kerek kises menmen yaaim kakikrehir kirak kaki. Te mitik kiutip hanhan keriuwe mitik hak yaaik kikaap mit han hirak kakikepik kaki kakikrehir kirak. ⁸ *Te God au. Hirak keteiknai haiu mit enun hirak hanhan keriuwai. Me wi haiu mit miyapir haiu wen enun, haiu miriak enum, God keriuwet Krai hirak kan kaa kekrehir kiau kekepai. ⁹ *Krai nepei kaa hemkre mirak mewen hirak kekrehir kiau te God katip haiu mit miyapir haiu yaain. Te in ek haiu mertei hirak manpenuk te hirak kakikepai naanmamprai me menmen enum me God maain mamnen mamnep mit miyapir enun en. ¹⁰ *Nipaa haiu mar ke mit miyapir enun ap nises God au, Nikan kirak Krai kaa, hirak kenipai haiu metike God mekiyan mau. In ek, haiu metike God mekiyan mau, haiu mertei maain God kaktaihis haiu mamu mamtikerek mamintar Krai hirak pike kekrit kau kekepai. ¹¹ God ap kaktaihis weinim keremem au. Haiu han yaaik mau meriuwerek hirak God kiau yaaik mentar menmen Jisas Krai kiau Iuwe hirak kiriakem. Nipaa hirak kerekek kenipai haiu metike God mekiyan mau.

Him me Adam ketike Krai

* 4:22 Jen 15:6 * 4:24 Ro 15:4; 1Pi 1:21 * 4:25 Ais 53:4-5 * 5:1 Ro 3:24, 28, 4:24 * 5:2 Ef 2:18, 3:12
* 5:3 Je 1:2-3; 1Pi 1:5-7 * 5:5 Sam 22:5, 25:20; Hi 6:18-19 * 5:8 Jo 3:16; 1Jo 4:10 * 5:9 Ro 1:18, 2:5, 8 * 5:10
Ro 8:7-8

¹² * Haiu mertei menmen im man. Mitik kiutip hirak kiriak menmen enum te hirak kaa. Hirak kaa te haiu mit miyapir yapirwe haiu mami mamintar haiu misesik haiu miriak enum. ¹³ * Nipaa God katip Moses him lo mirak hirak kewisim mau tiwei wen au, menmen enum epei man mau ti mari han ke mit hir niriak enum. God ap han kitet menmen enum kene mit kenterim au. Hirak ap katip Moses menmen me him mirak mit miyapir enisesim wen au. ¹⁴ * God ap kene mit kanip kentar menmen enum mir, te hir mit yapirwe, nipaa me wi Adam kau ti ere wi God katip Moses him lo mirak, hir yapirwe nire ne mit hir naa. Adam ketike mit miyapir han kerek ap neremir him me God nar ke Adam hirak kiriakem, hir yapirwe naa. Adam kerekek hirak kire mitik maain kaknen.

¹⁵ Menmen enum Adam kiriakem metike menmen yaaim God kerekyeyem weinim, hiram mipiram au. Haiu mertei mit miyapir yapirwe nani nanintar menmen enum Adam kiriakem. Te haiu mertei God hanhan keriuwai haiu mit miyapir, hirak kerekyei menmen yaaim weinim kentar menmen mitik kiutip Jisas Krais hirak kiriakem. Menmen yaaim im hiram minin menmen enum Adam kiriakem, hiram men mikaap mit miyapir yapirwe kerek nisesim. ¹⁶ Menmen God kiriakem hiram ap mar ke menmen enum Adam kiriakem au. Mitik kiutip hirak keremir him me God, te God kenerek katip hirak mitik enuk kaki. Maain, mit miyapir han hir niriak menmen enum yapirwe, te God kerekyei menmen yaaim hirak kesak menmen enum maiu katip haiu yaain. ¹⁷ Haiu mertei mitik kiutip keremir him me God hirak kiriak enum te haiu mit yapirwe mami. Te menmen Mitik Jisas Krais kiutip kerekek hirak kerekyeyem, hiram minin menmen ham enum me mitik hak eik. Haiu mit miyapir yapirwe kerek meit menmen im weinim me God, kerek hanhan keriuwai kaktip haiu yaain mentar menmen Mitik Krais kerekyeyem, hirak kaknipay haiu mamit himin yaaik te Krais kekepai haiu emises God werék werék.

¹⁸ * Te menmen miutip mitik hak kiriakem enum hirak kenip God katip haiu mit miyapir yapirwe enun haiu mami. Mar im, menmen miutip yaaim mitik hak kiriakem, hiram menip God katip haiu yapirwe haiu yaain, haiu mami au. Haiu mantikerek mamu mamit. ¹⁹ * Mit miyapir yapirwe God ketpor hir enun nentar mitik kiutip keweikin sip kewet him me God. Mar im mit miyapir yapirwe God kaktpor hir yaain nanintar mitik kiutip kises him me God hirak kaa kesak menmen enum maiu.

²⁰ * God katip Moses him lo mirak hirak kewisim mau tiwei te hiram menip mit miyapir hir nertei werék werék menmen God hanhan hir nanisesim, te hir nineinim hir niriak menmen enum yapirwe. Maain mit miyapir hir niriak menmen enum yapirwe, menmen yaaim God kiriakem kentar hirak hanhan keriuwai, hiram minin menmen enum me haiu mit miyapir. ²¹ * Haiu mit miyapir mami mamintar menmen enum (sin) kerek mau ti ik hiram mininai. Te menmen yaaim God kiriakem kaktip haiu yaain maminterim, hiram maminin menmen enum mau ti naanmamrai haiu mit miyapir mamnipay haiu mamit himin yaaik mamintar menmen Mitik Iuwe Jisas Krais hirak kiriakem.

6

Haiu maa metike Krais

¹ * Te haiu han kitet mekam? Haiu wen mamriak menmen enum te God hanhan kakriuwai wisenum kakisak menmen maiu enum a? Taauye! ² * Haiu epei meweikin sip mewet menmen enum haiu mire mit naa, haiu ap te emises menmen meiyam enum au emit! ³ * Hi han kitet yi epei yertei menmen im. Nipaa mit nikrai meriuwe tipar haiu mit miyapir metike Krais Jisas mau han kiutip, hiram mar ke haiu metike Krais

* 5:12 Jen 2:17, 3:6, 16; Ro 6:23 * 5:13 Ro 4:15 * 5:14 1Ko 15:21-22, 45 * 5:18 1Ko 15:22 * 5:19 Ais 53:11
* 5:20 Ro 4:15, 7:8; Ga 3:19 * 5:21 Ro 6:23 * 6:1 Ro 3:5-8 * 6:2 1Pi 4:1 * 6:3 Ga 3:27

haiu maa. ⁴*Mīt nīkrai meriuwe tīpar hīram mar ke haiu metike Kraiis maa. God hīrak yaaik hīrak manp enuk, te hīrak kīkīak Jisas Kraiis kekre nīmīn ne mīt epei naa, hīrak pīke kekrit kau. Mar im haiu mīt miyapīr haiu mīre mīt pīke nekrit nau, haiu mamises menmen yaaim keremem.

Maain haiu mamtike Kraiis mamu haiu mamīt hīmīn yaaik

⁵*Hīram mar im. Nīpaa haiu metike Kraiis mau niutīp, haiu maa metikerek. Te maain haiu mamtikerek mamu niutīp haiu pīke mamīkrit mamu mamīr ke in ek hīrak epei kekrit kau. ⁶*Haiu mertei menmen im. Menmen nīpaa haiu misesim mekre han kiau, hīram maa metike Kraiis mau nu tentarakīt. Hīram maa mau nu tentarakīt te in ek God kakīwaank menmen enum mekre han kiau kariyei haiu mīrīak enum, te haiu ap emises menmen enum han kai han kitetim mar ke mīt enises menmen mīt nīr iuwe nanītporem au emīt! ⁷Yi yaa yetike Kraiis te menmen enum ap mamri han ki yi eirīak menmen enum au eiyīntar yi yertei mīt kerek hīr epei naa, menmen enum ap te mamri han kīr au. ⁸Haiu nepei maa metike Kraiis, haiu mertei te maain haiu mamtikerek mamu mamīt. ⁹Haiu mamtikerek mamu mamīt mamīntar haiu mertei Kraiis nīpaa kaa te God kīkīak hīrak kekrit kau. Hīrak ap te pīke kaki meiyam taau. Ap menmen mepu mamīakek (o mamrikek) hīrak pīke kaki taau! ¹⁰*Hīrak nepei kaa, menmen enum mari han ke haiu mīt ap te mamri han kīrak taau! Hīrak ap te pīke kaki kakteipim au. In ek hīrak kau te hīrak ketike God tau niutīp. ¹¹*Mar im yi mīt miyapīr yi han ekitet yi nepei yaa, te menmen enum ap pīke mamri han ki au. Yi pīke yekrit yetike God yau niutīp yentar yi ne Kraiis.

¹²*Yi ap eiwis menmen enum me tī pīke maminīn yīnk ki kerek maain yi yayi hīrak kakīsine au emīt! Yi ap eiwisīm hīram mamri han ki te yi eiyises menmen enum me han ki hīrak hanhanem. ¹³*Yi ap eiwis his hīt nanamīr hīm nīkīp hīram mamri (o mamīryi) han ki te yi eirīak menmen enum me tī au emīt! Au, yi eiwet God em emtike han ki, yi eiwisīk hīrak kakīkepi yi eirīak menmen yaaim. Yi yar ke mīt naa, te God kekeyi yi yekrit yau, te yi eiwetīwek menmen mi yapīrwe. ¹⁴*Yi ap eiwis menmen enum me tī pīke maminīni au emīt eiyīntar hīm lo ap naanmīpri yi yisesim te God kaktīp yi yaain au. Yi nepei yenpīn yekeipīn menmen im. Yi yises menmen yaaim God nepei kerekyiyem weinīm, te menmen enum ap te maminīni au.

Haiu emises menmen yaaim emrīakem

¹⁵*Yi han kitet mekam? Haiu wen mamīrak menmen enum me tī mamīntar haiu menpīn mekeipīn hīm lo me nīpaa, in ek haiu mises menmen yaaim God nepei kerekyiyem weinīm keremem a? Taauye! ¹⁶*Yi nepei yertei yi hīras eiwis mītīk hīrak naanmamri yi eirīak menmen mīrak, yi eire mīt nīrak. Yi eiwis menmen enum me tī mamri han ki yi eiyisesim, hīram mamrekyi maain yi yayi. Yi eiwis menmen yaaim God kerekyiyem hīram mamri han ki yi eiyisesim, te yi eitike God eikiyan eiyu, hīrak kaktīp yi yaain. ¹⁷Nīpaa yi yewis menmen enum me tī mari han ki yi yisesim yīrīak menmen enum. Te maain yi yemtau hīm yaaim mīt hīr netpiyem, te yi yisesim iuwe yeriuwe han ki. Haiu emtīp God hīrak yaaik ekīntar menmen hīrak kerekyiyem. ¹⁸*God hīrak epei keriyei (o keryiyi) yi mīt yi yeweikīn sip yewet menmen enum me tī kerek nīpaa mari han ki yi yisesim. Te in ek, yi yewis menmen yaaim me God mamri han ki yi eiyisesim. ¹⁹Hi hetpi heriuwe hīm im me wok mīt hentar han ki hīrak ap kertei menmen me God werek werek. Nīpaa yi yewis his hīt mi hīram mises menmen enum me tī mar im: Yi mīt yetike miyapīr yairiyanhis yewenīnem o menmen ham enum, te hīram mīre mītīk kekre wīnak enuk hīrak kīrīak menmen me mītīk naanmīpriwek ap keit pewek mererim au. Mar ke nīpaa yi yīrīak menmen enum em, in ek yi eiwis his hīt mi o han ki

* 6:4 Kl 2:12 * 6:5 Fl 3:10-11 * 6:6 Ga 5:24 * 6:10 Hi 9:26-28; 1Pi 3:18 * 6:11 2Ko 5:15; Ga 2:19; 1Pi 2:24
 * 6:12 Jen 4:7 * 6:13 Ro 4:15 * 6:14 1Ko 15:21-22, 45 * 6:15 Ro 6:1 * 6:16 Jo 8:34; 2Pi 2:19 * 6:18 Jo 8:32

h̄iram emises menmen yaaim, h̄iram mam̄ir ke yi eir̄iak menmen yaaim me m̄it̄ik yaaik naanm̄ipri me menmen.

²⁰ N̄ipaa yi yises menmen enum h̄iram mari han ki min̄ini, yi ap yises menmen yaaim me God h̄iram naanm̄ipri au. ²¹ *N̄ipaa yi yeit mekam yaaim me menmen enum im a? Taauye! In ek yi ȳink enuk yentar yi ȳir̄iakem. Menmen enum em h̄iram menipi yi yayi. ²² Te in ek God keriyei yi m̄it̄ yi ȳinaaiw̄ir menmen enum im h̄iram mari han ki yi ȳir̄iak enum. In ek yi ȳire m̄it̄ ne God yi ȳir̄iak menmen me God te yi yayit̄ menmen yaaim mamkepi yi eiyises menmen yaaim te maain yi eiyu eitike God tipmain tipmain enum eik. ²³ *Yi eiwis menmen enum mamri han ki yi eiyisesim te maain yi eiyit̄ menmen im: H̄iram mamnipi yi yayi! Te menmen yaaim God kakwetayem wein̄im, h̄iram menmen im: Haiu mamtike God haiu mamu mamit̄ tipmain tipmain enum eik mam̄intar haiu m̄it̄ miyap̄ir ne M̄it̄ik kiau Iuwe Jisas Krais!

7

Tok piksa me m̄it̄ik ketike m̄ite h̄ir neitan

¹ Nai yinan, yi yertei menmen hi tewen etpiyem yentar yi yertei menmen yap̄irwe me h̄im me gavman. W̄i kerek m̄it̄ nau t̄i, h̄im im me gavman naanm̄ipror ere h̄ir nani, te h̄im au meit. ² M̄ite piut̄ip wetike m̄it̄ik k̄ire h̄ir neitan, h̄im me gavman mat̄ip m̄it̄ik wen kepu h̄im̄in keriuwerek, m̄ite wawu wautikerek. Maain h̄irak kaki, h̄im me gavman ap te mamwenep au. H̄ire wauno wawit̄ m̄it̄ik hak. ³ M̄it̄ik k̄ire wen kepu, h̄ire wauno wawu wautike m̄it̄ik hak, h̄im me gavman mat̄ip h̄ire enu wekitet naan. M̄it̄ik k̄ire kaki, h̄ire wauno wawit̄ m̄it̄ik hak, h̄im me gavman mat̄ip h̄ire enu au. H̄iram mewisiye h̄ire wawises han k̄ire.

⁴ *Nai yinan, hi hehim̄iteni heriuwe h̄im im me m̄it̄ik hak. Yi yaa me h̄im lo yentar yi yetike Krais yi yau han kiut̄ip. Yi ȳire p̄inak ke ȳink k̄irak. H̄irak epei kaa, te h̄iram mar ke yi yaa yetikerek. In ek yi yetike m̄it̄ik hak yi yau niut̄ip yar ke m̄ite m̄it̄ik k̄ire epei kaa, h̄ire wen weit̄ m̄it̄ik hak. M̄it̄ik hak kerek yi yetikerek yau niut̄ip, h̄irak Krais kerek n̄ipaa kaa. H̄irak n̄ipaa kaa, te God p̄ike k̄ik̄iak kekre n̄im̄in ke m̄it̄ epei naa h̄irak kekrit kau. Te haiu m̄it̄ emriak menmen yaaim me God. ⁵ *N̄ipaa w̄i haiu mises han kiau, h̄im lo h̄iram menipai haiu hanhan emises menmen enum. Menmen haiu m̄ir̄iakem h̄iram menmen enum menipai haiu mami. ⁶ *In ek h̄im lo h̄iram ap naanmamrai me menmen mentar haiu m̄ire m̄it̄ epei naa. In ek menmen haiu m̄ir̄iakem God H̄im̄in Yaaik kekepai haiu emisesim. Menmen me lo n̄ipaa haiu misesim, te God kakt̄ip haiu yaain h̄iram nepei au meit.

Menmen enum me t̄i meraiwaank

⁷ *Haiu mamt̄ip mekam? Haiu mamt̄ip h̄im me God mau t̄iwei h̄iram enum a? Taauye! H̄im me God ap meteikno menmen enum, hi ap hertei h̄iram enum au. H̄im me God ap metpo, “Ti ap hemkre menepam hanhan menmen me m̄it̄ik hak,” te hi hep̄itari menmen im h̄iram enum. Te h̄iram nepei meteikno h̄iram enum te hi ȳink enuk heriuwerem. ⁸ *Menmen enum me t̄i man mekeyo han kai te hi hanhan menmen enum yap̄irwe mentar h̄im me God mat̄ip h̄iram menmen enum em̄it̄. H̄im me God ap mepu metpo menmen h̄iram enum, te hi ap hanhan heriuwerem au, menmen me t̄i h̄iram mau meit mar ke m̄it̄ik kaa. Hi hep̄itari h̄iram menmen enum. ⁹ *N̄ipaa hi hepu te hi hetari menmen me h̄im me God. Maain h̄im me God epei man te hi hemtewem, menmen enum me t̄i mekeyo han kai hi hemkre menepam hanhan menmen enum yap̄irwe, te hi hertei hi h̄ir̄iak enum, maain hi hahi. ¹⁰ *Hi hertei h̄im kerek God kewetayem, h̄irak hanhan h̄iram mamkepai haiu mamu werek, te h̄iram menipa hi hertei hi enuk maain hi hahi. ¹¹ *Menmen enum me t̄i man menepya mewisesik meriuwe h̄im me God Moses

* 6:21 Ro 7:5, 8:6, 13; 1Pi 1:9 * 6:23 Ro 5:12, 15 * 7:4 Ro 6:2, 11; Ga 2:19 * 7:5 Ro 6:21 * 7:6 Ro 8:2, 6:4
* 7:7 Eks 20:17; Diu 5:21 * 7:8 Ro 4:15 * 7:9 Je 1:15 * 7:10 Lev 18:5; Ro 10:5 * 7:11 Je 3:13; Hi 3:13

kewisim mau tiwei te hi hiriak enum, maain hi hahi. ^{12*} Him Moses kewisim mau tiwei, hiram meke God man metike him matip haiu ap hemkre emnepam hanhan menmen au emit! Him im hiram yaaim, hiram meteiknai menmen God hanhan haiu mit miyapir emisesim, hiram yaaim mekepai haiu mamu werek.

¹³ Hi atip mekam? Menmen hiram yaaim menipa hi hahi a? Taauye! Menmen enum me ti menipa hi hahi. Hiram menipa hi hahi heriuwe him yaaim me God. Te him me God im hiram meteikno menmen me ti hiram menmen enum enum.

Menmen me ti merekir han kiau haiu misesim

^{14*} Haiu mertei God kikaap him mirak te hi mitik enuk kerekek menmen enum me ti merekir han kai te hi hisesim. ^{15*} Hi hepitari henmak te hi hiriak menmen. Menmen hi hanhan eisesim, hi hiriakem au. Hi hiriak menmen enum hi hineinim. ¹⁶ Hewaai meruri hi hiriak menmen enum hi hineinim, hiram meteikno him me God Moses kewisim mau tiwei hiram yaaim. ¹⁷ Te in ek hi hertei hi hirekes ap hiriak menmen enum im au. Menmen enum me ti mekre han kai menipa hi hiriak enum. ^{18*} Hi hertei han kai ap kerekya hi hirekes hiriak menmen yaaim au. Hi hanhan ariak menmen yaaim te hi hiriakem taau! ¹⁹ Hi ap hiriak menmen hi hanhan hisesim au. Hi hiriak menmen hi hineinim. ²⁰ Hi hiriak menmen hi hineinim, hiram meteikno hi hertei hi hirekes ap hiriak menmen enum im au. Menmen me ti mekre han kai menipa hi hiriak enum.

²¹ Te hi hertei menmen im mepu. Hi hanhan hiriak menmen yaaim, te menmen enum keremem hiram mau mekre han kai. ²² Hi hekre han kai hatip him me God Moses kewisim mau tiwei hiram yaaim. ^{23*} Te hi hir menmen ham mekre yink kai hiram miriak menmen ham. Hiram him ham enum im hiram metike menmen han kai katip hiram yaaim hiram menepam. Menmen im minina menipa hi hanhan hises menmen enum me ti. ²⁴ Hi mitik enuk han enuk. Keimin kakikepa te hi ehin menmen enum menipa hi hanhan ehises menmen enum me ti mekre han kai? ^{25*} Hi han yaaik hentar God kakikepa hi ehin menmen enum mekre han kai hentar menmen Mitik kiau luwe Jisas Krais hirak kiriakem. In ek hi hepu har ik. Hi heriuwe han kai hi hanhan hises him me God, te menmen enum mekre han kai menipa hi hanhan eises menmen enum me ti.

8

Krais kesak menmen enum maiu kewetai God Himin Yaaik kan kau kekere han kiau

¹ Te in ek God ap kakwep haiu mit miyapir kerek haiu ne Jisas Krais kakintar menmen enum haiu miriakem au. ^{2*} God ap kakwep kakintar menmen im: God Himin Yaaik kerek kewetai himin yaaik hirak kenipai haiu ne Krais haiu mekiyan mau niutip keriyeyi haiu man minaiwir menmen enum me ti merekyeyi haiu miriak enum te haiu mami. ^{3*} Han kiau enuk ke nipaa, hirak kewen him me God Moses kewisim mau tiwei hiram merekyeyi haiu mamre mit yaain au. Te menmen him me Moses ap merekyeyi haiu mit em au, God hirekes kiriakem. Hirak keruwet nikan kirak kerekek hirak kine yink kirak kar haiu mit enun ne ti ik ek, hirak kan kaa kewaank menmen enum mari han kiau menipai haiu miriak enum, te hiram epei au mesi. ^{4*} Hirak kiriak menmen im te haiu mit miyapir kerek ap mises han kiau enuk au, haiu emises han ke God Himin Yaaik, haiu emises menmen werek werek him me Moses metpai haiu emisesim (te God kaktip haiu yaain).

⁵ Mit miyapir kerek hir nises han kir enuk, hir hanhan menmen enum mekre han kir kerekek. Te mit miyapir kerek hir nises han ke God Himin Yaaik, hir hanhan menmen yaaim hirak ketporem. ^{6*} Mit miyapir kerek hanhan nanises menmen enum mekre han kir, maain hir nani. Mit miyapir han au, hir nanises menmen God Himin Yaaik ketporem, hir nantike God nankiyan nanu nanit te hir nanu werek. ^{7*} Mit miyapir kerek

* 7:12 1Ti 1:8 * 7:14 Sam 51:5; Jo 3:6 * 7:15 Ga 5:17 * 7:18 Jen 6:5, 8:21 * 7:23 Ga 5:17; Je 4:1; 1Pi 2:11
 * 7:25 1Ko 15:57 * 8:2 Ro 7:23-24 * 8:3 Ap 13:38, 15:10; Fl 2:7; Hi 4:15 * 8:4 Ga 5:16, 25 * 8:6 Ro 6:21
 * 8:7 Mt 12:34; Jo 8:43, 12:39; Je 4:4

nises menmen enum mekre han k̄r, God kat̄p h̄r enun kentar menmen enum mekre han ke m̄t metike menmen yaaim me God h̄ram menepam. H̄ram ap mises h̄m kerek God ketpaiyem au, h̄ram m̄nein̄m. ⁸Te m̄t miyap̄r kerek nises menmen enum mekre han k̄r, h̄r ap nanises menmen yaaim God hanhan h̄r nanisesim.

⁹*Yi m̄t miyap̄r ap yises menmen enum mekre han ki au. God H̄m̄n̄n Yaaik kau kekre han ki yi yayises menmen yaaim h̄rak ketpiyem. M̄t kerek God H̄m̄n̄n Yaaik kerek Krai keruwetek kan ap kau kekre han k̄r au, h̄r ap ne Krai au. ¹⁰*Maain haiu m̄t miyap̄r mami mam̄ntar menmen enum mekre han kaiu. Te God H̄m̄n̄n Yaaik kerek Krai keruwetek kan, h̄rak kau kekre han kaiu, h̄m̄n̄n kaiu kaku kaktike God tipmain tipmain enum eik kak̄ntar God kat̄p haiu yaain. ¹¹God kerek n̄paa k̄k̄ak Krai Jisas kekre n̄m̄n̄n ke m̄t epei naa, h̄rak kekrit kau, maain h̄rak kak̄kekyi yi m̄t miyap̄r maain yayi. God H̄m̄n̄n Yaaik kerek n̄paa God keruwetek kan k̄k̄ak Jisas kerek nepei kaa, h̄rak kau kekre han ki te maain God Haai kakriuwetek kak̄kekyi yi m̄t miyap̄r.

H̄m̄n̄n Yaaik God keruwetek kan h̄rak kenipai haiu n̄kerek n̄rak

¹²T̄s, nai yinan, haiu emises menmen God H̄m̄n̄n Yaaik h̄rak ketpaiyem. Haiu ap emises menmen enum mekre han kaiu h̄ram menipai haiu hanhanem. ¹³*Yi yises menmen enum mekre han ki maain yi yayi, te God H̄m̄n̄n Yaaik kak̄kepi yi eiȳwaank menmen enum mekre han h̄ram ap mam̄n̄pi yi hanhan eiyisesim te yi eitike God eiyu.

¹⁴M̄t miyap̄r kerek newis God H̄m̄n̄n Yaaik naanm̄pror me menmen h̄r n̄r̄akem, h̄r n̄re n̄kerek ne God. ¹⁵*H̄m̄n̄n Yaaik kerek God keruwetek kan kau kekre han kaiu ap kenipai haiu ap p̄ke m̄naain maain God kakwep au. H̄rak kenipai haiu m̄re n̄kerek ne God h̄rak kekepai keruwe menmen m̄rak iuwe te haiu niut̄p niut̄p mat̄p God, “Ti Haai kai.” ¹⁶*God H̄m̄n̄n Yaaik h̄rekes ketpai h̄m̄n̄n kaiu haiu m̄re n̄kerek ne God. ¹⁷*In ek, haiu m̄re n̄kerek n̄rak, te haiu mam̄t menmen God kakwetayem. Haiu mam̄tike Krai mam̄t menmen yaaim mam̄ntar haiu mertei menmen enum mam̄n̄n mam̄raiwank mar ke n̄paa menmen enum man mewaank Krai, haiu mam̄t menmen yaaim me God mar ke Krai epei ket̄wem, te haiu mam̄ mamre iuwe mam̄tikerek.

Maain haiu m̄t miyap̄r mam̄t menmen yaaim haiu mam̄ mamre iuwe

¹⁸*Menmen yaaim me Krai maain h̄ram mam̄n̄n kerek God kakwepyap̄rem kakwetayem h̄ram mamre menmen iuwe, te hi han kitet in ek menmen enum h̄ram mam̄raiwank h̄ram m̄re menmen wein̄m. ¹⁹*Menmen yap̄rwe God k̄r̄akem h̄ram han k̄r kekrit kekrit nemer̄r w̄ God h̄rak kakteiknor haiu n̄kerek n̄rak. ²⁰*Menmen kerek God k̄r̄akem h̄ram mau enum mentar God kewaankem. H̄rak ap hanhan keruwe menmen im te God k̄r̄akem. Te menmen im mepu. ²¹*Maain God p̄ke kakn̄p menmen h̄ram mam̄naaiw̄r menmen enum menipem h̄ram mau enum, te h̄ram mam̄weik̄n̄n yaaim mam̄u werek mam̄r ke haiu n̄kerek ne God haiu mam̄ mamre iuwe mam̄t menmen yaaim me God.

²²Haiu mertei menmen yap̄rwe God k̄r̄akem h̄ram mepu enum mar ke miyap̄r h̄r neteiknen nanine n̄kerek. N̄paa ere in h̄ram han enuk mepu memer̄r God p̄ke kakr̄ak menmen yap̄rwe h̄ram mamre yaaim. ²³*Te h̄ram keremem au. Haiu m̄t miyap̄r kerek God H̄m̄n̄n Yaaik kau kekre han kaiu, h̄rak k̄re menmen yaaim min̄n̄n me menmen yap̄rwe maain God kakwetayem, haiu metikerem mepu han enuk memer̄r w̄ kerek God kakn̄pai haiu m̄re n̄kerek n̄rak. Me w̄ im h̄rak kakn̄pai ȳnk kaiu h̄rak yaaik p̄ke kaki taau! ²⁴*God epei kekepai kaktaihis kentar haiu memtau h̄m̄ h̄rak ketpim haiu misesim, haiu memer̄r h̄rak kakwetayem. Haiu memer̄r h̄rak kakwetayem mam̄ntar menmen haiu memer̄r mam̄t̄wem h̄ram epei man, te haiu

* 8:9 1Ko 3:16, 12:3 * 8:10 Ga 2:20; Ef 3:17; 1Pi 4:6 * 8:13 Ga 6:8; Kl 3:5 * 8:15 2Ti 1:7; Ga 4:5-6; Mk 14:36
 * 8:16 2Ko 1:22 * 8:17 Ga 4:7; Rev 21:7 * 8:18 Ro 5:2; 2Ko 4:17 * 8:19 Kl 3:4 * 8:20 Jen 3:17-19 * 8:21
 2Pi 3:13; 1Jo 3:2 * 8:23 2Ko 5:2-4; Ga 5:5 * 8:24 2Ko 5:7

wen memeriuwem meiyam au. Haiu metiwem epei au. ²⁵ Te haiu ap metiwem wen au. Haiu wen memerir menmen haiu han kitet hiram mamnen, haiu maminkikiwem maminkikiwem ere hiram mamnen. ²⁶ Mar im God Himin Yaaik kekepai haiu mit miyapir kentar haiu ap mertei han ke God werek werek au. Haiu ap mertei mitahi God menmen werek werek au. God Himin Yaaik hirekes kekrehir kiau kitehi God Haai menmen keriuwe him haiu mit ap metpim au, haiu miriakem mire mitik ketnen park o han toenuk. ²⁷ *God Haai kerek kertei han ke mit yapirwe, kewenhi menmen God Himin Yaaik hanhanem kentar hirakit tau han kiutip te hirak God Himin Yaaik kekrehir ke haiu mit ne God hirak kitehi God Haai me menmen hiram mises han ke Haai keremem.

²⁸ *Haiu mertei menmen yapirwe God kiriakem hiram mikaap haiu mit miyapir kerek haiu hanhan meriuwe God kerek hirak kehimitenai haiu emises menmen hirak hanhan em. ²⁹ *Menmen yapirwe God kiriakem hiram mikaap haiu mit miyapir mentar haiu mit kerek God nipaa kehimitenai haiu mamisesik. Hirak kehimitenai haiu mamir ke Nikan kirak Jisas Krai te hirak kakre iuwe mitik kakikre nimin ke haiu mit miyapir haiu mamre kikrek nirak. ³⁰ Haiu mit miyapir kerek hirak nipaa kehimitenai maain haiu mamisesik, hirak kari han kiau haiu mamisesik. Haiu mit miyapir kerek hirak kari han kiau, haiu mamisesik hirak ketpai hirak kesak menmen enum maiu haiu yaain. Haiu mit miyapir kerek hirak ketpai haiu yaain, hirak kewetai menmen mirak yaaim.

Menmen Jisas Krai kiriakem hiram meteiknai God han han iuwe keriuwe haiu mit miyapir

³¹ *Hi han kitet menmen im God hirak hanhan keriuwai kekepai mentar menmen hi nepei hetpiyem, neimin hir nanininai a? Taauye! ³² *God hirak ap kepakin Nikan kirak au, hirak keriuwetek kan kaa kekepai haiu mit miyapir yapirwe. Te hirak kakwetai menmen yapirwe weinim mamkepai mar ke hirak kewetai Nikan kirak weinik. ³³ *Neimin hir nansiuwe him nantip haiu mit miyapir kerek God kehimitenai haiu nirak, haiu enun a? Taauye! God hirekes epei katip haiu mit yaain. ³⁴ *Neimin hir nantip haiu emnen emno si a? Krai Jisas au! Hirak kaa te God kikiak hirak pike kekrit kau his yaaim me God kerek mit iuwe nanwik, hirak kitehi God Haai ke haiu mit! ³⁵ Krai hirak han teweninai te mekam mamnen nimin mamremir menmen mirak ap te mamu mamtikewai mamkepai a? Mewaa meruri menmen enum mamnen mamraiwaank, o menmen menipai haiu han enuk, o mit hir nenoyiyai nanwep, hiram menmen mamremir menmen mirak ap te mamu mamikrai mamkepai au a? Mewaa meruri haiu ninpi mewei o haiu ap metenen klos o pewek mei, o menmen enum mamraiwaank, o mit nanwep haiu mami, hiram mamremir menmen me Krai ap te mamikrai mamkepai au a? Taauye! ³⁶ *Him me God mau tiwei Sam hiram matip mar im:

“Mit nanoyiyai haiu mit hir nanwep me witaan wanewik, hir nerekyei haiu mire sipsip kerek mit neriyei nanino nanwep. Mit nerekyeyem nentar haiu mit miyapir kerek mises him mit em.”

³⁷ *Au, menmen im hiram weinim. Krai hirak hanhan keriuwai te haiu maminin menmen enum im. Haiu mamu werek me menmen enum mamraiwaank. ³⁸ Haiu maminin menmen enum im mamraiwaank mamintar hi hertei hirak han teweninai te menmen ap mamnen nimin mamremir menmen mirak hiram ap te mamu mamikrai mamkepai au. Haiu wen mepu o maain haiu mami hiram menmen weinim. Ensel o tipir o herwe o menmen iuwe meit wit ke God, nepni o menmen epei man in o maain hiram mamnen, hiram ap te mamremir menmen me Krai hiram ap te mamu mamikrai mamkepai au! ³⁹ God Haai han teweninai haiu mit miyapir kentar haiu ne Jisas Krai Mitik kiau iuwe. Te menmen mau nepni o menmen mau minik ti o menmen mei miutip nipaa God kiriakem ap te mamremir menmen mirak hiram ap te mamu mamikrai mamkepai au.

* 8:27 Sam 139:1; 1Ko 4:5 * 8:28 Ef 1:11 * 8:29 Kl 1:18; Hi 1:6 * 8:31 Sam 118:6 * 8:32 Jo 3:16 * 8:33 Ais 50:8 * 8:34 Sam 110:1; Ap 7:55-56; 1Jo 2:1 * 8:36 Sam 44:22; 2Ko 4:11 * 8:37 Jo 16:33

9

*Pol han tewen*in mīt miyap̄r ne Isrel

¹ Hi hat̄ip werek hentar hi hises h̄im me Krai. Hi ap hewisesik au. Han kai keit n̄im̄in kerek God H̄im̄in Yaaik kau kekrerek, h̄irak ketpo hi hat̄ip werek me menmen im. ² Hi han enuk, hekrit hekirt hi han tewen̄in mīt miyap̄r.

³ *Hi hanhan God kakweik̄in sip kakweto kak̄ip̄ira hi enaaiw̄ir Krai hi ekreh̄ir ke mīt miyap̄r yap̄rwe ne Isrel, haiu ne maam n̄ipu kiut̄ip, te h̄ir nanises h̄im me Krai. ⁴ *Haiu mīt miyap̄r ne Isrel, God kehimit̄enai haiu n̄irak, h̄irak kenipai haiu n̄ikerek n̄irak, haiu nepei m̄ir menmen m̄irak yaaim merh̄ihe. H̄irak ketpai h̄im m̄irak h̄irak kakisesim, h̄irak kewetai h̄im m̄irak ham haiu emisesim. Haiu em̄irtei mewen̄ipi niuk me God werek werek, God kat̄ip h̄irak kak̄ikepai kaktaihis. ⁵ *Haiu nepenyerer ne maamrer taiu iuwe Ebrahim, Aisak, Jekop. Krai h̄irak k̄ire m̄itik ke t̄i h̄irak nepenyek ke maamrer it. H̄irak kerekek h̄irak God h̄irak naanm̄ipre menmen yap̄rwe haiu emwen̄ipi niuk m̄irak tipmain tipmain enum eik. Keremem.

God kehimit̄an mīt miyap̄r n̄irak

⁶ *Hi ap hat̄ip menmen n̄ipaa God ketpim in ek h̄irak ap kisesim au. Mīt miyap̄r yap̄rwe ne weiw̄ik miut̄ip me Isrel, God h̄irak ap kehimit̄eni yap̄rwe h̄ir n̄irak au. ⁷ *H̄ir nepenyerer yap̄rwe ne Ebrahim h̄ir ap n̄ikerek ne God nar ke maam k̄ir nentar h̄ir ap nises h̄im me God. God kat̄ip Ebrahim kar ik: “Nepenyerer ne Aisak keriyen, h̄ir nepenyerer nit. Hi hetput h̄ir nan̄it menmen mei. Nepenyerer han en au.” ⁸ *N̄ikerek kerek Ebrahim kinen wein̄in, h̄ir ap n̄ikerek ne God au. N̄ikerek Ebrahim kinen kentar God h̄irak ketp̄iwekem kekepik kakini, h̄ir keriyen n̄ire n̄ikerek ne God. ⁹ *God kat̄ip Ebrahim h̄im mar im: “Maain w̄i kerek hi h̄imat hi p̄ike anen hi akaap Sera h̄ire waw̄itu h̄ire wawine n̄ikan.”

¹⁰ *Menmen im keremem meteikni nepenyerer ne Ebrahim h̄ir yap̄rwe ap n̄ikerek ne God keriyen au. N̄ikerek h̄irak̄it te Rebeka h̄irak̄it te haai kiut̄ip, h̄irak maam n̄ipu kaiu Aisak. ¹¹⁻¹² *Rebeka ap wine n̄ikerek h̄irak̄it tei t̄ire wen au, God kehimit̄an Jekop h̄irak k̄ire n̄ikan k̄irak, te Iso au. H̄irak̄it ap t̄ir̄iak menmen yaaim o enum wen au, God kehimit̄anek te h̄irak kakteiknai h̄irak kises han k̄irak kehimit̄an mīt h̄ir n̄ikerek n̄irak. Menmen h̄ir n̄ir̄iakem ap mamri han k̄irak au. God kat̄ip Rebeka kar ik: “Maain Iso n̄ikan iuwe m̄itik h̄irak kakises h̄im me n̄ikik k̄irak Jekop.” ¹³ *H̄im me God mau t̄iwei Malakai kewis̄im h̄iram mat̄ip mar im: “Hi hanhan iuwe heriuwe Jekop hi hehimit̄anek h̄irak n̄ikan kai. Hi hanhan kike heriuwe Iso, hi hep̄irek h̄irak ken.”

¹⁴ Te haiu mamt̄ip mekam? God h̄irak kises menmen h̄iram ap yaaim a? Taauye! ¹⁵ *God kat̄ip Moses kar ik: “Hi han tewen̄in mīt miyap̄r kerek hi hanhan akepi. Hi hises han kai hi akaap mīt miyap̄r.” ¹⁶ *Te haiu ap mamt̄ip God h̄irak hanhan keriuwe mīt miyap̄r kentar menmen h̄ir hanhanem o menmen h̄ir n̄ir̄iakem au. God kises han k̄irak kehimit̄eni h̄ir n̄irak kerekek. ¹⁷ *Haiu mekine h̄im me God Moses kewis̄im mau t̄iwei, God kat̄ip m̄itik iuwe Fero ke Isip menmen kar ik: “Hi hewisit ti h̄ire m̄itik iuwe ke Isip te menmen im hi herekyutem, mīt miyap̄r nan̄irtei hi manp enuk iuwe h̄ir mīt miyap̄r nerer wit wit nanwen̄ipi niuk mai.” ¹⁸ *God h̄irak han tewen̄in mīt miyap̄r kerek h̄irak hanhan kekepi, te h̄irak kises han k̄irak kenip mīt miyap̄r han h̄ir nanwen̄in han k̄ir ke menmen.

God kewaank mīt han, h̄irak k̄ikaap mīt han

¹⁹ M̄itik kiut̄ip kekere n̄im̄in ke yi mīt ketpo kar ik: “Menmen ti hetpaiyem h̄iram werek, God kenmak te h̄irak kakt̄ip haiu mīt enun a? Keim̄in kakwen̄in God me menmen

* 9:3 Eks 32:32 * 9:4 Eks 4:22; Diu 7:6, 14:1-2 * 9:5 Mt 1:1-16; Jo 1:1; Ro 1:25 * 9:6 Nam 23:19; Ro 2:28
 * 9:7 Jen 21:12 * 9:8 Ga 4:23 * 9:9 Jen 18:14 * 9:10 Jen 25:21 * 9:11-12 Jen 25:23 * 9:13 Mal 1:2-3
 * 9:15 Eks 33:19 * 9:16 Ef 2:8 * 9:17 Eks 9:16 * 9:18 Eks 4:21, 9:12, 14:4

h̄irak hanhan kakriakem a? Taauye!”²⁰ *Kai yinak, ti han kitet ti iuwe te ti p̄ike at̄ip God me menmen h̄irak k̄ir̄iakem a? Hause kerek m̄ite h̄ire wewis̄im me haak h̄iram ap mamt̄ip mam̄ir ik: “Ti henmak ti ap hewena hi h̄ire kurpe a?”²¹ *M̄ite kerek weit hause h̄ire wawises han k̄ire waunip menmen weriuwerem. H̄ire weit hause weremir, meiyam h̄ire wenenem m̄ire kurpe, meiyam au h̄ire wewis̄im m̄ire hause me wewis haak o heurek h̄ire weneipetem mekrerem.

²² Menmen God k̄ir̄iakem h̄iram mar im. H̄ir m̄it enun n̄ire t̄ikenup o hause h̄iram mewep, te God hanhan kakteik̄in menmen m̄irak iuwe h̄irak kak̄iwaank m̄it enun nar ik. H̄irak hanhan kak̄iwaank m̄it nar ik kerek h̄irak ap k̄ir̄iakem waswas au.²³ *Te h̄irak hanhan kakteik̄nai menmen yaaim m̄irak iuwe, h̄irak nepei kewetai p̄inam, haiu m̄it han haiu m̄ire hause kurpe te h̄irak hanhan keriuwai. N̄ipaa h̄irak kenipai han kai te maain haiu mamre yaain mam̄it p̄inam me menmen yaaim m̄irak.²⁴ H̄irak kehimit̄an haiu m̄it miyap̄ir han ne Isrel keriyen haiu mam̄it menmen im yaaim au. Haiu mamtike m̄it miyap̄ir han ne weiw̄ik ham, haiu yap̄irwe mam̄it menmen m̄irak yaaim.²⁵ *Mau t̄iwei Hosia kewis God kat̄ip kar ik:

“M̄it miyap̄ir kerek ap ne weiw̄ik mai, hi hehim̄it̄eni h̄ir m̄it miyap̄ir nai.

H̄ir ne weiw̄ik n̄ipaa hi ap hanhan heriuw̄eri, te in ek hi hanhan heriuw̄eri.

²⁶ *Maain wit kerek n̄ipaa m̄it han nat̄ip h̄ir ap m̄it miyap̄ir ne God, te h̄ir m̄it han nan̄itpor nan̄ir ik, ‘Yi h̄iras yi n̄ikerek ne God kerek h̄irak kaku tipmain tipmain enum eik.’”

²⁷ *M̄it̄ik profet Aisaia kewis h̄im me God kat̄ip ke Isrel kar ik:

“Maain m̄it miyap̄ir ne Isrel h̄ir nanine n̄ikerek nant̄in yap̄irwe nanre tenhaan ke mani, te God kak̄ikaap m̄it neiyam kike n̄im̄in ne h̄ir m̄it yap̄irwe kakt̄ohis.

God ap te kakmer̄ir w̄i yap̄irwe te m̄it miyap̄ir nanweik̄in sip nanwet menmen enum.

²⁸ Au, h̄irak keremir w̄i yinam te h̄irak skelim m̄it kak̄intar menmen enum h̄ir n̄ir̄iakem.”²⁹ *N̄ipaa Aisaia kat̄ip me menmen im. H̄irak kewis h̄im mau t̄iwei m̄irak. H̄iram mat̄ip mar im:

“God h̄irak M̄it̄ik Iuwe naanm̄ipre m̄it ne ami neit wit k̄irak h̄irak ap kewis nepenyerer nai ne weiw̄ik me Isrel h̄ir nepu, te haiu weiw̄ik maiu nepei au mesi m̄ire m̄it miyap̄ir n̄ipaa nau neit wit Sodom ketike wit Gomora.”

H̄im yaaim me God mamkaap m̄it ne Isrel netike m̄it ne weiw̄ik ham

³⁰ *Haiu mamt̄ip mekam a? Haiu mamt̄ip menmen im. M̄it miyap̄ir kerek ap ne weiw̄ik me Isrel h̄ir ap hanhan nanriak God h̄irak kat̄ip h̄ir yaain. Te h̄ir nemtau h̄im m̄irak h̄ir nisesim te God kat̄ip h̄ir yaain.³¹ *Te m̄it miyap̄ir ne Isrel kerek God kehimit̄eni h̄ir m̄it n̄irak, h̄ir au. H̄ir hanhan nanises h̄im lo me Moses, te God kakt̄ip h̄ir yaain. Te God au, h̄irak keweik̄in sip kewet̄ir.³² *Kenmak te God kat̄ip h̄ir enun h̄irak keweik̄in sip kewet̄ir? H̄irak k̄ir̄iakem kentar h̄ir ap nises h̄im m̄irak wein̄im au. H̄ir han kitet h̄ir enriak menmen yaaim te God kakt̄ip h̄ir yaain. H̄ir han enuk neriuwe Krai h̄ir ap nisesik au. H̄ir n̄ire m̄it kerek Aisaia ketpim kewis h̄im mau t̄iwei m̄irak, h̄ir nerewo nan nan̄inkew̄in.³³ *Aisaia kewis h̄im mar im:

“Yi eiȳimtau. Hi God ewis m̄it̄ik keit wit Saion h̄irak kakre nan tokik. H̄irak kak̄iwaank m̄it miyap̄ir kak̄intar menmen h̄ir n̄inapen nanisesim nan̄ir ke m̄it h̄ir nerewo nan nenkew̄in. Te m̄it kerek h̄ir nan̄imtau h̄im m̄irak nanisesim, h̄ir ap te han enuk nanriuw̄erek au, h̄irak kak̄kepi.”

10

M̄it miyap̄ir ne Isrel ap nises God werek werek au

* 9:20 Ais 29:16, 45:9 * 9:21 Jer 18:6 * 9:23 Ef 1:3-12; Ro 8:29 * 9:25 Hos 2:23 * 9:26 Hos 1:10 * 9:27 Ais 10:22-23 * 9:29 Ais 1:9 * 9:30 Ro 10:20 * 9:31 Ro 10:2-3 * 9:32 Ais 8:14 * 9:33 Ais 28:16; 1Pi 2:6; Ro 10:11

¹ Yi nai yinan, hi hanhan wⁱsenum mⁱt miyapⁱr yapⁱrwe ne weiwⁱk mai Isrel hⁱr nanweikⁱn sip nanwet menmen enum te God kakⁱkepi kaktorhis. Hi hitehi God me menmen im. ² *Hi hertei te hi hewepyapⁱri hetpi hⁱr hanhan wⁱsenum nises God te hⁱr ap nertei werek werek menmen hⁱrak hanhan hⁱr nanisesim. ³ *Hⁱr nertei menmen God kⁱriakem, te hⁱrak katⁱp haiu mⁱt haiu yaain. Hⁱr nertei menmen im me God hⁱr nises han kⁱr nekrehⁱr ke menmen God kⁱriakem. Te hⁱr ap hanhan nanises menmen God kⁱriakem te hⁱrak kaktⁱp hⁱr yaain au. ⁴ *Krais hⁱrak kekrehⁱr ke hⁱm nⁱpaa God kewet Moses em, hⁱram nepei au mesi. Te mⁱt miyapⁱr kerek hⁱr nanises hⁱm me Krais, God kaktⁱp hⁱr mⁱt miyapⁱr yaain.

God hⁱrak hanhan pⁱke kakⁱthis mⁱt miyapⁱr yapⁱrwe

⁵ *Moses katⁱp menmen im me hⁱm kerek God kewetⁱwekem hⁱrak kewisⁱm mau tⁱwei. Hⁱrak katⁱp kar ik: “Mⁱt miyapⁱr kerek hⁱr nanises hⁱm im werek werek, maain hⁱr nanu natike God.” ⁶ *Te hⁱm me God matⁱp menmen im me mⁱt miyapⁱr hⁱr nises hⁱm me Krais te God kaktⁱp hⁱr yaain. Hⁱram matⁱp mar im: “Yi ap han ekitetim emⁱr im: ‘Neimⁱn hⁱr nanⁱno wit ke God hⁱr nanⁱthis Krais neiyⁱk nanⁱnen tⁱ?’ ” ⁷ O yi ap eitⁱp eiyⁱr ik: “Neimⁱn hⁱr nanⁱno wit kerek mⁱt naa hⁱmⁱn kⁱr kⁱwaairi hⁱr nanⁱt Krais neiyⁱk nanⁱnen tⁱ ik?” ⁸ Hⁱm me God matⁱp mar im: “Hⁱm me God hⁱram mau menep mamkepi. Hⁱram mau mekre hⁱm mi, mau mekre han ki mentar yi yerteiyem.” Hⁱm im hⁱram hⁱm yaaim haiu metpiyem yi eiyisesim. ⁹ Haiu matⁱp mⁱt miyapⁱr menmen mar im: “Yi eitⁱp eiriuwe hⁱm ki yi eitⁱp, ‘Jisas hⁱrak Mⁱtⁱk Kaiu Iuwe naanemp^rai,’ yi han kitet eikre han ki God nepei kⁱkⁱak Jisas kerek kⁱwaai kek^re nⁱmⁱn ke mⁱt nepei naa, hⁱrak pⁱke kekrit kau, te God kaktⁱhis.” ¹⁰ Haiu han kitet menmen me Krais mekre han kaiu, haiu matⁱp meriuwe hⁱm maiu haiu misesik, te God katⁱp haiu mⁱt yaain, hⁱrak kaktaihis. ¹¹ *Hⁱm im yaaim mentar Profet Aisaia kewis hⁱm me God mau tⁱwei hⁱram matⁱp mar im:

“Mⁱt miyapⁱr niutⁱp niutⁱp hⁱr nises hⁱm me Krais, hⁱr ap han enuk nanriuwerek au, hⁱrak kakⁱkepi.” ¹² *Hⁱm im matⁱp me mⁱt miyapⁱr yapⁱrwe ne weiwⁱk me Isrel, mⁱt miyapⁱr ne weiwⁱk ham nerer wit wit. God ap han kitet me weiwⁱk me mⁱt au. God hⁱrak ke haiu mⁱt miyapⁱr yapⁱrwe, te hⁱrak kakⁱkaap mⁱt miyapⁱr kerek hⁱr nises hⁱm mⁱrak, hⁱrak kakⁱkepi iuwe. ¹³ *Hⁱrak kakⁱkepi iuwe kakⁱntar hⁱm me God profet Joel kewisⁱm mau tⁱwei matⁱp mar im:

“Mⁱt miyapⁱr kerek hⁱr nitehi Mⁱtⁱk Iuwe, hⁱrak kakⁱkepi kaktorhis.”

¹⁴⁻¹⁵ *Hⁱr ap nises hⁱm me Krais nanⁱrkeik te hⁱr nanitⁱwekhi hⁱrak kakⁱkepi kaktorhis a? Hⁱr ap nemtau hⁱm me Krais nanⁱrkeik te hⁱr nanⁱrtei hⁱrak kakⁱkepi a? Mⁱt ap netpor hⁱm me Krais nanⁱrkeik te hⁱr nanⁱmtau hⁱm mⁱrak a? God ap te kaksiuwe mⁱt nanⁱno nanⁱtpor hⁱm me Krais nanⁱrkeik te hⁱr nanⁱmtewem a? Taauye! Hⁱm me God Aisaia kewisⁱm mau tⁱwei matⁱp mar im: “Mⁱt kerek hⁱr nanⁱnen nanⁱtpai hⁱm yaaim me Krais, hⁱr nⁱrⁱak menmen yaaim.”

Mⁱt miyapⁱr ne Isrel ap nises hⁱm yaaim me Krais

¹⁶ *Mⁱt miyapⁱr yapⁱrwe ne Isrel ap nises hⁱm yaaim im me Krais au. Mⁱtⁱk profet Aisaia kewis hⁱm mau tⁱwei matⁱp mar im:

“Mⁱtⁱk Iuwe, mⁱt miyapⁱr niutⁱp niutⁱp hⁱr nemtau hⁱm maiu hⁱr nisesim. Mⁱt miyapⁱr yapⁱrwe han en au.” ¹⁷ *Te mⁱt miyapⁱr hⁱr nises hⁱm me Krais nentar hⁱr nemtewem. Hⁱr nemtewem nentar mⁱt epei nen netporem. ¹⁸ *Hi hitihi menmen im. Mⁱt miyapⁱr ne Isrel hⁱr nepei nemtau hⁱm yaaim me Krais im o au a? Hⁱr epei nemtewem ye! Hⁱm me God mau tⁱwei Sam hⁱram matⁱp mar im:

* 10:2 Ap 22:3 * 10:3 Ro 9:31-32 * 10:4 Mt 5:17; Jo 3:18 * 10:5 Ro 7:10; Ga 3:12 * 10:6 Diu 30:12-14
 * 10:11 Ro 9:33 * 10:12 Ap 15:9 * 10:13 Joe 2:32 * 10:14-15 Ais 52:7 * 10:16 Ais 53:1; Jo 12:38 * 10:17 Jo 17:20 * 10:18 Sam 19:4

“Him kerek mit hir netpim men merer wit wit kerek mit newi.” ¹⁹*Hi pike ehithi menmen. Yi han kitet mit miyapir ne Isrel hir netari him im a? Auye! Moses kinin kewis him me God mau tiwei me menmen im hiram matip mar im:

“Maain hi God hi ehit mit miyapir hir ne weiwik ham weinim hir netari menmen mai au, hi anipi yi yink enuk han enuk eiriwuri yi hemkre menepam eiriuwe menmen hi erekyorem.” ²⁰*Profet Aisaia hirak kinapen kewepyapir him me God au. Hirak katip kar ik:

“Hi God hewis mit kerek nipaa hir ap hanhan nisisa, in ek hir nerteiya te hir nises him mai. Hi hewepyapir hirekes herp yaain te mit kerek nipaa ap nitehi mit han me hi, in ek hir nises him mai.” ²¹*Aisaia katip him im me mit miyapir ne Isrel. Hirak katip kar ik:

“Hekrit hekrit me wi yapirwe hi God hewis his mai eninor hir nanisisa, te hir au, neweikin sip neweto, hir nena netpo enum.”

11

God hirak hanhan keriuwe mit miyapir han ne Isrel

¹*Hi ehithi menmen. Yi han kitet God nepei keweikin sip kewet mit miyapir nirak ne Isrel a? Taau! Hi hirekes hi mitik ke Isrel, hi nepenyek ke Ebrahim, hi ke weiwik me Bensamin. Te menmen im meteikni God ap keweikin sip kewetai mit ne Isrel au. ² God ap keweikin sip kewet mit miyapir nirak kerek nipaa hirak kehimiteni hir nirak. Yi yertei him mau tiwei me God hiram matip me Profet Ilaija hirak kesiuwe him men Isrel hirak katip God kar ik: ³*“Mitik Iuwe, mit ne Isrel hir nenep mit profet nit, hir nari kinaan newenem me mit hir newepwar menmen newetutem. Hir mit enun nenep mit profet naa nenepi. Hi kerekek hi hepu hir ninetnau naniyep.” ⁴*God hirak ketpiwek mekam a? Hirak katip kar ik: “Hi ap heweikin sip hewet mit miyapir nar ke 7,000 hir wen nises him mai hir ap newen ninip nanwenipi niuk me tipir Bal au.”

⁵*Mar ke nipaa God naanmipre mit kerek hir nisesik te in ek hirak kehimitan mit miyapir ne Isrel han hir nisesik nentar hirak hanhan keriuwuri. ⁶*God kises han kirak kehimiteni hir nirak kentar hirak hanhan keriuwuri weinim ap menmen hir nirakem o nisesim au. Hirak kehimiteni kentar hir nirak menmen yaaim te God ap hanhan keriuwuri weinim au.

⁷*Hi hatip menmen im. Menmen Isrel hir hanhan nantiwem neriuwe him hir nisesim, hir ap netiwem au. Te mit kerek God hanhan keriuwuri kehimiteni hir mit nirak, hir keriyen netiwem. Mit han au, God kewenin han kir hir nisesik au. ⁸*Him me God mau tiwei mitik profet Aisaia kewisim hiram matip mar im:

“God kewenin han kir te menmen hir nirem, hir ap nisesim.

Menmen hir nemtewem, hir ap nisesim.

Hir nepu nepir kerekek nipaa ere in.” ⁹*Him me God mau tiwei Devit kewisim hiram matip mar im:

“Hi hanhan God hirak kakwis menmen kerek hir niam nanim hiram mamriwaank mamir ke tirpe menep samiyak, o mamir ke nan kiwaai yayiwe mitik kakrewetik hirak kakinkewin.

¹⁰ Hi hanhan nanamir kir toto te hir ap nir ein ein au.

Hir han kir enuk me menmen enum mamnen mamnip mamriwaanki nanir ke mite sip kin hire weremtut menmen wauno yanimin.”

God kikaap mit miyapir ap ne weiwik me Isrel kaktorhis

* 10:19 Diu 32:21 * 10:20 Ais 65:1 * 10:21 Ais 65:2 * 11:1 1Sml 12:22; Sam 94:14; Fl 3:5 * 11:3 1Kin 19:10, 14 * 11:4 1Kin 19:18 * 11:5 Ro 9:27 * 11:6 Ga 3:18 * 11:7 Ro 9:31 * 11:8 Diu 29:4; Ais 29:10 * 11:9 Sam 69:22-23, 35:8

¹¹ *Hi pike ehitihi menmen. Yi han kitet mit miyapir ne Isrel hir newaank hiras keriyen nar ke mit nentirer nan nenkewin nani me wi hir neweikin sip newet him me Krais a? Taauye! Hir neweikin sip newet him me Krais te God kakikaap mit miyapir han ne weiwik ham, hirak kaktorhis. Hirak kaknip mit miyapir ne Isrel hir han enuk nanriuweri nanintar menmen yaaim God kerekyorem. ¹² Menmen enum mit miyapir ne Isrel hir nriakem menip God hirak kikaap mit miyapir han ne weiwik ham kewetir menmen mirak yaaim. Hir ne Isrel neweikin sip newet menmen yaaim me God te God kewet mit miyapir han em. Maain, mit miyapir yapirwe ne Isrel nanweikin sip nanises him me Krais menmen im mamkaap mit miyapir yapirwe nerer wit wit mamkepi wisenum.

¹³ In ek hi hetpi yi mit miyapir ap ne Isrel. Hi aposel kerek God keriuweta hi han yi mit miyapir ap ne weiwik me Isrel, te hi han yaaik hi hetpi yi mit him mirak. ¹⁴ Te hi mitik kiutip ke Isrel hi hari han ke mit miyapir yapirwe ne Isrel hi enipi hir han enuk hemkre menepam neriuwe menmen yaaim God kewet mit miyapir ne weiwik ham em. Te hir hanhan enises him me Krais te God kakikepi kaktorhis. ¹⁵ God nepei kewis yi mit miyapir ne weiwik ham ap ne Isrel yi yetikerek yekiyau yau yentar hirak nepei keweikin sip kewet mit miyapir ne weiwik me Isrel. Maain hirak pike kaktorhis hir nantikerek nankiyan nanu, yi han kitet mekam mamnen? Menmen im. Hir nanu werek nanir ke mit nipaa naa hir pike nekrit. ¹⁶ Mit hir nehimitan nu nekini hiram me God, te nu heneik, twei o nikim mirak, hiram me God. Ebrahim ketike mit profet hir yaain hir nikerek ne God. Te maain nepenyerer hir nanire nikerek ne God.

¹⁷ God nepei keremir heneik enum me mapik. Menmen im meteiknai God keweikin sip kewet mit miyapir han ne weiwik me Isrel. Te hirak ketihis yi mit miyapir han ne weiwik ham, yi yire mapik me yaank heneik miram, hirak keremir kemitin mau mapik me wit mekrehir ke mapik heneik nepei maa. Yi yepu yari wi miram te yi eiyu werek werek. ¹⁸ Te yi ap einan yipir eiwirek me mit miyapir ne Isrel God kepiri kar ke mit hir newen nu heneik newirem au emit! Yi ap han ekitet yi iuwe au. Yi yire nu heneik keriyen. Nu heneik ap te naanmipre nekini au. Hiram nekini em hiram naanmipre nu heneik. Hirak au, hir mit ne Isrel hir nire nu nekini, yi mit ne weiwik ham yi yire nu heneik.

¹⁹ Yi eitip eiyir ik: “God kepir mit miyapir enun ne Isrel kire mit newen nu heneik newirem, kewisai haiu mit miyapir ne weiwik ham haiu mekrehir kir te haiu yaain.”

²⁰ Him im hiram yaaim te yi naanempre hiras me menmen im. God kepiri nentar hir ap nises him mirak te yi yekrehir kir yi yau yentar yi yises him mirak. Te yi ap han kitet yi yaain au. Yi naanempre hiras werek werek me menmen yi yisesim te yi ap einaiwirem au. ²¹ God ap hanhan keriuwe mit miyapir ne Isrel hir neweikin sip newetiwek. Au, hirak kepiri. Hir nire mapik heneik me wit, te yi au, yi yar ke mapik heneik ke yaank. Te yi ap eiyisesik, yi han kitet hirak ap kakipiri kakriwaank a? Taauye! Hirak kakipiri kakriwaank ye! ²² In ek haiu mertei God wi ham hirak hanhan keriuwe mit, wi ham au kakriwaanki. Hirak kewaank mit miyapir kerek ap nisesik, te yi kerek yi yisesik hirak hanhan keriuwi. Yi wen yisesik, hirak hanhan kakriwi, o au en, hirak kakipiri kakir ke mit hir newen nu heneik epei maa hir newirem. ²³ Mit ne Isrel nanweikin sip han ekitet him yaaim me Krais, hir nanises God, hirak pike kaktorhis nantikerek nankiyan nanu nanir ke mit neremir nu heneik, hir pike nekini nanwisim mamu heneik nipaa hir neremir, hiram mamwo. ²⁴ God kertei kirak menmen im kentar menmen hi hetpiyem im. Yi mit ap ne weiwik me Isrel yi yire mapik heneik miram me yaank te God nepei kewisi yi yekiyau yau yetikerek yire mapik hen eik me yaank, hiram mau mapik me witeik, hiram mewo. Mit ne Isrel hir nire mapik heneik hiremes me wit te hiram menmen weinim God kaktorhis hir nantikerek nankiyan nanu nanir ke mit pike newis mapik heneik nipaa hir neremir, hiram pike mamwo.

God hanhan keriuwe mit miyapir yapirwe

* 11:11 Ap 13:46; Ro 10:19

²⁵ *Nai yinan, hi hanhan yi yertei werek werek h̄im n̄ipaa m̄it ap nerteiyem. Hi hanhan yi yerteiyem te yi ap han ekitet yi yertei menmen yap̄rwe. God nepei kenip m̄it miyap̄r han ne Isrel h̄ir newen̄in han k̄ir ere maain m̄it miyap̄r ne weiw̄ik ham kerek God kehimiteni h̄ir nanises h̄im m̄irak h̄ir nan̄inen nanisesik. ²⁶ *Maain w̄i im nepei au mesi, m̄it miyap̄r yap̄rwe ne Isrel nanises God h̄irak kak̄ikepi kaktorhis. H̄im me God mau t̄wei mat̄p me menmen im h̄iram mat̄p:

“M̄it̄ik kerek kak̄ikaap m̄it h̄irak m̄it̄ik ke wit Saion, h̄irak kak̄ip̄r menmen enum mekre han ke nepenyerer ne maam n̄ipu ke Jekop.

²⁷ *W̄i kerek hi ah̄sak menmen enum m̄ir, hi hises h̄im n̄ipaa hi hetpim.” ²⁸ M̄it ne Isrel h̄ir neweik̄in sip newet h̄im yaaim me Krai, te God han enuk keriuweri, h̄irak k̄ikaap yi m̄it miyap̄r ne weiw̄ik ham. Te God kehimitan m̄it ne Isrel h̄ir m̄it miyap̄r n̄irak h̄irak hanhan keriuweri kentar n̄ipaa h̄irak kat̄p maamrer taiu Ebrahim, Aisak, Jekop, h̄irak ket̄p̄wek̄it kar ik: “Hi naanmamre nepenyerer ni erekyor yaaim.” ²⁹ Maain God p̄ike kakrekyor yaaim kak̄intar h̄irak ap te kakweik̄in han k̄irak me m̄it miyap̄r ne Isrel kerek h̄irak kehimiteni h̄ir n̄irak. H̄irak kak̄ikepi.

³⁰ N̄ipaa yi m̄it miyap̄r ne weiw̄ik ham, yi yeweik̄in sip yewet h̄im me God, te in ek God hanhan kariuwi kekepi kentar m̄it miyap̄r ne Isrel h̄ir neweik̄in sip newet h̄im m̄irak. ³¹ God hanhan keriuwi kekepi kentar h̄ir m̄it miyap̄r ne Isrel neweik̄in sip newet h̄im me God. Te in ek h̄irak God p̄ike hanhan kakriuwari kak̄ikepi. ³² *God nepei kenipai haiu m̄it yap̄rwe haiu meweik̄in sip mewet menmen h̄irak ket̄paiyem. Haiu meweik̄in sip mewet menmen h̄irak ket̄paiyem, te maain h̄irak hanhan kakriuwari haiu m̄it miyap̄r yap̄rwe, h̄irak kakrekyai menmen yaaim kak̄ikepai.

Haiu mamwen̄ipi niuk me God

³³ *God kiau h̄irak yaaik iuwe. Menmen h̄irak han kitetim, menmen h̄irak kerteiyem, h̄iram yap̄rwe m̄ire tenhaan me wan, h̄iram iuwe mesiken̄ik. Haiu ap te mam̄rtei kenmak h̄irak k̄ir̄iak menmen o markeik h̄irak k̄ir̄iak menmen me haiu m̄it. H̄irak k̄ir̄iakem keremem. ³⁴ *iram m̄ire h̄im me God mau t̄wei metpim. H̄iram mat̄p mar im:

“Keim̄in h̄irak kertei menmen M̄it̄ik Iuwe God h̄irak han kitetim o keim̄in h̄irak kertei iuwe te h̄irak ek̄it̄p̄wek̄it h̄irak kak̄ir̄iak menmen im o menmen eim?”

³⁵ *Taauye! Keim̄in h̄irak nepei kewet God menmen te h̄irak kakwet̄iwekem mam̄ikreh̄ir k̄irak a?

³⁶ *Taauye! Menmen yap̄rwe mepu, h̄irak God kerekek k̄ir̄iakem. H̄irak wen naanm̄ire menmen yap̄rwe, h̄iram mau mam̄kepik. Haiu emwen̄ipi niuk m̄irak in ere tipmain tipmain enum eik. Keremem.”

12

Haiu mamwet God ȳink kiau ketike han kiau mam̄r ke m̄it newepwar menmen newet God em

¹ *Nai yinan, hi hetpi h̄im manp mar im. God nepei hanhan keriuwe haiu m̄it, h̄irak kerekyei menmen yaaim kekepai keriuwerem. Te yi eiwet God ȳink ki ketike han ki eiȳr ke m̄it h̄ir newepwar menmen newet God em. Yi eiwet God ȳink ki ketike han ki, yi eiyisesik eir̄iak menmen m̄irak. Te h̄irak han yaaik kakriuwari. Mar im yi yewen̄ipi God werek werek yekre han ki. ² *Yi ap eiyises menmen eiȳr ke m̄it miyap̄r ne t̄i h̄ir nisesim au em̄it! Yi eiwis God h̄irak kakweik̄in han ki te yi eire m̄it h̄ir han k̄ir hanhan nanises God werek werek. Te yi eiȳrtei menmen God hanhan yi eiyisesim. H̄iram yaaim mam̄nip God han yaaik, h̄iram mam̄kepik werek werek.

* 11:25 Ro 12:16; Lu 21:24; Jo 10:16 * 11:26 Mt 23:39; Ais 59:20-21; Sam 14:7 * 11:27 Ais 27:9; Jer 31:33-34
 * 11:32 Ga 3:22; 1Ti 2:4 * 11:33 Ais 55:8-9 * 11:34 Ais 40:13; 1Ko 2:16 * 11:35 Jop 41:11 * 11:36 1Ko 8:6
 * 12:1 Ro 6:11, 13; 1Pi 2:5; Jo 4:24 * 12:2 Ef 4:23, 5:10, 17

Haiu mamwis menmen God Hīmīn Yaaik kewetaiyem hīram mamkepai haiu mamriak menmen

³*Hi hetpi menmen im hentar God hanhan keriuwa hi hīriak menmen mīrak. Yi ap han ekitet yi yīre mīt miyapīr iuwe yinīn mīt miyapīr han au emīt! Yar ke yi yises God yeit menmen God Hīmīn Yaaik kewetiyem mamkepi yi yīriak menmen hīrak kehimiṭeniyem, te yi han kitet yi yaain o au. ⁴*Hīm im yaaim mentar haiu yīnk kaiu kiutīp te pīnam mīram yapīrwe. Ham pīnam hīram mīriak menmen ham, pīnam mīriak menmen ham. ⁵*Mar im haiu mīt miyapīr haiu yapīrwe te haiu mīre yīnk kiutīp mentar haiu mises hīm me Krai, te haiu yapīrwe niutīp niutīp mamkaapan.

⁶*Menmen God kerekyeyem kewetiyem hīram ap mīpīram au. God nepei kewetei haiu mīt han menmen mīrak te haiu mewepyapīr hīm hīrak ketpeiyem, te haiu emwepyapīrem mar ke haiu mises God memtau hīm mīrak. ⁷Haiu mīt han kerek God kehimiṭenai haiu emkaap mīt, te haiu emkepi. Hīrak kehimiṭenai haiu mīt han haiu mamtīp mīt menmen, te haiu emītporem. ⁸*Haiu mīt han kerek God kehimiṭenai haiu matīp mīt hīm haiu mamkepi mamkiak han kīr kakriuwere, te haiu mamītpim mamkepi. Haiu mīt han kerek God kehimiṭenai haiu emwet mīt han menmen pīnam me menmen maiu kerek haiu metenenim, te haiu emwetīrem. Haiu mīt han kerek God kehimiṭenai haiu naanmamre mīt miyapīr han, te haiu emisesim emriakem werek werek. Haiu mīt han kerek God kehimiṭenai haiu mīkaap mīt miyapīr nīnap o miyapīr mīkan nīr epei naa, te haiu emkepi werek werek.

Menmen yi yisesim te yi hanhan yeriuwehan

⁹*Yi ap eiwisesik au. Yi hanhan yeriuwe mīt. Menmen yaaim yi hanhanem. Menmen enum au, yi eineinīm. ¹⁰*Yi hanhan yeriuwe ni yinan ne Krai yar ke yi hanhan yeriuwe ni ne wīnak ki. Yi han ekitet mīt han hīr ninīni te yi eiwenīpi niuk mīr hīr yaain.

¹¹*Yi ap eiyu yain yain au emīt. Yi eiriak menmen yaaim me Mītik Iuwe God yeriuwe han ki iuwe.

¹²*Yi han yaaik eiyu eimerīr Mītik Iuwe Krai hīrak pīke kaknen. Menmen enum mamnē mamiwep, te yi han tokik eiyu. Hekrit hekrit yi eiyitehi God menmen.

¹³*Mīt miyapīr han nises hīm me God, hīr netenen menmen auri, te yi eikepi naanempror eiriuwe menmen mi. Yi naanempre mīt miyapīr han ne wit hak nanīnen nanri.

¹⁴*Mīt kerek hīr neriwaank yi ap eiyitehi God hīrak kakrekyor enum au emīt! Yi eiyitīwekhi hīrak ekīkepi hīr nanisesik.

¹⁵*Mīt miyapīr hīr han yaaik, yi han yaaik eitikeri. Hīr han enuk me menmen, te yi han etwenīni.

¹⁶*Yi han kiutīp eikiyan eiyu. Yi ap han ekitet yi iuwe au emīt. Yi eitike mīt miyapīr weinīn yi eiriyan eino in eino ein. Yi ap han ekitet yi yertei iuwe yinīn mīt han.

¹⁷*Mīt kerek nerekyi enum, yi ap eirekyor menmen enum eiyīr ke hīr nerekyiyem au emīt! Yi eiriak menmen mīt miyapīr han nertei hīram yaaim. ¹⁸*Yi ap einehan einēpan au emīt. Yi hanhan eitike mīt miyapīr yapīrwe eikiyan eiyu. ¹⁹*Nai yinan, yi ap eiriak mīt menmen enum eiyīr ke hīr nerekyiyem au emīt. Yi eiwis God maain hīrak kakriak mīt menmen kerek han enuk kakriuwere. Yi eiwisik hīrak kakriakem kakīntar hīrak katīp hīm mīt newisīm mau tīwei mar im: “Maain hi God hīrekes ahīwanki arekyor enum.” ²⁰*Te yi ap eirekyor menmen enum au emīt. Mīt kerek hīr nerekyi enum, hīr nīnpi maan yi eiwetīr menmen hīr nanīm, o hīr hīm niu enuk (o mar kewenkīkor hīm)

* 12:3 1Ko 12:11; Ef 4:7 * 12:4 1Ko 12:12 * 12:5 1Ko 12:27; Ef 4:25 * 12:6 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11 * 12:8 2Ko 9:7 * 12:9 1Ti 1:5; 1Pi 1:22; Emo 5:15 * 12:10 2Pi 1:7; Fl 2:3 * 12:11 Ap 18:25; Rev 3:15 * 12:12 1Te 5:17 * 12:13 Hi 13:2 * 12:14 Mt 5:44; Ap 7:60; 1Ko 4:12 * 12:15 Sam 35:13 * 12:16 Ro 11:20, 15:5; Pro 3:7; Ais 5:21 * 12:17 1Te 5:15 * 12:18 Mk 9:50; Hi 12:14 * 12:19 Diu 32:35; Mt 5:39; Ro 13:4; 2Te 1:6-7; Hi 10:30 * 12:20 Pro 25:21-22; Mt 5:44

yi eiwetir tɪpar mei hɪr enɪm. Yi eiriak menmen mar im yi eirekyor hɪr yɪnk enuk neriuwe menmen enum hɪr nɪriakem. Hɪram mar ke yi yewen si yeunek mentar paan kɪr, ²¹ te yi ap eiwis menmen enum mamri han ki maminɪni au emɪt. Yi eiyinɪn menmen enum eiriuwe menmen yaaim yi yɪriakem.

13

Haiu emises hɪm me gavman

¹ *Mɪt miyapɪr niutɪp niutɪp nanɪmtau hɪm me mɪt iuwe ne gavman hɪr enisesim. God kehimitan gavman hɪr naanmɪpre mɪt miyapɪr nerer wit wit. God kewis mɪt ne gavman in ek hɪr nau tɪ naanmɪprai. ² Mɪt kerek hɪr ap nises hɪm me gavman hɪr netpor, hɪr neweikɪn sip newet menmen God kewisɪm. Hɪr neweikɪn sip newet gavman, te maain gavman hɪr nanɪnɪp nanɪnterim. ³ *Mɪt ne gavman hɪr ap nepu nenip mɪt yaain hɪr nɪneini au. Mɪt kerek hɪr nɪriak enum keremem. Yi yɪnapen gavman hɪr han yaaik nanriwi te yi ap eiriak menmen enum au. Yi eiriak menmen yaaim keremem te hɪr nantɪp yi yaain. ⁴ Hɪr nɪre mɪt ne God nekrehɪr kɪrak naanmamri te yi eiyu werek werek. Yi eiriak enum yi eineini eiyɪntar hɪr ap neit niuk iuwe weinɪm au. Hɪr netɪwem neiyɪm nanriwaank nanriuwe menmen mɪr. Hɪr nekrehɪr ke God hɪr nanɪnep mɪt miyapɪr kerek nɪriak menmen enum. ⁵ Te yi eiyɪmtau hɪm me gavman eiyisesim. Yi ap eiyisesim eiyɪntar yi yɪneini hɪr naniwep keremem au. Yi eiyisesim eiyɪntar yi yekre han ki yertei hɪram yaaim.

⁶ Yi eiwir pewek me takis eiyɪntar hɪr mɪt ne gavman hɪr nekrehɪr ke God, hekrit hekrit hɪr naanmɪpri te yi eiyu werek werek. ⁷ *Te yi eiwet mɪt ne gavman menmen yapɪrwe hɪr nitihiyem. Yi eiwet mɪt ne gavman pewek me takis hɪr nitihiyem. Yi eiwet mɪt ne gavman pewek me takis me tɪ hɪr nitihiyem. Yi eiwenɪpi niuk me mɪt ne gavman hɪr iuwe. Yi han ekitet mɪt ne gavman hɪr iuwe yi eirekyor menmen yaaim.

Mɪt miyapɪr kerek hanhan neriuwe mɪt miyapɪr han hɪr nises hɪm me God Moses kewisɪm mau tɪwei

⁸ *Yi eiwet mɪt menmen emrer mɪr me menmen kerek nɪpaa yi yetɪwem. Menmen miutɪp mamu te yi eiwet mɪt em. Hɪram menmen im. Yi hanhan yeriuwehan. Mɪt miyapɪr kerek hɪr hanhan neriuwehan, hɪr nises hɪm me God nɪpaa Moses kewisɪm mau tɪwei. ⁹ *Hɪm me God Moses kewisɪm mau tɪwei hɪram matɪp mar im: “Yi mɪt eitike miyapɪr yi ap eirihis mɪt miyapɪr epei neit mɪkan eiwenɪnem au emɪt! Yi ap einep mɪt han hɪr nani. Yi ap eikintɪp menmen me mɪt han. Yi ap hemkre menepam menmen me mɪt han.” Hɪm meiyam mepu hɪram mises hɪm im miutɪp Moses kewisɪm. Hɪram matɪp, “Yi hanhan eiriuwe mɪt miyapɪr han eiyɪr ke yi hanhan eiriuwe hɪras.” ¹⁰ *Mɪt miyapɪr kerek hanhan neriuwe mɪt miyapɪr han ap te nanrekyor enum taau. Te hɪr hanhan neriuwe mɪt miyapɪr hɪr nises hɪm me God werek werek Moses kewisɪm mau tɪwei.

Haiu emises menmen yaaim

¹¹ *Yi hanhan eiriuwe mɪt miyapɪr han eiyɪntar yi yertei in ek yi ap eire mɪt ne wɪtaan nɪwaai au. Yi eiyɪkrit eiyises God yi eiriakan werek werek eiyɪr ke mɪt kerek ne wɪtaan nɪwaai. Hɪr nekrit nentar nɪpaa haiu minɪn mises hɪm me God, wɪ hɪrak pɪke kaknen kakɪkepai kaktaihis hɪram wen yanɪmɪn. Te in ek wɪ epei man menep. ¹² *Hɪram mɪre wɪtaan nepei au, wanewik mamnen te haiu emweikɪn sip emwet menmen enum me tɪ im hɪram mɪre menmen me wɪtaan. Haiu emises menmen me God hɪram mɪre nopen o yipo henmik haiu metɪwem me wepni hɪram mekepai haiu maminɪn menmen enum mamri han kaiu. ¹³ *Haiu emises menmen yaaim mamriak menmen yaaim mɪre mɪt ne wepni

* 13:1 Ta 3:1; Pro 8:15; Jo 19:11 * 13:3 1Pi 2:13-14, 3:1, 3 * 13:7 Mt 22:21 * 13:8 Mt 22:39-40; Je 2:8 * 13:9 Eks 20:13-17; Lev 19:18 * 13:10 1Ko 13:4-7 * 13:11 Ef 5:14; 1Te 5:6-7 * 13:12 Ef 5:11, 6:11 * 13:13 Lu 21:34; Ef 5:18

nir̄akem. Haiu ap emises menmen enum me w̄itaan m̄it nir̄akem mar im. H̄ir naam t̄ipar si enum naam menmen yap̄irwe ere h̄ir netaritari, h̄ir netike miyap̄ir nariyanhis newen̄nem, h̄ir hemkre menepam me menmen yap̄irwe, h̄ir nenehan nentar menmen im. ¹⁴*Te yi au. Yi eiyitehi M̄it̄ik kiau Iuwe Jisas Krai h̄irak kak̄ikepi naanmampri yar ke yi yeriuwet klos mau ȳink ki. Yi ap han ekitet eiyises menmen enum, menmen han ki hanhanem au emit!

14

Haiu ap han mam̄inpep mam̄intar menmen me nau yinan ne Krai h̄ir nir̄akem

¹*Yi eiwis m̄it miyap̄ir kerek h̄ir nises h̄im me God te h̄ir ap nertei menmen werek werek wen au, yi eiwisi h̄ir nan̄nen nanu nantikewi eiwen̄pi niuk me God. Te yi ap eitikeri einahan me menmen h̄ir han kitet nanisesim au emit! ²*M̄it han nises God werek werek, h̄ir nan̄im menmen yap̄irwe. Te m̄it han h̄ir nises God h̄ir ap nertei menmen m̄irak werek werek. H̄ir n̄inapen samiyak h̄ir naam teket weisan keremem. H̄ir han kitet h̄ir nan̄im sak te God han enuk kakriuwari. ³*Yi m̄it miyap̄ir kerek yaam menmen yap̄irwe yi ap einan yip̄ir eiw̄irek ke m̄it kerek n̄inapen samiyak h̄ir naam, teket weisan keremem au. ⁴*Yi han kitet yi iuwe te yi skelim menmen m̄it han h̄ir n̄ire wok m̄it ne Krai h̄ir nir̄akem a? M̄it̄ik Iuwe Krai kerekek h̄irak han ekitet menmen m̄it n̄irak h̄ir nir̄akem, h̄iram yaaim o enum. Hi han kitet h̄irak kakt̄ip h̄iram yaaim mam̄intar h̄irak kak̄ikepi nanises menmen yaaim.

⁵*M̄it han h̄ir han kitet w̄i ham h̄iram min̄in w̄i ham. M̄it han au, h̄ir han kitet w̄i yap̄irwe h̄iram m̄ip̄iram. Yi m̄it niut̄ip niut̄ip yi han ekitet werek menmen yi eiyisesim. ⁶M̄it neimin̄ h̄ir han kitet w̄i ham h̄iram, h̄ir nises menmen im newen̄pi niuk me M̄it̄ik Iuwe Krai neriuwerem. M̄it miyap̄ir kerek h̄ir naam samiyak h̄ir newen̄pi niuk me M̄it̄ik Iuwe Krai neriuwerem nentar h̄ir nat̄ip God h̄irak yaaik me menmen h̄irak kewet̄irem. M̄it miyap̄ir kerek naam teket weisan wein̄im, h̄ir newen̄pi niuk me M̄it̄ik Iuwe Krai, h̄ir nat̄ip God h̄irak yaaik me menmen h̄irak kewet̄irem.

⁷Haiu m̄it ap mepu mises han kiau, haiu ap mami mamises han kiau au. ⁸*Haiu mamu me menmen haiu m̄ir̄akem, te haiu mamwen̄pi niuk me M̄it̄ik Iuwe Krai. Haiu mami te menmen haiu m̄ir̄akem h̄iram mamwen̄pi niuk me M̄it̄ik Iuwe Krai. Haiu mamu o haiu mami, haiu m̄it miyap̄ir mamises han k̄irak mam̄intar haiu ne Krai. ⁹Haiu m̄it miyap̄ir ne Krai mentar Krai kaa, te h̄irak kak̄ir ke M̄it̄ik Iuwe ke m̄it miyap̄ir nepei naa netike haiu m̄it miyap̄ir kerek wen mepu.

¹⁰*Yi yenmak te yi skelim ni yinan a? Yi yenmak te yi einan yip̄ir eiw̄irek eiȳintar ni yinan a? Maain haiu yap̄irwe mam̄irp mamrap̄it God, h̄irak skelim haiu m̄it me menmen haiu epei m̄ir̄akem. ¹¹*H̄im me God Aisaia kewis̄im mau t̄iwei mat̄ip mar im:

“Hi hepu, te hi M̄it̄ik Iuwe God hetpi werek. M̄it, miyap̄ir, t̄ipir, h̄ir nan̄irp nanerepta nanwen nin̄ip naniteh̄ir nant̄ip nan̄ir ik: ‘Ti h̄irekes kerekek ti God.’” ¹²*T̄is, haiu yap̄irwe mam̄t̄ip God menmak haiu mises menmen haiu m̄ir̄akem me w̄i haiu mau t̄i, te haiu naanempre h̄iras. Te haiu skelim nau yinan me menmen enum h̄ir nir̄akem em epei au emit!

Haiu ap mam̄r̄ak menmen meiȳim mam̄iwaank nau yinan mamriuwere

¹³Te haiu skelim nau yinan nepei au emit! Yi han ekitet menmen im. Yi ap eir̄ak menmen nan̄inip ni yinan h̄ir nanr̄ak menmen enum. Menmen im h̄iram mam̄r̄ ke m̄it̄ik kerewo nan kenkew̄in. ¹⁴*Hi hises h̄im me M̄it̄ik Iuwe Jisas, te hi hertei menmen yap̄irwe h̄iram yaaim. M̄it̄ik hak han kitet menmen h̄iram enum te h̄irak ap kakisesim o kak̄im au emit. ¹⁵*Samiyak o menmen yi yaȳim h̄iram mam̄iwaank ni yinan han

* 13:14 Ga 3:27 * 14:1 Ro 15:7 * 14:2 Jen 1:29, 9:3 * 14:3 Kl 2:16 * 14:4 Mt 7:1; Je 4:11-12 * 14:5 Ga 4:10 * 14:8 Lu 20:38; Ga 2:20; 1Te 5:10 * 14:10 Mt 25:31-32; Ap 17:31; 2Ko 5:10 * 14:11 Ais 45:23; Fl 2:10-11 * 14:12 Ga 6:5 * 14:14 Ap 10:15; Ta 1:15 * 14:15 1Ko 8:11-13

kir, te yi ap hanhan yeriueri au. Yi ap eiwis menmen yi yayim mamnip mit miyapir kerek Krai kaa kakikepi, hiram mamwaank menmen mir me Krai hir nisesim. ^{16*}Yi ap eiwis menmen yaaim yi yisesim hiram mamnip mit han hir nantip hiram menmen enum. ¹⁷God naanmiprai haiu misesik hiram ap menmen me tipar haiu mamim metike menmen au. Hiram menmen me God Himin Yaaik kewetayem haiu misesim, te haiu metike God mekiyan mau haiu han yaaik mamu. ¹⁸Mit miyapir kerek nertei menmen me menmen mit nanim hiram menmen weinim, hir nises menmen Krai hanhanem, te God han yaaik kakriueri, mit miyapir han nantip, "Hir yaain."

^{19*}Te haiu hanhan emises menmen mamnip haiu mit yapirwe emkiyan emu han kiutip haiu emkaapan. ²⁰Yi ap eiywaank menmen God kirakem kekere han ke mit miyapir han yentar yi yenehan yentar menmen me yi yayim. Menmen yapirwe hiram yaaim, te yi yayim menmen hiram mamnip ni yinan hir nanises menmen enum, te menmen yi yaam hiram menmen enum. ^{21*}Samiyak o tipar si enum yi yaam o menmen yapirwe yi iriakem hiram menip ni yinan hir nises menmen enum, te yi ap yayim o eirakem meiyam nepei werek emit! ²²Menmen yi han kitetim me naan o tipar si enum hiram yaaim te yi yayim, yi ap eiwepyapirem eiri han ke mit han eiriuerem au emit! Hiram menmen me yi mit yetike God. Mit kerek han kir ap katip menmen hir nisesim nanim hiram enum me menmen hir han kitet hiram yaaim, hir han yaaik nanu. ^{23*}Te mit kerek han kir katip menmen im hiram menmen enum, te hir nanim, hir nirkamnaan menmen enum. Han kir nepei ketpor hiram enum te hir ap nisesik au. Hir nirkamnaan naam. Menmen mit han kitet hiram enum te nanisesim, menmen mar im hir nisesim God katip hiram enum.

15

Haiu emises han ke Krai

¹Haiu mit miyapir kerek mises him me God werek werek, haiu ap emises han kaiu mamim menmen o mamrak menmen menip naiu yinan ne kraik ap nises God werek werek hir han enuk neriuwerem au emit! ^{2*}Haiu emwen han kaiu emkepi me menmen hir han kitet hiram enum te hir enises God werek werek. ^{3*}Krai hirak hirekes ap kises han kirak me menmen au. Hirak kises him me God te menmen enum man mewankek. Him me God mau tiwei Sam hiram matip me menmen mar im: "Hi Mitik Iuwe hi hekrehir ke ti God hi heriuwe menmen enum mit enun netpim me ti hiram man meiyep." ^{4*}Him me God yapirwe mit nipaa ein newisim mau tiwei hiram mamkepai haiu han tokik emu me menmen enum mamnen mamraiwaank, haiu mamerir wi haiu mamit menmen God kakwetayem. ⁵Hi hanhan God kerek kekepai haiu han tokik mamu haiu mamririwek kaktaihis, hirak kakikepi yi eiyises menmen Krai Jisas kirakem yi eikiyan eiyu. ⁶Te yi yapirwe eire han kiutip yi eiwenipi niuk me God hirak Haai ke Mitik kaiu Iuwe Jisas Krai.

Krai kikaap mit miyapir ne Isrel netike mit miyapir han ne weiwik ham

^{7*}Te yi mit miyapir en yi eiyithis ni yinan eitikeri han kiutip eiyu eiyir ke Krai ketihis yi mit miyapir te mit nau ti nanwenipi niuk me God naninterim. ^{8**}Yi eiyithis ni yinan eitikeri eikiyan eiyu eiyintar hi hetpi menmen im me Krai. Hirak keweikin kire mitik kikaap mit ne Isrel kerek nerekir yink kir, hirak keteiknor God katip him yaaim hirak kakises menmen nipaa katip maam nipurer tirak Ebrahim Aisak Jekop hirak ketporem. Hirak ken kirak menmen im keremem au. ⁹Krai kan te mit miyapir ne weiwik ham nanwenipi niuk me God me menmen im. God hirak hanhan keriuwe haiu mit yapirwe. Him me God mau tiwei Sam kerek Devit kewisim hiram matip mar im:

* 14:16 Ta 2:5 * 14:19 Ro 12:18, 15:2 * 14:21 1Ko 8:13 * 14:23 Ta 1:15 * 15:2 Ro 14:19; 1Ko 9:19, 10:24, 33 * 15:3 Sam 69:9 * 15:4 Ro 4:23-24; 1Ko 10:11 * 15:7 Ro 14:1 * 15:8 Mt 15:24 * 15:8 Ap 3:25; Ro 11:30; Sam 18:49

“Hentar menmen im hi hau nīmīn ke mīt miyapīr ne weiwīk ham, hi awenīpi niuk mit, hi hinut henye.” ¹⁰* Hīram hīm ham Moses kewisīm hīram matīp mar im:

“Yi mīt ap ne weiwīk me Isrel eitike mīt miyapīr ne Isrel, yi han yaaik eiyu.” ¹¹* Hīm ham matīp mar im:

“Yi mīt miyapīr ap ne weiwīk me Isrel, yi eiwenīpi niuk me Mītīk Iuwe God. Yi yapīrwe yi eiwenīpiyek wīsenum.” ¹²* Hīm me God Aisaia kewisīm mau tīwei matīp mar im:

“Maain nepenyek hak ke maam Jesi (hīrak haai ke Devit) hīrak kaknen kakīr ke nu hīr mīt nīkan, hīrak pīke kensunen. Hīrak kaknen mīt ap ne weiwīk me Isrel hīrak naanmamror hīr nanmeriyīwek hīrak kakīkepi hīr nanīre yaain.”

¹³ Hi hanhan God kerek kenipai haiu mameriyīwek hīrak kakīkepai kaktaihis, hīrak kaknip yi han yaaik wīsenum yi han ki kaku werek yi yisesik werek werek. Te God Hīmīn Yaaik kakriuwe menmen mīrak iuwe kaknipi yi eimeriyīwek ere God kakweti menmen yaaim mīrak.

Pol hīrak han yaaik keriuwe menmen hīrak kīrīakem

¹⁴ Nai yinan, hi hīrekes hertei hekre han kai yi hīras yi yaain, yi yīrīak menmen yaaim. Yi yertei hīm me God werek werek yi yertei yatīp mīt han ne yi hīras en yeteiknor menmen mīrak. ¹⁵⁻¹⁶* Te hi nepei hewisi menmen ham hetpi hīm manp heriuwerem. Hi ap hīnapen hetpiyem au. Hi hanhan hetpi menmen me hi hekeyi han ki hentar God hīrak hanhan keriuwa kehimitena hi hīre mītīk aposel ke Jisas Krais, hi hīrīak menmen hīkaap mīt miyapīr ap ne Isrel neriuwerem. Hi hīrīak menmen har ke mītīk pris hīrak kīrīakem. Hi hatīp mīt miyapīr ap ne weiwīk me Isrel hīm me God, te God Hīmīn Yaaik kaknipi hīr yaain nanīr ke menmen mīt pris newepwarem newet God em, hīrak kehimitenor hīr ne God Haai, hīrak han yaaik kakriuwari.

¹⁷ Hi han yaaik heriuwe menmen hi hīrīakem me God hentar hi ke Krais Jisas. ¹⁸* Hi ap hatīp me menmen ham au. Hi hatīp me menmen Krais kekepa hi hīrīakem te mīt miyapīr ap ne weiwīk me Isrel, hīr nemtau hīm me God hīr nisesim. Hīrak kekepa keriuwe hīm hi hetpim, metike menmen hīrak kekepa hi hīrīakem mar im. ¹⁹ God Hīmīn Yaaik kekepa hi hīrīak menmen yaaim hīkaap mīt miyapīr nīnap o his hīt mīr enum. Te hi herp Jerusalem, hi hen yanīmīn ere hi hīpiun provins Ilirikam, hi hewepyapīr hīm yaaim me Krais, hi atīp mīt em. ²⁰* Me menmen im hi hīrīakem, hi hanhan wīsenuk hi hewepyapīr hīm yaaim me Krais hetpim heit wit kerek mīt ap nemtau hīm me Krais wen au. Te hi ap hīrīak menmen heit wit kerek mīt han nepei netpor hīm. Hi hīnapen ariak menmen im. Hīram mar ke hi hime wīnak kentar teinīk mītīk hak epei hekin hei yem hamīr. ²¹* Au, hi hanhan hises hīm me God mau tīwei nīpaa Asaia kewisīm mar im: “Mīt miyapīr kerek mīt han ap nan netpor menmen me Mītīk Iuwe, hīr nanīrek. Hīr mīt miyapīr kerek nīpaa ap nemtau menmen mīrak, hīr nanīrteiyem.”

Pol hanhan kakīr mīt ne Rom te hīrak kakno wit Spen

²²* Nīpaa ere in, hi ap han hīri hentar menmen hi nepei hetpiyem. ²³ Te in ek hi hīrīak menmen meit wit im nepei au. Me tito yapīrwe hi hanhan anen ari. ²⁴* Te hi han kitet hi ari hi ehu me wī meiyam atikewi. Hi ehu etikewi epei au, yi eikepa eiriuweta hi ano ein.

²⁵* In ek kerek hi ano wit Jerusalem, te hi akaap mīt miyapīr ne God en. ²⁶* Hi eno Jerusalem hentar mīt miyapīr ne Masedonia netike mīt miyapīr ne provins Akaia han kitet nanīsiuwe pewek mamno mamkaap mīt miyapīr ne God neit en, hīr enun ap netenen menmen mei au. ²⁷* Hīr hanhan nanriuwet menmen im mamkepi nanriuwere. Hīr enkepi nanwetīr menmen mamīkrehīr mīram mentar menmen

* 15:10 Diu 32:43 * 15:11 Sam 117:1 * 15:12 Ais 11:10; Rev 5:5 * 15:15-16 Ro 1:5, 11:13, 12:1; Fl 2:17
 * 15:18 2Ko 3:5 * 15:20 2Ko 10:15-16 * 15:21 Ais 52:15 * 15:22 Ro 1:10-13 * 15:24 1Ko 16:6 * 15:25
 Ap 19:21, 24:17 * 15:26 1Ko 16:1; 2Ko 8:1, 9:2, 12 * 15:27 Ro 9:4; 1Ko 9:11

im. Nîpaa hîr mît ne Jerusalem hîr newetîr menmen mîr yaaim me God, te in ek hîr nanwetîr mei mamîkre hîr mîram nankepi nanwetîr pewek mei.

²⁸ Te hi hanhan ahinîn arîak menmen im. Hi hewetîr pewek im kerek mît miyapîr hîr netîwem nesiwerem man. Epei au, te hi anen ari yi yeit yayiwe ke wit Spen. ²⁹*Maain wî hi anen ari, hi hertei Krai kaku kakîkre han kai iuwe te hi akepi ariuwe menmen im hîrak hanhan kakwetiyem.

³⁰*Nai yinan, hi hitihi hîm manp hentar yi han kitet menmen me Jisas Krai metike menmen me hanhan meriuwehan God Hîmîn Yaaik kewisîm mekre han kaiu, yi yetikewa haiu mamitehi God iuwe me hi. ³¹Yi eitîwekhi hîrak naanmamrau me mît neit provins Judia hîr ap nises hîm me God ap te hîr naniyep. Yi eiyitehi God hîrak kaknîp hîr mît miyapîr nîrak neit wit Jerusalem hîr han yaaik nanriuwe pewek hi ewetîrem.

³² God hanhan hi anen ari, te hi han yaaik ehu etikewi me wî mei kike.

³³ Hi hanhan God kerek kenipai han kaiu kau werek, hîrak kaku kaktikewi. Keremem.

16

Pol kesiuwe hîm gude katîp mît miyapîr hîr yaain

¹ Hi hanhan hetpi me mîte paiu yina piutîp niuk mîre Fibi. Hîre mîte kerek wises hîm me God hîre wîkaap mît miyapîr ne weiwîk miutîp me God neit wit Senkria. ² Hi hetpi me mîte ip e te yi yaitîwehis yayîr ke mît miyapîr ne God enisesim. Yi eirekyîwerem eiyîr ke God hanhan yi eirîakem. Yi eikepiye eiriuwe menmen hîre hanhan wautîwem wawîntar hîre nepei wekepa hi hetike mît miyapîr yapîrwe.

³*Yi yaitîp Prisila wetike mîtîk kîre Akwila hi hetpor hîr yaain. Hîr nîrîak menmen me Jisas Krai netikewa. ⁴ Nîpaa hîr menep nani te hîr nekepa. Hi kerekek han yaaik heriuweri au. Mît miyapîr yapîrwe ap ne weiwîk me Isrel kerek nises hîm me God nerer wit wit hîr han yaaik neriuweri. ⁵*Yi yaitîp mît miyapîr kerek nererik neit wînak kîr newenîpi niuk me God neitai, yi yayîtpor hi hatîp hîr yaain. Yi yaitîp kai yinak yaaik Epinitas hîrak yaaik. Hîrak mîtîk kinîn mît miyapîr ne Esia, hîrak kinîn kises hîm me Krai.

⁶ Yi yaitîp Maria hi hetpîwe hîre yaaip. Hîre wîrîak menmen yapîrwe wekepi weriuwerem.

⁷ Yi yaitîp Andronaikas ketike Junias hi hetpîwekît hîrakît yaaikît. Hîrakît te weiwîk mai hîrakît nîpaa tetikewa men wînak enuk. Hîrakît mîtîkît aposel niuk mîrakît hîram iuwe mît yapîrwe nerteiret. Nîpaa hi hises hîm me Krai wen au, hîrakît nepei tisesim.

⁸ Yi yaitîp Amplitas hi hetpîwek hîrak yaaik. Hi hanhan heriuwerek, hîrak kai yinak ke Krai.

⁹ Yi yaitîp Eban hi hetpîwek hîrak yaaik. Hîrak kîrîak menmen me Krai ketikewai. Yi yaitîp Stekis hi hetpîwek hîrak yaaik, hîrak kai yinak yaaik.

¹⁰ Yi yaitîp Apelis hi hetpîwek hîrak yaaik. Hi hemtau mît natîp mît enun nerekyîwek enum te hîrak kises Krai werek werek. Yi yaitîp mît miyapîr neit wînak ke Aristobyulas hi hetpor hîr yaain.

¹¹ Yi yaitîp Herodion kerek kai ke weiwîk miutîp, hi hetpîwek hîrak yaaik. Yi yaitîp mît miyapîr neit wînak ke mîtîk Nasisas kerek nises hîm me Krai, hi hetpor hîr yaain.

¹² Yi yaitîp Traifina wetike Traifosa hi hetpor hîr yaain. Miyapîr wik in hîr nîrîak menmen iuwe me Mîtîk Iuwe Krai. Yi yaitîp mîte Pesis hi hetpîwe hîre yaaip. Hîre pai yaaip wîrîak menmen iuwe me Mîtîk Iuwe Krai.

¹³*Yi yaitîp Rufas kerek mîtîk yaaik kises Mîtîk Iuwe Krai werek werek, hîrak ketike miye pîrak, kerek hîre wîre miye pai, hi hetpor hîr yaain.

¹⁴ Yi yaitîp Asinkritas, Fligon, Hemis, Patrobas, Hemas netike mît han nises hîm me Krai nau netikeri, hi hetpor hîr yaain.

* 15:29 Ro 1:11 * 15:30 2Ko 1:11; Kl 4:3; 2Te 3:1 * 16:3 Ap 18:2, 18, 26 * 16:5 1Ko 16:15, 19; 2Ti 1:15
* 16:13 Mk 15:21

¹⁵ Yi yaitip Filologas, Julia, Nerias ketike yenten pirak, Olimpas, hir netike mit miyapir han hir nises God hir nau netikeri, hi hetpor hir yaain.

¹⁶*Yi mit en yi yises menmen yi yirakem, yi eiktaanhis yaitip yi hiras yi yaain. Mit miyapir yapirwe ne Krai in hir nesiuwe him netpi yi yaain.

Yi einepin eikeipin mit kerek nanri han ke mit hir nenke hasini han nen pinak han nen pinak

¹⁷*Nai yinan, hi hetpi yi naanmamre hiras me mit kerek hir nanri han ke mit te hir nenke hasini han nen pinak, han nen pinak, hir neweikin sip newet him me God nipaa mit hir netpiyem. Hir newaank mit nises him me God neriuwe him ham. Yi einepin eikeipnor. ¹⁸*Mit nar ik hir ap nirak menmen me Mitik Iuwe Jisas Krai. Au, hir nises menmen me han kir. Hir newises mit miyapir kerek ap han kitet hir netpor enum, hir nemitorpin nimornipin neriuwe him mir yaaim weinim. ¹⁹*Yi yises him me God werek werek te mit nerer wit wit nemtewem. Menmen im menipa hi han yaaik heriuwi. Hi hanhan yi yertei werek menmen hiram yaaim, te menmen enum mamri han ki yi eiyisesim au. ²⁰*God kerek hirak kenipai han kiau kau werek menep te kakinin Seten te yi eiyinin menmen mirak. Hi hanhan Mitik kiau Iuwe Jisas hirak kakrekya yaaim kaktikewi.

Mit han nesiuwe him natip gude me mit ne Rom

²¹*Timoti kerek kirak menmen ketikewa hirak ketpi yi yaain. Lusias, Jeson, Sosipata, hir ne weiwik mai, hir netpi yi yaain.

²²Hi Tetias, hi hemtau him me Pol ketpewem hi hewisim mau tiwei im, hi hirekes hetpi yi yaain yentar yi yises Mitik Iuwe.

²³*Mit miyapir nises him me God nererik neit winak ke mitik Gaias newenipi niuk me God. Hirak kerek naanmiprau hi Pol me menmen te hirak kerek ketpi yi yaain. Erastas, hirak kuskus ke wit iuwe ik ketike kiau yinak Kwotas, hirakit tetpi yi yaain.

²⁴(Hi hanhan Mitik Iuwe Jisas Krai kakrekya menmen yaaim.)

Yi eiwenipi niuk me God

²⁵*Haiu mamwenipi niuk me God. Hirak kakikepi yi eiyises him mirak werek werek han tokik eiyu. Him im yaaim me Jisas Krai kerek hi hatip mit em, hiram nipaa God kisawinem. ²⁶*Te in ek hirak kewepyapirem keteiknaiyem meriuwe him mit profet nipaa newisim mau tiwei. God kerek kaku kakit tipmain tipmain enum eik nepei katip him manp te haiu mit mewepyapirem mamtip mit miyapir ne weiwik ham nerer wit wit him mirak, te hir nanimtewem nanisesim. ²⁷*Hi hanhan haiu mamwenipi niuk me God hirak kerek kertei menmen yapirwe. Haiu mamwenipi niuk mirak tipmain tipmain enum eik mamintar menmen Jisas Krai kerekyaayem.

Mepir keremem

* 16:16 1Ko 16:20; 1Pi 5:14 * 16:17 Mt 7:15; Ta 3:10 * 16:18 Fl 3:19; Kl 2:4; 2Pi 2:3 * 16:19 Ro 1:8; Mt 10:16; 1Ko 14:20 * 16:20 Ro 15:33; Jen 3:15 * 16:21 Ap 16:1-2, 19:22, 20:4 * 16:23 1Ko 1:14 * 16:25 Ef 1:9, 3:5, 9; Kl 1:26 * 16:26 Ro 1:5 * 16:27 1Ti 1:17; Ju 25

Tiwei Pol Kewisik Ken Mit Ne Wit Korin - 1
Menmen me tiwei ik

Pol katip hirak kitehi God ke mit ne wit Korin 1:1-9

Him me mit hir nenke hasini 1:10-4:21

Him me mit miyapir hir niriran nisesan 5:1-13

Menmen mit ne weiwik me God hir nanisesim 6:1-7:40

Him me mit ne ti netike mit ne weiwik me God 8:1-11:1

Him me menmen mit niriakem newenipi niuk eme God neit sios 11:2-14:40

Him me God kikiak Jisas ketike haiu mit ehau kikrek nrak 15:1-58

Him me kolekta mit ne Korin nanisiuwem mamno emit ne Judia 16:1-4

Pol katip menmen maain hirak kakriakem 16:5-12

Pol katip mit ne Korin him mirakru, him gude 16:13-24

¹ Hi Pol hi mitik aposel ke Jisas Krais. Nipaa God hanhan kewisa hi hire mitik aposel te hirak kehimitena hi hiriak menmen mirak. Hi Pol hetike kiau yinak Sostenis, ²*hawir mitikit wik wewis tiwei ik ken yi mit miyapir ne weiwik me God yi yau wit Korin. God kerekyi yi mit miyapir yaain yentar yi mit miyapir ne Krais Jisas keriyen. Yi yire mit miyapir ne God yentar God kehimiteni yi nrak. Mit miyapir nerer wit wit kerek newenipi niuk me Mitik Iuwe kiau Jisas Krais, hir yaain. Jisas hirak Mitik Iuwe kir, hirak Mitik Iuwe kiau. ³*Hi hanhan God Haai kiau ketike Mitik Iuwe Jisas Krais, hirakit tatrekyi menmen yaaim, yi yayu werek werek.

Pol katip God kirak yaaik kentar hirak kikaap mit ne Korin nises him mirak

⁴ Hekrit hekrit hi han kitet yi mit yirik menmen yaaim te hi hatip God hirak yaaik kentar menmen im. Hirak epei kerekyi menmen yaaim mentar yi mit miyapir ne Krais Jisas. ⁵ God epei keweti menmen mirak yapirwe. Yi yetiwem nipaa Krais kewetiyem, te yi yertei him me God werek, yi yetpim yewepyapirem. ⁶ Yi yeit menmen im yentar nipaa haiu man mewepiyapir him me Krais, yi yemtewem te yi yisesim werek. ⁷*Yi yisesim werek werek te God ap kaksawin menmen yaaim ham au. Hirak kewetiyem te yi yises han kirak werek werek, yi yemerir wi kerek Mitik kiau Iuwe Jisas Krais pike kaknen kakwepyapir hirekes. ⁸*Hirak God wen kakikepi ere maain wi Jisas Krais pike kaknen kakwepyapir hirekes te God ap kaktip yi enun au yi yaain. ⁹*God kehimitenai haiu mit metike Nikan kirak Jisas Krais hirak Mitik kiau Iuwe haiu mau han kiutip. God Iuwe ik hirak yaaik ap te kakmipin au. Hirak kakises him mirak kakikepi te yi eiyu werek werek maain me wi eim.

Pol keneri hir nenke hasini

¹⁰*Nai yinan, hi etpi him manp hekrehir ke Mitik Iuwe kiau Jisas Krais. Yi eikiyan han kiutip eiyu me menmen yaaim me God yi yirikem. Yi ap te yayinke hasini au emit. Yi eikiyan han kiutip eiyu me menmen yapirwe yi yirikem. ¹¹ Nai yinan, hi hetpi menmen im hentar mit han nau neit winak ke mite Klowi hir nan in netpo wi ham wi ham yi epei yenehan yentar menmen. ¹²*Hi hentaui mit han ne yi mit yi yatip, "Haiu mises him me Pol." Mit han ne yi mit yi yatip, "Haiu mises him me Apolos." Mit han ne yi mit yi yatip, "Haiu mises him me Sifas." Mit han yi yatip, "Haiu mises him me Krais." ¹³ Menmen yi yirikem hirak metekin Mitik Krais hirak kenke pinak pinak (o wik wik) a? Mekam, mit nipaa hir epei newenkika hi Pol hentar nu tentarakit hi haa me yi mit a? Nipaa mit nikri neriuwe tipar hir nekine niuk mai hi Pol te yi yire mit nai a? Taauye! Yi ne Krais Jisas.

* 1:2 1Ko 6:11; Ap 9:14 * 1:3 Ro 1:7 * 1:7 Lu 17:30; 2Te 1:7; Ta 2:13 * 1:8 Fl 1:6; 1Te 3:13, 5:23 * 1:9 1Jo 1:3; 1Ko 10:13; 1Te 5:24 * 1:10 Fl 2:2 * 1:12 1Ko 3:4; Ap 18:24-28; Jo 1:42

¹⁴ *Hi ap hikir mit yapirwe ne yi mit au. Hi hikir Gaias ketike Krispas keretet. Hi han yaaik hi ap hikiri yi mit yapirwe. ¹⁵ Te yi ap eitip haiu mit mises him me Pol me wi hirak kirkrai keruwe tipar. ¹⁶ *O, hi han kaa. Hi epei hikir mitik Stefanus ketike mit na neit winak kirak. Hi han kaa te hi hikir neiyan o au. Hi han kitetim au. ¹⁷ *Krais hirak ap keriuweta hi han te hi hikir mit miyapir neriuwe tipar au. Hirak keriuweta hi han te hi hewepyapir him mirak yaaim. Hi ap hetpi him har ke mit hir nertei iuwe hir netpim te hi hari han ki heriuwerem te yi eiyisesim au. Hi hnapen henip menmen Krais kiriakem kentar nu tentarakit hiram mire menmen weinim te hiram ap mamkepi au.

Menmen Krais kiriakem kentar nu tentarakit keteiknai God hirak luwe

¹⁸ *Hir mit miyapir kerek nanino nanikre si tatikneni hir natip him me Jisas hirak kaa kentar nu tentarakit hiram menmen weinim. Te haiu mit miyapir kerek God kekepai ketaihis, haiu matip him me Krais hirak kaa kentar nu tentarakit, hiram menmen iuwe God kiriakem. ¹⁹ *Haiu mertei him im hiram yaaim mentar nipaa mitik profet kewis him me God mau tiwei metpim mar im:

“Hi tewen ahawaank han ke mit kerek hir newenipi hiras hir natip, ‘Haiu mertei menmen yapirwe.’ Hi ahawaank han ke mit han kerek hir natip, ‘Haiu hiras mertei menmen yaaim.’ ” ²⁰ *Te mit kerek natip haiu mertei menmen yapirwe hir ap nire God au. Hir mit enun weinin keriyen. Mit kerek nertei him lo hir newisim mau tiwei ham hir ap nire God au. Hir mit enun weinin keriyen. Mit nau ti in ek kerek netike mit han hir netpepan menmen hir ap nire God au. Hir mit enun weinin keriyen. Hir yapirwe hir mit enun weinin nentar God epei keteiknai menmen mit nau ti hir nriakem nises han kir God katip hiram menmen enun weinim.

²¹ *God hirak kertei menmen iuwe han kitet hirak kaknip mit nau ti hir ap nanirteiyek nanriuwe han kir weinin taau. Hirak hanhan kakikaap mit miyapir han hir nanirteiyek werak nanriuwe him yaaim im mit han ne ti natip hiram enun weinim, haiu mewepyapirem. ²² *Mit miyapir ne Isrel hir natip, “Haiu memtau him mi haiu mamisesim te yi eiyinin eiteiknai menmen yaaim te haiu mamirtei God keriuweti yi yan yetpai him im.” Mit han ne weiwik me Grik hir natip, “Haiu mit keriyen haiu hanhan te yi eiwepyapir menmen yapirwe te haiu emises him mi.” ²³ *Te haiu mit aposel au. Haiu mewepyapir him me Krais kerek mit newenkekik kau nu tentarakit. Te him maiu im menip mit ne Isrel han enuk, hiram menip mit ne Grik hir natip him im hiram enun weinim. ²⁴ *Hir natip him im hiram weinim te haiu mit ne Isrel metike mit ne Grik kerek God kari han kaiu, haiu mises him mirak, haiu matip Krais keriuwe menmen hirak kiriakem hirak keteikin mit menmen iuwe me God, hirak keteiknor hirak kinin kertei menmen yapirwe. ²⁵ *Mit han hir natip hir nertei menmen iuwe te hir natip menmen God kerteiyem hiram weinim. Au, God kinin kertei menmen yapirwe. Mit han hir natip nire mit iuwe te hir natip God hirak kire menmen weinim. Au God hirak wisenuk kiriak menmen minin menmen yapirwe.

²⁶ *Nai yinan, yi han ekitet yi yire mekam me wi nipaa God kari han ki yi yisesik. Yi mit han yapirwe yi yire mit iuwe o yi yertei menmen mit nau ti hir natip hiram yaaim? ²⁷ Au, yi niutip niutip keriyen. God kehimitenai haiu narak kerek mit ne ti hir natip haiu enun weinin. God kehimitenai haiu mit weinin te haiu mamriak mit ne ti kerek han kitet hir nertei iuwe hir yink enuk. God kiriak menmen im te haiu mit weinin mamriak mit ne ti hir mit niuk iuwe hir yink enuk. God ap kehimiteni hir narak. ²⁸ God kari han ke mit miyapir hir ap ne weiwik iuwe hir nisesik. Mit nau ti hir ninan yipir newirek natip hir mit enun weinin, te God kekepi keriuwe menmen hirak kerekorem

* 1:14 Ap 18:8; Ro 16:23 * 1:16 1Ko 16:15 * 1:17 Mt 28:19; Jo 4:2 * 1:18 2Ko 4:3; Ro 1:16 * 1:19 Ais 29:14
 * 1:20 Ais 19:12, 33:18, 44:25; Jop 12:17 * 1:21 Mt 11:25 * 1:22 Mt 12:38; Ap 17:18, 32 * 1:23 Ro 9:32; 1Ko 2:14 * 1:24 Kl 2:3 * 1:25 2Ko 13:4 * 1:26 Mt 11:25; Jo 7:48; Je 2:1-5

h̄ir n̄iriak m̄it kerek han kitet h̄ir ne weiw̄ik iuwe, h̄ir ȳink enuk God ap kehimiteni h̄ir n̄irak au. ²⁹*God k̄iriak menmen im te maain ap te m̄it̄ik kei kiut̄ip kak̄irp ninaan me God h̄irak kakt̄ip m̄it̄ik iuwe taau. ³⁰*Haiu m̄it̄ nau ne Krai Jisas mentar menmen God kerekyeiyem. God kehimitanek h̄irak keteiknai God kin̄in kertei menmen yap̄irwe. H̄irak kerekek kekepai te God kat̄ip haiu m̄it̄ yaain. God kehimitanek h̄irak kerekyei haiu m̄ire m̄it̄ yaain, h̄irak kesiupenai me menmen enum kekepai kakt̄aihis mamno wit ke God. ³¹*God h̄irak nepei k̄iriak menmen mar im te h̄im mekre t̄wei me God m̄it̄ profet newis̄im h̄iram mamnen. Menmen im mat̄ip, “M̄it̄ kerek h̄ir hanhan nanwen̄ipi niuk m̄ir, h̄ir au nanwen̄ipi niuk me God me menmen h̄irak kerekyeiyem.”

2

Pol kat̄ip h̄im me Krai h̄irak kaa kent̄ar nu tentarak̄it

¹*Nai yinan, n̄ipaa hi han h̄iri yi m̄it̄ miyap̄ir, hi hetpi God h̄im m̄irak yaaim, hi ap at̄ip heriuwe h̄im me m̄it̄ iuwe nertei menmen iuwe me t̄i au. ²*Hi hekre han kai hi han kitet hi ap te etpi menmen ham au. Hi etpi h̄im me Jisas Krai kerekek h̄irak kaa kent̄ar nu tentarak̄it kekepai haiu m̄it̄. ³*W̄i n̄ipaa hi hau hetikewi hi ap hetpi har ke m̄it̄ik iuwe au. Hi h̄inaain hewaank h̄im me God te hi hep̄irp̄ir. ⁴*Hi hetpi hewepiyap̄ir h̄im mai, hi ap te hetpi heriuwe h̄im yaaim me m̄it̄ iuwe nertei menmen te hi hari han ki keriuwerem au. God H̄im̄in Yaaik k̄irak keteikni h̄im hi hetpiyem h̄iram yaaim. H̄irak k̄iriakem keriuwe menmen iuwe h̄irak kekepa hi h̄iriakem me yi m̄it̄ miyap̄ir. ⁵H̄irak k̄iriak menmen im te yi yertei h̄iram ap h̄im wein̄im me m̄it̄ h̄ir nat̄ip h̄ir iuwe keriyen au. H̄iram menmen iuwe me God te yi yisesim.

God H̄im̄in Yaaik kekepai haiu mertei menmen m̄irak

⁶*Me w̄i hi hetike m̄it̄ aposel han haiu mau n̄im̄in ke m̄it̄, h̄ir nertei menmen me God werek werek, haiu mat̄ip h̄im yaaim m̄ire m̄it̄ iuwe. H̄im mai h̄iram ap h̄im me m̄it̄ iuwe nau t̄i ik h̄ir naanm̄iprai haiu m̄it̄ au. H̄ir nantike h̄im m̄ir maain nan̄iwaank nan̄it̄. ⁷*Te menmen hi hetpiyem, h̄iram menmen n̄ipaa God k̄isaw̄inem. N̄ipaa h̄irak ap k̄iriak t̄i ketike nepni wen au, h̄irak han kitet kak̄ikepai haiu m̄it̄ haiu mamu mamtikerek mam̄it̄ menmen m̄irak yaaim, te hi hetpim. ⁸*Ap te m̄it̄ik kei kiut̄ip ke m̄it̄ iuwe h̄ir nau t̄i naanm̄iprai haiu m̄it̄, h̄ir nertei menmen im me God au. H̄ir nerteiyem te n̄ipaa h̄ir ap te nan̄it̄ M̄it̄ik Iuwe kiau Jisas ke wit ke God, h̄ir nanwenkekik kaku nu tentarak̄it h̄irak kaki taau. ⁹*Te in ek haiu mertei h̄im n̄ipaa ein m̄it̄ profet h̄ir newis̄im mau t̄wei me God h̄iram yaaim. H̄iram mat̄ip, “God epei k̄iriak menmen yaaim me m̄it̄ miyap̄ir kerek hanhan God h̄ir nanisesik. Menmen im m̄it̄ miyap̄ir ap n̄irem, h̄ir ap nemtewem, h̄ir ap han kitet h̄iram mepu au.”

¹⁰*God epei keteiknai menmen im h̄irak k̄iriakem keriuwe H̄im̄in k̄irak Yaaik. God H̄im̄in Yaaik k̄ir menmen yap̄irwe. H̄irak kertei menmen mau mekre han ke God Haai. ¹¹*M̄it̄ik keim̄in kertei menmen m̄it̄ik hak han kitetim a? Au, m̄it̄ik h̄irekes h̄im̄in k̄irak kerteiyem kerekek. Mar im, m̄it̄ h̄ir ap nertei menmen mekre han ke God au. God H̄im̄in Yaaik kerekek kerteiyem kewepiyap̄irem. ¹²*God ap kewetai haiu m̄it̄ h̄im̄in ke kertei menmen me t̄i keremem au. H̄irak kewetai H̄im̄in k̄irak kau ketikerek te haiu mam̄irte i menmen yaaim God epei kerekyeiyem wein̄im.

¹³*Haiu mat̄ip menmen im God k̄iriakem te haiu ap mat̄ip meriuwe h̄im m̄it̄ ne t̄i nepei netpaiyem haiu misesim au. Haiu mat̄ip meriuwe h̄im God H̄im̄in Yaaik ketpaiyem. Haiu mewepiyap̄irem mat̄ip m̄it̄ kerek God H̄im̄in Yaaik kewi haiu

* 1:29 Ro 3:27; Ef 2:9 * 1:30 Jer 23:5-6; Jo 17:19; 2Ko 5:21 * 1:31 Jer 9:24; 2Ko 10:17 * 2:1 1Ko 1:17 * 2:2 Ga 6:14 * 2:3 Ap 18:9; 2Ko 10:1 * 2:4 1Te 1:5 * 2:6 Ef 4:13; Fl 3:15 * 2:7 Ro 16:25; Kl 1:26 * 2:8 Lu 23:34; Je 2:1 * 2:9 Ais 64:4 * 2:10 Mt 13:11 * 2:11 Pro 20:27 * 2:12 Jo 16:13-14 * 2:13 1Ko 2:4

metporem. ¹⁴*Mīt miyap̄r kerek God H̄im̄n Yaaik ap te kau kekre han k̄r, h̄r hekrit hekrit neweik̄n sip newet God h̄m m̄rak nentar h̄r nepei nat̄p h̄ram enum wein̄m. H̄r ap nemtau h̄m m̄rak han kitetim nentar God H̄im̄n Yaaik ap kewi kekepi h̄r nerteiyem au. ¹⁵*Mīt miyap̄r kerek God H̄im̄n Yaaik kau kekre han k̄r, h̄r nemtau han kitet menmen yap̄rwe me God. Te mīt han kerek God H̄im̄n Yaaik ap kau kekre han k̄r h̄r ap nertei werek han ke mīt kerek God H̄im̄n Yaaik kau kekreri taau. Te h̄r nep̄tari menmen me God.

¹⁶*Haiu mertei h̄m im h̄ram yaaim mentar n̄paa mīt profet h̄r newis̄m mau t̄wei me God h̄ram mat̄p,

“M̄tik̄ kei kiut̄p ke mīt yap̄rwe ap kertei menmen God han kitetim au.

H̄rak ap te kakt̄p God menmen kak̄kepek kakriuwere taau.” H̄m im h̄ram yaaim, te haiu mīt n̄rak han kitet me menmen im me God mar ke Krai h̄rekes han kitetim.

3

Pol kene mīt miyap̄r neit Korin kentar h̄r nenke hasini

¹*Nai yinan, n̄paa hi hau hetikewi hi ap hetpi heriuwe h̄m hi at̄p mīt kerek God H̄im̄n Yaaik kau kekre han k̄r au. Yi ȳre n̄kerek ne God te hi hetpi heriuwe h̄m hi at̄p mīt ap God H̄im̄n Yaaik kau kekre han k̄r hentar yi ȳre n̄kerek me menmen Krai keteik̄n mīt em h̄r enisesim. ²*Menmen hi nepei hetpiyem h̄ram m̄re n̄m. H̄m mai h̄ram ap m̄re menmen mīt miyap̄r iuwe nan̄m mentar han ki ap kitet h̄m yaaim im werek werek au. N̄paa ere in yi yarek yarek. ³*Yi ap han kitet h̄m yaaim im werek wen au yentar yi yises han ki ke n̄paa ein. Hi hertei menmen im hentar yi yetike ni yinan yi hemkre menepam menmen yenehan yenterim. Te hi hertei yi wen yises han ki ke n̄paa yar ke mīt enun God H̄im̄n Yaaik ap kau kekre han k̄r au. ⁴*Hi hetpi menmen im hentar yi mīt yenke hasini. Mīt han p̄nan ne yi mīt yi yat̄p, “Haiu mises h̄m me Pol.” Mīt han en nat̄p, “Haiu mises h̄m me Apolos.” Menmen im meteikno yi yises han ki ke n̄paa ein yar ke mīt God H̄im̄n Yaaik kau kekreri au.

⁵Yi yenmak yi yenke hasini me hi hetike Apolos a? Yi han kitet Apolos h̄rak M̄tik̄ Iuwe k̄re Krai a? Yi han kitet hi Pol hi M̄tik̄ Iuwe h̄pre Krai a? Au! Haw̄r m̄tik̄it wein̄k̄it haw̄r w̄riak̄ menmen war ke God kehimit̄nai haiu mīt niut̄p niut̄p m̄riak̄em. Haw̄r w̄riak̄ menmen me God, God kekepi yi yises h̄m m̄rak keremem.

⁶*Hi hin̄n han hewepyap̄r h̄m yaaim me God har ke m̄tik̄ kam̄r rais yehes mau ni. Maain Apolos kan kis̄sa ketpi h̄m meiyam me God. Menmen h̄rak k̄riak̄em h̄ram mar ke m̄tik̄ h̄rak keit t̄par keiȳm ken kewenem kempep. Mar im God h̄rak kenipem mewo, te h̄rak k̄kaap h̄m m̄rak men mekre han ki. ⁷Mīt kerek nin̄n nan netpi me God h̄r nar ke mīt nam̄r rais yehes, h̄r mīt wein̄n keriyen. Mīt kerek n̄karu nan netpi h̄m ham yaaim h̄r nar ke mīt newen t̄par nempep, h̄r mīt wein̄n keriyen. God kerekek h̄rak Iuwe kentar h̄rak kenipem h̄ram mau mekre han ki mamkepi yi yisesim werek werek. ⁸Mīt kerek nin̄n newepyap̄r h̄m me God h̄r nar ke mīt nam̄r rais yehes. Mīt han n̄karu newepyap̄r h̄m me God nar ke mīt newen t̄par nempep. Menmen h̄r n̄riak̄em h̄ram m̄p̄ram. Maain God kakwet mīt menmen miut̄p miut̄p mamrer menmen yaaim h̄r m̄riak̄em. ⁹*Haw̄r wetike God haiu m̄riak̄ menmen miut̄p. Yi mīt yi ȳre ni God kam̄r rais yehes mekrerem o yi ȳre w̄nak̄ h̄rak kimaak. Te yi ap ne Apolos o hi Pol au. Yi ne God keriyen.

M̄tik̄ kewepyap̄r h̄m me God h̄rak k̄re h̄rak kime w̄nak̄

* 2:14 Jo 8:47, 14:17; 1Ko 1:23 * 2:15 1Jo 2:20 * 2:16 Ais 40:13; Ro 11:34 * 3:1 Jo 6:12 * 3:2 Hi 5:12-13; 1Pi 2:2 * 3:3 1Ko 1:10-11, 11:18 * 3:4 1Ko 1:12 * 3:6 Ap 18:4, 11, 19:1 * 3:9 Mt 13:3-9; Ef 2:20-22

¹⁰ *Hi hīre mītik hi hertei werek hime wīnak mei yapīrwe. Wī nīpaa hi han yi mīt, God kekepa hi hewepyapīr hīm mīrak. Menmen hi hīriakem mekre nīmīn ke yi mīt hīram mar ke hi hemiun teinīk me wīnak. Mīt han nepnen netpi hīm ham yaaim me God hīr nīriak menmen mar ke mīt nime wīnak kentar teinīk hi epei hekin hei yem hamīr. Yi mīt yi naanempre hīras me menmen yi yīriakem mises menmen hi epei hetpiyem. ¹¹ *Hi hewepyapīr hīm me Jisas krais men yi mīt, yi yisesik te hīrak kerek kekepi yisesik iuwe yar ke teinīk mīkaap wīnak mīnanek hīrak kerp. ¹² Hi hetpi yi mīt kerek yīriak menmen me God. Mīt han ne yi mīt yi yīriak menmen yaaim. Menmen im hīram mar ke yi yime wīnak yaaik yesīsiwem yeriuwe menmen yaaim gol, silva o nan yaaim. Mīt han ne yi mīt kerek yīriak menmen me God te yi ap yīriakem werek werek yi yar ke mīt nime wīnak enum yeriuwe menmen enum mīre nu yipep mamīp o hīnaan tīwei o nepipe maa. ¹³ *Maain wī God skelim haiu mīt miyapīr, menmen yi yīriakem me God hīram mamwepyapīr hīremes hīram yaaim o au enum mar ke nepipe maa. Me wī im si mamnen si mamītnen mamīm menmen mamteikīn menmen mar im: Mīt hīr nīriak menmen yaaim me God hīram mamu mamīt. Si ap te mamīm au. ¹⁴ Menmen mīt hīr nīriakem me God hīram yaaim si ap te mamīm au. Maain God kakwetīr menmen yaaim mamrerim. ¹⁵ Te menmen mīt hīr nīriakem me God hīram enum si tatīm tatnepim, God ap te kakwetīr menmen mamrerim taau. Hīr nani au, God kakīkepi kaktorhis nanu nantikerek kakīr ke mītīk si taak wīnak kīrak hīrak kesiuknen ken nīmīn kekotīt mīte nīkerek keriyei kerī ketpaan ken witeik.

Haiu mīt miyapīr ne God haiu mīre wīnak yaaik God kau kekretek

¹⁶ *Yi mīt miyapīr yi han kaa yi yīre wīnak yaaik ke God a? God Hīmīn Yaaik kan kau kekre han ki. ¹⁷ Mīt kerek hīr nanīwaank wīnak eik ke God, maain God hīrak kakīwaank mīt in kentar wīnak kīrak hīrak yaaik. Yi hīras yi yīre wīnak kīrak keriyen. Te yi naanempre han ki te yi yīriak enum au, yi eyīnke hasini au. Yi eikiyan eiyu niutīp.

Haiu ap mamwenīpi niuk me mītīk hak au.

¹⁸ Yi ap eiwises hīras me menmen yi han kitetim hīram yaaim. Mītīk kei kiutīp kekre nīmīn ke yi mīt han kitet hīrak mītīk iuwe, hīrak kertei iuwe, hīrak ekweikīn sip ekwet menmen im me tī. Hīrak kakīriak menmen im te mīt ne tī nantīp hīrak mītīk enuk ketaritari han ken sip. Hīrak kīriak menmen im te God kaktīp mītīk ik hīrak yaaik hīrak iuwe. ¹⁹ *Hīrak ekīriak menmen im ekīntar menmen mīt ap nises God hīr han kitet hīram menmen iuwe, God katīp hīram menmen enum weinīm. Hīm me God mekre tīwei nīpaa mītīk Jop hīrak kewisīm hīram matīp God kewaank mīt kerek hīr han kitet hīr iuwe, hīrak kewaanki keriuwe menmen hīr han kitet hīram yaaim, hīrak kerekyorem kar ke mītīk kenep sak kekre hei hīrak kīwapīnem keriuwe haak heneik o nu tīwei. ²⁰ *Mītīk hak kewis hīm mau tīwei me God mīt nekinaak Sam, hīrak kewis hīm mei matīp: “Menmen mīt ne tī kerek ap nises God hīr han kitet hīram iuwe, God katīp hīram menmen enum weinīm.” ²¹ Te yi ap eiwenīpi niuk me haiu mīt me menmen yaaim me God haiu meteikniyem. Yi eiwenīpi God kerekek me menmen yapīrwe hīrak kakīhīmītanem mamkaap yi mīt. ²² Hi Pol, hīrak Apolos, hīrak Sifas haiu metike menmen yapīrwe mau tī o nepni, menmen mamkepi yi yepu, o wit yaaik yaino ein wī yi yayi, menmen in ek mepu, menmen te maain mamu, hīram menmen yapīrwe God kehīmītanem hīram mamkepi. ²³ Yi yīre mīt ne Krais Jisas. Krais Jisas keke wit ke God kan yi mīt kīriak menmen mīrak, te God kakweti menmen im menterik.

4

Mītīk Iuwe God skelim mīt nīrak nerekyīwek wok mīrak

* 3:10 1Ko 15:10; 2Pi 3:15 * 3:11 Ais 28:16; 1Pi 2:4-6 * 3:13 1Ko 4:5; 2Te 1:7-10 * 3:16 1Ko 6:19; 2Ko 6:16
* 3:19 Jop 5:13 * 3:20 Sam 94:11

¹*Yi mīt han ekitet me haiu mīt mewepyapīr hīm me God mar ik. Haiu mīriak menmen me Kraiss, haiu naanempre menmen yaaim God han kitetim te haiu mewet mīt em. ²*Yi yapīrwe yertei menmen im mīt nīpriakem. Mītīk Iuwe kīnkatin mīt kerek hīrak kertei hīr naanmamre menmen mīrak werek werek, hīrak kehimiteni hīr nanriakem. ³Mar im hi hekre han kai ap han kitet yi mīt ne weiwīk me God o mīt han ap nises hīm me God yi han ekiteta skelim hi me hi naanmīpre hīm me God werek werek o au. Hīram menmen weinīm. Hi hīre mītīk kerekek, te hi ap skelim hīrekes taau. ⁴*Hi hepītari nīpaa hi han hatīp mīt hīm me God, hi herekyi yaaim o hi han kaa hetpi menmen. Menmen im mekre han ki o mekre han kai hīram ap meteikīn mīt hi herekyi menmen yaaim keremem au. Hi han kitet hi hīriak menmen yaaim te Mītīk Iuwe God kerekek han ekitet o skelim menmen hi hīriakem. ⁵*Te yi ap skelim mīt miyapīr me menmen hīr nīriak God em au emit! Yi yemerīr ere maain Mītīk Iuwe pīke kaknen. Me wī im, hīrak kakwepyapīr menmen hīram mīsawīn mekre han ke mīt, menmen hīr hanhanem mekre han kīr hīr nanriakem. Te God kakwetīr menmen yaaim o menmen enum hīr nīriakem mamrerim.

Mīt ne wit Korin hīr newenīpi niuk mīr han kitet hīr mīt iuwe

⁶*Nai yinan, hi epei hatīp hīm im me hi hetike Apolos te yi yertei werek werek menmen hawīr wīriakem weteikniyem. Hīram menmen im: Yi ap eiweikīn sip eiwet hīm me God. Yi ap han ekitet mīt han hīr iuwe, yi ap einan yipīr eiwīrek han ekitet mīt han en hīr enun weinīn. ⁷*Yi ap eiriak menmen im au emit! Keimīn herekyi yi yinīn mīt han a? Taau! God kerekek epei keweti menmen yapīrwe yi yisesim yetenenim, te yi yenmak yi yatīp yi hīras yīriak menmen yaaim yeriuwe menmen mi iuwe a? Hīram enum emit!

⁸*Yi mīt miyapīr yapīrwe ne Korin han kitet yi epei yeit menmen me God werek werek. Yi han kitet yi epei yeit menmen God kewet mīt em te yi yīre mīt iuwe yinīn mīt han, te haiu mīt aposel au a? Taau! Yi ap iuwe au, te hi hanhan yi eire mīt iuwe te yi eikepai haiu mīt emtikewi te haiu yapīrwe mamre mīt iuwe. ⁹*Hi han kitet God hīrak kehimitenei haiu mīt aposel haiu emriak menmen mīrak te mīt han kitet haiu mīkaru. Haiu mīre mīt kerek mīt ne gavman hīr newisai mekre wīnak enuk netpai nar ik: “Yi yīre mīt enun haiu mamiwep yi yayi.” Haiu mīt aposel mīre mīt kerek mīt miyapīr nau tī hīr netike mīt ensel neit wit ke God hīr nerp nīrapīrei, haiu mar ke mīt mīriak menmen me God, mīt newep yīnk kewewei. ¹⁰*Mīt han ne tī hīr natīp menmen me haiu mīt aposel mar im: “Yi mīt enun yi yetari menmen, yi keriyen yewepyapīr hīm me Kraiss.” Hīr netpai hīm mar im, te yi han kitet yi hīras yi yaain yi ne Kraiss.” Hīr netpai im, te yi han kitet yi hīras yi yaain yentar yi ne Kraiss. Mīt han ne tī hīr natīp haiu aposel haiu mīt enun weinīn. Hīr netpai hīm mar im, te yi han kitet God katīp yi mīt iuwe. Mīt han ne tī hīr nīneinai nīnan yipīr newīrek, te yi han kitet hīr newenīpi niuk mi a? taauye!

¹¹*Nīpaa ere in haiu mīt aposel mīriak menmen me God haiu mepu enum. Haiu nīnpi meweī ap maam tīpar o menmen werek werek au. Haiu ap mamīr laplap o klos mei yaaim au. Mīt ne tī hīr neit nīpīn newep neriuwerem nentar haiu mewepyapīr hīm me God. Haiu wit aurei mentar haiu men in men ein mewepyapīr hīm me God. ¹²*Haiu mīriak wok meriuwe his maiu te haiu naanmīpre hīras me menmen. Wī kerek mīt miyapīr nereitauwīn, haiu ap metpor enum au. Haiu metpor menmen yaaim. Wī hīr nerekyei enum, haiu mewisi hīr nerekyeyem ap merekyor enum au. ¹³*Wī kerek mīt nenei neswei hīm, haiu metpor hīm main main mamkepi hīr nanises hīm me God.

* 4:1 Ta 1:7 * 4:2 Lu 12:42 * 4:4 Sam 143:2 * 4:5 1Ko 3:8 * 4:6 Ro 12:3 * 4:7 Ro 12:6 * 4:8 Rev 3:17, 21 * 4:9 Ro 8:36; Hi 10:33 * 4:10 1Ko 3:18 * 4:11 2Ko 11:23-27 * 4:12 Ap 18:3; 1Ko 9:14-15; 2Te 3:8; Sam 109:28; Mt 5:44 * 4:13 Kra 3:45

Mit miyapir ne ti hir han kitet hui mit aposel haiu enun mar ke menmen enun heriyai mit newirem men teipe wenu eim. Nipaa ere in hir han kitetei mar im.

Pol kitehi mit miyapir ne Korin hir nanises menmen hirak kirakem

¹⁴ Hi ap hewis twei im eiyim hetpi yi yirak enun keremem te hi henipi yi yink enuk au. Hi hewisim te hi hewirnak hekteni henteri yi yire nirkerek nai hi hanhan heriuwi. ¹⁵ *Mit yapirwe hir naninen nanitpi him me Jisas Krai, hir ap nanre haairer ni au. Hi kiutip hire haai ki kerekek hentar yi yinin yises him me God me wi nipaa hi hinin han hetpi him yaaim me Jisas kraisi. ¹⁶ *Te hi hetpi him manp, yi eiyises menmen hi hirakem. ¹⁷ *Hi hire haai ki hi han kiteti, te hi heriuwet Timoti hirak ken yi mit te hirak kakikepi yi eirak menmen hi epei hetpiyem. Timoti hirak kire nikan kai hi hanhan heriuwerek hentar hi hari han kirak hekepik hirak kises him me God werek. Hirak mitik yaaik kises him mirak. Hirak pike kaktip kakikekyi han ki me menmen hi hisesim me wi kerek hi hirak menmen me God. Hi ewepyapir menmen im merer wit wit atip mit miyapir kerek nises him me God hi hetporem.

¹⁸ Mit han ne yi mit hir han kitet hir mit iuwe te hir natip hi ap hanhani pike anen ari yi mit au. Te hir nari han ki neriuwe him im, te yi eiweikin sip eiwet him mai. ¹⁹ *Te hi hetpi. Mitik iuwe God hanhan te hi anen ari yi mit, te menep hi anen. Hi anen te hi ap hemtau him me mit in hir han kitet hir mit iuwe. Hi anen ari hir nirkerek menmen God hirak kekepi keriuwe menmen mirak o au. ²⁰ *Haiu mertei menmen God kerekyei haiu mit mirakem hiram ap me him enun weinim wise tipar o mewisesik au. Hiram menmen iuwe me God kerekek mekepai. Mar im haiu mamirtei hir nekepi o hir mit enun wise tipar. ²¹ Yi han han mekam? Yi hanhan wi kerek hi anen hi eiwep erekeyi enun eiyintar yi ap eiyises him mai, o au en, yi hanhan hi anen arekeyi menmen yaaim hanhani eiyintar yi epei yemtau him mai yi yisesim. Yi han ekitet menmen yi yirakem, yi eiweikin sip eiwetiwem te maain hi anen hi han yaaik eriuwerem.

5

Him me mitik keit mite pe haai kirak keit wit Korin

¹ *Hi hemtau mit han nan in hir netpi nisesi nanre yi mit ne God ein yi yirak enun. Hir nirkerek mite piutip pe mitik hak hire wirak enun wupu wetike mitik hak. Hir wik nirkerek menmen enun kerek mit ap nises him me God hir ninapen nanisesim. Mitik iuwe kiutip kekere nimin ke yi mit epei keit mite ip pe haai kirak, hirak kiwaai ketikerep hir neitan. ² Te yi yenmak yi han kitet God kaktip yi yaain a? Taauye! Yi yink enuk eiriuwe menmen im yi han ekitetik yi eikitek, yi eiyipir mitik ik kerek kirak menmen enun hirak eknopin eikeipni.

³ *Hi ap hepu hetikewi au, te hi han kiteti. Hi epei han kitet mekam hi arakem. Hi ekrehir ke Mitik iuwe Jisas Krai, hi hetpi menmen hi arak mitik ik em, kerek kirak menmen im enun. Hi hetpi har ke hi hetikewi haiu mepu. ⁴ *Hi han kitet menmen im. Maain yi eirerik eiyu wit kiutip eiwenipi niuk me God, hi han kiteti wi yi eirerik eirak menmen im. Hiram mamir ke hi hahu etikewi te menmen iuwe me Mitik iuwe kaiu Jisas mamu mamtikewai. ⁵ *Hi hetpi me wi im, yi eiyipir mitik ik eknopin eikeipni, hirak kire hirak kakno his me Seten hirak kakwaank yink kirak te God kakkaap himin kirak kaktiwekhis me wi Mitik iuwe Jisas pike kaknen.

Mit ne Korin nanipir mitik enuk kirak enun kaknopin

⁶ *Hiram enun te hi han kitet yi yaain te yi han yaaik yewis menmen im enun mekre nimin ke yi mit. Yi han kitet menmen im. Sak haak kerek ke wapik (o kewekwai) hiram menmen kike, te hiram mamirwaank sak naan mirak mit ap te nanim taau.

* 4:15 Ga 4:19 * 4:16 1Ko 11:1; Fl 3:17; 1Te 1:6 * 4:17 Ap 19:22 * 4:19 Ap 18:21 * 4:20 1Ko 2:4 * 5:1 Lev 18:7-8; Diu 22:30, 27:20 * 5:3 Kl 2:5 * 5:4 Mt 16:19; 2Ko 13:10 * 5:5 1Ti 1:20; 1Pi 4:6 * 5:6 Ga 5:9

Hir nanwirem mamno mamikre hei mamit. Yi eiwis menmen enum mar ke mitik ik kirakem, maain mit han nanisesim nanawaank hiras nanit. ⁷*Au emit! Yi eiyipir menmen enum im mekre nimin ke yi mit emno. Hiram enum mamawaank himin ki mamir ke sak haak kerek ke wapik (o kewekwaai) kewep keneises sak naan. Yi eiyipir menmen enum im emno te yi eire sak naan yaaim. Yi eirak menmen im eiyintar yi mit yaain. Yi eirak menmen im eiyintar Krai hira kewepwar hirekes kewis mit hir newenkekik kau nu tentarakit kaa kire sipsip kau kinaan te hira kakisak menmen enum haiu mit mirakem. ⁸*Te haiu emweikin sip emwet menmen enum haiu mirakem hiram emno. Haiu menmen im hiram emno te hiram mar ke menmen mit ne Juda nirakem. Nipaa hir newir yis men witeik ap newisim mekre bret mir. Menmen im mehimiteni hir neweikin sip newet menmen enum me wi Pasova. Haiu mamrak menmen im mamweikin sip emwet menmen enum te haiu mit yaain, haiu ap mamtip Weise tipar au. Him yaaim keremem.

⁹*Nipaa hi hewisi tiwei ham hi hetpi yi ap eiyises mit kerek hir netike miyapir nariyanhis neweninem au emit. ¹⁰Hi ap hetpi einopin eikeipin mit miyapir ne ti hir ap nises God. Hir nirak menmen mar im: Hir nariyanhis neweninem o hir hemkre menepam me menmen, hir nekintip menmen me mit han, hir newenipi niuk me tipir. Au, mit miyapir narik nepu nerer wit wit te yi ap yainaiwiri ere maain yi yayi yainaiwir ti ik. ¹¹*Mit in taau. Hi nipaa hewisi tiwei hi hetpi menmen im. Yi ap eiyises mit kerek natip, "Haiu mises him me Krai," te yi yiri hir nirak menmen enum mar im. Hir netike miyapir niriran o nariyanhis neweninem, hir hemkre menepam neriuwe menmen, hir wi ham nitehi tipir mamkepi te hir newenipi niuk mir, hir natip enum nesiuwe him mit han, hir naam tipar si enum ere hir netaritari menmen, hir nekintip menmen me mit han. Hi hetpi yi ap eiwepnak eiyim menmen eitike mit nar ik mei kike au emit!

¹²⁻¹³**Mekam? Haiu mit han ekitet menmen mit han hir ap ne weiwik me God nirakem a? Taauye! Hiram menmen me God kerekek. Haiu au. Haiu han ekitet menmen mit miyapir kerek ne weiwik me God neit wit kiau nirakem keriyen. Him me God nipaa Moses kewisim mau tiwei matip menmen hi epei hetpiyem. Hiram im: "Yi eiyipir mitik enuk kekere nimin ke yi mit eknopin ekiyeipni."

6

Mit kerek nises him me God ap nanri nir yinan nanino kot au emit

¹Me wi kerek mitik kei kiutip kekere nimin ke yi mit hira han enuk kakri kirak yinak tatno kot, yi yenmak yi yewisik hira ken kesiuwe him kirak yinak kenerek keit ninaan me mit ne gavman ap nises him me God a? Au emit! Hira ekinin ekno mit kerek yises him me God yi eiyimtau him mirak te yi han ekitetim ere werek te hirakit etkiyakit etu. ²*Yi han ekitet menmen im. Haiu mit miyapir ne God, hira kekepai haiu iuwe te maain haiu han ekitet (o skelim) hir mit miyapir kerek ninin naanmipre mit miyapir nau ti ik. Maain yi skelim mit miyapir nau ti ik, te in ek yi yertei werek yi skelim menmen kike im mekre nimin ke yi mit. ³Yi han ekitet menmen im. Maain haiu skelim mit ensel te ik ek haiu han ekitet haiu yaain te haiu skelim menmen mekre nimin ke haiu mit hiras. ⁴Mitik hak han enuk keriuwe kirak yinak, yi yenmak te yi eiwisikit tatno tatirp ninaan me mit yi yertei hir enun ap ne weiwik me God teswor him a? Au emit. ⁵Hi hewis him tokim mekre tiwei ik ken yi mit miyapir te yi yink enuk yeriuwerem. Mekam! Ap te mitik kei kiutip kekere nimin ke yi mit hira ap te han ekitet menmen yaaim werek kakikepi yi eikiyan eiyu eiyit au a? ⁶Mar im au. Mit han nekre nimin ke yi mit hir han enuk nari nir yinan nises him me God hir neri nen nanirp ninaan me mit ap nises God au neswor him, te hir nankepi nankiyan nanit.

* 5:7 Eks 12:21; 13:7; Ais 53:7; 1Pi 1:19 * 5:8 Eks 12:16-20; Diu 16:3 * 5:9 Mt 18:17; 2Te 3:14 * 5:11 2Te 3:6; Ta 3:10; 2Jo 10 * 5:12-13 Mk 4:11 * 5:12-13 Diu 13:5, 17:7, 22:24 * 6:2 Rev 3:21

⁷ *Menmen im yi yirakem hiram minini meriwaank han ki. Yi yetike ni yinan yesiuwehan him, te yi ap eikiyan eiyu han kiutip au. Ni yinan hir nerekyi enu te yi eino kot au emit. Me wi ni yinan hir nekintip menmen mi, yi ap eino kot au emit! ⁸ Te yi ap yirak menmen im au. Yi yerekyor enum yesiwor him. Yi yirak menmen ham enum im yi yekintip menmen me ni yinan kerek hir netikewi yi yises him me God.

⁹ *Yi han ekitet menmen im. Mit miyapir kerek enun ap te nanino wit kerek God naanmpre mit miyapir yaain taau. Yi ap han ekitet mit enun nanino nanu nantike God au a? Yi han ekitet hir enun nanino wit kirak te yi yemipin hiras me menmen im. Mit kerek netike miyapir niran, o newenipi niuk me tipir, o niwaai netike miyapir ne mit han, o mit kerek niwaai netike mit han hir nirak enum ap te nanu nanit wit kerek God naanmpre mit miyapir yaain taau! ¹⁰ Mit miyapir kerek han kitet nankintip menmen me mit han o hemkre menepam menmen mir o hekrit hekrit naam tipar si enum ere hir netaritari menmen, o hir natip enum nesiuwe mit han him weinim o hir nari menmen me mit miyapir han, hir mit nar ik ap te nanino nanu wit kerek God naanmpre mit miyapir yaain en taau! ¹¹ *Mit han nekre nimin ke yi mit nipaa yi yipriak menmen enum mar im te God Himin Yaaik kesak menmen enum mekre han ki, kehimiteni yi mit narak, hirak katip yi yaain yentar yi yises him me Mitik Iuwe Jisas Krai, yi narak.

Yi yirak menmen yaaim yeriuwe yink ki te mit nanwenipi niuk me God nenterim

¹² *Yi yatip menmen yapirwe kerek God ap katip haiu mit ap mamriakem au, hiram yaaim, te hi hatip menmen ham im ap te mamkepai haiu mamu werek au. Yi yatip menmen im hiram yaaim haiu miriakem. Te hi hetpi hi ap te arak menmen ham im au emit hentar hi hinapen menmen im hiram mamri han kai te hi hanhanem wisenum han kai kakinke kakinterim. ¹³ *Yi yatip God kirak menmen te haiu mamim. God kewetai tu te haiu emim menmen keremem. Te yi ap han ekitet menmen o tu ki hiram iuwe au. Hiram menmen weinim! Maain God kaknip menmen metike yink kiau hiram mamu mamit. God kirak yink kiau te haiu mantike mit miyapir han ap emriakan menmen enum au emit. Haiu emriak menmen me Mitik Iuwe emwenipi niuk mirak emriuwe menmen haiu miriakem meriuwe yink kiau. Mitik Iuwe Krai, hirak hanhan kakikepai kaku kakikre han kiau. ¹⁴ *Mitik Iuwe Jisas kaa te God pike kirkak. Maain haiu mami, God pike kakikekuei haiu mit yink kiau keriuwe menmen mirak iuwe.

¹⁵ *Yi han ekitet menmen im. Yink kiau hirak pinak pinak ke yink ke Krai. Yi han kitet hirak yaaik te haiu meit yink kiau hirak ke Krai, haiu mamno mamit mite enu rumaa haiu mamitan a? Taauye! ¹⁶ *Yi han ekitet menmen im. Mitik hirak keit mite enu wori mit his wewenem hirak ketikerep hir nire yink kiutip. Kekre tiwei mit newisim God katip me mit hir netike miyapir hir neitan. Hirak katip, "Hir wik nire yink kiutip." ¹⁷ *Te mit miyapir kerek nises Mitik Iuwe Krai, hir han kir kiutip ketikerek. ¹⁸ Yi einopin eikeipin menmen enum mit netike miyapir hir nriakem, hir nariyanhis keriyen neweinem niwaai yeno miutip. Menmen enum ham mit miyapir hir nriakem, hiram ap mamwaank yink kir au. Te mit miyapir kerek nariyanhis neweinem, hir naniwaank hiras. ¹⁹ *Yi han ekitet yink ki hirak kire winak God kehimitanek hirak kirak yaaik, Himin kirak Yaaik kerek hirak keweteyek, hirak kau kekrerek. Yink ki hirak ap ke yi mit keriyen au. ²⁰ *Hirak yink ke God kentar hirak epei kesiuwe Nikan kirak kaa kentar nu tentarakit kekepai haiu mit kaktaihis. Te haiu emwenipi God emriuwe menmen haiu miriakem emntar menmen im iuwe hirak kerekyaayem kekepai keriuwerem.

* 6:7 Mt 5:39; 1Te 5:15; 1Pi 3:9 * 6:9 Ga 5:19-21; Ef 5:5; Rev 22:15 * 6:11 Ta 3:3-7 * 6:12 1Ko 10:23 * 6:13 1Te 4:3-5 * 6:14 Ro 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14 * 6:15 Ro 12:5; Ef 5:30 * 6:16 Jen 2:24; Mt 19:5 * 6:17 Jo 17:21-23; Ro 8:9-11; Ga 2:20 * 6:19 1Ko 3:16 * 6:20 1Ko 7:23; 1Pi 1:18-19; Fl 1:20

7

Him me mit nantike miyapir nanitano

¹ In ek hi hewisi him me menmen nipaa yi yewis tiwei yi yitauhiyem. Yi yatip hiram yaaim mit ap neit miyapir o au? ² Te hi hanhan yi mit niutip niutip yeit miyapir ni nereri, yi miyapir niutip eiyit mikan ni nereri. Hi etpi menmen im hentar mit miyapir nerer wit wit hir nisesan niriran, te hi hinapen yi han ekitet eirak menmen hir nisesim au emit! ³ Mitik keit mite pirak hirak ekwisiye hir enyawan enwaai yeno miutip. Mite nepei weit mitik kire hire euwisik hir enyawan enwaai yeno miutip. ⁴ Hi hatip menmen im hentar mite hire ap naanmipre yink kire weinik au. Mitik kire naanmiprewek. Mitik hirak ap naanmipre yink kirak weinik au. Mite pirak kerep naanmiprewek. ⁵ Mitik o mite hir ap niriran nanyawan nanwaai yeno miutip au emit! Hiram yaaim hir ap nanyawan me wi mei kike au hir natipan nar ik: "Hawir ap wiyawan me wi meiyam kike au te hawir witehi God me menmen." Maain hir nitehi God me menmen im epei au, hir hanhan pike enyawan te Seten ap kakri han kir te hir nanino nanriyanhis nanweninem nantike mit miyapir han. ⁶ Him im hi hetpiyem, hi ap hetpi God katip yi mit niutip niutip eitike miyapir eiyitan au. Hi hetpi han ki yi eiyisesim. ⁷ *Hi hanhan mit miyapir hir nanu weinim nanir ke hi hau weinim im, te God epei kerekyei haiu mit han in han ein. God kirak me han hir hanhan nanit miyapir. God kerekyei haiu mit han au haiu mamu weinin.

⁸ Hi hatip mit miyapir kerek ap neitan au, o miyapir kerek mikan nir epei naa. Hiram yaaim te yi yayu weinim yayir ke hi hepu weinim im. ⁹ *Yi ap te yewenin han ki yi hanhan eiwaai eitike mit o miyapir han, hiram yaaim te yi yayitan. Hiram enum te yi yayu weinim te yi hanhan eiwaai eitike mit miyapir han. Eim em au enum emit!

¹⁰ *Hi hetpi yi mit miyapir kerek epei yeitan hi hetpi him iuwe yi miyapir ap einaaipis mikan ni. Hi kerekek hetpi him im au. Mitik iuwe ketpo te hi hetpiyem. ¹¹ Miyapir kerek ninaipis mikan nir hir ap te nanit mit han au emit, o au en hir pike enino enit mikan nir keriyen. Yi mit ap te yainaiwir miyapir ni. ¹² Hi hirekes hetpi yi mit miyapir hanhan menmen im. Mitik iuwe Krais ketpewem au. Hi hirekes han kitetim. Mitik kerek kises him me God hirak epei keit mite kerek ap wises him me God, hire hanhanek hire wen wau wetikerek, hirak ap te kakneiniye kaknawirep taau. Au, hirak ekwisiye hire ewu eutikerek. ¹³ Mite kerek wises him me God epei weit mitik kerek ap kises him me God, hirak hanhan wen kau ketikerep, hire ap waunawirek au emit! ¹⁴ Hire ap wauneinik waunawirek wawintar God epei katip mitik ik ap kises him me Krais, hirak kehimitanek kentar mite pirak hire wises him me Krais werek werek. Mitik ap kaknain mite pirak kaknawirep kakintar God katip mite hap hire ap wises him me Krais, hirak kehimitanep wentar mitik kire hirak kises him me Krais werek werek. Him im hiram yaaim te nikerek ni God katip hir yaain. Him im hiram enum memipin hi hetpiyem te God kaktip nikerek ni hir enun nire nikerek ne mit miyapir ap nises him me Krais. Te him im hiram yaaim, God katip hir yaain. ¹⁵ *Mit o miyapir ap nises him me Krais, hir hanhan naninaaiwir mit o miyapir nir kerek nises him me Krais, hir ap te nenipi hir nanu nantikeri au emit! Yi eiwisi hir naninaiwi. Mite kerek wises him me Krais, mitik kire kinapen kaku kaktikerep, hire ap te wauri han ke mitik kire kaku kaktikerep au emit! Mitik kerek kises him me Krais mite pirak winapen wau wautikerek ap te kakri han kire te hire wau wautikerek au emit. God kehimitenai haiu mit miyapir nirak te haiu emises menmen yaaim emtike mit miyapir han emkiyan emu emit. ¹⁶ *Mite hap hire wewitari menmen im. Hire wautike mitik kire ap kises him me Krais hir wen nekiyan nau hire wauri han kirak werek te hirak kakises him me Krais o au. Mitik hak hirak kepitari menmen im. Hirak kaktike mite pirak kerek ap wises him

* 7:7 Mt 19:12 * 7:9 1Ti 5:14 * 7:10 Mt 5:32, 19:9 * 7:15 Ro 14:19 * 7:16 1Pi 3:1

me Krai, h̄ir wen nankiyan nanu, h̄irak kakri han k̄ire te h̄ire wawises h̄im me Krai o au. Te yi han ekitet werək werək menmen God hanhan yi eiyisesim eir̄akem.

Haiu emu emises menmen haiu mir̄akem me w̄i n̄ipaa God kehimitenai haiu m̄it miyap̄ir n̄irak

¹⁷* Hi hetpi h̄im miut̄ip im. Yi m̄it miyap̄ir niut̄ip niut̄ip eiyu eiyises menmen kerek M̄it̄ik Iuwe Krai kehimitaniyem. Yi eiyisesik eiyu eiȳir ke n̄ipaa w̄i h̄irak kari han ki yi yisesik. Hi hat̄ip m̄it miyap̄ir kerek nerer wit wit h̄ir nises God hi hetpor har ik. ¹⁸ M̄it kerek n̄ipaa God kari han k̄ir h̄ir nises h̄im m̄irak, h̄ir m̄it han epei nerekir ȳink k̄ir, h̄ir ap te nan̄isak menmen im meteik̄in m̄it h̄ir ne weiw̄ik me Isrel au em̄it. Mar im m̄it kerek n̄ipaa God kari han k̄ir h̄ir nises h̄im m̄irak, h̄ir m̄it ap nerekir ȳink k̄ir, h̄ir ap hanhan nanwis m̄it nanrekir ȳink k̄ir te h̄ir nanre m̄it ne weiw̄ik me Isrel au em̄it. ¹⁹* Menmen im me m̄it h̄ir nerekir ȳink ki, h̄iram menmen wein̄im. M̄it h̄ir ap nerekir ȳink ki h̄iram menmen wein̄in. H̄iram ap mamkepi te God kakt̄ip yi yaain au. Menmen iuwe h̄iram menmen im: Yi eiyu eiyises h̄im kerek God ketpi yi eiyisesim. ²⁰ M̄it h̄ir enu en̄ir ke n̄ipaa w̄i God kari han k̄ir h̄ir nises h̄im m̄irak. ²¹ Yi ap hanhan eiriuwe menmen im: N̄ipaa God kari han ki yi ȳir̄iak menmen me m̄it̄ik hak yi yeit pewek mererim au, yi ȳire slev, h̄iram menmen wein̄im. Yi han enuk yeriuwe menmen im au. Te maain h̄ir nanwisi yi yainaiw̄iri yi yayu wein̄im, yi eino han yaaik eiyu eiriuwerem. ²²* M̄it̄ik kerek h̄irak slev k̄ir̄iak menmen me m̄it̄ik iuwe kerek naanm̄ipriw̄ek h̄irak ap kak̄it pewek mererim au, me w̄i God kari han k̄irak h̄irak kises h̄im me Krai, h̄irak k̄ire m̄it̄ik yaaik keit pewek me M̄it̄ik Iuwe God. M̄it̄ik kerek kepu yaaik ap m̄it̄ik hak naanm̄iprew̄ek, me w̄i God kari han k̄irak h̄irak kises h̄im me Krai, h̄irak k̄ire m̄it̄ik ke M̄it̄ik Iuwe God, h̄irak kak̄ir̄iak menmen m̄irak wein̄im. ²³ Jisas kaa hemkre mewen. Me menmen im God epei kew̄ir menmen w̄isenum te p̄ike ketihis yi m̄it. Te yi ap eiwis m̄it h̄ir nanmitip̄in nanriuwe h̄im m̄ir nanri han ki te yi eiyises han k̄ir au em̄it! ²⁴ T̄is, nai yinan haiu wen mam̄tike God mamu han kiut̄ip, haiu wen mepu mar ke haiu mepu me w̄i n̄ipaa God kari han kaiu haiu misesik.

H̄im me miyap̄ir h̄ir ap neit m̄ikan h̄ir netike miyap̄ir m̄ikan n̄ir epei naa

²⁵* In ek hi ewisi h̄im me miyap̄ir h̄ir ap neit m̄ikan. Hi ewisiyem entar yi n̄ipaa yitauhiyem. M̄it̄ik Iuwe Krai ketpo h̄im hi etpiyem au, te hi hetpi han kai me menmen im. God epei hanhana kerek̄yo yaaam kekepa hi han kitet menmen werək werək. Te yi eiyises h̄im mai h̄iram yaaim. ²⁶ Hi han kitet menmen im. H̄iram yaaim te m̄it miyap̄ir nanu wein̄im nan̄intar h̄im im em m̄it enun ne t̄i nerekyei menmen enum. ²⁷ Yi m̄it miyap̄ir kerek epei yeitan, yi ap eip̄ir m̄ikan o miyap̄ir ni n̄ipaa yi yetor. Yi m̄it yau wein̄im o yi miyap̄ir yau wein̄im, yi ap yaitike m̄it o miyap̄ir han yi ap yaip̄itan au em̄it! ²⁸* Yi m̄it o miyap̄ir yi yeitan, yi ȳir̄iak menmen enum au. Te hi hetpi menmen im hentar m̄it nerekyi enum h̄iram mam̄iwaank yi m̄it miyap̄ir kerek epei yeitan. Hi han han menmen enum im mamnen mamiwep au, te yi yayu wein̄im.

²⁹* Nai yinan, h̄ir o as me h̄im im hi hewisiyem h̄iram mar im. W̄i kerek God kehimitenai haiu m̄it mamu t̄i ik h̄iram menep epei au. Yi han ekitet menmen im, yi eir̄ak menmen me God iuwe. In ere maain m̄it epei neit miyap̄ir kerek n̄ir̄iak menmen me God nan̄ir̄iakem w̄isenum nan̄ir ke m̄it kerek ap neit miyap̄ir.

³⁰ M̄it miyap̄ir kerek n̄ir̄iak menmen me God, h̄ir n̄ik̄it me menmen, h̄ir enweik̄in enre m̄it miyap̄ir kerek ap n̄ik̄it menmen. M̄it miyap̄ir kerek h̄ir han yaaik enweik̄in enre m̄it miyap̄ir han enuk. M̄it miyap̄ir kerek netenen menmen yap̄irwe enweik̄in en̄ir ke m̄it miyap̄ir ap netenen menmen. ³¹* M̄it miyap̄ir kerek neit menmen me t̄i ik h̄ir ap hanhan iuwe neriuwerem nentar menmen me t̄i ik maain h̄iram mam̄iwaank mam̄it.

* 7:17 1Ko 7:20, 24 * 7:19 Ro 2:25; Ga 5:6, 6:15 * 7:22 Fm 16; Ef 6:6; 1Pi 2:16 * 7:25 1Ti 1:12-13 * 7:28 Lu 21:23 * 7:29 Ro 13:11 * 7:31 1Jo 2:17

³² Hi hanhan yi han kitet mar im: Yi ap han ekitet menmen me t̄i yap̄rwe te yi han kaa menmen me God au emit! M̄it kerek ap neit miyap̄r h̄ir hanhan nanriak menmen me God keremem. H̄ir hanhan nanriak God han yaaik kakriuwari.

³³ M̄it kerek h̄ir neit miyap̄r, h̄ir han kitet menmen me t̄i h̄ir nanriak miyap̄r n̄ir han yaaik nanriuwarem. ³⁴ M̄it nar ik h̄ir han kitet menmen wik. H̄ir hanhan nanriak miyap̄r han yaaik nanriuwari. Miyap̄r ap neit m̄ikan o miyap̄r n̄ihan h̄ir hanhan nanriak menmen me M̄itik Iuwe. H̄ir hanhan ȳnk k̄ir ketike h̄im̄n k̄ir h̄irak yaaik kakriak menmen me God keremem. Te miyap̄r kerek epei neit m̄it h̄ir hanhan nanriak m̄it n̄ir han yaaik nanriuwari. Te h̄ir hanhan neriuwe menmen me t̄i ik. ³⁵ Hi ap hetpi menmen im te hi heremir menmen yi ȳriakem au. Hi hetpiyem h̄iram mamkepi yi eir̄ak menmen yaaim eiysesim werek werek, te menmen me t̄i ap te mamri han ki iuwe me w̄i yi ȳriak M̄itik Iuwe menmen m̄irak.

³⁶ M̄itik kerek ketike m̄ite h̄ir nehimiteni nanitan, h̄irak ȳnk enuk kentar h̄irak hanhan kakwaai kaktikerep, h̄irak kaktiwe h̄ir nanitan. H̄ir ap nanriak menmen enum nanitar h̄ir nanitan au. H̄iram yaaim. ³⁷ M̄itik kiut̄ip kerek m̄itik hak ap kari han k̄irak te h̄irak h̄irekes kewen̄in han k̄irak ke menmen im, h̄irak han kitet ap hanhan kakwaai kaktike m̄ite, h̄irak kinapen kaktike m̄ite h̄ir nanitan, h̄iram yaaim. ³⁸ T̄is, m̄it kerek neit miyap̄r h̄ir neitan, h̄ir n̄ir̄ak menmen yaaim. Te m̄it kerek newen̄in han k̄ir ap nanit miyap̄r, h̄ir nin̄ini n̄ir̄ak yaaim iuwe.

³⁹ *Miyap̄r netike m̄it n̄ir h̄ir nekiyan nau neit me w̄i m̄it h̄ir nau t̄i ik. Maain m̄itik ke m̄ite h̄irak kaki, h̄iram werek te h̄ire p̄ike wawit m̄itik hak. H̄ire wawit m̄itik hak kerek kises h̄im me M̄itik Iuwe Krai ek. M̄itik keiyak taau. ⁴⁰ Te hi han kitet menmen im. M̄ite m̄itik k̄ire epei kaa, h̄ire wawu weiniye h̄ire han yaaik wawu. God H̄im̄n Yaaik k̄irak h̄irak ketpo menmen im.

8

H̄im me menmen m̄it newepwarem newet t̄ipir em

¹ *In ek hi ewisi h̄im me menmen kerek m̄it ne t̄i ap nises God newepwarem newet t̄ipir em. Hi hewisiyem hentar yi n̄ipaa yitauhiyem. Hi hertei yi yat̄ip menmen im: “Haiu mertei menmen yap̄rwe.” Hi hat̄ip h̄im im: Menmen haiu merteiyem wein̄im h̄iram merekyei haiu menke perkenum o paan tokik, te haiu han tewen̄in h̄iram mamkepai te haiu yaain em̄ir ke Krai. ² *M̄it miyap̄r yap̄rwe h̄ir han kitet h̄ir nertei menmen iuwe, te God kakt̄ip h̄ir enun ap han kitet menmen o nertei menmen m̄irak werek werek wen au. ³ *Te m̄it miyap̄r h̄ir han tewen̄in God h̄irak kakt̄ip h̄irak kak̄irtei h̄ir m̄it miyap̄r n̄irak.

⁴ *Te hi hetpi h̄im im me menmen haiu mam̄im kerek n̄ipaa m̄it h̄ir newepwarem newet t̄ipir em. Haiu mertei h̄im im yi yetpim h̄iram yaaim. Haiu mertei nu m̄it nimaam newis ninaan mau tein̄ik newis̄im merp hankiu eik, h̄iram mekreh̄ir ke t̄ipir, te h̄iram m̄ire God taau. God kiut̄ip kerekek h̄irak kepu. ⁵ Menmen yap̄rwe mau nepni metike t̄i te m̄it ap nises h̄im me God h̄ir nat̄ip menmen im h̄iram m̄ire God. God yap̄rwe netike m̄it iuwe yap̄rwe nar ek h̄ir nepu, te haiu m̄it mertei menmen im. ⁶ *God kiut̄ip kerekek h̄irak Haai kaiu h̄irak kepu. H̄irak as o h̄ir ke menmen yap̄rwe, haiu mau t̄i te emisesik. M̄itik Iuwe kiut̄ip kerekek kepu. H̄irak niuk m̄irak Jisas Krai. N̄ipaa h̄irak k̄ir̄ak menmen yap̄rwe meit nepni, menmen mau t̄i. H̄irak kerekyei haiu meit H̄im̄n Yaaik k̄irak h̄irak kekepai haiu mepu.

⁷ Te m̄it han kerek nises h̄im me God h̄ir nep̄itari ninaan mau tein̄ik h̄iram wein̄im. H̄ir han kitet h̄iram mepu me w̄i h̄ir naam menmen kerek n̄ipaa m̄it nen newepwarem newet t̄ipir em, h̄ir han kitet h̄ir naam h̄iram mar ke h̄ir h̄iras newepwarem newet t̄ipir em. Te h̄ir han kitet God kakt̄ip h̄ir n̄ir̄ak enum. ⁸ *God ap han kitet haiu mam̄im

* 7:39 Ro 7:2-3 * 8:1 Ap 15:29 * 8:2 Ga 6:3 * 8:3 Ga 4:9 * 8:4 1Ko 10:19; Ga 4:8; Diu 4:35, 39, 6:4 * 8:6 Mal 2:10; 1Ko 12:5-6; Ef 4:5-6; Jo 1:3 * 8:8 Ro 14:17

menmen h̄ir m̄it newepwarem newet t̄ipir em o haiu ap mam̄im. Au h̄iram menmen wein̄im. Menmen haiu mam̄im ap te mam̄riak God han kitet haiu m̄it miyap̄ir enun au. Menmen haiu ap mam̄im ap te mam̄riak God han kitet haiu m̄it miyap̄ir yaain au. Menmen haiu mam̄im h̄iram menmen wein̄im. ⁹*H̄iram menmen wein̄im te yi naanmamre h̄iras me menmen yi yaȳim te yi ap einip m̄it kerek ap nises h̄im me Kraiss werek werek wen au, h̄ir nan̄iwaank h̄iras. H̄ir nan̄ir menmen yi yaam te h̄ir ȳink enuk. Mar im yi yaȳiwaank menmen me Kraiss h̄ir nisesim nan̄interim.

¹⁰ Hi hetpi menmen im hentar maain m̄itik hak h̄irak kaknen kakrit ti hau hankiu haam menmen kerek m̄it han epei newepwarem newet t̄ipir em, h̄irak ap kertei ti han kitet menmen im h̄iram wein̄im. H̄irak han kitet ninaan mau tein̄ik h̄iram t̄ipir. H̄irak kakrit ti haam menmen te h̄irak han kitet h̄iram werek h̄irak kak̄im. Te h̄irak kak̄iwaank h̄im me Kraiss h̄irak kisesim. ¹¹*Ti haam menmen im hentar ti hertei ninaan mau tein̄ik h̄iram menmen wein̄im. Te m̄itik hak ap kerteiyem au, h̄irak kak̄im menmen h̄irak kak̄iwaank menmen me Kraiss h̄irak kisesim kak̄intar menmen me Kraiss h̄irak kisesim kak̄intar menmen im h̄irak kaam. ¹² Mar im yi epei ȳir̄iak Kraiss menmen enum yentar yi ȳir̄iak han ke ni yinan h̄ir han k̄ir kak̄iwaank me menmen yaaim me Kraiss h̄ir nisesim nentar menmen im yi yaam. ¹³*T̄is, hi han kitet menmen kerek hi haam h̄iram mam̄riak kai yinak h̄irak kak̄iwaank han k̄irak ke menmen yaaim me Kraiss h̄irak kisesim, hi maain ap te hah̄im menmen im meiyam taau. Hi h̄inapen ar̄iak kai yinak kak̄iwaank han k̄irak kak̄interim.

9

Pol han yaaik h̄irak n̄ipaa ap kari pewek mei me m̄it ne Korin me menmen h̄irak kerekyorem

¹*H̄im meiyam ap te mamwena me menmen hi h̄ir̄iakem me God taau. Hi m̄itik aposel kerekek, hi epei h̄ir M̄itik Iuwe kiau Jisas Kraiss. Yi m̄it yises h̄im me Kraiss yentar menmen me M̄itik Iuwe Kraiss hi herekyiyem. ²*M̄it han h̄ir ap han kitet hi aposel h̄iram menmen wein̄im. Yi m̄it ne Korin han kitet hi aposel hentar menmen hi h̄ir̄iakem meteikniyem. Yi h̄iras yertei h̄im me Kraiss te menmen im meteikni M̄itik Iuwe kehim̄itena hi h̄ire m̄itik aposel k̄irak. ³M̄it kerek h̄ir nat̄ip hi Pol hi ap h̄ire aposel hi hewen̄inor h̄im, hi hetpor h̄im kerek hi epei hewisiyem. ⁴*Hi han kai hi eh̄it menmen me yi m̄it miyap̄ir te hi ah̄im me menmen hi herekyiyem entar hi aposel. Menmen im enum a? ⁵*Hi ap heit m̄ite au, te hi hanhan hah̄it pei h̄ire wises h̄im me Kraiss h̄ire wautikewa waunen wauri a? M̄itik Pita ketike aposel han netike Jisas Kraiss kikrek n̄irak h̄ir n̄ir̄iakem mar im, te h̄iram yaaim hi hises han kai hi ar̄iakem. H̄iram yaaim werek te hi hitihi yi naanemprow̄ir me menmen w̄i haw̄ir waunen wauri o au a? H̄iram yaaim ye! ⁶Mekam! Yi han kitet hi hetike Banabas haw̄ir wik keretet waur̄iak menmen naanempre h̄irekses me menmen haw̄ir waw̄im me w̄i haw̄ir wetpi h̄im yaaim me Kraiss, te aposel han en au a? Taau!

⁷M̄it kerek h̄ir n̄ire soldia ne ami h̄ir ap naanm̄ire h̄iras me menmen au. M̄itik iuwe k̄ir kewet̄irem. M̄it ap nam̄ir ni te m̄it han nan̄itpor nan̄irik, “Yi eim̄ir menmen me ni te yi ap te yaȳim menmen taau.” Auye! M̄it kerek nam̄ir ni h̄ir h̄iras nan̄im menmen. M̄it han au. M̄it naanm̄ipre sipsip h̄ir nan̄im n̄im me sipsip. Ap te m̄it han nan̄inen nan̄itpor au em̄it. H̄ir ap te nanises menmen mar im au. Te hi hetpi. H̄iram yaaim haw̄ir wik witihi te yi naanemprow̄ir me menmen me w̄i haw̄ir wau wetikewi waukepi.

⁸Menmen im h̄ir netpiyem h̄iram h̄im m̄it keriyen nertei h̄iram yaaim au. H̄im me God mau t̄iwei n̄ipaa m̄it newis̄im h̄iram mat̄ip mar im. ⁹*N̄ipaa Moses kewis̄ h̄im mau t̄iwei h̄iram mat̄ip: “Yi ap yaȳyepet h̄im ke bulmakau kerek kent̄irer rais haas kewenem te h̄irak ap kak̄im ham p̄nam au em̄it!” God ap han kitet bulmakau keremem

* 8:9 Ro 14:13-15; Ga 5:13 * 8:11 Ro 14:15, 20 * 8:13 Ro 14:21 * 9:1 Ap 22:17-18, 26:16; 1Ko 15:8 * 9:2 2Ko 3:2-3 * 9:4 Lu 10:8; 1Ko 9:13-14 * 9:5 Jo 1:42 * 9:9 Diu 25:4; 1Ti 5:18

me wî hirak katîp Moses im. ¹⁰* Au, hirak katîp hîm im mamkepai haiu mît mamtike bulmakau. Moses kewis hîm im te haiu mît yapîrwe mamîrtei menmen im: Mîtîk kerek kewen tî kakmîr menmen ketike mîtîk kerek kewen rais haas, hirakit wik tatît pewek mamrer menmen me hirakit tatrîakem. ¹¹* Menmen im hîram ap enum te mît kerek namîr ni o mît hîr newen rais, hîr nanîm meiyam pînam. Mar im hîram ap enum te hawîr wawitîhi yi eiwetawîr menmen mamkaap yînk kawîr yentar hawîr epei wetpi hîm yaaim me Kraiss mamkaap hîmîn ki. ¹²* Hîram yaaim mît han kerek nekepi neriuwe menmen nanît menmen naanempre yînk kîr keriuwerem, te hîram yaaim iuwe hawîr ewît menmen. Hawîr mîtîkît iuwe winîni!

Te nîpaa ere in hawîr wik ap weit menmen me yi mît au. Hawîr wau enum nînpî mewewîr te hawîr ap wari han ki enum te yi yînapen yemtau hîm yaaim me Jisas Kraiss au. ¹³* Yi han ekitet menmen im. Mît pris ne Isrel kerek nîrîak menmen neit wînak ke God mît newisi hîr naam menmen pînam mît newisîm mekre wînak eik nanwet God em. Mît pris kerek neit menmen me mît newisîm mau kînaan newepwar God em, hîr naam ham pînam. ¹⁴* Mar im, Mîtîk Iuwe God katîp mît kerek newepyapîr hîm yaaim me Kraiss, hîr nanît menmen me mît hîr nemtau hîm yaaim im te hîr naanempre yînk kîr ekrim. ¹⁵* Hirak yaaik hi aposel hitîhi me menmen, te nîpaa hi ap hitîhi me menmen au. In ek hi ap hewisi tîwei ik te hi itîhi yi naanmamrau me menmen taau. Hi nînpî meiyawîsenum ere hi hahi te hi hînapen ehît menmen me his me mîtîk kiutîp. Hi etîwem, te hi ap atîp hi hewepyapîr hîm me God ap heit pewek mererim au. ¹⁶* Hi ap han yaaik heriuwe hîrekes hentar hi hatîp mît miyapîr hîm yaaim me Kraiss keremem au. Mîtîk Iuwe Kraiss kehîmîtena hi hewepyapîrem. Hi ap hewepyapîrem te han kai enuk keriuwe hîrekes, hi heweikîn sip ewet menmen Mîtîk Iuwe ketpewem hi hirîakem. ¹⁷* Hi hîrekes han kitet hi ano ewepyapîr hîm yaaim me Kraiss te hi ehît pewek o menmen yaaim emrerim. Te hi hîrekes ap han kekrit te hi hirîak menmen im au. Hi kerek hises menmen nîpaa God kehîmîtena hi arîakem te hi ap ehît pewek o menmen emrerim au emît! Hi hirîakem weinîm. ¹⁸ Hi heit mekam yaaim me hi hewepyapîr hîm yaaim me Kraiss a? Hi heit menmen im. Wî kerek hi hen ein hen ein hewepyapîr hîm yaaim me Kraiss, hi han yaaik hatîp mît miyapîr em weinîm. Hi ap hari menmen mîr mererim au, mar ke hîm me God hîram matîp hi han kai ehisesim.

Pol Katîp hirak kîre wok mîtîk ke mît miyapîr yapîrwe

¹⁹* Hi hepu weinîm mît han ap ninîna naanmamrau au. Hi naanempre hîrekes me menmen. Te hi heweikîn hîre wok mîtîk ke mît yapîrwe te hi hari han kîr yapîrwe te hîr nanises hîm yaaim me Kraiss. ²⁰* Wî kerek hi hau nîmîn ke mît miyapîr ne Juda, hi hies hîm lo me Moses te hi ari han ke mît en, hîr nanises hîm me Kraiss. Hi han kitet hîm me Moses mau tîwei hîram weinîm ap te mamri han kai. Te wî hi hau hetike mît ne Juda, hi hisesim te hi ari han kîr hîr ap enises hîm me Moses meiyam au. Hi ehises hîm yaaim me Kraiss keremem. ²¹* Hi ap heweikîn sip hewet hîm nîpaa God kewet Moses em au. Hi hises hîm me Kraiss kerek. Te wî kerek hi hau hetike mît miyapîr neiyapîr ap nises hîm me Moses, hi ap hises hîm me Moses au. Hi hirîak menmen im te hi ari han kîr hîr nanises hîm yaaim me Kraiss. ²²* Wî kerek hi hau hekre nîmîn ke mît miyapîr hîr ap nises God werek werek, hi ap hirîak menmen mamnîpi hîr han enuk neriuwa. Au, hi hises menmen hîr han kitet hîram yaaim te hi ari han kîr hîr nanises hîm me Kraiss werek werek. Me wî yapîrwe hi hau hekre nîmîn ke mît yapîrwe nerer wit wit, hi hises menmen hîr han kitet hîram yaaim te hi ari han kîr hîr nanises hîm me Kraiss. ²³ Menmen im yapîrwe hi hirîakem, hi hirîakem mamkaap mît miyapîr nises hîm yaaim me Kraiss te hi atikeri haiu mamît menmen yaaim God kakwetayem.

* 9:10 2Ti 2:6 * 9:11 Ro 15:27 * 9:12 Ap 20:34-35; 2Ko 11:9; 1Ko 13:7 * 9:13 Nam 18:8, 31; Diu 18:1-3 * 9:14 Mt 10:10; Lu 10:7; Ga 6:6 * 9:15 Ap 18:3 * 9:16 Jer 10:9 * 9:17 1Ko 4:1 * 9:19 Mt 20:26-27 * 9:20 Ap 21:20-26 * 9:21 Ga 2:3 * 9:22 2Ko 11:29; Ro 11:14

Haiu emises God emir ke mit nesiuknen resis hir nanit menmen

²⁴*Yi han kitet menmen im. Mit yapirwe nesiuknen te mitik kiutip kerekek kinini hirak kakit menmen. Mar im yi yises him me Kraiss werek werek yar ke mitik kiutip hirak kesiuknen kinin mit han, te yi yayit menmen yaaim God kakwetiye. ²⁵*Mit yapirwe kerek hanhan nansiukin nanit menmen, hir nesiuknen yapirwe hekrit hekrit te yink kir hirak manpenuk. Hir niriak menmen im te hir naninin mit han nanit menmen kerek mit iuwe nanwet mitik kerek kinini hir nanwetiwekem. Haiu mamriak menmen iuwe emises him me God te haiu mamit menmen mirak yaaim. Menmen God kakwetiye hiram ap te mamawaank mamir ke menmen me ti mit nesiuknen hir netiwem au. ²⁶Te hi hire mitik kesiuknen in kesiuknen ein au. Hi hire mitik kesiuknen kakinin kakiun mak. Hi har ke mitik kerek kewir his weinim kenep nime au. Hi har ke mitik kerek kewir his kenep mitik kepan kirak ek hirak kininek. Mar im hi hirak menmen me God werek werek, hi naanempre hirekes me menmen hi hisesim. ²⁷*Hi hire mitik hirak kirak menmen ere yink kirak hemkre hemkre weinik siuwan makip wisenum. Hi hewenin han kai ke menmen enum hi hanhanem, te maain wi hi hatip mit miyapir him me God epei au, hirak Mitik Iuwe ap kakitpo hi au enuk ap ehit menmen yaaim mirak taau.

10

Yi naanmamre hiras te yi ap eiriak menmen enum

¹*Nai yinan hi hanhan yi eiyirtei markeik God kikaap maamrer nau. Wi nipaa maamrer nau nises Moses neit yaank tenhaan weinik enuk menmen auri, God keruwet napi kau nepni naanmipror keteiknor yayiwe. Me wi im hirak kikaap mit miyapir yapirwe hir nen nerekir wan mit nenewek niuk mirak Wan Ninik, hir ap kei kiutip kaa au. ²Menmen maamrer nau niriakem napi kau nepni kiwapin yink kir, hir nerekir wan mit nenewek Wan Ninik, hiram merekyor hir mit miyapir ne Moses, hir nisesik nar ke in mit newis mit han nikiri neriuwe tipar neteikin hir ne Mitik Iuwe Kraiss hirak naanmipror. ³*Hir yapirwe naam menmen hir nenewem “mana” kerek God kewetirem meke wit kirak man, hiram mekepi manpenun. ⁴*Hir yapirwe naam tipar miutip kerek God Himin Yaaik kewetirem meke nan man, hiram mekepi manpenun. Hir naam tipar meke nan man, kerek God Himin Yaaik kewetirem, hirak kau ketikeri neit wit kerek mit ap nei newi au. Nan ik hirak Himin ke Kraiss, hirak kikaap himin kir, kar ke tipar meke nan hir naam mikaap yink kir. ⁵*God kikaap hir mit yapirwe te hirak han yaaik keriuwe menmen mit han niutip niutip keriyen nekre nimin ke hir mit hir yapirwe niriakem a? Taauye! God kanip kenepi te herwe yink kir kiwaai kerer wit wit me wit mit ap newi. ⁶*God kirak menmen im epei man meteiknai haiu ap hanhan emriak menmen enum emir ke hir niriakem.

⁷*Haiu ap emwenipi niuk me tipir mamir ke mit han nekre nimin ke hir maamrer nau en hir niriakem. Him me God mau tiwei Moses kewisim hiram matip mar im: “Mit miyapir en nau yeno naam menmen. Hir naam menmen epei au, hir nekrit niriak niriak tipir hir nisesik hirak han yaaik keriuweri.” ⁸*Haiu mit miyapir ap emriakan emisesan emir ke nipaa mit miyapir han nekre nimin ke hir mit hir niriakem. God han enuk keriuweri hirak kanip te mit miyapir han nar ke 23,000 mit hir naa ne wi miutip. ⁹*Haiu ap te mamri han ke Mitik Iuwe God ere hirak han enuk keriuwai mamir ke mit miyapir han nekre nimin ke hir mit en hir niriakem. God han enuk keriuweri te hirak keruwet manpen (o yenmik) kanip hir naa. ¹⁰*Haiu ap te mamne God mamir ke mit miyapir han nekre nimin ke hir mit en hir niriakem. Hir nenerek me menmen te God

* 9:24 Fl 3:14; 2Ti 4:7-8 * 9:25 2Ti 2:4-5; Je 1:12; 1Pi 5:4 * 9:27 Ro 8:13, 13:14 * 10:1 Eks 13:21-22, 14:22-29
 * 10:3 Eks 16:35 * 10:4 Eks 17:6; Nam 20:11 * 10:5 Nam 14:26-30; Hi 3:17; Ju 5 * 10:6 1Ko 10:11; Nam 11:4,
 34 * 10:7 Eks 32:6 * 10:8 Nam 25:1-9 * 10:9 Nam 21:5-6 * 10:10 Nam 16:41-49; Hi 3:11, 17

keriuwet mītik ensel hīrak kan kanīp hīr naa. ¹¹*Nīpaa menmen im yapīrwe epei man menep maamrer naiu mekepi hīr nertei God han enuk keriuwe menmen hīr nisesim. Maain mīt newisīm mau tīwei mamkepai haiu mīt miyapīr in. Hīram meteiknai haiu mīt miyapīr kerek mau tī me wī im menep Krai pīke kaknen, haiu naanempre hīras te haiu ap mamises menmen enum kerek nīpaa hīr maamrer naiu hīr nīrīakem.

¹²Te yi mīt miyapīr kerek han kitet yi yinīn maamrer ni yi yises hīm me Krai werek werek, yi naanmamre hīras te menmen ap mamri han ki yi yairīak menmen enum.

¹³*Menmen yapīrwe epei man mari han ki te yi yayises menmen enum, yi ap han ekitet hīram man mari han ke yi mīt keriyen au. Hīram epei man mari han ke mīt miyapīr yapīrwe nerer wit wit. God hīrak yaaik kakīkepi ap kakwis menmen enum mamnen mamri han ki maminīni au. Menmen enum mamnen han ki te hīrak kakīkepi te yi eiyinīnem eiyu.

Haiu ap emises hīm me God mamtike hīm me tīpir au emīt-God kerekek

¹⁴*Nai yinan yaain, yi eiweikīn sip eiwet tīpir te yi ap eiwenīpi niuk mīr au emīt eiyīntar God kakīkepi naanmamri. ¹⁵Hi hetpi hīm im men yi mīt miyapīr kerek yi yertei menmen im werek werek. Yi han ekitet menmen kerek hi hetpiyem. ¹⁶*Wī kerek haiu mitehi God me tīpar me komunion mekre kap haiu mamīm, haiu meteikīn haiu metike Krai mau han kiutīp me hemkre mīrak nīpaa mewen. Niu o bret kerek haiu mewenem mamīm meteikīn haiu metike Krai mau han kiutīp me yīnk kīrak wī nīpaa hīrak kaa kentar nu tentarakīt. ¹⁷*Haiu mīt haiu mīre yapīrwe, te haiu maam niu o bret miutīp. Haiu maam niu o bret miutīp te hīram meteikīn haiu yapīrwe mīre yīnk kiutīp ke Krai.

¹⁸*Yi han kitet mīt miyapīr ne Isrel. Mīt miyapīr kerek naam menmen kerek mīt pris nesenekim newisīm mentar kīnaan namīp, hīram meteikīn hīr netike God nau han kiutīp me kīnaan im. ¹⁹*Mekam? Menmen im yi han kitet hi atīp menmen mīt ne tī newepwarem newet tīpir rem hīram menmen iuwe a? Taauye! ²⁰*Menmen mīt ap nises God hīr newepwarem newisīm mau kīnaan, hīr newet tīpir. God au. Te hi hīnapen yi yaam menmen mīt newepwarem newet tīpir rem au emīt! Yi yīrīak menmen im meteikīn yi yetike herwe yi yau han kiutīp. ²¹*Yi ap yayīm tīpar mamīkre kap mehimītan Krai hemkre mīrak mewen mamtike tīpir mamīkre kap kerek mīt newepwarem newet tīpir rem. Yi ap yayīm niu o bret kerek mehimītan yīnk ke Krai wī nīpaa hīrak kaa kentar nu tentarakīt mamtike samiyak mīt namīp nesiyem newet tīpir rem. Menmen im hīram enum emīt! ²²*Yi eirīak menmen im te yi eirīak Mītīk Iuwe God han enuk kakīrwi kakiwep. Hīrak Iuwe haiu au enun weinīn. Hīrak kakiwep ap te yi eiyinīnek taau.

Haiu emwenīpi niuk me God emriuwe menmen haiu mīrīakem

²³*Yi yatīp yarik, “Menmen yapīrwe haiu mīrīakem hīram yaaim.” Te hi hetpi menmen yapīrwe im ap te mamkepai haiu mises God werek werek au. Hīram ap mamkepai han kaiu hīrak kaku tokik kakises God werek werek au. Hīm keremem mamkepai, te yi han ekitet werek werek menmen yi eiyisesim. ²⁴*Yi ap han ekitet menmen mi keremem te yi eiyu werek. Au, yi han ekitet menmen mi metike menmen me mīt han yi eikepi naanmamror hīr enu werek.

²⁵*Yi ap einapen eino eiyīt samiyak kerek mau maket. Yi ap eiyitorhiyem nīpaa mīt newepwarem o au, te han ki ap yīnk enuk kakriuwere. ²⁶*Nīpaa mīt newis hīm mau tīwei me God hīram mau Sam, hīram matīp mar im: “Tī im hīram me God metike menmen yapīrwe mewim.” Te haiu mamīm menmen yapīrwe God kīrīakem. ²⁷*Mīt

* 10:11 1Ko 10:6; 1Pi 4:7 * 10:13 1Ko 1:9 * 10:14 1Jo 5:21 * 10:16 Mt 26:26-28 * 10:17 Ro 12:5; Ef 4:16
 * 10:18 Lev 7:6 * 10:19 1Ko 8:4 * 10:20 Diu 32:17; Rev 9:20 * 10:21 2Ko 6:15-16 * 10:22 Diu 32:21
 * 10:23 1Ko 6:12 * 10:24 Ro 15:2 * 10:25 1Ko 8:1-13 * 10:26 Sam 24:1 * 10:27 Lu 10:8

han kerek ap nises h̄im me God h̄ir nanitihi yi einen w̄inak k̄ir eitikeri yaȳim menmen, yi ap han ekitet eiyitorhi me menmen h̄ir newetiyem m̄it newepwarem newet t̄ipir rem au em̄it! Yi eikint̄ip eiȳim te han ki kaku werek me menmen im. ²⁸*Te yi eiyu eitike m̄it̄ik hak h̄irak ketpi kar ik: “N̄ipaa m̄it newepwar menmen im newet t̄ipir rem, yi ap eiȳim menmen im em̄it, te yi eikaap han ke m̄it̄ik kerek ketpiyem. ²⁹Hi hat̄ip me han k̄irak kerekek. Han ki au. Han k̄irak ap kertei menmen me Krai werek werek au. Yi ap eiȳim menmen h̄irak ketpiyem. Yi han kitet yar ik: “Haiu menmak haiu ap te mam̄im menmen mam̄intar m̄it̄ik ap kises h̄im me Krai werek werek a? ³⁰*Hi hat̄ip God h̄irak yaaik kentar menmen im hi ah̄im te nenmak m̄it h̄ir nant̄ip hi enuk me menmen hi haam a?”

³¹*Te hi hetpi menmen im. Menmen yi eiȳim, t̄ipar samiyak o menmen ham o menmen yi ȳir̄iakem, yi ȳir̄iakem te m̄it miyap̄ir nanwen̄ipi God nan̄interim.

³²*Yi m̄it miyap̄ir ap yair̄iak menmen mam̄nip m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me Isrel o ne weiw̄ik me Grik o m̄it miyap̄ir han ne weiw̄ik me God h̄ir han enuk neriuweri au em̄it!

³³*Hi h̄irekes h̄ir̄iak menmen im yaaim hi hetpiyem. Hi h̄ir̄iak menmen mamkaap m̄it miyap̄ir yap̄irwe han k̄ir. Hi ap h̄ir̄iak menmen han kitet h̄iram mamkaap han kai kerekek taau. Hi h̄ir̄iak menmen mamkaap han ke m̄it miyap̄ir yap̄irwe te God kak̄isak menmen enum h̄ir n̄ir̄iakem kaktorhis.

11

¹*Yi m̄it miyap̄ir eiyises menmen hi h̄ir̄iakem har ke hi hises menmen Krai k̄ir̄iakem.

H̄im me miyap̄ir nanwap̄in menmen mamu paan k̄ir nan̄it w̄inak ke God

²Hi hat̄ip yi yaain yentar hekrit hekrit yi han kitet menmen yap̄irwe hi hetpiyem yi yisesim. ³*Te hi hanhan yi yertei menmen im. M̄it̄ik ke m̄ite h̄irak naanm̄iprewe, Krai h̄irak naanm̄ipre m̄it̄ik, God naanm̄ipre Krai. ⁴M̄it kerek n̄iwap̄in menmen mau paan k̄ir h̄ir newepyap̄ir h̄im me God o nitehi God menmen, tap̄in met̄itor paan k̄ir. ⁵Miyap̄ir kerek ap nemiun menmen mamu paan k̄ir h̄ir nat̄ip miyap̄ir han h̄im me God o h̄ir nitehi God menmen, h̄ir tap̄in met̄itor mar ke m̄ite h̄ire n̄imk mau paan h̄ir nim̄iwerek. ⁶Miyap̄ir n̄inapen nanmiun menmen mamwap̄in paan k̄ir, h̄ir m̄it enim̄iwe paan k̄ire nanteikn̄iwe h̄ire wir̄iak menmen enum. Hekrit hekrit miyap̄ir enmiun menmen mamwap̄in paan k̄ir te h̄ir ap tap̄in met̄itor paan. ⁷*M̄it ap nanwap̄in menmen mau paan k̄ir nanwepyap̄ir h̄im me God o nitehi God menmen nentar haiu m̄it mehimitan God h̄irak k̄ire mekak naanm̄ipre menmen yap̄irwe. Te miyap̄ir h̄ir au. H̄ir nehim̄itanei haiu m̄it haiu niuk maiu iuwe.

⁸*God ap k̄ir̄iak ȳink ke m̄it̄ik Adam ke ȳink ke m̄ite Iv au. God k̄ir̄iak ȳink ke m̄ite Iv keriuwe menmen kekere ȳink ke m̄it̄ik Adam. ⁹*God ap k̄ir̄iak m̄it̄ik Adam te kak̄ikaap m̄ite Iv au. God k̄ir̄iak m̄ite Iv waukaap m̄it̄ik k̄ire Adam. ¹⁰Te, h̄iram yaaim te miyap̄ir nanmiun menmen mamu paan k̄ir. Menmen im mamteik̄in m̄it h̄ir nin̄in miyap̄ir naanempror me w̄i h̄ir nau w̄inak ke God newen̄ipi niuk me God h̄ir en̄riak menmen im nan̄intar m̄it ensel kerek h̄ir n̄isaw̄in n̄iri, h̄ir han yaaik nat̄ip menmen im h̄iram yaaim. ¹¹Miyap̄ir nan̄imtau h̄im me m̄it n̄ir te haiu m̄it miyap̄ir kerek haiu ne M̄it̄ik Iuwe Krai, haiu m̄ire niut̄ip te haiu emkaapan mamu werek werek. ¹²Haiu emkaapan mamu werek werek mam̄intar n̄ipaa God k̄in̄in k̄ir̄iak m̄ite Iv keriuwe menmen kekere ȳink ke m̄it̄ik Adam. N̄ipaa ein ere in miyerer nine n̄ikerek h̄iram h̄irak̄it. Menmen im meteiknai haiu m̄it miyap̄ir emkaapan. Menmen yap̄irwe me t̄i metike haiu m̄it God k̄ir̄iakem, te h̄irak Haai ke menmen yap̄irwe.

* 10:28 1Ko 8:7 * 10:30 1Ti 4:4 * 10:31 Kl 3:17 * 10:32 Ro 14:13 * 10:33 1Ko 9:20-22 * 11:1 1Ko 4:16
* 11:3 Jen 3:16; Ef 5:23; 1Ko 3:23 * 11:7 Jen 1:26-27; Je 3:9 * 11:8 Je 2:21-23; 1Ti 2:13 * 11:9 Jen 2:18

¹³ Yi hiras han kitet menmen im. Miyapir hir nitehi God menmen, hir ap nemiun menmen mau paan kir, hiram yaaim o au enum a? Hiram enum ye! ¹⁴ Haiu mit miyapir in mertei menmen im. Mitik paan kirak nokik kar ke miyapir hirak tapin metit+wek kenterim. ¹⁵ Te miyapir ap tapin metitor au. Paan kir nokik kentar God epei kewetir paan te hirak kakwapin paan hesnu kir. ¹⁶ Mit han hir hanhan nantikewai mamitpepan me menmen im, hi hetpor him mar im. Haiu mit aposel ap mamwis mit miyapir hir enises menmen ham au. Mit miyapir nerer wit wit ne weiwik me God hir ap enises menmen ham au. Menmen hi epei hetpim keremem.

Mit miyapir ne wit Korin hir newaank hiras me menmen me Komunion

¹⁷ Hi ap ewenipi niuk me yi mit me menmen im hi in ek etpiyem hentar menmen enum yi yir+akem hiram minin menmen yaaim yi yir+akem me wi kerek yi yererik yewenipi niuk me God. ¹⁸* Menmen hi hinin hetpiyem hiram im. Hi nepei hemtau mit han natip yi mit miyapir en yi ap yekiyau yau niutip au. Yi yenke hasini me wi yi yewenipi niuk me God. Hi hemtewem te hi han kitet him pinam hir netpewem hiram yaaim. ¹⁹* Menmen im me yi mit eiyinke hasini hiram mamnen te mamteikin mit miyapir han neimin ne yi mit hir nises God werék werék a? Taauye! ²⁰ Te menmen yi yaam wi kerek yi yererik yewenipi niuk me God yeriuwerem, yi ap yaam menmen han tewenin menmen Mitik luwe Krai kir+akem taau. ²¹ Yi mit miyapir niutip niutip ap te yi yemeriran au. Yi yinin yeit menmen yi yayim te maain mit han nikaru nan, hir ninpi maan. Yi mit han yinin yaam menmen yi yenepim ere tu iuwe, yi yaam tipar si enum ere yetaritari yeit. ²²* Yi ap yau winak ki te yi yinin yayim menmen au a? Yi winak ki keperp yi yayim yayit ein te yi au! Yi yan wit kerek yi yererik yi han kitet mit miyapir han ne Krai hir weinin te yi yaam menmen yeunim yerekyi (o yeriki) hir mit ap netenen menmen hir yink enuk neriuwerem. Yi han kitet hi etpi mekam me menmen im a? Yi han kitet hi ewenipi niuk mi me menmen im a? Taau!

Mitik luwe Jisas kewet mit disaipel n+rak Komunion

(Mt 26:26-29; Mk 14:22-25; Lu 20:14-20)

²³ Hi ap hetpi yi yaain hentar nipaa hi hemtau him me Mitik luwe Krai, te hi epei hetpiyem hiram him im: Mitik luwe Jisas keit niu o bret ketenenim ke witaan kerek mitik Judas kewepyapirek kesiuwerék ken his me mit enun. ²⁴ Hirak keit niu o bret, hirak kitehi God katip hirak yaaik kentar hirak epei kewet+wekem, te hirak kewepim kewet mit n+rak em ketpor kar ik: "Menmen im mehimitan yink kai hi hahi akepi yi mit. Maain yi wen eir+akem eiyim menmen im eiyir ke hi hir+akem ehim han ekitet menmen in ek hi arekiyiem. ²⁵* Mar ke hirak kewetir niu o bret epei au, hira keit tipar wain mekre kap hirak ketpor kar ik: "Tipar wain im mekre kap hiram mehimitan him ham yaaim me God kewetiyem mamkepi hi anipem hiram mamikrit emriuwe hemkre mai mamwen. Yi yayim eir+ak menmen im han ekitet menmen hi arekiyiem." ²⁶ Te maain wi kerek yi yayik niu o bret ketike tipar mekre kap yayir ke hirak kir+akem, yi yehimitan Krai kaa kakikepai haiu mit ere hirak pike kaknen.

Mit kerek newaank Komunion, hir n+rak menmen enum

²⁷* Mit miyapir han ne yi mit kerek hir naak bret o naam tipar mekre kap kerek mehimitan menmen Mitik luwe Krai kir+akem, te hir ap han ekitet menmen im werék werék, God katip hir n+rak enum nenip hemkre metike yink ke Krai hiram mire menmen (enum) weinim. ²⁸* Te mit miyapir eninin han ekitet menmen im werék werék mekre han kir enipir menmen enum te maain hir nanik niu o bret ketike tipar mekre kap nehimitan menmen Mitik luwe kir+akem. ²⁹ Hir naninin nan+rak menmen im nanintar mit miyapir kerek ap han kitet menmen mekre han kir werék werék, hir

* 11:18 1Ko 1:10-12, 3:3 * 11:19 Diu 13:3; 1Jo 2:19 * 11:22 Je 2:5-6 * 11:25 Eks 24:6-8; Sek 9:11; Hi 8:8-13
* 11:27 Hi 10:29 * 11:28 Mt 26:22; 2Ko 13:5

han kitet menmen Mítik Iuwe kíríakem híram weinim, hír naník niu o bret ketike típar mekre kap te God han enuk kakriuwéri kakníp. ³⁰ Mít miyapír yapírwe ne yi mít yi yínáp ap manpenun au, mít han ne yi mít epei naa nentar hír netikewi yaam niu metike típar mekre kap te yi ap yinín han kitet menmen werek werek au. ³¹ Haiu emínín han kitet menmen werek werek te maain mamím menmen me niu o bret metike típar mekre kap, God ap han enuk kakriuwéri kakiwep taau. ³² *God han kitet menmen haiu míríakem, hírak kakwep haiu mít mamír ke haai kenep níkan kekepik kakímtau híram mírak kakriuwérem. Hírak kíríak menmen im te maain haiu mamípir menmen enum mekre han kaiu ap te mami mamtike mít miyapír kerek nises menmen me tí.

³³ Te nai yinan, yi yererik yayím menmen yi eimerír mít han nanínín nanínén te yi yayím menmen miutíp han kakitet menmen Mítik Iuwe kerek yayiem. ³⁴ Mít han ne yi mít kerek yi nínpí miwei, yi yayinín yayím menmen yayít wínak ki. Te maain yi eitike mít han einen eiyu eirerik eiyím menmen te God ap han enuk kakiwep me menmen yi yíríakem. Maain hi anen ari, te híram nípaá yi yitauhiyem, hi hetpiyem me menmen im.

12

Hím me menmen yaaim God Hímín Yaaik kewetai haiu mít em

¹ Nai yinan, hi hanhan yi eiyírtei werek werek menmen God Hímín Yaaik kewetaiyem (kerek nípaá yi yewis tíwei yitauhiyem.) ² *Yi yertei nípaá yi ap yises híram me Krai wen au, Seten kari han ki te yi yises han ki, yi yen yewenípi niuk me típir kerek mít newis ninaan mau teiník. Te híram ap mamípi híram taau. ³ *Nípaá Seten kari han ki te in ek hi hanhan yi eiyírtei menmen im werek werek. Mít miyapír kerek God Hímín Yaaik kari han kí te hír newepyapír híram ham natíp nar ke profet, hír ap te nantíp Jisas hírak enuk. Mít miyapír kerek God Hímín Yaaik ap kakri han kí, hír ap te nanwepyapír híram mírak nantíp Jisas hírak Mítik Iuwe au.

⁴ *God ketenen menmen ham mírak yapírwe me haiu mít, te God Hímín Yaaik kiutíp kerek hírak kakweteiyem. ⁵ *Haiu míríak menmen ham yapírwe me God, te hírak God kiutípen kerek. Han en au. ⁶ Haiu mít míríak menmen ham me God meriuwe menmen mírak iuwe, te God kerek hírak kari han ke mít keriuwerem. ⁷ *God Hímín Yaaik kewetai mít niutíp niutíp menmen mírak haiu mírem híram ham ham. Te haiu emakaap mít miyapír yapírwe kerek nises God emriuwérem. ⁸ God kewet mít han menmen ham, mít han menmen meiyam. God Hímín Yaaik kari han ke Mít han te hír natíp híram yaaim me God hírak kewepyapírem. God Hímín Yaaik kerek kari han ke mít han keteiknor menmen God kakríakem te hír newepyapírem natíp mít em. ⁹ God Hímín Yaaik kerek hírak kari han ke mít han te hír nisesik nanríak menmen me God yaaim. God Hímín Yaaik kari han ke mít han kekepi te hír nankaap mít miyapír nínap te hír níre yaain. ¹⁰ *Hírak kewet mít han menmen iuwe mírak te hír níríak menmen im: Mít han newepyapír menmen maain God kakríakem híram natíp mít em. Mít han nertei menmen meke God man, o au en, menmen meke Seten enum man te hír han kitetim natíp mít em. Mít han natíp híram ham nípaá híram nerteiyem au. Mít han neweikín híram im newepyapír as o híram mírak natíp mít em.

¹¹ *God Hímín Yaaik kiutíp kerek kewetai haiu mít em. Hírak kises han kírak kewen menmen yaaim im kewet haiu mít em.

Haiu mít yapírwe haiu míre pínak ke yínk kiutíp me Krai

¹² *Haiu mertei yínk ke haiu mít hírak kiutíp te hírak pínak pínak. Haiu mít miyapír ne Krai haiu míre yínk. Haiu yapírwe te haiu mau míre yínk kiutíp. ¹³ *Haiu mít han nímin ke haiu mít haiu ne Isrel. Yi mít han au yi ne Grik. Yi mít han yi yíríak menmen me mít kerek naanmípri yi yeit pewek mererim au, te haiu mít han haiu míríak menmen

* 11:32 Hi 12:5-6 * 12:2 Hab 2:18-19 * 12:3 1Jo 4:2-3 * 12:4 Ro 12:6; Ef 4:4 * 12:5 Ef 4:11 * 12:7 1Ko 14:26 * 12:10 Ap 2:4; 1Ko 14:5 * 12:11 Ro 12:3; 1Ko 7:7 * 12:12 Ro 12:4-5; 1Ko 10:17 * 12:13 Ga 3:28

im ap mit han iuwe naanmiprai au. Haiu yapirwe mau niutip nipaa w God Himin Yaaik kan kau kekre han kiau kerekyei haiu mit niutip. God keruwet Himin Yaaik kiutip kan te hirak kaku kakikre han kiau haiu mamre niutip kerekek.

¹⁴ Haiu mertei yink kiau hirak ap pinak kiutip kerekek au. Hirak kire yapirwe. ¹⁵ Hit miutip me mitik hak hiram matip mar ik: "Hi ap pinak ke yink ke mitik ik hentar hi ap his mirak au." Hit mirak matip mar im hiram menmen weinim. Hirak wen pinak ke yink ke mitik ik. ¹⁶ Nikip miutip me mitik hak hiram matip mar ik: "Hi ap pinak ke yink ke mitik ik hentar hi ap nanamir kirak au." Nikip mirak matip mar im hiram menmen weinim mentar hiram wen pinak ke mitik ik. ¹⁷ Hi hetpi, yink kiau kire nanamir kerekek mamirkeik te haiu mamimtau menmen? Yink kiau kire nikip keremem, mamirkeik te haiu mamnim menmen a? Taauye! ¹⁸ God ap kiriak yink kiau men niutip. Au, hirak kenip pinam maiu yapirwe kewisim kises han kirak. ¹⁹ Yink kiau ken niutip keremem, haiu yink kiau ap kaku werek werek au. Pinak kiutip kerekek. ²⁰ Yink kiau hirak ap ken niutip au. Pinam pinam yapirwe, te yink kiau hirak kire kiutip.

²¹ Tis, mitik nanamir kirak ap te kaktip his mirak kakir ik: "Ti menmen miutip hi ap hanhan heriuwit au, hi hau werek." Paan ap kaktip hit kakir ik: "Ti menmen mamritwaank hi ap hanhan heriuwit au, hi hahu werek." Hiram ap mamtip mamir im au. ²² Han ketike hiriu hiram mire weiwei, te hiram ap mau werek werek au haiu mami. ²³ Menmen ham me yink kiau haiu han kitet hiram enum, haiu naanemprewem misawinem meriuwe klos. ²⁴ Menmen ham me yink kiau ap te haiu mamsawinem au. God kiriak menmen te menmen ham me yink kiau haiu han kitet hiram enum haiu mesiswem meriuwe menmen yaaim te hiram minin menmen ham me yink kiau. ²⁵ God kiriak menmen im te yink kiau hirak ap kewep pinak pinak au. Hirak hanhan keriuwe hirekes. ²⁶ Henik kinakin his o hit maiu hiram mewewei, te yink kiau ap kaku werek werek au. Mar im mitik kiutip kekre ninin ke haiu mit menmen mewankek, haiu narak yinan han etwenek. O mitik ik kiriak menmen yaaim keit niuk iuwe, haiu narak yinan haiu metikerek haiu han yaaik mamu.

²⁷ *Yi yetikewei haiu mit haiu mire yink ke Krai. Haiu mit niutip niutip haiu mire pinak pinak ke yink kirak. ²⁸ *God epei kehimitenai haiu mit han ne mit miyapir narak haiu mar ik. Hirak kehimitenai haiu mit iuwe minin haiu mire aposel. Hirak kehimitan mit han iuwe nisisei hir nire mit profet hir natip mit him me Krai. Epei au, hirak God kehimitan mit han iuwe hir nises profet, hir nire tisa, hir natip mit miyapir him ham me God te hir nanu nanises God werek werek. Hirak kehimiteni epei au, hirak kehimitan mit han hir narak menmen mirakel keteikin mit menmen iuwe God kiriakem, mit han hir nikaap mit miyapir hir ninap his hit enum te hir nire yaain. Mit han nankaap mit miyapir neiyen, mit han hir naanmipre mit miyapir me menmen. Mit han hir natip neriuwe him ham nipaa hir nerteiyem au.

²⁹⁻³⁰ Mit yapirwe kerek God kehimiteni hir ap nire aposel au. Mit yapirwe hir ap nire profet au. Mit yapirwe hir ap tisa. Mit yapirwe ap narak mirakel meteikin mit menmen iuwe me God au. Mit yapirwe ap nikaap mit miyapir ninaap hir nire yaain. Mit yapirwe hir ap natip him ham nipaa hir ap nerteiyem au. Mit yapirwe hir ap neweikin him nipaa hir ap nerteiyem au. Au, God kewet mit menmen ham ham hir nisesim nanriakem nankaapan nanriuwem. ³¹ *Hi hetpi yi eiyitehi God yi hanhan menmen iuwe me menmen God Himin Yaaik kewetai haiu mit em hiram yaaim minin. Te in ek hi hetpi me menmen yaaim yi eiyisesim hiram minin menmen God Himin Yaaik kakweteiyem.

13

Him me haiu mit miyapir hanhan meriuwehan

* 12:27 Ro 12:5; Ef 5:30 * 12:28 Ef 4:11-12 * 12:31 1Ko 14:1

¹ Haiu m̄it mertei h̄im me m̄it nerer wit wit o haiu mertei h̄im me m̄it ensel haiu metpim, te haiu ap hanhan meriuwe m̄it miyap̄ir han mamrekyor yaaim, haiu enun wein̄in mar ke m̄it̄ik h̄irak k̄ir̄iak tuk̄in te ap kertei weiw̄ik m̄irak werek werek au. Haiu mam̄ir ke m̄it̄ik kau w̄inak k̄ir̄iak wek̄inp wein̄ik ap kine henye keriuwerem au.

²* Haiu m̄it mertei menmen me God te haiu mertei menmen n̄ipaa God k̄isaw̄inem ap keteik̄in m̄it em, te haiu mewepyap̄irem mat̄ip m̄it em, o haiu mertei menmen iuwe me God h̄irak kak̄ikepai haiu mat̄ip m̄iniu (o neiȳip) h̄irak ek̄inke te h̄irak kakises h̄im mai kak̄inke, te haiu ap hanhan m̄it miyap̄ir han, haiu enun wein̄in. ³* Haiu mamwet m̄it miyap̄ir enun ap netenen menmen auri, haiu mamwet̄ir menmen maiu yap̄irwe te h̄ir nanu werek, o haiu mewepyap̄ir h̄im yaaim me Krai m̄it enun nanriyei mam̄ikre si tatwei haiu mami haiu mewisi h̄ir nanrekyeyem, haiu ap te hanhan m̄it miyap̄ir han mamrekyor yaaim, menmen im yaaim haiu m̄ir̄iakem ap mamkepei te God kakt̄ip haiu yaain taau!

⁴ Haiu hanhan meriuwe m̄it miyap̄ir han, haiu m̄it yaain mam̄ir ik. Haiu ap te mamine han enuk waswas au. Haiu mamt̄ip m̄it miyap̄ir h̄im yaaim mamrekyor yaaim. Haiu ap ȳink enuk hemkre menepam meriuwe m̄it miyap̄ir han. Haiu ap mamwen̄ipi niuk maiu haiu iuwe au, haiu ap m̄it paan tokik au. ⁵* Haiu ap mamriak m̄it miyap̄ir h̄ir ȳink enuk nanriuwe menmen haiu mamriakem au emit. Haiu ap mamri pewek o menmen ham mamt̄iwem yeun̄im o haiu meit menmen meit yaank haiu ap te mam̄im yeun̄im au emit. Haiu ap em̄ih̄iak (o em̄ih̄iȳik) waswas au emit! Haiu ap han ekitet menmen enum m̄it nerekyeyem au emit. Haiu emit h̄iram menmen wein̄im. ⁶* Haiu ap han yaaik me w̄i menmen enum mewaank m̄it han au emit. Haiu han yaaik meriuwe menmen yaaim keremem. ⁷* Haiu mekint̄ip ap mamt̄ip emriuwe menmen enum yap̄irwe mamnen. Hekrit hekrit haiu han ekitet menmen yaaim me m̄it miyap̄ir han. Haiu mamu han ekitet God kakrekyei menmen yaaim kak̄ikepei, haiu emnak̄in tokim emu emriuwe menmen enum yap̄irwe mamnen.

⁸ Menmen me haiu hanhan meriuwe m̄it miyap̄ir han mamu mam̄it t̄ipmain tipmain enum eik. Te maain w̄i ham mamnen te haiu ap mamwepyap̄ir h̄im God ketpeiyem haiu mamt̄ip m̄it em. Maain haiu ap te mamt̄ip h̄im n̄ipaa haiu ap merteiyem. Menmen in ek haiu merteiyem, h̄iram mamno mam̄it. ⁹ H̄im im h̄iram yaaim mentar in ek haiu mertei h̄im p̄inam me God keremem, te haiu mat̄ip m̄it em. Haiu ap mertei meiyam au. ¹⁰ Maain w̄i kerek God kaknen kakwepyap̄ir menmen yap̄irwe, menmen in ek haiu merteiyem h̄iram mamno mam̄it. Maain menmen meiyam yaaim mam̄ikreh̄ir me menmen im e. ¹¹ N̄ipaa haiu m̄ire n̄ikerek kike, haiu han kitet menmen mar ke n̄ikerek han kitetim, haiu mat̄ip mar ke n̄ikerek netpim, haiu mertei menmen mar ke n̄ikerek. Te in ek haiu m̄it iuwe. Haiu meweik̄in sip mewet menmen me n̄ikerek h̄ir n̄ir̄iakem, haiu mises menmen me m̄it iuwe h̄ir nisesim. ¹²* In ek haiu mertei menmen me God kike mar ke m̄it miyap̄ir nan̄ir h̄im̄in k̄ir kekreglas enum tokim hap̄ik mewim. Maain haiu mamno mam̄ir God ninaan m̄irak, te haiu mam̄irte menmen God han kitet h̄iram iuwe mam̄ir ke in ek God kertei haiu m̄it niut̄ip niut̄ip werek werek. ¹³* Te, yi han ekitet menmen im. Menmen im iuwe wikak mamu mam̄it. Haiu han kitet menmen God ketpaiyem. Haiu hanhan h̄irak kakrekyei menmen yaaim. Haiu hanhan mamriuwe m̄it miyap̄ir han. Menmen miut̄ip me menmen iuwe wikak im h̄iram min̄in. H̄iram im: Haiu hanhan m̄it miyap̄ir han.

14

Menmen God H̄im̄in Yaaik kewetaiyem h̄iram min̄in menmen ham

¹* Yi m̄it miyap̄ir en yi eiyin̄in hanhan eiriuwe m̄it miyap̄ir han. Menmen im h̄iram min̄in: Yi wen hanhan God kakweti menmen ham yaaim me God H̄im̄in Yaaik.

* 13:2 Mt 17:20 * 13:3 Mt 6:2 * 13:5 Fl 2:4 * 13:6 Ro 12:9 * 13:7 Ro 15:1; 1Pi 4:8; 1Ko 9:12 * 13:12
2Ko 5:7; Je 1:23 * 13:13 1Te 1:3; 1Jo 4:16 * 14:1 1Ko 12:31, 14:39

Yi hanhan iuwe te God kakweti menmen te yi eitip mit him mirak yaa'im. ² Mit nantip mit him kerek God Himin Yaaik kewetirem, te mit netariyem, hir ap nantip mit neriuwerem au. Hir nantip God kerekek nanintar hir mit han ap nanirtei menmen hir nanitpim. God Himin Yaaik kekepi te hir natip menmen me God nipaa hirak kisawinem. ³ Hiram yaa'im te mit kerek natip mit him me God, hir natip mit en. God au. Hir netpor nankepi nanises him me God nanrekyor hir han yaaik nanu. ⁴ Mit kerek nantip him ham kerek God Himin Yaaik kewetirem, hir nantip menmen nankaap hiras keriyen. Te neimin hir nantip mit miyapir him me God eim, hir nankaap mit miyapir ne weiwik me God nanriuwerem. ⁵ *Hi hanhan yi yapirwe yaitip him ham mit nepitariyem kerek God Himin Yaaik kewet haiu mit em. Te hi hanhan wisenum te yi eiytpor him me God. Mit kerek hir natip mit him me God, him mir minin him me mit kerek natip him ham me God Himin Yaaik kewetirem, te hir mit han ap nanu nanweikin him nanwepyapir menmen hir netpim. Mit han hir nanu nanweikin him nanwepyapir menmen im te mit miyapir ne weiwik me God nanirteiyem werek werek. Im yaa'im mire mit kerek natip mit miyapir him me God nikaap mit miyapir neriuwerem. ⁶ Nai yinan, maain hi anen ari te hi etpi him ariuwe him ham God Himin Yaaik kewetewem yi yepitariyem, hi ap akepi ere hi eweikin him awepyapirem hetpiyem. Hi etpi him me God me him yi yetpim, yi eiyirteiyem werek werek, o hi etpi menmen maain mamnen, menmen im yi eiyimtewem hiram mamkepi yayises God werek werek.

Haiu emtip him me God mamriuwe him haiu yapirwe merteyem

⁷ Menmen mire tukin o wekinp hiram han kewim au. Hiram mire mitik katip keriuwe him ham. Mit ap niriak tukin o wekinp nine henye mei werek au, mit nepitari menmen hiram tukin o wekinp metpim. ⁸ Mit ap niriam tukin werek werek au, nanirkeik te mit hir nanirtei nanino naninepan a? Taauye! ⁹ Menmen yi mit yirakem hiram mepir keremem. Yi eitip mit eiriuwe him ham God Himin Yaaik kewetiyem, hir mit nemtewem hir nepitariyem. Yi yaytpor menmen, te him epei au men. ¹⁰ Mit nerer wit wit natip him ham him ham. Hir ap natip him weinin au. Hir netike mit newepnak neriuwerem. ¹¹ Hi ap hertei menmen werek werek kerek mitik hak ketpewem, te hirak han kitet hi mitik ke wit hak, hi han kitet hirak ke wit hak, hawir ap wewepnak au. ¹² Te hi hetpi menmen im. Yi hanhan yayit menmen ham ham kerek God Himin Yaaik kakwetiye. Te yi eiyinin hanhan eiyit menmen yaa'im God Himin Yaaik kakwtai haiu mit em hiram mamkaap mit miyapir ne weiwik me God te hir nanisesik werek werek. ¹³ Te mitik kerek katip keriuwe him ham me God Himin Yaaik kewetiwekem, hirak ap kerteiyem, hirak ekitehi God ekikepik hirak ekirtei him hirak epei ketpim te hirak kakwepyapirem katip mit em. Hirak kakriak menmen im kakintar him im hi hetpiyem. ¹⁴ Hi hitehi God hi ewenipi niuk mirak heriuwe him ham hi hepitariyem kerek God kewetewem, himin kai ketike God tewepnak, te han kai au kau weinik. ¹⁵ *Te hi iriak menmen im. Hi ehitehi God eriuwe himin kai ketike han kai, hi tewen aine henye ariuwe himin kai kaktike han kai. ¹⁶ Yi eiyitehi God yi ewenipi niuk mirak eiriuwe him ham mit ap nerteiyem au, nanirkeik te hir nanirtei him yi yetpim a? Hiram yaa'im te hir nantikewi nanwenhiyem a? Taauye! ¹⁷ Yi epei yatip God him yaa'im yewenipi niuk mirak te yi ap yikaap mit kerek nemtau him mi yeriuwerem au. ¹⁸ Hi Pol hi hetenen menmen God Himin Yaaik kewetewem. Hi han yaaik heriuwe God hentar hi hinini hi atip God menmen heriuwe him ham hi ap herteiyem kerek nipaa hirak kewetewem.

¹⁹ Te wi kerek hi hau hetike mit miyapir ne weiwik me God, haiu mererik mewenipi niuk mirak, hi hinin hanhan atip mit menmen kike ariuwe him haiu yapirwe merteyem te hiram mamkepi hir nanu werek. Hi hinapen etpor menmen yapirwe ariuwe him ham hir nepitariyem au emit! Hiram ap mamkepi au.

²⁰ *Nai yinan, yi ap eire nikerek eiriuwe menmen yi han kitetim au emit. Yi eire mit iuwe. Me menmen enum mit nisesim yi eiweikin sip eiwetiwem eitariyem eiyir

* 14:5 Nam 11:29 * 14:15 Ef 5:19 * 14:20 Ef 4:14; Fl 3:15

ke n̄kerek kike miyerer n̄nani. Te menmen yaaim yi han ekitetim werek werek eiȳr ke m̄t miyap̄r iuwe. ²¹*H̄m me God mau t̄wei n̄paa profet Aisaia kewis̄m h̄ram mat̄ip me m̄t miyap̄r nat̄ip h̄m ham m̄t netariyem mar im:

“M̄t ne wit netike m̄t han ap ne wit h̄r nant̄ip m̄t in nanriuwe h̄m ham hi God awet̄rem.

H̄r nanwepyap̄r h̄m mai nant̄ip m̄t em te h̄r ap nanisesim au.” ²² Te h̄m ham im kerek God H̄m̄n Yaaik kewet̄iyem, h̄ram mamkaap m̄t ap nises h̄m me God te h̄r hanhan nan̄mtewem. M̄t epei nises h̄m me God h̄ram mamkepi au. H̄m me God ham m̄t nat̄ip m̄t han em h̄ram mamkaap han ke m̄t ap nisesik au. H̄ram mamkaap han ke m̄t kerek nisesik keriyen. ²³*M̄t miyap̄r ne weiw̄k me God nanrerik nant̄ip nanriuwe h̄m ham h̄r nep̄tariyem kerek God H̄m̄n Yaaik kewet̄rem, maain m̄t kerek ap nises h̄m me God o m̄t ap nertei menmen im, h̄r nan̄nen nan̄mtau menmen yi eiȳtpim, h̄r nep̄tari menmen yi yetpim te h̄r han kitet yi enun ȳre m̄t han k̄r enuk. ²⁴*Te m̄t miyap̄r nererik nat̄ip m̄t h̄m me God, maain m̄t kerek ap nises h̄m me God o m̄t ap nertei menmen im h̄r nan̄nen n̄m̄n nanu nan̄mtau menmen yi yetpim, h̄r nan̄rtei h̄m im te menmen im mamrekir han k̄r te h̄r nan̄rtei h̄r h̄ras m̄t enun. ²⁵*H̄m me God im mamket menmen enum mekre han k̄r h̄r han kitetim te h̄r newen nin̄p nanwen̄ipi niuk me God nant̄ip nar ik: “In ek hi hertei God kau kekere n̄m̄n ke yi m̄t.”

Yi eiwen̄ipi niuk me God yi eiyises menmen yaaim

²⁶*Nai yinan hi hetpi yi eir̄ak mekam a? W̄i kerek yi yererik yewen̄ipi niuk me God yi eiyises menmen werek werek. M̄tik hak kine henye, m̄tik hak ketpi h̄m, m̄tik hak kewepiyap̄r h̄m ham God epei ketp̄iwekem, m̄tik hak kat̄ip h̄m ham h̄rak n̄paa ap kerteiyem au. M̄tik hak keweik̄n h̄m im ketpi menmen me m̄tik hak epei ketpim em e. Yi niut̄ip niut̄ip eir̄ak menmen im yap̄rwe te h̄ram mamkaap han ke m̄t miyap̄r te yi eiyises h̄m me God werek werek. ²⁷M̄t miyap̄r han ne yi m̄t h̄r nepu h̄r nant̄ip h̄m ham kerek m̄t nep̄tariyem, yi eiwis wik o wikak nan̄t̄pi h̄m im keremem. H̄r ap nant̄ip h̄m nanre yap̄rwe au em̄t! M̄tik hak kakt̄ip h̄m m̄rak, m̄tik keyak kakwepyap̄r menmen h̄rak ketpim. Epei au, m̄tik hak kak̄t̄pi kakriuwe h̄m m̄rak ham. ²⁸M̄t han ap nepu kerek nanwepyap̄r h̄m kerek m̄t han netpim, h̄r ap te nant̄ip h̄m im mekre n̄m̄n ke yi m̄t miyap̄r kerek yererik yewen̄ipi niuk me God au em̄t! H̄r keriyen nant̄ike God nant̄ip nan̄kre han k̄r. ²⁹*Yi eiwis m̄tik̄it wik o wikak kerek h̄rak̄it t̄re profet h̄rak̄it tatwepyap̄r h̄m God ketp̄iwek̄tem. H̄rak̄it tatwepiyap̄r h̄m me God, te yi m̄t han yi han ekitet h̄m im h̄rak̄it tewepyap̄rem h̄ram yaaim o au enum. ³⁰M̄tik hak kau yeno kekere n̄m̄n ke yi m̄t, God ketp̄iwek̄ menmen, h̄rak ap ekmer̄r m̄tik hak ketpim au, h̄rak ek̄krit ekno ek̄kreh̄r k̄rak ek̄tpim. ³¹Mar im yi eiwepyap̄r h̄m me God eit̄ip m̄t em eire kiut̄ip kiut̄ip te yi m̄t miyap̄r yap̄rwe yau en yi eiȳmtewem werek werek, h̄ram mamkepi han ki te yi eiyu werek. ³²M̄t miyap̄r kerek h̄r n̄re profet h̄r newepyap̄r h̄m God ketporem, h̄r naanm̄pre han k̄r me menmen. Han ap naanmamror au. H̄r m̄t keriyen, te h̄r naanm̄pre han k̄r me menmen God ketporem. ³³H̄r en̄r̄ak menmen im en̄ntar God h̄rak ap kakn̄p han ke m̄t nererik nemtau h̄m m̄rak te h̄r han kakitet menmen heriyai heriyai nan̄t̄pim au. H̄rak kakn̄pai haiu m̄t mamu han kiut̄ip mamises h̄m m̄rak.

W̄i kerek yi m̄t miyap̄r ne God yererik yewen̄ipi niuk me God yi eir̄ak menmen mar im. ³⁴*Yi yairerik yaiwen̄ipi niuk me God, miyap̄r ap te nant̄ip menmen au, em̄t! H̄r nankint̄ip nanu nanises h̄m me m̄t n̄r nan̄r ke h̄m me God mau t̄wei metpim. ³⁵Miyap̄r hanhan nan̄rtei h̄m me menmen werek werek kerek m̄t netpim, h̄r ap

* 14:21 Ais 28:11-12 * 14:23 Ap 2:13 * 14:24 Jo 16:8 * 14:25 Ais 45:14; Sek 8:23; Jo 4:19 * 14:26 1Ko 12:8-10; Ef 4:12 * 14:29 Ap 17:11; 1Te 5:21 * 14:34 1Ko 11:3; 1Ti 2:12; Ta 2:5

nanitehi mit in me menmen neit wit kerek hir newenipi God au emit! Menmen im enum. Maain hir nanu winak kir, hir nanitehi mikan nir me menmen hir nanitporem werek werek. ³⁶Yenmak yi eirak menmen im mar ke hi hetpiyem a? Yi han kitet God him mirak hiram mekrit meke wit Korin man a? O au en, yi han kitet him me God man yi mit miyapir keriyen te yi eiyises han ki me menmen yapirwe a? Taau! Yi ap yertei menmen yapirwe me God te yi eiyimtau menmen hi hetpi yi eiyisesim. ³⁷*Mit han nekre nimin ke yi mit hir han kitet God epei kewetir menmen mirak iuwe o hir nire profet newepyapir menmen God ketporem, hir nanwenhi menmen hi ewisiyem hiram menmen Mitik Iuwe Krais katip haiu emisesim. ³⁸Mit kerek ap han kitet menmen hi ewisiyem hiram him me God, haiu ap han kitet hir nire mit profet newepyapir natip menmen God ketporem. Au, hir mit enun netari menmen. ³⁹Te nai yinan, yi hanhan iuwe te yi eire profet te yi eiwepyapir eitip him God ketpiyem yi eitip mit em. Te yi eirak menmen mar im keremem au. Yi ap eiwen mit kerek nanitpi him ham yi yepitariyem au emit! ⁴⁰*Te menmen yi yirakem me wi yi yererik yirakem, yi yises menmen yaaim yi yirakem.

15

Krais nipaa kaa, God pike kikiak kekrit kau

¹Nai yinan, in ek hi hanhan ekeyi han ki me him yaaim me Krais nipaa hi hetpiyem kerek yi yemtewem yi yisesim werek werek. ²Him hi nepei netpiyem yi yisesim werek werek mar ke nipaa hi hewepyapir hetpiyem, hiram mamkepi yi yayises God werek werek yi ap yayawaank, o au en, taau!

³*Hi hetpi him im hiram menmen iuwe minin kerek nipaa God ketpewem hi hemtewem. Him miram im: Mitik Krais kaa te kakisak menmen enum haiu mirakem, kar ke him me God mau tiwei nipaa metpim hirak kaknen kaki. ⁴*Hirak kaa epei au, mit han newisak kekrek hei ke han hirak kinik miniu (o neiyip) Hirak kiwaai kekrek me wi wikak epei au, God kikiak kekrit kau kar ke him me God mau tiwei metpim. ⁵*God kikiak kekrit kau epei au, hirak kewepyapir hirekes te Sifas (Pita) kinin kirek. Hirak kirek epei au, mit han disaipel hir nirek. ⁶Hir nirek epei au, mit miyapir nar 500 hir nirek. Mit miyapir in nipaa ere in hir nisesik. Mit yapirwe wen nau ti, te mit han niutip niutip epei naa. ⁷*Hir nirek epei au, hirak Jems kirek. Hirak kirek, te mit aposel yapirwe hir nirek.

⁸*Maain hi hirekes hikaru, hirak kan te hi hirek. Hi hire mitik enuk hi hirek. ⁹*Hi hire mitik enuk weinik hekre nimin ke mit aposel, hi hire hikaru. God kehimitena hi hire aposel te hi ap yaaik au! Nipaa hi hewaank mit miyapir kerek nises him me Krais. ¹⁰*In ek hi hire mitik yi yira te yi yerteiya hentar menmen yaaim God kerekewem kekepa keriuwerem. Hirak ap kerekewem weinim au. Mit aposel hir niriak menmen yaaim te hi hinini heriuwe menmen hi hirakem me God. Te hi hirekes ap hirak menmen im au. God kekepa te hi hirak menmen hiram mire yaaim. ¹¹Mit han aposel hir netpi him me God o hi hetpi him me God hiram weinim. Menmen iuwe hiram mar im: Haiu aposel metpi him me Krais mipiram, te yi epei yisesim.

Haiu mit yapirwe mami te maain God pike kakikekeyi haiu mit

¹²Haiu matip mit him me Krais kaa te God pike kikiak kekrit kau. Te yi mit han niutip niutip yekre nimin ke yi mit yapirwe, yi yenmak te yi yatip mit kerek nipaa hir naa, maain hir ap pike nanikrit au? ¹³Mit hir naa pike nanikrit au, te hiram mar ke God ap kikiak Krais hirak kekrit kepu au.

* 14:37 1Jo 4:6 * 14:40 Kl 2:5 * 15:3 Ais 53:8-9 * 15:4 Mt 12:40; Ap 2:24-32 * 15:5 Lu 24:34; Mt 28:16-17
* 15:7 Lu 24:50 * 15:8 Ap 9:3-6; 1Ko 9:1 * 15:9 Ef 3:8; 1Ti 1:15; Ap 8:3 * 15:10 2Ko 6:1, 11:5, 23

¹⁴ God ap kikiak Krai hira pike kekrit kau au, te haiu mit metpi him enum weinim te yi yises him weinim. ¹⁵ *Yi yises him weinim te haiu mit enun memitipin metpi menmen me God haiu merekyi enum matip hira epei kikiak Krai kerek nipaa kaa, hira kekrit kau. God ap kikiak Krai te maain hira ap te kakikaan mit kerek epei naa. ¹⁶ Mit hir naa pike nanikrit au. Te God ap kikiak Krai hira pike kekrit kepu auye! ¹⁷ God ap kikiak Krai te yi yises him mirak weinim. God ap kesak menmen enum mi yi yire mit miyapir yaain au. Yi enun. ¹⁸ God ap kesak menmen enun haiu mit mirakem, te mit kerek nipaa nises him me Krai kerek menmen enum mau han kir, hir nantike God nanu nanit au. ¹⁹ Haiu mire mit kerek nises him me Krai me wi haiu mau ti in hira kekepai, te maain haiu mami God ap kakikepai pike kakikekyei haiu mamikrit, te mit nau ti in han kitet haiu enun metaritari hir han etweninei wisenum.

²⁰ *Te him im hi nepei hetpim hiram au. God epei kikiak Krai hira pike kekrit kepu. Hira kekrit kinin mit miyapir yapirwe naa kerek maain God pike kakikian. ²¹ *Menmen hi hetpiyem hiram yaaim hentar menmen im. Mitik kiutip Adam kirak menmen enum kenip haiu mit miyapir yapirwe haiu mami. Mar keremem te mitik kiutip Krai hira kaknipai haiu mit kerek mami haiu pike mamikrit kakintar hira pike kekrit kau. ²² Haiu mit yapirwe mami mentar haiu nepenyerer ne Adam. Mar keremem te haiu mit kerek haiu ne Krai, maain haiu mami te God kakikekyei haiu mit. ²³ *Haiu yapirwe mami, maain haiu pike mamikrit mamu me wi God kemeteiyem. Krai hira kinin kekrit kau. Maain wi kerek hira pike kaknen kakwepyapir hirekes, God kakikian mit kerek epei nisesik hir mit nira.

²⁴ Me wi im menmen yapirwe maain tewen mami mamit. Wi kerek Krai kakinin kakawaank menmen me gavman metike menmen me mit iuwe, netike menmen mir iuwe, hira kakwis God kakinin menmen yapirwe. ²⁵ *Krai hira kakinin naanmamre menmen yapirwe ere God kakinin mit enun nepan nira. ²⁶ *Hira kakinin menmen enum yapirwe, maain menmen kerek menip haiu mit metike menmen yapirwe mami, God kakawaankem hiram mamit, te haiu mamu mamit. ²⁷ *Him me God mau tiwei hiram matip mar im: "God kinin menmen yapirwe hiram mamises han ke Krai." Him im kerek matip "Menmen yapirwe" hiram ap matip me God hirekes au. Hira kakinin menmen yapirwe kerek in ek mamises han ke Krai. ²⁸ Maain God kakinin menmen yapirwe mamises han ke Krai, te Krai hira Nikaan ke God, hira kakwis God hirekes kakininek kakintar nipaa God kekepkik kinin menmen yapirwe. Hira kises han ke God epei au, te God hirekes kakinin haiu mit yapirwe.

²⁹ Him im hi hetpiyem me maain God kakikian mit miyapir kerek epei naa, hiram enum hi emitipin heriuwerem, mit nenmak te hir newis mit han hir nikiri neriuwe tipar mamkaap mit miyapir hir epei naa a? Hir han kitet menmen enum hir niraakem. ³⁰ *Him im hiram enum me nemitetpin keremem, menmak te haiu mit in hekrit hekrit mamwis menmen enum mamnen menep te mamraiwaank a? Au! Haiu emweikin sip emwet him me God im emrir. ³¹ *Nai yinan, hi hetpi hekrit hekrit hi hiraak menmen me God te menep hi hahi. Menmen hi hetpiyem hiram yaaim mar ke him hi hetpiyem in ek. Hi han yaaik heriuwi hentar yi ne Krai Jisas kiau iuwe. ³² *God ap kakikoya te hi hiraak menmen im weinim. Nipaa hi heit wit Efesas hi etike mit hir enun nire sak mit hir nakip henmik ketuk, haiu menehan te menep hir naniyep hi hahi. God ap te kakikekyei haiu mit te him im nipaa mit netpim haiu emisesim hiram mire yaaim. Hiram matip, "In ek haiu mamim menmen metike tipar si enum ere haiu han yaaik iuwe mamintar maain haiu mami."

³³ Yi ap eiwis mit han nanmitipin nanriuwe menmen hir netpiyem. Yi eitike mit enun eikiyan eiwepnak, hir nanawaank han ki me menmen yi yisesim me God pike kakikekyei

* 15:15 Ap 1:22, 4:33, 5:32 * 15:20 Kl 1:18 * 15:21 Ro 5:12, 18 * 15:23 1Te 4:16; Rev 20:5 * 15:25 Mt 22:44 * 15:26 Rev 20:14, 21:4 * 15:27 Sam 8:6 * 15:30 Ro 8:36 * 15:31 2Ko 4:10-11 * 15:32 Ais 22:13; Lu 12:19-20

haiu mīt. ³⁴* Yi han ekitet menmen werek werek eiweik'in sip eiwet menmen enum. Mīt han en yi mīt ap yertei God yisesik au. Hi hetpi hīm im hīram merekyi yīnk enuk te yi eiweik'in sip pīke eiyises hīm yaaim.

Maain God kakikiak yīnk kiau hīrak kakweik'in kakre yaaik

³⁵ Mīt han nitauhi menmen im: “Mamerkeik te God kakikian mīt nīpaa naa? Hīrak kikian mīt epei au, hīrak kakwetir yīnk kakre mekam?” ³⁶* Mīt nanitauhiyem te hi etpor ahir ik: Ti mītik enuk hepitarī menmen im. Yehes me rais ti emir emīt ni ap te mamwo ere haas mīram mamīsine te hīram mamwo. ³⁷ Yehes me rais kerek yi yamir mekre tī hīram yehes weinim me rais o menmen ham, te hīram ap haas metīke nīkim keremem maain mamwo au. ³⁸* God kewet rais yehes hīram mewo mīre menmen ham hīrak hanhan kenipem. Menmen yapirwe ap mewo mīpīram au. God kehimitanem hīram mamwo mamre menmen ham. ³⁹ Yīnk yapirwe hīram ap mīram au. Yīnk ke mīt miyapir hīrak hak. Yīnk ke samiyak hīrak hak. Yīnk ke hore hīrak hak, yīnk ke saauk hīrak hak. ⁴⁰ Menmen yapirwe mau nepni, menmen ham mau tī. Menmen mau nepni hīram yaaim te hīram meweiik'in me menmen ham yaaim mau tī. ⁴¹ Wepni hīrak kīr kīpre hak, wenke hīrak kīpīr kīpre hak, hīr me wītaan hīram mīpīr ham. Nīm'in ke hīr yapirwe, ham mīr iuwe, ham au mīr kike.

⁴² Yīnk kiau maain God kakikiak hīrak kakir ke menmen hi nepei etpiyem. Yīnk kiau hīrak kīre yehes. Yīnk kiau maain hīr nanwisik kakikre hei, hīrak kakn'in kakīsine kakit. Te yīnk kiau kerek God kakikiak, hīrak ap te kakīsine kakit au. ⁴³* Yīnk kerek maain mīt nanwisik kakikre hei hīrak menmen enuk weinik kerekek. Te yīnk maain kerek God kakikiak hīrak kakre yaaik. In ek yīnk hīrak kaknap te hīrak ap mampenuk. Maain hīrak kakre manpenuk wisenuk. ⁴⁴ Yīnk kiau kerek maain mīt nanwisik kakikre hei, hīrak menmen me tī kerekek.

Maain yīnk kiau God kakikiak, hīrak kakweik'in kakre hak yaaik kerek kakikaap hīm'in kiau kaku werek kakikrerek. Yīnk ke hīrak kepu, te haiu mertei maain haiu mamit yīnk hak kakikaap hīm'in kiau hīrak kaku. ⁴⁵* Hīm mau tīwei me God mīt newisim hīram matip mar im. Hīram matip me Adam, “God kīriakek hīrak kepu.” Te Kraīs hīrak kīre Adam, hīrak kīkaru kan kewet haiu mīt Hīm'in kīrak, haiu mamu mamtikerek. ⁴⁶ Haiu eminin emu tī ik emriuwe yīnk kerek God naanmīprewek au. Yīnk ke tī kerekek. Maain God kakweik'in yīnk kiau te God Hīm'in Yaaik hīrak naanmamrai yīnk kiau. ⁴⁷* God kīriak mītik Adam kin'in kau tī hīrak yīnk kīrak ke tī. Te Mītik Kraīs kerek kīkaru kan, hīrak keke wit ke God kan. ⁴⁸ Hīr mīt miyapir nau tī hīr nepenyerer ne mītik Adam kerek nīpaa God kīriakek ke tī te hīr nar ke hīrak kerekek. Maain hīr mīt miyapir kerek nanu wit ke God, hīr nanweik'in nanir ke Mītik Kraīs hīrak nīpaa keke wit ke God kan hīr nanir ke nepenyerer nīrak. ⁴⁹ Yīnk kiau ik hīrak kar ke mītik Adam kerek nīpaa God kīriakek ke tī, te maain yīnk kiau kakweik'in kakir ke Kraīs kerek nīpaa keke wit ke God kan.

⁵⁰* Nai yinan hi hetpi menmen im. Yīnk kiau God kīriakek ke tī ap te kaku kakit wit kīrak au. Menmen kerek maain kakīsine ap te kakno wit kerek menmen ap mamīsine au. ⁵¹* Yi eiyimtau hīm im hi hetpiyem me menmen nīpaa mīt hīr nerteiyem au. Mīt han nekre nīm'in ke haiu mīt kerek mises hīm me Kraīs mau tī, hīr ap te nani taau. Te God kakweik'in yīnk kīr waswas. ⁵²* Wī mītik ensel kaktenwo taur kīrak kehimitan wī me tī nepei mesi, God kakweik'in yīnk kīr waswas kakir ke mītik nanamir hei mewen. Mītik ensel kaktenwo taur kīrak epei au, God pīke kakikian mīt kerek nīpaa naa, hīrak kakweik'in yīnk kiau, te haiu ap pīke mami taau. ⁵³* Hīrak kakweik'in yīnk kiau kakintar yīnk kiau maain kerek haiu mamnap mami hīrak ekweik'in ekre yīnk ap te haiu mamnap

* 15:34 Ro 13:11; Ef 5:14; Ap 26:8; 1Ko 6:5 * 15:36 Jo 12:24 * 15:38 Jen 1:11 * 15:43 Fl 3:20-21 * 15:45 Jen 2:7; Jo 6:63; 2Ko 3:6, 17 * 15:47 Jen 2:7 * 15:50 1Ko 6:13 * 15:51 1Te 4:15-17 * 15:52 Mt 24:31 * 15:53 2Ko 5:4

o mami. ⁵⁴*Maain God kakweikⁿ yⁿnk kaiu kerek kaknipai haiu mamnapo mami, h^rak kakweikⁿ kakre yⁿnk yaaik ap te kaknipai haiu mamnap o mami au. Te h^m me God nⁱpaa mⁱt newisⁱm mau tⁱwei mamnen. H^ram matⁱp mar im:

“God epei kinⁿ menmen enum menip haiu mⁱt miyap^r yap^rwe haiu mami.

⁵⁵*In ek menmen enum h^ram menipai haiu mⁱt miyap^r mamⁱwaank, h^ram epei au enum mⁱre henmik kewen. Menmen enum h^ram menipai haiu mami h^ram epei au mesi.”

⁵⁶*Menmen enum mekre han kaiu mamnipai haiu mami. H^m me God mau tⁱwei nⁱpaa Moses kewisⁱm h^ram mⁱkⁱam menmen enum mekre han kaiu, menipai haiu mⁱrⁱak menmen enum te haiu mami. ⁵⁷Tⁱs, haiu emtⁱp God h^rak yaaik kentar h^rak keruwet Jisas Krai kaiu luwe h^rak kinⁿ menmen enum mekre han kaiu menipai haiu mami. Te haiu ap mami mamⁱt au, haiu pⁱke mamⁱkrit mamu.

⁵⁸*Te nai yinan yaain yi han tokik eiyu ap eiwis h^m ham enum memipⁿ mamri han ki. Yi ap einapen eirⁱak menmen me Mⁱtⁱk Iuwe Krai hekrit hekrit au emⁱt eiyⁿtar yi yertei menmen yi y^rak Mⁱtⁱk Iuwe em, h^ram ap weinⁱm au.

16

H^m me pewek mⁱt ne Korin nantⁱwem nanwet mⁱt miyap^r han em

¹*In ek hi ewisi h^m me pewek kerek yi h^ras yewisⁱm mⁱwaai niutⁱp. Te yi eiwet mⁱt miyap^r han kerek h^r nises God neit provins Judia yi eiwetⁱrem. Hi ewisiyem entar yi epei yitauhiyem. Yi yises menmen hi epei atⁱp mⁱt nises h^m me God neit provins Galesia em. ²Me wⁱ Sande miutⁱp miutⁱp yi mⁱt miyap^r yap^rwe niutⁱp niutⁱp eirem^r pewek pⁱnam me menmen God kekepi yi epei yetⁱwem me menmen yi y^rakem. Yi eiremir pewek im eiwisⁱm emwaai niutⁱp te maain wⁱ kerek hi anen etⁱwem, yi ap eino ein eino ein eiriyam me mⁱt miyap^r en au emⁱt! H^ram menmen yi epei yewisⁱm h^ram emwaai emⁱmeriyo. ³Maain hi anen hi awis tⁱwei keiyak kakⁱkaap mⁱt ne Jerusalem h^r nan^rtei yi neimⁿ, hi awet mⁱt kerek yi yehimⁱteni h^r nantⁱwek kaktike pewek mi, hi ariuweti h^r neiyⁱm enⁱno wit Jerusalem. ⁴Maain hi anen hi han kitet h^ram yaaim te hi ano Jerusalem h^r nantikewa haiu emriyan emno.

Pol hanhan kaknen kak^r mⁱt miyap^r ne wit Korin

⁵*Hi ehinⁿ ano provins Masedonia. Hi hen en apeu au, te hi pⁱke anen ari yi mⁱt miyap^r en. ⁶*Hi anen ehu etikewi wⁱ mei yap^rwe au en, hi ehu wⁱ ere hawⁱ hⁱtan epei au. Hawⁱ hⁱtan epei au, yi eikepa eiriuweta hi ano wit keiyak hi hanhan anori. ⁷*In ek hi hⁱnapan anen ari me wⁱ hi ano wit hak menep entar hi ehu etikewi wⁱ mei kike au emⁱt. Maain mⁱtⁱk Iuwe Krai kakwisa hi anen ehu etikewi wⁱ mei yap^rwe. ⁸Te in ek hi ahu in heit wit Efesas ere maain wⁱ haiu mⁱt ne Isrel menewem Pentikos h^ram mamnen. ⁹*Hi wen ahu in entar Mⁱtⁱk Iuwe h^rak kⁱrⁱak menmen yap^rwe yaaim epei man mamwisai haiu mamtⁱp mⁱt h^m m^rak h^r nanisesim. Te mⁱt enun han nⁱnapan h^m me God h^r nau in nanraiwaank menmen haiu matⁱp mⁱt miyap^r em.

¹⁰*Maain Timoti h^rak kaknen yi naanemprewerek werewerek, te h^rak ap kakneini au. H^rak eku werewerek ektikewi. Hi hetpi h^m im hentar Timoti ketikewa haw^r w^rak menmen me Mⁱtⁱk Iuwe h^ram mⁱp^ram. ¹¹*Yi ap eineinⁱk einan yip^r eiw^rek yi han kitet h^rak mⁱtⁱk weinⁱk au emⁱt! Yi eikepik te h^rak pⁱke kaknen eku werewerek ekⁿtar hi etike nauu yinan han in haiu mameriyⁱwek h^rak kaknen. ¹²*In ek hi etpi me Apolos. Hi epei hetpⁱwek h^m iuwe h^rak ektike nauu yinan han in h^r nanriyan nanⁱno

* 15:54 Ais 25:8 * 15:55 Hos 13:14 * 15:56 Ro 6:14, 7:13 * 15:58 2Kro 15:7; Rev 14:13 * 16:1 Ro 15:25-26; 2Ko 8:1-9; Ga 2:10 * 16:5 Ap 19:21 * 16:6 Ro 15:24; Ta 3:12 * 16:7 Ap 18:21 * 16:9 Ap 19:8-10; 2Ko 1:12; Kl 4:3; Rev 3:8 * 16:10 1Ko 4:17 * 16:11 1Ti 4:12 * 16:12 1Ko 1:12, 3:6

nanri. Te h̄irak au k̄inapen. H̄irak kat̄ip kar ik: “Hi ap te in ek ano au. Maain God kakwisa hi anen, te hi anen ah̄iri.” Te hi hetpi, maain h̄irak kaknen.

H̄im ham p̄inam h̄iram m̄ikaru

¹³*Yi naanempre h̄iras te yi eiyises h̄im me God werek werek. Yi eire m̄it iuwe han tokik (o einak̄in tokim) eiyu me menmen enum mamnen mamriwaank. ¹⁴Menmen yap̄irwe yi ȳir̄iakem eiȳintar yi hanhan eiriuwe m̄it miyap̄ir han eikepi eiriuerem. ¹⁵*Nai yinan, yi yertei menmen im. M̄it̄ik Stefanas ketike m̄ite n̄ikerek n̄irak h̄ir nemtau h̄im me God h̄ir nin̄in nisesim nekre n̄im̄in ke yi m̄it miyap̄ir yap̄irwe nau neit provins Akaia. H̄ir epei nises han k̄ir nen n̄ikaap m̄it miyap̄ir kerek nises h̄im me God. Te hi hitihi h̄im iuwe yi m̄it miyap̄ir en. ¹⁶*Yi eiȳimtau h̄im m̄ir metike h̄im me m̄it h̄ir nekepi n̄ir̄iak menmen iuwe mar em. ¹⁷Hi han yaaik hentar Stefanas, Fotyunetas, tetike Akaikas epei tan t̄ira. H̄irak̄it tan tekepa teriuwe menmen yi ap yekepa yeriuerem yentar hi ap hau hetikewi. ¹⁸*Hi han kitet h̄irak̄it terek̄i yi han yaaik yar ke h̄irak̄it epei terek̄ya hi han yaaik. Yi han ekitet m̄it̄ik̄it tar ik h̄irak̄it m̄it̄ik̄it iuwe. ¹⁹*M̄it miyap̄ir kerek nises h̄im me God neit provins Esia h̄ir nesiuwe h̄im netpi, “Yi yaain.” Akwila ketike m̄ite p̄irak Prisila h̄ir netike m̄it miyap̄ir han kerek nises h̄im me God nererik neit w̄inak k̄ir in, h̄ir yap̄irwe nesiui h̄im netpi, “Yi yaain.” ²⁰*Nai yinan yap̄irwe in h̄ir nesiui h̄im netpi, “Yi yaain.” W̄i kerek yi yererik yi eit̄ipan yi eiyewewan eiȳir ke m̄it yaain ne God n̄ir̄iakem.

²¹*In ek hi Pol h̄irekes hewis h̄im mai yinam im mau t̄iwei men yi m̄it miyap̄ir hi hetpi, “Yi yaain.” ²²*M̄it miyap̄ir han en kerek h̄ir ap hanhan neriuwe M̄it̄ik Iuwe Krai h̄ir nemip̄in h̄ir han kitet maain h̄irak kak̄iwaanki. M̄it̄ik Iuwe kaiu Yaaik Krai, ti enen.

²³⁻²⁴Hi hanhan M̄it̄ik Iuwe Krai kakrek̄i menmen yaaim. Hi hanhan yi m̄it miyap̄ir yap̄irwe en hentar haiu ne Krai Jisas.

Mep̄ir keremem

* 16:13 Sam 31:24; Ef 6:10 * 16:15 Ro 16:5; 1Ko 1:16 * 16:16 1Te 5:12 * 16:18 Fl 2:29 * 16:19 Ap 18:2, 18, 26; Ro 16:3-5 * 16:20 Ro 16:16; 2Ko 13:12 * 16:21 Kl 4:18; 2Te 3:17 * 16:22 Ga 1:8-9

Tiwei Pol Kewisik Ken Mit Ne Wit Korin - 2
Menmen me tiwei ik

Pol kitehi God katip hirak yaaik ekentar hirak kekepik 1:1-11

Pol kewepyapir menmen mau mekre han kirak ekatip mit ne Korin em 1:12-7:16

Him me kolekta mit ne Korin nansiuwerem emanno mit ne Judia 8:1-9:15

Pol naanmipre hirekes me hirak keit eniuk iuwe aposel 10:1-13:10

Pol katip mit ne Korin him mikaru 13:11-14

¹*Hi Pol hi hire mitik aposel ke Krajs Jisas hatip mit him mirak. Nipaa God hanhan kewisa hi hire mitik aposel hi hirak menmen mirak. Hi hetike kiau yinak Timoti hawir wik wewis tiwei ik wesiuwerek kaknen yi mit miyapir ne weiwik me God yi yau wit Korin ke provins Akaia, yi yetike mit miyapir ne God yerer wit wit yeit provins eik e. ²*Hi hanhan God Haai kiau ketike Mitik Iuwe Jisas Krajs hirakit tatrekyi menmen yaaim yi eiyu werek werek.

Pol katip God hirak yaaik kentar hirak kekepik

³*Haiu emwenipi niuk me God, hirak Haai ke Mitik Iuwe kiau Jisas Krajs. Haiu mertei hirak Haai ke han teweninai, hirak Haai ke kekepai. ⁴Hirak kakikepai han kiau me menmen enum mamnen te haiu han etwenin mit miyapir han haiu emkepi me menmen enum mamnen. Haiu emkepi emriuwe menmen God nepei kekepai keriuwerem. ⁵*Him im yaaim. Menmen enum yapirwe mamnen mamraiwaank mamir ke nipaa menmen mewaank Krajs. Mar ke menmen enum meraiwaank, te Krajs kakikepai me menmen te haiu han yaaik mamu. ⁶*Mit nirak hi hetike Timoti enum nerawirwaank nentar hawir wetpi him yaaim me God, hiram mekepi yi han yaaik eiyu yi yertei God kakikepi maain kaknen kaktihis. Mit nerekyawir enum, te God kekepawir. Menmen im mamkepi yi han yaaik eiyu eiyintar maain menmen enum mamnen mamriwaank yi yertei God kakikepi kakir ke hirak nepei kekepawir. ⁷Hawir wertei werek werek me yi mit. Menmen enum mamriwaank mamir ke menmen enum merawirwaank, hawir wertei God kakikepi yi han yaaik eiyu eiyir ke God kekepawir han yaaik wepu.

⁸*Nawir yinan, hawir hanhan yi yertei werek werek menmen enum nepei man mewepir weit provins Asia. Menmen enum epei man hiram mewewir han kawir te hawir han kitet hawir wawi. ⁹Hawir han kitet hawir wawi wawir ke mitik kerek mitik masistret hirak nepei katip hawir wawi. Menmen im nepei man mekepawir wertei hawir hirekses ap wawinin menmen im au. Hiram mekepawir te hawir wertei God kerek hirak kikan mit nipaa naa hir pike nekrit, hirak kerekek kakikepawir. ¹⁰*Hirak nepei kekepawir me menmen enum te hawir wawi au. Maain hirak pike kakikepawir. Hawir han kitet hirak in ere maain hirak kakikepawir naanmamrawir. ¹¹Yi mit eikepawir eiriuwe menmen yi eiyitehi God em kakikepawir. Yi yirakem te maain mit miyapir yapirwe nanimtau God kemmau him hir nitiwekhi me hawir hirak kakikepawir, hir nanwenipi niuk mirak nantip hirak yaaik.

Pol keweikin han kirak te hirak ap kan wit Korin au

¹²*Haiu han yaaik meriuwe menmen im. Han kiau kitet menmen haiu mirakem haiu mises menmen yaaim God kewetaiyem haiu ap mari han ke mit miyapir meriuwerem au. Menmen me ti mit nerteiyem ap mekepai haiu mirakem au. God kerekek kekepai haiu mirakem. Haiu mises menmen im mekre nimin ne mit miyapir ne ti, te haiu misesim wisenum mekre nimin ne yi mit miyapir. Te haiu han yaaik meriuwe menmen im. ¹³⁻¹⁴*Him hi hewisiyem mau tiwei ik, as o hir hiram ap misawin mire him tok piksa

* 1:1 1Ko 1:1 * 1:2 1Ko 1:3 * 1:3 Ef 1:3; 1Pi 1:3; Ro 15:5 * 1:5 Sam 34:19, 94:19 * 1:6 2Ko 4:15 * 1:8 Ap 19:23; 1Ko 15:32 * 1:10 2Ti 4:18 * 1:12 Hi 13:18; 2Ko 2:17; 1Ko 1:17 * 1:13-14 2Ko 5:12; Fl 2:16

au. Menmen yi yekinaam h̄ram keremem hi hetpiyem. Hi hanhan yi eiȳrtei werek werek menmen in ek yi yerteiyem kike kike me haiu m̄t. Te maain w̄i kerek M̄t̄ik Iuwe Jisas p̄ike kaknen kaktaihis, haiu han yaaik mamriuwi yentar yi yayu yaitike Krais, yi han yaaik eiriuwe haiu m̄t̄ aposel eiȳntar haiu metpi h̄m yaaim mekepi meriuwerem. ¹⁵ Hi han kitet yi han kiteta hi h̄re aposel yaaik te hi hanhan hahin̄n anen ari, te hi akepi yi han yaaik eiyu mei wik. ¹⁶ *Hi n̄paa han kitet hi ahin̄n anen ari yi yeit wit Korin me w̄i hi ano provins hak Masedonia. Au, hi anaiw̄ri hah̄t wit ki hi in ek han hau provins Masedonia. Maain hi anaaiw̄r Masedonia hi p̄ike ano ari yi m̄t̄ yeit wit Korin, te yi eikepa eiriuweta hi ano provins hak Judia, te hi ari mei wik. ¹⁷ Te yi han kitet w̄i kerek hi hewis t̄wei hat̄p hi hanhan hahin̄n anen ari me w̄i hi ano provins hak Masedonia, hi ap han kitet menmen werek au. Te hi heweik̄n han kai a? Yi han kitet hi h̄re m̄t̄ik enuk ke t̄i, hi hat̄p 'O, hi enen,' te hi hepak̄nem mekre han kai hi au h̄napen a? Taauye! ¹⁸ Mar ke h̄m me God h̄ram yaaim, hi ap hetpi h̄m 'O, hi anen,' te hi hepak̄nem mekre han kai hi au h̄napen. Taauye! ¹⁹ *N̄paa hi, Silvenes, Timoti, haiu mau metikewi haiu metpi h̄m me N̄kan ke God Jisas Krais. Yi yertei Krais h̄rak ap kat̄p menmen h̄rak kakisesim te maain kakweik̄n sip kewet h̄m n̄paa h̄rak ketpim au. H̄rak kakisesim keremem. ²⁰ *Menmen yap̄rwe God kat̄p h̄rak kakriakem, Jisas h̄rak kakisesim kakrekyiyem. W̄i haiu mamwen̄pi niuk me God mentar menmen im yaaim, haiu mat̄p M̄t̄ik Krais h̄rak yaaik kakises menmen h̄rak kat̄p h̄rak kakisesim. ²¹ *God Haai kerekek h̄rak kekepai haiu m̄t̄ haiu metike Krais mau niut̄p. ²² *God h̄rekes kehimit̄enai haiu n̄rak, h̄rak kewis H̄m̄n k̄rak Yaaik kekre han kai, h̄rak k̄re menmen kike keteiknai menmen h̄rak kakwetai menmen yap̄rwe.

Pol ap ken k̄ri waswas au

²³ *Hi hewis̄siyek me menmen im te God kertei han kai kakwepyap̄rem. Te hi hetpi werek hi ap hewis̄sik me menmen au. Hi ap hin̄n han h̄ri yi m̄t̄ ne wit Korin me w̄i hi hen provins Masedonia hentar hi h̄napen heni yi m̄t̄ arekyi yi han enuk. ²⁴ *Haiu ap metpi haiu min̄n naanm̄pri me menmen me God yi yisesim au. Haiu mertei yi yises God werek werek haiu m̄r̄ak menmen metikewi mamkepi yi han yaaik eiyu.

2

¹ *Te hi epei han kai kitet hat̄p har ik. Hi ap anen ari yi m̄t̄ etpi menmen me han enuk heriuwerem. ² Hi anen etpi menmen te yi han enuk, te neim̄n nankepa hi han yaaik ehu a? Taauye! Yi m̄t̄ kerek hi anipi yi han enuk keriyen. ³ Hi h̄napen anen ari yi m̄t̄ miyap̄r en yi yenipa hi han enuk au. Hi hanhan yi eikepa hi han yaaik etikewi, te hi hin̄n hewisi t̄wei men yi m̄t̄, hi hetpi menmen hi han enuk heriuwerem. Hi hertei w̄i kerek hi han yaaik heriuwe menmen, te yi yap̄rwe han yaaik yetikewa me menmen. ⁴ *W̄i hi hewis t̄wei ken yi m̄t̄ miyap̄r en, hi hewis̄k h̄rak au kerekyo han kai au toenuk te hi h̄k̄t. Hi h̄napen henipi han enuk heriuwe h̄m hi hewis̄iyem au. Hi epei hanhan yi eiȳrtei hi han tewen̄ni w̄senum keremem.

Pol kat̄p h̄r m̄t̄ ne Korin p̄ike nan̄this m̄t̄ik n̄paa k̄r̄ak enum

⁵ *M̄t̄ik kerek k̄r̄ak menmen enum h̄rak ap kenipa han enuk au. H̄rak kenipi keriyen yi han enuk. Hi h̄napen hemip̄n hat̄p h̄rak kenipi yi yap̄rwe han enuk au. Yi m̄t̄ han keriyen. ⁶ Menmen yi m̄t̄ yap̄rwe yerekȳwekem me menmen enum h̄rak k̄r̄akem h̄ram werek. ⁷ Te in ek yi m̄t̄ miyap̄r yi ap han ekitet menmen h̄rak k̄r̄akem, nepei werek em̄t̄ yi einaip̄sem. Yi eiȳtp̄wek h̄m yaaim em eiȳm eirekȳwek han yaaik te menmen im ap mamrekȳwek han k̄rak mam̄waankek. ⁸ Te hi hitihi h̄m iuwe te yi eiteikn̄wek yi wen han tewen̄nek. ⁹ *N̄paa hi hews t̄wei ken yi

* 1:16 1Ko 16:5-6 * 1:19 Ap 18:5 * 1:20 Rev 3:14 * 1:21 IJo 2:27 * 1:22 Ef 1:13-14; 2Ko 5:5; Ro 8:16-17
* 1:23 Ro 1:9; 2Ko 11:31 * 1:24 1Pi 5:3 * 2:1 1Ko 4:21; 2Ko 12:21 * 2:4 Ap 20:31 * 2:5 1Ko 5:1 * 2:9
2Ko 7:15, 10:6

mīt te hi hanhan hertei yi yaain yises menmen hi hetpiyem werek werek o au me yi yep̄r mīt̄ik eik k̄r̄iak menmen enum kakno. ¹⁰ Yi mīt miyap̄r yi ap han ekitet menmen enum h̄rak mīt̄ik hak kerekuyem. Yi han t̄iwaaiyem, te hi han t̄iwaaiyem emit. Menmen enum h̄ram mepu, te hi han t̄iwaaiyem emit, te hi h̄r̄iak menmen im at̄p Krai em, te h̄ram mamkepi yi yertei hi han t̄iwaaiyem emit. ¹¹ *Hi h̄r̄iak menmen im hentar hi h̄napen Seten kakin̄nai kewis̄sai me mīt̄ik kerek haiu nepei menerek mep̄rek. Haiu nepei mertei menmen enum Seten han kitet kakrekuyem.

Pol hanhan keriuwe Taitas keit wit Troas

¹² *N̄ipaa hi h̄niū hen wit Troas hewep̄yap̄r h̄m yaaim me Krai, Mīt̄ik Iuwe God kin̄n ken kekeyor han te h̄r̄ hanhan nan̄imtau h̄m hi hetporem. ¹³ *Te hi han kai ap kepu werek werek au hentar hi hemer̄r kiau yinak Taitas te h̄rak ap kan k̄ra au. H̄rak ap kan k̄ra au, te hi hanhanek hi h̄naaiw̄r wit Troas hi hen provins Masedonia h̄rek h̄rak ketpo me yi mīt en.

God k̄kaap mīt aposel h̄r nin̄n Seten

¹⁴ Te in ek hi hitehi God hat̄p h̄rak yaaik. H̄rak kekepai keriuwe menmen iuwe me Krai te haiu min̄n menmen me t̄i. God ketaihis kesiuwai haiu men wit heriyai heriyai haiu mat̄p mīt h̄m yaaim me Krai. H̄m im h̄ram yaaim mar ke mīt h̄r nemiwo (o nemiwin) t̄ipar mekre heurek, maain h̄r newepim h̄ram min̄n mep̄rer wit wit heriyai heriyai. ¹⁵⁻¹⁶ **Haiu mīt aposel haiu m̄re menmen min̄n yaaim me Krai h̄rak kewepwarem kewet God em. Haiu m̄re menmen min̄n yaaim men n̄m̄n ke mīt miyap̄r kerek God kaktorhis. Me mīt miyap̄r kerek God kaktorhis, menmen haiu misesim h̄ram m̄re menmen min̄n yaaim mamkepi h̄r nanu werek werek. Me mīt kerek God ap kaktorhis nan̄no si, menmen haiu misesim h̄ram m̄re menmen min̄n enum menipi h̄r nani. Mīt neim̄n h̄r nan̄rtei menmen im werek werek a? Taauye! ¹⁷ *Yi yertei haiu mīt ap m̄rak menmen mar ke mīt yap̄rwe h̄r n̄r̄iakem. H̄r nepno heriyai heriyai nat̄p mīt h̄m me God hanhan nan̄it pewek mererim keremem. Te h̄r ap nankaap mīt miyap̄r au. Te haiu mīt aposel au. Haiu mīt han kiau yaaik haiu mat̄p mīt h̄m yaaim me Krai mentar God kehimīntenai haiu m̄r̄iakem. Haiu metike Krai mau han kiut̄p, God k̄rai haiu mat̄p mīt miyap̄r h̄m m̄rak.

3

Haiu m̄r̄iak menmen mat̄p mīt h̄m lo ham yaaim me God

¹ *Menmen haw̄r wewisiyem menipi yi han kitet haw̄r wewen̄pi niuk maw̄r iuwe te yi yat̄p haw̄r yaaik̄t a? O au en, yi han kitet haw̄r war ke mīt han h̄r neweti t̄iwei mīt han ne wit hak newisiyek netpi h̄r mīt yaain a? O au en, yi han kitet haw̄r hanhan yi yewisaw̄r t̄iwei te haw̄r wauno wit hak wewet mīt han ek, te h̄r nertei haw̄r m̄t̄ik̄t yaaik̄t a? Taauye! Haw̄r w̄napen t̄iwei au! ² *Yi mīt miyap̄r keriyen yi ȳre t̄iwei haw̄r wetenenik kekre han kaw̄r, yi yewen̄pi niuk maw̄r yeriuwe menmen yi ȳr̄iakem te mīt miyap̄r han h̄r n̄rem nerteiyem. ³ *Menmen yi ȳr̄iakem meteik̄n mīt miyap̄r han yi ȳre t̄iwei Krai h̄rak kewis̄k kesiuwerek me his me haiu mīt aposel. T̄iwei ik Krai ap kewis̄k keriuwe si yeunek mau nan mar ke n̄ipaa Moses kewis̄ h̄m me God mau nan au. H̄rak kewis̄k keriuwe God H̄m̄n Yaaik k̄rak kerek kepu tipmain tipmain enum eik, h̄rak kesiuwerek ken kekre han ki kewis̄ h̄m m̄rak mekre han ki.

⁴ Haw̄r wat̄p haw̄r m̄t̄ik̄t yaaik̄t wentar haw̄r wertei God kehimītenaw̄r w̄r̄iak menmen im. Krai kekepaw̄r keriuwe menmen m̄rak iuwe kerek God Haai kewetiwekem, te haw̄r wawises menmen haw̄r wetpiyem. ⁵ *Haw̄r ap iuwe te haw̄r wat̄p haw̄r w̄r̄iak menmen im wises han kaw̄r wein̄k au. God kerekkek kekepaw̄r

* 2:11 Lu 23:31 * 2:12 Ap 14:27; 1Ko 16:9 * 2:13 Ap 20:1 * 2:15-16 1Ko 1:18 * 2:15-16 Lu 2:34; 2Ko 3:5-6 * 2:17 2Ko 1:12; 1Pi 4:11 * 3:1 2Ko 5:12; Ap 18:27; Ro 16:1 * 3:2 1Ko 9:2 * 3:3 Eks 24:12; Jer 31:33; Esi 36:26-27 * 3:5 2Ko 2:16

kewetawir menmen mirak iuwe te hawir wiriakem. ⁶* God kerekek kekepawir te hawir watip mit menmen me him ham yaaim mirak. Him ham yaaim me God hiram ap him lo mau tiwei mit enisesim au. Hiram him yaaim matip mit God Himin Yaaik kirak kakikepi kaktorhis hir nanu werek. Him lo mau tiwei matip mit ap nanisesim werek werek te hir nani. Him ham yaaim me God Himin kirak Yaaik hiram mamkaap haiu mit te haiu mamu werek werek. ⁷* God kewepyaan him lo, hirak kewet Moses em mau nan. Me wi hirak kiriakem, menmen me God iuwe merhihe mirius ninaan me Moses. Maain hiram pike mamre kike kike ere mamit, te mit miyapir ne Isrel ap nanirek pike te naanmewiriyapi me wi menmen me God merhihe mirius ninaan mirak. Menmen me him lo kerek menip haiu mit haiu mami, hiram man metike menmen iuwe me God merhihe. ⁸* Te haiu matip mit miyapir him me God Himin kirak Yaaik, menmen im mirak menipai haiu han yaaik mepirpir wisenum minin menmen me nipaa me him lo me Moses. ⁹* Him lo kerek hiram menip haiu mit mami, hiram man metike menmen iuwe me God merhihe menip mit ninaain nepirpir, te him kerek mekepai te God kaktip haiu mit haiu yaain, hiram minin him me nipaa God kewet Moses em, te haiu han yaaik mepirpir iuwe. ¹⁰* Menmen me God iuwe merhihe mirius ninaan me Moses mar ke nipaa ein hiram men mire kike kike ere mepeit. Mar im him yaaim nipaa God kewet Moses em hiram epei men kike kike mentar him ham yaaim me Kraiss me in ek God kewetaiyem hiram mekrehir miram. ¹¹ Him lo me nipaa ein man metike menmen iuwe me God merhihe, te hiram pike mire kike kike ere meit, hiram in ek nepei au mesi. Te him in ek God kewetaiyem mamkepai haiu mire yaain te God kaktaihis, hiram minin him me nipaa mentar hiram ap te mamisi au. Hiram mamu mamit tipmain tipmain enum eik.

¹² Haiu mertei him ham yaaim hiram mamu mamit tipmain tipmain enum eik, haiu mamimerir menmen mirak merhihe iuwe mamnen te haiu ap mepakin him mei au. Haiu mewepyapirem te mit miyapir nerteiyem. ¹³* Haiu ap miriak menmen Moses hirak kiriakem. Hirak kewis laplap pinam miwapin ninaan mirak te mit miyapir ne Isrel ap te nanir menmen yaaim me God merhihe mirius ninaan mirak men kike kike ere meit. ¹⁴* Moses kewis laplap pinam miwapin ninaan mirak keremem au. Mit miyapir ne Isrel han kir ap nertei menmen me God werek werek au, hiram mire laplap pinam miwapin han kir. In ek, mit miyapir ne Isrel hir nererik nekine him me Moses, hir han kir ap nertei menmen me Kraiss werek werek au. Hiram mar ke laplap pinam wen miwapin han kir. Mit hir nemtau him me Kraiss hir nisesim, hiram mar ke God keit laplap pinam miwapin han kir, hirak kenemtin kewirem men. ¹⁵ Nipaa ere in, mit nekine him me Moses, menmen mire laplap pinam miwapin han kir mentar hir ap nises him me Kraiss. ¹⁶* Me wi kerek mit o miyapir neweikin han kir nises Mitik Iuwe Kraiss, hiram mar ke God keit laplap pinam miwapin han kir hirak kenemtin kewirem men te hir nertei menmen mirak werek werek. Hiram mar ke nipaa Moses ken kekere winak ke God, hirak kenemtin laplap pinam keweikin ketike Mitik Iuwe tewepnak. ¹⁷* Mitik Iuwe keit him im hirak God Himin Yaaik. Hirak kepu kekere han ke mit, hir ap te nanises menmen him me Moses ketpor te hir han kitet God katip hir yaain. Au, hiram ap mamkepai te God kaktip haiu yaain au. ¹⁸* Haiu mit ap menmen miwapin han kiau au, te menmen yaaim me Mitik Iuwe hiram mau mekre han kiau. God Himin Yaaik kau kekere han kiau keweiknai han kiau haiu pike meweikin mar ke hirak. Mit miyapir nanirtei God keweiknai han kiau, haiu mamir ke hirak te haiu mamwenipi niuk mirak maminterim.

* 3:6 Jer 31:31; 1Ko 11:25; Jo 6:63; Ro 7:6 * 3:7 Eks 34:30 * 3:8 Ga 3:2, 5 * 3:9 Diu 27:26; Ro 1:17, 3:21
 * 3:10 Eks 34:29 * 3:13 Eks 34:33-35 * 3:14 Ro 11:25 * 3:16 Ro 11:23, 26 * 3:17 Jo 8:32, 36; Ro 8:2; Ga 5:1
 * 3:18 Eks 16:7; 24:17

4

Haiu m̄it aposel mewepyap̄ir h̄im yaaim h̄iram m̄ire si

¹ *God kerekek h̄irak han tewen̄inai kehimitenai haiu m̄ir̄iak menmen m̄irak mat̄ip m̄it miyap̄ir h̄im m̄irak, te menmen enum man merekyei han kiau haiu ap m̄inaain misesim iuwe au. ² *Haiu meweik̄in sip mewet menmen enum m̄isaw̄in m̄it nanwepyap̄irem haiu ȳink enuk meriuwerem au em̄it. Haiu ap mewises m̄it h̄im me God haiu meweik̄in h̄im m̄irak mat̄ip m̄it h̄ir enisesim. Au, haiu merp ninaan me God, God h̄irak k̄irai haiu metpor h̄im m̄irak haiu mat̄ip h̄im yaaim, te m̄it kerek nerteiyei han kiau, h̄ir nertei h̄im im h̄iram yaaim. ³ *H̄im yaaim haiu mat̄ip m̄it em, m̄it ap nerteiyem werek werek, h̄ir keriyen nan̄ino si h̄ir ap nerteiyem. H̄ir ap nises h̄im yaaim nentar t̄ipir enuk ke t̄i ik Seten h̄irak kewen̄in han k̄ir te h̄ir ap nisesim au. ⁴ *H̄irak kewen̄in han k̄ir te h̄ir ap nertei werek h̄im yaaim me Krai. H̄im yaaim im h̄iram mat̄ip me menmen yaaim me Krai kerek keteiknai God k̄ire mekak kar ke h̄irak k̄ipre God. ⁵ *Haiu ap metpi h̄im me haiu h̄iras te yi eit̄ip haiu m̄it yaain. Au, haiu metpi h̄im im. Jisas Krai h̄irekes M̄it̄ik Iuwe kiau, te haiu m̄it haiu mar ke wok m̄it mekepi yi eiȳrteiyek werek werek. ⁶ *Haiu m̄ir̄iak menmen im mentar God kerek n̄ipaa kat̄ip kar ik: “Me wit toto lait h̄iremes mam̄ir,” h̄irak kerekek kekepai haiu mertei mekre han kiau menmen m̄irak yaaim merh̄ihe nepei au man mau Krai.

⁷ *God kewis menmen m̄irak iuwe h̄iram man mekre han ke haiu m̄it ne t̄i au haiu wein̄in. H̄irak kewis̄im mekre han kiau kakteik̄in m̄it miyap̄ir ne t̄i menmen yaaim haiu m̄ir̄iakem ap meke han kiau man. Au, h̄iram meke God man mekre han kiau mekepai. ⁸ *Merer wit wit menmen enum man mewep te h̄iram ap meraiwaank au. Haiu ap mertei menmak menmen enum man mewep te haiu ap m̄inaaiw̄ir menmen haiu m̄ir̄iakem. ⁹ M̄it enun noiyai nanrekyei enum, te God ap k̄inaiw̄irai au. M̄it h̄ir newep haiu menke te haiu ap maa au. ¹⁰ *M̄it h̄ir newep neriuwe n̄ip̄in menmen ham yap̄irwe te hekrit hekrit sak mau ȳink kiau mar ke n̄ipaa m̄it enun nenep Jisas sak mau ȳink k̄irak. Sak mau ȳink kiau te m̄it nan̄irem h̄ir nan̄irtei Jisas Krai kepu ketikewei kak̄ikepei te m̄it nanwep haiu mami au, haiu p̄ike mamu werek. ¹¹ *Me w̄i haiu mepu t̄i im, m̄it h̄ir noiyai nanrekyei enum, haiu mami mentar haiu mises h̄im me Jisas haiu mat̄ip m̄it em. M̄it h̄ir newep menep haiu mami, te m̄it nan̄ir ȳink kiau kerek maain kaki, h̄ir nertei Jisas Krai kepu kekepai haiu mami au, haiu p̄ike mamu werek. ¹² M̄it newep menep haiu mami te menmen im haiu m̄ir̄iakem h̄iram mekepi h̄im̄in ki te yi yayu werek werek.

¹³ *H̄im me God kerek m̄it̄ik Devit kewis̄im mau t̄iwei Sam h̄iram mat̄ip mar im: “Hi hat̄ip m̄it menmen hentar hi han kitet God naanmamprau kak̄ikepa.” Haiu m̄it in keriyen haiu han kitet God kak̄ikepai kaktaihis kar ke n̄ipaa h̄irak k̄ikaap m̄it̄ik hak Devit. Te in ek haiu mat̄ip m̄it h̄im m̄irak. ¹⁴ *Haiu mat̄ip m̄it menmen mentar haiu mertei God kerek n̄ipaa k̄ik̄iak M̄it̄ik Iuwe Jisas, h̄irak kaktaihis haiu mamtikewi haiu mam̄irp ninaan m̄irak. ¹⁵ *Menmen yap̄irwe enum man menep haiu m̄it aposel, mentar haiu metpi h̄im yaaim mekepi meriuwerem. Maain h̄im yaaim me menmen God kerekyaiyem mamno mamrer wit wit, m̄it nanisesim, h̄ir nant̄ip God h̄irak yaaik, h̄ir nanwen̄ipi niuk m̄irak me menmen im yap̄irwe h̄irak k̄ir̄iakem.

Menmen enum im h̄iram m̄ire menmen wein̄im mentar haiu mam̄it menmen yaaim

¹⁶ *Haiu ap han enuk m̄inaaiw̄ir menmen im God kehimitenai haiu m̄ir̄iakem mentar haiu mertei God kak̄ikekyei haiu m̄it, haiu yap̄irwe mamwen̄ipi niuk m̄irak. Maain ȳink kiau h̄irak kaki, te hekrit hekrit God k̄ikaap h̄im̄in kiau h̄irak kau werek werek. ¹⁷ *Menmen im enum h̄iram meraiwaank h̄iram mar ke menmen kike keremem, te

* 4:1 2Ko 3:6 * 4:2 2Ko 2:17; 1Te 2:5 * 4:3 1Ko 1:18 * 4:4 Ef 2:2; Kl 1:15; Hi 1:3 * 4:5 2Ko 1:24 * 4:6 Jen 1:3; Ais 9:2; 2Ko 3:18 * 4:7 2Ko 5:1 * 4:8 2Ko 1:8, 7:5 * 4:10 1Ko 15:31 * 4:11 Ro 8:36 * 4:13 Sam 116:10 * 4:14 1Ko 6:14 * 4:15 2Ko 1:3-6 * 4:16 Ef 3:16 * 4:17 Ro 8:17-18

h̄ram mekepai haiu mam̄it menmen yaaim me God wisenum h̄ram mamu mam̄it tipmain tipmain enum eik. ¹⁸*T̄is, haiu ap te han ekitet menmen yap̄rwe haiu m̄rem meriuwe nanam̄r kiau au. Im em h̄ram mamu me m̄i mei kike te maain h̄ram mam̄twaank mam̄it. Haiu han ekitet mam̄mer̄r menmen haiu ap m̄rem wen au, te maain God kakwetayem. Menmen in ek haiu ap m̄rem, h̄ram mamu mam̄it tipmain tipmain enum eik.

5

Menmen m̄it aposel h̄r nisesim h̄ram m̄ikaap han ke m̄it yap̄rwe

¹*Haiu mertei maain ȳnk kiau ke t̄i ik h̄rak kaki kak̄sine kak̄it. Haiu mami h̄ram mar ke m̄it̄ik kau weisaak h̄rak ketpaan ken kewepik h̄rak k̄naiw̄rek ken wit hak kekin hei weisaak hak. Haiu mami haiu mertei maain God kakrekyei ȳnk hak yaaik kak̄it wit k̄rak kaku kak̄it tipmain tipmain enum eik. Menmen im h̄ram mar ke w̄nak yaaik God kimaak keit wit k̄rak haiu mamwim. ²*H̄im im yaaim. In ek haiu mau ȳnk kiau ke t̄i ik, haiu han kitet menmen enum mewep te haiu hanhan mam̄it ȳnk hak yaaik God kakwetayem kak̄it wit k̄rak. H̄rak h̄im̄n kiau kak̄krerem te haiu mamu werek werek mam̄r ke m̄it̄ik kau kekre w̄nak keit t̄i ik h̄rak kekepik kau werek werek. ³Maain haiu mami haiu mam̄it ȳnk hak yaaik God kakwetayek, haiu ap te mamu h̄im̄n wein̄k au. ⁴*In ek haiu mau ȳnk kiau ke t̄i ik, haiu mepu han kitet menmen yap̄rwe mewep mewetai han enuk. Haiu ap hanhan mami mamnaaiw̄r ȳnk kiau ke t̄i ik au. Haiu hanhan mam̄it ȳnk hak yaaik God kakwetayek, h̄rak kak̄kreh̄r ke ȳnk kiau ik. Te haiu hanhan ȳnk kiau ik h̄rak ap kaki au. Haiu hanhan h̄rak kakweik̄n kakre ȳnk hak yaaik kaku kak̄it kaktike God. ⁵*God h̄rekes kerekek h̄rak kenipai han kiau te haiu mam̄it menmen yaaim m̄rak im. H̄rak nepei kewetai God H̄im̄n Yaaik kau kekre han kiau keteiknai maain h̄rak kakwetai menmen yap̄rwe h̄rak kerekyeyem.

⁶*Haiu mertei God kakwetai menmen yap̄rwe h̄rak kerekyeyem, te hekrit hekrit haiu han tokik mau meit. Haiu mertei w̄i kerek haiu mau t̄i mekre ȳnk kiau ik, te haiu ap mau metike God meit wit k̄rak. ⁷*Haiu ap m̄r menmen im God kerekyeyem, te haiu mertei haiu mam̄t̄wem mentar God ap kewisesik au. H̄rak kat̄ip werek werek kerekek. ⁸*Hi hat̄ip werek. Haiu ap m̄naain te haiu mami au. Haiu hanhan mamnaaiw̄r ȳnk kiau ke t̄i te haiu mamu mam̄t̄ike M̄it̄ik Iuwe God mam̄it wit k̄rak. H̄ram min̄n ȳnk kiau kau keit t̄i ik e. ⁹*Haiu mau ȳnk kiau me t̄i im e, o haiu mam̄it ȳnk hak yaaik kak̄it wit k̄rak, h̄ram menmen wein̄m. Haiu emin̄n han ekitet em̄riak menmen God hanhan haiu emisesim em̄riakem. ¹⁰*Hi hetpi menmen im hentar haiu mertei maain haiu yap̄rwe mam̄r̄p ninaan me Krai h̄rak han kakitet menmen enum haiu m̄riakem mekre ȳnk kiau ke t̄i ik ek haiu m̄riakem. H̄rak han kitet o skelim menmen haiu m̄riakem h̄rak kakrekyai menmen yaaim o enum mamrerim.

M̄it aposel n̄ikaap m̄it miyap̄r netike God nekiyan nau neit

¹¹*W̄i kerek haiu mat̄ip m̄it miyap̄r h̄im me God haiu m̄riak menmen mari han k̄r te h̄r nanisesim nentar haiu mertei maain M̄it̄ik Iuwe Krai skelim menmen haiu aposel m̄riakem. God kertei han kiau te hi hanhan yi yertei yekre han ki hi hises menmen yaaim hekepi heriuwerem yar ke God kertei. ¹²*Haiu ap p̄ike mari han ki te yi yat̄ip h̄im yaaim au. Haiu hanhan metpi h̄im im te yi eiȳrteit haiu menmak te haiu yaain. Te maain yi eit̄ip m̄it han kerek han kitet menmen me niuk iuwe o klos yaaim h̄ram min̄n menmen mekre han ke m̄it̄ik, yi yaȳt̄por menmen im h̄ram yaaim au, h̄ram enum. ¹³Haiu m̄it haiu han kiau ken sip mar ke m̄it netpim, te haiu han ken sip kentar haiu

* 4:18 Kl 1:16; Hi 11:1-3 * 5:1 2Ko 4:7; 2Pi 1:13-14 * 5:2 Ro 8:23 * 5:4 1Ko 15:53-54 * 5:5 Ro 8:16, 23; 2Ko 1:22 * 5:6 Hi 11:13-16 * 5:7 1Ko 13:12 * 5:8 Fl 1:23 * 5:9 Kl 1:10; 1Te 4:1 * 5:10 Ekl 12:14; Ro 2:16, 14:10 * 5:11 2Ko 4:2 * 5:12 2Ko 3:1, 1:14

hanhan m̄riak menmen mamkepi. ¹⁴ Krais h̄rak hanhan haiu m̄t, te menmen im mari han kaiu haiu m̄riak menmen m̄rak m̄kaap m̄t miyap̄r meriuwerem. Haiu m̄riak menmen im mentar haiu mertei h̄rak kiut̄ipen kaa kekreh̄r ke haiu m̄t yap̄rwe, te h̄ram mar ke haiu m̄t yap̄rwe maa metikerek. ¹⁵ *H̄rak kaa kekreh̄r kaiu, te haiu m̄t keriyen haiu mepu t̄ ik, haiu ap emises han kaiu mam̄riak menmen au em̄t. Haiu emises han ke m̄tik kiut̄ipen ik kerek n̄paa kaa, God k̄k̄tak p̄ike kekrit kau kekepai haiu m̄t. ¹⁶⁻¹⁷ *N̄paa haiu m̄t ne t̄ m̄riak menmen enum haiu han kitet me Krais mar im: H̄rak m̄tik kerekek. W̄i kerek m̄t miyap̄r nanises h̄m me Krais nantikerek nanu niut̄ip, h̄r neweik̄n nan̄r ke m̄t miyap̄r yaain. Menmen enum me n̄paa h̄ram epei au mesi meit. Menmen yap̄rwe yaaim mam̄krit mam̄kreh̄r ke menmen enum me n̄paa ein. Te in ere maain haiu m̄t ap te han ekitet m̄t h̄r yaain o enun nentar h̄r niuk m̄r iuwe o h̄r netenen menmen yap̄rwe au em̄t! Menmen im h̄ram menmen enum me t̄. Haiu han ekitet m̄t h̄r yaain nentar h̄r ne Krais keriyen.

¹⁸ *Menmen im me haiu meweik̄n m̄re m̄t miyap̄r yaain, God kerekek k̄riakem. Krais h̄rak kaa kent̄ar nu tentarak̄t. Te God keriuwe menmen im Krais kerekyeyem, h̄rak kekepai haiu m̄t kerek n̄paa haiu enun nepan metike God. In ek haiu metikerek mekiyan mau meit. ¹⁹ *Menmen haiu metpiyem h̄ram mar im. God kekepai haiu m̄t miyap̄r yap̄rwe mau t̄ meriuwe menmen Krais h̄rak k̄riakem. Te in ek God kehimit̄enai haiu n̄rak yaain. H̄rak ap han kitet menmen enum haiu m̄riakem au. H̄rak kesakem. In ek h̄rak kewetai haiu m̄t aposel h̄m m̄rak me h̄rak hanhan haiu m̄t ne t̄ haiu mantikerek mamkiyan mamu mam̄t. ²⁰ God kehimit̄enei haiu mekreh̄r ke Krais te menmen haiu metpiyem h̄ram mar ke God h̄rekes kau ketikewi ketpi. Haiu m̄kaap Krais haiu metpi h̄m iuwe: “Yi eiwis God h̄rak kak̄kepi te yi eitikerek eikiyan eiyu werek werek.” ²¹ *Krais kerekek h̄rak ap menmen enum mamu han k̄rak au. Te God kekepai haiu m̄t h̄rak keit menmen enum yap̄rwe haiu m̄riakem kewis̄m mentar Krais h̄rak kekreh̄r kaiu kaa. H̄rak kekreh̄r kaiu kaa te haiu m̄t miyap̄r kerek haiu mamises h̄m m̄rak, God kakt̄ip haiu yaain.

6

Menmen enum mewaank m̄t aposel kerek nat̄ip m̄t h̄m me God

¹ *Hi Pol hetike Timoti haw̄r wetike God w̄riak menmen miut̄ip. Te haw̄r wetpi h̄m manp, yi nepei yewis menmen yaaim God kerekyiem h̄ram mekre han ki te yi ap eiwenem ap mamkepi au em̄t! ² *Yi ap eiriak menmen im au em̄t! H̄m me God m̄t newis̄m mau t̄wei mat̄ip mar im:

“Me w̄ hi God hanhan ekepi yi yitauhi menmen hi hemtewem hekepi heriuwerem. Me w̄ hi h̄mat hi atihis yi m̄t miyap̄r yau t̄, hi hekepi.” Yi n̄k̄ip emnep eiȳmtau! In ek God hanhan kakrekyi yaaim. In ek h̄rak kak̄kepi kakt̄ihis.

³ Haiu m̄t minapen m̄t han h̄r han kitet menmen haiu m̄riakem me God h̄ram enum, te ap m̄riak menmen miut̄ip mamri han k̄r enuk te h̄r nant̄ip haiu enun au. Haiu mam̄riak menmen enum h̄ram mam̄r haiu mamwis nan mamwaai yayiwe te m̄tik kakitet yayiwe kaknen kakrewo nan im kak̄nkew̄n. Te haiu au minapen h̄r han kitet haiu m̄riak enum au. ⁴ *Au, me menmen yap̄rwe haiu m̄riakem, haiu meteik̄n m̄t haiu m̄re wok m̄t ne God. Haiu meteik̄nor menmen mar im: Haiu han tokik mepu me menmen enum man mewep, me menmen enum merekyei enum metike menmen enum man meraiwaank. ⁵ *M̄t h̄r n̄waai n̄p̄in newep, h̄r newisei mekre w̄nak enuk ke gavman, m̄t enun h̄r nererik neweik̄nei nenep̄ip nanwep. Haiu m̄riak menmen iuwe ere haiu meweawei. W̄i ham haiu ap m̄waai werek werek au, w̄i ham haiu

* 5:15 1Ti 2:6; Ro 14:7-8 * 5:16-17 Ro 8:1, 10; Ga 6:15; Ais 43:18; Rev 21:5 * 5:18 Ro 5:10 * 5:19 Ro 3:24-25; Kl 1:19-20 * 5:21 Jo 8:46; Hi 4:15; Ga 3:13; 1Ko 1:30; Fl 3:9 * 6:1 2Ko 5:20 * 6:2 Ais 49:8; Lu 4:19-21 * 6:4 2Ko 4:2 * 6:5 2Ko 11:23-27

mīt nīnpi meweī. Menmen im enum yapīrwe man haiu mīt mentar haiu mewepyapīr hīm mīrak. ⁶*Haiu mīriak menmen yaaim keremem, haiu mertei menmen yaaim me God. Haiu ap han enuk meriuwe menmen waswas au, haiu han yaaik keriyen mīkaap mīt. Menmen im haiu mīriakem meteikīn mīt haiu wok mīt ne God. Menmen iuwe me God Hīmīn Yaaik kau kekre han kaiu, haiu han tewenīn mīt miyapīr han. ⁷*Haiu mewepyapīr hīm yaaim, God kekepai haiu mīriak menmen mīrak. Haiu mises menmen yaaim hīram mekepai menip hīm enum mīt nesweiyem hīram mami mar ke nopen kekepai kīawīn yīnk kaiu. Hīm yaaim me God haiu matīp mīt em hīram mekepai merekir han ke mīt mar ke hīne yipo henmik mīkaap mīt nenep mīt enun nepan nīr neriuwerem. ⁸Mīt han hīr natīp haiu mīt yaain mīriak menmen yaaim. Mīt han au hīr natīp haiu enun hīr netpepai nīsīsai haiu enun. Hīr han kitet haiu mīt enun memipīn te haiu au. Menmen im hīram menmen weinīm. Haiu mises menmen haiu mīriakem. Haiu matīp hīm yaaim keremem. ⁹*Haiu ap metenen tīwei matīp mīt me haiu hīras haiu neimīn. Te mīt yapīrwe nerteiyai haiu mīt aposel keriyen. Mīt han kitet menep haiu mami, te haiu wen au mepu. God kewis mīt newep te hīrak naanmīprai haiu ap mami au. ¹⁰*Menmen enum mari han kaiu mamrekyei han enuk te haiu au hekrit hekrit han yaaik mepu. Haiu mīre mīt enun ap metenen menmen aurei. Te haiu mīkaap mīt hīr netenen menmen me God yapīrwe. Haiu mīre mīt metenen menmen me tī au, te haiu metenen menmen yaaim ap te mīt nanīriyaam mamno taau!

¹¹Yi mīt miyapīr ne wit Korin. Hawīr nepei wetpi wewepiyapīr han kawīr wepakīn menmen au. Hawīr han tewenīni wīsenum. ¹²Hawīr hīrekses ap wewenīn han kawīr au. Hawīr han tewenīni wīsenum. Te yi mīt au, yi hīras yewenīn han ki ap han tewenīnawīr au. ¹³*In ek, hi hetpi har ke haai katīp nīkerek nīrak, hi hetpi har ik: “Yi han tewenīnawīr yayīr ke hawīr epei han tewenīni yi mīt miyapīr.”

Haiu mīt yaain ne God ap mamtike mīt enun mamu niutīp

¹⁴*Yi mīt miyapīr kerek yises hīm me God yi yetike mīt miyapīr han ap nises hīm me God, yi ap yaikiyan yairīak menmen o eiyisesim au emīt! Menmen yaaim, menmen enum ap te mamkiyam mamu werek werek taau. Mamīrkeik te wītaan wanewik mamkiyan mamu wī miutīp a? Taauye! ¹⁵Yi han kitet Kraīs ketike Seten tekiyakīt a? Taauye! Mamīrkeik te mītīk kises hīm me God kaktike mītīk ap kises hīm me God han kitet tīpīrakīt a? Taauye! ¹⁶*Mamīrkeik te mīt nanwenīpi God kaktike teinīk mīt newis ninaan mewim mekre pak? Taauye! God han enuk kakwep haiu mīt! Haiu mīt miyapīr keriyen haiu mar ke wīnak ke God kerek kepu kepeit. God hīrekes katīp kar ik:

“Hi ano mīt miyapīr ehu ekleri. Hi hīre God kīr, te hīr nanīr ke mīt miyapīr nai.” ¹⁷*Te God katīp,

“Yi einaaiwīr menmen enum mīt miyapīr enun nisesim, yi eiweikīn sip eiwetīwem. Yi einopīn menmen hīram enum ap eisesim au, te hi atihis.

¹⁸*Yi yisesim te hi hīre haai ki, yi eire nīkerek hīrakīt o nīkerek hīram (o hīran) nai.” God kerek hīrak kīriak menmen yapīrwe me tī metike nepni, hīrak katīp kar ik.

7

¹Naiu yinan yaain, God nepei ketpai hīm yaaim im, te haiu emīpīr emnopīn emkeipīn menmen yapīrwe haiu mīriakem menipai han kaiu ketike yīnk kaiu enuk. Haiu mīnapen mamriak menmen mamnip God yīnk enuk kakriuwai te hīrak kehīmītenai haiu nīrak yaain.

Mīt ne Korin neweikīn han te Pol han yaaik keriuweri

* 6:6 1Ti 4:12 * 6:7 1Ko 2:4 * 6:9 2Ko 4:10; Sam 118:18 * 6:10 2Ko 7:4; Fl 2:17; Kl 1:24 * 6:13 1Ko 4:14
* 6:14 Ef 5:7, 11 * 6:16 1Ko 3:16; Lev 26:12; Esi 37:27 * 6:17 Ais 52:11; Esi 20:34; Rev 18:4 * 6:18 2Sml 7:14;
Ais 43:6; Jer 31:9; Rev 1:8

²*Yi mīt miyap̄r yi han etwen̄nai. Haiu ap m̄r̄iak menmen enum me m̄t̄ik kiut̄ip ke yi mīt au. Haiu ap mewaank m̄t̄ik kiut̄ip ke yi mīt au. Haiu ap mewisesiyek me menmen mari menmen me m̄t̄ik kiut̄ip au, mar ke mīt han ein netpiyem me haiu mīt. ³*Hi ap hetpi h̄m im heni heswi h̄m w̄senum hentar yi han kitet hi herekyi enum au. Hi heni kike keremem hentar n̄paa hi hetpi te hi hetpi heteipim, haiu mīt in han tewen̄ni w̄senum. Haiu han tewen̄ni w̄senum te yi yayi, haiu hanhan mami mamtikewi, o au en, yi yayu, haiu hanhan mamu mamtikewi. Te haiu markeik m̄r̄iak menmen enum im mīt han netpiyem me haiu mīt a? Taauye! ⁴Hi ap h̄saw̄n menmen mekre han kai au. Hi hewepiyap̄rem hetpim. Hi han yaaik w̄senum heriuwe yi mīt miyap̄r en. Menmen enum man mewep haiu mīt, hi wen han kitet menmen yi mīt ȳr̄iakem te hi han kewei hi han yaaik heriuwi.

⁵*Haiu nepei man provins Masedonia, haiu wen ap mepu werek werek au. Menmen enum nepei man mewep. Haiu metike mīt han haiu menehan me menmen, haiu m̄naain te menmen yap̄rwe haiu merekyiyem mekre han ki mīt han enun nanriwaankem. ⁶*Te God kerek kerekyai han ke haiu mīt me menmen h̄ram meraiwaank han kiau, h̄rak kenipaw̄r han yaaik keriuwe m̄t̄ik Taitas kerek kan k̄raw̄r. ⁷H̄rak keriuwet m̄t̄ik Taitas kan k̄raw̄r kerek yaw̄r han yaaik keriuwe menmen im keremem au. H̄rak ketpaw̄r h̄rak nepei ken k̄ri te yi yerekȳwek han k̄rak yaaik yeriuwe menmen yaaim yi yisesim ȳr̄iakem. H̄rak kan ketpaw̄r yi hanhan yaira, yi ȳnk enuk yeriuwe menmen yi ȳr̄iakem yi han tewen̄na, yi yekreh̄r kai yat̄ip mīt han h̄r nat̄ip hi enuk yi yetpor hi yaaik. Yi ȳr̄iak menmen im yenipa hi han yaaik heriuwi.

⁸*T̄wei kerek n̄paa hi hewisiyek h̄rak kenipi yi ȳnk enuk yeriuwerek, hi ap han enuk heriuwe h̄rekes me hi hewisiyek au. Hi h̄napen hewisi t̄wei hentar hi hertei h̄rak kaknipi yi ȳnk enuk me w̄ meiyam. ⁹Te in ek hi han yaaik hi hewisiyek. Hi ap han yaaik yi ȳnk enuk yeriuwe menmen hi hewisiyem au. Hi han yaaik yi ȳnk enuk yi yeweik̄n han p̄ike yises menmen yaaim. God keit menmen im hi hewisiyem h̄rak keiȳm keweikni han ki te haw̄r ap weriwaank au. ¹⁰*God keit menmen im menipi yi ȳnk enuk h̄rak keiȳm keweikni han ki te h̄rak kekepi kaktihis kak̄riuwere. Menmen im h̄ram yaaim te haiu ap han enuk meriuwerem au. Menmen menip mīt miyap̄r ne t̄ h̄r han enuk h̄ram ap mekepi nanweik̄n han nanises menmen yaaim au. H̄ram mewet̄r han enuk neriuwe h̄ras keriyen. Menmen im ap mamkepi h̄r nanu werek werek au. H̄ram mamnipi maain h̄r nani. ¹¹Yi han ekitet menmen im werek werek. God kerekyi menmen yaaim keriuwe h̄m im h̄ram menipi yi ȳnk enuk yeriuwere. H̄ram mekekyi han ki yi hanhan einaiw̄rem eiweik̄n sip eiwet menmen enum hi hewisiyem n̄paa ein mau t̄wei hak. H̄ram mekekyi han yi yene m̄t̄ik hak kerek k̄r̄iak menmen enum. Yi yeperper menmen enum im nepei man, yi hanhan hi anen akepi ariuwere. Yi hanhan eikaap m̄t̄ik kerek k̄r̄iak menmen enum. Menmen yap̄rwe yi yisesim ȳr̄iakem me h̄m hi hewisiyem, h̄ram meteik̄n yi yetike m̄t̄ik ik enuk yi ap yau han kiut̄ip me menmen h̄rak k̄r̄iakem. Au, yi han enuk yeriuwerek yi yep̄rek ken.

¹²Hi ap han kitet m̄t̄ik n̄paa k̄r̄iak menmen enum te hi hewisi t̄wei au. Hi ap han kitet m̄t̄ik n̄paa m̄t̄ik hak kerek ȳwek enum te hi hewisi t̄wei au. God kertei han kai hi hewisi t̄wei ik ek kak̄kepi kak̄teikni te yi yertei werek werek yi h̄ras keriyen hanhanai haiu mīt aposel in. ¹³Menmen yi nepei ȳr̄iakem h̄ram menipai han kewei mau meit keriyen au.

Menmen yi ȳr̄iakem h̄ram m̄kaap Taitas han kewei kau keit, te haiu metikerek haiu han yaaik w̄senuk. ¹⁴N̄paa hi hewen̄pi niuk mi hat̄ip Taitas yi yaain, te menmen yi yisesim ȳr̄iakem ap menipa hi ȳnk enuk hi hetp̄iwekem au. Menmen yap̄rwe hi hetp̄iwekem me yi mīt miyap̄r en h̄ram yaaim, mar ke h̄m n̄paa haiu metpiyem

* 7:2 Ap 20:33; 2Ko 12:17 * 7:3 2Ko 6:11-12 * 7:5 2Ko 2:13 * 7:6 2Ko 1:3-4 * 7:8 2Ko 2:4 * 7:10 Mt 27:3-5; Hi 12:16-17

hīram yaaim. ¹⁵*Taitas hīrak ken kīri, yi yīnaain yeperper yi naanmīprewek, yi yapīrwe yises menmen hīrak ketpiyem. Hīrak han kitet menmen im te hīrak han tewenīni wīsenum. ¹⁶In ek hi hertei yi eiyises menmen yapīrwe hi hetpiyem, te hi han yaaik wīsenuk.

8

Mīt miyapīr ne weiwīk me God hīr enkaap nīr yinan

¹*Naiu yinan, haiu hanhan metpi hīm te yi eiyīrtei werek werek menmen yaaim God kīriak mīt miyapīr ne weiwīk mīrak em neit Masedonia. ²Menmen enum nepei man manīp mari han kīr. Hīr mīt enun netenen menmen au, te hīr han yaaik wīsenuk nentar hīr nertei God kesak menmen enum mīr. Hīr han yaaik te hīr newis pewek mīr men niutīp nanwet mīt han em. ³Hi hertei werek te hi hetpi hīr nises han kīr kerekek newis pewek im. Hīr newis pewek pīnam hīr netenen pīnam, hīr hanhan nanwetīr meiyam te hīr newisim ere mīr mesi hīr netenen kike. Haiu ap mari han kīr hīr nīriakem au, hīr hīras keriyen. ⁴*Hīr nitaihi hīm manp te haiu emwisi hīr nanwīr pewek nantike mīt han ne weiwīk miutīp me God nerer wit wit, hīr nansiuwe pewek meiyam im mamno mamkaap mīt han ne weiwīk me God kerek ap netenen menmen au. ⁵Hīr ninīn menmen haiu han kitet hīr nanriakem. Hīr ninīn neweikīn han kīr ken God. Nepei au, hīr nemerīr God ketpor menmen hīrak hanhan hīr nanisesim neriuwe hīm haiu metporem.

⁶Haiu han kitet menmen im mīt ne Masedonia hīr nīriakem, haiu matīp Taitas hīm manp te hīrak kakno kakīkepi yi mīt eiriak menmen im me pewek kerek yi eikaap mīt eiriuerem. Nīpaa Taitas kekeyi han ki te yi eiriakem, te hi hanhan pīke eriuwetek hīrak kakno yi mīt kakīkepi yi eiriakem ere werek. ⁷*Me menmen yapīrwe, yi mīt yinīn yīriak menmen yaaim. Yi mīt yises God werek werek, te yi yatīp mīt han hīm mīrak yeriuwerem. Yi mīt yertei hīm me God werek werek te yi yīkaap mīt miyapīr yeriuwerem. Yi han tewenīnai wīsenum, te haiu hanhan yi eiyinīn mīt miyapīr han yi eiwis pewek emno niutīp emkaap mīt miyapīr eiriuerem. ⁸Hi ap hewisi hīm lo yi eiyisesim au emīt! Hi nepei heteikni mīt miyapīr han hīr hanhan nanwīr pewek nankaap mīt miyapīr han nanriuerem. Hi hekeyi han ki heriuwe hīm hi hetpiyem me mīt miyapīr, te hi hertei yi han tewenīn mīt miyapīr han werek werek yi eikepi o au.

⁹*Hi hanhan ekeyi han ki hentar yi nepei yertei menmen yaaim Mītīk Iuwe kaiu Jisas Krai hīrak kīriakem. Hīrak ketenen menmen yapīrwe ketike God te hīrak keweikīn sip kewet menmen im, hīrak keweikīn kīre mītīk enuk weinīk. Hīrak keweikīn kīre mītīk enuk weinīk kenterī yi mīt, te hīrak kakīkepi yi eiyīt menmen yaaim em me God yapīrwe. Te yi eiyises menmen mīrak hīrak kīriakem yi eikaap mīt miyapīr han.

¹⁰Hi hetpi han kai me menmen im. Tito me nīpaa ein, yi yinīn yari pewek yewisim men miutīp. Yi yinīn mīt han yi hanhan yewisim men niutīp waswas. ¹¹Te in ek yi eiri pewek meiyam eiwīsim mamno niutīp ere werek. Yi nīpaa hanhan yinīn yīriak menmen im, te in ek yi yīriakem yeriuwe pewek mei yi yetenenim. ¹²*Mīt hīr hanhan nanwet mīt miyapīr ne God menmen, God han yaaik keriuwe mīt nar ik. God han kitet menmen mīt hīr netenenim, te hīrak han kitet menmen mīt nīriakem neriuwerem. Hīrak ap hanhan pewek mīt ap netenenim hanhan mīt nanwet mīt han em au. Hīr mīr.

¹³⁻¹⁴*Hi ap hatīp yi eiwet mīt han neit Jerusalem pewek mi einemtīn, te hīr nanu werek, yi au yau weinim pewek auri. Au, hi hanhan yi eiwetīr meiyam eiyīntar in ek yi yetenen pewek mei yapīrwe, hīr au pewek mīr kike keremem. Maain, hīr nantenen menmen yapīrwe, te yi au menmen kike, maain hīr nanīswi pewek meiyam nankepi nanriuerem. Mar im yi yapīrwe eiyu werek werek eiyīran. ¹⁵*Hīm em God kewet Moses em kewisim mau tīwei matīp mar ik: Mīt kerek nen neit menmen mana yapīrwe, ap mei mau au. Hīr naam nenepim. Mīt kerek nen neit menmen mana kike, hīr nīnpi

* 7:15 2Ko 2:9 * 8:1 Ro 15:26 * 8:4 2Ko 9:1-2 * 8:7 1Ko 1:5, 16:1-2 * 8:9 Mt 8:20; Fl 2:6-7 * 8:12 Mk 12:43 * 8:13-14 2Ko 9:12 * 8:15 Eks 16:18

maan au, h̄ir naam ere werek.” Te yi eikaap m̄it han kerek h̄ir pewek auri, te h̄ir nanu werek.

Wok m̄it h̄ir nan̄nen wit Korin nankepi

¹⁶ Hi hat̄ip God h̄irak yaaik. H̄irak k̄ik̄iak han ke Taitas h̄irak hanhan p̄ike kak̄ikaap yi m̄it kar ke haw̄ir hanhan waukepi. ¹⁷ Haw̄ir witiw̄ekhi h̄irak kaknen kakri, te h̄irak kewenhi. Te haw̄ir ap wari han k̄irak au. H̄irekes kises han k̄irak h̄irak hanhan kaknen kakri. ¹⁸ Haiu mamriuwet kiau yinak kaknen kaktike Taitas. M̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me God nerer wit wit menep in, h̄ir newen̄ipi niuk m̄irak nentar h̄irak yaaik kat̄ip m̄it h̄im me God. ¹⁹ H̄ir newen̄ipi niuk m̄irak kerekek au. H̄ir nehimit̄anek h̄irak kakno kaktikewai mamriyan haiu mamriak menmen im mam̄it pewek kerek m̄it miyap̄ir newis̄im men niut̄ip nanwet m̄it enun netenen menmen au, nanwet̄irem. Haiu mamriak menmen im te m̄it h̄ir nanwen̄ipi niuk me God mamriuw̄erem, h̄ir nan̄irtei haiu hanhan mamkaap m̄it nanriakem. ²⁰ Haiu m̄inapen mamkiak han ke m̄it miyap̄ir, te h̄ir nant̄ip enum nant̄ip haiu ap mamwet m̄it enun pewek auri pewek im yap̄irwe kerek m̄it miyap̄ir newis̄im men niut̄ip. Te haiu nepei mari kiau yinak ik kaktikewai mamno heriyai heriyai naanmamre menmen haiu m̄ir̄iakem. ²¹ Haiu han kitet emriak menmen yaaime me ninaan me M̄itik̄i Iuwe God kerekek au. Haiu hanhan m̄it miyap̄ir yap̄irwe h̄ir nan̄irtei haiu m̄ir̄iak menmen yaaime.

²² Te haiu mamriuwet kiau yinak yaaik ik kaknen kaktike m̄it̄ik̄it̄i wik. Haiu nepei han kitet menmen yap̄irwe h̄irak k̄ir̄iakem haiu mertei h̄irak k̄ir̄iakem werek werek. In ek, h̄irak kertei yi yises menmen yaaime me menmen yi ȳir̄iakem, te h̄irak hanhan wis̄enum kaknen kakriak menmen im. ²³ M̄it han nanit̄ihi me Taitas h̄irak keim̄in, yi eiȳit̄ipor h̄irak wariyak̄it̄i kai ketikewa haw̄ir w̄ir̄iak menmen miut̄ip wekepi weriuw̄erem. Me m̄it̄ik̄it̄i wik kerek tatkiterek tatnen yi m̄it, yi eit̄ip m̄it han h̄irak̄it̄i taiu yinak̄it̄i yaaik̄it̄i kerek m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me God (o sios) menep in h̄ir nehimit̄an̄iw̄ek̄it̄i tatnen. M̄it̄ik̄it̄i h̄irak̄it̄i t̄ir̄iak menmen me God t̄ikaap m̄it miyap̄ir teriuw̄erem tat̄ip m̄it miyap̄ir niuk me Krai teriuwe menmen h̄irak̄it̄i t̄ir̄iakem. ²⁴ *Te yi eiteiknor yi han etwen̄inet̄i yi naanmam̄priw̄ek̄it̄i. Yi eir̄iak menmen im te m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik miut̄ip me God heriyai heriyai nan̄irtei yi yaaime yar ke n̄ipaa hi hetporem me yi m̄it miyap̄ir en.

9

H̄im me pewek mamno mamkaap m̄it miyap̄ir neit provins Judia

¹ *Yi nepei yertei me pewek haiu mam̄tiw̄em mamsiuw̄erem mano mamkaap m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik miut̄ip me God neit provins Judia. Te hi ap hewisi t̄iwei nokik hetpiyem au. Kike kerekek. ² Hi hertei yi hanhan yaikaap m̄it miyap̄ir ein, te hi hewen̄ipi niuk mi hat̄ip m̄it miyap̄ir ne God neit provins Masedonia hetpor har ik: “Naiu yinan neit provins Akaia, tito n̄ipaa ein h̄ir nepei nankaap m̄it miyap̄ir neit Judia.” H̄ir nertei yi nepei yaikaap m̄it miyap̄ir en, te menmen im yi ȳir̄iakem h̄iram mekekkyr han k̄ir te h̄ir nanriakem. ³ Hi h̄inapen h̄im yaaime hi nepei hat̄ip m̄it ne yi m̄it em h̄iram m̄ire h̄im wein̄im au. Te hi heriuw̄et kiau yinak Taitas ketike m̄it̄ik̄it̄i wik it tatin̄in tatnen yi m̄it tatkepi yi yaiwis pewek mamno niut̄ip werek werek. ⁴ Haiu han kitet yi eiwis pewek werek werek te hi han kitet maain hi etike m̄it han ne provins Masedonia haiu mamnen mamri, yi ap yewis pewek werek werek au, yi ȳink enuk. Hi ȳink enuk hentar hi hetpor yi nepei yaiwis pewek mamno niut̄ip. Hi ȳink enuk, te yi ȳink enuk. ⁵ Hi han kitet menmen im te hi hitehi taiu yinak̄it̄i it h̄irak̄it̄i tatin̄in tatnen tatkepi yi eiwis pewek mamno niut̄ip werek werek. Maain hi anen etike m̄it ne provins Masedonia, menmen mamwaai werek werek. Mar im h̄ir nan̄irtei yi nepei yises han ki yewis pewek im, te haiu ap mari han ki meriuw̄erem au.

* 8:24 2Ko 7:13-14 * 9:1 2Ko 8:1-7

⁶*Yi han ekitet menmen im. Yi eiwet mīt menmen kike te maain yi eiyīt menmen kike me God. Hīram mar ke mītīk kakmīr ni. Hīrak kakmīr ni kike, hīrak kakīt menmen kike. Hīrak kakmīr ni iuwe, hīrak kakīt menmen yapīrwe. ⁷*Yi mīt miyapīr niutīp niutīp yi eiyinīn han ekitet werek werek menmen me pewek yi eiwet mīt em, te maain yi yairīakem. Yi ap eirīak menmen me pewek eiwisīm eiyīntar mīt han nari han ki yi yīnk enuk au emīt! Yi eirīak menmen im te maain yi han tewenīn pewek mi epei yewetīrem. Menmen im au emīt! God hanhan yi eiwis pewek emno niutīp eiyīntar yi hanhan eikaap mīt eiriuwerem. ⁸ God nepei luwe te hīrak kakweti menmen yaaim heriyai heriyai maminīn menmen yi yetīwem. Hekrit hekrit hīrak naanmīri menmen te yi yetīnen menmen naanempre hīras eiriuwerem, meiyam mamu te yi eikaap mīt miyapīr han eiriuwerem. ⁹*Hīm me God mīt newisīm mekre tīwei Sam hīram matīp mar im:

“Mītīk kerek kises hīm me God hīrak kīkaap mīt enun menmen auri.

Menmen yaaim hīrak kerekyorem hīr han kitetim tipmain tipmain enum eik.”

¹⁰*Hīm im yaaim mentar God kerek kewet mīt wit (o rais) yehes hīr nanmīr te hīr nanīt menmen meriuwerem, hīrak kakweti menmen marim, hīrak kaknīpem yapīrwe te yi eikaap mīt miyapīr han eiriuwerem yapīrwe enum yapīrwe. ¹¹*God kakweti menmen yapīrwe heriyai heriyai te yi eikaap mīt miyapīr han ne God eiriuwerem yapīrwe. Te maain haiu mamnen mamīt pewek yi yewisīm men niutīp, haiu meiyīm mamno mamwet mīt han em, hīr nanwenīpi niuk me God me menmen yi yerekyorem.

¹²*Menmen im yaaim yi eirīakem hīram mamkaap mīt miyapīr ne God kerek ap netenen menmen au hīram mamkepi keremem au. Hīram mamnīpi hīr han yaaik nanwenīpi niuk me God nanriuwerem. ¹³ Menmen im yaaim yi yairīak ni yinan em hīram mamteiknor yi yises hīm me God werek werek yi yewepyapīr hīm me Krais. Hīr nanīr pewek yi yaitīwem mamtike mīt han en, hīr nanwenīpi niuk me God nanriuwerem.

¹⁴Te maain hīr hanhan nanri hīr nantike God hīrak kakīkepi naanmamri kakīntar hīrak kerekyi han te yi yīrīak menmen im yekepi yeriuwerem. ¹⁵ Haiu emtīp God hīrak yaaik kentar menmen yaaim hīrak kewetaiyem. Menmen im haiu ap te mamtīp hīram yaaim markeik? Au, hīrak yaaik wetpen enuk kepeit kentar presen ik hīrak Jisas Krais God Nīkan kīrak kerekek hīrak kewetaiyek.

10

Pol kewenīn hīm enum me mīt hīr natīp aposel hīr enun

¹*Hi Pol hīrekes hi hanhan hekekyi han ki yi han kitet menmen Krais kīrīakem. Hīrak kewenīn han kīrak me menmen, hīrak kīrīak menmen han yaaik ketike mīt. Mīt han nekre nīmīn ne yi mīt hīr natīp me hi nar ik. Hīr natīp, “Wī kerek hīrak kau ketikewai, hīrak kewenīn han kīrak katīp hīm yaaik ketikewai, te maain hīrak keit wit hak, hīrak kewisai tīwei kenai ketpai hīm manp me menmen.” Te in ek hi hitihi hīm manp. ²*Maain wī hi anen ari, yi ap yenīpa me menmen im te hi ani har ke hi ane mīt han en natīp haiu mīt in mises menmen enum me tī mīrīak menmen mīkaap mīt meriuwerem. ³ Haiu ap mises menmen me tī mīrak menmen au. Haiu mau tī mīrīak menmen te haiu ap mīrīak menmen me God meriuwe menmen mīt ne tī hīr nisesim au.

⁴*Menmen yapīrwe haiu metenenim mīrīak menmen me God meriuwerem, hīram ap menmen me tī au. Haiu metenen menmen iuwe me God hīram mekepai haiu maminīn menmen enum me Seten mewenīn han ke mīt ap nises hīm me God. (Menmen iuwe me God hīram mar ke nopen ketike hīne, yipo henmik kerek mīt hīr netenenim nen newen paaik nen netike mīt nenepan.) ⁵ Menmen iuwe me God haiu metenenim hīram minīn hīm enum me tī mīt hīr nisesim, o menmen hīr han kitetim minīn mewenīn han kīr te hīr ap nertei God au. Meriuwe menmen iuwe me God haiu metenenim, haiu mari

* 9:6 Pro 11:24; 22:9 * 9:7 Ro 12:8 * 9:9 Sam 112:9 * 9:10 Ais 55:10; Hos 10:12 * 9:11 2Ko 1:11, 4:15
* 9:12 2Ko 8:14 * 10:1 1Ko 2:3 * 10:2 1Ko 4:21 * 10:4 Ef 6:13-17

menmen yapirwe mekre han ke mit hiram mamises him me Krai. ⁶* Haiu memerir yi mit miyapir en, yi eiweikin han eiyises him me God werék werék. Yi eiyises God werék werék nepei au, haiu mamriak menmen enum me mit hir ninapen nanimtau him me God haiu mamrekyor enum emrerim.

⁷ Yi mit han kitet yar ik: “Karkeik te Pol hirak mitik God kehimitanek kewepyapir him mirak hirak ap kertei katip him iuwe?” Mit han nau nekri yi mit en, kerek natip Krai kehimitenor hir natip mit him mirak, hir han ekitet menmen im. Mar ke hir ne Krai, haiu mit in haiu ne Krai. ⁸* Mitik Iuwe Krai kewisai haiu mekrehir kirak, haiu mirak menmen im mamkepi yi eiyisesik werék werék, haiu ap te mamriwaank au. Te hi hewenipi niuk me haiu hiras me menmen haiu miriakem, hi ap yink enuk au. Hi han yaaik. ⁹ Hi hinapen yi han kitet hi hanhan hewisi twei ik henipi yi yineina weinin au emit! ¹⁰ Hi hinapen yi han kitet menmen marim me hi hentar hi hertei mit han en hir natip me hi nar ik: “Pol kewisai him iuwe mau twei hirak kesiuwaiyek kari han kaiu keriuwerék, te hirak kerp kekrai ketin ke ninin, hirak kineinai ketpai him manp au. Him mirak hiram menmen weinim.” ¹¹* Mit han en natip nar ik hir han ekitet him me hi hetpiyem. Menmen haiu mewisiyem mau twei ik metpiyem meriuwerék me wi haiu mepu yaninin, hiram him keremem haiu mamnen mamri haiu mamriakem.

¹²* Haiu ninapen han kitet haiu mar ke mit en o haiu mehimitenai haiu mire mit en kerek newenipi niuk mir natip mit han em. Mit narik hir hiras nehimitan menmen hir han kitet hiram yaaim, hir nir menmen hir hiras niutip niutip nriakem te hir han kitet hir yaain. Mit nar ik hir enun netaritari. ¹³* Te haiu mit ap mamwenipi niuk maiu mar ke hir mit en nriakem au. Haiu mamwenipi niuk maiu me menmen God kehimitenai haiu miriakem. Menmen hirak kehimitenai haiu miriakem, hiram nepei man miuni yi mit. ¹⁴ Haiu ap minin menmen God kehimitenai haiu miriakem au. Haiu minin man metpi him yaaim me Krai, te in ek haiu mewenipi niuk mai haiu minin naanmpri. ¹⁵* Haiu ap minin menmen God kehimitenai haiu miriakem, te haiu mamwenipi niuk maiu me menmen mit han hir nepei nriakem au. Haiu han kitet menmen mar ik. Haiu han kitet yi yayises him me God wisenum te yi eikepai haiu emriak menmen wisenum kerek God kehimitenai haiu emriakem. ¹⁶* Yi yairiak menmen mamir im te haiu mamnaiwiri mamno mamtip mit miyapir him yaaim me Krai mamit wit ham yaninin mit newi. Te haiu ap mamnaaiwir menmen God kehimitenaiyem haiu mamriakem au. Haiu ap mamwepyapir him me God meit wit hak kerek mitik hak kinin kan nepei kiriakem, te haiu mamri menmen mirak haiu mamwenipi niuk maiu mamriuerem au. ¹⁷* Him em God Jeremaia kewisim mau twei, hiram matip mar im: “Mit kerek hir hanhan nanwenipi hiras me menmen, hir nanwenipi Mitik Iuwe God kerek ek me menmen im. Hir hiras au emit!” ¹⁸* Him im yaaim, te haiu mertei mit kerek newenipi niuk mir me hiras keriyen, God ap kaktip hir mit iuwe au. Hiram menmen weinim. God hirekes kakwenipi niuk me mit, hir keriyen niuk mir iuwe. Te haiu mit aposel ap te nanwenipi niuk maiu haiu iuwe au.

11

Pol kewepyapir menmen enum mit enun kerek natip hir hiras aposel hir nriakem

¹ Hi hanhan yi eiwisa hi hatip him kemipin kike hewenipi niuk mai. Hi hertei yi yinapen te yi eiwisa. ²* God hirak hanhan kakihimitan mit miyapir hir nriak, te mar im hi Pol hi han kiteti yi mit miyapir en. Hi nepei hehimiteni yi eiyit mitik kiutip yi eitikerek eiyu niutip, niuk me mitik ik hirak Krai. Hi hanhan ariuweti yi eino Krai eiyir ke mite nihan yaaip ap wawaai wetike mitik wen au. ³* In ek, hi han kitet me manpen nipaa hirak enuk kewisesik kari han ke mite Ip. Hi hinapen him enum me mit

* 10:6 2Ko 2:9 * 10:8 2Ko 12:6, 13:10 * 10:11 2Ko 13:2, 10 * 10:12 2Ko 3:1, 5:12 * 10:13 Ro 12:3 * 10:15 Ro 15:20 * 10:16 Ap 19:21 * 10:17 1Ko 1:31 * 10:18 1Ko 4:4-5 * 11:2 Ef 5:26-27 * 11:3 Jen 3:4, 13

natip h̄ir aposel h̄iram mamri han ki mamriwaank, te yi ap eiyises Kraiſ werek werek han ekitetik kerekek. ⁴*Hi h̄inaain hentar menmen im. Mit̄ik hak kaknen kak̄t̄pi h̄im ham me Jisas ham em, h̄im im h̄iram ap h̄im haiu metpiyem me Jisas au. Mar im yi eiȳit̄ h̄im̄in hak, ap God H̄im̄in Yaaik kerek n̄ipaa yi yet̄iw̄ek kekre han ki au. Yi yemtau h̄im ham yi yisesim, h̄iram ap h̄im n̄ipaa yi yemtewem yisesim au. Mit̄ik kar ik h̄irak kaknen kaku n̄im̄in ke yi mit̄, yi han yaaik eiwiſik kakriakem keremem.

⁵*Mit̄ in yi han kitet h̄ir aposel yaain kerek netpi me hi ap aposel h̄ir nemitip̄in. H̄ir nemitip̄in nentar hi han kitet hi yaaik hin̄in mit̄ aposel ni ein kerek netpi h̄ir yaain iuwe. H̄ir nesiuwau h̄im natip̄ yi mit̄ hi mit̄ik enuk wein̄ik. ⁶*Hi ap atip̄ h̄im mei yaaim, te hi hari han ke mit̄ heriuwerem har ke h̄ir mit̄ aposel han en n̄ir̄akem au. H̄ir natip̄ werek werek me menmen im, te hi hertei menmen yap̄rwe me God werek werek. H̄ir au. N̄ipaa haiu men haiu meteikni haiu mertei iuwe menmen me God iuwe meriuwe menmen yap̄rwe haiu m̄ir̄akem yi ȳirem.

⁷*Yi han kitet hi herekyi menmen enum a? Yi han kitet hi mit̄ik enuk wein̄ik hentar hi hatip̄ mit̄ miyap̄r h̄im me God, te hi ap hari pewek mi mererim a? Hi naanm̄ire h̄irekes. Hi ap hises menmen har ke aposel han n̄ir̄akem nari pewek mi mererim te yi han kitet hi herekyi enum a? ⁸*Hi hau hetikewi h̄ir̄ak menmen, mit̄ miyap̄r ne weiw̄ik me God nerer wit wit ne provins Masedonia neweto pewek. Mar im hi hari menmen m̄ir̄ wein̄im. ⁹*N̄ipaa hi hau hetikewi h̄ir̄ak menmen, w̄i kerek menmen mai h̄iram epei au mesi, hi ap hitihi ari han ki me menmen o pewek au. Nai yinan neit provins Masedonia nan neweto menmen yap̄rwe hi hanhan em. Me menmen yap̄rwe n̄ipaa ere in hi ap hitihiyem enipi yi han enuk yeriuerem au. Maain hi ar̄akem mam̄r ek. ¹⁰*H̄im yaaim me Kraiſ mau mekre han kaiu, te hi hetpi werek. Ap mit̄ik kei kiut̄ip̄ h̄irak kakweik̄in han kai hi hewen̄ipi niuk me hi h̄irekes me menmen me pewek hi hisesim h̄ir̄akem heit provins ki Akaia. ¹¹Hi henmak te hi hatip̄ har ik a? Yi han kitet hi ap hanhan heriuwi a? Taauye! God kertei han kai hi hanhani.

¹²Hi tewen ehises menmen im n̄ipaa hi h̄ir̄akem te hi ewepyap̄r mit̄ aposel enun kerek natip̄ h̄ir n̄ir̄ak menmen yaaim nar ke haiu mit̄ aposel haiu m̄ir̄akem. H̄ir newen̄ipi niuk m̄ir̄ h̄iras nerp ninaan me mit̄ natip̄ h̄ir n̄ir̄ak menmen haiu m̄ir̄akem te hi hanhan menmen hi hisesim mamwepyap̄r h̄ir enun newisesik, h̄ir h̄im m̄ir̄ wein̄im. ¹³*H̄ir ap mit̄ aposel au. H̄ir mit̄ enun newisesik. H̄ir newisesik me menmen h̄ir n̄ir̄akem h̄ir n̄isaw̄in han k̄ir h̄ir nari han ke mit̄ miyap̄r te h̄ir n̄iri h̄ir natip̄, “H̄ir mit̄ yaain aposel ne Kraiſ.” ¹⁴Yi han kekrit eiriuerem au em̄it! H̄iram menmen wein̄im. Haiu mertei Seten h̄irekes k̄isaw̄in han k̄irak kari han ke mit̄ h̄ir han kitet h̄irak ensel yaaik ke God. ¹⁵Haiu mertei Seten k̄ir̄ak menmen im te haiu ap han kekrit me mit̄ kerek nises menmen m̄ir̄ak. H̄ir nises Seten h̄ir n̄isaw̄in han k̄ir nari han ke mit̄ te h̄ir natip̄ h̄ir mit̄ yaain n̄ir̄ak menmen yaaim. H̄iram menmen wein̄im. Maain God kakrekryor enum me menmen enum h̄ir n̄ir̄akem.

W̄i Pol k̄ir̄ak menmen me God menmen enum yap̄rwe mewanke

¹⁶*Hi p̄ike hetpi heteipim. Hi h̄inapen yi han kitet hi mit̄ik enuk hetaritari. Yi han kitet hi mit̄ik enuk hetaritari yi eiwiſa hi hewen̄ipi niuk mai kike me menmen. ¹⁷Hi ap hatip̄ har ke mit̄ik kises Kraiſ ketpim, te hi tewen hetpi h̄im im e. Hi hatip̄ har ke mit̄ aposel in h̄ir nenwen̄ipi niuk m̄ir̄ te hi hatip̄ h̄im manp hewen̄ipi niuk mai. ¹⁸Mit̄ yap̄rwe aposel en h̄ir newen̄ipi niuk m̄ir̄ me menmen h̄ir n̄ir̄akem neit t̄i ik te hi ehises menmen h̄ir n̄ir̄akem hi awen̄ipi niuk mai. ¹⁹Yi mit̄ yi han kitet yi yertei menmen yap̄rwe te yi han yaaik yemtau h̄im enum mit̄ enun netaritari netpiyem a? ²⁰Yi yewis mit̄ aposel en nemip̄in kerek h̄ir nari han ki yi yises h̄im m̄ir̄ yar ke mit̄ nekre winak enuk nises h̄im me gavman. Yi yewisi neit menmen mi yap̄rwe nepei au mesi, nari han

* 11:4 Ga 1:8-9 * 11:5 1Ko 15:10; 2Ko 12:11; Ga 2:6 * 11:6 1Ko 2:1, 13; Ef 3:4 * 11:7 1Ko 9:12, 18 * 11:8 Fl 4:15-18 * 11:9 2Ko 12:13 * 11:10 1Ko 9:15 * 11:13 2Ko 2:17; Fl 3:2 * 11:16 2Ko 12:6

ki me h̄im m̄ir h̄ir netpi newisesiyek, h̄ir newen̄ipi niuk m̄ir nin̄in naanm̄ipri, h̄ir new̄ir his nenep ninaan mi. ²¹ Yi yewisi h̄ir nerekyi menmen enum mar im te hi ȳink enuk hetpi menmen im. N̄ipaa haiu man mau metikewi haiu m̄inaain m̄ir̄iak menmen mar h̄ir n̄ir̄iakem me yi m̄it. M̄it hanhan nanwen̄ipi niuk m̄ir me menmen h̄ir n̄ir̄iakem, hi ewen̄ipi niuk mai etikeri. In ek, hi tewen at̄ip har ke m̄it̄ik enuk ketaritari ap kises God hi hewen̄ipi niuk mai.

²² *H̄ir m̄it aposel nemip̄in nat̄ip h̄ir m̄it H̄ibru ne weiw̄ik me Isrel a? Hi m̄it̄ik H̄ibru ke weiw̄ik me Isrel har ke h̄ir m̄it en. H̄ir nat̄ip h̄ir nepenyerer ne maam n̄ipu Ebrahim a? Hi nepenyek ke maam n̄ipu Ebrahim har ke h̄ir m̄it en. ²³ *H̄ir nat̄ip h̄ir wok m̄it ne Krai a? In ek hi p̄ike hat̄ip har ke m̄it̄ik enuk ketaritari ap kises Krai werek werek. Hi h̄ir̄iak menmen me Krai hi hin̄ini heriuwerem. Hi h̄ir̄iak menmen hi hin̄ini, te menmen im hi are etpiyem mamteikni hi h̄ir̄iak menmen iuwe me Krai te m̄it han nerekyo enum. Hi nepei hen hekre w̄inak enuk ke gavman hi hin̄ini hen yap̄irwe hentar hi hat̄ip m̄it h̄im yaaim me God. M̄it neiyep neriuwe waai yap̄irwe te hi hin̄ini hentar hi hat̄ip m̄it h̄im yaaim me God. Menep hi hahi yap̄irwe te yi han kitet m̄it aposel en nemip̄in h̄ir nin̄ina a? ²⁴ *Hi wen heteikni hi hin̄ini. M̄it iuwe ne gavman ne Isrel h̄ir netauhis nar h̄isp̄inak (5) h̄ir n̄iwaai n̄ip̄in neiyep mar 39 nentar hi hat̄ip m̄it h̄im me Krai. ²⁵ *M̄it iuwe ne gavman ne Rom h̄ir netauhis mar wikak h̄ir n̄iwaai n̄ip̄in neiyep neriuwerek nentar hi hat̄ip m̄it h̄im me Krai. W̄i ham m̄it netauhis new̄ir nan neiyep menep hi hahi henterim. N̄ipaa hi hau sip mar wikak, h̄iram men wan ke n̄im̄in mewep haiu meniuwe menterer t̄ipar. N̄ipaa me w̄i im hi heniuwe henterer wan he h̄inkewi ere wanewik ere p̄ike h̄inkewi. ²⁶ *W̄i yap̄irwe hi hitet yayiwe hen ein ein, mani m̄iniu menep h̄iram mamiyep hi hahi, m̄it enun nekint̄ip menmen h̄ir n̄isaw̄in newenanaan naniyep nankint̄ip menmen mai. M̄it ne weiw̄ik mai me Isrel h̄ir hanhan naniyep hi hahi, m̄it han ap ne weiw̄ik me Isrel h̄ir hanhan naniyep. Hi heit wit, m̄it, hanhan naniyep hi hahi. Hi heit yaank wein̄ik menmen eim sk miyak h̄iram menep mamiyep. Hi heit wan ke n̄im̄in menep wan kis̄sau yip̄ir hi hahi. M̄it han nemip̄in h̄ir nat̄ip h̄ir nai yinan ne Krai menep h̄ir nerewaank menmen hi h̄ir̄iakem. ²⁷ *Hi h̄ir̄iak menmen iuwe ere his h̄it nanam̄ir meiyewo. W̄itaan yap̄irwe, hi ap h̄iwaai au, hi hepu hitahi God menmen. W̄i ham hi n̄in̄p̄i meiyewo hentar hi ap heit menmen mei au, o t̄ipar mei te hi ah̄im au. W̄i yap̄irwe hi ap heit menmen werek te hi ah̄im, hi n̄ime meiyap iuwe hi heperper, hi ap hetenen klos te hi h̄iwap̄in ȳink kai heriuwerem werek werek au.

²⁸ *Menmen im keremem meteikni hi h̄ir̄iak menmen iuwe me God hin̄in m̄it aposel nemip̄in au. Hekrit hekrit hi han kitet m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik miut̄ip me God nerer wit wit h̄ir nepu werek werek o au. ²⁹ *Nai yinan ne Krai, h̄ir n̄ir̄iak menmen enum, te hi herteiyem hi hanhani. W̄i ham m̄it̄ik hak kari han ke m̄it̄ik hak, te h̄irak k̄ir̄iak menmen enum, hi han enuk heriuwe m̄it̄ik kerek kari han k̄irak.

³⁰ *Hi ewen̄ipi niuk mai me menmen te hi awen̄ipi niuk mai me menmen mamteik̄in m̄it hi ap hepu werek werek au, menmen enum yap̄irwe merewaank. ³¹ *God kerek h̄irak Haai ke M̄it̄ik Iuwe Jisas Krai, h̄irak niuk m̄irak iuwe mamu tipmain tipmain enum eik, h̄irak kertei hi ap hewisesik au. Hi h̄ir̄iak menmen m̄irak iuwe. ³² *N̄ipaa w̄i hi hepu wit Damaskas, m̄it̄ik gavman ke m̄it̄ik iuwe King Aretas, h̄irak k̄inat m̄it h̄ir nan̄ino naanmamre ya weip̄ir ke n̄iwa mewek̄in wit k̄ir h̄ir nemeriyau hi anen, te h̄ir nantauh̄is nanwisa ekre w̄inak enuk. ³³ H̄ir nantauh̄is nanwisa ekre w̄inak enuk, te nai han yinan ne Krai h̄ir newisa hekre wapnake o basket iuwe, h̄ir nen n̄iwa kewek̄in wit, h̄ir n̄inaaiw̄ir waai hi hekiuwe ere hiun t̄i heik kesikekre enuk te hi hetpaan h̄inaaiw̄ir̄ek hi h̄ir̄ir hen.

* 11:22 Fl 3:5 * 11:23 Ap 16:23; 1Ko 15:10 * 11:24 Diu 25:3 * 11:25 Ap 16:22, 14:19 * 11:26 Ap 9:23, 14:5
 * 11:27 1Ko 4:11; 2Ko 6:5 * 11:28 Ap 20:18-21, 31 * 11:29 1Ko 9:22 * 11:30 2Ko 12:5 * 11:31 2Ko 1:23
 * 11:32 Ap 9:23-25

12

Pol kityak k̄r menmen God keteikniwekem

¹ Hi wen awen̄pi niuk mai. Hi hertei menmen im ap mekepai God kakt̄p haiu yaain, te hi wen hetpi menmen hi h̄tyak h̄rem metike menmen misaw̄n Mit̄ik Iuwe Krai kewepayap̄rem. ² N̄ipaa ein 14 tito God ketauhis hi ke Krai, h̄rak keriya hi hen hetikerek wen wit k̄rak Heven. Hi hep̄itari hi ȳnk kai ken o h̄m̄n kerek h̄rak k̄naaw̄r ȳnk kai ken. God kerek h̄rak kertei. ³ Hi hetpi heteipim. Hi hep̄itari hi ȳnk kai ken o h̄m̄n kerek ken. God kerek h̄rak kertei. ⁴ Hi heit wit ke God, hi hemtau menmen hi ap te hetpiyem heriuwe h̄m̄ mai. God ap kewisa hi hewepyap̄rem hat̄p mit̄ em. ⁵ *Menmen im hi h̄rem h̄ram menmen yaaim te hi awen̄pi niuk mai menterim. Te hi au h̄napen. Hi hanhan awen̄pi niuk mai me menmen meteik̄n hi ap hepu werek werek au, menmen enum yap̄rwe merewaank, te hi mit̄ik enuk wein̄k, God kerek h̄rak Iuwe.

⁶ *Hi hanhan awen̄pi niuk mai hentar menmen hi h̄rem hi ap mit̄ik enuk hetaritari au. Hi h̄rem. Hi ap hewisesik au. Te hi h̄napen hewen̄pi niuk mai te yi mit̄ ap han ekitet hi mit̄ik iuwe henterim. Au, hi hanhan yi han ekitet menmen hi h̄riakem, menmen hi hetpiyem, te yi yerteiya hi mit̄ik yaaik o au.

Pol kat̄p me menmen mewaank ȳnk k̄rak

⁷ *Menmen im yap̄rwe God keteiknewem meit wit k̄rak, h̄ram menmen yaaim iuwe. God h̄rak k̄napen hi ewen̄pi niuk mai menterim, te h̄rak kewis Seten h̄rak kesiuwe menmen man mekre ȳnk kai menipa hi h̄nap, te hi ap hanhan ewen̄pi niuk mai. ⁸ Hi hitehi God wikak te h̄rak kak̄kepa k̄k̄p̄r menmen enum im mekre ȳnk kai h̄ram mamnop̄n. ⁹ *Hi hit̄wekhiyem wikak h̄rak ketpo wikak kar ik: “Au hi ah̄p̄rem h̄ram emnop̄n au. Hi ahu atikewit te h̄ram werek. Mit̄ kerek h̄r ap manpenun neit, menmen mai iuwe mekepi meteik̄n mit̄ em.” Te in ek, hi ap han enuk heriuwerem au. Hi han yaaik hewen̄pi niuk mai me menmen yap̄rwe enum merewaank, te menmen iuwe me Krai mamu mam̄kra. ¹⁰ Hi hertei menmen im hi h̄riakem h̄ram mamwen̄pi niuk me Krai, te hi ap han enuk hi ap manpenuk, o mit̄ h̄r nerekyo enum o h̄r nerewaank, o menmen enum man meiyep te hi hau werek werek au, h̄ram menmen wein̄m. Hi ap han enuk hentar hi hertei w̄ menmen im mamnen mamnipa hi ap manpenuk, Krai kak̄kepa hi eh̄t menmen m̄rak iuwe hi ahu werek werek.

Pol hanhan k̄kaap mit̄ ne Korin nanises h̄m̄ me God werek werek

¹¹ *Hi nepei hat̄p h̄re mit̄ik enuk ketaritari hi hewen̄pi niuk mai. Hi h̄napen te yi yenipa hi h̄riakem hentar yi ap yewen̄pi niuk mai yat̄p mit̄ han hi mit̄ik yaaik aposel au. Hi h̄re mit̄ik wein̄k te mit̄ aposel han kerek yi yat̄p h̄r yaain, h̄r ap nin̄na me menmen miut̄p au. ¹² *Menmen h̄ram meteik̄n hi h̄re mit̄ik yaaik aposel, hi henip han kai tokik me menmen enum man meiyep, hi h̄riakem n̄m̄n ke yi mit̄ miyap̄r en. Menmen hi h̄riakem heteikniyem h̄ram mar im. Hi h̄riak menmen heriyai heriyai meteik̄n menmen God k̄riakem te mit̄ h̄r n̄rem h̄r han kekrit kekrit neriuwerem n̄r menmen iuwe me God. ¹³ *Mit̄ miyap̄r ne weiw̄k miut̄p me God nerer wit wit h̄r nepei neit menmen mekam hi ap hewetiyem a? Menmen im miut̄p. Hi ap hitihi yi naanemprau me menmen o win̄ak au. Yi han kitet menmen im h̄ram enum te yi ap han kitet menmen enum im hi nepei herekiyem hentar hi h̄riak menmen yap̄rwe hekepi heriuwerem.

¹⁴ *In ek hi hanhan anen ari meiyam wikak, te hi ap ari menmen me yi mit̄ eikepa eiriuerem au. Hi h̄napen menmen mi au. Hi hanhan yi mit̄ miyap̄r keriyen eiyises Krai werek werek kerek. N̄kerek h̄r ap neit menmen naanm̄re miye haai neriuwerek au. Miye haai h̄r neit menmen naanm̄pre n̄kerek neriuwerem. Hi h̄re

* 12:5 2Ko 11:30 * 12:6 2Ko 10:8, 11:16 * 12:7 Jop 2:6 * 12:9 Fl 4:11-13 * 12:11 2Ko 11:5 * 12:12 Ro 15:19 * 12:13 2Ko 11:9 * 12:14 2Ko 13:1

haai ki me menmen me Krai, yi yire n̄kerek nai te hi ap eh̄t menmen mi au em̄t!
 15 *Hi han yaaik w̄senuk hi hew̄r menmen mai yap̄rwe, hi h̄r̄rak menmen iuwe ere hi hahi, te hi akaap yi m̄t miyap̄r h̄m̄n ki. Hi hanhan iuwe akepi, te maain yi hanhana kike em̄rim a?

16 M̄t han ne yi m̄t h̄r nat̄p nar ik: “O, h̄ram h̄m yaaim. H̄rak ap kari menmen maiu haiu merteyek au. Te Pol h̄rak m̄t̄ik enuk kewisesik kari han kaiu kin̄nai keriuwe h̄m m̄rak kar ke m̄t̄ik kari han ke miyak keriuwe menmen mau t̄rpe.” 17 Yi eiȳt̄po hi h̄r̄rakem harkeik a? Hi hewisesiyek hari menmen mi heriuwe m̄t̄ik̄t hi heriuwetet tan t̄ri a? Taauye! 18 *Hi hitehi Taitas h̄m manp te h̄rak kaknen kakri. Hi heriuwetek h̄rak kaknen kaktike kaiu yinak hak ik. Taitas h̄rak kewisesik kari menmen mi o au a? Au. H̄rak ketikewa haw̄r ap wises menmen m̄p̄ram au a? Yi han ekitet menmen im werek werek!

19 Hi han kitet yi yekine t̄wei im yi han kitet haiu mewisi t̄wei im mamri han ki, te yi han kitet haiu yain a? Auye! Naiu yinan yaain, haiu m̄t ne Krai, God k̄rai haiu metpi menmen im. Haiu mewisi h̄m mekre t̄wei im keremem, h̄ram mamkepi yi eiyises h̄m me God werek werek. 20 *Haiu mewisi t̄wei im mentar menmen im. Hi han kitet yap̄rwe me menmen im. Hi h̄napen maain hi anen ari yi m̄t ap yises menmen mar ke hi hanhan yi yisesim, te yi einapen menmen maain hi ehisesim akepi ariuerem. Hi han kitet hi anen ari yi yainehan me menmen, yi hemkre menepam me menmen, yi han enuk me menmen, yi yenke yewep p̄nan nen in nen ein, yi eisiuwe ni yinan h̄m enum, yi eiȳt̄pepan yayisesan me menmen, yi paan tokik, yi ap yekiyau yau han kiut̄p au, yi yises menmen heriyai heriyai. 21 *Hi han kitet maain hi anen ari, God h̄rak kaknipa hi ȳnk enuk ah̄rp n̄naan mi, hi han tewen̄n m̄t kerek hi ap̄ri en̄nop̄n enkeip̄n m̄t miyap̄r ne weiw̄k miut̄p me God en. Hi ap̄ri entar h̄r n̄r̄rak menmen enum h̄r ap neweik̄n sip newet menmen enum mar im. H̄r nises menmen enum, h̄r netike miyap̄r h̄r nariyanhis newen̄nem, h̄r han k̄r kekrit kekrit me menmen enum heriyai heriyai. Te hi h̄napen ah̄r m̄t miyap̄r nar ik.

13

Pol kat̄p m̄t miyap̄r ne Korin h̄r naanempre menmen h̄r nisesim

1 *In ek hi anen ari meiyam wikak. M̄t han ne yi m̄t h̄r hanhan nansiuwe n̄r yinan h̄m enum, yi eiyises menmen h̄m me God ketpim me menmen im. M̄t̄ik̄t wik o wikak h̄rak̄t tatwenhi me menmen im m̄t h̄r nanwepyap̄rem. 2 Hi hanhan hat̄p yi m̄t miyap̄r n̄paa yi ȳr̄rak menmen enum yetike yi m̄t han en. N̄paa hi hepu hetikewi meiyam wik, hi hetpi h̄m manp me menmen. In ek hi wen hepu yan̄m̄n hi hetpi heteipim. Maain hi p̄ke anen ari, hi ap ewis m̄t̄ik̄t kei kiut̄p h̄rak kau wein̄m kerek n̄paa h̄rak k̄r̄rak menmen enum ap keweik̄n sip kewet̄wem au. Hi arekyi enum entar yi hanhan hi ateikni menmen iuwe me Krai mewa. 3 Maain hi anen, yi eiȳr̄tei werek werek hi hekreh̄r ke Krai. Hi skelim yi m̄t me menmen yi ȳr̄rakem. Menmen me Krai h̄ram ap menmen kike te yi eiyin̄nem. Au, h̄ram menmen iuwe mamriwaank me menmen enum yi yisesim. 4 *N̄paa Krai h̄rak keweik̄n kar ke haiu m̄t, te m̄t net̄wekhis newenkekik kau nu tentarak̄t h̄rak kaa. Te in ek God kewet̄wek menmen m̄rak iuwe m̄k̄tak h̄rak p̄ke kekrit kepu. Haiu metike Krai haiu mau niut̄p haiu ap m̄t iuwe au. Te God kak̄kepai kakriuwe menmen m̄rak iuwe, te maain haiu mamnen, haiu mamwepyap̄r menmen im iuwe n̄m̄n ke yi m̄t en me w̄ haiu skelim yi m̄t me menmen.

5 *Yi han ekitet h̄ras te yi eiȳr̄tei werek werek yi yises h̄m yaaim me Krai mekre han ki o au. Yi han ekitet h̄ras. Yi ap yertei Krai Jisas h̄rak au kekre han ki a? Yi yisesik werek werek h̄rak kau kekre han ki, o au en, taau! 6 Hi han kitet yi yertei Krai Jisas kau

* 12:15 Fl 2:17 * 12:18 2Ko 8:6, 16-18 * 12:20 2Ko 2:1-4 * 12:21 2Ko 13:2 * 13:1 2Ko 12:14; Mt 18:16; 1Ti 5:19 * 13:4 Fl 2:7-8 * 13:5 1Ko 11:28

kekre han kaiu. Haiu ap mit enun mewisesik au. ⁷ Haiu mitehi God h̄rak kak̄kepi yi ap eir̄iak menmen enum eiyisesim au em̄it! Haiu ap mit̄iwekhi me menmen im te mit̄ nan̄rte menmen iuwe me God haiu mamrekyiem mamriwaank mamriuwerem, te mit̄ nan̄rte God kehimitenei haiu mit̄ aposel. Menmen im au, h̄r han ekitet haiu mit̄ enun wein̄in, h̄ram menmen wein̄im. Haiu hanhan yi eir̄iak menmen yaaim eiyises keremem. ⁸* Yi yertei haiu mit̄ ap mamr̄iak menmen mamremir h̄im yaaim au. Haiu emr̄iak menmen keremem h̄ram mamkaap h̄im yaaim. ⁹ Yi yises h̄im me Kraiis werek werek, haiu han yaaik ap mamteik̄in mit̄ menmen maiu iuwe me God mam̄iwaank menmen enum mit̄ nisesim. Te h̄r han kitet haiu mit̄ enun wein̄in, h̄ram werek. Hekrit hekrit haiu mitehi God kak̄kepi te yi eiyises h̄im m̄rak werek werek. ¹⁰* God keweto menmen m̄rak iuwe hi skelim mit̄ miyap̄r ne weiw̄ik me God neriuwerem, te hi h̄napen hariwaank yi mit̄ miyap̄r en ariuwerem au em̄it! Te yi eiyin̄in eiyises h̄im mai werek werek mau t̄iwei ik me w̄i hi wen heit yan̄im̄in. Yi eiweik̄in sip eiwet menmen enum, te maain hi anen ari hi ap ariwaank ariuwe menmen mai iuwe me God au. Hi akepi yi eiyu werek eiriuwerem keriyen.

H̄im ham kike m̄karu

¹¹* Naiu yinan, in ek haiu meremir h̄im metpi yi yaain. Yi eiweik̄in sip eiwet menmen enum eiyises menmen yaaim keremem. Yi eiȳim̄tau h̄im hi hetpiyem mau t̄iwei ik yi eiyisesim. Yi eikepan yi eiyu han kiut̄ip yi eikiyan eiyu eiȳit, te God kerek h̄rak han tewen̄inai kekepai haiu mamu werek werek, h̄rak kaku kaktikewi.

¹²* Yi mit̄ miyap̄r ne God en, yi eiketanhis eitike ni yinan eiȳitpor h̄r yaain.

¹³ Mit̄ miyap̄r ne weiw̄ik miut̄ip me God in h̄r netpi yi yaain.

¹⁴ Hi hanhan Mit̄ik Iuwe Jisas Kraiis h̄rak kakrekyi menmen yaaim, God h̄rak han tewen̄ini, God H̄im̄in Yaaik h̄rak kaktikewi kaku kak̄kre han ki.

Mep̄r keremem

Tⁱwei Pol Kewisik Ken Mⁱt Ne Galesia**Menmen me tⁱwei ik**

Pol kewepyapⁱr menmen mau mekre han kⁱrak 1:1-10

Pol naanmⁱpre hⁱrekes me hⁱrak keit eniuk iuwe aposel 1:12-2:21

Hⁱm me menmen yaaim God kerek^yeyem 3:1-4:31

Menmen mⁱt ne weiwⁱk me God hⁱr nanisesim enentar hⁱr epei nⁱnaaiwⁱr menmen enum 5:1-6:10

Pol katⁱp mⁱt ne Galesia hⁱm mⁱkaru 6:11-18

¹ *Hi aposel Pol. Mⁱt hⁱr netpo neriuweta hi hatⁱp mⁱt hⁱm me God au. God ap katⁱp mⁱtⁱk hak hⁱrak kehimitena hi hatⁱp mⁱt hⁱm mⁱrak yaaim. Jisas Krai kerek ketike God Haai kerek nⁱpaa hⁱrak kⁱkⁱak Jisas nⁱpaa kaa ek, hⁱrakⁱt keretet tehimitena hi hⁱre aposel hi hatⁱp mⁱt hⁱm yaaim me God. ² Hi Pol hetike mⁱt nai in kerek haiu mⁱrⁱak menmen miutⁱp, haiu matⁱp yi mⁱt ne weiwⁱk me God yerer wit wit yau provins Galesia, yi yaain. Hi Pol hesiuwe tⁱwei ik ken yi mⁱt en.

³ *Hi hanhan God Haai kiau ketike Mⁱtⁱk luwe kiau Jisas Krai hⁱrakⁱt hanhan teriuwi yi eiyu werek werek. ⁴ *Krais hⁱrak kises han ke God hⁱrak Haai kiau, hⁱrak kaa kesak menmen enum maiu kekepai keriyei haiu mⁱnaaiwⁱr menmen enum mau tⁱ mari han kiau me wⁱ in ek. ⁵ Hi hanhan haiu mⁱt emwenⁱpi niuk mⁱrak iuwe tipmain tipmain enum eik.

Hⁱm yaaim miutⁱp mepu keremem

⁶ Hi han kekrit iuwe hentar yi yⁱnaaiwⁱr God nⁱpaa kari han ki keriuwe menmen yaaim Krai kerek^yiem weinⁱm nⁱpaa wⁱ hⁱrak kaa. In ek yi yⁱnaaiwⁱr hⁱm mⁱrak yaaim waswas, yi yises hⁱm ham yi han kitet hⁱram yaaim mamkepi yi yises God. ⁷ *Te hⁱm ham yaaim mepu mamkepi mar im au. Hⁱm miutⁱp kerek nⁱpaa hi hetpiyem hⁱram keremem mamkepi yi eiyises God werek werek. Hi atⁱp menmen im hentar mⁱt han enun nari han ki, hⁱr hanhan nanweikⁱn hⁱm yaaim me Krai mamno hⁱm ham ham enum memipⁱn. ⁸ *Te haiu hⁱras o mⁱtⁱk ensel ke wit ke God kaknen, haiu mamⁱtⁱpi hⁱm ham me hⁱm nⁱpaa haiu metpiyem, neimⁱn nanrⁱak menmen im hi hanhan God kakrek^yor enum kakⁱwaanki nanⁱkre si. ⁹ Haiu epei metpiyem, te in ek haiu pⁱke metpiyem meteipim. Mⁱt kerek epei nan netpi hⁱm ham me hⁱm nⁱpaa yi yem^twem yisesim, hi hanhan God kakrek^yor enum kakⁱwaanki nanⁱkre si.

¹⁰ *Yi han kitet hi hewis menmen im hetpim, te mⁱt hⁱr han yaaik nanriuwa a? Taauye! Hi hⁱrⁱak menmen te God han yaaik kakⁱriuwa kerek. Hi hⁱrⁱak menmen im enip mⁱt hⁱr han yaaik nanriuwa, te hi ap hⁱrⁱak menmen me Krai au. Hi hⁱrⁱakem me mⁱt keriyen.

Pol keteikⁱn mⁱt God kerek kehimitanek hⁱrak kⁱre aposel

¹¹ *Nai yinan, hi hanhan te yi eiyⁱrtei werek werek hⁱm yaaim me Krai hi nⁱpaa hetpiyem mⁱt ap neket han em netpim au. ¹² *Mⁱtⁱk hak ap ketpo hⁱm im keteiknewem au. Jisas Krai kerek ketpewem keteiknewem.

¹³ *Hⁱm im yaaim mentar yi epei yemtau menmen enum hi hⁱrⁱakem nⁱpaa hi hises menmen mⁱt ne Isrel hⁱr nisesim. Hi epei hⁱrⁱak enum iuwe me mⁱt miyapⁱr ne weiwⁱk me God, hi hanhan anⁱp nani. ¹⁴ *Hi epei hinⁱn nai ne watiu miutⁱp ne mⁱt nⁱai ne hⁱm haiu mⁱt ne Isrel misesim. Hi hinⁱni hentar hi nepei hises menmen wⁱsenum me menmen maamrer nⁱrⁱakem han kitet God han yaaik keriuwerem.

¹⁵ *Te nⁱpaa hi hekre tu ke miye pai, God hⁱrak han kitet hⁱram yaaim te hⁱrak

* 1:1 Ga 1:11-12 * 1:3 Ro 1:7; Fl 1:2 * 1:4 Ga 2:20; 1Ti 2:6; Ta 2:14; 1Jo 5:19 * 1:7 Ap 15:1, 24 * 1:8 1Ko 16:22 * 1:10 1Te 2:4 * 1:11 Mt 16:17 * 1:12 Ga 1:1 * 1:13 Ap 8:3 * 1:14 Ap 22:3 * 1:15 Ais 49:1; Jer 1:5; Ro 1:1

kehimitena hi kirak. Maain hirak kerekyo yaaim ketpo menmen te hi hirak menmen mirak. ^{16*}Hirak ketpo menmen te hi hirak menmen mirak, hirak keteikno Nikan kirak hirak keimin, te hi hatip mit him yaaim me Krai. Him im men mit ap ne weiwik me Isrel au. Me wi God kerekyewem, hi ap atip mit han hitorhi hiram yaaim hi hire aposel o au. ¹⁷Hi ap hitet yayiwe hiniu hen wit Jerusalem hir mit aposel ein kerek nipaa God kehimitenor ninin natip mit him mirak, hi hitorhi me menmen au. Wasenum, hi hen wit Arebia kerek wit enuk mit niutip niutip newiyen. Te maain, hi pike han wit Damaskas.

^{18*}Maan, tito wikak epei men, hi han hitet yayiwe hiniu hen hiun wit Jerusalem, hi hen hir Pita. Hi etikerek wau en wewepnak me wi hiswiyen hispinak (15) keremem.

^{19*}Hi ap hir mit aposel han au, Jems hirak nikik ke Mitik Iuwe Krai, hi hirek kiutipen kerekek. ²⁰Menmen hi hewisiyem hiram him yaaim. God kertei hi emitipin au.

^{21*}Hi han hiun Jerusalem epei au, hi hen ti ke provins Siria ketike provins Silisia. ²²Te in ek, mit ne weiwik me God neit Judia hir ap nira hir au netari ninaan mai au. Hir nemtau mit han netpor him weinim keremem me hi mar im: ²³“Mitik kerek hirak kewep haiu mit ne weiwik miutip me God, hirak in ek katip mit him yaaim me Krai kerek hirak nipaa hanhan kakiwaaankem.” ²⁴Hir nemtau him me menmen God kerekyewem, te hir newenipi niuk mirak.

2

Pol ketike mit han aposel niriak menmen miutip

^{1*}Maain, tito hiswiyen tekyaaait (14) nepei man men, hi Pol hetike mitik Banabas hawir pike witet yayiwe winiu wen wit Jerusalem. Hi heithis mitik Taitas hirak kan ketikewawir. ²Hi hen ein hentar God keteikno hirak hanhan hi ano. Hi hen hatip mit ein him yaaim hi hatip mit em herer wit wit hatip mit ap ne weiwik me Isrel em, te hi ap atip mit yapirwe rem au. Hi atip mit iuwe ne weiwik miutip me God ein keriyen. Hi hanhan hir enwenhi him yaaim hi hatip mit em. Hi hinaain te menmen nipaa hi hiriakem, o in ek hi hiriakem hiram mire menmen weinim hentar hir ap newenauhi him hi hetpim. ^{3*}Taitas wariyakit kai, hirak ke Grik, hirak ap ke Isrel au, te hir mit iuwe ein ap natip hir enrekir yink kirak te hirak kakre mit ne Isrel hir nantikerek nanu niutip au. ^{4*}Haiu mit matip me menmen im mentar mit han hir nemipin nare hir naiu yinan, te hir ap nises him me Krai werek au. Hir hanhan nerekir Taitas yink kirak. Mit in hir epei nan nau ninin ke haiu mit haiu mepitari menmen hir nisesim. Hir nire mit enun newenainaan me menmen yaaim haiu misesim. Haiu minaiwir him lo me Moses me nipaa ein mit ne Isrel nisesim mentar haiu metike Krai Jisas mau niutip. Te mit han in hanhan neriyei haiu emises him lo me Moses me nipaa ein, te haiu pike mamu enum mamises him me nipaa ein mamre mit nau nekre winak enuk ke gavman. ⁵Haiu ap mises han kir mei kike au, te haiu naanempri him yaaim me Krai werek werek, te yi ap eiyises him ham enum mei mir mamtikerem au.

^{6*}Mit ein hir mit niuk mir iuwe ninin mit han. (Hi han kitet hir iuwe hiram menmen weinim hentar God hirak han kitet haiu mit yapirwe haiu mipiran.) Hir mit niuk mir iuwe en, hir ap netpo him meiyam hir mit enisesim me him hi hatip mit em au. ^{7*}Hir nertei God keweto him yaaim kehimitena keriuweta hi hatip mit ap ne Isrel him mirak, har ke God kehimitan Pita hirak katip mit ne Isrel him yaaim me Krai. ⁸Nipaa God kikaap Pita hirak kewepyapir him yaaim mirak men mit ne Isrel. Mar im, hir nertei God kekepa kehimitena hi hatip mit ap ne Isrel him mirak yaaim. ⁹Hir epei nertei menmen yaaim God kerekyewem kehimitena hi hatip mit him mirak yaaim, mit iuwe ne weiwik miutip me God neit wit Jerusalem, Jems, Sifas, tetike Jon hirakit teketawirhis

* 1:16 Ap 9:3-6; Ga 2:7 * 1:18 Ap 9:26 * 1:19 Mt 13:55 * 1:21 Ap 9:30 * 2:1 Ap 15:2 * 2:3 Ap 16:3
* 2:4 Ap 15:1, 24; Ga 1:7, 5:1, 13 * 2:6 Ap 10:34 * 2:7 Ap 22:21

teteiknawir hiram yaaim te hawir wen wit kerek mit ap ne Isrel newiyen, hawir wetpor him me God, hir nanino wit kerek mit ne Isrel newiyen hir netpor him me God. ¹⁰* Hir netpawir him miutip im keremem. Hir hanhan haiu mit mamit pewek mamsiuwerem mamno mit enun netenen menmen au hir nau neit Judia. Menmen im hi hanhanem, te hi hirakem.

Pol kene Pita kentar menmen hirak kirakem

¹¹ Hi hetike Pita hawir watip mit him me God miutip keremem, te maain wi Pita kan wit Antiok kir mit en, hi henerek herp ninaan mirak hentar hirak kirak menmen miutip enum. ¹²* Hi henerek hentar menmen miutip im. Nipaa mitik Jems keriuwet mit han nen wit Antiok. Pita kipaam menmen ere in ketike mit ap ne weiwik me Isrel. Maain mit kerek Jems keriuweti nan nipiun Antiok, Pita kinaaiwir mit ap ne Isrel ap kaam menmen ketikeri kentar hirak kinaain mit in ne Jerusalem. Hir wen nises him me Moses kerek nipaa matip mit kerek nises him me God hir enrekir yink kir, te Pita han kitet hir naninerek nanintar hirak ap kises him me Moses au. ¹³ Mit han ne weiwik me Isrel nepu in, hir nipaam menmen ere in netike mit ap ne Isrel, hir nriak enum ninaaiwir mit en netike Pita. Banabas hirak kerek, te hirak kises enum, hirak ap kaam menmen ketikeri au. Hirak kinaiwiri. ¹⁴ Hi hertei hir ap nises him yaaim me God werek werek au, te hi hatip Sifas me ninaan me mit miyapir yapirwe, hi hetpiwek har ik: “Ti mitik ke weiwik me Isrel, te ti ap hises menmen mit ne Isrel au. Ti hises menmen har ke mit ap ne Isrel hir nisesim. Ti henmak te in ek heriuwe menmen ti hisesim hinaaiwir mit ap ne Isrel, ti hari han kir te hir enises menmen mit ne Isrel nriakem a? Nipaa ein ti hirekes ap hisesim au. Ti hinaain mit ne Jems epei nan keriyen.”

Neimin nises him me Jisas kerekek God kaktip hir yaain kaktorhis

¹⁵ Haiu mit kerek miyerer ninai, haiu mit ne Isrel. Haiu ap mar ke mit nerer wit wit ap ne weiwik me Isrel kerek haiu matip hir ap nises him me Moses. ¹⁶* Haiu mertei God katip mit han hir yaain kaktorhis nentar hir nises him lo me Moses au. Hirak kaktip hir yaain kaktorhis kakintar hir nises Jisas Krai. Haiu mit mises Jisas Krai kerekek, te God han kitet haiu yaain kaktaihis. Haiu mises menmen him lo me Moses metpaiyem, te haiu mire yaain taau. God ap katip mitik kiutip yaaik kaktiwekhis kakintar hirak kirak menmen him lo me Moses metpim auye! ¹⁷ Haiu hanhan God kaktip haiu yaain kaktaihis kakintar haiu mises Krai kerekek. Te God au katip haiu emises him me Moses te hirak kaktaihis, haiu miriak menmen enum. Haiu emweikin sip emwet him me Moses, te haiu mamises him me Krai, te menmen im meteikin Krai hirak kenipai haiu mirak enum. Him im hiram yaaim a? Taauye! Krai ap kenipai haiu miriak enum au. Hirak kerekek kekepai haiu mises him me God werek werek hirak kaktaihis. ¹⁸* Hi nipaa eweikin sip ewet him lo Moses nipaa kewisim, te in ek hi pike ehisesim, hi heteikin mit him me Moses hiram wen mamkepa God kaktaihis, te hi hirak enum. ¹⁹* Nipaa hi hises him me God nipaa Moses kewet haiu mit em, hi hertei hi enuk God kakrewaank te hi hahi. Te Krai hirak kekrehir kai, God kewaank hirak kaa kentar nu tentarakit. Hiram mar ke hi haa hetikerek, te him lo me Moses ap naanmiprau au. Te in ek hi hises han kai, te hi hises God. ²⁰* Te in ek hiram mar ke hi ap hepu au, hi haa. Te Krai hirak kekrehir kai kekepai hi hepu. In ek hi hepu, te menmen hi hirakem hi han kitet God Nikan kirak Jisas kerek nipaa han tewenina kaa, hirak kakikepa hi etike God hawir waukiyakit wahu han kiutip. ²¹ Hi ap heweikin sip ewet him yaaim me Krai henip menmen yaaim God kerekyaiyem hiram weinim au. God kaktip mit hir yaain nentar hir nises him mirak nipaa Moses kewet haiu mit em, te nipaa Krai ap kan au. Him me Moses mekepai te God kaktip haiu yaain taau. Krai kaa weinim au. Hirak kerekek kirak God katip haiu mit haiu yaain. Him nipaa kerek Moses kewisim hiram taauye!

* 2:10 Ap 11:29-30 * 2:12 Ap 11:3 * 2:16 Ap 15:10-11; Ro 2:20-28, 4:5; 11:6; Ga 3:11 * 2:18 Ro 4:14, 11:6
* 2:19 Ro 7:6 * 2:20 Jo 13:1; Ga 1:4

3

Mekam mekepi yi yau werek werek- Hîm me Moses o Hîm me Krai

¹ Yi yetaritari mîit ne Galesia! Yi yenmak te yi yewis mîit han nari han ki te yi ap yises hîm yaaim me Krai a? Haiu epei metpiyem werek werek hîram mar ke yi epei yîrek hîrak kaa kentar nu tentarakit. ² Hi hare ehitihi menmen ham miutîp. Yi epei yeit God Hîmîn Yaaik kan kekre han ki yentar yi yises hîm nîpaa Moses kewet mîit em o yentar yi yemtau hîm yaaim me Krai nîpaa yi yisesim a? Hîm yaaim me Krai keremem! ³ Yarkeik te yi yetaritari! God Hîmîn Yaaik kekepi kari han ki te yi yinîn yises hîm yaaim me Krai, te in ek yi han kitet yi wen eiyises menmen mîrak werek werek eiriuwe menmen mi manpenuk enuk a? Taauye! ⁴ Menmen yaaim iuwe God kerekiyem kekre han ki hîram weinîm a? Au, hîram menmen iuwe. ⁵ Kenmak te hîrak God kerek keweti Hîmîn Yaaik kîrak, hîrak kîriak menmen yaaim mîrak mirakel me his me yi mîit? Hîrak kîriakem kentar yi yises hîm nîpaa Moses kewet mîit em o yi yises hîm yaaim me Krai nîpaa yi yemtewem a? Me Krai keremem!

⁶ *Haiu mertei menmen im mentar hîm me God nîpaa mîit profet newisîm hîram matîp Ebrahim kemtau hîm me God ketpîwekem hîrak katîp, “Hîm me God hîram yaaim. Maain hîrak kakriakem.” Ebrahim han kitet kar ik te God katîp hîrak yaaik. ⁷ Yi eiyîrtei im e. Mîit kerek hîr han kitet God kakises menmen hîrak ketpim, hîr keriyen hîr hîras nepenyerer ne Ebrahim nentar hîr han kitet God nar ke nîpaa Ebrahim han kitetik. ⁸ *God nîpaa enum eik kertei hîrak han kitet mîit ap ne Isrel hîr yaain nanîntar maain hîr han kakitet hîrak kakises hîm mîrak. Te hîrak kinîn katîp Ebrahim hîm yaaim mîrak maain mamnen hîrak ketpîwek hîm mar im: “Maain hi arîak yaaim me mîit niutîp niutîp nerer wit wit henterit.” Ebrahim han kitet menmen im God ketpîwekem, hîrak kakrekoyem, te God katîp hîrak yaaik. ⁹ *Te neimîn han kitet God kakriak menmen hîrak ketpim, te hîrak kaktîp hîr yaain nanîr ke nîpaa hîrak katîp Ebrahim hîrak yaaik.

¹⁰ *Te mîit kerek wen nises hîm nîpaa Moses kewet mîit em, God han enuk keriuweri kakîwaanki kakîntar hîm yaaim mîrak mau tîwei matîp mar im: “Mîit kerek nises hîm me God nîpaa Moses kewisîm mau tîwei, hîr enises hîm mîrak enepim, o au en, God kakîwaanki.” ¹¹ *Hîm me God mau tîwei matîp: “Mîit kerek hîr han kitet God kakriak menmen hîrak ketpim, hîrak kaktîp hîr yaain, hîr nantike God nanu werek werek.” In ek, haiu mertei God ap katîp mîitîk hak kiutîp hîrak yaaik kentar hîrak kises hîm nîpaa hîrak kewet Moses em au. ¹² *Menmen me mîit nises hîm me Moses, hîram ap mar ke mîit han kitet God kakriak menmen hîrak nepei ketpim. Au, hîm me God mau tîwei matîp mar im: “Mîit kerek nises hîm me God Moses kewet mîit em, hîr enisesim enepim te hîr nanu werek nanînterim.”

¹³ *Krai hîrak kekrehîr kaiu, mîit newaankek hîrak kaa te hîrak kekepai haiu mînaaiwîr menmen enum hîm me Moses matîp mamwep. Hîm me God mau tîwei matîp, “Mîitîk kerek mîit natîp hîrak kaki hîr nanwenkekik kaku nu, menmen im meteiknai haiu mîit God kehimitanek hîrak kakîwaankek kakîit.” ¹⁴ Te God kenip mîit hîr newaank Krai te menmen yaaim God nîpaa katîp Ebrahim em Jisas Krai kekepip hîram mamnen mîit ap ne weiwîk me Isrel. Hîrak Krai kîriakem mar em, te haiu mîit haiu mamîit Hîmîn Yaaik kîrak nîpaa hîrak katîp kaksuwerek kaknen, mentar haiu han kitet God kakriak menmen hîrak nîpaa katîp hîrak kakisesim.

Hîm Moses kewetayem ap mekrehîr hîm nîpaa God kewet Ebrahim em au

¹⁵ Nai yinan, hi eteikni menmen im hi hetpiyem meriuwe menmen mîit nîriakem. Mîitîkit wik tatîpakîit menmen hîrakîit tatisesim, hîrakîit tatwisîm mamu tîwei me gavman. Ap te mîitîk keyak kaknen kakwis hîm ham ke hîm im kaktîp enum hîrakîit

* 3:6 Jen 15:6; Ro 4:3 * 3:8 Jen 12:3; Ap 3:25 * 3:9 Ro 4:16 * 3:10 Diu 27:26 * 3:11 Ro 1:17; Ga 2:16
* 3:12 Ro 10:5 * 3:13 Ro 8:3; 2Ko 5:21; Ga 4:5; Diu 21:23

tewisim mau tiwei au. Hiram mamu mamit mamir ke nipaa hirakit tewisim. ¹⁶* Mar im God katip him yaaim men Ebrahim ketike nepenyek kirak. Him me God mau tiwei ap matip “nepenyerer nirak yapirwe” au. Hiram matip “nepenyek kerekek,” te hirak nepenyek kirak kiutip kerekek hirak Krai. ¹⁷* Menmen hi hetpi, han kai kar ik. Nipaa God katip Ebrahim him yaaim, God hirekes kakisesim. Hir mit newen tito tito neneiwewim ere God kewet Moses him ham hiram mikaru man mar ke 430 tito. Him im ap mekrehir minin him nipaa God katip Ebrahim em, te hiram weinim au. Hiram wen mepu. ¹⁸ Haiu mamit menmen yaaim em God nipaa katip kakwet Ebrahim em mamintar haiu mises him me God hirak nipaa katip Moses em, te him yaaim God katip Ebrahim em hiram enum memipin weinim. Au, hiram mamkepai haiu mamit menmen au. Haiu mamit menmen yaaim mamintar him God katip Ebrahim em. Me Moses taau!

¹⁹* Him im yaaim kenmak te God katip Moses him a? God katip haiu mit him im, te hiram meteiknai menmen haiu miriakem hiram enum. Him me Moses mau tiwei naanmipre haiu mit ere nepenyek ke Ebrahim kaknen kerek nipaa God katip him yaaim me hirak. Mit ensel God kewetir him, hir natip Moses em. Moses hirak kerp nimin ke mit netike God katip mit him mirak hir newenhi nanisesim. ²⁰ Te God hirekes katip Ebrahim him yaaim. Mitik hak ap kerp nimin ketpiwek him au. Te God hirekes katip Ebrahim menmen hirak kakrekyiwekem. Mitik ap kerp nimin kenip Ebrahim kewenhi kakises menmen au. God katip hirak kakrekyiwekem weinim. Him im God katip Ebrahim em hiram minin him God katip Moses em mentar menmen im. (Mit ne Isrel ap nanises him nipaa hir newenhi nanisesim, God ap te kakwetir menmen. Te hirak kakwet Ebrahim menmen mirak weinim.)

Him me Moses naanmiprai metaihis haiu mamno mamises Jisas

²¹* Mekam? Him Moses kewet mit em hiram meremir him yaaim God kewet Ebrahim em? Taau! Him lo ham nipaa mepu hiram werek te mamkaap mit hir nantike God nankiyan nanu han kiutip, te God kaktip hir yaain nentar hir nises him im em. Te hiram mepu au. ²²* Him me God mau tiwei matip, “Mit yapirwe kerek hir niriak enum hir naniswaank nanit.” Hiram mamtip mar im te mit kerek hir nanises Jisas Krai, God kaktip hir yaain nanintar hir han kitet hirak kakises him nipaa hirak ketpim.

²³* Nipaa him me Krai man wen au, him me Moses kewet mit em naanmiprai haiu emisesim ere God kakwepyapir menmen yaaim me Krai haiu emisesim. ²⁴* Te him Moses kewet mit em hiram meteiknai haiu enun, hiram menipai haiu hanhan mirir mamno haiu mamisesik, te God kaktip haiu yaain ap mamraiwaank mamintar haiu han kitet hirak kakises menmen nipaa hirak katip hirak kakisesim. ²⁵ In ek, him yaaim me Krai epei man, te him me Moses kerek nipaa mepu mekepai, in ek hiram nepei au meit.

Him hiram menipai mire nikerek ne God

²⁶* Yi yapirwe yi nikerek ne God yentar yi han kitet hirak kakises menmen nipaa hirak katip hirak kakisesim. Yi yetike Krai yi yau han kiutip yi nikerek ne God yentar nipaa yi mit miyapir ²⁷* kerek mit han nikri neriuwe tipar hir nekine niuk me Krai, yi yaain yire Krai. Te God han kiteti yar ke hirak han kitet Krai. ²⁸* Haiu mepu mar ik, te in ek mit hir ap nenke hasini pinan ne weiwik me Isrel o mit ap ne Isrel, o mit hir niriak wok ne mit hir naanmipri, o mit hir niriak wok nanit pewek mererim. Au, God han kitet menmen im hiram weinim. Haiu mit yapirwe haiu mipiran mentar haiu ne Krai Jisas. ²⁹* Yi ne Krai, te yi nepenyerer ne Ebrahim. Te maain yi eiyit menmen yaaim nipaa God katip kakwet Ebrahim em.

* 3:16 Jen 12:7; Ap 7:5 * 3:17 Eks 12:40 * 3:19 Ro 5:20; Ap 7:38 * 3:21 Ro 8:2-4 * 3:22 Ro 3:9-19, 11:32
* 3:23 Ga 4:3 * 3:24 Ro 10:4 * 3:26 Jo 1:12 * 3:27 Ro 6:3, 13:14 * 3:28 Ro 10:12; 1Ko 12:13 * 3:29 Ro 4:13

4

Krais kekepai haiu wok mit haiu mamre n̄kerek ne God

¹ H̄im mai h̄iram im. N̄kan ke m̄it̄ik hak h̄irak kak̄it menmen me haai irak naanmamprewem, te h̄irak wen kike, h̄irak kakt̄iwem au. H̄irak k̄ire m̄it̄ik k̄ir̄ak menmen me m̄it̄ik iuwe naanm̄irewek o haai k̄irak wein̄im. ² H̄irak wen kike h̄irak ekises h̄im me m̄it̄ h̄ir naanm̄iprewek ketike menmen m̄irak ere w̄i haai k̄imat h̄irak kakt̄iwem. ³ *N̄ipaa haiu m̄ire n̄kerek ein e. Haiu mises h̄im me God n̄ipaa ensel newet haiu m̄it em, h̄ir nin̄in naanm̄iprai nar ke m̄it naanm̄ire m̄it nekre w̄inak enuk. ⁴ *Te maain w̄i epei man n̄ipaa God kehimit̄anem, te h̄irak keriuwet n̄kan k̄irak kan t̄i keweik̄in k̄ire m̄it̄ik. M̄ite hap h̄ire winaak h̄irak k̄ire n̄kan kiut̄ip ke Isrel, te h̄irak ekises h̄im n̄ipaa Moses kat̄ip m̄it ne Isrel em. ⁵ *H̄irak k̄ir̄ak menmen im te h̄irak kak̄ikepai kakt̄aihis haiu m̄it kerek mises h̄im me Moses, te haiu mamnaaiw̄ir h̄im im naanm̄iprai haiu mamre n̄kerek iuwe ne God, haiu mam̄it menmen h̄irak n̄ipaa ketpai kakwetaiyem.

⁶ *Yi n̄kerek n̄irak iuwe, te God keriuwet God H̄im̄in Yaaik kerek kau kekre han ke n̄kan k̄irak Jisas, h̄irak kan kekre han ki. God H̄im̄in Yaaik kenipai haiu han yaaik mat̄ip God h̄im iuwe mar ik: “Ti Haai kaiu! Ti Haai kaiu!” ⁷ *T̄is, in ek yi ap ȳire m̄it enun nepu nekre w̄inak enuk au. Yi n̄kerek iuwe ne God keriyen. Yi yises Krais, te yi n̄kerek iuwe ne God, te yi eiȳit menmen yap̄rwe God kehimit̄enaiyem haiu n̄kerek n̄irak.

Pol han kitet mit ne provins Galesia

⁸ *N̄ipaa yi ap yertei God, yi m̄it ap ne weiw̄ik me Isrel. Yi yises h̄im me t̄ipir o menmen h̄iram ap te mamweik̄in mamre God taau. ⁹ Te in ek yi yertei God. Yi h̄iras yerteiyek au. H̄irak kehimit̄eni yi n̄irak. Te yi yenmak yi hanhan p̄ike eiyises h̄im wein̄im h̄iram mar ke menmen wein̄im me t̄ipir n̄ipaa yi yisesim a? ¹⁰ *Yi yises menmen im, yi han kitet God kat̄ip yi yaain yaȳintar menmen yi ȳir̄akem h̄iram mises menmen me w̄i o wenke o tito n̄ipaa Moses kat̄ip yi m̄it yi eiyisesim einapen menmen me w̄i im. ¹¹ Hi han kitet yi m̄it, hi h̄inaain menmen hi herekiyem h̄iram mamre wein̄im mentar in ek h̄im im yi yisesim, h̄iram h̄im wein̄im mar ke h̄im wein̄im n̄ipaa yi yisesim.

¹² Nai yinan, hi hetpi h̄im manp. Hi hanhan yi eiweik̄in sip eiwet h̄im me Moses eiȳir ke hi. Hi epei heweik̄in sip hewet̄iwem, te hi har ke yi m̄it kerek n̄ipaa h̄im me Moses ap min̄in naanm̄ipri au. N̄ipaa yi ap yerekyo enum au, te in ek hi hertei yi ap eirekyo enum. ¹³ *Yi yertei n̄ipaa hi hin̄in han h̄iri hentar hi h̄inap, te hi heweik̄in han kai ap hen wit hak au. Hi han hetpi h̄im yaaim me Krais. ¹⁴ Menmen enum meiyep hi h̄inap h̄iram enum me han ki, te yi ap ȳineina yeweik̄in sip yeweto au. Yi yetauhis yi yat̄ip yar ik: “Ti yaaik har ke m̄it̄ik ensel ke God.” Yi yetauhis yar ke Krais Jisas kaknen yi eit̄iwekhis. ¹⁵ N̄ipaa yi han yaaik hi han h̄iri hekepi. In ek yi han kiteta mekam a? Hi etpi menmen im me yi m̄it. N̄ipaa hi hepu hetikewi yi hanhan yeriuwa iuwe, te yi han kitet yar ik: “Haiu emketet nanam̄ir kaiu emwet Pol em emkepik k̄ir ein ein werek werek, te haiu emketim.” ¹⁶ *N̄ipaa yi hanhana iuwe yar ek, te in ek hi h̄ire m̄it̄ik kepan ke yi m̄it hentar hi hetpi h̄im yaaim a? Taauye!

¹⁷ M̄it han ein kerek hanhan yi yerekir ȳink ki h̄ir newen̄in̄ipi hanhani me menmen yaaim au. H̄ir hanhan nanri han ki, te yi ap han kiteta au. H̄ir hanhan yi hanhani yait̄ip h̄ir yaain yar ke h̄ir nat̄ip h̄ir hanhani. ¹⁸ Te yi eiyisesi yi yetike m̄it han hanhanan me menmen yaaim, h̄iram werek. H̄iram yaaim te hi hepu o au, yi eir̄akem. ¹⁹ Nai yinan yaain, hi p̄ike h̄ire m̄ite weteiknen wawine n̄kan hak. Hi p̄ike han enuk har ke n̄ipaa hi han enuk hemer̄ir yi m̄it ere yi yises Krais werek werek. In ek hi p̄ike han enuk hemeryi yi m̄it p̄ike eiyises Krais werek werek, yi eit̄ikerek eiyu han kiut̄ip. ²⁰ Hi hanhan hi hahu etikewi, te hi ap hetpi h̄im manp heriuwe t̄iwei im keremem. Au, hi hanhan hah̄irp

* 4:3 Ga 3:23; Kl 2:20 * 4:4 Ef 1:10; Jo 1:14; Ro 1:3 * 4:5 Ga 3:13 * 4:6 Ro 8:15-16 * 4:7 Ro 8:17; Ga 3:29
* 4:8 1Ko 8:4-6 * 4:10 Ro 14:5; Kl 2:16 * 4:13 1Ko 2:3 * 4:16 Emo 5:10

ninaan mi hertei han ki, te hi etpi h̄im h̄iram mamkepi. Au, hi hepu yan̄im̄n, te hi hep̄itari hi heni o hi hetpi h̄im yaaim.

H̄im tok piksa me Sera wetike Hega

²¹ Yi m̄it kerek yi hanhan eiyises h̄im lo me Moses eiȳrteiyem werek werek, hi hetpi h̄im me h̄im lo m̄irak. ²² *H̄im me God mau t̄iwei mat̄ip Ebrahim kine n̄ikerek h̄irak̄it wik. Hega kerek h̄ire w̄ir̄iak menmen me Sera, h̄ire wine n̄ikan kiut̄ip, Sera h̄ire wine n̄ikan hak kiut̄ip k̄ikaru, te h̄ire win̄in m̄ite pe Ebrahim. Hega w̄ikaru. ²³ *N̄ikan k̄irak kerek m̄ite Hega winaak, h̄ire winaak wentar Ebrahim keriya k̄iwaai ketikerep kerepep, te h̄ire wetu. Te n̄ikan k̄irak kerek Sera winaak, h̄ire winaak wentar God kat̄ip h̄im yaaim h̄irak kekepiye te maain Ebrahim k̄iwaai ketikerep h̄ire wetu. ²⁴⁻²⁵ *H̄im im h̄iram m̄ire piksa meteiknai menmen. Miyap̄ir wik h̄ir nehimitan h̄im wik n̄ipaa God kewetei haiu m̄it em. Hega h̄ire wehimitan h̄im n̄ipaa God kewet Moses em keit m̄iniu (o neiȳp) niuk m̄irak Sainai. Niuk ik Hega h̄iram mehimitan m̄iniu (o neiȳp) Sainai meit wit Arebia. Wit Jerusalem ke m̄it ne Isrel ketike m̄it miyap̄ir nau nekrerek h̄ir nar ke m̄ite ip Hega. Hega wine n̄ikan, te h̄irak ek̄riak menmen ek̄ir ke miye p̄irak w̄ir̄iakem. H̄irak ek̄riak menmen me m̄it te h̄irak ap kak̄it pewek emrerim au. Te m̄it miyap̄ir kerek nises h̄im me Moses h̄irak kehimiteni, h̄ir nises h̄im me Moses, h̄ir han kitet God kat̄ip h̄ir yaain. Te h̄im ap mamkepi h̄ir n̄ire yaain au. H̄iram mam̄waanki. ²⁶ *Sera h̄ire w̄ire h̄im ham God kewet Ebrahim em. H̄ire wehimitan wit Jerusalem ke wit ke God. H̄ire wepu werek war ke m̄ite ap wau wekre winak enuk, te h̄ire enu tenm̄in (o rumaa). Wit Jerusalem keit wit ke God ap kises h̄im me Moses au. H̄irak k̄inaaiw̄ir menmen im. Haiu m̄it miyap̄ir kerek mises h̄im yaaim me Krais, h̄ire miye paiu, haiu m̄ire n̄ikerek n̄ire. ²⁷ *H̄im me God mau t̄iwei mat̄ip Jerusalem keit wit ke God maain kaknen kakin̄in wit Jerusalem in ek kau t̄i. Haiu mertei h̄im im yaaim mentar h̄im me God Aisaia kewis̄im h̄iram mat̄ip h̄im tok piksa mehimitan wit wik t̄ire miyap̄ir wik. H̄iram mat̄ip mar im:

“Ti m̄ite tenm̄in (o rumaa) ap n̄ipaa ti hine n̄ikerek, ti han yaaik ehu. Ti enep̄ip esikeyaanmi han yaaik, ti m̄ite ap n̄ipaa ti ep̄itu te ti eteiknen. H̄ire kerek wepu war ke m̄ite ap weit m̄it̄ik au, h̄ire wawine n̄ikerek yap̄irwe nanin̄in n̄ikerek ne m̄ite wepu war ke m̄ite kerek h̄ire weit m̄it̄ik ek wine n̄ikerek yap̄irwe.”

²⁸ *Nai yinan, yi yertei Aisak h̄irak n̄ikan ke Ebrahim kentar h̄im God ketp̄iwekem. Mar im haiu m̄ire n̄ikerek ne Ebrahim mentar h̄im n̄ipaa God ketp̄iwekem. ²⁹ N̄ipaa n̄ikan m̄ite Hega winaak wentar m̄it̄ik k̄ire k̄iwaai ketikerep wein̄im, h̄irak k̄ir̄iak enum me n̄ikan hak God k̄ikaap m̄ite tenm̄in (o rumaa) Sera te h̄ire winaak. In ek m̄it nises h̄im me Moses nerekyei haiu m̄it kerek God H̄im̄in Yaaik kekrai, h̄ir nerekyei enum, nar ke n̄ipaa n̄ikan eik enuk k̄ir̄iak enum me n̄ikan yaaik ek. ³⁰ *H̄im me God mau t̄iwei mat̄ip mekam? H̄iram mat̄ip,

“Eiȳp̄ir m̄ite w̄ir̄iak menmen me m̄ite hap wein̄im h̄ire wetike n̄ikan k̄ire enuk. N̄ikan k̄ire ap kak̄it menmen me haai k̄irak ketike n̄ikan n̄ipaa God k̄ikaap m̄ite enun tenm̄in (o rumaa) h̄ire winaak.” Te yi eiweik̄in sip eiwet h̄im enum m̄it in enun netpiyem me yi eirekir ȳink ki. H̄im im mewaank han ki enuk mar ke m̄it h̄ir nepu winak enuk. ³¹ *Te nai yinan, haiu ap m̄ire n̄ikerek ne m̄ite w̄ir̄iak menmen me m̄ite hap weit pewek weriuwerem wein̄im au. Te haiu ap emises h̄im me n̄ipaa m̄it ne Isrel nisesim. Au, haiu m̄ire n̄ikerek ne m̄ite enu tenm̄in (o rumaa) kerek God kekepye, h̄ire wine n̄ikan, kentar haiu han kitet God kakises h̄im m̄irak kekepai kaktaihis kar ke n̄ipaa h̄irak ketpim.

* 4:22 Jen 16:15, 21:2 * 4:23 Ro 9:7-9 * 4:24-25 Ro 8:15; Ga 5:1 * 4:26 Hi 12:22; Rev 3:12, 21:2, 10 * 4:27 Ais 54:1 * 4:28 Ro 9:7; Ga 3:29 * 4:30 Jen 21:10; Jo 8:35 * 4:31 Ga 3:29

5

Krais keriyei haiu menp†n mekeip†n h†m lo me Moses, haiu ap p†ke emi

¹ *Krais epei keriyei haiu mit haiu m†naaiw†r h†m me n†paa ein mar ke mit netpan n†naaiw†r w†nak enuk, te haiu emu werek emises h†m me Krais. Te yi einakin tokim ap eiwis mit neriyei yi p†ke eiyisesim h†m me n†paa eiy†r ke mit p†ke nan†no nan†kre w†nak enuk ek au emit!

² N†k†p emnep eiy†mtewem. Hi Pol hetpi menmen im. Yi mit kerek eiwis mit han nanrekir y†nk ki, te God kakt†p yi yaain, menmen Krais kerekyyiem kak†kepi kaktihis, h†ram ap mamkepi te God kakt†p yi yaain au. ³ Hi etpi h†m manp eteipim. Mit kerek h†r newis mit nerekir y†nk k†r, te God kakt†p h†r yaain, h†r enises h†m ham yap†rwe me Moses keremem, kerek n†paa h†rak kat†p mit ne Isrel em. ⁴ Yi mit kerek yi yises h†m me Moses, te yi hanhan God kakt†p yi mit yaain, yi epei yeweik†n sip yewet Krais. Yi yeweik†n sip yewet menmen yaaim God kerekyyiem wein†m. Te in ek h†rak ap kak†kepi kakrekyyi yaaim kak†kepi au. ⁵ Haiu mit in meriuwe menmen iuwe me God H†m†n Yaaik kekepai, haiu han kitet h†rak kakises h†m yaaim m†rak, te haiu memer†r†wek h†rak kakt†p haiu mit haiu yaain h†rak kaktaihisi. ⁶ *Haiu mit metike Jisas Krais haiu niut†p, te haiu merekir y†nk kiau o au, h†ram menmen wein†m ap te mamkepai God kakt†p haiu yaain au. Menmen im keremem h†ram iuwe. Haiu han tewen†nan m†r†ak menmen yaaim mentar haiu han kitet menmen werek werek me God haiu misesim.

⁷ N†paa yi yises h†m yaaim me God werek werek, te in ek neim†n neiyepet han ki, te yi ap yises h†m yaaim m†rak werek werek au a? ⁸ *God kerek kehimiteni te yi yisesik, h†rak ap kari han ki te yi ap yises h†m im yaaim au. ⁹ *Haak ke sak neniuk, h†rak menmen kike, te yi yenkerek werek werek au, h†rak kewep keneises sak naan, mit ap te nan†k taau. Menmen enum yi yisesim me yi yerekir y†nk ki, h†ram kike, te maain h†ram mam†waank menmen yaaim in ek yi yisesim. ¹⁰ *Hi hertei Mit†k Iuwe kak†kepi, te yi ap han kitet h†m ham me h†m n†paa hi etpiyem au. Te mit kerek h†r nari han ki God kakrekyyor enum mamrer me menmen enum h†r epei nerekyiyem.

¹¹ *Nai yinan, hi wen hat†p mit heriyai heriyai h†r enrekir y†nk k†r enises h†m yaaim me Krais, nenmak te mit kerek nises h†m me Moses h†r wen nerekyo enum a? Hi wen hat†p mit enrekir y†nk k†r te h†m me Jisas h†rak kaa kentari nu tentarak†t h†ram ap te mam†rak mit in han k†r kekrit enum neriuwa au a? ¹² Hi hanhan h†r mit kerek h†r nari han ki h†r nanrekir y†nk k†r te mit nanriuwesi h†r ap nanu nantikewi nanri han ki neriuwe h†m m†r, te yi yisesim au.

¹³ *Nai yinan, God kehimiteni yi apep† y†naaiw†r menmen enum n†paa yi han ki h†rak kisesim, h†ram mar ke mit†k kau w†nak enuk, te yi yau werek werek. God keriyei (o keryiyi) yi epei y†naaiw†r menmen im, te yi ap eiwis han ki ekitet menmen enum me t† menterim au emit! H†rak keryiyi y†naaiw†r menmen enum te yi eikepan eiyises menmen yaaim yentar yi han tewen†nan. ¹⁴ *H†m yap†rwe n†paa God kat†p Moses em, h†ram m†re h†m miut†p im mau mekrerem h†rak ketpim. H†ram mat†p mar im: “Yi han etwen†n eikaap mit miyap†r nau menep yar ke yi han tewen†n h†ras.” Yi eir†ak menmen mar im, te yi eiyises menmen iuwe h†m m†rak metpim. ¹⁵ Yi hemkre menepam me menmen yi yenehan yeneapan yentar menmen, te yi naanempre h†ras te yi ap eiy†waank h†ras eitike menmen yaaim me Krais yi yisesim. Mit kerek nenehan nenepan me menmen, h†r enun nar ke miyaak me yaank menepam meketet pat†n maam naan me han em.

God H†m†n Yaaik k†r†ak menmen yaaim, han kiau k†r†ak menmen enum

* 5:1 Jo 8:32, 36; Ga 2:4, 5:13; Ap 15:10 * 5:6 1Ko 7:19; Ga 6:15 * 5:8 Ga 1:6 * 5:9 1Ko 5:6 * 5:10 Ga 1:7; 2Ko 11:15 * 5:11 1Ko 1:23 * 5:13 1Pi 2:16 * 5:14 Lev 19:18; Mt 5:43; Ro 13:9

¹⁶*Hi hetpi h̄im im. Yi eiwis God H̄im̄in Yaaik kak̄ikepi yi yayises h̄im yaa'im me Kra'is, te yi ap ei'yises menmen enu'm han ki hanhanem. ¹⁷*Hi hetpi h̄im im hentar menmen enu'm me t̄i han ke m̄it hanhanem, h̄iram ap m̄ire menmen God H̄im̄in Yaaik hanhanem. Menmen God H̄im̄in Yaaik hanhanem ap m̄ire menmen enu'm me t̄i han ke m̄it hanhanem. Te h̄iram m̄ire m̄it enu'n nepan mari han ki heriyai heriyai. H̄iram mari han ki heriyai heriyai, te yi ap ei'yises menmen werek werek yi hanhan eir̄iakem. ¹⁸*Yi eiwis God H̄im̄in Yaaik naanempri kakri han ki ketpi menmen yaa'im yi ei'yisesim, te yi ap ei'yises h̄im me Moses te God kakt̄ip yi yaain.

¹⁹*Menmen han ke m̄it k̄ir̄iakem haiu merteiyem, h̄iram im: M̄it miyap̄ir nariyanhis newen̄inem, h̄ir hanhan me menmen enu'm im em, h̄ir n̄ir̄iak m̄it miyap̄ir ȳink enuk neriuweri. ²⁰H̄ir nises t̄ipir newen̄ipi niuk m̄ir, o h̄ir n̄ir̄iak nasi, o han enuk neriuwehan, o h̄ir nenehan me menmen, o h̄ir hemkre menepam neriuwe menmen, han kekrit te m̄it nat̄ip enu'm, m̄it neit menmen yeun̄im nanwet m̄it han em au. M̄it nenke hasini nises menmen ham menmen ham. ²¹H̄ir han kitet menmen enu'm me m̄it han o h̄ir nenep m̄it nani, o h̄ir naam t̄ipar si enu'm ere h̄ir netaritari, o h̄ir nan̄ino nanrer wit wit nanine henye me menmen enu'm, o menmen menmeiyam enu'm mar im. N̄ipaa hi epei etpi, te in ek hi etpi eteipim. M̄it kerek h̄ir n̄ir̄iak menmen mar im, h̄ir ap nanu nantike God nan̄it menmen yaa'im n̄ipaa God ketpim kakwet m̄it em au.

²²*Te menmen God H̄im̄in Yaaik k̄ikaap m̄it enisesim, h̄iram im: M̄it han tewen̄ina God ketike m̄it, h̄ir han yaaik nanu, han k̄ir kau werek werek, h̄ir ap han enuk waswas au, h̄ir n̄ir̄iak m̄it menmen yaa'im, h̄ir n̄ikaap m̄it han wein̄im, h̄ir nises h̄im n̄ipaa h̄ir nat̄ip m̄it h̄ir nanisesim. ²³*H̄ir hanhan neriuwe m̄it han, h̄ir newen̄in han k̄ir me menmen. Menmen mar im m̄it nisesim, h̄im lo ap mat̄ip h̄iram enu'm au. H̄iram mat̄ip h̄iram yaa'im. ²⁴*M̄it h̄ir ne Kra'is Jisas, h̄ir nar ke m̄it naa netike Kra'is nau nu tentarak̄it, te menmen enu'm me t̄i n̄ipaa h̄ir nisesim n̄ir̄iakem, h̄iram ap mau mam̄ikre han k̄ir au. H̄iram menmen enu'm han ke m̄it n̄ir̄iakem o menmen enu'm han k̄ir hanhan neriuwerem, te in ek h̄ir nep̄irem mamno h̄iram mami mam̄it.

²⁵*God H̄im̄in Yaaik kenipai haiu metike God Haai kiau haiu mau niut̄ip haiu mepu mar ek. Te haiu emwis̄ik h̄irak naanempri han kiau me menmen yap̄irwe. ²⁶*Haiu ap mewen̄ipi niuk maiu haiu iuwe au, haiu ap emk̄akan han emket han em me menmen au, haiu ap hemkre menepam me menmen maiu haiu m̄ir̄iakem o menmen meiyam au em̄it!

6

Yi eikaap ni yinan me menmen yap̄irwe

¹*Nai yinan yi ei'yir̄ m̄it̄ik hak k̄ir̄iak menmen enu'm, yi m̄it kerek God H̄im̄in Yaaik naanm̄ipre han ki yi hanhan eiriuwerek eikepik p̄ike ekises menmen yaa'im mar ke n̄ipaa h̄irak kisesim. Te yi naanempre h̄iras eiwen̄in han ki me w̄i yi han kitet yi yises God werek werek, te menmen enu'm mamnen mamri han ki, te yi yair̄iak menmen enu'm ye. ²*Yi eikapan me menmen mamnen mamrekyi han ki enuk, te mar im yi ei'yises h̄im me Kra'is n̄ipaa h̄irak ketpim me yi han tewen̄inan eikapan. ³Hi hat̄ip menmen im hentar m̄it kerek han kitet h̄ir iuwe nin̄in m̄it han ap te nankepi, h̄ir newises h̄iras nat̄ip nare h̄ir iuwe. Te h̄ir au, h̄ir m̄it wein̄in. ⁴*Yi m̄it niut̄ip niut̄ip han ekitet menmen yi h̄iras ȳir̄iakem. H̄iram yaa'im te yi h̄iras han yaaik eiriuwerem. Yi ap han ekitet menmen m̄it han n̄ir̄iakem, te yi ei'yin̄ini o au. Menmen im em̄it! ⁵*Yi ap eir̄iak menmen im ei'yintar yi yises menmen enu'm m̄it̄ik hak k̄ir̄iakem, te maain yi niut̄ip niut̄ip God kakit̄ihi yenmak yi ȳir̄iak menmen yi ȳir̄iakem, h̄irak han ekitet menmen

* 5:16 Ro 8:4 * 5:17 Ro 7:15-23; 1Pi 2:11 * 5:18 Ro 6:14, 8:14 * 5:19 1Ko 6:9-10 * 5:22 Ef 5:9 * 5:23 1Ti 1:9 * 5:24 Ro 6:6; Kl 3:5; 1Pi 2:11 * 5:25 Ro 8:4 * 5:26 Fl 2:3 * 6:1 Mt 18:15; Je 5:19 * 6:2 Ro 15:1 * 6:4 1Ko 11:28; 2Ko 13:5 * 6:5 Ro 14:12

miutip miutip. ⁶* H̄ir m̄it kerek m̄it̄ik hak kan ketpor keteiknor h̄im yaaim me God, h̄ir en̄ink̄iw̄ek menmen ham me menmen yaaim m̄ir h̄ir naanemp̄rew̄ek nanriuw̄erem.

⁷ Yi ap eimitetp̄in h̄iras. Yi ap eimip̄in God me menmen au em̄it! Menmen m̄it n̄ir̄iakem nisesim, maain h̄ir en̄it menmen yaaim o enum mamrerim me w̄i God han kakitet menmen haiu m̄it m̄ir̄iakem. H̄iram mar ke m̄it̄ik kam̄ir ni. H̄irak kam̄ir menmen yaaim, maain h̄irak kak̄it menmen yaaim. H̄irak kam̄ir menmen enum m̄ire nap̄ik tom̄ik o menmeiyam, maain h̄irak kak̄it menmen enum mar im keremem. ⁸* M̄it han n̄ir̄iak menmen nises han k̄ir enuk, te maain han k̄ir kak̄iwaank kak̄it. Menmen im h̄iram mar ke m̄it̄ik kam̄ir nap̄ik tom̄ik mau ni m̄irak. M̄it kerek h̄ir n̄ir̄iak menmen nises God H̄im̄in Yaaik, maain h̄irak kak̄ikepi nanu nan̄it nantike God tipmain tipmain enum eik. Menmen im h̄iram mar ke m̄it̄ik kam̄ir menmen yaaim mau ni, maain h̄irak kak̄it menmen yaaim. ⁹* Menmen yaaim yi ȳir̄iakem yisesim, te yi ap einapen eiyisesim eiȳintar yi ȳir̄iakem hekrit hekrit au. Maain ere w̄i God k̄imat haiu mam̄it menmen yaaim, te haiu ap mamnapen mamr̄iak menmen yaaim em. ¹⁰ T̄is, hekrit hekrit haiu mau t̄i ik e, haiu emr̄iak m̄it menmen yaaim, te naiu yinan kerek nises h̄im yaaim me Krais, haiu emrekyor menmen yaaim iuwe.

Pol han yaaik keriuwe Jisas n̄ipaa kaa kentar nu tentarak̄it

¹¹ Yi eiȳir yaan mai iuwe hi h̄irekes ewisiyem heriuwe his mai, te yi eiȳirte hi Pol h̄irekes hewisi t̄iwei ik e. ¹²* M̄it kerek h̄ir hanhan m̄it han nanwen̄ipi niuk m̄ir natip h̄ir yaain nises God werek werek, h̄ir netpi yi eirekir ȳink ki. Te h̄ir n̄ir̄iakem nentar h̄ir n̄inapen m̄it ne Isrel nan̄in̄ip nanrekyor enum nan̄intar h̄ir natip h̄im yaaim me Jisas Krais kerek n̄ipaa kaa kentar nu tentarak̄it, te God kak̄ikaap haiu m̄it kaktaihis. ¹³ M̄it kerek h̄ir nerekir ȳink k̄ir ap nises h̄im me Moses yap̄irwe au. H̄ir nises menmen miutip im keremem. H̄ir hanhan nerekir ȳink ki nentar h̄ir nan̄it niuk iuwe me m̄it ne Isrel, h̄ir nanwen̄ipiri nan̄interim. ¹⁴* Te hi kerekek hi han kitet hi ewen̄ipi Jisas kerek n̄ipaa kaa kentar nu tentarak̄it. Hi heriuwe menmen im me Krais, hi har ke m̄it̄ik kaa, menmen enum me t̄i ap te mamri han kai. Hi han kitet menmen me t̄i m̄it nisesim h̄iram mar ke menmen epei maa au meit, te hi ap hanhan heriuwerem meiyam taau. ¹⁵* M̄it h̄ir nerekir ȳink ki o au, h̄iram menmen wein̄im. H̄iram ap mamkaap m̄it te God katip h̄ir yaain au. H̄irak God kerekek kenip m̄it h̄ir neweik̄in n̄ire m̄it han yaain. Menmen im h̄iram menmen iuwe. ¹⁶ Hi hanhan yi m̄it kerek yi yises h̄im hi epei hetpiyem, yi yetike m̄it nerer wit wit neit Isrel h̄ir nises h̄im yaaim me Krais. Hi hanhan God hanhani kakrekyor yaaim, te h̄ir nanu werek werek.

¹⁷* In ere maain, hi h̄inapen m̄it̄ik hak kiutip kaktip God kehimitena hi ap aposel au, hentar m̄it neiyep yap̄irwe hentar hi h̄ir̄iak menmen me M̄it̄ik Iuwe Krais, te sak yap̄irwe mau ȳink kai meteik̄in m̄it hi m̄it̄ik ke Jisas Krais kerekek. ¹⁸ Nai yinan, hi hanhan kaiu Iuwe Jisas Krais han yaaik k̄irak, h̄irak kaku kaktikewi kak̄ikre han ki.

Mep̄ir keremem

* 6:6 1Ko 9:11, 14 * 6:8 Jo 3:6, 6:63; Ro 8:13 * 6:9 2Te 3:13 * 6:12 Ga 5:11; Fl 3:18 * 6:14 1Ko 1:31, 2:2
* 6:15 Ga 5:6; 2Ko 5:17 * 6:17 2Ko 4:10

Tiwei Pol Kewisik Ken Mit Ne Wit Efesas
Menmen me tiwei ik

Pol katip mit ne Efesas him gude 1:1-2

Him me Krai ketike mit narak ne sios 1:3-3:21

Menmen mit ne weiwik me God hir nanisesim 4:1-6:20

Pol katip mit ne Efesas him mikaru 6:21-24

¹*Hi Pol nipaa God hanhana hirak kehimitena hi aposel ke Krai Jisas hi hatip mit him mirak. Hi hewis tiwei ik ken yi mit miyapir ne God yi yau yeit wit Efesas, yi yises him me Krai Jisas. ²*Hi hanhan God hirak Haai kiau, hirak ketike Mitik Iuwe Jisas Krai hirakit tatrekyi yaaim, yi eiyu werek werek.

God hirak kewetai menmen yaaim mentar Krai Jisas

³*Haiu emwenipi niuk me God hirak Haai ke Mitik Iuwe kiau Jisas Krai. Hirak kerekyei yaaim kentar haiu mit ne Krai, te God hirak kewetai menmen mirak yapirwe me wit kirak. ⁴*Nipaa hirak ap kewis ti ketike nepni wen au, hirak kehimitenai haiu mit narak mentar haiu ne Krai, te God hirak kerekyei haiu emu han yaaik prar prar, te menmen enum mau han kiau au. ⁵*God nipaa hanhan haiu mit te hirak han kitet kakrekyei haiu nikerek narak mentar Jisas Krai. ⁶*Te haiu emwenipi niuk mirak mamantar hirak kerekyei haiu yaain iuwe keriuwe Himin Yaaik ke Krai kerek God hanhanek.

⁷*Krai nipaa kaa, hemkre mirak mewen, te hirak kaktaihis me menmen enum God kakriak mit em. Hirak kesak menmen enum haiu miriakem. Krai hirak kerekyeyem kentar hirak hanhan haiu mit wisenum. ⁸⁻⁹*God kertei menmen wisenum te hirak kises menmen nipaa hirak han kitet hirak kakriakem, te hirak kewepaiyapir menmen hirak hanhan kaknipem kakriuwe Krai. ¹⁰*Menmen God han kitetim hiram mar im: Maain wi hirak han kitet hiram yaaim hirak kakri menmen yapirwe me ti metike menmen me wit kirak hiram mamnen mamit niutip, te Krai kakinin kaku naanmampre menmen yapirwe.

¹¹*Menmen yapirwe mamnen mamir ke God han kitet hiram mamnen. God kehimitenai haiu mit narak meriuwe Krai mentar menmen hirak nipaa enum eik hirak han kitet kakriakem. ¹²God kiriak menmen im te haiu mit kerek minin mises him me Krai, haiu emwenipi niuk mirak iuwe. ¹³*Yi yire haiu mit me wi nipaa yi yemtau him me God pike kaktihis, yi yises him me Krai. Yi yisesik epei au, God kehimiteni yi narak yeriuwe God Himin Yaaik. Hirak keriuwetek kan kau kekere yi mit kar ke nipaa hirak katip hirak kaksuwerek. ¹⁴*God keteiknai maain haiu mamit menmen mirak yaaim hirak ketpim me mit hir nisesik. Hirak keteiknaiyem keriuwe Himin Yaaik kirak kerek hirak kewetaiyek. Menmen im meteiknai God kaktaihis haiu mamu mamtikerek. God kakit niuk iuwe kakantar menmen im hirak nepei kiriakem.

Pol kitehi God kakikaap mit ne Efesas hir nanirtei menmen werek werek

¹⁵*Hi kerekek hentar hi hemtau yi yises him me Mitik Iuwe Jisas, yi han tewenin mit miyapir yapirwe ne God, ¹⁶*hekrit hekrit hi hatip God hirak yaaik kentar yi mit miyapir. Hi han kitet yi mit, ¹⁷*te hi hitehi God hirak God ke Mitik Iuwe kiau Jisas Krai, hirak Haai kiau, haiu mewenipi niuk mirak, hi hitiwekhi hirak kakikepi yi han kitet menmen mirak werek werek, te yi eiyirtei him mirak werek werek, te yi eiyirtei

* 1:1 Ro 1:1, 7; 1Ko 1:1; Kl 1:1; Ap 18:19-21; 19:1 * 1:2 2Ko 1:2; Kl 1:2 * 1:3 Ef 2:6 * 1:4 Jo 15:16, 17:24; 2Te 2:13; Ef 5:27; Kl 1:22 * 1:5 Jo 1:12 * 1:6 Mt 3:17; Kl 1:13 * 1:7 Ef 2:7; Kl 1:14, 20 * 1:8-9 Ro 16:25 * 1:10 Ga 4:4; Kl 1:16, 20 * 1:11 Ro 8:28-29 * 1:13 Kl 1:4-6; Ef 4:30 * 1:14 2Ko 1:22 * 1:15 Kl 1:4 * 1:16 Kl 1:3; 1Te 1:2 * 1:17 Kl 1:9

God hirekes werek werek. ¹⁸*Hi hanhan hirak God kakikepi, te yi eiyirtei eiyikre han ki hiram mekam menmen hirak kenini yi yaitiwem, yi eiyirtei menmen kerek nipaa hirak katip kakwetaiyem, hiram menmen yaaim iuwe. ¹⁹*Hi hanhan hirak kakteikni yi eiyirtei menmen mirak iuwe mamkaap haiu mit haiu kerek mises him mirak. Menmen mirak hiram iuwe, te haiu ap maminkerem au. Menmen im maamkaap haiu mit mamir ke ²⁰*hiram mikaap Kraiss wi nipaa hirak kaa, te God kikiak kekrit keriuwerem, hirak kewisik kau ketikerek keit wit kirak naanmipre menmen. ²¹*In ek Kraiss kau en kinin menmen yapirwe meit wit ke God, o ti ik e. Hirak kinin tipir, herwe, gavman, menmen yapirwe mepu in metike menmen meiyam maain mamkaru mamnen. ²²*God epei kewis menmen yapirwe mamises him me Kraiss, hirak God kehimitanek hirak kinin naanmipre menmen yapirwe me mit ne weiwik mirak. Hirak kire paan, ²³*haiu mit miyapir ne weiwik me God haiu mire yink kirak, haiu mekepik hirak kepu kire Mitik iuwe, hirak hirekes kau kerer menmen yapirwe.

2

God kenip haiu mit kerek nipaa haiu mire mit naa in ek haiu mepu metike Kraiss

¹*Nipaa yi mit miyapir yi yire mit epei naa yentar yi yeweikin sip yewet God, yi yirik enum. ²*Me wi eim yi yises menmen enum me ti. Nipaa yi yises menmen enum me mitik iuwe Seten kerek kinin naanmipre tipir, teket maam, herwe, menmen enum. In ek, hirak kinin naanmipre mit kari han ke mit kerek nipaa hir neweikin sip newet God. ³*Nipaa haiu mit haiu mar ke mit enun en. Haiu mises menmen haiu hanhanem. Haiu miriak menmen enum han kiau hanhan haiu miriakem, te maain God kakrekyei enum kakraiwaank kakir ke mit han en.

⁴⁻⁵*Menmen enum nipaa haiu miriakem hiram meraiwaank te haiu mami. Te God hirak han teweninai wisenum keriuwe menmen mirak, te hirak kenipai haiu mamu mamtike Kraiss. God pike ketihis kentar hirak hanhani. ⁶*Hirak God kekekyei haiu mit metike Kraiss, haiu mepu en metikerek, haiu maminin naanmamre menmen. ⁷*God kiriak menmen im kentar wi im ere maain hirak kakteikin menmen yapirwe han kewim markeim hirak han tewenin haiu mit keriuwe menmen Jisas Kraiss kerekyeyem. ⁸*Yi epei yises him me Kraiss, te God hanhani hirak kaktihis. Yi ap yikaap hirau au. God kerekek kerekyiyem weinim. ⁹*Yi ap yirik menmen yaaim, te God ketihis au, te mitik kiutip ap kakwenipi hirekes kaktip hirak iuwe taau! God kerekek! ¹⁰*God kenipai (o kerekyei) haiu mit haiu mire mit mirak mentar haiu mises him me Kraiss Jisas. Nipaa God kehimitan menmen yaaim, te hirak kenipai haiu emisesim mamriak menmen yaaim keremem.

Kraiss kari weiwik wik men mire miutip

¹¹*Yi han ekitet nipaa ein mit ne Isrel nerekir yink kir neteikin mit hir nises God. Hir newis niuk mi yi mit enun ap yerekir yink ki te yi ap yises God au. Nipaa yi yire mit ne weiwik ham. ¹²*Nipaa yi yetari Kraiss, yi ap ne weiwik me mit ne Isrel au. Nipaa God kewet mit han him mirak hir netikerek nekiyan nau neit, te yi au. Yi ap yau ti ik yemerir menmen yaaim mamnen au. Te God ap kaku kaktikewi taau!

¹³*Te in ek yi kerek nipaa yi yetari menmen im hi epei hetpiyem, yi yire mit hir nepeit yanimin. In ek Kraiss keriuwe hemkre mirak mewen hirak kaa, hirak keithis yi mit miyapir, te in ek yi nepei yises him me God. ¹⁴*Kraiss hirekes kerekyei haiu mit

* 1:18 Ef 4:4; Kl 1:12 * 1:19 Kl 1:11 * 1:20 2Ko 13:4; Kl 2:12; Hi 1:3 * 1:21 Kl 1:16, 2:10 * 1:22 Sam 8:6; Mt 28:18; Ef 4:15 * 1:23 Ro 12:5; Kl 1:18; Ef 4:10 * 2:1 Kl 1:21, 2:13 * 2:2 Kl 3:7; Ta 3:3; Jo 12:31; Ef 5:6, 6:12 * 2:3 Kl 3:6 * 2:4-5 Lu 15:24, 32; Ro 6:13; Ef 2:1; Ap 15:11 * 2:6 Kl 2:12 * 2:7 Ef 1:7 * 2:8 Jo 4:10; Hi 6:4 * 2:9 1Ko 1:29-31; 2Ti 1:9 * 2:10 Ta 2:14 * 2:11 Ef 5:8 * 2:12 Kl 1:21; Ro 9:4; 1Te 4:13 * 2:13 Kl 1:20 * 2:14 Ais 9:6; Kl 2:14; 1Ko 12:13

miyapir mekiyan mau meit. Nipaa mit ne weiwik me Isrel hir enun nepan neriuwe mit ne weiwik ham nerer wit wit. Te in ek Krai kaa keriuwe yink kirak, hirak kenipai mit miyapir merer wit wit haiu mau niutip. Hirak keremir menmen miwaai nimin me haiu mit kerek nipaa menipai haiu wik mar ke mitik kewen niwa keit ni. Hirak kenipek kire ni miutip. ¹⁵*Nipaa Krai hirak kaa kenip him Moses kewisim mau tiwei kerek mit ne Isrel nisesim, hiram menmen weinim, te hirak kaknip mit ne weiwik wik hir nanre yink kiutip hir nekiyan nau neit. ¹⁶*Krai kaa kentaru nu tentarakit, te hirak keremir menmen menipai haiu mire wik hiram maa. Hirak keriyei haiu mire mit miyapir ne weiwik niutip, haiu mekiyan mau meit mises God. ¹⁷*Krai hirak kan ti kewepyapir him yaaim katip haiu mit mantike God mamkiyan mamu mamit. Him im epei man yi mit yi yire mit hir nerp yanimin, yi ap yises God au. Him im yi yetike mit hir nises God hir nire mit nau menep netike God. ¹⁸*Haiu weiwik wik haiu meriuwe God Himin Yaaik haiu niutip hirak keriyei haiu men God Haai mentar menmen Krai kerekyeiyem.

Haiu mit mises God haiu mire winak kirak

¹⁹*Te in ek yi ap yire mit hir ap wit mei mir au. Yi yire weiwik miutip yetike mit miyapir nises God. Yi nikerek ne God. ²⁰*Yi yire winak God kimaak. Haiu mit aposel metike mit profet kerek mewepyapir him kerek God ketpaiyem, haiu mire teinik kerek mit nekin hei em me winak. Jisas Krai hirekes kire teinik mitik iuwe kerp nimin kinan winak siup. ²¹*Hirak kerek ketenen nu me winak siup hiram tokim mau meit. Hirak kenip winak ik kakre iuwe, hirak kakre winak yaaik Mitik Iuwe Krai kaku kakikrerek. ²²*Yi mit miyapir ne Krai, te God kiriak yi mit en, yi yetike mit han nises him mirak, yi yapirwe yar ke winak ke God kewik keriuwe God Himin Yaaik.

3

Menmen Pol kiriakem me mit ap ne wewik me Isrel

¹*Hi Pol kerek hepu winak enuk ke gavman hentar hi hatip yi mit ap ne weiwik me Isrel him yaaim me Krai, hi hitehi God ke yi mit miyapir. ²*Hi han kitet yi epei yemtau God hanhana kehimitena hi hirak menmen mirak ekepi yi mit miyapir. ³*God kewepyapir menmen nipaa hirak kepakinem, hirak keteiknewem, te hi herteiyem. Nipaa hi hewisiyem mau tiwei. ⁴Yi eikinaam, te yi eiyirtei hi hertei werak werak menmen me Krai nipaa God kisawinem meit. ⁵Mit nipaa nepitariyem, te in ek God kewepyapirem keteikin haiu mit kerek hirak kehimitenai haiu profet metike aposel mirak hirak keteiknaiyem keriuwe God Himin Yaaik. ⁶*Him hirak kewepyapirem hiram im: Mit ap ne weiwik me Isrel, God kenipi hir netike mit ne weiwik me Isrel, hir yapirwe nanit menmen miutip, hir nire yink kiutip ke menmen God katip kakwetaiyem kakintar menmen Krai kerekyeiyem.

⁷*Me him yaaim im God kenipa hi mitik ke hi hatip mit han em. Hirak hanhana kekepa keriuwe menmen mirak manpenuk, te hi hirak menmen hirak ketpewem. ⁸*God hanhana kehimitena hi kerek hi hikaru ke mit yapirwe nises God, hirak kehimitena hi hatip yi mit ap ne weiwik me mit ne Isrel hi hetpi him yaaim me Krai. Him yaaim me menmen yapirwe Krai kerekyeiyem, mit hir ap nanirtei hir o as miram o iuwe miram marmeim te mamisi taau! ⁹*Hirak kehimitena hi akaap mit yapirwe hir nanirtei karkeik te God kakriak menmen nipaa hirak kepakinem. God nipaa kiriak menmen yapirwe kehanem nipaa enum eik ere in. ¹⁰*Hirak kehanem te in ek hirak kakteikin tipir, herwe, tekek maam, Seten o ensel mirak yaain neit wit kirak, hirak

* 2:15 2Ko 5:17 * 2:16 Kl 1:20, 22 * 2:17 Sek 9:10; Ais 57:19 * 2:18 Ef 3:12 * 2:19 Ef 3:6; Hi 12:22-23
 * 2:20 Mt 16:18; 1Ko 3:11 * 2:21 Ef 4:15-16; Kl 2:19; 1Ko 3:16 * 2:22 1Pi 2:5 * 3:1 Ef 4:1; Fl 1:7, 13; Fm 1:1, 9
 * 3:2 Kl 1:25 * 3:3 Ef 1:9-10; Kl 1:26 * 3:6 Ef 2:13, 16-19 * 3:7 Kl 1:23, 25 * 3:8 1Ko 15:9-10; Ga 1:16; Ef 1:7 * 3:9 Ro 16:25; Kl 1:26 * 3:10 Ro 11:33; 1Pi 1:12

kakteinor h̄irak God h̄irekes kertei menmen yap̄irwe werek werek keriuwe menmen yaaim m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik m̄irak h̄ir n̄ir̄iakem. ¹¹ God k̄ir̄iak menmen im kises han k̄irak n̄ipaa h̄irak han kitet kak̄ir̄iakem keriuwe menmen M̄it̄ik Iuwe kiau Jisas Kraiss k̄ir̄iakem me w̄i h̄irak kaa. ¹²* Haiu mises h̄im me Kraiss Jisas, te haiu ap m̄inaain God au. Haiu mertei haiu mamno mamit̄iwekhi me menmen, h̄irak ap te kakweik̄in sip kakwet̄ai. ¹³* Hi etpi te yi ap han ek̄iperper eiȳintar menmen enum man merewaank mentar hi ekaap yi m̄it au em̄it! Yi han yaaik eiyu eiȳintar yi yaȳit̄ niuk iuwe yeriuwe menmen merewaank me yi m̄it.

Pol hanhan m̄it ne Efesas h̄ir nan̄ir̄tei Jisas Kraiss hanhani

¹⁴ Hi han kitet menmen iuwe God k̄ir̄iakem, te hi h̄inap̄ip̄i hewen nin̄ip hitehi God Haai menmen. ¹⁵ God h̄irak kewet m̄it ensel neit wit k̄irak o haiu m̄it meit t̄i kewet̄ai niuk m̄irak. ¹⁶* Hi hitehi God te h̄irak kaksuwe H̄im̄in Yaaik keriuwe menmen m̄irak iuwe manp enum h̄irak kakno kak̄ikre han ki, te yi han tokik eiyu eiȳit. ¹⁷* Te yi yises h̄im me Kraiss werek werek, te h̄irak kaku kak̄it kak̄ikre han ki. Hi hitehi God h̄irak han tewen̄ini te menmen m̄irak iuwe, h̄iram mamkepi yi hanhan eiriuwehan. Te yi eiyu han tokik eiȳir ke nu nekenp̄i mekre t̄i metenen nu o tein̄ik m̄it̄ik kekre hei ketenen w̄inak siup, te h̄irak tokik kerp. ¹⁸* Menmen im maamkaap yi m̄it miyap̄ir yetike m̄it miyap̄ir han ne God nerer wit wit, te yi eiȳir̄tei markeik te Kraiss hanhani. H̄iram iuwe min̄in nepni, h̄iram mamno mamre nokim, h̄iram mamno kesiyen. H̄irak hanhanai w̄isenum. ¹⁹* Hi hanhan yi eiȳir̄tei haiu m̄it ap te mam̄ir̄tei werek werek marmeim te Jisas hanhanai. Hi hanhan menmen yaaim mau mekre God h̄iram mamnen yi m̄it, te yi han ki eku ekriuw̄erem.

²⁰* Hi hanhan h̄irak God kerek k̄ir̄iak menmen iuwe kekre han kiau min̄in menmen haiu mit̄iwekhiyem o han kitetim keriuwe menmen iuwe h̄irak kewis̄im mekre haiu m̄it. ²¹ Hi hanhan haiu m̄it miyap̄ir yap̄irwe ne weiw̄ik me God haiu emwen̄ipi niuk m̄irak mentar menmen Jisas Kraiss k̄ir̄iakem. Haiu emwen̄ipi niuk m̄irak ere tipmain tipmain enum eik. Mep̄ir keremem.

4

Haiu m̄it miyap̄ir kerek mises h̄im me God haiu m̄ire ȳink ke Kraiss

¹* Hi Pol kerek hepu w̄inak enuk ke gavman hentar hi h̄ir̄iak menmen me M̄it̄ik Iuwe Kraiss. Hi etpi h̄im manp te yi eiyises h̄im me God werek werek kerek n̄ipaa God kehim̄it̄eni yi eiyisesim. ²* Yi ap eire iuwe au. Yi yemtau h̄im me m̄it han yi eiyisesim, yi yewen̄in han ki me menmen m̄it nerekyiyem, yi ap han enuk waswas me menmen ni yinan nerekyiyem au. ³* God H̄im̄in Yaaik kenip yi m̄it yi yau han kiut̄ip te yi wen han ek̄ikrit eiyu han kiut̄ip. Menmen im haiu m̄ir̄iakem h̄iram mar ke waai mesenkek menmen h̄iram menipai haiu m̄ire niut̄ip. ⁴* Haiu m̄it miyap̄ir yap̄irwe haiu ȳink kiut̄ip ke Kraiss, God H̄im̄in Yaaik kau kekrai. H̄iram im em miut̄ip m̄ire menmen miut̄ip yi wen yemerīywem God kakwet̄iyem yentar n̄ipaa God kehim̄it̄eni yi yisesik. ⁵* M̄it̄ik Iuwe Kraiss kiut̄ip kerekek kepu. Haiu m̄it mises menmen m̄irak miut̄ip. W̄i n̄ipaa m̄it n̄ikrai neriuwe t̄ipar h̄ir nekine niuk miut̄ip nektenai. ⁶* God kiut̄ip kerekek kepu, h̄irak Haai ke haiu m̄it, h̄irak kin̄in naanm̄iprai haiu m̄it yap̄irwe, h̄irak k̄ir̄iak menmen ken n̄im̄in ke haiu m̄it, h̄irak kepu kekre haiu m̄it. ⁷* Kraiss epei kewet̄ai menmen yaaim mamkaap haiu m̄it ne weiw̄ik me God. God epei kewet̄ai haiu m̄it niut̄ip niut̄ip me menmen m̄irak yaaim iuwe. ⁸* H̄im me God n̄ipaa m̄it newis̄im mau t̄iwei mat̄ip me menmen im. H̄iram mat̄ip mar im:

* 3:12 Jo 14:6; Ro 5:2; Hi 4:16 * 3:13 Kl 1:24 * 3:16 Kl 1:11 * 3:17 Jo 14:23; Kl 1:23, 2:7 * 3:18 Kl 2:2
 * 3:19 Kl 2:10 * 3:20 Kl 1:29 * 4:1 Ef 3:1; Kl 1:10 * 4:2 Kl 3:12-13 * 4:3 Kl 3:14-15 * 4:4 Ro 12:5; Ef
 2:16, 18 * 4:5 Jo 10:16 * 4:6 1Ko 12:6 * 4:7 Ro 12:3, 6 * 4:8 Sam 68:18; Kl 2:15

“Me wɨ Kraiſ epei ken wit ke God, hɨrak keithiſ mɨt miyapɨr yapɨrwe kerek nɨpaa hɨr nau netike Seten hɨr nar ke mɨt enun nau wɨnak enuk ke gavman.

Kraiſ ketorhiſ keriyei ker i ken kewet haiu mɨt menmen yaaim mɨrak.” ⁹*Kenmak hɨm matɨp: “Hɨrak ken wit ke God kau niu ein?” Hɨram metpim mentar hɨrak kinɨn kɨnaaiwɨr wit kɨrak kekiuwe kan kau kekere nɨmɨn ke tɨ nɨmɨn ke wit kerek mɨt epei naa hɨmɨn kɨr kewi. ¹⁰Hɨrak kerek kekiuwe kan tɨ, hɨrak kerekek pɨke ken kau niu ein kinɨn nepni ken wit ke God, te hɨrak hɨmɨn kɨrak kau kerer wit wit. ¹¹*Hɨrak kerekek “kewet mɨt menmen mɨrak,” hɨrak kehimitan mɨt han hɨr nɨre aposel, hɨr natɨp mɨt menmen Kraiſ kɨrakem. Mɨt han hɨrak kehimiteni hɨr nɨre profet, hɨr newepyapɨr hɨm me God. Mɨt han hɨrak kehimiteni hɨr nɨre evanseliſ, hɨr natɨp mɨt hɨm me God nari han kɨr te hɨr eniſeſim. Mɨt han hɨrak kehimiteni hɨr nɨre paſto o tiſa, hɨr naanempre mɨt miyapɨr hɨr nekepi hɨr niſeſ hɨm me God. ¹²*Kraiſ kewet haiu mɨt menmen im, te hɨram mamkaap haiu mɨt miyapɨr haiu mamɨrak menmen mɨrak te haiu mɨt ne weiwiſ me God, haiu mamre yɨnk ke Kraiſ, haiu mamre mɨt iuwe me menmen me God. ¹³*Menmen im mamno ere haiu mɨt mau han kiutɨp me menmen me God haiu miſeſim, haiu mau han kiutɨp me menmen haiu merteiyem me Kraiſ, te haiu mamre mɨt iuwe yaain mamɨr ke Kraiſ. ¹⁴*Haiu mar im, te haiu in ere maain ap mamre nɨkerek netari menmen. Haiu ap miſeſ hɨm enun me memitetpɨn. Mɨt niſeſim hɨr nar ke kanu kenterer wan eik, hɨrak kɨniu kewɨrek kepno in kepno ein. Mɨt kerek niſeſ hɨm enun me mɨt kerek hɨr nari han ke mɨt neriuwe hɨm hɨr hɨraſ han kitetim netpim. ¹⁵*Au, haiu hanhan hɨraſ matɨp hɨm yaaim me God emiſeſim, te haiu mepno ere haiu mɨre mɨt iuwe haiu mar ke Kraiſ. ¹⁶*Kraiſ hɨrak kɨre paan hɨrak kinɨn naanmɨpre haiu mɨt haiu mɨre yɨnk kɨrak, te haiu mɨrak menmen mɨre hɨrak kehimitan haiu niutɨp niutɨp mamɨrakem. Haiu mɨt haiu mɨre hiſ, hit nekeni, naan, te haiu mamkaapan, te haiu mamu yɨnk kiutɨp. Haiu mamɨrak menmen mar im, te haiu mamre iuwe haiu han tewenɨnan.

Mɨt niſeſ God hɨr enweiſɨn ſip enwet menmen me nɨpaa

¹⁷*In ek hi hekrehiſ ke Mɨtɨk Iuwe Kraiſ Jiſaſ hi hetpi hɨm manp. Yi in ere maain ap te yi eiſiſeſ menmen mɨt ap ne weiwiſ me God hɨr nɨrakem au emɨt. Hɨr han kitet menmen hɨram enun weinɨm. ¹⁸*Han kɨr hɨrak kɨre mɨtɨk ke wɨtaan ken ap ketenen ſi au. Hɨr nɨrak menmen enun niſeſ menmen God kɨneinɨm nentar hɨr netari menmen me God, nekre han kɨr hɨr nɨneinɨm. ¹⁹*Te hɨr ap yɨnk enuk au. Hɨr hanhan iuwe te hɨr naniſeſ menmen enun me nariyanhiſ newenɨnem, han kɨr kekrit te hɨr nɨrak menmen enun enun niſeſim wɨſenun.

²⁰Yi mɨt miyapɨr ap yemtau haiu metpiyem yi yiſeſ hɨm me Kraiſ mar im taauye! ²¹Hi hertei yi epei yemtau hɨm me Kraiſ, hɨr mɨt nan netpi hɨm yaaim mɨrak. ²²*Hɨr netpi hɨm mar im: “Yi nɨpaa yi yiſeſ han ki enun. Hɨram menmen enun me memitetpɨn, hemkre menepam me menmen, te hɨram mewaank hɨremes meriuwerem.” Hɨr mɨt natɨp menmen im yi eiweiſɨn ſip eiwetɨwem einopɨn eikeipɨwem. ²³*Yi yɨrak menmen im, te God eknip han ki hɨrak yaaik ekriuwe Hɨmɨn kɨrak Yaaik. ²⁴*God kɨrak han ki hɨrak yaaik. Hɨrak kenip han ki kakɨr ke han kɨrak, te han ki ekſiſeſ menmen yaaim ekɨrak God kaktike mɨt em.

²⁵*Te yi mɨt miyapɨr yapɨrwe niutɨp niutɨp einopɨn eikeipɨn menmen enun me memitetpɨn, eiwenɨn hɨm menmen, eiɨr ke mɨtɨk kenemɨn laplap kerek hapɨk mewim kewɨrem men pɨn. Yi niutɨp niutɨp eitɨp hɨm yaaim keremem eiriuwe ni yinan eiɨntar haiu mɨt yapɨrwe haiu niutɨp niutɨp pɨnan me yɨnk kiutɨp ke Kraiſ. ²⁶*Wɨ yi han enuk

* 4:9 Jo 3:13 * 4:11 1Ko 12:28 * 4:12 2Ti 3:17 * 4:13 Kl 1:28 * 4:14 1Ko 14:20 * 4:15 Ef 1:22, 5:23; Kl 1:18 * 4:16 Kl 2:19 * 4:17 1Pi 1:14; Ro 1:21 * 4:18 Ef 2:12 * 4:19 Kl 3:5 * 4:22 Ro 8:13; Kl 3:9 * 4:23 Ro 12:2 * 4:24 Jen 1:26; Kl 3:10 * 4:25 Kl 3:8-9; Sek 8:16 * 4:26 Sam 4:4; Je 1:19-20

eiriuwe menmen enum, yi naanempre hiras eiwenin han ki te yi ap eirak menmen enum eiyinterim. Yi ap han enuk han ekitet menmen im yapirwe au emit. Wi miutip kerekek. ²⁷ Te haiu ap emwis Seten kakri han kiau haiu mamrak enum. ²⁸ *Mit miyapir kerek nipaa ere in nekintip menmen hir pike nanrakem meiyam au emit! Hiram epei au! In ek hir enrak menmen yaaim enriuwe his mir, te hir nantenen menmen yapirwe te nanwet mit enun netenen menmen auri nankepi nanriuerem. ²⁹ *Yi ap eitip him enum emike him ki au. Yi eitip him yaaim hiram mamkaap mit han hir nanimtau him mi, te hir enu werek werek. ³⁰ *Yi ap einip God Himin Yaaik han enuk ekriuwe menmen yi yirakem kentar hirak kerekek kehimteni, te maain God kaktihis yi yayu eitikerek. ³¹ *Yi eiweikin sip eiwet menmen enum me yi yine han enuk hekrit hekrit, yemtaantwo, o yi yanuni yeriuwe menmen. Yi ap eitip yehak yene mit, o yesiuwe him, te yi hanhan eirak mit menmen enum eiriuerem au emit. ³² *Te yi eirakan yaaim, han etweninan, yi eiyisak menmen enum mit han nerekiyem, yi eitip hiram menmen weinim. Yi eirakem eiyir ke God. Hirak kesak menmen enum haiu mit mirakem mentar menmen Krai kirakem, te hirak katip hiram menmen weinim.

5

Haiu mit miyapir emises menmen yaaim

¹ *God epei hanhani kesak menmen enum yi yirakem, te yi eiyisesik eiyir ke nikerek narak hir nisesik. ² *Yi han etweninan eiyir ke Krai nipaa han teweninai hirak kaa te kekepai. Hirak kaa, te menmen im hirak kirakem hiram mire menmen mit newepwarem hiram minin yaaim mit newet God em.

³ *Yi mit miyapir ne God, te yi ap yimenipin yatipan me menmen enum me yisesan yiriran, o menmen enum me yink enuk o menmen me hemkre menepam au emit! ⁴ *Yi ap eitipan me menmen enum menip mit yink enuk neriuwerem, o him weinim weinim, o him hir han enuk neriuwerem au emit. Yi eitipan eiwenipi niuk me God keremem. ⁵ *Yi epei yertei werek werek menmen im. Mit kerek hir enun nariyanhis neweninem o mit enun nises menmen enum, o mit enun hemkre menepam neriuwe menmen hiram enum mar ke mit newepwar menmen newet tipir em. Yi yertei mit nar in en, hir ap te nanino nanu nantike God ketike Jisas Krai taau!

⁶ *Yi ap eiwis mit hir nanmitipin nanriuwe him weinim hir natip menmen im enum hi epei hetpiyem hiram yaaim au emit. Hir nemipin, te God kaknep mit kerek hir nises menmen enum hi epei hetpiyem. ⁷ Yi ap eiyisesi eiyir ke menmen enum hir narakem eiyintar God kaknip. ⁸ *Nipaa yi yar ke mit ne witaan yeke ti yen, te in ek yi kerek yi mit miyapir ne Mitik luwe Krai. Yi yar ke mit miyapir neke ti ne wepni (o yanm), te yi eiyises menmen yaaim keremem. ⁹ Menmen yaaim mit nisesim, hiram mire wepni (o yanm) kir, hiram meteikin mekam yaaim, mekam hiram mises him me God, mekam hiram him yaaim. ¹⁰ *Yi han ekitet mekam yi eiyisesim hiram mamrak Mitik luwe God han yaaik. ¹¹ *Yi ap eiyises menmen enum mire witaan toto mit enun narakem. Au, yi eiwepyapir mit in em, yi eiyitpor menmen hir nisesim hiram enum. ¹² Menmen enum mit narakem nepakinem, hi yink enuk te hi ap etpiyem au emit! ¹³ *Yi yewepyapir menmen yapirwe mit enun narakem, hir nanirtei hiram yaaim o enum. Im em hiram mire wepni (o yanm) kir te mit nanir menmen. Yi yewepyapir menmen enum, hiram au mami. Im em hiram mire mitik kiman si kekere winak, menmen me toto hiram mami, si mir mepu keremem. ¹⁴ *Mar keremem te him me God mau tiwei matip mar im:

* 4:28 1Te 4:11 * 4:29 Ef 5:4; Kl 3:8, 4:6 * 4:30 Ais 63:10; 1Te 5:19; Ef 1:13-14 * 4:31 Kl 3:8 * 4:32 Mt 6:14, 18:22-35; Kl 3:12-13 * 5:1 Mt 5:48 * 5:2 Ro 14:15; Ga 2:20; Hi 10:10; Eks 29:18 * 5:3 Kl 3:5 * 5:4 Ef 4:29 * 5:5 1Ko 6:9-10; Kl 3:5 * 5:6 Kl 2:4, 8; Ro 1:18 * 5:8 Ef 2:11, 13; Kl 1:13; 1Pi 2:9; Jo 12:36 * 5:10 Ro 12:2 * 5:11 2Jo 10-11 * 5:13 Jo 3:20-21 * 5:14 Ais 26:19, 60:1; Ro 13:11

“Ti mitik kerek ti haa hiwaai, ti pike ekrit, te Krais kaknen kaku han kit. Hirak kire wepni (o yanm) kir kenep ein ein.”

¹⁵ Te yi naanempre hiras me menmen yi yirakem. Yi ap eirak menmen mire mit hir nepitari menmen. Au, yi eirakem emir ke mit hir nertei menmen yapirwe. ¹⁶*Wi im hiram enum, mit hir nirak enum, te yi naanempre wi miutip miutip te yi eitip mit him yaaim me God te mit nanirteiyek. ¹⁷*Te yi ap eiyises menmen enum au emit! Yi eiyises menmen Mitik Iuwe God hanhan yi eiyisesim.

¹⁸*Yi ap eiyim tipar si enum te yi yetaritari eirak menmen enum. Au, yi eiwis God Himin Yaaik eku ekre han ki akinini naanmamri me menmen yi yairakem. ¹⁹*Yi yetike ni yinan yi eitipan him me God, yi eiyine henye me God. Yi eiyine henye, yi eiwenipi niuk me Mitik Iuwe God eiriuwe him mi, yi eiram tukin, wekinp, heurek, menmeiyam te yi han yaaik iuwe eiriuerem. ²⁰*Menmen yapirwe kerek mamnen, hekrit hekrit yi eiwenipi niuk me God Haai kiau mentar Mitik Iuwe kiau Jisas Krais kerek nipaa kekepai keriyei haiu men God.

Pol katip him men mit miyapir hir neitan

²¹*Yi eiyimtwan him me ni yinan yi eiyisesim eiyintar yi yises Krais, yi yewenipi niuk mirak.

²²*Yi miyapir yeit mikan ni, yi yemtau him me mikan ni yar ke yi yemtau him me Mitik Iuwe Krais. ²³*Yi yirak menmen im eiyintar mikan ni hir ninini naanempri nar ke Krais hirak kinin naanmpre mit miyapir hir nisesik. Hirak kaa, te pike kakithis haiu mit, hirak kire paan, haiu au haiu mire yink. ²⁴Yi miyapir yayimtau him me mikan ni yayisesim me menmen yapirwe yar ke haiu mit miyapir ne weiwik me God haiu memtau him me Krais haiu misesim.

²⁵*Yi mit epei yeit miyapir yi hanhani yar ke Krais hanhan haiu mit ne weiwik me God. Hirak kaa te kakikepai kaktaihis, ²⁶*te hirak kenip haiu mit haiu yaain mentar haiu mises him mirak, te mit han nikirai neriuwe tipar. ²⁷*Hirak kirakem, te hirak kenip haiu mit ne weiwik miutip me God han kiau hirak yaaik iuwe kire mit ap wikes o warep mewi au. Haiu yaain mar ke mite yaaip wetpen enu, Krais kaktaihis. ²⁸Kar ke Krais hanhan haiu mit miyapir, te yi mit hanhan miyapir ni. Yi hanhani yar ke yi hanhan yink ki. Mit kerek hanhan miyapir nir hiram mar ke hir hanhan hiras. ²⁹Mitik kei kiutip ap kinaain yink kirak kakawaankek au. Hirak naanmprewek kakwetiwek menmen, te hirak kaku werek werek kar ke Krais naanmpre haiu mit ne weiwik me God. ³⁰*Hirak naanmprai haiu mit kentar haiu mire yink kirak. ³¹*Krais ketike haiu mit ne weiwik me God, haiu mau yink kiutip, mentar him me God mau twei matip mar im:

“Mitik keimin kakit mite, hirak kaknaaiwir miye haai, hirak kaktike mite pirak nanu niutip, hir nire yink kiutip.” ³²*Him im yaaim, hi han kitet hiram matip me Krais ketike haiu mit ne weiwik miutip me God. ³³Te hiram wen matip yi mit niutip niutip hanhan miyapir ni yar ke yi hanhan hiras. Miyapir yi eiwenipi niuk me mikan ni.

6

Pol katip him me miye haai netike nikerek nir

¹*Yi nikerek yi eiyimtau him me miye haai ni yentar God kehimiteni hir ninini naanmpri. Im em hiram yaaim. ²*Him me God mau twei matip mar im: “Yi eiyimtau him me miye haai ni eiyintar hiram keremem me him me God minin matip menmen

* 5:16 Kl 4:5 * 5:17 Ro 12:2; Kl 1:9 * 5:18 Lu 21:34 * 5:19 Kl 3:16; Sam 33:2-3 * 5:20 Kl 3:17 * 5:21 1Pi 5:5 * 5:22 Jen 3:16; Kl 3:18; 1Pi 3:1 * 5:23 1Ko 11:3; Ef 1:22 * 5:25 Kl 3:19; 1Pi 3:7; Ga 1:4 * 5:26 Ta 3:5; Hi 10:10 * 5:27 2Ko 11:2; Kl 1:22 * 5:30 1Ko 6:15; Ef 1:22-23 * 5:31 Jen 2:24; Mt 19:5 * 5:32 Rev 19:7 * 6:1 Kl 3:20 * 6:2 Eks 20:12; Mt 15:4

yaaim God kakriak haiu mit em.”³ Hiram matip mar im: “Yi eiyisesim, yi eiyu werek werek eiyu ti tito yapirwe.”

⁴*Yi miye haai, yi ap eine nikerek ni eiyitpor enum enum yari han kir ere hir nine han enuk nemtaantwo neriuwi au emit! Au, yi eineri eiteiknor menmen God hanhan yi yapirwe yi eiridakem.

Pol katip him me mit hir nriak menmen me mit nir iuwe kerek ninini naanmpri

⁵*Yi wok mit kerek yi yriak menmen me mit iuwe ni, yi eiyises him me mit hir ninini naanmpri yeit ti ik. Yi naanempre hiras te yi yerekyor yaaim yar ke yi yriak menmen me Krai. ⁶Yi ap eiridak menmen yaaim te mit nantipare yi yaain keriyen au emit! Hekrit hekrit yi eiridak menmen eiyir ke mit hir nises Krai enriakem, yi eiyises menmen God hanhan yi eiridakem eiriuwe han ki. ⁷Yi han yaaik eiridak menmen eiyintar yi yriak menmen me mit keriyen au. Yi yriak menmen me God. ⁸*Yi yertei neimin hir wok mit hir nriak menmen me mit han, o neimin hir mit iuwe ninin naanmpre mit han, hir yapirwe nanriak yaaim, te hir nanit menmen mipiram me his me Mitik luwe Krai.

⁹*Yi mit iuwe kerek yinin naanmpre mit weinin, yi eiridak menmen yaaim me mit ni. Yi ap eiyitpor enum eineri, te hir enineini enisesi au emit! Mitik luwe Krai kepeit wit ke God, hirak kinini yetike mit ni naanmpri. Maain wi God hirak skelim mit, hirak ap han kitet ke mitik hirak iuwe o hirak weinik au. Hirak han kitet menmen mit nriakem mipiram.

Mit nises him me God hir nar ke mit ne ami hir netike Seten nenapan

¹⁰*Hi etpi him im mikaru. Yi eiyu han tokik eiyiriuwe menmen iuwe manpenum ke Mitik luwe Krai hirak keweteyem. ¹¹*Yi eiwapin han ki eiriuwe menmen iuwe God keweteyem, hiram mar ke nopen kiwapin yink ki, te yi han tokik eiyu eiriuwe menmen enum me mipin Seten kakri han ki kakriuwem. ¹²*Haiu ap nenapan metike mit au. Haiu nenapan metike tipir enum mau nepni, Seten, tipir, herwe, teket maam, manmin o menmei ham hiram minin naanmpre menmen enum me ti. ¹³Te yi eiyit menmen me God mamkepi hiram mar ke nopen, yipo henmik menmeyam. Te maain wi enum mamnen yi eitike Seten yi einapan, yi yenapan epei au, yi wen eiyirp eiyu werek werek.

¹⁴*Yi eiyu eiyit menmen mamkepi. Yi eiriuwet him yaaim mamu mamikre han ki eiyir ke mit ne ami newis waai mau tu kir. Yi yriak menmen yaaim hiram mar ke yi eiremink tanik mau han pank.

¹⁵*Yi eitip mit him yaaim me God hirak hanhan kaktike mit nankiyan nanu nanit, hiram mar ke yurik mit nemtin mau nopen hiram miwapin hit mi te mit hir nir hit mi newir yipo nanmp au hir nanimtenim. ¹⁶Yi eiridak menmen im hi epei hetpim, yi wen han ekitet Jisas Krai eiyisesik, te hiram mar ke nopen hirak keseuni menmen enum tikaap, tinau, henmik o yipo te hiram mamiwep yi mit au. Yi han ekitetik eiyisesik. Menmen im mamkepi te Seten kakwir menmen enum mirak mre si mamnep han ki kariuwem au. Hiram mamtinpin mamno mami mamit. ¹⁷*God keriuwet Jisas kaa, te kakithis haiu mit. Yi han ekitet menmen im, te hiram mamkepi mamre wa hesnu mit nemiun mau paan. Yi eiyises him me God hiram mamir ke hine me his God Himin Yaaik keweteyem. ¹⁸*God Himin Yaaik hirak kakikepi te hekrit hekrit yi eiyitehi God menmen, yi eiwenipi niuk mirak. Hekrit hekrit yi naanmamre hiras, yi ap eiyu yain yain au emit! Yi eiyitehi God kakikaap mit miyapir nriak. ¹⁹*Yi eiyitehi God ke hi, te hirak kakweto him, hi ap yink enuk au, hi ehirp hatip mit him yaaim me Krai nipa

* 6:4 Kl 3:21; Diu 6:7, 20-25; Sam 78:4; Pro 22:6 * 6:5 Kl 3:22-23; Ta 2:9-10; 1Pi 2:18 * 6:8 2Ko 5:10; Kl 3:24-25
 * 6:9 Kl 4:1; Ro 2:11 * 6:10 1Ko 16:13 * 6:11 Ro 13:12; 2Ko 10:4; Ef 4:14 * 6:12 Jo 14:30; 1Pi 5:8-9 * 6:14
 Ais 11:5; 59:17; 1Te 5:8 * 6:15 Ais 40:9; Nea 1:15; Ro 10:15 * 6:17 1Te 5:8; Ais 49:2; Hi 4:12 * 6:18 Lu 18:1; Kl
 4:2; 1Te 5:17 * 6:19 Ap 4:29; Kl 4:3-4; 2Te 3:1

God kepakⁱnem. ²⁰*Hi mitⁱk hatⁱp mitⁱ hⁱm yaaim. Te hi hepu winak enuk ke gavman henterim. Yi eiyitehi God kakⁱkepa hi ap hinaain hatⁱp mitⁱ hⁱm mirak au. Hi tewen ehⁱtpor menmen har ke nⁱpaa hi hirⁱakem.

Pol katⁱp hⁱm mⁱkaru

²¹*Tikikas, kiau yinak yaaik kaknen kakⁱtpi menmen yapⁱrwe nepei man hi. Hirak mitⁱk yaaik kirⁱak menmen me Mitⁱk Iuwe Krais. ²²Hi heriuwetek kaknen yi mitⁱ kakⁱtpi menmen, te yi eiyⁱrtei haiu mepu werek werek, te yi han yaaik eiyu.

²³Hi hanhan God Haai ketike Mitⁱk Iuwe Jisas Krais hanhani tatrekyi yi eiyu werek werek yi eiyisesik. ²⁴*Hi hanhan God kakⁱriak menmen yaaim me mitⁱ miyapⁱr yapⁱrwe hir hanhan Mitⁱk Iuwe kiau Jisas Krais, hir nisesik nemtau hⁱm mirak werek werek.

Mepⁱr keremem

* 6:20 2Ko 5:20; Fm 9 * 6:21 Ap 20:4; Kl 4:7-8; 2Ti 4:12 * 6:24 1Pi 1:8

Tɪwei Pol Kewisik Ken Wit Filipai

Menmen me tɪwei ik

Pol katɪp hɪrak kitehi God ke mɪt me wit Filipai 1:1-11

Menmen epei man mewaank Pol 1:12-26

Menmen mɪt nanisesim nentar hɪr ne Krais 1:27-2:18

Pol kewepyapɪr menmen Timoti ketike Epafrodaitas tɪrɪakem 2:19-30

Pol katɪp mɪt hɪr naanmɪpre hɪras me mɪt enun netike menmen enum 3:1-4:9

Hɪm me Pol ketike nɪrak yinan neit wit Filipai 4:10-20

Pol katɪp mɪt ne Filipai hɪm mɪkaru 4:21-23

Tɪwei Pol kewisik ken mɪt ne Filipai

¹*Hi Pol hetike Timoti hawɪr wɪrɪak menmen iuwe me Jisas Krais kerekek. Hawɪr wesiuwe tɪwei ik ken yi mɪt kerek yinɪn naanmɪpre mɪt miyapɪr ne weiwɪk me God yetike yi mɪt yekepi yeit wit Filipai, yi yetike mɪt yapɪrwe ein kerek yi yises hɪm me Krais Jisas. ²*Hawɪr hanhan God Haai kiau ketike Nɪkan kɪrak Mɪtɪk Iuwe Jisas Krais hɪrakɪt tatrekyi yaaim, yi eiyyu werek werek.

Pol kitehi God kakɪkaap mɪt yapɪrwe nankine tɪwei ik

³*Hi hatɪp God hɪrak yaaik kentar hi han kitet hɪrak kerekyi yi yaain te yi mɪt epei yɪrɪak menmen yaaim. ⁴Wɪ ham hi hitehi God menmen hi han yaaik hitɪwekhi me yi mɪt yapɪrwe ⁵hentar yi yekepa haiu matɪp mɪt miyapɪr hɪm me God, nɪpaa yi yinɪn yemtewem ere in. ⁶*Hi hertei menmen im werek werek. God kerekek nɪpaa kerekyi yi yisesik hɪrak kakɪkepi yi yeipisesik werek werek ere maain wɪ Jisas Krais pɪke kaknen kakwepyapɪr hɪrekes. ⁷Hi hanhan yi mɪt yekre han kai. Im yaaim mentar God epei kɪrɪak yaaim kɪkaap haiu mɪt nɪpaa wɪ hi hepu hekre wɪnak enuk ke gavman o wɪ hi hepu witeik, hi hewepyapɪr hɪm me God hi hari han ke mɪt te hɪr nisesik heriuwe menmen hi hɪrɪakem. ⁸*God hɪrak kertei hi hanhan iuwe me yi mɪt yapɪrwe har ke Jisas Krais hanhan yi mɪt.

⁹Hi hitehi God te yi mɪt han tewenɪnan wɪsenum, yi eiyyɪrte i menmen me God werek werek, yi eiyyɪrte mekam yaaim mekam au enum, ¹⁰*te yi eiyyises menmen yaaim iuwe te menmen enum ap mamu mamɪkre han ki au me wɪ Krais pɪke kaknen. ¹¹*Te in ek Jisas Krais kakrekyi han ki yaaik kau hɪm keriuwe menmen yaaim, yi eirɪak menmen yaaim te God kakɪt niuk iuwe kakɪnterim.

Pol kepu wɪnak enuk, menmen im mɪkaap hɪm me God mamno heriyai heriyai

¹²*Nai yinan, hi hanhan te yi eiyyɪrte i menmen im epei man merewaank hɪram man mewaank hɪm me God au. ¹³*Hɪram men mɪkaap mɪt ne ami ne gavman netike mɪt nau menep menep hɪr nertei hi hepu hekre wɪnak enuk ke gavman ik e hentar hi hises hɪm me Krais. ¹⁴Nai yinan in yapɪrwe hɪr ap nɪnaain te hɪr natɪp mɪt hɪm me God wɪsenum nentar hɪr nɪra hi hepu wɪnak enuk ke gavman ik ek. Hɪr han kitet Mɪtɪk Iuwe Krais kakɪkepi.

¹⁵Mɪt han natɪp mɪt miyapɪr hɪm me Krais nentar hɪr hanhan nanri mɪt nanises hɪm mɪr te hɪr nanwenɪpi niuk mɪr. Mɪt han newepyapɪr hɪm me Krais nentar hɪr yaain hɪr hanhan nɪrɪakem nankepa. ¹⁶Mɪt han yaain hɪr nɪrɪakem nentar hɪr hanhan neriuwa. Hɪr nertei God kehimitena hi naanmɪpre hɪm mɪrak hewepyapɪrem heit in. ¹⁷Mɪt han newepyapɪr hɪm me Krais nentar hɪr hanhan neriuwa au. Hɪr han kitet hɪr nenipau hi yɪnk enuk han enuk hentar hi hepu wɪnak enuk ik ek hɪr nari mɪt yapɪrwe hɪr nanisesi,

* 1:1 Ap 16:12-40 * 1:2 Ro 1:7; Ga 1:3; Fl 3 * 1:3 Ro 1:8; 1Ko 1:4 * 1:6 1Ko 1:8; Fl 2:13 * 1:8 Ro 1:9; 2Ko 1:23 * 1:10 Hi 5:14; Fl 2:16; 1Te 5:23 * 1:11 Jo 15:8 * 1:12 2Ti 2:9 * 1:13 Ap 28:30; Ef 3:1

te hi au. ¹⁸ Hiram emirem! Hi han yaaik heriuwerem hentar mit hir newepyapir him me Kraiss me han kir yaaik o han kir enuk. Hi han yaaik ehu entar hi hertei.

Hi hepu ti ik, hi hewenipi niuk me Kraiss

¹⁹ *God himin yaaik kerek Kraiss epei keriuwetek kan kakikepa kakwisa hi eno witeik entar yi yitehi God kakikepa.

²⁰ *Hi han kitet hi ap epakin him me God te hi yink enuk eriuwe hirekes hentarim te hi han tokik ehu hi hatip mit him mirak har ke nipa ein ere in hi hewepyapirem. Hi ehu o maain mit ne ami naniyep hi hahi, hi hanhan mit nantip Kraiss hirak yaaik nanintar menmen hi hirakem. ²¹ *Hi ehu te hi ehises Kraiss. Hi au hahi te hi ehit menmen yaaim im e: Hi ehu etikerek. ²² *Hi hahi o ehu, te maain menmen hi hirakem mamkaap mit nanises Kraiss. Hi hepitari mekam minin. Hi hahi o hi ehu. ²³ *Hi han kai kekrit kekrit. Hi hanhan te hi hahi te hi ehu etike Kraiss. Hiram yaaim iuwe. ²⁴⁻²⁵ Au, hi ami ehu te hi ekepi. Hiram minin. Hi han kitet hi hahi au ehu te hi ekepi yi eiyises him me God werék werék yi han yaaik eiyu eiyintar hi wen hepu. ²⁶ Maain hi enen ehu etikewi yi han yaaik yeriuwa wisenum te yi eiwenipi niuk me Kraiss.

Mit ne Filipai netike Pol hir nekiyan nanises him me Kraiss

²⁷ *Mekam mamnen yi han kitet menmen im. Yi eirak menmen yaaim mar ke mit hir nises him me God te maain hi ari o au, hi tewen ehimtau him yaaim mit nanipim me yi mit, yi eikiyan eiyu han kiutip. ²⁸ Yi ap einaain eiriuwe mit enun nerekyi enum au emit! Yi eiyirp eitip mit him yaaim me God keremem, te menmen im meteiknor maain God hirak kakawaanki, te meteikni yi au maain God kaktihis yi eiyu werék werék. ²⁹ God kewisi yi yises him me Kraiss weinim keremem au. God kewis mit enun hir nerekyi enum nentar yi yisesik. ³⁰ *Yi yetikewa haiu mekiyan mit hir nanwep nanraiwaank nar ke nipa ere in yi yertei hir neiyep nerewaank.

2

Haiu mewenin han kaiu han ekitet mit hir nises him me God

¹ Yi han ki kepu tokik kentar yi yises him me Kraiss. Yi han yaaik yepu yentar Kraiss hirak han tewenini. Yi yetike God Himin Yaaik yi yau han kiutip, yi han ekitet mit yi han etwenini. ² Menmen im epei mau han ki te yi einipa te hi han yaaik iuwe. Yi eikiyan eiyu han ekitet menmen miutip, yi han tewenin mit netike God. Yi eiyu han kiutip kerekek. ³ *Yi ap han ekitetan me yi hiras keriyen au. Yi han ekitet mit han menmen hir han kitetim. ⁴ *Yi ap eirak menmen te mit nantip nanwenipi yi iuwe au emit! Yi eiwenin han ki yi han ekitet mit hir ninini hir yaain.

Kraiss kinaaiwir menmen mirak yaaim kekepai te God kewenipiyek hirak luwe

⁵ Yi han ekitet menmen yar ke Kraiss nipa hirak han kitetim. Hiram im: ⁶ *Hirak kertei hirak kipe God te hirak ap hanhan kaku kakir ke hirak. Au, ⁷ *hirak keweikin sip kewetiwem hirak hirekes keweikinhis kire mitik weinik Maria winaak, hirak kepir ke haiu mit. ⁸ *Hirak keweikinhis kar ke mitik weinik, hirak kewenin han kirak kises him me God. God katip hirak eki ekaap haiu mit, te hirak kises him mirak hirak yink kekek hirak kaa kentar nu tentarakit. ⁹ *Hirak kaa kentar nu tentarakit kire mitik enuk, te God katip hirak enuk au. Hirak kewenipiyek katip hirak yaaik wisenuk. ¹⁰ *Hirak Mitik luwe kinin menmen yapirwe. Hirak yaaik wisenuk te neimin neit wit ke God o nepu ti in o mit epei naa niwaai ti o tipir, hir nanimtau God kekine niuk me Jisas, hir yapirwe nanineinik nanwen ninip nantip nanir ik: ¹¹ *"Hirak Yaaik au luwe," hir

* 1:19 2Ko 1:11 * 1:20 1Pi 4:16 * 1:21 Ga 2:20 * 1:22 Ro 1:13 * 1:23 2Ko 5:8 * 1:27 Ef 4:1; 1Te 2:12; Fl 4:3 * 1:30 Ap 16:19-40; Fl 1:13 * 2:3 Ga 5:26; Ro 12:10 * 2:4 1Ko 10:24, 33 * 2:6 Jo 1:1-2, 17:5 * 2:7 2Ko 8:9; Jo 1:14; Ro 8:3 * 2:8 Jo 10:17; Hi 5:8, 12:2 * 2:9 Ap 2:33; Ef 1:20-21; Hi 1:3-4 * 2:10 Ro 14:11 * 2:11 Ro 10:9

nanwenɪpi God Haai hɪrak iuwe kakɪntar menmen im me Krai.

Haiu mamre si mamteikɪn mɪt yayiwe ke wɪtaan, haiu emteiknor yayiwe ke God

¹² *Nai yinan nɪpaa hi hepu hetikewi yi yemtau hɪm mai yi yisesim. In ek hi hepu hetikewi au hi heit yanɪmɪn. Yi eiyisɪsa eiyɪr ke nɪpaa ein yi yisɪsa te in ek yi eiyises hɪm mai wɪsenum. Yi eiyises menmen nɪpaa God kerekɪyem te maain hɪrak kaktihis. Yi einaain eipɪrɪr te yi ap einipek yɪnk enuk ekɪriuwɪ. ¹³ *Yi eirɪakem eiyɪntar God hekrit hekrit kɪrɪak han ki te yi hanhan eiyises menmen hɪrak hanhan yi eiyisesim.

¹⁴ Menmen yapɪrwe yi yɪrɪakem yi ap yenehan yenehan yeriwerem au emɪt! Yi eirɪakem keremem. ¹⁵ *Yi eirɪakem mamɪr im te yi ap eirɪak menmen enum au yi eiyu yaain. Yi yaire nɪkerek ne God yi yaain yar ke si me wɪtaan mɪr, yi yau nɪmɪn ke mɪt hɪr nɪrɪak enum enum, ¹⁶ *yi eiyɪtpor hɪm yaaim me God mamkaap mɪt hɪr nanu werek. Yi eirɪak menmen im te maain Jisas pɪke kaknen hi han yaaik entar hi hertei menmen hi herekɪyem hɪram weinɪm au.

¹⁷ *Yi yises hɪm me God hɪram mar ke yi yewepwar yewis menmen mau kɪnan yewet God em. Maain hɪr mɪt naniyep hi hahi hemkre mamwen hɪram mɪre mɪt neit tɪpar naam nerpaasem neiyɪm nenke menmen. Hemkre mai mamwen hɪram mamkepi yi eiyises God werek werek, te hi han yaaik wɪsenuk. ¹⁸ *Menmen im mamnen te yi han yaaik eitikewa eiyɪr ke hi han yaaik.

Pol ketpor ke Timoti

¹⁹ Hi hanhan Mɪtɪk Iuwe Jisas kakwisa hi eriuwet Timoti kaknen kakɪr yi mɪt te maain Timoti pɪke kaknen kakɪtɪpo hi ertei yi yepu werek yises God, te hi han yaaik eriuwi. ²⁰ Hi ap mɪtɪk kei yaaik kɪpɪr ke Timoti. Hɪrak kɪpra te hɪrak hanhan kakɪkaap yi mɪt eiyu werek werek. Hɪrak kiutɪp kerekɪk. ²¹ *Mɪt han hɪr enun han kitet hɪras. Hɪr nɪnapen naanmɪpre menmen me Jisas Krai mɪt nisesim. ²² Te yi yertei Timoti au. Hɪrak mɪtɪk yaaik han kitet hɪrekes au han kitet yi mɪt. Hɪrak kekepa hawɪr wewepyapɪr hɪm me God kepɪr ke nɪkan kɪkaap haai kɪrak. ²³ Maain hi ertei mekam mamnen hɪr nerekyewem te hi hare esiuwe Timoti kaknen yi mɪt. ²⁴ Hi han kitet Mɪtɪk Iuwe God kakɪkepa hi eno witeik waswas te hi hetike Timoti hawɪr waunen wauri.

Pol katɪp hɪm me Epafrodaitas

²⁵ *Hi han kitet hi eriuwet Epafrodaitas kaknen yi mɪt hɪrak kai yinak ki yinak, hɪrak ketikewa hawɪr wirɪak menmen miutɪp me God war ke mɪt ne ami nɪrɪakem. Nɪpaa yi yeriuwetek kan kekepa me menmen. ²⁶ Hɪrak hanhan kakɪr yi mɪt kentar yi yemtau hɪrak kɪnap te hɪrak kɪnapen yi hanhanek hɪrak kɪnap. ²⁷ Nɪpaa menep hɪrak kaa te God han tewenɪnek kekepik hɪrak kaa au kepu. Hɪrak han tewenɪnek kerekɪk au. Hɪrak han tewenɪna ap kenipek kaa te menmen im ap merewaank han kai, hi wen hau hekrek wɪnak enuk. ²⁸ Te hi heriuwetek waswas kakno kakri yi mɪt te yi eiyɪrek yi han yaaik eiriuwerek. Yi han yaaik eiyu te hi han yaaik eriuwi. ²⁹ *Hɪrak kakiun wit yi yayɪrek yi han yaaik eiriuwe Mɪtɪk Iuwe hɪrak kewisɪk ap kaa au. Mɪtɪk kar mɪtɪk ik ek yi han ekitet hɪrak iuwe eiyɪntar ³⁰ hɪrak ap hanhan hɪrak hɪrekes kaku au. Hɪrak han kitet menmen me Krai, hɪrak menep kaki, hɪrak kekrehɪr ki hɪrak kekepa wɪsenum te hɪrak kɪnap.

3

Keimɪn kises hɪm me Jisas Krai hɪrak mɪtɪk yaaik

* 2:12 Sam 2:11; 1Pi 1:17 * 2:13 Jo 15:5; 1Ko 12:6, 15:10; 2Ko 3:5; 1Te 2:13 * 2:15 Dan 12:3; Mt 5:14, 10:16; Ap 2:40 * 2:16 Fl 1:10; 1Te 2:19; Ais 49:4; Ga 2:2 * 2:17 Ro 15:16; 2Ti 4:6 * 2:18 Fl 3:1, 4:4 * 2:21 2Ti 4:10
* 2:25 Fl 4:18 * 2:29 1Ko 16:16, 18; 1Ti 5:17

¹ *Nai yinan hīm im mīkaru hi hetpiyem. Yi han yaaik eiyu eiriuwe Mītik Iuwe. Menmen nīpaa hi hewisiyem, in ek hi hewisiyem heteipim. Hi ap hīnapen hewisīm heteipim. Hi hewisīm mamkepi te yi eiyu werek werek.

² *Yi naanmamre hīras me mīt ein hīr enun nīre nepere me yaank, hīr nanri han ki te yi eiyises menmen me nīpaa ein me Moses. Yi naanmamre hīras me mīt in hīr natīp yi eirekir yīnk ki. ³ *Haiu mīt in haiu keriyen mīre mīt God kehimitenai haiu mīt nīrak mentar haiu mewenīpi God meriuwe Hīmīn Yaaik kīrak, haiu matīp Krai Jisas hīrak Yaaik haiu misesik. Haiu ap han kitet haiu merekir yīnk kai hīrak kakīkepai haiu mamīt hīmīn yaaik haiu mamu mantike God taau. ⁴ *Hi hanhan te hi hises menmen me mīt hīr nerekir yīnk hi hisesim te hi au hīnapen. Mīt han hīr han kitet hīr nerekir yīnk te menmen im mamkepi hīr nanu werek, hi hertei nīpaa hi hīnīni me menmen im. ⁵ *Nīpaa hi hemkretuk hi hepu wī hispīnak wikak (8), mīt nerekir yīnk kai. Miye wina hi mītīk ke Isrel ke weiwīk me maam kai Bensamin. Hi Hībru hi ke weiwīk me Ebrahim kerekek. Hi epei hises hīm me God werek werek hentar hi hises hīm me mīt ne Farisi. ⁶ *Hi han kitet hi hīrīak menmen iuwe me God te hi hewaank mīt miyapīr kerek nises hīm me Krai hīr ne weiwīk me God. Mīt kerek hīr nīnīna natīp hi hises hīm me Moses werek o au, hīr natīp hi yaaik, menmen enum au. ⁷ *Nīpaa hi han kitet hīram menmen iuwe te in ek hi han kitet hīram menmen weinīm te hi hises Jisas Krai hīrak kakīkepa hahu werek werek. ⁸ *Hi han kitet menmen im nīpaa hi hisesim hīram weinīm keremem au. Menmen yapīrwe hi han kitetim hīram weinīm mentar hi hertei hi hises Krai te menmen mīrak minīn menmen yapīrwe me nīpaa mamkaap mīt nanu nantike God. Hi epei heweikīn sip ewet menmen yapīrwe marim hi han kitet hīram mīre menmen enum meit teipe wenu eim te hi ehises Krai werek werek. ⁹ *In ek hi ap hīrīak menmen iuwe hises menmen me hīm me Moses werek werek te God katīp hi mītīk yaaik au. God katīp hi yaaik hentar hi hemtau hīm me Krai hi mītīk ke weiwīk mīrak. God kewetai menmen yaaim mekre han kaiu kentar haiu mises hīm me Krai keremem. ¹⁰ *Hi hanhan menmen im. Hi hanhan hertei Jisas Krai werek werek ketike menmen iuwe mīrak nīpaa hīrak ketiwem wī hīrak kīnaaiwīr herwe hei hīrak kekrit kepu. Hi hanhan menmen nīpaa menep Krai hīram mamīyep mamkaap han kai kaki ke menmen enum me tī kakīr ke wī nīpaa hīrak kaa kentar nu tentarakīt. ¹¹ *Hi hīrīak menmen im te maain, hi hahi, hīrak kakīkoya hi pīke ekrit ehu ekiterek.

Pol hanhan hīrak kakre mītīk yaaik kakīr ke Jisas

¹² *Hi ap hatīp hi epei hises menmen im me Krai werek werek o hi epei mītīk yaaik. Au, hi wen hisesim te hi har ke Krai hentar hīrak epei kehimitena hi mītīk kīrak. ¹³⁻¹⁴ *Nai yinan hi ap han kitet hi epei yaaik hepīr ke hīrak. Au, hi hīrīak menmen im: Hi heweikīn sip ewet menmen me nīpaa ein, h hīre mītīk kesiuknen resis kakīt menmen, hi hises menmen me God iuwe te maain hi ehīt menmen hīrak kehimitan haiu mīt em. Hīram menmen im em: God kenīnau keriuwe menmen Krai Jisas epei kīrīakem te hi ano ehu etikerek.

¹⁵ *Haiu mīt haiu mīre iuwe me menmen me God haiu mau han kiutīp me hīm hi epei etpiyem. Yi mīt han ne yi mīt ein yi han kitet menmen ham te God kakteikni hīram enum yi ap eiyisesim au. ¹⁶ *Yi ap han ekitet menmen im yapīrwe emīt! Menmen me God nīpaa haiu misesim, yi yetikewai haiu wen mamisesim wīsenum te haiu mamre yaain mamīr ke Krai.

¹⁷ *Nai yinan yi wen eiyises menmen hi hīrīakem. Yi eiyīhimitan mīt hīr nises menmen nīpaa yi yīr haiu mīt in haiu misesim meteikniyem, te yi yises menmen mīr.

* 3:1 Fl 4:4 * 3:2 Sam 22:16, 20; Rev 22:15 * 3:3 Ro 2:29 * 3:4 2Ko 11:18, 21 * 3:5 Lu 1:59; Ro 11:1; 2Ko 11:22; Ap 23:6 * 3:6 Ap 8:3 * 3:7 Mt 13:44, 46 * 3:9 Ro 3:21-22 * 3:10 Ro 6:3-5, 8:17; Ga 6:17 * 3:11 Ap 4:2; Rev 20:5-6 * 3:12 1Ti 6:12, 19; Ap 9:5-6 * 3:13-14 1Ko 9:24 * 3:15 1Ko 2:6 * 3:16 Ga 6:16 * 3:17 1Ko 4:16; 1Te 1:7; 1Pi 5:3

18 *Nipaa wi yapirwe hi hetpi te in ek hi menep hi hikit hi hetpiyem heteipim. Mit han nare nises Krai te hir neriuwe menmen enum hir niriakem neteiknai hir nisesik au, hir nemipin. Hir nire mit enun nepan ne Krai. 19 *Mit narik naniwaank hiras hir nanino si takikneni nanintar hir nises han ke yink kir keremem, God au. Hir han yaaik newepyapir menmen enum hir niriakem menip mit hir yink enuk neriuwerem. Hir han kitet menmen me ti keremem. Yi ap eiyises menmen mir au emit! 20 *Haiu mit ne ti ik e au, haiu mit ne wit ke God, haiu memerir Mitik Iuwe kiau Jisas Krai hirak kaknaaiwir wit ke God kaknen kaktaihis. 21 *Hirak kaknen kaktaihis, hirak kakikrehir yink kiau maain kaki, hirak kaknipek kakweikinhis kakre yink kirak yaaik iuwe kakriuwe menmen iuwe mirak hiram werek te maminin menmen yapirwe te hirak naanmamprewem.

4

Yi mit han yaaik eiyu yi han kiutip eiyu han ekitet menmen yaaim

1 *Te nai yinan yi han tokik eiyu eiyintar menmen hi epei hetpiyem. Hi han tewenini hi hanhan pike enen eri, hi han yaaik heriuwi hi ewenipi yi mit. Mit han nanir menmen yi yiriakem, hir natip hiram menmen yaaim hi heteikniyem.

2 Yuodia hi hetput him manp. Sintiki hi hetput him manp. Yi miyapir wik yi eikiyan eiyu han kiutip eiyises Mitik Iuwe Krai. 3 *Hi hituthi ti mitik yaaik kerek nipaa hetikewa wiriak menmen miutip, ti akaap miyapir wik en enu han kiutip nentar hir nekiyan nekepa natip mit miyapir him me God, hir netike Klemen. Mit miyapir han ne yi mit ein yi yetikeri yekepa te God hirak kertei niuk mi mekre han kirak yi nikerek nirak.

4 *Yi han yaaik eiyu eiriuwe Mitik Iuwe Krai. Hi hetpiyem heteipim: Yi han yaaik eiyu.

5 *Yi eiwis mit yapirwe hir enirtei yi mit ap yises han ki ke menmen yapirwe au. Yi yemtau him me mit han yentar Mitik Iuwe Krai kau menep, hirak kau ketikewi. 6 *Yi ap yinaain han kitet menmen yapirwe au emit! Yi han yaaik eiriuwe God yi eiyitiwekhi me menmen yi yinaain han kitetim, 7 *te God kakikepi kakriuwe menmen mirak haiu ap merteiyem hirak naanmampri kaknipi yi mit yi han yaaik eiyu yi han ekitet menmen werek werek eiyintar menmen Krai epei kiriakem.

8 *Him im mkaru hi ehitpiyem. Yi han ekitet yapirwe menmen hiram ap me memipin au hiram yaaim, menmen mit han kitet hiram yaaim. Yi han ekitet menmen hiram menip God ketike mit hir han yaaik, hiram yaaim te hir mit hanhan nanisesim. Mekam hiram yaaim mire menmen im yi han kitetim keremem. 9 *Menmen hi epei hetpiyem yi yira hi hisesim, yi eiyisesim te God kerek hirak kaknipi yi han yaaik eiyu, hirak kaku kaktikewi kakikre han ki.

Pol han yaaik keriuwe mit ne Filipai kentar hir newetiwek menmen mekepik

10 Hi han yaaik iuwe heriuwe Mitik Iuwe Krai hentar nipaa yi han tewenina yekepa. Nepei ein ere in yi han tewenina te yi ap yekepa au. In ek yi yekepa yeweto menmen.

11 *Hi ap hetpiyem hentar hi ap hetenen menmen au. Hi epei hertei mekam mamnen hi ap hanhan menmen emit. Hi ehu han yaaik heriuwerem. 12 Hi hertei hepu har ke mitik ketenen menmen aurek, hi hepu har ke mitik ketenen menmen yapirwe. Hi epei hertei werek te wi mekam o wit mekam hi hau en, hi nnp meiyo o hi tu iuwe, hi han yaaik ehu. 13 *Hi werek te hi hiriak menmen yapirwe hi epei hetpiyem heriuwe menmen iuwe Krai kewetewem kewisim mekre han kai.

* 3:18 1Ko 1:23; Ga 6:12 * 3:19 Ro 16:18, 8:5-6 * 3:20 Ef 2:6, 19 * 3:21 Ro 8:29; 1Ko 15:28, 43-53 * 4:1 1Te 2:19-20 * 4:3 Sam 69:28; Lu 10:20; Rev 20:12 * 4:4 Fl 3:1 * 4:5 Hi 10:25, 37; Je 5:8-9 * 4:6 Mt 6:25-34; 1Pi 5:7; Kl 4:2 * 4:7 Ais 26:3; Jo 14:27; Kl 3:15 * 4:8 Ro 12:17 * 4:9 Ro 16:20; 1Ko 14:33; 1Te 5:23 * 4:11 1Ti 6:6 * 4:13 2Ko 12:10; 2Ti 4:17

¹⁴ Yi yerekyo yaa'im yi yekepa yeweto menmen yaa'im me wɪ menmen enum epei man mewa. ¹⁵* Nɪpaa me wɪ hi hɪnaaiwɪr provins Masedonia hewepyapɪr hɪm me God yi mɪt ne wit Filipai keriyen yi yeweto menmen yi yɪre mɪt nɪrak yinan newetɪwek menmen, hɪrak kewetɪr menmen. Mɪt nerer wit wit nekepa au. Yi keriyen. ¹⁶ Nɪpaa hi hepeit wit Tesalonaika yi yekepa yeriuwet menmen yi pɪke yeriuwetem yeteipim yekepa. ¹⁷ Hi ap hanhan menmen me yi mɪt yeriuwetewem au. Hi hanhan God kakweti menmen yaa'im mentar menmen yi yerekyewem. ¹⁸* Hi epei heit menmen yapɪrwe minɪn menmen hi hanhanem. Epafrodaitas ketenɪnem yi yeriuwetek hɪrak kan kewetewem. Menmen im yi yewetewem hɪram yaa'im menip God hɪrak han yaaik keriuwi. ¹⁹ God kerek epei keriuwet Jisas hɪrak kan kekepai haiu mɪt, hɪrak ketenen menmen yapɪrwe, hɪrak kakwetai menmen haiu metenenim au hɪrak naanmamprai te haiu mamu werek werek. ²⁰ Hi hanhan God kerek hɪrak Haai kiau, mɪt hɪr nanwenɪpi niuk mɪrak, hɪrak yaaik tipmain enum eik.

Pol katɪp hɪm kike mɪkaru

²¹ Hi hetike nai yinan in haiu matɪp yi naiu yinan en yises Krai Jisas niutɪp niutɪp haiu metpi yi yaa'in. ²²* Mɪt yapɪrwe in nises Krai Jisas hɪr netpi yi yaa'in. Mɪt han nises Krai kerek nɪrɪak menmen me mɪtɪk iuwe Sisa, hɪr netpi hɪm iuwe nar ik: "Yi yaa'in." ²³ Hi hanhan Mɪtɪk iuwe Jisas Krai kerek kakrekyi yi eikiyan eiyu werek werek, hɪrak kaku kakɪkre han ki kaku kakɪt.

Mepɪr keremem

* 4:15 2Ko 11:9 * 4:18 Fl 2:25; Esi 20:41; Ef 5:2 * 4:22 Fl 1:13

Tiwei Pol Kewisik Ken Mit Ne Wit Kolosi
Menmen me tiwei ik

Pol kitehi God katip hirak yaaik kentar mit ne Kolosi 1:1-14

Krais hirak kire mekak te hirak kirak mekam 1:15-2:19

Menmen mit ne weiwik me God hir nanisesim 2:20-4:6

Pol katip mit ne Kolosi him gude mkaru 4:7-18

¹*Hi Pol hi hire aposel ke Krais Jisas. Nipaa God hanhan kewisa hi hire mitik aposel, te hirak kehimitena hi hirak menmen mirak. Hi hetike kiau yinak Timoti ²*hawir mitikik wik wewis tiwei ik ken yi mit miyapir ne weiwik miutip me God yeit wit Kolosi. Yi nawir yinan yaain, yi yises Krais werék werék. Hi hanhan God Haai kakrekuy menmen yaaim yi eiyu werék werék.

Pol katip God hirak yaaik kentar mit miyapir ne Kolosi nises him me Krais

³*Hekrit hekrit hawir witehi God hawir watip God hirak yaaik kentar yi mit yisesik. God kerekek hirak Haai ke Mitik Iuwe kiau Jisas Krais. ⁴*Hawir han yaaik weriuwe God watip hirak yaaik wentar hawir wentau mit natip yi yemtau him me Krais Jisas yi yisesim werék werék. Te yi hanhan yeriuwe mit miyapir han kerek hir nises him me God, yi yekepi. ⁵⁻⁶*Yi yemtau him me Krais yi yisesim werék werék, yi hanhan yeriuwe mit miyapir han yentar nipaa wi yi yin yemtau him me God, hiram him yaaim metpi me menmen God kakrekuyem yi yisesim. Yi yisesim yemerir menmen God kakwetiyem mamit wit kirak. Him im yaaim me God wen mepno meprer wit wit mirak mit miyapir hir nemtewem hir nire yaain. Hiram mepno mekepi mar ke nipaa him im minin men yi mit miyapir. Nipaa yi yin yemtau menmen yaaim God epei kerekyei haiu mit em, te in ek yi yertei hiram him yaaim. Yi yerteiyem yentar ⁷*Ipafras epei ken ketpiyem, te yi yerteiyem. Hirak mitik kiau yaaik kirak menmen me Krais. Hirak ketikewawir haiu mirak menmen miutip, hirak kekepawir katip mit him me Krais. ⁸Hirak kan ketpawir God Himin Yaaik kekepi yi hanhan yeriuwe mit miyapir kerek hir nises him me God

Pol kitehi God hirak kakikaap mit miyapir neit Kolosi

⁹*Me wi hawir winin wentau yi yises him mirak, hawir witehi God me yi mit miyapir yentar menmen hawir epei wentau yi yisesim. Hawir witehi God hirak kakikepi yi mit miyapir te yi eiyirtei menmen werék hirak hanhan yi yayisesim. God Himin Yaaik kakikepi yi mit miyapir han ki te yi ap yepitari me menmen mirak werék werék au. ¹⁰*Yi eiyirtei menmen mirak werék werék, te yi yayises menmen God hirak hanhan yi yayisesim, te hirak han yaaik kakriuwari. Yi yairak menmen yaaim heriyai heriyai, han ki kakirtei menmen me God iuwe. ¹¹*God hirak Iuwe te kakirak menmen yapirwe. Hawir witwekhi hirak kakweti pinam miutip me menmen mirak iuwe hiram mamkepi yi mit miyapir, te yi han tokik eiyu me menmen enum yapirwe mamnen. ¹²*Yi han yaaik eiyu eitip Haai kiau God hirak yaaik. Hirak kerekek kerekyi mit miyapir yi yire yaain, te yi yayit menmen hirak kehimiteni kakwetiyem. Hirak kakweti yi mit yaitike haiu mit miyapir yapirwe rem mamit wit kirak yaaik menmen enum mekrerem au. ¹³*Haiu mamtip God hirak yaaik kentar hirak kekepapai haiu minaiwir menmen enum hiram mire witaan toto hiram minin han kiau, hirak keriyai haiu men mises Nikan kirak kerek hirak God hanhan keriuwerék iuwe, hirak Nikan naanmiprai. ¹⁴*Nikan ke God kerekek hirak kekepapai kaktaihis keriuwe hemkre mirak nipaa mewen, te hirak kesak menmen enum mekre han kiau keriuwerem.

* 1:1 Ef 1:1 * 1:2 Ro 1:7 * 1:3 Ef 1:16; 1Te 1:2 * 1:4 1Pi 1:4; Ef 1:13, 15 * 1:5-6 Ro 1:13; 1Ti 3:16 * 1:7 Kl 4:12; Fm 23 * 1:9 Ef 1:9, 16-17; Fl 1:9 * 1:10 Fl 1:27; Ef 2:10 * 1:11 Ef 1:19, 3:16 * 1:12 Ef 1:11, 18 * 1:13 Lu 22:53; Ef 2:2 * 1:14 Ef 1:6-7

Krais h̄irak M̄it̄ik Iuwe h̄irak k̄ir̄iak menmen kekepai

¹⁵ *Krais h̄irak k̄ire God kerek haiu m̄it̄ miyap̄ir ap te mam̄irek taau. H̄irak kerekek Iuwe kin̄in menmen yap̄irwe God k̄ir̄iakem. ¹⁶ *H̄irak Krais kin̄in menmen yap̄irwe kent̄ar h̄irak h̄irekes k̄ir̄iak menmen mau nepni, menmen mau t̄i. H̄irak k̄ir̄iak menmen haiu m̄irem metike menmen haiu ap te mam̄irem au. Im h̄iram m̄it̄ ensel o t̄ipir o menmeiyam. God h̄irak kenip Krais h̄irak k̄ir̄iak menmen yap̄irwe, te menmen yap̄irwe kerek mau t̄i o mau nepni, h̄iram me Krais. ¹⁷ *N̄ipaa menmen ap mepu wen au, h̄irak Krais kepu. Te h̄irak naanm̄ire menmen yap̄irwe h̄iram mepu werek werek menterik. ¹⁸ *H̄irak k̄ire paan ke haiu m̄it̄ miyap̄ir kerek mises h̄im me God, haiu m̄ire ȳink k̄ir̄ak. H̄irak kerekek h̄irak haai ke menmen God k̄ir̄iakem me haiu m̄it̄ miyap̄ir haiu mises h̄im m̄irak. God h̄irak k̄ik̄iak Krais kerek n̄ipaa kaa, h̄irak kekrit kin̄in kau te h̄irak kakin̄in naanmampre menmen yap̄irwe. ¹⁹ *H̄im im yaaim mentar God hanhan menmen yap̄irwe me H̄im̄in K̄irak kaku kak̄ikre N̄ikan k̄irak h̄im̄in k̄irak. ²⁰ *God hanhan menmen yap̄irwe h̄iram m̄ire enun nepan, h̄iram meweik̄in mamtikerek mamu han kiut̄ip, menmen mau t̄i, menmen mau nepni. H̄irak k̄ir̄iakem kin̄in menmen enum keriuwe hemkre me Krais h̄iram mewen mentar nu tentarak̄it.

²¹ *N̄ipaa yi m̄it̄ ȳinapen God, te yi ap yisesik au. Yi ȳir̄iak menmen enum. Yi ȳire m̄it̄ enun nepan ne God. ²² *Te Krais epei kaa kau nu tentarak̄it. Mar im God in ek h̄irak kerekyei haiu m̄it̄ metikerek mau han kiut̄ip. Krais kerekyei haiu m̄it̄ em keriuwe ȳink k̄ir̄ak me w̄i n̄ipaa h̄irak kaa, te h̄irak kerekyei haiu m̄it̄ yaain haiu merp ninaan me God, God han kitet han kiau h̄irak yaaik ap menmen enum mewik̄ au. M̄it̄ ap te nansiuwe h̄im mei enum au. ²³ *Yi wen han tokik eiyu eiyises h̄im yaaim me Krais kerek kaa kekepai haiu m̄it̄, yi ap eiwis menmen enum mamri han ki yi eiweik̄in sip eiwet menmen God kat̄ip kakwetayem, te yi eire m̄it̄ yaain. H̄im im yi yisesim h̄iram h̄im yaaim n̄ipaa haiu m̄it̄ metpiyem. Hi pol hi h̄ire m̄it̄ik God kehimit̄ena hi h̄ir̄iak menmen m̄irak hi hen hat̄ip m̄it̄ miyap̄ir yap̄irwe nerer wit wit h̄im yaaim yi yisesim.

Pol k̄ikaap m̄it̄ miyap̄ir ne Kolosi

²⁴ *Hi han yaaik m̄it̄ newaank ȳink kai, te hi ekepi heriuwerem, mar ke in ek h̄ir nerewaank. Hi hekreh̄ir ke Krais, m̄it̄ nerewaank, te hi hat̄ip m̄it̄ h̄im m̄irak mamno heriyai heriyai mamkaap yi m̄it̄ miyap̄ir ne weiw̄ik miut̄ip me God, yi ȳire ȳink ke Krais. ²⁵ *N̄ipaa God kehimit̄ena hi hat̄ip m̄it̄ h̄im m̄irak yaaim, te hi hekepi yi m̄it̄ miyap̄ir ne weiw̄ik me God, har ke wok m̄it̄ n̄ikaap m̄it̄ han. ²⁶ *N̄ipaa God kepak̄in h̄im im me w̄i yap̄irwe ap kewepyap̄irem au. Te in ek h̄irak kewepyap̄irem kat̄ip haiu m̄it̄ miyap̄ir kerek haiu misesik h̄irak ketpaiyem. ²⁷ *H̄irak hanhan kakteiknai haiu m̄it̄ miyap̄ir n̄irak, haiu mam̄irtei h̄im m̄irak im h̄iram yaaim iuwe mamkaap m̄it̄ ne Isrel nantike m̄it̄ miyap̄ir ap ne weiw̄ik me Isrel. H̄im im h̄iram mat̄ip mar ik: Krais kau ketikewi yi eimeriȳiw̄ek h̄irak kakweti menmen yaaim me God. ²⁸ *Te haiu m̄it̄ aposel mepno m̄it̄ miyap̄ir nerer wit wit han kitet werek werek h̄im haiu metpor me Krais. Haiu metpor h̄im manp h̄ir enweik̄in sip enwet menmen enum me t̄ipir, haiu meteiknor h̄im yaaim me Krais. Haiu m̄ir̄iak menmen im, te haiu mamnip m̄it̄ miyap̄ir h̄ir nanises h̄im me Krais werek werek. ²⁹ *Hi h̄ir̄iak menmen im w̄isenum, te h̄ir nanises h̄im me Krais werek werek. Krais h̄irak kari han kai w̄isenum te hi h̄ir̄iak menmen im.

2

M̄it̄ ne Kolosi enweik̄in sip enwet h̄im enum me nemip̄in

* 1:15 Jo 1:18; 2Ko 4:4; Hi 1:3 * 1:16 Jo 1:3, 10 * 1:17 Jo 1:1, 8:58 * 1:18 Ef 1:22-23; Ap 26:23; Rev 1:5 * 1:19 Jo 1:16; Kl 2:9 * 1:20 Ef 1:7, 10; 2:13, 16; 1Jo 2:2; Ro 5:1 * 1:21 Ro 5:10; Ef 2:12, 4:18 * 1:22 Ef 2:14-16, 5:27 * 1:23 Ef 3:17; Hi 3:14; Mk 16:15; 1Ti 3:16 * 1:24 Ef 3:13 * 1:25 Ef 3:2, 7-8 * 1:26 Ro 16:25-26; Ef 3:3-5, 9-10 * 1:27 Ef 1:18; 1Ti 1:1 * 1:28 Ef 4:13 * 1:29 Ef 3:7, 20; Fl 4:13

¹ Hi hanhan yi eiyirtei menmen im. Hi han kiteti yapirwe. Hi hirak menmen yapirwe hikaap yi mit miyapir yeriuwerem yeit wit Kolosi yetike mit miyapir han neit wit Leodisia, hir netike mit miyapir nau provins menep kerek nipaa hir nira ninaan mai au.

²* Hi hirak menmen im, te han ki hirak kaku werek yi hanhan yeriuwehan, yi han ekitet menmen werek, te yi eiyises God werek werek. Hi hanhan yi eiyirtei menmen nipaa God kisawinek. Krai hirak hirekes kire menmen nipaa God kisawinek. ³* Hirak kerekek kekere han kirak kertei menmen yapirwe hiram mamkepai, te haiu mertei menmen me God werek werek, te haiu emises han kirak me menmen hirak hanhan haiu emisesim.

⁴* Hi hetpi menmen im me Krai, te mit han ap nanri han ki nanriuwe him mir ham me nemitetpin. ⁵* Hi ap hepu hetikewi au, te hi hekre han kai hi han kitet har ke hi hau hetikewi. Hi han kitet har ke hi hau hetikewi, te hi han yaaik hir menmen yi yirakem yipiran yises han kiutip, hiram yaaim yi yises him me Krai werek werek.

Haiu emtike Krai emu han kiutip te haiu ap mamises menmen enum memitetpin

⁶ Yar ke nipaa yi yemtau him me Krai yi yisesik, te in ek yi eitikerek eiyu han kiutip.

⁷* Yi eitikerek eiyu han kiutip eiyir ke nu nekenpi ken ti kari tipar mamkaap nu kaku. Yi han ki eiyu tokik eiyisesik werek werek eiyir ke teinik mitik ketenen winak. Yi wen eiyises him yaaim me Krai nipaa haiu metpiyem, yi han yaaik eiriuwe God eiyu eiyintar menmen hirak kerekuyem.

⁸* Yi naanempre hiras. Yi ap eiwis mit han hir naninen nanitpi him weini keremem mit han kitetim nanri han ki hir nanir ke tirpe kari han ke sak, hir nanmitipin nanriuwerem au emit! Mit nar ik natip me menmen me maamrer o menmen enum me tipir me ti o me nepni. Hir ap natip menmen me Krai au.

⁹* Yi ap eiyises him mir enum eiyintar Krai hirak kire God, menmen mirak yapirwe mau han ke Krai hirekes. Menmen im meteiknai God hirak kire mekak. ¹⁰* Yi yeit menmen im yapirwe me God yentar yi yetike Krai yau han kiutip. Hirak Mitik luwe kinin mit ensel o tipir o herwe metike menmen yapirwe. ¹¹* Mit nerekir yink ki au, hiram menmen weinim. Yi yetike Krai yau niutip, yi yeweikin sip yewet menmen enum yi yisesik, hiram mar ke hirak kerekir yink ki. ¹²* Nipaa wi kerek mit nikiri neriuwe tipar, menmen im hiram mar ke yi yetike Krai yaa hir mit newisi. Hir pike nekeyi yekre tipar yerp, hiram mar ke God kerek nipaa kikiak Krai keriuwe menmen mirak iuwe, hirak kikian yi mit yetikeret yentar yi han kitet hirak kirakem. ¹³* Nipaa yi ap yises him lo me God yirak menmen enum yi yises han ki, te menmen im merekyi yi yire mit enun hir epei naa me menmen me God. Te God epei kikian yi mit yi yekrit yetike Krai yau yentar hirak epei kesak menmen enum mekre han ki. ¹⁴* God epei kesak menmen enum mekre han kaiu. Mau tiwei nipaa Moses kewisim, hiram matip haiu mit enun, te haiu mami. Hirak God epei keit him im matip haiu enun, hiram maa wi nipaa mit newenkek Jisas kau nu tentarakit hirak kaa. Him im hiram maa metikerek. ¹⁵* God hirak kinin herwe o tipir, menmen iuwe keriuwe menmen Krai hirak kirakem kau nu tentarakit. Hirak kininem keteikin mit miyapir hirak luwe, hiram au menmen weinim.

Haiu maa metike Krai

¹⁶* Him mau tiwei matip haiu mit enun te haiu mami, hiram epei au mesi. Te yi ap eiyimtau him me mit han hir neni me menmen o tipar yi yayim o me wi holide yi ap eiyisesim eiwenipi God eiriuwerem o wi me wenke kaa keit pike kewep kan te yi eiwenipi God me wi im, o me wi Sabat o menmen mar im au emit! ¹⁷* Menmen im hiram mire piksa keremem kerek nipaa meteikin maamrer naiu menmen maain Krai

* 2:2 Ef 3:4, 18; Kl 1:26 * 2:3 Ais 45:3; 1Ko 1:24, 30; Ef 3:19 * 2:4 Ro 16:18; Ef 5:6; Kl 2:8 * 2:5 1Ko 5:3 * 2:7 Ef 3:17, 2:20-22 * 2:8 Kl 2:4 * 2:9 Jo 1:14, 16 * 2:10 Ef 1:21-22 * 2:11 Ro 2:29 * 2:12 Ro 6:4; Ef 1:19-20; Kl 3:1 * 2:13 Ef 2:1, 4-5 * 2:14 Ef 2:14-16; 1Pi 2:24 * 2:15 Kl 1:13 * 2:16 Ro 14:1-12 * 2:17 Hi 8:5, 10:1

h̄irak kakriakem. In ek Kraiſ epei kan kriakem, te menmen me niſpaa ein h̄iram weiniſm mamit. ¹⁸ Yi ap te eiyimtau h̄im me mit han nanrekyi enum nantip yi ap ne weiwik me God yentar yi ap yewenipi niuk me mit enſel. Menmen im au emit! H̄ir natip h̄ir nepei niſtyak menmen im me enſel te h̄ir nertei haiu mit yapirwe emwenipi niuk mir. H̄ir natip h̄ir enun weiniſn newenipi enſel, h̄ir natip h̄ir iuwe, te h̄ir mit enun paan tokik niſes han kri weiniſm. ¹⁹ *Mit nar ik h̄ir ap netike Kraiſ nau niutip au nentar Kraiſ h̄irak kire paan naanmipre haiu mit kerek haiu mire yink, haiu mau niutip. Paan h̄irak kikaap yink ketike hemik, nekeni, naan, h̄iram miniuham h̄iram mamre iuwe mamantar God kewetai menmen mirak iuwe.

²⁰ *Yi mit miyapir yi yaa yetike Kraiſ, te h̄irak kekepi yi yinaaiwir menmen enum me ti. Te yi ap eiyiſes menmen mit ne ti h̄ir han kitet h̄ir naniſeſim, te God kaktip yi yaain. Te yi yenmak te yi wen yiſes menmen mit ne ti h̄ir niſeſim a? Yi yenmak te yi yiſes h̄im lo me mit h̄iram matip mar ik: ²¹ **“Yi ap eitenen menmen ham ham, o yi ap eiyinte nin menmen im eiyim, o yi ap eitwem eiyim einewem au emit!” ²² **H̄im im mit keriyen h̄ir netpim. H̄iram ap meke God man au. H̄ir mit keriyen newetaiyem, te haiu ap mamſinehanem au emit! Haiu emim keremem. ²³ H̄im im h̄iram mari han kaiu haiu han kitet h̄iram yaaim mamkepai haiu mewenipi niuk me enſel, haiu mewenin han kaiu me menmen haiu mewet yink kaiu em, haiu mewaank yink kaiu. Te menmen im ap mamkepai haiu mit te haiu maminin menmen enum mekre han kaiu taau!

3

God kikian yi mit miyapir yetike Kraiſ yi yau

¹ *Niſpaa God kikiak Kraiſ kerek kekrehir ke haiu mit h̄irak kaa. Menmen im h̄iram mar ke God kikian yi mit miyapir yi yetike Kraiſ yau niutip. Te yi hanhan eiyiſes menmen me wit ke God kerek Kraiſ kau menep hiſ yaaim me God kerek mit iuwe newi, h̄irak naanmipre menmen. ² *Yi han ekitet me menmen mepu wit kirak, ap menmen mau ti ik au emit! ³ *Yi han ekitet me menmen mepu wit kirak Heven eiyintar yi epei yaa me menmen enum me niſpaa yi yiſeſim. Te God kikan yi mit miyapir yetike Kraiſ, yi yire niutip, God naanmipre menmen im. ⁴ *Kraiſ h̄irak kenipai haiu metikerek haiu mau niutip. Maain h̄irak pike kaknen kakwepyapir hirekes, haiu mamtikerek mamu mamit menmen yaaim me God.

Yi epei yeit himin yaaik, te yi eiyiſes menmen yaaim

⁵ *Yi epei yeit himin yaaik, te yi yewenin han ki me menmen enum yi hanhanem, h̄iram enum me ti ik e. Hi hetpi me menmen mar im. Menmen me yi mit yetike miyapir yi yariyanhiſ yeweninem, o mit netike mit han neyawan, o yi hanhan yeriuwe menmen enum o yi hemkre menepam me menmen, h̄iram menmen enum mar ke yi yeweikin sip yewet God. H̄iram mekrehir ke God. ⁶ *Maain God kakawaank mit miyapir kerek ap niſes h̄im mirak kakintar h̄ir niriak menmen enum hi epei hetpiyem im e. ⁷ Niſpaa yi mit miyapir yi yiſes han ki enuk kar ik te yi yirak menmen enum yar ke mit miyapir kerek maain God kakawaanki.

⁸ *Te in ek yi eiweikin sip eiwet menmen yapirwe mar im. Yi ap han enuk eiriuwehan au, yi ap einahan eiwepnakan au, yi ap einahan eitike miye haai o mit han yi eitipan enum enum me yi yewir paan yewepik o yenke yehes yeriyaak, o menmen enum mar im au emit! ⁹⁻¹⁰ **Yi ap eiwiſeſanek me menmen yi yetpim au emit, eiyintar yi epei yeweikin sip yewet menmen enum me niſpaa yi yirakem wi kerek yi ap yiſes God au. In ek, yi yire mit han yaain. God kerek yi yi mit han yeweikin yire yaain. Hekrit hekrit

* 2:19 Ef 2:21, 4:15-16 * 2:20 Ga 4:3-5, 9 * 2:21 1Ti 4:3 * 2:21 Ef 6:4 * 2:22 Ais 29:13; Mt 15:9 * 2:22 Ef 6:5-8 * 3:1 Kl 2:12; Mk 12:36, 16:19; Ef 1:20 * 3:2 Mt 6:33 * 3:3 Ro 6:2; 2Ko 5:14 * 3:4 Fl 1:21; 1Ko 15:43; 1Jo 3:2 * 3:5 Ro 6:6, 11, 8:13; Ef 4:19, 5:3-5 * 3:6 Ef 5:6 * 3:8 Ef 4:25-31, 5:4 * 3:9-10 Ef 4:22, 25 * 3:9-10 Ef 4:24

h̄irak keweik̄in han ki yi ȳire m̄it yaain, yi yayu yaȳir ke God, te yi yerteiyek werek werek. ¹¹*Me menmen yaaim im God kerekyeyem h̄iram menmen wein̄im, te m̄it h̄ir ne weiw̄ik me Isrel kerek nerekir ȳink k̄ir, o m̄it ne Grik h̄ir ap nerekir ȳink k̄ir, o m̄it h̄ir nen skul o au, o m̄it h̄ir netenen pewek mei yap̄irwe, o h̄ir m̄it ap netenen menmen auri. H̄iram menmen wein̄im. Menmen h̄iram iuwe h̄iram menmen im. Krais kerekek h̄irak Iuwe, h̄irak kau kekre han ke yi m̄it miyap̄ir yap̄irwe kerek yi yises h̄im m̄irak.

Yi m̄it miyap̄ir yi eiyises menmen yaaim me hanhan yeriuwahan

¹²*God epei kehimiteni yi m̄it miyap̄ir n̄irak, h̄irak hanhan keriuweri iuwe. Te yi hanhan eiriuwe m̄it miyap̄ir han yi eirekyor menmen yaaim. Yi ap han kitet yi ȳire m̄it iuwe au. Yi ȳir̄iak m̄it menmen yaaim eitpor h̄im main main. Yi eiwis m̄it han h̄ir nanises han k̄ir me menmen te yi eiwen̄in han ki ap han enuk eiriuwari. ¹³*M̄it̄ik hak kekre n̄im̄in ke yi m̄it h̄irak m̄it̄ik hak kerekȳiw̄ek enum ap kertei h̄iram enum, m̄it̄ik hak eik kat̄ip, “H̄iram menmen wein̄im. Maain h̄irak kak̄irtei.” Krais epei kesak menmen enum haiu m̄ir̄iakem, kat̄ip h̄iram nepei au, te haiu emises menmen m̄irak h̄irak k̄ir̄iakem. Menmen m̄it han nerekyeyem, haiu mam̄isak menmen enum h̄ir nerekyeyem haiu ap han kitetim au. Haiu mam̄t̄ip h̄iram nepei au mesi. ¹⁴*Menmen ham im h̄iram min̄in. Yi hanhan yeriuwahan. Menmen im h̄iram m̄ire let m̄it̄ik kak̄ir kau tu keiȳik k̄iwarm laplap m̄irak hitokim (o tokim). Menmen me yi hanhan yeriuwahan h̄iram m̄ire let, h̄iram mamkaap m̄it miyap̄ir nau han kiut̄ip werek werek.

¹⁵*Krais epei kenipai haiu mekiyan mau meit, te haiu emwis menmen im. H̄iram naanmamrai me menmen yap̄irwe haiu m̄ir̄iakem. N̄ipaa God kari han ki yi yayu yaire ȳink miut̄ip, yi yaȳit menmen me Krais h̄iram mamkaap han ki kaku werek werek. Te yi han yaaik eiyu eiȳinterim. ¹⁶*H̄im me Krais h̄iram mamu mam̄ikre han ki iuwe h̄iram naanmamri, te h̄iram mamkepi yi m̄it me w̄i yi yaikapan yeriuwe menmen me God yi yait̄ip m̄it han em werek werek, o yi eiw̄irnak eiȳikteni me menmen. Yi han yaaik yeriuwe God eit̄p̄iw̄ek h̄irak yaaik, te yi eiyine henye me t̄iwei Sam, o yi eiyine henye ham eiȳit winak ke God, yi eiyine henye te h̄iram mamkaap han ki kaku tokik. ¹⁷*Menmen ham yap̄irwe yi ȳir̄iakem o yi yetpim, yi yekreh̄ir ke M̄it̄ik Iuwe Jisas yi ȳir̄iakem. Yi eit̄p̄ God h̄irak yaaik eiȳintar menmen yaaim Krais h̄irak kerekyiyem.

H̄im me m̄it miyap̄ir h̄ir neitan, h̄im me n̄ikerek n̄ir

¹⁸*Yi miyap̄ir kerek epei yeit m̄ikaan ni, yi eiȳimtau h̄im m̄ir. Menmen im h̄iram yaaim mentar yi yises h̄im me M̄it̄ik Iuwe Krais. ¹⁹*Yi m̄ikaan n̄ir, yi hanhan eiriuwe miyap̄ir ni. Yi ap eirekyor enum eiȳitpor menmen h̄im tokik tokik eiriuwarem au em̄it!

²⁰*N̄ikerek yi eiyises h̄im me miye haai ni eiȳintar menmen im h̄iram menip M̄it̄ik Iuwe God h̄irak han yaaik keriuwi. ²¹Yi haairer yi ap eine n̄ikerek ni eiȳitpor enum enum eiri han k̄ir ere h̄ir nine han enuk nemtaant̄iwo nau neit au em̄it!

H̄im me m̄it iuwe netike wok m̄it n̄ir

²²Yi m̄it kerek ȳir̄iak menmen me m̄it iuwe, yi ȳir̄iak menmen yaaim keremem w̄i kerek h̄ir nerp menep naanm̄ipri yi ȳir̄iakem, te h̄ir nant̄ip yi yaain au em̄it! Hekrit hekrit yi eir̄iakem yaaim eiȳintar yi ȳir̄iakem me m̄it kerek naanm̄ipri keriyen au. Yi ȳir̄iakem eiȳintar yi ȳinapen einip M̄it̄ik Iuwe God h̄irak ȳink enuk kakriwi. ²³Menmen yap̄irwe yi ȳir̄iakem, yi hanhan ȳir̄iakem. Menmen yi ȳir̄iakem, h̄iram ap me m̄it keriyen au. H̄iram me God. ²⁴Yi eir̄iak menmen yaaim eiȳintar yi yertei maain God kakweti menmen. Yi eiȳit menmen kerek h̄irak ketenenim. Yi han ekitet menmen im. M̄it̄ik Iuwe Krais h̄irak kin̄in naanm̄ipri yi ȳir̄iak menmen m̄irak keremem. ²⁵*M̄it

* 3:11 Ga 3:28 * 3:12 1Pi 2:9; Ef 4:2, 32 * 3:13 Ef 4:32, 5:2 * 3:14 Ro 13:8-10; 1Ko 13:13; Ef 4:3 * 3:15 Ef 4:4; Fl 4:7; 1Ko 12:13, 27 * 3:16 Ef 5:19 * 3:17 1Ko 10:31; Ef 5:20 * 3:18 Ef 5:22 * 3:19 Ef 5:25 * 3:20 Ef 6:1 * 3:25 Ro 2:11

miyapir kerek hir niriak enum, maain God kakrekyor menmen enum kakinterim. Hirak han kitet haiu mit yapirwe haiu mipiran.

4

¹*Yi mit iuwe, yi yirak menmen yaaim me mit kerek nerekyi menmen eiyintar yi yertei Mitik Iuwe ki Krai, hirak naanmipri hirak kepu wit kirak hirak kiri.

Him me mit nitehi God menmen, hir niriak menmen yaaim

²*Hekrit hekrit yi wen eiyitehi God menmen. Yi yirakem yi han ekitet menmen werek werek yi yaitip God hirak yaaik. ³*Yewaa meruri yi yitehi God me menmen, yi eiyitwekhi me haiu mit in. Yi eiyitwekhi te hirak kakikepai kakwisai haiu mamwepyapir him me Krai nipaa God kisawinem. Hi heit winak enuk ke gavman hentar hi hatip mit him mirak. ⁴*Yi eiyitehi God hirak kakikepa hi tewen hatip mit him me God werek werek har ke nipaa God kehimitena hi hatip mit em.

⁵*Yi ap eiwis wi miutip mamno te yi ap eirak menmen yaaim. Haiu ap te mamu ti ik me wi yapirwe au, te yi han ekitet werek menmen yi eirakem mau nimin ke mit miyapir hir ap nises him me God. ⁶*Menmen yapirwe yi yayitpim hiram yaaim mamkaap mit mamir ke menmen sol mewim yi yaam, te menmen mit hir nanitihhi yi mit em, yi eiyirtei werek me menmen eiwenhi eiyitpor menmen.

Pol keriuwet Tikikas ketike Onisimas tatnen Kolosi

⁷*Hi eriuwet Tikikas kaknen yi mit kakitpi yi mit me menmen hi hirakem. Hirak kaiu yaaik, te hi hanhan heriuwerek. Hirak mitik yaaik kekepa keriuwe menmen, hirak ketikewa hawir wirak menmen me Mitik Iuwe Krai. ⁸*Hi eriuwetek kaknen yi mit te hirak kakitpi menmen im. Hirak kakitpi menmen me haiu mit, te hirak kakrekyi yi han yaaik eiyu. ⁹*Hi heriuwet Onisimas ketikerek ten yi mit en. Onisimas hirak kaiu yinak yaaik, hirak mitik ke yi mit en. Maain hirakit tatiun ein epei au, hirakit tatitpi menmen yapirwe epei man haiu mit in.

Pol kesiuwe him yaaim men mit ne Kolosi

¹⁰*Aristakas, kerek ketikewa hawir wekre winak enuk ke gavman, hirak ketike Mak hirakit tesiuwe him tetpi yi yaain. Yi yertei Mak hirak wekne ke Banabas, nipaa hi hetpi hirak kaknen yi naanmamriwek. ¹¹Josua kerek niuk mirak ham Jastas, hirak kesiuwe him ketpi yi yaain. Mitikit wikak it hirakit keretet, te weiwik me Isrel hirakit tises him me Krai, hirakit tekepa haiu mirak menmen me God hirakit tenipa hi han yaaik.

¹²*Epafras keswi him ketpi yi yaain. Hirak mitik ke wit ki Kolosi, hirak kirak menmen me Krai Jisas. Hekrit hekrit hirak kitehi God iuwe me yi mit, te yi han tokik eiyu me menmen me God, te yi eiyirtei werek werek menmen God hanhan yi eiyisesim. ¹³Hi hertei menmen im, te hi hetpiyem. Hirak kitehi God yapirwe me yi mit yetike mit han ne wit Leodisia netike mit ne wit Hirapolis. ¹⁴*Luk hirak dokta kaiu yaaik, hirak ketike Dimas hirakit teswi him tetpi yi yaain.

¹⁵Yi eikrehir kai yi eisiuwe him eitip mit naiu yinan neit wit Leodisia hir yaain. Hir netike mite Nimpa wetike mit miyapir han hir nererik neit winak kire hir newenipi niuk me God. ¹⁶Yi nepei yekine tiwei ik epei au, yi eisiuwerek ekno mit miyapir ne God neit Leodisia te hir nanrerik nanit winak ke God ein nankinaak. Hir naniswi tiwei kir hi hewisiyek, te yi eikinaak yayit wit ki. ¹⁷*Yi eitip Akipas hirak kakriak menmen Mitik Iuwe God kehimitaniwekem ere epei au mamisi.

* 4:1 Lev 25:43, 53; Ef 6:9 * 4:2 Ef 6:18; Fl 4:6 * 4:3 Ro 15:30; Ef 6:19; 1Ko 16:9 * 4:4 Ef 6:20 * 4:5 Ef 5:15-16; 1Te 4:11-12 * 4:6 Ef 4:29; 1Pi 3:15 * 4:7 Ef 6:21 * 4:8 Ef 6:22 * 4:9 Fm 10-12 * 4:10 Ap 12:12, 13:13, 19:29; Fm 24 * 4:12 Kl 1:7 * 4:14 2Ti 4:10-11; Fm 24 * 4:17 Fm 2

¹⁸* Hi Pol heriuwe his mai hi hewisi h+m mai kike im p+n+am hetpi yi yaain. Yi ap han kaa hi hepu hekre w+n+ak enuk ke gavman. Hi hanhan God kakrekyi menmen yaaim.

Mep+r keremem

* 4:18 1Ko 16:21

Tiwei Pol Kewisik Ken Mit Ne Wit Tesalonaika - 1
Menmen me tiwei ik

Pol katip mit ne Tesalonaika gude 1:1

Pol kewepyapir menmen mau han kirak 1:2-3:13

Menmen mit ne weiwik me God hir nanisesim 4:1-12

Pol katip mit him me Jisas pike kaknen 4:13-5:11

Pol katip mit ne Tesalonaika menmen hir enisesim 5:12-22

Pol katip mit him mikaru 5:23-28

¹ *Hi Pol hetike Silvenes, Timoti, haiu mewis tiwei ik ken yi mit miyapir ne weiwik me God yeit wit Tesalonaika. Yi ne God Haai ketike Mitik Iuwe Jisas Krais. Haiu hanhan God Haai ketike Mitik Iuwe Jisas Krais han yaaik kirakit hirak kaku kaktikewi yi eiyu werek werek.

Pol han yaaik mit ne Tesalonaika nises God werek werek

² *Hekrit hekrit haiu mitehi God haiu metpiwek haiu han yaaik meriuwerek mentar yi mit. ³ *Hekrit hekrit haiu metpiwek hirak yaaik kentar menmen yaaim yi yirakem yentar yi yises him mirak, yi han teweninek, yi yirak menmen iuwe, yi han tokik yepu yemerir Mitik Iuwe Jisas Krais pike kaknen. ⁴ Naiu yinan, God hanhani, te haiu mit mertei hirak kehimiteni yi nirak.

⁵ *Haiu mertei menmen im mentar yi ap yemtau him me Krais haiu metpiyem weinim au. God Himin Yaaik kerekir han ki keriuwe him mirak te yi yertei him mirak yaaim. Yi yertei menmen nipaa haiu mirakem mamkepi yi eiyu werek.

⁶ *Yi yeit him me God yisesim te mit neriwaank. Te yi ap han enuk au. God Himin Yaaik kikiak han ki te yi han yaaik yepu. Yi epei yirak menmen yi yir haiumit mirakem metike menmen Mitik Iuwe hirak kiriakem. ⁷ *Mar im yi yeteikin mit ne provins Masedonia ketike provins Akaia kerek nises him me God, yi yeteiknor menmen yaaim maain hir enisesim. ⁸ *Him me God kerek yi yatip mit em hiram men heriyai heriyai mar ke mit hir newir tukin kerer wit wit. Him men provins Masedonia ketike provins Akaia keremem au. Him epei men merer wit wit te mit nemtau yi yises him me God. Te haiu ap metporem au. Hir hirras nemtewem. ⁹ *Mit nerer wit wit hir hirras natip me menmen mekrit nimin ke yi mit nipaa haiu mepu metikewi, yi yeweikin sip yewet tipir, yi yises God kiutipen kerekek kepu tipmain tipmain enum eik. Ninaan me tipir kerek mit natin mai teinik hiram menmen weinim. ¹⁰ *Hir natip yi yemerir Nikan kirak kaknen kaknaaiwir wit Heven, hirak niuk mirak Jisas kerek nipaa kaa keit. Te God kikiak hirak kepu kekepai naanmprai mamnopin mamkeipin menmen enum God kakriak mit em kakintar hir nirak menmen enum.

2

Menmen Pol kirakem keit wit Tesalonaika

¹ *Nai yinan, yi hirras yertei nipaa haiu man metpi him me God, hiram ap man weinim au. ² *Yi yertei nipaa haiu mepu wit Filipai mit newep nerekyei enum nereywaank. Te God kekepai haiu ap minain mit enun nepan naiu en. Au, haiu man metpi him yaaim me God. ³ Haiu metpi menmen im, haiu memitipin au. Haiu metpi him metari au. Haiu metpi him werek werek. Haiu han kitet haiu metpiyem te haiu mamri menmen mi au, o haiu mises menmen enum, o haiu memitipin meriuwerem au. ⁴ *Nipaa God skelim han

* 1:1 Ap 17:1-10; 2Te 1:1 * 1:2 Fl 1:3-4; Kl 1:3; 2Te 1:11 * 1:3 1Ko 13:13; Kl 1:4-6 * 1:5 1Ko 2:4-5; 4:20 * 1:6
 1Ko 4:16; 2Te 3:9; Ap 17:5-9 * 1:7 1Pi 5:3 * 1:8 Ro 1:8 * 1:9 Ap 14:15 * 1:10 Ta 2:13; Ap 17:31; 1Te 5:9
 * 2:1 1Te 1:5, 9 * 2:2 Ap 16:19-24, 17:1-9 * 2:4 1Ti 1:11; Ga 1:10; Jer 11:20

kaiu epei au, h̄rak kat̄ip h̄ram werek te haiu mat̄ip m̄it h̄m m̄rak. God kertei han kaiu te haiu mat̄ip m̄it h̄m m̄rak haiu m̄riak God han yaaik meriuwai kerekek. M̄it au. ⁵*Yi yertei n̄paa me w̄i haiu mepu metikewi, hekrit hekrit haiu metpi h̄m haiu ap mari han ki ke menmen miut̄ip au. Haiu ap m̄riak menmen im me God memitip̄n te haiu mamri menmen mi au. God kertei haiu mat̄ip werek. ⁶*Haiu ap m̄riak menmen im te haiu mam̄it niuk iuwe me yi m̄it o m̄it han au. Krai keriuwet̄i haiu m̄it haiu aposel n̄rak, te haiu hanhan mitihi yi yait̄ip haiu m̄it iuwe, h̄ram yaaim. Te haiu au m̄inapen. ⁷N̄paa haiu mepu metikewi haiu naanm̄pri mar ke m̄ite h̄re naanm̄pre n̄kerek n̄re. Haiu mitihi me menmen au. ⁸Haiu hanhani haiu meweti h̄m me God keremem au. N̄paa haiu hanhan mamkepi iuwe, te haiu han yaaik mami mamkepi te yi eiyises God werek werek.

⁹*Nai yinan, yi epei yertei haiu metpi h̄m me God keremem. Haiu m̄riak menmen iuwe wanewik w̄itaan me w̄i yap̄rwe te haiu mamri menmen mi mam̄im au.

¹⁰Yi yetike God yi yertei menmen haiu m̄riakem me yi m̄it kerek yises h̄m me God. Haiu m̄riak menmen yaaim kerek God han yaaik keriuwerem keremem. Menmen enum au. ¹¹*Haiu m̄re haai kat̄ip n̄kerek n̄rak menmen, haiu metpi h̄m manp, haiu mekepi yi han yaaik yepu, haiu metpi h̄m iuwe, ¹²*te hekrit hekrit yi eiyises God werek werek. H̄rak keh̄m̄teni yi yayu yaitikerek h̄rak naanmamri yi yaȳt menmen yaaim m̄rak.

M̄it ne Tesalonaika han tokik nepu me menmen enum mewaanki

¹³*Hekrit hekrit haiu mitehi God metp̄wek haiu han yaaik meriuwerek me menmen ham im. N̄paa haiu metpi h̄m me God, yi han kitet h̄ram h̄m me m̄it keremem au. Yi han kitet h̄ram h̄m me God. H̄m im h̄ram m̄riak menmen iuwe mekre han ki te yi yises h̄m m̄rak. ¹⁴*Yi m̄it yi epei yar ke m̄it ne weiw̄ik me God neit provins Judia kerek nises Jisas Krai. Ni yinan ein h̄r m̄it ne weiw̄ik m̄r Isrel h̄r nerekyor enum nar ke m̄it ne weiw̄ik mi in h̄r nerekyi enum yentar yi yises h̄m me Krai. ¹⁵*N̄paa maamrer ne m̄it ne Isrel nenep m̄it profet kerek newepyap̄r h̄m me God nat̄ip m̄it em. Te in ek h̄r epei nenep M̄it̄ik Iuwe Jisas. H̄r in ek nerekyei menmen enum h̄r n̄riak God han enuk keriuweri. H̄r n̄riak m̄it yap̄rwe enum nentar menmen im. ¹⁶*H̄r newenai haiu mat̄ip m̄it nerer wit wit n̄rap̄t t̄i me Isrel h̄m me Krai, te h̄r neweik̄n sip newet menmen enum God kak̄kepi. N̄paa ere in h̄r m̄it enun n̄riak enum im. Te menmen iuwe enum God kak̄rakem epei mamnen.

Pol hanhan p̄ike kaknen kak̄r m̄it ne Tesalonaika

¹⁷*Nai yinan, m̄it ne Isrel nep̄rai haiu men m̄inaiw̄ri me w̄i mei kike. Au, han kaiu wen kau ketikewi. Haiu mar ke n̄kerek nau wein̄n miye haai au. Haiu hanhan mam̄r ninaan mi, haiu han kitet mam̄rkeik te haiu mamnen mamri. ¹⁸Hi Pol h̄rekes hi hanhan anen ari yi yap̄rwe. Taau, hekrit hekrit Seten h̄rak kerekir yayiwe kaiu. ¹⁹*Maain M̄it̄ik Iuwe kaiu Jisas p̄ike kaknen kaktaihis, haiu mamtikerek mamu. Maain me w̄i im haiu mamt̄ip mekam? Kenmak te haiu han yaaik mamu? Haiu han yaaik menteri yi m̄it keriyen. ²⁰Yi m̄it h̄ras keriyen, yi ȳre niuk maiu iuwe. Yi ȳriak han kaiu yaaik iuwe.

3

Pol keriuwet Timoti kaknen kak̄kepi han tokik nanu

¹*Te haiu ap wen memer̄r w̄i meiyam au. Haiu han kitet h̄rak yaaik te haw̄r wiketeret wau wit Atens, ²*haw̄r weriuwet Timoti kan k̄ri. H̄rak kaiu yinak ketikaw̄r m̄riak menmen me God, h̄rak kat̄ip m̄it h̄m yaaim me Krai. Haw̄r wauriuwetek

* 2:5 Ap 20:33; 2Pi 2:3; Ro 1:9; 1Te 2:10 * 2:6 Jo 5:41, 44 * 2:9 Ap 20:34; 1Ko 4:12 * 2:11 Ap 20:31 * 2:12 Fl 1:27; 1Pi 5:10 * 2:13 1Te 1:2; 2Te 2:13; Ga 1:11-12 * 2:14 Ap 17:5 * 2:15 Ap 2:23, 7:52 * 2:16 Mt 23:32-33 * 2:17 1Te 3:10 * 2:19 Fl 2:15-16, 4:1; 2Te 1:4 * 3:1 Ap 17:15 * 3:2 Ap 16:1-3

kaknen kakikepi yi han tokik eiyu eiyises menmen me God. ³*Te yi mit eiweikin sip eiwet him me God eiyintar menmen enum im au. Yi hiras yertei God kehimiteni me menmen enum im. ⁴*Nipaa haiu mepu metikewi, haiu metpi hir mit nanrekyei enum nanintar haiu mises him me Krai. Menmen im epei man mar ke nipaa haiu metpiyem. ⁵*Te hi ap wen hemerir wi meiyam au. Hi heriuwet Timoti hirak ken kakirtei yi wen yises him me God werek werek o au. Hi hinaain Seten kakri han ki, te menmen haiu miriakem hiram mamre weinim.

Timoti pike kan Pol ketpivek mit ne Tesalonaika nises God werek

⁶*In ek Timoti kinaiwiri hirak epei kan in ketpawir him yaaaim im. Hirak katip yi wen yises him me God, yi hanhan mit han. Yi wen hanhanai haiu mit in, yi hanhan yairai yayir ke haiu hanhan mamri. ⁷*Haiu mepu han yaaik mentar yi mit wen yises him me God. Mit nerekyei menmen enum, haiu ap han enuk au. Menmen haiu memtewem me yi mit mekepai haiu han yaaik mepu. ⁸Yi wen eiyises him me God eiyu han tokik, te haiu mamu werek werek. ⁹Haiu matip God mekam te haiu meteikniwek haiu han yaaik wisenuk meriuwerek mentar hirak kikaap yi mit? Taauye! ¹⁰Hekrit hekrit haiu mitehi God haiu mamri mamkepi werek iuwe yayit menmen me God.

Pol kitehi God kakikepi nanino nanir mit ne Tesalonaika

¹¹*Haiu hanhan God Haai kiau kaktike Mitik Iuwe kiau Jisas hirekses tatkepai haiu mamno mamri. ¹²Haiu hanhan Mitik Iuwe kaknipi yi han tewenin ni yinan wisenum ere yi hanhan mit yapirwe yayir ke haiu mit hanhani. ¹³*Haiu hanhan God kakriak menmen im, hirak kaknip han ki tokik. Te maain Mitik Iuwe kiau Jisas pike kaknen kaktike mit narak yaain hirak kehimiteni hir narak, yi eiyu werek werek han ki yaaik prar prar yayit ninaan me God Haai kiau.

4

Menmen God hanhan haiu mamriakem

¹*Naiu yinan in ek hi hewisi him ham. Nipaa haiu metpi meteikni markeik te yi eiyises God te yi eirekyiwek han yaaik keriuwi. Haiu mertei yi yirakem, te haiu mekrehir ke Jisas, haiu metpi him manp te yi eirakem wisenum.

²Yi yertei him nipaa haiu metpiyem mekrehir ke Jisas.

³*Menmen im God hanhan yi eiyisesim. Yi eiyu han yaaik prar prar, yi yisesan yiriran au emit! ⁴⁻⁵**Yi mit yapirwe niutip niutip yi wen eiyirtei eiyit miyapir ni hiras yayir ke mit ap nertei God hir nisisan niran. Te yi eiyisesim au emit! Yi yayit miyapir eiyises menmen yaaaim God han yaaik kakriuwere. ⁶*Yi ap eirak ni yinan menmen enum eiri miyapir nir eiriyahis eiweninem au emit. Yi ap eirak menmen enum mar im mentar nipaa haiu metpi Mitik Iuwe kaknep mit nar ik. ⁷*Nipaa God kehimitenai haiu miriran o miriak menmen enum au. Hirak kehimitenei haiu mamises menmen yaaaim, te haiu mamu han yaaik prar prar. ⁸*Keimin keweikin sip kewet him im hirak keweikin sip kewet mit keriyen au. Hirak keweikin sip kewet God kerek kewetai Himin kirak Yaaik te haiu emu han yaaik prar prar.

⁹*Hi ap ewisi him mei mamno yi mit me yi hanhan yeriuwe ni yinan au. Yi epei yertei yisesim. God epei keteikni yi hanhan yeriuwe ni yinan. ¹⁰*Yi wen hanhan ni yinan nerer wit wit neit provins Masedonia, te haiu metpi him manp yi naiu yinan, yi hanhani yapirwe. ¹¹*Yi hanhan eiyu werek werek, yi eiyises menmen mi keremem. Yi eiyu yain yain au emit! Yi eirak menmen mi mar ke nipaa haiu metpi, ¹²*te mit kerek

* 3:3 Ef 3:13; 2Ti 3:12 * 3:4 Ap 14:22 * 3:5 Fl 2:16 * 3:6 Ap 18:5 * 3:7 2Te 1:4 * 3:11 2Te 2:16
 * 3:13 Fl 1:10; 2Te 1:7, 10 * 4:1 2Te 3:6 * 4:3 1Te 5:23; Hi 10:10; 1Pi 1:16 * 4:4-5 1Ko 6:13, 15 * 4:4-5
 Sam 79:6 * 4:6 Sam 94:1 * 4:7 2Te 2:13-14; 1Pi 1:15-16 * 4:8 Lu 10:16; Esi 36:27, 37:14; 2Ko 1:22 * 4:9 Jo
 13:34 * 4:10 2Te 3:4 * 4:11 Ef 4:28; 2Te 3:8, 12 * 4:12 1Ko 5:12-13; Kl 4:5

ap nises God h̄r han kitet yi yaain. Yi eir̄akem te ni yinan ap te naanmamri me menmen yi yaȳim au em̄it!

Maain M̄it̄ik luwe p̄ike kaknen kak̄ik̄ian m̄it epei naa

¹³*Nai yinan, haiu m̄inapen yi m̄it yep̄itari me ni yinan h̄r epei naa. Haiu m̄inapen yi han enuk me h̄r m̄it kerek epei naa yar ke m̄it h̄r ap nises God h̄r han enuk au. H̄r ap han kitet God kak̄ik̄ian m̄it epei naa. ¹⁴*Haiu ap hanhan yi han enuk eiȳintar menmen im. Haiu han kitet Jisas epei kaa p̄ike kekrit, te n̄ipaa m̄it nises h̄m m̄irak, h̄r naa, maain God kak̄ik̄ian m̄it in h̄r nantikerek p̄ike nan̄inen.

¹⁵*Haiu mat̄ip m̄it menmen M̄it̄ik luwe ketpeiyem. Maain h̄rak p̄ike kaknen, m̄it kerek nises h̄m m̄irak h̄r wen nepu, h̄r ap nanin̄in m̄it n̄ipaa naa au. ¹⁶*Maain M̄it̄ik luwe kakt̄ip h̄m manp, m̄it̄ik ensel hak iuwe ke God kaknap kakn̄ine, h̄ram heurek me God mamt̄ip. Me w̄i im, M̄it̄ik luwe Krais kak̄ikiuwe wit ke God kaknen, m̄it nises Krais h̄r apei naa, h̄r nanin̄in nan̄ikrit nanu. ¹⁷*Epei au, m̄it kerek wen nepu nises Krais h̄r nan̄iniu nan̄ino nantikeri nanrerik naniun M̄it̄ik luwe nan̄it nepni (o nepneyi). Te haiu yap̄irwe mamu mamtikerek tipmain tipmain enum eik. ¹⁸Te yi m̄it eir̄ak m̄it han yaaik eiriuwe h̄m im yaaim.

5

Haiu naanmamre h̄ras mam̄imer̄ir Jisas p̄ike kaknen

¹*Nai yinan, haiu ap te mamwisi me w̄i o tito M̄it̄ik luwe kaknen au. ²*Yi m̄it h̄ras vertei werek me w̄i M̄it̄ik luwe kaknen h̄rak kak̄ir ke m̄it̄ik enuk kekint̄ip menmen kepak̄inem ke w̄itaan. ³*Me w̄i m̄it nat̄ip h̄r nepu werek werek menmen enum au, te menmen mamn̄ip mam̄iwaanki mam̄ir ke m̄ite waswas h̄re wauteiknen wawine n̄ikan. H̄r nan̄r̄r nankeip̄in menmen im au nan̄r̄r ke m̄ite weteiknen h̄re ap wawine n̄ikan au. ⁴Te yi naiu yinan, yi ap yar ke m̄it ap nises God te w̄i m̄irak eim mamiwep mam̄ir ke m̄it̄ik enuk kekint̄ip menmen kaknep m̄it au. ⁵*Yi m̄it yap̄irwe yar ke n̄ikerek ne God, yi yises h̄m m̄irak. Yi m̄it ne Seten au. Yi ap yises h̄m m̄irak. ⁶Te haiu mepu mar ke m̄it han ap nises h̄m me God au. Haiu mepu werek werek naanm̄ipre h̄ras mises h̄m me God. ⁷M̄it h̄r ap nises God h̄r nar ke m̄it n̄iwaai ne w̄itaan, h̄r n̄ire m̄it ne w̄itaan naam t̄ipar si enum netaritari menmen. ⁸*Te haiu au. Haiu m̄it mises God, haiu emu em̄r ke m̄it nau wepni (o yanm) te haiu emu em̄r ke h̄rak. Haiu emises h̄m me God, haiu hanhan meriwe m̄it. Menmen im mamkepai mam̄ir ke m̄it nerem̄ime nopen m̄iwap̄in ȳink k̄ir. Haiu emu em̄imer̄ir God maain kaknen kaktaihis kak̄ikepai ere werek. Menmen im me haiu em̄imer̄ir God h̄ram mamkepai mam̄ir ke hat o wa hesnu m̄iwap̄in paan ke m̄it, te h̄r netike m̄it han nan̄inepan. ⁹*God epei kehimit̄enai h̄rak han enuk keriuwai te h̄rak kakraiwaank au. H̄rak kehimit̄enai maain h̄rak kaknen kaktaihis kak̄ikepai kakriuwe M̄it̄ik luwe kaiu Jisas Krais. ¹⁰*N̄ipaa h̄rak kaa kak̄ikepai, te haiu mepu, o haiu epei maa, maain haiu mamu mamtikerek. ¹¹*Te yi yait̄ip h̄ras h̄m manp eikaap h̄ras mam̄ir ke in ek yi epei ȳir̄akem.

Pol kat̄ip h̄m ham yinam

¹²*Nai yinan, haiu metpi h̄m iuwe. Yi eiȳimtau h̄m yaikaap m̄it kerek M̄it̄ik luwe kehimit̄eni h̄r n̄ir̄ak menmen nekepi. H̄r naanm̄ipri netpi menmen me God. ¹³Yi han kitet m̄it in h̄r yaain, yi hanhani yentar menmen h̄r n̄ir̄akem. Yi eitike ni yinan yi eikiyan eiyu eiȳit.

* 4:13 Ef 2:12 * 4:14 Ro 14:9; 1Ko 15:3-4, 12 * 4:15 1Ko 15:51 * 4:16 1Te 1:10; 2Te 1:7; 1Ko 15:52 * 4:17 Jo 12:26 * 5:1 Mt 24:36 * 5:2 Mt 24:42-44; 2Pi 3:10; Rev 3:3 * 5:3 Esi 13:10; Mt 24:39; Lu 21:34-35; Jo 16:21-22 * 5:5 Ro 13:12; Ef 5:9 * 5:8 Ef 6:14, 17 * 5:9 1Te 1:10; 2Te 2:14 * 5:10 Ro 14:8-9; 1Te 4:14 * 5:11 Ju 20 * 5:12 1Ko 16:18; 1Ti 5:17

¹⁴*Nai yinan, haiu metpi hīm iuwe, yi eitip mīt nau yain yain nīrīak enum, yi eitpor hīm manp te hīr nanrīakem epei au emīt! Yi eikaap mīt hīr nīnaain menmen te hīr han yaaik nanu. Mīt kerek hīr han enuk, yi eiwetir hīpīn. Yi ap han enuk eiriuwe mīt au. Yi eitpor hīm yaaim main main. ¹⁵*Yi naanempre hīras te yi niutip niutip ap eirīak mīt menmen enum emrer me menmen enum hīr nerekyiyem. Au, Yi eiyises menmen yaaim eirīakem me mīt nar ik, me yi mīt hīras yetike mīt yapirwe nerer wit wit.

¹⁶⁻¹⁷**Hekrit hekrit yi han yaaik eiyu. Hekrit hekrit yi eiyitehi God menmen. ¹⁸*Yi eitip God hīrak yaaik me menmen yapirwe mamnen. Yi eirīak menmen mar im eiwis Krai Jisas kakīkepi yi eirīakem, te God han yaaik kakirwi.

¹⁹*Yi ap eiwenin menmen God Hīmīn Yaaik hanhan kakrīakem au emīt! ²⁰*Yi ap yīnan yipir yewīrek eiwet mīt kerek newepyapir hīm God Hīmīn Yaaik ketporem au emīt! ²¹*Yi eiyinīn han ekitet menmen mīt netpiyem hīram me God o au. Menmen mīt netpiyem yi eitenen menmen yaaim. ²²*Te yi einaain menmen yapirwe hīram enum.

²³*Hi hanhan God hīrekes kerekek hīrak Haai ke han yaaik hīrak kakīkepi yi eiyisesik, te yi han ki, hīmīn ki, yīnk ki hīram mamu werek werek ere Mītīk Iuwe Jisas Krai hīrak pīke kaknen. ²⁴*God kerek nīpaa kehimiteni yi nīrak, hīrak ap kakweikīn han au. Hīrak kakīkepi te yi eire yaain.

²⁵⁻²⁶**Naiu yinan, yi eiyitehi God hīrak kakīkepai. Yi eiyīwo ni yinan ein eiyītpor hīr yaain.

²⁷Hi hetpi hīm manp hekrehīr ke Mītīk Iuwe, yi eikine tīwei ik ekno ninaan me ni yinan yapirwe ein.

²⁸Hi hanhan Mītīk Iuwe kaiu Jisas Krai han yaaik kīrak kaku kaktikewi.

Mepir keremem

* 5:14 2Te 3:6, 11, 15 * 5:15 Pro 20:22; Ro 12:17; 1Pi 3:9 * 5:16-17 Fl 4:4 * 5:16-17 Lu 18:1; Kl 4:2 * 5:18
 Ef 5:20 * 5:19 Ef 4:30 * 5:20 1Ko 14:1, 39 * 5:21 1Jo 4:1 * 5:22 Jop 1:1, 8, 2:3 * 5:23 Ro 15:33; 2Te 3:16
 * 5:24 1Ko 1:9; 2Te 3:3 * 5:25-26 Kl 4:3; 2Te 3:1 * 5:25-26 Ro 16:16

Tiwei Pol Kewisik Ken Mit Ne Wit Tesalonaika - 2
Menmen me tiwei ik

Pol katip mit ne Tesalonaika gude 1:1-2

Maain God kakikepai hirak skelim mit kerek nerekyei menmen enum 1:3-10

Pol kitehi God kakikaap mit ne Tesalonaika 1:11-12

Him me mitik enuk kekrehir ke God 2:1-12

God kehimitenai haiu mit narak 2:13-17

Menmen mit ne weiwik me God hir enisesim 3:1-15

Po katip mit ne Tesalonaika him mikaru 3:16-18

¹*Hi Pol hetike Silvenes, Timoti, haiu mewis tiwei im men yi mit ne weiwik me God yeit wit Tesalonaika. Yi ne God Haai kaiu ketike Mitik Iuwe Jisas Kraiss.

²*Haiu hanhan God Haai kaiu ketike Mitik Iuwe Jisas Kraiss han yaaik kirakit hirak kaku kaktikewi yi eiyu werek werek.

Pol kitehi God katip hirak yaaik

³*Naiu yinan, hekrit hekrit haiu mitehi God haiu metpwek haiu han yaaik meriuwerek mentar yi mit in. Menmen im yaaim mentar yi mit yises God wisenum, yi niutip niutip hanhanan wisenum. ⁴*Te haiu hirras mewenipi niuk mi haiu mewepyaprem men mit ne weiwik me God nerer wit wit. Haiu metpor menmen mit nerekyiyem enum. Menmen merekyi han enuk au. Yi yises God, te yi eiyu werek werek.

Maain God han kitet menmen haiu mit miriakem

⁵*Yi yau werek werek me menmen mit nerekyi enum meteiknai menmen im. God kewis mit hir ninini naanmipri hir nerekyi enum nentar yi yirak menmen mirak. Maain hirak kakteikin mit yapirwe werek werek hir enun, hirak kakre yaaik, te yi eiyu eitikerek hirak naanmipri. ⁶*Maain God kakriak menmen yaaim. Hirak kakwaank mit nipaa nerekyi enum nentar in ek hir neriswaank. ⁷*Maain God han kitet werek, te menmen enum mamrekyi yetikewai han enuk, hiram mamnaaiwirai haiu mamu werek werek. Menmen im yapirwe mamnawirai me maain Mitik Iuwe Jisas kaktike mit narak ensel naninawir wit ke God, hir naninen nanwepaypir hirras nanikre si merhihe. ⁸*Hirak kakriak enum kakwaank mit kerek ninapen nanirtei God, o mit han kerek ninapen nises menmen Mitik Iuwe Jisas Kraiss ketpeiyem. ⁹*Mit nar ik hir nanit menmen enum mar im. Mitik Iuwe kakipiri nanino naninaawir ninaan mirak metike menmen mirak iuwe merhihe, hir naniswaank nanit tipmain tipmain enum eik. ¹⁰*Maain menmen im mamnen me wi eim Kraiss hirak kaknen, te hirak kakit niuk iuwe me mit kerek nisesik. Hir nantike haiu mit haiu emwenipi niuk mirak. Te haiu mit miyapir kerek haiu misesik, haiu yapirwe han yaaik mamriuwerek. Yi mi yi eitikeri eirak menmen im me wi eim eiyintar haiu merp nimin ne yi mit haiu metpi him me God, te yi yises him im yaaim.

Pol kitehi God kakikaap mit ne Tesalonaika han tokik nanu

¹¹*Haiu han kitet menmen im te hekrit hekrit haiu mitehi God hirak kakikepi kakrekyi yi yaain te yi eirak menmen yaaim hirak kehimiteni yi eirakem. Haiu hanhan hirak kakikepi yi eiyises menmen yapirwe yi hanhan eirakem meriuwe menmen mirak iuwe hirak kewetiyem. ¹²*Mar im mit hir nantip Mitik Iuwe Jisas hirak yaaik kakintar menmen yaaim hirak kerekyiyem kekre han ki, hirak kaktip yi yaain kakinterim.

* 1:1 1Te 1:1 * 1:2 Ro 1:7 * 1:3 1Te 1:2-3; 2Te 2:13 * 1:4 2Ko 7:4; 1Te 2:19; Rev 1:9 * 1:5 Fl 1:28 * 1:6
 Ro 12:19; Rev 18:6-7 * 1:7 Mt 25:31; 1Te 3:13, 4:16 * 1:8 Sam 79:6; Ais 66:15; Jer 10:25; Ro 2:8; 1Pi 4:17 * 1:9
 Ais 2:10, 19, 21 * 1:10 Kl 3:4; 1Te 3:13 * 1:11 Kl 1:9; 1Te 1:2-3 * 1:12 Ais 24:15; Mal 1:11

Menmen im mamnen mamɪntar God kiau kaktike Mɪtɪk Iuwe Jisas Krai hanhanai tatkepai.

2

Hɪm me mɪtɪk enuk kakɪkrehɪr ke God

¹*Naiu yinan, in ek haiu hanhan metpi me Mɪtɪk Iuwe kiau Jisas Krai pɪke kaknen, hɪrak kaktaihis kakɪriyei haiu mamno mamtikerek mamkiyan mamu. ²Haiu mitihi yi ap yɪnaain yekre han ki waswas yentar yi yemtau Mɪtɪk Iuwe epei kan. Mɪtɪk hak ketpiyem, o mɪtɪk hak kewepyapɪr menmen hɪrak han kitet God Hɪmɪn Yaaik ketpiwekem, o mɪtɪk kewis tɪwei kekinaam katɪp haiu mewisiyem. Menmen im au emɪt. ³*Yi ap eiwis mɪt hɪr nanwisesiyek nanriuwe hɪm o tɪwei o menmen meiyam mɪt natɪp haiu metpiyem au emɪt! Mɪtɪk Iuwe ap kaknen ere mɪt nerer wit wit hɪr naninɪn nanweikɪn sip nanwet God em, mɪtɪk enuk kises menmen enum keremem hɪrak kaknen kakwepyapɪr hɪrekes, hɪrak kakɪwaank kakɪkre si enum. ⁴*Hɪrak kakwis hɪrekes kakɪkrehɪr ke God kaktike menmen memipɪn kerek mɪt newenɪpiyem. Hɪrak kaku kakɪkre wɪnak iuwe ke God hɪrak kaktɪp mɪt hɪrekes God. Menmen im epei au, hɪrak Mɪtɪk Iuwe Jisas kaknen.

⁵Yi ap han ekitetim au a? Nɪpaa hi hepu hetikewi hi hetpiyem. ⁶In ek yi yertei menmen mewenek te hɪrak ap kinɪn kewepyapɪr hɪrekes au, ere wɪ God kehimitanek. ⁷Menmen enum mɪtɪk enuk kakɪrakem epei man kike, te maain iuwe, te hɪrak hɪrekes kaknen au ere menmen mewenek hɪrekes kaknaiwɪrek kakno. ⁸*Epei au, hɪrak mɪtɪk enuk kises menmen enum kakwepyapɪr hɪrekes. Mɪtɪk Iuwe kakɪkɪp kakriuwe nap me hɪm mɪrak, hɪrak Jisas kaknen kakwepyapɪr hɪrekes kaknɪp mɪtɪk enuk ik hɪrak weinɪk kerekek. ⁹*Hɪrak mɪtɪk enuk kises menmen enum kaknen kakriuwe hɪm me Seten, hɪrak kakɪrak menmen yaaɪm mirakel kakmipɪn mɪt ap nises hɪm me God. Hɪrak kakɪrak menmen mamnɪp mɪt nanpɪrɪpɪr nanɪrem. ¹⁰Hɪrak kakmipɪn mɪt kakriuwe menmen enum iuwe me Seten. Nɪpaa mɪt in hɪr ap nises God au. Maain hɪr nanwɪwaank nanɪt. Hɪrak kemitorpɪn enum enum kakɪntar hɪr nɪnapen nanises hɪm yaaɪm hanhan neriuwerem, te hɪram mamkepi hɪr nanu werek werek. ¹¹*Te God kaksuwe menmen mamitorpɪn, hɪrak kaknɪpi nanises menmen memipɪn, ¹²te mɪt yapɪrwe niutɪp niutɪp nanɪt menmen enum me God nanɪntar hɪr hanhan menmen enum, nɪnapen nanises hɪm mɪrak.

God kehimiteni yi nɪkerek nɪrak

¹³*Naiu yinan kerek God hanhani, hekrit hekrit haiu mitehi God haiu matɪp hɪrak yaaik kentar yi mɪt. Hɪrak kinɪn kehimiteni yi nɪrak, hɪrak kekepi yi yɪrɪak menmen yaaɪm yeriuwe menmen iuwe me God Hɪmɪn Yaaik, te yi yises hɪm mɪrak. ¹⁴God kehimiteni me menmen im meriuwe hɪm mɪrak yaaɪm yi yisesim nɪpaa me wɪ haiu metpiyem. Te yi yayɪt menmen yaaɪm iuwe me Mɪtɪk Iuwe Jisas Krai. ¹⁵Naiu yinan, yi han tokik eiyu eiyises hɪm nɪpaa haiu metpiyem meriuwe hɪm mai metike tɪwei haiu mewisiyek. ¹⁶Haiu hanhan Mɪtɪk Iuwe Jisas Krai hɪrekes ketike Haai kiau God kerek nɪpaa hɪrakɪt hanhanai hɪrakɪt tekepai tewetai nemɪnk (o hɪpɪn). Te haiu han yaaik emɪmeriyɪwek kaknen kaktaihis, ¹⁷*hɪrak ektenyi han ki te yi eiyu tokik hɪrak kakɪkepi yi eirɪak menmen yaaɪm miutɪp miutɪp, yi eitɪp menmen yaaɪm.

3

Yi eitehi God hɪrak kakɪkaap haiu mɪt

¹*In ek naiu yinan, yi eiyitehi God ke haiu mɪt, te hɪm me Mɪtɪk Iuwe wen emno waswas emrer wit wit te mɪt nanɪmtewem nanisesim nar ke nɪpaa yi mɪt yisesim. ²Yi

* 2:1 1Te 4:13-17 * 2:3 1Ti 4:1; 1Jo 2:18, 4:3; Jo 17:12 * 2:4 Dan 11:36; Esi 28:2 * 2:8 Jop 4:9; Ais 11:4; Rev 19:15 * 2:9 Mt 24:24; Rev 13:11-13 * 2:11 2Ti 4:4 * 2:13 2Te 1:3; Jo 15:16; Ef 1:4; 1Te 4:7, 5:9 * 2:17 1Te 3:13 * 3:1 1Te 5:25

eiyitiwekhi te hirak kakiriyeyi haiu mamnaaiwir mit enun nepan nirak enum, yentar mit yapirwe niutip niutip ap nises God.

³*Te Mitik Iuwe hirak yaaik kakises him mirak. Yi yertei hirak kakikepi yi han tokik eiyu hirak naanmipri ke Seten. ⁴*Mitik Iuwe kakrekyeyi han kiau tokik me yi mit, yi wen yirak menmen haiu nepei metpiyem, te maain yi wen eirakem.

⁵Haiu hanhan Mitik Iuwe kakri han ki te yi eiyirtei God hanhan yi mit, yi han ekitet nipaa menmen enum enum man Krais hirak han tokik kepu, te yi eirak menmen mar im.

Yi mit eiyu yain yain au emit

⁶*In ek niau yinan, haiu metpi him manp mekrehir me Mitik Iuwe Jisas Krais. Keimin ke yi mit kerek hirak kau yain yain ap kises him nipaa haiu mewetiyem, yi einepin eikeipniwek. ⁷*Yi eirak menmen im eiyintar yi hirak yertei menmen yi eirakem te yi eirak menmen eiyir ke haiu nipaa mirakem. Nipaa haiu mau metikewi, haiu mau yain yain au. ⁸*Haiu ap maam menmen me yi mit weinim au. Witaan wanewik haiu mirak menmen iuwe, te haiu ap mari menmen mi mamim au. Kenmak haiu mirak menmen im? ⁹*Haiu mirak menmen im mentar haiu ap te mamitih menmen weinim a? Taauye! Haiu mirak menmen im mentar haiu hanhan meteikni menmen yi eirakem te yi eiyisisai. ¹⁰*Nipaa haiu mau metikewi, haiu metpi him manp mar im: “Keimin ap kirak menmen au, yi ap eiwetiwek menmen hirak kakim au.”

¹¹*Haiu metpiyem mentar haiu memtau mit han ne yi mit hir nau yain yain nari him me mit han natip mit han em natipan nisesan. ¹²*In ek haiu matip mit nar ik him manp metpor mekrehir ke Jisas Krais, hir han ekiwei nanrak menmen nanit menmen me hirak nanim. Mit han au.

¹³*Yi niau yinan han yi ap han enuk eiriuwe menmen yaaim yi yirakem au emit! Yi wen yairakem. ¹⁴*Neimin ninapen nanises menmen haiu metpiyem mekre tiwei ik e, yi eiyihimiteni einaiwiri, te hir yink enuk. ¹⁵*Yi han kitet hir nire mit ni enun nepan au. Yi eiyitpor eiyir ke ni yinan keriyen.

Him ham kike mikaru

¹⁶*Haiu hanhan Mitik Iuwe hirekes, hirak haai ke kakrak mit nanu werek werek, te hekrit hekrit menmen yaaim o enum mamnen, hirak kakrekyeyi yi eiyu werek werek. Mitik Iuwe kakikepi yi niutip niutip yi eiyu werek.

¹⁷*Hi Pol hirekes ewis him hetpi “gude” mau tiwei heriuwe his mai. Hi heriuwe menmen im heteikni hi hewis tiwei ik e. Mar keremem hi hewisim mau tiwei yapirwe hi hewis mit ek. ¹⁸Haiu hanhan Mitik Iuwe kiau Jisas Krais han yaaik kirak kaku kaktikewi niutip niutip.

Mepir Keremem

* 3:3 1Te 5:24 * 3:4 2Ko 7:16; Ga 5:10; 1Te 4:10 * 3:6 Mt 18:17; Ro 16:17 * 3:7 Fl 3:17; 1Te 1:6 * 3:8 1Te 2:9 * 3:9 1Ko 9:4; 1Te 1:6 * 3:10 1Te 4:11 * 3:11 1Ti 5:13 * 3:12 1Te 4:11 * 3:13 Ga 6:9 * 3:14 1Ko 5:9, 11 * 3:15 1Te 5:14 * 3:16 1Te 5:23 * 3:17 1Ko 16:21

Tiwei Pol Kewisik Ken Timoti-1
Menmen me tiwei ik

Pol katip Timoti gude 1:1-2

Him me mit ne weiwik me God netike mit iuwe nir naanmipri 1:3-3:16

Pol katip Timoti menmen me wok hirak kakisesim 4:1-6:21

¹ *Hi Pol hi aposel ke Krai Jisas. Nipaa God kerek ketaihis naanmiprai ketike Krai Jisas kerek haiu wen memeriwek kaknen kaktaihis, hirakit epei tehimitena hi aposel hirakit teriuweta hi ano hatip mit him mirak.

² *Hi Pol hi hesiuwe tiwei ik ken ti Timoti, ti hire nikan kai kerekek ke menmen me God. Hi hanhan God Haai ketike Krai Jisas Mitik Iuwe kaiu han yaaik kirakit tatu tatikewit, hirakit hanhanit tatrekyut yaaim te ti ehu werek werek.

Ti eremir him enum me memipin

³ Hi hanhan ti ehu wit Efesas har ke nipaa hi epei ano provins Masedonia hi hetputem. Mit han en hir natip mit him enum me memipin, te hi hanhan ti etpor him manp hir ap natip mit miyapir en him ham me nipaa haiu ap metporem au emit! ⁴ *Hir ap han ekitet wit tipir o tipitim mei yapirwe me nipaa maamrer nir ne Isrel nekrit neke nein nan au emit! Menmen im me memipin mikaap mit hir niriak menmen me God nisesim au. Hir newepnak netpim weinim weinim te hir nenehan neriuwerem newaank han kir keriuwerem. ⁵ *Hi hetput him manp me menmen im hentar hi hanhan mit ein hir hanhan God ketike mit. Hi hanhan hir han yaaik prar prar nepu. Hir nepu nar ek, te hir nanirtei hir hanhan enises God. Te hir ap nemipin natip haiu emises God au. Hir nanriak im, te hir hanhan God ketike mit. ⁶ Mit han hir neweikin sip newet him im hi hetputem, hir nises him weinim nar ke mit nitet yayiwe hak nipiun wit hir netariyem. ⁷ *Mit in nare nanteikin mit han him me God nipaa Moses kewisim mau tiwei, te hir natip, "Him maiu hiram yaaim." Te hir ap nertei him me Moses werek werek. Hir ap nertei him im hiram matip me mekam au!

⁸ *Haiu mertei mit nanises him me God Moses kewisim mau tiwei werek werek, hiram yaaim meteikin mit menmen enum hir niriakem. ⁹ God kewet Moses him mirak, te haiu mertei him lo hiram ap me mit yaain au. Hiram me mit kerek ninaain him mirak, neweikin sip newetiwek kerekek. Mit in hir han kitet menmen enum, hir paan tokik ap nemtau him me mit hir ninin naanmipri au. Hir han menepep God netpepik nisesik, hir newaank menmen mirak, hir nenapan netike miye haai. Hir nenep mit nani. ¹⁰ *Hir netike miyapir nariyanhis neweninem, hir netike mit han niyewowan, hir netenen mit neriuweti nen, te hir nanit pewek mamreri. Hir newen him nenepakmenek, hir niune nerp neit. Menmen im metike menmen meiyam enum ap mises Him yaaim me God. ¹¹ *Him im yaaim kerek God kewetewem, hi hatip mit miyapir em. Hiram meteiknai mamirkeik God hirak yaaik kire si, hirak hanhan haiu mamtikerek mamu werek werek mamir ke hirak kepu.

Pol han yaaik God hanhanek

¹² *Hi han yaaik heriuwe Mitik Iuwe kaiu Krai Jisas kentir hirak kekepa kenipa hi manpenuk, hirak han kitet hi yaaik te hi hirak menmen mirak. Hi han yaaik hentar hirak kehimitena hi hirak menmen mirak. ¹³ *Nipaa hi eweikin sip hewet Jisas hi hatip enum me Krai, hi hanhan hirak enum hi hewaank mit miyapir kerek nises him mirak. Te Krai hanhana keweikin han kai te hi hisesik hentar hi hetari menmen mirak, hi han

* 1:1 Kl 1:27 * 1:2 Ap 16:1-3; Ta 1:4 * 1:4 1Ti 4:7; Ta 1:14 * 1:5 Ro 13:10 * 1:7 1Ti 6:4, 20; Ta 1:10
 * 1:8 Ro 7:12, 16 * 1:10 Ta 1:9 * 1:11 1Ti 6:15 * 1:12 Ap 9:15; Ga 1:15-16 * 1:13 1Ko 15:9-10; Ga 1:13

kitet hi h̄riak menmen yaaim h̄ikaap God. ¹⁴ M̄it̄ik Iuwe hanhana w̄isenum, te hi eisesik hanhanek. H̄irak kekepai haiu yap̄rwe meriuwerem mentar haiu m̄it̄ n̄irak.

¹⁵ *H̄im im h̄iram yaaim, h̄iram werek te m̄it̄ h̄ir enisesim w̄isenum. N̄ipaa Jisas kan t̄i, miye p̄irak winaak h̄irak k̄ire haiu m̄it̄, h̄irak kerp t̄i k̄ikaap haiu m̄it̄ miyap̄ir enun. Hi han kitet hi kiut̄ipen h̄riak enum hin̄in m̄it̄ han hentar hi ewaank m̄it̄ miyap̄ir kerek nises h̄im m̄irak. ¹⁶ Hi h̄riak enum hin̄in m̄it̄, te Krai Jisas hanhana kent̄ar h̄irak kak̄teik̄in m̄it̄ kar̄keik̄ h̄irak hanhan m̄it̄ w̄isenum kemeriyor te h̄ir enweik̄in sip enwet menmen enum. H̄irak kerekyewem te maain m̄it̄ han nemtau hi enuk, te h̄ir han kitet nar ik: “Krais h̄irak werek kak̄kepa kar ke h̄irak k̄ikaap Pol.” H̄ir enises h̄im m̄irak te h̄ir enu tipmain tipmain enum eik. ¹⁷ *Haiu m̄it̄ emwen̄ipi niuk iuwe m̄irak tipmain tipmain enum eik kent̄ar menmen h̄irak kerekyeyem. N̄ipaa ere in ere maain, h̄irak kin̄in naanm̄ipre m̄it̄ yap̄rwe. H̄irak God kiut̄ip kerekek kepu. Keiyak au. M̄it̄ n̄irek neriuwe nanam̄ir au, te h̄irak kakpau tipmain tipmain enum eik. God h̄irak yaaik wetpen!

Timoti h̄irak kakises h̄im yaaim kakin̄in m̄it̄ enun nepan kakriuwerem

¹⁸ *N̄ikan kai Timoti, hi han kitet h̄im n̄ipaa God kewet m̄it̄ em me ti, h̄ir newepyap̄irem nat̄ip m̄it̄ em. Hi hetput h̄im im. Ti han ekitet h̄im h̄ir n̄ipaa netputem, ti ewis̄im mamkepit ti hepu han tokik. ¹⁹ *Ti at̄ip m̄it̄ h̄im m̄irak yaaim, ti ehin̄in m̄it̄ enun h̄ir nepan ne Krai. Ti h̄riak menmen im, ti ehises God, ti han yaaik prar prar ehu. M̄it̄ han h̄ir neweik̄in sip newet menmen h̄ir nertei h̄iram yaaim, te h̄ir newaank h̄iras me menmen yaaim me God nar ke tuk̄in k̄iwaai wit haiu m̄ir̄iak ere h̄irak kewep. ²⁰ *Haimenias ketike Aleksanda wiketeret h̄irak̄it̄ t̄ir̄iak menmen enum mar im. Hi epei hitehi Krai h̄irak kewis Seten kaks̄ip, te h̄irak̄it̄ et̄ir̄tei ap tat̄ip enum me God au em̄it̄!

2

Menmen m̄it̄ enisesim enitehi God em

¹ *Menmen im min̄in hi hanhan hetputem te ti et̄ip m̄it̄ ein h̄im manp em h̄iram im. H̄ir enitehi God me m̄it̄ yap̄rwe nerer wit wit h̄irak kak̄kepi, h̄ir nat̄ip God h̄irak yaaik kenter̄i. ² H̄ir enitehi God h̄irak kak̄ikaap m̄it̄ik iuwe king ketike m̄it̄ yap̄rwe kerek nin̄in naanm̄ipre haiu m̄it̄ te h̄ir nanwis haiu m̄it̄ mamu werek werek haiu emises menmen yaaim emwen̄ipi God emriuwerem. ³ M̄it̄ h̄ir enit̄iwekhi nan̄ir ek h̄iram yaaim te m̄it̄ nant̄ip haiu yaain. Menmen im mam̄riak God kiau h̄irak han yaaik. ⁴ *Haiumitehi God me m̄it̄ yap̄rwe mentar h̄irak hanhan h̄ir nanweik̄in sip nanwet menmen enum nanises h̄im yaaim nan̄ir h̄irak hanhan haiu emisesim. ⁵ *God kiut̄ip kepu kerekek. M̄it̄ik kekreh̄ir ke haiu m̄it̄ yap̄rwe kerp n̄im̄in kewen̄in God ketikewai yap̄rwe me menmen enum haiu m̄ir̄iakem. H̄irak niuk m̄irak Krai Jisas. ⁶ *N̄ipaa God k̄imat̄ w̄i miut̄ipen te Jisas kaa te h̄irak kak̄kepai me menmen enum haiu m̄it̄ miyap̄ir niut̄ip niut̄ip m̄ir̄iakem, h̄irak kaktaihis. H̄irak keteik̄in m̄it̄ yap̄rwe h̄irak wen hanhan m̄it̄ h̄ir enweik̄in sip nanwet menmen enum, h̄ir nanisesik h̄irak kaktorhis. ⁷ *Mar keremem te God kehimit̄ena hi aposel h̄irak keriuweta hi hat̄ip m̄it̄ h̄im m̄irak. Hi hemip̄in au. H̄irak keriuweta hi hat̄ip m̄it̄ miyap̄ir h̄im m̄irak yaaim men m̄it̄ ne weiw̄ik me Isrel au. H̄irak keriuweta hi hen m̄it̄ heriyai heriyai ap ne weiw̄ik ham te h̄ir en̄ir̄teiyek enisesik werek.

⁸ Hi hanhan m̄it̄ nerer wit wit h̄ir nanitehi God. Hi hanhan m̄it̄ nar ik h̄ir nanweik̄in sip nanwet menmen me han enuk o h̄ir nenehan me menmen, h̄ir han yaaik prar prar nepu h̄ir n̄ik̄iam his m̄ir̄ nitehi God menmen.

H̄im me miyap̄ir h̄ir enisesim

* 1:15 Lu 15:2, 19:10 * 1:17 Ro 16:27 * 1:18 1Ti 4:14, 6:12; Ju 3 * 1:19 1Ti 3:9 * 1:20 2Ti 2:17-18, 4:14-15; 1Ko 5:5 * 2:1 Ef 6:18; Fl 4:6 * 2:4 Esi 18:23; 1Ti 4:10; 2Pi 3:9 * 2:5 Ro 3:29-30; Hi 12:24 * 2:6 Ga 1:4 * 2:7 Ap 9:15; Ga 2:7-8; 2Ti 1:11

⁹*Wi miyapir nererik neit winak ke God, hir ap hanhan neremink wipe yehes nises menmen yaaim yapirwe mau paan kir o neriuwet klos yaaim te hir nari han ke mit miyapir au emit! Hir nanriuwet menmen yaaim keremem miyapir yaain neriuwetem. Te hir neses hirras mar im. Hir enriak yaaim enkaap mit miyapir han. ¹⁰*Im em hiram yaaim mar ke menmen yaaim hir neriuwetem mau his, o teruk o nikip mir. ¹¹Hir miyapir hirras nankintip wire wire enu enit enimtau him me mit hir netporem me him me God hir enisesim werek werek. ¹²*Hi ap ewis miyapir nerp natip mit him me God neit winak ke God naanmipror au emit! Hir enkintip enu nentar menmen im. ¹³*Mit ninin naanmipre miyapir nentar nipaa God kinin kewis Adam. Mite niuk mire Iv hire wikaru. ¹⁴*Seten hirak kemipin Adam au. Iv kerepep. Hire winin wiriak menmen enum, hire weremir him me God. ¹⁵Te hir wen nises him me God, hanhan God ketike mit han, hir han yaaik prar prar nepu. Hir naanmamre hirras te hir ap nanriak menmen enum au, te God kakikepi hir nanu werek nantikerek nanintar hir nepu witeik nanine nikerek nanteiknor him mirak.

3

Him me mit kerek naanmipre mit miyapir ne weiwik miutip me God

¹*Him im yaaim. Mitik hak kerek hanhan kinin naanmamre mit miyapir ne weiwik me God, menmen im hirak hanhanem hiram yaaim. ²*Mitik kar ik kiriak menmen yaaim, te mit nansiuwe him enum au. Hirak ketenen mite piutip kerepep. Hirak naanmamre hirekes ke menmen hirak kiriakem. Hirak kakwen han kirak me menmen yapirwe te hirak kakirak menmen kar ke mitik iuwe kakriakem, te mit nantip hirak yaaik te naanmipri. Hirak han yaaik kakwet mit ne wit hak menmen mamit winak kirak. Hirak ekirtei him me God te hirak kaktip mit miyapir han em werek werek. ³Hirak ap kaam tipar si enum ere ketaritari au emit. Hirak ap ketike mit nenehan nenepan me menmen au. Hirak ketikeri enu enit werek werek. Hirak ap hanhan pewek te han kirak kenke kenterim. ⁴Hirak naanempre mite wetike nikerek narak werek werek, hir nanises him mirak, te han kir katip kar ik: "Hirak iuwe hirak yaaik te naanmiprai me menmen yapirwe." ⁵Mitik ap naanmipre mite wetike nikerek werek werek au, kakirkeik te hirak naanmamre mit miyapir ne weiwik miutip me God werek a? Taauye! ⁶Hirak mitik kises him me God nipaa ein ere in au, hirak ap naanmamre mit miyapir ne weiwik miutip me God. Mitik kar ik hirak han ekitet hirekes iuwe kentar mit hir nisesik, te hirak han kitet werek werek au. God kakimaankek kakintar hirak han kitet hirak iuwe kakir nipaa Seten epei kiriakem, te God keperek kewaankek. ⁷*Mit nerer wit wit han ekitet hirak yaaik. Au, te hir netpiwek hirak enuk hirak yink enuk kakises menmen enum, hirak seten kakimaankek kakir saauk mit ne wit nenke hepin nekinenim.

Him me mit hir nanriak menmen me mit miyapir ne weiwik miutip me God

⁸Mit han kerek nriak menmen me mit miyapir ne weiwik me God hir enpar ke mit ninin naanmipre mit miyapir in. Hir mit yaain enriak menmen yaaim te hir nantip hir iuwe. Hir ap nantip nanwenin him au. Him miutip keremem. Hir naam tipar si enum yapirwe au emit! Hir ap enriak menmen me God, te hir nanri pewek yapirwe me mit kerek nises him mirak au emit! ⁹Hir han ekitet him yaaim God epei kewepyapirem kewetayem hiram werek te hir enisesim werek werek mekre han kir. ¹⁰Yi yinin han ekitet menmen hir epei nriakem hiram menmen mit kerek ninin naanmipre mit miyapir ne weiwik miutip me God hir enriakem o au. Hir nriak menmen yaaim, hir enriak menmen mikaap mit miyapir ne weiwik miutip me God. ¹¹*Miyapir nri hir enriak menmen werek, te mit hir nantip hir iuwe nar ke mikan nri. Hir ap nantipan

* 2:9 1Pi 3:3-5 * 2:10 1Ti 5:10 * 2:12 1Ko 14:34 * 2:13 Jen 2:7, 22; 1Ko 11:8-9 * 2:14 Jen 3:6, 13; 2Ko 11:3
* 3:1 Ap 20:28 * 3:2 Ta 1:6-9 * 3:7 2Ko 8:21 * 3:11 Ta 2:3

nanis¹san enum me m¹it miyap¹r han au em¹it! H¹ir nan¹im t¹par si enum ere netaritari au em¹it! Me menmen yap¹rwe me God, h¹ir en¹riakem werek werek. ¹² M¹it n¹riak menmen me m¹it miyap¹r ne weiw¹ik miut¹p me God h¹ir en¹t miyap¹r niut¹p keriyen, h¹ir nin¹n naanmamre miyap¹r n¹r nantike n¹ikerek n¹r werek werek, te h¹ir enises h¹im m¹r. H¹ir naanm¹pror nantike m¹it miyap¹r n¹riak menmen mekre w¹inak k¹r. ¹³ Neim¹n h¹ir n¹riak menmen yaaim yaaim me m¹it miyap¹r ne weiw¹ik me God, m¹it han nant¹p h¹ir yaain, te h¹ir nat¹p h¹im yaaim me Krai¹s Jisas w¹senum.

H¹ir o as bilong menmen God k¹riakem

¹⁴ Hi hanhan anen ari waswas. Hi hewis t¹wei im, te menmen ¹⁵ *meten¹na kike, ti tewen ertei hin¹n naanm¹pre m¹it miyap¹r nises h¹im me God. H¹irak God kepu k¹riak menmen, m¹it h¹ir ne weiw¹ik miut¹p m¹irak. H¹ir netenen h¹im m¹irak naanm¹prewem nar ke tein¹ik m¹nan w¹inak. ¹⁶ *Haiu mat¹p h¹im iuwe me h¹im m¹irak mar im. H¹im h¹irak God kewepyap¹rem kewetaiyem me Krai¹s haiu misesim h¹iram iuwe, te m¹it ap nant¹p h¹iram enum memip¹n au. H¹iram mat¹p mar im:

“God keriuwetek kan keweik¹n his k¹ire m¹it¹ik, te h¹irak kakteiknaiyek.

God h¹irak keteik¹n m¹it Krai¹s h¹irak N¹ikan k¹irak, w¹ n¹paa God H¹im¹n Yaaik k¹ik¹ak kekrit kau.

H¹irak keteik¹n m¹it ensel h¹irekes.

M¹it h¹ir nisesik newepyap¹rek nerer wit wit. M¹it nerer wit wit nemtewek nisesik.

God kit¹wekhi keiy¹n ken wit k¹irak, h¹irak kepu ein naanm¹pre menmen yap¹rwe.”

4

M¹it enun newen¹n h¹im neteik¹n m¹it menmen enum

¹ *God H¹im¹n Yaaik kat¹p kar ik: Maain m¹it han nanweik¹n sip nanwet h¹im me God, h¹ir nan¹mtau h¹im me t¹pir o herwe enum kerek hanhan nanweik¹n han ke m¹it h¹ir nan¹naaiw¹r h¹im me God. ² M¹it enun nemip¹n h¹ir nant¹p m¹it miyap¹r h¹im enum mar im. Hekrit hekrit m¹it in newen¹n h¹im ere han k¹r kakmitorp¹n kat¹p h¹ir nemitetp¹n m¹it miyap¹r han, h¹iram menmen wein¹m. ³ *M¹it nar ik nat¹p m¹it miyap¹r h¹iram enum te h¹ir nan¹tan, o h¹ir nan¹im menmen ham meiyam. Te haiu m¹it kerek mises h¹im me God haiu mertei h¹im m¹irak werek werek, haiu mertei God k¹riak menmen im te haiu min¹n mitehi God haiu metp¹wek h¹irak yaaik, haiu mam¹m. ⁴ *Menmen yap¹rwe God k¹riakem h¹iram yaaim. H¹iram enum au. Yi yitehi God yi yait¹p yi han yaaik yeriuwerek, te yi yay¹m. ⁵ H¹im me God metike h¹im yi yewen¹piyek yeriuwerem h¹iram m¹riak menmen h¹iram yaaim te yi yay¹m.

Timoti kak¹riak menmen yaaim me Krai¹s

⁶ Ti at¹p nit yinan ein h¹im im, te ti m¹it¹ik yaaik h¹riak menmen me Krai¹s Jisas werek werek. H¹im yaaim me God ti hewetewem, ti eisesim. H¹iram mamkep¹it ti eriak menmen m¹irak mar ke menmen mamkaap y¹nk kit. ⁷ *Ti eweik¹n sip ewet h¹im me wit t¹pir o t¹pit¹m wein¹m kerek m¹it miyap¹r enun ne m¹it h¹ir netpim nisesim. H¹iram yaaim te m¹it kerek nises God h¹ir han kitetim au em¹it! Ti naanmampre h¹irekes te han kit h¹irak kakises h¹im me God kerekek. ⁸ *Ti esiuknen ein¹nem, h¹iram mamkep¹it kike, te ti y¹nk kit kaku werek. Ti yaaik eriakem, te ti ehin¹n eiyises h¹im me God mekre han kit. Menmen im mamkaap h¹im¹n kit w¹senum me petepin in ek, h¹iram mamakekpik maain ti etike God yi eiyu eiy¹t.

⁹ *H¹im im hi hetputem h¹iram yaaim m¹it nan¹mtewem nanisesim. ¹⁰ *God kepu haiu memeri¹wek kaknen kak¹this haiu m¹it miyap¹r kerek memtau h¹im m¹irak misesik. H¹irak hanhan kak¹kepei haiu m¹it yap¹re, maain h¹irak kaktaihis, haiu m¹it miyap¹r meperk¹kem mamisesim han ekitetim. ¹¹ Ti at¹p m¹it miyap¹r ein h¹im manp me menmen

* 3:15 Ef 2:19-22 * 3:16 Jo 1:14; Mk 16:19 * 4:1 2Ti 3:1; 2Pi 3:3; 1Jo 2:18; Ju 18 * 4:3 Jen 9:3; Ro 14:6; 1Ko 10:30-31 * 4:4 Jen 1:31; Ap 10:15 * 4:7 1Ti 1:4, 6:20; 2Ti 2:16 * 4:8 1Ti 6:6 * 4:9 1Ti 1:15 * 4:10 1Ti 2:3-4

im ti eteiknorem te h̄ir enisesim. ¹² *Ti ap ewis m̄it h̄ir nan̄inan yip̄ir nanw̄irek nan̄intar ti pip̄iak au. Ti ehin̄in m̄it eteiknor menmen yaaim, te h̄ir enis̄isutem. Ti at̄ip h̄im yaaim, eises menmen yaaim, hanhan heriuwe m̄it, ehises h̄im me God, han yaaik prar prar ehu, te h̄ir nanises h̄im mit. ¹³ Ti wen emeriyo hi anen, ti ekine h̄im mau t̄iwei me God etpim h̄im iuwe eteik̄in m̄it miyap̄ir menmen m̄irak werek werek. ¹⁴ *Ti naanempre h̄irekes te ti eriak menmen n̄ipaa God H̄im̄in Yaaik kewepyap̄irem kewetitem. H̄irak kewetitem me w̄i m̄it profet nat̄ip God kewetitem, te m̄it iuwe kerek naanm̄ipre m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik miut̄ip me God h̄ir newis his mentar paan kit, te ti het̄iwem. ¹⁵ *Ti ehises menmen im ti han ekitetim iuwe te maain m̄it nan̄ir menmen ti eriakem, h̄ir han k̄ir kat̄ip ti epei h̄ir̄iak menmen in ek, ti h̄ir̄iak menmen yaaim iuwe. ¹⁶ Ti naanm̄ipre menmen mit ti h̄irekes eriakem metike menmen ti eteik̄in m̄it em. Ti eises h̄im im hi hetputem, ti ekaap h̄irekes hetike m̄it kerek nemtau h̄im mit. Te yi eiyises h̄im me God werek werek, maain yi eiyu eitikerek.

5

H̄im mamkaap Timoti kin̄in naanm̄ipre m̄it miyap̄ir

¹ *Ti ap ene ne m̄it au em̄it! Ti etpor main main ekepi har ke ti h̄ikaap haai kit. Ti at̄ip ekaap pipep yap̄irwe har ke ti ekaap kikrek nit. ² Ti ekaap miyap̄ir enun ne m̄it eh̄ir ke ti h̄ikaap miye pit. Ti h̄ikaap miyap̄ir n̄ihan har ke ti ekaap yenten pit. Te ti han yaaik prar prar ehu. Ti ap han ekitet ari n̄ihan au em̄it!

H̄im me miyap̄ir m̄ikan n̄ir epei naa

³ M̄it̄ik ke m̄ite kerek wises God, h̄irak kaa, te h̄ire wepu weiniye, ap m̄it̄ik kei naanm̄iprewe au, m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me God nankepiye naanmamprewe werek werek. ⁴ Au ek, n̄ikerek o nepenyerer nepu, h̄ir nanin̄in nan̄irtei h̄iras naanempre miye haai o maamrer n̄ir, h̄ir naanempror emrer menmen n̄ipaa miye, haai o maamrer nerekyorem. H̄ir enriakem te God han yaaik ekriuwari. ⁵ *M̄it̄ik ke m̄ite h̄ire wises God h̄irak epei kaa, h̄ire wepu weiniye, m̄it ap naanm̄iprewe au, h̄ire wises God hekrit hekrit, h̄ire witiwekhi h̄irak kak̄ikepiye me menmen. ⁶ Te m̄ite hap kerek m̄it̄ik k̄ire epei kaa h̄ire wepu weiniye, h̄ire waur̄iak enum wises han k̄ire, te h̄ire wises menmen yap̄irwe me t̄i, h̄ire war ke m̄ite epei waa wentar h̄ire weweik̄in sip wewet God. ⁷ Ti et̄ip miyap̄ir etpor h̄im manp h̄ir enises h̄im im hi epei hetputem, te m̄it han ap nan̄itpor me menmen enum me w̄i h̄ir naanm̄ipror me menmen. ⁸ Neim̄in h̄ir ap naanmamre m̄it n̄ir ne weiw̄ik miut̄ip, o neim̄in h̄ir ap naanempre miye haai n̄ir, h̄ir enun. Menmen enum im h̄ir n̄ir̄iakem h̄iram enum min̄in menmen m̄it enun ap ne weiw̄ik me God h̄ir n̄ir̄iakem.

⁹ M̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me God, h̄ir enwis niuk m̄ir emu t̄iwei me miyap̄ir nar ik h̄ir naanempror. Neim̄in nepu wein̄im, h̄ir ne miyap̄ir, h̄ir nanin̄in 60 tito, n̄ipaa h̄ir neit m̄it niut̄ip niut̄ip keriyen. ¹⁰ *M̄it miyap̄ir h̄ir ent̄ip h̄ir epei n̄ir̄iak menmen yaaim mar im: H̄ir nine n̄ikerek naanm̄ipror werek werek, h̄ir newet m̄it miyap̄ir ne wit hak menmen, h̄ir nekemyet h̄it me m̄it miyap̄ir nises h̄im me God neteiknor h̄ir han yaaik nankepi. M̄it miyap̄ir n̄ipaa menmen mewaanki, h̄ir n̄ipaa n̄ir̄iak menmen yaaim yap̄irwe nekepi. Neim̄in n̄ir̄iak menmen mar im, te h̄ir m̄it miyap̄ir naanmamror. ¹¹ H̄ir ap enwis niuk mau t̄iwei hekrit hekrit naanempre miyap̄ir n̄ihan netike miyap̄ir tokek kerek m̄it n̄ir epei naa au, h̄ir nepu wein̄in au em̄it! Maain h̄ir han k̄ir kak̄ikrit, h̄ir han yaaik n̄ir̄iak menmen me Krai au. H̄ir hanhan nan̄ino nan̄it m̄it han. ¹² Te h̄ir nanwen h̄im n̄ipaa h̄ir netpim me h̄ir nanu wein̄im nan̄ir̄iak menmen me m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me God keriyen. H̄ir n̄ir̄iak menmen im, te m̄it nant̄ip h̄ir n̄ir̄iak enum. ¹³ *Miyap̄ir n̄ihan netike miyap̄ir tokek m̄it n̄ir epei naa, h̄ir n̄ir̄iak menmen mar eim metike menmen im. H̄ir nanu yain yain nanrer w̄inak me miyap̄ir han, h̄ir

* 4:12 Ta 2:15 * 4:14 2Ti 1:6; Ap 6:6, 8:17 * 4:15 1Ti 5:22 * 5:1 Lev 19:32 * 5:5 Lu 2:37, 18:7 * 5:10 Hi 13:2 * 5:13 2Te 3:11

nanimtau him natipan nisesan me mit miyapir han, hir nanino nantip menmen ap yaaim, te hir nantip menmen haiu minaan hir netpim. ¹⁴*Te hi hanhan heriuwe miyapir nihan netike miyapir tokek kerek mit nir epei naa, hir enit mit han, nanine nikerek, naanempre menmen mir me wit, te hir ap enwis mit miyapir enun nanipei enum au, haiu emu werek werek, te haiu ap yink enuk au. ¹⁵Miyapir han epei neweikin sip newet menmen yaaim, hir nises menmen enum me Seten. ¹⁶Mit miyapir nises him me God, mitik kei kir kaa, mite pirak wepu weiniye, hir hiras naanempewe, te mit ne weiwik me God au. Hir nankaap miyapir enun ne mit weinin keriyen, nanwetir menmen naanmamror.

Him me mit iuwe ninin naanmipre mit miyapir han

¹⁷*Hiram yaaim te hir mit kerek naanmipre mit miyapir ne weiwik me God ein, hir mit miyapir mit ein nanrekyor yaaim. Hiram yaaim te hir enwet mit iuwe in pewek me wi wik me menmen hir niriakem mamre wi miutipen. Hiram yaaim iuwe te mit ninin naanmipre mit ne weiwik me God netike mit kerek natip mit miyapir him me God, hir enwetir pewek me wi wik me menmen hir niriakem mamrer wi miutipen mar ke mit han ein. ¹⁸*Menmen im hiram yaaim mentar tiwei me God matip mar im: “Bulmakau kentirer rais haas keremsuwo, ti ap ehit waai eiyepet him miram au.” Hiram wen matip, “Keimin kiriak menmen, hirak kakit pewek mamrerim.” Mit kerek natip mit miyapir him me God, hir mit ne weiwik me God naanmamror nanwetir pewek me menmen. ¹⁹*Ti ap emtau him me mitik kiutip hirak katip kesiuwe him me mitik iuwe naanmipre mit miyapir ne weiwik miutip me God ein au emit! Mitikit wik o wikak tatnen tatsiuwe him mitik, te ti emtau menmen hirakit tatputem. ²⁰*Hirak kiriak menmen enum, ti enerek etpiwek me ninaan me mit miyapir ne weiwik miutip me God ein, te hir eninaain hir ap enises menmen hirak kiriakem au emit!

²¹Me ninaan me God, Jisas Krai ketike mit nirak ensel, hi hetput him manp. Ti ehises him im hi nepei hetputem. Ti eriak menmen me mit miyapir ne weiwik me God, te ti eriakem empiram empiram. ²²Ti ap ewis his mentar mitik waswas te ti ehimitanek hirak naanmipre mit miyapir ne weiwik me God neit wit hak au emit! Maain hirak kakriak menmen enum, menmen enum mirak mamwit, te ti naanmamre hirekes keimin ti ewis his menterik ehimitanek hirak kinin naanmamre it ne weiwik me God. ²³Ti ap ehim tipar weinin au emit! Ti hinap yapirwe, te ti ehim tipar wain meiyam emnep menmen mekre tu kit.

²⁴Menmen enum mit han niriakem, mit yapirwe hir nerteiyem, te haiu han kitetim haiu mertei hir mit enun. Mit han niriak menmen enum nisawinem au meit, haiu mepitariyem. Te God han kitetim maain hirak kakwepyapirem kakteikin mit em. ²⁵Mar im, menmen yaaim mit han niriakem, mit yapirwe nerteiyem hir han kitetim. Te menmen yaaim mit niriakem te mit nerteiyem au, God han kitetim te maain hirak kakwepyapirem kakteikin mit em.

6

Him me mit hir niriak menmen me mit nir iuwe

¹*Mit kerek niriak menmen me mit nir iuwe hir han ekitet mit iuwe nir hir yaain, te hir mit iuwe ap nantip enum me niuk me God kaktike menmen mit ne weiwik me God hir niriakem. ²*Mit kerek niriak menmen me mit nir iuwe hir nises him me Krai, hir ap naninan yipir nanwerek han kakitet nanir ik: “Hirak kai yinak kerekek, te hi eweikin sip ewet him mirak ehises han kai kerekek.” Menmen im au emit! Hir han ekitet menmen yaaim enriak menmen yaaim iuwe nankaap mit iuwe nir nentar mit iuwe nir nises him me Krai, hir hanhane nanrekyor yaaim.

Menmen yaaim yi eiyisesim te yi eiyu werek werek

* 5:14 1Ko 7:9 * 5:17 1Ko 16:18 * 5:18 Diu 25:4; 1Ko 9:9; Mt 10:10 * 5:19 2Ko 13:1 * 5:20 Ga 2:14; Ef 5:11
* 6:1 Ef 6:5; Ta 2:9-10 * 6:2 Fm 16

Hekrit hekrit ti eteikⁿ mⁱt menmen im ti etporem te hⁱr enisesim. ^{3*}Jisas Krai ketpai hⁱm yaaⁱm hⁱrak kekepai haiu mises God. Mⁱtⁱk hak hⁱrak ap kises hⁱm yaaⁱm me Mⁱtⁱk luwe kaiu Jisas Krai, hⁱrak katⁱp mⁱt hⁱm ham, ⁴hⁱrak mⁱtⁱk enuk paan tokim kertei menmen me God werek werek au. Hⁱrak hanhan ketike mⁱt han hⁱr natⁱpan nanⁱnehan nanⁱntar hⁱm weinⁱm. Hⁱm im mam^riak mⁱt hⁱr han kekrit han enuk neriuwehan, hⁱr nenehan me menmen, hⁱr natⁱpan enum nesiuwehan hⁱm enum, hⁱr han kitet enum me nⁱr yinan. ^{5*}Mⁱt nar ik nⁱpaa nises God, te in ek hⁱr neweikⁿ sip newet God, te hⁱm mⁱrak mau mekre han kⁱr au. Hⁱr newaank hⁱras han kⁱr enuk netari hⁱm mⁱrak. Hⁱr han kitet hⁱr natⁱp mⁱt hⁱm me God hⁱram mamkepi, hⁱr nanⁱt pewek yapⁱrwe, te hⁱr nanu werek werek. Te hⁱr au.

^{6*}Mⁱt han yaaik nanu nanriuwe menmen hⁱr nⁱpaa ere in netenenim, hⁱr nanises hⁱm me God, te menmen im mamkepi hⁱr nanu werek werek. ^{7*}Nⁱpaa miyerer naiu ninai, haiu me his mepnen. Maain haiu mami, haiu mamⁱhis mamno. Pewek hⁱram ap te mamⁱrkeik mamkepai te God kaktⁱp haiu yaain te haiu mamu werek werek a? Taauye! ^{8*}Haiu metenen menmen mamⁱm mamtike menmen haiu mamriuwetem naanmamre yⁱnk kaiu, hⁱram werek. ^{9*}Te mⁱt kerek hanhan nanⁱt pewek yapⁱrwe, hⁱr nⁱre sak ketut hapⁱk me menmen minⁱn hⁱrak kakno kakⁱm au. Hⁱrak ketari hⁱrak kenke kaa kekre hei. Mⁱt kerek hanhan pewek yapⁱrwe, hⁱr nⁱre sak. Han kⁱr kakⁱnke kakⁱntar menmen yapⁱrwe te hⁱr nanises menmen enum, hⁱr nanⁱwaank hⁱras. ¹⁰Mⁱt han kⁱr kenke kentar pewek, hⁱram hⁱr o as me menmen enum yapⁱrwe. Mⁱt han hⁱr han kⁱr kenke kentar pewek, te hⁱram menipi hⁱr neweikⁿ sip newet God. Maain hⁱr han tewenⁿ hⁱras me menmen enum hⁱr nⁱrⁱakem.

Ti naanempre menmen God kewisim mekre han kit

¹¹ Te ti mⁱtⁱk ke God, ti enepⁿ menmen im enum. Ti eweikⁿ sip ewetⁱwem. Ti eri^ak menmen yaaⁱm ehises menmen God hanhan haiu mamisesim, ehises hⁱm mⁱrak, ti hanhan mⁱt, ti han tokik ehu me mⁱt hⁱr nerekyut menmen enum, ti ap han enuk heriuwe mⁱt erekyor enum au emⁱt! ¹²Ti ehises menmen God emⁱkre han kit iuwe enum emⁱr ke mⁱt hⁱr hanhan nesiuknen waswas nanⁱt menmen. Ti hⁱrⁱak menmen mar im, hⁱram mamkepit te ti ehises menmen mⁱrak werek werek ere maain ti etike God yi eiyu werek werek. Nⁱpaa God kehimⁱtenut me menmen im, ti nepei atⁱp mⁱt yapⁱrwe etpor har ik: “Hi amⁱ ehises hⁱm yaaⁱm me God.” ¹³Hi hetput me ninaan me God kerek kⁱrⁱak menmen yapⁱrwe mamu mamⁱt, hⁱrak ketike Jisas Krai kerek nⁱpaa katⁱp hⁱm yaaⁱm me God kerp ninaan me mⁱtⁱk iuwe gavman Pontias Pailat, ¹⁴me ninaan me God ketike Krai Jisas hi hetput, ti naanempre hⁱrekes ehises hⁱm nⁱpaa hi hetputem, te mⁱt han ap nantⁱp enum me menmen im au. Ti naanempre menmen im ere Mⁱtⁱk luwe kaiu Jisas Krai kaknen kakwepyapⁱr hⁱrekes me wⁱ God kaktⁱp hⁱrak werek te hⁱrak kakriuwet Krai pⁱke kaknen. ¹⁵Krai pⁱke kaknen me wⁱ kerek God kⁱmat hⁱrak kaknen, God ik hⁱrak yaaⁱk kerekek hⁱrak Mⁱtⁱk luwe kinⁿ mⁱt iuwe yapⁱrwe, hⁱrak hⁱrekes kerekek hⁱrak iuwe. ¹⁶Hⁱrak kerekek kaki au hⁱrak kaku tipmain tipmain enum eik. Hⁱrak kau kekre si iuwe merhⁱhe wisenum minⁱn wepni ap te mⁱt nanⁱno menep nanⁱrek taau! Nⁱpaa ere in mⁱtⁱk kiutⁱp ap kⁱrek, ap te haiu mⁱt ne ti nanⁱrek taau. Haiu mⁱt emwenⁱpi niuk mⁱrak hⁱrak iuwe, hⁱrak kakinⁿ naanmamre menmen yapⁱrwe tipmain tipmain enum eik. Keremem.

Hⁱm me mⁱt hⁱr netenen menmen yapⁱrwe

¹⁷ Ti atⁱp mⁱt kerek netenen pewek yapⁱrwe, hⁱr ap han kitet hⁱras hⁱr yaain ninⁿ mⁱt han ein, au emⁱt! Hⁱr ap han ektⁱp menmen mⁱr yapⁱrwe mamkepi taau. Hⁱram mamⁱwaank waswas. God kerek kewetai menmen yapⁱrwe mamrekyei han yaaⁱk, hⁱrak kerekek kakⁱkepi. Pewek taau! ¹⁸Ti etpor pewek mamkepi te hⁱr nanu werek au. Menmen yaaⁱm hⁱr nⁱrⁱak mⁱt em hⁱram mamkaap hⁱras hⁱr nanu werek werek. Te

* 6:3 2Ti 1:13; Ga 1:6-9 * 6:5 2Ti 3:8, 4:4; Ta 1:14 * 6:6 1Ti 4:8; Fl 4:11-12; Hi 13:5 * 6:7 Jop 1:21; Ekl 5:15
* 6:8 Pro 30:8 * 6:9 Pro 23:4, 28:22

h̄ir enrīak yaaim enkaap m̄it enwet̄ir menmen m̄ir yap̄irwe. ¹⁹ H̄ir nanrīak menmen im nan̄ir ke h̄ir nemi menmen me maain mamkepi. H̄iram yaaim mar ke tein̄k k̄ikaap w̄inak keperp, h̄iram mamkepi nanu werek werek nantike God tipmain tipmain enum eik. H̄ir nanrīak menmen mar im in ek, h̄ir enu werek werek nan̄ir maain h̄ir nantike God nanu. Menmen im keremem mamkepi h̄ir nanu werek werek. Pewek taauye!

Ti naanempre menmen mit werek werek

²⁰*Timoti, ti naanempre h̄im yaaim me God werek werek n̄ipaa m̄it han netputem, te ti at̄ip m̄it han em. Ti eweik̄in sip ewet h̄im enum wein̄m ap mises h̄im me Krai. Ti eweik̄in sip ewet h̄im enum me meremir h̄im yaaim haiu misesim. M̄it nemip̄in nat̄ip nar ik: “Yi eiyises h̄im maiu yaaim, te yi eiȳirtei w̄isenum.” Menmen im au em̄it! ²¹*M̄it han h̄ir nises h̄im mar im, te h̄ir n̄inaaiw̄ir h̄im yaaim me Krai newaank h̄iras.

Hi hanhan God kakrekyi menmen yaaim.

Mep̄ir keremem

* 6:20 2Ti 1:14; 1Ti 4:7 * 6:21 2Ti 2:18

Tiwei Pol Kewisik Ken Timoti - 2
Menmen me tiwei ik

Pol katip Timoti gude 1:1-2

Pol kewepyapir menmen mau mekre ehan kirak katip Timoti em 1:3-2:13

Pol katip Timoti menmen me ewok hirak kakisesim 2:14-4:5

Pol katip Timoti menmen mau emarkeik me hirkes 4:6-18

Pol katip Timoti him mīkaru 4:19-22

¹* Hi Pol hi aposel ke Krai Jisas. God kehimitena hi hatip mit miyapir him mīrak hentar nīpaa hirak katip mit kerek nises him me Krai Jisas, hir nanit himin yaaik nanu werek werek.

²* Timoti, ti nikan kai yaaik ke menmen me God, hi heswut tiwei ik e. Hi hanhan God Haai ketike Krai Jisas Mitik Iuwe kiau hirakit han tewenit tatrekyut yaaim, te ti ehu werek werek.

Haiu ap yink enuk mentar him yaaim me God au emit

³* Maamrer nai hir epei nises him me God, hir nekepa te hi hises him mīrak har ke hir nisesim. Hi hertei hekre han kai hi hisesim werek werek. Witaan wanewik hi hitehi God menmen, hi han kitetit te hi hatip God hirak yaaik kenterit. ⁴ Hi han kitet nīpaa hawir winaipisakit, ti hikita. Hekrit hekrit hi hanhan arit te hi han yaaik ehu. ⁵* Hi han kitet menmen me God ti hisesim, ti ap hemipin au. Ti hisesim werek werek. Nīpaa maam pit niuk mire Lois wetike miye pit Yunis hir ninin nises God werek werek, te in ek hi hertei werek ti hisesik har ke nīpaa hir nisesik. ⁶* Te in ek hi eketut han em te ti naanmīpre menmen yaaim nīpaa God kewetutem wi kerek hi hewis his mentar paan kit hitehi God me ti. Ti eriakem iuwe ehir ke mitik ketenwo si yeunek merhihe, ti ekaap mit eriuwerem ⁷* hentar ti hertei God ap kewetai Himin kirak Yaaik hirak kenipai haiu mīnaain au. God Himin Yaaik kenipai haiu mamu han tokik, haiu hanhan mit, hirak kekepai haiu mamwen han kai me menmen haiu mamisesim.

⁸* Te ti ap yink enuk hatip mit miyapir him me Mitik kiau Iuwe au emit! Ti yink enuk heriuwa hi hekre winak enuk ke gavman hentar hi hatip mit miyapir him mīrak au emit! Mit nanrekyut enum hentar ti hatip mit miyapir him me God, hirak kakikepit te ti han tokik ehu etikewa me menmen im. ⁹* God kekepai ketaihis keninai haiu mamre nikerek nīrak. Hirak kehimitenai kentar haiu yaain au. Haiu enun. Hirak kehimitenai kentar han kirak kerekek hirak han teweninai. Nīpaa God kewis ti wen au, hirak han teweninai katip maain hirak kaksuwe Krai Jisas kaknen kakikepai. ¹⁰* Te in ek, hirak epei keteiknai hirak han teweninai. Hirak keriuwet Jisas Krai hirak epei kan kaktaihis naanmamrai. Hirak keremir menmen menip haiu mit haiu mami, hirak keteiknai keriuwe him mīrak yaaim mar kerekek haiu mamit himin yaaik haiu mamu werek werek tipmain tipmain enum eik. ¹¹* Me him mīrak yaaim keremem, hirak kehimitena hi aposel kirak, hi hewep him mit miyapir hetpor him mīrak. ¹² Mit nerewaank nenterim, te hi yink enuk au. Hi hertei keimin hi eisesik, hi hertei hirak naanmīpre menmen hirak kehimitenewem hi hirakem ere wi maain hirak kaknen skelim mit han kitet menmen hir nīriakem.

¹³* Te ti ehises him yaaim ti hemtewem hi nīpaa hetputem. Him im hiram mire piksa meteiknut menmen yaaim. Ti wen eises Krai Jisas ti hanhanek ketike mit har ke haiu mit yapirwe ne Krai Jisas mīriakem. ¹⁴* Ti naanmīpre werek werek him yaaim me Krai God Himin Yaaik kerek kau kekrek han kiau hirak epei kewetutem.

* 1:1 Ef 1:1 * 1:2 1Ti 1:2 * 1:3 Fl 3:5; Ap 23:1, 24:16 * 1:5 Ap 16:1 * 1:6 1Ti 4:14 * 1:7 Ro 8:15
 * 1:8 Ro 1:16 * 1:9 Ef 1:8-9; Ta 3:5 * 1:10 1Ko 15:55-57; Hi 2:14 * 1:11 1Ti 2:7 * 1:13 1Ti 4:6, 6:3; Ta 1:9,
 2:1 * 1:14 1Ti 6:20

¹⁵*Ti hertei werek werek h̄rak Fiselas, Hemosenis tetike m̄t han yap̄rwe ne provins Esia h̄r ȳnk enuk neriuwa n̄neina n̄naip̄isa me w̄i m̄t newisa hi hen hekre w̄nak enuk ke gavman. ¹⁶Hi hanhan God kak̄riak m̄tik Onesiforas ketike m̄t n̄rak menmen yaa'im. Me w̄i yap̄rwe h̄rak kekepa kenipa han yaa'ik. H̄rak ȳnk enuk kent̄ar hi ekre w̄nak enuk au. ¹⁷H̄rak k̄piun wit iuwe Rom, h̄rak k̄nketnau k̄nketnau ere h̄rak kenepya. ¹⁸*Ti hertei werek menmen yap̄rwe Onesiforas kerekyewem kekepa keriuwerem keit wit Efesas. Hi hanhan M̄tik Iuwe hanhanek kak̄rekȳwek yaa'im me w̄i maain h̄rak skelim haiu m̄t han kakitet menmen haiu m̄riakem.

2

Ti h̄riak menmen me Kra'is har ke m̄tik ke ami yaa'ik

¹Te ti n̄kan kai ke menmen me God, ti hepu han tokik heriuwe menmen mamkep̄ai kerek God keweteyem kent̄ar haiu ne Kra'is Jisas. ²H̄im mei yap̄rwe ti epei hemtau hi hetpim m̄t yap̄rwe nemtewem, ti at̄ip m̄t han yaain em, te maain h̄r nant̄ip m̄t miyap̄r han em.

³*M̄t h̄r neriwaank me menmen, ti wen han yaa'ik ehu ehises h̄im me Jisas Kra'is werek werek eh̄r ke m̄tik ke ami kises h̄im me m̄tik iuwe k̄rak. ⁴M̄tik ke ami ap k̄riak menmen me m̄t han au. M̄tik k̄rak iuwe kerekek. H̄rak hanhan kaknip m̄tik iuwe k̄rak han yaa'ik kakriuwerek kerekek. ⁵*M̄tik kesiuknen ketike m̄t han, te h̄rak ekises h̄im werek werek au, h̄rak kakin̄n m̄t, h̄rak ap kak̄it menmen au. H̄rak kak̄mtau h̄im kakisesim, te h̄rak kak̄it menmen. ⁶*M̄tik kaan ni m̄rak kam̄r menmen iuwe, maain h̄rak kakin̄n kak̄it menmen epei me yaa'im, m̄t han nanisesik. ⁷Ti han kitet menmen wikak im hi hetputem. H̄ram m̄re piksa meteiknut menmen. M̄tik Iuwe kak̄kepit te ti hertei menmen im werek werek.

⁸*Hekrit hekrit ti han ekitet Jisas Kra'is. H̄rak k̄re m̄tik, h̄rak nepenyek ke m̄tik iuwe Devit ke Juda. H̄rak Jisas h̄rak k̄re God, h̄rak kaa p̄ike kekrit kepu kepeit kar ke hi hat̄ip m̄t em meriuwe h̄im mai yaa'im. ⁹*M̄t nerewaank hi hepu hekre w̄nak enuk har ke m̄tik k̄riak enum hentar hi hewepyap̄r h̄im yaa'im me Kra'is. Te m̄t ap newen̄n h̄im me God au. H̄ram mepno ein ein. ¹⁰*H̄ram mepno ein ein te hi han yaa'ik hepu hetike menmen im enum hentar hi hertei menmen hi h̄riakem h̄ram mamkaap m̄t kerek God kehimitenor h̄r m̄t ne Kra'is Jisas, h̄rak kak̄kepi kaktorhis h̄r nantikerek nanu werek werek tipmain tipmain enum eik. ¹¹*Haiu mertei h̄im im h̄ram mat̄ip werek. H̄ram mat̄ip mar im:

“Haiu mami mamtike Kra'is Jisas, te haiu mamtikerek mamu.

¹²*Haiu mamu han tokik me menmen enum m̄t nerekyeyem, te maain haiu mamu mamtikerek naanmamre mit.

Haiu mepak̄nek te h̄rak kakraipak̄n.

¹³*Haiu mare mamisesik, te maain au haiu m̄napen, h̄rak wen kakises h̄im m̄rak. H̄rak kakweik̄n his taau.”

M̄tik kime menmen werek werek kar ik, God kakt̄ip h̄rak yaa'ik

¹⁴*Hekrit hekrit ti ek̄iak han ke m̄t miyap̄r nit en me h̄im hi hetputem. Ti etporem h̄im manp God kak̄rem, ti etpor h̄r ap en̄nehan me h̄im ham h̄im ham au em̄t! Menmen im mamkaap m̄t kerek nemtewem au. H̄ram mamriwaank.

¹⁵*Ti h̄rekes eriak menmen yaa'im enip God han yaa'ik eh̄r ke m̄tik k̄riak menmen yaa'im, h̄rak ȳnk enuk au. Ti hewepyap̄r h̄im me God eteik̄n m̄t em werek werek.

¹⁶*Ti enapen h̄im enum wein̄m hentar h̄im mar im mamri m̄t han k̄r te h̄r nanises menmen enum yap̄rwe. ¹⁷*H̄im im enum mar wikes teknei m̄wap̄n ȳnk ke m̄t. H̄im

* 1:15 2Ti 4:16 * 1:18 Ju 21 * 2:3 2Ti 1:8; 4:5 * 2:5 2Ti 4:8 * 2:6 1Ko 9:7, 10 * 2:8 1Ko 15:4, 20; Ro 1:3 * 2:9 Ef 3:1; Fl 1:12-14 * 2:10 Ef 3:13; Kl 1:24 * 2:11 2Ko 4:11 * 2:12 Mt 10:33 * 2:13 Ro 3:3-4; Nam 23:19; Ta 1:2 * 2:14 1Ti 6:4; Ta 3:9 * 2:15 1Ti 4:6; Ta 2:7-8 * 2:16 1Ti 4:7 * 2:17 1Ti 1:20

me mitikik wik it Haimenias ketike Failitas hiram enum mar ke wikes teknei. ¹⁸ Hirakik tinaipis him yaaim me God, hirakik tatip God epei keithis mit kikian. Te hirakik teweikin han ke mit han te hir ap nises him yaaim au. Hir nises him enum mar hi epei hetpim.

¹⁹* Mit nises him me God, hir nire teinik God kamir mau winak, hir ap te nanises him enum nanawaank hiras au. Me mit in God katip him im: "Mitik Iuwe kertei neimin hir nikerek narak, neimin au. Neimin natip Mitik Iuwe naanmipror, hir eninepin enkeipin menmen enum."

²⁰* Mekre winak iuwe yaaik sar metike min yapirwe mepetit. Min ham mire gol, min ham mire silva, min ham mire toni weinim. Min yaaim mit newis menmen mekrenewet mit em hir nanim. Min enum me toni weinim o sar, hir newis menmen enum me teipe wenut mekrenewet. ²¹* Keimin kenpin kekeipin him enum hirak kakir ke min yaaik kerp kemerir Mitik Iuwe kakriak menmen yaaim ekriuwerek.

²²* Ti erir enepin ekeipin menmen mit pipep hanhanem. Menmen im au emit! Ti etike mit yaain han kir yaaik prar prar, hir nitehi God menmen, yi eiyises menmen yaaim me God, yi eiyises him mirak, hanhan mit, yi han yaaik eiriuwe mit yi eikiyan eiyu eiyit. ²³* Ti enaaiwir him enum kerek mit netari menmen me God hir nituthiyem au emit! Ti hertei yi yatipan me him mar im enum yi einahan me menmen im. ²⁴* Mitik kerek kime menmen me Mitik Iuwe, hirak ketike mit han naninehan au emit! Hirak eku han yaaik ekriuwe mit yapirwe kakteiknor menmen me God hirak han ekwei ekwai, ²⁵* kerek keteikin mit enun menmen mir enum hir nisesim. Ti ariakem haiu mepitari God kakikepi te hir nanweikin sip me menmen enum nanirtei him yaaim nanisesim o au. ²⁶ Nipaa Seten keweikin han ke mit kar ke hirak ketorhis nekre hepin mirak, hirak kenipi nises han kirak. Te hir nanirtei him yaaim hir nanrir naninepin nankeipin hepin me Seten nanir ke saauk mirir mekeipin hepin me mit.

3

Wi menep Krai Jisas pike kaknen, mit nanriak menmen enum yapirwe

¹* Ti han ekitet menmen im. Maain wi menep Krai Jisas pike kaknen, menmen enum iuwe mamikrit mamnen. ²* Mit hanhan hiras keriyen, hir paan tokik, hir han kitet hir hiras iuwe, hir nantip mit enum, hir nanises him me miye haai au, hir han yaaik neriuwe menmen mit nanrekyorem nankepi neriuwerem au, hir nantip hiram menmen weinim. Hir naninapen menmen yaaim. ³ Hir hanhan mit au, hir naninapen te nanu nanit, hir nansiuwe him enum, hir nanwenin han kir me menmen enum au, hir mit enun nepan naninaain menmen yaaim. ⁴ Hir nanises him mir hiras au, hir han kakitet enum enum, hir han kitet hir nertei menmen yapirwe, hir hanhan menmen me Seten mamrekyor han kir yaaik. God au. ⁵* Hir nemipin nanises menmen me God, te mit nanirem, te menmen iuwe me God mau mekre han kir au. Ti eweikin sip ewet mit nar ik.

⁶* Mit han nar ik hir nen natip him yaaim meit winak me mit hir nemipin miyapir enun netari hir yink enuk neriuwe menmen nipaa hir nirakem, hir han kir kakrit hir nanises him heriyai heriyai. ⁷* Hir nanimtau him me mit yapirwe, te hir nertei him me God werek werek au. ⁸* Nipaa Janis ketike Jambris hirakik teit him me maam nipu kaiu Moses him tewirem. Mar im mit in hir neminep him yaaim me God weinim. Te hir mit han kir enuk, hir netari him yaaim me God au. ⁹ Hir him mir mamikrit iuwe au. Mit yapirwe nanirtei menmen mir enum memipin mar ke nipaa mit nertei me menmen enum Janis ketike Jambris hirakik tirakem.

* 2:19 Nam 16:5, 26; Jo 10:14; 1Ko 8:3; Ais 52:11 * 2:20 1Ko 3:12 * 2:21 2Ti 3:17 * 2:22 1Ti 6:11 * 2:23 1Ti 4:7 * 2:24 1Ti 3:3; Ta 1:7 * 2:25 1Ti 2:4 * 3:1 1Ti 4:1 * 3:2 Ro 1:29-31 * 3:5 Mt 7:15, 21; Ro 2:19-20; Ta 1:16 * 3:6 Ta 1:11 * 3:7 2Ti 2:25 * 3:8 Eks 7:11, 22; 1Ti 6:5

Ti ewis h̄im me God mekre han kit ti ehisesim

¹⁰ Au, ti etikewa haw̄r wariyak̄it, te ti hertei h̄im mai, ti hertei menmen hekrit hekrit hi h̄ir̄iakem. Ti hertei han kai hi hises God werek werek, hi han hekrit han enuk heriuwe m̄it waswas au, hi hanhani. Hi hepu han tokik me menmen enum m̄it nerekyewem.

¹¹ *Ti hertei m̄it nesiuwe h̄im neiyep te h̄ir nerewaank iuwe. Ti hertei menmen m̄it nerekyewem meit wit Antiok, Aikoniam, Listra, m̄it en neiyep nerewaank enum. Hi haa au, God kekepa hi wen hepu. ¹² *M̄it yap̄rwe kerek hanhan nises Krai Jisas werek werek, m̄it nan̄in̄p̄ nansiuwe h̄im nanriwaank. ¹³ Te m̄it enun netike m̄it han enun newisesik, maain h̄ir nan̄iak enum iuwe, Seten h̄irekes kamitorp̄in, h̄ir nanmitetp̄in m̄it miyap̄r yap̄rwe.

¹⁴ *Te ti wen ehises h̄im yaaim n̄paa m̄it netputem ti hisesim hentar ti hertei werek m̄it kerek h̄ir netputem h̄ir yaain. ¹⁵ *N̄paa ti kike miye pit wetike maam pit h̄ir netput h̄im yaaim me God. In ek haiu m̄it metputem ti hisesim. H̄im im h̄iram yaaim mamteiknut menmen yaaim ti ehisesim me Krai Jisas te maain God kak̄ikepit kaktuthis ti n̄ikan k̄irak. ¹⁶ *N̄paa God H̄im̄in Yaaik kewep han ke m̄it, h̄ir newis h̄im m̄irak mau t̄iwei. H̄im im yaaim mamteik̄in haiu m̄it menmen, mamwepyp̄r menmen enum haiu m̄ir̄iakem, mamkep̄ai haiu mamweik̄in han kaiu, mamteiknai menmen yaaim haiu emisesim te han kaiu yaaik prar prar. ¹⁷ *H̄iram mamkep̄ai haiu m̄it ne God haiu yaain te haiu mam̄iak menmen yaaim yap̄rwe m̄irak.

4

Ti at̄ip̄ m̄it miyap̄r h̄im yaaim me God

¹⁻² **Hi hetput h̄im manp, God Haai ketike Jisas Krai, h̄irak̄it t̄iraw̄r teit ninaan m̄irak̄it. Hi hetput hentar Jisas Krai p̄ike kaknen te maain h̄irak skelim m̄it nepu nantike m̄it kerek epei naa. Hi hetput te ti at̄ip̄ m̄it miyap̄r h̄im me God, ti eteik̄in m̄it h̄ir nises menmen enum, ti eneri, ekekyor han k̄ir te h̄ir enises menmen yaaim. Ti eteiknorem werek werek han enuk eriuweri au em̄it! ³ *Ti eriak menmen im hentar maain m̄it miyap̄r h̄ir nan̄inapen nan̄imtau h̄im yaaim me God au. H̄ir hanhan nan̄imtau h̄im enum me memip̄in mamnip han k̄ir yaaik. Te h̄ir nanri m̄it yap̄rwe nanitorhi te h̄ir nan̄itpor h̄im, h̄ir hanhan nan̄imtwewem. ⁴ *H̄ir nanweik̄in sip nanwet h̄im yaaim em, h̄ir nanises h̄im wein̄im me m̄it. ⁵ Hekrit hekrit te ti naanmamre h̄irekes, eh̄irp̄ han tokik me menmen enum enum mamnen, ti at̄ip̄ m̄it h̄im yaaim me Krai Jisas te h̄ir nan̄imtwewem. Ti eriakem iuwe, te ti ere m̄it̄ik ke God yaaik.

Wok me Pol h̄iram menep epei au

⁶ *Ti ehises menmen hi hetputem, te hi au. W̄i epei mamnen te m̄it naniyep te hi hahi. ⁷ *Hi epei h̄ir̄iak menmen God n̄paa kehimitena hi h̄ir̄iakem. Hi h̄ire m̄it̄ik kesiuknen resis ken k̄ipiun mak. Menmen hi h̄ir̄iakem h̄iram epei au. ⁸ *Te menmen yaaim me h̄im̄in kai memeriyo m̄iwaai meit wit ke God. Maain God h̄irak M̄it̄ik Iuwe Yaaik skelim m̄it, h̄irak kakwetewem. Te hi kiut̄ipen au. H̄irak kakwet m̄it han kerek nanmeriȳiwek h̄ir hanhan h̄irak kakwepyp̄r h̄irekes kak̄it t̄i ik, h̄ir nantikewa haiu mam̄it menmen yaaim h̄irak kakwetaiyem.

H̄im meiyam kike

⁹ *Ti ap era era eh̄it yayiwe au em̄it! Ti enen waswas hentar

¹⁰ *Dimas epei k̄inaip̄isa ken wit Tesalonaika, h̄irak hanhan keriuwe menmen enum m̄it hanhan em. Kresens epei ken wit Galesia, Taitas ken wit Dalnesia. ¹¹ *Luk kiut̄ipen

* 3:11 Ap 13:50, 14:5, 19; Sam 34:19 * 3:12 Mt 16:24; Jo 15:20; Ap 14:22 * 3:14 2Ti 2:2 * 3:15 Jo 5:39 * 3:16 Ro 15:4; 2Pi 1:21 * 3:17 2Ti 2:21 * 4:1-2 Ap 10:42; Ro 14:9-10 * 4:1-2 Ap 20:20, 31 * 4:3 1Ti 4:1; 2Ti 1:13 * 4:4 1Ti 4:7 * 4:6 Fl 2:17 * 4:7 1Ti 6:12 * 4:8 1Ko 9:24-25; Rev 2:10 * 4:9 2Ti 1:4 * 4:10 Kl 4:14; Ta 1:4 * 4:11 Kl 4:14; Ap 15:37-39

kerekewau ketikewa. Ti ehithis Jon Mak hirak kaktikewit yi einen in kakintar hirak yaaik kakikepa. ¹²*Hi heriuwet Tikikas hirak epei ken wit Efesas. ¹³*Wi kerek ti enen, ti ehit saket kai nokik kerek nipaa hi enemtin ewisim miwaai meit winak ke Kapas keit wit Troas. Te ti etiwem mamtike tiwei mei. Tiwei mit nipaa mit niriakem me miyak patin, ti etiwem eiyim enen hi hanhanem iuwe.

¹⁴*Aleksanda, mitik kime bras ain, hirak kerekwo menmen enum enum. Mitik Iuwe kakrekewek enum mamrer menmen me hirak epei kerekewem. ¹⁵Ti naanempre hirekes me hirak hentar hirak katip enum enum me him yaaim me Krais haiu matip mit em. ¹⁶*Wi hi hinin hen kot ke gavman hatip him naanempre hirekes, mit han nekepa au, hir ninaipisa. Hi hanhan Mitik Iuwe ap han kitet menmen im enum hir niriakem keremem. ¹⁷*Te Mitik Iuwe kekepa kerekwo hi han tokik hau. Mar im hi hatip mit him me God te mit yapirwe neit kot nemtewem. Te Mitik Iuwe kekepa, mit ap neiyep hi haa au. Hi hepu werek. ¹⁸Maain Mitik Iuwe kakikepa me menmen enum enum kakiriya kakwisa hahit wit kirak naanmamprau. Haiu emwenipi niuk mirak hirak iuwe tipmain tipmain enum eik. Keremem.

¹⁹*Ti atip Prisila wetike Akwila hir netike mit miyapir nikerek ne mitik Onesiforas, ti etpor hir yaain. ²⁰*Irastas wen kepu wit Korin. Hi hinaipis Trofimas hirak kinap keit wit Mailitas. ²¹Te ti enen wasenum. Maain hawit hitan nime yuwerep mamnen.

Yubyulas, Pyudens, Lainas tetike mite Klodia natip ti yaaik, hir netike nit yinan yapirwe in.

²²Hi hanhan Mitik Iuwe kaku kakikre han kit. Hi hanhan Mitik Iuwe han yaaik kirak kaku kaktikewi.

Mepir keremem

* 4:12 Ef 6:21-22 * 4:13 Ap 20:6 * 4:14 1Ti 1:20; Sam 62:12; Pro 24:12; Ro 2:6 * 4:16 2Ti 1:15 * 4:17 Ap 23:11, 27:23; Dan 6:22 * 4:19 Ap 18:2; 2Ti 1:16-17 * 4:20 Ap 19:22, 20:4

Tiwei Pol Kewisik Ken Mitik Taitas
Menmen me tiwei ik

Pol katip Taitas him gude 1:1-4

Him me mit iuwe ninin naanmipre emit ne sios 1:5-16

Menmen mit miyapir ne sios nanisesim 2:1-3:11

Pol katip Taitas him mikaru 3:12-15

¹ Hi Pol hi hiriak menmen me God, Jisas Krais kehimitena hi aposel kirak. Hirak keriuweta hi hepno ekaap mit God kehimiteni hir mit narak, te hir enises him mirak werek. Hi etpor him yaaim, te hir enirtei enises menmen me God. ² Hi ekaap mit hir nanises him me God nanmeriyiwek hirak kaknen kaktorhis, te hir nantikerek nanu nanit tipmain tipmain enum eik. God hirak kemipin au. Nipaa enum eik hirak kirak ti wen au, hirak katip hirak hanhan mit nantikerek nanu nanit tipmain tipmain enum eik. ³ *Hirak ketpim epei au, maain wi ham hirak kehimitanem, hirak kewepyapirem. Hirak kewepyapirem keriuwe him hirak kewetewem, te hi atip mit em. God katip hirak kaktaihis haiu mit keriyen, te hirak keweto him im hi atip mit em.

⁴ *Taitas, hi Pol hewisut tiwei ik kan. Ti nikan kai ke menmen me God haiu yapirwe misesim. Hi hanhan God Haai ketike Krais Jisas kerek kekepai kaktaihis, hirakit tatrekyut yaaim, te ti ehu werek werek.

Him me mit iuwe naanmipre mit ne weiwik me God

⁵ Hi hinaiwirrit ti hepu wit Krit, te ti eriak menmen ere werek nipaa hi hiriakem. Ti ehimitan mit iuwe naanempre mit miyapir ne weiwik me God nerer wit wit mar ke nipaa hi hetputem. ⁶ *Mit iuwe nipaa ere in hir niriak menmen enum au, hir naanmamre mit miyapir ne weiwik me God keriyen. Hir neit miyapir niutip niutip keriyen. Nikerek nir enises him me Krais, te hir mit han ap nansiuwe him nantip nikerek nir niriak enum nises han kir weinim ap nemtau him me miye haai au emit! ⁷ *Mitik iuwe naanmipre menmen me God, te hirak nipaa ere in kirak menmen yaaim. Hirak mitik enuk paan tokik au emit! Hirak ap han enuk waswas keriuwe menmen au emit! Hirak kaam tipar si enum ere ketaritari au emit! Hirak ketike mit han nenehan nenepan me menmen au emit! Hirak hanhan kakit pewek te han kenke kenterim au emit! ⁸ Au, hirak ekaap mit han nan neke wit hak, hirak hanhan ekises menmen yaaim. Hirak naanempre hirekes ekriak menmen yaaim ekises him me God. Hirak ekwenin han kirak te hirak eku werek. ⁹ *Hirak ekises him yaaim nipaa haiu metporem, te hirak kaktip mit kakikepi kakriuwe him im yaaim, hirak kakri han ke mit ap nises him yaaim, te hir nanirtei menmen enum hir nisesim.

Mit enun ne wit Krit natip him weinim nemipin

¹⁰ *Hirak ekriak menmen im ekintar mit yapirwe ein ne weiwik me God hir ninapen nemtau him me Krais. Hir natip me menmen weinim nemitetpin mit neriuwerem. Mit yapirwe nar ik hir nises him me mit kerek natip nar ik: "Yi eirekir yink ki, te yi yises him me God werek werek." ¹¹ *Hir mit nar ik nemitetpin mit neriuwe him mir im enum. Hir nari han ke mit miyapir nikerek nir niutip niutip nerer wit wit neriswaank. Hir netpor him enum hir enisesim kerek haiu mit in haiu ap te mamriakem taau. Te hir enit pewek keremem me mit han. Te ti ewenin menmen mit nar ik hir niriakem natip mit em. ¹² Nipaa mitik kiutip ke mit ne Krit hir han kitet hirak profet yaaik hirak katip kar ik: "Hekrit hekrit haiu mit ne wit Krit haiu memipin, han kaiu enuk haiu miriak enum mar ke samiyak enuk, haiu mau yain yain maam menmen weinim."

* 1:3 Ef 1:9-10; Ta 2:10, 3:4; 1Ti 1:1, 11 * 1:4 2Ko 8:23; Ga 2:3; 2Ti 1:2; 4:10; Ro 1:7 * 1:6 1Ti 3:2-7; 2Ti 2:24-26
 * 1:7 1Ko 4:1 * 1:9 2Ti 4:3; Ta 2:1 * 1:10 1Ti 4:7 * 1:11 Jo 10:12; 1Pi 5:2; 2Ti 3:6

13-14 **Him im hirak ketpim hiram yaaim. Ti ene mit in ne weiwik me God wisenum, te hir ap enises him me weiwik me maamrer ne mit ne Isrel au emit! Hir ap enises him weinim me mit nises him lo me nipaa te hir neweikin sip newet him yaaim me God em au emit! Hir mit ne weiwik me God hir enises him mirak werek werek keremem.

15 *Mit han, han kir yaaik prar prar, hir han kitet menmen yapirwe yaaim te hir ap nineinim au. Te mit han kerek han kir enuk, hir han kitet him me Kraiss werek werek au, hir natip menmen yapirwe hiram enum hir nineinim. Menmen mewaank han kir te hir netari menmen enum hir nriakem nisesim. 16 *Hir natip hir netike God nau han kiutip, te menmen hir nriakem nisesim meteiknai hir nemipin. Hir netike God nau han kiutip taauye! Hir nises him me Kraiss au. Hir mit enun paan tokik, hir ap nanriak menmen mei yaaim miutip taauye!

2

Him ti atip mit miyapir iuwe em

1 *Te ti etip mit miyapir him yaaim hiram mises him me God. 2 Ti atip mit enun ne mit te hir ap naam tipar wain ere hir netaritari au emit! Hir naanmampre hiras enriak menmen yaaim, te mit han natip hir yaain. Hir enwenin han kir me menmen hir nisesim. Hir enises him me Kraiss werek werek. Hir han tewenin mit. Mit nerekyor enun te hir han tokik enu.

3 *Ti atip miyapir epei enun ne mit te hir naanmampre hiras me menmen yapirwe hir nriakem, enir ke miyapir nises him me God hir enriakem. Hir ap nantipan nanisesan au emit! Hir ap hanhan nanim tipar wain yapirwe au. Hir natip miyapir han menmen yaaim me God neteiknorem narkeik hir nanisesim. 4 Hir entip miyapir nihan menmen enkepi te hir han etwenin mit nir niutip niutip netike nikerek nir. 5 *Hir natip miyapir nihan menmen, te hir naanmamre hiras te hir nanriak mit miyapir menmen yaaim. Hir ap han ekitet nantike mit nanriyanhis nanweninem au emit! Hir naanmamre menmen me winak, enriak menmen yaaim enimtau him me mit nir niutip niutip keriyen, te mit han ap nantip enun me him me Kraiss keremem au.

Him me mit pipep

6 Ti atip mit pipep him manp te hir naanmampre hiras nanwenin han kir me menmen hir han kitetim te hir enriak menmen yaaim keremem. 7 *Menmen yapirwe ti hriakem, hiram mire piksa meteiknor menmen hir enisesim. Wi ti etpor menmen, ti ap ari him weinim etporem metike him yaaim mit au emit, te hir nanirtei ti mitik yaaik. 8 *Ti atip him yaaim mamkaap mit keremem, te mit han ap te nantip enun me him mit. Ti eriak menmen mar im, te mit enun nepan ne him me Kraiss hir yink enuk nentar hir ap natip him enun em menmen yaaim haiu mit miriakem au.

Him me wok mit

9 *Ti atip mit kerek nriak wok me mit han, te hir enises him me mit nir iuwe te hir han yaaik neriueri me menmen yapirwe hir nriakem. Hir ap entipor him enun au emit! 10 *Hir ap enkintip menmen me mit nir iuwe enipakinem au emit! Hir naanmamre menmen me mit nir iuwe enises him, te mit nir iuwe enirtei mit in nriak menmen yaaim. Mar im mit nir iuwe hir han kitet him me God kiau kakikepai hiram yaaim.

11 Hi hatip menmen im hentar God epei keteiknai hirak hanhan kakikepai haiu mit yapirwe kaktaihis, te hirak keriuwet Jisas hirak kan ti. 12 *Menmen im meteiknai haiu emweikin sip emwet menmen enun me ti. Haiu ap emises hiras te haiu emriak menmen yaaim emises God emir ke mit nises him me God hir enriakem. Haiu emriak

* 1:13-14 2Ti 4:2 * 1:13-14 1Ti 4:7 * 1:15 Mt 15:11; Ro 14:20 * 1:16 2Ti 3:5; 1Jo 1:6, 2:4 * 2:1 Ta 1:9
 * 2:3 1Ti 3:11 * 2:5 Ef 5:22 * 2:7 1Ti 4:12; 1Pi 5:3 * 2:8 1Pi 2:15 * 2:9 1Ti 6:1; 1Pi 2:18 * 2:10 Ta 1:3
 * 2:12 1Jo 2:16; Ef 1:4

menmen emir im me wi haiu mepu ti im e. ¹³* Haiu emriak menmen im me wi haiu memerir wi yaaim God kaiu Iuwe Jisas Krai pike kaknen kakwepyapir hirekes kakteikin mit menmen mirak iuwe. ¹⁴* Nipaa hirak kaa kakikepai kaktaihis, te haiu emnaaiwir menmen enum, haiu emises him me God. Hirak kerekyei haiu mepu han yaaik prar prar, haiu mit narak keriyen. Haiu hanhan wisenum mamrekyiwek menmen yaaim. ¹⁵* Ti wen etpor him im him manp enum. Mit hir ninapen nanises him im, ti etpor him manp hekrehir ke Jisas te hir enisesim. Te ti ap ewis mit hir ninan yipir nanwitek neweikin sip newetutem.

3

Haiu mit emises menmen yaaim

¹* Hekrit hekrit ti eriak han ke mit miyapir ne weiwik miutip me God te hir nanimtau him me mit ne gavman netike mit kerek naanmipre mit nerer wit wit, hir enises him mir, enriak menmen yaaim enkepi. ²* Hir ap nantip enum nansiuwe him mit han au. Hir netikeri nenahan au. Hir enkiyan enu enkaap mit nanirak mit yapirwe menmen yaaim. ³* Nipaa ein haiu hiras metari menmen me God haiu ap misesim au. Seten kemitaipin kari han kaiu, te haiu hemkre menepam me menmen haiu miriak enum, haiu mewenin han kaiu me menmen au, haiu miriak menmen mises han kaiu keremem. Haiu mises menmen enum mepu weinim miriak han kaiu yaaik. Haiu yink enuk meriuwe mit netenen menmen yaaim, o menmen me mit han, haiu mineini, hir nineinai haiu enun nepan keriyen.

⁴* Te God kerek maain kaktaihis, hirak keteiknai haiu mit hirak yaaik hirak han teweninai. ⁵* Te hirak keriuwet Jisas kan kekepai. Hirak kekepai kentar menmen yaaim haiu miriakem au. Hirak kekepai kentar hirak hanhanai. Wi nipaa mit hir nikrai neriuwe tipar, God Himin Yaaik kenipai haiu han yaaik prar prar mepu, hirak kenipai keweikinhis himin kaiu te haiu mises menmen yaaim. ⁶* God Haai kesiuwe Himin kirak Yaaik kan kekepai iuwe kentar menmen Jisas Krai kerek kekepai kaktaihis hirak kiriakem. ⁷* Hirak keriuwetek te hirak han yaaik kakikepai kakisak menmen enum haiu miriakem hirak katip haiu yaain, kehimitenai haiu eminkerek maain haiu emtikerek emu tipmain tipmain enum eik.

⁸ Menmen hi etputem hiram him yaaim. Hi hanhan te ti etpor him im him manp, te hir mit kerek nises him me God naanmampre hiras nanriak menmen yaaim. Menmen mar im hiram yaaim mamkaap mit.

⁹* Ti etike mit han yi ap eitipan einahan me him enum weinim au emit! Ti ap eises him me wit tipir o menmen nipaa mit maamrer niriakem emit! Ti etikeri yi einahan me him lo Moses kewet mit ne Isrel em au emit! Menmen mar im mamkaap mit au. Hiram mamwaanki.

¹⁰* Mitik hak kari han ke mit han ne weiwik me God hir nisesik, te ti enerek miutip o wik. Epei au, hirak wen ap kakimtau him mit, yi mit yapirwe eiweikin sip eiwetiwek.

¹¹* Mitik kar ik han kitet menmen enum, kiriak menmen enum. Menmen enum hirak kiriakem mewepyapir hirak enuk.

Pol kewis him ham yinam

¹²* Maain te hi esiuwe mitik Atemas o Tikikas hirak kiutip kaknen kakiun ein, ti enen waswas, te hawir ewiwen yipirakit ewit wit Nikapolis. Hi ami ahu in ere hawi hitan epei au. ¹³* Ti ekaap mitik Sinas kerek kertei menmen me lo me mit ne wit Rom. Ti

* 2:13 1Ko 1:7; Fl 3:20 * 2:14 Ga 1:4; Sam 130:8; Eks 19:5; Diu 7:6; Esi 37:23; 1Pi 2:9; Ef 2:10 * 2:15 1Ti 4:12
 * 3:1 Ro 13:1-7; 1Pi 2:13-14 * 3:2 Fl 4:5 * 3:3 1Ko 6:11; Ef 2:2, 5:8 * 3:4 Ta 1:3 * 3:5 2Ti 1:9; Ef 5:26; Jo 3:5
 * 3:6 Ap 2:17-18 * 3:7 Ro 3:24 * 3:9 2Ti 2:14, 16, 23 * 3:10 Mt 18:15-17; 2Jo 10 * 3:11 1Ti 6:3-5
 * 3:12 Ef 6:21-22 * 3:13 Ap 18:24; 1Ko 3:5-6, 16:12

ekepik ketike mitik Apolos. Ti ekepikit, te hirakit tetenen menmen me hir neyim nanino.

¹⁴ *Mit miyapir naiu enirtei enriak yaaim enkaap mit miyapir hir han enuk me menmen enum man mewaanki. Haiu emriak menmen im emkepi te hir enu enir ke nu hir mit ap niman au, hiram mamri yapirwe. Mar im hir ap nanu weinim au, hir enises menmen me God werek werek. ¹⁵ Mit miyapir kerek netikewa haiu mau in, hir nesiuwe him natip ti yaaik. Ti atip mit miyapir ein haiu matip hir yaain. Hi hanhan God han yaaik kirak kaku kaktikewi.

Mepir keremem

* 3:14 Ef 4:28; Ta 2:14; Mt 7:19

Tiwei Pol Kewisik Ken Failimon
Menmen me tiwei ik

Pol katip mitik Failimon him gude 1:1-3

Pol kewenipi niuk me Failimon 1:4-7

Pol kitehi Failimon hirak naanmampre Onisimas 1:18-22

Pol katip Failimon him mikaru 1:23-25

¹*Hi Pol hi hepu hekrekre winak enuk ke gavman hentar him me Jisas Krai hi atip mit em. Hi hetike kiau yinak Timoti, hawir wik wewis tiwei ik wesuwerek ken ti Failimon. Ti kawir yaaik, haiu miriak menmen miutip. ²*Hawir ap weswut ti kiutipen tiwei ik au. Hawir wesuwerek kakno mit ne weiwik me God kerek nau nererik neit winak kit eik, hir netike Apia yenten pawir wetike Akipas. Hirak kirak menmen kar ke hawir wiriakem.

³*Hi hanhan God Haai kiau ketike Mitik Iuwe Jisas Krai han yaaik kirakit hirak kaku kaktikewi, yi eiyu werek werek.

Failimon kises him me Mitik Iuwe

⁴*Hekrit hekrit hi hitehi God, hi hetpiwek hirak yaaik hentar ⁵hi hemtau ti ehises Mitik Iuwe, ti hanhanek hirak ketike mit hir nises him mirak. ⁶*Hi hitehi God te hawir wetikewi wewepnak me menmen me God, hirak kakikepit te ti ertei iuwe menmen yapirwe me God haiu metiwem hiram mamkepai wisenum, haiu emises him me Krai werek werek. ⁷*Kai yinak yaaik, hi han yaaik wisenuk hau werek werek hentar ti hanhan mit ne weiwik me God ein, ti ekepi hir han tokik nepu hir nau werek werek neriuwe menmen me God.

Failimon pike kakithis Onisimas hirak kire kirak yinak

⁸⁻¹⁰**Hi han kitet menmen im ti hirak mit em hiram menmen yaaim. Hi am hituthi ti eriak menmen yaaim me nikan kai Onisimas. Hi hire haai kirak hentar hi heit winak enuk ke gavman, hi hekepik hirak kises him me God. Hiram werek te hi etput him iuwe menmen im hekrehir ke Krai hentar hirak kehimitena hi mitik iuwe, te ti ehisesim. Au, hi hinapen etput him iuwe au emit! Hawir hanhanakit, te hi hinapen. Hi Pol hi enuk epei he mitik hi heit winak enuk ke gavman hentar him me Jisas Krai hi atip mit em. Hi hare hituthi ti ariak yaaim me nikan kai Onisimas. ¹¹Ti hertei niuk mirak matip mar im: "Hirak kikaap mit," te nipaa hirak kirak menmen hirak ap kekepit au. In ek hirak kises him me God te hirak kirak menmen yaaim kekepawir. Hirak kekepit, kekepa.

¹²In ek hi epei esuwerek kan kirit. Hi han in han kitetik.

¹³*Hi hanhan eriuwerek, te hirak kaktikewa kaku in kakikepa kerek hi wen hepu winak enuk ke gavman hentar him me God. Te hi hepu in ti ekepa. Au, ti hepeit ein, te hi hanhan hirak kekrehir kit kekepa. ¹⁴*Hi epei hesuwerek ken ein. Hirak ap kau ketikewa au. Hi ap etenenik ere hi heswut tiwei eituthi ti ewenhi hirak kaku in, te hi esuwerek ken ein. Hi hinapen ti yink enuk hentar hi etenen mitik kit ere ti ewenhi, te hi epei hesuwerek ken. Hi hanhan ti eriak menmen ti ehises han kit ek. ¹⁵Hi han kai katip kar ik: "God kewisik hirak kinaiwirir kirir ken keit ein wi ham kentar maain hirak ap pike kaknen ¹⁶*kakar ke mitik kit kirak wok mit taau! Hirak kakre kit yinak yaaik kaku kaktikewit. Hi hanhanek iuwe. Ti au ti tewen han tewenek wisenuk hentar hirak kit yinak yaaik ke menmen me Jisas, hirak mitik kit kirak menmen mit.

¹⁷Te ti han ektip hi wariyakit kit, te han kit ektip mitik hak eik ekpire hirak wariyakit kit ekpar kerek hi wariyakit kit. Hirak Onisimas kaknen, ti etiwekhis. ¹⁸Hirak

* 1:1 Ef 3:1 * 1:2 Kl 4:17; 2Ti 2:3 * 1:3 Ga 1:3 * 1:4 Ro 1:8-9 * 1:6 Fl 1:9; Kl 1:9 * 1:7 2Ko 7:4
 * 1:8-10 Fl 1 * 1:8-10 Kl 4:9; 1Ko 4:15 * 1:13 Fl 2:30 * 1:14 2Ko 9:7; 1Pi 5:2 * 1:16 1Ti 6:2

kerekjut menmen enum kekintip menmen kisawinem, te ti ehitauhi me menmen hirak kekintipem. ¹⁹*Hi Pol hi hewis him im me his mai hirekes, te hi hirekes pike ewetitem. Nipaa hi ekepit, te ti eweikin han hises him me God, te ti eweto menmen me im em au. ²⁰Te kai yinak, ti erekyo menmen yaa im. Ti naanmipre Onisimas kar ke ti naanmiprau. Ti eriak menmen im mentar hawir wises Mitik Iuwe, te hi han yaaik eriuwit.

²¹Hi ewisut tiwei ik ke han kai katip ti ehises menmen hi hetputem. Au, hi hertei ti ehinin menmen im hi hituthiyem. ²²*Maain Onisimas kaknen kakiun ein, ti etiwek his ti wen naanmamriwek yaaik ti erekyiwek haau mai mamintar hi hanhan God kakimtau menmen yi yitiwekhi ke hi, te hirak kaksiupena hi anaaiwir winak enuk ke gavman, hi anen ari.

Mit hir natip gude men mitik Failimon

²³*Hi hetike Epafra wau wekre winak enuk ke gavman wentar him me Jisas Krai. Hirak kesiuwe him ketput ti yaaik. ²⁴*Mak, Aristakas, Dimas tetike Luk hir netikewawir haiu miriak menmen me God. Hir nesiuwe him natip ti yaaik. ²⁵Hi hanhan Mitik Iuwe Jisas Krai han yaaik kirak kaku kaktikewi.

Mepir keremem

* 1:19 1Ko 16:21; Ga 6:11 * 1:22 Fl 1:25, 2:24 * 1:23 Kl 1:7 * 1:24 Kl 4:10, 14; 2Ti 4:10-11

Tiwei Mitik Kewisik Ken Mit Ne Isrel - Hibru
Menmen me tiwei ik

Krais keteiknai God hirak kire mekak 1:1-3

Krais Iuwe kinin mit ensel 1:4-2:18

Krais Iuwe kinin Moses ketike Josua 3:1-4:13

Krais Iuwe kinin mit pris 4:14-7:28

Him me Krais hiram minin him enipaa God kewet Moses em 8:1-9:28

Hemkre me Jisas minin hemkre me bulmakau, ehiram mesak menmen enum maiu
 10:1-39

Haiu mit han ekitet Jisas haiu emnakin tokim eemisesim 11:1-12:29

Him me menmen mit ne weiwik me God ehir nanisesim 13:1-19

Him mikaru 13:20-25

God Nikan kirak kekrehir ke Haai kirak ketpai him mirak

¹ Nipaa enum eik me wi ham yapirwe, God katip mit profet him mirak kenipi hir nityak. Nepei au, hirak keriuweti nan natip maamrer him mirak. ²*Te in ek, wi kerek ti nepei au mamisi, God kewepaiyapir him mirak keriuwe menmen Nikan kirak ketpim. God epei kehimitanek hirak kakwetiwek menmen mirak yapirwe. Nipaa God katip Nikan kirak te hirak kises him mirak hirak Nikan kirak menmen yapirwe mau ti mau nepni, mar ke Haai kirak hanhanem. ³*Nikan kirak Jisas keteiknai menmen iuwe me God merhihe mire tipar meteiknai himin kaiu kentar han kirak kerekek kire God. Hirak him mirak iuwe menip menmen yapirwe hiram mises han kirak te hirak naanmipre menmen yapirwe mau merer wit wit. Hirak hirekes kaa kentar nu tentarakit kesak menmen enum mekre han ke haiu mit. Epei au, hirak ken kau wit kerek God Mitik Iuwe kewiyen, hirak kau menep his yaaim mirak kerek mit iuwe naanmipre menmen yapirwe hir newi.

Nikan ke God kinin mit ensel

⁴*Jisas kau menep his yaaim me God kerek mit iuwe newi. Mar im God epei keteiknai hirak kirakek hirak kinin mit ensel kar ke niuk kerek God kewetiwekem hiram minin niuk me mit ensel. ⁵*Niuk mirak iuwe minin niuk me mit ensel mentar nipaa God ap katip mit mirak ensel kar ik:

“Petepin hi hehimitenit ti are nikan kai.” God keteipim pike ketpim kar ik:

“Maain hi ahu are Haai kirak, hirak kaku kakre Nikan kai.” God ap katip me mit ensel mirak au. Hirak katip me Nikan kirak Jisas kerekek. ⁶*Kerek wi nipaa God kakriuwet Nikan kirak iuwe mitik kaknen ti ik, hirak keteipim pike ketpim kar ik:

“Yi mit ensel nai yi eiwenipi niuk mirak.”

⁷*Hirak katip me mit ensel kar ik:

“Hi herekyor hir niriak menmen mai waswas nar ke nime, hir naniwaank menmen ap mises han kai au nar ke si merhihe.” ⁸*Te hirak katip me Nikan kirak kar ik:

“Ti are hi God ti Mitik Iuwe naanmipre menmen yapirwe tipmain tipmain enum eik. Ti tewen naanmamre menmen mit ti hirakem yaaim yaaim.

⁹ Ti hanhan heriuwe menmen yaaim, ti au han enuk heriuwe menmen enum, te ti Mitik Iuwe, hi God kit hi ehimitanit ti iuwe ti han yaaik ehinin mit yapirwe.” ¹⁰*God pike katip keteipim kar ik:

“Ti Mitik Iuwe nipaa enum eik ti hirak ti metike nepni meriuwe his mit.

* 1:2 Sam 2:8; Mt 21:38; Jo 1:3; Kl 1:16 * 1:3 2Ko 4:4; Ap 2:33-34; Kl 1:15; Hi 8:1 * 1:4 Fl 2:9 * 1:5 Ap 13:33; Hi 5:5; 2Sml 7:14; Sam 2:7 * 1:6 Ro 8:29; Sam 97:7 * 1:7 Sam 104:4 * 1:8 Sam 45:6-7 * 1:10 Sam 102:25-27

¹¹ Maain t̄ ik ketike nepni h̄ram mam̄waank mam̄t te ti au. Ti ehu eh̄t tipmain tipmain enum eik. Mar ke m̄t neriuwet laplap ere enum h̄r new̄rem, maain t̄ ketike nepni h̄ram mam̄weik̄n his mam̄rem.

¹² *Mar ke m̄t nenep laplap enum tokim new̄rem h̄r neit ham yaaim neriuwetem, te ti eh̄t t̄ ketike nepni enum ti ew̄rem em̄t, ti enip meiyam yaaim em̄kreh̄r m̄ram. Ti h̄rekes au, ti ehu apar ke in ek ti h̄rekes hepu. Ti ap te eweik̄nhis are menmen enum tokim au. Ti ehu tipmain tipmain enum eik.” ¹³ *N̄paa God kat̄p kar ik:

“Ti ehu menep etikewa eno menep his mai yaaim kerek m̄t iuwe newi, ti ehu ere hi enep m̄t enun nepan ni en̄p enepi.”

God h̄rak ap kat̄p h̄m im men m̄t ensel au. H̄rak kat̄p N̄kan k̄rak em keremem.

¹⁴ *Te m̄t ensel h̄r n̄re mekam? H̄r n̄re h̄m̄n h̄r n̄r̄ak menmen God ketpor, h̄rak keriuweti nan̄no nan̄r̄akem nankaap m̄t miyap̄r kerek h̄rak hanhan kaktorhis nanu nantikerek.

2

God h̄rak kak̄kepai kaktaihis-Menmen im h̄ram iuwe

¹ N̄kan ke God Jisas h̄rak M̄t̄ik Iuwe kin̄n menmen yap̄rwe, te haiu emises w̄senum menmen kerek n̄paa haiu memtewem te haiu ap emnaaiw̄r h̄m im emweik̄n sip emwet̄wem au em̄t! ² *N̄paa God kat̄p m̄t ensel n̄rak h̄m m̄rak. H̄r net̄wem netpim newepyap̄r m̄t em. Menmen nepei man mar ke n̄paa h̄r netpim. M̄t kerek neweik̄n sip newet h̄m yaaim me God, h̄r nises menmen enum God kakrekyor enum mam̄r ke h̄r n̄r̄ak menmen enum. ³ *Te haiu emweik̄n sip emwet h̄m iuwe me God kak̄kepai kaktaihis, te haiu ap te mamnop̄n mamkeip̄n menmen enum God kakr̄ak m̄t enum em taau. N̄paa M̄t̄ik Iuwe Krai h̄rekes kin̄n kewepyap̄r God kaktaihis. Nepei au, m̄t kerek nemtau h̄m m̄rak h̄r nisesim, h̄r netpai nar ik: “H̄m im ap me memitetp̄n au. H̄ram h̄m yaaim.” ⁴ *God h̄rekes keteik̄n h̄m m̄r h̄ram yaaim keriuwe menmen yaaim h̄rak k̄r̄akem k̄kaap m̄t keriuwerem. H̄rak k̄r̄ak menmen im metike h̄rak keriwet God h̄m̄n yaaik h̄rak kises han k̄rak kan kewet m̄t menmen m̄rak yaaim.

Jisas keweik̄nhis k̄re m̄t̄ik h̄rak kekepai kaktaihis

⁵ Haiu mat̄p me t̄ ham maain God kakr̄akem mamnen m̄t kerek nisesik h̄r nanwik. God ap kehimit̄an m̄t ensel h̄r naanm̄prewem. ⁶ *Au, h̄m me God kerek m̄t̄ik hak kewis̄m mau t̄wei Sam h̄ram mat̄p mar im:

“God haiu m̄t m̄re mekam te ti han tewen̄nai naanemprai? Haiu au enun wein̄n.

⁷ Me w̄ yinam te ti herekyei haiu enun te m̄t ensel h̄r nin̄nai h̄r iuwe. Ti ewetai menmen m̄t iuwe net̄wem te haiu niuk maiu iuwe.

⁸ *Ti ehimit̄enai haiu mamin̄n naanmamre menmen mit yap̄rwe.”

H̄m h̄ram m̄t̄ik ik epei kewis̄m mat̄p haiu m̄t mamin̄n naanmamre menmen yap̄rwe. Menmen miut̄p ap te mamin̄nai taau. Te in ek haiu ap min̄n naanm̄pre menmen wen au. ⁹ *Te in ek haiu mertei menmen me M̄t̄ik Jisas. N̄paa me w̄ yinam Jisas kau t̄ ik God k̄r̄ak Jisas au m̄t̄ik wein̄k, te m̄t ensel h̄r iuwe nin̄nek. In ek God k̄r̄akek h̄rak k̄re M̄t̄ik Iuwe keit menmen m̄rak iuwe kentar Jisas kaa kekreh̄r kaiu te God kakr̄ak haiu m̄t menmen yaaim kakriuwe menmen im Jisas k̄r̄akem. ¹⁰ *H̄ram yaaim te h̄rak God kerek haai ke menmen yap̄rwe h̄rak k̄r̄ak menmen yap̄rwe h̄rak kenip Jisas h̄rak m̄t̄ik yaaik w̄senuk keriuwe menmen enum mak̄p. Marim God k̄r̄ak Jisas yaaik te h̄rak kak̄riyei haiu m̄t haiu mamre n̄kerek ne God haiu mam̄t menmen

* 1:12 Sam 22:22 * 1:13 Sam 110:1 * 1:14 Sam 34:7, 91:11 * 2:2 Ga 3:19 * 2:3 Hi 10:29, 12:25 * 2:4 Mk 16:20; 1Ko 12:4, 11 * 2:6 Sam 8:4-6 * 2:8 1Ko 15:27 * 2:9 Fl 2:8-9 * 2:10 Ro 11:36

mīrak yaaim. ¹¹*Jisas kesak menmen enum haiu mīt mīriakem te haiu mīre yaain. Hīrak ketikewai haai kiutīp, te hīrak ap yīnk enuk katīp haiu “kikrek nīrak.” ¹²Hīrak katīp kar ik:

“God hi tewen awepyapīr niuk mit atīp kikrek nai yem. Me nīmīn ke mīt yapīrwe nererik nises hīm mit hi eine henye awenīpi niuk mit.” ¹³*Te hīrak wen katīp kar ik:

“Hi han ekitet hīm me God hi ehisesim.” Hīrak pīke katīp kar ik:

“Hi hepu in etike kikrek yapīrwe God epei kewetori.”

*Jisas keweikīn*his kīre mītīk te hīrak kekepai haiu mīt

¹⁴*Haiu mīt miyapīr Jisas katīp haiu kikrek nīrak haiu mīre yīnk, hemkre o hemik, te hīrak hīrekes keweikīnhis kīre haiu mīt te hīrak kaa kewaank Seten kerek kīriak haiu mīt haiu mami. ¹⁵Hīrak kīriakem te haiu mīt yapīrwe nīpaa haiu mīnaain te mami mamno mamīr God, maain haiu ap te mamnapīn mei taau. ¹⁶*Hīrak ap kīriak menmen kīkaap mīt ensel au. Hīrak kīriakem kekepai haiu mīt nepenyerer ne Ebrahim. ¹⁷*Te hīrak Jisas keweikīnhis kar ke haiu mīt kikrek nīrak hīrak kīre mītīk kerekek. Hīrak keweikīnhis kīre mītīk te hīrak kīriak menmen me God kīre mītīk iuwe pris kerek hanhan keriuwe mīt hīrak kīriakem werek werek. Hīrak kīriak menmen yaaim keiyīm kesak menmen enum me haiu mīt yapīrwe. ¹⁸*Hīrak yaaik te hīrak kakīkaap mīt wen nanises God werek werek wī menmen enum mamnen mamīwaanki. Hīrak kakīkaap mīt kakīntar nīpaa menmen enum man mewaankē te hīrak ap keweikīn sip kewet God au.

3

Jisas wīsenuk kinīn mītīk Moses

¹*Nai yinan kerek God keit wit kīrak kehīmīteni te yi yisesik yayīt menmen mīrak, yi han ekitet Jisas werek werek. Hīrak hīrekes God keriuwetek kīre Aposel hīrak kan kewepyapīr hīm mīrak, hīrak kīriak menmen mīre mītīk Hetpris, haiu mīt misesik matīp mīt han ek. ²*God kehīmītanek hīrak kīriak menmen mīrak te hīrak kīriakem kisesim werek werek, kar ke nīpaa mītīk Moses kīriakem kisesim kau nīmīn ke mīt miyapīr ne weiwīk me God. ³Mītīk iuwe ik Jisas God kewisīk hīrak keit niuk mīrak wīsenum kinīn niuk me Moses kīre mītīk kime wīnak yaaik keit niuk mīrak iuwe. Wīnak au, hīrak kepu weinīm. ⁴Wīnak yapīrwe ap te mamime hīremes taau. Mīt keriyen nimaam, te God kinīn kentar hīrak kīriak menmen yapīrwe. ⁵*Moses kīriak menmen me God nīmīn ke mīt miyapīr ne weiwīk mīrak. Hīrak kīre wok mītīk kīriak menmen me mītīk iuwe kīrak. Hīrak kewepyapīr menmen God katīp maain hīrak hīrekes kakīriakem. ⁶*Krais hīrak au. Hīrak Nīkan ke God kerekek, hīrak kīriak menmen me God werek werek. Hīrak Mītīk iuwe kinīn naanmīpre mīt miyapīr ne weiwīk me God. Haiu mamu mamre mīt miyapīr ne weiwīk me God te haiu wen han tokik emu emīmerīr Mītīk iuwe kanen kaktaihis o au en, taau.

Mīt ap nises hīm me God ap te nanu werek werek taau

⁷*Haiu emīmtau hīm kerek God Hīmīn Yaaik ketpaiyem emīntar haiu ne weiwīk miutīp mīrak. Hīrak katīp kar ik:

“Petepin kerek yi yemtau God ketpi menmen, ⁸*yi ap paan tokik (o eiyīnke perkenum) eiweikīn sip eiwetīwem au emīt! Yi ap eiyises menmen me nīpaa maamer nau nīriakem neweikīn sip newet God me wī hīr nepu wit tenhaan weinīk mīt ap newi. Hīr han enuk nari han kīrak nenipīwek han enuk keriuweri.” ⁹God katīp kar ik:

* 2:11 Mt 25:40; Mk 3:35; Jo 20:17

* 2:13 Ais 8:17-18

* 2:14 Jo 12:31; 1Jo 3:8; Rev 12:10

* 2:16 Ais 41:8-9

* 2:17 Fl 2:7; Hi 2:14; 1Jo 2:2, 4:10

* 2:18 Hi 4:15 * 3:1 Hi 4:14, 6:20, 7:26, 8:1, 9:11

* 3:2 Nam 12:7 * 3:5

Nam 12:7 * 3:6 Kl 1:23; Hi 3:14

* 3:7 Sam 95:7-11

* 3:8 Eks 17:7; Nam 20:2-5

“Maamrer ni neit wit ik h̄r nari han kai enuk te h̄r n̄r menmen hi h̄r̄takem me 40 tito, te h̄r au, h̄r neweik̄n sip neweto. ¹⁰ H̄r nenipa hi han enuk heriuweri te hi hat̄p har ik:

‘H̄r hekrit hekrit h̄r nises menmen ham enum mekre han k̄r. H̄r au, h̄r nep̄tari menmen hi hetpim h̄r n̄napen nisesim.’

¹¹ *Hi han enuk heriuweri te hi hat̄p h̄m iuwe har ik:

‘Hi ap ewisi h̄r nan̄nen nanu wit kerek hi ehim̄tenor h̄r nan̄no nani, ap nan̄no ein ein au.’”

Haiu ap emweik̄n sip emwet h̄m me God em̄r ke n̄paa h̄r m̄t ne Isrel n̄r̄takem em̄t

¹² Nai yinan, yi naanmamre h̄ras te yi m̄t ap te eir̄ak han ki enuk yi eiweik̄n sip eiwet God kerek kakpau kakpeit n̄paa ere in te maain h̄rak kaku tipmain tipmain enum eik. ¹³ W̄ yap̄rwe God kat̄p h̄ram m̄re “petepin” yi hekrit hekrit einak̄nan hitokim eikapan han tokik eiyu te yi ap eiwis menmen enum mamri han ki memitip̄n te yi eiweik̄n sip eiwet God au em̄t! ¹⁴ *Yi eikapan eiȳntar n̄paa haiu m̄t memtau h̄m me Krai. Haiu emisesim ere maain haiu mami te haiu mamtikerek mamu han kiut̄p haiu m̄t mam̄t menmen mamtikerek. ¹⁵ *Haiu mertei h̄m im wen mepu h̄ram mat̄p mar im:

“In ek yi yemtau h̄m me God kak̄t̄piyem yi ap einak̄n tokim eiweik̄n sip eiwet h̄m m̄rak mar ke n̄paa maamrer ni n̄r̄takem.” ¹⁶ *Neim̄n nemtau h̄m God ketpim te h̄r ap nisesim au, neweik̄n sip newet̄iwem? M̄t miyap̄r kerek Moses keriyei kerik ken n̄naaiw̄r wit Isip. ¹⁷ *God h̄rak han enuk keriuwe neim̄n me 40 tito a? H̄rak han enuk keriuwe m̄t miyap̄r n̄r̄tak menmen enum te h̄r naa neit wit tenhaan wein̄k m̄t ap nei newi. ¹⁸ *N̄paa God kat̄p h̄m iuwe kar ik: “H̄r ap nan̄nen nanu wit Keinen kerek hi hehim̄tanek h̄r nanwiyen ap nan̄no ein ein au,” h̄rak kat̄p karik h̄rak kat̄p me neim̄n a? H̄rak kat̄p me m̄t ne Isrel kerek neweik̄n sip newet̄iwek. ¹⁹ Te haiu mertei h̄r ap nen nau wit kerek h̄rak epei kehim̄teni h̄r nanwiyen nentar h̄r ap nises h̄m m̄rak werek werek au.

4

Haiu naanmamre h̄ras te haiu emu emtike God

¹ Haiu m̄t miyap̄r naanmamre h̄ras em̄ntar h̄m n̄paa God ketpim me m̄t nan̄nen nanu wit kerek h̄rak kehim̄teni nanwiyen h̄r nanu yaaim nantikerek nanu nan̄t. H̄m yaaim im h̄ram mepu. Yi naanmamre h̄ras te God kak̄t̄pi ap te yi yaino yaȳt menmen kerek h̄rak kehim̄teni yi yait̄iwem. ² Haiu memtau h̄m yaaim me God mar ke n̄paa h̄r m̄t maamrer nemtewem. Te menmen h̄r nemtewem ap mekepi mentar w̄ h̄r nemt̄iwem h̄r neweik̄n sip newetewem. ³ *Haiu m̄t miyap̄r kerek mises h̄m me God, haiu epei mamno wit kerek God kehim̄tenai haiu mamwi en mamu yaain mamtikerek mamu mam̄t. N̄paa God kat̄p ke wit ik h̄rak kat̄p kar ik: “Hi han enuk te hi epei hat̄p h̄m iuwe har ik:

‘M̄t miyap̄r kerek ap nis̄sa, h̄r ap te nan̄no wit kerek hi ehim̄teni nanu nantikewa taau.’”

God n̄paa k̄r̄iak t̄i metike nepni. Me w̄ eim ere in h̄rak kau kemer̄r m̄t h̄r nanisesik nan̄no nanu nantikerek nanu nan̄t. ⁴ *Me t̄iwei miut̄p n̄paa m̄t newis h̄m me God mekrerem, h̄ram mat̄p me w̄ hisp̄nak wik (7) mar im: “W̄ hisp̄nak kiut̄p (6) nepei au, teipmen me w̄ hisp̄nak wik (7) God kau wein̄m ap p̄ike k̄r̄iak menmen ham au.” ⁵ *Me t̄iwei im h̄rak p̄ike kat̄p kar ik: “M̄t han en ap te nan̄no wit kerek hi hehim̄teni nanwiyen taau.” ⁶ H̄m im h̄ram wen mepu, te haiu mertei m̄t han nan̄no wit kerek God kehim̄teni nanu nantikerek. N̄paa m̄t miyap̄r nemtau h̄m yaaim me

* 3:11 Nam 14:21-23 * 3:14 Hi 3:6 * 3:15 Sam 95:7-8; Hi 3:7-8 * 3:16 Nam 14:1-35 * 3:17 1Ko 10:10

* 3:18 Hi 3:11 * 4:3 Sam 95:11; Hi 3:11 * 4:4 Jen 2:2 * 4:5 Sam 95:11

God te h̄ir ap nen wit God kahim̄iteni nentar h̄ir neweik̄in sip newet h̄im m̄irak. ^{7*}Mar ek te God k̄imat w̄i ham te m̄it nan̄ino wit k̄irak nanu nantikerek. H̄irak kat̄ip me w̄i im h̄iram m̄ire petepin. Maain tito yap̄irwe epei men me m̄it en neweik̄in sip newet God h̄irak p̄ike kewepyap̄ir h̄im im keriuwe menmen Devit ket̄ipim. H̄irak kat̄ip,

“Petepin yi yemtau God ket̄ipi menmen yi ap paan tokik (o yenkeperkenum) yeweik̄in sip yewet h̄im me God.” ^{8*}Wit Keinan h̄irak wit God kehimitan Josua keriyei m̄it ker̄i ken te h̄ir nantike God nanu nan̄it te h̄irak ap p̄ike kat̄ip keteipim me w̄i ham maain h̄iram mamnen te haiu mamno wit k̄irak mamu mamtikerek. ⁹Mentar menmen im haiu mertei w̄i ham mepu memer̄ir haiu m̄it ne weiw̄ik me God haiu mamu yain yain mam̄ir ke n̄ipaa God k̄ir̄iak menmen nepei au, me w̄i hisp̄inak wik (7) h̄irak kau yain yain keit. ^{10*}Neim̄in h̄ir nan̄ino nanu nantike God nanu werek werek, h̄ir nan̄inaaiw̄ir menmen n̄ipaa h̄ir n̄ir̄iakem te h̄ir han kitet God kat̄ip h̄ir yaain. Au h̄ir enises h̄im me Krai. Menmen im h̄ir n̄ir̄iakem h̄iram mar ke h̄ir nau yain yain nar ke n̄ipaa God k̄inaaiw̄ir menmen h̄irak k̄ir̄iakem h̄irak kau yain yain. ¹¹Te haiu yap̄irwe naanempre h̄iras werek werek te haiu mamno wit ke God haiu mamu yain yain mamtikerek mamu mam̄it. Haiu m̄it ap te emweik̄in sip emwet God mam̄ir ke n̄ipaa maamrer h̄ir n̄ir̄iakem.

^{12*}Haiu naanempre h̄iras me menmen im mentar h̄im me God h̄iram wein̄im au. H̄iram mepu m̄ir̄iak menmen. H̄iram min̄in h̄ine ke his t̄iknuk enuk, h̄iram mepno n̄im̄in han ketike h̄im̄in ke haiu m̄it, h̄iram mewepyap̄ir menmen mau mekrerem kerek haiu m̄it hanhanem o han kitetim, h̄iram meteiknai menmen im h̄iram yaaim o au enum. ¹³Ap te menmen miut̄ip n̄ipaa God k̄ir̄iakem h̄iram misaw̄in te God ap kerteiyem au. H̄irak kertei menmen yap̄irwe haiu m̄ir̄iakem h̄irak k̄irem. Maain h̄irak skelim haiu m̄it me menmen haiu m̄ir̄iakem.

Jisas h̄irak M̄it̄ik Iuwe Hetpris kiau

^{14*}Haiu m̄it̄ik kiau iuwe hetpris ken kau ketike God teit wit k̄irak. M̄it̄ik ik h̄irak Jisas kerekek, h̄irak N̄ikan ke God. Te haiu han ekitet menmen wisenum me Jisas kerek haiu mewepyap̄irem. ^{15*}Haiu m̄it ap te han tokik mamu mamin̄in menmen yap̄irwe mamnen mamri han kiau haiu mam̄irak enum au. H̄iram mamin̄inai mamri han kiau te hetpris kiau h̄irak k̄ire m̄it̄ik han tewen̄inai keriuwe menmen enum haiu ap te mamin̄inem taau. H̄irak han tewen̄inai kentar n̄ipaa menmen mari han k̄irak kar ke menmen mari han kiau te h̄irak ap kisesim k̄ir̄iak menmen enum au. ^{16*}Te haiu ap emnaain au. Haiu emitehi God h̄irekes emriuwe h̄im maiu mamno n̄ik̄ip m̄irak te h̄irak kak̄isak menmen enum maiu h̄irak kak̄ikepai me menmen enum mamri han kiau te haiu emin̄inem.

5

Jisas k̄ire Hetpris h̄irak kak̄isak menmen enum maiu kaktaihis

¹Yi yertei m̄it keriyen haiu mari m̄it̄ik hak kau n̄im̄in ke haiu m̄it haiu mehimitanek h̄irak kekreh̄ir kiau kitehi God ke haiu m̄it kewet̄iw̄ek menmen maiu, h̄irak kewepwar menmen kewet God em me menmen enum haiu m̄ir̄iakem. ^{2*}M̄it̄ik hetpris ik h̄irak han tewen̄in m̄it kerek netaritari n̄ir̄iak menmen enum h̄ir ap nises God werek werek au. H̄irak han tewen̄ini kentar w̄i ham menmen enum mari han k̄irak h̄irak k̄ir̄iak menmen enum kep̄ir ke haiu m̄it. ^{3*}H̄irak ap kewepwar God kewet̄iw̄ek menmen me haiu m̄it keriyen au. H̄irak kewepwarem kewet̄iw̄ek menmen m̄irak metike menmen me haiu m̄it kentar w̄i ham hetpris h̄irekes menmen enum mari han k̄irak h̄irak k̄ir̄iak menmen enum te God kak̄isak menmen m̄irak enum kaktikewai. ^{4*}M̄it̄ik kerek hetpris, niuk

* 4:7 Sam 95:7-8 * 4:8 Diu 31:7; Jos 22:4 * 4:10 Jen 2:2 * 4:12 1Pi 1:23; Ef 6:17; Rev 1:16, 19:5; Jo 12:48
* 4:14 Hi 3:1, 10:23 * 4:15 Hi 2:17 * 4:16 Hi 10:19 * 5:2 Hi 4:15 * 5:3 Lev 9:7, 16:6 * 5:4 Eks 28:1

mīrak iuwe, te mītik ap kehimitan hīrekes kakre hetpris au. God kerekek kehimitanek kīriak menmen im kar ke nīpaa hīrak kehimitan mītik Eron kīre hetpris.

⁵* Mar im Krai ap kehimitan hīrekes kīre mītik iuwe hetpris au. God ketpīwek kar ik:

“Ti Nīkan kai. Petepin hi hīre Haai kit.”

⁶* Me hīm mau tīwei ham God katīp kar ik:

“Ti are mītik iuwe pris niuk mīrak Melkisedek.”

⁷* Nīpaa wī Jisas kau tī kīre mītik, hīrak kitehi God keriuwe hīm iuwe wan tīpar metpenīn moke nanamīr kīrak. God kemtau menmen hīrak kitīwekhiyem, hīrak kekepik. Hīrak kaa te God kīkīak kekrit kepu kentar hīrak kewen han kīrak kises han ke God. ⁸* Jisas hīrak Nīkan ke God te hīrak menmen enum makīp hīrak yīnk kīrak kekek (o meiyeworek) iuwe. Menmen im makīp hīrak yīnk kīrak kekek iuwe, hīram mekepik te hīrak kises han ke God werek werek. ⁹ Hīrak kises han ke God werek werek te hīram meteikīn mīt menmen enum ap mau mekre han kīrak au. Hīrak yaaik te hīrak kenip God hīrak kakīkaap mīt kerek nises hīm mīrak te hīrak kaktorhis nanu nanīt tipmain tipmain enum eik. ¹⁰* God kehimitanek hīrak kīre mītik hetpris kar ke nīpaa mītik Melkisedek hīrak mītik iuwe pris kentar menmen Jisas kīriakem kakīsak menmen enum maiu.

Yi eiyu eiyīr ke mīt iuwe eiyises hīm me God

¹¹ Me menmen me Krai ketike Melkisedek hi hare atpi menmen yapīrwe te hi ap heteikni yem hetpiyem werek werek au. Yi han enuk yetaritari yau. ¹²* In ek hīram wī me yi mīt yi yepu yīre tisa me hīm me God yentar nīpaa enum eik yi yemtau hīm me God yisesim. Te yi ap eire tisa au. Yi ap yertei werek hīm nīpaa yi yemtewem te mītik hak pīke eknen ekteikniyem te yi eiyīrteiyem werek werek. Yi yīre mīt iuwe yaam nīnpīn heriyai heriyai au. Yi yīre nīkerek kike yaam nīm, yi ap te yises hīm me God werek werek wen au. ¹³ Haiu mertei mīt miyapīr kerek pīke nemtau hīm me God nīpaa hīr nīnīn nemtewem, hīr netari nīre nīkerek wen kike naam nīm me miyerer nīr. Hīr netaritari hīm yaaim me God hīr ap nertei mekam yaaim mekam au enum. ¹⁴* Mīt iuwe nertei naam menmen heriyai heriyai hīr nertei menmen ham yaaim menmen ham au enum. Marim mīt nises hīm yapīrwe me God werek werek hīr nertei mekam yaaim mekam ham au enum.

6

Haiu mīt naanempre hīras emises hīm me God werek werek

¹* Haiu ap han ekitet yapīrwe hīm me Krai nīpaa haiu minīn memtewem emīt! Haiu emises hīm mīrak ham te haiu emisesik werek werek. Haiu ap han ekitet yapīrwe hīm nīpaa haiu memtewem marim: Haiu emweikīn sip emwet menmen enum menipai haiu mami haiu emises hīm me God, ² o hīm mīt netpaiyem me mīt nankīr mīt han neriuwe tīpar o hīm me mīt hīr newis his mīr emīntar paan ke mīt nehimīteni nanriak menmen me God, o hīm me haiu mami maain God pīke kakīkekyai haiu mīt yapīrwe kakīnkai pīnan mamno wit kīrak pīnan mamno wit enuk si tatīn tatīkneni. ³ God hanhan ekīkepai te haiu emises hīm mīrak ham te haiu emisesik werek werek.

⁴ Hi hatīp menmen im hentar mīt han kerek nīpaa nertei hīm me God nisesim werek, hīr neit menmen yaaim God keriuwetem meke wit kīrak man. God Hīmīn Yaaik kekiuwe kan kau kekre han kīr. Hīr nanweikīn sip nanwet God mamīrkeik te haiu pīke mamītpor mamri han kīr te hīr nanweikīn sip nanwet menmen enum pīke nanisesik? ⁵* Hīr epei nertei hīm me God kerek hīr nisesim em hīram yaaim. Hīr epei nīr menmen iuwe me God kerek epei man mau nīmīn ke haiu mīt me wī im. ⁶* Hīr mīt nanweikīn sip nanwet

* 5:5 Hi 1:5; Sam 2:7 * 5:6 Sam 110:4; Hi 6:20, 7:1, 17 * 5:7 Mt 26:39-46 * 5:8 Fl 2:6-8 * 5:10 Sam 110:4
* 5:12 1Ko 3:1-3 * 5:14 Ro 16:19; Fl 1:10 * 6:1 Hi 9:14 * 6:5 1Pi 2:3 * 6:6 Mt 12:31; Hi 10:26-27; 1Jo 5:16

h̄im yaa'im me God mam̄rkeik te haiu mamkepi h̄ir p̄ike enisesim? Taauye! H̄ir ap p̄ike enisesim au nan̄ntar h̄iram m̄ire h̄ir p̄ike nenep Jisas newenkekik kau nu tentarak̄it te m̄it han ne t̄i n̄ir menmen im h̄ir nat̄ip enum me Krai.

⁷ M̄it kerek nemtau h̄im me God h̄ir n̄ire t̄i kerek hawi kam̄ip h̄irak yaaik k̄ire t̄ipar te h̄irak kakn̄ip menmen kerek m̄it nam̄ir em h̄iram mamwo yaa'im, God han yaaik keriuwerem. ⁸ *M̄it kerek n̄ipaa nises God te in ek neweik̄in sip newet̄iwek h̄ir nar ke t̄i enuk waai enum m̄ire t̄ik t̄ik yenkis enum mewim. H̄irak t̄i enuk wein̄k. God han enuk kakriuw̄eri kakt̄ip h̄ir enun nar ke t̄i enum, h̄irak kakw̄iri nan̄ino si tat̄ikneni.

⁹ Nai yinan hi hetpi h̄im im me m̄it enun neweik̄in sip newet̄ God te hi han ekitet yi m̄it miyap̄ir eir̄iak menmen marim au. Yi eir̄iak menmen yaa'im eisesim te God kak̄ikepi kakt̄ihis. ¹⁰ *God h̄irak ap enuk te h̄irak ap han ekitet menmen yi yisesim au. H̄irak kertei menmen yi epei ȳir̄iakem, yi yeteik̄in yi hanhan yeriuwerek yi ȳikaap m̄it miyap̄ir kerek nises h̄im m̄irak, yi yekepi n̄ipaa ere in yentar yi yises h̄im m̄irak. H̄irak han kakitetim. ¹¹ *Hi hanhan yi m̄it miyap̄ir niut̄ip niut̄ip yi wen eiyises menmen me God w̄isenum eimeriȳiwek te maain w̄i Jisas p̄ike kaknen h̄irak kakt̄ihis. Yi ȳir̄iak menmen marim ere w̄i yi yayu t̄i h̄iram epei au. ¹² Hi h̄inapen yi yayu yain yain me menmen me God au em̄it! Yi eiyises menmen iuwe yaȳir ke m̄it kerek han kitet h̄im me God h̄ir n̄emeriȳiwek p̄ike kaknen te h̄ir nan̄it menmen yaa'im n̄ipaa God kat̄ip kakwet haiu m̄it em.

Haiu han ekitet menmen w̄isenum

¹³ N̄ipaa w̄i God kat̄ip Ebrahim h̄im m̄irak, h̄irak ketp̄iwek h̄im manp h̄irak kakises menmen h̄irak epei ketpim. H̄irak ketp̄iwek h̄im manp keriuwe niuk m̄irak h̄irekes kentar h̄irak M̄itik Iuwe God, m̄itik keiyak ap te iuwe kakin̄nek taau. ¹⁴ *H̄irak ketp̄iwek kar ik: "Ebrahim, maain hi herekyut menmen yaa'im hi ewetut nepenyerer nei yap̄irwe." ¹⁵ Epei au, Ebrahim kau kemer̄ir menmen God ketp̄iwekem h̄iram mamnen. H̄irak kemeriȳiwem ere h̄irak ket̄iwem. ¹⁶ *Menmen m̄itik kat̄ip h̄irak kakisesim h̄iram mar im. H̄irak kat̄ip keriuwe niuk me m̄itik hak iuwe h̄irak kin̄nek te m̄it nemtewek h̄ir nekiyan nau neit nat̄ip nar ik: "H̄iram werek h̄irak kakises h̄im m̄irak." ¹⁷ God hanhan keteiknai haiu m̄it kerek mam̄it menmen n̄ipaa h̄irak kat̄ip kakwetaiyem, h̄irak keteiknai h̄irak kakises h̄im m̄irak te h̄irak kat̄ip h̄im iuwe keriuwe niuk m̄irak. ¹⁸ *Menmen im wik me God mat̄ip h̄im iuwe, h̄iram mat̄ip meriuwe niuk m̄irak h̄iram meteiknai h̄iram ap te mamweik̄in au, te God ap kemitap̄in keriuwerem au. H̄iram mekepai merekyei haiu han yaaik tokik emu ere maain haiu mam̄it menmen God kat̄ip kakwetaiyem. ¹⁹ *Haiu mertei maain Krai kak̄ikepai kakt̄ihis te menmen im mekepai haiu han tokik mepu mar ke nu nekenik metenen nu h̄irak kerp. Menmen im haiu misesim h̄iram mamkepai mam̄ir ke waai o anka kewik ketenen sip kekre wan. Menmen haiu misesim h̄iram mar ke h̄ine ken keremir laplap m̄iwap̄in haau me God kewiyen te haiu metikerek mau han kiut̄ip. ²⁰ *Jisas h̄irak kin̄in ken wit ke God. H̄irak epei ken kau kekre haau me God kewi h̄irak kekreh̄ir kiau kekepai. H̄irak m̄itik iuwe kaku kak̄it kakre hetpris tipmain tipmain kak̄ir ke m̄itik iuwe pris Melkisedek kaku.

7

Melkisedek h̄irak m̄itik iuwe pris

¹ *Jisas h̄irak M̄itik Iuwe Hetpris kar ke Melkisedek kentar menmen im. Melkisedek h̄irak m̄itik iuwe hetpris ke God kerek kin̄in naanm̄ipre menmen yap̄irwe. W̄i n̄ipaa Ebrahim ketike m̄it n̄irak nenep m̄it iuwe kerek naanm̄ipre m̄it ne wit hisp̄inak (5) h̄ir nan̄ip nenepi. Epei au, h̄ir wen nepnen wit k̄ir, m̄itik Melkisedek kewen yip̄irek ketike m̄it n̄irak, h̄irak ketp̄iwek h̄im yaa'im kar ik: "God kerekyi menmen yaa'im naanmamri." ² Ebrahim kenke menmen yap̄irwe h̄irak ketike m̄it n̄irak net̄iwem me m̄it h̄ir nan̄ip

* 6:8 Jen 3:17-18 * 6:10 Hi 10:32-34 * 6:11 Hi 3:14 * 6:14 Jen 22:16-17 * 6:16 Eks 22:10-11 * 6:18 Nam 23:19; 1Sml 15:29 * 6:19 Lev 16:2-3, 12, 15 * 6:20 Hi 5:6 * 7:1 Jen 14:17-20

nenepi, h̄irak kewepim mar hiswiyen (10), h̄irak kewet̄iwek p̄inam miut̄ip, Ebrahim keten̄nem mar hisp̄inak tekyaāit (9). (Haiu meweīk̄in niuk me Melkisedek mamre h̄im maiu h̄iram mat̄ip “M̄it̄ik iuwe kises menmen yaaim.” Melkisedek h̄irak m̄it̄ik iuwe king kin̄in naanm̄ipre m̄it̄ ne wit Selem. Niuk im Selem h̄iram mat̄ip “Wit m̄it̄ nekiyan newik.” Te niuk m̄irak ham mat̄ip h̄irak “M̄it̄ik iuwe king kenip m̄it̄ nekiyan enu en̄it̄.”) ^{3*}N̄ipaa m̄it̄ ap newis t̄iwei netpai miye haai n̄irak o maamrer n̄irak h̄ir neim̄in au. H̄ir ap netpai m̄ite winaak o au. H̄ir ap netpai h̄irak kaa o au te haiu han kitet h̄irak k̄ire N̄ikan ke God kentar h̄irak wen kau keit. H̄irak kau k̄ire m̄it̄ik iuwe pris kaku kak̄it tipmain tipmain enum eik.

⁴Yi m̄it̄ yi yertei h̄irak m̄it̄ik iuwe. Ebrahim han kitet Melkisedek h̄irak iuwe kin̄nek te h̄irak kenke menmen m̄irak h̄irak ket̄iwem me w̄i kerek h̄irak kenep m̄it̄, h̄irak kewet̄iwek p̄inam miut̄ip, h̄irak ketenen p̄inam mar hisp̄inak tekyaāit (9). ^{5*}M̄it̄ han kerek h̄ir nepenyerer ne m̄it̄ik Livai h̄ir n̄ir̄iak menmen me m̄it̄ pris. H̄im me God Moses kewis̄im mau t̄iwei mat̄ip h̄ir hekrit hekrit nanri p̄inam miut̄ip me menmen hiswiyen (10) m̄it̄ ne Isrel nantenenim me ni m̄ir o menmen m̄it̄ han nanwet̄irem. H̄ir m̄it̄ yap̄irwe ne Isrel h̄ir nepenyerer ne Ebrahim te m̄it̄ pris nari menmen me paaprer n̄ir. Menmen im h̄iram yaaim. ⁶Te Melkisedek h̄irak ap ke weiw̄ik me Livai te kenmak h̄irak kari menmen miut̄ip me Ebrahim a? H̄irak ap ke weiw̄ik m̄ir te h̄irak kari menmen miut̄ip me menmen mar hiswiyen (10) Ebrahim ketenenim keriyaam me m̄it̄ nepei naa. H̄irak keriyaam kentar h̄irak m̄it̄ik iuwe kin̄in Ebrahim. H̄irak keit menmen p̄inam nepei au, h̄irak ket̄p̄iwek h̄im yaaim kar ik: “God kakrekyi menmen yaaim.” Haiu mertei Ebrahim h̄irak iuwe kentar n̄ipaa God ket̄p̄iwek h̄im yaaim kakisesim kakrekȳiwekem. ⁷Haiu mertei m̄it̄ik kerek kat̄ip m̄it̄ik hak h̄im yaaim kar ik: “God kakrekyut̄ yaaim,” m̄it̄ik ik kat̄ip menmen im h̄irak kin̄in m̄it̄ik kemtau h̄im m̄irak kentar h̄irak kekreh̄ir ke God h̄irak ket̄p̄iwek menmen yaaim. ⁸M̄it̄ pris kerek nari menmen miut̄ip me menmen mar hiswiyen (10) m̄it̄ ne Isrel netenenim, maain m̄it̄ han ne m̄it̄ h̄ir nani, te Melkisedek kerek kari menmen miut̄ip me Ebrahim, h̄im me God mau t̄iwei mat̄ip h̄irak ap te kaki au. H̄irak kaku kak̄it. ⁹Livai maam n̄ipu k̄irak Ebrahim kewet̄ Melkisedek menmen miut̄ip me menmen hiswiyen h̄irak ketenenim. Te h̄iram yaaim haiu mat̄ip n̄ipaa m̄it̄ik Livai kewet̄ m̄it̄ik Melkisedek menmen. Markeik te Livai kewet̄ Melkisedek menmen em? Miye winaak wen au me w̄i Ebrahim kepnen wit. ¹⁰Melkisedek h̄irak kewen yip̄ir Ebrahim keit yayiwe, te Ebrahim kewet̄iwek menmen. Ebrahim h̄irak maam n̄ipu ke Livai te h̄iram mar ke h̄irak kewet̄ Melkisedek menmen kekreh̄ir ke Livai. Te haiu mertei Melkisedek m̄it̄ik iuwe kin̄in Livai.

Menmen me pris Melkisedek p̄ike mekrit te menmen me Livai epei au mesi meit.

¹¹N̄ipaa God kat̄ip m̄it̄ h̄im m̄irak h̄ir newis̄im mekre t̄iwei. H̄im im mat̄ip maain God kak̄ikreh̄ir ke menmen me m̄it̄ pris ne weiw̄ik me Eron. Menmen im meteiknai menmen m̄it̄ pris in h̄ir n̄ir̄iakem h̄iram ap te mam̄isak menmen enum m̄it̄ n̄ir̄iakem au. Te God kewis̄ m̄it̄ik pris hak k̄ir̄iak menmen kar ke m̄it̄ik pris Melkisedek n̄ipaa k̄ir̄iakem. H̄irak ap kises menmen mar ke m̄it̄ pris ne weiw̄ik me Eron h̄ir n̄ir̄iakem au. H̄im kerek God kat̄ip Moses em m̄it̄ pris ne weiw̄ik me Eron, h̄ir nepenyerer ne maam n̄ipu k̄ir Livai, h̄ir neit̄ h̄im im me God h̄ir newepyap̄irem nat̄ip m̄it̄ miyap̄ir ne Isrel em. H̄ir yap̄irwe nisesim. ¹²Te in ek m̄it̄ik hak iuwe kekreh̄ir ke m̄it̄ pris me weiw̄ik me Eron. H̄im me Moses m̄it̄ pris nat̄ip m̄it̄ em h̄iram ap mam̄u wein̄im au. H̄iram mam̄isi te h̄im ham me God mam̄ikreh̄ir m̄iram. ¹³M̄it̄ik ik kerek h̄im me God mau t̄iwei met̄pim, h̄irak ap ke weiw̄ik me m̄it̄ pris ne Levi au. H̄irak ke weiw̄ik ham. M̄it̄ ne weiw̄ik m̄irak n̄ipaa enum eik ere in h̄ir ap n̄ire pris nen newis̄ menmen newepwarem newet̄ God em au. ^{14*}Haiu m̄it̄ yap̄irwe mertei M̄it̄ik kaiu Iuwe Jisas miye p̄irak winaak h̄irak ke weiw̄ik me Juda. H̄im me Moses mau t̄iwei ap mat̄ip m̄it̄ ne weiw̄ik im h̄ir n̄ire

* 7:3 Sam 110:4; Hi 5:5-6, 7:15-17 * 7:5 Nam 18:21 * 7:14 Jen 49:10; Ais 11:1; Mt 2:6; Rev 5:7

pris au. Nepenyerer ne Livai keriyen. Te Mîtik kiau Iuwe hîrak kîre pris kekrehîr ke mît pris ne weiwîk me Livai te menmen mîr hîram nepei au mesi.

Jisas hîrak Mîtik Iuwe Pris hekrit hekrit kar ke Melkisedek

¹⁵ In ek haiu mertei werek werek God kekrehîr ke pris ne nîpaa ein netike hîm hîr nisesim me wit kerek hîrak kehîmtan Mîtik Iuwe hak Krai hîrak hetpris kises menmen ham kar ke nîpaa Melkisedek hîrak kisesim. ¹⁶ Hîrak kîre hetpris kentar God ap han kitet hîm nîpaa hîrak katîp Moses em matîp mît pris hîr ne weiwîk miutîp me Livai keriyen. Hîrak han kitet hîrak mîtik iuwe ap te kaki au, te hîrak kehîmtanek hîrak mîtik hetpris. ¹⁷ *Hîm im yaaim mentar hîm me God mau tîwei matîp mar im: “Ti ehu ehît tipmain tipmain enum eik. Hi ahîmîtenit ti are Mîtik Iuwe Hetpris hises menmen har ke Melkisedek kisesim.” ¹⁸ God nepei kesak hîm mîrak nîpaa hîrak katîp Moses em mît nisesim kentar menmen me hîm im mît nisesim ap mekepai menipai haiu mît yaain te haiu mamu mamtike God taau! ¹⁹ *Hîm me Moses mît nisesim ap te mamnip menmen ham miutîp nîpaa enum hîram mamre yaaim au. In ek God kewetai hîm yaaim me Krai hîram minîn hîm me Moses nîpaa ein te haiu mertei haiu emisesim hîram mamkepai haiu mamtike God mamkiyan mamu mamît.

²⁰ Haiu mertei wî God kehîmtan Jisas hîrak kîre hetpris, hîrak katîp hîm iuwe hîrak hîrekes kakises menmen im, hîrak ketpim. Nîpaa mît hîr nîre pris, God ap ketpor hîm iuwe kar ke hîrak katîp Krai em, te hîr nîre pris au. ²¹ *Te Jisas hîrak kîre hetpris wî kerek God katîp hîm iuwe kehîmtanek katîp kar ik:

“Hi God hi Mîtik Iuwe hi hetput heriuwe hîm mai iuwe hi ap te aweikîn han kai atîp menmei ham au. Ti ehu ehît har ke pris tipmain tipmain enum eik.” ²² *Haiu mertei hîm im God ketpim me Jisas hîram yaaim iuwe, hîram minîn hîm me nîpaa ein God kewet Moses em te mît miyapîr newenhi nisesim.

²³ Menmen im hîram ham. Nîpaa pris hîr yapîrwe nentar hîr naa, mît han nekrehîr kîr nar kerekek kerekek me tito yapîrwe. Mîtik kiutîp ke hîr mît ein ap kaku tipmain tipmain enum eik au. ²⁴ Jisas kerekek hîrak kaku kakît tipmain tipmain enum eik, te hîrak hîrekes kîriak menmen mît pris nîriakem. Mîtik hak ap te kakîkrehîr kîrak taau kakîntar hîrak ap pîke kaki au. ²⁵ *Te Jisas Krai hîrak kakîkaap werek werek haiu mît miyapîr kerek mises God mentar haiu mises hîm me Krai. Hîrak kakîkepai kakîntar hîrak kaki au. Hîrak kaku tipmain tipmain enum eik, hîrak kau ketike God kitîwekhi me haiu mît.

Jisas kîre Hetpris kinîn hetpris ne nîpaa, hîrak kakîkepai haiu mît

²⁶ *Jisas kerekek hîrak Mîtik Hetpris yaaik te kakîkepai. Hîrak mîtik yaaik, han kîrak yaaik prar enuk keit, menmen enum ap mau mekre han kîrak au. Hîrak kînaaiwîr haiu mît enun mau tî hîrak God kenipek kau ketikerek hîrak niuk mîrak wisenum. ²⁷ *Hîrak ap kar ke hetpris ne nîpaa ein au. Menmen hîr newepwarem newet God em hîram ap yaaim te mamîsak o mamwapîn menmen enum me mît tipmain tipmain enum eik au. Te hekrit hekrit hîr nîriakem. Hîr ninîn newepwar menmen me menmen enum hîr hîras nîriakem nepei au, hîr newepwar menmen newet God em me menmen enum mît han nîriakem. Te Jisas ap kar ke mît en au. Hîrak kîriak im miutîp me wî nîpaa hîrak kaa kentar nu tentarakît, hîrak kewepwar hîrekes kewet God yînk kîrak hîrak yaaik te kakîsak menmen enum haiu mît miyapîr mîriakem. Te hîrak ap kaknipem kakteipim au. Kiutîpen kerekek. ²⁸ *Hîm nîpaa God kewet Moses em mît miyapîr enisesim hîram mehîmtan mît nîre hetpris, te mît in hîr yaain au, God katîp hîr mît enun mau mekre han kîr. Te keriuwe hîm ham God ketpim hîram mîkaru man, hîrak katîp hîm iuwe kehîmtan Nîkan kîrak Jisas hîrak kîre hetpris. Hîrak kerekek ap kîre mît hetpris han

* 7:17 Sam 110:4; Hi 5:6 * 7:19 Hi 9:9 * 7:21 Sam 110:4; Hi 5:6 * 7:22 Hi 8:6, 12:24 * 7:25 Ro 8:34; 1Jo 2:1 * 7:26 Hi 3:1 * 7:27 Hi 5:3 * 7:28 Hi 5:1-2

kerek niriak enum au. Hirak nipaa ein ere in tipmain tipmain enum eik hirak yaaik kerekek.

8

Jisas kiriak menmen kire hetpris keit winak yaaik keit wit ke God

¹ *Menmen hi hetpiyem hiram im. Hetpris kiau karik hirak kepu kar ke hi nepei hetpiyem. Hirak kau ketike Mitik Iuwe God tau wit kirak kau niu. Hirak kau ken menep his yaaim mirak kerek mit iuwe naanmipre menmen yapirwe newiyen. ² Hirak kewiyen kiriak menmen hetpris kiriakem. Hirak kiriakem kekere winak God hirekes kimaak. Winak kerek nipaa God katip Moses kimaak, hirak himin ke winak ik God hirekes kimaak keit wit kirak. Mit au.

³ Him nipaa God kewet Moses em mit miyapir enisesim, hiram mehimitan mit hetpris hir newepwar menmen newet God em, hir nenep samiyak newet God em. Mitik kiau Iuwe Hetpris ekwepwar menmen ekwet God em kar ke mit in netenen menmen newet God em. Hirak ketenen menmen au, hirak ap kire hetpris auye. ⁴ Mitik kiau Iuwe Jisas hirak kau ti ik hirak ap kakre pris au ekintar mit nau nire pris newepwar menmen newet God em hir nises him nipaa God kewet Moses em te mit enisesim. Te hir nanwis Jisas kakriakem taau. ⁵ *Menmen im hir niriakem nar ke pris netike winak ik kerek hir niriak menmen mekrerem, hiram himin keremem. Hiram himin mises menmen mau wit ke God. Menmen im hiram mises menmen meit wit ke God, te wi nipaa Moses kakime winak ke God, God ketpwek him iuwe kar ik:

“Ti ehises menmen im werek mamir ke nipaa ti heit miniu (o neiyip) eik hi het-eiknutem.” ⁶ *In ek Krai hirak kiriak menmen me hetpris hiram yaaim minin menmen mit han pris nipaa niriakem. Hirak kinini kar ke him ham God katip Jisas em kewet haiu mit em hiram yaaim minin him me nipaa maamrer nau nisesim. Hiram minin him nipaa mentar him ham im mamkepai werek werek. Him me nipaa au, mikaap maamrer kike keremem.

Him ham yaaim minin him me nipaa ein

⁷ Him me nipaa ein God hirak kewet Moses em hirak ketpim hiram yaaim mekepai werek werek, kenmak te hirak pike ketpai him ham? Hirak ketpai him ham haiu emisesim kentar him me nipaa ap werek werek mamkaap haiu mit miyapir haiu mamre yaain, au haiu mire enun. ⁸ *God katip him me nipaa ap yaaim miriak mit miyapir yaain au. Haiu mertei him im yaaim mentar God katip kar ik:

“Hi Mitik Iuwe atip yi eiyimtewem. Maain wi ham mamnen te hi atip mit ne Isrel netike mit ne Juda him mai ham yaaim hir nanwenhi nanisesim. ⁹ Him mai ham yaaim mit nanisesim ap mamre him nipaa hi atip maamrer ni yem au, me wi hi hanhan heriuweri heriyei ninaaiwir Isip. Hi ap aweti him mar ke nipaa ein hi hewetrem hentar hir ap nisesim werek werek au. Te hi eweikinsip hewet maamrer ni nenterim.

¹⁰ *Maain wi him me nipaa ein hiram epei au, hi Mitik Iuwe God hi etpi yi mit ne Isrel hi aweti him mai ham yaaim yi eiwenhi eisesim marim. Hi ewisim mamu mamkre han ki te mit ap nanitpi nanri han ki yi eiyisesim. Au, yi hiras hanhan eiyisesim weinim. Hi are God ki yi eire mit miyapir nai.

¹¹ Maain mit niutip niutip ap nantip heiyiuwerer nir o kikrek nir o nir yinan nar ik: ‘Yi eiyirtei menmen me Mitik Iuwe God.’ Hir ap te nanitporem au nanintar mit yapirwe niutip niutip neimin iuwe o neimin mit weinin, hir yapirwe nanirteiya werek werek.

¹² *Hi tewen han tewenini ahisak menmen enum mei mekre han kir hi ap pike han kakitetim han enuk ariuerem au.” ¹³ Him me nipaa ein God kewet Moses em hirak ketpim hiram enum tokim mentar in ek God ketpai hirak pike kakwetai

* 8:1 Hi 1:3, 3:1, 10:12, 12:2 * 8:5 Kl 2:17; Hi 9:23; Eks 25:40 * 8:6 2Ko 3:6; Hi 7:22, 9:15 * 8:8 Jer 31:31-34

* 8:10 Hi 10:16 * 8:12 Hi 10:17

h̄im ham yaaim haiu emisesim h̄iram mam̄kreh̄ir m̄iram ham. Haiu mertei h̄im h̄iram enum tokim maain kike h̄iram mamno mam̄it mamre laplap enum tokim m̄it new̄irem meit.

9

Hetpris ke n̄ipaa ein kewet God menmen

¹* Haiu wen han ekitet menmen me w̄i n̄ipaa God kin̄in kewet maamrer nai ne Isrel kontrak ke h̄im m̄irak h̄ir enisesim. H̄irak kat̄ip h̄im manp me menmen markeik te h̄ir enisesim enwen̄inpi niuk m̄irak. H̄irak kat̄ip h̄im ham me w̄inak m̄it nimaak te newen̄ipi niuk m̄irak nekrerek. ²* H̄ir new̄ir sel h̄iram m̄iwap̄in w̄inak ik. Haau wik meit n̄im̄in. Haau kerek mau menep ya weip̄ir h̄ir nenewem ‘Haau m̄it nehimitanem me God.’ Menmen metenen si heureka metike k̄inaan niu mei kerek m̄it newepwarem newet God em, h̄iram m̄iwaai mekre haau im. ³* H̄ir n̄im̄an laplap meiyam mau weip̄ir m̄iwap̄in haau ham mau m̄ikaru. H̄ir nenewem ‘haau me God kewi.’ H̄ir neriuwes̄isem te m̄it ap nan̄inori au em̄it! ⁴* Menmen ham im mau mekre haau im e. H̄ir newen gol sisi meweik̄in m̄ire t̄ipar mentar k̄inaan kerek h̄ir nesi menmen m̄ire semi yairep h̄iram menterim. K̄inaan im mepu metike bokis h̄ir newen gol menterik h̄ir nenewek “bokis ke kontrak” nentar nan h̄im me God mewim h̄iram m̄iwaai mekrerek. M̄it nime m̄in kiut̄ip k̄ire gol h̄ir newis̄ik kekrerek. M̄it n̄ipaa newis menmen ham mana kerek n̄ipaa God kewet m̄it ne Isrel em neit wit wein̄ik m̄it auri, h̄ir newis̄im mekrerek. Menmen im mau mekre bokis metike nu paap ke Eron kerek nepei kaa n̄ipaa God kenip t̄iwei h̄iram mewo miyak̄irem. Im metike nan wik n̄ipaa God kewis h̄im m̄irak mewim kewet Moses em m̄it enisesim, menmen im yap̄irwe m̄ipwaai mep̄ikre bokis ik e. ⁵* H̄im̄in me m̄it̄ik̄it ensel wik hak̄it niuk m̄irak̄it Serapim kerek m̄it newis gol m̄iwap̄inem h̄iram merp ment̄ir bokis mau niu naanm̄ipre k̄inaan kerek God kesak menmen enum me haiu m̄it kentaram. H̄im̄in wik me ensel mehimitan menmen iuwe me God merh̄ihe mau mekre haau im e. In ek hi h̄inapen etpi menmen yap̄irwe miut̄ip miut̄ip h̄ir n̄ir̄iakem neriuwerem au. Yi epei yerteiyem werek werek.

⁶* H̄ir nemani menmen im werek werek hi nepei hetpiyem, m̄it pris hekrit hekrit h̄ir nen haau iuwe me God menep ya weip̄ir, h̄ir newepwar menmen newet God em. ⁷* Te m̄it̄ik̄it iuwe hetpris kiut̄ip kerekek h̄irak ken haau kike kerek m̄ikaru m̄irap̄it me haau iuwe, w̄i miut̄ip me tito miut̄ip. H̄irak ken kekre haau im ketenen hemkre me samiyak h̄irak kewepwarem te h̄irak kakwet God em h̄irak kak̄isak menmen enum h̄irak ketike m̄it ne Isrel netaritari n̄ir̄iakem. ⁸* H̄im me God n̄ipaa h̄irak kewet Moses em h̄iram ap mewis m̄it h̄ir nan̄ino haau kike kerek m̄it nehimitan God kewi au. Marim God H̄im̄in Yaaik keteiknai w̄i kerek m̄it wen nises h̄im me Moses, h̄ir netike God ap nekiyan nau neit au. ⁹* H̄im im me Moses meriuwes̄is m̄it nan̄ino nan̄ikre haau kike h̄iram m̄ire h̄im̄in meteiknai w̄i im menmen yap̄irwe m̄it pris newepwarem newet God em h̄iram ap mamnip han ke haiu m̄it enun kakre yaaik. ¹⁰* H̄im m̄irak im h̄iram naanm̄iprai me menmen haiu mam̄im o t̄ipar haiu mam̄im o mam̄irkeik haiu mam̄ir te God kat̄ip haiu m̄it yaain. Menmen im h̄iram h̄im me naanm̄iprai ere w̄i God p̄ike kaknip menmen yap̄irwe h̄iram yaaim.

Jisas Krai kewepwar hemkre m̄irak kewet God em

¹¹* Te Krai epei kan k̄ire Hetpris kaiu kewetai menmen m̄irak yaaim epei man. H̄irak k̄ir̄iak menmen mar ke pris h̄irak ken kekre w̄inak ke God keit wit k̄irak, h̄irak yaaik kin̄in w̄inak ke God kau t̄i me n̄ipaa ein. H̄irak kin̄in w̄inak kau t̄i kentar it ap nimaak, h̄irak ap menmen me t̄i au. H̄irak k̄ir̄iak menmen me wit ke God. ¹² Me w̄i n̄ipaa kerek

* 9:1 Eks 26:1-30 * 9:2 Eks 25:23-40 * 9:3 Eks 26:31-33 * 9:4 Eks 30:1-6, 25:10-16, 16:33; Nam 17:8-11; Diu 10:3-5 * 9:5 Eks 25:18-22 * 9:6 Nam 18:2-6 * 9:7 Eks 30:10; Lev 16:2-34 * 9:8 Hi 10:19-20 * 9:9 Hi 10:1-2 * 9:10 Lev 11:2, 25, 15:18; Nam 19:11-13 * 9:11 Hi 3:1, 10:1

Krais kaa ken kekere haau kerek God h̄irekes kewi, h̄irak ap keit hemkre me samiyak kewepwarem kewet God em k̄ire pris n̄ir̄iakem au. H̄irak keit hemkre m̄irak epei mewen keiȳim ken haau kerek God kewi kewepwarem kewet God em. H̄irak ken kekerek kewen hemkre miut̄ipen mekrerek, h̄iram yaaim te h̄irak ap p̄ike kaknipem au. H̄iram yaaim te h̄irak kekepai kaktaihis haiu mamtikerek mamu tipmain tipmain enum eik. ¹³*Markeik te hemkre me meme o bulmakau mamkaap haiu m̄it? H̄iram mamkepau mam̄ir im. M̄it han h̄ir netenen menmen God kat̄ip: “Yi m̄it ap yetenen menmen im,” te maain God kakt̄ip h̄ir ȳink k̄ir enuk kak̄interim. Ȳink k̄ir enuk ere m̄it pris h̄ir enin̄in enit hemkre me meme metike hemkre me bulmakau, im metike si waniu (o win) me ȳink me bulmakau n̄ikik h̄ir neiȳim nen new̄irem mentar ȳink ke m̄it in. Epei au, h̄im me God mat̄ip h̄ir p̄ike yaain nentar menmen im mesak menmen enum mau ȳink k̄ir. ¹⁴*Hemkre me meme metike bulmakau mesak menmen mau ȳink kaiu keremem te Krais h̄irak iuwe kin̄in meme metike bulmakau, hemkre m̄irak yaaim min̄in hemkre m̄iram, h̄iram mesak menmen enum mekre han kaiu. God H̄im̄in Yaaik kekepik h̄irak kerek yaaik k̄ir̄iak menmen enum au te h̄irak kewepwar hemkre m̄irak kewet God em. Te hemkre m̄irak yaaim mamkaap haiu m̄it h̄iram mesak menmen enum mekre han kaiu, te haiu emises God werék werék kerek kaku kak̄it tipmain tipmain enum eik.

Hemkre me Jisas m̄ikaap h̄im ham yaaim God kewetaiyem

¹⁵*Jisas k̄ikaap h̄im ham yaaim m̄it enisesim h̄iram m̄ikaru man mentar n̄ipaa h̄irak kaa kesak menmen enum haiu m̄it kerek mises h̄im ham me n̄ipaa enum haiu m̄ir̄iakem. Jisas kau n̄im̄in ke haiu m̄it metike God k̄ikaap h̄im ham yaaim m̄it enisesim h̄iram m̄ikaru man te haiu m̄it kerek God kehimit̄eni haiu m̄it n̄irak haiu mamtikerek mamu tipmain tipmain enum eik mam̄it menmen yaaim m̄irak mam̄ir ke n̄ipaa God ket̄ipim h̄im iuwe. Jisas kaa te haiu mam̄it menmen yaaim im.

¹⁶ Haiu mertei m̄itik hak kertei maain h̄irak kaki, h̄irak kewis̄im menmen mau t̄iwei mat̄ip markeik te h̄irak kak̄inke t̄i metike menmen yap̄irwe h̄irak naanm̄iprewem kakwet n̄ikerek n̄irak em. Menmen im h̄irak kewis̄im mau t̄iwei h̄iram niuk m̄irak “T̄iwei me han.” Maain kerekek w̄i haai kaki, n̄ikerek n̄irak nan̄it menmen mam̄ir ke n̄ipaa h̄irak kewis̄im mau t̄iwei. ¹⁷ Haai wen kepu, te t̄iwei kerek h̄irak kewis̄im em h̄iram wen mepu wein̄im. Te maain h̄irak kaki, t̄iwei h̄iram mehim̄itan menmen me n̄ikerek h̄ir nant̄iwem. ¹⁸ Marim n̄ipaa m̄it nenep samiyak h̄iram maa hemkre m̄iram mewen h̄iram menip h̄im im mekrit mau meit. Haiu mat̄ip h̄im im h̄iram ap mekepau werék au kerek God kin̄in kat̄ip Moses em h̄irak hanhan m̄it enisesim te m̄it wen nenep menmen maa te h̄im im mekrit mau meit. ¹⁹*W̄i n̄ipaa Moses kenip h̄im im mekrit mau meit h̄irak kin̄in kat̄ip m̄it ne Isrel h̄im yap̄irwe God ket̄ip̄iwkem h̄irak kewis̄im mau t̄iwei te m̄it miyap̄ir nanisesim. H̄irak ket̄ipor epei au, Moses keit hemkre me bulmakau n̄ikim metike meme kerek h̄ir epei nam̄ip hemkre m̄iram mewen, h̄irak keit t̄ipar metikerem, h̄irak kesi tepnek me sipsip m̄ire ȳiwir metike timen niuk m̄iram Hisop, keiȳim ken kemt̄it mau hemkre h̄irak kewis̄im mentar t̄iwei h̄im me God kewet Moses em mau mekrerem, kewis̄im mentar im metike ȳink ke m̄it miyap̄ir yap̄irwe. ²⁰*H̄irak wen kewis̄im mentar t̄iwei metike m̄it miyap̄ir, h̄irak ket̄ipor kar ik: “Samiyak menmen nepei maa hemkre m̄iram mewen h̄iram meteikni yi epei yewenhi yat̄ip yi eiyises h̄im me God n̄ipaa h̄irak kat̄ip yi eiyisesim.” ²¹*Marim h̄irak keit hemkre im metike t̄ipar kewis̄im mentar winak ke God ketike menmen yap̄irwe mekrerek kerek m̄it nererik newenepi God neriuwerem. ²²*T̄is, h̄im Moses kewis̄im mekre t̄iwei h̄iram mat̄ip nenep menmen yap̄irwe n̄ipaa h̄iram ap yaaim m̄it newen̄ipi God neriuwerem hemkre h̄iram m̄ir̄iakem h̄iram m̄ire yaaim. Haiu mertei m̄it newen hemkre me menmen keremem te God kak̄isak menmen enum maiu mekre han kaiu, o au en, taau.

* 9:13 Lev 16:3, 14-16; Nam 19:9, 17-19; Hi 10:4 * 9:14 1Pi 1:18-19; 1Jo 1:7; Hi 6:1 * 9:15 1Ti 2:5; Hi 8:6 * 9:19 Eks 24:3, 6-8; Lev 14:4, 6 * 9:20 Eks 24:8 * 9:21 Lev 8:15, 19 * 9:22 Lev 17:11; Ef 1:7

Krais kewepwar hemkre mirak kakisak menmen enum me haiu mit

²³ *Menmen weinim im mau ti hiram mar ke himin me menmen iuwe meit wit ke God, Moses kewen hemkre menterim te hiram mire yaaim. Te menmen mau wit ke God hiram iuwe te hemkre im menipem yaaim au. Hemkre ham mamininem mamnip menmen iuwe mau wit ke God hiram yaaim te haiu mit mantike God mamkiyan mamu mamit. ²⁴ *Krais nepei kenipem hiram yaaim kentar hirak ap ken kekere winak kerek mit nimaak kau ti nehimitanek me God au. Hirak ken wit ke God kerek in ek hirak kau keit menep ninaan me God kitiwekhi me haiu mit miyapir. ²⁵ Krais ken kekere haau me God kewi kewepwar hemkre mirak miutipen keremem. Hirak ap kewepwarem yapirwe kar ke nipaa mitik pris kiriakem au. Me wi miutip miutip me tito yapirwe hirak pris ken haau kerek mit nehimitanek me God kau kekererem hirak kewepwar hemkre me samiyak mei kewet God em. Te Krais au, miutipen keremem. ²⁶ Hirak ap ken haau me God kewi yapirwe kar ke mitik iuwe pris kiriakem au. Hirak ken kewepwar hirekes yapirwe te hirak kaki kakintar nu tentarakit yapirwe me wi nipaa God kiriak ti ketike nepni ere in. Au, in ek hirak kan kau ti kaa miutipen kerekek hiram werek. Me wi menep menmen me nipaa hiram epei au mamisi, hirak kan kakisak menmen enum mau mekre han kiau keriuwe hemkre mirak mewen hirak kewepwarem kewet God em miutipen keremem. ²⁷ *Mit miyapir yapirwe nani te maain hir nanir God, hirak skelim menmen mit miyapir in niriakem. ²⁸ *Marim Krais kaa miutip kewepwar hirekes kewet God hemkre mirak te kakisak menmen enum me maiu au. Hirak pike kaknen kakithis haiu mit miyapir kerek misesik memeriyiwek kaknen.

10

Menmen mit nipaa newepwarem hiram ap te mamisak menmen enum maiu

¹ *Him nipaa God kewet Moses em hiram mire himin weinim me menmen yaaim maain mamnen, te hiram ap menmen im yaaim hiremes au. Me tito tito mit iuwe hetpris newepwar hemkre me bulmakau o meme newet God em. Hir niriakem mar keremem keremem. Markeik te him me Moses mamriak mit kerek nises God hir yaain neriuwe menmen im mitik pris kewepwarem kewet God em? Taau! Hiram himin weinim me menmen yaaim keremem. ² Menmen mit newepwarem newet God em hiram yaaim te mamisak menmen enum mit kerek nises him me God hir niriakem te hir ap pike naninen nanriakem meiyam taau nentar hir ap menmen enum mau mekre han kir au. ³ Au, mit niriakem nar keremem me tito tito yapirwe hiram menip mit han tewenin menmen enum hir niriakem. ⁴ *Hir niriakem nentar God kertei hemkre me bulmakau o meme hiram ap te mamsisak menmen enum maiu mekre han ke haiu mit au. ⁵ *God kertei menmen im, te wi nipaa kerek Krais epei kaknen ti kaku kaktikewai, hirak katip God kar ik:

“Ti hnapen mit newepwar bulmakau o meme sipsip hir nanwetutem au. Ti epei eraumani yink kai hi ahu ekrerem awepwar hirekes ewetutem. ⁶ Ti ap han yaaik heriuwe samiyak mit nimansiyem mau nan mire kinaan menmen mit newepwarem newetitem te hiram mamisak menmen enum mir au. ⁷ Te hi Krais hetput har ik: ‘Ti God ti hira hi hepu, hi ariak menmen ti hanhan hi ariakem, mar ke nipaa mit newisim me hi mau tiwei ke Moses ketpim.’”

⁸ Hirak Krais kinin katip kar ik: “Ti hnapen mit newepwar menmen nanwetitem au. Ti ap hanhanem te hir nimansi samiyak mau nan mire kinaan o menmen hir newetitem te mamisak menmen enum mau han kir au.” Krais katip menmen im te him me Moses kewisim mau tiwei hiram matip mit enisesim. ⁹ Hirak katip menmen eim epei au, maain hirak katip him kar ik: “God ti hira hi hepu. Hi ariak menmen ti hanhanem.” Him im metpai Krais kenip menmen tokim me nipaa ein me mit hir newepwar menmen

* 9:23 Hi 8:5, 10:1 * 9:24 1Jo 2:1 * 9:27 Jen 3:19 * 9:28 Hi 10:10; Ais 53:12; 1Pi 2:24; Fl 3:20; 2Ti 4:8 * 10:1
Hi 8:5 * 10:4 Hi 9:13 * 10:5 Sam 40:6-8

newet God em, hīram nepei au mesi, hīrak kekrehīr mīram kewepwar hīrekes kewet God yīnk kīrak. ¹⁰* Jisas Kraiś kises menmen God hanhan hīrak kīriakem. Hīrak kaa miutīp kerekek kewepwar yīnk kīrak kewet God ek te hīrak kesak menmen mekre han kiau te haiu mīt kerek misesik haiu yaain. Haiu mewenīpi niuk me God werək werək.

Menmen Kraiś kīriakem mesak menmen enum mekre han kiau

¹¹* Hekrit hekrit mīt yapīrwe nīre pris hīr nerp nīriak menmen newepwarem newet God em. Hīr nīriakem marem marem te menmen im ap te mamīsak menmen enum haiu mīt haiu mīriakem taau. ¹²* Te Kraiś hīrak kīriakem miutīp kesak menmen enum maiu. Epei au, hīrak ken kau menep his yaaim me God kentar hīrak Mītīk Iuwe kīre God hīrak naanmīpre menmen. Menmen miutīp Kraiś kīriakem hīram mamu mamīt mamkepai haiu mīt mamīsak menmen enum mekre han kiau tipmain tipmain enum eik. ¹³* Hīrak wen kau ketikerek kemeriyīwek ere wī God kaknep mīt enun nepan kaknīp kaknepi. ¹⁴ Haiu mertei Kraiś keriuwe menmen miutīp hīrak kīriakem wī kerek hīrak kaa kewepwar yīnk kīrak kewet God ek, hīrak kīriak mīt miyapīr kerek God kesak menmen enum mīr, hīr nīre yaain nanu tipmain tipmain enum eik.

¹⁵⁻¹⁶* God Hīmīn Yaaiś hīrak kewetai hīm mīrak metike hīm Kraiś epei ketpim God Hīmīn Yaaiś hīrak kinīn katīp kar ik:

“Me wī maain mamnen hi awet mīt hīm mai im hīr nanwenhi nanisesim. Hi ewisīm mekre han kīr te hīr han ekitetim.”

¹⁷ Nepei au, hīrak katīp hīm ham mar im:

“Hi ap pīke han ekitet menmen enum mau mekre han ke mīt o menmen hīr nīriakem te hi han enuk heriuweri au.” ¹⁸ God epei kesak menmen enum mai te mīt ap te nanwepwar menmen nanwet God em nanteipim au. Hīram epei au mesi meit.

Haiu emises hīm me God te haiu emu emtikerek han kiutīp

¹⁹* Te nai yinan, haiu yaain te mamno mamīkre haau me God hīrekes kewi mentar Jisas kaa kentar nu tentarakīt hemkre mīrak mewen mesak menmen enum maiu. ²⁰* Hīrak kaa te menmen im hīram mīre hīrak kinīn ken kewep yayiwe keremir o kewep laplap me nīmīn hīram meiyepetai haiu mīt mamno nīmīn kerek God kewi. Hīram mar ke hīrak kewep yayiwe ik keriuwe yīnk kīrak te haiu emisesik mentar nīpaa hīrak kaa pīke kekrit kau keit. ²¹ Haiu Mītīk kiau Iuwe Hetpris hīrak kepu naanmīpre menmen meit wit ke God metike haiu mīt kerek mises hīm me God haiu nīkerek nīrak. ²²* Kraiś kīriak menmen im te haiu emnaiwīr menmen enum me memitaipīn mekre han kiau emīt, haiu emises God haiu mamtikerek emu han kiutīp. ²³* Haiu emises menmen werək werək kerek haiu matīp haiu han kitetim. Haiu ap emweikīn sip emwet hīm im emīntar haiu mertei hīm nīpaa God ketpim maain hīrak kakisesim kakriakem. ²⁴ Haiu han ekitet markeik te haiu emri han ke naiu yinan te haiu yapīrwe han etwenīnan haiu mamriakan menmen yaaim. ²⁵* Yi ap einapen yaino eitike ni yinan yererik yewenīpi niuk me God yar ke mīt han nīnapen nīriakem au emīt! Yi eiri han ki eikiyan wīsenum te yi eirerik eiwenīpi niuk me God eiyīntar wī menep te mamnen Kraiś pīke kaknen kakteipim.

Haiu ap emweikīn sip emwet God Nīkan kīrak Jisas

²⁶* Haiu mīt epei mertei hīm me Jisas kaa te kakīsak menmen enum mekre han kiau haiu misesim werək werək te maain haiu emweikīn sip emwet hīm im au emīt! Haiu mamriak enum, menmen ham ap mepu te mīt pīke nanwepwarem hīram mamīsak menmen enum maiu te haiu mamre yaain taau. ²⁷* Haiu emweikīn sip emwet hīm mīrak au emīt! Maain haiu mamnaain God skelim haiu mīt, kakwīrai mamno si kerek God kīman me kakwīr mīt nīrak enun nepan nanīno nanīkrerem si tatīn. ²⁸* Haiu

* 10:10 Hi 9:12, 28 * 10:11 Eks 29:38 * 10:12 Hi 1:3 * 10:13 Sam 110:1 * 10:15-16 Jer 31:33-34; Hi 8:10, 12 * 10:19 Hi 4:16 * 10:20 Mt 27:51; Hi 9:8 * 10:22 Lev 8:30; Esi 36:25; Ef 5:26 * 10:23 Hi 4:14 * 10:25 Hi 3:13 * 10:26 Hi 6:4-8 * 10:27 Ais 26:11 * 10:28 Diu 17:6, 19:15

mertei mītikit wik o wikak tewepyapir mītik kiutip keweikin sip kewet him me Moses, te mīt iuwe ne Isrel nantiwekhis hir ap han teweninek au, hir nankip kaki. ²⁹ *Te yi han ekitet God kakīwaanek mītik kerek keweikin sip kewet menmen Jisas kirīakem kakīwaanek kike keremem a? Auye! Hirak kakīwaanek wisenum kentar hirak kīnaain Nīkan ke God hirak katip menmen hirak kirīakem me wī kerek hirak kaa hemkre mirak mewen hiram menmen weinim. Menmen im God kewetaiyem hiram him haiu mamwenhi mamisesim te hirak kakrekyei haiu mamre yaain. Te God kakīwaanek mītik ik enuk kentar hirak keweikin sip kewet Nīkan ke God. Menmen im hiram mar ke hirak kīnan yipir kewirek hirak keweikin sip kewet God Himin Yaaik kerek hanhan keriuwai haiu mīt kerekyei menmen yaaim. ³⁰ *Hi hatip menmen im hentar haiu mertei God ap kempin me wī hirak katip kar ik: “Menmen enum mīt nīriakem, maain hi ewaniupaan mir eriuwerem.” Hirak wen katip him ham kar ik: “Hi Mītik Iuwe God hi skelim mīt nai me menmen hir nīriakem.” ³¹ God kerek kaku kakit tipmain tipmain enum eik skelim mīt me menmen enum hir nīriakem. Menmen im hirak menmen menipi han yaaik au. Hiram menmen enum menipi hir han enuk nīnaain wisenum.

Yi han tokik eiyises him me God werek werek

³² Yi pīke han ekitet menmen nepei man me wī nīpaa yi yin in yemtau him me Kraiss yi yisesim. Yi yisesim epei au, menmen enum man mamriwaanek te menmen enum im ap te mamin in han ki au. Yi han tokik eiyu eiyit. ³³ *Wī ham mīt netpi enum hir nerekyi enum nerp ninaan me mīt miyapir yapirwe te hir naninwesisi. Wī ham yi yir mīt enun nīriak mīt han yaain menmen enum yi eiyirp eitikeri eikepi hir han tokik nanu. ³⁴ *Yi hanhan eiriuwe mīt yaain mīt enun newisi nekre winak enuk. Yi ap han enuk eiriuwe mīt kerek nen nari menmen mi neiyim nen au. Yi han yaaik yewisi nari menmen mi yapirwe yentar yi epei yertei God nepei kewisi menmen ham yaaim min in menmen mīt neriyaam, hiram mamu mamit tipmain tipmain enum eik. ³⁵ Nīpaa ere in yi han tokik yepu te in ek yi ap einapen menmen enum mamnen mamriwaanek au emit eiyintar yi yertei maain God kakweti mīt miyapir kerek yisesik werek werek kakweti menmen mirak yaaim. ³⁶ *Yi wen han tokik eiyu eiyises him me God te maain yi eiriak menmen God hanhan yi yirīakem, yi eiyit menmen yaaim nīpaa hirak katip kakwet mīt miyapir kerek hir nisesik kakwetirem. ³⁷ *Yi han tokik eiyu eiyintar him me God mau tiwei matip me Kraiss mar im:

“Maain kike hirak kerekek kaknen. Hirak ap kakmerir wī yapirwe au.

³⁸ *Te nai yinan hir han ekiteta nanises him mai hir nantikewa nanu nanit tipmain tipmain enum eik, te mīt kerek nanweikin sip nanweto, hi han enuk ariuwari.”

³⁹ Haiu mīt au, haiu ap ne mīt kerek neweikin sip enwet God te hirak kakriwaanek au. Yi yetikewa haiu ne mīt kerek nises him me God te hirak kakikepai kaktaihis.

11

Markeik te haiu han ekitet menmen werek werek

¹ *Haiu han ekitet menmen God katip hiram mamnen haiu mertei maain hiram mamnen te haiu mameryiwem mamnen. Menmen im haiu ap mirem wen au te haiu mertei hiram mepu mentar God katip hiram mepu. ² Nīpaa mīt maamrer han hir han kitet God werek te hirak han yaaik keriuwari. ³ *Haiu mīt i han ekitet him me God hiram yaaim te haiu mertei God kirīak ti metike nepni keriuwe him mirak weinim. Te menmen haiu mirem God kirīakem keriuwe menmen haiu ap te mamirem taau.

Him me mītikit Ebel, Inok tetike Noa

* 10:29 Eks 24:8; Hi 13:20 * 10:30 Ro 12:19; Diu 32:36; Sam 135:14 * 10:33 1Ko 4:9 * 10:34 Mt 6:20, 19:21, 29
* 10:36 Lu 21:19; Hi 6:12 * 10:37 Hab 2:3-4 * 10:38 Ro 1:17; Ga 3:11 * 11:1 Ro 4:18; 2Ko 5:7 * 11:3 Jen 1:1; Sam 33:6; 2Pi 3:5

⁴ *Mītik niuk mīrak Ebel hīrak kises hīm me God te menmen hīrak kewepwarem kewet God em. God katip menmen mīrak kerek kewetiwekem hīram yaaime te God ketpiwek hīrak mītik yaaik kentar hīrak kisesik werek werek. Nīpaa Ebel hīrak kaa hīrak wen han kitet God werek werek te hīm mīrak mau tiwei me menmen nīpaa hīrak kīriakem hīram meteiknai menmen menip God han yaaik keriuwai.

⁵ *Inok ap kaa kentar hīrak han kitet God werek werek te God ketiwekhis kau ketikerek. Mīt han nīnetniwek nīnetniwek ap nīnapīnek au nentar God epei ketiwekhis keyik ken wit kīrak. Hīm me God mau tiwei matip God ketiwekhis wen au, menmen Inok kīriakem hīram menip God han yaaik keriuwerek. ⁶ Mīt miyapīr kerek ap han kitet God, menmen yapīrwe hīr nanriakem ap te nanīnip God han yaaik kakriuwēri taau. Hīr ap te nanīnip God han yaaik kakriuwēri nanīntar mīt miyapīr kerek hīr hanhan nises God hīr naninīn han ekises God hīrak kepu, maain hīrak kakwet mīt miyapīr kerek hīr hanhan nisesik kakwetīr menmen yaaime.

⁷ *Wī nīpaa God katip Noa me menmen enum hawī yuwerep hīram mamnen, te Noa kīr menmen im wen au. Hīrak han kitet menmen God ketpim hīram mamnen te hīrak kime sip. Maain hīrak kimaam werek hawī yuwerep epei man, hīrak ketike mīte pīrak nīkerek nīrak nen nau nekrem, te hīr ap naa au. Hīrak keteikīn mīt yapīrwe hīr enun kentar hīrak kises hīm God nīpaa ketpiwekem te hīr au. Te hīrak God katip Noa hīrak mītik yaaik kentar hīrak kises hīm mīrak.

Ebrahim kises hīm me God

⁸ *Ebrahim kemtau hīm kerek God ketpiwekem te hīrak han kitet hīm mīrak hīram yaaime. Te hīrak kīnaaiwīr wit kīrak ken wit hak kerek God ketpiwek hīrak kakwetīwekek. God ap keteikniwek tī ik te hīrak kepitari hīrak kakno neiyīn kakit mekam au. ⁹ *Ebrahim kises hīm me God te hīrak ken kau wit kerek God katip hīrak kakwetīwekek. Hīrak kau kekre wīnak sel kīre weisaak kar ke mītik hīrak ap tī kīrak au. Aisak ketike nīkan kīrak Jekop hīrakit tetike Ebrahim tatit menmen God epei ketpiwekit kakwetīwekitem te hīrakit tau wīnak sel tar ke Ebrahim kewik. ¹⁰ Ebrahim kau wīnak sel keremem kentar hīrak kemerīr God kakriyaak kaktiwekhis keyik kakno wit kerek God hīrekes kimaam hīrak kaku kakit kakwetīwek wīnak yaaik.

¹¹ *Sera hīre han kitet hīm me God te hīrak kenipep hīre werek te wepītu. Hīre epei enu we mīte. Hīrak kīriakem kentar hīre han kitet hīrak kakises hīm nīpaa hīrak ketpim me hīrak kakwetīr nepenyerer nei yapīrwe. ¹² *Mītik ik hīrak epei ke mītik ap te kakine nīkerek au, te God kenipek hīrak kine nīkan. Maain nepenyerer nīrak hīr yapīrwe nar ke tenhaan kau wan eik, o hīr mau nepni. Mīt ap te nanwenhisi au.

¹³ *Mīt in hīr yapīrwe hīr naa te hīr han kitet God kakises menmen nīpaa hīrak ketpim. Hīr neit menmen God ketporem au, te hīrak keteiknor menmen hīrak kakriakem mamnen hīr han yaaik neriuwerem nertei hīrak kakisesim. Hīr natip nar ik: “Tī mīt newi hīram tī im ap maiu au. Haiu mau in mar ke mīt nau tī ke mīt han.” ¹⁴ Mīt kerek natip nar ik hīr neteiknai te hīr nanīr tī mīr ham yaaime hīr nanwim nanu nanit. ¹⁵ Hīr ap pīke hanhan nanu wit kerek nīpaa hīr nīnāiwīrek au nentar hīr hanhanek te hīr pīke nen newi. ¹⁶ *Au, hīr hanhan nanīr wit hak yaaik hīr nanīno nanwi. Wit ik ek hīrak wit ke God. God ap yīnk enuk hīr nenewek God kīr kentar hīr han kitetik werek werek. Hīrak epei kerekyor wit hak yaaik te hīr nanīnen nanwi hīrak keteiknai hīrak ap yīnk enuk ke mīt nenewek hīrak God kīr.

¹⁷ *Wī nīpaa God katip Ebrahim kīnīnek, Ebrahim kemtau hīm mīrak hīrak keit nīkan kīrak Aisak kewisik kentar nan mīre kīnaan hīrak kakikīp kakwepwarek kakwet God ek. Hīrak kare kaknep nīkan kīrak kiutip kerek God nīpaa ketpiwek kakwetīwekek.

* 11:4 Jen 4:3-10 * 11:5 Jen 5:24 * 11:7 Jen 6:13-22, 7:1; 1Pi 3:20; Ro 3:22, 4:13 * 11:8 Jen 12:1-5; Ap 7:2-4
 * 11:9 Jen 26:3, 35:12, 17 * 11:11 Jen 18:11-14, 21:2 * 11:12 Ro 4:19; Jen 15:5, 22:17; Diu 10:22 * 11:13 Jen 23:4; 1Kro 29:15; Sam 39:12; 1Pi 2:11 * 11:16 Eks 3:6, 15; Mk 12:26 * 11:17 Jen 11:1-14; Je 2:21-22; Ro 9:7

¹⁸ Nĭpaa God ketpĭwek kar ik: “Aisak kerek kakine nĭkerek te hĭr keriyen nanre nepenyerer ne weiwĭk miutĭp mit, te nepenyerer han ne nĭkerek nit han au. Aisak kerek.” ¹⁹*Te Ebrahim han kitet kaknep nĭkan kĭrak kaki te God tewen kakĭkĭak kerek kaki. Hĭrak kar ke hĭrak pĭke ketĭwekhis kentar God keit sipsip neniuk hĭrak kewisĭk kekrehĭr ke Aisak. Te Aisak ap kaa au. Sipsip kerekek hĭrak kaa.

Hĭm me Aisak, Jekop tetike Josep

²⁰*Aisak han kitet God kakises hĭm nĭpaa hĭrak ketpim te hĭrak katĭp hĭm yaaim men Jekop ketike Iso me menmen yaaim mamnen. ²¹*Karik Jekop menep hĭrak kaki hĭrak katĭp hĭm yaaim men nĭkerek hĭrakĭt wik te Josep me menmen yaaim mamnen kentar hĭrak kises hĭm me God hĭrak han kitet God kakrĭak menmen nĭpaa hĭrak ketpim. Jekop ketpor hĭm yaaim epei au, hĭrak kises paap kĭrak keyĭk kĭre hĭrekes kerp hĭrak kewenĭpi niuk me God. ²²*Josep kises hĭm me God han kitet God kakrĭak menmen nĭpaa hĭrak ketpim, te wĭ menep hĭrak kaki, hĭrak katĭp heiyuwerer nĭrak kar ik: “Maain God kakĭthis nepenyer niau nanĭnaaiwĭr wit ik Isip, hĭr enĭt herwe yĭnk kai enwisĭk ekĭkre hei me wit kerek hĭr nanwiyen.”

Hĭm me menmen Moses kĭrĭakem

²³*Moses miye haai nĭrak hĭr han kitet God kakĭkepi te miye winaak epei au, hĭr nĭrek hĭrak nĭkan kĭr yaaik au wetpen enuk keit. Hĭr hĭras ap nakĭp nar ke nĭpaa mĭtĭk iuwe Fero katĭp hĭr enĭnep nĭkerek hĭrakĭt tĭrek au. Hĭr nĭsawĭnek ere wenke wikak.

²⁴*Moses han kitet God kakĭkepi kakri mĭt miyapĭr nĭrak ne Isrel nanĭnaaiwĭr Isip te maain hĭrak kĭre mĭtĭk iuwe hĭrak kĭnapen mĭt hĭr ap enĭnewek hĭrak mĭtĭk iuwe ke Isip hĭrak nĭkan ke Fero nĭki pĭrak kerek nĭpaa ere in naanmĭprewek au. ²⁵Hĭrak hanhan kaku kaktike mĭt ne Isrel God nĭpaa kehĭmĭteni hĭr mĭt nĭrak, me wĭ mĭt ne Isip newaanki nerekyor enum. Hĭrak kĭnapen keweikĭn sip kewet God te hĭrak han yaaik kaku kakre mĭtĭk iuwe ke Isip. Menmen im enum mĭt miyapĭr nisesim hĭram ap te mamrekyor hĭr han yaaik nanu me wĭ yapĭrwe taau. Me wĭ mei kike keremem. ²⁶*Hĭrak han kitet maain Kraiskaknen kakwet mĭt nĭrak menmen, te hĭrak kertei hĭrak kaku kaktike mĭt ne Isrel, mĭt ne Isip netpĭwek enum. Hĭrak han kitet menmen im hĭram minĭn menmen iuwe hĭrak ketĭwem kentar hĭrak iuwe nĭkan hak ke Fero. Hĭrak han kitet maain Kraiskaknen kakwetĭwek menmen yaaim minĭn menmen meit Isip.

²⁷*Moses han kitet God kakĭnĭn Fero te hĭrak kĭnaaiwĭr Isip, hĭrak ap kĭnaain mĭtĭk iuwe Fero kerek hĭrak han enuk keriuwerek au. Hĭrak ap pĭke keweikĭn ken kau Isip au kentar hĭrak kertei God, kerek haiu mĭt ap mĭrek au, hĭrak kau ketikerek kekepi.

²⁸*Moses han kitet God ap kaknep nĭkerek hĭrakĭt te mĭt kerek newis hemkre mau weipĭr ke wĭnak te hĭrak kĭrĭak menmen me pasova kinĭn. Hĭrak katĭp mĭt miyapĭr ne Isrel hĭr enwis hemkre emu weipĭr te Ensel ke God kerek kaknep mĭt, hĭrak kaknep nĭkerek hĭrakĭt tĭr iuwe et.

Mĭt miyapĭr yapĭrwe ne Isrel nises God werek werek

²⁹*Mĭt yapĭrwe ne Isrel nises hĭm me God te hĭr nerekir wan niuk mĭrak Wan Ninĭk, hĭrak kewep pĭnak pĭnak te hĭr nitet ke nĭmĭn nen pĭnak ein nĭre mĭt nitet yayiwe tĭpar ap mei mĭwaairi au. Maain mĭt ne Isip hĭr nare nanises mĭt miyapĭr ne Isrel nanĭnĭp te tĭpar pĭke kewen kan kanĭp kenepi.

³⁰*Mĭt miyapĭr ne Isrel han kitet God kakĭkepi hĭr nanĭnep mĭt miyapĭr ne wit Jeriko te hĭr nen neweikĭn wit kĭr me wĭ hispĭnak wik. Epei au, God kekepi te nĭwa kerek kĭsawĭn wit Jeriko keweiknĭwek kewen te hĭr nen nĭmĭn ein nenep mĭt nanĭp nenepi. ³¹*Mĭte Rehap nĭpaa hĭre mĭte enu wari mĭt his wenenĭnem, hĭre han kitet

* 11:19 Ro 4:17 * 11:20 Jen 27:27-29, 39-40 * 11:21 Jen 48:15-16 * 11:22 Jen 50:24-25; Eks 13:19 * 11:23 Eks 1:22, 2:2 * 11:24 Eks 2:10-12 * 11:26 Hi 10:34-35 * 11:27 Eks 12:51, 14:13-14; Ro 1:20; 1Ti 1:17; Hi 11:1 * 11:28 Eks 12:21-30 * 11:29 Eks 14:21-31 * 11:30 Jos 6:12-21 * 11:31 Jos 2:1-21, 6:21-25; Je 2:25

God kakikaap mit ne Isrel kakinin mit kerek ap nises God nau wit Jeriko wit kire, te hire wikaap mitikit te Isrel kerek hirakit tan tisawin temiyenwonaan tir wit. Te maain mit ne Isrel nen nenep mit ein kerek ap nises God, hir ap naaup au. Hire wau weit. ³² Hi ap etpi him ham au. Hi etpi him me Gidion, Berek, Samson, Jepta, Devit, Samyuel hirakit tetike mit profet yapirwe te him mai mamnen nokim enum nokim. ³³ *Mit in nentar hir nises him me God hir netike mit nerer wit wit nenepan te hir ninini nanip nenepi. Hir niritak menmen yaaim te hir neit menmen nipaa God ketpim. Hir nemesis him me pusi ke yaank laion hirak iuwe kar ke sak te hiram ap manip au. ³⁴ *Mit en hir ninin si iuwe me mit enun nanip neriuwerem te hiram maa. Hir mit han nan menep naninip te hir niritr te hir nanip taau. Hir mit iuwe au hir nire mit weinin te God kekepi hir nire mit iuwe manpenun. Mit nerer wit wit nan netikeri nenepan te hir nenep mit en hir pike niritr. ³⁵ *Miyapir han pike neithis mit nir netike nikerek nipaa naa hir pike nekrit nau. Mit han nekre winak enuk ninapen neweikin sip newet God te mit hir nesiupani taau. Hir mit han nisesik te mit han nanip nerekyor enum enum hir naa, hir newis mit nanip te maain God kakikian hir nanikrit nantikerek nanu nanit. ³⁶ *Mit enun hir nitetnaan mit han yaain hir niwaai nipin nanip, mit han hir nesenkekhis hit mir newisi nekre winak enuk. ³⁷ *Mit han enun hir newir nan nanip, hir neit so neiyim nerenirir yinan yinan, hir neit hine me his neiyim nenep mit han neriuwerem hir naa. Hir mit miyapir han yaain namir yink me sipsip o meme neiyim nen in nen ein, hir ap netenen nan au, mit newaanki nerekyor enum hir nepu enum. ³⁸ Hir mit miyapir nen ein nen ein nitet yaank weinik, miniu (o neiyip) weinim, hir niritr nen nau nintik miniu (o neiyip) nekre han o nekre hei iuwe me ti. Hir mit yaain te mit han nau ti hir ap yaain te hir nanu nanikeri nimen au.

³⁹ Mit miyapir in hir nises him me God te God katip hir yaain niuk mir iuwe. Te mit in ap neit menmen God nipaa ketpim kakwetai haiu mit em wen au. ⁴⁰ God kewetirem wen au kentar hirak keraimani menmen hak kinin menmen nipaa hir nisesim. Hirak han kitet kakrekyei mamtikeri haiu mit yaain mentar menmen Krai kiriakem.

12

Haiu emises him me God emriak menmen nipaa Jisas kiriakem

¹ *Mit in kerek hi nepei hetpiyem hir nipaa nises him me God werek werek hir yapirwe nerp wit ke God nirai nire mit nerp nir nikerek hir nesiuken neit skul. Te haiu mit emweikin sip emwet menmen yapirwe mamraiwaank o menmen enum kerek haiu hanhan emisesim emriakem te hiram emit. Haiu emnawirem mar ke mitik kesiuknen kewenwo laplap hirak kenepim kewirem te hirak kesiuken waswas. Haiu emnawirem emit te haiu emises menmen werek werek God kehimitenai haiu emisesim. ² *Haiu han ekitet Jisas kerek hirak kinin mit han hirak kire Mitik Iuwe kises God werek werek te hirak kekepai haiu mamisesik werek werek. Hirak kerekek han kitet hirak yink enuk kaa kentar nu tentarakit hiram menmen weinim kentar hirak kertei maain hirak kakinin menmen enum kakikepai kakriuwe menmen hirak kiriakem hirak yaaik kaku. Nepei au, hirak ken kau menep his yaaim me God kire Mitik Iuwe ketikerek naanmipre menmen yapirwe.

God kewis menmen enum mamnen mamraiwaank te haiu mamisesik werek werek

³ Yi han ekitet menmen enum mit enun nerekyiwekem te hirak kau han tokik kises menmen God kehimitenawek kakisesim. Te yi ap han enuk waswas yeriuwe menmen enum miwep te yi yeweikin sip yewet menmen yaaim me God. ⁴ Wi Seten kakri han ki o mit nanrekyi enum te yi eiweikin sip eiwet Krai, yi ap eiritak menmen iuwe wen au te yi yainin menmen enum ere hemkre mi mamwen te yi yayi yayir ke Krai kiriakem.

* 11:33 Dan 6:22 * 11:34 Dan 3:23-27 * 11:35 1Kin 17:17-24; 2Kin 4:18-37 * 11:36 1Kin 22:24-27; Jer 20:2, 37:15, 38:6 * 11:37 2Kro 24:21 * 12:1 Ro 7:21; 1Ko 9:24-25; Hi 10:36 * 12:2 Hi 1:3

⁵*Yi han kaa menmen God ketpiyem mamkepi yi eiyu han yaaik a? Nĭpaa hĭm me God mĭt newisĭm mau tĭwei matĭp yi yar ke nĭkerek nĭrak mar im:

“Nĭkerek nai, wĭ kerek God kesiuwe menmen miwep kar ke haai kenep nĭkan kĭrak, yi ap han kitet menmen enum hĭremes man miwep au. Yi ap han enuk yeriwerem han kitet God kĭneini au, wĭ kerek hĭrak kesiuwe menmen enum mamnen mamiwep. ⁶*Yi ap han ekitet eiyĭrik eiyĭntar mĭt miyapĭr kerek God hĭrak hanhan keriuweri hĭrak kewis menmen manĭp kakĭkepi hĭr enises menmen yaaam. Mĭt miyapĭr kerek hĭrak katĭp kar ik: ‘Yi nĭkerek nai,’ hĭrak kewis menmen mamnĭp mamkepi hĭr nanises menmen yaaam.” ⁷*Te yi han tokik eiyu eiriuwe menmen enum mamnen mamiwep. Yi han ekitet menmen im hĭram mĭre menmen haai hĭrak kĭrĭak nĭkerek nĭrak em, te hĭr enises hĭm mĭrak werek werek. Menmen im enum mamiwep, hĭram meteikni God hĭrak han kitet yi nĭkerek nĭrak hĭrak kakĭkepi yi yaaam. Nĭpaa yi yertei mĭtik hak ap kenep nĭkan kĭrak o au a? Taau. Mĭt yapĭrwe nenep nĭkerek nĭr. ⁸Haai ki God hĭrak ap te kakrekyi menmen mi enum, menmen im hĭram meteikni yi ap nĭkerek yaaam au. Yi yĭre nĭkerek ne weiwĭk ham. ⁹Nĭpaa haiu yapĭrwe haairer naiu hĭr nerekyei menmen enum maiu te haiu mĭneini han kitet hĭr iuwe. Te God hĭrak kinĭn haairer naiu, hĭrak Haai ke hĭmĭn kaiu te haiu emisesik emwisĭk hĭrak kerekyei menmen enum maiu te haiu mamtikerek mamu mamĭt. ¹⁰Haairer naiu hĭr nises han kĭr nerekyei menmen enum maiu me wĭ ham haiu wen kike. God hĭrak au. Hĭrak kerekyei menmen maiu enum kekepai te haiu yaaam mamĭr ke hĭrak. ¹¹*Wĭ God o mĭt nerekyai menmen maiu enum, haiu han kitet hĭram menmen enum te hĭram ap menipai han yaaik meriuwerem au. Maain haiu mĭt kerek God kerekyei menmen mar im, hĭram menipai haiu mamre mĭt yaaam mamrĭak menmen yaaam haiu mamu werek werek.

Haiu naanempre hĭras te haiu ap emweikĭn sip emwet God

¹²*Yi mĭt han yi yĭnapen yises hĭm me Jisas Krai yar ke mĭt kerek nen yanĭmĭn hĭr his hĭt maa. Yi ap eiyu han tewenĭn hĭras me menmen epei man miwep au emĭt! Yi pĭke hanhan eiyises hĭm me Jisas werek werek. ¹³*Yi eiyises God werek werek hĭram mamĭr ke mĭt nĭpaa hĭt par mewers, hĭr nitet yayiwe yaaik kĭpĭrak te hĭt mĭr mamre yaaam. Mĭt han narik kerek neweikĭn sip nanwet Krai hĭr nĭri yi pĭke yises God werek werek te hĭr pĭke hanhan nanisesik werek werek.

¹⁴*Yi mĭt miyapĭr yetike mĭt miyapĭr han yapĭrwe yi eikiyan eiyu. Yi eiyises menmen yaaam God hanhan yi eiyisesim eiyĭntar yi ap eiyises menmen yaaam im te yi ap yayu yaitike Mĭtik luwe God au. ¹⁵*Yi naanmamre hĭras werek werek. Hĭram ap yaaam te yi ap yayĭt menmen yaaam yapĭrwe God kakrekyiyem kakwetiyem au. Mĭtik hak hĭrak kar ik hĭrak kĭre hepnek ke tĭ enum mewo mĭsawĭn mekre nĭmĭn ke yenkis te maain mĭt nerp nentĭram nĭk mĭram meketet mau hĭt mĭr. Mĭtik kar ik hĭrak kakrĭak menmen enum kakri han ke mĭt miyapĭr yapĭrwe kakriwaank kakriuwerem. ¹⁶*Yi naanmamre hĭras te yi mĭt o miyapĭr han ap te eiriyanhis eiwenĭnem, o han kitet menmen me God hĭram menmen weinĭm mar ke nĭpaa mĭtik Iso kĭrĭakem. Hĭrak han kitet hĭm God katĭp maam kĭrak Ebrahim hĭram menmen weinĭm. Te hĭrak kewis nĭkik kĭrak kakĭt menmen mĭrak yaaam maain haai kakwetĭwekem metike hĭm yaaam God ketpim me menmen mamnen. Hĭrak kewisĭk kakĭt menmen im kentar hĭrak nĭnpĭmaak nĭkik kĭrak kewetĭwek menmen mei kike hĭrak kaam. ¹⁷*Yi yertei maain hĭrak hanhan pĭke kakĭt menmen mĭrak te God kenip Jepok kekrehĭr kĭrak hĭrak kepĭrek ketpĭwek kar ik: “Ti taau.” Iso kĭkĭt kitĭwekhi yapĭrwe te God kenipek ap te keweikĭn han mewek au.

Haiu meit hĭm yaaam me God haiu mamno wit Saion

* 12:5 Pro 3:11-12 * 12:6 Rev 3:19 * 12:7 Diu 8:5; 2Sml 7:14 * 12:11 Je 3:17-18 * 12:12 Ais 35:3 * 12:13 Pro 4:26 * 12:14 Sam 34:14; Ro 12:18 * 12:15 Ap 8:23 * 12:16 Jen 25:33-34 * 12:17 Jen 27:30-40

¹⁸* Nîpaa wî yi yinîn yises hîm me God yi ap yîr menmen yemtewem yar ke mît nîpaa ne Isrel nîrem nemtewem. Hîr nan mîniû (o neiyîp) niuk mîrak Sainai, hîram si iuwe merhîhe mau paan mîrak, hîr nîr napî toto enum mîwapîn wit mar ke wîtaan toto, yuwerep man, ¹⁹* hîr nemtau mîtik hak keit mîniû (o neiyîp) ketenwo taur. Epei au, hîr nemtau Mîtik Iuwe keit ein katîp hîm iuwe enum. Mît miyapîr ne Isrel hîr nemtau hîm enum me Mîtik Iuwe eik katîp keit mîniû (o neiyîp), hîr nepîrpîr nitehi Moses natîp nar ik: “Haiu mînapen mamtau hîm menmen meiyam im au emî!” ²⁰* Hîr nînapen nemtau hîm meiyam God ketporem nentar hîrak katîp kar ik: “Keimîn mîtik o mîte, nîkerek o samiyak hîr nanînen nanîrp nanitet mîniû (o neiyîp), mît han nanît nan nanwîrem neiyîm nanînep mîtik kaki o samiyak mami.” ²¹* Mît en nîr menmen im te hîr nînaain nepîrpîr. Moses hîrekes katîp kar ik: “Hi hepîrpîr wîsenum hentar hi hînaain.”

²²* Te yi mît kerek yi yises hîm me God in, yi ap yan mîniû (o neiyîp) mar im au. Yi hîmîn ki epei kan mîniû niuk mîrak Saion kerek wit iuwe ke God kewi. God hîrak kaku kakît tipmain tipmain enum eik. Yi hîmîn ki epei kan wit Jerusalem, hîrak keit wit ke God kerek mît ensel yapîrwe hîr han yaaik nererik nau en. ²³* Yi hîmîn ki epei kan ketike nîkerek yapîrwe ne God kerek nanît menmen yaaim mîrak yi yererik han yaaik yepu. God kewis niuk mi metike niuk mîr mau tîwei mîrak hîrak kertei yi neimîn yi mît miyapîr nîrak. Yi hîmîn ki epei kan kîr God kerek hîrak naanmîpre mît yapîrwe, hîrak maain skelim haiu mît metike mît kerek nîpaa God katîp hîr mît yaain hîr netikerek nau wit kîrak. ²⁴* Yi hîmîn ki epei kan kau ketike Jisas kerek kerp nîmîn ke God ketike haiu mît, hîrak ketpai hîm ham yaaim haiu mewenhi mamisesim hîrak kekepai haiu metike God haiu mau han kiutîp. Hîrak nîpaa kaa hemkre mîrak mewen. Menmen im hîram meteiknai menmen nîpaa mîtik pris kîriakem. Hîrak keit menmen mîre mapîk kemtît mekre hemkre me bulmakau o meme kîwaaiyem mentar yînk ke mît ein te God katîp hîr yînk kîr yaaik. Mar im hemkre me Jisas mesak menmen enum mekre han kaiu te hîrak kîre yaaik. Hemkre mîrak ap mar ke hemkre me Ebel nîpaa hîrak kaa au. Hîram yaaim minîn em. God kîr hemkre me Ebel hîram menipek han enuk kîriak mîtik Ken menmen enum. Hemkre me Jisas au. God kîrem te hîram menipek hîrak hanhan keriuwai haiu mît, hîrak kesak menmen enum mekre han kaiu.

Haiu naanempre hîras te haiu emises God werék werék

²⁵* Yi naanempre hîras te yi ap eiweikîn sip eiwet hîm Kraîs ketpiyem au emî! Nîpaa God kerp mîniû (o neiyîp) Sainai katîp mît miyapîr hîm mîrak. Mît han en neweikîn sip newetiwekem hîr ap te nîrîr natînpîn ne menmen enum God kerekyorem au. Haiu mamnopîn mamkeipîn menmen enum mamwep mamîrkeik te haiu emweikîn sip emwet hîm me hîrak mîtik kerek kekiuwe wit ke God ketpai menmen? Taau. ²⁶* Nîpaa God keit mîniû (o neiyîp) Sainai hîrak katîp keriuwe hîm mîrak tî kîtanîk te in ek hîrak katîp hîm iuwe kar ik: “Hi tewen pîke etanîk tî eteipim. Tî weinîk kerekek au. Hi tewen etanîk tî ketike nepni hîram mamîwaank.” ²⁷ Hîm im hîram matîp “meteipim,” te hîram meteiknai menmen im: Nîpaa God kîriak tî te maain hîrak kaktanîk menmen im te hîram yapîrwe hîrak kakîwaankem mamît. Menmen ap me tî ap mamtanîk, God kakîwaankem au. Hîram mamu mamît.

²⁸ Haiu han yaaik emu emîntar menmen im God kakwetaiyem kakît wit kerek hîrak naanmîpre menmen yapîrwe, wit kerek mîtik hak ap te kaktanîkem au. Te haiu mamwenîpi God niuk mîrak Iuwe mamîrak menmen yaaim hîrak hanhan haiu mîriakem. ²⁹* Haiu emîrak menmen mar im mamîntar God kaiu hîrak kîre si tatîm menmen te God kakîwaank menmen yapîrwe kerek hîrak ap han yaaik keriuwerem au.

* 12:18 Eks 19:16-20; Diu 4:11-12 * 12:19 Eks 20:18-21; Diu 5:22-27 * 12:20 Eks 19:12-13 * 12:21 Diu 9:19

* 12:22 Ga 4:26; Rev 5:11 * 12:23 Lu 10:20 * 12:24 Hi 8:6, 10:22; 1Pi 1:2; Jen 4:10 * 12:25 Hi 2:1-3, 10:28-29

* 12:26 Eks 19:18; Sam 68:8; Hag 2:6 * 12:29 Diu 4:24, 9:3; Ais 33:14

13

*Haiu han tewen*in nau yinan

¹*Te yi wen han tewenⁱⁿ ni yinan ne Krais. ²*Yi han ekitet eikaap mit han ne wit hak nan eiyintar n^{ipaa} mit han n^{ri}akem marim. H^{ir} nep^{tari} mit^{ik}it et h^{ir} nekepik^{it} h^{irak}it mit^{ik}it et h^{ir} nekepik^{it} h^{irak}it mit^{ik}it ensel te wit ke God, te yi yep^{tari} h^{ir} nan^{inen} nanu w^{inak} ki. ³*Yi han etwenⁱⁿ eikaap mit miyap^{ir} kerek nau nekre w^{inak} enuk ke gavman nar ke yi yekreh^{ir} k^{ir}. Yi han etwenⁱⁿ eikaap mit miyap^{ir} h^{ir} mit han enun newaanki nar ke yi yekreh^{ir} k^{ir}. ⁴*Yi han ekitet menmen me yi yay^{itan} h^{iram} menmen yaaim. Yi mit miyap^{ir} ap eiri mit miyap^{ir} han his eiwen^{inem} au emit eiy^{intar} God skelim mit miyap^{ir} kerek n^{ri}ak enum mar im.

⁵*Yi ap hemkre mamnepam eiriuwe pewek mei yi eit^{wem} yap^{ir}we au emit! Yi han yaaik eiyu eiriwe menmen yi yeten^{inem} eiy^{intar} h^{im} me God mau t^{wei} mat^{ip} mar im: “Hi God ap h^{inaip}isi au, hi ap eweikⁱⁿ sip ewetiyem au. Hi ekepi naanmamri me menmen.” ⁶*God kat^{ip} menmen im haiu mertei h^{irak} kau ketikewai, te haiu yap^{ir}we niut^{ip} niut^{ip} mat^{ip} mar im: “Mit^{ik} luwe God kekepa te hi ap anapen menmen enum mit h^{ir} nanrekyewem au.”

*Haiu emises menmen mam*ir ke n^{ipaa} mit nau iuwe n^{ri}akem

⁷*Yi han ekitet mit n^{ipaa} h^{ir} ninⁱⁿ naanm^{ipri} netpi h^{im} yaaim me God. Yi han ekitet menmen h^{ir} n^{ri}akem markeik te h^{ir} nises h^{im} me God h^{ir} naa te yi yayises menmen mam^{ir} ke h^{ir} n^{ri}akem. ⁸Yi yises h^{im} me Krais n^{ipaa} yi yemtewem yentar Jisas Krais h^{irak} n^{ipaa} ere in ere maain h^{irak} ap te kakweikⁱⁿ kakre menmen ham. H^{irak} kaku kak^{it} h^{irak} ap te kak^{it}pai h^{im} ham au. H^{iram} mamu mam^{it}. ⁹*Yi ap eiwis mit han nanri han ki eiriuwe h^{im} ham h^{im} ham m^{ir} kerek n^{ipaa} yi ap yemtewem te yi eiweikⁱⁿ sip eiwet h^{im} yaaim me God au emit! Menmen yaaim God kerekyiyem h^{iram} mamkepapai han kaiu te haiu emisesik werewek. H^{im} ham mit netpiyem neriuwes^{is} menmen te yi ap eiy^{im} emit, h^{iram} menmen wein^{im}. H^{iram} ap mamkaap mit miyap^{ir} kerek nisesim te h^{ir} nanises God werewek au.

*Menmen yaaim yi eir*akem te God han yaaik kakriuwere

¹⁰Mit kerek nises h^{im} me Moses h^{ir} nenep samiyak newis^{im} mentar k^{ina}an me nan mit nenewek alta. Maain h^{ir} naam menmen im te h^{iram} mamkepi h^{ir} nanu werewek. Jisas Krais kewepwar h^{irekes} h^{irak} kaa kewet God y^{ink} k^{irak} te h^{irak} kekepapai haiu mit miyap^{ir} kerek mises h^{im} m^{irak}. Te mit in kerek wen nises h^{im} me Moses, h^{ir} ap yaain te h^{irak} kak^{ikepi} taau. ¹¹*H^{ir} ap yaain te h^{irak} kak^{ikepi} kentar h^{irak} ap k^{ire} samiyak mit newepwarem newet God em te maain h^{ir} nan^{im} au. H^{irak} k^{ire} menmen mit^{ik} iuwe hetpris keit hemkre me samiyak ham h^{ir} mit pris han epei nam^{ip} h^{irak} keiy^{im} ken kekre haau h^{ir} nehimit^{anem} me God te h^{irak} kewis^{im} mau k^{ina}an te h^{iram} mamwapⁱⁿ menmen enum mit n^{ri}akem. Nepei au, h^{irak} keit samiyak y^{ink} kewet h^{ir} mit pris han em h^{ir} neiy^{im} nan^{ino} nan^{isiyem} nan^{it} pⁱⁿ eik. Menmen Jisas k^{ir}akem h^{iram} marim. ¹²*H^{irak} kaa keit pⁱⁿ eik mit ne Isrel ap newis hemkre m^{irak} mewen te mam^{isak} menmen enum me haiu mit yap^{ir}we m^{ir}akem te haiu mamre yaain. H^{irak} kaa keit pⁱⁿ eik kentar h^{irak} kekreh^{ir} ke samiyak h^{irak} kewepwar h^{irekes} kewet God y^{ink} k^{irak}. ¹³*Haiu emweikⁱⁿ sip emwet mit kerek nises h^{im} me Moses haiu emises h^{im} me Krais mentar mit kerek nises h^{im} m^{irak} neweikⁱⁿ sip newet Krais h^{ir} nep^{irek} ken h^{ir} nak^{ip} kaa. Mit nanrekyei enum mar ke n^{ipaa} h^{ir} n^{ri}ak Krais em nan^{intar} haiu misesik te haiu han ekitet h^{iram} menmen wein^{im}. ¹⁴*Haiu emweikⁱⁿ sip emwet

* 13:1 Jo 13:34 * 13:2 Ro 12:13; 1Pi 4:9; Jen 18:1-8, 19:1-3 * 13:3 Mt 25:36; Hi 10:34 * 13:4 Ga 5:19, 21; Ef 5:5 * 13:5 1Ti 6:8; Diu 31:6, 8; Jos 1:5 * 13:6 Sam 118:6 * 13:7 1Ko 4:16; Hi 6:12 * 13:9 Ef 4:14; Ro 14:17 * 13:11 Lev 16:27 * 13:12 Mt 21:39; Jo 19:17 * 13:13 Hi 11:26, 12:2; Mt 7:13-14 * 13:14 Hi 11:10, 16, 12:22

menmen mīt kerek nises hīm me Moses hīr nīrīakem. Haiu emnaiwīrem emīntar haiu mīt ap wit kiutīpen kaku kakīt te haiu mamu mameitai tipmain tipmain enum eik au. Haiu mamerīr wit yaaik kaiu maain God kakimaak haiu mamwik. ¹⁵ *Te haiu hekrit hekrit han yaaik emu emwenīpi niuk me God emīntar menmen Krai kīrīakem, menmen im haiu mīrīakem meriuwe hīm maiu haiu mewepypār niuk mīrak matīp mīt han em, hīram mīre samiyak yaaim haiu mewepwarem mewet God em. ¹⁶ *Hekrit hekrit yi han ekitet skelim menmen mi yaaim eikaapan eiriuwerem. Menmen im yi yīrīakem hīram yaaim mīre samiyak mīt newepwarem newet God em, hīram menipek han yaaik keriuweri.

¹⁷ *Yi eiyīmtau hīm me mīt ni naanmīpri yi eiyisesim. Hīr naanmīpri nankepi nar ke mīt kerek maain God kakīri kakitorhi me hīr naanmīpri hīmīn ki werek werek, o au en, te hīr nenmak hīr ap naanmīpri. Yi eiyises hīm mīr te hīr han yaaik nanrīak menmen, o au en, yi eiweikīn sip eiwetīr, hīr han enuk nanrīak menmen mīr hīr ap te nankepi yi mīt eiyises Krai werek werek au.

Yi eiyitehi God kakīkepai haiu mīt

¹⁸ *Yi wen eiyitehi God ekīkepai emīntar haiu mertei mekre han kaiu haiu ap yīnk enuk meriuwe menmen haiu mīrīakem. Hekrit hekrit haiu mare mamrīak menmen yaaim keremem. ¹⁹ Hi hitehi yi mīt hīm iuwe te yi eiyitehi God ekīkepa te hi pīke anen eri waswas.

²⁰ *God kerek hīrak kenipai haiu mīt mekiyan mau meit, hīrak kīkīak Jisas pīke kekrit kau, hīrak kehīmītanek hīrak Mītīk Iuwe naanmīprai haiu mīt kar ke mītīk naanmīre sipsip. God kehīmītanek hīrak Mītīk Iuwe naanmīprai kentar nīpaa hīrak kaa hemkre mīrak mewen. Hemkre mīrak mewen menop hīm me God yaaim kerek nīpaa hīrak katīp haiu mamwenhi mamisesim. Hīm im mamu mamīt mamīrek tipmain tipmain enum eik. Hīrak ap te kakweikīn han kīrak au. God hīrak yaaik kīrīak menmen mar im te hīrak werek kakīkepi. ²¹ Hi hanhan God kakweti menmen yaaim kakīkepi te yi eiyises menmen hīrak hanhan yi eiyisesim. Hi hanhan menmen im mentar menmen Jisas Krai kīrīakem te God kakrīak menmen, hīrak hanhan kakīrīakem mamīkre han kaiu. Haiu hanhan Krai kakīt niuk iuwe te mīt nanwenīpi niuk mīrak tipmain tipmain enum eik.

Mītīk katīp hīm ham yinam

²² Hi hitihi hīm iuwe te yi eiyīmtau hīm mai kike im hi nepei hewisīm hīram mamkepi yi einakīn tokim eiyu. Hi ap ewis tīwei nokik au. Tīwei ik hīrak yinak. ²³ Hi hanhan yi yertei kaiu yinak yaaik Timoti, mīt enun nesiupanek hīrak kīnaaiwīr wīnak kīr enuk ke gavman ken witeik. Hīrak kaknen wit kai ik waswas te wī hi anen ari hi atīwekhis hawīr waunen wauri.

²⁴ Yi eitīp mīt ni ein hīr naanmīpri hīr netike mīt miyapīr yapīrwe nises hīm me God en, yi eiyītpor hīr yaain. Mīt ni yinan in ne Itali kerek nises hīm me God netpi, yi yaain.

²⁵ Hi hanhan God kakrekyi menmen yaaim.

Mepīr keremem

* 13:15 2Kro 29:31; Sam 50:14, 23; Hos 14:2 * 13:16 Fl 4:18 * 13:17 Esi 3:17; 1Te 5:12 * 13:18 Ap 24:16; 2Ko 1:12 * 13:20 Sek 9:11; Ais 55:3; Jer 32:40; Esi 37:26; 1Pi 2:25

Tⁱwei Jems Kewisik
Menmen me tⁱwei ik

Jems katip mit gude 1:1

Neimⁱn ap nertei menmen me God, eh^r nanitⁱwekhiyem 1:2-8

Hⁱm me mit netenen menmen yap^rwe, enetike mit han menmen auri 1:9-11

Hⁱm me menmen mamri han kiau emamitaipⁱn haiu maminⁱnem 1:12-18

Hⁱm haiu memtewem haiu emisesim 1:19-27

Haiu han ekitet mit yap^rwe h^r nⁱpⁱran 2:1-13

Hⁱm me mit ap n^ri^rak menmen yaaim, eh^r ap nises God werek werek 2:14-26

Haiu mit naanempre menmen haiu metpim 3:1-18

Hⁱm me mit ne weiwⁱk me God enetike menmen enum me tⁱ 4:1-5:6

Jems katip mit hⁱm mⁱkaru 5:7-20

¹ *Hi Jems hi h^ri^rak menmen me God ketike Mitⁱk Iuwe Jisas Kraiss, hi wok mitⁱk k^rakⁱt. Hi hesiuwe tⁱwei ik ken yi mit ne weiwⁱk me Isrel yises God yi yewep yerer wit wit.

Menmen mari han kiau mekepai haiu emises God werek werek

² *Nai yinan, me wⁱ menmen enum me tⁱ mamnen mamri han ki, yi ap han enuk au.

³ *Yi han yaaik eiyu eiyⁱntar yi yertei menmen yi yisesim mamkepi yi eiyinⁱn menmen enum im me tⁱ te yi han tokik eiyu yi eiyises God werek werek. ⁴ Yi han tokik eiyu keriyen au. Yi eiwis menmen im mekre han ki mamkepi te yi eiyu werek eiy^r ke mit iuwe yi eiyises menmen yap^rwe me God werek werek.

Mit ap nertei menmen werek werek h^r enitehi God kakⁱkepi

⁵ *Neimⁱn ne yi mit yi ap yertei werek werek mekam yaaim, mekam enum, yi eiyitehi God kakⁱkepi kakⁱnterim te h^rak kakⁱkepi yi eiy^rteiyem werek werek. Yi eiyitehi God kakⁱkepi eiyⁱntar menmen im. God kepwetai haiu mit menmen m^rak yap^rwe weinⁱm h^rak ap kenai kakⁱntar haiu emitⁱwekhi kakⁱkepai au. H^rak han yaaik. ⁶ *Mit nitehi God me menmen, h^r han ekitet God kakⁱkepi kakrekyorem. H^r han ekitet God kakⁱkepi au, h^r nⁱre wan s^r nⁱme metⁱtⁱwem mekrit mewen heriyai heriyai, h^r ap nertei God kakⁱkepi me menmen o au. ⁷ Mit narik h^r ap han ekitet h^rak God kakⁱkepi kakrekyor menmen au ⁸ kakⁱntar h^r han kitet menmen miutⁱp miutⁱp werek werek wen au.

Hⁱm me mit netenen menmen, mit au nau weinⁱn

⁹ *Neimⁱn ne naiu yinan netenen menmen au, h^r han yaaik enu enⁱntar God kakⁱkepi kaktorhis nanⁱno wit k^rak. ¹⁰ *Neimⁱn ne naiu yinan netenen menmen yap^rwe, maain h^rak God kewis menmen enum mewaankem, h^r han yaaik enu enⁱntar menmen m^r iuwe au. H^r han yaaik enⁱntar God kakⁱkepi kaktorhis h^r keriyen nanⁱno wit k^rak. Maain h^r nanⁱnaaiw^r menmen m^r h^r nani nan^r ke timen mamu wⁱ mei kike h^ram mami. ¹¹ Timen mewep, mesiupan, wepni kan tⁱpar men h^ram meweimei maa meket. Mar im me wⁱ mit netenen menmen yap^rwe n^ri^rak menmen nisesim, h^r nⁱre timen h^r nani. Te haiu ap han ekitet menmen haiu metenenim mamkepai haiu mamu werek. Au, God kerekek.

Yi naanempre h^ras me menmen enum mamri han ki

¹² *Neimⁱn h^r nanu han tokik ke menmen enum mamnen mamⁱwaanki, h^r han yaaik enⁱntar h^r naninⁱn menmen enum te God kakrekyor han k^r k^rire h^rirekes nantikerek nanu. Nⁱpaa God katip neimⁱn han tewenⁱna, h^r nantikewa nanu tipmain tipmain enum eik. ¹³ Me wⁱ ham menmen mamri han ke mitⁱk te h^rak k^ri^rak enum, h^rak

* 1:1 Ga 1:19; Ap 15:23; 1Pi 1:1 * 1:2 Ro 5:3-5 * 1:3 1Pi 1:7 * 1:5 Pro 2:3-6 * 1:6 Mk 11:24 * 1:9 Je 2:5
* 1:10 Ais 40:6-7; 1Pi 1:24 * 1:12 2Ti 4:8

ap kaktip, "God kari han kai hi hiriak enum." Menmen im au emit! God ap te kakri han ke mit hir nanriak enum au. Menmen ap te mari God han kirak hirak kirak enum taau. ¹⁴*Menmen enum mit niutip niutip hanhanem, hiram mari han kir hir niriak enum mar ke mit nemtin menmen mau tirpe mari miyak man mekrerem. ¹⁵ Menmen im enum hiram mire nu hapin nikim mikin men ti. Maain hiram mewe ere iuwe hiram menep mit mewaanki. Mit hir hanhan menmen enum hir niriakem hiram mire hapin nikim matin yapirwe. Menmen enum mekre han kir mamno ere iuwe mamnipi nani nanino si.

¹⁶ Nai yinan yaain, yi ap eiwis menmen enum im mamitipin yi han kitet hiram me God au. ¹⁷*Menmen yaaim yapirwe hirak God kerekek kesiuwerem haiu mit metiwem. God hirak kirak wepni, wenke, hir. Hiram men miriak himin mire yinam, nokim o mamre witaan te God keweikin kar ek au. Hirak kepu kipirak kerekek kirak yaaim keremem, enum au. ¹⁸*Hirak kises han kirak hirak kerekyei haiu nikerek narak mentar him yaaim mirak hirak epei kewepaiyapirem haiu memtewem. Haiu mire hanaan nikim ham minin mekiute, maain ham mamkaru. Haiu mit in minin mises God me mit nerer wit wit, maain hir mit han enisesim.

Menmen yaai yi eiyimtwem yi eiyisesim

¹⁹*Nai yinan yaain, yi eiyirtei menmen im. Yi mit niutip niutip nikip emnep waswas yi eiyimtau menmen. Te maain yi eiyitpim te yi ap han enuk eiriuwe mit yi eineri waswas au emit! ²⁰ Menmen mar im ap te mamkaap mit nanises menmen yaaim God hanhan haiu emisesim emteikin mit han em au. ²¹*Te yi einaaiwir menmen enum mau han ki mamrekyi yi eiyises menmen enum. Yi hanhan eiyises him yaaim nipaa God kewisim mekre han ki. Te hiram mamkaap himin ki kaktike God yi eiyu werek werek.

²²*Yi ap eimipin hiras! Yi han kitet yi eiyimtau him me God te ap eiyisesim au, hiram mamkepi. Taauye! Yi eiyimtau him mirak yayisesim te hiram mamkepi. ²³ Mit kerek nemtau him me God keremem te hir ap nisesim au, hir nire mitik kir himin kirak kekere tipar. ²⁴ Hirak ken, waswas hirak han kaa menmen enum mau ninaan mirak. Marim mit kerek nemtau him me God keremem ap nisesim au, te hir nar ke mitik eik. Hir ap newis him me God mamkepi hir ninaaiwir menmen enum te hir nanises menmen yaaim. ²⁵*Mit kerek nekine him yaaim me God mit newisim mau tiwei hir nar ke mitik kir ninaan mirak mekre tipar, hiram mamkepi naninaaiwir menmen enum. Hir han kitetim ap han kaa rem au, hir nisesim te God kakrekyor menmen yaaim.

²⁶*Mit kerek han kitet hir yaain nises God werek werek, te hir natip enum, hir nemipin hiras nises God werek werek au. Hir nisesik weinik. ²⁷ God Haai han kitet menmen im maminin mamkaap mit te hir nanisesik werek werek. Hiram menmen im: Mit hir naanempre miyapir o nikerek kerek mit nir hir epei naa ninaiwiri. Menmen im metike hir ninaaiwir menmen enum mit ne ti nisesim, te hiram mamwaank han kir mar ke heinut mewen menmen te mit nanim au hiram mewaankem.

2

Haiu hanhan mit miyapir yapirwe mipiran

¹*Nai yinan, yi eipises Mitik Iuwe kaiu Jisas Krais hirak Yaai Iuwe, te yi ap eiriak mit han menmen yaaim enintar hir netenen menmen mei yapirwe, mit han netenen menmen yapirwe au, yi eirekyor enum. Menmen im au emit! Yi eirekyor menmen yaaim mipiram. ² Mitik hak niuk iuwe hirak keremink sak nikin, o hore haam, hirak kaknen kaktike mitik hak enuk ketenen menmen au, hirakit tatnen winak ke God yi yewik, ³ te yi eitip hirak yaai niuk mirak iuwe hirak eknen eku yeno eku niu, te yi eitip hirak enuk weinik hirak eku ti weinik, ⁴ yi yiriak enum. Yi enun yenke yi hiras yises han ki

* 1:14 Ro 7:7-10 * 1:17 Mt 7:11 * 1:18 Jo 1:13 * 1:19 Ekl 7:9 * 1:21 Kl 3:8; 1Pi 2:1 * 1:22 Mt 7:26; Ro 2:13 * 1:25 Ro 8:2; Je 2:12; Jo 13:17 * 1:26 Sam 34:13, 141:3 * 2:1 Ap 10:34; Je 2:9

enum. ^{5*}Nai yinan yaain, yi eiyimtau menmen im. God h̄rak kehim̄tan m̄t ap netenen menmen yap̄rwe au te h̄r enisesik entenen menmen yap̄rwe m̄rak. H̄rak epei kat̄p neim̄n han tewen̄nek h̄rak kaktorh̄s h̄r nantikerek nanu werek werek. ^{6*}Te yi ȳriak m̄t netenen menmen au h̄r ȳnk enuk nentar yi yerekyor enum. Neim̄n h̄r neriwaank nari yi m̄t eino m̄t iuwe ne gavman nemtau m̄t h̄r nesiuwe h̄m nerekyi enum a? H̄r m̄t netenen menmen yap̄rwe keriyen! ^{7*}H̄r m̄t in keriyen nat̄p enum me niuk me Krai n̄paa m̄t n̄kri nekine niuk m̄rak. Te yi yenmak ȳriak m̄t netenen menmen yap̄rwe yerekyor yaaim a? Au emit!

^{8*}Yi eiyises h̄m n̄paa God kewis̄m kar ik: “Yi han tewen̄n m̄t nar ke yi han tewen̄n h̄ras,” te yi ȳriak yaaim. ^{9*}Au, yi yewep m̄t yi hanhan neiyan, neiyan au, te yi ȳriak enum. H̄m yaaim me God meteik̄n yi enun yewen̄n h̄m m̄rak. ^{10*}M̄t kerek newen̄n h̄m mei me God miut̄p, h̄r nar ke m̄t newen̄n h̄m m̄rak yap̄rwe. God skelim m̄t in kak̄nterim h̄rak kak̄n̄p. ^{11*}H̄rak God kat̄p h̄m im, “Yi m̄t yetike miyap̄r ap eiyiryanhis eiwen̄nem au emit!” H̄rak kerekek kat̄p h̄m ham mar im: “Yi m̄t ap einep m̄t han nani au emit!” Yi yetike miyap̄r ap eiriyahis eiwen̄nem au, te yi ȳre yenep m̄tik kaki, te yi epei yewen̄n h̄m me God. Te h̄rak skelim yi m̄t kakiwep kak̄nterim. ^{12*}Te yi eit̄p yaaim eiriak menmen yaaim eiȳntar maain God han kakitet o skelim yi m̄t kak̄riuwe h̄m n̄paa h̄rak kewet haiu m̄t em te haiu emnaaiw̄r menmen enum. ^{13*}Neim̄n nises h̄m me God h̄r ap han tewen̄n m̄t han nerekyor yaaim au, te maain God skelim yi m̄t h̄rak ap hanhan kak̄riwi yi m̄t au. Neim̄n h̄r han tewen̄n m̄t nanrekyor yaaim, maain me w̄ God skelim m̄t, h̄r nanu werek.

M̄tik kat̄p h̄rak kises h̄m me God te ap k̄kaap m̄t han, h̄rak ap kisesik taau

^{14*}Nai yinan, m̄tik kat̄p kar ik: “Hi hises h̄m me God,” te menmen h̄rak k̄riakem keteiknaiyem au, im em mamkepik mam̄rkeik? Menmen im h̄rak kisesim h̄ram ap mamkepik te h̄rak kaktike God tatu taau! ^{15-16*}M̄t o miyap̄r h̄r nises God te h̄r netenen menmen yap̄rwe mamkepi h̄r nanu werek au, m̄tik kiut̄p kek̄re n̄m̄n ke yi m̄t ketenen menmen yap̄rwe h̄rak kak̄tpor kak̄r ik, “Yi eiyu werek werek eiȳneit̄n klos, o menmen te yi eiyu werek,” h̄rak ap kak̄kepi kak̄wet̄r menmen au, menmen h̄rak kare kisesim ap mamkepik taau! ^{17*}Te menmen me God m̄t h̄r nisesim h̄ram mar im. M̄tik kare kises h̄m m̄rak, h̄rak ap k̄riak menmen k̄kaap m̄t miyap̄r han, menmen me God h̄rak kisesim h̄ram wein̄m.

^{18*}M̄tik hak h̄rak kakt̄p, “M̄tik hak kises h̄m me God, te hak eik h̄rak k̄riak menmen yaaim te God kakt̄p h̄rak̄t wik yaaik̄t.” M̄tik ap k̄riak menmen yaaim au te h̄rak keteikno h̄rak kises God ak̄rkeik? Taauye! Hi eteik̄n̄wek hi hises God werek werek heriuwe menmen yaaim hi h̄riakem. ^{19*}Yi m̄t kerek yi yat̄p yi han kitet God h̄rak kiut̄pen kepu, yi han kitet werek. Te h̄ram menmen wein̄m. Herwe h̄ram mertei God kerekek kepu h̄ram mep̄r̄p̄r. Te yi han ekitet h̄ram mamkepi h̄ram mamisesik a? Taauye! ^{20*}Yi yetaritari m̄t! Hi tewen̄n eteik̄n̄ yi yat̄p yi yises h̄m me God te yi ȳriak menmen yaaim au, h̄ram mamkepi eiyu eitike God taau! Yi han ekitet menmen im.

^{21*}N̄paa maam kaiu Ebrahim keit n̄kan k̄rak Aisak, h̄rak keiȳk ken kewis̄k kentar k̄inaan me nan te h̄rak kak̄k̄p si tat̄k h̄rak kak̄wepwarek kak̄wet God ek. H̄rak k̄riak menmen yaaim im keteik̄n h̄rak hanhan kakises h̄m me God. Te God kat̄p h̄rak yaaik kisesik werek werek. ^{22*}Yi yertei? Menmen h̄rak kisesim mekepik te h̄rak k̄riak menmen yaaim. Menmen h̄rak k̄riakem meteik̄n h̄rak kises God werek werek. ^{23*}H̄m n̄paa God ketpim h̄ram epei man. H̄ram mat̄p, “M̄tik Ebrahim h̄rak kemtau

* 2:5 1Ko 1:26-28 * 2:8 Mt 19:19; Ga 5:14 * 2:9 Diu 1:17 * 2:10 Mt 5:19 * 2:11 Eks 20:13-14; Ro 13:9
 * 2:12 Ga 6:2; Je 1:25; 1Pi 2:16 * 2:13 Mt 5:7, 18:32-35 * 2:14 Mt 7:21 * 2:15-16 1Jo 3:17 * 2:18 Ga 5:6
 * 2:19 Mt 8:29 * 2:21 Jen 22:9-12 * 2:22 Hi 11:17-18 * 2:23 Jen 15:6; Ro 4:3, 9, 22; 2Kro 20:7; Ais 41:8

h̄im m̄irak kisesim te God kat̄ip h̄irak yaaik kisesik werek werek. Te God kat̄ip h̄irak Ebrahim h̄irak k̄irak yinak kenterim.”²⁴ T̄is, yi eiȳrtei God h̄irak kat̄ip m̄it̄ik h̄irak yaaik kisesik werek werek kentar h̄irak kisesik k̄ir̄iak menmen yaaim. H̄irak kat̄ip h̄irak yaaik kentar h̄irak kisesik wein̄ik taau!²⁵* N̄ipaa w̄i ham m̄ite Rehep h̄ire wari m̄it̄ik̄it wik Josua h̄irak keriuwetet ten, h̄ire naanm̄iprewek̄it weriuwetet teke yayiwe hak p̄ike ten. H̄ire w̄ir̄iak yaaim te God kat̄ip h̄ire yaaip wisesik werek werek.²⁶ M̄it̄ik h̄irak kises God, h̄irak k̄ir̄iak menmen yaaim au, menmen h̄irak kisesim h̄iram wein̄im. H̄iram m̄ire m̄it̄ik hak h̄irak kaa, h̄im̄in epei ken k̄inaaiw̄ir ȳink k̄irak kerekek, h̄irak k̄ipwaa.

3

Haiu m̄it naanempre h̄iras me menmen haiu metpim

¹* Nai yinan, yi yap̄rwe ap eire m̄it h̄ir nin̄in newepyap̄r h̄im me God eiȳntar yi yertei maain God h̄irak skelim haiu m̄it haiu min̄in mewepyap̄r h̄im m̄irak te h̄irak kakn̄inai iuwe, m̄it han kerek h̄ir wein̄in en, au kakn̄ini kike.² Haiu m̄it yap̄rwe ap han kitet menmen werek werek au, haiu m̄ir̄iak menmen enum yap̄rwe. M̄it̄ik kerek h̄irak ap kat̄ip enum au, h̄irak m̄it̄ik yaaik h̄irak kertei kewen han k̄irak naanempre h̄irekes werek werek.³ Haiu mewis waai mari hos h̄im k̄iram te h̄iram mises han kiau. Haiu mari waai ken p̄inak eik, hos h̄iram mewek̄in h̄iremes misesim.⁴ Yi han ekitet sip me wan eik. H̄iram wisenum n̄ime metit̄iwem mem̄inp meiȳim men te m̄it newek̄in paan m̄iram neriuwe paap mau n̄im̄in h̄iram mamises han k̄ir. H̄ir n̄ir̄iakem nar ke nu mekiuwe mani m̄it newek̄in paan m̄iram mamno nein m̄it hanhani.⁵ Te nin kerekek h̄irak kike k̄ire waai ke hos o paap kike kau sip. Nin kekere h̄im h̄irak menmen kike te h̄irak kekrit menmen iuwe kin̄in ȳink kiau.

Si yeunek kike h̄irak si tat̄ik yaank iuwe.⁶* Nin h̄irak enuk k̄ire si yeunek. H̄irak kau n̄im̄in kekere paan kiau h̄irak kises menmen enum me t̄i kerek̄yei haiu m̄it enun. H̄irak k̄ire si tat̄im menmen yap̄rwe, nin h̄irak kises menmen enum em Seten h̄irak k̄ik̄iam kewaank menmen yap̄rwe me m̄it.⁷⁻⁸* M̄it epei neh̄is newen̄in miyak o hore, manpen metike menmen mekre wan. Te m̄it h̄ir ap naanempre nin k̄ir kakt̄ip menmen enum taau. Nin h̄irak ap kau keit au. H̄irak k̄ire miyak enuk ke niu keriyaam ken in ken ein. H̄irak enuk k̄ire manpen yehes enum, h̄irak kewaank h̄im̄in ke haiu m̄it.⁹* Haiu m̄it meriuwe nin kiau mewen̄ipi God te meriuwe nin kiut̄ipen kerekek haiu mat̄ip h̄im enum me m̄it kerek n̄ipaa God h̄irak kerek̄yei m̄it yap̄rwe haiu m̄ire h̄irekes.¹⁰ Me h̄im kiut̄ip kerekek haiu m̄it mat̄ip h̄im yaaim, h̄im enum. Nai yinan, menmen haiu m̄ir̄iakem mar im au enum em̄it!¹¹ H̄iram t̄ipar m̄in̄in metike t̄ipar yaaim m̄iniu meh̄inh̄in mam̄ike hei kiut̄ipen mam̄irkeik? Taauye!¹² Nu hamis ap kakri kaku h̄inaan taau! H̄inaan ap kakri kaku hamis taau. Mar im t̄ipar yaaim m̄iniu meh̄inh̄in mam̄ike hei me t̄ipar m̄in̄in taau! Te haiu m̄it ap mam̄tip h̄im yaaim h̄im enum au em̄it! H̄im yaaim keremem meke h̄im maiu mamnen.

God kekep̄ai haiu mertei menmen m̄irak yaaim

¹³ Keim̄in ke yi m̄it h̄irak kin̄in kertei menmen yaaim menmen enum? M̄it̄ik kar ik h̄irak ekteiknai menmen h̄irak kerteiyem ekriuwe menmen h̄irak k̄ir̄iakem. H̄irak ap kises menmen hanhan h̄irekes au. H̄irak kises menmen me han tewen̄in m̄it, im metike menmen me han kitet God.¹⁴ Yi hemkre menepam yentar menmen me m̄it han o yi han enuk yeriuwe m̄it han, yi han kitet yi yaain yi yin̄in m̄it han, te yi ap han kitet God kakt̄ip yi yaain yi yertei menmen werek werek au. Yi han kitet menmen mar im te yi yemip̄in. H̄im me God kat̄ip yi enun.¹⁵* Menmen im h̄iram ap me God au. H̄iram me m̄it ne t̄i keremem. Seten h̄irak kin̄in k̄ir̄iakem te h̄ir m̄it ne t̄i h̄ir nisesik n̄ir̄iakem.¹⁶ Yi hemkre menepam yentar menmen me m̄it han o yi han enuk yeriuwe m̄it han, yi han kitet yi yaain yi yin̄in m̄it han, te yi h̄iras yenehan yi eir̄iak menmen enum yap̄rwe.

* 2:25 Jos 2:4, 15, 6:25; Hi 11:31 * 3:1 Lu 12:47 * 3:6 Mt 12:36-37, 15:11, 18-19 * 3:7-8 Ro 3:13 * 3:9 1Ko 11:7 * 3:15 Je 1:5, 17

¹⁷ Te mit h̄ir nises han k̄ir yaaik God h̄irak kewet̄irem, h̄ir nin̄in n̄ir̄iak menmen yaaim m̄ire mani nemnok enuk. Nam̄in au. H̄ir nin̄in n̄ir̄iak im metike menmen im. H̄ir nankiyan nanu nan̄it, h̄ir nan̄imtau h̄im me mit han neweiknor han, h̄ir han tewen̄in mit nankepi, h̄ir nan̄riak menmen yaaim keremem. H̄ir nan̄riak mit yap̄irwe menmen yaaim mīp̄iram, h̄ir ap mit ne h̄im p̄inak h̄im p̄inak au. ¹⁸ *Mit kerek h̄ir nankaapan nankiyan nanu nan̄it keriyen h̄ir te nan̄ir ke mit h̄ir nam̄ir nu yehes. Neim̄in nan̄riak menmen im h̄ir nenip mit h̄ir hanhan nises menmen yaaim m̄ir. Menmen im h̄iram m̄ire nu yehes mewo.

4

Mit nises menmen enum me t̄i ik h̄ir n̄ire nepan ne God

¹ *Mekam h̄iram h̄ir o as me menmen h̄iram mekeyi han ki menipi yi yat̄ip enum yi yenehan yenehan a? Han ki kekrit kises han k̄irak te yi yenehan yenehan. ² Yi hanhan menmen yi eit̄iwem au, te yi hanhan einep mit te yi eit̄iwem. Yi hemkre menepam eiriuwe menmen eit̄iwem taau, te yi yetpim yenehan yenehan. Yi ap te eiȳit menmen eiȳintar yi ap eiyitehi God em. ³ Maain yi eiyitehi God menmen, yi ap eit̄iwem au eiȳintar han ki enuk. Yi hanhan yayit menmen te yi eiyises han ki yi eir̄iak enum eiriuwerem. ⁴ *Yi mit miyap̄ir enun yi yeweik̄in sip yewet God. Menmen im h̄iram mar ke m̄ite w̄inaaiw̄ir m̄itik k̄ire, h̄ire wetike m̄itik hak nariyanhis newen̄inem. Yi hanhan menmen enum me t̄i ik e, yi ȳire mit nepan ne God. Yi eiȳirtei menmen im o au a? Neim̄in h̄ir hanhan menmen me t̄i h̄ir n̄ire mit nepan ne God. ⁵ *Yi han kitet h̄im me God mit newis̄im mau t̄iwei h̄iram mat̄ip wein̄im marim? H̄iram mat̄ip, “H̄im̄in kiau God kewis̄ik kekre ȳink kiau h̄irak hemkre menepam hanhan menmen w̄isenum.”

⁶ *Te God h̄irak iuwe kak̄ikepai mamin̄in menmen im mekre han kiau. H̄im m̄irak mau t̄iwei mat̄ip mar ik: “God h̄irak keweik̄in sip kewet mit kerek han kitet h̄ir iuwe nin̄in mit, te h̄irak kak̄ikaap mit h̄ir ap hanhan h̄iras, h̄ir nat̄ip, ‘Hi m̄itik wein̄ik God kerekek h̄irak iuwe.’” ⁷ *Te yi mit ap hanhan h̄iras yi eiyises God. Seten kakri han ki yi eiyu han tokik eiweik̄in sip eiwet menmen enum te h̄irak kaknaw̄iri kakno. ⁸ *Yi hanhan God yi yisesik te h̄irak kaknen menep naanmampri. Yi mit enun yi yat̄ip h̄im p̄inak h̄im p̄inak yi eiweik̄in sip eiwet menmen enum yi han yaaik eiyu eiȳir ke mit nankemyet his prar prar mam̄it. ⁹ Yi mit yi eiȳinwes̄is au. Yi eik̄it. Yi ap te han yaaik eiyu au. Yi ȳink enuk kerekek, han etwen̄in menmen enum yi ȳir̄iakem. ¹⁰ *Yi mit ȳink enuk te yi yewepyap̄ir yi enun me ninaan me God h̄irak kakrekyi yaaim yi eiyu werek werek.

Haiu ap emkan nau yinan

¹¹ Nai yinan, yi ap eit̄ipan enum eiyisesan au emit! Keim̄in kat̄ip enum kesiuwe h̄im k̄irak yinak, h̄irak keweik̄in sip kewet h̄im iuwe me God. Menmen im h̄irak k̄ir̄iakem h̄iram mar ke h̄irak kat̄ip h̄im m̄irak min̄in h̄im lo me God te h̄irak kekreh̄ir ke God. Ti keim̄in ti h̄ir̄iak menmen mar im ti ap hises h̄im me God au, ti at̄ip h̄im mit min̄in m̄irak. ¹² *God kerekek h̄irak kewis̄ h̄im iuwe mau t̄iwei. H̄irak kerekek kaksiuwe h̄im mamno haiu mit, h̄irak kak̄ikepai o au en, h̄irak kawep mami mamno si. Ti han kitet ti God te ti hesiuwe h̄im mamno kit yinak a? Taauye! Ti m̄itik wein̄ik kerekek.

Yi han ekitet menmen God hanhan yi eir̄iakem

¹³ *N̄ik̄ip emnep yi eiȳimtewek. Yi mit kerek yi yat̄ip, “Petepin o teipmen haiu mamno in o mamno ein mamu tito miut̄ipen mam̄isiuwe menmen iuwe mam̄it pewek mamrerim.” ¹⁴ *Yi yat̄ip yar ke mit h̄ir nertei mekam maain mamnen te yi yep̄itari

* 3:18 Mt 5:9; Ais 32:17; Hi 12:11 * 4:1 Ro 7:23; 1Pi 2:11 * 4:4 Ro 8:7; 1Jo 2:15 * 4:5 Eks 20:3, 5 * 4:6 Pro 3:34; Mt 23:12; 1Pi 5:5 * 4:7 Ef 6:12; 1Pi 5:8-9 * 4:8 Sek 1:3; Mal 3:7; Ais 1:16 * 4:10 Jop 5:11; 1Pi 5:6 * 4:12 Ro 2:1, 14:4 * 4:13 Lu 12:18-20 * 4:14 Pro 27:1; Sam 39:5, 11

teipmen mekam mamnen taau! Yi yepu yire napi. H̄rak kiwapin ti kike, maain kakwen kakno. Yi yayu kike, maain yi yayi yaire napi ik ek. ¹⁵*Yi ap eitip emir em au. Yi eitip emir im. Yi eitip, “God h̄rak hanhan haiu mamu mamit, haiu mamriak im o em.” ¹⁶Te yi mit wen yatip han kitet yi h̄ras epei yirak menmen, God kakikepi au. Yi yatip han kitet marim, h̄ram enum. Yi ap yewis God ketpi menmen yi eiyisesim au. ¹⁷*Tis, mit kerek hir nertei mekam yaaim, hir ap nisesim au, hir nirak enum.

5

H̄rak Jems kene mit hir netenen menmen yapirwe

¹*Yi mit kerek yetenen menmen yapirwe, nikip emnep eiyimtau. Yi einepip eikit me menmen enum mamnen mamriwaank. ²*Menmen mi, yurik henye mi h̄ram minin heinut mewenem, mesik yipep meremirir miyak patin. ³Tekei, suwau mi ni menterim te h̄ram mamwep. Ni mentar pewek winak meteikni yi ap yikaap mit yewetrem au. Yi yisawinem mekre winak. Menmen im maain h̄ra mamwaank himin ki mamre si tatik yink ki. Yi epei yetenen winak pewek menmen yapirwe yaaim yisawinem meit me wi menep Jisas h̄rak pike kaknen. Menmen im h̄ram ap yaaim au. ⁴*Yi eiyimtau! Mit hir nirak ni namir menmen mewim, te yi yetenen pewek mir yi yisawinem yemipin yewetrem au. Menmen enum im metike him me mit hir neket menmen mi mau ni, hir natip me menmen enum yi yirakem, h̄ram epei men nikip me God h̄rak iuwe h̄rak kementewem. ⁵*Yi epei yau werek werek in ek yaam menmen yapirwe, yi yises han ki ke menmen yapirwe. Menmen im enum yi yisesim, h̄ram mar ke mit newet sak menmen maam maam ere iuwe, maain hir nanmip. Mar im wi epei man menep te God kaksuwe menmen enum mamiwep yi yayi yaayir ke mit hir nenep sak h̄ram mami. God kakriak menmen im kakintar menmen enum yi yisesim. ⁶Yi epei yewepyapir mit yaain yanip naa, te hir ap nikaap h̄ras nar ik hir natin mesik nerp.

Yi eiyu han tokik eimerir Mitik Iuwe Jisas kaknen

⁷*Nai yinan, yi han tokik eiyu me menmen enum mamnen mamiwep me wi yi yemerir Mitik Iuwe kaknen. Yi han ekitet im e. Mitik kamir ni, h̄rak kemeriyiwem h̄ram mamri mamine nikim. H̄rak han tokik kau kemeriyiwem ere maain wepni yaaik ketike hawi hitan epei man, h̄ram mamri. ⁸*Yi eire mitik kamir ni, yi han tokik eiyu me menmen enum mamnen mamiwep me wi yi eimerir Mitik Iuwe eiyintar h̄rak menep pike kaknen. ⁹*Nai yinan, yi ap einahan eitipan enum emit eiyintar God kerek kertei menmen yapirwe kiri, menep h̄rak pike kaknen. ¹⁰Nai yinan yi han ekitet mit profet nipaa God keruweti newepyapir natip him mirak. Hir mit nerekyor enum te hir han tokik natin mesik nerp. Haiu emises menmen hir nirakem. ¹¹*Haiu matip hir mit hir yaain nentar hir han tokik nau neit. Yi nepei yertei mitik Jop h̄rak nipaa han tokik kau keit kises God ke menmen enum epei man mewankek te God h̄rak kerekyiwep yaaim kentar God hanhan haiu mit yapirwe te h̄rak han teweninai. Te haiu han tokik emu me menmen enum mamnen mamwep.

Haiu ap mamtip mit him “Tru Antap”

¹²*Nai yinan, menmen im h̄ram minin te hi hetpiyem mar im, yi yirak menmen me mit yi ap eitip “Tru Antap” au emit! Yi eitip, “O, hi h̄riakem,” h̄ram werek o yi eitip, “Au, hi hinapen,” h̄ram werek. Him ham emit te yi ap eirak God han enuk kakirwi. Mitik yaaik kitehi God menmen h̄rak kakimzewem.

Mitik yaaik kitehi God menmen, h̄rak kakimzewem kakikepik

* 4:15 Ap 18:21 * 4:17 Lu 12:47 * 5:1 Lu 6:24 * 5:2 Mt 6:19 * 5:4 Diu 24:14-15; Mal 3:5 * 5:5 Lu 16:25; Jer 12:3, 25:34 * 5:7 Lu 21:19; Diu 11:14; Jer 5:24; Joe 2:23 * 5:8 Ro 13:11-12; Hi 10:25; 1Pi 4:7 * 5:9 Mt 24:33 * 5:11 Eks 34:6; Sam 103:8, 111:4 * 5:12 Mt 5:34-37

¹³* Neim̄n ne yi m̄t menmen enum mewaanki, yi eiyitehi God em. Neim̄n ne yi m̄t yi han yaaik, yi eiyine henye me eiwen̄pi God eiriuwerem. ¹⁴* Neim̄n ne yi m̄t yi ȳnap, yi ein̄ne m̄t iuwe nin̄n naanm̄pre menmen me God te h̄r nan̄nen nanitehi God ke yi m̄t h̄r nanwen hiwer mam̄nteri nankine niuk me M̄tik̄ Iuwe. ¹⁵* H̄r nitehi God me yi m̄t, h̄r han kitet h̄rak kak̄ikepi, te M̄tik̄ Iuwe kak̄ikepi kak̄ikekyi yi yaȳkrit manpenun yayu. Yi ȳriak̄ menmen enum te God kak̄isak̄ menmen enum yi ȳriak̄em mamno. ¹⁶ Te yi m̄t eiwepyap̄ran menmen enum yi ȳriak̄em, yi eiyitehiyan God te h̄rak kak̄ikepi te yi eiȳkrit eiyu. M̄tik̄ kises God werek werek, h̄rak kitehi God menmen, h̄rak God kak̄im̄tewem kak̄ikepik me menmen. ¹⁷* Ilaisa h̄rak n̄paa h̄rak m̄tik̄ kep̄r ke haiu m̄t, h̄rak kitehi God iuwe te haw̄i ap kaknen au. Haw̄i ap kan me tito wikak̄ im metike wenke h̄isp̄nak̄ kiut̄ip̄ (6). ¹⁸* Epei au, h̄rak p̄ike kitehi God te h̄rak kesiuwe haw̄i kan t̄i ik kewet t̄ipar menmen te h̄ram mewo. Te haiu m̄t emithehi God menmen iuwe h̄rak kak̄im̄tewem kak̄ikepai kak̄ir ek.

Keim̄n k̄inaaiw̄r God kises han k̄irak, haiu p̄ike em̄t̄iwekhis p̄ike kaknen kakises God

¹⁹* Nai yinan, keim̄n ke yi m̄t h̄rak kakn̄aiw̄r h̄im̄ yaaim me God, m̄tik̄ hak kakt̄iwekhis eknen, ²⁰* h̄rak han ekitet menmen im. Keim̄n h̄rak kak̄ithis m̄tik̄ h̄rak k̄inaaiw̄r h̄im̄ yaaim me God h̄rak kaknen, h̄rak kak̄ikaap h̄im̄n k̄irak ap te kaki, h̄rak kak̄riak̄ God h̄rak kak̄isaak̄ menmen enum n̄paa m̄tik̄ k̄inaiw̄rek̄ h̄rak k̄ir̄iak̄em.

Mep̄r keremem

* 5:13 Kl 3:16 * 5:14 Mk 6:13 * 5:15 Mk 16:18 * 5:17 1Kin 17:1; Lu 4:25 * 5:18 1Kin 18:42-45 * 5:19 Ga 6:1 * 5:20 Sam 51:13; Pro 10:12; 1Pi 4:8

T̄iwei Pita Kewis̄ik - 1
Menmen me t̄iwei ik

P̄ita kat̄ip m̄it ne sios gude 1:1-2

H̄im me God Haai kaktaihis mamno wit k̄irak 1:3-12

P̄ita kat̄ip m̄it h̄ir ap nanwis menmen enum emam̄iwaank menmen yaaim in ek h̄ir nisesim 1:13-2:10

H̄im me menmen m̄it ne weiw̄ik me God nanisesim eme w̄i menmen enum mamnen mam̄iwaanki 2:11-4:19

H̄im me menmen m̄it ne sios h̄ir nanisesim 5:1-11

P̄ita kat̄ip m̄it h̄im m̄ikaru 5:12-14

¹ *Hi Pita n̄ipaa Jisas Krai keriuweta hi hen hewepyap̄ir h̄im m̄irak, hi hewis t̄iwei ik ken yi m̄it. N̄ipaa m̄it han nep̄iri yi ȳinaaiw̄ir Jerusalem yi yen yau provins Pontas, provins Galesia, provins Kapadosia, provins Esia metike provins Bitinia. Yi yar ke m̄it̄ik keke wit hak kan ketikewi kaku kike, maain h̄irak p̄ike kakno wit k̄irak eik. Mar im yi yau t̄i in me w̄i kike te maain yi yayi yi yaino yayu wit ki yaaik eik God kewik. ² *God Haai kehimīteni yi m̄it n̄irak yentar h̄irak n̄ipaa kerteiri han kitet kerekyi han ki yaaik prar prar ȳire t̄ipar nemnok. H̄irak k̄ir̄ak menmen im keriuwe God H̄im̄in Yaaik te yi yises h̄im me Jisas Krai, hemkre m̄irak merekyi yi yaain. Hi hanhan God han yaaik k̄irak kaku kaktikewi te yi eiyu werek werek. Hi hanhan menmen im yaaim mamu mamtikewi w̄isenum.

Maain haiu mamu mamtike God haiu mam̄it menmen yaaim

³ *Haiu emwen̄ipi niuk me God h̄irak Haai ke M̄it̄ik Iuwe kaiu Jisas Krai. Haiu emwen̄ipiyek mam̄intar h̄irak han tewen̄inai w̄isenum kerekyei haiu han kaiu yaaik keriuwe Jisas Krai n̄ipaa h̄irak kaa te God k̄ik̄ak kekrit kepu. ⁴ *Te in ek haiu memer̄ir menmen mamkaap h̄im̄in kaiu God kakwet̄iyem. H̄irak naanm̄ipraiyem meit wit k̄irak, menmen mam̄iwaankem au. H̄iram yaaim prar prar, h̄iram mamu werek werek tipmain tipmain enum eik. ⁵ *Menmen im h̄iram me yi m̄it kerek yi han kitet God naanm̄ipri kent̄ar h̄irak w̄isenuk ere yi yaȳit menmen God kemer̄ir kakwepyap̄irem me w̄i maain Jisas p̄ike kaknen t̄i.

⁶ *Yi han yaaik eiyu eiȳintar menmen im God kakrekyiyem te in ek me w̄i kike yi han enuk kike yeriuwe menmen ham enum mamnen mamriwaank. ⁷ *Menmen im mamnen te God kak̄ir han ki kak̄irtēi yi yisesik yeriuwe han ki karkeik. M̄it h̄ir new̄ir gol mekre si ere meweik̄in m̄ire t̄ipar, h̄ir neit menmen enum mewim mamno te gol keremem mepu. Mar im God kewis menmen enum mamnen mamriwaank te h̄iram mampar menmen enum mekre han kaiu mamno ere menmen yaaim mekre han kaiu, haiu mamises God werek werek. Menmen yaaim mekre han ki min̄in gol. Maain gol mam̄iwaank mam̄it te menmen mekre han ki au. Maain Jisas Krai p̄ike kaknen kakwepyap̄ir h̄irekes, yi eiȳit niuk iuwe, God kakt̄ip yi yaain, h̄irak kakweti menmen m̄irak yaaim iuwe. ⁸ *Yi ap ȳir Jisas Krai wen au, te yi han tewen̄inek. In ek yi ap ȳirek wen au, te yi yisesik yepu han yaaik w̄isenuk. Yi han yaaik w̄isenuk ⁹ *h̄im ap te mamwepyap̄ir werek werek menmen mekre han ki. Yi han yaaik eiȳintar menmen im: Yi yises God te h̄irak kakt̄ihis, maain yi eiyu eitikerek.

¹⁰ *Me menmen im n̄ipaa m̄it profet h̄ir han kitet yap̄irwe nan̄irtēi menmen werek werek h̄ir newepyap̄irem me menmen im God kakrekyiyem kakwet̄iyem. ¹¹ *H̄im̄in Yaaik ke Krai kek̄reri kewepyap̄ir menmen enum mam̄iwaank Krai te maain h̄irak

* 1:1 Je 1:1 * 1:2 Ro 8:29; 2Te 2:13; Hi 12:24 * 1:3 2Ko 1:3 * 1:4 Kl 1:12 * 1:5 Jo 10:28, 17:11 * 1:6 Pi 5:10; Je 1:2 * 1:7 Jop 23:10; Pro 17:3; Ais 48:10; Sek 13:9; Mal 3:3; Je 1:3 * 1:8 Jo 20:29; 2Ko 5:7 * 1:9 Ro 6:22 * 1:10 Mt 13:16-17 * 1:11 Sam 22; Ais 53; Lu 24:26-27

kakit niuk iuwe. Hir profet han kitetim nitehiyan nar ik: “Maain wɪ mamɪrkeim hirak kaknen? Mekam mamnen me wɪ im?” ¹² *Nɪpaa God epei keteiknor menmen hir newepyapɪrem hirram ap mamkepi au. Hɪm im maain mamkaap yi mɪt keriyen me menmen im mɪt kerek newepyapɪr hɪm yaaim me God hir netpiyem. In ek God Haai kesiuwe God Hɪmɪn Yaai kan kɪkaap mɪt in te hir netpi hɪm im yaaim. Mɪt ensel hir mɪt God keriuweti nɪrɪak menmen mɪrak. Nɪpaa hir hanhan nertei menmen im me Krai, te hir au. God ketpɔr au hirak kepakɪnem.

Yi mɪt eirɪak menmen yaaim eiyu han yaai prar prar

¹³ Te yi han ekitet eiyu naanempre hirras. Yi han ekitet iuwe menmen yaaim God kakwetiye wɪ maain Jisas Krai pɪke kaknen kakwepyapɪr hirrekes. ¹⁴ *Yi yises God yɪre nɪkerek yaain nises hɪm me miye haai. In ek yi ap han ekitet menmen enum mar ke nɪpaa yi yetari God yi hanhan yɪrɪakem au. Em emit! ¹⁵ Te yi yɪre God hirak kari han ki yi eiyɪt menmen mɪrak yaaim. Hirak kepu han yaai prar prar te yi yaipau han yaai prar prar me menmen yapɪrwe yi yɪrɪakem. ¹⁶ *Yi eirɪakem eiyɪntar God kewis hɪm mau tɪwei matɪp mar im: “Yi han yaai prar prar eiyu eiyɪntar hi God hi han yaai prar prar.”

God ketaihis keriuwe menmen iuwe

¹⁷ *Hirak God skelim haiu mɪt yapɪrwe mɪpɪran me menmen haiu mamɪrakem. Te yi mɪt kerek yi yenewek “Haai,” yi yetikerek yewepnak, yi naanempre hirras me menmen yi yɪrɪakem. Me wɪ kike yi yau tɪ ik e, yi ap einip God han enuk kakɪrwi. ¹⁸ *Yi eirɪak menmen im hi hetpiyem eiyɪntar yi yertei God epei ketihis me menmen enum weinɪm nɪpaa yi yisesim, yi yetenenim me nɪpaa maamer ein nɪrɪakem neteikniyem. God ap kaktihis keriuwe wɪnak pewek hirram mamɪwaank au. ¹⁹ *Hirak ketihis keriuwe hemkre yaaim me Krai. Krai hirak kɪre miyak sipsip wikes teknei makɪp au, yɪnk hirak yaai prar prar keit kar ke hɪm me God Moses kewisɪm hirram metpim. ²⁰ *Nɪpaa God kewis tɪ wen au, hirak kehimɪtan Krai kaknen te hirak kemerɪr ere wɪ mɪkaru im e, hirak kakwepyapɪr hirrekes kakɪkepi. ²¹ *Te yi yises God yentar Krai. Hirak kaa te God kɪkɪak kekrit kepu, hirak kewisɪwek niuk iuwe te yi yisesik yemerɪr hirak maain kaktihis yi yau yaitikerek.

Yi han tewenɪn ni yinan

²² *Yi epei yɪrɪak han ki yaai prar prar yeriuwe hɪm yaaim me God yi yisesim, te yi yemipɪn ni yinan au. Yi han tewenɪni. Yi han etwenɪnan iuwe eiriuwe han ki yaai prar prar. ²³ *God kerekyi yi yaain yeriuwe hɪm mɪrak mamu tipmain tipmain enum eik yi yisesim. Hɪm mɪrak mamɪwaank au, te yi hɪmɪn ki ap mamɪwaank au. Yi yɪre nɪkerek ne Mɪtɪk Iuwe ap te kaki au. ²⁴ *Hɪm im yaaim mentar hɪm me God mau tɪwei matɪp: “Mɪt yapɪrwe hir nɪre yenkis, niuk iuwe mɪr hirram mɪre timen. Maain mar ke yenkis meweimei mami, timen mamnep mamno tɪ mamɪsine mamɪt, te niuk iuwe me mɪt ne tɪ au mamɪt. ²⁵ Te hɪm yaaim me Mɪtɪk Iuwe hirram mamu tipmain tipmain enum eik.” Hɪm im hirram hɪm keremem nɪpaa haiu epei metpiyem.

2

Mɪtɪk Iuwe hirak kɪre teinɪk mɪtɪk kɪnan wɪnak

¹ *Yi eiyɪpɪr menmen enum mekre han ki, hɪm me memipɪn, eitɪp hɪm weise tɪpar, hemkre menepam me menmen, yesiuwe hɪm an. Menmen mar im emit! ² *Yi yɪre nɪkerek hemkre tuk hanhan nɪm, yi hanhan hɪm yaaim me God te yi eire iuwe eiyɪrtei

* 1:12 Ef 3:10 * 1:14 Ro 12:2; Ef 2:3, 4:17-18 * 1:16 Lev 11:44-45; Mt 5:48 * 1:17 Mt 6:9; Ro 2:11; 2Ti 4:14; Rev 2:23 * 1:18 1Ko 6:20 * 1:19 Ap 20:28; Hi 9:12-14; 1Pi 1:2 * 1:20 Ap 2:23; Ef 1:4 * 1:21 Jo 14:6; Ro 4:24, 5:1-2, 10:9 * 1:22 Jo 13:34; Ro 12:10 * 1:23 Jo 1:13; Hi 4:12 * 1:24 Ais 40:6-8; Je 1:10-11 * 2:1 Ef 4:22; Je 1:21 * 2:2 Mt 18:3; 1Ko 3:2

menmen me God werek werek. Yi hanhan h̄im yaaim eiyisesim, ^{3*} eiȳintar yi epei yertei M̄it̄ik Iuwe h̄irak yaaik nepei kekepi kesak menmen enum yi ȳir̄iakem.

^{4*} Yi eiyises Jisas menep menep. H̄irak k̄ire tein̄ik yaaik m̄it̄ ne t̄i n̄inapen nep̄irek, te God han kitet h̄irak yaaik kehimit̄anek kime w̄inak keriuwerek. H̄irak kesak menmen enum haiu m̄ir̄iakem, h̄iram m̄ire h̄irak kime w̄inak ke God. ^{5*} Yi m̄it̄ yi ȳire tein̄ik yaaik te God kakt̄ihis kakrekyi yi ȳire w̄inak k̄irak, yi yen niut̄ip ȳire weiw̄ik miut̄ip m̄irak. Yi eire m̄it̄ pris. N̄ipaa h̄ir nenep samiyak newis̄im mentar nan nesiyem newepwarem newet God em. Mar im menmen yaaim yap̄irwe yi ȳir̄iakem h̄iram me God yi eiwet God h̄iras yetike menmen yaaim yi eir̄iakem te God hanhanem kak̄intar menmen yaaim Jisas Krais epei kerekyiyem h̄irak kesak menmen enum mi. ^{6*} H̄im me God mau mekre t̄iwei mat̄ip mar im:

“Yi eiȳimtwem. Hi ehimit̄an tein̄ik m̄it̄ik hewis̄ik keit wit Saion kerp n̄im̄in k̄inan w̄inak. Neim̄in nanisesik h̄ir ap ȳink enuk nanriuwerek au.” Krais h̄irak tein̄ik m̄it̄ik k̄inan w̄inak, h̄irak kak̄ikepi kaktorh̄is. ^{7*} Yi m̄it̄ kerek yi yises Krais, yi han kitet h̄irak yaaik iuwe. Te neim̄in au, h̄im me God mat̄ip mar im:

“H̄irak k̄ire tein̄ik m̄it̄ newep w̄inak h̄ir nat̄ip h̄irak enuk. Au, God kat̄ip h̄irak yaaik iuwe.” (H̄irak k̄ire tein̄ik m̄it̄ik kerp n̄im̄in k̄inan w̄inak siup.) ^{8*} M̄it̄ kerek h̄ir ap nisesik au neweik̄in sip newetiwek, Krais h̄irak k̄ire nan kenip m̄it̄ nar ek nankenpet̄ip min̄wik te h̄ir nan̄inkew̄in nan̄iwaank h̄iras. H̄im me God mau t̄iwei mat̄ip me menmen im. H̄iram mat̄ip mar ik:

“Ik ek h̄irak nan te m̄it̄ nankenpet̄ip mam̄inwik nan̄inkew̄in.”

Haiu m̄it̄ miyap̄ir ne weiw̄ik miut̄ip me God

^{9*} Te yi yar ik au. Yi ne weiw̄ik miut̄ip n̄ipaa God kehimit̄eni, yi ȳire m̄it̄ pris n̄irak kerek newen̄ipi niuk m̄irak iuwe. Yi ȳire m̄it̄ miyap̄ir ȳir̄iak menmen me God keremem. Yi ȳire m̄it̄ miyap̄ir n̄irak te yi eiwepyap̄ir menmen yaaim iuwe h̄irak k̄ir̄iakem. H̄irak kerekyi te yi yeweik̄in sip me menmen enum m̄ire w̄itaan toto, yi yises h̄im m̄irak yaaim h̄iram m̄ire wepni k̄ir. ^{10*} Yi n̄ipaa m̄it̄ wein̄in te in ek yi ne weiw̄ik me God. Yi n̄ipaa God ap kekepi au, te in ek h̄irak kekepi w̄isenum.

Haiu emu em̄ire m̄it̄ miyap̄ir ne God em̄riak menmen m̄irak

^{11*} Nai yinan yaain, yi ne t̄i ik au. Yi yau in me w̄i kike keremem. Te hi etpi h̄im manp, yi einaaiw̄ir menmen enum mekre han ki au em̄it̄! Menmen im hekrit hekrit mari han ki te yi yisesim ȳir̄iak enum. ^{12*} Yi yau yetike m̄it̄ han h̄ir ap nises God au. Te yi eiyises menmen yaaim yap̄irwe yi eir̄iakem keremem. Te m̄it̄ enun h̄ir nansiuwe h̄im nant̄ip yi enun, maain w̄i God p̄ike kaknen skelim m̄it̄, h̄ir nanwen̄ipi niuk m̄irak nan̄intar menmen yaaim yi ȳir̄iakem.

^{13*} Yi eiyises h̄im me m̄it̄ iuwe h̄ir naanm̄ipri eiȳintar yi yises M̄it̄ik Iuwe God. Yi eiyises m̄it̄ik iuwe ke gavman o ^{14*} m̄it̄ik h̄irak keriuweti nan̄inen naanmamri. H̄ir nenep m̄it̄ n̄ir̄iak enum te h̄ir newen̄ipi m̄it̄ h̄ir n̄ir̄iak yaaim. ^{15*} Yi eir̄iak menmen im eiȳintar God hanhan yi yair̄iak m̄it̄ enun h̄im enum m̄ir mami mamriuwe menmen yaaim yi ȳir̄iakem. ^{16*} Yi m̄it̄ yepu yar ke m̄it̄ n̄inaaiw̄ir w̄inak enuk menmen enum me t̄i meteneni au. Te yi ap yair̄iak enum eiȳintar yi yepu yar ik au em̄it̄! Yi ȳire m̄it̄ ne God yi ȳir̄iak menmen m̄irak te yi eir̄iak menmen yaaim keremem. Menmen enum au em̄it̄! ^{17*} Yi eiwen̄ipi niuk me m̄it̄ yap̄irwe, yi han eten̄in ni yinan, yi einaain einip God ȳink enuk ek̄rwi, yi eiwen̄ipi niuk me m̄it̄ik iuwe ke gavman kerek naanm̄ipri me menmen.

* 2:3 Sam 34:8 * 2:4 Sam 118:22; Mt 21:42; Ais 28:16 * 2:5 Ef 2:21-22; Eks 19:6; Ais 61:6; Rev 1:6; Ro 12:1 * 2:6 Ais 28:16; Ro 9:33; Ef 2:20 * 2:7 Mt 21:42 * 2:8 Ais 8:14; Ro 9:33 * 2:9 Ais 43:20-21, 9:2; 1Pi 2:5; Ta 2:14; Ap 26:18; Ef 5:8 * 2:10 Ro 9:25; Hos 2:23 * 2:11 Sam 39:12; Ga 5:17, 24; Je 4:1 * 2:12 Mt 5:16; Lu 19:44 * 2:13 Ro 13:1-7; Ta 3:1 * 2:15 1Pi 3:16 * 2:16 Ga 5:13 * 2:17 Ro 12:10; Pro 24:21; Mt 22:21

Haiu emises Krai me menmen h̄irak k̄ir̄akem

¹⁸*Yi m̄it kerek ȳir̄ak menmen me m̄it uwe ni, yi eiȳimtau h̄im m̄ir yi eiyisesim te yi ap einipi h̄ir ȳink enuk han enuk enriuiwi. M̄it han h̄ir hanhani o h̄ir han au enun naniwep, yi eir̄akem eiȳir ik. ¹⁹M̄it̄ik hak iuwe kakiwep kak̄intar yi yises h̄im me God, yi ap p̄ike eik̄ip emrerim au em̄it! Yi eir̄ak menmen im hi hetpiyem te God han yaaik kak̄irwi. ²⁰*Yi eir̄ak enum te m̄it iuwe h̄ir naniyep te yi ein̄ip emrerim au, h̄iram menmen wein̄im. Te yi eir̄ak menmen yaaim, m̄it iuwe h̄ir naniwep yi ein̄ip emrerim au, God kakrekyi yaaim eiȳinterim. ²¹*God h̄irak kehimīteni te yi eiyises menmen hi hetpiyem. Yi eiyisesim eiȳintar n̄ipaa Krai kaa kenteri, te h̄irak k̄ire h̄im̄n yaaik yi eiyisesim eiȳir ke m̄it̄ik kitet sak h̄im̄n. ²²*Krai k̄ir̄ak enum au, h̄irak ap kewen̄in h̄im kat̄ip menmen enum au. ²³*Me w̄i n̄ipaa m̄it h̄ir netp̄iwep enum me nerekȳiwep ȳink enuk, h̄irak ap keneri keriuwe h̄im enum au. M̄it h̄ir nak̄ip, h̄irak ap keneri kan̄ip au. H̄irak kat̄ip au. H̄irak kat̄in mesik kerp keit. H̄irak han kitet God h̄irak maain skelim m̄it werek kak̄n̄ip nanrerik. ²⁴*H̄irak h̄irekes kaa kentar nu tentarak̄it ke menmen enum haiu m̄ir̄akem te haiu m̄it mamnaaiw̄ir menmen me t̄i enum te h̄iram ap mamri han kaiu. H̄iram mar ke m̄it̄ik kaki, h̄im̄n k̄irak kaknaaiw̄ir ȳink k̄irak te h̄irak ap p̄ike kak̄irak menmen meiyam au. Te haiu mamu mamises menmen yaaim me God. H̄irak kaa te kak̄ikepai haiu mamu werek. ²⁵*Yi n̄ipaa ȳire miyak sipsip ȳinaaiw̄ir yayiwe yeit yaank yi yetaritari te in ek yi epei yan yises Krai, h̄irak naanm̄ipri h̄im̄n ki kar ke m̄it̄ik naanm̄ipre sipsip.

3

M̄it netike miyap̄ir neitan, h̄ir enises menmen im

¹*Yi miyap̄ir yi eiyises h̄im me m̄ikan ni te h̄ir han en ap nises h̄im me God, te yi eiri han k̄ir eiriuwe menmen yaaim yi ȳir̄akem te h̄ir enisesik. Yi ap eit̄ip h̄im au. ²H̄ir en̄ir yi miyap̄ir ȳir̄ak yaaim yemtau h̄im m̄ir te h̄ir enweik̄in han enises h̄im me God. ³*Yi ap eises h̄iras eiriuwe w̄ipe yehes, w̄inak, pewek pitau keremem te m̄it nat̄ip yi yaain, au em̄it! ⁴Menmen mekre han ki me yi yau werek werek yemtau h̄im, h̄iram m̄ire w̄ipe yehes o pitau mau ȳink. Menmen mekre han mam̄iwaank mam̄ir ke w̄ipe yehes o pitau au. Te God hanhan menmen yaaim marim mekre han ki. ⁵Marim, n̄ipaa ein miyap̄ir yaain h̄ir nemer̄ir menmen n̄ipaa God ketpim kakwet̄irem. H̄ir nesese h̄iras nar ik. H̄ir nemtau h̄im me m̄ikan n̄ir h̄ir nisesim. ⁶*Sera h̄ire w̄ir̄ak menmen mar ik. H̄ire wemtau h̄im me Ebrahim m̄it̄ik k̄ire, h̄ire wisesim, h̄ire wat̄ip, “Ti m̄it̄ik kai iuwe.” Maain yi eir̄ak yaaim eiyises God, yi einaain au, te yi miyap̄ir keriyen yi eire n̄ikerek ne Sera.

⁷*Mar im, yi m̄it epei yeit miyap̄ir yi yau yetikeri yertei h̄ir ap manpenun nar ke yi te yi naanm̄ipror werek werek yentar yi yetikeri yaȳit menmen yaaim maain God kakwetiyeim. Yi eir̄ak yaaim mar im te menmen enum ap meiyepet menmen yi yitehi God em kakwetiyeim.

Yi m̄it miyap̄ir eikiyan eiyu eiyises menmen yaaim im

⁸Hi hetpi h̄im kike keremem me menmen im. Yi yap̄irwe eiyu han kiut̄ip hanhanan. Yi han etwen̄inan, eir̄akan yaaim, yi han ekitet yi ȳip̄iran. ⁹*M̄it h̄ir nerekyi enum, yi ap p̄ike eirekyor enum emrerim au em̄it! H̄ir netpi enum newen henye, yi ap p̄ike eirekyorem emrerim au em̄it! Yi eiyitehi God h̄irak kakrekyor yaaim eiȳintar God epei kehimīteni yi eiȳit menmen yaaim m̄irak. ¹⁰*Yi eir̄akem eiȳintar h̄im me God mau t̄iwei mat̄ip mar im:

* 2:18 Ef 6:5 * 2:20 1Pi 3:14, 17, 4:14 * 2:21 Mt 16:24; Jo 13:15 * 2:22 Ais 53:9; Jo 8:46 * 2:23 Ais 53:7; 1Pi 3:9 * 2:24 Hi 9:28; Ro 6:2, 11; Ais 53:5 * 2:25 Ais 53:6; Esi 34:5-6; Mt 9:36; Jo 10:14 * 3:1 Ta 2:5; Mt 5:16; Ef 5:22 * 3:3 1Ti 2:9 * 3:6 Jen 18:12 * 3:7 Ef 5:25 * 3:9 Mt 5:44; 1Te 5:15; 1Pi 2:23 * 3:10 Sam 34:12-16

“M̄t kerek h̄r hanhan nanu t̄ ik werek werek me t̄to yap̄rwe, h̄r en̄naaiw̄r menmen enum me netpim newen̄n h̄m. ¹¹ H̄r enweik̄n sip enwet menmen enum, h̄r enriak menmen yaaim. H̄r hanhan nantike m̄t enkiyan enu en̄t. ¹² H̄r enriak menmen im en̄tar God h̄rak k̄r m̄t h̄r han k̄r yaaik, h̄rak hekrit hekrit kentaum̄n menmen h̄r nit̄wekhiyem h̄rak kak̄kepi. Te h̄rak keweik̄n sip kewet m̄t enun nises menmen enum, h̄rak kakrekyor enum mamrerim.”

M̄t neraiwaank nentar menmen yaaim haiu misesim

¹³ Yi hanhan eiriak menmen yaaim yi han kitet m̄t h̄r nanrekyi menmen enum a? Taau! ¹⁴*Yi eiriak menmen yaaim te m̄t nerekyi enum, yi han yaaik eiyu. Yi ap einapen m̄t han ekitetim au. ¹⁵ Yi hanhan Krais h̄rak ekin̄n eku han ki, h̄rak iuwe. Hekrit hekrit yi han etwen̄n m̄t kerek h̄r nit̄hi yi yenmak yi yises menmen me God mekre han ki, te yi eitporem han em̄kpep au. Yi einaain eiriak God ȳnk enuk ek̄rwi. ¹⁶*Han ki h̄rak yaaik keriuwe menmen yi ȳriakem te maain m̄t h̄r neswi h̄m me menmen yaaim yi ȳriakem yentar yi yises Krais, h̄r ȳnk enuk me menmen enum h̄r netpiyem. ¹⁷*M̄t h̄r nerekyi enum me menmen enum yi ȳriakem, h̄ram enum em̄t! Te God h̄rak kewis m̄t h̄r nerekyi enum me menmen yaaim yi ȳriakem, h̄ram werek yi eiwisi nanrekyiyem.

Krais kaa kak̄isak menmen enum haiu m̄riakem

¹⁸*Menmen im h̄ram werek mentar n̄paa Krais k̄riak yaaim te m̄t enun nak̄ip h̄rak kaa kentar menmen enum maiu. H̄rak yaaik kaa miut̄p keremen ke haiu m̄t enum te h̄rak kaktaihis, haiu mamnen God. H̄rak m̄tik h̄rak kaa, te h̄m̄n k̄rak kau keit. ¹⁹ Keriuwe h̄m̄n k̄rak, Krais ken wit enuk m̄t epei naa h̄m̄n k̄r kewik, h̄rak kewepyap̄r h̄m̄n m̄rak. ²⁰*God kemer̄ror nisesik te h̄r ap nises h̄m̄n m̄rak me w̄ n̄paa Noa kime sip iuwe au. Me w̄ im h̄r m̄t miyap̄r h̄sp̄nak wikak (8) keriyen God kekepi te h̄r ap naa nentar t̄par m̄niu au. ²¹*T̄par im h̄ram m̄re h̄m̄n o piksa me m̄t h̄r n̄k̄ri neriuwe t̄par. In ek t̄par im mekepi ap mekemyet̄ti hap̄k mau ȳnk ki au. H̄ram me m̄t h̄r nit̄hi God kesak menmen enum m̄r h̄rak kakrekyor han k̄r yaaik, nentar Jisas Krais kaa p̄ke kekrit kepu. ²²*H̄rak Krais epei ken wit ke God h̄rak kau menep his yaaim me God kerek h̄rak kehimit̄an m̄t iuwe nanwim. M̄t ensel, herwe enum, h̄m̄n yap̄rwe, h̄rak Krais kin̄nem naanm̄prewem.

4

Yi eiyises han ke God me menmen yi ȳriakem

¹*Krais h̄rak k̄re m̄tik h̄rak kaa te yi han ekitet eiȳr ke n̄paa h̄rak han kitet menmen. Krais kewis m̄t enun h̄r nak̄ip newaankek. M̄t h̄r naniwep nanriwaank nan̄tar yi yises h̄m̄n me God, menmen im h̄ram werek mentar m̄t kerek h̄r ȳnk k̄r kenen (o meiyewor) m̄t newaanki, menmen im mamkepi nan̄naaiw̄r menmen enum n̄paa h̄r n̄riakem. ²*In ek yi ap eiyises han ki ke menmen yi yau t̄ ik yi ȳriakem au em̄t! Yi eiyises God han k̄rak kerekek. ³*W̄ n̄paa haiu mises menmen enum yap̄rwe m̄t ne t̄ h̄r n̄riakem. H̄ram mar im: Haiu mises menmen enum haiu hanhanem iuwe. Haiu mariyanhis mewen̄nem, haiu maam t̄par si enum ere metaritari, haiu maam menmen iuwe, te haiu men w̄nak ke m̄t haiu maam t̄par si enum keremem, haiu meweik̄n sip mewet h̄m̄n me God, haiu mewen̄pi niuk me t̄pir. ⁴In ek m̄t han h̄r wen nises menmen enum im, han k̄r kekrit te yi yetikeri yisesim au. H̄r nat̄p enun nenipi ȳnk enuk yi yetikeri yisesim meiyam au. ⁵*Te w̄ maain God skelim m̄t nepu, nantike m̄t n̄paa naa, m̄t in h̄r enwepyap̄r nenmak h̄r n̄riak menmen enum mar im te maain h̄rak God kak̄waanki. ⁶*H̄rak Krais kewepyap̄r h̄m̄n m̄rak yaaim men

* 3:14 Mt 5:10; 1Pi 2:20, 4:14; Ais 8:12-13 * 3:16 1Pi 2:12 * 3:17 1Pi 2:20 * 3:18 Ro 6:10; Ef 2:18 * 3:20
 Jen 7:7, 23 * 3:21 Hi 10:22 * 3:22 Mt 22:44; Ef 1:20-21 * 4:1 Ro 6:2, 7 * 4:2 1Jo 2:16 * 4:3 Ef 2:2-3
 * 4:5 Ap 10:42 * 4:6 Ro 8:10; 1Ko 5:5

mit nɪpaa God kanɪp hɪr naa, nar ke God nɪpaa katɪp mit yapɪrwe maain hɪr nani. Kraiſ kewepyapɪr hɪm te mit kerek epei naa hɪr nemtau hɪm mɪrak nanisesim, maain hɪr nantike God nanu nanit.

Yi naanmɪpre menmen yaaim God kewetiyem

⁷*Epei menep te menmen o tɪ haiu mewik hɪram mamɪwaank mamɪt, te yi han ekitet werek werek naanempre hɪras me menmen yi yɪrɪakem te yi yitehi God menmen werek werek. ⁸*Menmen im minɪn menmen yapɪrwe yi yisesim: Yi han etwenɪnan eiyɪntar menmen im mamkepi yi ap han kitet menmen enum mit nerekyiyem. ⁹*Yi naanempre ni yinan nan nau netikewi me menmen o yeno, o menmen meiyam te yi ap han emɪkpep au emɪt! ¹⁰Menmen yaaim God kekepi yi eirɪakem, hɪram mamkaap mit te yi eire mit yaain naanmɪpre menmen ham God kewetiyem. Hɪram mar im: Mit han ne yi mit ¹¹kerek hɪr natɪp mit hɪm me God, hɪr enwepyapɪr hɪm me God keremem. Mit kerek hɪr nɪrɪak menmen nɪkaap mit neriwerem, hɪr enɪakem enɪr ke mit God kekepi hɪr nɪrɪakem. Te mit nanwenɪpi niuk me God nentar menmen Jisas Kraiſ kerekyyiem. Hi hanhan mit nanwenɪpi niuk mɪrak hɪrak iuwe, hɪrak naanmɪpre mit ne tɪ ik netike menmen yapɪrwe tipmain tipmain enum eik. Yi ap han kekrit eiyɪntar menmen enum mamiwep mar ke menmen nɪpaa menep Kraiſ.

Menmen enum mamnen mamraiwaank mamɪr ke menmen mewaank Kraiſ

¹²*Nai yinan yaain, yi ap han kekrit eiriuwe menmen enum maain mamnen yi mit mamnɪni han ki te yi yises God werek werek o au. Yi ap han ekitet hɪram menmen enum ham epei minɪn man au. Nɪpaa menmen im menep Kraiſ. ¹³*Yi ap eihɪnhɪn au. Menmen enum nepei mepnen miwep mar ke hɪram menep Kraiſ. Yi han yaaik eiyu eiyɪntar maain Kraiſ pɪke kaknen kakwepyapɪr hɪrekes, yi han yaaik iuwe eiriuwerek. ¹⁴*Mit hɪr netpi enum neni nentar yi yises Kraiſ, yi han yaaik eiyu eiyɪntar Hɪmɪn Yaaik Iuwe ke God kau kekleri. (Mit enun hɪr netpɪwek enum te yi yewenɪpi niuk mɪrak.) ¹⁵Yi ap eirɪak menmen enum te mit ne gavman naniwep me menmen enum yi yɪrɪakem mar im: Me yi yenep mit nani o yi yekintɪp menmen, o yi yɪrɪak mit han enum o mitɪk hak ke yi mit hɪrak hanhan hɪrekes iuwe naanmɪpre mit han netike menmen mɪr. Menmen mar im au emɪt! ¹⁶*Mitɪk kerek mit enun nankɪp nanɪntar hɪrak kises hɪm me God, hɪrak ap yɪnk enuk au emɪt! Hɪrak ekwenɪpi niuk me God ekɪntar hɪrak kisesik.

¹⁷*Wɪ epei mamnen God hɪrak skelim mit. Hɪrak kinɪn skelim mit nises hɪm mɪrak. Hɪrak kinɪn skelim haiu mit te maain mekam mamnen mit hɪr neweikɪn sip newet hɪm yaaim me God? Hɪr nanɪwaank nanit. ¹⁸*Hɪm me God mau tɪwei matɪp, “Mit nises hɪm me God, hɪram menmen enum mamnen mamɪwaanki menep te mamri han kɪr te hɪr ap nanises God werek werek au. Menmen im mamnen mit kerek nises hɪm me God, te mekam mamnen mit kerek nɪrɪak enum neweikɪn sip newet God? Hɪr nanɪwaank nanit.”

¹⁹*Te mit kerek menmen enum manɪp mewaanki nentar God hanhani, hɪr enɪak menmen yaaim han emɪkpep au. Hɪr han kitet God. Hɪrak nɪpaa kɪrɪak haiu mit yapɪrwe te hɪrak kakɪkepi naanemprai kentar hɪrak kakises hɪm nɪpaa hɪrak ketpim.

5

Yi mit iuwe naanempre mit miyapɪr ne weiwɪk me God

¹*Te hi hatɪp yi mit han ne yi mit miyapɪr ne weiwɪk me God yi yinɪn naanempre mit. Hi hetpi hɪm manp. Hi hɪpre yi mit, haiu mit iuwe, hi nɪpaa hɪr Kraiſ hɪrak kaa. Hi hetikerek hawɪr wawɪt menmen yaaim iuwe maain wɪ God kakwepyapɪrem. ²*Hi

* 4:7 Ro 13:11-12; 1Ko 10:11; 1Jo 2:18 * 4:8 1Pi 1:22; Je 5:20 * 4:9 Hi 13:2 * 4:12 1Pi 1:6-7 * 4:13 Ap 5:41; Ro 8:17; 2Ti 2:12; Je 1:2 * 4:14 Sam 89:50-51; 1Pi 2:20 * 4:16 Ap 11:26; Fl 1:20 * 4:17 Jer 25:29; 2Te 1:8 * 4:18 Pro 11:31; Lu 23:31 * 4:19 Sam 31:5 * 5:1 Ro 8:17 * 5:2 Jo 21:15-17; Ap 20:28; Fm 14; Ta 1:11

hetpi h̄im manp: Yi naanempre m̄it miyap̄ir ne God neit wit ki, h̄ir n̄ire sipsip n̄irak. Yi naanempror werek werek eiȳir ke God hanhan yi eir̄iakem. Yi ap eir̄iakem eiȳintar m̄it netpiyem keremem au. Yi eir̄iakem eiȳintar yi hanhanem. Yi ap eir̄iakem te yi eiȳit pewek yap̄irwe emrerim au. Yi eir̄iakem eiȳintar yi hanhan eir̄iakem. ^{3*}Yi ap eir̄iakem eiȳintar yi hanhan eiyin̄in m̄it miyap̄ir neit wit ki te yi eiȳitpor h̄ir enr̄iak menmen au em̄it! Menmen yi ȳir̄iakem h̄iram m̄ire h̄im̄in mamteik̄in m̄it miyap̄ir ein menmen yaaim h̄ir enisesim. ^{4*}Maain w̄i Jisas Krai h̄irak k̄ire M̄it̄ik Iuwe kin̄in naanm̄iprai haiu m̄it haiu m̄ire sipsip n̄irak, maain h̄irak kakwepyap̄ir h̄irekes, yi eitikerek eiȳit menmen yaaim mam̄iwaank au. H̄iram mam̄iwaank tipmain tipmain enum eik.

Haiu mam̄imtau h̄im me m̄it h̄ir nin̄in naanm̄iprai haiu m̄it

^{5*}Mar im hi hat̄ip yi pipep h̄im manp: Yi eiȳimtau h̄im me m̄it kerek h̄ir iuwe naanm̄ipri yi eiyisesi. Yi yap̄irwe eiȳimtau h̄im me yi h̄iras eiȳintar h̄im me God mau t̄iwei mat̄ip, “God keweik̄in sip kewet m̄it h̄ir han kitet h̄iras iuwe, te h̄irak k̄ikaap m̄it h̄ir nau werek werek nemtau h̄im nisesim, h̄irak kakrek̄iyor yaaim.” ^{6*}H̄im me God ketpim, te yi han kitet God h̄irak iuwe yi eiȳimtau h̄im m̄irak eiyisesim te maain w̄i kerek h̄irak k̄imat h̄irak kakrek̄iyi yaain, yi eire iuwe. ^{7*}Menmen enum mamri han ki yi han ekitetim, yi eit̄ip God em eiȳintar h̄irak hanhani kak̄ikepi naanm̄ipri.

^{8*}Yi han ekitet werek werek naanempre h̄iras. H̄irak kepan ki Seten h̄irak k̄ire hiwaak kepno in kepno ein k̄isaw̄in kewenaan m̄it̄ik hak kak̄ik̄ip kak̄iwaankek, h̄irak k̄inkat̄in m̄it kerek h̄irak kaknipi h̄ir enweik̄in sip enwet God nan̄iwaank h̄iras. ^{9*}Yi han tokik eiyu eiweik̄in sip eiwet Seten eiriuwe h̄im yaaim me God yi yisesim. Yi eir̄iak menmen im eiȳintar yi yertei m̄it nises God nerer wit wit, menmen enum mewaanki nar ke h̄iram mewaank yi m̄it. Te menmen im mamkepi yi han tokik eiyu. ^{10*}Te maain w̄i meiyam menmen mamriwaank epei au, God h̄irak Haai ke menmen yaaim, h̄irak kehimit̄eni yi eiȳit menmen yaaim m̄irak mam̄iwaank tipmain tipmain enum eik eiriuwe Krai, God h̄irekes kakrek̄iyi yaain kakrek̄iyi han tokik kak̄ikepi. ¹¹Hi hanhan God h̄irak kin̄in naanm̄ipre menmen yap̄irwe tipmain tipmain enum eik.

Hi Pita hetpi h̄im mei yinam kike

¹²M̄it̄ik Sailas hi han kitet h̄irak kaiu yinak yaaik, h̄irak kekepa kewis t̄iwei yinak ik ek. Hi hetpi h̄im manp, hi h̄irekes heriuwe t̄iwei ik ek hi heteikni h̄im yi yisesim h̄iram menmen yaaim me God. Yi han tokik eiyu eiyisesim.

^{13*}Ni yinan neit wit Babilon, God kehimit̄eni h̄ir n̄irak, h̄ir nat̄ip, “Yi yaain.” Mak h̄irak k̄ire n̄ikan kai h̄irak ketikewa haw̄ir wis God, h̄irak kat̄ip, “Yi yaain”. ^{14*}Me w̄i yi eirerik eiȳir ni yinan eit̄ipan yi yaain yi yap̄irwe ein yeiyewewan. Hi hanhan yi m̄it miyap̄ir ne Krai yi eiyu werek werek.

Mep̄ir keremem

* 5:3 2Ko 1:24; Fl 3:17; Ta 2:7 * 5:4 Hi 13:20; 1Ko 9:25 * 5:5 Ef 5:21; Je 4:6; Pro 3:34; Mt 23:12 * 5:6 Je 4:10
 * 5:7 Sam 55:22; Mt 6:25-30 * 5:8 1Te 5:6 * 5:9 Ef 6:11-13; Je 4:7 * 5:10 1Te 2:12; 1Pi 1:6 * 5:13 2Ti 4:11
 * 5:14 1Ko 16:20

Tiwei Pita Kewisik - 2
Menmen me tiwei ik

Pita katip mit ne sios gude 1:1-2

God kehimitenai haiu narak 1:3-21

Him me menmen enum me mit tisa enemitaipin him me God 2:1-22

Him me wi maain Mitik kiau Iuwe eharak kaknen 3:1-18

¹ Hi Saimon Pita, hi hiriak menmen me Jisas Krai, hirak kehimitena hi aposel kirak hewepyapir him mirak. Hi kerekek hesiuwe tiwei ik ken yi mit keriyen yi yetike haiu mit aposel haiu mises him yaaim iuwe hiram mekepai mipiram. Hiram mekepai mentar God ketike Jisas Krai kesak menmen enum maiu, tenipai haiu mit yaain. Marim hirakit tekepai tetaihis mipiran.

²*Hi hanhan God ketike Jisas Krai tatrekyi menmen yaaim te yi han yaaik eiyu, yi eiyu werek werek wisenum eiyintar yi yertei God ketike Mitik Iuwe kiau Jisas Krai werek werek.

God kehimitenai haiu narak

³*God hirak wisenuk epei kewetai menmen yapirwe me mamkepai haiu mamisesik werek werek. Haiu mamisesik werek werek mamitar hirak kekepai haiu merteiyek kerek nipaa kehimitenai haiu mamtikerek mamit menmen mirak yaaim iuwe te haiu yaain mamir ke hirak yaaik. ⁴ Mar im hirak epei kewetai menmen yaaim iuwe mirak nipaa hirak ketpim kakwetai haiu mit em. Te yi mit eiriuwe menmen hirak epei kewetiyem, yi eirir einaaiwir menmen enum mit ne ti hir niriakem te yi yayit menmen mirak yaaim yi eire God.

⁵ Me menmen mar im yi epei yetiwem yi hanhan eiriak menmen yaaim, hiram mamkaap him yaaim me God mekre han ki nipaa yi yisesim. Menmen yaaim yi yiriakem hiram mamkepi yi eiyirtei menmen me God werek werek. ⁶*Menmen yi eiyirteiyem werek werek hiram mamkepi yi naanmamre hiras eiwenin han ki. Yi eiwenin han ki hiram mamkepi yi han tokik eiyu me menmen yapirwe mamnen. Yi eiwenipi niuk me God hiram mamkepi yi han tokik eiyu. ⁷ Yi eiwenipi niuk me God hiram mamkepi yi hanhan ni yinan. Yi hanhan ni yinan, hiram mamkepi yi han tewenin mit miyapir yapirwe.

⁸ Menmen mar im mamu mamikre han ki te hiram mamnen iuwe mamkepi te yi eiyu weinim au. Yi yayirtei Mitik Iuwe kiau Jisas Krai werek werek yi eiyisesik iuwe. ⁹ Mit kerek menmen marim mekre han kir au, hir nekre han kir hir nar ke mit ap nir ein ein au. Hir nanamir toto. Mit nar ik han kaa nipaa God kesak menmen enum hir niriakem te in ek hir nau han yaaik prar.

¹⁰ Te nai yinan, God epei kenini kehimiteni yi narak te yi eikiak han ki eiriak menmen yaaim. Yi eiriak menmen yaaim te hiram mamkepi yi eiyirtei God maain kaktihis. Yi eiriak menmen im te yi eiyu eitikerek eiyit wit kirak. ¹¹ Yi eiyises menmen mar im hiram mire God kikaisiu wepir te yi eino wit ke Mitik Iuwe Krai kerek kinin naanmipre mit, hirak nipaa kaa te kekepi kaktihis yi eiyu eitikerek tipmain tipmain enum eik.

¹²*Yi yertei menmen hi epei hetpim yi yau han tokik yeriuwe him me God nipaa yi yemtewem yi yisesim. Te hi hekrit hekrit hanhan hikiak han ki yi han ekitetim. ¹³*Hi han kitet hiram yaaim te hi wen hepu hire mitik ik e, hi pike etpiyem hikiak han ki te yi han ekitetim. ¹⁴*Hi hertei menep hi hahi har ke Jisas Krai Mitik Iuwe kiau nipaa ketpo. ¹⁵ Te hi hewis tiwei ik te maain hi hahi hirak hekrit hekrit kakikepi yi han ekitet menmen im nipaa hi hetpiyem.

* 1:2 Ju 2 * 1:3 1Pi 2:9 * 1:6 Ga 5:22-23 * 1:12 Ju 5 * 1:13 2Pi 3:1 * 1:14 2Ko 5:1; Jo 21:18-19

Haiu mit epei mir Jisas Kraiss menmen mirak iuwe

¹⁶* Me wi nipaai haiu mewepyapir him me Jisas Kraiss, haiu metpi hirak iuwe, hirak pike kaknen, haiu ap mises tipitim o wit tipir me him weinim au. Haiu epei mir menmen mirak iuwe. ¹⁷ Nipaai God Haai kewenipi niuk me Jisas kewetiwek niuk iuwe keriuwe him, haiu mit aposel memtau hirak ketpiwewek kar ik: "Mitik ik hirak Nikan kai yaaik hi hanhanek." ¹⁸ Haiu hirass memtau him im meke wit ke God man mentar haiu metikerek merp miniu (o neiyip) kerek God kan kewik.

¹⁹ Haiu han ekitet iuwe him me nipaai mit profet hir natip him me Kraiss hir newepyapirem, mentar menmen nipaai haiu mirem. Te yi mit eiyises him im, yi eiritak yaaim. Him me God mit profet netpim hiram mire si mir meit wit toto ere menep wanewik saur kir keteiknai menep kaksipuan. Him mit profet nipaai netpim hiram mire si me witaan mekepai haiu mises him me God werek werek ere Jisas Kraiss kan. Hirak kire wepni kewep kan kekepai. ²⁰ Te yi eiyinin eiyirtei menmen im. Haiu mit ap mises han kaiu mewepyapir menmen me him nipaai mit profet netpim au. ²¹* Him im hi hetpiyem hiram yaaim mentar nipaai hir mit profet ap nises han kir newis him mau tiwei au. God Himin Yaaik kerekek kirkak han ke mit ein te hir natip him God ketporem, hir newisim mau tiwei.

2

Menmen enum mit enun netpi him me memipin hir niritakem

¹* Nipaai mit profet enun ne nemipin nau nekre mit ne Isrel. Mit nar ik naninen nanu nantikewi, hir nanri him enum me nemipin nanawaank mit miyapir han ne weiwik me God. Hir nanweikin sip nanwet Mitik Iuwe Kraiss nipaai hirak kaa, te kakikepi kaktorhis te hirak kakiwaanki waswas. ² Mit yapirwe nanises menmen mir enum te hiram mamawaanki. Hir natip mit miyapir hir nariyanhis neweninem hiram werek. Maain mit han nantip enum me him yaaim me God nanintar menmen im enum mit enun nar ik niritakem. ³* Hir hanhan neriuwe him me nemipin hir nanri pewek mi. Me nipaai ein God kemerir wi maain hirak skelim mit nar ik. God kerek kakriak menmen enum me mamawaanki, hirak kiwaai au. Hirak kemerir wi keremem mamnen hirak kakiwaanki keriyen. Menmen im nipaai God kiritakem meteiknai hirak kiwaai au hirak kakiwaank mit enun.

⁴* God ap kewis mit hirak ensel hir niritak enum hir nepu netikerek au. Hirak kepri keriuweti nen wit enuk ke kewaank mit hir nepu nekre hei enum nemerir wi God skelim mit ne ti. ⁵* Nipaai God ap kewis mit enun nipaai nau ti hir nepu au. Hirak kanip kenepi keriuwe wan kinu tipar manip. Hirak mitik Noa kerek kewepyapir mit enises menmen yaaim, hirak ketike mit miyapir hispinak wik (7) keriyen God ap kanip au. ⁶* God epei kenep mit miyapir ne wit Sodom ketike Gomora, hirak kesiri netike wit hir newi. Menmen im mire himin o piksa meteikin mit kerek nikaru nises menmen enum mekam mamnen mamnip. ⁷* God epei keithis mitik Lot hirak mitik yaaik han enuk keriuwe menmen enum me neiyewewan niritan mit enun neweikin sip newet menmen yaaim hir niritakem. ⁸ Hirak mitik yaaik Lot hirak kau ketikeri hekrit hekrit hirak kir menmen enum mit niritakem, hirak kemtau menmen enum hir netpim, te hirak han enuk iuwe keriuwe menmen enum mir. ⁹* Menmen im meteiknai God kertei kikaap mit yaain ketorhis me menmen enum mamnen, hirak han kaa mit enun te hir ap naninaaiwir menmen enum mamawaanki me wi hirak skelim mit taau! ¹⁰* Hirak kertei iuwe ap te han kaa kakiwaank mit kerek hir nises han kir me niritan neiyewewan, hir ninan yipir newerek me menmen iuwe me God. Mit profet enun nemipin hir enun han tokik nises han kir kerekek, hir ap ninaain natip enum me mit ensel au. ¹¹* Mit ensel

* 1:16 Mt 17:1-5 * 1:21 2Ti 3:16; 1Pi 1:11 * 2:1 Mt 24:11; Ju 4 * 2:3 Ro 16:18; 1Te 2:5 * 2:4 Ju 6 * 2:5
 Jen 6:11-8:19; 2Pi 3:6 * 2:6 Jen 19:24; Ju 7 * 2:7 Jen 19:1-16 * 2:9 1Ko 10:13; Ju 6 * 2:10 Ju 7-8, 16 * 2:11
 Ju 9

ne God h̄ir enun manpenun nin̄n m̄it enun in te h̄ir ap nat̄ip enum nesiuwe h̄im me ninaan me God au.

¹²*Te m̄it in en h̄ir enun nar ke miyak han aurem te m̄it nam̄ip mami. H̄ir m̄it enun wise han auri h̄ir nat̄ip enum me menmen h̄ir nep̄itariyem. Maain God kakn̄ip nan̄ir ke miyak me yaank m̄it nam̄ip. ¹³*Menmen mamriwaank mentar menmen enum h̄ir n̄ir̄iakem. H̄ir han kitet netikwi naam h̄iram menmen yaaim menipi tu iuwe keremem, h̄ir n̄ire wikes mau ȳink ke yi m̄it neriwaank, h̄ir han yaaik nises menmen m̄ir me nemip̄in. ¹⁴H̄ir n̄ip̄ir miyap̄ir h̄ir hanhan nanwaai nantikeri te h̄ir han k̄ir kenke kenteri ap te nanweik̄in sip newet̄irem au. H̄ir nari han ke m̄it miyap̄ir te h̄ir nises menmen enum. H̄ir han kitet yap̄irwe h̄ir nanri pewek o menmen me m̄it miyap̄ir h̄ir nises h̄im m̄ir mam̄irkeik. God kakiwaank m̄it han narik. ¹⁵*H̄ir neweik̄in sip newet̄ h̄im yaaim, h̄ir nises menmen enum nar ke m̄it n̄inaaiw̄ir yayiwe yaaim, h̄ir netaritari neit yaank. H̄ir nises menmen n̄ipaa m̄it̄ik niuk m̄irak Belam n̄ikan ke Beo h̄irak k̄ir̄iakem. H̄irak hanhan pewek m̄it han nanwet̄iw̄ekem me menmen enum h̄irak k̄ir̄iakem. ¹⁶*Te donki k̄irak (h̄irak k̄ire hos) kerekek ketaritari ap han kewik, h̄irak kat̄ip keriuwe h̄im ke m̄it̄ik kenerek kewenek me menmen enum merekir̄iw̄ek han. ¹⁷*M̄it in h̄ir enun ap nankaap m̄it nar ke hei t̄ipar epei au menke. H̄ir nises h̄im ham h̄im ham heriyai heriyai nar ke nap̄i yuwerep met̄iw̄em. God epei kehimit̄enor wit hak enuk k̄ire wit enum toto. ¹⁸*H̄ir nat̄ip h̄im iuwe wein̄im, h̄ir nari han ke m̄it neriuwe menmen enum han ke m̄it hanhan nanisesim. H̄ir p̄ike nari m̄it kerek nempei n̄inaaiw̄ir menmen enum im m̄it han enun wen nisesim han k̄ir kenke kenterim. ¹⁹*M̄it enun h̄ir nat̄ip h̄iram werek te m̄it yap̄irwe enises han k̄ir. Te h̄ir h̄iras menmen enum merekir̄or han k̄ir te h̄ir ap enises h̄im yaaim taau. Mekam mari han ke m̄it̄ik te han k̄irak kenke kenterim, h̄irak ap kakin̄nem kakn̄aiw̄irem taau. H̄iram mamin̄inek. ²⁰*M̄it h̄ir epei n̄inaaiw̄ir menmen enum me t̄i m̄it n̄ir̄iakem nentar h̄ir epei nertei menmen yaaim nisesim me Jisas Krai, n̄ipaa kaa te kesak menmen enum me haiu m̄it kaktaihis, te h̄ir p̄ike nanises menmen eim enum han k̄ir kenke kenterim, h̄ir nan̄iwaank w̄isenum min̄in menmen enum mam̄ir ke n̄ipaa h̄ir n̄ir̄iakem. ²¹*H̄iram yaaim te n̄ipaa h̄ir ap nemtau h̄im me God m̄it netporem te h̄ir epei nemtewem nisesim, te maain h̄ir neweik̄in sip newet̄iw̄em p̄ike nanises menmen enum. Maain God kak̄iwaanki w̄isenum. ²²*Menmen marim epei man mar ke h̄im yaaim n̄ipaa profet netpim mar im: “Nepere kenik̄in menmen, te h̄irak p̄ike ken kaam menmen epei kenik̄inem. Sak kerek n̄ipaa m̄it epei n̄ik̄irek, h̄irak p̄ike ken kewen toni.” H̄im im meteiknai m̄it in n̄ipaa nises h̄im me God te in ek h̄ir neweik̄in sip newet̄iw̄ek.

3

Haiu m̄it mertei Jisas Krai p̄ike kaknen

¹*Nai yinan yaain, hi hewis t̄iwei hak ik kises ke n̄ipaa hi nepei heswiyek. Me t̄iwei ik hi h̄ik̄iak han ki yaaik te yi han kitet ²*h̄im n̄ipaa m̄it yaain profet h̄ir newepyap̄irem, h̄im im metike h̄im me M̄it̄ik Iuwe kerek n̄ipaa kaa p̄ike kekrit ketpai kaktaihis, h̄irak ketpiyem keriuwe h̄im haiu m̄it aposel ni haiu metpiyem. ³*Yi eiȳrtei menmen im emin̄in. Me w̄i menep Jisas p̄ike kaknen, m̄it han enun nitetnaan h̄ir nan̄inen nanises han k̄ir wein̄ik. ⁴*H̄ir nemip̄in nant̄ip nan̄ir ik: “N̄ipaa Jisas kat̄ip h̄irak p̄ike kaknen, te h̄irak keik a? N̄ipaa h̄im maamrer netpim me t̄i im mam̄iwaank ap man au, te h̄ir epei naa. Me w̄i n̄ipaa enum eik God k̄ir̄iak t̄i ik ere in menmen mepu mep̄ir kerekek mepeit. Menmen h̄ir netpim ap te mamnen au. H̄ir nemip̄in.” ⁵*Te h̄ir n̄inapen han

* 2:12 Ju 10 * 2:13 Ju 12 * 2:15 Nam 22:7; Ju 11; Rev 2:14 * 2:16 Nam 22:28-35 * 2:17 Ju 12-13 * 2:18 Ju 16 * 2:19 Jo 8:34 * 2:20 Mt 12:45 * 2:21 Lu 12:47-48 * 2:22 Pro 26:11 * 3:1 2Pi 1:13 * 3:2 Ju 17 * 3:3 1Ti 4:1; Ju 18 * 3:4 Ais 5:19; Esi 12:22; Mt 24:48 * 3:5 Jen 1:6-9

kitet menmen im. Nĭpaa God katĭp te nepni metike tĭ mau meit. God kĭrĭak tĭ me tĭpar ke wan hĭrak hawi kĭkaap tĭ kepu kepeit. ⁶*God katĭp kenip tĭpar mĭniu mĭwapĭn tĭ ik ek, menmen mau tĭ maa meit. ⁷Nepni metike tĭ ik e kerek in ek hĭram mepu, hĭm me God metenenim ere maain me wĭ God skelim mĭt enun neweikĭn sip newetĭwek, hĭrak kakĭsiyem. ⁸*Nai yinan yaain yi ap han kaa menmen miutĭpen im e. God ap han kitet wĭ mar ke haiu mĭt han kitetim, au. Hĭrak han kitet wĭ miutĭp hĭram mĭre tito yapĭrwe. ⁹*Mĭtĭk iuwe kiau hĭrak ap kĭrĭak menmen waswas kakĭwaank tĭ kakĭr nĭpaa hĭrak katĭp hĭrak kakĭrakem kĭre mĭt han hĭr han kitet hĭrak kakĭrakem au. Hĭrak kemerĭr haiu mĭt yapĭrwe mamweikĭn sip mamwet menmen enum mamisesik kentar hĭrak kĭnapen mĭtĭk kiutĭp kerekek kaki kakĭkre si enum au. Hĭrak hanhan mĭt niutĭp niutĭp nanweikĭn sip nanwet menmen enum hĭr nanisesik.

Tĭ ketike nepni hĭram mamĭwaank mamĭt

¹⁰*Wĭ Mĭtĭk Iuwe kaknen kakwepyapĭr hĭrekes, hĭram mamnen mamĭr ke mĭtĭk hĭrak kekintĭp menmen me mĭtĭk hak. Mĭt nepĭtari wĭ maain hĭrak kaknen te hĭr ap nemeriyĭwek au. Wĭ hĭrak kaknen nepni mamwepu mamĭwaank mamĭt, menmen yapĭrwe me tĭ metike menmen yapĭrwe mĭt nĭrĭakem hĭram si tatĭm mamweikĭn mamre tĭpar weinĭm au mamĭt pĭke mamweikĭn mamre nĭme. ¹¹Menmen yapĭrwe me tĭ si tatĭm mamĭwaank mamĭt te yi eire mekam a? Yi han yaaik prar prar eiyu eiyises menmen me God, ¹²*eirĭak menmen te mamkaap wĭ mamnen waswas. Wĭ ik Mĭtĭk Iuwe pĭke kaknen nepni si tatĭm mamĭwaank, saur metike hĭr hĭram si tatĭm mamweikĭn mamre tĭpar mamĭt pĭke mamweikĭn mamre nĭme. ¹³*God epei katĭp hĭrak kakĭrak nepni ham mamtike tĭ ham te haiu memeriyĭwem. Mĭt nanrĭak menmen enum me nĭpaa au, enrĭak menmen yaaim in keremem.

Haiu naanmampre hĭras emĭmerĭr Mĭtĭk Iuwe pĭke kaknen

¹⁴Nai yinan yaain yi wen eimerĭr menmen im mamnen te yi han yaaik prar prar eiyu ap eirĭak menmen enum au, te God han kitet yi yaain yi eitikerek eiyu han kiutĭp. ¹⁵*Yi han ekitet Mĭtĭk Iuwe kiau kaknen waswas skelim mĭt au, hĭrak keteiknai hĭrak kĭnapen haiu mamĭwaank au. Hĭrak hanhan kakĭkepai kaktaihis. Kaiu yinak yaaik Pol hĭrak keriuwe hĭm yaaim God kewetĭwekem hĭrak epei kewisi tĭwei me menmen im. ¹⁶Me wĭ Pol kewis tĭwei katĭp me wĭ Mĭtĭk Iuwe pĭke kaknen, hĭrak kewis menmen mar kerek hi epei hetpiyem. Hĭm ham mau tĭwei mĭrak hĭram haiu ap merteiyem werek werek au. Te mĭt han enun netaritari neweikĭn hĭm me Pol, hĭr newisesik neriuwerem nar ke hĭr neweikĭn hĭm ham me God nĭpaa mĭt profet newisĭm mau tĭwei newisesik neriuwerem te hĭr mĭt enun nanĭwaank hĭras nanriuwere.

¹⁷*Nai yinan yaain, in ek yi yerteiyem. Yi naanempre hĭras te maain yi ap eiyises menmen enum me mĭt neweikĭn sip newet God hĭr nisesim, te yi ap einaaiwĭr hĭm yaaim me God. Hĭram mekepi mar ke teinĭk mĭkaap wĭnak mĭnanek. ¹⁸*Yi eiyu werek te Mĭtĭk Iuwe kiau Jisas Krai nĭpaa kaa kakĭkepai kaktaihis, hĭrak han yaaik kakriuwĭ iuwe kakrekyi yaain. In ek yi yerteiyek kike, maain yi eiyĭrteiyek wĭsenuk. Hi hanhan hĭrak kakĭt niuk iuwe in ere tipmain tipmain enum eik.

Mepĭr keremem

* 3:6 Jen 7:11-21; 2Pi 2:5 * 3:8 Sam 90:4 * 3:9 Hab 2:3; 1Ti 2:4 * 3:10 1Te 5:2; Mt 24:29, 35 * 3:12 Ais 34:4 * 3:13 Ais 65:17, 66:22; Rev 21:1, 27 * 3:15 Ro 2:4; 2Pi 3:9 * 3:17 Mk 13:5, 33; 1Ko 10:12 * 3:18 Ju 25

Tⁱwei Jon Kewisik - 1Menmen me tⁱwei ik

Jon katip mit menmen hirak epei kirem, emenmen hirak epei kemtewem 1:1-4

Haiu mamises menmen me God hiram mire esi merhihe 1:5-2:29

Him me nikerek ne God netike enikerek ne Seten 3:1-24

Menmen me him yaaim metike him enum 4:1-6

God hanhan haiu mit te haiu hanhanan 4:7-21

Haiu mit kerek mises him me God haiu emaminin menmen enum me ti 5:1-21

Him mamkepai haiu mamu tipmain tipmain enum eik

¹*Nipaa enum eik mitik hirak kire him kerek kakikepai haiu mamu tipmain tipmain enum eik, hirak kepu. Krais hirak Haai ke him ik. Haiu in ek epei memtau him mirak, haiu hiras mirek meteninwekhis. ²**Me wi God kewepyapir Krais, haiu mirek. Hirak kekepai te haiu mit miyapir emu tipmain tipmain enum eik. Haiu epei mirek haiu mewepyapirek metpiyek. Nipaa hirak kau ketike Haai kirak ere hirak keriuwetek kan ti hirak kewepyapirek. ³Menmen haiu mirem haiu metpiyem, te yi yaitikewei haiu mantike God mamu han kiutip mamir ke haiu hiras epei metike God Haai ketike Nikan kirak Jisas Krais haiu mau han kiutip. ⁴*Haiu mewisi tiwei ik te yi eiyirtei menmen im werek werek, yi eitikewei haiu emu han yaaik wisenuk.

Haiu emises menmen yaaim me God

⁵*Krais ketpei him im te haiu metpiyem. God hirak kire wepni. Hirak ap kipre witaan au. ⁶*Haiu matip haiu metike God mau han kiutip, te haiu miriak menmen enum, hiram mar ke mitik keke ti ke witaan toto. Haiu memipin ap te mises him yaaim me God mar ke mitik kerek keke ti ke wepni au. ⁷*Te haiu miriak menmen yaaim mar ke God kiriakem, haiu hiras mau han kiutip, hemkre me Nikan kirak Jisas nipaa mewen hiram mamisak menmen enum maiu yapirwe mamno, haiu han kiau yaaik prar prar. ⁸*Te haiu matip haiu miriak menmen enum au, haiu memipin hiras him yaaim me God mau mekre han kiau au. ⁹Haiu mewepyapir menmen enum haiu miriakem, God hirak yaaik kakises menmen nipaa ketpaiyem, hirak katip kakisak menmen enum haiu miriakem, te haiu han kiau yaaik prar prar. ¹⁰Haiu matip haiu ap miriak menmen enum au, hiram mar ke haiu matip God hirak kemipin. Haiu matip haiu miriak menmen enum au, him yaaim mirak mau mekre han kiau au.

2

Krais hirak kiau yaaik kekepai

¹*Nai yinan yaain, yi yire nikerek nai, hi hewisi him im te yi ap eiriak menmen enum au. Keimin ke haiu mit hirak kiriak menmen enum, Jisas Krais hirak mitik yaaik hirak kakikepik. Hirak kau ketike God, hirak kitwekhi ke mitik ik. ²*Jisas kewet God hirekes hirak kaa kentar nu tentarakit kewenin Haai kirak han te hirak han enuk keriuwai me menmen enum haiu miriakem au. ³Haiu mises him mirak te haiu merteiyek werek werek, haiu narak. ⁴*Mitik kiutip katip kar ik: "Hi hertei God werek werek hi kirak," te hirak ap kises him mirak au, te mitik ik kemipin. Him me God ap mau mekre han kirak au. ⁵*Keimin kises him me God, hirak hanhanek wisenuk. Mar im haiu mertei haiu mises God werek werek. ⁶*Keimin katip hirak kises God te hirak ekriak menmen emir ke nipaa Krais kiriakem.

* 1:1 Jo 1:1-2, 4; 1Jo 2:13-14 * 1:2 Jo 1:14 * 1:2 Jo 1:14 * 1:4 Jo 16:24 * 1:5 1Ti 6:16; Je 1:17 * 1:6
1Jo 2:4; Jo 3:21 * 1:7 Ais 2:5; Hi 9:14; Rev 1:5, 7:14 * 1:8 Sam 32:5; Pro 28:13 * 2:1 Hi 7:25, 9:24 * 2:2 1Jo
4:10, 14; Jo 1:29, 11:52; Kl 1:20 * 2:4 1Jo 1:6, 8 * 2:5 Jo 14:21, 23; 1Jo 4:12, 17, 5:3 * 2:6 Jo 13:15

Keimɪn hanhan nɪrak yinan, hɪrak kises hɪm me God

⁷*Nai yinan yaain, hɪm im hi hewisiyem hɪram me petepin kerekek au. Me nɪpaa ein hɪram mepu. Hɪm im nɪpaa yi yinɪn yises God yi yemtewem. ⁸*Au, hɪm im hi hewisiyem hɪrak Krai kɪriakem, in ek hɪram mewep wɪsenum. Nɪpaa Krai kɪriakem te in ek yi yisesim. Hɪm im matɪp mar ik: Haiu hanhanan naiu yinan. Menmen enum hɪram mɪre mɪtɪk keke tɪ ke wɪtaan, hɪram mau han kaiu, te hɪram mamno mamɪt. Menmen yaaim mar ke mɪtɪk keke tɪ ke wepni hɪram mekrehɪr mɪram. ⁹*Keimɪn katɪp hɪrak kises hɪm me God te hɪrak han enuk keriuwe kɪrak yinak, hɪrak ap kises hɪm me God au. Hɪrak kɪre mɪtɪk hak ap kenke si au kitet yayiwe ke wɪtaan kepno. ¹⁰*Keimɪn hanhan kɪrak yɪnak, hɪrak kises hɪm me God. Hɪrak kɪre mɪtɪk kitet yayiwe ke wepni hɪrak kɪr yayiwe werek werek ap te kakɪkenpet tɪp mamɪnwɪk kakɪnkewɪn au. ¹¹*Keimɪn han enuk keriuwe kɪrak yinak, hɪrak kertei menmen me God au. Hɪrak kises menmen enum kar ke mɪtɪk kitet yayiwe ke wɪtaan. Wɪtaan wɪ mekrewek nanamɪr (o naan) te hɪrak ketari yayiwe hɪrak kitetim. ¹²*Nɪkerek nai, hi hewisi tɪwei ik hentar menmen enum yi yɪriakem God epei kesakem. Hɪrak kesakem kentar menmen yaaim nɪpaa Jisas kɪriakem. ¹³*Hi hewisi tɪwei ke yi haairer hentar yi yertei hɪrak keimɪn kepu nɪpaa ere in. Hi hewisi tɪwei ke yi pipep hentar hɪm me God mau han ki yi yinɪn Seten. ¹⁴Nɪkerek nai hi hewisi tɪwei ik hentar yi yertei God Haai. Hi hewisi tɪwei ke yi haairer hentar yi yertei hɪrak God kerek kepu nɪpaa ere in. Hi hewisi tɪwei ke yi pipep hentar yi manpenun yeit, hɪm me God mau han ki yi yinɪn Seten.

Yi ap hanhan menmen enum me tɪ

¹⁵*Yi ap hanhan eiyises menmen enum mɪt nɪriakem o menmen enum me tɪ au emɪt! Keimɪn hanhan menmen enum me tɪ, hɪrak ap hanhan God Haai au. ¹⁶*Menmen me tɪ hɪram mar im: Menmen enum me tɪ mɪt hɪr hanhanem nanisesim, menmen mɪt nɪrem hɪr hemkre menepam neriuwerem, mɪt han kitet hɪras netenen menmen yapɪrwe ninɪn mɪt han. Menmen im hɪram ap menmen me God au. Hɪram menmen me tɪ keremem. ¹⁷*Menmen me tɪ metike menmen enum me hemkre menepam meriuwerem mamno mamɪwaank mamɪt, te neimɪn nɪriak menmen God hanhan hɪr nanisesim, hɪr nanu nanɪt tipmain tipmain enum eik.

Mɪt nepan ne Krai newepyapɪr hɪras

¹⁸*Nɪkerek nai yaain, wɪ epei man menep te mɪtɪk enuk kepan kɪnapen Krai hɪrak kaknen. Mɪt yapɪrwe nepan ne Krai epei newepyapɪr hɪras te haiu mertei wɪ epei man menep. ¹⁹*Mɪt han ne mɪt in nɪpaa nau netike haiu mɪt ne weiwɪk me God. Te in ek hɪr nɪnaiwɪrai nen nentar hɪr ap nises hɪm me God au. Hɪr nɪpaa nises hɪm mɪrak werek te hɪr wen netikewei mepu in. Hɪr epei nɪnaiwɪrei nen te haiu mertei hɪr ap nises God nar ke haiu mɪt in misesik au. Hɪr nemipɪn. ²⁰*God kesiuwe Hɪmɪn kɪrak Yaai kan kekere han ki te yi yapɪrwe yertei hɪm mɪrak werek werek. ²¹Hi hewisi tɪwei ik hentar yi ap yertei hɪm yaaim me God au. Hi hewisiyek hentar yi yertei hɪm mɪrak yaaim. Keimɪn ap kises hɪm mɪrak hɪrak kemipɪn. ²²*Hɪrak keimɪn? Hɪrak mɪtɪk kerekek katɪp Jisas hɪrak ap Mɪtɪk Krai nɪpaa God kehimitanek au. Mɪtɪk ik hɪrak kepan ke Krai kerekek. Hɪrak keweikɪn sip kewet God Haai ketike Nɪkan kɪrak. ²³*Mɪt kerek natɪp Jisas hɪrak ap Nɪkan ke God au, God Haai kau ketikeri au. Mɪt han kerek natɪp Jisas hɪrak Nɪkan ke God, God Haai kau ketikeri.

God Hɪmɪn Yaai keteiknai hɪm yaaim

* 2:7 2Jo 5-6; 1Jo 2:24, 3:11 * 2:8 Jo 1:9, 13:34; Ro 13:12 * 2:9 1Jo 3:10, 15, 4:20 * 2:10 Ro 14:13; Jo 11:9
 * 2:11 Jo 11:10; 12:35 * 2:12 1Ko 6:11 * 2:13 1Jo 1:1; Jo 1:1 * 2:15 Ro 8:7; Je 4:4 * 2:16 Ro 13:14; 1Pi 2:11
 * 2:17 1Ko 7:31; Mt 7:21 * 2:18 1Pi 4:7; Mt 24:5, 24; 2Jo 7 * 2:19 Ap 20:30; 1Ko 11:19 * 2:20 1Ko 2:15; 1Jo 2:27 * 2:22 1Jo 4:3; 2Jo 7 * 2:23 Jo 5:23, 15:23; 1Jo 4:15, 5:1; 2Jo 9

²⁴ Te yi wen eiyises menmen yi nīpaa yemtewem hīram emīkre han ki. Hīram mekre han ki te God Haai ketike Nīkan kīrak hīrakīt tatpau tatpītikewi. ²⁵ *Nīpaa Krai katīp kakises hīm im: Hīrak kakīkepai haiu mamu mamīt tipmain tipmain enum eik. ²⁶ Hi epei hewisi tīwei ik hetpi me mīt hīr nepakīn Jisas hīr enun nemipīn nanri han ki. ²⁷ *Nīpaa hīrak keweti Hīmīn kīrak Yaaik kau han ki te yi ap eiyīthis mīt han hīr nanteikni mekam yaaim o mekam enum au. God Hīmīn Yaaik hīrekes kerekek kakteikni menmen yapīrwe. Hīm mīrak yaaik kemipīn au. Menmen Hīmīn kīrak Yaaik keteikniyem, yi eiyisesim te yi eiyises Krai. ²⁸ *Te in ek, nīkerek nai, yi eiyisesik te maain wī hīrak kaknen kakwepyapīr hīrekes, haiu ap yīnk enuk mamneinīk mamno mamsawīn au. Haiu mamīrp ninaan mīrak. ²⁹ *Yi epei yertei God hīrak mītīk yaaik, te neimīn nīrīak menmen yaaim, yi yertei hīr nīkerek ne God.

3

In ek haiu nīkerek ne God

¹ *Yi eiyīmtau. God Haai hanhanai wīsenum, te hīrak kenewai haiu nīkerek nīrak. Hīm im yaaim. Haiu nīkerek nīrak. Mīt nises menmen me tī hīr nīpaa ere in ap nertei God au. Markeik te hīr netari menmen haiu misesim au. ² *Nai yinan yaain, in ek haiu epei mīre nīkerek ne God. Maain hīrak Jisas kaknen haiu mamweikīn his mamīr ke hīrak mamīntar haiu mamīrek. Te in ek haiu metari maain menmen im mamre mekam au. ³ Mīt neimīn hīr nemerīr menmen im mamnen, hīr hekrit hekrit ap nīrīak menmen enum te hīr han yaaik prar prar nanu nanīr ke Krai hīrak kepu. ⁴ Neimīn hīr nīrīak menmen enum, hīr neweikīn sip newet hīm me God. Hīm im hīram yaaim mentar menmen enum hīram meremir hīm me God. ⁵ *Yi yertei Krai epei kan kesak menmen enum haiu mīrīakem. Menmen enum mekre han kīrak au. ⁶ *Te neimīn nises Krai, hīrak kau kekere han kīr te hīr ap nīrīak enum au. Neimīn nīrīak enum hekrit hekrit hīr netari Krai, hīr nisesik au. ⁷ *Nai yinan yi naanempre hīras. Yi ap eiwis mīt han hīr nanmitipīn au emīt! Keimīn hīrak kīrīak menmen yaaim hīrak yaaik kīre Krai. ⁸ *Keimīn kīrīak menmen enum hīrak kises han ke Seten. Hīrak kises han ke Seten kentar nīpaa ere in Seten kīrīak enum. Nīkan ke God Jisas kan kewepyapīr hīrekes te hīrak kakīwaank menmen enum Seten kīrīakem. ⁹ *Neimīn hīr nīkerek ne God, hīr wen nīrīak menmen enum yapīrwe au. Menmen iuwe me God mekre han kīr. God hīrak Haai kīr te hīr ap nanrīak menmen enum taau. Hīr nīkerek ne God te hīr wen nanrīak menmen enum au emīt! ¹⁰ Mar im haiu mertei neimīn nīkerek ne God, neimīn au hīr nīkerek ne Seten. Neimīn nīrīak menmen enum, hīr ap nīkerek ne God au. Neimīn ap hanhan nīr yinan, hīr ap nīkerek ne God au.

Yi hanhan ni yinan

¹¹ *Hīm im hi hetpiyem hīram menmen nīpaa yi yinīn yises God yi yemtewem. Hīram im: Yi hanhanan. ¹² *Haiu ap han enuk mamriuwe naiu yinan mamīr ke mītīk niuk mīrak Ken au. Hīrak ke Seten hīrak kenep nīkik kīrak kaa. Kenmak te hīrak kakīp? Hīrak kakīp kentar menmen hīrak kīrīakem hīram enum, menmen nīkik kīrak kīrīakem hīram yaaim. Hīrak han enuk keriuwerek te hīrak kakīp. ¹³ *Nai yinan, yi ap han kekrit eiyīntar mīt ap nises God hīr han enuk neriuwi au emīt! ¹⁴ *Haiu hanhan naiu yinan te haiu mertei han kaiu kaa keit me menmen enum me tī. Han kaiu kekrit kepu me menmen me God. Neimīn ap hanhan nīr yinan, han kīr wen kises menmen enum me tī. ¹⁵ *Keimīn han enuk keriuwe kīrak yinak, hīrak kīre mītīk enuk kenepem mīt. Yi yertei mītīk kar ik han kīrak ap kises menmen me God, hīrak ap te kaku kaktikerek tipmain

* 2:25 Jo 3:15, 6:40 * 2:27 Jo 14:26, 16:13 * 2:28 1Jo 3:2, 4:17 * 2:29 1Jo 3:7, 10 * 3:1 Jo 1:12-13, 16:3
 * 3:2 2Ko 3:18; Fl 3:21 * 3:5 2Ko 5:21; 1Pi 2:22-24; 1Jo 2:2 * 3:6 Ro 6:1-2, 14 * 3:7 1Jo 2:29 * 3:8 Jo 8:44
 * 3:9 1Jo 5:18 * 3:11 Jo 13:34 * 3:12 Jen 4:8 * 3:13 Mt 5:11-12; Jo 15:18-19 * 3:14 Jo 5:24; 1Jo 2:11
 * 3:15 Mt 5:21-22; Rev 21:8

tipmain enum eik au. ^{16*}Nipaa Jisas kaa kentirai haiu mit. Mar im hirak keteiknai hirak han tewenina. Te haiu emises menmen Jisas kirakem. Haiu han etwenin haiu yinan, haiu ap te minaan mami mamkepi au. Haiu mamkepi keriyen. ^{17*}Keimin kau ti ik keit menmen yapirwe te hirak kertei kirak yinak kepu weinik, hirak kewen han kirak kakikepik ap kakwetiwewek menmen, kenmak te mitik ik hirak katip hirak hanhan God kises him mirak? Taauye! ^{18*}Nai yinan, haiu ap emtip weinim haiu hanhan mit keriyen au. Haiu emkepi emteiknor haiu hanhani iuwe.

Mit nises him me God ap yink enuk nanirp ninaan mirak

¹⁹Haiu mamkepi mamir im te haiu mertei haiu mises him yaaim me God. Han kaiu ketpai haiu enun me menmen te haiu ap yink enuk me ninaan me God au. Menmen mar ik God hirak ²⁰Iuwe enuk kinin han kaiu kertei menmen yapirwe. Hirak kertei haiu misesik werek werek te haiu enun au emit! ^{21*}Nai yinan yaain haiu han kaiu ap ketpai haiu enun au, haiu merp ninaan me God haiu han tokik mamirp mamit. ²²Haiu mitehi God me menmen, hirak kakwetiyem mentar haiu mises him mirak, haiu mirak menmen yaaim hirak hanhan haiu mirakem. ^{23*}Nipaa God ketpai him im. Haiu emises him me Nikan kirak Jisas Krais, haiu hanhanan. ^{24*}Keimin kises him me God kerek, hirak ketike God tau han kiutip. God Himin Yaai kirak kerek hirak kewetiyek, hirak keteiknai God Haai kau kekre han kaiu.

4

God Himin Yaai ketike himin enum memipin

^{1*}Nai yinan, mit yapirwe newepyapir him enum me memipin hir epei nen nerer wit. Yi ap eiyimtau him me mit yapirwe hir natip God Himin Yaai kau ketikeri au. Yi han ekitet werek him yapirwe mit netpim te yi eiyirtei him mir hiram me herwe o hiram me God. Him me mit in hiram me herwe te yi eiweikin sip eiwetiwem. ^{2*}Mar ik yi eiyirtei God Himin Yaai kau ketikewi. Keimin katip God keriuwet Jisas Krais hirak kan keweikin his kire mitik, hirak God Himin Yaai kau ketikerek. ^{3*}Keimin ap katip ke Jisas kar ik, "herwe kau ketikerek," hirak ap ke God au. Herwe (o tipir) hirak ke mitik kepan ke Krais. Yi epei yemtau maain hirak kaknen. In ek menmen mirak enum epei man. ^{4*}Nai yinan yaain, yi ne God te yi epei yinini yentar hirak iuwe kerek kekre han ki hirak kinin hirak kerek kekre han ke mit ne ti enun nemipin. ^{5*}Mit enun nemipin hir ne God au. Hir ne ti keriyen. Menmen hir netpim hiram me ti te mit ne ti nemtewem nisesim. ^{6*}Te haiu mit ne God. Neimin nertei God hir nemtau him maiu. Neimin au, hir nemtau him maiu au. Emir im haiu mertei God Himin Yaai katip mit him yaaim, haiu mertei herwe au matip mit him enum me memipin.

God hirekes Haai ke han tewenina haiu mit

^{7*}Yi nai yinan, haiu hanhanan. Menmen im me haiu hanhanan hiram menmen me God keremem. Keimin hanhan mirak yinan, hirak nikan ke God, hirak kerteiyek werek. ^{8*}Keimin han tewenin mirak yinan au, hirak ap kertei God kentar hirak God hirekes hirak Haai ke han tewenin mit. ^{9*}God hirak keteiknai hirak hanhanai kar ik: Hirak kesiuwe Nikan kirak kiutip kerek hirak kan kekepai te haiu mamu werek werek. ^{10*}Menmen me han teweninem hiram mar im. Haiu han tewenin God im em ap minin meteikin mit em au. God kinin hanhanai kesiuwe Nikan kirak te hirak kesak menmen enum haiu mirakem, menmen im meteikin mit menmen me han tewenini. ^{11*}Yi nai yinan, menmen mar im God keteiknai hirak han tewenina, te haiu hanhanan.

* 3:16 Jo 13:1; Ga 1:4; 1Te 2:8 * 3:17 Diu 15:7 * 3:18 Je 2:15-16 * 3:21 Hi 4:16 * 3:23 Jo 6:29, 13:34
 * 3:24 Ro 8:9; 1Jo 4:13 * 4:1 Mt 7:15; 1Jo 2:18; 2Jo 7; 1Te 5:21 * 4:2 1Ko 12:3 * 4:3 2Jo 7; 1Jo 2:18 * 4:4
 1Jo 5:4-5; Mt 12:29 * 4:5 Jo 15:19 * 4:6 Jo 8:47 * 4:7 1Jo 2:29 * 4:8 1Jo 4:16 * 4:9 Jo 3:16 * 4:10
 Ro 5:8-10; 1Jo 2:2 * 4:11 Mt 18:33

¹²* Haiu ap nīpaa mītik keiyak kīr God au. Haiu hanhanan te God kau kekre han kaiu haiu han tewenīnek werek werek. Haiu mertei hīrak han tewenīnai. ¹³* Haiu mertei haiu metike God haiu mau han kiutīp mentar hīrak nīpaa kewetai Hīmīn kīrak Yaaik ketikewai kepu. ¹⁴* Haiu epei mīr Jisas te haiu mewepyapīr hīm im: God Haai kesiuwe Nīkan kīrak te hīrak kakīkaap mīt miyapīr niutīp niutīp me tī ik e, kakremir menmen enum hīr nīrīakem. ¹⁵* Keimīn katīp Jisas hīrak Nīkan ke God, hīrak ketike God tau han kiutīp. ¹⁶* God hīrekes Haai ke han tewenīn, te haiu mertei hīrak han tewenīnai. Mītik kerek han tewenīn mīt, hīrak ketike God tepu han kiutīp. ¹⁷* Haiu mertei God hanhan haiu han tewenīn mīt werek werek. Haiu mīrīakem te maain wī God skelim mīt, haiu ap mīneinīk au. Menmen haiu mīrīakem in, hīram mīre menmen nīpaa Krai kīrīakem. ¹⁸ Keimīn kertei God han tewenīnek, hīrak ap kīneinīk au. Keimīn han tewenīn God werek werek hīrak ap kīnaain menmen au. Mītik kīnaain kenmak? Hīrak kīnaain kentar hīrak God kakīwaankek me menmen enum nīpaa hīrak kīrīakem. Keimīn kīnaain God, hīrak han tewenīn God ketike mīt werek werek au. ¹⁹ Haiu han tewenīn God ketike mīt mentar nīpaa enum eik God kīnīn han tewenīnai, haiu mīkaru han tewenīn nau yinan. ²⁰ Mītik hak katīp kar ik: “Hi han tewenīn God,” te hīrak han enuk keriuwe kīrak yinak, hīrak mītik enuk kewenīn hīm. Haiu mīt ap mīr God au. Keimīn kīr kīrak yinak te hīrak ap han tewenīnek au, kakīrkeik te hīrak han tewenīn God kerek hīrak ap kīrek wen au? Hīrak han enuk keriuwe kīrak yinak, hīrak han tewenīn God taauye! ²¹* Hīm im haiu metpiyem meke hīm me Krai man. Hīram mar im: Keimīn han tewenīn God hīrak han tewenīn kīrak yinak.

5

Mīt nises hīm me God naninīn menmen enum me tī

¹* Neimīn han kitet Jisas hīrak mītik God kehīmītanek kakīkaap haiu mīt, hīr nīre nīkerek ne God. Neimīn han tewenīn God Haai, hīr han tewenīn Nīkan kīrak. ² Haiu han tewenīn God haiu mises hīm mīrak te haiu mertei haiu han tewenīn nīkerek nīrak. ³* Haiu mses hīm me God te haiu han tewenīnek. Haiu han tewenīnek te hīm mīrak hīram menipai han enuk au. ⁴* Haiu han enuk au mentar haiu nīkerek ne God te haiu maminīn menmen enum me tī. Mamīrkeik te haiu maminīn menmen enum me tī? Haiu mises hīm me God hīrak kekepai haiu maminīnem. ⁵* Neimīn naninīn menmen enum me tī? Mīt kerek han kitet Jisas hīrak Nīkan ke God kerekkek hīr keriyen naninīn menmen enum me tī.

God kewepyapīr menmen me Krai werek werek

⁶* Haiu mertei Jisas hīrak Nīkan ke God kentar nīpaa God keteiknaiyek me wī mītik Jon ketenen Jisas kīkīrek keriuwe tīpar. Hīrak pīke keteiknaiyek me wī Jisas kaa hemkre mīrak mewen. God Hīmīn Yaaik hīrak Haai ke hīm yaaim. Hīrak kemipīn au. Hīrak katīp Jisas hīrak Nīkan ke God. ⁷⁻⁸* Menmen wikak meteiknaiyek. God Hīmīn Yaaik keteiknaiyek. Menmen mītik Jon kīrīakem wī kerek nīpaa hīrak ketenen Jisas kīkīrek keriuwe tīpar hīram meteiknaiyek. Im metike haiu han tewenīn wī Jisas kaa hemkre mīrak mewen. Menmen wikak im meteiknai menmen miutīp me Jisas. Hīram matīp Jisas hīrak Nīkan ke God. ⁹* Haiu memtau hīm mīt netpaiyem haiu misesim. Haiu memtau hīm me mīt te haiu mamīmtau hīm God ketpaiyem me Nīkan kīrak mentar hīm mīrak minīn hīm me mīt. ¹⁰* Te neimīn nises hīm me God hīr nertei nekre han kīr hīm me God hīram yaaim. Nīpaa God ketpim me Jisas kar ik: “Hīrak Nīkan kai.” Neimīn ap nises hīm me God hīr ap nemtau hīm nīpaa God ketpim me Nīkan kīrak. Mīt in natīp God kemipīn. ¹¹ God ketpai hīm im e. Hīrak epei kekepei haiu mamu tipmain

* 4:12 Jo 1:18; 1Jo 2:5-6 * 4:13 2Ko 1:22; 1Jo 3:24 * 4:14 Jo 3:17 * 4:15 1Jo 5:5 * 4:16 1Jo 4:8 * 4:17 1Jo 2:28 * 4:21 Mt 5:44-45; Mk 12:29-31 * 5:1 1Jo 4:15 * 5:3 Jo 14:15, 23-24; 2Jo 6; Mt 11:30 * 5:4 Jo 16:33 * 5:5 Ro 8:37; 1Jo 4:4 * 5:6 Jo 1:29-34; 1Jo 1:7 * 5:7-8 Jo 15:26 * 5:9 Jo 5:32-37, 8:18 * 5:10 Ga 4:6

tipmain enum eik. H̄rak kekepei keriuwet N̄kan k̄rak kan kaa kentar nu tentarak̄t kesak menmen enum haiu m̄r̄akem. ¹²*Keim̄n ketike Jisas tau han kiut̄p, h̄rak kaku tipmain tipmain enum eik. Keim̄n au, ap te kaku kaktikerek au.

Haiu em̄r̄tei haiu mamu tipmain tipmain enum eik

¹³*Hi hewisi t̄wei ik te yi m̄t kerek yises N̄kan ke God yi eiȳr̄tei yi yayu tipmain tipmain enum eik. ¹⁴*Haiu ap ȳnk enuk te haiu mitehi God me menmen mentar menmen im. Haiu mertei haiu mit̄iwekhi me menmen mises han k̄rak, h̄rak kak̄mtau h̄m maiu. ¹⁵Haiu mertei h̄rak kak̄mtau menmen haiu mit̄iwekhiyem, te haiu mertei h̄rak kakweteiyem. ¹⁶*Keim̄n k̄r k̄rak yinak k̄r̄ak menmen enum ap te mam̄rak h̄rekes kaki, h̄rak ekitehi God te h̄rak kak̄kepek te h̄rak kaku werek werek. Menmen ham m̄t̄k k̄r̄akem h̄ram mam̄rakek kaki. Keim̄n kak̄rakem h̄rak kaki, te yi ap eiȳtehi God ke m̄t̄k ik au em̄t! ¹⁷Menmen enum yap̄r̄we m̄t n̄r̄akem meremir h̄m me God. Te menmen enum im h̄r n̄r̄akem h̄ram mam̄nip God han enuk waswas te h̄rak kakriuwet m̄t nan̄no si waswas au. ¹⁸*Haiu mertei keim̄n h̄rak N̄kan ke God h̄rak k̄r̄ak menmen enum yap̄r̄we au. God N̄kan k̄rak h̄rak naanm̄pre m̄t̄k kar ik te Seten kakrek̄ȳwek enum au. ¹⁹*Haiu mertei haiu ne God te m̄t han yap̄r̄we nau t̄ Seten naanm̄pror h̄r nises h̄m m̄rak. ²⁰*Haiu mertei N̄kan ke God epei kan kekepei te haiu mertei God kiut̄p en kerekek. Ap keiyak au. Haiu metike God kiut̄p en kerekek, haiu mau han kiut̄p en kerekek kepu h̄rak kekepai, haiu mamu tipmain tipmain enum eik. ²¹*Nai yinan, yi eiweik̄n sip eiwet t̄pir.

Mep̄r̄ keremem

* 5:12 Jo 3:36 * 5:13 Jo 20:31 * 5:14 Jo 14:13, 16:23; 1Jo 3:21-22 * 5:16 Mt 12:31 * 5:18 1Jo 3:9; Jo 17:15
 * 5:19 1Jo 4:6 * 5:20 Jo 17:3 * 5:21 1Ko 10:14

T̄wei Jon Kewis̄ik - 2
Menmen me t̄wei ik

Jon kat̄ip gude 1:1-3

Yi eiyises menmen me han tewen̄in m̄it 1:4-6

Yi naanempre h̄iras me h̄im eenum me memip̄in 1:7-11

Jon kat̄ip h̄im m̄ikaru 1:12-13

¹ *Hi m̄it̄ik iuwe ke m̄it ne weiw̄ik me God, hi hewis t̄wei ik ken ti m̄ite n̄ipaa God kehim̄itenut ti n̄iki p̄irak. Te ti kerep̄ep au. Ti hetike n̄ikerek nit. Hi han tewen̄ini iuwe. Hi kerekek au. Hi hetike m̄it miyap̄ir keriyen nises h̄im me God. ² Haiu han tewen̄ini mentar h̄im yaaim me God mau mekre han kaiu, mamu mamtikewai tipmain tipmain enum eik. ³ Hi hanhan God Haai ketike N̄ikan k̄irak Jisas Krai h̄irak̄it han yaaik k̄irak̄it kaku kaktikewai. H̄irak̄it han tewen̄inai te haiu mamu werek werek, mentar haiu mises h̄im yaaim m̄irak haiu han tewen̄inan.

Haiu hanhan m̄it

⁴ *Hi hemtau n̄ikerek nit han h̄ir nises h̄im me God mar ke n̄ipaa h̄irak God ketpaiyem, te hi han yaaik iuwe. ⁵ *Te in ek m̄ite yaaip hi p̄ike hetput, “Haiu m̄it hanhanan.” H̄im im me petepin au. N̄ipaa ein h̄iram mepu haiu memtewem me w̄i haiu m̄it min̄in mises h̄im me God. ⁶ *Haiu hanhan God te haiu emises h̄im m̄irak. N̄ipaa h̄im im h̄irak ketpaiyem h̄iram im: Haiu hanhanan.

Haiu emises h̄im me Krai

⁷ *M̄it yap̄irwe epei newep nerer wit nemip̄in m̄it miyap̄ir. H̄ir nepak̄in Jisas h̄irak keit ȳink kar ke haiu m̄it keriyen h̄irak kan t̄i ik. M̄it nar ik h̄ir enun newisesik, h̄ir nepan ne Krai. ⁸ Yi naanempre h̄iras te yi ap eiyises menmen yar ke h̄ir nisesim, te yi eiȳwaank menmen yaaim God kewis̄im mekre han ki. Yi eir̄ak menmen im te maain yi eiȳt menmen yaaim yap̄irwe God kakwetiye. ⁹ *Neiȳin newis h̄im ham mekre n̄im̄in me h̄im me Krai, God ap kau ketikeri au. Neim̄in nises h̄im im keremem me Krai, h̄irak God Haai ketike N̄ikan k̄irak tatu tatkiteri. ¹⁰ *Neiȳin nan̄inen ap nises h̄im me Krai mar im au, h̄ir nises h̄im ham, yi ap eiȳtpor nan̄inen nan̄ikre w̄inak ki au. Yi ap eiȳtpor: “God kak̄ik̄epi yi eiyu werek werek.” Menmen im au em̄it! ¹¹ Keiȳin kakt̄ip m̄it̄ik enuk kar ik: “Ti ehu werek werek,” h̄irak k̄ire wariyak̄it k̄irak ke menmen enum m̄it̄ik ik h̄irak kakriakem.

H̄im ham h̄iram m̄ikaru

¹² *Hi hanhan hetpi menmen yap̄irwe te hi h̄inapen hewis̄im mau t̄wei ik au. Hi hanhan anen ari te haiu emt̄ipan menmen haiu emu han yaaik. ¹³ N̄ikerek ne heiyiuwe pit h̄ir nesiuwe h̄im netpi “Yi yaain.”

Mep̄ir keremem

* 1:1 1Pi 5:1; 3Jo 1 * 1:4 3Jo 3 * 1:5 1Jo 2:7, 3:11 * 1:6 1Jo 5:3 * 1:7 1Jo 4:1-3 * 1:9 1Jo 2:23 * 1:10
 Ef 5:11; 2Te 3:6 * 1:12 3Jo 13-14

Tⁱwei Jon Kewisik - 3
Menmen me tⁱwei ik

Jon katip mitik Gaias gude 1:1-4

Jon kewenipi Gaias me menmen eyaaim hirak kiriakem 1:5-8

Jon kene mitik Daiotrefis 1:9-10

Jon kewenipi Demitrias me menmen eyaaim hirak kiriakem 1:11-12

Jon katip him mikaru 1:13-15

¹ *Hi mitik iuwe ke mit ne weiwik me God, hi hewis tiwei ik ken ti Gaias. Hi han teweninit iuwe. ² Ti kai yaaik hi hanhan God kakikepit te ti ehu werek werek me menmen ti hiriakem. Hi hanhan ti yink kit kaku werek kar ke himin kit kepu werek werek, ti hises God. ³ *Hi hertei menmen ti hisesim hentar nai yinan han nan netpo ti hises him me Krais werek werek. Hekrit hekrit ti hises menmen yaaim mar ik. ⁴ Menmen ham ti hiriakem hiram menipa hi han yaaik. Ti hises God werek werek te menmen im menipa hi han yaaik wisenuk.

Mit natip Gaias hirak yaaik kiriak menmen yaaim

⁵ Ti kai yaaik, ti hirak menmen yaaim me God. Ti naanmipre mit nerer wit wit kerek newepyapir him me God. Ti hetari ninaan mir te ti epei hekepi. ⁶ *Naiu yinan han hir pike nan in natip haiu mit in ne weiwik me God hir netpai ti epei hekepi. Hi hanhan ti wen ekepi ewetir menmen me wi hir naninen te hir nanino nanrer wit wit nanwepyapir him me God. Menmen mar im ti erekyorem mamnip God han yaaik. ⁷ *Hir ninaaiwir wit kir ik nen newepyapir him me Krais te hir ap nari menmen miutip me mit hir nises him me God au. ⁸ Te haiu hiras emkepi naanempror te haiu mamtikeri mamriak menmen miutip me him me God.

Him me Daiotrefis ketike Demitrias

⁹ Hi hewis him mau tiwei hesiuwerek ken mit ein ne weiwik me God. Te Daiotrefis hirak hanhan kakinin mit naanmamri. Hirak ap kemtau him mai kisesim au. ¹⁰ Maain hi anen arit, hi ewepyapir menmen hirak kiriakem. Hirak kesiuwe him weinim katip haiu mit in enum enum. Te im keremem au. Hirak ap kari naiu yinan han newepyapir him me God kewisi nen winak kirak au. Te mit han hir hanhan nanwisi nanikre winak kir, hirak keweni. Hirak keweni keriyen au, hirak kepri nenpin nekeipin winak mit nererik newenipi God neitak.

Demitrias kiriak menmen yaaim keremem

¹¹ *Kai yinak ti eriak menmen enum ehisesim au emit! Ti eriak menmen yaaim ehisesim keremem. Keimin kiriak menmen yaaim kisesim, hirak mitik ke God. Keimin au, hirak au. ¹² *Mit yapirwe in hir natip Demitrias hirak yaaik. Him hirak kewepyapirem hirekes kisesim. Haiu mit in matip hirak yaaik. Ti hertei menmen haiu metpiyem hiram yaaim.

Him ham hiram mikaru

¹³ *Hi hanhan etput him yapirwe te hi hinapen ewisim mau tiwei ik au. ¹⁴ In ek hi anen arit te hawir watipakit menmen. ¹⁵ Hi hanhan ti ehu werek werek. Nit yinan in netput nar ik: "Ti yaaik." Ti atip naiu yinan ein "Hir yaain."

Mepir keremem

* 1:1 2Jo 1 * 1:3 2Jo 4 * 1:6 Ta 3:13 * 1:7 1Ko 9:12, 15 * 1:11 1Jo 3:6-10 * 1:12 Jo 19:35 * 1:13 2Jo 12

Tⁱwei Jut Kewisik
Menmen me tⁱwei ik

Jut katip mit ne weiwik me God gude 1:1-2

Him me menmen enum mit enun enemitetpin hir nisesim 1:3-13

Maain God kakⁱwaank mit enun ekerek hir nemitetpin 1:14-16

Jut katip mit hir nisesim him eme God werak werak 1:17-23

Jut kitehi God naanmampre mit 1:24-25

¹*Hi Jut, hi hⁱrⁱak menmen me Jisas Krai, hi nⁱkik ke mⁱtⁱk niuk mⁱrak Jems. Hi hewis tⁱwei ik hesiuwerak ken yi mⁱt nⁱpaa God kehimiteni yi yisesik, hⁱrak han tewenⁱni, Jisas Krai hⁱrak naanmⁱpri. ²*Hi hanhan God hⁱrak kakrekyi yaaim, han tewenⁱni, yi eiyu werak werak wⁱsenum.

Mⁱt neweikⁱn sip newet him yaaim me God hⁱr nⁱrⁱak enum mar im

³*Nai yinan yaain, hi hanhan hewis tⁱwei hesiuwerak ke menmen yaaim God hⁱrak kerekyeiyem kaktaihis, te hi han kitet hetpi menmen ham hetpi him manp. Yi han tokik eiyu eiyises him yaaim nⁱpaa God kewet haiu mit nisesik, hⁱrak keweteiyem miutip. ⁴*Hi hewisiyem hentar mit han nⁱsawⁱn menmen hⁱr nisesim mekre han kⁱr nan nau netikewi nekre wⁱnak ke yi yewenⁱpi niuk me God yekrerek. Nⁱpaa him me God mit newisim mau tⁱwei matip mit nar ik God kakⁱwaanki. Mit nar ik neweikⁱn sip newet God neweikⁱn him mⁱrak yaaim mamkepi, hⁱr nⁱrⁱak enum neriuwerem hir nises menmen enum me neiyewewan. Hⁱr neweikⁱn sip newet Jisas Krai, hⁱrak kerekek naanmⁱprai hⁱrak kaiu Iuwe. ⁵*Yi epei yertei werak him yaaim me God hⁱr mit nepi netpiyem te hi hanhan pⁱke ekekyi han ki heriuwe him im. Nⁱpaa Mⁱtⁱk Iuwe kari mit ne weiwik me Isrel neit wit Isip, ketorhis kerik ken. Te maain, hⁱrak kenep mit han hir nisesik au. ⁶*Nⁱpaa mit ensel han hir ap nises menmen werak God epei kehimitenorem au. Hir nⁱnaaiwⁱr menmen God kehimitenorem metike wit hir newik, te God kewisi naanmⁱpror nekre wit enuk toto nⁱre mit enun nekre wⁱnak enuk ke gavman, hir n^emerⁱr wⁱ God skelim mit. ⁷*Hi hⁱkⁱak han ki hetpi him me mit ne wit Sodom, wit Gomora netike mit ne wit kike meweikⁱn wit iuwe. Hir enun nⁱre mit enun in ek hir nau netikewi. Hir nⁱwaai netike mit han, miyapⁱr au, te menmen enum im merekiror han. God kewaanki keriuwe si enum mar ke si enum mamu tipmain tipmain enum eik. Menmen im em God kerekoyorem hⁱram mⁱre himⁱn meteiknai mekam maain mamnen mamnep mit enun. ⁸*Mit enun nau netikewi nekre wⁱnak yi yewenⁱpi God yekrerek, hir nⁱrⁱak enum nar ke mit enun ne wit Sodom. Mit in nentar menmen hir nⁱtyak nⁱrem, hir nⁱrⁱak enum me neiyewewan, hir neweikⁱn sip newet God kerek naanmⁱpri, hir natip netawⁱn mit ensel ne wit ke God. Te ensel kerek ninⁱn mit in hir ap nⁱrⁱak menmen mar im au. ⁹*Nⁱpaa Maikel hⁱrak mⁱtⁱk ensel iuwe kinⁱn, hⁱrak ketike Seten tatipakⁱt tenehakⁱt keimⁱn kakⁱt yⁱnk ke Moses hⁱrak kaa. Maikel kertei hⁱrak ap yaaik te hⁱrak kene Seten kesiuwe him enum au. Hⁱrak kerekek katip kar ik: "Mⁱtⁱk Iuwe God kaknit me him mit enun." ¹⁰*Te mit enun nau netikewi nekre wⁱnak yi yewenⁱpi niuk me God yekrerek, hir natip enum me menmen hir nepⁱtariyem. Me menmen hir nerteiyem nisesim nar ke miyak hir neke yaank nises han kⁱr nⁱrⁱakem, menmen im hir mit nⁱrⁱakem nisesim hⁱram mamⁱwaanki. ¹¹*Hir naniⁱwaank hⁱras. Hir nises menmen enum mⁱtⁱk Ken nⁱpaa kⁱrⁱakem, hⁱrak han tewenⁱn God o mit au. Mit in neweikⁱn han kⁱr nises menmen enum nⁱpaa mⁱtⁱk Belam kisesim kemipⁱn mit ne Isrel keriuwerem

* 1:1 Mt 13:55 * 1:2 2Pi 1:2 * 1:3 1Ti 1:18 * 1:4 Ga 2:4; 2Pi 2:1 * 1:5 2Pi 1:12; Eks 12:51; 1Ko 10:5 * 1:6 2Pi 2:4, 9 * 1:7 Jen 19:1-25; 2Pi 2:6, 10 * 1:8 2Pi 2:10 * 1:9 Dan 10:13, 21, 12:1; Rev 12:7; 2Pi 2:11; Sek 3:2 * 1:10 2Pi 2:12 * 1:11 Jen 4:3-8; 1Jo 3:12; 2Pi 2:15; Nam 31:16; Nam 16:1-35

te h̄ir nises menmen enum. H̄irak k̄ir̄iak menmen ik kentar h̄irak hanhan kak̄it pewek. H̄ir nan̄iwaank h̄iras nentar h̄ir n̄ir̄iak enum nar ke n̄ipaa Kora k̄ir̄iakem me w̄i h̄irak kare kak̄ikreh̄ir ke m̄it̄ik Moses, h̄irak kat̄ip kak̄in̄inek te God au kak̄ip kaa. ¹²*M̄it in nemip̄in h̄ir n̄ire nan m̄isaw̄in mekre wan te sip mamnen mamnep nan te h̄iram mamwep. M̄it nar ik netikewi yaam menmen me han tewen̄in n̄ipaa Krai kaa, h̄ir ap n̄ineini yi yaineri au. H̄ir naanm̄ipre h̄iras keriyen. H̄ir nises h̄im ham h̄im ham h̄ir nar ke nap̄i haw̄i kewik au te n̄ime metit̄iwek meriuwetek kakno. M̄it h̄ir enun ap nankaap m̄it nar ke nu mari n̄ikim au me w̄i maain m̄it nertei h̄iram mamri. H̄ir m̄it n̄ire nu epei kaa, m̄it han n̄iwaai h̄ine newepew puk m̄irak nentar h̄iram ap mari mekepi au. ¹³*M̄it in nemip̄in h̄ir n̄ire mani s̄ir iuwe. Menmen enum h̄ir n̄ir̄iakem h̄iram m̄ire t̄iwerpek me mani s̄ir m̄it n̄irem. M̄it h̄ir neweikin sip newet h̄im yaaim me God te h̄ir n̄ire h̄ir mau nepni m̄inaaiw̄ir kerek epei mewiyen, h̄iram menep men han han. God kehimitan wit k̄ire wit toto enum ke m̄it in te h̄ir enu en̄it tipmain tipmain enum eik.

God kakrekyor enum me menmen enum h̄ir m̄it nisesim

¹⁴*N̄ipaa enum eik m̄it̄ik niuk m̄irak Inok h̄irak Adam nepenyek k̄irak, h̄irak kewis h̄im mau t̄iwei kat̄ip kar ik: “Yi eiȳimtewem. M̄it̄ik Iuwe kaknen kaktike m̄it n̄irak yaain ensel, ¹⁵ h̄ir nan̄inen skelim m̄it nanwepyap̄ir menmen enum h̄ir n̄ir̄iakem nanwepyap̄ir h̄im enum n̄ipaa h̄ir netpim men God.” ¹⁶*M̄it in nemip̄in h̄ir netpepan nemip̄inan han enuk neriuwe menmen epei man. H̄ir nises han k̄ir keriyen. H̄ir nat̄ip h̄im iuwe newen̄ipi h̄iras nat̄ip h̄ir yaain, h̄ir nemitetp̄in nanri han ke m̄it han te h̄ir en̄it menmen m̄ir h̄ir hanhanem.

Yi han tokik eiyu eiyises h̄im yaaim me God

¹⁷*Te yi m̄it au. Yi wen han ekitet menmen n̄ipaa m̄it aposel kerek Jisas Krai kehimiteni h̄ir newepyap̄ir h̄im m̄irak haiu epei metpi h̄iram mamnen. ¹⁸*H̄ir netpi w̄i maain menep Jisas p̄ike kaknen, m̄it han nan̄inwes̄is nanitetnaan m̄it kerek h̄ir nises h̄im me God, h̄ir nanises han k̄ir enuk. ¹⁹*M̄it in keriyen h̄ir nanwep haiu m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me God mam̄inke hasinaiu. H̄ir nanises menmen m̄it ne t̄i h̄ir hanhanem. God H̄im̄in Yaaik kaku han k̄ir au. ²⁰*Te yi nai yinan yi eikaapan h̄iras eiyises h̄im yaaim iuwe me God in ek yi yisesim. Yi yitehi God menmen, yi yewis God H̄im̄in Yaaik k̄irak kak̄ikepi. ²¹Yi eiyises God werek werek te h̄irak kakteikni h̄irak han tewen̄ini. Yi yemer̄ir w̄i maain M̄it̄ik Iuwe kiau Jisas Krai p̄ike kaknen kakrekyi yaaim te yi yayu yaitikerek tipmain tipmain enum eik. ²²Yi han tewen̄in ȳikaap m̄it kerek nises God te m̄it han nari han k̄ir nanises menmen enum. ²³*Yi yekepi yari m̄it han k̄ir te h̄ir enaaiw̄ir menmen enum eiȳir ke m̄it̄ik h̄irak kekin menmen yaaim m̄inat̄in mekre si waswas. M̄it han yi han tewen̄ini yekepi yari han k̄ir te h̄ir enaaiw̄ir menmen enum, yi naanempre h̄iras te menmen enum h̄ir nisesim ap te mamri han ki yi eiyisesim au em̄it!

Jut kewen̄ipi niuk me God

²⁴*Hi hanhan God h̄irak Iuwe te kak̄ikepi yi ap eiyises menmen enum, h̄irak iuwe te kakwisi yi han yaaik prar prar einen eiȳirp ninaan m̄irak me w̄i h̄irak skelim m̄it te yi ȳink enuk eiyu au. Yi han yaaik iuwe eiyu. ²⁵*Hi hanhan haiu mewen̄ipi niuk me God h̄irak kiut̄ip kerekek epei kekep̄ai ketaihis keriuwe menmen yaaim n̄ipaa M̄it̄ik Iuwe kiau Jisas Krai kerekyeyem. Hi hanhan h̄irak kakre M̄it̄ik Iuwe kaku, h̄irak naanm̄ipre menmen, h̄irak yaaik kin̄in menmen yap̄irwe, niuk m̄irak iuwe. N̄ipaa enum eik h̄irak kepu karik. N̄ipaa ein ere in ek ere maain tipmain tipmain enum eik, h̄irak karpau kakpar ik.

* 1:12 2Pi 2:13, 17; Esi 34:8 * 1:13 Ais 57:20; 2Pi 2:17 * 1:14 Jen 5:21-24; Diu 33:2; Mt 25:31 * 1:16 2Pi 2:10, 18 * 1:17 2Pi 3:2 * 1:18 2Pi 3:3 * 1:19 1Ko 2:14 * 1:20 Kl 2:7; 1Te 5:11 * 1:23 Emo 4:11; Sek 3:2; Rev 3:4 * 1:24 Fl 1:10; 2Pi 3:14; 1Te 5:23 * 1:25 Ro 16:27; 2Pi 3:18

JUT 25

420

JUT 25

Mepi keremem

Menmen Jon Kityak Kirem - Revelesen

Menmen me tiwei ik

Jon katip mit ne sios gude 1:1-8

Jon kinin kityak kir menmen, ehirak kewis him men sios mar 7 1:9-3:22

Him me tiwei ketike tirhin mar 7 4:1-8:1

Him me taur mar 7 8:2-11:19

Him me kirin ketike miyak wik 12:1-13:18

Menmen ham Jon kityak kirem 14:1-15:8

Sar mar 7 menmen mekrerem emeteiknai God han enuk 16:1-21

God kewaank wit Babilon, miyak enuk wik etetike Seten 17:1-20:10

Him me God skelim mit yapirwe 20:11-15

Him me nupela nepni, metike ti, metike ewit hak Jerusalem 21:1-22:5

Him me Jisas pike kaknen 22:6-17

Jon katip mit him mikaru 22:17-21

Him me tiwei ik

¹ *Tiwei ik hirak ke him nipaa misawin meit, te in ek God kewepyapirem katip Jisas Krai em. Hirak kewepyapirem ketpiwekem te Jisas kakteikin mit kerek nisesik kakteknorem kakitpor menmen te menep mamnen. Krai hirak keruwet mitik ensel kiutip kewepyapirem ketpo hi Jon em, hi hirak menmen me Mitik Iuwe Jisas Krai. ² Hi Jon hi hewis menmen yapirwe hi epei hirem. Hi hetpi him manp hi hemipin au. Him im hiram him God ketpim mekite him Jisas Krai hirak keruwet mitik ensel kirak kan kewepyapirem ketpewem.

³ *Mitik kerek hirak kakikine him im mamno nikip me mit miyapir ne God, hirak han yaaik kaku. Mit miyapir kerek hir nemtau him im kerek God kewepyapirem maain hiram mamnen, hir enisesim werek werek, hir han yaaik nanu. Hir han yaaik nanu nanintar wi menep te menmen im mamnen.

Jon kewis tiwei ik ken mit nises God neit wit hispinak wik (7)

⁴ *Hi Jon hi hewis tiwei ik ken yi mit miyapir han yi ne weiwik me God yi yeit wit hispinak wik(7) me provins Asia. Hi hanhan God kerek nipaa kepu ere in kepu maain kakpau, hirak kakrekyi yaaim yi eiyu werek werek. Himin hispinak wik (7) yaain nerp ninaan mirak menep yeno hirak kewim naanmirai haiu mit hir nanrekyi yaaim yi eiyu werek werek. Hi hanhan hir nantike Jisas Krai hir nanrekyi yaaim yi eiyu werek werek.

⁵ *Krai hirak kewepyapir werek werek him me God. Hirak Mitik ik kerek kaa God kinin kikiak hirak kekrit kau keit. Hirak Mitik Iuwe kakinin naanmamre mit iuwe kerek naanmamre mit nanu ti. Hirak hanhan keruwai, hirak kesak menmen enum mekre han kiau kentar hirak kaa hemkre mirak mewen. ⁶ *Hirak kenipai haiu mit haiu mire mit iuwe ne weiwik mirak, haiu mit niutip niutip haiu mitehi God kakikaap mit mamir ke pris nanrikem te haiu mamrirak menmen me Haai kirak God. Hi hanhan Jisas Krai kakit niuk iuwe, hirak naanmirpre mit, hirak kakre iuwe tipmain tipmain enum eik.

⁷ *Yi eiyimtewem! Hirak Krai kaknen kakrau napi. Mit miyapir yapirwe maain nanirek nanriuwe nanamir kir. Hir nantike mit ne Isrel kerek maamrer nir nipaa hir nakip nau hirepit mirak, hir nanirek, te hir yapirwe nau ti nankitek nanintar hir nanineinik kakriyei nanino ninaan me God. Hi hanhan menmen im mamnen. Hi hetpi werek.

* 1:1 Dan 2:28-29; Rev 1:19, 22:6 * 1:3 Rev 22:7, 10 * 1:4 Eks 3:14-15; Rev 3:1, 4:5, 8, 5:6, 11:17, 16:5 * 1:5 Jo 18:37; Rev 3:14, 17:14; Kl 1:18; Sam 89:27; 1Jo 1:7, 4:10 * 1:6 1Pi 2:5, 9; Rev 5:10, 20:6 * 1:7 Mt 24:30; Jo 19:34-37

⁸*“Hi God kerekek hi h̄r̄iak menmen yap̄rwe te menmen yap̄rwe mamwen̄pi niuk mai.” God iuwe naanm̄pre menmen yap̄rwe kerek n̄paa kepu ere in kepu maain kakpau, h̄rak kat̄p menmen im.

Jon kepu k̄ityak k̄ir Krai

⁹*Hi Jon hi ki yinak. Hi etikewi haiu m̄it ne Jisas. Hi etikewi m̄it han neraiwaank te haiu mises menmen me God haiu m̄inak̄in tokim emisesik. H̄r̄ m̄it ne Gavman nep̄ira newisa hi heit w̄nak enuk heit wit wan kimaak keketik niuk m̄irak Patmos, hentar hi ewep̄yap̄r h̄m me God hi hat̄p m̄it hi hises menmen n̄paa Jisas h̄rak ketpim. ¹⁰ Me w̄ Sande h̄ram w̄ me M̄it̄ik Iuwe, God H̄m̄in Yaaik kan kentar han kai te hi hepu h̄ityak hi hemtau h̄m ke m̄it̄ik keit sip kai h̄rak kat̄p h̄m iuwe kewen ken yan̄im̄in k̄ire tuk̄in. ¹¹ Hi hemtau m̄it̄ik eik kat̄p kar ik: “Ti ewis menmen yap̄rwe ti eh̄rem h̄ram mamu t̄wei. Epei au, ti esiuwerek kakno m̄it̄ miyap̄r ne weiw̄k me God h̄r̄ nises h̄m m̄irak h̄r̄ nau neit wit hisp̄nak wik (7) im e: Wit Efesas, wit Smena, wit Pegamam, wit Taiataira, wit Sadis, wit Filadelfia mekite wit Leodisia.”

¹² Hi heweik̄in eh̄r̄ keim̄in kerek ketpo h̄m. Hi heweik̄in epei au, hi h̄r̄ gol m̄iwap̄in lam hisp̄nak wik (7) h̄ram mau. ¹³*Kekre n̄im̄in ke lam me gol keiyak kerp keweik̄in k̄ire m̄it̄ik. H̄rak kam̄r̄ laplap iuwe nokim ere m̄iwap̄in h̄t̄ m̄irak; H̄rak kak̄r̄ let me gol h̄ram meweik̄in h̄repit mau han pank k̄irak. ¹⁴*Maat k̄irak ketike paan k̄irak h̄rak hike k̄ire nap̄i o hore hike ȳwau. Nanam̄r̄ k̄irak kerh̄he k̄ire si te h̄rak kak̄r̄ menmen yap̄rwe mekre han ke haiu m̄it̄. ¹⁵*H̄t̄ m̄irak m̄ire ain m̄it̄ newis̄m mekre si maain met̄r̄ h̄r̄ nesesim ere h̄ram m̄r̄. Hi hemtau h̄m k̄irak h̄rak kat̄p h̄m iuwe kewen ke yan̄im̄in kar ke h̄t̄ik siurik m̄ir̄re. ¹⁶*H̄rak ketenen h̄r̄ mar hisp̄nak wik (7) mekre his yaaim m̄irak. Menmen m̄ire h̄ine me his kat̄in ken p̄nak ken p̄nak metpaan moke h̄m k̄irak. Ninaan m̄irak h̄ram m̄r̄ mar ke wepni k̄r̄ kau n̄im̄iniuwe ek.

¹⁷*Hi h̄rek, hi henkew̄in menep h̄t̄ m̄irak har ke m̄it̄ik epei kaa. Te h̄rak kewis his yaaim m̄irak mentera h̄rak ketpo kar ik: “Ti ap enapen. Hi m̄it̄ik kerek n̄paa menmen ap mepu, au hi hepu, hi maain apau. Hi Jisas kerekek. ¹⁸ Hi kerekek hi hepu. N̄paa m̄it̄ neiyep hi haa te in ek ti h̄ra. Hi ahu tipmain tipmain enum eik. Hi kerekek hi iuwe te hi enip m̄it̄ miyap̄r kerek naa h̄r̄ nan̄ino si o au en, h̄r̄ nan̄ino wit ke God nanu werek. ¹⁹*Te ti ewis menmen mamu t̄wei maain ti ah̄rem. Menmen in ek mepu metike menmen maain mamnen. ²⁰*H̄r̄ mar hisp̄nak wik (7) ti h̄rem mau his yaaim mai h̄ram metike lam gol mar hisp̄nak wik (7), h̄ram m̄ire tok piksa im. H̄r̄ h̄ram m̄ire m̄it̄ iuwe h̄r̄ naanm̄pre m̄it̄ miyap̄r ne weiw̄k me God nau wit hisp̄nak wik (7). Lam gol h̄ram m̄ire m̄it̄ miyap̄r ne God nau neit wit hisp̄nak wik (7).

2

Jisas kat̄p h̄m men m̄it̄ miyap̄r ne God nau neit wit Efesas

¹*“Ti ewis h̄m meiyam im mamno m̄it̄ik iuwe kerek naanm̄pre m̄it̄ miyap̄r ne sios o weiw̄k me God nau neit wit Efesas. Ti ewis h̄m im:

“H̄m im h̄ram h̄m me hi M̄it̄ik Iuwe kerek hi hetenen h̄r̄ mar hisp̄nak wik (7) mau mekre his yaaim mai. Hi heke t̄i hepno in hepno ein hitet n̄im̄in ke yi m̄it̄ miyap̄r ne God yap̄rwe ne provins Esia yi ȳre lam gol mar hisp̄nak wik (7). Hi etpi h̄m im.

²*“Hi hertei menmen yi ȳriakem. Hi hertei menmen enum epei man yi m̄it̄ te yi ȳnak̄in tokim yis̄sa yewep̄yap̄r menmen mai yi ȳriakem yap̄rwe. Hi hertei yi ȳnapen m̄it̄ enun kerek h̄r̄ netpi nar ik: ‘Haiu m̄it̄ haiu aposel m̄ire m̄it̄ han!’ Yi epei yemtau menmen h̄r̄ netpim, menmen h̄r̄ n̄riakem, te yi epei han kitet m̄it̄ in te yi yertei h̄r̄ ap m̄it̄ aposel au. H̄r̄ m̄it̄ enun nemip̄in. ³ Menmen enum epei man menep yi

* 1:8 Rev 4:8, 15:3, 21:6, 22:13 * 1:9 Rev 6:9 * 1:13 Dan 7:13, 10:5 * 1:14 Dan 7:9, 10:6; Rev 2:18, 19:12
 * 1:15 Rev 14:2 * 1:16 Rev 1:20, 2:12, 16, 19:15, 21; Hi 4:12 * 1:17 Ais 44:6, 48:12; Rev 2:8, 22:13 * 1:19 Rev 1:1
 * 1:20 Rev 2:1, 3:1 * 2:1 Rev 1:16, 20 * 2:2 Rev 2:19, 3:1, 8, 15; 1Jo 4:1

mít mentar yi yises hím mai. Yi ap yínápen menmen im te yi yeweikín sip yeweto au. Yi yínakín tokim yi wen eiyises hím mai. ⁴ Te hi han enuk heruwi hentar menmen im. Nípaa yi yinín yises hím mai, yi hanhan yeriüwa wísenum, te in ek au kike. ⁵ *Yi han ekitet nípaa yi hanhan yeriüwa wísenum te in ek yi píke hanhan yeriüwa yar ke nípaa yi yisesim. Yi yíre mít hír nau niu hír nenke nen tí heik. Yi píke eiyises menmen yaaim nípaa yi yinín yisesim, o au en, hi píke anen eiwep eriwaank. Menmen in híram mar ke hi enen enke lam mi me wit híram mewi hi eiyím eno. ⁶ *Te menmen miutíp yaaim hi han yaaik yi yisesim híram im. Yi yínápen menmen enum mít kerek nises hím me Nikolas hír níríakem.

⁷ **“Yi eiyímtau han ekitet werek menmen God Hímín Yaaik ketpim men yi mít miyapír yapírwe ne weiwík me God. Yi mít miyapír kerek yisísa werek werek ere yi yayi yi hekrit hekrit eiyinín menmen enum mamnen mamri han ki te maain God kawisi yi eiyu ni mírak yi yayím níkim me nu kerek kakíkaap hímín ki te yi mít yayu yayít tipmain tipmain enum eik.*

Jisas katíp hím men mít nises hím me God nau neit wit Smena

⁸ **“Ti ewis hím im mamno mítík iuwe kerek naanmípre mít miyapír ne sios o weiwík me God nau neit wit Smena. Ti ewis hím im mar ik: “Hím im híram hím me hi mítík kerek nípaa menmen ap mepu wen au hi hepu, maain hi apau. Hi kerekek nípaa mít neiyep hi haa, hi píke hekrit hau.*

⁹ **“Hi hertei yi mít enun ap yetenen menmen yapírwe au, mít nerekyi enum yentar yi yises hím mai (te yi yetenen menmen yapírwe yaaim me God.) Hi hertei hím enum mít netpiyem. Hír natíp hír ne weiwík me Isrel, te hír keriyen God kehimiteni hír nírak te hír ap nisesik au. Hír nererik nau wínak kír nekine hím me Moses, te hír ap nises God au. Seten kari han kír hír mít nírak. ¹⁰ *Yi ap yínápen menmen enum mít menep nanrekyiyem. Eiyímtewem! Seten kakri han ke mít te hír nantihis mít han ne yi mít nanwíri yaino wínak enuk, te hír nanínín han ki yi yayisísa werek werek o au. Hír nanriwaank me wí hiswiyen (10). Yi eiyisísa werek werek te mít naniwep yi yayi, te maain hi ewisi yi yayu yaitikewa tipmain tipmain enum eik.*

¹¹ **“Yi eiyímtewem han ekitet werek werek menmen God Hímín Yaaik hírak ketpim me yi mít miyapír ne weiwík me God. Yi mít miyapír kerek hekrit hekrit eiyinín menmen enum mamri han ki, maain menmen enum me si tatíknen mít ap te mamiwep yi mít yaain narik au. Yi eiyu werek werek.*

Jisas katíp hím men mít nises hím me God nau neit wit Pegamam

¹² **“Ti ewis hím im mamno mítík iuwe kerek naanmípre mít miyapír ne sios o weiwík me God nau neit wit Pegamam. Ti ewis hím im mar ik: “Hím im híram hím me hi mítík kerek hi hetenen híne ke his katín keke pínak keke pínak hírak tíknuk enuk.*

¹³ **“Hi hertei wit kerek yi yewi hírak wit enuk kerek Seten kan kinín naanmípre mít. Yi yapírwe yi yises hím mai werek werek. Me wí mít enun nenep mítík kai yaaik Antipas kerek hírak kewepyapír hím mai katíp mít em, hír nakíp keit wit yi yewi, hírak wit kerek Seten kan kinín naanmípre mít. Yi ap yeweikín sip yeweto au, yi wen eiyisísa. ¹⁴ *Yi yaain te hi han enuk heruwi me menmen ham im e. Mít han ne yi mít yeit Pegamam hír nises menmen me Belam. Nípaa enum eik hírak keteikín mítík Belek karkeik te hírak kakri han ke mít ne Isrel te hír níríak menmen enum. Hír naam menmen mít newepwarem newet típir em, hír netike miyapír hír nariyanhis newenínem. ¹⁵ Mar im yi yewis mít enun narik hír nau nímín ke yi mít. Hír nises hím enum mít ne Nikolas hír netpiyem. ¹⁶ *Yi eiweikín sip eiwet mít enun nises hím me*

* 2:5 Rev 2:16, 22, 3:3, 19 * 2:6 Sam 139:21 * 2:7 Jen 2:9; Rev 22:2, 14, 19 * 2:8 Rev 1:17 * 2:9 Je 2:5; 2Ko 11:14-15; Rev 3:9 * 2:10 Mt 10:28; 2Ti 4:8; Je 1:12; Rev 3:11 * 2:11 Rev 20:14, 21:8 * 2:12 Ais 49:2; Rev 1:16 * 2:13 Rev 3:8 * 2:14 Nam 25:1-2, 31:16; 2Pi 2:15 * 2:16 Rev 1:16, 3:11, 22:7, 12, 20

Nikolas h̄rak ketpim yi eip̄iri en̄inop̄in, o au en, hi enen waswas anep m̄it in nises h̄im enum. Hi at̄ip h̄im meke h̄im kai mamnen mamriwaank mam̄r ke h̄ine ke his kaknep m̄it h̄ir nani.

¹⁷*“Yi eiȳimtau han ekitet werek menmen God H̄im̄in Yaaik h̄rak ketpim men yi m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me God.

“Yi m̄it kerek yayin̄in menmen enum mamri han ki maain hi eweti menmen yaaim ham m̄ire menmen mana m̄isaw̄in meit wit kai. Hi eweti niut̄ip niut̄ip menmen im metike nan m̄ire h̄ike h̄iram meteikni hi hanhani. Niuk ham yaaim mamwik m̄it han ap te nan̄irtei niuk m̄iram au. M̄itik kerek h̄rak kak̄it nan, h̄rak kerekek kak̄irteiyem.

Jisas kat̄ip h̄im men m̄it nises h̄im me God nau neit wit Taiataira

¹⁸*“Ti ewis h̄im im mamno m̄itik iuwe kerek naanm̄ipre m̄it miyap̄ir ne sios o weiw̄ik me God nau neit wit Taiataira. Ti ewis h̄im mat̄ip mar ik:

“H̄im im h̄iram h̄im me hi N̄ikan ke God. Hi nanam̄r kai k̄ir kar ke si merh̄ihe te hi h̄ir menmen yap̄irwe mekre han ke m̄it, h̄it mai tokim h̄iram yaaim mar ke kapa yaaik h̄ike enuk.

¹⁹“Hi hertei menmen yi ȳir̄iakem. Hi hertei yi hanhan yeriuwe m̄it han. Hi hertei yi yises h̄im mai werek werek, ȳir̄iak menmen yaaim, yi ȳinak̄in tokim me menmen enum epei man o menmen enum m̄it nerekyiyem. Hi hertei menmen in ek yi ȳir̄iakem h̄iram yaaim iuwe min̄in menmen yaaim n̄ipaa yi yin̄in yis̄isa yi ȳir̄iakem. ²⁰*Menmen yi ȳir̄iakem h̄iram yaaim te hi han enuk heriuwi me menmen miut̄ip im. Yi wen yewis m̄ite enu eip h̄ire w̄ire m̄ite hap enu niuk m̄ire Jesebel, h̄ire wewisesik wat̄ip h̄ire w̄ire profet, h̄ire wen wau wetikeri. H̄ire wat̄ip h̄ire profet te h̄ire wari han ke m̄it weriuwe h̄im h̄ire wetpim. H̄ire wat̄ip wenip m̄it miyap̄ir han kerek nises h̄im mai, h̄ir n̄ir̄iak enum nariyanhis newen̄inem, h̄ir naam menmen m̄it h̄ir epei newepwarem newet t̄ipir em. ²¹Hi h̄imat w̄i ham te h̄ire weweik̄in sip wewet menmen enum im, te h̄ire au w̄inapen. ²²H̄ire au w̄inapen weweik̄in sip wetikeri n̄ir̄iak menmen enum h̄ir nisesim te maain hi anip m̄ite ip wetike m̄it miyap̄ir han h̄ir nises h̄im m̄ire, hi anipi h̄ir nan̄inap nan̄iwaank h̄ir han enuk w̄isenum. ²³*Hi anep n̄ikerek n̄ire h̄ir nani nan̄inekt̄in (o w̄itenun) te yi m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik miut̄ip me God yerer wit wit yi yaȳirtei hi kerekek hi hertei menmen mekre han ke yi m̄it te hi arekyi menmen yaaim o enum mamrer menmen enum yi ȳir̄iakem.

²⁴“Te yi m̄it han yeit Taiataira, yi ap yises h̄im m̄ire enum au. Yi ap yises menmen im m̄it nekinaam h̄iram menmen iuwe te h̄iram menmen enum me Seten h̄iram m̄isaw̄in meit m̄ire henye enum. Hi ap hetpi hi hanhan yi eir̄iak menmen ham mamtike menmen in ek yi ȳir̄iakem. Hi h̄inapen yi han enuk eiriwerem. Au, hi hetpi h̄im im: ²⁵*“Yi wen eiyises h̄im yaaim im kerek in ek yi yisesim ere hi p̄ike anen awepyap̄ir h̄irekes. ²⁶*Yi m̄it miyap̄ir kerek hekrit hekrit yi eiyin̄in menmen enum mamnen mamri han ki yi m̄it in hi eweti menmen mai iuwe te yi yayin̄in naanmamre m̄it nanrer wit wit. ²⁷*Menmen hi ehim̄iteni yi eir̄iakem h̄iram mam̄r ke menmen Haai kai kehim̄itenewem hi wen h̄ipriakem. Yi m̄it yayin̄in naanmamre m̄it h̄ir nan̄ikreh̄ir ki nanin̄ini au. Yi eiyin̄ini eiwaanki eiȳir ke m̄itik h̄rak ketenen paap yoki keiȳik kaknep m̄in h̄rak kerepr̄ir kike kike. ²⁸*Hi ewisi yi eir̄iak menmen im metike hi eweti saaur me nepni. ²⁹Yi eiȳimtau han ekitet werek werek menmen God H̄im̄in Yaaik h̄rak ketpim men yi m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me God.

3

Jisas kat̄ip h̄im men m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me God nau neit wit Sadis

¹*“Ti ewis h̄im im mamno m̄itik iuwe kerek naanm̄ipre m̄it miyap̄ir ne sios o weiw̄ik

* 2:17 Jo 6:48-50; Ais 62:2; Rev 3:12, 19:12 * 2:18 Rev 1:14-15 * 2:20 1Kin 16:31; 2Kin 9:22; Rev 2:14 * 2:23 Sam 7:9; Jer 11:20, 17:10; 2Ti 4:14; Rev 20:12-13 * 2:25 Rev 3:11 * 2:26 Sam 2:8-9 * 2:27 Rev 12:5 * 2:28 Rev 22:16 * 3:1 Rev 1:4, 16, 2:2

me God nau neit wit Sadis. Ti ewis h̄im mat̄ip mar ik:

“H̄im im h̄iram h̄im me hi kerek h̄im̄in yaaik mar hisp̄inak wik (7) me God mewa, hi naanm̄ipre h̄ir mar hisp̄inak wik (7) h̄ir n̄ire m̄it iuwe naanm̄ipre yi m̄it ne weiw̄ik me God. Hi hetpi h̄im im. Hi hertei m̄it yap̄irwe h̄ir han kitet yi ȳir̄iak menmen yaaim yi yis̄isa werek werek te yi au. Yi ȳire m̄it epei naa. Yi ȳir̄iak menmen mai au. ² Yi eiȳikrit han ekitet menmen werek werek. Menmen me h̄im me God yi wen yisesim, yi einak̄in tokim eiyisesim werek werek. Menmen mekre han ki yi yisesim h̄iram mar ke m̄it̄ik menep te kaki. H̄irak ap kakriak menmen werek werek au. Hi hetpiyem hentar hi ap h̄ir menmen miut̄ip me menmen yap̄irwe yi ȳir̄iakem te God kai kakt̄ip h̄iram yaaim werek werek au. ³ *Yi han ekitet kerek n̄ipaa yi yin̄in yemtau h̄im mau yaaim, yi hanhan yisesim werek werek. In ek yi eiweik̄in sip eiwet menmen enum, yi eiyises h̄im yaaim mar ke n̄ipaa yi yisesim, o au en, hi h̄ire m̄it̄ik enuk kekint̄ip menmen, hi ap etpi w̄i kerek hi anen. Hi anen erekyi yi m̄it miyap̄ir en menmen enum eh̄iwaanki. ⁴ *Te m̄it han ne yi m̄it yeit wit Sadis yi ap ȳir̄iak menmen enum au. Yi yaa in ȳire klos kere m̄it neriuwetem ap hap̄ik mewim au. Yi m̄it yar ik maain yi yaitikewa haiu mamriuwet menmen yaaim m̄ire h̄ike mamu mam̄it. Maain yi eir̄iak menmen im eiȳintar yi m̄it yaa in yises h̄im me God werek werek. ⁵ *Yi m̄it miyap̄ir kerek hekrit hekrit yi eiyin̄in menmen enum mamnen mamri han ki te God kakwisi yi eiriuwet klos m̄ire h̄ike. Hi ap ah̄isak niuk mi mau t̄iwei meit wit ke God mat̄ip m̄it miyap̄ir kerek h̄ir nisesik au. Maain hi eh̄it niuk mi at̄ip God Haai kaktike m̄it n̄irak ensel har ik: ‘M̄it in h̄ir m̄it nises h̄im mai h̄ir m̄it nai.’

⁶ “Yi m̄it eiȳim̄tewem han ekitet werek werek menmen God H̄im̄in Yaaik ketpim men yi m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me God.

Jisas kat̄ip h̄im men m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me God nau neit wit Filadelfia

⁷ * “Ti ewis h̄im im mamno m̄it̄ik iuwe kerek naanm̄ipre m̄it miyap̄ir ne weiw̄ik me God nau neit wit Filadelfia. Ti ewis h̄im mat̄ip mar ik:

“H̄im im h̄iram h̄im me hi kerek hi M̄it̄ik yaaik God keh̄im̄itena hi k̄irak hi Haai ke menmen yaaim. Hi hetenen ki mekre his mai hi hat̄ip neim̄in h̄ir nan̄ino n̄im̄in ke wit Jerusalem hak har ke n̄ipaa h̄irak m̄it̄ik iuwe King Devit ketenenim kat̄ip neim̄in nan̄ino n̄im̄in wit Jerusalem h̄irak kewik. Ki im emkai siu weip̄ir ke wit yaaik Jerusalem hak keit wit ke God. Hi ekai siu weip̄ir m̄it ap te h̄ir naniyepetek au. Hi aiyepetek te m̄it han ap te nankai siuwek taau. Hi kerekek hi hetpi h̄im mai im:

⁸ * “Hi hertei menmen yi ȳir̄iakem. Yi eiȳim̄tewem. Hi hari han ke m̄it̄ik h̄irak kar ke hi epei enke weip̄ir te yi m̄it eino eirer wit wit eiwepyap̄ir h̄im me God. M̄it han ap te naniyepet weip̄ir nanweni yi eir̄iak menmen im. Hi hertei yi ap yetenen menmen mai iuwe au, kike keremem, te yi yises h̄im mai werek. Yi ap yepak̄in yi yis̄isa au. Yi yewepyap̄irem ⁹ *Yi eiȳim̄tewem! Yi yertei m̄it h̄ir nererik nau w̄inak nekine h̄im me Moses. H̄ir nat̄ip h̄ir keriyen God keh̄im̄itena h̄ir n̄irak nentar h̄ir ne weiw̄ik me Isrel, h̄ir nises God werek werek. H̄ir au, Seten kari han k̄ir h̄ir m̄it n̄irak. H̄ir nises menmen enum me Seten. Maain hi anep m̄it in h̄ir nan̄inen nanwen nin̄ip nanu menep h̄it mi nant̄ip hi hanhan heriuwi yi m̄it yi keriyen nai. H̄ir m̄it en au. ¹⁰ *Maain w̄i enum mamnen te God skelim m̄it miyap̄ir ne t̄i te h̄ir enweik̄in sip enwet menmen enum h̄ir enisesik. Me w̄i im, hi naanm̄ipri me menmen im yi yayu werek yaȳintar yi epei yises h̄im mai hi n̄ipaa hetpiyem. N̄ipaa hi hetpi har ik: “M̄it nanrekyi enum yi einak̄in tokim eiyis̄isa werek werek. ¹¹ *Hi p̄ike anen waswas. Yi wen eiyises menmen werek werek in yi yisesim te m̄it han kerek nis̄isa werek werek h̄ir ap nan̄ikreh̄ir ke yi m̄it nan̄it menmen yaa im hi awetiyem te yi yaitikewa haiu mamu mam̄it wit ke God. ¹² *M̄it miyap̄ir kerek

* 3:3 Rev 2:5; 1Te 5:2 * 3:4 Ju 23 * 3:5 Rev 7:9; Lu 10:20; Mt 10:32 * 3:7 Ais 22:22 * 3:8 Rev 2:2; 1Ko 16:9
* 3:9 Rev 2:9; Ais 45:14; Ais 49:23, 60:14 * 3:10 Lu 21:19; 2Ti 2:12 * 3:11 Rev 2:10, 16 * 3:12 Rev 14:1, 21:2, 22:4; Esi 48:35; Ais 62:2, 65:15

hekrit hekrit h̄r nanin̄n menmen enum mamri han k̄r, maain hi arekyor h̄r nanu nanit̄ w̄nak ke God nan̄r ke tein̄k mit̄k h̄rak ketenen pak, h̄r mit̄ nanu w̄nak yaaik God kewik ap te nan̄naw̄rek taau. Maain hi awis niuk me God kai ketike niuk me wit ke God kiau emu ȳnk k̄r. Wit ke God kiau h̄rak Jerusalem hak kerek maain kak̄kiuwe wit ke God kaknen. Hi awis niuk mai yaaim ham emu ȳnk k̄r. Menmen im meteik̄n yi mit̄ nai.

¹³ “Yi mit̄ eiȳmtau han ekitet werek werek menmen God H̄m̄n Yaaik ketpim men yi mit̄ miyap̄r ne weiw̄k me God.

Jisas kat̄p h̄m men mit̄ miyap̄r ne weiw̄k miut̄p me God nau neit wit Leodisia

¹⁴ * “Ti ewis h̄m im mamno mit̄k iuwe kerek naanm̄pre mit̄ miyap̄r ne sios o weiw̄k me God nau neit wit Leodisia. Ti ewis h̄m mat̄p mar ik: “H̄m im h̄ram h̄m me hi kerek Haai ke h̄m yaaim. Hi hewepyap̄r werek werek h̄m yaaim me God. Hi kerekek hi h̄r̄ak menmen yap̄rwe me t̄i metike nepni kerek n̄paa God hanhan h̄ram mam̄krit mamnen. Hi kerekek hi hetpi h̄m mai im:

¹⁵⁻¹⁶ * “Hi hertei menmen yi ȳr̄akem, h̄ram ap enum au te h̄ram ap yaaim au yi yau ke n̄m̄n. Hi hanhan yi eiyis̄sa werek werek, o au en, yi eiweik̄n sip eiweto, te maain yi eiweik̄n han eiyis̄sa werek werek. Yi han kitet yi yis̄sa werek werek, te yi auye! Yi yau ke n̄m̄n te yi enun yar ke t̄ipar sisi kike mekre sar m̄waa wepni (o yanm) te hi eneini enikni eiyoke h̄m kai yaino t̄i. ¹⁷ * Hi eneini hentar menmen im. Yi yekre han ki han kitet yarik. Yi yat̄p, “Haiu mit̄ metenen pewek mei yap̄rwe haiu mam̄r terwe ȳwir mas mentar menmen iuwe haiu meriuwe his maiu haiu m̄r̄akem. Haiu mau werek werek.” Te yi ap yertei han ki enuk kau werek werek au, te mit̄ h̄r nertei h̄r hanhan neriuwi. Yi han ki ap yetenen menmen mai yaaim yap̄rwe. Yi yekre han ki yi yar ke mit̄ enun h̄r nepu wein̄m ap netenen menmen au. Nanam̄r mi h̄ram ap m̄r werek werek au, yi yar ke mit̄ nanam̄r toto, yi ȳre mit̄ klos au, h̄r nepu ȳnk wein̄k. Yi yau enum yar ik yekre han ki te yi yep̄tariyem. ¹⁸ * Hi hetpi h̄m manp. Yi einaaiw̄r pewek mi yi einen te hi eweti menmen mai yaaim h̄ram yaaim min̄n pewek mamkaap han ki. Yi eiȳt menmen im te han ki kaku werek werek. Yi eiȳt menmen mai yaaim h̄ram m̄re klos yaaim m̄re hike kerek eiwap̄n han ki yi eiriuwetem h̄ram meteik̄n han ki h̄rak yaaik prar prar. Yi eiȳt menmen mai yaaim h̄ram m̄re nekip mit̄ newis̄m mekre nanam̄r te yi p̄ke eiȳr menmen mai werek werek. ¹⁹ * Yi mit̄ miyap̄r kerek hi han han heriuwi hi eni aiwep. Te yi einak̄n tokim eiweik̄n sip eiwet menmen enum eiyis̄sa werek werek te hi aiwep au. ²⁰ * Yi eiȳra. Hi herp weip̄r ke han ki eket teruk har ke mit̄k kerp weip̄r ke w̄nak ke mit̄k hak h̄rak keket teruk. Mit̄ kerek h̄r nemtau h̄m mai h̄r nan̄nen nankaisiu weip̄r ke han k̄r hi ano n̄m̄n atikeri, haiu mamu han kiut̄p mam̄r ke mit̄ h̄r nekiyan nau naam menmen. ²¹ * Mit̄ kerek h̄r nises h̄m mai nanin̄n menmen enum nar ke n̄paa hi hises h̄m me Haai kai God, hi hin̄n menmen enum, maain hi ewisi h̄r nanu yeno nantikewa nan̄t niuk iuwe naanmamre mit̄, nar ke n̄paa God Haai kai kewisa hi etikerek wau yeno m̄rak. ²² Yi mit̄ miyap̄r eiȳmtau han ekitet menmen God H̄m̄n Yaaik ketpim men yi mit̄ miyap̄r ne weiw̄k me God.

4

M̄t neit wit ke God h̄r newen̄pi niuk m̄rak

¹ * Jisas ketpo h̄m men mit̄ iuwe naanm̄pre mit̄ miyap̄r ne sios o weiw̄k me God nerer wit wit epei au, hi herenaan h̄r weip̄r ke wit ke God kewep h̄rak k̄hi. Hi hemtau mit̄k ketpo h̄m kar ke n̄paa hi hin̄n hemtau h̄m k̄rak iuwe ketpo k̄re mit̄k ketenwo taur kewen ken yan̄m̄n. H̄rak ketpo kar ik: “Ti eniu enen in hi ateiknut menmen maain

* 3:14 Rev 1:5, 19:11; Kl 1:15 * 3:15-16 Rev 2:2; Ro 12:11 * 3:17 Hos 12:8; 1Ko 4:8; Lu 12:21; Je 2:5 * 3:18 Ais 55:1; Rev 3:5, 4:4, 16:15 * 3:19 1Ko 11:32; Rev 2:5 * 3:20 Jo 14:23; 1Jo 2:24 * 3:21 Mt 19:28 * 4:1 Rev 1:1, 10

mammen.” ²* H̄irak ketpo menmen epei au, God H̄im̄in Yaaik ketenen h̄im̄in kai te hi h̄ir yeno yaaim kerek m̄it iuwe nin̄in naanm̄ipre menmen yap̄irwe h̄ir newi. Hi h̄ir yeno kiut̄ip, hi h̄ir m̄it̄ik hak kewik. ³* Hi h̄ir ninaan m̄irak h̄iram m̄ir mar ke nan yaaim jasper kekite nan m̄ire ȳwir konilian. Hi h̄ip̄ir menmen m̄ire manpen kewep h̄im̄ h̄iram meweik̄in yeno me m̄it̄ik iuwe. Menmen im m̄ir mar ke nan yaaim emeral h̄iram yinam̄in. ⁴* Hi h̄ir 24 yeno meweik̄in yeno me m̄it̄ik iuwe. Yeno im h̄iram yeno kerek m̄it̄ iuwe nin̄in naanm̄ipre m̄it̄ miyap̄ir h̄ir newim. H̄ir 24 m̄it̄ iuwe h̄ir nau yeno im. H̄ir neriuwet klos m̄ire gol mau paan k̄ir meteik̄in h̄ir m̄it̄ iuwe. ⁵* Menmen m̄ire nepni mewen̄in moke yeno kiut̄ip ik men in men ein, mekite h̄im̄ m̄iram mat̄ip mesikeyaanmi. Hi h̄ir si mar hisp̄inak wik (7) h̄iram m̄ir meit̄ yeno m̄irak. Si im h̄iram H̄im̄in Yaaik mar hisp̄inak wik (7) me God. ⁶* Menep yeno im, menmen iuwe m̄ire wan eik mepu. H̄iram nemnok enum m̄ire glas.

Hi h̄ir menmen im nepei au, hi h̄ir menmen tekyaaait (4) h̄iram mepu. H̄iram meweik̄in yeno me m̄it̄ik iuwe men p̄inak men p̄inak men yinak men yinak. Menmen im tekyaaait (4) h̄iram mepu, nanam̄ir yap̄irwe mau mitet ninaan m̄ir, mau men yak m̄ir. ⁷ Menmen ik kerek kepu h̄irak kin̄in kau menep h̄irak ninaan m̄irak m̄ire pusi ke yaank w̄isenuk kin̄in sak, niuk m̄irak laion. Menmen ik kerek kepu, h̄irak kisesik keit yinak ik, h̄irak ninaan m̄irak h̄iram m̄ire bulmakau neniuk. Menmen keyiak kepu yinak eik, h̄irak ninaan m̄irak mar ke m̄it̄ik. Menmen m̄ikaru meit̄ sip, h̄irak ninaan m̄irak mar ke hore h̄im̄ keniuwe kau niu. ⁸* Menmen im tekyaaait (4) mepu, h̄iram miut̄ip yap̄ir mar hisp̄inak kiut̄ip (6) mewi. Nanam̄ir yap̄irwe mau merer ȳnk k̄ir, han kin̄ik yap̄ir keit n̄im̄in. W̄itaan wanewik h̄ir ap nekint̄ip au. H̄ir nat̄ip nar ik: “M̄it̄ik Iuwe God h̄irak w̄isenuk h̄irak yaaik yaaik ap k̄ire menmen ham au, h̄irak kin̄in menmen yap̄irwe. N̄ipaa h̄irak kepu ere in h̄irak kepu, maain h̄irak kakpau.”

⁹* Menmen tekyaaait (4) im h̄iram mepu, h̄ir nine henye newen̄ipi niuk me God Iuwe kerek kau yeno ke m̄it̄ik iuwe. H̄irak kaku tipmain tipmain enum eik. H̄ir nine henye nat̄ip h̄irak iuwe, h̄ir nat̄ip h̄irak yaaik. ¹⁰* Menmen tekyaaait (4) kerek h̄iram mepu h̄iram mine henye, te h̄ir m̄it̄ iuwe in nar 24 h̄ir newen̄in n̄ipaa t̄i menep ninaan me God kerek kau yeno m̄irak. H̄ir newen̄ipi niuk m̄irak h̄irak God kerek kaku tipmain tipmain enum eik. H̄ir new̄ir hat gol m̄ir m̄iwaai menep yeno m̄irak neteik̄in h̄irak iuwe kewet̄ir menmen m̄irak iuwe te h̄ir nin̄in naanm̄ipre m̄it̄ miyap̄ir han. H̄ir n̄iwaai en h̄ir nine henye nat̄ip nar ik: ¹¹ “Ti M̄it̄ik Iuwe kiau ti God. Ti Yaaik te haiu yap̄irwe mamwen̄ipi niuk mit̄, haiu mat̄ip ti Yaaik, haiu hanhan ti ahin̄in naanemprai eh̄int̄ar ti epei h̄ir̄ak menmen yap̄irwe me t̄i metike nepni. Ti kerekek hanhan h̄iram mepu te ti epei h̄ir̄akem.”

5

Jon k̄ir t̄iwei n̄ipaa God keiyepetek

¹* Hi h̄ir m̄it̄ik kerek kau yeno me m̄it̄ik iuwe, h̄irak kenten̄in t̄iwei nokik kekre his yaaim m̄irak. H̄ir epei newis h̄im̄ mau ke p̄inak ke p̄inak. H̄ir epei newis t̄irhin mar hisp̄inak wik (7) neiyepetek, h̄ir newisyaan mewim te m̄it̄ wein̄in han ap te nankaisiu t̄iwei ik nan̄iwaankek au. ² Hi h̄ir menmen im epei au, hi h̄ir m̄it̄ik ensel w̄isenuk. H̄irak kat̄ip h̄im̄ iuwe kitehi kar ik: “Keim̄in yaaik h̄irak kakwep t̄irhin te kak̄inke t̄iwei ik?” ³ H̄irak kat̄ip epei au, h̄ir nen nerer wit wit me wit ke God, wit m̄it̄ ne t̄i newi o wit kerek m̄it̄ n̄ipaa naa h̄im̄in k̄ir kewi, te h̄ir ap n̄inap̄in m̄it̄ik kei kiut̄ip h̄irak yaaik te kakwep t̄irhin kak̄inke t̄iwei ik. ⁴ Hi h̄ik̄it yap̄irwe hentar h̄ir ap n̄inap̄in m̄it̄ik kei

* 4:2 Sam 47:8; Ais 6:1; Esi 1:26; Rev 19:4 * 4:3 Esi 1:28 * 4:4 Ais 24:23; Rev 3:18; 6:11 * 4:5 Rev 1:4, 8:5, 11:19, 16:18; Esi 1:13 * 4:6 Esi 1:5-10, 22; 10:14 * 4:8 Ais 6:2-3; Esi 1:18, 10:12; Rev 1:4-8 * 4:9 Rev 19:4; Dan 4:34, 6:26, 12:7 * 4:10 Rev 5:1, 7, 13, 6:16, 7:10, 15, 19:4, 21:5 * 5:1 Rev 4:2, 10; Esi 2:9-10; Ais 29:11

hak h̄rak yaaik te kakwep t̄rhin kak̄inke t̄wei kak̄ir menmen mekrerek. ^{5*}Hi hik̄it te mit̄ik iuwe kiut̄ip kan kewena ketpo kar ik: “Ti ap ek̄it. Ti ah̄ir mit̄ik yaaik ik e kerek kin̄in naanm̄ipre mit̄ miyap̄ir yap̄irwe. H̄rak nepenyek iuwe ke Devit ke weiw̄ik miut̄ip niuk m̄iram Juda. H̄rak epei kin̄in menmen enum te h̄rak yaaik kakwep t̄rhin kak̄inke t̄wei ik e.”

Jon k̄ir mit̄ik h̄rak ke God

^{6*}H̄rak ketpo epei au, hi h̄ir sak mau ȳink ke Mit̄ik kewek̄in k̄ire Sipsip h̄rak kehimit̄an mit̄ik ik h̄rak kaa kesak menmen enum me haiu mit̄, h̄rak kerp menep yeno me Mit̄ik Iuwe. Menmen tekyaaik kerek h̄iram mepu, h̄iram metike mit̄ iuwe nar 24 mit̄ h̄ir neweikniwek. Hi h̄ir kom m̄ire kom me bulmakau mar hisp̄inak wik (7) mau paan k̄irak meteik̄in h̄rak Mit̄ik Iuwe naanm̄ipre menmen yap̄irwe. Hi h̄ir nanam̄ir mar ke hisp̄inak wik (7) mau paan k̄irak. Nanam̄ir im h̄iram mehimit̄an h̄im̄in yaaik hisp̄inak wik (7) kerek God keriuweti nen nerer wit wit mit̄ ne t̄i newi. ^{7*}Mit̄ik keweik̄in k̄ire Sipsip h̄rak ken keit t̄wei kek̄re his yaaim me Mit̄ik Iuwe kerek kau yeno me mit̄ik iuwe king. ^{8*}H̄rak ken kak̄it t̄wei, mit̄ iuwe nar 24 h̄ir netike menmen tekyaaik kerek h̄iram mepu, h̄ir yap̄irwe newen nin̄ip menep Mit̄ik keweik̄in k̄ire Sipsip ik. H̄ir niut̄ip niut̄ip netenen menmen me henye m̄ire gita mek̄ite dis me gol meriuwe menmen m̄ire paura m̄in̄in yaaim mekrerek ere mau h̄im. Menmen im h̄iram mehimit̄an h̄im yap̄irwe mit̄ miyap̄ir kerek nises h̄im me God h̄ir nitehi God em. ^{9*}H̄ir nine henye yaaim n̄ipaa mit̄ ninaam au. H̄ir nat̄ip nar ik: “Ti yaaik te ti ah̄it t̄wei ik awep t̄rhin meiyepetek. Ti yaaik ariakem antar n̄ipaa mit̄ nitep ti haa, te ti heriuwe hemkre mit̄ mewen ti p̄ike heithis mit̄ miyap̄ir h̄ir ne God. Ti heithis mit̄ miyap̄ir ne weiw̄ik yap̄irwe, mit̄ miyap̄ir nat̄ip h̄im ham yap̄irwe, mit̄ miyap̄ir ȳink m̄ir ham ham, h̄ir ne weiw̄ik yap̄irwe nau nerer wit wit me t̄i. ^{10*}Ti epei atorhis h̄ir n̄ire weiw̄ik miut̄ip, h̄ir n̄ire mit̄ pris ne God h̄ir niut̄ip n̄irak menmen m̄irak nit̄iwekhi h̄rak kak̄ikaap mit̄. Maain h̄ir naanmamre mit̄ miyap̄ir nanu t̄i.”

Mit̄ newen̄ipi niuk me Mit̄ik keweik̄in k̄ire Sipsip

^{11-12**}H̄ir nine henye epei au, hi h̄iwaainaan h̄ir ensel enun yap̄irwe yap̄irwe. H̄ir neweik̄in yeno iuwe me God mek̄ite menmen tekyaaik kerek mepu, h̄iram mek̄ite mit̄ iuwe nar 24. H̄ir neweiknor, hi hemtau h̄ir nine henye nat̄ip h̄im iuwe nar ik: “Sipsip ik kehimit̄an Mit̄ik kerek n̄ipaa mit̄ nak̄ip, h̄rak yaaik. H̄rak yaaik kak̄it menmen iuwe te kak̄in̄in naanmamre mit̄ miyap̄ir netike menmen yap̄irwe. H̄rak kak̄it manmen yaaim yap̄irwe, h̄rak kak̄irtei menmen yap̄irwe. Mit̄ miyap̄ir yap̄irwe nant̄ip h̄rak yaaik haiu hanhan h̄ir nanwen̄ipi niuk m̄irak, h̄ir nat̄ip h̄rak iuwe keit menmen yaaim me God.” ^{13*}Hi hemtau menmen h̄ir netpim epei au, hi hemtau menmen yap̄irwe meit wit ke God, mau meit t̄i metike menmen yap̄irwe mekre wan mek̄ite menmen yap̄irwe meit wit kerek mit̄ naa h̄im̄in k̄ir kewiyen. Hi hemtau menmen yap̄irwe h̄ir netpim nat̄ip nar ik: “God h̄rak kau yeno iuwe m̄irak, h̄rak kek̄ite Mit̄ik h̄rak k̄ire Sipsip. H̄rak̄it teit menmen iuwe naanm̄ipre menmen yap̄irwe. Haiu yap̄irwe mat̄ip h̄rak̄it yaaik̄it, haiu mewen̄ipi niuk m̄irak̄it, haiu mat̄ip h̄rak̄it iuwe teit menmen yaaim iuwe.” ¹⁴Menmen yap̄irwe h̄iram mat̄ip epei au, menmen tekyaaik (4) kerek mepu h̄iram mat̄ip mar im: “Menmen im yaaim.” Epei au, mit̄ iuwe nar 24 h̄ir newen nin̄ip n̄iwaai t̄i newen̄ipi niuk m̄irak̄it.

6

Mit̄ik keweik̄in k̄ire Sipsip h̄rak kewep t̄rhin mau t̄wei

* 5:5 Jen 49:9; Ais 11:1, 10; Rev 22:16 * 5:6 Jo 1:36; Rev 1:4, 5:12, 13:8; Sek 4:10 * 5:7 Rev 4:2, 10 * 5:8 Rev 8:3-4, 14:2, 15:2; Sam 141:2 * 5:9 Sam 33:3, 40:3, 96:1, 98:1, 144:9; Rev 14:3 * 5:10 Eks 19:6; Ais 61:6; Rev 1:6, 20:6, 22:5 * 5:11-12 Dan 7:10; Hi 12:22 * 5:11-12 Rev 5:6; 1Kro 29:11 * 5:13 Rev 4:2, 10

¹*Hir nine henye newenipiyet epei au, hi hir Mitik keweikin kire Sipsip kehimitan mitik nipaa kaa kesak menmen enum maiu hirak keit tiwei tirhin hispinak wik (7) mewik, hirak kewep hak. Hirak kewep hak, hirak kiutip ke menmen tekyait (4) kerek hiram mepu hirak katip him iuwe kire nepni mewenin, hirak katip kar ik: "Ti enen!"

²*Hirak katip epei au, hi hir hos hak ke hiki kiutip kan. Mitik keit wit ke God kau sip kirak hirak ketenen hine ke yipo henmik. Hir mit en newetiwek menmen mar ke hore haam hirak kewirem mekiuwe sip kentar hirak mitik enuk iuwe kakno kakinin mit kaknip. ³Hirak epei ken, hi hir Mitik keweikin kire Sipsip kewep tirhin hak (namba 2) kau tiwei ik. Hirak kewep tirhin hak kau tiwei ik, hi hemtau menmen hak ke menmen kerek hiram mepu, hirak katip kar ik: "Ti enen!" ⁴Hira katip epei au, hos hak epei kan hirak kire ninik. Mitik hak keit wit ke God hirak kau sip kirak. Hir newetiwek menmen iuwe te hirak kaknip mit nau naninepan hir naninep hiras nani. Hir newetiwek hine iuwe te hirak ken. ⁵Hirak ken epei au, hi hir Mitik keweikin kire Sipsip kewep tirhin hak (namba 3) kau tiwei ik. Hirak kewep tirhin hak kau tiwei ik, hi hemtau menmen ham me menmen kerek mepu hirak katip kar ik: "Ti enen!" Hirak katip epei au, hi hir hos kire nipak kan. Mitik hak keit wit kerek God kewik, hirak ketenen skel mekre his mirak. ⁶Hirak ketenen skel mekre his mirak, hi hemtau him ninin ke menmen tekyait (4) kerek mepu, hirak katip kar ik: "Mit nansiuwe rais mire hiki mekre wa hesnu kiutip kerek nanit pewek me wok me wi miutip mererim. Mit nansiuwe rais mire braunpela mekre wa hesnu wikak keremem, te hir nanit pewek me wok wi miutip mererim. Te ti ap ehwaank wel mekite tipar wain." Hirak ketpewekem epei au, hirak mitik kau hos hirak kinatin ken ti kakriakem kakisesim.

⁷Hirak katip epei au, hi hir Mitik keweikin kire Sipsip kewep tirhin hak (namba 4) kau tiwei ik. Hirak kewep tirhin (namba 4) kau tiwei ik, hi hemtau menmen ham me menmen tekyait (4) kerek hiram mepu, hirak kiutip katip: "Ti enen!" ⁸*Hirak katip epei au, te hi hir hos hak kire kono kan. Mitik hak keit wit ke God kau sip kirak niuk mirak "Mit nani." Mitik hak niuk mirak "Si enum tatin mit" hirak kau hos kisesik. Hir netpor hiram yaaim te hirakit tatno tatnep mit miyapir niutip niutip nerer wit wit. Hirakit tatinkeri nar ke weiwik tekyait nerer wit te hirakit tatnep mit miyapir ne weiwik miutip nerer wit wit, hir nani. Hirakit tatnip tatir ik: Han naninepan nani, han naninap nani, han ninpi mamnin nani, han miyak enum me yaank mamnip hir nani. Hir netpewekit nepei au, hirakit ten tintatin ten ti tirakem tisesim. ⁹Hirakit epei ten, mitik keweikin kire sipsip kewep tirhin hak (namba 5) kau tiwei. Hirak kewep tirhin epei au, hi hir himin ke mit minik kinaan kerek mit newepwar menmen newet God em. Nipaa mit in hir natip mit miyapir him me God, te hir mit enun nanip naa. Hir naa nire sipsip mit nanip, te hir nan nau ninik kinaan im e.

¹⁰*Hir ninik neit kinaan, hir ninap natip, "Mitik Iuwe God, ti yaaik, ti Haai ke him yaaim. Ewaai meruri te ti skelim mit nau ti anip nanintar hir nipaa newep haiu maa?"

¹¹*Hir natip epei au, God katip hir nanit laplap mire hiki nentar han kir hirak prar prar. Hir nepei netiwem, hirak ketpor kar ik: "Yi wen eimerir wi meiyam ere maain mit enun naninep ni yinan nantike mit han nisisa nar ke nipaa yi hiras yisisa hir niwep. Maain hir naninep mit kerek hi hehimiteni te hi skelim mit enum in anip."

¹²*Hirak katip epei au, Mitik keweikin kire Sipsip kewep tirhin hak (namba 6) kau tiwei ik. Hirak kewepim epei au, hi hir ti kitanik wisenum. Hi hir wepni (o yanm) keweikin kire nipak kar ke wa yirak meket mesine miwaai ti. Wenke kewis pakin te hirak kire hemkre. ¹³*Hir yapirwe mau nepni menke men ti mire hinaan herpek menepep miwaai ti wi kerek yuwerep miniu man menepepim. ¹⁴*Hir yapirwe mau nepni menke men ti epei au, hi hir nepni hiremes mewen men misawin mire miyapir

* 6:1 Rev 5:1, 4:6 * 6:2 Sek 1:8, 6:1-6 * 6:8 Jer 15:1-3; Esi 5:12, 17, 14:21, 33:27 * 6:10 Rev 16:7; Diu 32:43; Sam 79:10 * 6:11 Rev 3:4-5, 7:9, 13, 19:14 * 6:12 Mt 24:29; Ap 2:20; Rev 8:12 * 6:13 Ais 34:4 * 6:14 Rev 16:20

h̄ir newen hause nesenkekim men niut̄ip. M̄iniu (o neiȳip) yap̄irwe kiut̄ip kiut̄ip kenke k̄iwaai t̄i m̄ire meri mewen. Wit wan kimaam keketim h̄iram yap̄irwe mewen̄in mekre t̄ipar. ¹⁵*Menmen im epei man, te hi h̄ir m̄it iuwe nin̄in naanm̄ipre m̄it nau t̄i, h̄ir netike m̄it iuwe gavman, m̄it iuwe ne ami, m̄it iuwe netenen pewek iuwe, m̄it han niuk m̄ir iuwe, h̄ir m̄it yap̄irwe n̄ir̄iak menmen ap neit pewek mererim, h̄ir m̄it han au nau werek werek. H̄ir yap̄irwe n̄ir̄ir nen n̄isaw̄in. Han n̄isaw̄in nekre m̄iniu (o neiȳip) o han iuwe me t̄i, han n̄isaw̄in n̄in̄ik nan iuwe me m̄iniu (o neiȳip). ¹⁶*H̄ir n̄isaw̄in neit ein h̄ir hanhan nit̄ehi nan metike m̄iniu h̄ir nat̄ip nar ik: “Haiu hanhan yi yaȳinke eiwep haiu mami te yi eisonai te haiu ap mam̄ir ninaan me God kerek kau yeno m̄irak iuwe, h̄irak ketike M̄it̄ik keweik̄in k̄ire Sipsip kerek han enuk keruiwai kakwep. ¹⁷*Wi enum epei man te God skelim haiu m̄it kak̄ntar menmen enum haiu m̄it m̄ir̄iakem. Neim̄in h̄ir nepu h̄ir naanmam̄pre h̄iras ne m̄it̄ik̄it wiketeret kerek h̄irak̄it han enuk tat̄n̄ip? Taau!”

7

M̄it ne Isrel nar 144,000 h̄ir ensel ne God newis mak mau maat k̄ir

¹*Maain hi h̄ir m̄it̄ik̄it ensel tekyaāit (4) terp teweik̄in t̄i m̄it newim. H̄irak̄it terp tewen n̄ime te h̄iram ap m̄iniu meit wit o wan au. H̄iram ap m̄iniu menep nu memenpep t̄iwei au. ²Hi h̄iret epei au, hi h̄ir ensel hak ke God kerek kepu, h̄irak̄it keke wit wepni kokai kan, h̄irak̄it ketenen mak ke God kek̄re his m̄irak. H̄irak̄it k̄inap ken̄ine h̄im iuwe kat̄ip ensel tekyaāit (4) kerek God ket̄p̄iw̄ek̄it h̄irak̄it tat̄iwaank t̄i m̄it newik kek̄ite wan. ³*H̄irak̄it ket̄p̄iw̄ek̄it kar ik: “Yi ap yaȳiwaank t̄i o wan o nu mau t̄i ere haiu ensel in haiu mam̄wis mak me God mam̄u maat ke m̄it miyap̄ir kerek nises h̄im me God meteik̄in h̄ir n̄irak te menmen mam̄iwaanki au. Maain yi yaȳiwaank menmen.” ⁴*H̄irak̄it kat̄ip epei au, hi hemtau h̄ir newis mak me God mau maat ke m̄it miyap̄ir. H̄ir netpo h̄ir newis mak me God mau maat ke m̄it miyap̄ir ne Isrel nar ke 144,000 m̄it. ⁵H̄ir ne weiw̄ik̄ miut̄ip me Juda 12,000 neit mak. H̄ir ne weiw̄ik̄ miut̄ip me Ruben 12,000 neit mak. H̄ir ne weiw̄ik̄ miut̄ip me Gat 12,000 neit mak. ⁶H̄ir ne weiw̄ik̄ miut̄ip me Asa 12,000 m̄it neit mak. H̄ir ne weiw̄ik̄ miut̄ip me Naptalai 12,000 m̄it neit mak. H̄ir ne weiw̄ik̄ miut̄ip me Manasa 12,000 m̄it neit mak. ⁷H̄ir ne weiw̄ik̄ miut̄ip me Simion 12,000 m̄it neit mak. H̄ir ne weiw̄ik̄ miut̄ip me Livai 12,000 m̄it neit mak. H̄ir ne weiw̄ik̄ miut̄ip me Isaka 12,000 m̄it neit mak. ⁸H̄ir ne weiw̄ik̄ miut̄ip me Sebyulan 12,000 m̄it neit mak. H̄ir ne weiw̄ik̄ me Josep 12,000 m̄it neit mak. H̄ir ne weiw̄ik̄ miut̄ip me Bensamin 12,000 m̄it neit mak. H̄ir m̄it yap̄irwe in e h̄ir neit mak me God mew̄i.

M̄it miyap̄ir yap̄irwe newen̄ipi niuk me God

⁹*Maain, hi h̄ir m̄it miyap̄ir yap̄irwe te hi ap hewen̄hisi au. H̄ir nerer wit wit, ȳink m̄ir ham ham, h̄ir ne weiw̄ik̄ ham ham yap̄irwe, h̄ir nat̄ip h̄im ham h̄im ham yap̄irwe. H̄ir nerp ninaan me M̄it̄ik̄ Iuwe kau yeno m̄irak ketike M̄it̄ik̄ keweik̄in k̄ire Sipsip. M̄it miyap̄ir in h̄ir nam̄ir laplap nokim m̄ire hike, h̄ir netenen wapnake mekre his m̄ir meteik̄in h̄ir nin̄in menmen enum. ¹⁰*H̄ir netenen wapnake mekre his m̄ir, h̄ir n̄inap nat̄ip h̄im iuwe, “God k̄iau kerek kau yeno m̄irak, h̄irak̄it ketike M̄it̄ik̄ kerek keweik̄in k̄ire Sipsip h̄irak̄it epei tekepai p̄ike tet̄aihis haiu mepu werek werek.” ¹¹M̄it yap̄irwe ensel nerp neweik̄in yeno me M̄it̄ik̄ Iuwe ketike menmen tekyaāit kerek h̄iram mepu, metike m̄it iuwe nar 24. Ensel h̄ir newen nin̄ip n̄iwaai t̄i menep yeno im newen̄ipi niuk me God. ¹²*H̄ir nat̄ip nar ik: “Haiu mat̄ip werek. Haiu han yaaik iuwe mam̄riuwe God k̄iau. Haiu mat̄ip me menmen yaaim m̄irak. H̄irak̄it kerekek kertei menmen werek werek, haiu mat̄ip h̄irak̄it yaaik. H̄irak̄it niuk m̄irak iuwe, h̄irak̄it m̄it̄ik̄ enuk manp enuk

* 6:15 Ais 2:10, 19, 21 * 6:16 Lu 23:30; Rev 4:2, 10 * 6:17 Joe 2:11; Nea 1:6; Mal 3:2 * 7:1 Jer 49:36; Dan 7:2
* 7:3 Esi 9:4, 6; Rev 9:4 * 7:4 Rev 14:1, 3 * 7:9 Rev 5:9, 6:11 * 7:10 Rev 12:10 * 7:12 Rev 5:12, 11:17

kinin menmen yapirwe. Haiu hanhan menmen yapirwe hiram mamwenipi niuk mirak tipmain tipmain enum eik.”

Mit ninaaiwir menmen enum nipaa manip neit ti te hir nepu werek

¹³* Mitik iuwe kiutip nimin ke mit iuwe nar ke 24 hirak kan kitauhi kar ik: “Ti hertei mit ein kerek namir laplap mire hike? Hir nei ne nein? Hir neke nein nan?” ¹⁴* Hi hewenhi hetpivek har ik: “Ti kerekek ti herteiri. Hi au.” Hirak katip, “Mit miyapir in hir mit enun nepan hir nerekyor enum nanip naa. Hir nises him me God werek werek, te menmen im hiram mar ke hir nekemyet laplap mir meriuwe hemkre me Mitik keweikin kire Sipsip te laplap mir hiram mire hike enum meit meteikin han kir hirak yaaik prar prar. ¹⁵* Hir wen nises him me God mit nanip naa, te hir in ek hir nerp ninaan me God kau yeno mirak, hir witaan wanewik hir nriak menmen mirak neit winak kirak yaaik neit nimin en. Hirak God kerek kau yeno mirak hirak naanmampror. ¹⁶* Maain hir ap ninpi mamn meiyam o hanhan nanim tipar meiyam nanu enum nanir ik ek au. Wepni (o yanm) ap kaknip o siwaan ap mamnip au. ¹⁷* Hir nanu werek nanintar Mitik keweikin kire Sipsip kerek kerp nimin me yeno me God, hirak naanmamror kire mitik naanempre sipsip. Hirak keriyei kerik kakno wit kerek hitik tipar miwaai mekrerem. Mar im hirak naanmamre mit miyapir hir hekrit hekrit hir han yaaik nanu nanit menmen yaaim. God kaksuunen wan tipar mau nanamir kir te maain hir ap pike nankit meiyam au.”

8

Mitik keweikin kire Sipsip kewep tirhin hispinak wik (7) mau tiwei

¹* Hi hir menmen im epei au, hi hir Mitik keweikin kire Sipsip pike kewep tirhin namba 7. Hirak kewep tirhin ik kau tiwei, maain kike, menmen yapirwe meit wit ke God kekintip wire wire meit. ² Menmen mekintip wire wire meit ere werek, hi hir ensel hispinak wik (7) kerek nerp ninaan me God. Hir nari taur hispinak wik (7) netenenim, maain hir netenwim niram. ³* Hir neit taur hispinak wik (7) nepei au, hi hir ensel hak kan kerp menep kinaan alta ketenen menmen mire min hiram me gol. Min im hiram menmen me metenen waniu (o win) maain hir si tatim, si tiwekre miram hiram minin yaaim. Hirak keit waniu (o win) yapirwe, te hirak kakisiyem mamriuwe him kerek nipaa mit nises God hir nitiwekhi menmen meriuwerem. Hirak kakisiyem kakintar kinaan merp menep yeno God kewim te hirak han yaaik keriuwerem. ⁴* Hirak kesiyem, si tiwekre miram, metike him nipaa mit nises God hir nitiwekhi menmen meriuwerem, hiram miniu menep ninaan me God me his me ensel keit ninaan mirak. ⁵* Si tiwekre miniu men, ensel keit si mau kinaan kewisim mekre min me gol, keteikin in ek God kemtau menmen mit ninik kinaan nitiwekhiyem hirak kaknep mit kakriuwerem, hirak keiyim kewirem men ti. Hirak kewirem men ti mit newik, hiram nepni mewenin mir mire si, si men in men ein, menmen iuwe mepupu mekre nepni, ti kitanik enuk.

Ensel tekyait (4) te ensel hispinak wik (7) tetenwo taur mirakit.

⁶ Hirak ensel kewir min mire gol men ti, ensel nar hispinak wik (7) kerek netenen taur, hir newis taur mau him kir nantenwewim. ⁷* Hirak ensel kiutip ketenwo taur kirak te hawi kire ais ketike si hemkre mekrerem hiram men ti. Ham miutip merer wit wit me ham wikak merer wit wit me ti, hiram si taam te nu pinam metike yenkis mewim hiram si taam ere mesu. ⁸* Menmen im man nepei au, hirak ensel hak (namba 2) hirak ketenwo taur kirak te mitik ensel hak kewir menmen mire miniu (o neiyip) hiram metnen mire si men miripe wan. Ham miutip me ham wikak me wan hiram

* 7:13 Rev 7:9 * 7:14 Mt 24:21 * 7:15 Rev 3:12 * 7:16 Ais 49:10 * 7:17 Rev 5:6, 21:4; Jo 10:11; Sam 23:2; Ais 25:8 * 8:1 Hab 2:20 * 8:3 Rev 5:8, 9:13; Eks 30:1-3 * 8:4 Rev 5:8 * 8:5 Lev 16:12; Eks 19:16-19; Rev 4:5, 11:19, 16:18 * 8:7 Eks 9:23-26; Esi 38:22; Joe 2:30 * 8:8 Eks 7:20-21

meweikɪn mɪre hemkre. ⁹ Menmen yapɪrwe mepu mekre wan kerek si mɪripe wan im meweikɪn mɪre hemkre, hɪram yapɪrwe maa. Sip yapɪrwe menterer wan kerek si mɪripe wan hɪram mewaank meit. ¹⁰ Nepei au, hɪrak ensel hak (namba 3) ketenwo taur kɪrak, te hi hɪr menmen mɪre hɪr mau nepni hɪram metnen mɪre wapnake hɪram mɪnatɪn meke nepni mɪripe mani metike hɪtɪk. ¹¹ *Ham miutɪp me wikak me mani yapɪrwe merer wit wit hɪram meweikɪn mɪre tɪpar enum menip mɪt miyapɪr nani merekir nin mɪre tiuwe hɪrɪp. Mɪt miyapɪr yapɪrwe naa nentar hɪr naam tɪpar enum im. ¹² *Hɪr naam tɪpar enum epei au, hi hɪr ensel hak (namba) ketenwo taur kɪrak. Hɪrak ketenwewik te ham miutɪp me wikak me wepni, wenke, hɪr, hɪram ap mɪr au. Wepni (o yanm) ap kɪr mei miutɪp me wɪ kerek hɪrak kɪr kau tɪ ik au. Wenke ke wɪtaan ketike hɪr hɪram mises menmen me wepni kɪrɪakem ap mɪr mei miutɪp me wɪtaan. ¹³ *Hi hɪr menmen im epei au, hi hɪr hore hɪm keniuwe kau niu te hi han kitet har ik: “Menmen enum mamnen.” Hɪrak keniuwe kau niu hi hemtewek katɪp hɪm iuwe kar ik: “Menmen enum menmen enum mamnen mɪt miyapɪr ne tɪ mamɪwaanki me wɪ mɪtɪkɪt ensel hɪrakɪt wikak tatenwo taur mɪrakɪt mɪkaru.”

9

Ensel hak (namba 5) ketenwo taur kɪrak

¹ *Hore hɪm keniuwe ken epei au, hi hemtau ensel hak (namba 5) ketenwo taur kɪrak. Hɪrak ketenwewik, hi hɪr saur hak kɪnatɪn keke nepni kan tɪ. Hɪrak kehimitan mɪtɪk ensel hak. God kewetɪwek ki me weipɪr hɪram mɪwapɪn hei enuk kesikekre te hɪr mɪt ap te nanmunaan nanɪr tɪ nɪmɪn ein au. ² *Hɪrak kɪkaisiu weipɪr ke hei enuk ik, si tɪwekre iuwe mɪre mɪt nesi ni hɪram mɪniu mekre hei man ere mɪwapɪn wepni ketike nepni hɪram toto. ³ *Nepni hɪram toto, hi hɪr wise meke si tɪwekre menetnen man tɪ. God keweikɪnhis em hɪram menep mɪt mar ke mispenepnam (o nɪkɪnpɪnepnam). ⁴ *God epei ketpor kar ik: “Yi ap yayɪm yenkis o nu tɪwei menmen yapɪrwe mewo mau tɪ te yi yayɪwaankem au emɪt! Yi einep mɪt kerek mak me God ap mau maat kɪr, yi einɪp keriyen. ⁵ Yi einep mɪt in eiyɪwaanki me wenke hispɪnak (5) keremem te yi ap einɪp nani au emɪt!” Wise im menep mɪt te yɪnk kɪr kenen (o meiyewor) mar ke henik manɪp mɪnwo. ⁶ *Me wɪ wise mau tɪ, mɪt miyapɪr yapɪrwe hanhan iuwe te nani, te God kaknipi ap nani taau. ⁷⁻⁸ **Hi hɪr wise im hɪram menmen mau yɪnk mɪr mɪre hos mɪt hɪr newɪr menmen nɪwapɪnem nanɪno nantike mɪt han nanɪnepan. Hi hɪr menmen mɪre hat me gol mau paan kɪr. Ninaan mɪr mɪre ninaan me mɪt, paan mɪr nokim mɪre paan ke miyapɪr. Mekre hɪm mɪr hi hɪr yehes mɪr hɪram iuwe mar ke sak nɪkɪn. ⁹ *Hi hɪr menmen mɪre nopen kike mɪwapɪn han pank mɪram. Yapɪr mɪram matɪp menuuwe mar ke hore haam yapɪrwe menuuwe mariyaam yapɪr matɪp. ¹⁰ Hi hɪr ponik kɪr kɪre ponik ke mispenepnam (o nɪkɪnpɪnepnam) nɪkɪn kewik hɪr nenep mɪt neriuwerem. Hɪram menep mɪt ere wenke hispɪnak (5) meriuwe ponik kɪr meriuwet nap mɪnwi. ¹¹ Mɪtɪk iuwe kinɪn naanmamre wise enum im hɪrak mɪtɪk iuwe kerek naanmɪpre hei enuk kerek kesikekre te hɪr mɪt ap nanɪr tɪ nɪmɪn ein au. Niuk mɪrak me hɪm me Isrel “Abadon.” Niuk mɪrak me hɪm Grik, hɪram “Apolyon” o “Mɪtɪk enuk kewaank menmen.”

¹² *Menmen enum im miutɪp mewaank mɪt hɪram nepei au. Yi eiyɪrek! Hi hɪr menmen enum wik mɪkaru epei mamnen kerek hore hɪm nɪpaa ketpim hɪram mamnen.

Ensel hak (namba 6) ketenwo taur kɪrak

¹³ *Hi hɪr menmen im epei au, hi hemtau ensel (namba 6) ketenwo taur kɪrak. Epei au, hi hemtau hɪm me mɪtɪk katɪp nɪmɪn ke kom tekyaait (4) kau kentar kɪnaan me

* 8:11 Jer 9:15 * 8:12 Rev 6:12-13 * 8:13 Rev 9:12, 11:14 * 9:1 Rev 20:1 * 9:2 Jen 19:28; Joe 2:2, 10; Eks 19:18 * 9:3 Eks 10:12, 15 * 9:4 Rev 7:3 * 9:6 Jop 3:21; Jer 8:3; Rev 6:16 * 9:7-8 Joe 2:4 * 9:7-8 Joe 1:6 * 9:9 Joe 2:5 * 9:12 Rev 8:13 * 9:13 Rev 8:3

gol kerek ensel niman si menmen minin yaaim newet God em. ¹⁴* Hīrak katip ensel hak (namba 6) kerek ketenwo taur, hīrak ketpīwek kar ik: “Ti esiupan ensel tekyaaıt (4) enukit kerek God nīpaa kesenkikit hīrakit tau teıt mani iuwe Yufretis. Ti esiupanet hīrakit tato.” ¹⁵* Hīrak ken kesiupanet hīrakit ten tehimitan hīr mit miyapīr yapīrwe nau tī nar weiwīk wikak nerer wit wit, maain hīrakit tatnep mit miyapīr ne weiwīk miutip nerer wit wit. Nīpaa God kehimitenikit hīrakit tau teıt temerīr wenke ik, wī im me tito im te hīrakit tatriak menmen im. ¹⁶ Hīr ensel hīr ninin, mit nīriak menmen mīr hīr nau hos nisesi. Hi hemtau mitik hak katip hīr yapīrwe nīre 200 milion mit. ¹⁷ Hi wen hītyak hīr mit netike hos mīr. Hīram marim: Mit han in netike hos hīr neriuwet ain mīre ninim mau han pank, han neriuwet ain mīre yinamin, han mīre kono. Hos paan kīr hīrak kīre pusi ke yaank laion hīrak wisenuk kinin sak niuk mīrak laion. ¹⁸ Si tīwekre metike si, si me nan sulfa meke hīm mīr man. Marim hīr nenep mit miyapīr yapīrwe ne weiwīk miutip nerer wit wit nīpaa hīr nehimitenor. ¹⁹ Hīram menep mit meriuwe hīm kīram keremem au. Hīram menep mit meriuwe hīm ketike ponik kīram. Ponik hīram mīre manpen (o yenmik) paan kewim te hīr nenep mit neriuwe menmen im hīr naa neıt.

²⁰* Hīr nenep mit miyapīr yapīrwe meriuwe menmen mīr enum te mit miyapīr wen nau tī ap neweikīn sip newet menmen enum, nises hīm me God au. Hīr ap neweikīn sip newet tīpir, teinik ninaan me nu hīr nimaam me gol o silva o nan au. Menmen im hīr newenipi niuk mīr hīram ap mīriak menmen kike au. Hīram ap mamīr menmen o memtau menmen o mekrit men in men ein taau. ²¹ Hīr ap neweikīn sip newet menmen enum me tīpir au, hīr ap neweikīn sip newet menmen enum me hīr nenep mit naa, menmen me nasi o nari miyapīr his newenem nīriaran, o nekintip menmen. Au, hīr wen nisesim nau neıt.

10

Ensel kewet Jon tīwei hīrak ketīwek kaak

¹ Menmen im epei man, hi hīr ensel hak wisenuk keke wit ke God kan. Napī mīwapīnek mar ke klos mit neriuwetem mīwapīn yīnk kīr, manpen (o yenmik) kewep hīm kau paan kīrak kau niu, ninaan mīrak mīr mīre wepni, hit mīrak merhīhe mar ke si. ² Hīrak ketenen buk hak kike kekere his mīrak hīrak kewep (o keyi) kīwaai. Hīrak kewis hit yaaim mentar wan, hit henkik merp tī, ³ hīrak in ek kīnap kenīne hīm iuwe, hīm kewen ken yanīmīn. Hīrak kenīne hīm iuwe te nepni mewenīn mar ke hispīnak wik (7) matip hīm. ⁴* Hīram matip epei au, hi hare ewis menmen im mamu tīwei, te hi hemtau hīm me mitik hak meke wit ke God man hīrak ketpo kar ik: “Hīm me nepni mewenīn hīram metpim ti ap ewisim mau tīwei kit emit! Ti hisawīnem ap ewepyapīrem emit!”

⁵* Hīrak katip epei au, hi hīr ensel kerek nīpaa kerp kentar wan metike tī, hīrak kīkīam his yaaim mīrak men niu. ⁶* Hīrak kīkīam his yaaim mīrak men niu, hīrak katip kar ik: “Hi hatip werek hekrehīr ke God kerek nīpaa kīriak nepni, tī ketike wan, menmen yapīrwe mewim, hīrak kerek kaku tipmain tipmain enum eik. Hi hatip haiu ap mamerīr wī meiyam mamnen au. ⁷* Maain yi yayīmtau ensel hak kar ke hispīnak wik (7) hīrak kaktenuwo taur kīrak, menmen God kīriakem kīsawīnem hīram epei au mesi. Nīpaa God katip mit nīrak profet menmen im hīr newisim mau tīwei. Te hīram mamnen mar ke nīpaa hīrak ketpor.”

⁸ Mitik ensel ik katip epei au, mitik keıt wit ke God nīpaa ketpo menmen, hīrak pīke ketpo hīm ketpo kar ik: “Ti eno ehīt buk kewep (o keyi) kīwaai his yaaim me mitik ensel kerek kerp wan metike tī.” ⁹* Hīrak katip epei au, hi hen hīr mitik ensel hi hetpīwek har ik: “Ti eweto buk kewep (o keyi) kīwaai his mit.” Hīrak kewenhi ketpo kar ik: “Ti etīwek

* 9:14 Rev 16:12 * 9:15 Rev 8:7-12 * 9:20 Rev 16:9, 11; Ais 2:8, 20; 1Ko 10:19-20; Sam 115:4-7, 135:15-17; Dan 5:23 * 10:4 Dan 8:26, 12:4, 9 * 10:5 Diu 32:40; Dan 12:7 * 10:6 Nia 9:6; Sam 146:6 * 10:7 Dan 9:6, 10; Emo 3:7 * 10:9 Esi 2:8, 3:1-3

ehik. Ti ehik hirak yaaik katın him, te maain mekre tu kit hirak enuk him sisi.”¹⁰ Hirak ketpo epei au, hi heit buk ik ke his me mitik ensel hi haak. Hi haak hirak yaaik katın him kire hinaan, te maain hi haak henektın, hirak kekre tu kai enuk him sisi kentar him enum mekrerek maain mamnen mamnep mit.¹¹ Hi haak henektın, mitik ketpo kar ik: “Buk ik ti nepei haak hirak kakıkepit te ti pıke atıp awepyapır him me God me menmen yapırwe mamnen mit miyapır kerek natıp him ham him ham nerer wit wit, yınk kır hak hak, hir netike mit iuwe nır naanmırpror.”

11

Him me mitikıt wıketeret ten tı tewepyapır him me God

¹* Hirak ketpo epei au, hir neweto henmik netpo nar ik: “Ti eno enın mak ke wınak iuwe ke God keit tı ketike kınaan mit newepwar menmen newet God menmen menterim. Epei au, ti ewenhis mit miyapır kerek newenıpi niuk me God neitai.²* Te ti ap enın mak ke nıwa hıram meit wıteik mewekın wınak iuwe ke God au ekıt! Ti ap enın mak ke nıwa im mentar God kakwis mit ap ne weiwık me Isrel hir nanınen wit Jerusalem me 42 wenke hir naanmamre mit nanu en, hir nanıwaank menmen meitai.³ Hi God awet mitikıt wik tai menmen mai iuwe te hirakıt tatno tatwepyapır him mai. Hirakıt tatmır laplap mıre bek rais tatıteikın mit hirakıt yınk enuk teriuwe menmen enum mır te hirakıt tatu tatwepyapır him mai me tito wıkak wenke hispınak kiutıp (o 42 wenke).

⁴* Mitikıt wik it hirakıt tıre nu Oliv wik tetike lam wik kerek nıpaa mitik profet Sekaraia ketpim, terp tı tırak menmen te Mitik Iuwe God kerek kinın naanmırpre mit nau tı hirak kıret.⁵* Mit han hir hanhan nanıksıp, si mamıke him kırakıt si tatın mit enun in. Neimın hir nanıksıp hir nani nanriuwe si enum im.⁶* Hi awıskıt hıram yaaım me hirakıt tatnıp nepni te hawı ap kaknen me wı hirakıt terp tı tewepyapır him mırakıt. Hirakıt iuwe te hirakıt tertei tewekınhis tıpar hıram mıre hemkre, o tatıwaank mit miyapır ne tı hir nanınap nanriuwe menmen enum. Wı hirakıt hanhan tatrakem, hirakıt tatrakem.

⁷* Maain mitikıt wıketeret hirakıt tatıtıp him mırakıt tatwepyapırrem epei au, tıpir enuk keweikın kire miyak hirak kakniu kakoke hei enuk kesikekre, hirak kakniu kaknen kaktikeret tatnepakıt kakınınnet kakıksıp tati.⁸* Hirak kakınınnet kakıksıp tati, herwe yınk mırakıt mamwaai yayıwe ke wit Jerusalem. Haiu matıp tok piksa haiu menewem wit Sodom o Isip mentar wit im mit newi hir mit enun nepan ne God. Hirak wit kerek Mitik Iuwe kır mit newenkekik kau nu tentarakıt.⁹ Mit miyapır han natıp him ham him ham nerer wit wit kerek mit nau tı, hir nanır herwe yınk mırakıt me wı wıkak metike wı ham pınam kike. Hir ap nanwis mit nanwisıkıt tatıkre hei au nentar hir han enuk nerıweret hir hanhan nanrekyıwekıt enum.¹⁰ Mit miyapır yapırwe nau tı hir han yaaik nanıntar hirakıt tati. Hir han yaaik te hir nanrıre nanwetan menmen nanıntar mitikıt profet wıketeret hirakıt tewaank mit miyapır nau tı terekyor enum hirakıt taa.

¹¹* Hirakıt tatwaai me wı wıkak metike wı ham pınam kike, God kaksıuwe nap mamnen mamıkreret te hirakıt pıke tatıkrit tatırp. Hirakıt pıke tatıkrit tatırp, mit miyapır kerek nanıret hir nanıpırpır wısenum.¹²* Hir nanıpırpır wısenum hir nanımtau him me mitik keit wit ke God hirak kaktıp kakır ik: “Yi wıketeret yi einiu einen in.” Hirak kakıtıpıwekıt mit enun nepan nırakıt nanıret tatniu tatıkre napı tatno wit ke God.¹³* Hirakıt tatno wit ke God, waswas tı kaktanık wısenuk, pınak kiutıp ke wit kiutıp hir nenke pınam mar hiswıyen (10), hirak kakwep te mit miyapır nanır ke 7,000

* 11:1 Esi 40:3; Sek 2:1-2 * 11:2 Lu 21:24; Rev 12:6, 13:5 * 11:4 Sek 4:3, 11-14 * 11:5 2Sml 22:9; 2Kin 1:10; Sam 97:3; Jer 5:14 * 11:6 1Kin 17:1; Eks 7:17-20; 1Sml 4:8 * 11:7 Dan 7:21; Rev 12:17, 13:1, 7, 17:8 * 11:8 Lu 13:34 * 11:11 Esi 37:5, 10 * 11:12 2Kin 2:11 * 11:13 Rev 8:5, 16:18

nani nanit ein. Mit han wen nanu wit Jerusalem hir nanipirpir wisenum nanwenipi niuk me God kerek kau wit kirak iuwe.

¹⁴ *Menmen im mamnen te menmen enum namba 2 hiram mamisi. Yi eiyimtau. Maain kike menmen enum namba 3 mamnen.”

Ensel hak (namba 7) hirak ketenwo taur kirak

¹⁵ *Hirak ketpo menmen im epei au, hi hemtau ensel hak (namba 7) ketenwo taur kirak. Hirak ketenwo taur kirak, hi hemtau him me ensel neit wit ke God hir ninap natip: “Mit miyapir nerer wit wit nau ti, in ek Mitik iuwe kiau ketike Mitik Krais kerek hirak kehimitanek ken kikaap mit ne ti hirakit tatinin naanmamre mit miyapir yapirwe. Hirak kaku kakit tipmain tipmain enum eik naanmamri.” ¹⁶ *Hir natip epei au, mit iuwe nar 24 kerek nau yeno me mit iuwe menep ninaan me God, hir newen ninip niwaai newis maat ken ti newenipiyek. ¹⁷ *Hir newenipiyek natip nar ik:

“Hiau matip hiau han yaaik merwit. Ti God kiau mitik iuwe. Nipaa ti hepu ere in ti hepu. Hiau han yaaik mentar ti epei heit menmen mit iuwe naanmipre mit miyapir heriuwerem.

¹⁸ *Mit nerer wit wit hir epei han enuk nerwit nentar in ek ti han enuk heriuwi (o herweri). Wi epei man te ti skelim mit miyapir kerek nipaa naa. Wi in ti ewet mit kerek nirak menmen mit netike mit profet netike mit miyapir kerek newenipi niuk mit nises him mit, ti ewetir menmen. Hir mit niuk iuwe, hir au weinin, ti ewetir menmen mit yaaim. Wi epei man te ti ehwaank mit miyapir kerek newaank mit miyapir nau ti.”

¹⁹ *Hir natip epei au, hi hir winak iuwe ke God keit wit kirak kewep khi kerp keit te hi hir bokis kontrak kehimitan him God nipaa kewet mit ne Isrel em, hirak keit nimin kiwaai yaain. Hi hir bokis keit nimin kiwaai yaain, hi hir nepni mewenin hemtewem hiram mewenin, hi hir ti kitanik, hawi yuwerep mire ais man ti.

12

Him me mite wetike kirin enuk

¹ Menmen im epei man, hi hir menmen wisenum meit nepni. Hi hir menmen mire mite. Hire weriuwet klos mirius mire wepni mau yink kire. Wenke kau kinik hit mire, hire wewis hir mar hiswiyen wik (12) mire hat kerek mit iuwe hir nemun, hire wemun mau paan kire. ² *Hire wepitu tu himir ketniniwe weteiknen wawine nikan te hire wenepip. ³ *Hi hir menmen im epei au, hi hir menmen ham wisenum meit nepni mire kirin. Hirak yink kirak kire ninik, hirak paan kirak kar hispinak wik (7), kom mar hiswiyen (10) mewim. Hirak kewis hat me mit iuwe mar hispinak wik (7) mau paan mirak im. ⁴ *Hirak kiwaai ponik kirak keiyik kari hir ham miutip me pinam wikak mau nepni. Hiram lain miram mar wik mepu nepni, miutip au hirak keriyaam keiyim ken ti. Hirak kerp menep ninaan me mite wepitu kemerwe hire wawine nikan. Hirak kemerwe wawine nikan te hirak kakikip kakik. ⁵ *Maain hire sip newenep hire wine nikan hirak kakinin naanmamre mit miyapir yapirwe nerer wit wit naanmamror werek werek wisenum. Hire wine nikan epei au, kirin kakikip kakik au. Hir mit ensel ne God netiwekhis neiyik nen yeno kerek God kewim. ⁶ *Mite ip au wirir wen yaank weinik ap mit newik au, wit kerek God nipaa epei kenipek his yaaim te hire wawu werek wawit en. Hir mit ensel nirak naanmamrewe me tito wikak metike wenke hispinak kiutip (o 42 wenke).

* 11:14 Rev 9:12 * 11:15 Eks 15:18; Sam 10:16; Dan 2:44; Oba 21 * 11:16 Rev 4:4, 10 * 11:17 Rev 1:4, 8, 15:3
 * 11:18 Sam 2:1, 46:6, 115:13; Ro 2:5; Rev 10:7, 19:5, 20:11-13 * 11:19 Rev 8:5, 15:5, 16:21; Hi 9:4 * 12:2 Mai 4:10
 * 12:3 Dan 7:7 * 12:4 Dan 8:10 * 12:5 Ais 7:14; 66:7; Sam 2:9; Rev 19:15 * 12:6 Rev 11:2-3

⁷ *Hi h̄r menmen im epei au, m̄t ensel neit wit ke God h̄r nenepan. Maikel ketike m̄t ensel nises h̄m m̄rak h̄r netike k̄rin ketike m̄t ensel enun n̄rak h̄r yap̄rwe nenepan. ⁸ H̄r yap̄rwe nenepan te k̄rin ketike ensel enun n̄rak ap nin̄ni au. Maikel ketike ensel n̄rak nin̄ni te h̄r ap newisi nanu nan̄t wit ke God me w̄i meiyam au. ⁹ *H̄r nep̄r k̄rin ketike ensel n̄rak n̄naaiw̄r wit ke God. K̄rin, h̄rak manpen (o yenmik) ke n̄paa enum eik kepu, m̄t nenewek Seten, h̄rak kepno menep ninaan me God kesiuwe h̄m kat̄p God haiu m̄t enun. H̄rak m̄t̄k enuk kewises m̄t miyap̄r nerer wit wit nau t̄i. H̄r ensel yaain ne God nep̄rek ketike m̄t ensel n̄rak enun, h̄r new̄rek ketikeri nen t̄i.

¹⁰ *H̄r new̄rek ketikeri nen t̄i, hi hemtau h̄m ke m̄t̄k keit wit ke God. H̄rak kat̄p kar ik: “In ek God kaiu h̄rak ketaihis h̄rak kin̄n menmen yap̄rwe keriuwe menmen m̄rak iuwe. M̄t̄k kerek h̄rak kehimitanek kan t̄i k̄kaap m̄t h̄rak keit menmen iuwe me God, h̄rak M̄t̄k Iuwe. H̄rak M̄t̄k Iuwe kentar m̄t ensel epei nep̄r m̄t̄k enuk kerek w̄itaan wanewik h̄rak kepnen menep ninaan me God kesiuwe h̄m kat̄p God m̄t nau yinan nau t̄i kerek nises h̄m m̄rak h̄r enun. ¹¹ Nau yinan h̄r epei nin̄nek neriuwe hemkre me Krais h̄rak k̄re Sipsip kerek n̄paa hemkre mewen men t̄i. H̄m God kerek h̄r netpim newepyap̄rem h̄ram mekepi te h̄r nin̄nek. H̄r ap n̄naain nani te h̄r hanhan nanu t̄i au. H̄r newis m̄t enun nan̄p naa nentar h̄r nises God h̄m m̄rak. ¹² *Te yi m̄t yeit wit ke God yetike menmen yap̄rwe yi han yaaik eiyu. Te yi m̄t miyap̄r yetike menmen yap̄rwe me t̄i yi naanmamre h̄ras. Seten epei kak̄kiuwe kaknen t̄i han enuk w̄isenuk kakriwaank kak̄ntar h̄rak kertei w̄i epei man menep te God kak̄iwaankek kak̄w̄rek kak̄kre si.”

¹³ K̄rin kertei h̄r nep̄rek, h̄rak ken t̄i, h̄rak kekrit koyei m̄te kerek n̄paa wine n̄kan h̄rak. ¹⁴ *H̄rak koyei m̄te ip te kaaup au. H̄r m̄t ensel newet̄iwe yap̄r mei me hore h̄m te h̄re weiȳm weniuwe wen yaank wein̄k m̄t ap newi au, h̄re waunaaiw̄r k̄rin enuk ek h̄re wen wawu waw̄t yan̄m̄n. H̄re wawu waw̄t en tito wikak metike haw̄i h̄tan kiut̄p (o 42 wenke), h̄r naanmamprewē me menmen. ¹⁵ H̄re w̄r̄r weniuwe wen, k̄rin kewep h̄m k̄rak, t̄ipar w̄isenum m̄re mani mekiuwerek men. T̄ipar mekiuwerek men mises m̄te ip e, te s̄r m̄ram mamnanep meiȳp mamno h̄re wawi. ¹⁶ S̄r m̄ram mamnanep meiȳp mamno, t̄i h̄rak kekepiye kewep te t̄ipar mekiuwerek men n̄m̄n kerek n̄paa k̄rin kenik̄nem meke h̄m k̄rak m̄nanep meiȳp men. ¹⁷ *T̄i kekepiye kewep te t̄ipar men n̄m̄n kerek n̄paa k̄rin kenik̄nem, h̄rak k̄rin han enuk w̄isenuk keriuwe m̄te ip, te h̄rak kin̄aiw̄rep k̄r̄r ken kaknep n̄kerek han h̄re n̄paa winen. N̄kerek in h̄r m̄t miyap̄r kerek nises h̄m me God h̄r nat̄p newepyap̄r h̄r nises h̄m me Jisas. ¹⁸ K̄rin ken kerp tenhaan ke wan.

13

Miyak wiketeret tewepyap̄r h̄rekses

¹ *K̄rin kerp tenhaan me wan eik, hi h̄r m̄t̄k keweik̄n k̄re miyak w̄isenuk hak kin̄iu keke wan kan. H̄rak kom m̄rak mar hiswiyen (10) mepu, paan mar hisp̄nak wik (7) mewik. Hat me m̄t iuwe mar hiswiyen (10) mau kom m̄rak, niuk enum mau paan m̄rak mar hisp̄nak wik (7). Niuk im h̄ram h̄m enum metaw̄n God. ² *Miyak w̄isenuk kerek hi h̄rek keke wan kan, h̄rak ȳnk k̄rak k̄re pusi ke yaank niuk m̄rak lepat, h̄t m̄rak m̄re miyak enuk kin̄n sak niuk m̄rak bea, h̄m k̄rak k̄re pusi ke yaank kin̄n sak niuk m̄rak laion. K̄rin kewet̄iw̄ek menmen m̄rak iuwe, h̄rak kewis̄k h̄rak naanmamre m̄t miyap̄r nerer wit wit nau t̄i, h̄rak kin̄n menmen yap̄rwe mau t̄i. ³ *Hi h̄r paan kiut̄p ke miyak w̄isenuk n̄paa menmen mak̄p w̄isenuk te h̄rak kaki. Au, h̄ram mekiwo h̄rak kepu werek. M̄t miyap̄r yap̄rwe n̄r sak mau paan k̄rak h̄r

* 12:7 Ju 9 * 12:9 Lu 10:18, 22:31; Jen 3:1, 14; Rev 20:2 * 12:10 Jop 1:11; Sek 3:1 * 12:12 Ais 44:23, 49:13
 * 12:14 Dan 7:25, 12:7 * 12:17 Rev 11:7, 14:12 * 13:1 Rev 12:3, 17:3, 7-12 * 13:2 Dan 7:4-6 * 13:3 Rev 17:8

nepirpir natip hirak iuwe te hir nisesik nemtau him mirak. ⁴ Mit miyapir newenipi kiri nentar hirak kewet miyak wisenuk menmen mirak iuwe te kakinin menmen yapirwe mau ti. Hir newenipi miyak kektikerek nentar hir han kitet hirak iuwe. Hir natip nar ik: “Keimin hirak iuwe kire miyak enuk ik e? Keimin hirak iuwe te kakininek kaktikerek tatnepakit? Taauye!”

⁵* God kewis miyak enuk ik katip him enum hirak ketawin God. Hirak kewisik hirak kinin naanmamre menmen yapirwe mau ti me tito wikak metike hawi hitan keiyak. ⁶ God kewisik te hirak kewep him kirak katip enum hirak ketawin God, wit ke God ketike hir yapirwe kerek nau wit kirak. ⁷* God kewisik hirak ketike mit miyapir kerek nises him me God hir nenapan te hirak kinini. Hirak keit menmen iuwe te hirak kinin naanmpre mit miyapir natip him ham him ham, yink kir ham ham hir ne weiwik yapirwe nerer wit wit. ⁸* Mit miyapir yapirwe nau ti nerer wit wit nanwenipi niuk me miyak enuk wisenuk. Te mit miyapir kerek nipaa God ap kirak ti ketike nepni wen au, hirak kewis niuk mir mau tiwei mirak kehimiteni hir nanu nantikerek, hir ap newenipi niuk me miyak ik au. Tiwei ik hirak tiwei ke Mitik keweikin kire Sipsip nipaa mit nakip hirak kaa.

⁹ Yi eiyimtau menmen mai! Neimin hir nemtau him im hir han ekitetim werek werek! ¹⁰* Mit kerek God kehimiteni mit han hir nanwisi nekre winak enuk, hir nanino nanikre winak enuk. Mit han kerek God kehimiteni mit han hir nanwaai hine me his naninip, maain hir nanwaai hine me his naninip nani keriyen. Mit miyapir kerek nises him me God hir naninakin tokim nanises God werek werek nanintar menmen enum im mannen.”

¹¹ Menmen im epei man, hi hir ti kewep, miyak wisenuk hak kinu ti kan niu ein. Miyak ik kom mirak wik mau paan kirak, hiram mire kom me sipsip te hirak katip enum kar ke kirin katip. ¹² Miyak wisenuk kerek kises keiyak kinin kan, hirak keit menmen mirak iuwe kekrehir kirak kekepik kenip mit miyapir nau nerer wit wit newenipi niuk me miyak kerek nipaa menmen menep paan kirak ketnen te kaki, au hiram mekiwo hirak kepu werek. ¹³* Miyak kerek kinu ti kan, hirak kirak menmen iuwe mit niritakem nipaa taau. Hirak kirak menmen ham ham yapirwe, hirak kari si meke nepni man ti te hir mit miyapir nerp en nirek hirak kirak menmen im. ¹⁴* Hirak kewises mit miyapir yapirwe nan nerer wit wit keriuwe menmen iuwe miyak wisenuk kewisik hirak kiritakem menep ninaan mirak. Hirak kewisorek ketpor kari han kir keriuwerek te hir nime nu ninaan mewim mar ke yink ke miyak kerek hine kenep paan kirak metnen kaki au hiram mekiwo, hirak kepu kepeit.

¹⁵* Miyak kinin kan kewis miyak kerek kisesik hirak kikiak nu mire yink ke miyak kinin kan. Hirak kekrit kepu kari nap. Yink ik hirak kekrit kepu kari nap hirak katip kire mitik. Mit miyapir kerek nnapen newenipi niuk mirak, hirak kaknipi hir nani.

¹⁶ Hirak kirak menmen ik ketike menmen hak enuk. Hirak kenip mit miyapir yapirwe niuk mir iuwe, niuk weinim, mit kerek netenen pewek yapirwe, mit han au hir nepu weinin, mit niritak menmen neit pewek mererim, mit han au niritak menmen me mit iuwe naanmpri niritakem weinin. Hirak kenipi hir enwisyaan mak emu his yaaim o emu maat kir. ¹⁷* Mit miyapir kerek hir ap newisyaan mak me miyak enuk o namba mirak mau his yaaim or maat kir, hir ap te nansiuwe menmen mir nanit pewek mamrerim o nanino nanwir pewek nanit menmen taau. ¹⁸ Haiu han ekitet menmen im werek werek. Mit miyapir kerek nertei menmen werek werek, hir nanwenhis namba me miyak enuk. Namba im hiram niuk me mitik. Namba im mirak hiram mar 666.

* 13:5 Dan 7:8, 25, 11:36; Rev 11:2 * 13:7 Rev 11:7 * 13:8 Sam 69:28; Rev 3:5, 5:6, 17:8, 20:12, 15, 21:27 * 13:10 Jer 15:2, 43:11; Mt 26:52; Rev 14:12 * 13:13 Mt 24:24; 2Te 2:9-10 * 13:14 Rev 19:20; Diu 13:1-4 * 13:15 Dan 3:4-6 * 13:17 Rev 14:9, 11, 16:2, 19-20, 20:4

14

Mit nar ke 144,000 nine henye

¹ *Hi hir menmen im epei au, hi hir Mitik keweikin kire Sipsip hirak kerp wit Jerusalem, niuk mirak ham miniu (o neiyip) Saion. Hirak ketike 144,000 mit miyapir kerek niuk mirak metike niuk me Haai kirak God mau maat kir, hir nerp ein. ² *Hi epei hiri nerp ein, hi hemtau menmen meke nepni man. Hiram matip him iuwe mire hitik suurik me sirsir men ti o mire nepni mewenin. Menmen hi hemtewem hiram mire mit hir niram gita mir. ³ *Hir mit yapirwe nar ke 144,000 hir nerp menep yeno kerek Mitik Iuwe God kewik. Hir nerp ein nine henye hak yaaik menep menmen tekyaa (4) hiram mepu hiram metike mit iuwe nar 24. Mit han nertei nine henye im au. Hir mit miyapir keriyen nipaa God ketorhis ne mit nau ti. ⁴ *Mit miyapir in hir yaain nire mite ap wawaai wetike mitik wen au, hir nises God werek werek. Hir yaain nire mit ap nari miyapir his newenem niriran au, hir ap newenipi niuk me tipir enum o miyak enuk au. God kerekek. ⁵ *Hir mit miyapir yaain. Hir ap natip him newisesik mei me wi hir nau ti au.

Mitikit ensel wikak tatip him mirakit

⁶ Hi hir menmen im epei au, hi hir mitik ensel hak keniuwe keke niu kan. God epei keriuwetek kan ti kakwepyapir him yaaim mirak mamu mamit tipmain tipmain enum eik. Hirak kan kaktip him im mamno mit miyapir hir yink hak hak, hir natip him ham, him ham, hir ne weiwik yapirwe nau nerer wit wit. ⁷ *Hirak kinap katip kar ik: "Yi einain God eiyises him mirak eiwenipi niuk mirak eiyintar wi epei man te God kakinke mit miyapir nau ti. Yi eiwenipi niuk me Mitik Iuwe God kerek kewis ti ketike nepni, wan metike mani, hitik, heipun. Yi eiwenipi keiyak au ekit! ⁸ *Hi hrek epei kan ken, hi hir mitik ensel hak kisesik kinap katip kar ik: "Eiyimtewek! Wit iuwe niuk mirak Babilon epei kewaank. Mit miyapir nau wit Babilon hir epei nari han ke mit miyapir nau nerer wit wit hir nisesi nirkak menmen enum newenipi niuk me tipir, neweikin sip newet God. Mit nau Babilon hir nire mite hire wetenen kap wain mekrerem, hire wari han ke mit te hir nanim te hir nanwaaai nantikerep."

⁹⁻¹⁰ **Ensel ik epei kan ken, hi hir ensel hak kkaru kekiuwe kan kinap katip kar ik: "Mit miyapir kerek hir newenipi niuk me miyak enuk o nu mire yink ke miyak wisenuk o hir neit mak mau his mir o maat kir, hir nanim tipar wain enum him sisi mekre kap me God. Wain im hiram mehimitan menmen enum God kakrak mit em kakintar hir nenipek han enuk wisenum. Mit narik God kakwisi nanikre si metnen metike nan salfa mikap si, hir yink kir kaknen (o mamiyewor) wisenuk te ensel yaain netike Mitik keweikin kire Sipsip hir nanirp naniri hir nanikre si. ¹¹ *Si tiwekre me si kerek mirak yink kir kaknen (o mamiyewor), hiram mamno niu tipmain tipmain enum eik. Mit miyapir kerek newenipi miyak enuk ketike yink kar ke yink ke miyak enuk o mit neit mak mirak mau his mir o maat kir, si im mamnip yink kir kaknen (o mamiyewor) te si im hiram ap mami witaan o wanewik au, mamu mamit te hir mit miyapir nanu werek werek au."

¹² *Menmen enum me miyak enuk mamnen te mit miyapir nises him me God o nises him me Jisas werek werek, hir naninakin tokim nanirp.

¹³ *Hirak katip epei au, hi hemtau him me mitik ensel keit wit ke God katip kar ik: "Ti ewis menmen im mau tiwei: Mit miyapir kerek nises Mitik Iuwe God, hir nani in ere maain te hir han yaaik enu." God Himin Yaaik katip, "Him im hiram yaaim.

* 14:1 Rev 3:12, 7:3-4 * 14:2 Esi 1:24, 43:2; Rev 1:15, 19:6 * 14:3 Sam 149:1; Ais 42:10; Rev 5:9, 7:4 * 14:4 Ef 5:27 * 14:5 Sam 32:2; Sef 3:13 * 14:7 Rev 10:6 * 14:8 Ais 21:9; Rev 17:2, 18:2, 3; Jer 51:7, 8 * 14:9-10 Rev 13:12-17 * 14:9-10 Sam 75:8, 11:6; Ais 51:17, 22; Jer 25:15; Rev 15:7, 16:19, 19:20, 20:10, 21:8; Jen 19:24; Esi 38:22 * 14:11 Ais 34:10; Rev 13:12-17 * 14:12 Rev 13:10, 12:17 * 14:13 1Ko 15:58; Hi 4:10

Hir nani naninaaiwir menmen hir epei niritakem, hir nanu yain yain. Hir nanu yaain yaain nanintar menmen nipaa hir niritakem hiram mamnen mamtikeri.”

Ensel neithis mit miyapir neriyei neri nan God

¹⁴ *Hirak katip epei au, hi hir napi kire hike kau nepni. Hi hir napi kire hike kau nepni, mitik kire Krais hirak kewik hirak kekun hat gol ke mit iuwe kau paan kirak. Hirak ketenen hine ke his tiknuk enuk. ¹⁵ *Hi hirek epei au, mitik ensel hak ketpaan keke winak iuwe ke God kan kenine mitik kerek kau napi ketpiwek him iuwe kar ik: “Ti ehit hine ke his kit ewaaiyek eremir menmen. Wi epei man menmen mau ti hiram epei maa te ti eremir.” ¹⁶ Hirak katip epei au, mitik kau nepni hirak kiwaai hine ke his kirak. Hirak kiwaai hine kirak keremir menmen yapirwe mau ti.

¹⁷ Hirak keremir menmen mau ti, mitik ensel hak keke winak iuwe ke God ketpaan kan, kire mitik kau nepni hirak ketenen hine ke his tiknuk enuk. ¹⁸ Hirak kan witeik, ensel hak kerek naanmpre si, hirak kinaaiwir kinaan kerek mit newepwar menmen newet God em. Hirak kinaaiwir kinaan kenine ensel ketenen hine ke his tiknuk enuk ketpiwek him iuwe kar ik: “Ti ewaai hine kit eremirir waai wain nikim miram mau ti entar nikim hiram epei mewinki.” ¹⁹ *Hirak katip epei au, ensel ketenen hine ke his kirak kiwaaiyek keremirir nikim hiram mewinki. Hirak keremirir hiram mewinki, hirak ketiwem keiyim ken kewirem mekre sar te hir mit ensel neit henkip (o henpik) nesesim tipar mamno. Sar im hiram tok piksa mehimitan God han enuk hirak kaknep mit nau ti. ²⁰ Hir neses nikim im mekre sar meit menpin me wit. Hir nesesim, hemkre meke sar hei kirak men mire mani kinu men yanmin mar ke 320 kilomita. Hiram men mau niu mar ke waai mau teruk me hos.

15

Ensel nar ke hispinak wik (7) netenen menmen enum mar hispinak wik (7).

¹ *Hi hir menmen me hemkre epei au, hi hir menmen ham iuwe meit wit ke God. Hi hir mit ensel nar hispinak wik (7) naninap mit. Menmen im enum mamno ti mamnep mit te maain God han enuk epei au, menmen enum epei au mesi. ² *Hi hir mit ensel epei au, hi hir menmen mire wan hirak kire glas si merhihe mekreerek. Hi hir wan metike mit miyapir kerek epei netike miyak enuk, nu mire yink mirak ketike namba me niuk mirak, hir netikeri hir nenapan, te mit miyapir ninini nentar hir ap newenipi niuk mir. Hir nerp menep wan hir netenen gita kerek God kewirem. ³ *Hir netenen gita hir nine henye nipaa Moses mitik kerek kirak menmen me God hirak kewisim metike him me Mitik keweikin kire Sipsip. Hir nine henye natip nar ik:

“God kiau Iuwe ti Mitik Eruk Manpenuk, menmen ti niritakem hiram yaaim iuwe. Ti kerek naanempre haiu mit metike menmen yapirwe nipaa ein ere in ere maain, ti hirak menmen yaaim hiram werek werek. ⁴ *Neimin hir ap nanwenipi niuk mit a?

Au, hir yapirwe naninen nanwenipi niuk mit. Hir nanwenipi niuk mit ti kiau Iuwe, nantip ti Mitik Eruk Manpenuk nanintar ti kiutipen ti kerekek wetpen enuk heit.

Te mit miyapir nerer wit wit naninen nanwenipi niuk mit nanintar hir yapirwe nir menmen yaaim ti herekyorem.”

⁵ *Hir nine henye epei au, hi hir haau iuwe mit nehimitanem hiram me God keit nimin ke winak kirak khi kerp yaain, hi hir haau God kewim. ⁶ *Hi hir haau God kewim, te hi hir ensel nar hispinak wik (7) kerek netenen menmen enum mar hispinak wik (7) hir neke winak ke God netpaan nen. Hir namir klos hiram mirius mire hike mir

* 14:14 Dan 7:13 * 14:15 Joe 3:13; Mt 13:39-40 * 14:19 Ais 63:3, Kra 1:15; Rev 19:15 * 15:1 Lev 26:21; Rev 15:6-7 * 15:2 Rev 4:6, 5:8 * 15:3 Eks 15:1; Rev 11:17, 16:7; Sam 92:5; 139:14, 145:17 * 15:4 Jer 10:6-7; Sam 86:9 * 15:5 Eks 38:21 * 15:6 Rev 15:1

hīmīn. Ni mīre gol meweikīn han pank kīr. ⁷*Hīr epei nen witeik, te menmen miutīp me menmen tekyaaıt (4) kerek mepu yeno me God, hīrak kewetīr mīn mar hispīnak wik (7). God kerek kaku tipmain tipmain enum eik, hīrak wen han enuk te han enuk mīrak meweikīnhis mīre tīpar mīwaai mekre mīn im. ⁸*Hīram mīre tīpar mīwaai mekre mīn im, si tīwekre me menmen iuwe me God metike menmen mīrak merhīhe hīram mīwapīn wīnak ke God keıt nīmīn. Hīram mīwapīn wīnak ke God, keiyak kiutīp keıt wit ke God ap te kakno nīmīn en ere menmen enum mar hispīnak wik (7) eim kerek ensel nar hispīnak wik (7) hīr netenenim hīram epei au mesi.

16

Mīt ensel neıt menmen enum mekre mīn neiyīm nen newīrem mamno tī

¹*Si tīwekre mīwapīn wīnak ke God, hi hemtau hīm me mītīk hak kekrerek katīp hīm iuwe kar ik: “Yi eiyīt mīn kerek menmen enum me han enuk me God meweikīn his mīre tīpar mekrerem, yi eiyīm eino eiwenem emno tī.” ²*Hīrak katīp epei au, hīrak mītīk ensel kiutīp kinīn keıt mīn mīrak keiyīm ken kewīr menmen enum mekrerem men tī. Hīram men tī menep mīt miyapīr kerek newenīpi niuk me miyak enuk ketike teinīk mīt nesīpaak mīre yīnk kīrak, hīr newis mak mau yīnk kīr. Hīram menep yīnk kīr ketnen hīrak kenen (o meiyewor).

³*Menmen im epei menep mīt, hi hīr ensel hak (namba 2) kisesik ken kewen menmen enum mekre mīn hīram men wan iuwe. Men wan iuwe meweikīn mīre herwe hemkrik te menmen yapīrwe mau mekre wan maa.

⁴*Menmen yapīrwe mau mekre wan maa, hi hīr mītīk ensel hak (namba 3) hīrak kan kewen menmen enum mekre mīn mīrak men mani metike hītīk, hīram meweikīn mīre hemkre. ⁵*Hīram meweikīn mīre hemkre, hi hemtau mītīk ensel kerek naanmīpre mani metike hītīk hīrak katīp kar ik: “God ti kerekek ti yaaik. Nīpaa ere in ti hepu hepeıt. Menmen enum ti hīriakem hewaank tīpar hīram meteikīn ti yaaik. ⁶*Ti yaaik hentar nīpaa hīr mīt nau tī nenep mīt miyapīr kerek nises hīm mīt netike mīt profet nit hemkre mīr mewen. Te in ek ti heweikīn tīpar mīre hemkre hīr nanīm ti enīp enrerim me menmen nīpaa hīr nīriakem.” ⁷*Hīrak katīp epei au, hi hemtau hīm ke mītīk hak kerp kīnaan kerek ensel newepwar menmen newet God em, hīrak katīp kar ik: “Mītīk Iuwe God ti enuk manpenuk. Menmen enum ti erekyorem enīp enrerim me menmen enum nīpaa hīr nīriakem, hīram yaaım.”

⁸Hīrak katīp epei au, hi hīr mītīk ensel hak (namba 4) hīrak kewen menmen enum mekre mīn kīrak men wepni. Men wepni te hīram si taak mīt miyapīr yīnk kīr. ⁹*Hīrak si taak yīnk kīr hīr nene God netpīwek enum me menmen im manīp nentar God hīrak kari menmen im man menep mīt. Hīr nīnapen neweikīn sip newet menmen enum hīr nisesim, hīr ap newenepi niuk me God hīrak Iuwe. Au, hīr nenerek wen nises han kīr enuk.

¹⁰*Menmen im epei man hi hīr mītīk ensel hak (namba 5) kewen menmen enum mekre mīn kīrak men yeno kerek miyak enuk kewim, te menmen mīre wītaan toto mīwapīn ti merer wit wit kerek miyak enuk hīrak naanmīpre mīt miyapīr. Wītaan toto mīwapīn tī merer wit wit te mīt miyapīr nīnakīn nin kīr nentar yīnk kīr kenen (o meiyewor).

¹¹*Hīr nīnakīn nin kīr te hīr han kitet menmen enum mau yīnk kīr te hīr nene God neriuwerem. Hīr ap neweikīn sip newet menmen enum au. Hīr nises han kīr.

¹²Menmen im epei au, hi hīr mītīk ensel hak (namba 6) kan kewen menmen enum mekre mīn kīrak men mani iuwe Yufretis. Hīram men mani Yufretis, hīrak kenke

* 15:7 Rev 14:10 * 15:8 1Kin 8:10-11; Ais 6:4; Esi 44:4 * 16:1 Ais 66:6; Rev 16:17; Sam 69:24; Jer 10:25; Esi 22:31; Sef 3:8 * 16:2 Eks 9:10; Diu 28:35; Rev 13:12-17 * 16:3 Eks 7:17-21 * 16:4 Sam 78:44 * 16:5 Rev 1:4; Sam 119:137 * 16:6 Sam 79:3; Ais 49:26 * 16:7 Rev 15:3, 19:2; Sam 19:9 * 16:9 Rev 9:20-21, 16:21 * 16:10 Eks 10:22; Ais 8:22 * 16:11 Rev 9:20-21, 16:12; Ais 11:15; Jer 50:38

keweikⁿ kⁱre yayiwe te mⁱt iuwe naanmⁱpre mⁱt miyapⁱr nau tⁱ kerek wepni kewep kn hⁱr neke mani wi kⁱrak nanⁱnen. ¹³ Mani Yufretis kenke epei au, hi hⁱr hⁱmⁱn enum wikak hⁱram meweikⁿ mⁱre pato o minaap. Hⁱram metpaan meke hⁱm ke kⁱrin, miyak enuk tetike miyak enuk keiyak niuk mⁱrak profet enuk kewisesik. ¹⁴ *Hⁱmⁱn im hⁱram me herwe kerek hⁱram mⁱrⁱak menmen yaaim mirakel nⁱpaa mⁱt nⁱrem au. Hⁱmⁱn wikak im men mⁱt iuwe ninⁱn naanmⁱpre mⁱt nerer wit wit nau tⁱ, hⁱram mari han kⁱr te hⁱr nererik nantike God nanⁱnepan me wⁱ hⁱrak God kerek hⁱrak Iuwe Manpenuk kehimitan mⁱt hⁱr nantikerek nanⁱnepan.

¹⁵ * “Hi Jisas hi etpi! Hi anen waswas me wⁱ yi yepⁱtariyem yar ke mⁱtⁱk enuk kekintⁱp menmen. Mⁱt kerek hⁱr naanmamre werewek werewek menmen maain mamnen, hⁱr han yaaik nanu. Hⁱr ap yⁱnk enuk me menmen im mamnen mamre mⁱt kerek klos au hⁱr ne puk weinⁱk nen witeik.”

¹⁶ * Hⁱmⁱn enum wikak meithis mⁱt iuwe ninⁱn naanmⁱpre mⁱt miyapⁱr nau tⁱ, hⁱr nan nererik neit wit niuk mⁱrak me hⁱm Hibru hⁱram Amagedon.

¹⁷ * Hⁱr nererik epei au, hi hⁱr mⁱtⁱk ensel hak (namba 7) kewen menmen enum mekre mⁱn kⁱrak men mⁱre nⁱme. Epei au, mⁱtⁱk keke wⁱnⁱak iuwe ke God menep yeno me mⁱtⁱk iuwe, hⁱrak ketⁱp hⁱm iuwe kar ik: “Menmen God kⁱrⁱakem kenep mⁱt keriuwerem hⁱram epei au meit.” ¹⁸ * Hⁱrak katⁱp epei au, hi hⁱr nepni mewenⁱn mari winen men ein men ein, hⁱram mewⁱnⁱn wisenum tⁱ kⁱtanⁱk wisenum. Nⁱpaa God kⁱrⁱak tⁱ ere in ap tⁱ kⁱtanⁱk karik au. Ti kⁱtanⁱk hⁱram minⁱn tⁱ me nⁱpaa ein. ¹⁹ * Tⁱ kⁱtanⁱk wisenum te wit iuwe Babilon kewep pⁱnak pⁱnak ere wikak, wit iuwe me wit yapⁱrwe mewaank. God ap han kaa menmen enum mⁱt ne Babilon nⁱrⁱakem te hⁱrak han enuk kanⁱp keriuwe menmen im, hⁱrak kewaanki kⁱre mⁱt hⁱr naam tⁱpar si enum wisenum mⁱnⁱn hⁱr nⁱnap. ²⁰ * Tⁱ kⁱtanⁱk wisenum te mⁱniu (o neiyⁱp) iuwe metike tⁱ wit wan kimaak keketik, hⁱram yapⁱrwe mewep menke. Mⁱniu (o neiyⁱp) mewep menke mⁱwaai, wit wan kimaak keketik mewep mⁱnatin men mⁱsawⁱn mekre wan meit nⁱmⁱn. ²¹ * Menmen im wen mepnen, hi hⁱr ais iuwe mⁱre nan hⁱram nⁱmenum mⁱre 50 kilogram hⁱram meke nepni man menep mⁱt miyapⁱr nerer wit wit nau tⁱ, hⁱram mewaanki. Mⁱt miyapⁱr nene God nentar ais enum im kerek manⁱp hⁱram menmen enum enum.

17

Hⁱm me mⁱte enu wari mⁱt his wewenem

¹ * Menmen im man menep mⁱt epei au, ensel kiutⁱp ke mⁱtⁱkⁱt ensel tar ke hispⁱnak wik (7) kerek tetenen mⁱn mar hispⁱnak wik (7), hⁱrak kan ketpo kar ik: “Ti etikewa euno hi ateiknut menmen enum God kakrⁱak mⁱte enu wari mⁱt his wewenⁱnem. Hⁱre wehimⁱtan wit iuwe kⁱpwaai menep mani yapⁱrwe. ² * Mⁱt iuwe kerek ninⁱn naanmⁱpre mⁱt miyapⁱr nerer wit wit nau tⁱ, hⁱr netike mⁱte ip hⁱr neiyewewan. Hⁱre wenip mⁱt miyapⁱr yapⁱrwe nau tⁱ hⁱr nⁱre mⁱt epei naam tⁱpar si enum hⁱr netaritari. Hⁱre wenipi narik neriuwe menmen hⁱre wari han kⁱr keriuwerem (te hⁱr newenⁱpi niuk me tⁱpir enum).”

³ * Hⁱrak ketpo epei au, hⁱrak ketauhis hⁱmⁱn kai, hawⁱr wen wiun wit weinⁱk mⁱt auri en. Hawⁱr wiun en, hi hⁱr mⁱte piutⁱp wau miyak wⁱsenuk kⁱre yⁱwir. Niuk yapⁱrwe mau yⁱnk kⁱrak te hⁱram niuk enum matⁱp enum metawⁱn God. Paan mar hispⁱnak wik (7) mewik, kom mar hiswiyen (10) mau menterim. ⁴ * Mⁱte hⁱre weriuwet klos mⁱre wenip, klos mⁱre ninⁱm, hⁱre weseweriuwe menmen yaaim me gol o pewek o wⁱpe yehes. Hⁱre wetenen kap me gol mekre his mⁱre wauri han ke mⁱt han weriuwerem. Menmen enum menip God han enuk metike menmen enum hⁱre wⁱrⁱakem me wari mⁱt his wewenⁱnem

* 16:14 1Te 5:2; Rev 19:6, 15, 19 * 16:15 Rev 3:3, 18 * 16:16 Het 5:19; Sek 12:11 * 16:17 Rev 16:1 * 16:18 Rev 8:5 * 16:19 Rev 14:8, 10 * 16:20 Rev 6:14 * 16:21 Eks 9:24; Rev 11:19, 16:9, 11 * 17:1 Jer 51:12-13; Rev 17:15 * 17:2 Ais 23:17; Rev 14:8 * 17:3 Rev 13:1 * 17:4 Esi 28:13, 16; Rev 18:16; Jer 51:7

h̄iram m̄iwaai mekre kap m̄ire h̄iram meweiḱn̄ m̄ire t̄ipar. ⁵*Hi h̄ir niuk mau maat k̄ire h̄iram tok piksa h̄iram mat̄ip mar im: “M̄ite ip e h̄ire wehim̄itan wit Babilon Iuwe. H̄ire miye pe miyap̄ir yap̄irwe nari m̄it his newen̄nem. H̄ire miye pe menmen enum yap̄irwe m̄it miyap̄ir nerer wit wit nau t̄i h̄ir n̄ir̄takem.” ⁶*Hi h̄irep h̄ire wetaritari w̄ire m̄it̄ik kaam t̄ipar si enum wentar h̄ire waam hemkre me m̄it miyap̄ir kerek nises h̄im me God ketike h̄im me Jisas kerek newepyap̄ir h̄ir nisesik te m̄it nan̄ip h̄ir naa. Hi h̄irep te hi han kai kekrit hi han kitet har ik: “H̄ire peim̄in?”

⁷*Hi wen han kitet m̄ite ip, te m̄it̄ik ensel ketpo kar ik: “Ti henmak te ti han kitet m̄ite ip e yap̄irwe? Hi etput ewepyap̄ir m̄ite ip wetike miyak kerek h̄irak paan hisp̄inak wik (7) kom mar hiswiyen (10), m̄ite ip wau sip k̄irak, h̄ir neim̄in. ⁸*Miyak enuk ti epei h̄irek, h̄irak n̄ipaa kepu t̄i te in ek au, h̄irak k̄inaiw̄irek. H̄iram menep te h̄irak kak̄itpaan kak̄ike hei enuk kesikekre, h̄irak kakno kak̄iwaank kaki kak̄ikrerek. M̄it miyap̄ir nau t̄i kerek God ap kewis niuk m̄ir mau t̄iwei m̄irak n̄ipaa w̄i h̄irak ap k̄ir̄tak t̄i metike nepni wen au, m̄it miyap̄ir in h̄ir nan̄irek h̄ir han kekrit. H̄ir han kekrit nentar miyak ik n̄ipaa kepu t̄i te in ek au. Maain h̄irak p̄ike kaku te h̄ir nan̄irek nan̄ip̄irp̄ir.

⁹“M̄it kerek nertei menmen werek werek h̄ir han ekitet menmen im. Paan m̄irak mar hisp̄inak wik (7) h̄iram wit iuwe kiut̄ip m̄it nimaak kau m̄iniu (o neiȳip) mar hisp̄inak wik (7). M̄ite ip wau sip k̄irak h̄ire wau weit wit iuwe eik. ¹⁰Paan hisp̄inak wik (7) im h̄iram mehimitan wit iuwe kiut̄ip ketike m̄it iuwe hisp̄inak wik (7) naanm̄ipre m̄it miyap̄ir nau t̄i. M̄it iuwe hisp̄inak (7) h̄ir epei nen naa. Kiut̄ip h̄irak wen kepu, keyyak ap kan naanmamre m̄it wen au. Maain h̄irak kaknen h̄irak kaku kike keremem. ¹¹Miyak enuk n̄ipaa kepu t̄i te in ek au, h̄irak m̄it̄ik iuwe hak ke h̄ir nar hisp̄inak wikak (8) h̄irak ketike m̄it han en nar ke hisp̄inak wik (7) h̄ir nin̄in naanmamre m̄it miyap̄ir nau t̄i. Maain h̄irak kakno kak̄iwaank kaki.

¹²*“Kom mar hiswiyen (10) ti epei h̄irem, h̄iram mehimitan m̄it iuwe nar hiswiyen (10). H̄ir ap n̄ire m̄it iuwe wen au, te maain h̄ir nan̄it menmen iuwe nantike miyak enuk te h̄ir nan̄in̄in naanmamre m̄it miyap̄ir nanu t̄i me w̄i mei kike. ¹³M̄it nar hiswiyen (10) h̄ir nau han kiut̄ip te h̄ir nanwet miyak enuk menmen m̄ir iuwe te h̄irak kak̄ikreh̄ir k̄ir naanmamre menmen m̄ir. ¹⁴*H̄ir m̄it nar hiswiyen (10) nantike M̄it̄ik keweik̄in̄ k̄ire Sipsip h̄ir nan̄inepan te h̄irak kaktike m̄it kerek h̄irak kari han k̄ir ken̄inor h̄ir nises h̄im m̄irak, h̄ir nan̄in̄in m̄it enun in. H̄ir nan̄in̄ini nan̄intar h̄irak kerekek M̄it̄ik Iuwe kerek God kewet̄iw̄ek menmen m̄irak iuwe kin̄in m̄it iuwe yap̄irwe nerer wit wit, h̄irak naanmamre m̄it iuwe kerek naanm̄ipre m̄it miyap̄ir han.”

¹⁵*M̄it̄ik ensel ik h̄irak wen ketpo kar ik: “Mani t̄ipar kerek ti h̄ir m̄ite enu wari m̄it his wewen̄nem h̄ire wau menep in, h̄iram mehimitan m̄it miyap̄ir nat̄ip h̄im ham h̄im ham, ȳink k̄ir hak hak, h̄ir ne weiw̄ik yap̄irwe nau nerer wit wit. ¹⁶*Kom mar hiswiyen(10) mehimitan m̄it n̄ipaa ti h̄iri netike miyak enuk h̄ir han enuk n̄inapen m̄ite enu ip kerek wari m̄it his wewenorem. H̄ir nan̄inen nanri menmen m̄ire yap̄irwe te h̄ir nanw̄ir m̄ite waw̄i puk wein̄ik wawu waw̄it. Epei au, h̄ir nanip nan̄ik ȳink k̄ire. H̄ir nan̄ik ȳink te h̄ir nanman si menmen mei kike wen mepu. ¹⁷H̄ir nan̄ir̄tak menmen enum im nan̄intar God kakri han k̄ir te h̄ir ap nertei h̄ir nanises han k̄irak. H̄ir nep̄itari h̄ir nanises han k̄irak h̄ir nanu han kiut̄ip h̄ir nanwis miyak enuk naanmamror ere h̄im n̄ipaa God ketpim h̄iram mamnen. ¹⁸M̄ite kerek ti epei h̄irep h̄ire wehim̄itan wit iuwe kerek naanemp̄re m̄it iuwe nau t̄i nerer wit wit.”

18

God kewaank wit iuwe Babilon

* 17:5 Rev 14:8 * 17:6 Rev 18:24, 19:2 * 17:7 Rev 13:1 * 17:8 Rev 11:7, 13:8; Dan 12:1 * 17:12 Dan 7:24
* 17:14 1Ti 6:15 * 17:15 Ais 8:7; Jer 47:2 * 17:16 Rev 18:8

¹ Maain hi h̄r m̄t̄t̄k ensel hak keke wit ke God kan. God epei ketp̄w̄ek menmen m̄r̄ak iuwe te menmen mewik merh̄ihe m̄r̄ w̄isenum men t̄i. ² *H̄rak kan k̄nap kat̄p h̄m iuwe kar ik:

“M̄te kerek weh̄m̄tan wit iuwe Babilon God kewaankep.

H̄re epei waa. In ek herwe, h̄m̄n̄ enum, t̄pir metike hore ham ham enum yap̄rwe menmen enum h̄ram man mewik.

³ *Menmen im epei man mentar m̄t̄ miyap̄r nerer wit wit epei newen̄pi niuk me t̄pir. H̄ram mar ke h̄r netikerep n̄r̄ran, h̄r naam t̄par si enum m̄re.

H̄ram mar ke h̄r m̄t̄ iuwe nerer wit wit n̄waai netikerep.

M̄t̄ nerer wit wit kerek nesiuwe menmen neit pewek yap̄rwe nentar h̄re hanhan weit menmen yap̄rwe te h̄re wau werek werek wises han k̄re enuk.”

⁴ *H̄rak kat̄p epei au, hi hemtau h̄m̄ ke m̄t̄t̄k hak keit wit ke God h̄rak kat̄p kar ik: “Yi m̄t̄ miyap̄r nai. Yi eino eikeip̄n̄ m̄te enu eip e.

Yi ap eikiterep eir̄ak menmen enum au em̄t̄! Hi h̄napen ap eiyuwep eitikerep au.

⁵ *Hi ehip entar menmen enum yap̄rwe h̄re w̄r̄akem.

Menmen enum m̄re h̄ram yap̄rwe m̄re tiu m̄te wenipaam, te God epei k̄rem ap han kaa rem.”

⁶ *Hi p̄ke hemtau h̄rak kat̄p m̄t̄ han kar ik: “Yi p̄ke eirekȳwe menmen enum mam̄r ke h̄re n̄paa w̄r̄ak m̄t̄ miyap̄r han em.

Te menmen miut̄p h̄re w̄r̄akem yi eirekȳwerem wik.

H̄re n̄paa weweti t̄par si enum miut̄p yi yaam, te in ek yi eiwet̄we t̄par si enum wik h̄re waw̄m.

⁷ *N̄paa h̄re niuk m̄re h̄ram iuwe h̄re wises han k̄re wau werek werek.

Te in ek yi eirekȳwe enum ere ȳnk k̄re kakwo kak̄r ke n̄paa h̄re wises han k̄re wau werek werek.

Yi eirekȳwerem mam̄r im eiȳntar h̄re n̄paa wat̄p h̄rehes war ik: ‘Hi hau in hi m̄te iuwe hin̄n̄ m̄t̄ miyap̄r yap̄rwe. Hi ap h̄re m̄te kerek m̄t̄t̄k k̄re kaa k̄n̄aiw̄rep au. Hi ap te han enuk ek̄t̄ eriuwe menmen taau.’

⁸ *H̄re wat̄p enum warik te menmen enum im mam̄n̄p ep me w̄i miut̄p keremem.

H̄re waunap, h̄re wauk̄t̄, h̄re n̄n̄p̄i mami, m̄t̄ han nan̄si ȳnk k̄re kek̄re si.

Menmen im enum mam̄nep wit Babilon mentar m̄t̄t̄k iuwe God kerek kak̄n̄ke m̄t̄ miyap̄r newik, h̄rak manpenuk w̄senuk kak̄ises han k̄rak kak̄r̄akem.”

⁹ *Maain m̄t̄ iuwe kerek nin̄n̄ naanm̄pre m̄t̄ miyap̄r nerer wit wit h̄r nan̄r̄ si t̄w̄ekre me ȳnk k̄re si taak. N̄paa h̄r netikerep h̄r nises han k̄r h̄r nau werek werek, te in ek h̄r nan̄r̄p te h̄r han enuk nank̄t̄ep. ¹⁰ *H̄r nan̄r̄p yan̄m̄n̄ nan̄ntar h̄r n̄naain si menmen enum maaup. H̄r nan̄r̄p nank̄t̄ nant̄p nan̄r̄ ik: “Haai o! Menmen im menep wit Babilon h̄ram enum. Ti wit iuwe niuk mit w̄senum te waswas menmen enum yi m̄t̄ miyap̄r en yi ȳr̄akem God kerawaank kenterim.”

¹¹ *M̄t̄ nerer wit wit kerek nesiuwe menmen kago m̄r̄ nan̄t̄ pewek mererim neit wit Babilon, h̄r nan̄rek nepei kewaank, h̄r nank̄tek nan̄ntar h̄r m̄t̄ newik ap nan̄t̄ menmen m̄r̄ au. H̄r epei newaank. ¹² *Menmen kago m̄r̄ h̄ram im: Gol, silva, nan m̄rius yaaim, bis me pewek iuwe, laplap yaaim m̄re hike, laplap mei m̄re nin̄m̄ metike yinam̄n̄ metnenam, laplap slika. Nu ham ham h̄ram miut̄p miut̄p meit yaank m̄n̄n̄ yaaim metike menmen yap̄rwe m̄t̄ nesipaam me miyak elefan n̄k̄n̄ m̄ram o nu yaaim me pewek nan iuwe, o ain, o bras, o nan yaaik kew̄r mutmut. ¹³ H̄r neit nu meruk ȳnk m̄ram metike nekip, siyak me niu, semi, yeirep, kono, miyak w̄p̄nk, meruk o mir kerek m̄t̄ nesiyeem h̄ram m̄n̄n̄ yaaim, t̄par wain metike gris, plaua metike rais, bulmakau,

* 18:2 Rev 14:8; Ais 13:21, 34:11; Jer 50:39 * 18:3 Rev 14:8 * 18:4 Ais 48:20; Jer 50:8, 51:6, 45; 2Ko 6:17 * 18:5 Jen 18:20-21; Jer 51:9 * 18:6 Sam 137:8; Jer 50:15, 29; 2Te 1:6 * 18:7 Ais 47:7-9 * 18:8 Rev 17:16; Jer 50:34 * 18:9 Rev 17:2; Esi 27:30-35 * 18:10 Esi 26:17; Dan 4:30 * 18:11 Esi 27:36 * 18:12 Esi 27:12-13, 22

sipsip, hos metike karis, hīram metike mīt miyapīr hīr nīriak menmen me mīt ap neit pewek mererim au. ¹⁴ Hīr mīt nerp en natīp nar ik: “Nīpaa ti mīte nīhan enu wīrau hanhan menmen yapīrwe, te in ek ti enu he mīte. Menmen yaaim mīt newīr pewek yapīrwe nantīwem metike menmen yaaim ti heses heriuwerem, hīram epei men. Hīram ap pīke mamnen te ti etīwem taau.”

¹⁵ *Mīt kerek nesiuwe menmen mīr neit pewek mererim, hīr nanīrp yanīmīn nanīnapen menmen mamnīp mamīr ke hīram menep wit Babilon te hīr nankītep. ¹⁶ *Hīr nankītep nantīp nanīr ik: “Ke miye o! Nīpaa wit ik Babilon hīrak yaaik kīre mīte kerek wamīr laplap hīke metike laplap ham mīre ninīm metike yīnamīn metnenam. Ti heses heriuwe gol, nan yaaim metike bis me pewek iuwe. ¹⁷ *Te in ek wasenum menmen yaaim yapīrwe epei mewaank.”

Mīt kerek ninīn naanmīpre sip, hīr nantike mīt boskru kerek nīriak menmen me sip, hīr nantike mīt nau sip o neit nan me menmen hīr netīwem mekre wan newet mīt em, hīr yapīrwe nanīrp yanīmīn nanīr wit Babilon. ¹⁸ *Hīr nanīrp yanīmīn nanīr wit Babilon si taak hīr nantīp hīm iuwe nanīr ik: “Ap wit kei yaaik kar ke ik e nīpaa ere in taau.” ¹⁹ Hīr nanwen toni nankītek nantīp nanīr ik: “Haiu mamkīt han tewenīn wit iuwe ik e mamīntar mīt nerer wit wit kerek neriuwet sip mīr man in, hīr neit pewek yapīrwe meriuwe menmen hīr nesiuerem man in. Te in ek wasenum wit yaaik ik kewaank.”

²⁰ * “Yi mīt kerek yi yau wit ke God, yi han yaaik eiyu. Yi mīt kerek God kehimīteni yi yīriak menmen mīrak o yi profet yi yewepyapīr hīm mīrak o yi mīt miyapīr kerek yi yises hīm me God, yi han yaaik eiyu! God epei kīriak wit Babilon enum kakrer menmen enum nīpaa hīr nerekyiem.”

²¹ *Hīr natīp epei au, hi hīr mītīk ensel wīsenuk ken kekin nan wīsenuk kewis pakīn kīre heipun. Hīrak kekinīk keiyīk ken kewīrek kekre wan kesikekre hīrak katīp kar ik: “Mar ke hi hewīr nan ik ken kekre wan kesikre, te God kakīwaank wit Babilon. Maain wit eik hīrak pīke kakīkrit kaku taauye. ²² *Mīt kerek nīram gita nine henye o netenwo taur o nīram heurek, hīr maain ap nanīnen nanīrakem au. Mīt kerek nīriak menmen ham ham ap pīke nanīnen nanu wit Babilon au. Mīt ap pīke nemtau nan iuwe kakwen rais haas mīram meit wit Babilon taau. ²³ *Mīt ap pīke nanīksiu si keiyak nanīt wit Babilon taau. Mīt ap pīke nanīmtau hīm me mītīk o mīte hīr nanītan. Mīt kerek nan nesiuwe menmen kago mīr, hīr mīt iuwe ne tī nerer wit wit. Yi mīt ne wit Babilon, yi epei yari han ke mit miyapīr nerer wit wit yeriuwe menmen enum me memipīn yi yīriakem.”

²⁴ *God kewaank wit Babilon kerek kehimītan wit iuwe yapīrwe kentar hīr nenep profet ne God netike mīt miyapīr nises hīm mīrak hemkre mīr mewen mīwaai tī. Hemkre mīr metike hemkre me mīt miyapīr yapīrwe ne tī hīr mīt nīpaa nanīp naa.

19

Mīt miyapīr neit wit ke God han yaaik nentar God kewaank wit Babilon

¹ Maain hi hemtau menmen mīre mīt miyapīr yapīrwe neit wit ke God hīr natīp hīm iuwe nar ik: “Haiu emwenīpi niuk me God kiau. Hīrak kerekek epei ketaihis. Hīrak niuk mīrak iuwe hīrak manpenuk wīsenuk. ² *God skelim mīt nises menmen yaaim. Hīrak epei skelim mīte enu kerek wari mīt his wewenīnem. Hīre wewaank mīt miyapīr ne tī yapīrwe weriuwe menmen enum hīre wīriakem. God kaaup kerer menmen enum nīpaa hīre wīriak mīt miyapīr kerek nises hīm mīrak. Hīre wanīp naa.” ³ *Hīr pīke natīp neteipim nar ik: “Haiu emwenīpi niuk me God. Si tīwekre me wit Babilon hīram mamno niu tipmain tipmain enum eik.” ⁴ *Hīr natīp epei au, mīt iuwe nar 24 kerek nau

* 18:15 Esi 27:31, 36 * 18:16 Rev 17:4 * 18:17 Esi 27:27-29 * 18:18 Esi 27:32 * 18:20 Ais 44:23; Diu 32:43; Jer 51:48 * 18:21 Jer 51:63-64; Esi 26:21 * 18:22 Ais 24:8; Esi 26:13 * 18:23 Jer 7:34, 16:9, 25:10; Ais 47:9 * 18:24 Jer 51:49; Mt 23:35; Rev 17:6 * 19:2 Rev 6:10, 16:7 * 19:3 Rev 14:11 * 19:4 Rev 4:2, 10

yeno me mit iuwe, hir netike menmen tekyaaıt (4) kerek mepu hir newen ninip nitehir nau ti menep ninaan me God kerek kau yeno kirak. Hir natip nar ik: “Hiram him yaaim haiu emwenipi niuk mirak.” ⁵*Hir natip epei au, hi hemtau him ke mitik hak kerp kirapıt yeno me God hirak katip him iuwe kar ik: “Yi mit miyapir niuk iuwe o niuk weinim kerek yises him me God yi hanhanek. Yi eiwenipi niuk mirak.”

Mitik keweikin kire Sipsip keıt mite, te hir yapirwe nererik naam menmen

⁶*Hirak katip epei au, hi hemtau mit miyapir yapirwe hir nererik natip him iuwe nar ke mani sir menep o nepni mewenin. Hir natip him iuwe nar ik: “Haiu emwenipi niuk me God. Hirak kerekek Manpenuk Wisenuk hirak kinin naanmipre menmen yapirwe. ⁷*Haiu han yaaik emu emwenipi niuk mirak mamıtar Mitik keweikin kire Sipsip kakıt mite pirak hir nanıtan. Hire epei wemani menmen mire. ⁸*Hir mit ensel newetıwe laplap yaaim mire hıke hapık mewim au te hire waumir.” (Laplap yaaim mire hıke hıram menmen yaaim kerek mit miyapir nises him me God hir nırakem.)

⁹*Hir natip epei au, mitik ensel kerek kerp ketikewa hirak ketpo kar ik: “Ti ewis menmen im. Mit miyapir kerek God kenınor nanınen nanım menmen me Mitik keweikin kire Sipsip kakıt mite pirak, hir han yaaik nanu.” Hirak wen ketpo, “Him im hıram him me God hirekes.” ¹⁰*Hi hemtau menmen hirak ketpo, te hi ewen ninip hitehir ewenipi niuk mirak. Hirak kewena ketpo kar ik: “Ti ap ewenipi niuk mai au emıt! God kerekek. Hi hirak menmen me God har ke ti etike nit yinan kerek yises him me Jisas yewepyapir him mirak yatip mit em. Menmen Jisas kewepyapırem, hıram menmen mıkaap mit profet natip newepyapir him me God.”

Him me mitik kau hos kire hıke

¹¹*Hirak ensel ketpo menmen epei au, hi hir weipir ke wit ke God kenke, hos hıke kerp en. Mitik kau sip kirak hir nenewek niuk mirak “Mitik kerek naanmıpre menmen mirak werık werık.” Hirak ketike mit hir nanınepan, hirak ¹²*skelim mit, hirak kises menmen yaaim kirakem keremem. Nanamir kirak hirak kir kire si keteikin mit hirak kerteı menmen mekre han kir. Hat yapirwe me mit iuwe hıram mau paan kirak. Niuk mirak ham mau maat kirak te mit neıyan ap nerteıyem au. Hirak kirak kerekek. ¹³*Hirak kamir laplap nokim kerek nipaa hir newermaam mekre hemkre. Hir ne wit ke God nenewek niuk mirak “Him me God.” ¹⁴Mit yapirwe ne ami ne wit ke God hir nisesik nau hos mire hıke yapirwe namir laplap yaaim mire hıke hapık mewim au. ¹⁵*Hi hir hıne ke his nokik tiknuk enuk koke him mirak kan. Hirak kaknep mit miyapir nerer wit wit kakriwerem. Epei au, hirak kakinin naanmamror wisenum te mit han ap nanıkrehir kirak taau. Hirak taau. Hirak naanmamror kakir ke mitik ketenen paap keıyık naanmıpre bulmakau. Hirak kakinin mit yapirwe kakıwaank mit kerek ap nises God kakir ke mitik keıt henpık (o henkip) keıyim kekpep yıwir kekre sar kehımitan God hirak han enuk kerıwerı. ¹⁶*Him ham mau laplap mirak, mau hit naap kirak matip him miutip marik: “Mitik ik hirak kinin naanmıpre mit iuwe kerek naanmıpre mit miyapir yapirwe nau ti.”

Hirak Mitik Iuwe kinin mit iuwe yapirwe.

¹⁷*Hi hirek epei au, hi hir mitik ensel hak kerp nımın ke wepni kenıne hore yapirwe kerek menıuwe mau niu, kenınewem kerıuwe him iuwe hirak katip kar ik: “Yi hore yi yainen eıkıyan eıyıt niutip yi eıyım menmen God kakrimanıyem. ¹⁸Yi einen eıyım naan me mit yapirwe. Mit iuwe ninin naanmıpre ami, mit iuwe ne ami kerek nises han kir, hir netike mit weinin nekepi nenepan, mit iuwe, mit weinin, mit nepu werık, mit han

* 19:5 Sam 22:23, 134:1, 135:1; Rev 11:18 * 19:6 Rev 11:15, 14:2, 15:3 * 19:7 Rev 21:2 * 19:8 Ais 61:10
* 19:9 Mt 22:2-3 * 19:10 Ap 10:25-26; Rev 22:8-9 * 19:11 Rev 1:5, 6:2; Sam 96:13; Ais 11:4 * 19:12 Rev 1:14, 2:17 * 19:13 Ais 63:1-3; Jo 1:1, 14 * 19:15 Rev 1:16, 4:8, 12:5, 14:19-20, 21:22 * 19:16 Rev 17:14 * 19:17 Esi 39:17-20

nirak menmen me mit iuwe naanmipri. Hir naan kir ketike naan me hos metike mit newim, menmen yapirwe.”

¹⁹ **Hirak katip epei au, hi hir mitik keweikin kire miyak enuk ketike profet enuk kewenin him menmen kerek kirak menmen yapirwe nipaa mit nrem au kikaap miyak wisenuk keriuwerem. Hirak kikaap miyak enuk keriuwerem kari mit miyapir han kir te hir neit mak mirak mau yink kir, hir newenipi nu hir nimaak nar ke miyak enuk. ²⁰ *Hirakit wen tepu te hir netiwekithis newiret ten tekre hei iuwe mire wan si metnen meriuwe nan sulfa mekrerek. ²¹ *Te mit han kerek netikeri nenepan, Mitik Iuwe kerek kau hos, hine keke him kirak kan kanip kenepi. Hirak kan kanip kenepi, hore man maak yink kir ere tu iuwe.

20

Seten kau kekre hei 1,000 tito

¹ *Hi hir hore maak yink kir epei au, hi hir mitik ensel hak kekiuwe wit ke God kan. Hirak kekiuwe wit ke God kan ketenen ki metike sen ain wisenum. Ki hram me mikaisiu weipir ke hei enuk wisenuk kesikekre. ²⁻³ **Hirak kan keithis kirin kerek niuk mirak ham mar im: “Manpen (o yenmik) ke nipaa, hirak Seten, hirak mitik enuk kerp menep ninaan me God kesiuwai him.” Hirak mitik ensel ketiwekhis kininek kesenekik keriuwe sen ain kewerek ken kekre hei. Kewerek ken kekre hei kesikekre, hirak keiyepet weipir kehuruwek hit tokim me tito 1,000. Hirak kehuruwek hit tokim te Seten ap kakno ein ein kakri mit miyapir han kir kakwisorek ere 1,000 tito hram epei au. 1,000 tito hram epei au, maain hirak kaknaipisek kakno ein ein me w kike. ⁴ *Epei au, hi hir yeno me mit iuwe. Mit han newim. God kewisi hir skelim mit. Hi hiri netike himin ke mit miyapir kerek mit nerekir teruk kir kewen keket kentar hir ap newenipi niuk me miyak enuk o menmen hir nesipaam mau his o maat kir au. God kikian hir nekrit nau, hir nantike Krai hir naninin naanmampre mit miyapir me 1,000 tito. ⁵ Mit han ap nises God nipaa epei naa, hir ap pike nanikrit in au. Maain 1,000 tito hram epei mamnen, hir pike nanikrit. Im em hram namba wan taim God kikian mit miyapir nipaa naa te hir pike nekrit nepu. ⁶ *Mit miyapir kerek God kinin kikian te hir nekrit nau, hir mit yaain, hir han yaaik nanu. Hir han yaaik nanu nanintar hir ap pike nani nanteipim nanino nanikre si au. Hir nanre mit pris kerek newepwar menmen nanwet God kaktike Krai em, hir nantike Krai naninin naanmampre menmen me 1,000 tito.

God kewaank Seten hirak kewerek kekre si enum

⁷ Maain 1,000 tito hram epei au, mitik ensel hirak mikaisiu weipir ke hei kesikekre kesipuan sen ain kaknaaiwir Seten kakno. ⁸ *Hirak kakno kakwenin him mit miyapir yapirwe ne ti nerer wit wit, naninen wit iuwe Gok ketike Megok. Hirak kakweninor him te hir naninen nanrerik nantike mit han naninepan. Mit ne ami nirak hir nanire tenhaan ke wan hir yapirwe. ⁹ *Hir nanike ti nanino yanimin nanweikin wit Jerusalem kerek mit miyapir ne God nanwik, wit kerek God hanhanek. Hir nanweiknor naninip te si maminke mamke wit ke God mamnen si tatn mit ne ami in. ¹⁰ *Si tatn mit ne ami in, te God kakithis Seten kakwerek kakno hei o wan si metnen mekrerek meriuwe nan salfa. Hirak kakno hei o wan si metnen mekrerek kerek miyak enuk ketike profet enuk kewisesik tewiyen. Hirakit tatu tatit en yink kirakit kaknen (o kakses) tipmain tipmain enum eik.

God skelim mit miyapir yapirwe

¹¹ Menmen im epei man, hi hir yeno me mitik iuwe kire hike, mitik iuwe kewik. Ti ketike nepni mirir mekeipin ninaan mirak ap minmatin wit keyak te hram misawin

* 19:19 Esi 27:30-34 * 19:19 Sam 2:2 * 19:20 Rev 13:12-17, 20:10, 15; Ais 30:33 * 19:21 Rev 19:17-18 * 20:1 Rev 9:1 * 20:2-3 Rev 12:9 * 20:2-3 Ju 6 * 20:4 Dan 7:9, 22, 27; 1Ko 6:2; Rev 13:17 * 20:6 Rev 1:6 * 20:8 Esi 38:2, 9, 15-16 * 20:9 2Kin 1:10; Esi 39:6 * 20:10 Jen 19:24; Sam 11:6; Rev 19:20; 21:8

mau meit en au. (Te hīram meweikīn mīre napi). ¹² *Hīram meweikīn mīre napi epei au, hi hīr mīt miyapīr niuk mīr iuwe, mīt miyapīr au weinīn kerek nīpaa naa. Hīr nan nerp menep ninaan ke mītīk kau yeno mīrak, mīt ensel nan nenke tīwei ham mīwaai en. Epei au, hīr neit tīwei kiutīp hak, kerek niuk me mīt kerek nises hīm me God nanu nantikerek mewik. God skelim mīt in nīpaa naa keriuwe menmen hīrak kīrem mekre tīwei im me menmen hīr nīriakem. ¹³ *God kīkīan mīt miyapīr kerek naa nekre wan netike mīt miyapīr kerek epei naa nerer wit wit hīr nerp menep ninaan mīrak, hīrak skelim mīt miyapīr me menmen hīr nīriakem nau tī. ¹⁴ *Epei au, God keit menmen menip mīt nani metike wit kerek hīmīn ke mīt naa nīwaai en, hīrak kewīrem men mekre hei o wan si metnen mekrerem hīram nepei au mau meit. Hei si metnen mekrerem hīram enum mar ke mīt hīr pīke nani. ¹⁵ *Mīt miyapīr kerek God ap kīr niuk mīr mekre tīwei ik kerek ketpīwek niuk me mīt miyapīr hīr nanu nantikerek, hīrak kewīri nekre hei wan si metnen mekrerek.

21

Jon kīr tī ketike nepni meiyam man mekre hīr me tī ketike nepni nīpaa mepu

¹ *God kewīri nekre hei si metnen mekrerek epei au, hi hīr tī keiyak ketike nepni meiyam mepu mekre hīr ke tī keiyak ketike nepni meiyam nīpaa mepu. Hīram metike wan epei au mesi. ² *Epei au, hi hīr wit kerek God kehīmītanek hīrak wit kīrak. Hīrak wit Jerusalem keiyak kekrehīr ke wit Jerusalem ke nīpaa. Hīrak keit wit ke God kīnawīrek kekiuwe kan. God kemaniyek yaaik kīre mīte wesewetike mītīk nanītan. ³ *Hi epei hīrek, hi hemtau hīm ke mītīk keit yeno me mītīk iuwe hīrak katīp kar ik: “Eiyīmtewem! God wīnak kīrak kau nīmīn ke mīt miyapīr te hīrak kaku kaktikeri. Hīr nanu nanre mīt nīrak, hīrak kaku kaktikeri kakre God kīr. ⁴ *God kaknip mīt miyapīr en han yaaik nanu. Hīr ap pīke nani o han enuk o nankīt o yīnk kīr kaknen au. Menmen im me nīpaa ein hīram epei au.”

⁵ *Mītīk kerek kau yeno me mītīk iuwe ketpo kar ik: “Ti emtewek. Hi anip menmen yaaīm mamīkrehīr me menmen nīpaa.” Hīrak wen ketpo, “Ti ewis menmen im hi nepei hetputem emu tīwei entar menmen hi hetpi yi mīt em hīram yaaīm.” ⁶ *Hīrak katīp, “Menmen im hīram nepei au. Hi mītīk kerek nīpaa menmen ap mepu au, hi hepu, maain hi apau. Hi hīriak menmen yapīrwe te menmen yapīrwe mīt miyapīr kerek hanhan nanīm tīpar hi awetīrem weinīm tīpar mai mamkepi hīr nanu nanīt tipmain tipmain enum eik. ⁷ *Yi mīt kerek yi yises hīm mai werek ere yi yayi, yi wen yīriak menmen mai yaaīm yinīn menmen enum mamri han ki enuk, yi mīt in hi aweti menmen im yapīrwe hi etpiyem. Hi are God ki, yi eire nīkerek nai.

⁸ *Te mīt kerek hīr nīpaa nisīsa hi God, in ek au nīnapen nentar mīt nanīp nentar hīr nisīsa, hīr netike mīt neweikīn sip newet God, mīt kerek nīriak menmen enum, mīt kerek nenep mīt han hīr nani, mīt kerek nari miyapīr his newenīnem, mīt kerek nīriak nasi, mīt kerek newepwar menmen newet tīpir em, hīr nantike mīt enun newisesik, hīr yapīrwe nanīno hei iuwe mīre wan si metnen meriuwe nan salfa mekrerek. Menmen im hīram enum mīre mīt hīr pīke nani nanīkrerem.”

Hīm ke wit Jerusalem hak yaaik

⁹ *Hi hemtau hīm im nepei au, mītīk ensel kiutīp ke ensel nar hispīnak wik (7) kerek netenen mīn mar hispīnak wik (7) menmen enum menep mīt mekrerem, hīrak mītīk ensel ik kan menep ketpo kar ik: “Ti enen etikewa hi ateiknut mīte yaaip kerek hīre

* 20:12 Dan 7:9-10; Mt 25:31-46; Rev 13:8; Ap 17:31; 2Ko 5:10 * 20:13 Ro 2:6; 1Pi 1:17; Rev 2:23, 22:12 * 20:14 1Ko 15:26, 55 * 20:15 Mt 25:41; Rev 13:8, 19:20 * 21:1 2Pi 3:13 * 21:2 Ais 52:1, 61:10; Hi 11:16, 12:22; Rev 3:12 * 21:3 2Kro 6:18; Sek 2:10; 2Ko 6:16 * 21:4 Rev 7:17; Ais 35:10, 65:19 * 21:5 Rev 4:2, 10; 2Ko 5:17 * 21:6 Rev 1:8, 17, 22:17; Jo 7:37; Sam 36:9 * 21:7 2Sml 7:14 * 21:8 Hi 10:38-39; Mt 25:41; Rev 19:20, 21:27, 22:15 * 21:9 Rev 15:1

wautike Mítik keweikín kóre Sipsip hír nanítan. ¹⁰* Hírak ketpo epei au, hírak ketauhís hímin kai hawír wen werp mínú (o neiyíp) wísenuk. Hawír werp en, hírak keteikno wit Jerusalem, wit God kehimitanek hírak kírak keke wit ke God kekiuwe kan. ¹¹* Hírak kír keriuwe menmen yaaim me God, hírak kóre nan yaaim niuk mírak jaspa kerek mít newír pewek yapírwe netiwem, nan kerek hír newisím mau wepni híram mír wísenum mar ke glas. ¹²* Níwa hírak keweikín wit hírak nokik ken niu, weipír hiswiyen wik (12) mewik, mít ensel niutíp niutíp nerp nersísem naanmípre weipír. Niuk me weiwík hiswiyen wik (12) me Isrel mau weipír im. ¹³ Wit wepni kokai kan weipír wikak tewik. Wit wepni kewen ken weipír tar wikak tewik. Wit ken niu in weipír tar wikak tewik. Wit ken mín in weipír tar wikak tewik. ¹⁴ Hír nime níwa im mentar nan iuwe mar hiswiyen wik (12). Niuk me mít aposel nar hiswiyen wik (12) ne Mítik keweikín kóre Sipsip niuk mír mau nan im.

¹⁵* Mítik ensel kerek ketpo menmen ketenen si me gol kaknín mak ke wit iuwe ik e, ketike weipír mírak, níwa mírak. ¹⁶ Wit ik e hírak nokik yinak ik yinak ke wit híram mírak. Ensel ik kínín mak ke wit keriuwe si mírak. Wit hírak nokik mírak híram mar 2400 kilomita. Wit kau niu kírak ketike nokik kírak hírak yaaik kípírak. ¹⁷ Hírak kínín mak ke wit epei au, hírak kínín mak ke níwa kau niu kírak keriuwe si móre mít nínín mak neriuwerem, te hírak kirem híram móre 65 mita.

¹⁸ God kime níwa keweikín wit ik, hírak kimaak me nan jaspa. Wit hírekes God kimaak me gol híram mír móre típar mar ke mani katín nemnok. ¹⁹* Nan iuwe kerek God kime níwa menterim híram marim. Nan namba 1 hírak jaspa. Nan hak (namba 2) hírak sapaia kóre yinamín. Nan hak (namba 3) hírak nan hike niuk mírak agat. Nan hak (namba 4) hírak kóre yinamín niuk mírak emeral. ²⁰ Nan hak (namba 5) hírak nan kóre hike ketike niník niuk mírak sadonikis. Nan hak (namba 6) híram nan kóre niník niuk mírak konilian. Nan hak (namba 7) hírak kóre kono niuk mírak krisolait. Nan hak (namba 8) hírak kóre yinamín niuk mírak beril. Nan hak (namba 9) hírak kóre kono niuk mírak topas. Nan hak (namba 10) hírak kóre yinamín ketike kóre kono niuk mírak krisopres. Nan hak (namba 11) hírak kóre yinamín niuk mírak haiasin. Nan hak (namba 12) hírak kóre niník niuk mírak ametis. ²¹ Ya weipír ke níwa mar hiswiyen wik (12) God kimaam me bis me nan iuwe. Ya weipír miutíp miutíp híram me klamsel me bis miutíp miutíp wísenuk kerekek. Yayiwe kerekir wit iuwe ik hírak ke gol mír yaaim móre mani katín nemnok.

²²* Hi ap hír wínak iuwe kiutíp ke God keit wit iuwe keteikín mít God kau ketikeri eik e au. Mítik iuwe God hírekes kerek manpenuk wísenuk hírak ketike Mítik keweikín kóre Sipsip hírakít tepu wit ik te mít miyapír níret tepu. Te hír ap nime wínak neteikín hírakít tepu tetikeri au. ²³* Wepni o wenke ap te mamír mamít wit ik e taau. Menmen iuwe me God merhíhe móre si, menmen iuwe me Mítik keweikín kóre Sipsip mamír te híram mamír mamnep wit mamíkrehír ke wepni te hír mít nanír ein ein. ²⁴* Mít miyapír nerer wit wit hír nanínen nanír menmen iuwe mírakít mír menep wit, te hír nanitet yayiwe naníno in naníno ein. Mít iuwe ninín naanmípre mít miyapír nau tí hír nanít pewek móre yapírwe neiyím nanínen wit ik. ²⁵* Hír ap te naniyepet weipír me níwa mamít in naníntar wit ap toto mamtai au. Wepni kerekek. ²⁶ Menmen mít hír nesés neriuwerem metike pewek mír, hír mít nerer wit wit nau tí neiyím nanínen nanwisím mamít witeik. ²⁷* Te menmen enum o mít miyapír kerek níriak menmen enum o newisesik naníno nímín wit ik e au. Mít miyapír kerek Mítik keweikín kóre Sipsip kewis niuk mír míwaai mekre tíwei kerek mehimitan mít miyapír nanu nantike God, hír keriyen naníno naníkre wit ik e.

* 21:10 Esi 40:2; Rev 21:2 * 21:11 Ais 60:1-2, 19 * 21:12 Esi 48:30-35 * 21:15 Rev 11:1 * 21:19 Ais 54:11-12 * 21:22 Rev 15:3 * 21:23 Ais 60:19-20; Rev 22:5 * 21:24 Ais 60:3, 5 * 21:25 Ais 60:11; Sek 14:7; Rev 22:5 * 21:27 Ais 52:1; 1Ko 6:9-10; Rev 13:8, 21:8

22

Him me nu metike tipar mamkaap mit miyapir nanu werek

¹ *Hi hir wit yaaik nepei au, mitik ensel keteikno mani kerek tipar mirak mikaap mit miyapir hir nanu werek. Tipar im meke yeno kerek Mitik Iuwe God kewim metike yeno Mitik keweikin kire Sipsip kewim. ² *Tipar im hiram nemnok hiram mekiuwe wi miram mitet yayiwe ke nimin. Nu kerek mikaap mit miyapir nanu nanit hiram merp menep mani kekiuweri, ham merp pinak, ham merp pinak. Hiram mari mine nikim me wenke kiutip wenke kiutip, tiwei miram hiram mikaap mit miyapir nerer wit wit nipa hir ninap te hir nanre yaain. ³ Menmen yapirwe kerek nipaa mewaank ti God kakriakem nepei au meit kakintar hirak ketike Mitik keweikin kire Sipsip hirakit tatu wit ik naanmamre mit, te hir nanwenipi niuk mirak. ⁴ *Mit hir nanir ninaan mirak, hirak kakwis niuk mirak mamu maat kir. ⁵ *Witaan ap te pike mamnen taau. Mit ap nanit si te nanir yayiwe o wepni kau nepni kir au. Mitik luwe God hirak kaku kakrehir ke wepni kakir te mit nises him mirak hir nanu nanire mit iuwe tipmain tipmain enum eik.

Jisas pike kaknen waswas

⁶ *Mitik ensel hirak ketpo kar ik: "Him im yapirwe ti hewisim hiram yaaim maain mamnen. Mitik luwe God kerek hirak epei kiriak mit profet himin kir kekrit te hir newepyapir him mirak, hirak epei keriuwet mit ensel nirak te hir nan newepyapir natip mit nises him mirak menmen te menep mamnen." ⁷ *Jisas ketpi kar ik: "Yi eiyimtau! Menep te hi pike anen. Mit miyapir kerek nanimtau him mau tiwei im nanisesim, hir han yaaik nanu."

⁸ *Hi Jon kerekek hi hir menmen im hi hemtau him miram. Hi hir menmen im, hemtewem nepei au, hi hewen ninip hiwaai hit me mitik ensel kerek keteikno menmen im. ⁹ Te hirak ketpo kar ik: "Ti ap hiriak menmen im au emit! Hi hiriak menmen me God har ke yi mit yetike mit nit yinan hir profet hir netike mit yapirwe kerek nemtau him mau tiwei im nanisesim. Te ti ap ewenaunipi au emit! Ti ewenipi God kerekek." ¹⁰ Hirak wen ketpo kar ik: "Ti ap epakin him me God mekre tiwei im au emit, entar wi epei man menep te menmen im mamnen. ¹¹ *Menmen im menep te mamnen. Te mit kerek niriak enum hir wen nanriakem. Mit kere han kitet enum enum, hir wen han ekitetim. Mit kerek niriak menmen yaaim hir wen enriakem. Mit kerek hir yaain wen enu anirek."

¹² *"Yi eiyimtewek! Menep te hi Jisas hi pike anen. Hi anen etenen menmen yaaim me mit miyapir yapirwe te hi awetirem me menmen nipaa ein ere in hir niriakem. ¹³ *Hi kerekek hi hinin, maain te hi pike ekaru. Nipaa hi hinin hiriak menmen te maain hi pike ariakem yaaim.

¹⁴ *"Mit miyapir kerek nises him me God hir nire mit epei nekemyet laplap mir hiram pike yaaim. Mit miyapir narik hir han yaaik nanu nanintar God kakwisi hir nanino nanitet ya wepir ke wit nanino nimin nanim nikim me nu kerek mikaap mit miyapir nanu werek werek nanu nanit. ¹⁵ *Te mit enun nises han kir enuk, hir nantike mit kerek nari si newir pikoker niriak nasi, o mit nari miyapir his neweninem, mit kerek nenep mit han nani, mit kerek newepwar menmen newet tipir em, o mit kerek newenin him nises him mir hiras, mit miyapir nar ik hir ap te nanino nanitet ya wepir ke wit iuwe au. Hir enu enit witeik. ¹⁶ *Hi Jisas kerekek hi epei heriuwet mitik ensel kai hirak kan kewepyapir him im men yi mit ne weiwik miutip me God yerer wit wit. Hi

* 22:1 Esi 47:1; Joe 3:18; Sek 14:8 * 22:2 Jen 2:9; Esi 47:12; Rev 22:14, 19 * 22:4 Sam 42:2; Mt 5:8; Rev 3:12
 * 22:5 Rev 5:10, 20:6, 21:23, 25; Dan 7:18, 27 * 22:6 Rev 1:1 * 22:7 Rev 1:3, 2:16 * 22:8 Rev 1:3, 10:4
 * 22:11 Dan 12:10 * 22:12 Rev 2:16, 23; Ais 40:10; 2Ko 11:15 * 22:13 Rev 1:8, 17, 21:6 * 22:14 Rev 22:2
 * 22:15 Rev 21:27 * 22:16 Ro 1:3; Rev 2:28; 5:5; Nam 24:17

kerekek hi ke weiwik me Devit, hi nepenyek kirak hi hire saaur kau nepni kir wisenum ere wanewik.”

¹⁷*“God Himin Yaaik ketike mit miyapir nises him me hi Mitik keweikin hire Sipsip hir natip nar ik: ‘Ti enen!’ Mit miyapir kerek nanimtau him im hir entip, ‘Ti enen.’ Mit miyapir kerek him niu enuk (o hir mar kewenikor him), hir eninen enim tipar mikaap mit miyapir hir nanu werek nanu nanit. Hir nanwir pewek nanit tipar im nanim au. Hir nanim weinim.

¹⁸*Hi Jon hi hetpi yi mit miyapir yapirwe kerek yayimtau him me God me menmen mamnen mau tiwei im, hi hetpi him manp har ik: “Mit han kerek nanwis him ham mamu mantike him im mau tiwei, te God kaknip kakriuwe menmen enum hirak kenep mit keriuwerem hi epei hewisim mau tiwei im. ¹⁹*Mit han hir nanisak him ham mau tiwei kerek hi hewisim te God kakri menmen mir mau nu mikaap mit hir nanu werek werek nanu nanit, hirak kakwisi nanu wit kirak yaaik taau.”

²⁰*Mitik kerek kewepyapir him im hirak katip kar ik: “O, hi Jisas hi anen waswas.” Mitik luwe Jisas haiu mewenhi matip mar ik: “Ti enen waswas.”

²¹Hi Jon hanhan Mitik luwe kiau Jisas Krais hirak kakriak yi mit miyapir kerek yises him mirak kakrekyi menmen yaaim.

Mepir keremem

HIM METEIKNAI MENMEN ME LISTA IM EM

God kewis h̄im m̄irak mamkepai. Haiu han enuk o haiu hanhan mam̄irtei menmen, haiu mamkinaam, te h̄iram mamkepai haiu mam̄irtei menmen me God. Haiu hanhan mam̄irtei me menmen mau t̄iwei me God, te haiu han kitet, “Haiu mam̄irkeik haiu mamnap̄inem? Haiu m̄inapen mamkine buk Matyu ere Revelesen te haiu mamnap̄inem taau!” Haiu han kitet menmen mar im, haiu mam̄ir lista im h̄iram mamkepai. Haiu em̄in̄in han ekitet menmen haiu hanhan mam̄irteiyem, te haiu mam̄ir het tok me lista im em. Haiu mam̄ir het tok me lista ere haiu m̄inap̄in menmen haiu hanhanem, haiu mam̄ir buk, sapta metike ves m̄iram mau m̄in̄ik het tok. Haiu mam̄ir ves im h̄iram mam̄irpai me menmen h̄im me God metpim me menmen me het tok im em.

HIM ME JISAS WI HIRAK KAU TI

Maamrer ne Jisas*	
Matyu 1.1-17	Luk 3.23-38

Maria wina Jisas-H̄im me Krismas	
Luk 1.26-38	Matyu 2.1-23
Matyu 1.18-25	Luk 2.40
Luk 2.1-38	

Jon k̄ik̄ir Jisas	
Matyu 3.13-17	Luk 3.21-22
Mak 1.9-11	Jon 1.29-34

Jisas keweik̄in̄his k̄ire God	
Matyu 17.1-9	Lu 9.28-36
Mk 9.2-9	

Judas kewepyap̄ir Jisas	
Matyu 26.14-16; 26.47-57	Luk 22.47-54
Mak 14.10-11; 14.43-53	Jon 18.2-13

Pita kiune kat̄ip h̄irak ap kises Jisas	
Matyu 26.69-75	Luk 22.54-62
Mak 14.66-72	Jon 18.15-18; 18.25-27

Mit newepyapir Jisas te hirak kaki-Him me Ista	
Matyu 26.57-68; 27.1-2	Luk 23.1-25
Matyu 27.11-31	Jon 18.19-24
Matyu 14.53-65; 15.1-20	Jon 18.28-40; 19.1-16
Luk 22.63-71	

Mit newenkek Jisas hirak kaa-Him me ista	
Matyu 27.32-56	Luk 23.26-49
Mak 15.21-41	Jon 19.17-37

Mit newis Jisas kekre han ke miniu-Him me Ista	
Matyu 27.57-66	Luk 23.50-56
Mak 15.42-47	Jon 19.38-42

Jisas pike kekrit mit nirek-Him me Ista	
Matyu 28.1-20	Jon 20.1-31; 21.1-23
Mak 16.1-18	Aposel 1.3-8
Luk 24.1-49	

Jisas pike ken wit ke God (Heven)	
Mak 16.19	Aposel 1.9-11
Luk 24.50-51	

MIT NE WEIWK ME GOD NANISES MENMEN YAAIM MAR IM

Mit neweikin sip newet menmen enum	
Matyu 3.2-12; 4.17, 9.17	Aposel 2.37-40; 3.19-20
Matyu 12.31-32; 12.41	Aposel 5.31; 8.22
Matyu 21.32	Aposel 17.30; 20.21; 26.20
Mak 1.4; 1.14-15	2 Korin 7.10
Mak 3.28-29; 6.12	2 Pita 3.9
Luk 3.3; 3.8-14; 13.3-5	Revelesen 2.5; 2.21-22; 3.19
Luk 15.1-32; 24.47	Revelesen 9.20-21; 16.9

Komunion	
Matyu 26.26-29	Luk 22.15-20
Mak 14.22-25	1 Korin 10.16-21; 11.20-34

Markeik h̄im me God mamkepai	
Matyu 4.4; 7.24-27	1 Korin 10:11; 15.1-4
Matyu 22.29	Galesia 3.22
Luk 8.21; 11.28	Efesas 5.26; 6.17
Jon 5.39; 6.63; 6.38	Kolosi 3.16
Jon 8.31-32; 12.48	1 Timoti 4.16
Jon 14.21; 15.3; 15.7	2 Timoti 3.15-17
Jon 17.17; 20.29	Hibru 2.2-4; 4.12
Aposel 2.38; 10.43	Jems 1.18; 1.21
Aposel 17.11; 20.32	1 Pita 1.23; 2.2
Rom 1.16; 10.17; 15.4	1 Jon 5.13
Rom 16.25	

N̄kerek nan̄mtau h̄im me miye haairer n̄r	
Matyu 15.3-6	Kolosi 3.20-21
Luk 2.48-51	1 Pita 5.5
Efesas 6.1-4	

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Matyu 1:1-2:12
2	Matyu 2:13-3:6
3	Matyu 3:7-4:11
4	Matyu 4:12-25
5	Matyu 5:1-26
6	Matyu 5:27-48
7	Matyu 6:1-24
8	Matyu 6:25-7:14
9	Matyu 7:15-29
10	Matyu 8:1-17
11	Matyu 8:18-34
12	Matyu 9:1-17
13	Matyu 9:18-38
14	Matyu 10:1-23
15	Matyu 10:24-11:6
16	Matyu 11:7-30
17	Matyu 12:1-21
18	Matyu 12:22-45
19	Matyu 12:46-13:23
20	Matyu 13:24-46
21	Matyu 13:47-14:12
22	Matyu 14:13-36
23	Matyu 15:1-28
24	Matyu 15:29-16:12
25	Matyu 16:13-17:9
26	Matyu 17:10-27
27	Matyu 18:1-22
28	Matyu 18:23-19:12
29	Matyu 19:13-30
30	Matyu 20:1-28
31	Matyu 20:29-21:22

February

date	Scripture
1	Matyu 21:23-46
2	Matyu 22:1-33
3	Matyu 22:34-23:12
4	Matyu 23:13-39
5	Matyu 24:1-28
6	Matyu 24:29-51
7	Matyu 25:1-30
8	Matyu 25:31-26:13
9	Matyu 26:14-46
10	Matyu 26:47-68
11	Matyu 26:69-27:14
12	Matyu 27:15-31
13	Matyu 27:32-66
14	Matyu 28:1-20
15	Mak 1:1-28
16	Mak 1:29-2:12
17	Mak 2:13-3:6
18	Mak 3:7-30
19	Mak 3:31-4:25
20	Mak 4:26-5:20
21	Mak 5:21-43
22	Mak 6:1-29
23	Mak 6:30-56
24	Mak 7:1-23
25	Mak 7:24-8:10
26	Mak 8:11-9:1
27	Mak 9:2-29
28	Mak 9:30-10:12

date	Scripture
1	Mak 10:13-31
2	Mak 10:32-52
3	Mak 11:1-26
4	Mak 11:27-12:17
5	Mak 12:18-37
6	Mak 12:38-13:13
7	Mak 13:14-37
8	Mak 14:1-21
9	Mak 14:22-52
10	Mak 14:53-72
11	Mak 15:1-47
12	Mak 16:1-20
13	Luk 1:1-25
14	Luk 1:26-56
15	Luk 1:57-80
16	Luk 2:1-35
17	Luk 2:36-52
18	Luk 3:1-22
19	Luk 3:23-38
20	Luk 4:1-30
21	Luk 4:31-5:11
22	Luk 5:12-28
23	Luk 5:29-6:11
24	Luk 6:12-38
25	Luk 6:39-7:10
26	Luk 7:11-35
27	Luk 7:36-8:3
28	Luk 8:4-21
29	Luk 8:22-39
30	Luk 8:40-9:6
31	Luk 9:7-27

date	Scripture
1	Luk 9:28-50
2	Luk 9:51-10:12
3	Luk 10:13-37
4	Luk 10:38-11:13
5	Luk 11:14-36
6	Luk 11:37-12:7
7	Luk 12:8-34
8	Luk 12:35-59
9	Luk 13:1-21
10	Luk 13:22-14:6
11	Luk 14:7-35
12	Luk 15:1-32
13	Luk 16:1-18
14	Luk 16:19-17:10
15	Luk 17:11-37
16	Luk 18:1-17
17	Luk 18:18-43
18	Luk 19:1-27
19	Luk 19:28-48
20	Luk 20:1-26
21	Luk 20:27-47
22	Luk 21:1-28
23	Luk 21:29-22:13
24	Luk 22:14-34
25	Luk 22:35-53
26	Luk 22:54-23:12
27	Luk 23:13-43
28	Luk 23:44-24:12
29	Luk 24:13-53
30	Jon 1:1-28

date	Scripture
1	Jon 1:29-51
2	Jon 2:1-25
3	Jon 3:1-21
4	Jon 3:22-4:3
5	Jon 4:4-42
6	Jon 4:43-54
7	Jon 5:1-23
8	Jon 5:24-47
9	Jon 6:1-21
10	Jon 6:22-40
11	Jon 6:41-71
12	Jon 7:1-29
13	Jon 7:30-52
14	Jon 7:53-8:20
15	Jon 8:21-30
16	Jon 8:31-59
17	Jon 9:1-41
18	Jon 10:1-21
19	Jon 10:22-42
20	Jon 11:1-53
21	Jon 11:54-12:19
22	Jon 12:20-50
23	Jon 13:1-30
24	Jon 13:31-14:14
25	Jon 14:15-31
26	Jon 15:1-27
27	Jon 16:1-33
28	Jon 17:1-26
29	Jon 18:1-24
30	Jon 18:25-19:22
31	Jon 19:23-42

date	Scripture
1	Jon 20:1-31
2	Jon 21:1-25
3	Aposel 1:1-26
4	Aposel 2:1-47
5	Aposel 3:1-26
6	Aposel 4:1-37
7	Aposel 5:1-42
8	Aposel 6:1-15
9	Aposel 7:1-29
10	Aposel 7:30-50
11	Aposel 7:51-8:13
12	Aposel 8:14-40
13	Aposel 9:1-25
14	Aposel 9:26-43
15	Aposel 10:1-33
16	Aposel 10:34-48
17	Aposel 11:1-30
18	Aposel 12:1-23
19	Aposel 12:24-13:12
20	Aposel 13:13-41
21	Aposel 13:42-14:7
22	Aposel 14:8-28
23	Aposel 15:1-35
24	Aposel 15:36-16:15
25	Aposel 16:16-40
26	Aposel 17:1-34
27	Aposel 18:1-21
28	Aposel 18:22-19:12
29	Aposel 19:13-41
30	Aposel 20:1-38

date	Scripture
1	Aposel 21:1-16
2	Aposel 21:17-36
3	Aposel 21:37-22:16
4	Aposel 22:17-23:10
5	Aposel 23:11-35
6	Aposel 24:1-27
7	Aposel 25:1-27
8	Aposel 26:1-32
9	Aposel 27:1-20
10	Aposel 27:21-44
11	Aposel 28:1-31
12	Rom 1:1-17
13	Rom 1:18-32
14	Rom 2:1-24
15	Rom 2:25-3:8
16	Rom 3:9-31
17	Rom 4:1-12
18	Rom 4:13-5:5
19	Rom 5:6-21
20	Rom 6:1-23
21	Rom 7:1-14
22	Rom 7:15-8:6
23	Rom 8:7-21
24	Rom 8:22-39
25	Rom 9:1-21
26	Rom 9:22-10:13
27	Rom 10:14-11:12
28	Rom 11:13-36
29	Rom 12:1-21
30	Rom 13:1-14
31	Rom 14:1-23

date	Scripture
1	Rom 15:1-21
2	Rom 15:22-16:7
3	Rom 16:8-27
4	1 Korin 1:1-17
5	1 Korin 1:18-2:5
6	1 Korin 2:6-3:4
7	1 Korin 3:5-23
8	1 Korin 4:1-21
9	1 Korin 5:1-13
10	1 Korin 6:1-20
11	1 Korin 7:1-24
12	1 Korin 7:25-40
13	1 Korin 8:1-13
14	1 Korin 9:1-18
15	1 Korin 9:19-10:13
16	1 Korin 10:14-11:1
17	1 Korin 11:2-16
18	1 Korin 11:17-34
19	1 Korin 12:1-26
20	1 Korin 12:27-13:13
21	1 Korin 14:1-17
22	1 Korin 14:18-40
23	1 Korin 15:1-28
24	1 Korin 15:29-58
25	1 Korin 16:1-24
26	2 Korin 1:1-11
27	2 Korin 1:12-2:11
28	2 Korin 2:12-17
29	2 Korin 3:1-18
30	2 Korin 4:1-12
31	2 Korin 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Korin 5:11-21
2	2 Korin 6:1-13
3	2 Korin 6:14-7:7
4	2 Korin 7:8-16
5	2 Korin 8:1-15
6	2 Korin 8:16-24
7	2 Korin 9:1-15
8	2 Korin 10:1-18
9	2 Korin 11:1-15
10	2 Korin 11:16-33
11	2 Korin 12:1-10
12	2 Korin 12:11-21
13	2 Korin 13:1-14
14	Galesia 1:1-24
15	Galesia 2:1-16
16	Galesia 2:17-3:9
17	Galesia 3:10-22
18	Galesia 3:23-4:20
19	Galesia 4:21-5:12
20	Galesia 5:13-26
21	Galesia 6:1-18
22	Efesas 1:1-23
23	Efesas 2:1-22
24	Efesas 3:1-21
25	Efesas 4:1-16
26	Efesas 4:17-5:2
27	Efesas 5:3-33
28	Efesas 6:1-24
29	Filipai 1:1-26
30	Filipai 1:27-2:18

date	Scripture
1	Filipai 2:19-3:6
2	Filipai 3:7-4:1
3	Filipai 4:2-23
4	Kolosi 1:1-20
5	Kolosi 1:21-2:7
6	Kolosi 2:8-23
7	Kolosi 3:1-17
8	Kolosi 3:18-4:18
9	1 Tesalonaika 1:1-2:9
10	1 Tesalonaika 2:10-3:13
11	1 Tesalonaika 4:1-5:3
12	1 Tesalonaika 5:4-28
13	2 Tesalonaika 1:1-12
14	2 Tesalonaika 2:1-17
15	2 Tesalonaika 3:1-18
16	1 Timoti 1:1-20
17	1 Timoti 2:1-15
18	1 Timoti 3:1-16
19	1 Timoti 4:1-16
20	1 Timoti 5:1-25
21	1 Timoti 6:1-21
22	2 Timoti 1:1-18
23	2 Timoti 2:1-21
24	2 Timoti 2:22-3:17
25	2 Timoti 4:1-22
26	Taitas 1:1-16
27	Taitas 2:1-14
28	Taitas 2:15-3:15
29	Failimon 1:1-25
30	Hibru 1:1-14
31	Hibru 2:1-18

date	Scripture
1	Hibru 3:1-19
2	Hibru 4:1-13
3	Hibru 4:14-5:14
4	Hibru 6:1-20
5	Hibru 7:1-19
6	Hibru 7:20-28
7	Hibru 8:1-13
8	Hibru 9:1-10
9	Hibru 9:11-28
10	Hibru 10:1-18
11	Hibru 10:19-39
12	Hibru 11:1-16
13	Hibru 11:17-31
14	Hibru 11:32-12:13
15	Hibru 12:14-29
16	Hibru 13:1-25
17	Jems 1:1-18
18	Jems 1:19-2:17
19	Jems 2:18-3:18
20	Jems 4:1-17
21	Jems 5:1-20
22	1 Pita 1:1-12
23	1 Pita 1:13-2:10
24	1 Pita 2:11-3:7
25	1 Pita 3:8-4:6
26	1 Pita 4:7-5:14
27	2 Pita 1:1-21
28	2 Pita 2:1-22
29	2 Pita 3:1-18
30	1 Jon 1:1-10

date	Scripture
1	1 Jon 2:1-17
2	1 Jon 2:18-3:2
3	1 Jon 3:3-24
4	1 Jon 4:1-21
5	1 Jon 5:1-21
6	2 Jon 1:1-13
7	3 Jon 1:1-14
8	Jut 1:1-25
9	Revelesen 1:1-20
10	Revelesen 2:1-17
11	Revelesen 2:18-3:6
12	Revelesen 3:7-22
13	Revelesen 4:1-11
14	Revelesen 5:1-14
15	Revelesen 6:1-17
16	Revelesen 7:1-17
17	Revelesen 8:1-13
18	Revelesen 9:1-21
19	Revelesen 10:1-11
20	Revelesen 11:1-19
21	Revelesen 12:1-18
22	Revelesen 13:1-18
23	Revelesen 14:1-20
24	Revelesen 15:1-8
25	Revelesen 16:1-21
26	Revelesen 17:1-18
27	Revelesen 18:1-24
28	Revelesen 19:1-21
29	Revelesen 20:1-15
30	Revelesen 21:1-27
31	Revelesen 22:1-21

Hîm Meteiknai Menmen Me Lista Im Em

God kewis hîm mîrak mamkepai. Haiu han enuk o haiu hanhan mamîrtei menmen, haiu mamkinaam, te hîram mamkepai haiu mamîrtei menmen me God. Haiu hanhan mamîrtei me menmen mau tîwei me God, te haiu han kitet, “Haiu mamîrkeik haiu mamnapînem? Haiu mînapen mamkine buk Matyu ere Revelesen te haiu mamnapînem taau!” Haiu han kitet menmen mar im, haiu mamîr lista im hîram mamkepai. Haiu eminîn han ekitet menmen haiu hanhan mamîrteiyem, te haiu mamîr het tok me lista im em. Haiu mamîr het tok me lista ere haiu mînapîn menmen haiu hanhanem, haiu mamîr buk, sapta metike ves mîram mau mînk het tok. Haiu mamîr ves im hîram mamîtpai me menmen hîm me God metpim me menmen me het tok im em.

HIM ME JISAS WĪ HRĀK KAU TĪ

Maamrer ne Jisas Matyu 1:1-17; Luk 3:23-38

Maria wina Jisas-Hîm me Krîsmas Luk 1:26-38; Matyu 2:1-23; Matyu 1:18-25; Luk 2:40; Luk 2:1-38

Jon kîkîr Jisas Matyu 3:13-17; Luk 3:21-22; Mak 1:9-11; Jon 1:29-34

Jisas keweikînhis kîre God Matyu 17:1-9; Luk 9:28-36; Mak 9:2-9

Judas kewepyapîr Jisas Matyu 26:14-16; 26:47-57; Luk 22:47-54; Mak 14:10-11; 14:43-53; Jon 18:2-13

Pita kiune katîp hîrak ap kises Jisas Matyu 26:69-75; Luk 22:54-62; Mak 14:66-72; Jon 18:15-18; 18:25-27

Mît newepyapîr Jisas te hîrak kaki-Hîm me Ista Matyu 26:57-68; 27:1-2; Luk 23:1-25; Matyu 27:11-31; Jon 18:19-24; Matyu 15:1-20; Jon 18:28-40; 19:1-16; Luk 22:63-71

Mît newenkek Jisas hîrak kaa-Hîm me ista Matyu 27:32-56; Luk 23:26-49; Mak 15:21-41; Jon 19:17-37

Mît newis Jisas kekre han ke mîniu-Hîm me Ista Matyu 27:57-66; Luk 23:50-56; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42

Jisas pîke kekrit mît nîrek-Hîm me Ista Matyu 28:1-20; Jon 20:1-31; 21:1-23; Mak 16:1-18; Aposel 1:3-8; Luk 24:1-49

Jisas pîke ken wit ke God (Heven) Mak 16:19; Aposel 1:9-11; Luk 24:50-51

MĪT NE WEIWK ME GOD NANISES MENMEN YAAIM MAR IM

Mît neweikîn sip newet menmen enum Matyu 3:2-12; 4:17; 9:17; Aposel 2:37-40; 3:19-20; Matyu 12:31-32; 12:41; Aposel 5:31; 8:22; Matyu 21:32; Aposel 17:30; 20:21; 26:20; Mak 1:4; 1:14-15; 2 Korin 7:10; Mak 3:28-29; 6:12; 2 Pita 3:9; Luk 3:3; 3:8-14; 13:3-5; Revelesen 2:5; 2:21-22; 3:19; Luk 15:1-32; 24:47; Revelesen 9:20-21; 16:9

Komunion Matyu 26:26-29; Luk 22:15-20; Mak 14:22-25; 1 Korin 10:16-21; 11:20-34

Markeik hîm me God mamkepai Matyu 4:4; 7:24-27; 1 Korin 10:11; 15:1-4; Matyu 22:29; Galesia 3:22; Luk 8:21; 11:28; Efesas 5:26; 6:17; Jon 5:39; 6:63; 6:38; Kolosi 3:16; Jon 8:31-32; 12:48; 1 Timoti 4:16; Jon 14:21; 15:3; 15:7; 2 Timoti 3:15-17; Jon 17:17; 20:29; Hibru 2:2-4; 4:12; Aposel 2:38; 10:43; Jems 1:18; 1:21; Aposel 17:11; 20:32; 1 Pita 1:23; 2:2; Rom 1:16; 10:17; 15:4; 1 Jon 5:13; Rom 16:25

Nîkerek nanîmtau hîm me miye haairer nîr Matyu 15:3-6; Kolosi 3:20-21; Luk 2:48-51; 1 Pita 5:5; Efesas 6:1-4